AZİZ NESİN

Bütün Hikâyeleri

4

AZİZ NESİN

bütün kitapları

IV

Karacan
YAYINLARI

KARACAN YAYINLARI
AZİZ NESİN / BÜTÜN KİTAPLARI
Yayın hakkı : Aziz Nesin
Türkiye'de yayın hakkı : Karacan Yayınları A.Ş.
Haziran 1982
Dizgi, baskı, cilt : Ağaoğlu Yayınevi Tesisleri
Tel. : 27 73 37

Gecenin bir vakti tatlı uykusundan uyanan kadın,

— Bu kart eşşeğin anırtısına dayanamıyorum gayri... dedi.

Gözünün uyku tutmamış olan Zülfü, karısının boş böğrüne yatakta bir dirsek atıp,

— Uyu karı, uyu! Eşşeğin anırtısı biyandan, seninki biyandan... Nedir çektiğim yahu? diye bağırdı.

Karısı, uyku sersemi,

— Uyunuyor mu ki herif, senin eşşeğin insanı uyumaya bırakıyor mu ki... diye çıkıştı.

— Zıbar yat, diyorum karı... Sabah erkenden kasabaya varacağım yahu. Ulan, sen hiç lâf anlamaz mısın? Kasabada miting var, dedim ya sana... Bütün köylerden mitinge gidilecek... Kuşluktn yola çıkacağız. Ulan, sen hiç lâf anlamaz mısın?

— Ben lâfı anlamasına bir güzel anlarım ama, lâftan da, sopadan da anlamayan bu senin kart eşeğin...

— Gene eşekle bozdun...

— Bir ben mi bozdum senin eşekle? Tüm köylüye yandım Allah dedirtti bu senin eşeğin...

Canı sıkılan Zülfü'nün uykusu da kaçmıştı.

— Ulan karı, kaç yıldır şu eşeğin anırtısına alışamadım gitti be...

— Alışacak gibi mi ki... Eşşek dediğin eşşek, eşşekliğini bilmeli. Anırmanın da bir sırası var. Bu senin kara eşşeğin, karanlık bastı mıydı, başlar anırmaya, taaa sabaha dek... Çekilir dert değil ki...

— Ulan sen şehir avradı mısın kı, bir eşek anırtısından uyuyamayasın?..

— Sanki sen uyuyabiliyor musun?.

Her gece mi her gece, Yamuk Zülfü'yle karısı, kara eşeğin anırması yüzünden çekişir, ağız kavgası ederlerdi. Bütün köylü Yamuk Zülfü'nün kara eşeğinden yaka silkiyordu. Akşam karanlığı basar anırtısı dağlarda yankılanmaz mı, işte o zaman yer - gök inlerdi.

Muhtarı, öğretmeni, imamı, bakkalı «Sat gitsin, dehle başından şu belâyı!» diye Zülfü'ye akıl veriyordu.

Sat, demesi kolay. Böyle bir hastalıklı, kart eşeğe kim para verir de, başına belâyı sarar? Eşek kocamış, gözü görmez, topallar, sırtı yara. Önüne su koysan gene anırır, ot koysan gene anırır. Besbelli hayvanın içinde bir derdi var da, geceleri o derdi tepiyor.

Gerçekte, bunların hepsi bahane. Evet, eşeğe para veren çıkmaz ama, para veren olsa da, Zülfü kıyıp da eşeğini satamaz. Bunca yılın işini görmüş, değirmene, pazara yük taşımış, dağa, bayıra koşulmuş hem de babadan kalma bir eşek... İşte bu yüzden köyün saf adamı Yamuk Zülfü eşeğinin ölmesini diler. Her gece «Al şunun canını da benim canımı kurtar hey güzel Allahım!..» diye yakarır. Bir ölse kara eşek, Yamuk Zülfü hem çok üzülecek ama, hem de keyfinden oynayacak.

Her gece olduğu gibi o gece de karı-koca kara eşeğin anırtısından uyanıp uyanıp kavga ettiler. Kadın tam dalar gibi olurken eşeğin anırtısıyla birden sıçrayıp, uyku sersemliğiyle,

— Herif, sat şu eşeği! diye mırıldanıyor, yine dalıyordu.

Zülfü'nün de canına tak demişti.

Gün ışımadan yatağından kalktı. Karısı da kalkıp esneye esneye çorba pişirdi. Zülfü, tarhana çorbasına kaşık sallarken, hâlâ kara eşeğin anırtısı yankılana yankılana uzayıp gidiyordu. Giyinip çıktı. Kahve önüne onbeş kişi kadar birikmişti. Selâmlaştılar.

Muhtar, gene her zamanki gibi,

— Ulan Yamuk Zülfü, dedi, sat şu eşeği de köylü biraz başını dinlesin be... Nedir bu senin uyuz eşeğinden çektiğimiz yahu...

Köylüler yola düzülmüş, miting için kasabaya giderlerken, bir delikanlı,

— Töbe olsun, ben bu Zülfü emmimin eşeğini vuracağım, dedi.

Başka biri, delikanlıyı destekledi:

— Vur ulan, vur be... Vallaha sevabı vardır.

Bir sakallı köylü,

— Siz, dedi, Yamuk Zülfü'nün kara eşeğini bildiğiniz eşşeklerden bellemein. Kurban olduğum Cenab-ı mevlam tarafından eşşek sıfatında ve eşşek heyetinde halk olunmuş bir belâdır ve de bu belâ, Allah tarafından köyümüze musallat edilmiştir. Mevlâm, ceza olarak gönderdiği bu eşşek suretindeki belâ ile bize ders veriyor, diyor ki: «Ey Karaban köylüleri! Kulluğunuzu tam yapmadığınızdan,

ben de sizleri gece-gündüz anırtısından uyutmayan eşşek kıbalindeki bu kara şeytanı başınıza musallat ettim!»

Kasabaya varana kadar zevzeklendiler, köyün saf adamı Yamuk Zülfü'yle alay ettiler. Böylece güle eğlene kasabaya geldiler. Öbür köylerden gelenler de, kasabanın hanlarında, kahvelerinde toplanıyırolardı. Karaban'lılar, her zaman gittikleri kahveye doluştular. Kahvede biri yüksek sesle gazete okuyor, öbürleri de dinliyorlardı. Okuduğu, ilerigelen bir politikacının sözleriydi. Dinleyenlerden biri, o ilerigelen politikacı sanki karşısındaymış gibi,

— Ulan, biz senin ne alçak adam olduğunu bilmez miyiz, dedi, sen gene bizim eski bildiğimiz alçaksın ya, ne yapalım ki bizi başkaları kandırdı da, adam yerine koyup sana oy verdik...

Yamuk Zülfü korkulu bir şaşkınlıkla,

— Aman ağam, o nasıl söz, partimizin büyüğüne?.. dedi.

Adam,

— Büyüğü mü partimizin kocabaşı desene şuna... Biz onun ne mal olduğunu eskiden de bilirdik ya, n'eyleyelim ki başkalarının aklına uyduk...

Az sonra radyoda haber verilirken, büyüklerden birini sözleri yayımlanıyordu. Radyonun yanında oturan bir adam, radyoda sözleri yayımlanan büyük adam, sanki karşısındaymış gibi ona çıkışmaya başladı:

— Konuş, konuş! Tatlı tatlı konuş da kandır bizi gene... Ulan, biz senin ne düzenci, ne çıkarcı olduğunu bilmez miyiz... Biliriz elbet. Biliriz de seni ne demeye oraya çıkardık? Çünkü başkalarının aklına uyduk.

Miting başlamıştı. Alan gitgide doluyordu. Yamuk Zülfü de ayağını sürüye sürüye alana gitti, kalabalığa daldı, elektrik direğine dayanıp durdu.

Kürsüye, beklenen büyük adam çıktı. Hoparlörden sesi gümbür gümbür duyuluyordu. Çok da etkili konuşuyor, çok alkışlanıyordu. Zülfü'nün yanında dikilen biri, kürsüdeki adama doğru,

— Ulan, biz senin ne mal olduğunu biliriz, boşuna yırtınma! dedi.

Zülfü,

— Aman ağam, o nasıl söz, biz bu adama oy verdik, yahu... dedi.

— Vermesine biz de verdik... Kendi aklımıza kalsaydı verir miydik hiç! Yoksa bizi başkaları kandırdı.

Miting bitti. Zülfü akşamleyin köye çok yorgun dönmüştü. Hemen soyunup yatağa girdi, ama kara eşeğin anırtısından uyunacak gibi değildi ki...

— Ulan, şart olsun ben bu eşeği satacağım! diye bağırdı.

İşte çok büyük yemin etmişti, şart olsun dediğine göre, ya eşeğini satacak, ya karısını boşayacaktı...

Hemen hemen uykusuz geçen o gecenin sabahında, güneş doğar doğmaz döşeğinden fırlayıp, kara eşeğin boynuna yularını geçirdi, eşeği yedeğine alıp çıktı yola. Pazara gidemeden geberir diye eşeğine binmiyordu bile...

Köy mezarlığını dolanmıştı ki, bir uzak akrabasıyla karşılaştı.

— Uğurula Zülfü Ağa, nereye böyle?

— Kara eşeği pazara çıkaracağım da kasabaya götürüyorum.

— Kaça satacaksın?

— Kaça olursa... Ne verirlerse versinler, gitsin başımdan da...

— Aman Zülfü, sen deli misin yahu... Böyle bir cins eşek!.. Şu eşşeğe bak yahu... Sen bu eşeği ikiyüz liradan on para aşağı verirsen, yani çok enayisin...

— Hadi canım, alay etme...

— Vallaha alay değil arkadaş... İkiyüz kayme...

— Eder mi o kadar?

— Fazla da eder ya.. Almaya kalksan beşyüze alamazsın... Hadi gülegüle, uğurola...

Zülfü, eşeğine iki yüz lira verirler mi, vermezler mi, adam kendisiyle alay mı etti diye düşüne düşüne giderken bir köylüsüyle karşılaştı.

— Nereye böyle sabah sabah Zülfü dayı?

— Benim kara eşeği satacağım da pazara götürüyorum.

— Kaça vereceksin?

— Bilmem ki... Acep iki yüz lira istesem, çok mu?

Adam bıyık altından güldü. Bu yağır eşeği alıp da kim ne yapsın? Belki biri gön yapmaya derisini yüzmek için alırsa alır, eh beş lira eder belki...

— İkiyüz lira mı dedin?

— Hee...

— Sen delisin Zülfü dayı.

— Etmez mi o kadar..

— Etmez olur mu hiç, böyle bir eşek ikiyüz, üçyüze verilir mi?

— Demek

— Sen bu eşeği beşyüz liraya lelini öpene satarsın. Sakın, daha aşağı satayım deme... Hadi pazar ola Zülfü dayı...

Yamuk Zülfü, içinden «Vay benim sürmeli gözlü kara eşşeğim, biz senin değerini bilemedik, tüh yazık...» diye geçirerek, eşeğini okşaya seve, yularını çekiyordu.

Tanımadığı biriyle karşılaştı. Adam, neden eşeğe binmediğini sordu.

— Pazara satmaya götürüyorum da, ondan binmedim ki yorgun düşmesin...

— Kaça vereceksin?

— İkiyüz liraya bırakacaktım ya, bizim köydekiler «Yazıktır, böyle bir eşek beşyüzden aşağı verilmez» dediler...

Adam, alay edilecek birini bulmuşken kaçırmadı:

— Aman arkadaş, seni kandırmışlar...

— Ben de anlamıştım, beşyüz lira eder mi şu uyuz eşek!

— Ne demek! Yahu beşyüz deyip de fiyat kıracaklar ki, bu cins eşeği elinden ucuza kapsınlar... Böyle bir eşek en azından yediyüz lira eder, fazla da eder ya...

— Yok daha neler! Yediyüz liraya at alınır, hem de atın yiğiti...

— At mı? Yahu at kaç para eder böyle bir eşşeğin yanında? Anlaşılan, sen eşekten anlamıyorsun...

— Pek de anlıyorum sayılmaz...

— Yazık! Güzelim eşek, bir değerbilmezin eline düşmüş... Vahvah! Yahu böyle bir eşek, bir çift atla bile değiştirilmez. Kolay kolay ele geçecek bir eşek mi bu?

Yamuk Zülfü eşeği yularından çekip yürüdü. Az sonra kuyu başında birine rastladı. Dalga geçecek birini arayan adam, alay edilecek birini bulmuşken tadını çıkarmak istedi:

— Yediyüz liraya mı satacaksın? Daha neler! Sen bu eşeği bin liradan ucuza verirsen, deli diye adın çıkar, bilmiş ol.

— İyi söylersin ama arkadaş, bu eşek çok yaşlı, hastalıklı da... Topaldır da... Üstelik yarası var, hiç iyi olmaz... Öldü ölecek... Binsen, devrilir, binilmez. Yük vursan çöker, taşıyamaz.

— Varsın olsun... Böyle bir eşeğe binmeye günah, Sırtına yük vurmaya da yazık...

— E, ne olacak?

— Bir eşekten anlayanın eline düşecek ki... Bu eşekten döl alınacak, döl... Bu, damızlık bir eşek...

Zülfü,

— İyi dedin ya, bu benim eşek, kancık eşeğe atlamaya güç yetiremez, atlasa üstünde duramaz... dedi.

— Olsun... Bir atlasa gene yeter... Bu damızlık eşek bin lira, bin...

Yamuk Zülfü artan umutla kasabaya yollandı. Yol üstündeki tarlada, bir çardak altında gölgelenen bir adam,

— Bu at satılık mı? diye alay etti.

Zülfü,

— Eşeği mi sordun? dedi.

— Hayır, yedeğindeki atı sordum.

— Efendim, alay etme, bizim babadan kalma eşeğimizdir.

— Canım, eşek olmaya elbet eşek de, böyle cins bir eşeğe eşek demek uygun düşmez..

— Evet, gayet cinstir... Böyle bir eşek satılmaz diye herkes söyledi ama, kızgınlıkla şart olsun satacağım diye ağzımdan büyük yemin çıktığından satacağım artık...

— Vahvah... Kaça vereceksin?

— Bin liraya bırakacağım...

Zülfü, eşeğinin yularından çekip giderken, adam arkasından sesleniyordu:

— İki bin iste, ikibinbeşyüz iste, gene de az, gene de az...

Yamuk Zülfü, eşeği pazara getirmişti, ama içinde de pişmanlık başlamıştı. Kendikendine söylenip duruyordu:

— Böyle bir eşek ikibine de satılmaz, üçbine de satılmaz... Hiç satılmaz. Ne verirlerse versinler, gene satılmaz...

Çok canı sıkılıyordu.

Yanına yaklaaşn bir köylü,

— Kaça bu? dedi.

Yamuk Zülfü,

— Satılık değil ,dedi.

— Satılık değilse ne diye pazara çıkardın?

— Satmayacağım yahu... Zorla mı? Mal benim değil mi, satmıyacağım işte.

Yularından tutup eşeği geri çevirdi. Tersyüzü köye döndü. Yorgundu, ama keyifliydi. Karısı, kara eşeği kocasının yedeğinde görünce dövünerek, saçını yolarak bağırmaya başladı:

— Herilif herif... Kimse almadı mı? Satamadın mı? Satamadınsa ne diye geri getirirsin hey akılsız herif! Kimse para vermediyse,

gelirken yolda, uçurumdan aşağı yuvarlamak da mı yok... Kıra salıp bırakmak da mı yok... Hiç mi aklına gelmedi, eşeği orda bırakıp savuşup köye dönmek...

Yamuk Zülfü, yorgunluktan, uykusuzluktan bitmişti. Eşeği ahıra koyup eve girdi. Hâlâ söylenmekte olan karısına,

— Ulan akılsız karı, sus! diye bağırdı. İş senin bildiğin gibi değil. Böyle cins eşek bir daha yok... Her gören öyle dedi. Az kalsın bizi kandıracaklardı da satacaktık... Komşulara bakma sen, onlar çekemediklerinden, eşeği sat diye tutturdular.

Akşam yemeğini yer yemez yatağına girdi. Pilli radyosunu da açıp başucuna koydu. Radyoda, ilerigelenlerden biri konuşuyordu. Tam uykuya dalacaktı ki, kara eşek her zamanki gibi dağ-taş inleterek anırmaya başladı. Yamuk Zülfü o yana döndü, bu yana döndü, kara eşeğin anırtısından bitürlü uyuyamıyordu. Birden yataktan fırladı, deli gibi don gömlek ahıra koştu. Kara eşeğin karşısına geçip,

— Ulan, dedi, ben senin ne soysuz eşşek olduğunu hiç bilmez olur muyum! Sen gene benim eskidenberi bildiğim eşeksin. Bilirim bilmesine ama, yoksa başkalarının aklına uydum, onların sözünü dinledim de senin gibi bir baş belâsından kurtulamadım..

Döndü yatağına. Başucundaki pilli radyosunu kapatıp konuşan adamı susturdu.

ÜNLÜLER GEÇİDİ

Ünlüler Geçidi'nde anlatılan kişileri, kimi okurlarım tanıdıkları ünlü kişilere benzetiyorlar. Gerçek olan, yaşayan, adı-sanı belli kişileri yazdığımı sanıyorlar. Böyle sanılması doğru değilse de, büsbütün yanlış da değildir.

Bu gülmeceli yaşam öykülerinin kahramanları, belli, belirli tek kişiler değildir. Yaşamları aynı doğrultuda olan, karakterleri azçok benzerlikler gösteren bikaç insanın yaşamından parçalar seçip, bunları abartarak, alaylı biçimlerde birleştirerek. Ünlüler Geçidi'ndeki öyküler için yepyeni insan tipleri çizdim. Bu yazılarda yaşamları anlatılan kişileri okurlarımın tanır gibi olmaları bundandır. Çünkü bu yazılarda tanıdıkları ünlü kişilerin yaşamlarından bölümler, parçalar, renkler, çizgiler bulmaktadırlar.

Ünlüler Geçidi'ndeki bu yaşam öykülerinde, tümüyle bir gerçek kişinin yaşamı alaya alınarak anlatılmış değildir. Bu yazılarda kişileri değil, kişilikleri sergilemeye çalıştım.

ŞAİR-İ MUAZZAM ABDÜLMUNZAM

Vâlidesi tarafından Kethüdâ Heyhüsrev'e ve pederi tarafından dahî Suzan Hüsrev'e dayanan Üstad-ı muazzam Abdülmunzam Beyefendi, hicrî 1089 senesi cemaziyülevvelinin onbirinde, Kamerî 1108 senesi Şaban ayının ondokuzunda, Şemsî 1304 senesi teşrinisani otuzunda, Rumî 1833 senesi Kânunuevvelinin ikisinde, Arabî 1209 Şevvalinin üçünde, Acemî 2945 senesinin Mülâzimevvelinin doksanbeşinde, Frengî 1818 otuzbir Martında, Yükseh Hastalıklar Hastahanesinin üçüncü kliniğinde dünyaya gelmiştir ki, bu tarihî kayıtlardan da anlaşılacağı veçhile, edebiyat tarihçilerimize nazaran, yedi muhtelif tarihte, yedi muhtelif mahalde dünyaya gelmiş bulunmaktadır ve aynen hakikattir, zirâ kendileri yedi kardeş olup, pederinin fevkalâde dalgınlığına mebni, yedi kardeşten hangisinin Abdülmunzam olduğu bilinmemektedir ve bu hususu bizzat Abdülmunzam dahi vefatı tarihine kadar tayin ve tesbit edememiştir. Ne hazin!

Edebiyat tarihçilerimizden ve pek kıymetli müdekkiklerimizden Mevlevî tarikatına mensup Sâki Alyanak, Abdülmunzam Beyefendi hakkında yazdığı ikl ciltlik büyük eserinin tamamını, Abdülmunzam'ın 8 zilhicceye müsadif mübarek cuma gecesi saat üçe beş kala mı, yoksa üçü iki geçe mi dünyaya geldiğinin araştırılmasına tahsis eylemiş ve maalesef kat'i bir neticeye varamadan bu pek kıymetli eserini tamamlamıştır. İşbu izahattan da anlaşılacağı üzere şiirimizin şâhikalarında pervâz-ı tınnaz eyleyen şairimizin 8 zilhicce gecesi saat üçe beş kala mı, üçü iki geçe mi tevellüt eylemiş olduğu bugüne kadar meçhulümüz kalmıştır ki, Türk irfanı ve Türk kültürü namına teessüfe şayandır. Ne yazık yarabbi! Maahazâ, edebiyat tarihçilerimiz 8 zilhicce gecesi doğduğunda müttefiktirler.

Pederi ve validesi daha şair ve şaire olduklarından Abdülmunzam Beyefendi Şair-i mâderzâd ve edib-i pederzâd, son derece serâzâd haraçmezat bir zat idi. Ve bu ünvana bihakkın kesb-i liyakat eylemiş ve şiirimizin şâhikalarına ş'aapmış bir dâhi-i ekber-i muazzam-ı sefiri kebîr idi. (Allah rahmet eyleye!)

Meşhur şaire ve şakirelerimizden olan vâ-

lidesi Cavidan hanımefendi, oğlu Abdülmunzam'ın tevellüdü münasebeti ile şu şiir-i dilnişin-i tüzük —meşin— peşini ilham-ı karnından neşide eylemiştir.

«Ey kademsiz kendinle getirdin zam,
Doğurmaz olaydım seni Abdülmunzam!..»

Ah ne beyit, ne beytüs-selâm (Aleykümselâm), ne teverrüm-ü terennüm, öyle değil mi? Bu beytin her hecesinde, ince ruhlu bir vâlidenin pürşefkat olan kalb-i dilhunu çarpmaktadır. (Nur içinde yatsın, salihat?ı nisvan hastalığından kurtulamıyarak sizlere ömür o da öldü.)

Pederi dahi, sarayın dolmacıbaşısı Lezzettin ahfadından ve divan sahibi Abdülkâdir Ebüllahmacun'dur. (18'inci yüzyıl şairlerimizdendir. Öldüyse Allah rahmet eylesin, kaldıysa Allah kolaylık versin!) Üstad İbnülmeymenet Cemhut Hamlut «Son asır mevtalârı» nâm eserinde, Abdülmunzam Bey'in pederi Ebüllahmacun'a eserinde geniş yer ayırarak, ezcümle hakkında şunları kaydetmiştir:

«Bir şair-i hoşmeşreb olup fevkalâde zarif bir nüktedan, bir hayli nadân, boyu biraz alçaktan ortadan ve son derece zarif bir ârif-i dânâ idi. Hicivleri dillere destan ve çok sevdiği kedisinin adı ise mestan idi. Bir tarihte kendisine her htap edilişte «Efendim!» demesi lzım iken «Haa» demeyi itiyat edinmiş olan vüzeradan Palabıyık Murtaza pâşâ için şu nefis hicviyyeyi yazmış idi:

«Her lafın başında deme: haaa!
«Bundan başka Ankara yok, ohaa!..»

Şu hicivdeki inceliğe, şu zerafet-i zeban ve nezaket-i lisana bakınız, insan hayran oluyor. Vaah hayfa ki, zamanımızda lisanımıza bu kudrette âşina ve böyle terennüm eden şairlerimiz, yok denilemezse de, nâdirattandır.»

Hakikat öyledir, Abdülmunzam Beyefendinin pederi divan sahibi Ebüllahmacun'un şimdi derhatır eylediğimiz bir şiirini teberrüken takdim edelim. Bu şiiri, bâlâda zikrolunan vüzeradan Palabıyık Murtaza pâşâ için yazmış ve şiiri paşa-yi mumaileyhe takdim ile bir kese altın ile taltif olunmuş idi. İşte şiir:

«Tuttuğun altın ola ey Murtaza pşâ
Eşin menendin yok cihanda hâşâ
Azrail gelir ise bir gün başa
Bana hâvâle et ânı, âlem şaşa
Biz ölelim sen bin yaşa!»

Şair-i muazzam Abdülmunzam pederinden mevrus kudret-i kalemiyye ve kuvvet-i edebiyyesi ile derhal temayüz ederek, mektepteki edebiyat mualimini birçok defalar mat etmiş ve birgün kademhane duvarına yazdığı şu beyitle hendese mualimi olan Kostaki efendiyi hicvetmiştir.

«Âdem olursa eğer merkepler tâ ki,
Ol zaman âdem olur bizim Kostaki...»

Ehl-i vukuf tayin edilen edebiyat mualimi garazkârlığından dolayı bu hicviyyenin Abdülmunzam tarafından yazıldığını söylemek sureti ile mektepten bilâ şehadetnâme tard ve ihracını sebep olmuştur. Daha o zaman ki masum yaşında Kaputân-ı derya Süreyya Paşa için yazdığı şu hicviyye ile dikkatleri üzerine çekmiştir:

«Şarap çanağını doldur babanın,
Hay seni kaptan-ı derya yapanın...»

Abdülmunzam mektepten tard edildikten ve bir müddet avâremû dolaştıktan sonra iki arkadaşı ile birlikte «Hazine-i Cünun» edebî mektebini kurmuş, bilâhare aralarında ihtilâf çıktığından bu mektepten de ayrılarak tek başına «Şafak-ı Âti» edebî mektebini tesis eylemiştir.

İstikbalini kaaznması için pederi tarafından tehdit edilince, Hariciye Nezaretinin açtığı müsabaka imtihanına girmiştir. Sefaret tercümanlarından Emanuel Efendinin Fransızca olarak söylediği çok uzun bir cümleye, hiçbir kelimesini anlamadığı halde, şair mizacının ilhâmı ve altıncı hissi ile atarak «Vıy müsü» diye cevap verince, mesut bir tesadüf ile bu cevap tutmuş, bunun üzerine Hariciye tercümanı Emanuel Efendi yine çok uzuun Fransızca bir cümle ile Abdülmunzam'a sefir tayin edildiğini, hemen harcırahını alarak yola çıkmasını, geç kalırsa harcırahını alamayacağını, zira padişah hazretlerinin daha atik davranık hazinedeki mangırları kâmilen alması ihtimali olduğunu söylemişti. Abdülmunzam bir kelimesini dahi anlamadığı bu frengice söylenmiş sözlere «Mərsi boku boku» diye cevap vermiş ve eser-i talih olarak bu cevap dahi tutunca Abdülmunzam'ın lisan-ı franseviye olan vukufu karşısında hayretlere gark olan tercüman Emanuel Efendi «Osmanlılar da maşallah artık Fransızcayı söktü, artık teceddüt başlamıştır!» diye feryat etmiştir.

Fransa'ya muvasalatından sonra, gazel ve kaside tarzını terk ile Fransızca ve Türkçeyi halt ederek «sonne»ler yazmıştır. Şu şaheser

sonnelerden bir misal verelim:

İkamet eyler iken monşer, jösüvi Paris'te,
Lisan-ı Fransevîyi söktüm tam sekiz derste.
Ün madmazel e ün madam ederler iken
übûr,
Yollarını bekledim maten, suvar e tujur.
Ün maten parle ettim: kel votr nom ma
şeri?
Sinyalimi çakarak döndü madmazel geri...
Yanımda olmasaydı âh o hain teyzem,
Dedi: «Avek tut mon kör, kör olayım jö
vuzem!
Düştüm arkalarına döne döne helezon
Yolumu da kaybettim, nerde yahu ma
mezon?

Üç yüz beyit olan bu sonne aruz vezni ile kaleme alınmıştır ki, dünya edebiyatında aruzla yazılmış ilk ve son Frenkçe şiir budur.

Vatan hasretine dayanamayıp memlekete avdetinde Hacer adında bir bâkire-i masûme ile izdivaç ederek bu sefer Fizan maslahatgüzarı olmuştur. Zavallı Hacer ise, şiir dinliye dinliye evvelâ tecennün ve bilahare teverrüm ederek onüç buçukuncu baharında bir fidan iken şiirden şehit düşerek Sahray-ı Kebir'e defn edilmiştir. Şair-i muazzam Abdülmunzam'ın şiddet-i teessüründen ve hiddet-i tekeddüründen meydana getirdiği şâheseri olan Türbe isimli mersiyesinden birkaç mısra-ı bercedeste-i güldestesini takdim ediyoruz:

«Ma'bûdem öldü eyvaaaah!
Yazık oldu Hacer'e!
Elemden nezle oldum.
Açık kalmış pencere...
Pek çok zevce bulunur,
Nerde öyle şecere...
Kapağım gitti benden,
Yuvarlandı tencere...
Şair-i azam oldum
Hep becere becere...
Yazık oldu Hacer'e
Yazık oldu Hacer'e!»

Hacer'in gaybubeti sebebi ile teessüründen ne yaptığını bilmez halde hemen ve arkasından yine hemen ve tekrar tekrar izdivaç eden şairin başından sekiz nikâh ve sayısız gayr-i nikâhlı izdivaç geçmişse de zevcelerinden hiç biri Hacer gibi erkenden ecel şerbetini için kendisine ilham veremediğinden şair-i muazzam Abdülmunzam mesut olamamış ve bedbaht hayatını sefir-i kebir olarak lüks sefarethanelerde ve sefalethanelerde geçirmiştir.

Beşer perdelik onsekiz tracediya yazmıştır ki, bilâhare, kendisinden iki yüz yıl evvel yaşamış olan facianüvis Şekispiyer nâm muharririn eserlerini, bunlardan ilham alarak yazmış olduğu anlaşılmıştır.

En mühim şiirlerinden biri olan «Hicat-ı Firdest-i Penhimân» isimli şâheserini öyle bir hârika lisan iie yazmıştır ki, Arapça, Farsça ve biraz da Türkçe olarak yazdığı halde bu eserini ne Araplar, ne Farslar, ne Türkler anlayabilmektedirler. Kendisi dahî bu şaheser şiir hakkında şu mütaleada bulunmuştur:

«O kadar mükemmel bir şiirdir ki, anlaşılması imkân haricindedir ve ben dahi otuz sene evvel kendi yazdığım bu şiiri anlayamadığımdan, nasıl olup da yazabildiğime hayret etmekteyimdir.»

Bu şaheserin küçük bir kısmını takdim ediyoruz:

Mevt-i emvât-ı memat-ı semat
Nerdesin, gelsene artık Semahat!
Çû ez der kenârest deş-i dübür
Vellezîne mest-i pest şah-ı Babür!

İlk defa olarak edebiyatımızda serbest nazımla dahî terennüm eylemiş bulunan üstad Abdülmunzam serbest izdivaçla yaşadığı gibi, serbest hanımlarla serbest vezinli şiirleriyle hitap eylemiştir. İşte bir misâl:

«— Ey ruhumun ruhu!
— Huuu!
— Nerdesin yahu?»

Edebiyatta şiirimize ilk defa olarak inek kelimesini sokarak realizmin yolunu açmış ve pastoral tarzda şiirler de yazmıştır. Bu şiirlerden de bir misal verelim:

Kaval çoban çalıyor
İt ardını yalıyor
İnsan bakıp dalıyor
Ne manzara, manzara!..

İnek gelir böğürür
Boğa gider öğürür
Şair bunları görür
Ne manzara, manzara!..

Şair-i muazzam Abdülmunzam, daha henüz 84 yaşındayken, asıl büyük eserlerini vereceği hususunda büyük ümitler beslendiği bir sırada irtihâl-i dâr-i beka eylemiş, memleketimiz için çok elîm bir ziya ve yeri doldurulmaz kayıp olduğundan halen yeri angaje edilmiş olarak bomboş tutulmaktadır. (Allah hemen taksiratını affetsin, Âmin...»

Bırakmış olduğu ciltlerle eserlerinin bugün hiç kimse tarafından anlaşılmamakta olması son derece şayan-ı teessüftür, yazıklar olsun.

EDEBİYAT DERSLERİ

III BÖLÜM

Buraya kadar olan araştırmalarımızdan Divan Edebiyatını incelemiş ve örnekler vermiştik. Şimdi de 19'uncu yüzyılın ilk çeyreğinden başlayarak, Cumhuriyetin ilânına kadar geçen zaman içindeki edebiyatımıza bir göz atalım. Bu dönemde şu üç büyük edebiyat ekolünün kurulmuş olduğunu görmekteyiz:

1 — Tazminat Edebiyatı
2 — Tanzifat Edebiyatı
3 — Tenvirat Edebiyatı

Tazminat Edebiyatı :

19'uncu yüzyıl başlarında ortaya çıkan bu edebî cereyana Tanzimat Edebiyatı denilmesinin sebebi, bu ekolü kuran başlıca edebiyatçıların hemen pek çoğunun, gençliklerinde saltanata başkaldıran kişiler oldukları halde, sonradan yaşlandıkça akılları başlarına gelerek, padişah fermanıyla yüksek makam ve mevkilere gelerek tazminat alıp memlekete hizmet etmiş olmalarıdır.

Tanzifat Edebiyatı :

Bu edebî ceeryana Tanzifat (yani temizlik) Edebiyatı denilmesinin sebebi ise, bu ekolü kuran kişilerin son derecede temiz ve titiz olmalarıdır. Meselâ bu ekolün kurucularından biri olan Abdülham Kâmil Bey o kadar temiz ve titiz bir kimseydi ki, suyu bile birkaç kere sabunla yıkamadan içmezdi. Tanzifat edebiyatının bir ismi de «Edebiyat-ı Antika-i Cedide» olup bu cereyana mensup şair ve yazarlar «yevmin cedit rızkın cedit» yaaşdıklarından bir nizam-ı cedit kurmak istemişler ve bu yüzden eesrlerini eser-i cedit kâğıdı üzerine yazmışlardır. Edebiyatımızda yarattıkları bu yenili ksebebiyle de kurdukları ekole «Edebiyat-ı Antika-i Cedide» adı verilmiştir.

Tenvirat Edebiyatı :

Bu edebî cereyan, edebiyatımıza aydınlık getirdiği için Tenvirat Edebiyatı adını almıştır. Çünkü bu ekole mensup olanlar, ilham perisinin geceleyin geleceğini düşünerek geceleri lâmba ışığında yazarlardı. Bu sebeple de Tenvirat'çılar, edebiyatımızda rönesans yapmışlardır. Her ne kadar gerek Tazminat Edebiyatı, gerek Tanzifat Edebiyatı batı etkisiyle ortaya çıkmışsa da, batının en iyi mümessilleri Tenviratçılar olmuşlardır. Dilimize «Mon şer», «mersi» gibi kelimeler onların sayesinde girmiş ve hattâ bu yüzden eski kuşak edebiyatçıları onlara «mon bey»ler adını vermiştir. Bu bakımdan Tenvirat Edebiyatı, Cumhuriyet sonrası edebiyatına geçişte bir asma köprü vazifesi görmüştür.

Tenvirat Edebiyatında Nesir :

Tenvirat Edebiyatının nesirde en kuvvetle sîması, bu ekolün kurucularından olan Oercaizâde Salih Şefkatî Bey'dir. Salih Şefkati, Şakşakîzâde Şeramet, Şahap Cenabettin'le birlikte «Şafak-ı âtî« mecmuasını kurmuşlar ve burada efkâr dağıtmışlardır.

Ne yazık ki, yeni harflerin kabulünden sonra, pek çok kıymetli eser gibi, Salih Şefkatînin eserleri de bugün okunamamaktadır. Bir örnek olarak, üstadın «Ne çâre biçâre Pirâye!» adlı şaheser romanından bir parçayı okuyalım.

«Ne çâre biçâre Pirâye!»

«Râkit, sâkit... Vakit Şâm'ı garîban... Mahal ise, Kuşdili çayırı rehgüzeri, akşam üzeri idi. An samimül kalblerinden iki refik-i vefik olan Ziya ile Süreyya, akşam alış verişi diyerek bir miktar zenperestlik maksadı ile Kuşdili çayırına çıkmış bulunuyorlar ve çayırda mürur eden faytonlardaki zenne-i nâzeninleri seyrü teftiş eyliyor idi ki, bıyıkları henüz terlemiş bulunan Ziya, refik-i şerikine şu yolda

hitap eyledi:

— Ey aziz birader'i canberaberim! Komşumuzun kerimesi Nâzân ile bazan mülâki olamadığımdan son derecede abazan bir vaziyette borazan bir hale geldim. Nedir çâre-i nâsâzım? Göklere yükseldi âvâzım, heyhaaat!..

Süreyya ise, Ziya'nın heyhatından son derecede müteessir olup, sabık cuma günü sabahtan akşama kadar takip eylemiş olduğu bir hatunun arkasından hanesi kapısına gelüp, tam orada ipek çarşaflı hatun peçesini küşâd eylediğinde, kömürcü dükkânı kepengi açılmış gibi, peçenin altından marsık misali simsiyah bir arap bacının suret-i sıfatı zahir olduğunu pek zarif bir tebessüm-ü kibarane ile nakleyledi.

İşte tam bu hengâmede idi ki önlerinden mürurü übûr etmekte olan bir faytondaki iki duhter-i pakize tazeden birinin sağ elindeki uzun konçlu eldivenle penbe feracesi arasında bir parmaklık kadar aralık kalan kısm-ı nâmahreminden çıplak penbe teninin görünmesi ile Ziya,

— Aaaah!.. Eyvaaah!.. Kalb-i dilhunumdan yâre aldım. O ne ilâhî bir ten! Mahvoldum ben! diye derun-i kalbinden inim inim inledi:

Süreyya ise,

— Ey aziz biraderim, biraz sabreyle, kendini tut, dedi, aksi halde bu aşkın neticesini alamazsan teverrüm eedrsin. Gençliğine heder etme! Sonra pederin ve validen me'yus olur...

Süreyya böyle bir ifade-i tekellümde çok haklı idi; zira aşk yolunda fayton takip ederler iken her ikisi de birçok defalar halayıklardan, bacılardan, dadılardan, lalalardan yedikleri şemsiye ve iskarpin darbeleri altında çok ızdırap çekmişler idi.

Efsuuus! Bir kalb ki pürhun-u pür aşktır, ana hitap mümkün müdür? Aslaaaa!...

Derhal bir faytona râkip olarak iki arkadaşın o nâzenini takip eylemeleri icap ediyor idi ise de, Bâbıâli hariciye kaleminde mukayyit muavinliğinde memur nâbizeti bulunan Ziya'nın cebinde faytona verecek akçe bulunmadığından, Süreyya'ya,

— Bendenize bir mecidiye borç versenize birader! dedi ise de, Süreyya,

— Mecidiye değil, bendenizde çeyrek dahi yoktur. Meteliğe endaht etmekteyim. Mangır nanay! diyerek borç vermedi.

Onlar bu yolda müzakere ederler iken fayton bir kere daha önlerinden mürur etmiş, Ziya bir iki tel bıyığını bükerek işaret vermiş, bu işareti kendisine zan eyleyen fayton sürücüsü dahi cevaben, yağlı kaytan bıyıklarını manalı manalı burarak, delikanlıya göz kırpmış idi.

Süreyya, Ziya'yı ikaz için, dedi ki:

— Monşer, gel sen bu sevdadan vazgeç. Zira geçende bir arkadaşımın takip ettiği bir feraceli hanım, arkadaşımı hanesine alıp peçesini açtığında, altından bir palabıyık çıkmış. Arkadaşıma ol palabıyıklı âdem, «Geldin mâdem, misafir umduğunu değil, bulduğunu yer beyzâdem» demiş. O sebepten bendeniz takipten şarfınazar ile haneme azimet eylerim.

Ziya cevaben dedi ki:

— Şanjanlı feraceli dilber için ben arabacıdan dayak yemeğe razıyım. Yeter ki, bir kerecik gül cemalini göreyim, gül mihaline yüz süreyim. Bu uğurda cânım bile feda! Ben bu aşktan değil arabacı, ecel dahi döndüremez.

Ve derhal İstanbulinin yakasındaki kırmızı karanfili çıkarıp sapını mâilen tutmak sureti ile üç defa kokladı ki, âşıklar lisanında bunun hafî manası «Zâlim, benim zaten mecruh-ı biruh olan kalb-i elemnâkime üç delik de sen açtın, kalb-i dilhunumu yâreleyip pâre pâre pâreledin!» demek idi.

Lisan-ı aşka vakıf alan faytondaki şanjanlı feraceli nâzenin ise, beyaz eldivenli nâzik eli ile ipek şemsiyesinin kehribar sapını üç kere sallıyarak cevap verdi. Bunun üzerine Süreyya refikine,

— Ulan Ziya oğlum, ben bu sap sallamayı hiç beğenmedim! dedi ise de, Ziya ona bu hareketin, aşk lugatinde «Ey hain, elinden çektiklerim yetmez mi?» demek olduğunu izah etti ki, tam bu sırada faytondan yere bir gül düşmesi üzerine Ziya yerden aldığı gülü koklayıp, kalbi üstüne koyarak fevkalâde heyecanlanıp, yayan ve daltaban ve dört nalla nalân olarak her iki refik bir müddet-i medide faytonun mâbedinden şitap ettiler ise de biyhûde! Atlar kadar seri koşamadıklarından fayton gözden oldu nihan ve kararda cihan... İki refik, dilleri dışarda soluyarak kaldılar perişan... Müteakiben Ziya derun-ı dilden inledi:

— Artık bana bu dünya zindan ve hayat da haram!

Ve o anda intihara teşebbüs eyledi ise de Süreyya dedi ki:

— Ey benim monşerim! Biz o dildâdeyi taharrî ile elbet bir gün derdest eyleriz. Sen dahî vuslata nail olur, muradına erersin. Tatlı canına biyhude kıyma birader!

Bu mülayim sözlerle Ziya'ya da bir mülâyemet gelip teselli buldu ve târümâr iken ümitvar oldu.

Fihal Ziya bir mevsim-i şitayı âh ü vâh ile ve «Ah minelaşk!...» sayhaları ile geçirdikten sonra ertesi mevsim-i bahar, bermutad iki refik-i şefik-i tevfik, Küçüksu mesiresinde trafik ederler iken ve dahi kısmetlerini ararlar iken, Ziya'nın fevkalâde küçük su dökmek ihtiyacı ve geniş sâyeli bir ağacın dibine teşarşur eylediği esna-yı hengâmede önünden übur-u mürur eden fayton içinde dildanesini görmekle derhal pantalonunu toplayıp ve kendini toparlayıp ve uçkurunu bağlayıp, iki refik bir kira faytonuna râkiben, iki nazeninin faytonunu takibe şitap eylediler. Her iki faytonun esna-yı krozmanında, Ziya her dâim cebinde hazır bulundurduğu Milâno parşömeni penbe ve mavi kâğıtlara yazılmış aşk nâmelerinden birini, dadısı olması muhtemel ebrû maşlahlı kadına çaktırmadan, şanjanlı feracelinin eline vermeye muvaffak oldu idi.

Takip eyledikleri fayton, pancurları aşı boyalı, tahinî renkli bir köşk önünde tevakkuf eylediği zaman leylin zulmeti bastırmak üzere idi. Ebrû maşlahlı dadı ile şanjanlı feraceli dilrübaya köşkün kapısını bir uşak açmış idi. Şanjanlı feracelinin netice kısmında eflâtunî renkte gayet cesîm bir cisim olan bir fiyango sallanmakta idi.

Bir müddet sonra, köşkün ikinci kat penceresinde ışık yanması ile, piyanodan bir musik-i romantikiyye dökülerek leylin sükûtunu râ'şedar eyledi. Piyanodan Şopen'in bir musiki-i elemnâk'i damla damla ederken ihtizaz, hazin bir kadın sesi de teganniye avâz eylemiş idi ki artık Ziya'nın sabrı kalmayıp gözlerinden kanlı yaşlar süzülmekte, lebleri büzülmekte ve son derecede üzülmekte idi. Aaaah, ne ızdırap!.. Aman yarap!

İşte bu lahza-i garamda idi ki, Süreyya nâgihan,

— Kaç ulan Ziya!.. Ahırın kapısı açıldı ve arabacının bıyıkları göründü. Herif geliyor, kaç! diye feryad edince, o plâtonik fasl-ı aşk bozulmuş idi. Süreyya'nın tabanları yağlaması ile Ziya dahi tabanları ile mabâdını şiddetle darb eyliyerek firara karar eyledi.

Efsuuus!.. Aşk mâni dinler mi hiç? Ve minelgaraip!..

Bohçacı kadınlar eli ile aşk nâmeleri teati eyleyen iki genç, en nihayet gizlice mulakî olârak bir yaz günü Büyükada'daki İspelendid nâm otele gitmişler idi. Evvelâ otelin terasında ârm eylediler ki, feracesini eteklerinden dahil olan sabah meltemi Pirâye'nin derununu fazlaca titrettiğinden bu ihtizaza artık tahammül edemeyen zavallı Pirâye,

— Heva serindir, derunum titredi, dışarım yanıyor, içerim serindir, dedi.

Ziya ise,

— Aaaah, bu sözlerin manası çok derindir! diyerek zavallı masumeyi otel odasına soktu. Vaah, hayfaa!..

Otel odasına dahil olduklarında o anda Ziya, hararet-i aşk ile yanarak,

— Ah Pirâye!.. Seneelrden beru ağuşuna muntazırım! diye nida edip didesini açtı ise de Pirâye,

— Ben bir bâkireyim! Zalim, izale-i bikr eyleme, birazcık izale-i şuyu olsun!.. diye inledi.

Bunun üzerine Ziya, Pirâye'nin gonce-i lebinden bir buse-i hicran alıp mest oldu.

Pirâye, otel odasının penceresinden Büyükada'nın aşıklar yoluna bir nazar atfederek,

— Ne kadar da bir belde-i hazin, öyle dil mi? diye sual eyledi.

Ziya dahi, cevaben,

— Ey mabûdem, vakt-i team geldi, team edelim mi? dedi.

Mabûdesi dahi,

— Mürebbiyem madam Anjel hardallı yememe müsaade etmiyor, dedi.

Zile basarak garsonu celb eylediler. Ziya, ucuz olsun diye, iki lâhmacun söylediyse de, heyhaat, İspelendid otelinde lâhmacun yoktu. Garson Yani,

— Müsü, emredersiniz şatobriyan getireyim, tre joli e gran poet, viy müsü... dedi.

Gayet mükemmel şekilde lisan-ı fransevî tekellüm eden Ziya, rum garsonun lisanına agâh olarak,

— Mersi boku, getir ondan! dedi.

Pirâye, tül perdenin arkasından, cûşa gelen bahr-i Marmara'nın mevc-i bî kararını seyr etmekte iken, Ziya cebindeki kutudan

çıkardığı tozu gizlice Pirâye'nin tabağına boşalttı. Bu toz, son derecede mualece-i şehvet-i bî edep ve ol kadar enerji-i seks idi ki, zavallı Pirâye şatobriyan'dan ilk lokmayı alır almaz bayılınca, Ziya dahi kudurmuş canavar misali biçâre bakirenin üstüne savlet ile ilk hamlede masumeyi berbad ü perişan eyledi. Bu esnada baygın bakirenin bir firaş-ı hıraş-ı canhıraş ile sayha-ı enîni duyuldu. Bu esna-yı hengâmede tabiat dahi mâsumenin feryad-ı figanına iştirak ile ağaçların yaprakları melûl ve mahzun dökülerek türaba sukut eyliyor idi. Yarabbi, ne hazindir ki, bir hazine talan edilmiş idi.

Vaah, hayfaaa!.. Heyhaat!.. Aslaa... Suuus! Efsuuus!..

Sanki tabiat bile bu faciaya me'yus...

Yarı baygın biçâre Pirâye, hâlâ damenini açıp başına geçirmeye uğraşan Ziya'ya melûl, mahzun bakarak, hisseylediği şiddet-i ızdırap ile,

— Defter-i âmalimi açma hain! diye inlemekte idi.

Bir müddet-i medîde bihuş yatan Pirâye,

— Beni galiba hamile bıraktın ,alçak! dedi.

Bu esnada Ziya, bu gibi ahvalde mutad olduğu üzere, bir kaleyi zapteylemiş bir eser kumandan edâsı ile koltuğa yan gelmiş, içtiği serkldoryan sigarasının dumanını havaya savurmakta idi.

Sualine cevap alamayan biçâre Pirâye,

— Bana bunu da mı yapacaktın, söyle zalim, söyle! diye feryad eyledi.

Vicdan azabı ile bu hitaba şirap eden Ziya, dildâdesinin ayaklarına kapanıp,

— Beni affeyle ey mahbube-i hayatım ve mabude-i zenâtım! diye niyaz eyledi ise de, Pirâye,

— Demek beni kirlettin, ırzıma tasallut ettin! dedi.

Ziya ise cevaben,

— Merak eyleme, temizleriz, bir fiil-i kürtaj ile izale eyleriz... dedi ve fakat Pirâye,

— Bunu senden me'mul etmez idim, mâdâma ki, sen benim gonce-i ismetimi berbad-ı harab-ı pâyımal eyledin, öyleyse benimle izdivaca mecbursun, zevcim olacaksın!.. dedi.

Vicdanı ihtizaz eden Ziya,

— Ah, işte bu imkânsız... Zira ben bir zevc-i sadıkım, evliyim ve içgüveysiyim. Seninle teahhül edemem ve zevcemden dahi ayrılamam. Zira kainpederim zaptiye nâzırı olup son derece alçaktır, kendisinden havf ederim, dedi.

O anda binçâre derhal helâya şitap ederek şanjanlı feracesinin kuşağı ile kendisini asmak sureti ile, üç defa «Elveda!» ndasından sonra şarab-ı eceli nûş ile intihar edip hayatına hitam verdi. Zavallı zelile! Biz gelelim Celil'e... Celil de nerden çıktı diye sual edersiniz, Ziya'nın bir ismi de Celil olup Celil Ziya diye şiirler dahi yazar idi.

Bu facia-ı aşk üzerine vicdanı lerzan olan Ziya müteellim olarak zevcesine şu mektubu tahrir eyledi:

«Ey benim refika-ı hayatım ve sebeb-i mematım! Günahımın kefaretini hayat-ı sefilime son vererek ödüyorum. Gümüş saplı bastonum sana ebedî bergüzarımdır. Şimdilik elvedâ!.. Seni de acele beklerim.»

Bu mektubu kıraat eden bedbaht zevce ise derhal teverrüm ederek âniden ruhunu teslim ile vücudunu ebediyyet-i sermediyyete intikal ettirdi. Vah biçâre pirâye!»

Tarabya
14 Eylül 1319
Salih Şefkâtî

*

Yukarda en tipik örneklerden birini okuduğunuz Tenvirat Edebiyatı'nın Tanzifat Edebiyatı ile Cumhuriyet dönemi edebiyatı arasında bir köprü vazifesi gördüğünü daha önce söylemiştik.

Her ne kadar Tazminat ve özellikle Tanzifat Edebiyatının eskisinden tamamiyle kurtulamamışsa da daha belirgin olarak etkisinde kalmıştı. Tenvirat şiiri, eski cereyanların gül ve bülbül mazmunlarından kurtulmuş, daha realist bir yola girmiştir. Prof. Ahmet Asanoğlu'nun «Şiirimizde Enfiye» adlı büyük inceleme eserinde, Tenvirat Edebiyatı'nın gerçekçi yönü çok güzel anlatılmıştır. Gül ve bülbül gibi sembollerin yerine şairlerin bizzat kullandıkları enfiye, tönbeki, afyon gibi somut maddeler şiirin malzemesi olmuştur. Hattâ aruz vezni kısmen terkedilmiş, hece vezni de kullanılmış, ama keside tarzından tamamiyle vazgeçilmemiştir.

Bir örnek olarak «Şiirimizde Enfiye» adlı eserden aldığımız şair Fazıl Zulufi'nin Enfiye kasidesini görelim. Bu şiir ilk olarak, Edebiyat-ı Antika-i Cedide»nin nâşir-i efkârı olan «Şafak-ı âti» dergisinde yayınlanmış ve bu

yeniliği hazmedemeyen Tanzifat şairlerinin ağır hücumuna uğramıştır.

KASİDE-İ ENFİYE

Şairlerin beynine verir huşu enfiye,
Sonra akar burnundan, hapşuu, hapşuu
enfiye!

Aksırıkla öksürük, tıksırıkla püskürük...
Bütün ilhamı veren işte hep şu enfiye!

Meskenetten şairi hapşırtarak kurtarır
Dolmalı dükkân, meydan, pazar, çarşı enfiye!

Bir tutam çekse şair silkindikçe kellesi,
Açak zihnini heman ilham kuşu enfiye!

Hapşırıp silkinerek kendimize gelelim.
Bu fakir memleketin kurtuluşu enfiye!

Kızla oğlan olmalı, huri gılman olmalı...
Aksırdıkça çekmeli yâre karşu enfiye!

EDEBİYAT-I ATİKA ÜSTADLARINDAN EDİB-İ LEBİB RAUF SAFVETİ BEYEFENDİ

Edebiyatımızın temel direklerinden ve garp tarzında romanın mübeşşirlerinden olan Rauf Safvetî Beyefendi, bin sekiz yüz küsur tarihinde Haseki Nisa Hastahanesinde dünyaya şeref vermiştir. Maalesef ailesi hakkında kat'î ve kâfi malûmata sahip olunamamış ve aile şeceresi meçhul kalmış ise de, eserlerinin necâbet-i asîlâne-i ulviyyesinden asîl bir aileden şerefsüdûr eylemiş bulunduğu istihraç edilmektedir. Hatıratından ise, asıl ismi Meryem olup Mari'ye tebdil edilen bir ermeni mürebbiyeden lisan-ı Franseviyyeyi taallüm eylemiş bulunduğunu ve ermeni Mari'den gayetle iyi garp terbiyesi almış olduğunu öğrenmekteyiz.

«Terakki-i iz'an Sabi Sübyan Mektebi»ni itmam ile, kısa bir müddet devam eylediği, Fransızca tedrisat yapan Sen Raşel mektebinde «ön, dö, truva»ya kadar sayıları öğrenmiş ve «uvre la port, ferme la fönetr», «vuvala mon paket, vıy müsü!» diyecek kadar da mükemmel şekilde lisan-ı franseviyyeye vükuf peydâ eylemiş badehû işbu malumat ile iktifa ederek mektebe devamdan sarfınazarla, henüz sinnürüşdüne vasıl dahil olmadan Direklerarası tesmiye edilen mahaldeki Acem Selman Al'esger Efendinin kıraathanesinin (yani kahvehanesinin) müdavimi olarak, ol kıraathaneye postu sermiş olan üstadlardan sanat ve edebiyat sahasındaki noksanını ikmal ile tahsil eylemiştir.

Direklerarası'nda Selman Al'esger Efendi'nin kıraathanesi ise, şimdiki kahvehane ve çayhanelere katiyyen müşebbih olmayıp, o zamanın gençleri için bir mekteb-i feyz ü edep ve gayetle müdebdeb-i müeddep ve hergün lebâlep, çay, kahve ve sâlep içilir bir mahal idi ki, ol mahalde nevcivan ile pîr ihvan buluşur, gençler dahi üstadlardan derslerini alırlar idi.

Al'esger Efendi'nin bu kıraathanesi, Frenklerin Akademiya unvanını verdikleri müesseseleri mesabesinde ve onlara müşabih bir encümen-i dânış ve zamanın dânişmendan-ı suhan-ı edebi merkezi addedilmeye sezâ ve keza üdeba, dübera ve şuara-yı meşhurenin içtima eylediği bir mahfil idi ki, hatta muharrir-i atik Cemal Şefik dahi bu mekteb-i edepten hisseyab-ı keyf olup neş'et eylemiş idi.

O zamanlar Al'esger Efendi'nin kıraathanesine, isimleri edebiyat tarihimize girmiş bulunan şu zevat-ı zerzevat-ı kiram berdevam idiler: Rahmetli İbnilmeymenet Mahmut Cemal (bizdendir); Enfiyekeş Basri Hoca Hazretleri, Mahbupperest-i teres Ali Dürzî merhum, Balıkhane Emini Hacı Düb-ü Mutedil Asaf Bey, Düyun-u Umumiyye veznedarı İstefenaki Efendi, Divan Sahibi Kaf muhyiddin Refik Bey, Zevk-ı selim sahibi Mansur Bey, Kehkeşan-ı Garam müellifi Halet Nezihî Bey, Kaymak Tabağı eserinin mübdil Bahriyeli Mehmet Bahri Bey, Gılamperveran-ı pîrandan Külhanîzâde İhvan, Sultanî tenbel ve Zeyrek Sultanisi müdürü Ceberrut Bey, Lisan-ı Arabî

muallimi ve heccav Nasrullah efendi, Malta mutasarrıflığından mütekait Kuduret Paşa, mütekait edebiyat muallimi Didon Faik Bey vesaire...

İşte Rauf Safvetî de, bu üstadların sahbet-i edebiyyelerinden istifade gayesi ile, daha devr-i şebabbetinde ve vakti sebavetinde, bu kıraathanenin şakirdanı meyanına dahil olmuş idi. O zamanın terbiyesi icabı olarak büyüklere hürmet, küçüklere muhabbet usulü cari olduğundan, üstadlar küçük Rauf Safvetî'ye fevkalâde muhabbet ibzal eylerler, o dahî büyüklerine hürmetine binaen bilmukabele sükûtu tercih eder idi. Böylece Al'esger Efendinin kıraathanesindeki bilcümle üstadların rahle-i tedrisinden geçmiş idi. Yalnız Külhanîzade İhvan'ın şiddet-i alakasına karşı bîgâne kalmış, ancak seneler sonra anın da feyzinden feyziyab olmak için üstada yanaşıp dehalet edince, Külhanîzade İhvan dahi, şu kıt'ayı düzmüş idi:

Tıfl iken benden ceylan gibi kaçtı
Vakta ki sinni kırkbeşi aştı
Yani ki kartlaştı katırlaştı
İş işten geçti de öyle yanaştı

Rauf Eafveti, aynı nesilden şair Yunus Rıza ile gayetle anlaşmış idi. İşte bu hengâmede idi ki, Şair Yunus Rıza, Nuran isminde Mısırlı bir prensesle muarefe peyda eylemiş bulunuyordu. Yunus Rıza'nın, Prenses Nuran'a tihaf ettiği «Kalbimdeki garam kaç kilogram?» sernâmeli bir şiiri «İçtimal» mecmua-i edebiyyesinde neşredilerek, böylece Yunus Rıza ilk hakk-ı telifini almış idi. Bir rivayete göre işbu hakk-ı telif ile, bir diğer rivayete nazaran ise, temasa geçtiği Prenses Nran'dan yürüttüğü gayetle kıymetli bir pandantifi sataark, bunun parasını sermaye olarak kullanmak sureti ile, arkadaşı Rauf Safvet-i ile birlikte, o devrin en büyük mecmua-i edebiyyesi olan Nevnihal'e karşı Gülcemal mecmuasını tesis etmişler idi. Rauf Safvetî'nin etrafında toplanan yeni neslin üdebası Gülcemal Mecmua-i edebiyyesinde birleşerek, Nevnihal muharrirlerine karşı gayet şiddetli münakaşa-i edebiyyeye girmişler idi. Üstad Hercaizâde Mükerrem Bey dahî, bediiyyat vadisinde gençleri müdafaa etmekte idi. Ve fakat bu hengâmede idi ki Gülcemal Mecmuasında zîrdeki:

Lâma da lâm
Cime de cim
Buyur âbicim!

diye başlayan bir şiirin nesri, münakaşa-i edebiyyenin daha da şiddetlenmesine sebebiyet vermiş idi. Zamanın âteşzeban ve gayetle kaltaban edibi Süleyman Nafiz. Gülcemal mecmuasına ateş püsküren bir cevap vererek bütün hışm-ı nusunet-i şiddet-i kalemiyyesini şu zehir zemberek satırlarında dile getiriyor idi.

«Edebiyat, ki edep, yani mekteb-i edeb ve muessese-i edebe sebep ve ruz ü şeb hissiyatî ilâ ve maneviyatı cilâ eder demektir; gençlerin yaptığı ise bok yemektir. Bir takım dekadan-ı zıpçıktılar bî edep ve bî haya bir cür'et ile «Lâma da lâm cime de cim» gibi Galata Bolozhanelerinin yâverlerini şiire mal etmeye çalışıyorlar. Şu it oğlu itlere artık hadlerini bildirmek icap eder. Edebiyat, edep demektir ulan şeyzâdeler!., Bunların cümlesi echel olduklarından bizim beyzâde itabımızı dahî şehzâde anlayıp kendilerine iltifat sanırlar. Tuh suratlarına!»

Her kelimesini, genç neslin suratında şaklayan kırbaç gibi kullanan üstad Süleyman Nâfiz'in, edebiyat âleminde bir bomba tesiri yapan bu makalesi Gülnihal mecmuasında çıkınca, genç neslin mümessili olan Rauf Safvetî dahi Gülcemal mecmuasında bir cevap döşenerek hücuma hücumla mukabele etmiş ve zavallı üstad, eşekten düşmüş gibi berbad bir vaziyette gelmiş idi. Edebiyat tarihimizi zenginleştiren bu kalem kavgası pek hazin bir şekilde neticelenmiş idi. Şöyle ki:

Bir akşam üzeri Süleyman Nâfiz sakalını sıvazlayarak Bâbıâli yokuşundan inmekte iken Rauf Safvetî ile karşılaşınca sakalları diken diken olup ve kabarıp ânî tehevvürle bastonunu tükürükleyip Rauf Safvetî'nin üstüne yürümüş ve edîb-i lebîb Rauf Safvetî'yi «Ya Habibî Ya Habibî» diye önünde bağırta bağırta, kaçtığı yere kadar kovalamış idi. Bu mübareze-i edebiye, zavallı Rauf Safvetî'nin can havli ile bir han kapısından girmesi ve arkasından da Süleyman Nâfiz'in dalması ile han dahilinde hal ve fasl edilmiş, aralarında ne olup geçtiği edebiyat tarihi için meçhul kalmıştır. Yarım saat sonra üstad Süleyman Nâfiz ile Rauf Safvetî'nin pek memnun ve mesrur bir şekilde, barışmış ve

anlaşmış olarak ve etraflarına tebessümler saçarak han kapısından çıktıkları müşahede edilmiş idi. (Han derunundaki bir odada, Süleyman Nâfiz'in, âdeti olduğu veçhile, Rauf Safvetî'yi sıkıştırarak kızılcık ağacından mamul bastonu ile döğdüğü söylenmekte ise de, bu vak'a bir vesikaya dayanmadığından, ilmî bir hakikat olarak nazar-ı itibara alınamaz).

Rauf Safvetî, edebiyatımızın ilk romantiklerinden olup, Viktor Hügo'nun tesiri altında kalmıştır. «Hercai Recai» isimli romanı, bizde garp edebiyatı tarzında yazılmış ilk romandır. «Zavallı Deli Neciye» isimli romanı da, bizde ilk realist romanın mübeşşiri olup Eyüp asliye mahkemesi mübeşiri Ahmet Beşir'in ve Zemherî Teneşiri denilen Ayşe'nin kızı Deli Necmiye'nin, intihar maksadı ile tebeşiri suda kaynatıp nasıl içtiğini anlatan çok beşerî bir eserdir. Bu romanında Rauf Safvetî Bey, ilk olarak, halkın lisanında bulunan «ebegümeci» kelimesini kullanmış ve edebiyatımıza böylece halk lisanını ithal ederek çok realist ve gayetle şaheser bi eser ibdâ eylemiş idi. Kendileri bir miktar da natüralist idi. Ve fakat o kadar realist idi ki, eserlerine sürrealist dahî denilebilir idi.

Edib-i lebib Rauf Safvetî'nin bellibaşlı şaheserleri şunlardır: «Hercaî Recaî,» «Zavallı Deli Necmiye» «Eflâtun ve Fıstıkî», «Bir mualece-i acele», «Müshil-i müebbet», «Devam et cenabet!».

Rauf Safvetî, işrete gayetle müptelâ, içince cıvık bir belâ, içmese ne âlâ bir zat olduğundan, kadr ü kıymeti takdir edilmemiş ve zamanında anlaşılamamış bütün büyük sanatkrlar gibi, son demlerini fakr ü sefalet, ihtiyac ü zaruret içinde geçirmiştir. O derecede ki, çok zaman kaldığı otelin parasını dahî ödeyemediğinden, otellerde rehin kalır ve gaddar kitapcılar ise fırsatı genimet bilip, bir mecidiye ve hatta bir çeyreğe bin sayfalık romanlarını elinden alırlar idi. Öldüğü zaman merhumun yelek cebinden beş para ile bir kopuk düğme ve ucu kırık bir kurşun kalemle uzun müddet kullanılmış bir mendilden ve dişleri kırık, kirli bir taraktan ve takma dişlerinden başka bişey çıkmamış ve bu emval-i metrukesi ile evrak-ı metrukesi ne Bitpazarı'nda, ne Sahaflar Çarşısı'nda para ettiğinden Edebiyat-ı Atîka müzesine bırakılmak mecburiyetinde kalınmıştır.

Merhum evvelâ nesl-i âtî edebî mektebini kurmuşsa da, bilâhare bir kumar veya bir kadın meselesi yüzünden arkadaşları ile anlaşamayarak burdan ayrılmış. Edebiyat-î Atîka Mekteb-i edebîsinin müessisi ve bânisi olmuş idi. Gayet iyi Fransızca bilir ve hatta bir Fransıza bile meramını anlatabilir idi. Türkçesi de oldukça iyi idi ve fena sayılmaz idi. yerleri doldurulamayan kıymetlerimizin arasında, ismi edebiyat tarihimizde ebediyyen yaşayacaktır. Bu edebiyat tarihini ise hiç kimsenin okumaması ne hazin!..

HACI FATIK BEY

Musikimizin müstesna şahsiyetlerinden ve üstadlarımızdan olan Hacı Fatık Bey, pederinin ağır aksak niyâz-ı piyâz ve incesaz ile âhengini müteakip, daha doğduğu gün, sesinin kudretini, bestesinin kuvvetini doğumunu yapan doktora, ebeye ve etrafındakilere kabul ettirmiş bulunuyordu. Pederi dahi meşhur bir musikişinas ve fakat fazlası ile ayyaş ve pürtelâş bir zat olmakla, küçük Fatık'ı, popusunda dümtekle usul tutarak darbeyler, yâni döver ve zavallıyı ağlatır idi.

Fatık, daha o yaşta ağlayarak dümtek usulünü talime başlamış idi. Bir gün yine bermutad pederi tarafından darp edilen ve şiddet-i darpten feryad eden Fatık'ın sesi, iki sokak öteden mürur-u übûr eden musiki üstadlarımızdan Sezai Baba tarafından duyularak keşfedilmişti. Bu harikulâde sese hayran olan Sezai Baba, kısa bir taharriden sonar Fatık'ın ağladağı evi bulmuş ve küçük Fatık'ın pederine «Efendim, acaba hangi usulü meşk eylemektesiniz? Makam, acep curcuna mıdır, yoksa acem aşiran veya kürt kaçıran mıdır?» deyu sual edince, asabiyetinden fevkalâde hiddetlenmiş bulunan Fatık'ın pederi dahi —ki kendileri şeker hastalığına müsab idi-

ler— bastonla Sezai Baba'nın üstüne yürüyerek «Ulan!...» —çok affedersiniz, hâşahuzurdan— «Şimdi anlarsın makamı!..» diye bağırmış, Sezai Baba dahi «Efendi, bırak yakamı, istemem makamı!» diye feryad ederek firar eylemiştir. Son derecede cesur olan Sezai Baba, küçük Fatık'taki bu müstesna sesin ziyan olmaması için her çareye başvurmuş ve ailesi ile tanıştıktan sonra babasının rızası ile küçük Fatık'a musiki talimine başlamıştı. Bilâhare büyük musiki dâhilerimizden Kandillili Kandil Selâhattin Bey dahi, Fatık'ın musiki sahasındaki inkişafına himmet eylemiş idi. Fatık on altı yaşına kadar zeman-ı şebabetini musikiye fasr eylemiş, bu iki üstadın rahle-i tedrisinden geçerek udî Zeki Bey'in talebeliğine nâil ve ud çalmaya fazlaca mail olup, ondan dersini alarak zâil-i şâfil oldu ve ilk hususî konserini, o zaman Dar-ül-elhan olan Kurşunlu Han'da vermiş idi. Ve üstadlar tarafından elhak çok takdir edildi. Hatta Neyzen Kabalakzâde Basri Baba, nâyi ile genç Fatık'ın sırtını okşayarak, vehleten ve irticalen ve fücceten şu kıtayı inşad eyledi:

Olmaya nimet cihanda kavrulmuş
fıstık gibi,
Çıkma her yerden yavru kuş destârın
yırtık gibi,
Sırma saçlar yorganım, kollarım yastık gibi,
Var mıdır acep cihanda bir daha Fatık gibi.

O gece, eski nam-ı ile Dâr-ül-Elhan olan Kurşunlu Han'da avâz-ı nâz ı ayâz ile terennüm edilip iyş-ü nûş-ü hûş ü kuş ile serpuş ü tuş edildi.

Kabalakzade Basri Baba'nın vefatını müteakip, henüz yirmiiki yaşını idrak etmekte olan Fatık, bir duhter-i Pakize, bir elinde yelpaze ve bedeni pâlûze bir taze ile izdivaç eyledi. Dilrüba namındaki bu taze, Fatık'ın yanık ve tatlı sesinin tesir-i hoşbeseti ile pek kısa zamanda süratle gebe kalub, zaman-ı merhunu gelince nur topu gibi bir nevzat dünyaya getirdi.

Fatık'ın yirmibir ile otuzbeş yaşları arası en verimli devresidir. Otuzbirine basınca acem kurdî makamında bulamayınca başka bir makamdan şu şarkıyı besteledi:

Dört köşe eyledin beni nazlı yâr,
Ağuşa alanlar müşkül almalı...
Eline sağlık fasulye de var,
Fazla atıştırdım, müshil almalı!

Ama nasıl? Enfes...

Fatık, otuzaltı yaşına kadar, sansürce ve savcılıkça yasak edilenler hariç, yüzbir pâre beste yapmış, bunlardan bir kısmını Hicaz makamında, yâni hacı olmak için Hicaz'a gittiği zaman bestelemiş idi. Bu eserlerden cüzzam makamındaki şu şaheserini, muhterem refika-ı hayatı Dilrüba hanıma ithaf-ı tuhaf eylemiştir:

İğneli sözlerle beni taşlama!
Akşam akşam yine başlama!
İstakoz değilim, beni haşlama!
Kelle derler buna, kestane değil!..

Tut çeneni artık dırdırın yeter!
Yeter ulan karı vırvırın yeter!
Bilmem ki ne zaman zırzırın biter?
Aile yuvası hastane değil!

Sermayem yok benim başka dilimden,
İstediğin belli, gelmez elimden...
Adın batsın karı, anla halimden,
Yorgunum ulan, mestane değil!.

Üstad Fatık'ın muhterem hayat arkadaşına ithaf eylediği işbu işlek beste hakikaten pek hazîn bir hazîne-i bezindir ki bir emsali daha mevcut değildir.

Bestekâr Hacı Fatık Bey fıtık hastalığına mübtelâ olunca kederdîde haremi Dilrübâ Hanımefendi artık bu perişanlık ve bilhassa mahrumiyete tahammül idemeyip intihar-ı darbuka eyleyince zavallı Hacı Fatık Bey şaşkınlıktan ne ettiğini bilemez bir halde teessürünün şiddet-i nârı ve hiddet-i ayvası ile Şair Abdülmunzam'ın Mezaristan sernâmeli şiirini büyük bir titizlikle bestelemiş ve hemen akabinde Adlî Tıb'da taht-ı müşahade altına alınmış ve cezaî ehliyeti olmadığı anlaşıldığından hakkında takibata geçilememişti. Bu esnada Hacı Fatık Bey hesabı iyice karıştırdığından o arada kaç yüz parça daha beste yapmış olduğu malûm değildir.

Musikimizin medar-ı iftihar-ı sonbaharı olan Hacı Fatık Bey şayan-ı hayret bir maharetle korna, klâkson, gramofon, radyo, düdüdük, ıslık ve düdüklü tencere çalardı; düdüklü tencereleri kimsenin olmadığı zaman-

larda dalgınlıkla çalardı. Müşarünileyh son derecede dalgın ve fevkalâde saf, ettiği lâf, hem de lâf-ü güzaf, içtiği hoşaf, kimbilir kaç çarşaf eskitmiş bir zat idi.

Bestekâr üstad Hacı Fatık Bey fevkalâde vatanperver bir zât-ı âlî olup, hâlâ gençlerimizin dilinden eksik olmayan şu marşı dahi, Tıbb-ı Adlî'den sevkedildiği Bakırköy'deki hastahanede bestelemiştir.

İşbu gençlik marşının güftesini arz ve takdim ediyoruz.

Bir...ki...üç...dört...
Züm tek, züm tek, züm teke tek tek,
Abuduk gubuduk,
Estek köstek,
Çeri var çöpü var
Küpü var lüpü var
Piston, destek
Oh, oh, oh!
Olmadı baştan:
Hoooop!
Züm tek, züm tek, züm teke tek tek,
Abuduk gubuduk,
Estek köstek,

..... (devam eder)

Bu marşı Tıbb-ı Adli'de müşahade altında iken bestelemeye başlamış ve akıl hastahanesinde besteyi tamamlamış olduğundan hiç kimsenin şüphesi yoktur. Sanatının şikasında iken ömrü vefa etmeyen bestekâr, Fıldır baba dergâhı makberesinde medfun iken, hâlen burası yol için istimlâk edilerek, üstünden şosa geçirilmiştir. Ne kadar gariptir ki, zamanımızda tam Hacı Fatık Bey'in mezarının bulunduğu yerdeki asfalt üstünden geçen otomobil içindeki yolcular gayr-ı ihtiyarî olarak gazel atmak ihtiyacını duymaktadırlar. Bu hâdise üstadın ruhunun meydana çıkışı diye tefsir edilmektedir.

YEDİ LENGER MAMIT PELVAN

Sultan İkinci Haydar - Haydar'ın saltanatı zamanında dünyaya gelen Yedi Lenger Mâmıt Pelvanın pederi, bir iddia üzerine kırk çiğ yumurta içip bir çevirme kuzu, yirmi bazlama, otuz da gözleme yiyerek iddiayı kazandıktan sonra, «Sonradan beni aç mı kaldıracaksınız? Şurdan üç-dört somunla yedi lenger de yoğurt getirin!» dediği ve önüne getirilince de bunları dahi yediği için, kendisine Yedi Lenger lâkabı verilmişti ve oğlu Mamut dahi, Yedi Lenger Mâmıt lâkabıyla anılırdı.

Mâmıt pelvanın dünyaya ayak atması fevmile kalâde müşkil olmuş idi. Zira validesinin hamile kalışından, mutad zaman olan, dokuz ay on gün sonra doğmamış, herkesi meraka düşüren uzun bir zaman daha istirahat ettikten sonra, yer-gök inleten bir nağra-ı canhıraş ile, sanki ebe kadına elense çekermiş gibi el peşrevi ile dünyaya kademnihan olmuş idi.

Sinn-i kemâle irişince, kendisine neden vakt-i normaliyette doğmadığı sorulduğunda, okka almak için kampa çekildiği yolunda cevap vermiş olması da çok esprili bir zat olduğunu göstermektedir. Filhakika, Yedi Lenger Mâmıt Pelvan doğduğu zaman babası tarafından kantara vurulmuş ve odun kantarında on iki okka çektiği hayretle görülmüş idi ki, babasının çocuğu çok zayıf bularak, «Bu sıska yaaşmaz!» dediği daha rivayet edilmektedir. Çünkü bu ailede yirmi okkadan az çeken çocuk doğmadığından o zamanın «Kadınları Koruma Derneği» demek olan «Cemiyet-i vikâye-i nisvan» bile Yedi Lenger ailesi erkeklerinin ya kısırlaştırılmasını yahut evlenmelerinin yasak edilmesini teklif etmiş idi. Bu vak'a aynen Şemsiyeli Şemsettinzâde Şemsi Paşa tarihinde mukavettir.

Sekiz kardeşin en küçüğü olan küçük Mâmıt, daha on üç yaşındayken 65 okka gelir ve bir oturuşta iki lenger kuru fasulye, bir tencere pilâv, bir tavuk, birkaç somunla bir bakraç pekmezi göçürür, iki desti su yahut ayranı içer, ondan sonra da «Bu gün gene nedense hiç iştahım yok!» der idi.

Babası, sekiz çocuğunun en zayıfı olduğu için zavallı Mâmıt'ı hiç sevmez, ailenin nâmını pislettiği için küçük Mâmıt'ı her dâim

horlardı. İşte bu yüzdendir ki, bir gece Mâmıt, babasının cebindeki paraları gizlice alarak kısmetini aarmak için gurbete karar, İstanbul'a firar etti. Her ne kadar o zamanın gazeteleri olan «Cerîde-i Misvak», «Hazine-i Şipşak» ve «Nevsal-i Zillî» gibi gazetelerde küçük Mâmıt'ın resimleri basılarak kayıp ilânı verilmiş ise de, bundan bir netice alınamayarak âkıbetinden ümit kesilmiş idi. Sirkeci'deki sinemalardan birine zâbıtanın yaptığı baskında yakalanan çocuklar meyanında, Emniyet Müdürlüğü çocuk masası memurları 85 kilo ağırlığındaki küçük Mâmıt'la alâkadar olarak, onu tahsil için Fatih medresesine yerleştirdiler.

İşte ilk defa burada, kendisi dahi namlı bir pelvan olan müderris Elhac Nuri Efendi'dir ki, Mâmıt'ın kaabiliyetini keşfederek «Nah, buraya yazıyorum, bu çocuk istikbalde cihan, pehlivanı olmazsa, ben de bu sakalı bıyığı kazıtır, Şengül saunasına giderim» demiş idi.

Müderris Elhac Nuri Efendi esasen köse idi. Velâkin çok haklı idi. Zira Mâmıt altı ayda daha bir elifbe demesini bile öğrenememişti. Bundan başka müderris Nuri Efendi, adam etmek için Mâmıt'ın sırtından her gün bir araba yükü meşe odunu kırıp, kırılan odunlarla medresenin ocaklarını yaktırmakta idi. Ama bunca odun Mâmıt'a kâr eylemedi. Bilâhare anlaşıldı ki, Mâmıt kalın kafalılığından değil, idman yapmak maksadı ile hocasından bilhassa dayak yemekte idi. Çünkü, «Bu sıska çocuk yaşamaz! Ve de bizim soyumuza böylesi lyık değildir» diyen babasını mahcup eylemek için gayetle namlı bir pelvan olmak niyetinde idi. Meramın elinden ne kurtulur! Sayıları hergün artan meşe sopalarından, Mâmıt'ın vücudu sırım gibi olmuş, vücudunun en yumuşak yerleri bile nasır bağlayarak kayış gibi olmuş idi. Gündüzleri medresede molla sopası ile idman ederek vücudu inkişaf eden Mâmıt, geceleri de el, ayak çekildikten sonra içi su dolu bir küpü sabaha kadar Fatih camii avlusunda koşturarak idman yapmakta idi. Sonraları su dolu küp pek hafif gelmeğe başladığından, yolda boş bulduğu otobüs ve kamyonları kâh sırtında, kâh göbeğinin üstünde taşır ve sabahleyin uyananlar Aksaray otobüsünü Okmeydanı'nda, Fatih otobüsünü Küçükçekmece'de bulurlar idi. Lokomotifleri bile raylardan çıkarır, elektrik direkleri ile cirit, bidonlar ile de güle gibi oynar olmuş idi. Allah nazardan saklasın.

Kendi kendini yetiştiren Yedi Lenger Mâmıt onsekiz yaşına gelince kuvvet ve kudretini, pelvanlıktaki cesaretini babasına göstererek isbat için, içine kisbetini koyduğu zenbili sırtlayıp memleketine gitmiş idi. Geçtği yollardak bütün pelvanların sırtlarını yere getirdiğinden ,namı kendinden önce memleketine ulaşmış idi. Pelvan yatağı olan doğduğu köye üç gün kala «Karşıma çıkacak yiğit isterim!» diye meydan okuyarak nağralar salmış ve zelzele gibi tehlikeleri evvelden sezen at, eşşek, sığır misali cümle hayvanlar nağrayı duydukça acaip sesler çıkaıtarak eşelenip tepinmeye başlamışlar idi.

Hemen Yedi Lenger Mâmıtın babasına «Bir bahadır pelvan gelmiş, cihana meydana okur» diye haberi yetiştirdiler. Aradan çok seneler geçmiş olduğu için, babası görünce oğlu Mâmıt, her biri birer namlı pelvan olan yedi kardeşi ile güleş tutup ardarda yedi ağabeysinin de sırtlarını yere getirip kimisini de pes ettirince babası dahi,

— Bu yiğit olsa olsa ancak Yedi Lenger soyundan olabilir, ama kim ola? deyince Mâmıt dayanamayıp,

— Bubaa, bubaaa! Öz oğlunu tanımadın mı? Hani «Bu sıska yaşamaz!» diye horladığın oğlun Mâmıt ben değil miyim! diye babasının boynuna atılınca, babası dahi, ağlamak erkeğe yaraşmadığından, gözyaşlarını içine akıtarak,

— Vay benim ciğerpârem, has oğlum! diyerek Mâmıt'ı bağrına bastı.

Velâkin bu sarmaşdolaş sırasında, Mâmıt birden şaşırıp, kendini güleşte sanarak babasına paça - kasnak dalınca, babası,

— Çüş! kemiklerimi kırdın, geri dur! diye fferyat etti.

İşte o günden sonra şöhreti gittikçe yayılan Yedi Lenger Mâmıt Pelvanın nâmı memalik-i Osmaniyyeye, Çin maçine ve Hind ile Sind içine ve Bahr-i sefid'e ve bahr-i muhit-i atlasi'ye yayıldı.

Kendisi de gayet zorlu bir pelvan olan padişah Sultan İkinci Haydar - Haydar, Yedi Lenger Mâmıt'ı saraya dâvet etti. Huzur-u şahânede saray başpelvanı aKsnakçı Hüsiin pehlivanla güleş tuttular. Gayetle zevkli, kıran kırana, öyle bir güleş oldu ki, Yedi Lenger Mâmıt, Kasnakçı Hüsiin'i kurt kapanına

sokarak altına alıp hamur gibi yoğurduktan ve silindir gibi ezdikten sonra dümdüz edip ve dürüp bükerek kolunun altına alıp, padişahın huzuruna vardı,

— Buyrun sultanım, işte başpelvanınız! diyerek, zavallı Kasnakçı'yı sultanım ayakları dibine yığdı.

Padişah dahi bu hareketten son derece mahcuz olup,

— Dile benden ne dilersen? diye süal ettikte Yedi Lenger Mâmıt pelvan,

— Çok bişey istemem, beni sadrazam yap yeter padişahır, diyerek üç kere padişahın eteğini öptü.

Sultan İkinci Haydar - Haydar da,

— O kolaydır, nasıl olsa olur, istediğin ciddî bişey yok mu? diye süal etti.

Lenger Mâmıt.

— Öyleyse soğuk bişey içeyim bâri... dedi.

Ve irade-i seniyye ile, kırküç kasa aile boyu şişelerde gelen kahverenkli suyu içince padişah dahi şaşırıp «Maşallah yahu!» dedi.

O sıralarda çok namlı Peter Cons cihan pelvanı idi. Peter Cons, Derseadet'e, yani şimdiki İstanbul'a dâvet edilerek Yedi Lenger Mâmıt ile güleştirilmişler idi. Güleş yeri Çırpıcı çayırı idi. Yedi Lenger Mâmıt güleş meydanına çıkıp da bir nağra salınca, neye uğradığını şaşıran o koca Peter Cons, nağra rüzgârının şiddetinden yere savrulup on dakika kendine gelememiş idi. Bunun üzerine, otağ-ı hümayununda bulunan padişah Sultan İkinci Haydar - Haydar, kâfir pelvanının korkudan ödü patlamaması için, Mâmıt'ın nağra atmamasını irade eylemiş ve fakat Yedi Lenger Mâmıt,

— Padişahım, elimde değildir, kisbeti giyip çayırda dolandın mı, hele hele bir de karşımda kâfir hasmımı gördümü mü, hiç dayanamam, nağralanırım... demiş idi.

Bunun üzerine bâ-irade-i seniyye, Yedin Lenger Mâmıt'ın ağzına, nağra atmaması için tıkaç olarak bir yatak çarşafı sokulmuş ve kâfir pelvanın kulakları da pamukla tıkanmış idi.

Güleş daha başlar başlamaz bir «Vaah», arkasından da bir «Aaah!» sesi suyulması ile Yedi Lenger Mâmıt'ın altında Peter Cons kaybolmuş idi. Bir bakıldı ki, sad hezârân hayret, o koca Peter Cons, yamyassı bir eser-i cedit kâğıdı haline gelmemiş mi! Çok şükür ki, Çıkıkçı Atiye namında bir kadın, Peter Cons'un ezilip dağılan her bir uzvunu birer birer yerine koyup eskisinden daha sağlam olarak ortaya çıkarmış ve böylece Peter Cons canını kurtarıp taahhütlü olarak memleketine postalanmış idi.

Bilâhere Yedi Lenger Mâmıt Avrupa'ya giderek Paris şehr-i şirinin Kazino dö Pari denilen mahallinde başka bir cihan pelvanı olan Tom Tons ile güleşe tutuştu. Tom Tons ki, bir insan azmanı ve bir dağ yabanı denilse yeri, gayet iri bir pelvan idi ve fakat tek başına Yedi Lenger'le başedemiyeceğini anlayınca, biriki yardımcı istedi. Bunun üzerine üç pelvan bir olup, Yedi Lenger Mâmıt pelvana karşı güleştiler. Bu üçü de kendi memleketlerinin şampiyonları idiler.

Paris sef-r-i kebirimiz aytanbıyık Zarifî Paşa da güleşi seyrediyor ve irade-i seniyye mucibince dakika dakika güleşin tarz-ı cereyanın vazife-i resmiyyesi icabı olarak şifre ile saraya Jurnal ediyor idi. Güleş pek şiddetli oldu. Bir kaç kere duyulan çatırtı, Mâmıt'ın hasımlarının kemiklerini kırdığı sanılarak telâşa düşülmüşse de, çatırdının, güleş yerindeki döşeme tahtalarının çatırdaması olduğu anlaşıldı. Anlayınız ki efendim, nasıl bir müsaraa oldu... Yedi Lenger Mâmıt, iki saat on dakika süren boğuşma sonunda üç hasmını ve yanlışlıkla hakemi de aralarına katarak dördünü, birbirlerinin üstüne yığdıktan ve yine onların elleri ve ayaklarıyle kendilerini birbirlerine muhkemce bağlayıp, tortop edip düğmeledikten sonra seyircilere bizim usülce selâm verince, salon az kalsın ki alkıştan yıkılıyordu. Seyirciler son derece memnun kalıp, «Biz böyle bir güleş görmemiştik, aşk olsun ve de verdiğimiz bilet paraları helâl olsun...» dediler.

Yalnız Avrupa'da değil, Amerika'da her pelvana pes ettiren, hepsinin sırtını yere getiren ve korkudan hiçbir pelvanın güleş tutmak istemediği Yedi Lenger Mâmıt, yiğitliğimizi, kuvvet ve kudretimizi, bütün cihana ispat etmiş bir bahadırdır. Dunyaya nâmımızı duyuran bir merttir (*). İşte böyle bir pelvanın sırtını bütün dünyada ancak bir kişi yere geti-

(*) Millî değerlerimizi yıkmaya çalışan bazı bozguncular, Fransız seyircinin Lenger Mâmıt'a «Mert!» diye bağırmasıyla, Fransızcada «Merde» kelimesinin bok anlamına geldiğini söyleyerek, Lenger Mamıt'ın zaferini küçültmek istemişlerse de, muvaffak olamamışlardır.

rebilmiştir ki, o da, Amerika'da bulunduğu sırada bir gece gittiği bardaki sarışın bir kızdır. Helâl olsun...

Cihan Pelvanı Yedi Lenger Mâmıt, Amerika'dan vatana dönerken, bir rivayete göre, güleşten kazanıp belindeki kuşağına sardığı altınların ağırlığından, başka bir rivayete göre ise, hasımlarının koyduğu saatli bombanın patlaması ile, bindiği gemi batmak tehlikesi geçirmişse de Yedi Lenger Mâmıt o inanılmaz acı kuvveti ile geminin direğine asılıp yukarı çekmek sureti ile geminin batmasına mâni olmuş ve Marsilya limanına gelinceye kadar bütün Atlantik okyanusunu geçerken, biran dahi elini geminin direğinden çekmiyerek bu büyük felâketi önlemiştir.

İstanbul'a avdetinden, Sultan İkinci Haydar - Haydar, Yedi Lenger Mâmıt'a büyük bir ziyafet vermiş ve o ziyafette irad eylediği nutkunda, padişah aynen şöyle söylemiştir:

— Daha böyle beş adet pelvanımız olsa, onları tahlisiye gemisi olarak kullanırdık ve donanmımızdan hiçbir gemi batmaz ama o beş pelvanı doyurabilmek için koca memleketin bütçesi vaktinden evvel batardı.

Namlı cihan pelvanımız, Yedi Lenger Mâmıt, kendisini tanımayan ve cihan pelvanı olduğunu bilmeyen bir meçhul şahıs ile kavga ederken o şahsın burnuna vurduğu bir yumruk sonunda ebediyyen hayata gözlerini yummuş idi. Yumruğu vuran şahıs ise bir yumrukta öldürdüğü adamın namlı cihan pelvanı Yedi Lenger Mâmıt olduğunu öğrenir öğrenmez düştüğü korku ile hemen orada kalpde-i sekten canvermiştir.

ORD. FORD. PROF. GROF. DR. ZRR. HÜRFETTİN HÜSEYL BEY

Türk ilim âleminde çok mühim bir yer işgal eden (numaralıdır) Hürfettin Hüseyl Bey, ilmi ile amel etmiş ve ameli salih, kıymetli bir şahsiyet idi. İlim âleminde, işgal ettiği yerden çok daha geniş olarak, siyaset âlemlerinde, kiyaset âleminde, habaset, cinaset, sekâşet âlemlerinde ve bilhassa eski «defter-i hakanî» yeni Tapu dairesi kayıt defterlerinde yerler ihraz ve sahte tapular ibraz ve pek çok arsalar ifraz etmiş eshab-ı emlâk ve allâme-i fellâk ve gayetle allâk bir zat idi.

O rütbe kıymetli bir ilim adamı idi ki, bir bakışta karşısındakinin cebinde, bozukluklara kadar kuruşu kuruşuna, kaç para olduğunu derhal tahmin eyleyen memleketimizin muhammin ve insan sarraflarından ve meşhur bankacılarımızdan biri, Hürfettin Hüseyl Bey'i daha ilk görüşünde «Ben bu kıymetli ilim adamını böylece on milyon liraya satın alırım ve de yüzde beşyüz kâr ederim» demişse de, Hürfettin Hüseyl Bey daha önceden angaje olduğu makamdan pey almış bulunması hasebi ile, miktarı az bulduğunu bahane ederek paazrlıktan imtina etmiş ve meşhur bankacımızın yirmibeş milyona kadar yapmış olduğu bütün açık arttırmaları reddetmiş idi. Yani selâbet-i ahlâkı şetafet-i şakşakına her zaman galebe çalmış idi. Fevkalâde oynak ve harikulâde kıvrak bir zekâsı olmakla son derecede müteharrik ve otomatik (bir litre benzinle yüz kilometre kat eder) ve her iktidar için gayet kullanışlı ve müsait ve aynı zamanda seri-ül-intikal ve acib-ül-eşkâl ve dahil olduğu kabın şeklini alan sıvı gibi seyyal ve civa gibi cevval idi. Bu oynaklık, bu kıvraklık, bu fart-ı cevvaliyet ve bu fart-ı zekâ ve bu fart-ı kekâ, bir rivayete göre, validesi çok fart-ı fırtınalı bir havada oynak bir denizde vapur yolculuğunda iken ve yine bir diğer rivayete göre ise validesi şimendüfer yolculuğunda iken doğmuş olmasından neşet ediyor idi ki, bulunduğu mahalle ve mahalleye intibak kabiliyeti hasebi ile daha doğar doğmaz tren sallantısı ve deniz çalkantısı sebebi iie faaliyet-i cevvaliyet-i seyyaliyete başlamış, fevkâlâde oynak ve harikulâde bir sahib-i zekâ ve kekâ olmuş idi.

Bizde alelumum itimada câiz ve hakikatı hâiz olmayan nüfus kayıtlarına göre pederinin Ahmet Efendi namında bir zat olduğu tahmin edilmektedir.

Hürfettin Hüseyl, daha pek küçük yaşta iken validesinin gözünden sürmeyi çeker ve sinekten yağ çıkarır ve iyilik olsun diye her

zeytin tanesi verdiği fakire yarım litre zeytinyağı işetir cinsten olduğundan, görenler «Bu çocuk istikbalin sürmecisi veya meşhur yağcısı olacak» derler idi. Yâni yavrunun tersini cesametinden ileride büyük âdem olacağı keşfediliyor idi. Bütün mektep hayatında hiçbir muallimi, onu kopya yaparken yakalamağa muvaffak olamamış ve aliyülalâ (Pekiyi) derecelerle sınıflarını terfi etmiş idi.

Firar-ı efkâra ve ishâl-i kelâma ve basur-u zebana ve dırdır-ul-lisana müptelâ olduğundan muallimleri onun dava vekili olacağını söylerler idi. Filhal, avukatlara taş çıkartacak kadar nâtıka perdûz-ı devlet, nadide emsal bir perendebaz-ı millet ve düzenbaz-ı vatan idi.

Tıfıl iken büyümüş de küçülmüş gibi idi ve fakat sinn-i kemale erişince, küçülmüş de bir daha büyüyememiş olarak kaldı. Hasis ve cimri denilecek nisbette hesabî ve fevkalâde muktesit olduğundan aklının boyuna gidip ziyan ve büyük bedende israf olmaması için bilhassa uzamayıp kısa kalmak sureti ile, «küllü tavilün ahmak ve küllü kasîrün fitne» kelâm-ı kibarının sıhhatini isbat eyledi. Sinn-i kemâle vusulünde dahî, artık boyunun uzamayacağını anlayınca enini uzatma yoluna gitmiş ve bu sebeple eni boyundan fazla uzamış idi ki göbek nahiyesi ile mâbadı nahiyesi arasındaki kutru, tulünden üç parmak uzun gelir idi: (2 PR + DH)

Mekteb-i Osmani'den mezun olduktan sonra Hürfettin'i Tıbbiye-i Şahâne Şâkirdanından bir genç olarak görüyoruz. Tıbbiye-i Şahâne'den mezun olduktan sonra, müderrislerin ev hizmetlerini ifa, getir götür işlerini eda eyleyerek ve çantalarını taşıyarak ve türlü bir tatlı diller dökerek müderrislerinin gözlerine girmek sureti ile ilmo olan bu hizmetlerine mükâfeten ihtisasını itmam ile Darülfünuna müderris muavini olmuş ve bilâhare müderrislerin de lisan-ı garb'den yanlış olarak tercüme ettikleri kitapları, büyük bir gayretle bazı kelimeelrin yerlerini değiştirip, büsbütün bozmak suretiyle memleket irfanına numune-i intihal olan eserini kazandırmış ve bu muvaffakiyetine binaen müderrisliğe terfi etmiştir.

Bundan sonra muhterem ilim adamımızı, ilim sahasına sığamadığı için, içtimaî faaliyet sahasına atılmış görmekteyiz. «Kabuğunu delmeden yumurta yiyenler cemiyeti»ni tesis ile bu cemiyetin reisi olmuştur. Daha sonra «Altına idrar kaçıranlarla mücadele cemiyeti»ni tesis ile bu cemiyetin yine reisi olmuş ve memlekete ve evlâd-ı şvatana bu pedaran-ı millete büyük hizmetler ifa eylemiştir. Memleket dahilinde kırk pâre cemiyetin reisliğini uhdesine aldıktan sonra, memleket haricine el atarak bir çok beynelmilel ilim cemiyetlerinin de azası olmuştur ki, yalnız azası olduğu cemiyetlerin isimleri kaydedilse, üç büyük cilde ancak sığdırabilir. Azası bulunduğu beynelmilel teşekküllerin en mühimlerinden bazısı şunlardır:

«Beynelmilel Hıristiyan fakir fukaralarını himaye cemiyeti», «Dünya abazanları yardımlaşma kurumu», «Dünya kadınlarını yatak çarşafından kurtarma derneği», «Beynelmilel bel gevşekliği konseyi», «Enternasyonal himaye-i inek ve izale-i sivrisinek birliği» vesaire...

Hürfettin Hüseyl Bey'in memlekete binlerce doktor yetirdiği söylenirse de, sayılamıyacak kadar çok bu içtimai faaliyetlerinden vakit ve fırsat bulup kürsüsüne oturmağa zaman ayırabildiği şüpheli olup, iki aralık buna imkân bulsa dahi talebelerine verdiği dersin sıhhati şüpheli addedilmekte ve muarızları, «onun yetiştirdiği doktorların tedavi maksadı ile öldürdüğü hastaların yekûnu, Birinci ve İkinci Cihan Harplerinde ölenlerin yekûnundan beş misli fazladır» demektedirler.

En büyük ve tek eseri ise, memleketimizde ilme kıymet verilmediği yolundaki umumî kanaatin hatalı olduğunu bizzat kendi hayatı ile isbat etmiş olmasıdır. Başka profesörler kifayet-i ilmiyyelerinin noksanlığı ve beceriksizlikleri sebebi ile maaşları ile geçinemezlerken muhterem Hürfettin Hüseyl Bey, gerek menkul ve gerek gayri menkul, gerek nakten ve gerek malen ve gerek emlâken muazzam servet sahibi olmuş v böylece memleketimizde madrabazan-ı ilme evrilen azîm kıymeti isbat eylemiş ve elhak tıbb-ı ticarî ordinaryüz profesörlüğünü makamını ihraz eylemiştir.

İşte bu hengâmededir ki birdenbire memleket, millet ve vatan aşkı galeyana gelen tıbb-ı ticarî kürsüsünün kıymetli profesörü tıbb-ı siyasî sahasına da merak sararak, Meşrutiyet Halk Fırkası Vilâyet Reisi olmuş ve Fırkanın reisinin vilâyeti teşrifinde, fasulye sırıklarını göstererek,

— İşte efendim, asma kabakları! demiş olması (bu büyük söz siyasî tarihimize geçmiştir) ve bilâhare intihabat olunca hakikatin anlaşılması neticesinde gözden düşerek tekrar kısa bir müddet tıbb-ı ticarî kürsüsüne dönmüşse de kendisine bir kaymakamlık merakı arız olmuş, yeni iktidara hulûl ederek, cübbeyi ve kürsüyü terk ile, Yalova kaymakamlığına tâyin olunmuştur. Kaymakamlığı sırasında seyyar hıyar satıcılarını sokaklarda bizzat kocalıyarak hıyar fiyatlarının yükselmesine mani olmak suretiyle milletin bol bol cacık yemesini ve memelekette hıyar ve hayat ucuzluğunu temin eylemiş ve sokaklara küçük su dökenleri birer birer yakalayarak bellerinden iğne ile su almak suretiyle vatandaşların vücudundaki büyük ve küçük su guddelerini kurutarak, onları tedip ve terbiye eylemiştir.

Aynı zamanda diplerine küçük su dökülen duvarlara «Burası eşeklere mahsus helâdır» diye yazdırarak merkeplere dahi ne rütbe kıymet verdiğini göstermiştir.

Her mevzuda yed-i tulâ sahibi ve her sahada selâhiyetle fikir beyanında mütehassıs olan âlimimiz bayramdan bayrama da Bayram gazetelerinin demirbaş muharrirliğini yaparak matbuata da hizmet ifasından geri kalmamıştır. Bilhassa «Helâdan çıkarken pantalon düğmelerinizi iliklemeyi unutmayın» sernâmeli makalesi çok kıymetli ilmî bir tetkik mevzuudur.

Kendisi ile mülâkat yapan bir çok muhabirin «Genç kalmanızın sırları nedir?» sualine verdiği cevap, «Çok spor yaparım, istikbal ve teşyi merasimlerinin hiç birini kaçırmam, baş ve bel hareketleri ile gençliğimi muhafaza ederim,» olmuştur.

Bu beyanından sonra bu husus, mülâkatı yapan muharririn kalemi ile gazetede aynen şöyle neşredilmiştir:

«Genç kalmanın sırrı spordur» dedi ve şöyle ekledi: «Ben çok spor yaparım, teşyi ve istikbal merasimlerinin hiç birini kaçırmam ve bu merasimlerde memleket büyüklerinin huzurunda eğilip doğrulmak ile, boyun, bel idmanları yaparak gençliğimi muhafaza ederim.» Bu beyanından sonra göbek noktası merkez olmak üzere öne ve arkaya 180 derece eğilip bükülerek değme cambazların yapamıyacakları maharetler göstererek hayretimi mucip oldu.» (Bak: Kâmus-u tabasbus-ı Hsmani Cild 4 mukaddimesi).

Bilâhare memlekette darbe-i koltuk ve taklib-i sandalya olmuş ve tozdan dumandan ferman okunmayan bu hengâmede muhterem tıbb-ı ticarî ve tıbb-ı siyasî Ord. Prof. atik davranarak her nasılsa bir ara boş kalan sandalyeye fırsat bu fırsat deyip kapmış —eski nâzır desturun ishak olduğundan kademhaneye koşmuş idi— ve böylece Meskenet Nezareti iskemlesine oturmuş idi.

Muhterem âlim, bedava elde edilmiş, kendisine gönderilmiş veya hediye edilmiş veya şurdan burdan tedarik edilerek elinde kalmış veya âriyet alınarak iadesi unutulmuş kitaplardan mürekkep çok muazzam bir kütüphaneye malik idi. Muhterem âlim bu kütüphaneyi satmak istemişse de, eski tarihli işbu kitapların hiçbir ilmî kıymeti kalmamış olduğu bahanesi ile alıcılar para vermemişler, bunun üzerine muhterem âlim, kitapları okkayla satıp, bu hiç işe yaramaz kuru gürültüden kurtulmak istemişse de, bu kitaplardan kesekâğıdı yapılamıyacağı için kitapları okkayla da satamamış, muhterem âlim de memleketimizde ilme hiç kıymet verilmediğine teessüfle, birden aklına gelen çok vatanperverane bir tedbiri tatbik ile muazzam kütüphanesini Nezaret'e hediye ederek nâmını bir kere daha ebedileştirmiş, böylece de bu belâdan kurtulmuş idi.

Bî haddi-hudud ihtirasına ne vücudu, ne memleketin hududu kâfi gelmemekte idi. Meselâ Sultan nkapanlı Arpacıoğlu Feyzullah-ı sanî'nin zaman-ı saltanatında dünyaya gelmiş olsaydı, muhakkak bir nezareti işgal eder, bilâhare sadareti istirdat eder, krallığını ve bâdehu imparatorluğunu ilân eder, bunlarla da tatmin olmayarak ve iktifa etmeyerek çaresizlikten ve mecburen vefat eyler idi.

Ne yazık ki merhum, lâyık olduğu yerini bulamamış ve gümbürdeyip gitmişti.

HACI DANGIL AĞA

Zenginin malı züğürdün çenesini yoğurduğuna göre, bugün memleketimizde konuşma çağında bulunan en az yirmi milyon insan, Hacı Dingil Ağa'nın milyonlarıyla çenesii yormaktadır.

Bilidiği gibi, az gelişmiş ola memleketimiz lsalarının anneleri iki kısma ayrılır: Talihin ziyaret ettiği anneler ve Kör Salih'in ziyaret ettiği anneler. Ne talihinin ne de Kör Salih'in ziyaret edemediği anneler esasen mevzuumuzun dışındadır.

Memleketimizde insanüstü bir gayretle çalışmak zorunda olan Kör Salih, ne annesini, ne de Hacı Dangıl'ın kendisini bir kere bile ziyaret edebilmiş değildi. Çünkü ne zaman ziyaretine gelse daima Hacı Dangıl Ağa ile Talih bir arada bulunur ve zavallı Kör Salih bir türlü Hacı Dangıl Ağa'yı yalnız yakalamak fırsatını bulamadığı için, başka bir garibin yardımına koşardı.

Hacı Dangıl Ağa'nın, vatan evlâtları için alınacak pek çok ders-i ibretle dolu hayatı vardır.

1819 yılının 23 Şubatında (Tarih önemli değil, başka bir yılın meselâ Ağustos ayı da olabilir) Sayreki vilâyetinin Darmabaz köyündeki toprak damlı küçük bir evde sabaha karşı, iki inilti yükseliyordu: Biri ahırdan, biri de ahıra bitişik toprak damlı ve toprak tabanlı odadan: Gebe inekle, gebe kadın doğurmak üzereydiler.

Buzağı dünyaya geldiği halde, yavrunun yalnız ayakları dünyaya gelebilmiş, yavrunun sair aksamı dahilde kalmıştı. Doğan gün ışığı kapıdan sızmış ve sabah güneşin karşı iki küçümen ayak keyifli keyifli sallanmaktaydı.

Anne, baba, kaynana, bir inek, iki keçi ve bir eşekten mürekkep aile, gayet tabiî olarak, doğuran inekle meşgul olduklarından kendi başına çocuğun yalnız ayaklarını doğurabilen anayla ilgilenmeye zaman ve fırsat bulamamışlardı.

Buzağının eksiksiz ve tam olarak dünyaya gelmesine pek memnun olan aile, bu seviçle toprak damlı ve toprak tabanlı odaya geldikleri zaman, keyifli keyifli sallanıp duran bir çift ayakla karşılaşmışlardı.

Çocuğun ters geldiği sanılabilir. Halbuki akıllı bir insanın herhangi bir yere başıyla değil ayağıyla girmesinin daha mantıklı olduğu düşünülürse, dünyaya başlarını çıkarıp balıklama atlayan çocukların nasıl ters geldikleri, dünyaya önce ayaklarını çıkaran bu yavrunun ise pek normal geldiği anlaşılır.

Dünyaya ilk önce iki minik ayağını atan işte bu yavru, günümüz ticaret tarihine adını Hacı Dangıl Ağa olarak geçirecekti.

Çocuk, ne kadar çok içerde kalıp, annesinin kanıyla beslense, bunu kendisine kâr saydığından, dışarı çıkmak için hiç de acele etmiyordu.

Buzağının sağ salim dünyaya geldiğini öğrenip de Hümücükoğlu ailesine «gözünaydın» demeye koşan köylülerin yardımı ve elbirliğiyle ayaklarından dışarı çekilerek, yavru dar-ı dünyaya gelmiş ve fakat doğuma yardım eden kadınlardan birinin parmağından şakır şakır kanlar akması üzerine, ağzı muayene edilen çocuğun dişli olduğu ve bilhassa köpek dişlerinin sayan-ı hayret derecede inkişaf etmiş olduğu görülmüştü.

Yavruya ,dedesinin adı olan Dangıl adı verildi. Küçük Dangıl'ı dünyaya getirmekle, bir rivayete göre vatani vazifesini edâ ettiğine kani olduğu için, başka bir rivayete göre ise, böyle bir dişli çocuğu dünyaya getirdiği ve ilerde kendisini de ısıracağını düşündüğü için, annesi, teessüründen gözlerini bu fani dünyaya ebediyyen yummuş, ancak ertesi gün, küçük Dangıl'ın emdiği memeden süt gelmeyince ağlaması üzerine kadının öldüğü anlaşılmıştı. Bu rivayetlerin hakikatte ikisi de asılsızdır. Ölüm sebebi kadının özel teşebbüs sonunda hamile kalmış olmasıydı. Yani Küçük Dangıl bir özel teşebbüs mahsulü idi. Tarlada çalışırken kadını bir ayının kaçırmış olduğu biliniyordu ve bunun ayı değil, ayı postuna bürünmüş bir kimesne olduğu, çünkü ayının geceleri de eve dadandığı söyleniyor. Hatta yine bir rivayete göre, Dangıl adı verilmesi, özel teşebbüs mahsulü olan yavrunun hakiki pederine fevkalâde müşabahetinden ileri gelmişti. Filhakika çocuk büyüdükçe suratı, Dangıl adına lâyık bir şekil almıştı.

Her ne olursa olsun, küçük Dangıl'ın dünya yüzündeki ilk icraatı, annesinin ölümüne sebebiyet vermiş olması idi.

Dangıl'un buzağı ile aynı zamanda dünya-

ya gelişini, Hümücükoğlu ailesi için uğur telâkki etmişlerdi.

«Allah rızkını da beraber gönderdi...» diyorlardı.

Küçük Dangıl'ı talihin ilk ziyareti işte böyle olmuştu. Dünyaya rızkı ile beraber gelen Küçük Dangıl ile buzağı, ineğin memelerini kardeşçe paylaşıyorlardı. Köyün talihsiz ailelerindeyse, bir inekle bir kadın aynı zamanda doğursa, kadın öleceğine inek ölür ve buzağı ile çocuk annenin memelerini paylaşmak zorunda kalırlardı.

Şurası muhakkak ki, Dangıl, bu inek sâyesinde, memleketimizde ve bilhassa şehirlerde pek ender rastlanan temiz süt emmiş bir insan evlâdı olarak yetişti. Küçük Dangıl, anne olarak sütanası yaşlı ineği, kardeş olarak da ilerde öküz olacak olan sütkardeşi danayı tanıdı. Sütanası ve sütkardeşiyle pek samimî bir hava içinde yetişen Dangıl, daha o yaşta ne kadar zekî olduğunu isbat ederek ineğin sütünün çoğunu kendisi içer, sütkardeşine bişey bırakmazdı. Bu yüzden de buzağının bir türlü büyümemesine karşılık Dangıl serpildi, gelişti, maşallah, şey kadar ve süt biraderinden daha iriyarı bir genç oldu.

On yaşlarındayken köy çobanlığı yaptığı sırada, çocukluğundan kalma bir alışkanlıkla, güttüğü sürünün yavrulu hayvanlarının memelerini emerek, sömürücülüğe daha o yaşta başladı ve bu özel teşebbüsünün neticesinde gittikçe gelişti. Çobanlıkta devam edip de güttüğü sürüyle süt kardeşliği daha bir sürü uzasaydı, insan azmanı bir süt veya yağ tulumu haline gelebilirdi. Fakat Dangıl'ın ham zekâsını ilk keşfeden bir çerçi O'nu yanına yamak olarak almıştı. Bu çerçinin yanında yirmi beş yumurtaya bakırdan bir maşallah yazısı veya nazar boncuğu satarak sağlam bir ticarî terbiye almıştı. Fakat çerçi, Dangıl'ın, yavrulu merkezinin hem sütüne, hem buduna göz koyduğunu anlayınca, suçüstü yakaladığı birgün Dangıl'ın işine son verdi.

Bundan sonra köy bakkalına çırak olan Dangıl, hasat zamanı elinden tahılını almak için köylüye yüzde beşbin faizle nasıl para verildiğini öğrenerek köy bakkalından çok kuvvetli malî terbiye ve meselâ bir kilo tahıl karşılığında zeytinyağı diye bir şişe karışık renkli suyun nasıl satıldığını da öğrenerek burada gayet kuvvetli iktisadî terbiye de almıştı.

Daha ondört yaşındayken aldığı iktisadî, millî, ticarî terbiyelerle kendini çok iyi techiz eden Dangıl'a köy sınırları dar gelmiş, geniş ufuklara açılmak için köyünü terketmişti. Irgatlık, işçilik, esnaflık için yola çıkan hemşehrileriyle beraber genç Dangıl, köyden şehire geldiği zaman gömleğinin içine, uçkurunun arasına ve donunun ağına diktiği, çerçiden ve bakkaldan aşırdığı paralarından ve boğa gibi acı kuvvetinden başka hiçbişeyi olmadığı için hamallığa başladı. Halbuki mektep yüzü görmemiş olduğu halde, iktisat profesörlerini suya götürüp, susuz getirecek kadar Allah tarafından pratik ticaret, iktisat ve maliye bilgisi vardı.

Özel teşebbüsün insanlara nasıl parlak bir istikbal hazırladığının en iyi misâli, kendikendini yetiştirmiş ve sıfırdan milyoner olmuş bulunan Hacı Dangıl Ağa'dır.

Genç Dangıl, bir fabrikanın kâtibine kendi özel teşebbüsüyle rüşvet vererek, o fabrikaya hamal olmuştur. (Not: Hacı Dangıl Ağa sonradan bu fabrikanın sahibi olunca, herkes kendisinden rüşvet alan kâtipten intikam alacağını sanmıştı. Halbuki, emdiği temiz sütün icabı olarak çok vicdanlı adam olan Hacı Dangıl Ağa, bir zamanlar rüşvet verdiği kâtibini, ihtisasından dolayı, fabrikanın resmî dairelere satış memuru yapmış ve böylece vaktiyle vermiş olduğu rüşveti kat kat çıkarmış, fakat asla namussuzluğa da tahammülü olmadığı için, fabrikasının satış memuru yaşlanıp da tazminat isteyince O'nu rüşvet alırken suçüstü yakalattırılarak adalete teslim ettirmiştir.)

Hammal olarak bu fabrikaya adım atan genç Dangıl, fabrika sahibinin avadanlıklarını okkalıyarak, kısa zamanda bu fabrikaya hammalbaşı olmuştur.

Bundan sonra, sizi fabrikaya hamal yapacağım diye işsizlerden aldığı komisyonlarla ve diğer fabrika işçilerine yüksek faizle borç vermek suretiyle hem büyük bir iyiliksever ve yardımsever olduğunu göstermiş, hem de ilerde nasıl büyük bir bankacı olacağının işaretini vermiştir. Daha sonra yardım elini daha sahalara daldıran genç ve kabiliyetli Dangıl, Allah vergisi ticarî ve malî dehası ile, fabrikanın öbür memurlarına, hattâ müdürüne de, herkesin mevkiiyle mütenasip nispette faizle paralar vermek suretiyle fabrikadaki yerini sağlamlaştırmış ve iri taneli tesbihin-

den başka hiçbişeyi taşımadığı halde «hamalbaşı» unvanını muhafaza etmiştir.

Maalesef bizim memleketimizde muvaffak olmuş insanları çekemezler ve bu yüzden de biz bir türlü garp medeniyeti seviyesine ulaşamayız.

Hacı Dangıl Ağa'yı çekemeyenler o kadar çoktur ki bir özel teşebbüs erbabının bir zamanlar hammallık yapmış olması sanki suçmuş ve ayıpmış gibi bugünün en az beş milyon kişi Hacı Dangıl Ağa'nın babalarının yanında hamallık ettiğini söyleyerek avunurlar. Halbuki bir insanın değil hammallık, namusu dairesinde olmak şartiyle şeylik yapması bile ayıp değildir.

Genç Dangıl hayatının en büyük iktisadî ve ticarî muvaffakiyetini hammalbaşılığı sırasında göstermiştir.

Fabrika için müstahsilden alınan ham maddeyi suyla ıslatarak altı kere ağırlaştırmak suretiyle fabrika sahibinin hakkını yermiş gibi görünmüşse de bilâhare fabrikadan çıkacak malları da ıslatarak sekiz kere ağırlaştırıp fabrika sahibinin hakkını iade etmiş ve hiç kimseye zarar vermeden kendisi arada her giren ve çıkan maldan iki misli kâr temin etmiştir. Hacı Dangıl Ağa dünya yüzünde ilk defa suyu pamuk fiatına satmış bir adamdır. Hacı Dangıl Ağa pamuk balyaları için ve bilâhare iplik balyaları için o kadar çok su kullanmıştır ki bunun sonunda o vilâyet dahilinde büyük bir su sıkıntısı hüküm sürmeye başlamıştır. Fabrika, pamuk yerine yüzde seksen nisbetinde su istihlâkine başlamış ve hattâ, bir yabancı mütehassısa nümune iplik diye kendisine bir bardak su verilince adam, bardağın içinde yüzen iplikleri kıl zannederek,

— Mersi, susamadım! demiştir.

Hacı Dangıl Ağa, başkaları gibi hiçbir zaman havadan para kazanmamış, yalnız sudan para kznmıştır.

O kadar hayırsever bir zât-ı âli kadirdir ki, fabrika sahibi, her ne hikmetse anlaşılmaz bir sebeple iflâs etmek üzereyken, derhal ona da yardım elini uzatmış, fabrikaya önce yüzde bir, sonra yüzde on, daha sonra yüzde elli hisseyle ortay olmak suretiyle, fabrika sahibini iflâstan kurtarmıştır. Bu iyiliğinin karşısında fabrika sahibi nankörlük edip de borcunun faizlerini zamanında ödemeyince, Hacı Dangıl Ağa, «Gene iyilik bende kalsın» diyerek fabrikanın üstüne oturmuş ve eski ortağını fabrikadan kovup O'nun bu dünya derdinden külliyen halâs ederek yüreğine inen adamın mevtine sebep olmuştur.

Bundan sonra akıllar durdurucu bir inkişaf ile birkaç fabrika daha yapmış, fabrikasına ham madde sağlayacak geniş topraklar, tarlalar, çiftlikler elde etmiş ve devletçilik yoluyla özel teşebbüsü koruyan hükümetlerimizin marifeti ile bütün resmî dairelere fabrikalarından istihsal ettiği malları satmıştır.

Allahın bu lutfuna karşılık minnetini ödemek için hac farizesini de yerine getirerek, ticaret hayatında hacılığın da farz olduğunu, işinin daha da ilerlemesiyle ispat etmiştir.

Hiçbir zaman herhangi bir partiye girmeden iktidardaki partidenmiş gibi görünerek bu partilere bolca yardımlarda bulunmuşsa da, kısa süre sonra bu yardımlarını fazlasıyle geri almıştır.

Bir özel teşebbüs çocuğu olan Hacı Dangıl, o kadar eli açık bir adamdır ki, zaman zaman hükümetlere bile yardım elini uzatmış ve yardım için uzattığı boş avucunu dolu olarak geriye çekmiştir.

Hükümet adamları daima Hacı Dangıl Ağa'nın dostu olmuşlardır.

Ziarî, ticarî, iktisadî işlerini daha iyi yürütebilmek için malî sahaya da elini atarak, bankacılığa başlamıştır. Bankacılıktan da maksadı, piyasadaki bozuk paraları toplayarak bütünlemekten ve vatandaşları bozuk para saymak külfetinden kurtarmaktan başka bişey değildir.

Memlekette pek çok değişiklikler olmuşsa da, bu değişiklikler Hacı Dangıl Ağa'nın kılını değil, en nâzik mahallindeki kır tüyünü bile oynatmamış, yalnız bazı büyüklerimizin kendisini ziyaret ederek birlikte kahve içip resim çektirmelerine vesile olmuştur.

Güzel sanatlara karşı büyük merakı olan Hacı Dangıl Ağa, Hicaz'dan getirdiği deve heykelini köşkünün damına diktirmiştir. (Yok devenin nalı!..)

Hacı Dangıl Ağa'nın o kadar çok mangırı vardır ki, bunları 27 Mayıs on liralıkları halinde yanyana koysanız ucu taa şeye kadar gider ve üstüste koysanız, fezayı yüz kere dolanır da ucundan iki karış da artar. Dangıl Ağa'nın mangırlarını yüzer lira halinde birer birer saymaya kalkan yüz kişi aklını oynatır ve Hacı Dangıl Ağa'nın mangırlarını

beşyüzer liralık haline getirseniz, memleketteki, pantalonlarının kıçı delik bütün vatandaşların deliklerine yama olur da artar.

Hacı Dangıl Ağa'nın mangırları o kadar çoktur ki, bu satırların yaazrı olan züğürtün de çenesini yormakta ve bu züğürt, o kadar parayı bu özel teşebbüs çocuğu neresine koyacak, onlarla ne halt edecek diye merak etmektedir.

Not : En sonunda Hacı Dangıl Ağa da cartayı çekmiş ve ondan kalanların üstüne oturan oğullarından birinin, geçenlerde bir milyon liralık bir düğün ziyafetiyle evlendiğini gazeteler yazmıştır. Kız babalarına verecek başlık paraları olmadığı için kız kaçırıp cezaevlerine düşen gariban da, bir milyon liralık gerdeğin kimbilir nasıl olacağını düşliyerek ya sabır çekmişlerdir.

PARSEL AYSEL

Yerli sinemacılığımızdan söz açılınca ilk akla gelen isimlerin en başında ilk evvelâ Aysel Öpsal'ın ismi derhatır edilir. Hüsn-i tabiat ve ehl-i zevk sahibi olanların ve bilhassa yüksek sosyeteye mensubiyetlikleri bulunanların arasında daha çok Parsel Aysel namı ile haklı bir şöhret yapmış bulunan beyaz perdelerimizin maruf yıldız ve yerli sinemamızın tatlı kızı ve millî filimciliğimizin starı olan Aysel Öpsal'ı filmciler âlemi İnci Han olarak tanıtmakta iseelr de yakın arkadaşları kendisine Leylâ diyerekten hitap etmektedirler, fakat özel hayatının yaşantısında Ayla olarak bilinmekte ve eski çalıştığı yerde ise Betül diyerekten çağırılmakta ise de aile muhiti çevrelerinde Nezi denilmekte ve asıl ismi de Nazire olup göbek adı da Fatma'dır. Parsel Aysel, nüfus kâğıdında kayıtlı bulunan Fatma Nazire ismini hiç kullanmaz ve bugüne kadar Nurten, Cavidan, Betül, Suzan, Yıldız, Gülcan, Sevim vesaire gibi muhtelif çeşitli isimler altında pekçok yerlerde calışmıştır.

Kendisine Parsel Aysel denilmesinin sebebine gelince, bunun nedeni, sevdiklerine kalbinde ayrı ayrı parseller ayırmış olmasındandır. Parsel Aysel bu hususta «Herkes kendi parselinde hürdür!» diyerek kendi prensibini özetle hülâsa etmiştir.

Turistik Naciye namı ile maruf, genç kızları ve kimsesiz güzel kadınları koruyan hayırsever bir hanımın özel evinde çalışmakta iken, artist ajanı Bedri'nin desteklemesi ile bir sinema mecmuasının açtığı yarışmada oldukça iyi bir derece alarak beyaz perdemize kazandırılan bu emsalsiz ve büyük kabiliyet, prodüktörlerimizin ve rejisörlerimizin bir yıldızda aradıkları her türlü evsafı haiz olup, yerli film için aranılan ideal vücut ölçülerine sahip (kalça 115, bel aç karnına 85, tok karnına 105, korsa ile 75, göğüs 131, boy yüksek ökçeyle 155 filân), gayetle seksapelli, bilhassa fotojenisi çok cazip ve aynı zamanda da çekici fizyonomisi ve fizyolojisi de çok orijinal ve fevkalâde seksi bir yıldızımızdır.

Sekiz yıldan beri henüz yirmiyedinci baharını idrak etmekte olan sevimli yıldızın, film artisti olmak isteyen her genç kıza nümunelik olacak ve gayetle bir enteresan hayat hikâyesi vardır ki, kendisiyle röportaj yapan sinema ve sanat mecmualarının muhabirlerine sık sık,

— Hayatım, benim hayatım bir romandır; ben anlatsam, kalemi kuvvetli biri de yazsa, her okuyan ağlar vallayi... diyerek içini çekmektedir.

Annesinin bir komşudaki dedikodu sırasında lâf arasında ağzından kaçırdığına göre, Aysel, İstanbul surları dışında bir gecekonduda güzel gözlerini bu fânî dünyaya açmışsa da, Parsel Aysel, seksapelini ve fotojenikliğini çeekmeyenler tarafından bu türlü dedikoduların piyasasını düşürmek için mahsustan uydurduğunu söyliyerek,

— Doğduğum yeri herhalde annem komşulardan daha iyi bilir! demek sureti ile bu hakikatı bizzat kendisi tekzip etmektedir.

Bir büyük tali heseri olaraktan annesine hiç benzemediğine bakılırsa güzel yıldızın çok şanslı olduğu muhakkaktır. Bu sebeple, Aysel'in babasına çekmiş olması çok muhtemeldir. Her baba lâfı geçince, o ilâhî, yosun yeşili renkli, hâreli gözleri nemlenip sulanan

yıldız, nazarı ile mazinin derinliklerine dalarak, yüzünü hiç görmediği babası hakkında konuşurken,

— Beybacım çok büyük memuriyetliklerde bulundu... demektedir.

Şahane yıldızımızla bir röportaj yapmak gâyesi ile Nişantaşı'ndaki apartmanına gittiğim zaman, bana kapıyı, Parsel Aysel'in annesi açmışlardı. Salona girdiğimde, güzel yıldızı, naylon sabahlığının üstünde devetüyü renginde bir kazak almış ve divana uzanmış bir vaziyette kitap okur pozda görünce, onu tıpkı ecnebi moda mecmualarındaki renkli model resimlere benzetmiştim. Bize arkası dönük ve girdiğimizden haberi yokmuş gibi olduğundan yarı çıplak sırtının manzarası çok şahane idi. Bu sırada ise pikapta çok romantik bir müzik parçası çalınmakta idi.

— Günaydın Aysel Hanım, deyince, zâlim avcının attığı fişekle yaralanmış bir nazlı ceylân gibi ürkerek sıçrayıp,

— Ay, ödüm patladı... Sen miydin hayatım, aman o kadar korktum ki... dedi.

Bu korku numarası yıldıza pek yaraşmış olduğundan hiç bozmayarak,

— Neden korktunuz? diye sordum.

— Bilmem, korktum işte... dedi, sonra çevirdiği filmlerdeki pozlarından birini alarak ilâve etti:

— Bu kılıkta oturduğumuz için özür dilerim, daha hazırlanmamıştım da...

Ben de,

— Rica ederim, hazırlanmadığınız daha iyi olmuş... diyerekten bir espri yaptım.

Aysel'in annesi ise,

— A kızım, yabancımız mı, bu evin adamı sayılır... dedi.

Bu iltifatına teşekkür edince Parsel Aysel'in annesi,

— Likör mü içersiniz, viski mi, yoksa kahve mi? diye sorunca, Aysel,

— Aman anne, sonradan görmeler gibi sorulur mu öyle dedi, önce likör getir, arkadan kahve, sonra da viski içeriz.

Ben de usûlen

— Zahmet olacak... dedim.

Güzel yıldız da,

— Aaa, hiç zahmet olur muymuş hayatım.. Ne o? Hemen çıkardın kalemini, yoksa başlıyacak mısın? Sor bakalım... dedi.

— Aysel Hanım hayatınızı anlatır mısınız?

— Benim hayatım bir romandır hayatım, hem de ne roman...

— Muhakkak...

— Beybacım, çok büyük memuriyetlerde bulunmuş.

Likörlerimizi getirmiş olan anesi söze karışarak,

— A kızım, baban... yani beybacın memur değildi ki, çok büyük bir âmirdi, dedi.

Parsel Aysel,

— Âmir, memur, her ne haltsa... diye sinirlenince havayı yumuşatmak için annesine,

— Ne âmiriydi? diye sordum.

— Ne âmiri olduğunu bilmiyorum ama âmirdi, yalan söyleyecek değilim ya...

Karşılıklı olarak likörlerimizi yudumlarken Aysel hayatını anlatmaya başlamıştı bile.

— Evet, beybacım çok büyük bir âmirdi. Haliyle ben o zamanlar daha kundakdaymışım. Beybacımı hiç hatırlamıyorum.

Aysel'in annesi,

— Üstünden çok zaman geçtiğinden şimdi ben bile hatırlamıyorum, dedi. Hattâ zevcimin büyük pederine, o zamanlar sultan Hamdi mi ne, birisi padişahmış da, «Bu herif sadrazamlığı beceremiyor, gel seni onun yerine sadrazam yapayım» demiş de, zevcimin büyük pederi de «Ben arkadaşıma kalleşlik yapamam» diyerek padişahın teklifini reddetmiş.

Aysel,

— Yani refüze etmiş... dedi.

Aysel'in annesi,

— Merhum, çok asîl ve yüksek bir familyadandı, onun ölümünden sonra beni kimler kimler istedi de hepsini şeyettim, neydi o, refüze ettim, dedi.

Parsel Aysel,

— Çocukluğum refah ve saadet içinde mutlulukla geçti, dedi, öyle dii mi anneciğim?

— Aaa, tabiî... Halayıklarla, dadılarla, lalalarla, hizmetçi, uşaklarla büyüttüm seni yavrucum.

Parsel Aysel birden kendisine ayrı bir orijinaliyet veren hırçınlıkla annesine,

— Hadisene anne, sen kalk artık kahvelerimizi yap, biz de başbaşa iki lâf konuşalım... dedi.

Aysel'in annesi,

— Köşkümüzde haremlik, selâmlık vardı kızım, onu da anlatsana!

— Evet az kaldı unutuyordum; köşklerimizde, konaklarımızda haramlık, salamlık da vardı...

Annesi;

— Hey bu gençler, dedi. İlâhi kızım, ayol salamlık değil selâmlık, selâmlık... Haramlık değil, haremlik...

— Aman anneee... Ha selâmlık, ha salamlık... Dırdır edip duracağına sen şu kahvelerimizi yapıp getirsene... Ha, ne diyordum. Annemle beybacım haramlıkta yatarlardı; selâmlıkta beybacım gelen misafirlere selâm verirdi.

Güzel yıldız cigarasından derin bir nefes çekip dudaklarından dumanı halka halka salıverirken sanki bir esrarlı âleme, gamlı bakışları ile mazinin hayallerinin derinliklerine dalmış gibiydi. O şahane gözleri buğulandı. İçini çektikten sonra,

— Beybacım mefat etti, sizlere öbür, dedi, sonracağızıma söyliyim... Zavallı annecim beybacımdan kalanları yiye yiye, apartmanlarını, mücevherlerini sata sata beni yetiştirdi.

— Çocukluğunuz nasıl geçti Aysel Hanım?

— İçsene hayatım, iç allasen... İçerde daha kaç tane şişe var, iç... Çocukluğum mu? Çocukken çok yaramazdım.

— Şimdi de az yaramaz sayılmazsınız...

Kendisine çok yakışan bir cilveyle,

— Aşkolsun, dedi, şimdi başka... Ama sakın bunları yazma, aramızda kalsın.

— Hiç yazar mıyım!

— Dedim ya, çocukken çok yaramazdım, hep oğlan çocuklarıyla oynardım. Hiç kız arkadaşım olmamıştır. Hoş şimdi de kız arkadaşım yok ya... Küçüklüğümdenberi, nedense, erkeklere karşı müthiş bir semtatikliğim vardır. Öyle yaramazdım ki, düz duvara bile tırmanırdım da, enayi oğlanlar aşağıda durur, bana baka kalırlardı.Ençok «Birbirdir», «İkidir iki», «Uzun eşek» oynardım. Ama ben en çok «Aalttan verir samanı, üstün çıkar dumanı, çatal matal kaç çatal!» oyununu severdim. Öyle azgındım ki, oğlanların benden ödü kopardı.

— Hayatınızın en etresan hâdisesi nedir?

Uzun tırnaklı ve siklamen renkli ojeli, manikürlü güzel tırnaklarıyla önce dişlerini, sonra da hatıralarını bulup çıkarmak istercesine perukasının saçlarını karıştırarak düşündü, derin düşüncelere daldı,

— En enteresanlık hatıram, en enteresanlık hatıram... Valla, o kadar çok ki... Hangi birini anlatsam... Rica ederim hayatım, sen güzel bişey uydur da yazıver işte... Ama çok sürprizli bişeyler olsun...

— Tabiî yazarım... Sizin sanat kabiliyetinizi ilk defa keşfeden kim oldu?

— Aaa, hiç unutmam, bizim maalede Apti adında bir oğlan vardı, bendeki sanatı ilk gören, kabiliyetimizi keşfeden odur.

— Sanat kabiliyetiniz nasıl meydana çıktı?

— Çok erken meydana çıkmıştır. Daha ilkokuldayken, müsamerelere çıkar, çok muvaffak olurdum. Sonra, afedersin yani, kendimi methetmez gibi olmasın ama, vücudum erken gelişti. Bir sokağa çıktım mıydı, Allaaah, görme artık. Ama bendeki parlak istikbali ilk görüp de keşfeden maalemizdeki o dediğim Apti adındaki oğlan oldu. Çünkü, beni bir mecmuanın açtığı artizlik yarışmasına teşvik eden odur. İçsene hayatım .. Hadi iç, bak şam fıstığı da var...

— Mersi...

— Ne mersisi canım, iç allasen... İçmezsen ölümü öp.

— Mersi... Sonra Aysel hanım?

— Soona... O yarışmayı açan mecmuada resmim çıkınca, okulun müdürü «Ya mektep, ya artizlik!» dedi. Ah, o zamanlar ne kadar geri kafalıydılar. Ben tabii haliyle artizliği tercih ettim.

— Niçin?

— Zâten okuyamıyacaktım ki hayatım... Hem sonra ben kendi hayatımı yaşamak istiyordum. Okula gidip de başkalarının hayatını yaşayamazdım ki...

— Yarışmayı kazandınız mı?

— Dur ama, anlatıyorum işte... Hakkımı yediler. Sonra, annem Danıştayı müracaat etti, ama bir cevap çıkmadı... Kazanamadım ama, güzellik yarışmasına girdim sonra. Tam yarışma olacak. Bir adam geldi, «Benim adım Hakkı'dır» dedi. «Ben bu jürinin başıyım» dedi, «Kimi istersem birinci yaparım!» dedi. Ne bileyim, ben de beni birinci yapacak diye inandım. Sonra o Hakkı olacak adam benim hakkımı yedi. Beni onuncu yaptılar. Meğer, o Hakkı var ya, jüriden müriden değilmiş, beni aldattı hain... Ne alçaklık dii mi! Güzellik müsabakasına girdiğimi duyunca annem kıyametleri kopardı. O zamanlar işte öyleydi... Ben o kadar çok, o kadar çok ağladım ki, zavallı anneciğim, haliyle razı olmak mecburiyetinde kaldı. «Mâdem öyle, bâri ben de müsabakaya gireyim, sen cahilsin, seni yalnız bırakmıyayım» dedi ama güzellik müsa-

bakasına girmek için yaşı iki yaş büyük olduğundan giremedi. Anneciğim, benim yüzümden çok çekmiştir.

Aysel'in annesi,

— Ben o Hakkı denilen adamın cüriden olmadığını anlamıştım ama, n'apıcaksın, evlât uğruna katlandım işte... dedi.

Aysel,

— Aman anne, onları annatmanın şimdi ne lüzumu var sanki... Her neyse olan olmuş... dedi.

Güzel yıldızın annesi ilâve etti:

— Onun üzerine benim de kafam kızdı, inat ya, nerde güzellik müsabakası açılırsa, kızı oraya soktum... Nasıl olsa bu yola düştük bi kere, neticesi alınsın, diyordum.

Annesinin muhafaza ve nezareti altında Parsel Aysel iki senede tam yedi güzellik yarışmasına girmiş. Bir seferinde «Zerafet Kraliçesi», bir seferinde de «Nezafet Kraliçesi» olmuş.

Beyaz perdemizin değerli yıldızından müsaade isteyip evinden ayrılırken, iki eski dost olaraktan, uzattığı yanaklarından samimiyetle öptüm. Arkamdan,

— Burası senin evin sayılır; her zaman beklerim hayatım... demek nezaketinde de bulundu.

LAZIM ŞAKŞIKIR BEY

Memleketimizin çok tanınmış ve çok sevilmiş bir simasi olan pek muhterem Lâzım Şakşıkır beyefendinin hayatı, gençlerin ağzını bir daha kapanmamak üzere açık bırakacak ve ihtiyarlara da parmaklarını ısırtacak ve kadınların, kızların da ağızlarının sularını akıttıracak bir çok esrarengiz muvaffakiyetler ve dehşetengiz muzafferiyetlerle süslüdür. Çok dürüst ve namusu mücessem bir zat olan Lâzım Bey, hususî arabası çok büyük olduğundan, bozuk ve dar yollardan gidemediği için, hiçbir zaman doğru yoldan yani tarik-i istikametten ayrılmamıştır. Tercüme-i halinin her safhası ve her sahifesi birer ders-i ibret olan hayat destanı evlâd-ı vatan için rehber olacak kıymettedir.

Muhterem Lâzım Beyefendi 1874 senesi Mart otuzbirinde mübarek salı sabahı rahm-i maderden bu âlem-i faniye gözlerini açmış ve bir daha da hiç kırpmadan hatta uykuda bile gözleri açık kalmıştır. Her dünyaya gelen çocuğun bağırarak ağladığı malûm ise de bu küçük yavru gık bile dememiş, velâkin onu doğurtan ebe kadın iki gözü iki çeşme ağlayıp bağırarak «Eyvah yüzüğüm!» diyerek feryada ve figana başlamıştır. Ebe karının hiç durmadan ve acele acele «Eyvah yüzüğüm!» feryadı etrafta bulunanlar tarafından yanlış anlaşılarak «Vah vah, sapasağlam turp gibi kadındı, ne oldu zvallıya?» diye teessürü mucip olmuş ve ebe kadını «Biraz dişini sık geçer!» diye teselliye çalışmışlarsa da, kadının feryadının büsbütün artması üzerine mesele anlaşılmış ve çocuğun doğumu esnasında ebenin parmağındaki altın yüzüğün kaybolduğu anlaşılmıştır.

YÜZÜK İLE GÖZLÜK

Daha ismi konulmamış olan yavrunun iki elinin yumruk oluşu dikkati çekmiş ve beş kişinin gayreti sayesinde yavrunun yumruk elleri pek zorlukla açılınca, bir elinde ebenin yüzüğü, diğer elinde imamın gözlüğü olduğu hayretle görülmüştür. Yüzükle gözlük elinden alındıktan sonra yavru canhıraş feryad ile ağlamaya başlamıştır.

Yüzüğün nevzadın avucunda bulunması bir dereceye kadar akla yakın gelmişse de imamın gözlüğünün ne münasebetle yavrunun eline geçtiği bir türlü anlaşılamamıştır. Gözlüğün imama ait olduğunu ise, ancak yavrunun validesi teşhis edebilmiş ve «Biz de aylardan beri bunu arıyorduk. Nerden çıktı allahaşkına?» diye sual etmişse de doğumdan mütevellit bihuşî içinde yatan zavallı valideden hakikat ketmedilerek gözlüğün muhafazasında bulunduğu kendisine söylenmiştir.

Bazı iktisatçılar ve maliyeciler küçük Lâzım'ın doğar doğmaz iki eliyle etrafa cam kırıkları saçtığını söylerler ise de hakikat bu merkezde olmayıp, cam mam doğru değildir.

Ve vaka bizim naklettiğimiz gibi cereyan etmiştir.

SÜREYYA GİBİ

Validesi aynen sabık kraliçe Süreyya gibi gerek kendisinin; gerek zevcinin bütün gayretlerine rağmen uzun yıllar hamile kalamayınca, Karabasan Hoca nami ile maruf ve nefesi gayetle keskin bir Hoca'nın himmeti ile ancak hamile kalabilmiş ve yavrusunu dünyaya getirebilmiştir.

Karabasan Hasan Hoca sekiz dokuz ay önce kaybolan gözlüğü kendisine getirilince,

— Fesuphanallah... Aramadık yer bırakmadım. Nereye koymuşum mereti, diye sual ettikten kendisine vakâyi anlatılmış ve Karasaban Hoca cevaben,

— Bu çocuk büyük bir iş adamı olacaktır. Her tuttuğu altın olsun, memlekete lâzımdır, demiş ve bu münasebetle de Karasaban Hoca'nın tavsiyesi veçhile yavruya Lâzım ismi verilmiştir.

Küçük Lâzım'ın pederi Saykeri vilâyetinin Düveli kazasının Fırtık kariyyesinden yalabuk lâkabı ile maruf Kel Ahmet olup, Lâzım Bey hayata atılıp servet-ü-samana, onsekiz hane ile kırk apartmana, otuz mağaza ile elli dükkna, elli fabrika ile sayısız mekâna, bir çok çiftlik ile pek çok hamam ve hana sahip olduktan sonra pek büyük masraflar karşılığında meşhur tarihçilerimize ailesinin şeceresini tahkik ettirerek pederi Yalabuk Kel Ahmet'in gayet asîl bir aileye mensup olduğunu ve dedesinin Sultan Abdülgaffur'un naneyedi başısı olarak sarayda uzun yıllar devlete, vatana hizmetler ifa etmiş bulunduğunu isbat ettirmiştir ve hatta namdâr tarihçilerimizin tarifleri üzerine maruf ressamlarımıza pederinin, dedelerinin ve bütün sinsilesinin yağlı boya ve karakalem resimlerini yaptırmıştır. Ve validesinin Sallatomruk Paşazade ahfadından olduğu icat edilmiştir.

Karabasan Hoca'nın duası kabul olunmuş ve Küçük Lâzım'ın her tuttuğu altın olmuş, tıpkı doğumunda olduğu gibi kaybolan eşyaların üstünde bulunması gibi bir hasleti bulunduğu müşahede edilmiştir. Köyde her ne kaybolsa onun üstünde bulunması sebebi ile daha on yaşında iken diyar-ı gurbete düşmüş ve İstanbul'da maruf bir tüccarın yanına kapılanmıştır. Bu tüccarın hizmetinde daha pek küçük yaşında iken hileli defter tutma usullerini ve Amerikan sistemi vergi kaçakçılığını bir mala yüzde doksan dokuz onda dokuz hiyle katmanın usullerini öğrenmiş ve bu usulleri muvaffakiyetle tatbik ederek,, namusu ile çalışanların hayatta muhakkak surette muvaffak olacaklarını bizzat kendi hayatı ile ispat etmiştir.

Yanında çalıştığı tüccarı kafesliyerek elde ettiği ilk on lirayı hatıra olarak çerçevelemiş ve milyonlara sahip olduktan sonra da bu çerçeveyi yazıhanesinin duvarına asarak ziyaretine gelenlere «İşte ilk kazandığım para» diye iftiharla göstererek, nasıl sıfırdan milyoner olduğunu gururla anlatmayı itiyat edinmiş idi. Bilâhare bu on liranın sahte olduğunu öğrenince de, o on lirayı aldığı tüccar için: «Nur içinde yatsın... Beni kötü huylara alıştırmamak için bilerek bana sahte parayı sürmüş» der idi.

Bir müddet de mahalle bakkallığı yapmış olan genç Lâzım'ın sâyesinde o mahallenin kadınları, kırılmış beyaz taşlardan pilâv pişirmesini öğrenmişlerdi. Daha sonra işini genişleterek ihracatçılığa başlıyan Lâzım Bey, fındık, üzüm, fasulye, tütün diye bütün Avrupa memleketlerine o kadar bol miktarda taş, toprak, kum ve çakıl ihraç etmişti ki bu yüzden vatan sathının seviyesi Hürriyet meydanının seviyesine inmiş hatta âlimler erozyon sebebi ile vatan toprağının gittikçe azalmakta olduğunu zannetmişlerdi.

MEÇHUL ON YIL

Lâzım Bey'in bundan sonraki on yıllık hayatı meçhulümüzdür ve hiç kimse tarafından bilinmemektedir.

Son derece vatansever olduğundan, bedel vermek sureti ile askerlik vazifesini nakden tediye ederek fiilen ifa eylememiştir. Bundan sonra Lâzım Bey'i gayr-i iktisadî devlet teşekküllerinden «Bal tutan parmak yalar Türk Ananom Şirketi»nde mühendis olarak görüyoruz. Arkadaşları maaşları ile geçinemezlerken, o her ay maaşından otuzyedi buçuk kuruş biriktirmeye muvaffak oluyordu. Bu göze görünmeyen küçük paralar ilerideki büyük sermayesinin ilk menbaını teşkil etmiştir. Çok muktesit bir zat olduğundan iktisada riayetle para biriktirirdi. Denilebilir ki, onun kadar para biriktirebilen başka bir kimse yoktur.

Maaşından biriktirdiği ayda otuz yedi buçuk kuruşlar, zamanla bir servet olmuş, sekiz sene çalıştığı bu müesseseden ayrıldığı zaman biriktirdiği paraların yekonü tahminen bir milyon liraya yakındı. Lâzım Bey'in sık sık «Bir olmadan bin olmaz» dediği pek meşhurdur ve bu sözü klâsik iktisat kitaplarına geçmiştir.

Bundan sonra serbest hayata atılan Lâzım Bey askeriyenin yağ taahhüdü işini almış ve ilk sene sattığı yağa yüzde elli miktarında yağdan başka her şey katmış ve bir itiraz vaki olmadığından bu miktarı her sene arttırarak yüzde doksan dokuza ve nihayet yüzde yüze çıkartarak meselenin anlaşılması ile taahhüt işinden sarfı nazarla iktidar partisine beş yüz bin lira bağışta bulunarak memleket severliğini bir kere daha ispat etmiştir.

Parasını işleterek faiz yolu ile kısa zamanda servetini beş altı misline çıkarmış, gayri resmi ve gayri kanunî faizcilik yapmaktansa bu işi kanunî ve resmî şekle sokmak için bir banka kurmuş ve küçük tasarruflarını bankasına yatıranlara elma şekeri ve elişi kâğıdından fırıldaklar gibi hediyeler va'dederek bütün dar gelirlilerin ceplerindeki bozuk paraları toplayarak bankasında bütünlemiştir.

DÖRDÜNCÜ KUVVET

Memleketteki bütün iş sahalarına el atarak, gözdikerek ve ayak uzatarak teşebbüslerini gittikçe genişleten ve geliştiren Lâzım Bey, büyük iş zekâsına sahip olduğundan, dördüncü kuvvet denilen basını, verdiği bol ilân paralarıyla avucunun içine almıştı.

Müesseselerinde çalıştırdıklarına gayet az maaş ve gayet de yüksek primler ödeyerek vergi miktarını asgariye indirmiş bir büyük maliyecidir. Primleri yüksek, maaşları alçak tutarak hem yanında çalıştırdıklarını, hem de kendisini memenun etmiştir.

Herhangi bir işten yüksek vergi ödeyecek kadar kazanmaya başlayınca yeni iş sahalarına yatırımlar yaparak yeni başladığı işlerindeki zararları yüzünden vergiden kurtulmuştur.

Bununla birlikte vergi kaçırdığı gibi bir zehaba katiyen varılmamalıdır; zira son derecede vatanperver ve yüksek bir insaniyetperver, eşsiz bir hamiyetperver, sancakperver ve perverperver bir zat olup demokrasiye de bütün kalbi ile inanmış bir zat olduğundan seçim zamanlarında partilere kazanma şanslarına göre, sosyal adalete uygun olarak yüzbinlerce lira dağıtır idi. Hatta seçilme şansı zayıf, hele iktidara gelmek ihtimali pek uzak olan partilere bile, ne olur ne olmaz diyerek para bağışlayacak kadar uzak görüşlü idi. Son olarak 500 bin lira bağışladığının ertesi günü ihtilâl-i kebir olup para verdiği parti iktidardan düşünce, eski verdiğinden daha çok paralar vererek, iktidara yeni gelenlerin de ağızlarına bir parmak bal çalmış ve gönüllerini almıştır.

Ve 300 bin lirayı da gözden çıkararak iktidarda bulunan bir yiğitin muhterem zevcesine bir gazete çıkarmayı temin etmişse de sonradan bu iş bir kargaşalığa gelerek o gürültüde paranın ne olduğu, deve olmuşsa devenin ne olduğu bir türlü anlaşılamamıştır.

Şu kısa tercüme-i halinden de anlaşılacağı üzere Lâzım Bey sıfırdan milyoner olmuş ve bütün servetini alnının teri ile kazanmıştır. Bazı servet düşmanları ve alçak ve hain ve münafık ve mahut sosyalistler kendilerine pek yaraşan âmiryane tabirleri ve bozuk ağızları ile —çok afedersiniz— «Bu kadar teri katır bile işemez. Bu herifin alnı Van gölü mü?» diyerek bulanık suda balık avlamak ,habbeyi kubbe yapmak, bir bardak suda fırtına koparmak ve muhterem efkârı umumiyeyi derin uykusundan uyandırıp rahatsız ederek milletin midesini bulandırmak istemişlerse de Allahın inayeti ile hiçbir nane yiyememişlerdir.

Esasen bu habislerin, yoldan gelişigüzel çevirdikleri adamlara kaatil olduklarını itiraf ettiren Emniyet'imizde dosyaları mevcut olup, bu itirafları ile dosyaları biraz daha kabarmıştır.

Pek muhterem Lâzım Bey'in şu büyük sözü vecize hükmünde ve çok meşhurdur: «En güzel teşebbüs, özel teşebbüstür.»

Özel teşebbüsü, özel sermayeyi, özel kâtibi ve özellikle özel sektörü ve özel sekreteri ve özel arabayı her zaman müdafaa etmiş olan pek muhterem Lâzım Bey millî olması şartı ile devletçiliğe de büyük sempati duymakta ve özel teşebbüsün ancak devletçilikle desteklenebileceğini, devletin, devletlinin ve devletçiliğin vazifesinin özel sermayeyi yaratmak ve kalkındırmak olduğunu beyan etmektedir. Lâzım Bey ayni zamanda sosyalist olup ancak kökü iyice içerde bir sosyalizme taraftardır. Lâzım Bey yalnız sosyalist değil, ayni zamanda, her fırsat buldukça «Ata-

türk'ün izinde» tatile çıktığını söyleyen bir Atatürk'çü, cumhuriyetçi ve kıymetli bir vatanperverimizdir.

Memleketimizin tanınmış fukara babasıdır. Bir büyük verem hastahanesi inşa ettirerek, haklarını yemek sureti ile verem ettiği insanlardan hiç olmazsa bir kısmının ve sâyesinde ölen veremlilerin çoluk çocuklarının tedavisi ile —eğer bir miktar varsa— günahlarının da kefaretini ödemiştir.

HAYIR OLARAK

Bundan başka fukara babası Lâzım Bey, hayır olaark iki çeşme, bir cami, bir de mektep yaptırarak daha hayatta iken cennetteki en güzel parselleri de kendisine ve ailesine ayırtmış, dünyada nasıl fakir fukaraya bir parça sahil, havada bir güzel yer bırakmadıysa, âhirette de fakir fukaraya cehennemden başka sığınacak yer bırakmamak sureti ile sosyal adalet prensiplerine inandığını ispat etmiştir. Akla sığmayacak kadar büyük serveti dolayısıyle iyilik yapmak ve iyi adam olmak imtiyaz ve inhisarını da kendisinden başkasına kaptırmamış bir iş adamıdır ve bu sebeple herkesi kendisine «yardımsever, ne iyi adam» demek mecburiyetinde bırakmıştır.

Vücudunda fosfat, iyot, yağ vesaire gibi faydalı maddelerden toprağın ve mezardaki haşerelerin istifade edememesi ve gübresiyle nebatların bile beslenememesi için uzun yıllar büyük paralar sarfederek modern tıbbın sâyesinde ölmemeğe gayret etmiş ve ancak seksen küsur yaşında vücudu tamamiyle kireçleşip de cesedinin bile dünyaya faydasız hale geldiğini anlayınca rahmet-i rahmana kavuşmaya razı olmuş ve fakat yine de gözleri açık gitmiştir.

Muhteşem, görülmemiş bir cenaze merasimi ile, binlerce insanın göz yaşları arasında bir kireç külçesinden ibaret mübarek cesedi toprağa tevdi edilmiştir. Cenazesine altıyüz çelenk gönderilmiş ve ölümü «Elîm bir ziya» başlığı altında on gün müddetle gazetelerde, tam ve yarım sahife olarak, müessisi bulunduğu onbeş-yirmi şirket ve müessese tarafından ilân edilmiştir.

Avrupa'ya felsefe tahsiline gidip Amerika'da eczacı olan oğlu, şimdi Amerika'da caz besteleri yapmaktadır. Büyük kızı dördüncü kocasını değiştirmek üzeredir. Küçük kızı da Mr. Moris, nam-ı diğer Musa Beyle büyük bir gayretle; kalan mirası, bitirmek mümkün olmadığından, azaltmağa çalışmaktadır. (Afiyet olsun...)

AĞLARI YIRTAN TIRPAN ALTAN

Tarihte pekçok meşhur insan vardır ki, ailelerinin isteklerine karşı gelerek meslekleri-ni seçmişler ve böylece şöhret basamaklarını tırmanarak şöhretin zirvesine yükselmişlerdir. Ailesinin papaz yapmak istediği bir çocuğun, tarihin kaydettiği en büyük insan kasabı veya tarihe şan ve şeref vermiş bir büyük kumandan olduğu çok görülmüştür. Yine ailelerinin avukat yapmak için tazyik ettiği bazı çocuklar da istidatlarının yolundan ayrılmayarak tarihin en namlı kasa hırsızları veya meşhur polis şefleri veyahut da çok büyük tüccarlar olmuşlardır. Meselâ ebeveyninin Napolyon'u elektrikli tiren kondüktörü yapmak istediğini bilir miydiniz? Bizdeki geleneksel şöhretlerden meşhur kebapçı ve lahmacuncu Yakup usta'yı da babası öğretmen yapmak istemiş —zavallının akıl hastası olduğu sonradan anlaşılmıştır— fakat Yakup kekapçılık idealinden aslâ vazgeçmeyerek bugün gayet lüks sekiz kebap salonunun sahibi olmuştur.

Maalesef insanlık tarihi, çocuklarının istidat ve kabiliyetlerini keşfedememiş ana babaların cinayet derecesine varan hatalarıyla doludur. İşte futbol tarihimizin en büyük yıldızı Ağları Yırtan Tırpan Altan da (1) anababasının kabiliyetini bitürlü farkedemeyerek ille de adam etmek için uğraştığı bedbahtlar-

(1) Bilindiği gibi futbol dünyamızda Altan adlı iki yıldızımız vardır. Bu iki yıldızdan büyük olanını küçüğünden ayırmak için büyük yıldız Altan'a Büyük Ayı, öbürüne de Küçük Ayı denilmektedir.

dan ve çocukluğunda kabiliyeti anlaşılamamış olan tarihin şöhretler kafilesine katılanlardan biridir. Babasının aklına uysaydı, zavallı Altan az kalsın liseyi bile biterecek ve hâlâ baremin en alt derecelerinde dar gelirli bir memur olarak vatandaşlardan keseceği özel vergiyle geçinmek için çarpınacaktı. Fakat Altan, annesinin ve babasının dayaklarına karşı kahramanca göğüs gerip mukavemet ederek istidının kendisine rehberlik ettiği yoldan ayrılmamış ve meşin topun kılavuzluğunda bugünkü mevkiine yükselmiştir.

Kadın, erkek, genç, ihtiyar, yediden yetmişe her yaştya ve her anlayıştaki Türk ferdinin kalbinde yerini almış bulunan Ağlar Yırtan Tırpan Altan, Türk spor tarihinin yetiştirdiği en kıymetli bacaklara sahip —yalnız bir kere minisküs ameliyatı olmuştur— ve şerefli bir spor mazisi olan, —yalnız bir kere şike maç için para aldığı tesbit edilebilmiştir— bir futbolcumuzdur. Yalnız millî sahalarımızda değil, Balkanların ve yakın doğu ve ortadoğu sahalarında da henüz emsaline rastlanmamış olan bu nadir futbolcu tam yirmibir kere milli renklerimizi temsil etmiştir. Sahalarımızın en centilmen oyuncusu namını hakkıyla ihraz etmiş ve bütün hayatında yalnız bir kere sahadayken «İneek!» diye bağırmış, sonradan bunda da ne kadar haklı olduğu görülerek, gerek seyircilerin, gerek idarecilerin takdirlerini kazanmıştır. Çünkü terbiye ve nezaket timsali olan Altan'ın «İneek!» diye bağırarak baktığı yerde, ilk anda zannedildiği gibi bir hakem değil, hakikî bir ineğin bulunduğu ve zavallı hayvanın yeşil saha sözlerine aldanarak otlamak umuduyla bu toprak düzlüğe yanlışlıkla, daha doğrusu kalabalık seyirci seline kapılarak zorla sürüklendiği anlaşılmıştır. Yolunu şaşıran zavallı ineek, polis marifetiyle sahadan çıkartılarak kendi hakikî mevkiine getirilmiştir.

Futbol tarihimizde attığı şutların tesiri ile ağları delik deşik eden Tırpan Altan'a «Ağları Yırtan» namının verilmesi şu pek enteresan hadise dolayısıyledir. Bir maç esnasında, kendi takım arkadaşının ayağından topu şahsî gayretiyle kapmaya çalışırken birden ortalık karışmış ve bu karambol esnasında, arkasından ve ağırlık noktasından yediği faili meçhul bir şut darbesiyle sol üst köşeden öyle şiddetle balıklama dalmıştır ki, bu plonjonla başı ağları yırtıp öte yandan geçmiş, bedeni ise ağda balık misali içerden kalmıştır.

Başka bir rivayete göre ise, ağlara karşı son derecede allerjisi olan ve gördüğü her ağ karşısında kendini tutamayıp ağa dalan Tırpan Altan, birgün meşhur mankenlerimizden Fermuar Birsel'le deniz kıyısında balık ağları arasında özel olarak film çevirmektelerken, bu fevkalâde romantik manzara karşısında kendini tutamayan Altan'ın balık ağlarını görmesiyle dalıp parçalaması bir olmuş ve bu yüzden de Fermuvar Birsel'in «Sana da ağ dayanmıyor şeekrim!» demiş olması sebebiyle kendisine Ağları Yırtan Altan lakabı takılmıştır. Halbuki Fermuvar Birsel, sonradan bu olayı gazetecilere «Altan'la aramızda hiçbişey yok, yalnız arkadaşız» diye açıklamıştır. Altan, maçta olsun olmasın, karşısına çıkanı yada çıkmayanı, oyuncu yada değil, kim olursa olsun, hakeme ve orda bulunanlara çaktırmadan tırpanlamakta da fevkalâde mahir olduğundan, ilâveten Tırpan namını da haketmiştir.

Son derecelerde dar gelirli bir ailenin dokuz çocuğunun en küçüğü olan Altan, arkadaşlarıyla mahalle aralarında kâğıt toprakların ve bez yumaklarının arasında yıllarca koşmuş, kendisine ayakkabı yetiştiremeyen babasından, her akşam daire dönüşü, hep aynı saatte musluktan su gelinceye kadar —İstanbul'da otururlardı— dayak yiyerek, bu devamlı idman sayesinde o inanılmaz vücut dayanıklığını kazanmıştır. Öyle mukavim bir bedene sahiptir ki, maç esnasında kendisine atılan en şiddetli tekmelerin bile hiç tesiri olmadığı gibi, futbolsever seyircilerin bir sportif gösteri olarak kafasına fırlattıkları ayva ve mısır koçanı ve gazoz şişesi ve taş sert cisimlerin dahi farkına vardığı görülmemiştir. İşte bu sebepledir ki, Ağları Yırtan Tırpan Altan sık sık «Beni yetiştiren rahmetli pederimdir» diyerek babasını hayır ile yadetmektedir. Pederi ise, Altan'ın yalnız bir transferde yediyüzbin lira aldığını gazetelerde okuyunca oğluna yaptıklarına fevkalâde pişmanlık getirerek vicdan azabı içinde ölüm döşeğinde son söz olarak «Ah n'olaydım olaydım, ben de topçu olaydım...» türküsünü söyleyerek, gözlerini bu fanî dünyaya yumarken, teslim edecek başka hiçbişeyi olmadığından, karısının ellerinde ruhunu teslim etmiştir.

Meşhur adamların nasıl muvaffak oldukla-

rını öğrenerek onların hayatlarından kendilerine ders çıkaracak olan gençlerimiz zannetmesinler ki, Ağları Yırtan Tırpan Altan inkişafına müsait bir muhitte yetişmiştir. O da, tarihlere geçmiş bütün büyük insanlar gibi en gayri müsait ahval ve şerait altında dahi kendikendisini yetiştirmiştir. Muhiti, küçük Altan'ı hiç anlayamıyordu. Onu anlayamadıkları için de, bezden toplara çektiği şutlarla komşu evlerin camlarını kırınca, bu bilgisiz çevre küçük Altan'a hiç de anlayışlı davranmıyordu. Ne yazık ki tarihte hep böyle olmuştur. Oğluna ayakkabı parası yetiştiremeyen babası ise zavallı Altan'a okula gidip adam olması için baskı yapıyordu. Sonradan babası, bu yüzden çok vicdan azabı çektiğini yakınlarına söylemiştir.

Önceleri allı morlu renkleri taşıyan Altan'ın ne suretle ortaokul diplomasına sahip olduğu meçhul ise de —ki faili meçhul cinayetler arasındadır— «Ben kulübümün renkleri için yaşıyorum!» dediğinin akşamı amatörlüğü izale edilerek, kavuniçi-devetüyü renkli takımda profesyonel olmuştur. Bu arada askere de alınmış ve vatanî hizmetini ifa maksadı ile Mehter Gücü takımında mevkiini muhafaza etmiştir. İki sene de bu mevkide hem takımının kalesini, hem de vatan kalesini cansiperâne bir şekilde müdafaa eden Ağları Yırtan Tırpan Altan parlak bir surette vatanî vazifesini ifadan sonra yine eski takımına dönmüştür. Oynadığı takımın renklerine çok bağlı olan Altan bugüne kadar ancak altı takıma transfer olabilmiştir.

Genellikle futbolcularımızın bir kötü alışkanlığı olan kumara hiç düşkünlüğü yoktur. Yalnız takımıyla kampa girdiği zamanlarda sermayesinin ilk menbaını teşkil etmiştir. Bu boş zamanlarını değerlendirmek için barbut oynamakta, zar atmakta ve poker oynamaktadır. Diğer zamanlarda vidosu onbeşyirmibeş liradan tavla oynayarak kendini tatmin etmektedir.

Her nekadar içkiyle arası hoşsa da, hiçbir maçına sarhoş olarak çıkmamış, son derecede disiplinli bir futbolcudur. Hatta bir kampta, takımının kaptanı olarak, arkadaşlarına örnek olmak istediğinden alenen içki içmeyi disipline aykırı bularak gizli gizli helâya kapanarak limon kolonyası içmiş, bilâhare sahaya çıkınca çok zorlu bir maç olduğundan Altan, pülverizatör denilen bir canlı püskürteç gibi stadyuma limon kolonyası kokusu saçmıştır.

Ağları Yırtan Tırpan Altan'ın Türk futboluna olan hizmetleri büyük ve sayılamayacak kadar çoktur. Meselâ Hotanti'ya 7 - 1 ve Potanto'ya 5 - 0 yenilmemizdeki başarı tamamiyle Tırpan Altan'ındır. Çünkü o maçlarda Altan oynamamış olsaydı daha büyük farklarla yenileceğimiz muhakkaktı.

Onda öyle kuvvetli bir kulüp sevgisi ve renk aşkı hakimdir ki, takımının mağlûp olduğu maçlarda, prim alamayacağı için üzüntüsünden soyunma odasında ağladığı çok görülmüştür. Ve bu kadar büyük üzüntülere kapıldığı zamanlar, teselli için geceyi barlarda yada pavyonlarda geçirirken öyle saldırgan olur ki, ancak talihi yaver gider de bir ensesi kıllıya rastlayarak kendisine Beyoğlu masajı yapıldıktan sonra ağzı burnu dağılıp suratının haritası değişince sükûnet bulabilir.

Bir efsane kahramanı haline gelmiş olan Ağları Yırtan Tırpan Altan, herveçhile emsaline faik bir futbolcudur. Hakkında yaratılan sayısız efsanelerden biri de onsekiz pastan çektiği bir sol şutla bir boğayı devirdiği yolunda çıkarılan söylentilerdir ki, katiyyen hakikate uygun değildir. İşin gerçeği şudur ki, Tırpan Altan oniki pastan değil, onsekiz pastan, sol şut değil, sağ şutla bir boğayı değil, bir öküzü cansız yere devirmiştir hakikat bu merkezdedir.

Bütün futbol hayatındaki maçlarında büyük bir sabırla kendisini tutmuş, yalnız bir keresinde kendisine küfreden seyirciler karşısında sabrı taşarak dayanamamış, açık tribün seyircilerine doğru uluslaarrası bir bilek ve kol hareketi ile işaret verdiği tesbit edilmiş ve o futbol sezonunda yılın en centilmen futbolcusu seçilmişti. Şimdi bu efsane futbolcu, kısaca anlatmaya çalıştığımız zaferlerle dolu şerefli futbol hayatından sonra spor kulüplerinin yeşil sahalarındaki top oyununu terkederek artık sosyal kulüplerin yeşil çuhalı masalarında talih oyunlarına başlayacaktır. Ağları Yırtan Tırpan Altan'a yeni işinde de başarılar dilerken, bu pazar günü yapılacak olan jübile maçında, futbol hayatını zaferler ve şereflerle kapayacak böyle bir efsane futbolcumuz avuçlarımız patlayıncaya kadar alkışlayacağımızı bütün sporseverlere duyururuz.

CUMHURİYETİN DAMADI

Tütün, fındık, üzüm, meşe palamudu ve salyangoz yetiştiren ve bu mahsullerle dünyada önde giden memleketimizde bugüne kadar pekçok da meşhur damat yetişmiştir. Tarihimiz, meşhur damatlar bakımından çok zengindir. Bu kadar çok meşhur damat yetişmiş olan memleketimizde hâlâ Meşhur Damatlarımız namı ile bir kitap yazılmamış olması, Türkiye kitaplığı için gerçekten büyük bir eksikliktir.

Önce damat kelimesinin nasıl ve nerden geldiğini inceleyelim. Bilindiği üzere kaynana kelimesinin aslı kaimanne, kaynata veya kayınpeder kelimesinin aslı da kaimpederdir. Ve kayınbiraderin aslı da kaimbiraderdir. Kaimvalide, validenin yerine kaim olan, anne niyetine geçen demektir. Kayınpeder ve kayınbirader de, pederin yerine ve biraderin yerine geçen insan demektir. Bu dil kaidesine göre, günümüzde damat adı verilen insana da kaimevlat denilmesi gerekirken acaba neden damat denilmektedir? Bunun sebebi, çok eski tarihlerdeki bir olaya dayanmaktadır. Yine bilindiği üzere padişahlar sevdikleri kişileri önce paşa yapar, sonra da kızlarını yada kızkardeşlerini o paşaya verirlerdi. Bazen de tersi olur, önce damat, sonra paşa olurlardı. Genellikle siyasî veya ticarî veya iktisadî damatlık, üzerine kıskançlık çeekn bir meslek olduğundan, eski kaimevlatların, yani damatların düşmanları da çok olur ve bu düşmanlar ilk fırsatta damadın başını yerlerdi.

Tarihçi ve vak'anüvis Semşi Cevced Paşa'nın «Tezkire-i dümedâ, kelleye elvedâ adlı son derece kıymetli, elyazması bir tarih eseri vardır. «Dümeda», arapçada damatlar demektir. İşte bu eserinde Şemsi Cevdet Paşa, damat kelimesinin zuhurunu şu suretle nakil ve izah etmektedir:

«Bir Ceneviz balozhanesinde miço iken, Türk leventleri tarafından küçük yaşta kaçırılarak satılmıştır. O sırada şehzade Cafer'in dikkatini çekmiş ve çocuğu yanına alarak tahsil ve terbiyesine itina eylemiş ve bilâhare maiyyetine almıştır. Cafer, padişah olunca, sevgili dostunu da sadrazam yapmış, sonra da ona kızını vererek kaimevlât edinmiştir. Fakat düşmanlarının iftiraları ve gammazlıkları ile gözünden düşmüş ve Sultan Cafer kaimevladını cellada vermiştir .Cellat ise, kaimevladın kellesini bedeninden ayırdıktan sonra, «Ey ulu hünkârım, bu baş n'olacak?» deyu süal ettikde padişah dahi «Damat at, dama at!» deyu ferman edicek padişahın dalkavukları tarafından dahi, !Dama at, dama at!» denile denile kelime «damat» olup çıkmıştır. Bu hadise göstermektedir ki, siyasî ve ticarî ve iktisadî damatlık mesleği son derecede tehlikeli ve bombo...»

Elyazması tarih kitabının «bombo» sözünden sonraki harfleri silindiğinden lafın arkası okunamamıştır. Ama kolayca tahmin edileceği gibi, tarihçi Şemsi Cevced Paşa bomboş diye yazmış olmalıdır.

Tarihimizde sayılamayacak kadar çok olan meşhur damatlardan ilk akla gelenler Sultan Süleyman'ın damadı Damat İbrahim Paşa, pine onun damadı Damat Rüstem Paşa —Her ikisinin de kelleleri dama atılmıştır— Sultan Ahmet'in damadı Damat Nevşehirli İbrahim Paşa, Naciye Sultan'ın kocası Enver Paşa, Sultan Mescid'in damadı Damat Ferit Paşa... ve Cumhuriyet devrinde damatlık daha da inkişaf ederek gelişmiştir. Bizde damatlık artık bir sağlam müessese halinde devam etmiştir. Hatta çok eski tarihlere ve köklü bir geleneğe dayanmakta olduğundan, damatlık memleketimizin en verimli bir özel sermaye müessesesidir, diyebiliriz.

Tarihî damatlarımız olduğu gibi, coğrafî damatlarımız arasında da çok meşhurları vardır. Tarihî damatlarla coğrafî damatlar arasınd bir mukayese yapmamız gerekirse şöyle diyebiliriz: Bilindiği üzere saltanat devrinin meşhur damatlarına «Damad-ı Hazret-i Şehriyârî» denilirdi. Cumhuriyet devrinin meşhur damatlarına da eşek herifin damadı gibi sıfatlar verilmekte, haşa huzurdan bir edepsiz damat yüzünden zavallı kayınpederlere haksızlık edilmektedir. İşte bu sebeple meşhur bir şairimiz, Cumhuriyet devrinin zavallı kayınpederlerini şu şiiriyle ne de güzel anlatmıştır:

«Hiçbişeyden çekmedi
Damadından çektiği kadar
.....
Yazık oldu Apturaman çelebiye.»

Son mısrada şair «Apturaman Çelebi» diyerek, bulunamayan koyunun yerine geçen keçilere benzeterek damatları telmih etmektedir. Gerçekten de, bulunmaz Hint kumaşı gibi nâdide damatlar da vardır.

Saltanat ve cumhuriyetin meşhur olmuş damatları arasında ikinci önemli fark da şudur: Padişahlık dönemlerinin damatları genellikle sadrazam olurlardı. Cumhuriyet dönemlerinin meşhur damatları ise özellikle şimdiki sadrazamların sol kulağı mevkiini almakta ve fahrî olarak haltyedibaşlık etmektedirler.

Gerek tarihî ve gerekse coğrafî damatların müşterek karakterisliği ise, her iki cins damadın da alçak tabakadan çıkıp damatlıklarının sâyesinde yüksek tabakaya intisap etmiş olmalarıdır. Meselâ Dmat İbrahim Paşa, bir İtalyan balıkçısının oğlu idi. Nevşehirli Damat İbrahim Paşa ise, yoksul bir köylü çocuğu idi. Cumhuriyet çocuğu olan devrimizin damatlarından meselâ birinin babası tanınmış bir kimse değilse de, damada hinoğluhin denilmesine bakılırsa, babasının Hin adında herhangi bir zat olduğu kuvvetle muhtemeldir. Damat, babası tarafından Hin, anası tarafından ise gayetle cin ve anasının gözüdür.

Tarihî damatlarla coğrafî damatların arasında en büyük benzerlik ise, her iki cins ve çeşitli damadın da dağdan gelip bağdakini kovmaya ve babadan kalanın üstüne oturmaya gayetle meraklı oluşlarıdır.

Coğrafî damatlar, tarihî damatlardan aşağı ve az değildirler. Bunun için biz burada bitek damadı anlatmaktansa damatlık müessesesi üzerinde durmayı daha bilimsel bulmaktayız. Eğer cumhuriyet çocuğu olan damat bir tane olsaydı, inanınız ki bu fakir millet ne yapar eder, o biricik damadı bal-börekle beslemekten geri kalmazdı. Ve fakat cumhuriyet devri damatlar bakımında n da çok verimli olmuştur. Genellikle günümüzde damatlar, söz, ün ve para sahibi olmanın en kestirme yolunun, üçbuçukuncu kuvvet denilen basından ve kızın babasından geçtiğini anladıklarından bu yolda kahramanca aile içi savaş vermekten çekinmemişlerdir. Başka bir damat ise, leş kargalarının gagası gibi, kalemiyle kirli çamaşırları didiklemekten, kirli çamaşır bulamazsa önce çamaşırları kirletip, sonra kalemini oralara sokmaktan ve bu yolla memlekete büyük hizmetler ifa etmekten sonsuz zevk duymaktadır.

Hangi devrin damadı olurlarsa olsunlar, bunların belli bir mesleğe ihtiyaçları yoktur, çünkü kendileri damatlığı meslek olarak benimsemiş profesyonel damattırlar. Meselâ bu profesyonel damatlardan biri, memleketin fahrî haltyedibaşısı olarak bütün görevlilere akıl dağıtmakta ve siyasî hayatımızın genel trafik müdürü olarak,

— Sen burdan git!
— Sen orda dur!
— Sen geri dön!
— İleri gittin, bekle!
— Sağa dön!
— Şurdan geç!

gibi emir niteliğindeki tavsiyelerle «His Master's Voice» marka düdüğünü öttürmekte, politikamıza yeşil yada kırmızı yakmakta, böylece yabancıların hayran kaldıkları sosyal ve siyasal kargaşalığı yaratmakta büyük başarılar kazanmaktadır.

Günlerden bigün, şeytanın yanından uçkurunu toplayarak kaçtığını görenler şeytana bile madik attığını söylemektedirler. Şeytana bile madik atmış biri olarak, hiçbişey bilmeyenlere çok şeyler bilen bir çok bilmiş gibi görünürse de, gerçekte tadına bakar gibi herşeyden ancak bir parmak bir parmak bilgi edinmiş, gayet sığ, sudan, yalınkat ve düzayak bir adamdır. Damatlık mesleği ile memlekete çok büyük hizmetler ifa eden ve etmekte olan bu zat, tarafsız kalmak istediğinden hiçbir partiye girmemiş ve hiçbir vekillik mekillik almamışsa da esasen kendisi bir herzevekil olarak hertürlü harze karıştırmakta ve herze işlerini yetkiyle ve bir yetkiliyle yürütmektedir.

Heryerde, her zaman damatlık, kıskançlık ve çekemezlik yaratan bir meslek olduğundan, bizdeki meşhur damatların arkalarında da oellerinde bir kaşık su ile kuyrukta sıraya girenler pekçoktur. Kuyruktaki bu kalabalık, ilk fırsatta, damadı, ellerindeki bir kaşık suda boğmak için sabırsızlanmaktadırlar. Tariten ders almaları gereken damatlar da, başlarına gelecekleri tahmin ettiklerinden gereken tedbirleri almakta ve tetik durmaktadırlar.

MİMARLIKTA YENİ BİR DEVİR AÇAN ALİ TEMEL HAÇAN

Türk sanat tarihiyle uzaktan yakından ilgilenmiş olanlar bilirler ki, edebiyat, müzik, resim ve heykel sanatlarında bir millî yol bulmak, millî kişiliğe kavuşmak için çok uğraşılmaktadır. Buna karşılık mimarlık sanatında, aranmakta olan millî kişilik ve millî benlik, son otuz yıldanberi bulunmuştur. Öbür sanat dallarında henüz taklitçilikten kurtulamadığımız halde mimarîde millî kişiliğimize sahip olduğumuz şurdan da bellidir ki, mimarî sanatının uzmanı olan herhangi bir yabancı, İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerimize gelip, son otuz yıldanberi, eskiden yapılmış olan binaları ve özellikle Kızıltoprak'tan Pendik'e uzanan geniş alandaki tarihî köşk ve konaklarla, dünyanın cenneti sayılan Boğaziçi kıyılarındaki eski yalılar yıkılarak yerlerine yapılan modern apartmanları ve bütün büyük şehirlerimizi eski zamanın sur ve kale duvarları gibi çepeçevre kuşatmış olan gecekondularımızı görmüş olsa, bunların Türk işi ve millî bünyemize son derecede uygun olduğunu hemen anlar. Bu da gösterir ki, mimarî sanatında kendimize has olan, bizden olan özelliğe ve öze kavuşmuş bulunuyoruz. Çünkü okur-yazar olmayan bir köylünün dilekçesinin altına isli yada mürekkepli parmağını basar gibi, biz de bu modern apartmanlara ve modern gecekondulara damgamızı basmış bulunuyoruz. İşte millî sanat, herhangi bir eserde, kendimizi, kişilik ve benliğimizi aksettirmek demektir ki, o da işte budur.

Bütün sanat dalları içinde nasıl oluyor da yalnız mimarî dalında, bize has olan, taklit olmayan, başkalarının malı olmayan, özbeöz bizim olan bir tarzı, bir üslûbu bulabilmişiz? Aradığımız hakikat, bu sorunun cevabındadır.

İşte bu mucizeyi yaratanların başında Ali Temel Haçan adlı Karadenizli bir yurttaşımız gelmektedir.

Ali Temel Haçan'ın hayat hikâyesini anlatmaya geçmeden önce, Türk ve dünya mimarîsinin tarihî gelişimine şöyle bir kuşbakışı bakalım. Eskiden nasıl birbirinden ayrı ve birbirine yabancı, biri Divan Edebiyatı, öbürü Halk Edebiyatı olmak üzere iki ayrı edebiyatımız var idi ise, Cumhuriyetten sonra Türk mimarîsi de işte buna benzer, birbirinden ayrı ve birbirine yabancı iki kolda gelişmiştir: Biri, eski Divan Edebiyatının mimarîdeki benzeri olan APORTAMAN mimarîsi, öbürü de eski halk edebiyatının bugünkü mimarîde karşılığı olan GECEKONDU mimarîsidir. Her iki mimarî tarzı da bize has, bize göre bir mimarî olup başka medenî memleketlerde bir eşi benzeri görülemez; görülse bile bu, bizim mimarî ekolümüzün taklidi olabilir ki, şimdiye kadar biz yabancıları taklit ederken, şimdi yabancıların bizi taklit etmeleri de ne kadar ilerlediğimizi, hiç olmazsa mimarlıkta batıyı geçtiğimizi gösterir.

Maalesef gecekondu mimarîsini yaratan o büyük insanın kim olduğu bugün meçhulümüzdür. Tamamiyle millî bünyemize uygun olan gecekondu mimarî sistemini bulmakla dünya mimarîsine bir yenilik getirmiş olan bu büyük Türk mimarı, tıpkı savaşlarda ölüp de kişileri meçhul kalan, sonradan dikilen anıta Me;hul Asker diye ad verilen o kimlikleri bilinmeyen askerler gibi, bugün yüzbinlerce mimarî anıt olan her gecekonduda eseri yaşamakta olan da bir meçhul mimardır.

Batıdan aldığımız radyo, televizyon, otomobil ve daha birçok teknik araçlar ve hatta sosyal müesseseler, hep başka medenî milletlerin buluşu olduğu halde, biz karşılığında onlara bişey veremiyoruz diye üzülmemizin hiçbir mânâsı yoktur. Çünkü, hiç olmazsa Cumhuriyetten sonra medenî dünyaya hediye ettiğimiz iki önemli buluşumuz vardır ki, bunlarla bütün maddî ve manevî borçlarımızı ödemiş sayılırız. Bunlardan biri dolmuş, biri de gecekondudur. Tireni, vapuru, uçağı, telefonu icat edenleri herkes bildiği halde, bugün nasıl dolmuş'u bulan Türkün adını hiçkimse bilmiyorsa, gecekondu sistemini bulan o büyük Türk mimarını da hiçkimse bilmemektedir.

Cumhuriyetten sonraki Türk mimarîsinin öbür dalı olan modern aaprtman mimarisine gelince, Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethederek dünya tarihinde nasıl bir yeni devir açmışsa, Karadenizli Ali Temel Haçan da Aportaman mimarîsiyle dünya mimarlık tarihinde yepyeni bir devir açmıştır. Ve böylece Karadenizli Ali Temel Haçan, Mimar Sinan'ın

gerçek manevî torunu olduğunu isbat etmiştir (*). Esasen yirminci yüzyıl mimarîsinde dünyada iki büyük mimar yetişmiştir, biri Fransız Corbusier, biri de Türk Ali Temel Haçan'dır. Ne var ki, Ali Temel her bakımdan Fransıza üstündür. Çünkü, okuryazar değildir ve kendikendini yetiştirmiştir. (Bilindiği gibi Hazret-i Muhammed de okuryazar değildi.)

Ali Temel Haçan'ın buluşu olan aportaman mimarîsine, Ali Temel'in doğum yerinin bir Karadeniz köyü olması ve Ali Temel'in hâlâ Karadeniz şivesiyle konuşması dolayısı ile Laz mimarisi demek daha ilmî olur.

Bilindiği gibi, eski Mısır, sonra eski Yunan ve Roma mimarîsinden sonra, ortaçağda da Gotik mimarîsi, çağına damgasını vurmuştu. Bizdeyse o zamanlar Selçuk mimarîsi hâkim bulunuyordu. Onsekizinci yüzyılın başlarında mimarlıkta Rokoko, sonlarındaysa Barok tarzı geçerliydi ki, bu sırada bizde Ermeni kalfaların elinde, dünyanın bütün mimarî tarzları karmançorman edilerek Osmanlı mimarîsi soysuzlaştırılmıştı. Ancak Ali Temel Haçan'ın kurmuş olduğu aportaman mimarîsiyledir ki, mimarlık sanatında kendi ruhumuzu bulmuş oluyoruz. Aportaman mimarîsi yalnız estetik olarak değil, yapı tekniğinde de yepyeni bir buluştur. Kendisinden önceki mimarî ekollerinden ayrıldığını anlatmadan önce bu ekolün kurucusu Ali Temel'in kısaca hayat hikâyesini anlatalım.

Ali Temel, onaltı çocuklu bir ailenin sonuncu çocuğudur. Bu onaltı çocuğun annesi tek kadındı ve bu kadının, yaşaayn onaltı çocuğundan başka altı çocuğu ölmüş, sekiz çocuğu da düşmüştü. Haçan ailesinin Karadeniz'in kıyısına dimdik inen bir tepesindeki bakırda adına tarla denilen bir avuçluk bir toprak parçası vardı. Buraya mısır ekerlerdi. Çok eğik olan bu tarlada yuvarlanmadan, ayakta dik durarak çapa yapmak, toprak kazmak yada başka bir iş görmek, hatta yürümek bile mümkün olmadığından Ali Temel'in babası beline bir ip bağlar, ipin ucunu karısının eline verir, karısı da bir ağaca bağlardı. Ali Temel'in babası işte tarlasında bu durumda çalışırdı. Hatta Ali Temel'in babasının başından geçen şu olay hâlâ dillerde dolanmaktadır.

Ali Temel'in babası easkerdeyken sık sık, efkârlanarak «Ah vatanım, ah vatanım...» diye içgeçirir, ahlar puflarmış. Bir arkadaşı da, kimbilir ne güzel yerleri, tarlası, bahçesi var ki böyle özlüyor, diye merak edermiş. Terhis olmuşlar. Gel zaman git zaman, arkadaşının yolu oralara düşmüş. Arayıp sorup bulmuş, bir de bakmış ki, Ali Temel'in babası, belinden iple bağlı, dimdik bir bayırda çapa yapıyor, ipin ucu da karısının elinde. Aşağıda yoldan seslenmiş;

— Hasaaaan, Hasaan! Vatan, vatan dediğin yer burası mı ulan?

— Haçan purasidur, purası...

Bunun üzerine arkadaşı,

— Hay senin vatanını da, ip tutanını da... deyip yürümüş.

Ali Temel'in babası bu dik bayırda durup dinlenmeden çalıştığı halde evini geçindiremez, büyüyünce kendisine destek ve yardımcı olurlar umuduyla her yıl bir çocuk —Bereketli yıllarda ikiz— yapardı. Kendisine yardımcı olacaklarını umduğu çocuklarının sayısı onaltıyı bulunca, bu gidişle tarladaki mısır koçanlarını bile yedirse yine de çocuklarına yetmeyeceğini anlamış, ama iş işten de geçmiş olduğu için zavallı adam bu ağır yükün altında ezilerek bu fanî hayatın hamallığından ebediyen kurtulmuştu. Küçük Ali Temel, o zaman, onbir yaşındaydı. Ağabeyleri, ekmek parası için gurbet illere dökülmüşlerdi. Ali Temel, daha ondört yaşındayken, o bir karışlık tarlanın sınırı yüzünden komşularıyla kavgalı, kanlı, bıçaklı olmuştu. Tarlada sınırı belli eden bir ak taş vardı. Komşulardan hangisi erken kalkar tarlaya giderse, sınırı kendi lehine değiştirmek için o ak taşı bir karış öteye koyuyordu. Bu sınır taşı çekişmesi yüzünden daha onaltı yaşındayken bıçak kav-

---

(*) Şurasını ehemmiyetle tebarüz ettirmek gerektir ki, Ali Temel Haçan'ın beşi kız olan onaltı kardeşinden hemen hepsi kabiliyetlerini isbat etmişlerdir. Ali Temel Haçan, nasıl Mmar Sinan'ın torunu olduğunu isbat etmişse, Boğaziçi vapurlarından birinde yirmi yıldanberi çımacılık etmekte olan kardeşlerinden biri de, Barbaros'un torunu bir deniz kurdu olduğunu isbat etmiştir. Yine güreşe heves eden kardeşlerden biri de Türkiye güreş seçmelerinde çeyrek finallere kadar yükselerek Koca Yusuf'un torunu olduğunu göstermiştir. Kardeşlerin en büyüğü ise, iş aramak için geldiği İstanbul'da Galata'ya yerleşmiş, üçkağıtçılık ve papelcilik yaparak kazandığı büyük paraları, Katina adlı bir kadına kaptırarak bozguna uğradığından, Baltacı Mehmet Paşa'nın torunu olduğunu ortaya koymuştur.

gası yapan Ali Temel, gurbete düşüp İstanbul'un yolunu tuttu. İspanya'ya çıkarken, artık geride askerlerinin hiçbir umudu kalmasın diye gemilerini yakan Tarık bin Ziyad gibi, Ali Temel de İstanbul'a ya herro ya merro, ya ölüm, ya da kalım diye gelmişti. İş aradı, bulamadı. Cebindeki parası da bitti. Günlerce aç kaldı. Ali Temel Haçan'ın o günlerinden bir anı, bugün de fıkra olarak dillerde dolaşmaktadır.

İstanbul sokaklarında aç gezdiği günlerden birinde yorgunluktan cami duvarının dibine yığılmıştı. Bu sırada açlıktan karnı guruldayıp duruyordu. Bağırsaklarının guruldamasına o kadar canı sıkıldı ki, sonunda dayanamadı, başını eğip kızgınlıkla, karnına doğru şöyle bağırdı:

— Haçan ne guruldeyup tureysun... Ha pok yiyen, var da mi vermeyruk!

Ali Temel bu acı şakasıyla bir kara mizah şaheseri yarattığının farkında bile değildi.

Hemen her Karadeniz uşağı gibi elinden her iş geldiğinden yapı işlerinde sıvacı, badanacı, duvarcı, kalıpçı, betoncu, doğramacı, marangozluk gibi pek çok işlerde çalışarak dişinden tırnağından artırıp para biriktirmeye başladı. İnşaat müteahhidi olarak ilk apartımanını hemen hemen hiç parasız yaptı. Karşılığında yapılacak apartımandan biriki daire vermek vadiyle apartımanın yapılacağı arsayı parasız İm fikrinin mucidi Ali Temel'dir. Dha temeli atılır atılmaz, yere kazmayla bir çizgi çizilince, plândaki apartman dairelerini taksitle satmak fikrinin mucidi de odur. Taksitle daireler sattığı pekçok müşteriye, işaret parmağını göğyüzüne uzatarak, boşlukta gösterdiği yerde bir daire olduğunu müşterisine ilk inandıran da odur. Ali Temel, daha tamamlanmadan sattığı apartımanın parasıyla yeni apartımanlar yapmaya bşlmıştı. Hele vergi işlerinde dehya parmak ısırtan öyle icatları vardır ki, inşaat muhasebesinde yeni bir sistem kurulmasına sebep olmuştur. Ali Temel'in vergi sistemine göre, alan memnun, satan memnundur. Hatta vergi kaçakçılığını önlemek için çalışan yetkililer bile, apartıman satın alırken Ali Temel'in vergi sistemine göre davranmaktan geri kalmazlar.

Aportaman mimarîsinin teknik yeniliğiyse, beton, betonarme ve başka tür inşaat tekniğinden büsbütün ayrı oluşundadır. Her keşif ve icat, bir ihtiyacın neticesinde meydana gelmiştir. Ali Temel Haçan sistemi de böyle olmuştur. İlk apartımanını yaptırırken Ali Temel'in çimento almaya parası yetmeyince her yüz çuval çimento yerine on çuval çimento, her on ton demir yerine bir ton demir kullanarak, yine de plâna uygun biçimde dört katlı apartımanı yapmaya muvaffak olmuştur. İkinci ve üçüncü apartımanlarını inşa ederken, ilk tecrübesinden de faydalanarak çimento yerine kül, kum yerine toprak, demir yerine teneke ve tel kullanmanın teknik yollarını bulmuştur. Ensonunda Ali Temel Haçan, hiç çimentosuz, demirsiz ama yine de betonarme apartımanlar yapmak hünerini bile göstermiştir ki, Hazret-i Musa'dan başka hiçkimse böyle bir mucizeyi gösteremezdi. Ali Temel Haçan'ın açtığı bu çığır bir mimarî ekol haline gelmiş ve bir çığ hızıyla gelişerek bütün büyük şehirlerimizi yerden mantar gibi biten apartımanlar sarmıştır.

Modern aportaman mimarîsinin özellikleri saymakla bitecek gibi değildir. Apartıman daireleri öyle havadadır ki, sözgelişi helâ penceresi kaza ile iki parmak aarlık kalsa, evin bütün pencere kanatları, kapıları çarpar ve bütün camlar kırılır. Bu apartımanların duvarları ses nakli bakımından telefon tellerinden çok daha hassastırlar. Evin alt katındaki fısıltıyı üst katta uyuyan biri bile duyabilir. Kaza ile —Çok afedersiniz— birisi münasebetsiz bir ses çıkarsa, apartımanın her yanında top patlamış gibi duyulur. Kapıları yavaş çekseniz kapanmaz, hızlı çekecek olsanız kapı tokmağı elinizde kalır. Bu evlerde son derece de nazik olmak zorundasınızdır. Meselâ bir duvara dayansanız, vücudunuzun duvara dayanan bölümü duvarın öbür yanına geçebilir. Kalorifer kazanı çalıştığı zaman, her dairenin bütün kapı ve pencereleri öyle zangırdar ki, apartımanın bir kara vapuru olup yürüdüğünü sanırsınız.

Modern Aportaman mimarîsini kurmuş olan Ali Temel Haçan, şimdi seksenine yaklaşmıştır. İşlerini sekiz oğluyla dört damadına devretmiştir. Kendisi de bu yıl, Allah kısmet ederse sekizinci kere hacı olacaktır.

DARGELİRLİ MISTA'FENDİ'YLE BOLGİDERLİ MISTA BEY

Maalesef bugün dünyanın layıkıyla tanımadığı, daha doğrusu dünyaya tanıtamadığımız, bizim ise kendilerinden bîhaber olduğunuz iki büyük matematikçimizin hayatlarından bir nebzecik bahsederek,hiç olmazsa bu iki kıymetli ilim adamımızın mevcudiyetlerinden olsun genç nesilleri haberdar etmek istiyoruz. Bu iki büyük âlimimizin isimlerinin tarihe altın harflerle kazınması iktiza ederken, bugünkü neslin hafızasından dahi silinmiş olması ne kadar esef vericidir.

Kadr ü kıymet takdir etmeyen bir muhitin nisyana gömdüğü bu iki büyük adam, hesap ve kitap sahalarında çok büyük keşiflerde bulunmuşlardır. Hesap ilmi sahasındaki keşifleri o kadar büyüktür ki, ortaya koydukları metot, müsbet ilimleri temelinden sarsmıştır ve yine garp ulemasının itiraflarından da anlaşıldığı üzere, onların metodlarının yanında Aynişitayn'ın zafiyet Nazariyyesi ve Con Ahmet Efendi'nin Devridaim makinesi bile çocuk oyuncağı mesabesinde kalmaktadır.

Memleketimizin yetiştirdiği ve fakat kendilerinden bîhaber bulunduğumuz ve ecnebiyenin dahi mevcudiyetlerinden haberdar olmadığı ve ancak memleketimizde tedkiklerde bulunan bir Amerikan ilim heyetinin ilk defa dikkatleri üzerine çekmiş bulunduğu bu iki mühim simadan biri Dargelirli Mustafafendi, diğeri ise Bolgiderli Mısta'bey'dir.

Dargelirli Mısta'fendi'nin bütün dünya matematikçilerini hayrette bırakan ve hepsinin takdirlerini celp eden keşfi, asırlardanberi ilmî bir hakikat zannedilen «İki iki daha dört eder» kaziyyesinin yanlış olduğunu isbat etmiş olmasıdır. Dargelirli Mısta'fendi, iki ile ikinin dört değil, dert ettiğini bizzat ve bilfiil hayatı le isbat etmiştir. Matematik ilminde Dargelirli Mısta'fendi metodu diye bilinen işbu metod «İki iki daha dert eder» şeklinde formül edilmiştir. İşte bu formül, Eski Yunan'dan zamanımıza kadar bilinen klasik hesap ve kitabı altüst etmiş ve müsbet ilimleri temelinden sarsmıştır.

Bolgelirli Mısta'bey'in hesap sahasındaki büyük keşfine gelince, bu, Dargelirli Mısta'fendinin keşfinden de mühimdir. Bolgiderli Mısta'bey de «Sıfıra sıfır, elde var sıfır» formülüyle bilinen kaidenin yanlış olduğunu bizzat ve bilfiil hayatı ile isbat etmiş ve böylece müsbet ilim dünyasını aliakbullak ederek şaşırtmıştır.

Gerek Dargelirli Mısta'fendi, gerek bolgiderli Mısta'bey'in keşiflerinden sonra, asırlardanberi kullanılmakta olan bütün hesapların yanlış olduğu, tenbel ve haylaz zannedilen milyarlarca milyar talebinin asırlardanberi boşuboşuna sınıfta bırakıldığı artık meydana çıkmıştır.

Dargelirli Mısta'fendi'yle Bolgiderli Mısta'bey'in birbirlerine yakınlığı, yalnızca, ikisinin de isimlerinin Mustafa ve ikisinin de matematikçi olmalarından ileri gelmez. Bu müşabehetlerinden başka daha pekçok yakınlıkları vardır. Mesela her iki Mustafa da Cumhuriyetin ilân edildiği yıl dünyaya geldikleri için, ikisi de Cumhuriyet çocuğudur. Ancak Bolgelirli Mısta'bey, başka bişey hatırlattığı için kendisine Cumhuriyet çocuğu denilmesine katiyyen razı olmamıştır. Halbuki Dargelir Musta'fendi, kendisine Cumhuriyet çocuğu denilmesinden son derecede iftihar ederdi. Çünkü zavallının, Cumhuriyet çocuğu olmaktan başka iftiyar edebileceği başkaca hiçbişeyi yoktu. Bu sebepledir ki, hakarete uğradığı veya hakkı yenildiği zamanlar, hatta elli yaşındayken bile, takırtakır göğüs kafesine elini vura vura,

— Ben Cumhuriyet çocuğuyum! diye övünür, bu elli yaşındaki Cumhuriyet çocuğunun haline de herkez kahkahalarla gülerdi.

Her iki Mustafa da İstanbul'da doğmuştu. İkisinin de babası, yoksul olduklarından köylerinden göçederek iş bulup geçinebilmek umuduyla İstanbul'a yerleşmişlerdi. Babaları, kendileri gibi sıkıntı çekmesinler, cahil kalmasınlar diye, çocuklarını okutup yetiştirmek niyetindeydiler.

İki Mustafa da talebelikleri müddetince muvaffak oldular. İlerde Dargelirli namını alacak olan Mustafa gece-gündüz derslerine çalışarak muvaffak olurken, ileride Bolgiderli namını alacak olan Mustafa ise imtihanlarda muvaffakiyetle kopya çekerek sınıflarını terfi ediyordu.

İleride Dargelirli namını alacak olan Mustafa çok iyi hesap biliyor, fakat hiç hesabını bilmiyordu. İleride Bolgiderli namını alacak

olan Mustafa ise. hiç hesap bilmiyor ve fakat hesabını çok iyi bilen bir hesabî idi. Bu sebeple ona sınıf arkadaşları «Hesapsız, kitapsız» derlerken hayata atıldıktan sonra O'nun üstün muvaffakiyetlerini görüp şaşıranlar, «Hesaba gelmeyen adam», «Hesaba kitaba sığmayan insan» olarak Bolgiderli Musta'bey'i takdir edeceklerdi.

Mahrumiyet sebebiyle her ikisi de mektebi terk etmek mecburiyetinde kalmışlardı. Bir müddet orda burda, her nerde ne iş bulurlarsa orda çalıştılar, Vatanî vazifelerini yapmak üzere askere alındıklarında iki Mustafa da aynı birliğe verilmişlerdi. Askerî hizmetlerini ifa etmektelerken, ilerde Bolgelirli namını alacak olan Mustafa evvela birlik kumandanının emirberi, sonra birliğin kantincisi, daha sonra da zabitan mahfilinin büfecisi olmayı becerirken, ileride Dargelirli namını ihraz edecek olan diğer Mustafa ise kendini iyice askerî talim ve terbiyeye kapıp koyvermiş idi. Zira, İkinci Harbiumumî günlerinde yaşanıyor ve harp tehlikesi kapımıza gelmiş bulunuyordu. Hesap bilip de hesabını bilmeyen Mustafa askerî talim ve terbiyeye kendisini o mertebe kapıp koyvermiş idi ki endaht taliminde yani atışlarda hep birinciliği alıyor, gözleri kapalı olarak Hoçkis makinelitüfeğini bir tamam söküp parçalıyor, sonra da yine gözleri bağlı olarak parçaları takıp makinelitüfeği yeniden kuruyordu. O rütbe meharet kesp etmiş idi. Daha sonraları da hudut boylarına tahkimat işlerinde çalışmış ve kumandanlarından en az dayak yiyerek ve en az azarlanarak vatanî hizmetini itmam ile terhis edilmiş idi. Hesabını bilmeyen Mustafa boş cepleevine dönmüşken, hesabını bilip hesap bilmeyen Mustafa ise cepleri para dolu olarak terhis edilip evine gelmiş idi.

İki Mustafa da devlet hizmetine girip baremin en alt derecesinden memur olmuşlardı. İşte bu memuriyetleri sırasındadır ki, çalıştıkları devlet dairesindeki arkadaşları, onlardan birine Dargelirli Mısta'fendi, diğerine ise Bolgiderli Mısta'bey lakabını takmışlardı. Bu lakapların verilmesinin seebbi, hesap bilen hesabî Mustafa'nın her zaman geçim sıkıntısı çekmesi, aynı maaşı aldıkları halde hesap bilmeyip hesabını bilen Mustafa'nın ise paraya hiç ehemmiyet vermeyip müsrif denilecek nisbette bolpara sarf etmesi idi. Dargelirli Mısta'fendi iki yıldabir bile bir kat elbiseyi zor alabilirken, Bolgiderli Mısta'bey, ayda bir elbise değiştirirdi. Dargelirli Mısta'fendi en ucuz cigaradan içer, kimseye bişey ısmarlamaz, çok istediği halde evine misafir çağıramazdı. Bu sebeple de muhitinde sevilen bir kimse değildi. Bolgiderli Mısta'bey ise, fevkalâde cömert, fevkalâde mükrim idi, evi misafirlerle dolar taşar, evinde yenilir içilir, dostlarına bol hediyeler verir ve bu sebeplerle de muhitinde çok sevilir bir kimse idi.

İkisi de evlendi. Evlendikten sonra Dargelirli Mısta'fendi'nin sıkıntısı daha da artmıştı. Buna mukabil Bolgiderli Mısta'bey, bekârlık zamanındakinden daha çok, daha bol para sarfetmeye başlamıştı.

Dargelirli Mısta'fendi, şehrin haricinde ve çok uzakta bir gecekonduda kiracı iken, Bolgiderli Mısta'bey şehrin en iyi semtinde geniş bir apartıman dairesi kiralamıştı. Yazları da sayfiyeye gidiyordu. Dargelirli Mısta'fendi altın tutsa toprak olurken, Bolgiderli Mısta'bey, toprak tutsa altın oluyordu. Birinin elinde bereket yok, diğerinin eli bereketli idi.

İkisinin de iki çocuğu olmuştu. Dargelirli Mısta'fendi, iki çocuğu olduktan sonradır ki, «İki iki daha dört etmez, dert eder» hakikatini keşfetmiş idi. Karı - koca iki kişiler iken, iki çocukları olunca aile dört etmemiş, herşeyi kendine dert etmişti. İşte bu sıralardadır ki, iki çocuk babası olan Bolgiderli Mısta'bey de, memuriyeti münasebeti ile yaptığı maaş ve masraflarının hesaplarında «Sıfıra sıfır elde var sıfır» yerine, «Sıfıra sıfır, elde var yüz» hakikatini keşfetmiş bulunuyordu. Bolgiderli Mısta'bey'e işleri düşen vatandaşlardan hiçbiri, O «Sıfıra sıfır, elde var yüz» diye rakkamları toplarken, O'nun yanlışını çıkarmak cesaretini gösterememişti.

Aynı maaşı aldıkları halde Dargelirli Mısta'fendi'nin sıkıntı çekip, Bolgiderli Mısta'fendi'nin bolluk içinde yaşamasının sebeplerini merak edenler çoktu. Bu meraklılara Bolgiderli Mısta'bey şu cevabı veriyordu:

«Yorgan kısa, ayağım uzunsa kabahat benim mi? Ben de yorganımı, ayağıma göre uzatırım. Allah, dağına göre kar verirmiş. Benim masrafım çok, Allah da veriyor bana.»

Dargelirli Mısta'fendi ise, bu konuda bişey söylemek istemiyor, yalnızca, «Bu dünyada çok sıkıntı çektim, ama namusumla yaşadığım için öbür dünyada rahat edeceğime inanıyorum» demekle iktifa ediyordu.

Bolgelirli Mısta'bey, tıpkı babasının kendisini yetiştirmekte gösterdiği gayretle çocuklarını iyi yetiştirmeye çalışıyordu. Onları yabancı mekteplerde okutuyor ve Avrupa'ya gönderiyordu. Dargelirli Mısta'fendi de çocuklarını yetiştirmek için elinden gelen gayreti esirgemiyordu. Meselâ iki çocuğunu ve karısını alıp, çalıştığı dairenin tatil olduğu günlerde onları çarşı, pazar, mağaza, dükkân dolaştırdı. Lüks mağazaların vitrinlerindeki eşyayı onlara gösterirdi. Karısı kaç kere ona bir mağaza vitrininde gördüğü şeyin ne olduğunu sormuş, Dargelirli Mısta'fendi de, onun kadın iskarpini, yahut kadın külotu, kadın iççamaşırı olduğu söylemiş, bunun üzerine karısı,

— Ay bu kadın donu mu, bu kadın donu mu! Bu ne biçim don! İnsanın kıçı buna nasıl sığar! diye hayretlere gark olmuştu.

Mağaza vitrinlerindeki kadın iskarpinlerine bakıp bakıp,

— Aman, demek bu da ayakkabı... diyerek güler, neşelenirdi.

Dargelirli Mısta'fendi böylece, tatil günlerinde ailesini hem gezdirip eğlendirmiş, hem de kültürlerini arttırarak onları yetiştirmiş olurdu. Çocuklarını lüks manav dükkanlarına yahut lokanta vitrinlerine götürür, tıpkı müze gezdirir gibi oralarını gezdirir ve çocuklarının cahil kalmamaları için,

— Çocuklar, iyi bakın, buna muz derler... Bu da hurmadır. Şu gördükleriniz portakal... diye çocuklarına meyveleri, sebzeleri, lokanta vitrinlerindeki tatlıları gösterip hayat dersi, tabiat dersi verirdi. Çocukları, adlarını işitip kendisini görmedikleri muz gibi, hindistancevizi gibi vesaire gibi meyveleri, kuşkonmaz vesaire gibi sebzeleri görüp tabiat ve hayat hakkındaki malumatlarını genişletirlerdi.

O günlerde Türkiye'nin iktisadî vaziyetini tesbit etmek maksadı ile Amerika'dan bir ilim heyeti gelmiş bulunuyordu. Muhtelif sınıf ve seviyede insanlar üzerinde tedkikatta bulunacak olan heyet aazlarından bir kısmı da memurların hayat şartlarını, içtimaî seviyelerini tesbit edecekti. Bu Amerikan ilim heyeti en modern alet, edevat ve makinelerle teçhiz edilmiş bulunuyordu. Bu meyanda hesapları, hiç yanılmayan elektronik beyinle yapmakta idiler.

Tetkik edilecek memur olarak da Dargelirli Mısta'fendi'yle, Bolgelirli Mısta'bey seçilmişlerdi. Amerikalı mütehassıslardan teşekkül etmiş olan ilim heyeti evvela Dargelirli Mısta'fendi'yi tedkike başladı. Ona birtakım sualler soruyorlar ve aldıkları cevaplar da elektronik beyin kaydediyordu.

— Maaşınız net olarak nedir?
— Elime geçen bindörtyüz lira.
— Aileniz kaç kişi?
— Dört.
— Sizden başka ailenizde çalışan var mı?
— Yok.
— Eviniz kaç oda?
— Birbuçuk.
— Ekmek kaça?
— İkibuçuk lira.

Daha bunlar gibi pekçok süal soruldu ve cevaplarını elektronik beyin yazdı. Sorulacak her süal sorulduktan, verilecek her cevap verildikten sonra, elektronik beyin kati olarak Dargelir Mısta'fendi'nin durumunu bildirecekti. Elektronik beynin düğmesine basıldı. Bir fiş düştü. Fişte «Yaşamıyor» diye yazılıydı. Amerikalı mütehassıslar buna hiçbir mana veremediler. Elektronik beyin hiç hata yapmazdı. Dargelirli Mısta'fendi'ye yeni baştan sordular, cevaplar aldılar. Elektronik beyin yine bir fişle neticeyi bildirdi. Fişte «Ölmüş dedik ya...» diye yazılıydı. Üçüncü kere yapılan tecrübeye Elektronik beynin verdiği cevap biraz uzuncaydı: «Siz laf anlamaz mısınız? Ölmüş diyoruz ya... Verdiğiniz bilgilere ve ilim esaslarına göre, Dargelirli Mısta'fendi bundan yirmi sene önce ölmüş olmalıdır, hâlen yaşamamaktadır.

Ömerikalı mütehassıslar tedkik için Bolgiderli Mısta'fendi'yi davetle süaller sordular.

— Maaşınız net olarak nedir?
— Elime geçen bindörtyüz lira.
— Eviniz kira mı?
— Evet.
— Ne kadar kira veriyorsunuz.
— İkibin lira.

Bolgelirli Mısta'bey'in ağzından daha son hece yeni çıkmıştı ki, elektronik beyinde birden bir çatırtı çuturtu sesleriyle birlikte şerareler çıkmaya başladı. Biraz sonra da Elektronik beyin işlemez oldu. Bozulmuştu. Elektronik beyni tamir edip Bolgiderli Mısta'bey'e yeniden süaller tevcih ettiler.

— Evinizin mutfak masrafı ne kadar?
— Ayda dörtbin lira.

Elektronik beyin daha şiddetli çatırtılar ve

şerareler çıkartarak durdu.

Birkaç kere daha tecrübe edildiyse de, Bolgiderli Mısta'bey'in her cevabı ile Elektronik beynin bozulduğu anlaşılmadı. Bolgiderli Mısta'bey'in cevaplarına Elektronik beyin dayanamıyordu.

Dargelirli Mısta'fendi'yle Bolgiderli işte böylece ömürlerini sürdürürlerken ecel onlara da yetti. Her ikisi de vefat etti. Aynı günde doğdukları gibi aynı günde de vefat etmişlerdi. Bolgiderli Mısta'bey'in ölüm ilanları gazetelerde sütun sütun çıktığı için O'na çok büyük bir cenaze merasimi yapıldı. Dargelir Mısta'fendi'nin ölüm ilanı gazetelere verilmedi, cenazesine de pek kimse gelmedi.

Dargelirli Mısta'fendi'yle Bolgiderli Mısta'bey öbür dünyada buluştular. Dargelirli Mısta'fendi öldüğü için pek sevinçliydi. Çünkü bu dünyada çok eziyet çekmiş ama hiçbir fenalık yapmadığı için geldiği öteki dünyada elbet cennete girip rahat edecekti. Rüşvet alamamıştı. Suistimal yapmamıştı. Yalan söylememişti. Kimsenin hakkını yememişti. Sıdk u sadakatle vazifesini yapmıştı. Hiçbir ahlâksızlıkta bulunmamıştı. Elbet cennete girmek Onun hakkıydı. İşte bu ümid ile, üzerlerinde «Cennete Gider» yazılı oklara bakarak, oklar istikametinde gide gide tam cennetin kapısına gelmişti ki, birden kendisinin önüne geçen Bolgiderli Mısta'bey, pis bişeye dokunmuş da iğrenirmiş gibi eliyle O'nu itince, artık dayanamayıp, bu dünyada hiçkimseye bir kerrecik bile küfür etmediği halde, ağzını açıp gözünü yumarak Bolgiderli Mısta'bey'e en ağır küfürler savurmaya başladı:

— Ulan dürzü, ulan pezevenk, ulan alçak, ulan namussuz! Ulan rezil! Ulan hırsız! Geldiğimiz dünyada iyi yaşadın, keyfini aldın, tadını çıkardın. Bense, her eziyete katlandım, her çileyi çektim. Tek ölünce cennette rahat edeyim dedim. Geldiğimiz dünyada keyif çattığın yetmedi de mi, bir de burda cennete gireceksin?

Bolgider'li Musta'bey, omuzun üstünden ve yukardan Dargelirli Mısta'fendi'ye bakarak gururla sordu:

— Sen fukaralara yardım ettin mi, para verdin mi?

Dargelirli Mısta'fendi,

— Param yoktu, kimseye yardım edemedim... dedi.

— Peki, hayrat hasenat yaptın mı?

— Nerdeeee... Çocuklarımı bile geçindirmezken...

— Hacc'a gittin mi?

— Gidemedim.

— Hayır cemiyetlerine yardım?

— Yooo...

— Öksüzlere, yetimlere, hastalara?

— N'ettiriiiiir...

Bolgiderli Mısta'bey sordu, Dargelirli Mısta'fendi de gittikçe daha çok mahçup olarak, «Yooo...», «Hayır!», «Nerdeee...», «N'ettirir!» gibi cevaplar verdi.

Nihayet, Bolgiderli Mısta'bey,

— Şuna bak hele bir de utanıp sıkılmadan cennete girecekmiş! Hangi yüzle, hangi suratla! Dur geri! diye bağırıp yürüdü. Cebinden çıkardığı bileti gösterince, cennetin kapısındaki melek, turistik lüks otellerin kapıcıları gibi iki büklüm eğilerek cennetin kapısını ardına kadar açtı.

Dargelirli Mısta'fendi'yi dünyada iyilik yapmadığı için cennete almadılar, kötülük yapmadığı için cehenneme de sokmadılar.

Not: Henüz ahlâklarını bozamadığımız onsekiz yaşından küçük olanların bu yazıyı okumamaları gerekir.

GÜLMEK

Ölümsüz güldürü, gülmece şaheseri Müfettiş'in yaratıcısı Gogol, gülmenin ne olduğunu şöyle anlatıyor:

«Gülme, sanıldığından daha önemli, daha derin bişeydir. Bu, geçici bir öfkeden gelen, bunalımlı bir zamanında insanın kahkaha koparak gülmesi değil; insanların hoşça vakit geçirmesine yarayan bir gülme de değil; insanoğlunun aydın tabiatından gelen bir gülmedir. Evet, ondan geliyor, çünkü insan tabiatında gülmenin ölümsüz bir kaynağı vardır. Gülme, öyle bişeydir ki, çevremizdeki eşyaya derinden derine anlam kazandırıverir. Gözümüzün önüne akıp giden, yok olan şeyleri aydınlatıverir. Böyle gülmenin ta derinlere işleyen gücü olmasaydı, yaşamın o küçük, o boş sanılan yanları ortaya çıkmazdı. Böyle bir gülme olmasaydı, hergün önünden aldırış etmeden geçtiğimiz, aşağı gördüğümüz o önemsiz küçük şeyler gözümüze bu denli müthiş, hatta bu denli abartılmış görünmezdi; dünyada çok daha kötü insan bulunabildiğini bilen biri, kalkıp da «Hayatta, böyle insanlar var mı?» diye bağırmazdı. Hayır, gülmenin insanları kızdırdığını söyleyenler yanılıyor. Salt karanlık şeyler insanları öfkelendirir. Gülme ise aydınlıktır. Kimi öyle şeyler vardır ki, onları bütün çıplaklığıyla gözümüzün önüne serecek olursanız, elbette ferahlarız. Ama onlar, gülmenin gücüyle aydınlanınca, ruhu sükünet bulan bir kimse, o adamın ruhundaki kötülüklerle alay edildiğini görünce kini söner, hemen hemen onunla barışır gibi olur.

Dünyada hiçbirşeyden korkmayan bir insan alaydan korkar. Hayır, hayır, ancak iyi insanlar, özleri temiz insanlar böyle aydın, böyle yürekten gelen bir gülmeyle gülebilirler.»

*

Aziz Nesin'in hikâyelerinde, Gogol'un anlattığı güldürüyü bulacaksınız.

Aydın, yürekten gelen bir gülmeyle gülebilmek için Aziz Nesin'in kitaplarını okumalısınız.

Cem Yayınevi

SEYYAHATNAME

* Bu kitap 1976 yılında «Duyduk Duymadık Demeyin» adıyla yayımlanmıştı.
* 1978 yılında «Seyyahatname» adıyla ikinci basımı yapıldı.
* 1979 yılı Ağustos ayında TV filmi olarak oynayan «Seyyahatname»nin üçüncü basımını kıvançla sunuyoruz.

SEYYAHATNAME

İşbu Seyyahatnâme, biri Ay'a gidip gelenin, öbürü de İstanbul'un içinde gitmek istediği yere gidemeyenlerin başlarından geçenleri betimler bir gezi öyküsüdür.

ÖNDEYİŞ

Güme de güm, güme de güm...
Heeeey!
Efendi, ağa, bayan, bay, hanım, bey!
Arkadaş, yoldaş, kardaş heeeey!
Duyduk duymadık demeyin
Olanları bir de benden dinleyin.

*

Başlıyor sorgu,
Suçlular sanığı getirdiler.
Konuşamıyordu.
Belki de yaşamıyordu.
Onun yerine coplar konuşuyordu.
İlk cop vurdu:
— Adı?
— Demokrasi.
— Görülmemiş böylesi,
Çıkmıyor hiç sesi,
Bu nasıl demokrasi?
— Efendim bu, 1973 modeli, yerli malı, made-in Törkey demokrasi olup canı çıkar, sesi çıkmaz.
— Güzeeeel... Çıkmıyor sesi.

Peki, ya kokusu?
Nedir bu koku, nedir bu koku?
Sardı dünyayı,
Kim yedi bu boku?

*

Güme de güm, güme de güm...
Uğruna baş, yoluna can koyduğum,
Senin için yaşayıp senin için öldüğüm,
Bu yaşamı toprağına, taşına gömdüğüm,
Halkım!

Budur benim bilip gördüğüm:

Başlayınca sıkı, artınca baskı, sahibini dövemeyen eşeğini, eşeğini dövemeyen semerini, semerini dövemeyen çulunu, çulunu da dövemeyen kendi başını, kendi dizini döver.

Anlayana buncası çok bile, yeter!

Bir gülünçlü olay anlatacağım size,
Başlayalım artık söze.

BAŞLANGIÇ

Övgüler olsun şol efendilerimize ki, düşlerimize daha sansür koyamamışlardır.

Binlerce övgüler üzerlerine olsun şunların ki, dalga geçmek ve kuruntu özgürlüklerimizi elimizden daha alamamışlardır.

Bütün övgüler üzerlerine olsun şunların ki, hiç olmazsa buncacık da olsa, ak kâğıt üstüne kara kara yazıp çizmemize şimdilik karışmamaktadırlar; alnımızın kara yazısını ak kâğıtlara geçirmemize şimdilik ses çıkarmamaktadırlar; elimizi alnımıza dayayıp kara kara düşünmemize daha engel olmamakta-

Yedi kez yüzbin övgü üzerlerine olsun şunların ki, düşündüğümüzü söylemedikçe, düşündüğümüzü yazmadıkça, düşündüğümüzü kaş gözle imleyip anlatıp belirtmedikçe, düşündüğümüzü dışa vurmayıp içimize attıkça, şimdilik hertürlü düşünce özgürlüğümüzü tanımaktadırlar.

Sonsuz övgüler üzerlerine olsun şunların ki, bindokuzyüz yetmişüç yılının birinci ayı Ocak'ın, birinci pazartesi günü yazmaya başladığım işbu seyyahatnâmeyi bana esinletmişlerdir.

Hâki'den ikilik :

«Başladık yazmaya bi-iznil-iktidar
Ki iktidar bize dünyayı etti dar»

GİRİŞ

Yaşamında bir günlük erincin bile yoksunu bulunan, işi bu güzelim dünyada en ağır işçilik olan ben değersiz kişi Mehmet oğlu Bekir Mehmet, bildiğiniz Mehmet'lerden herhangi bir Mehmet; bilinir alınyazımız, gerisini anlatmaya ne hacet!

Çalışırken terleyip üşütmüşüm, buyüzden sayrı düşmüşüm. Yorgan döşek yatarken, ateşim yükseldikçe yükselmiş, kendimden geçmişim. Ateşin etkisiyle bana bir keyif gelmiş, bir keüif gelmiş. Yattığım yerden sayıklamışım, bir türkü tutturmuşum:

«Bir zengin olsam ben...
Bir zengin olsam ben...»

Hem türkü çağırıyor, hem de sayıklayıp bağırıyormuşum:

— Yetiiiş, ya Hızır aleyhisselâm yetiş!

Karanlık odama bir nur yağdı. O nurun ortasında yeşil renkli bir biçim göründü gözüme. Nedir diye bir iyice bakınca, nurun içindeki o yeşil şeyin, zengin yerlerdeki manavların vitrinine konulmuş turfanda hıyarlardan bir hıyar olduğunu gördüm.

— Ben Hızır aleyhisselâm'ı çağırdım, sen neye geldin? diye sordukta, o nur içindeki turfanda hıyar dile gelip,

— Sen Hızır aleyhisselâm, demedin. «Yetiiiş ya Hıyar aleyhisselâm!» diye ünnedin, ben de geldim... dedi.

— Hıyarlar ne zamandanberi saygın oldular da, onlara aleyhisselâm deniliyor? diye sordum.

Hıyar da, başını yukarı aşağı kaldırıp indirerek,

— Hıyar deyip de geçme, bu pahalılık böyle giderse, sen benim gibi hıyarı rüyanda bile göremiyeceksin... dedi.

Ne şaşılası şeydir ki, hem düş görüyor, hem de düşte olduğumu biliyordum. O nedenle, kendikendime «Kendine gel, düş görmektesin, bir hıyara uyma!» demekteydim ki, ateşimin daha da artmasıyla,

— Yetiiiiş, ya Hızır! diye bikez daha ünnemişim.

Gece o karanlıkta, yarı uyur yarı uyanıklıkta, ateş vurmuş başıma, biri çıktı karşıma. Bilmem böylesi hiç görülmüş mü! Gerçek mi, düş mü?

Ben yoksul, korkudan titreyerek,

— İn misin, cin misin, söyle kimsin? dedim.

Karşımda duran ak sakallı, nur yüzlü kişi,

— Hızır, Hızır diye çağırdım, işte Hızır karşında hazır! dedi.

Yoksulun tatlı lokması acı olur, Hızır'ı da canalıcı olur. Biz Hızır'ı çağırdık demek Azrail geldi, demeye kalmadan, karşımdaki Hızır,

— Dile benden ne dilersin? diye sordu.

— Sağlığını, dedim.

— Hey avanak, benim sağlığımdan sana ne? dedi.

— Öyleyse benim sağlığım, dedim.

Hızır,

— Para olmayınca, sağlık ne boka yarar hey akılsız!.. dedi.

İşte o zaman az önce söylediğim «Bir zengin olsam ben...» türküsünü anımsadım. Gelgelelim, saygımdan dilim damağıma dolanarak, Hızır aleyhisselâma «Bir zengin olsam ben!» diyecek yerde, başımın ateşinden mi, şanssızlıktan, yoksa şaşkınlıktan mı, her nedense,

— Bir gezgin olsam ben! demişim.

Hızır bir kahkaha atıp,

— Senin gibi şaşkına Hızır neylesin?.. Zengini, gezgini birbirine karıştırırsın hey kafasız! İstediğin gezgin olmaksa, haydi gez, dolaş! Tanrı seni gezgin eylesin! dedi. Demesiyle gözden yitip karanlıklarda yok oldu.

Zuhuri'den ikilik:

«Karıştırırsan böyle gezgin ile zengini,
Bulamazsın bitürlü dengen ile dengini!»

Uykudan uyandım, düşten aydım. Sabahı zor ettim.

Mahallemizin imamı, Selim Hoca komşumuzdur. Hastalığımı duyup yoklamaya gelmiş. Selim Hoca saçlı sakallıysa da, yaşı da kafası da gençtir; aydın imam denilenlerdendir.

— Geçmiş olsun Bekir Mehmet! dedi.

— Sağol Selim Hoca, eksik olma... deyip

ben de ona gördüğüm düşü anlattım.

Düş yormakta uzman olan Selim Hoca, düşümü dinledikten sonra:

— Düş değil gerçek görmüşsün... Değil mi ki, Hızır aleyhisselâm öyle buyurmuş; sana yol görünür. Gezgin olacaksın! Yürü, haydi işin uygun gele! Gezip dolaştıkça uğrun gele! Kal sağlıcakla! deyip gitti.

BU, AMERİKALI BİR KADININ İSTANBUL'A KONUK GELDİĞİDİR

Hiç unutmam, o gün, günlerden cumartesiydi. Kahvaltıdan yeni kalkmıştık. Pencere önündeki sedire yangelmiş, gazete okuyordum. Sokak kapısı önünde cıyak cıyak bağıran küçük kızımın sesini duydum:

— Babaaa, bi gâvur karısı gelmiş, seni istiyor.

Kızım bikaç kez böyle seslenince, karım mutfaktan bağırarak onu payladı:

— Sus kız! Cıyak cıyak bağırıp durma kapı eşiğinde. Gir içeri!

Karım, kıza böyle sesleniyordu ama, yabancı kadın sözünü duyunca dayanamayıp, meraktan çatlamaamk için kendisinin de eşiğe çıktığını, sokak kapısının gıcırdayarak açılışından anladım. Krım srdu:

— Kimi aradın madama?

Yabancı kadının sesini duyuyordum,

— Beykır, Beykır... Mıstr Beykır... deyip duruyordu.

Karım,

— Aaa, şu deli karının zoruna bak, burası ev ayol... Burda beygir ne arasın? diye terslendi.

Yabancı kadının bikaç kez «Beykır Memet, Beykır Memet...» dediğini duyunca, yanında oturduğum pencereyi açıp başımı uzattım, aşağı baktım. Bizim evin kapısı önünde bir kadın duruyor. Kadının boyu öyle uzun, öyle uzun, bizim ev de öyle alçak ki, kadın nerdeyse benim yanında oturduğum ikinci kat penceresinden başını içeri uzatıp benimle konuşacak. Kılığından turist olduğu belli. Kayışlarla boynuna asılmış biçok makinalar var; dürbün gibi, fotoğraf makinası gibi, sinema çekme makinası filân gibi şeyler... Elinde de bir radyo var, konuşurken bile radyoyu kulağına yapışık tutuyor. Bizim mahallenin bütün çocukları, yabancı kadını çepeçevre kuşatmışlar. Bizim mahallenin çocukları deyince, öyle beşon çocuk, yirmi-otuz çocuk sanmayın. Ben diyeyim yüz çocuk, siz deyin, üçyüz çocuk... Mahallemizin her evinde en azından beşon çocuk bulunur. Öyle evler vardır ki, ana babalara sorsanız, evdeki çocukların sayısını birden söyleyemezler de, parmak hesabı yaparak çocuklarının sayısını bulmaya çalışırlar. Yabancı kadını kuşatanlar, bikaç yüz çocuk desem, gene az...

Kızımın cıyaklamasını, karımın bağırmasını duyan komşu kadınlar, evlerinin pencerelerinden salkım salkım başlarını sarkıtmışlardı. Uzun boylu yabancı kadın, elindeki yazılı kâğıdı karıma uzataark,

— Mıstr Beykır... deyip duruyordu.

Pencereden başımı uzatıp,

— Buyrun, aradığınız adam benim... dedim.

Kıskançlıktan gözü dönen karım, komşu evlerin pencerelerinden aşağı memeleri sarkmış, yarı bellerine dek uzanmış kadınlara şöyle dedi:

— Aaaa... Daha da neler... Üstüme iyilik sağlık... Kart gâvur karısı beygir arıyor, bizim efendi de başını pencereden uzatmış, «Efendim, buyrun...» diyor. Ayol, kadın aygır aramıyor, beygir arıyor, beygir... Kadının aradığı beygir bakalım sen misin?

Karımın bu gevezeliği üzerine komşu kadınlar kahkahalar attılar.

— Sen ne bilirsin be! Nasıl Yusuf'un Amerikancası Josef'se, Âdem'in Amerikancası Edım'se, Bekir'in Amerikancası da Beygir'dir, dedim.

Kapıya indim. Yabancı kadının uzattığı kâğıtta, benim adım, evimin de adresi yazılıydı. Olur şey değil!

Yabancı kadın bizim dilimizden anlamaz, biz onun dilinden çıkmayız. Her neyse, el-kol işaretleriyle kadını içeri buyur ettik. Karım, gelenin Amerikan olduğunu öğrenince, büsbütün kızıp küplere binerek söylenmeye baş-

ladı.

— Kendi kocalarını Viyetnam'larda kırdırtıp kocasız kalınca işte böyle, yok aygırdı, yok beygirdi diyerek yollara düştü bunlar...

Söylene söylene kadına kahve getirdi.

Komşularımızdan bir Abbas Efendi vardır. Almanya'da para kaaznacağım diye beşon yıl çöpçülük edip karısını da elden kaçırdıktan sonra yurda dönmüş, yaban illerde biriktirdiği parayı da burda açıkgözlere çarptırıp çarçur edip dımdızlak ortada kalmıştı. Benim çocuklardan birini gönderip Abbas Efendi'yi çağırttım ki, kadınla konuşup derdi neymiş onu anlasın. Abbas koşup geldi.

— Aman Abbas, dedim, sen bunca yıl Alaman içerisinde kaldın, yabancı dil bilirsin. Hele konuş şu kadınla, derdi neymiş, öğren bakalım.

Abbas, dedi ki:

— Yahu, ben yarım yamalak Türkçeden başka bir dil bilmem; bildiğim Türkçeyle de yüksek katlarda derdimi bile anlatamam...

— Tuuu, yahu sen beşon yıl Alamanya içinde kalmadın mı? dedim.

— Kalmasına kaldım ama, dedi, çalışmaktan konuşmaya bize vakit mi bıraktılar ki, biz de konuşa konuşa az buçuk Alamancayı sökelim. Sen Alamancayı geç de, biraz daha oralarda kalsaydım, bu yarım-yamalak bildiğim Türkçeyi de unutup, duya duya papağan gibi ezber ettiğim fabrikadaki işleyen makinelerin gıcırtılı seslerini çıkarmaya başlayacaktım. Alaman patron insana, konuşsun diye para vermiyor, çalışsın diye veriyor.

— E, ne olacak şimdi? Bu kadın bana merak oldu. Hele o el radyosunu kulağına yapışık tutması neyin nesi, hiç anlayamadım.

Karım, üstüne kuma gelmiş gibi, düşman düşman bakıyordu kadına.

Abbas,

— Hamdi'nin oğlu Erkal okuldan döndüyse onu çağırtalım, dedi, oğlan lise sonda okuyor Tatillerde de Amerikalıların yanında çalıştığından İngilizcesi gayet iyiymiş.

Çocuklardan birini gönderip Erkal'ı çağırttım. Geldi. Kadınla konuşmaya başladı. Erkal'ın konuşması, görülecek şeydi. Biyandan paldır küldür bişeyler söylüyor, biyandan da odanın içinde atlayıp sıçrıyor, hoplayıp zıplıyor, bacaklarını açıp ellerini kollarını kaldırıyor, başını fırıldakgibi o yana bu yana döndürüyor, kendini duvarlara çarpıp ordan oraya atıyordu. Zavallı çocuk kadınla konuşacağım diye kan-tere batmıştı.

— Aman oğlum, öyle tepinip cırpınma, sana bakarken ben yoruldum... dedim.

Oğlan,

— Bekir amca, benim İngilizcem zayıf olduğundan ancak el-kol işareti yardımıyla konuşabiliyorum, dedi.

Eksik olmasın Erkal, şöyle yaptı, böyle etti, ama kadınla konuşmayı da becerdi.

Bizim mahalledeki gençlerden ancak üçü üniversiteyi okuyabildi. Üçünü de çok severim. İşte o üç gençten biri şimdi cezaevinde. Birini polisler arıyorlar. Biri de, Amerika'ya kapağı attı, onun adı Tuncer'dir. İşte bu kadını, adresimizi verip bize Tuncer yollamış. Bize bir ay önce bir mektup postalayıp bu kadının geleceğini bildirmiş, ama o mektubu almamıştık. Kadın, bir ayda mektubun bize ulaşmamasına şaştı. Yahu, telgraf mı ki, bir ayda gönderildiği yere yetişsin!..

İyi adam lâfının üstüne gelir derler ya, biz postadan, postacıdan konuşurken postacı da çıkagelmez mi! Zarfın damgasına baktık, evet, Amerika'dan uçak postası olarak verileli bir ayı geçmiş.

Tuncer mektubunda özet olarak, bize gönderdiği bu kadının Amerika'da çok iyiliklerini gördüğünü, İstanbul'da ancak bir günle bir gece kalabileceğini, İstanbul'un en güzel yerlerini kadına gezdirip göstermemizi istiyordu. Kadının adı Redmavs'mış...

Bu yabancı kadınların yaşlarını, ben oldumolası kestiremem. Miss Redmavs da, otuz yaşında mı, altmış yaşında mı, anlayamadım. Giyimi kuşamına, süsüne püsüne, boyasına yaldızına bakarsan, ancak otuzunda dersin. Çivitli çamaşır gibi maviye boyanmış ak saçlarına, kaplumbağa boynu gibi gerdan derisinin kırışığın bakarsan, altmışında var. Cilve döktürmesine, hoppalığına bakarsan, otuzunda bile yok...

Misis Redmavs'ın elindeki pilli radyoyu neden kulağına yapışık tuttuğunu merak ettiğim'den Erkal'a sordurttum bunu. Erkalın bize çevirdiğine göre, kadın diyesiymiş ki:

— Benim bir yakın akrabam astronottur. Bugün füzeye binip uçacak, Ay'a gidip dönecek. Merak ettiğimden, radyodan onunla ilgili haberleri izliyorum.

Misis Redmavs dün gece İstanbul'a gelmiş, otele yerleşmiş. Bu sabah erkenden bir

taksiye binmiş. Şoföre, bizim evin adresi yazılı kâğıdı vermiş. Bizim sokağa üçdört yüz metreden bu yana, hiçbir tekerlekli taşıt işleyemediğinden, şoför, «İstanbul burda biter!» deyip kadını arabadan indirmiş, parasını aldıktan sonra arabasını sürmüş gitmiş. Kadıncağız, elindeki adres yazılı kâğıdı ona buna göstere göstere bizim evi bulmuş.

İstanbul'da bikaç gün kolacak olsa kolay, ama ancak bigün kalıp döneceğine göre, nasıl etsek de İstanbul'un en güzel yerlerini gezdirsek kadına? Bu konuda aramızda epey tartıştıktan sonra, mahallemizin aydın imamı Selim Hoca'ya danışmaya, ondan yardım dilemeye karar verdik. Selim Hoca'yı çağırttık. Bir yabancı kadına yardım sözkonusu olduğundan aydın imam hoplayıp geldi. Selim Hoca,

— Önce bir plân yapalım, dedi.

Onun yaptığı plân gereğince, bizim evin olduğu Mevlânakapı'dan hep birlikte yola çıkacağız, ilkin Karaköy'e varacağız. Ordan vapura binip Bayan Redmavs'a Boğaziçini de gösterip Kadıköy yakasına geçeceğiz. Ordan vapurla dönüp, yaz sıcağı olduğundan kadını trenle Florya plâjına götürüp denizde çimdireceğiz.

Bizim Selim Hoca, «Misis Redmavs'ı Florya'da denize sokarız» derken, Ağustos sıcağında çatlamış yarığından balı akan olgun incir gibi, sarkıp sulanan etli dudaklarını yalayıp ağzını toplayıp toparlamaya çalışıyordu.

Karım şiddetli bir kıskançlığa kapılıp,

— Ben de sizinle geleceğim, diye tutturdu.

Bre olmaz, desem de karı milleti lâftan anlamaz. Yahu, biz bu Misis Redmavs'ı Florya plâjında denize sokacağız ki, bizim burda da kadınların erkeklerle birlikte denize girdiğini, bizde de kadınla erkeğin eşit olduğunu gözleriyle görsün ve de kendilerinden hiçbir bakımdan geri kalmadığımızı anlasın ve de propagandamızı yapalım. Peki, benim karı bizimle gelirse, bu Misis Redmavs denize girince o ne yapacak? Bikez ben nikâhlı karımı denize sokturmam herkeslerin içinde. Hadi ben, medeniyet belâsıdır deyip denize girmesine ses çıkarmadım diyelim, iyi ama ben zorlasam, bile benim kârı öldür Allah, denize girmez... Hastalığında doktor «Denize girecek!» dediydi de, o zaman bile girmemişti denize, hergün sabah akşam iki kez, denizden kovalar dolusu deniz suyu taşımıştım eve, iki saatlik yol teperek. Baktım olmayacak, dayanılır gibi değil, içinde yıkansın diye, deniz suyu yerine tuzlu su yapmıştım.

Neyse, karımı kibar bir biçimde tersleyip çıktık yola. Biz yola düzülünce, benim karı arkamızdan ilenip, bağırıp çağırıp, bir yaygara tutturup ağlamaya başlayınca, ne olduğunu şaşıran bayan Redmavs, karımın neden ağladığını sormuş. İyi ki Erkal, kafası işler ve yüzümüzü kara etmeyen bir genç olduğundan, bir kurnazlık düşünüp,

— Bizim kadınlarımız çok konukseverdirler. Size birden ısındı, kanı kaynadı dı, şimdi sizden ayrılmaya dayanamıyor, ağlaması ondandır... diye işi tatlıya bağlamış.

Bu görüntüden çok duygulanan Misis Redmavs, «Ben işte bunun için doğuluları severim. Bizim insanlarımız çok duygusuzdurlar...» demiş. İyi ki evden epey uzaklaşmıktık da, karımın ayağından çıkarıp arkamızdan fırlattığı takunye teki, birimizin başına gelmedi. Bizden epey geriye düşen takunyeyi bayan Redmavs görmüştü. Erkal gene bişeyler söyledi kadına. Demir ki:

— Konuğun arkasından takunye fırlatmak bizde töredir... Arkasından takunye fırlatılan konuk, o eve gene konuk gelir diye bilinir bizde...

Misis Rermavs, bizim bu iyi törelerimiz karşısında, öyle duygulanmıştı ki, nerdeyse ağlayacaktı.

En derin Asaf'tan ikilik:

«Takâ tiki takâ tiki tak tik
Kimselerde yok bizdeki taktik!»

BU, ULUSAL ÇAMAŞIR BAYRAMINDA NASIL EĞLENİLDİĞİDİR

Sokağın köşesini sapmıştık ki, Misis Redmavs, hiçbir anlam veremediğim bir sesle çığlık attı. Önce biyerine bişey oldu sandık. Sonra Erkal'a anlattı da rahatladık. Akrabası olan astronotun füzesinin fırlatıldığını, uzaya uçtuğunu radyodan haber almış da, sevinçle çığlık atması ondanmış.

Hava yağışlı olsun, kurak olsun, her zaman çamur içindeki bizim sokağı, zeybek oynar gibi, zıplayarak, atlayıp hoplayarak, taşlardan taşlara sıçrayarak, tümsekten tümseğe sekerek, Tanrı'nın yardımıyla kazasız belâsız geçmeye çalışırken, böyle bozuk yollarda yürümeye alışık olmayan Bayan Redmavs bikaç kez tökezledi. Az kalsın düşeyazdı. Bikez de evlerin çirkef çukurlarından sokağa salıverilen suların birikintisine daldı. Çok beceriksiz bir kadınmış, insan gibi yürümesini bile bilmiyor. Birara üstümüze bişeyler yağmaya başlayınca, bayan Redmavs'ın «Galiba kar yağıyor...» demesi hepimizi güldürdü. Yazın ortasında kar yağar mıymış! Hiç akıl yok bunlarda. Önünden geçtiğimiz bir evin, üst kat penceresinden, evinde temizlik yapan bir kadının silkelediği kilimden üstümüze dökülen süprüntüleri, havada tozları, tüyleri görünce bizim Amerikalı bayan, kar yağıyor sanmış. Bu kadarla kalsa iyi, gökyüzüne bakmak için bir de başını yukarı kaldırmaz mı! Bayan Redmavs tam başını yukarı kaldırmıştı ki, kilim silkelenen pencerenin bitişiğindeki evin penceresinden bir kadın, eltaşı dolusu suyu sokağa dökünce, sular başından aşağı geçen Bayan Redmavs, o süslü püslü, tiriltiril yazlık giysisiyle, banyodan çıkmış süs köpeği gibi silkelenip pis suları bizim de üstümüze başımıza sıçrattı.

Bu olanlara pek içerleyen Abbas, eltası dolusu suyu sokağa boca eden penceredeki kadına,

— Ulan ayıptır be... Bizden birisi olsa haydi neyse... Kadın yabancı, hem de Amerikalı yahu... İnsan su döktüğü yeer bakmaz mı hiç!.. diye bağırdı.

Islattığı kadının Amerikalı oluşuna çok üzülen penceredeki kadın da, Abbas'ın ağır sözlerinin altında kalmayıp,

— Ben onun yabancı olduğunu nerden bileyim... Bilsem, hiç bile bile üstüne döker miydim! Her sokağa su döküşümde, evin önünden geçenin yabancı olup olmadığını soracak değilim ya... diyerek, Abbas'ın ağzını kapadı. Ama zavallı kadıncağız öyle utanmıştı ki, Bayan Redmavs'a,

— Hiç merak etmeyin, üstünüze dökülen su leke yapmaz. Çünkü bulaşık suyunu sizden önce dökmüştüm. Sizin üzerinize gelen bulaşıkları duruladığım sudur... dedi.

İçerden duyulan bir çocuğun sesi, kadının bu sözlerini yalanladı:

— Anneee... O döktüğün durulama suyu değildi ki... Ziyan olmasın diye durulama suyunu çiçeklere vermiştin ya... Senin şimdi döktüğün, kardeşimin kirli bezlerini yıkadığın suydu.

Kadın,

— Hay evlât gibi boynun altında kalsın da olmaz ol, gözün görolsun kız senin, emi... diye bağırarak pencereden çekildi.

Uyanık bir delikanlı olan Erkal, bütün bu olupbitenlerden şaşkınlık içinde kalan Amerikalı kadının bizi kötü tanımaması için, kafasını çalıştırıp çok güzel bir yalan daha uydurdu. Kadına İngilizce olarak, demiş ki:

— Bu bizde töredir, demiş, halkımız çok konuksever olduğundan, sokağında bir yabancı geçince öyle sevinir, öyle sevinir, sevincini belirtmek için, —hani sizi oralardaki eğlencelerde konfeti, serpantin, çiçek filân atılır ya—, işte onun gibi, bizim burda da yabancının üstüne, başına keçe, kilim silkelenir, su serpilir.

Bayan Redmavs,

— Ne şaşılası töreler var, işte ben bunun için dünya turuna çıktım... demiş.

Erkal da, iyiniyetinden yüreklendiği Bayan Redmavs'a, halkımızın yabancıların üstüne su serpmesinin büyük bir fedakârlık olduğunu, çünkü İstanbul'da musluklardan ancak iki günde bir su aktığından, kendi içme suyundan kesip damla damla biriktirdiği suyu, evinin önünden geeçn yabancılara serptiğini anlattı.

Biriki sokak daha geçtik. Ordaki evlerin hiçbirinde bahçe, aralık gibi çamaşır asacak yer olmadığından, evlerin balkonlarına, pencerelerine kuruması için yıkanmış çamaşırlar asılmıştı. Balkonu, cumbası olmayan evler,

pencereye dayalı bir sopanın iki yanına bağlı gerilmiş çamaşır sermişlerdi. Sokağın iki yanındaki evlerin pencerelerine, balkınlarına, cumbalarına asılmış renk renk iç çamaşırları, uzun paçalı erkek donlar, yünlü, pamuklu fanilâlar, çocuk bezleri, yamalı çamaşırlar, sarı pembe mavi, siyah, yeşil her renkte, bu renklerin her tonunda, kimisinin rengi atmış ipekli, jarse, naylon ve başka bezlerden kadın külotları, kombinezonları, sabahlıkları rüzgârda şişe şişe durmadan sallanıp dalgalanıyor, kıpırdıyor, kanat çırpıyon, çırpınan şaşılası renk renk kuşlar izlenimi veriyordu. Her ev, bayramlarda direklerine renk renk, biçim biçim donanma bayrakları çekilmiş gemiler gibi süslüydü. Bayan Redmavs, bu cümbüşlü, renkli görüntü karşısında neşelenmiş, o da kuş gibi cıvıldayarak şakır gibi durmadan konuşmaya başlamıştı.

Dedim ya, Erkal uyanık delikanlı olduğundan, kadına bizim burda yılda bigün çamaşır bayramı yapıldığını, o gün bütün kadınların çamaşırlarını yıkayıp ille de evlerinin dışına astıklarını söylemiş. Bayan Redmavs, hemen fotoğraf makinesini açıp resimler çekmeye başladı. Çamaşıralar arasında kendi resminin de çekilmesini istediğinden, birinci kattaki bir pencereye dayalı sopaya asılmış uzun paçalı erkek donunun altına gidip durdu, donun iki paçası arasından başını uzatıp gülümseyerek poz verdi. Erkal, kadının resimlerini çekti. Bayan Redmavs fotoğraf çekmekle de yetinmedi. Bir de çamaşır bayramını kutlayan sokağın sinema için filmini aldı. Abbas, filmin renkli olup olmadığını sordu. Film renkliyse, işlemeli kaazğının görünmesi için ceketni çıkaracakmış. Sinema filmi renkli değilmiş ama, fotoğraflar renkliymiş.

Ana yola bir çıkabilseydik, bizim bu eğri büğrü sokaklarımızdan kurtulacaktık. Birayak önce ana yola çıkıp otobüse binebilmek için kestirmeden gidelim derken, üç yıldanberi onarılmakta olduğu için, her yanı köstebek yuvası gibi delik deşik yollara düşmüştük. Yolda enlemesine, boylamasına biçok çukur, hendek açılmıştı. Kimi çukurların, hendeklerin üzerine kalaslar yada tahtalar atılmıştı. Bunların da çoğu, kışın yakmak yada başka işte kullanmk için şırılmıştı. Çukurları geçmek için üzerlerine bastığımız kalaslar esniyor, tahtalar bel veriyordu. Çukurlara düşüp bir yerimizi incitmemek için iki kolumuzu iki yana açmış, cambazlar gibi dengemizi bulmaya çalışarak kalasların üzerinden geçiyorduk.

Bayan Redmavs benden hoşlanmış olacak ki, çok eski bir arkadaşımmış gibi, bir elini omuzuma atmış, yanımda öyle yürüyordu. O çok uzun boylu olduğundan, ben de çok kısa boylu olduğumdan, kadın beni baston gibi kullanmak için elini omuzuma dayamıştı, yoksa dostluğundan mı, artık orasını bilemem. Biz böyle onun eli benim omuzumda yürürken, başımı ona çevirince bir de baktım ki, kadının başıyla benim başım yanyana duruyor. Abbas'a,

— Yahu, bu kadının boyu uzundu. Suratına bakmak için başımı kaldırdığımda, düşmesin diye kasketimi elimle tutardım. Peki, şimdi nasıl oldu da, ikimiz bir boyda duruyoruz? dedim.

Abbas'ın konuşmasına kalmadan Misis Redmavs'ın boyu birdenbire bir karış daha kısaldı. Başı, benim omuzuma ancak geliyordu. Bu kez, ben elimi onun omuzuna koydum.

Erkal'la Abbas arkamızdan gelirken kahkahalarla gülüyorlardı. Oysa Bayan Redmavs delik deşik yolun hendeğine düşmüş, hendeğin içinde yürümekte olduğundan boyu benimle bir olmuş. Dizkapağına dek çamurlu suların içinde yürüyormuş da, ayıp olmasın diye bize bişey söylemiyormuş. Dördümüz bir olup zavallı kadını, su dolu hendekten zorla çıkarabildik. Bayan Redmavs, kulağına dayalı billi radyodan yeni bir müjde almış olacak ki, yarı beline dek ıslanmış olmasına aldırmadan küçük küçük sevinç çığlıkları atıyordu. Akrabası olan astronotun uzay aracı dünyamızın hava tabakasından yukarıya fırlamış da, Bayn Redmavs ona sevinirmiş. Biz düşe kalka giderek bitürlü canımızı ana yola atamadan, astronot canını uzaya atıp bu yeryüzünün pisliğinden kurtulmuştu.

Çamurlara bata çıka, çukurlarda düşe kalka, eğlene güle giderken bişey dikkatimi çekti. Bizim Selim Hoca, Misis Redmavs'ın eteğinin dibinden hiç mi hiç ayrılmıyor. Kadın şöyle bir düşecek gibi olsa, ayağı kayar gibi sürçse, hepimizden atik davranıp kadını bizden önce hop diye kapıp kucaklıyor. Kucakladıktan başka, hani filmlerdeki düğünlerde erkek artistin gelini kucaklaması gibi, kadını kucağında hophop hoşlatıyor. Misis Redmavs cilveler dökerek sözde gıdıklanmış gibi kahkahalar savuruyor. Aradabir biz kadına yar-

dım etmek istesek de, düşerken elinden, belinden tutacak olsak, Selim Hoca alaturka güreş bildiğinden bir kılçık atıp bizi taa ötelere fırlatıyor, gene kadını kapıyor. Bir değil, iki değil... Bu durum karşısında kanı başına sıçrayan Abbas bana,

— Arkadaş, dedi, yola çıkarken bugünkü masrafa ortak olacağız dediydik ama, ben vazgeçtim, masrafa katılmam...

— Neden? dedim.

— Neden olacak, yahu baksana, Selim Hoca'dan bize hiç fırsat düşmüyor ki, kadını biriki de biz kucağımıza kaldırıp hoplatalım.

Ben de ona,

— Haklısın arkadaş, dedim, kadını kim kucaklıyorsa masrafları da o çeksin...

Abbas, Yahu, cenaze namazına gitmiyoruz ya, biz bu Hoca'yı ne diye arkamıza takıp da başımıza belâ ettik...» diye söylenmeye başladı. Ben de ona, Selim Hoca'nın İstanbul'a değgin çok bilgisi olduğunu, kadına İstanbul'u anlatması için onu yanımıza aldığımızı açıkladım. Gelgelelim Selim Hoca gittikçe işi azıttı; eskiden düşecek gibi olunca kadına yapışıyordu, derken durup durup dururken kadını kapmaya, hoplatmaya başladı. Pardon, deyip deyip Misis Redmavs'a dalıyor. Aradabir biz de sıraya girecek olsak, bizi omuzlayıp öte atıyor. Sonunda yüzümü kızdırıp, böyle yapmamasını, Amerikalı kadının Türk erkekleri için kötü şeyler düşüneceğini Selim Hoca'ya anlattım. Buna karşılık Hoca ne dese iyi... Biz kadına nasıl davranılır, bilmezmişiz. Bu yabancı kadınlar, bizim kadınlar gibi kendileri düşüp yine kendileri kalkamazlarmış. Bir yere düşüp yayıldılar mı, sırtüstü gelip debelenen tospağalar gibi kendikendilerine bir daha doğrulamazlarmış. Onun için de tutup kaldırmak gerekirmiş.

Selim Hoca'ya,

— O senin dediğin centilmenliği biz de biliriz, dedim, arabaya neye binerken kadının elinden tutulup yardım edilir. Ama sen durup dururken kadına sarılıyorsun...

Selim Hoca'nın dediklerinin doğru olduğunu elbet biz de biliyorduk. Gelgelelim bu işi bir sıraya bindirmek yok mu? Bunun üzerine Abbas kızıp Selim Hoca'ya,

— Kadına hep sen mi göstereceksin centilmenliğini... Sen centilmensin de biz neyiz ulan! Biz sanki dağdan mı indik yabani? diye bağırdı.

Erkal'la ben araya girip onları ayırdık. Misis Redmavs'a da, önden gittiği için, kavgayı çaktırmadık. Derken bu Misis Redmavs, ikidebir durup dururken düşmeye başladı. Numaradan düştüğü belli... Çünkü düştüğü yerden, cilveli cilveli sırıtarak Selim Hoca'ya bakıyor. Selim Hoca, Amerikalı kadının neden ikidebir düştüğünü bilimsel olarak bize şöyle açıkladı:

— Bizim kadınlar öyle kolay kolay düşmezler. Aradabir düşseler de hop diye fırlar, kalkar, dikilirler. Neden? Çünkü, boyları kısa ve kıçları yere yakın olduğundan, safrası ağır gemiler nasıl batmazsa, bizim kadınların ağırlığı da hacıyatmaz gibi altlarında olduğundan, sık sık düşmezler. Oysa şu Misis Redmavs'a bakın; zavallı kadının avuç kadar kıçı var, o da omuzuna asılı heybe gibi sırtına yakın yerde duruyor. İkide bir dengesi bozulup düşüp yuvarlanması bundan...

Koca Regaip Paşa'dan dörtlük:

«Sağlam olsun bul kendine bir yer,
Yücelere yükselmekten sakın!
Hiç düşmemek istiyorsan eğer
Olsun dâim kıçın yere yakın.»

BU, EŞEKLERE MAHSUS HELA DUVARININ NASIL UĞUR GETİRDİĞİDİR

Biz böylece çok ince düzenler kurarak yolumuzda giderken, Misis Redmavs önce mendiliyle burnunu tıkadı, sonra mırıltılar çıkararak, yarı baygın durumda duvara dayanıp kaldı. Aman, kadın bayıldı mı ne oldu diye telâşa düştük.

Erkal'a,

— Ne mırıldanıyor bu kadın? dedim.

Kadın, Erkal'a,

— Aman, bu koku ne kokusudur? diye so-

ruyormuş.

Misis Redmavs çantasından zorlukla çıkarabildiği koku şişesini burnuna dayayıp kendine geldi. Biz alışık olduğumuzdan o kokudan onun gibi etkilenmiyorduk.

Geçtiğimiz yol üzerinde bir duvar vardır. Duvar baştan başa katranlanmıştır. Katranlanmış duvarın üstüne kireçle, Eşşeklere mahsus helâdır» diye yazılıdır. İşte, bayan Redmavs'ı nerdeyse bayıltacak korku o duvardan geliyordu.

Selim Hoca, nasıl olup da Misis Redmavs'ın şimdiye dek Amerikada bu kokuyu duymamış olduğuna pek şaştı. Bunun üzerine Abbas,

— Belki onlarınki başka türlü kokuyordur, dedi.

Erkal, kadının bizi kötü görmemesi için, o kokunun yakındaki amonyak fabrikasından geldiğini, ülkemizin amonyak üretiminde dünya birincisi olduğunu söylemişti. Erkal'ın dediğine göre, amonyak her ne ise, o da işte böyle kokarmış.

İyi güzel, söyledi ama, az daha gidince o duvar önümüze çıkacak. O zaman ne diyeceğiz kadına? Başka yoldan gitmeyi düşündükse de, başka yol yok, geri dönüp onca yolu bir daha tepmeyi de göze alamayız. İster istemez o duvara doğru yürüdükçe yel de o yandan bize doğru üfürdüğünden kokular arttıkça arttı. Sonunda duvarın karşısına geldik. Biz duvarın önünden geçerken, iki kişi elleri uçkurlarında duvara doğru koşuyor. Üç kişi duvarın dibinde durmuş, bir kişi de duvarın dibine çömelmiş olarak, bir çağlayan şarıltısıyla gürülgürül işiyorlardı. Kimisi de duvar dibinde işlerini becermiş, çakşırlarını, uçkurlarını toplayıp toparlanıp yola doğrulmuşlardı.

Böyle bir görüntüyle karşılaşan Misis Redmavs büyük bir şaşkınlığa uğrayıp, faltaşı gibi açılmış gözleriyle bakınırken, bizim akıllı oğlan Erkal, yabancıya karşı küçük düşmememiz için bir yalan daha uydurup kadına demiş ki:

— Yahudilerin nasıl Kudüs'te ağlama duvarı varsa, bizim de onun gibi işte burda işeme duvarımız vardır. Töre gereği, her kimin yolu burdan geçer de bu duvara işemezse, üstüne uğursuzluk gelir, işleri ters gider. Her kim burdan geçerken bu duvara işerse, uğuru gelir, kısmeti açılır.

Şaşkınlıktan şaşkınlığa uğrayan kadın, bu kez de duvarın üstündeki yazının ne demek olduğunu sormuş. Bu kez birden yalan kıvıramayan Erkal, Selim Hoca'dan yardım diledi:

— Aman Selim Hoca amca, şimdi ne desem kadına?

Selim Hoca,

— Benim sözlerimi kadına çevir... deyip anlattı:

— Burası İsâ öncesinden kalma bir tarihî yer olup, Cumhuriyet zamanında restûre (restore) edilmiştir. Pırıl pırıl katranla sıvanmasından, üzerine kireçle yazılmış yazısından da restûre edildiği bellidir. Bu duvarın dibinden günün yirmidört saati hiç aralıksız şarıltılı, şarıltılı sesler geldiğinden, eskiden bu duvara «Divâr-ı teşâşür-i şırşır» denilir idi. Bu duvara pek çok tarihî kişiler dahi işemişler idi.

Selim Hoca nişangâhsız atmaya başlamıştı. Zaman zaman ona böyle atma nöbetleri gelirdi. Bu nöbet ona bir geldi mi, atma yarışında kimse onunla başedemez.

Erkal, onun sözlerini Bayan Redmavs'a çeviriyordu. Selim Hoca, «Bu duvara pek çok tarihî kişiler dahi işemişler idi» deyince, tarihe pek meraklı olduğu anlaşılan Bayan Redmavs da,

— Tarihten kimler işemişlerdir? diye sordu.

Selim Hoca saniye sektirmeden saymaya başladı:

— Jül Sezar, Benli Gülizar, Aslan Yürekli Yaşar, Câbir İbni Cebbar, Piyer Lermit denilen geriden gazi, bok yoluna giden Niyazi...

Erkal,

— Selim Hoca amca, sözlerinin Arapçasını İngilizceye çeviremiyorum, dedi.

Selim Hoca coşmuş, anlatıyordu:

— Katran üzerine kireçle yazılmış olan yazıya gelince... İşbu yazı, çoook eski zamanlardan kalma bir şiirdir.

Amerikalı kadın, duvardaki bu şiiri yazmak için çantasından defterini kalemini çıkardı. Selim Hoca duvardaki «Eşşeklere mahsus ...ıdır!» ve «Buraya işeyen eşşektir!» yazısını sözde şiirmiş gibi şöyle okudu:

«Sıkışınca kişi,
Hemen gelir çişi,
Bir duvar dibine,
Koşmaktır ilk işi!»

Erkal, bu dörtlüğü çevirmek için epeyce zorlandığından, bir zaman hoplayıp zıplaya el-kol sallayarak, biraz da söz yardımıyla kadına şiiri çevirdi.

Gelgelelim Amerikalı kadını, işeme duvarının önünden bitürlü çekip alamıyorduk. İlle de duvardaki bütün yazıları öğrenmek istiyordu. Oysa çok ulusal ve yerel olan bu yazıların başka bir dile çevrilmesi olanağı yoktu. Örneğin duvara çiviyle kazılmış şöyle bir ikilik vardı ki, onu bizden başka hiç kimse anlayamazdı:

«Ne kadar sallarsan salla,
Donuna düşer son damla...»

Bayan Redmavs, işeme duvarında tarihi kişilerden bir yazıt aramaktaydı ki, Erkal hemen Sezar'ın şu sözünün duvarda yazılı olduğunu söyledi:

«Geldim, ettim, gittim!»

Oysa onun böyle çevirdiği yazının doğrusu şuydu:

«Bunu yazan Tosun.....»

İşeme duvarında, tebeşirle, kalemle, kibritle yazılmış yazılardan başka, çakıyla, çiviyle kazılmış resimler de vardı. Bayan Redmavs, kendisine bu resimlerin tarihi olduğu söylendiği için o da bu müstehcen resimlerin renkli fotoğraflarını çekiyordu. Bir kadını çekip ordan uzaklaştırmak istiyor idiysek de, çabamız boşunaydı; ordan adım atmamakta direnen kadın boyuna bişeyler söylüyordu. Kadın her ne diyorsak, onun dediklerine kızdığı belli olan Erkal, bize «Canım, hiç öyle şey olur mu! Daha da neler, bu kadın töre mi çıkarıyor başımıza? Ayıptır yahu...» filân gibilerden söylenip duruyordu. Kadının ne dediğini, neden ona kızdığını Erkal'a sorduk. Kadın, «Geleneğinize göre bu duvara işeyenin kısmeti açılıyorsa, ille ben de bu duvara işeyeceğim» diyesiymiş. «Ben duvarın dibine işemeden bir yere gitmem!» diye tutturmuş.

Buranın salt erkeklere uğur getiren bir işeme duvarı olduğuna kadını zarzor inandırabildik. Bunun üzerine Bayan Redmavs film makinesini fora edip, üzerinde «Eşşeklere mahsus helâdır» yazılı duvarın dibine işeyen yurttaşlarımızın epeyce uzun filmini çekti.

Abbas,

— Arkadaşlar, memleketimizi yabancılara kötü nam etmek casusluk sayılır. Bu kadın, duvara işeyenlerin resimlerini, filmini çekti. Şimdi bu filmi bütün Amerikan sinemalarında oynatır. Bizim insanların nasıl işediğini bütün dünya öğrenir. Bu işler de bizim burda duyulur. Sonra da bizim hükûmet, bizi casusun suç ortakları diye yakalar... deyince hepimizin yüreğine bir korkudur düştü. Biz bu korkuyla burdan bir ayak önce savuşup sıvışmaya bakarken Misis Redmavs yine birdenbire bir sevinçle haykırdı. Nedir bu kadın böyle ikidebir haykırır? Nedenini Erkal'dan öğrendik. Kulağına yapışık tuttuğu radyodan duyduğu habere göre, akrabası olan astronot, uzayda dünyanın çevresini dönüp dolaşmış da ondan sevinip öyle haykırırmış. Hey ulu Tanrım, bir de biz sidikli, çirkefli, çamurlu, delik deşik yollardan kurtulup sağlıkla bir ana yola kavuşabilseydik!

Belediʼden ikilik:

«Bugün yarın diye diye
Yaktın bizi belediye!»

BU, ÇUKURA DÜŞEN AMERİKALI KADININ NASIL KURTARILDIĞIDIR

Yolumuz gittikçe bozulmaktaydı. Biz bu bozuk yollardan gidip gelmeye her ne denli alışıksak da, zavallı Bayan Redmavs yürüyebilmek için çok büyük zorluklar çekmekteydi. Ama bir düşsün de kucaklasın umuduyla eteğinin dibinden ayrılmayan Selim Hoca iki elini ileriye doğru uzatmış hazır tutuyor ki, kadıncağız ayağı bir taşa çarpıp sendeleyecek olsa, Selim Oca, ya Allah, demesiyle hemen bayan Redmavs'a paçakasnak dalıp onu kollarının arasında hoplatacak.

İşte biz bu uyum üzere ağır aksak, düşe

kalka, tökezleye sendeleye yol alırken, her nasıl olduysa Bayan Redmavs birdenbire gözden yitti. Allah, Allah!.. O upuzun kadın, hepimizin gözü önünde yok oldu. Şaştık kaldık.

Abbas,

— Demek, benim Alamanya'dayken duyduklarım doğruymuş... dedi.

— Nedir Alamanya'da duyduğun? diye sordum.

— Alamanya'da temizlik işçisi olaraktan çalışırken duymuştum ki, çaptan düşmüş oldukları için oralarda kimsenin yüzlerine bakmadıkları yaşlı kadınlar turist olarak buraya gelirlermiş ki, bizim buranın erkekleri onları kaçırıp memnun etsin...

— Yâni? diye sordum.

Abbas,

— Yânisi şu ki, dedi, bu Bayan Redmavs da buraya şansım var da beni de bir kaçıran çıkar mı, diye gelmiş olacak. Kadının kısmeti varmış demek, biz o yana bu yana bakınırken kadını kaçırdılar. Kısmeti açılsın diye duvar dibine işemeye kalkınca ben zaten anlamıştım kadının niyetinin bozuk olduğunu.

Selim Hoca, Bayan Redmavs'ı düşerken bikaç kez tutup kaldırdığı için, kendisini ona çok yakın duyduğundan, Abbas'ın sözlerinden alınarak,

— O senin bildiğin kadınlardan değildi... diyerek Bayan Redmavs'ı savundu.

O sırada derinden derinden gelen inilti bir ses duyduk. Erkal,

— Aman, işte Misis Redmavs... Yardım istiyor... Çukura düşmüş! diye bağırdı.

Bu yola belediye yedi yıl önce asfalt döşemişti. Asfalt döşedikten bir yıl sonra, yolun altına su borularının döşenmesinin unutulduğu anlaşıldığından, taze asfalt sökülmüş, yollar kazılmış, su boruları döşendikten sonra yeniden asfaltlanmış, gelegelelim bir süre sonra, bu kez de havagazı borularının döşenmesinin unutulduğu anlaşılmış, asfalt yeniden sökülüp yol kazılarak havagazı boruları döşenip yol bir daha yapılıp asfaltlanmıştı ki, bu kez de kanalizasyon borularının döşenmesi için yol yeniden kazılmışsa da, o bölgede hiçbir zaman kanalizasyon olmadığından, kanalizasyon boruları da döşenmemiş, ama ilerde döşenmesi unutulmuş başka bişey daha hatıra gelir denilerek, yol bir daha kapatılmamış, öylece delik deşik, çukur mukur bırakılmıştı. Halk arasındaki söylentiye göre ya bu yolun müteahhidi yada bu yol işiyle uğraşan belediye yetkilisi eskiden operatör hekim olup, ameliyat ederken, ellerindeki kırmızı eldiveni, ameliyat ettiği hastanın iç organlarından birinin parçaları sanıp, bikaç kez lâstik eldiveni ameliyat masasında karnı açılmış hastanın karnından içeri tıktığı söylenen, sonunda buyüzden hekimlikten ayrılıp belediyenin yol işleriyle uğraşmaktan zevk alan birisiymiş.

Bayan Redmavs'ın bir çukurun içinden gelen iniltilerini duyuyorduk, ama derinden geldiğinden sesin yönünü kestiremiyorduk. Bu durumda her birimiz biyana dağılıp çukurlara, deliklere, hendeklere bakıp Bayan Redmavs'ı aarmaya başladık. Kadını bitürlü bulamıyorduk. Erkal, kadına İngilizce olarak bağırıyordu.

— Ne diyorsun Erkal oğlum? diye sordum.

— «Sık dişini Misis Redmavs, şimdi yetişiyoruz!» diye bağırıp kadına moral veriyorum... dedi.

Bulunduğumuz yer, in-cin top oynar denilen, şeytanın bol, adamın kıt olduğu bir yerdi. Öyle bir yer ki, yarım saatte bir, ordan bir canlı ya geçer, ya geçmez; bu canlı da genellikle bir sokak köpeği olur. Orası böyle bir yerken, nasıl olduysa, mantar biter gibi sanki yerden insan bitti. Oraya bir kalabalık doldu ki, şaştık kaldık. Yaşlısı, genci, çoluğu çocuğu, kadını erkeği, doluşup sokak bir ana baba günü oldu. Biz şapşal şapşal Redmavs'ın sesinin nerden, hangi çukurdan geldiğini arayaduralım, onlar kadını bulup, düştüğü çukuru çepeçevre kuşattılar. Hem de öyle kuşattılar ki, bizim sokulmamızın olanağı kalmadı. İçlerinden bikaçı, sanki düşürülmüş de yolda bulunmuş, ya da otobüste filân unutulmuş bir paketten söz eder gibi, bağırmaya başladı:

— Yahu, bu kadının sahibi kim?

— Bu kadının sahibi yok mu be?

— Sahibi nerde bu kadının yahu?

Selim Hoca dayanamayıp,

— Bizimdir, bizim!.. Bizim o be!.. diye bağırarak ilerledi. Biz de arkasından ilerledikse de kalaablığı yarıp, söküp geçmemizin olanağı yoktu. O sıkışmış kalabalığın içinde biz de düğümlenip kaldık. Bayan Redmavs'ın yanına varamadık ama, kalabalıktakilerin onun için neler konuşup tartıştıklarını duyuyorduk. Kimisi, çukurdaki kadının külotlu çorap, ki-

misi de yalnız normal çorap giydiğini, kimisi ise kadının ne çorap ne külot giydiğini iddia ediyordu. Derken kalabalıktakilerin sosyal adalet duyguları kabardı. Şöyle sesleniyorlardı:

— Yahu, kimsede insaniyet kalmamış be... Bunca kişi dikilmiş bakıp duruyor da kimse de elini uzatıp zavallı kadını çukurdan çıkarmıyor.

— Vallahi doğru... Çıkarmak şöyle dursun, bir de durmuş eğleniyorlar.

— Ayıp, ayıp!.. Utanmadan kadının baldırlarını seyrediyorlar.

— Biraz müsaade et de biz de bakalım kardeşim...

— En doğrusu polise haber vermeli.

— Polis ne yapsın buna, doktor olmalı ki..

— Eczaneye götürün, eczaneye... İçinizde bir iyiliksever yok mu be!..

— Hekim ne yapsın, eczacı ne yapsın? İtfaiye ister ki, kadını çukurdan kurtarsın... Birisi telefon etse...

Kalabalıktan bir kadın,

— Tuz bulun, tuz bulun... Yarasına tuz koymalı! diye bağırdı.

Başka bir kadın,

— Aaa, tuz yarayı azdırır, bir tutam tütün bastırmalı... dedi.

— Yok, yok, en iyisi örümcektir. Beşon örümcek bulup ezmeli, sonra yaraya sarıp...

Her kafadan bir ses çıkıyor, herkes akıl veriyor, ama kimse işe yarar bişey yapamıyordu. Bu sırada önümüzdekileri iteleye iteleye öne çıkıp çukurun başına geidik. Erkal'ın çukura atladık. Boyu çok uzun olan bayan Redmavs düştüğü çukura öylesine sıkısıkıya tıkılmış ki, eklemlerini oynatamadığından bitürlü kalkamıyor. Kadını incitmeden çukurdan kurtarıp dışardaki Selim Hoca'yla Abbas'a verdik. Bayan Redmavs dışarı çıkınca yay gibi gerilip dikildi. Sırım gibi kadına bişeycik olmamış. Kadının Amerikalı olduğunu öğrenince ordakiler bir alkıştır tutturdular. Onların alkışları arasında ordan uzaklaştık.

Hava birden karardı. Öyle bir şiddetli fırtına esmeye başladı ki, rüzgâr yerden yalnız tozu toprağı değil, kumu çakılı da kaldırıp başımıza yağdırıyordu. Bayan Redmavs'ın durumu daha da zordu. Çünkü o şiddetli fırtına, kısacık eteğini uçurup kafasına geçirdiğinden, kadın eteğini bitürlü başından sıyıramıyor, yanını yönünü bilmeden çırpına çırpına yürümeye çalışıyordu. Fırtınadan korunacak bir yer aranırken öyle bir yağmur boşandı ki sanki göklerin dibi delinmişti. Yağmur başlayınca fırtına dinmişti.

Sabahleyin günlük güneşlik havanın birden bozmasına Bayan Redmavs çok şaşınca her konuda derin bilgisi olan Selim Hoca kadına şu açıklamd bulundu:

— İstnbul'un bir özelliği ve bir güzelliği de budur işte; şuh kadınlar gibidir, kararsızdır, işvelidir, cilvelidir, çok arsızdır. İstanbul'da bir günde dört mevsimin birden yaşandığı bile olur. İşte bu yüzden İstanbul'un havası kalleştir, derler. Bu kalleşlik insanlarından mı havasına geçmiştir, yoksa havasından mı insanlarına geçmiştir, orasını bilen yoktur. İstanbullular durmadan değişen kararsız bir hava içinde yaşadıklarındn, kendileri de kararsız olmuşlardır. İstanbul'un havası, meteorolojiyle alay etmesini çok sever. Meteorolonin kar yağacak dediği gün İstanbul'da güneş açtığı, güneşlik olacak dediği gün de kar yağdığı görülmüştür. İşte bu nedenle, biçok İstanbullular evlerinin kapısından çıkarlarken, «Acaba palto giysem mi, giymesem mi?», «Şemsiye alsam mı, almasam mı?» yada «İnce mi giyinsem, kalın mı?» diye kapı eşiğinde bütün gün düşünmekten, o gün işlerine hiç gitmedikleri çok olmuştur.

Selim Hoca sözlerini, Tevfik Fikret'in İstanbul'u anlatan «Ey bin kocadan arta kalan bive-i bâkir» yâni bin kocadan boşanmış kız-oğlan kız dul, demeye getirdiği dizesiyle bitirdiyse de, Erkal bu dizeyi Bayan Redmavs'a çeviremedi.

Bayan Redmavs, yağmurdan sırılsıklam olduğu, eteklerinden ve kol yenlerinden sular sızdığı halde çok mutlu görünüyordu. Çünkü radyodan, akrabasının dünyadan dörtyüz kilometre uzakta bulunduğunu öğrenmişti. Bizse, o zamandanberi dört kilometre bile yol alamamıştık. Amerikalı kadın yine de memnundu; İstanbul'un değişken havasına bayıldığını söylüyordu ki bu sırada yağmur dinmiş, güneş açmış, birdenbire öyle bir yakıcı sıcak bastırmıştı ki, hepimizin ıslak giysilerimizden buram buram buğular tütüyordu.

Şahap Cenabettin'den ikilik:

«İstanbul'un havası neden böyle kalleştir?
Bu hava insanına, insan havaya eştir!»

BU, DÜNYANIN BİR KISA YOLUNDA, DÜNYANIN EN UZUN YOLCULUK SERÜVENİDİR

Otobüs durağına varmıştık. Bayan Redmavs'a bütün bir gün İstanbul'u gezdireceğimize göre, gezinin ucuza gelmesi için, taksiye binemezdik. Öğrenci olan Erkal, otobüste ucuz öğrenci bileti alacağına göre, bize en uygunu otobüstü. Terslik bu ya, taksiler, dolmuşlar önümüzden vızır vızır geçtikleri halde bitürlü bir otobüs gelmiyordu. Gelmemekte inat eden otobüsten biz çok daha inatçı olduğumuzdan, sonunda kazandık, durağa gelen otobüse bindik. Şoför, her gün sabahtan akşama dek hep aynı yolda otobüs sürmekten, boyuna aynı yollarda gidip gelmekten canı çok sıkılmış olacak, biraz olsun gönül eğlendirmek için değişikliği gereksiniyor olmalıydı ki, duraklarda otobüsü birden durdurup birden kaldırarak yolcuları yortu yumurtası gibi birbirlerine tokuşturuyordu. Otobüsün her durup kalkışında, yolcular toslaşıyor, burun buruna çarpışıyor, birbirlerinin üstüne yıkılıyor, ayaklarına basıyorlardı. Yolcular bağırışıp, sövüşüp, dalaşırlarken, aynı yollarda gidip gelmek biteviyeliğinden bunalmış olan şoför de neşesini buluyordu.

Ya üç, ya dört durak gitmiştik ki, şoförün birden acı bir fren yapmasıyla bütün yolcular çarpışıp birbirlerini ezmişlerdi. Burnu, karşısındakinin cavlak kafasına çarpıp kanayan bir yolcu deliye dönmüş, cavlak kafalıya saldırıyordu. Çarpışanların aralarında dövüş başladı. Çarpışan yolcular birbirlerini suçluyorlardı. Kan gövdeyi götürecekti ki, şoför otobüsü durdurdu. Biletçi de bir polis çağırdı. Polis gelince, hemen hemen otobüsteki her yolcunun birbirinden dâvacı olduğu anlaşıldı.

Birbirinden dâvacı olanlar, dâvacı olmayan yolcuları tanık gösteriyorlardı. İki kavgacı da, bizi tanık gösterince polis,

— Hadi bakalım, tanıksınız, karakola! diye Bayan Redmavs'la beni iterek otobüsten indirdi. Biz inince Erkal'la Selim Hoca da indi.

— Aman boy polis, biz gelemeyiz... diye rica edince, polis,

— Tanıklık kamu görevidir, gelip karakola! dedi.

Yalvarmaya başladım:

— Çok haklısınız, ama biz başka bir kamu görevi yapmaktayız. Bu Amerikalı bayana memleketimizi tanıtmak ve propagandamızı yapmak için İstanbul'u gezdiriyoruz.

Polis hâlâ,

— Nasıl gelmezsiniz, tanıklık kamu görevi, mecbursunuz... diyordu.

— Bu bayan Amerikalı, Türkçe bilmez ki tanıklık etsin...

Biz polisle yalvarıp yakarırken şoför otobüsü sürmüştü bile. Başımıza nelerin geldiğini anlamayan Bayan Redmavs keyifli keyifli, kesik kesik seslerle kahkahalar savururken, Erkal'a,

— Yahu bu kadın neye gülüyor, yoksa bizimle alay mı ediyor? diye bağırdım.

Erkal,

— Yok Bekir amca, dedi, o kendi havasında. Radyodan yeni bir haber almış da ona keyifleniyor. Akrabası astronot dünyanın çevresini ikinci kez dönmüş.

Polis, tanık diye karakola götürmek için bizi çekiştirip duruyordu ki, Abbas kulağıma,

— Acaba aramızda üç-beş denkleştirip sosyal yardımda bulunsak, polis bırakır mı bizi? diye fısıldadı.

Bu sırada Selim Hoca, polise,

— Ne tanıklığı yahu, dedi, dâvalı nerde, dâvacı nerde? Biz kime tanıklık edeceğiz?

Polis bizimle uğraşıp dururken, dâvalılar da, dâvacılar da, karakola gitmek korkusuyla sıvışıp savuşmuşlardı. Polis de bizim yakamızı bırakmak zorunda kalışına içerlediğinden mırıltıyla sövüp sayarak uzaklaştı.

Aksaray'a dek yürüdük. Selim Hoca,

— Aman otobüse binmeyelim, yine başımız derde girer. İlle de troleybüse binelim! diye tutturdu.

Bir söyledi, aldırmadım. İki söyledi, aldırmadım. Hani troleybüs daha ucuz olsa anlarım. Bir daha tutturup,

— Troleybüse binelim! diye üsteleyince,

— Ne tutaklı adamsın yahu, troleybüsün otobüsten ne üstünlüğü var? diye bağırdım.

Selim Hoca, o derin bilgisiyle otobüslerin akaryakıtla, oysa troleybüslerin elektrikle işlediğini, çağımızın enerji kaynağı olan elektriğin akaryakıta üstünlüğünü uzun uzun, öyle de inandırıcı anlattı ki biz de onun öğütleri-

ne uyarak Aksaray'dan troleybüse bindik. Gerçekten de troleybüs bizi kokteyl çanağında içkileri çalkalar gibi sallamıyordu. Bir duraktan yeni kalkmıştık ki troleybüs birden zınk diye durdu. Hızını kesemeyen Selim Hoca, aklına uyup troleybüse bindiğimiz halde, hâlâ bize elektriğin erdemlerini anlatıp durmaktaydı. Anlata anlata bitiremiyordu. Akaryakıtla işleyen taşıtlar çevremizi kirletiyordu. Akaryakıt pisti, pahalıydı. Akaryakıtın modası geçmişti. Çağımızda elektrik, akaryakıtın yerini alıyordu.

Her nedense troleybüs bitürlü kalkmıyordu. Herkes birbirine bu durmanın nedenini sormaktaydı ki, şoför,

— Cereyan kesildi! diye bağırdı.

Selim Hoca elektriğin coşkulu övgüsüne kendisini öyle kaptırmıştı ki, şoförün bağırmasını duymadı; belki troleybüsün durduğunun bile farkında değildi.

Abbas,

— Hani Selim Hoca, elektrik şöyleydi, elektrik böyleydi, elektrik akaryakıttan üstündü... diye alaya başlayınca, Selim Hoca, mırıldanıp söylenmekte, yakınıp ilenmekte olan yolculara şöyle bir bakıp,

— Elektrik üstün olmaya yine de üstündür ama ne var ki zavallı elektrik bikez bizim elimize düşmüş. Bunda elektriğin ne suçu var! Bizde bu şapşallık varken atom bombasını elimize geçirsek, çocukların bayram çatapatlarından beter ederiz zavallı atomu... diye çok şiddetli özeleştiriye başladı.

Yolcular, şoförle biletçiyi,

— Ne zaman kalkar troleybüs denilen bu cenabet leşi? diye sıkıştırıyorlardı.

Yolcuların sorularından bunalan şoför,

— Elektrik idaresinin bilmediği şeyi ben bir şoför olarak nerden bileyim? Elektrik cereyanı işte bu, ne zaman gelip ne zaman gideceği belli olur mu? Bir bakarsınız gelmiş, bir bakarsın gitmiş... diye söylenince, kimi yolcular,

— Doğru söylüyor... diye şoföre hak verdiler.

Ama biletçinin,

— Şansınız varsa yarım saate kadar cereyan gelir, şansınız yoksa akşama dek beklersiniz! demesi üzerine yolcular troleybüsten inmeye başladılar. Biz de ister istemez indik.

Selim Hoca'ya,

— Yürü otobüse! dedim.

Duraktaki otobüse koştuk. O otobüse, bir transatlantiği doldurucak yolcu tıkışarak sığışmış olduğundan, içeri girilecek gibi değildi. Otobüse binmekten vazgeçmiştik ama, otobüse binmek için arkamızdan itenlerle otobüsün arasında sıkışıp kaldığımızdan ne otobüse binebiliyor ne geri dönüp canımızı kurtarabiliyorduk. Hiçbir biçimde irademizi kullanamadığımızdan, kendimizi kalabalığın buyruğuna bırakmıştık. Bayan Redmavs'ın korkunç çığlığını duyunca,

— Yahu müslümanlar, memleketimizi görmeye ve bizleri tanımaya gelmiş bir hıristiyan kadınını sıkıştırmayın, ayıptır, günahtır! diye var sesimle haykırmaya başladım.

Ben böyle bağırınca, onca kalabalık nerdeyse otobüse binmekten vazgeçecekti.

— Nerde o kadın, nerde o kadın? diye sormaya başladılar.

O bağırmalar çağırmalar arasında Erkal'ın sesini duydum.

— Bekir amca, merak etme. Misis Redmavs burda, sıkıştıran yok onu. Radyodan yeni bir haber daha aldı da ondan sevinip öyle çığlık attı.

Arkadan itiyorlar, önümüz kapalı gidilmiyor, altımız sert kaldırım, bu durumda kala kala bir yukarısı boş kalıyor, yâni ancak uçulabilir. Ben de öyle oldum. Dalgalanan kalabalığın önden arkadan ve her iki yandan baskısıyla yavaş yavaş ayaklarımın yerden kesilip yukarı doğru çıktığını boyumun yükselmesinden anladım. İşte o zaman, kalabalığa kuşbakışı bakan Bayan Redmavs'ın başını gördüm. Ayaklarım yerden kesilmişti. Dalgalanma sürekli olduğundan, boyum da bir kararda durmuyor, bir inip bir yükseliyordum. Kimileyin, karşılayıcıların omuzuna çıkmış bir politikacı gibi ellerin üstünde havalanıyor, omuzların, başların üstüne çıkıyor, kimileyin de yere düşüp eziliyordum. Birara Erkal'la Bayan Redmavs'ı önümde gördüm. Erkal otobüse daldı. Önümdeki Bayan Redmavs'ı, içeri girsin diye, iki elimle arkasından dayanarak itiyordum. Kadıncağız bir adımını basamaktan zorlukla atabildi. İkinci adımını ancak atmıştı ki, otobüsün otomatik kapısı birden kıskaç gibi kadının üzerine kapanıverdi. Tastamam kapandı. denilemez; çünkü otobüsün otobüsün otomatik kapı kanatları arasına sıkışan Bayan Redmavs'ın ince boynu engel oluyordu. Zavallı Bayan Redmavs, tuzağa

düşmüş bir leylek gibi boynundan kıstırılmıştı. Tam Bayan Redmavs gerdanından kapana sıkışmışken otobüs de kalktı. Otobüs yol alırken, Bayan Redmavs'ın kafası otobüsün içinde, boynu iki kapı kanadı arasında, bedeninin geri kalan bölümüyse otobüsün dışında sallanmaktaydı. Selim Hoca, Abbas, bir de ben, otobüse binememiştik. Otobüs her nedense boyuna fren yapa yapa gittiğinden Bayan Redmavs'ın, otobüsün dışında özgür kalan bölümü zıp zıp sıçrayarak sallanıyordu. Otobüse binememiş olan duraktaki kalabalık da Bayan Redmavs'ın acıklı durumuna kahkahalarla gülüyordu. Tanrı beni affetsin, ben de kendimi tutamayıp makaraları koyverdim. Çünkü bu gerçekten acıklı durum gülünmeyecek gibi değildi. Bu kahkahaların nedeni şuydu: Bulunduğumuz durağın arkasında bir plâkçı dükkânı vardı. Plâkçı, dükkânının reklâmı olsun diye pikabında öyle yüksek sesle plâklar çalıyordu ki, çalınan plâğın gürültüsü iki saatlik yoldan bile duyulurdu. İşte Bayan Redmavs, otobüsün otomatik kapanına boynundan kıstırılmış olarak sallana sallana giderken plâkçı dükkânında çalınan plâktan da ortalığa bir pop müziği yayılmaktaydı. Öyle gürültülü ve oynak havalı bir pop müziği ki, bırakınız durakta beklerken oynayanları, yoldan gidip gelenler hattâ acele işleri olduğundan koşanlar bile, kendilerini tutamayıp, ister isteemz pop müziğinin oynak temposuna uymuşlar sanki dans edermiş gibi, bellerini kıvıra kıvıra arkalarını sallaya sallaya, omuzlarını başlarını oynata oynt gidiyorlrdı. Bütün o kalabalık yolcular, durakta bekleşenler, dükkâncılar, dükkânlardaki müşteriler bu neşeli kıvrak, gürültülü ve oynak müzik havasıyla yerlerinde duramayıp sıçraya hoplaya dansa başlayınca, yalnız insanlar değil sanki canlı ve cansız her şey, kaldırımlar, elektrik direkleri, dükkânlar, apartmanlar bile, insana, zıp zıp zıplayıp dans ediyorlarmış gibi geliyordu. İşte bu festival havasından otobüsün şoförü de etkilenip nasıl coşmuş olmalı ki müziğin temposuna uygun olarak bir fren yapıp bir yürüterek otobüsü de zıplatıyor, boynundan otobüs kapısına asılı kalmış olan zavallı Bayan Redmavs'ın otobüsün dışında özgür kalan bölümü de otobüse uyarak ritmik hareketlerle kalkıp iniyor, dalgalanıyor kıvrılıyor, kıvranıyordu. Biz seyirciler zavallı Bayan Redmavs'ın, duyduğu acıdan nasıl kıvrandığını bilemediğimizden, kadıncağızın pop müziğine uyup dans ettiğini sanıyorduk. Kalabalık öyle coşmuştu ki, Bayan Redmavs'ın ölüm dansına el çırparak tempo tutmaya başlamıştı. İnsanlarla dolu geniş yol, birdenbire bir bayram yerine dönmüştü. Durum gerçekten o denli de gülünçlüydü ki, zıplaya oynayarak giden otobüsün arkasından koşup şoförün,

— Durdur, durdur! Kadın boğulacak! diye bağırırken, ben de biyandan gülmekten boğuluyordum.

Müziğin etkisiyle otobüs iyice coştuğundan, hiç duracağa benzemiyordu. Abbas, Selim Hoca, ben, otobüsün ardından bağırarak koşuyorduk. Aradabir yetişip otobüsün pencere camlarına vuruyorduk. Bizim camlara vuruşumuzu otobüsün içindekiler, coşkulu müziğin etkisinden sanıp, onlar da parmaklarıyla pencere camlarına içerden vurup tempo tutmaya başladılar.

Biz bu cümbüşlü, alaylı, eğlenceli hava içinde koşarken, yanıbaşımdaki Selim Hoca,

— Yahu, sakın Bayan Redmavs'tan otobüs bileti almaya kalkmasınlar, işte o zaman rezalet olur... dedi.

— Deli misin sen Hoca, biz kadının canını kurtarmaya çalışıyoruz, sen bilet parası derdine düşmüşsün... diye tersledim.

Tersledim ama, Selim Hoca her alandaki derin bilgisiyle bu kez de başıma hukukçu kesilerek,

— Başı içerde olan bir yolcu bilet parası ödemeli midir, ödememeli midir? diye bir hukuk sorusu attı ortaya.

— Bırak bileti mileti, kadını kurtaralım.

— Bedeni dışarda sarksa da, insanın başı daha önemli olduğuna ve otobüs de kadının başını içeri aldığına göre...

Abbas da bilgiçlik taslayıp,

— İyi ama Hoca, kadının büyük çoğunluğu dışarda, dedi, bilet alamazlar kanunen.

— Otobüsün işlevi, yolcuyu taşımaktır. Kadının başı içerde olsun, dışarda olsun onu otobüs götürmekte ya, öyleyse bilet parası ödemesi gerekir.

Durağa geldi otobüs. Otobüsün otomatik kapısının açılmasıyla, zavallı Bayan Redmavs boşalmış bir un çuvalı gibi kaldırıma yığıldı da canını kurtardı; eğer bu kurtulana da can denilebilirse... Kapı kanatları arasında boynu sıkışınca, başına kan çıkmadığından, Bayan Redmavs'ın yüzü kâğıt beyazlığındaydı.

Bu kâğıt beyazlığındaki yüzünde, ruju dudaklarının kırmızılığı daha da yoğun duruyor, kadın, kocakarı suratlı bir yapma bebeğe benziyordu.

Biraz Selim Hoca'nın masajı, biraz da benim moral mesajımla kadıncağız kendine gelir gibi oldu. Ayağa kalkıp silkelendi. Aklı başına gelir gelmez ilk işi pilli radyosunu kulağına dayamak oldu. Bir sevinç çığlığı daha attı.

— Ne oluyor Erkal, kadıncağız aklını oynatmadı ya... dedim.

Erkal,

— Yok Bekir amca, astronot dünyanın çevresinde bir tur daha atmış da ona seviniyor.

Selim Hoca,

— Allah'ın izn ü inayeti ile biz de salimen canımızı Karaköy'e bir atabilseydik... dedi.

Karaoğlan'dan dörtlük:

«Eller giderken Ay'a,
Gidemeyiz biz yaya.
İlerlenmez yoldaşım,
Yerinde saya saya!»

BU, ÇEŞME BAŞINDA TANRIYA KIZ KURBAN EDİLDİĞİDİR

Hâlâ kendine gelememiş olan Bayan Redmavs'ın bir koluna Selim Hoca, bir koluna da ben girdim. Sözde kadını durağa getireceğiz. Ama Selim Hoca'nın da boyu benim gibi kısa olduğundan, biz Bayan Redmavs'ı taşıyalım derken, upuzun boylu Bayan Redmavs, her ikimizi, iki kolunda iki sepet gibi taşıdı. Durağa gelince Selim Hoca yine ille troleybüse binelim diye tutturdu. Elektriğin mi, yoksa mazotun mu daha üstün olduğu tartışması, hep birlikte Selim Hoca'yı mat edip otobüse binmemizle sonuçlandı. Çünkü, elektrik akımı kesilip de yolda kalınca troleybüsten ağzımızın payını almıştık. Gelgelelim, bindiğimiz otobüs iki dakika ya gitti ya gitmedi, durağa gelmeden zınk diye durdu. Biletçi keyifli keyifli gülümseyerek,

— Bayanlar, baylar, buraya kadar! diye bağırdı.

— Nasıl buraya kadar yahu, biz Karaköy'e gideceğiz... dedim.

Neşeli bir adam olan şoför,

— O sizin bileceğiniz iş, dedi, ister Karaköy'e gidin, ister Tahtalıköy'e... Yürüye yürüye gidersiniz. Hava da güzel. Ama bu otobüs gidemez. Çünkü bozuldu.

Yolcular mırınkırın etmeye başladılar. Ama bu durumlara alışık olduğumuzdan kimse işi büyütmedi. Hattâ yolculardan biri,

— Şehremini'nden beri bozulan iki otobüsü değiştirerek buraya kadar yine geldik. Geçenlerde beş otobüs değiştirerek ancak gelebilmiştik... diye şaka etti.

Biletçi,

— Başka otobüse, başka otobüse! diye bağırdı.

Başka otobüste de geçerli olması için, biletlerimize mavi renkli kalemiyle işaret koyuyordu. İşaretli biletlerimizle indik. Daha ilerdeki durağa gidip bekledik. Selim Hoca, otobüsün de bozulmasıyla iddiayı kazandığı için,

— Elektrikten şaşmayın diye ben size söylemiştim... dedi.

Durakta öyle kalabalık birikmişti ki, bunca insanı ancak biriki tren taşıyabilirdi. Ne gelen otobüslere, ne troleybüslere binebiliyorduk.

Abbas,

— Bu otobüs, troleybüs rezilliği bize taksiden daha pahalıya geldi, vara daha yolun başındayken taksiye binseymişiz... dedi.

Lâf olsun diye söylüyor işte. Taksiye binmek kolay mı? İşte yalnız onun parasında değil ki... Genellikle bizim semtin insanları, taksiye binmekten çekiniriz. Bakınız neden, anlatayım. Diyelim, bir hamamda yıkanmak kaç paradır? Bakarsın tarifesine. Diyelim üç lira. Hadi bakalım, üç lirayla hamamda yıkan da çık, göreyim seni. Peştemal tutanı para ister, nasıl vereni para ister, ayakkabı çevireni para ister, kapıyı açanı para ister. Sonra üç liraya yıkanmak ama, salt yıkanmak üç lira. Sabun parasını ayrı alırlar, su parasını ay-

rı isterler, kese prası ayrı, tas parası ayrı... Yıkanmak üç lira diye girersin hamama, onbeş lira versen zor yakanı kurtarırsın. Ya bir de o kadar paran yoksa, rezil olduğun da üstelik... Lokantalar da öyle. Girdin lokantaya. En ucuz yemekle karnını doyur. Çorba kaça? Bir lira. İki lira da fasulye. Tamam üç lirayla çıkamazsın ki... Yüzde on garson hakkı. Yüzde şu kadar bilmem ne vergisi. Vestiyere ver şu kadar. Paltonu çıkarmadan lokantaya girecek olsan, kapıda zorla sırtından paltoyu soyar alırlar. Üç liralık yemek yersin, onbeş lira para ödersin. İşte biz bunun için taksiye binmekten korkarız.

Geçenlerde çok acele işim olduğundan Bakırköy'e dolmuşla gidiyordum. Dolmuşun şoförü,

— Ne iştir hiç anlamıyorum, dedi, buranın insanları minibüse biniyorlar da dolmuşa binmiyorlar nedense... Saatlerce durakta dikilip ille minibüs bekliyorlar. Yahu «Minibüs parasına, minibüs parasına!» diye barbar bağırıyorum da yine de binen yok... İlle o kaptıkaçtıya binecekler...

Elbette binmeyiz. Gözümüzü korkutmuşlar bikez. Bir lira da verecek olsak taksiye bindik miydi, sanki cebimizdeki bütün paramızı alacaklar, sırtımızdan da giysimizi soyup bizi çıplak yola bırakacaklarmış gibi gelir. Hem de lokantasında, hamamında, başka yerlerde hep öyle olmuştur. Neme gerek benim taksi, beklerim kaptıkaçtıyı... Para almasa, şoför, yine de taksiye binmem. Çünkü, bunun bir de alışması var. Önce parasız diye, ucuz diye alıştırırlar, bir de alıştın mı, yandın; ondan sonra bak bakalım taksiye paar yetiştirebiliyor musun...

Her ne denli biz, otobüs, troleybüs dururken dolmuşa, taksiye binmezsek de o gün yanımızda bir yabancı konuk kadın bulunduğundan, hem de kalabalıkta otobüse yada troleybüse binmek olanağı bulamadığımızdan, taksiye değilse de dolmuşa binmeye karar verdik. Böyle hayatî bir karar almamızın nedeni, durağa gelen otobüslere, troleybüslere bineceğiz diye itişip kalkışmaktan, sıkışıp ezilmekten giysilerimizde düğme diye bişey kalmamasıydı. Bu taşıta binme savaşında hemen hemen bütün düğmelerimiz kopmuştu. Öyle ki, beline kemer takmadığı için, eliyle tutmamış olsa, Erkal'ın pantalonu bacaklarından düşecekti. Abbas,

— Yahu düğme diye bişey kalmadı üstümde, vazgeçtim otobüsünden de, troleybüsünden de, hadi bir dolmuşa binelim... dedi.

Büyük bir hovardalıkla paraya kıyıp dolmuşa binmeye karar verdikse de, bizi istediğimiz yere, yâni Karaköy'e götüreceg bir dolmuş arabası bulamadık. Kanatlarından yaralanmış çaylaklar gibi kollarımızı havada sallaya sallaya, çığlık çığlığa «Karaköy, Karaköy!..» diye çığrışıp yolun iki geçesindeki bir dolmuş arabasından öbür dolmuş arabasına kendimizi atıp duruyorduk. Dolmuş şoförleriyse, İstanbul'un kaç yönü, kaç yeri varsa, herbir yana gidiyorlar, her nedense yalnız Karaköy'e gitmek istemiyorlardı. Bizim oralarda çırpınıp durmamıza acıyan bir yaşlıca bey,

— İstanbul'da dolmuşla kendi istediğiniz yere gitmek zordur, hem gideceğiniz yere götürecek dolmuş bulmak büyük şanstır... dedi.

Selim Hoca,

— Peki ne yapacağız? diye sordu.

Adamcağız,

— Kendi istediğiniz yere gidemediğinize göre, hiç olmazsa şoförün sizi götürmek istediği yere gidin... dedi.

Alay mı ediyor, diye adamın yüzüne baktım. Hiç de alay eder bir tutumu yoktu.

— Şoförün bizi götürmek istediği yerde ne yapalım, biz Karaköy'e gideceğiz... dedim.

Adam,

— İyi ya, dedi, burdan hele bir dolmuş arabasına binip herhangi bir yere gidin, Ordan da başka bir dolmuşa binersiniz. Böyle böyle, elbet nasıl olsa yolu Karaköy'e düşen bir dolmuş şoförüne rastlarsınız...

Selim Hoca,

— Doğrudur. Harekette bereket vardır... diyerek bizi, Taksim'e götürmek isteyen bir şoförün dolmuş arabasına bindirdi.

Hoca,

— Taksim'den nasıl olsa Karaköy'e giden bir dolmuş buluruz... dedi.

Gerçekten de bulabilirdik ama, yağmur çiselemeye başlamasaydı. Yağmur çiselemeye başlamadan önce, Taksim durağındaki dolmuş aarbalarının şoförleri ve ordaki dolmuş değnekçisi,

— Karaköy'e, Karaköy'e!., Karaköy'e bir, Karaköy'e iki! diye bağırışıp duruyorlardı.

Biz de rahat rahat dolmuş durağına doğru giderken, onca araba içinden bineceğimiz arabayı beğenmeye çalışıyorduk. Erkal, koyu

yeşil renkli pırılpırıl bir arabayı seçmişti.

— Şuna binelim, şuna! dedi.

Selim Hoca,

— Sıra hangisindeyse ona bineriz, diye bizi öndeki dolmuş arabasına yönelttiyse de, Abbas,

— Sıraya mıraya boşver Hoca, o araba çok eski, dökülüyor, Bayan Redmavsa karşı ayıp olur, şu sarıya binelim... dedi.

Ben, siyah renkli arabayı beğenmiştim, çünkü ordaki arabaların en genişiydi. Biz böyle şu arabaya binelim, bu arabaya binelim diye durağa doğru giderken, dolmuş arabalarının şoförleri de, kimisi arabadan çıkmış, «Karaköy, Karaköy! Bir, iki...» diye barbar bağırıp yolcu çağırırken, hafiften, ama çok hafiften yağmur çiselemeye başladı. Öyle hafif çiseliyordu ki, belli belirsiz... En öndeki dolmuş arabasının şoförü, gerçekten yağmur çiselediğini anlamak için başını yukarı kaldırdı, elini de açıp ileri doğru uzattı. Şeytan tükürür gibi eline bir damla düşünce adamın yüzü sevinçle aydınlanıp,

— Yağmur! diye bağırarak arabasına girdi, iki eliyle direksiyonu kavradı.

Öbür arabaların şoförleri de arabalarına girdiler. Çenelerini kaldırmışlar, burunlarını havaya dikmişler, heykel kesilmişlerdi. Artık hiçbiri «Karaköy!» diye bağırmıyordu. Bu değişikliğin nedenini anlayamadığımızdan, arabalardan en beğendiğimize yanaşıp şoförüne,

— Karaköy! dedim.

Şoför, koltuğuna, Yavuz Sultan Selim'in tahtına oturduğu gibi oturmuştu ve direksiyonu da. Dördüncü Murat'ın kılıcını kavradığı gibi tutmuştu. Bizi ne duyuyor, ne görüyordu. Kendisinden cevap almaktan umudumuzu kesince, başka arabanın şoförüne,

— Karaköy... diye rica ettik.

Hayır, adamlarda ses yok. Yağmur da artmaya başladığından artık biz de şoförlere,

— Karaköy... diye yalvarıyorduk.

Nasılsa içlerinden biri insafa gelip,

— Taksi gider! dedi.

Öyle ıslanıyorduk ki, taksi de olsa razıydık. Arabaya dolduk. Ama ben şoför bizi kazıklamasın diye,

— Saatini aç! dedim.

Genellikle, saatin bozuk olduğunu söyleyip şoförlerin istedikleri parayı aldıklarını biliyordum. Ama bindiğimiz taksinin şoförü afili bir gülüşle,

— Başüstüne! deyip saati açtı.

Selim Hoca,

— Demindenberi Karaköy diye bağırıp duruyordunuz, neden birden vazgeçtiniz? dedi.

Şoför,

— Baksana yahu, dedi, yağmur başladı. Yağmurda dolmuş olur mu? Ben yine insaf ettim de sizi arabama aldım. Dua edin ki yanınızda kadın var da, acıdım kadına. Yoksa siz daha çoook o yağmurun altında ıslanırdınız.

— Neden? Yağmurda yolcu taşımaz mısınız?

— Eee, müsaade et de, biz de o kadar keyfini çıkaralım. Altınızda yüzbin liralık araba, bir lira dolmuş parası vereceksiniz. Bir lira, bir lira toplayıp da yüzbin lira çıkar mı be... Hava iyi oldu mu, o kadar bağırırız bağırırız, kimse arabaya binmez. Bir yağmur yağdı mı, herkes dolmuşlara... Nah binersiniz siz... İyi havada binme, yağmurda bin. lan, bu araba muhallebici dükkânı mı be, yağmurdan ıslanan içeri dalsın.

Bayan Redmavs, Erkal'a bişeyler söyleyince, şoförün dediklerini anladı sandım. Oysa kadın, İstanbul'da havanın bir günde bu denli sık değişmesinden konuşuyormuş. Selim Hoca,

— Hiç belli olmaz, az sonra güneş yakar, biraz daha sonra da bakarsın gökten başımıza taş yağıyor.

Erkal, şoföre,

— Nereye bay şoför? diye sordu.

Çünkü şoför arabayı Karaköy'ün ters yönüne sürmüştü.

Şoför,

— Ordan gidemeyiz, trafik kontrolü var, trafikçiler yolları kesmişler... dedi.

— Ama biz Karaköy'e gideceğiz... dedim.

Şoför,

— Yahu, bu millete acımaya hiç gelmez, dedi, yağmurda ıslanmayın diye arabama aldım, hâlâ söyleniyorsun be...

— Ama biz Karaköy'e gideceğiz... diye tekrarladım.

— Gidersin yine...

— Ama siz ters yöne, Aksaray'a gidiyorsunuz.

— Aksaray'dan Karaköy'e gidilmez mi yâni?..

Selim Hoca,

— Biz zaten ordan geliyoruz... dedi.

Şoför kızıp,

— Sizinle mi uğraşacağız yahu, inin arabadan!.. dedi.

— Yok yok, istediğin yerden git kardeşim... dedim.

Aksaray'a gelince Karaköy yönüne dönmedi, Yenikapı'ya vurdu.

— Aman bayım, Karaköy'e gidecektik...

Şoför,

— Anladık yahu, dedi, o yolu da trafikçiler çevirmiş... Arabanın muayene kâğıdı yok.. Ben de ehliyetimi yenilemedim.

İstanbul'un içinde fırfır dönüyor, her yana, her yöne gidiyor, trafikçiler denetliyor diye yalnız Karaköy yoluna sapmıyorduk. Taksi saati de durmadan çıtçıt işliyordu. Bu gidişle adam bizi bütün gün İstanbul'u gezdirip aklına esince Karaköy'e bırakacak, biz de bütün paralarımızı toplasak taksinin yazdığı parayı ödeyemiyecektik. Neden şoförün hiç karşı koymadan, gülümseyerek saati açtığını anlamıştım.

Beyazıt'ta dolmuşa ilk bindiğimiz yere gelince, şoföre,

— Aman sen bizi burda indir, biz yürüyerek daha çabuk gideriz, diye rica ettim.

Şoför, bişeyler mırıldanarak arabayı durdurdu. Sanırım, bize sövüyordu. Bayan Redmavs'ın yanında kavga etmemek için, şoförün mırıltıyla sövmelerini duymazdan gelmemiz gerekiyordu. Saatin yazdığı yirmibir lirayı verip kurtulduk. Yağmur kesilmişti ama, yayan gitmekten başka umarımız yoktu. Mahmutpaşa'dan aşağı kestirmeden Karaköy'e pek çabuk inerdik. Sokaklardan birine sapmamızla önümüzde bir gürültüdür koptu. Biz Bayan Redmavs'ı, İstanbul'un kargaşalığından kurtarmak istedikçe, sakınan göze çöp batar denildiği gibi, inadına gürültünün patırtının ortasına düşüyorduk. Bu kez de öyle olmuştu.

Bayan Redmavs:

— Nedir, ne var, ne oluyor? diye sordu.

Ne olduğunu biz de anlayamamıştık. Ama az inceleyince anladık. Durum şuydu: Yanyana üç sıra insan kuyruğu uzanmıştı; kuyruğun bir başı sokak çeşmesinde, öbür başı anayola dayanmıştı. Şöyle böyle ikiyüz metre uzunluğundaki üç sıralı kuyrukta, yaşlı, genç, kadın, erkek, çocuk, büyük, küçük, kız, oğlan, giyimli kuşamlı, takunyeli, yalınayak, yâni İstanbulluların her türünden insan yığılmıştı.

Çeşme başında düğüm olmuş bu insanlardan aradabir,

— Aman geldi!

— Eyvah gitti!

Diye sesler yükseliyordu. Biraz bakınca bu bağırışmaların da nedenini anladık. Sokak çeşmesinin musluğundan serçe parmağı kalınlığında sızan su, aradabir akıyor, aradabir kesiliyordu. Kesilince, çeşme başında birbirlerine düğümlenmiş olanlar, ağlamaklı bir sesle, hep bir ağızdan,

— Eyvah yine gitti! diye inliyorlar, bekleyip bekleyip çeşme musluğundan yine su sızınca, sevinçle,

— Aman geldi! diye çığırışıyorlardı.

Bu rezilliğimizi olsun görmesin diye, birden Bayan Redmavs'ın önüne geçip koluna girdimse de, geriye çeviremedim. Kadın şaşıp, Erkal'a,

— Bu nedir, ne oluyor? diye sormuş.

Erkal,

— Yahu ben bu kadına ne desem şimdi, gökyüzü delinmiş gibi yukardan şarılşarıl yağmur yağarken, musluktan su akmıyor... diye kıvranmaya başladı.

Selim Hoca,

— Doğrusunu söyle, dedi, anlat kadına: Bizim burda ancak iki günde bir su gelir. O da gelmesiyle gitmesi bir olur. Onun için çeşme başında toplanmışlar de...

Ben hemen atılıp,

— Canım olmaz öyle şey... Yabancıya karşı ayıp olur. Oğlum Erkal, sen şimdiye kadar güzel güzel yalanlar uydurup bir yabancıya kendimizi nasıl anlattınsa yine bir yalan kıvırıver... dedim.

Selim Hoca,

— Yalan söylemek olmaz, doğrusunu söyle! diye üsteleyince,

— Ulan Hoca, memleketimizi yabancıya kötü tanıtmaktan amacın ne senin? diye bağırdım.

Selim Hoca,

— Yok yahu, dedi, kötü tanıtmak için değil, iyi tanıtmak için. Amerikalı kadına tam mucize göstereceğimiz zamandır.

— Ne mucizesi, şaşırdın mı Hoca?

— Yahu, anlat oğlum Erkal şu kadına ki, biz tarih boyunca gayetle idareci insanlarızdır. Öyle idareciyizdir ki, olanı, olmayanı her-

şeyi idare ederiz. Bak örneğin İstanbul'da su yoktur, ama koskocaman sular idaresi vardır. İstanbul'da elektrik varla yok arası bişeydir, ama gayet iyi bir Elektrik İdaresi vardır. Demokrasi diye hiçbişey yoktur, ama mükemmel bir demokratik idare vardır. Olmayan şeyleri nasıl idare ettiğimizi, yabancıların kafaları almaz. Anlat bunları Bayan Redmavs'a.

— Ulan, sen asılacak bir bozguncusun! diyerek Hoca'nın üzerine yürüdüm.

Selim Hoca yine gevezeliğe ele alıp,

— Erkal kardeşim, bu dediklerimi bir bir çevirip Redmavs Hanıma de ki... diye başlayıp sınırsız attı da attı.

Selim Hoca'nın demesine bakılırsa, Avrupalılar bize su göndermek zorundalarmış. Canları isterse göndermesinlermiş de günlerini görsünlermiş. Eğer Avrupalının sivilceye sürülecek şuncacık aklı varsa, hiç durmaz, dakka geçirmez, artık tankerle mi, şileple mi olur, yoksa borular döşeyerek mi olur, her nasıl olursa bize su gönderip susuzluğumuzu gidermeliymiş. Bizi susuz bırakmamak Avrupalının kendi çıkarınaymış. Bu Avrupalılar, hiç mi tarihten ders almayacaklarmış. Hele bize su yardımında bulunmasın, Avrupalının işi bitikmiş.

Neden böyleymiş diye hepimiz merak kesildik. Yalnız biz değil, Bayan Redmavs da meraka düşüp nedenini sorunca, Selim Hoca, cami minberinde cuma va'zı verir gibi uzun bir «Çünküü..» çekip anlattı. Demesine göre, bizim en eski atalarımız bir zamanlar Ortaasya'da yaşarlarmış. O zamanlar Ortaasya sulu sulak, çaylık derelik, çayırlık çimenlik yerlermiş. Gel zaman git zaman, orda sular çekilmeye yavaş yavaş kuraklık basmaya, kızgın kavurucu yel esmeye başlamış. Yâni koskoca Ortaasya'nın suyunu kurutmuşuz. Sular bizden çekildikçe biz suyun üstüne yürümüşüz. Su kaçmış, biz kovalamışız. İşte bu su kaça kaça, biz kovalaya gele gele, taa Ortaasya'dan Anadolu'ya gelip çökmüşüz. Biz durup dururken onca yol tepip bu Anadolu toprağına gelmişiz. Ya neden gelmişiz? Suya kavuşmak için. Peki, şimdi biz ne yaparmışız, koca Anadolu'nun da suyunu kurutunca? Yahu, yanık, kırkıraç koduğumuz Anadolu toprağında susuzluktan yanıp kavrulacak değiliz ya... Atalarımız nasıl su bulmak için Ortaasya içlerinden taa Anadolu'ya gelmişlerse biz de şimdi Tanrı'nın izniyle burdan yürür, sulak Avrupa'ya çökeriz. Çöktük mü bir Avrupa'ya, oranın da suyunu kuruturuz evelallah... Bizde yalan yokmuş, tarihler böyle yazarmış. Avrupalı ya bize su verir, ya da gerisini kendi bilirmiş.

Selim Hoca'nın gevezeliğine, milliyetçilik duyguları kabaran Abbas efendi öyle bir öfkelendi ki, az kala Hoca'yı sakalından tutup kaldırım taşlarına çala... Zoru gören Hoca, «Yahu, şaka ettik» dediyse de, Erkal bu sırada Selim Hoca'nın zevzekliklerini Bayan Redmavs'a çevirmiş bulundu. O da zevzekliklere kahkahalarla gülerken çeşme başındaki su kavgası da iyice kızışınca fotoğraf ve film makinelerini fora edip bu kavganın resimlerini, filmlerini çekmeye başladı.

İlkin ağız dalaşıydı, derken ağız dalaşı itiş kakışa döndü. Sicim inceliğinde akan çeşme musluğunun başındakiler, birbirleriyle sıra kapma kavgasına girişmişler, ağız dalaşı sövmelere, sövmeler kavgaya dönmüştü. Hah işte bir bu eksikti Amerikalı kadına göstermediğimiz! Ama bu kavga sıraşsında Bayan Redmavs, radyosunu kurcalayıp sallamaya, ses düğmesini o yana bu yana çevirmeye başlamıştı. Ne olmuş, diye sorduk. Kadın, radyosunun bozulduğunu, Amerika'dan haber alamadığını söyleyince, bizim Abbas bir sevinsin, bir sevinsin, nerdeyse sokak ortasında parmak şaklatıp göbek atacak.

— Nedir bu sevincin bre Abbas efendi? dedim.

— Oh aman Allaha çok şükür, hep bizim herşeyimiz bozulacak değil ya, dedi, işte onlarınki de bozuluyor. Bizim onlar gibi olacağımız yok, hiç değilse onlar bize benzesin.

Abbas efendi, Alaman içinde fabrikada çalışırken, orda bişey bozulsa, bizdeki bozukluklardan avunur, sevinirmiş. Bir gece evinde elektrik düğmesini çevirip de lâmba yanmayınca, «Aman ne iyi, burda da elektrik cereyanı kesiliyor demek!» diye öyle sevinmiş ki... Ama az sonra, cereyanın kesilmeyip elektrik lâmbasının bozuk olduğunu anlayınca derin üzüntülere gömülmüş.

Biz işte, aman ne iyi, Amerikalının da radyosu bozuluyor derken, kadın radyosundan sesi aldı, gülümsedi. Neymiş, diye merakla sorduk. Radyodan Bayan Redmavs'ın öğrendiğine göre, uzay aracındaki bir arıza, yerden onarılıp giderilmiş, araç uzayda dünya çevresinde dönüp duruyormuş.

Çeşme başındaki kavga iyice kızışmıştı. Elindeki tenekeden su kabını kalkan gibi kullanan bir kadın, üç erkeğe karşı bir mitoloji kahramanı gibi yiğitçe savaşıyordu ki, arkasından kafasına indirilen bir destiyle kadın yere yığılıp başından oluk gibi kan akmaya başladı.

Erkal, kadının yaralandığını görünce,

— Aman bu çok iyi işte... diye Bayan Redmavs'a coşkulu coşkulu bişeyler anlattı.

— Bunun nesi iyi Erkal? dedim.

Bayan Redmavs, kavgacıların, çeşme başındaki kalabalığın, kuyruktakilerin resimlerini ve sinema filmini çekerken, Erkal da bana, Bayan Redmavs'a uydurup söylediği yalanı anlattı. Demiş ki Bayan Redmavs'a, hani masallarda, tarihlerde, İsâ'dan çok önceki yıllarda vardır ya, eskiden sunak denilen çeşme başında, bolluk olsun diye her yıl, o kentin en güzel kızını Tanrıya kurban ederlermiş; işte bizim burda da o eski töreye uyularak, yılda bir gün su tanrısına bir kız kurban ediliyormuş gibi tören yapılır. Şimdi biz bu kurban törenine geldik. Elbet, kızı gerçekten kurban etmiyorlar eskiden olduğu gibi... Yalandan başından kan akıtıyorlar... falân filân diye uydurmuş bişeyler. İşte tam o sıra başında desti kırılan kadının kafasında da oluk gibi kan akıyordu.

Bayan Redmavs, su tanrısına adanan kızı kurban etme törenini çok beğendiğinden çekeceği kadar resimler, sinema filmi çekti Amerikalı kadın zorlukla ordan söküp bir ara sokağa saptık.

Kâmil Namık'tan ikilik:

«Maslahatgüzar olsan yapamazsın ıslahat,
İdare-i maslahat, elde kalmış maslahat!»

BU, AMERİKALI KADININ SATICILAR ELİNDE CANINI NASIL KURTARILDIĞIDIR

Öyle kızgın bir güneş çıkmıştı ki, sıcktan üstümüzde kuruyan giysilerimiz, bizi bir kat daha ısıtıyor, bunaltıyordu.

Yok su festivali, yok kurban mitosu diye Baayn Redmavs'ı kandırıp ordan uzaklaştırmış, yokuş aşağı bir yola dalmıştık ki, işte asıl orda belâların en büyüğü gelmişti başımıza. İstanbul'un, dünyada köpek nüfusunun en kalabalık bulunduğu bir kent oluşu herkesçe bilinir. Evlerden sokak kapısı önüne atılan öteberi artık ve sokağa dökülen çöplerle beslendiklerinden İstanbul itleri başa çıkılamaz hale gelmiştir. Hele geceleri sokakları, sokak itleri doldurur. Her tür ve her boyda köpekler İstanbul'da bulunur ve biz İstanbullular bu itlere alışığızdır ama, ben o günkü kadar çok sayıda, çok değişik tür, renk ve boyda köpeği bir arada hiç görmemiştim. Yumruk kadar süs köpeklerinden tutun, dana iriliğinde çoban köpeklerine dek, her boyda, her türden köpek vardı. Ben diyeyim beşyüz, siz deyin bin köpek... Köpeklerin sayısını anlama olanağı yoktu, çünkü onca köpek uluyarak, havlayarak hiç durmadan biyandan biyana koşuşuyorlar, kaçışıyorlardı. Köpekler kaçarken, havlarken, ulurken, biyandan da tüfek sesleri duyulmaktaydı. Bu tüfek sesleri gittikçe yaklaşıyordu.

Erkal'a,

— Hadi şimdi de zavallı Amerikalı kadına, dünyaca ünlü İstanbul avcıları, İstanbul'un sokak aralarında sürek avına çıktılar diye bir yalan daha uydur ki, ben de senin kafanı kırayım... dedim.

Erkal, sırıtarak,

— Bekir amca, aynen senin dediğini çoktan söyledim bile... dedi.

Köpekler o yana, bu yana dalga dalga kaçışıyorlardı. O sokağa girince, ben ilkin onları kuduz yada azmış köpekler üstümüze saldırıyorlar diye korkumdan can derdine düşüp kendime bir sığınak ararken, bir de gördüm ki zavaallı köpeklerin saldıracak halleri kalmamış. Yalnız dalga dalga kaçarlarken, köpek dalgasının biri Bayan Redmavs'a çarptığından az kaldı kadın köpeklerin ayakları altında ezilecekti.

Tüfek seslerinin ne olduğunu, tüfekli adamları sokağın başından doğru köpekleri kovalarken görünce anladık. Bunlar, köpeklerle

ava çıkmamışlar, köpekleri avlamaya çıkmışlardı. Belediyenin köpek avcılarıydı. Arkalarından da bir kamyon geliyordu. Vurdukları köpeklerin leşlerini, kamyona atıp, yeniden yiğitçe köpeklerin üstüne saldırıyorlardı. Benim görebildiğim beş-altı kişiydiler. Bunlardan birine —galiba başlarıydı— eskiden belediyecilerin sokak köpeklerin izehirli et vererek daha insanca bir biçimde öldürdüklerini söyledim.

— Neden şimdi yine zehirli etle öldürmüyorsunuz bunları? dedim.

Belediyenin sokak köpeği avcılarının başı olan görevli,

— Bayım, dedi, önce et nerde? Etin kilosu çıkmış elli liraya, biz kendimize alıp da yiyemezken, bir de sokak köpeklerine et mi yedireceğiz? İkincisi, belediyeden alacakları olanlar mahkeme kararıyla belediye sarayını bile hacze kalkmışlarken, belediye kilosu otuz liradan et mi ikram edecek sokak köpeklerine...

Tarih bilgisi pek geniş olan Selim Hoca, nice aydın kişi olduğunu Bayan Redmavs'a gösterip onu kendine hayran etmek derdine düştüğünden, Erkal'ın tercümanlığı aracılığıyla İstanbul köpeklerinin geçmişini şöyle anlatmaktaydı:

— Eski zamanlarda İstanbul'da köpek tersi pek makbul bir nesne idi ve bu köpek tersi deri yapımında kullanılır idi. Debbağ denilen dericiler, şimdi tabakhane denilen debbağhanelerde ham derileri günlerce köpek tersi içinde tutup pişirerek işlerler idi. İşte o tarihlerde İstanbul çingeneleri sokaklardan köpek tersi toplar, deri yapımcılarına satarlar idi. Hatta bugün bile çok acele edenlere, örneğin çok hızlı giden şoförlere «Tabakhaneye bok yetiştirecek!» denilmesi o zamandan kalma bir sözdür. Yâni o zamanlar köpek tersi pek değerli idi ve sokak itleri sokaklara tersleyerek deri sanayiine hizmet ederler idi. İşte bu nedenl İstanbul'da itlr günden güne artmakta idi. Bir zaman geldi ki, İstanbul sokaklarında itten geçilmez oldu. İşte o zaman, İstanbul Şehremini —yâni belediye başkanı— sokakları dolduran başıboş köpekleri öldürtmek istedi ise de, müslüman İstanbul ahalisi, günahtır diye, köpeklerin öldürülmesine şiddetle karşı koydu. Bu durum karşısında, 1910 yılında İstanbul Şehremini, Şeyhülislâm hazretlerinden köpeklerin İstanbul dışına sürülmesine değgin fetva alarak, sokaklardan toplattığı köpekleri, Marmara denizinde Kınalıada'nın karşısındaki Hayırsızada'ya sürdü. Böylece İstanbul da bir zaman için köpekten kurtuldu. Şeyhülislâm, belediyenin beslemesi şartı ile köpeklerin Hayırsızada'ya sürülmesine fetva vermiş idi. Gelgelelim, her zaman olduğu gibi o zaman dahi zavallı İstanbul belediyesi kendisini bile besleyemez durumda ve kendi canının derdine düşmüş olduğundan, Hayırsızada'ya sürülen itleri nerden, nasıl düşünecek idi. Bu sürgün köpekler, bir süre martıları avlayarak, martı yumurtaları yiyerek, daha sonra da birbirlerini parçalayıp yiyerek yaşamaya çabaladılarsa da sonunda yok oldular. Hatta denizden geeçn kayıkları, vapurları, gemileri gördükçe, içlerindeki insanlar kendilerini kurtarır umuduna kapılıp denize atlayan ve yüze yüze sonunda boğulan köpekler olmuştu.

Selim Hoca bütün bilgiçliğiyle işte bunları anlatırken, kulağımın dibinden vınlayarak bir kurşun geçti. Kendimi yere attım. Bir de baktım, Selim Hoca da önce Bayan Redmavs'ı çukura sokup, kendi de yanına siper olmuş. Biz orda sinmişken, belediyenin köpek avcıları da, önlerine kattıkları sokak köpekleri sürüsünü, arkalarından tüfek atarak kahramanca kocalaya kovalaya gittiler. Köpeklere krşı öyle bir amansız kıyıma girişmişlerdi ki, uygarlık öncüsü Amerikalılar bile Kızılderililere karşı böylesine vahşice davranmamışlardır.

Köpek havlamaları, ulumaları, tüfek sesleri uzaklaşınca,

— Haydin arkadaşlar, davranın, kendimizi şu Mahmutpaşa yokuşundan aşağı atıp canımızı kurtaralım, dedim.

Mahmutpaşa yokuşu, çok kalabalık bir alışveriş yeri olduğundan ne köpeklerin, ne de köpek avcılarının saldırılarına uğramadan geçip gidebilirdik.

Aman Tanrım! Biz bir belâdan kurtulalım derken, bu kez belâların pazar yerine düşmüşüz. Bu son belânın yanında, zavallı sokak köpeklerine karşı açılan savaş kaç para eder... Az kaldı ki, Bayan Redmavs'ı elimizden kapıp parçalasınlar. Az kaldı dersem, pek de doğru demiş olmam, çünkü bikaç kez kadıncağızı elimizden zorla kapıp aldılar. Mahmutpaşa'nın gerek gezginci, gerek dükkâncı esnafı Amerikalı kadını eteğinden, elin-

den, bileğinden, kolundan, hattâ ensesinden, saçından, artık zavallının neresini ellerine geçirirlerse orasından tutup, yakalayıp çeke çeke sürükleyerek mal satmak isterlerken zavallı kadını nerdeyse paramparça edeceklerdi. Kadına ilk saldıran, ancak oniki yaşında gösteren, boyu bacak kadar, boynuna bir kutu asmış, kutunun içinde makara, iplik satan bir çocuk oldu. Bayan Redmavs'ın eteğine yapışmış,

— Buyrun teyze, makaranın en iyisi bende! diyerek kadını öyle çekiştiriyordu ki, neye uğradığını şaşıran Bayan Redmavs, biyandan haykırarak bizden yardım istiyor, biyandan da çocuğun elinden kaçıp kurtulmaya çalışıyordu. Amerikalı kadınla aramıza başka satıcılar, alıcılar girdiğinden, zavallıyı makaracı oğlanın elinden kurtarmamız pek kolay olmadı. Kadıncağızı, makaracı oğlanın elinden çekip alırken, daha doğrusu sökerken, oğlan küçük pençesiyle eteğe öyle yapışmıştı ki, Amerikalı kadının etekliğinden dehşetli bir cayırtı ve seyirci Mahmutpaşa esnafından da bir kahkaha koptu. Kadının etekliği cart diye bir cayırtıyla yırtılmıştı. Malının reklâmı için bunu ble fırsat bilen makaracı oğlan,

— Kabahat senin teyze, makarayı benden alsaydın böyle olmazdı. Elbisen çürük iplikle dikilmiş, elbet yırtılır... diyordu.

Biz, makaracı oğlandan kadıncağızı kurtardık derken, sağ yandaki ayakkabıcı dükkânının tezgâhtarıyla, sol yandaki kumaşçı dükkânının tezgâhtarı, Bayan Redmavs'ı kapıp tutsak etmişlerdi. İkisi birden kadını çekiştiriyorlardı. Biri,

— Bayan, bakmadan geçme... Bakmak parayla değil. Bak da alma! En son model iskarpinler yalnız bizde bulunur! Paris modeli bunlar! diye kadını dükkânına sokmaya çalışırken, öbürü de,

— Harika kumaşlarımız var bayan, halis ipek emprime... Bir görün rica ederim... Okkazisyon bunlar... diyerek kadını çekiştire çekiştire öbürünün elinden almaya çalışıyordu.

Kadını bitürlü ikiye ayırıp bölüşemiyorlardı. Ne yapsın, zavallı Bayan Redmavs'ın yalnız iki eli vardı ve elinin biriyle, bacağından çekip sıyırmaya çalıştıkları etekliğini, öbür eliyle de ortada çırılçıplak kalmamak için, sırtından çektikleri blûzunu tutuyor, yâni iki eliyle de kendini saldırganlara karşı savunamıyordu; ama ayaklarını kullanıyor, çığlıklar atarak o iki tezgâhtarı tekmeliyordu. Kadını, makaracı oğlanın pençesinden kurtarmak kolaydı ama, canavar gibi iki tezgâhtar delikanlının pençelerinden kurtarmak hiç de kolay olmadı. Başa çıkamıyacağımızı anlayınca, bizim Abbas efendi,

— Yabancıdır kadın, yabancıya karşı ayıp oluyor, bırakın zavallıyı, n'olur ağam... diye yalvardıysa da, iki satıcının taş yürekleri yumuşamadı.

İşte o zaman,

— Şurdan iki metre çaputla bir çift kunduranın parasını verip sıyrılalım, kadının canını kurtaralım aman Erkal... diye bağırdım.

Erkal, dediğimi kadına çevirdi. Kadın, parayı savurup canını kurtarmak için çantasına davranınca bir karambol oldu. Bayan Redmavs da o karambolun içinde gözden yitti. Kadını kimin kaptığını anlamak zordu. Bir zaman arandıktan, adını seslendikten sonra, Bayan Redmavs'ı, bir yaşlı don lâstiği satıcısı, firkete satıcısı bir çocuk, bir sutyen satıcısı, bir düğmeci, bir cikletçi, bir astar bezi satıcısı arasında kuşatılmış ve esir alınmış olarak bulduk. Ancak Mahmutpaşa yokuşunun altbaşında Baayn Redmavs'ı, usta satıcıların ellerinden kurtardığımız zaman, kadının çantasının kulpu kopmuş eteği yırtılmış, kolu sökülmüş ve ayakkabısının teki ayağından çıkmıştı. Kayıp iskarpininin tekini bulup ona verince,

— Aman kaçın, çıkalım şurdan! derken, hani taşçağı karikatürlerinden olduğu gibi, bri konfeksiyon tezgâhtarı, Bayan Redmavs'ı yakalayıp saçlarından sürükleyerek, mağaraya tıkar gibi dükkânına soktu. Kadıncağız, satıcının elinden, kolunu kopmadan kurtarabilmek için bir takım hazır elbise satın almak zorunda kaldı.

Bundan sonra koşa koşa ordan kaçıp kurtulduk. Erkal'a,

— Söylediklerimi kadına çevir, dedim, elbisesi yırtıldı diye hiç üzülmesin. Olan malına olsun, canını kurtardı ya, ona baksın...

Oysa Bayan Redmavs, hiç de oralı değildi. El radyosunu kulağına dayamış, sırıtıp duruyordu.

— Yine neye gülüyor bu kadın Erkal? dedim.

Efendim, uzaydaki akrabasından yine rad-

yo haber vermiş. Taaa uzayın ötelerinden akrabası dünyaya mesaj vermiş, uzaydan dünyanın çok güzel göründüğünü söylemiş, Bayan Redmavs da işte onun için gülümsermiş.

Zufuli'den ikilik:

«Binip füzeye gitmek marifet mi uzaya,
Göreyim ki seni geç Mahmutpaşa'dan yaya!»

BU, KOSKOCA BİR KADININ GÖZGÖRE NASIL ORTADAN YİTTİĞİDİR

Mahmutpaşa'dan kaçıp kurtulduk, canımızı Mısırçarşısı'na attık. Bayan Redmavs Mısırçarşısı'na bayıldı. Abbas efendi keseden gidelim diye bizi Yenicami avlusuna yöneltti. İşte her ne olduysa o Yenicami avlusunda oldu. Çünkü dünyanın en büyük gezginci panayırının içine düşmüştük. Sağdan itile, soldan dürtüle, arkadan kakıla, önden tepile bir insan seline kapılıp bir insan çemberinin içine biz de girdik. O insan çemberinin ortasında iki kişi vardı. Bunlardan biri çığırtkan, öteki de satıcıydı. Yere kirli bir bez serilmiş, bezin ortasına da topraklı otlar, dallar, kökler konulmuştu. Çığırtkan bir eline çakı, öbürüne de köklerden bir parça almış, şöyle çağırıp duruyordu:

— Çok muhterem vatandaşlar! Vah eyvah ki Lokman Hekim efendimiz işte şu elimde tuttuğum yetmiş derde devâ olan bu ilâcı keşfedemeden, tövbe sözüme, hâşâ, keşfetmiş de eceli yetip bu devâyı kitabına geçiremeden bu dünyadan göçtüğünden, insanlık beşeriyeti uzun yüzyıllar asırlarınca işbu ilâçta mahrum kalaraktan beyhude yere basur acısı, barsak kazıntısı, mide sancısı, diş ağrısı, kiminin sinirli, kiminin deli avradı, bacısı, hülâsa vatandaşlarım, hocası hacısı, ev sahibi ve kiracısı yeniden yetmişe cümle insanlar bu ilâca muhtaçtır. Neden muhtaçtır? Çünkü bu ilâç her derde devâ, her hastaya şifadır. Vatandaş! Basura, romantizmaya, lumbagoya, siyatiğe, vereme, fıtığa, yaraya, yırtığa, yanığa, çıkığa, kırığa, baş dönmesine, göz kararmasına, zafiyete ve daha bilcümle ve bilûmum hastalıklara, hazret-i Lokman Hekim efendimizin keşfî ve icadı olan devâyı getirdim. Namahrem ailelerinizin —affedersiniz— her ayın muayyen zamanlarındaki âdet görmelerinde bir bozukluk, bir aksaklık varsa, bu ilâcı hararetle tavsiye ederim. Ayriyeten nasıra, müzmin basura, ülsere, kansere birebirdir.

Çığırtkan, ilâcının reklâmını yapıp «Vatandaş, sen de al, sen de al! Az sonra gelen bulamaz!» dedikçe, çevresini çemberleyenler parayı satıcıya uzatıp, verdikleri paraya göre, çakıyla kesilen bir parça topraklı kökten alıyorlardı. Çığırtkan, bu kökün nasıl kullanılacağını da anlatıyordu. Kullanılışı, her hastalığa göre ayrıydı. Kaynatılarak suyu içilecek, havanda dövülüp tozu yutulacak, daha da şöyle yapılacak, böyle edilecek...

Bayan Redmavs, çok meraklı bir kadın olduğundan bu gürültü patırtının ne olduğunu sordu. Tam o sorusunu sorarken çığırtkan da şöyle demekteydi:

— Vatandaş! Yaşı yetmiş, işi bitmiş, sözü eskidendi. Yaşın yetmiş de olsa, her sabah bu devadan alırsan, işin bitmez. Alın size işte yemin, hem vallah hem billâh, yetmişlik değil doksanlık, hayızdan nifazdan kesilmiş olanlar bu devadan aldılar ve de delikanlı gibi çocuk yapacak kıvama geldiler. Vatandaş, bu ilâç zonklayan dişin için, ağrıyan başın için, ötmeyen kuşun için, hülâsa her türlü işin için işine yarar. Muhterem ailelerimiz normal zamanda âdet görmüyorlarsa, bundan alıp dertten kurtulsunlar.

Sözde bir de İngilizce biliyormuş; bizim Erkal, kadınların âdetlerini ve hayızdan nifazdan kesilmelerini İngilizceye çeviremeyince, sinirden Abbas efendi, el, kol, bilek ve parmak hareketleri ve işaretleriyle Bayan Redmavs'a bunların ne demek olduğunu bir güzelce anlattı. Bayan Redmavs da sırıtarak «Ay sii, ay siii...» dedi.

Yolcu yolunda gerek deyip insan batağından çıkmaya davrandıkça da, bir zaman debelenip çırpındıktan sonra ordan kurtulup daha bin beter bir kalabalığın batağına saplandık. Bu kez satıcının ne sattığını da anlayamadık. Çünkü o bir gözbağcı olduğundan, süslü püslü sözlerle elindeki tesbihi yere serili bir kirli mendilin içine yerleştirip, mendili de yere bırakarak, az sonra mendilin içindeki tesbihin yok olacağını, çünkü tesbihi canlı bir yılan yapacağını, mendili açınca tesbihin yerinde bir yılan göreceğimizi söyledi. Erkal, satıcının bu sözlerini Bayan Redmavs'a çevirince, kadın her zamanki meraklığıyla,

— Aman şu yılanı göreyim bir! diye tutturduğundan satıcının tuzağından kurtulamadık, kalabalığa tıkıldık kaldık. Satıcı, tesbihini içine koyduğu kirli mendili yere bıraktıktan sonra şöyle dedi:

— Vatandaşlar, mendil içindeki tesbih, işte burada yılan oladursun, biz de burda boş durmayalım, kendi işimize bakalım. —Cebinden bir paket alıp içinden bir traş bıçağı çıkardı— İşte sizlere Alaman tekniğinin ve Alaman endüstrisinin son icadı ve dünyayı hayrette bırakan bir mucizeyi takdim ediyorum. Şu gördüğünüz traş bıçağının iki altta, ikisi de üstte olmak üzere dört yüzü var. Herbir yüzüyle, en sert sakallılar bile on kere traş olur. Demek, bir bıçakla kırk kere traş olacaksın ki, herbir traş bedavaya gelir. Hatta bedavadan bile ucuz sayılır. Fabrikası, malın reklâmı olsun diye hiç kâr almamakta, biz de vatandaşa hizmet için maliyetine satmaktayız. —Cebinden çıkardığı makaranın iplikleri ni açtı, iplikleri kat kat çile yaptı— Vatandaşlar, bu traş bıçağı halis çelik olup, işte gözünüzün önünde, dört kat, sekiz kat, nah bu da onaltı kat işte bu da otuziki kat olan ipliği bir küçük darbeyle kesmektedir. Bir paketi üçbuçuk lira olup, üç paket birden alanlara tenzilâtlı olaraktan on lira, altı paket alanlara ayrıyeten bir de reklâm fiyatına on liralık traş sabunu ikramiye olaraktan bedavadan verilmektedir. Hani, var mı isteyen? Satışımız başlamıştır vatandaşlar!

Satıcı, reklâm sözlerini sürdürürken Bayan Redmavs da arsız çocuklar gibi tutturmuş. «Yılan nerde?», «Körelim yılanı!», «Yılan ne zaman çıkacak?» deyip duruyordu.

Satıcı, durmadan paraları toplayıp paket paket traş bıçağı satıyordu. Başka meraklılar da yılanı görmek için tutturunca, artık traş bıçağı alıcısısı da kalmadığından, insan çemberinin ortasındaki satıcı yerden aldığı mendili, belinin altına bacaklarının ara yerine ta apışına koyup araladıktan sonra mendili kurcaladı, aradan başparmağının ucunu göstererek,

— İşte, işte! Bakın! Bakın! Bakın, nasıl oynuyor. Yılanın başını gördünüz, hepsini görmek isteyen var mı? diye bağırdı.

Kalabalıktan,

— Tuh, Allah belânı versin!..

— Vay utanmaz, vay...

— Tuh sana!..

Diye söylenenler satıcının üstüne yürüdülerse de, satıcı tabanları yağlayarak kaçtı.

Gelgelelim, bizim Amerikalı kadın,

— Aman iyice görmedim uzaktan... diyerek satıcının ardından seğirtmek isteyince onu zorla kolundan tutup durdurabildik. Bir bileğicinin önüne geldik. Bileğici,

— Bıçak, ustura, kama, pala, çakı, şiş, balta, kılıç bilenir. Verin sizinkini de bileyelim... diye bileğime yapıştı.

Ondan zorla kurtulup bir esansçının eline düştük. Esansçı, elindeki camekândan çıkardığı püskürteçle, reklâm olsun diye üstümüze başımıza yağlı bir koku püskürterek, malının reklâmını yapmaya başladı:

— Hacıyağının, karanfil yağının, gülyağının en güzel bende bulunur. Zengin çeşitlerimiz vardır.

Bize püskürtülen yağlı koku, her nasıl bir kokuysa, Bayan Redmavs zehirli gaza tutulmuş gibi kendinden geçti, azkala bayılayazdı. Koku, giysisine bulaşmış sanıp üstünü başını paraladı. Ama kokudan kurtulamadı. Çünkü o yağlı koku saçına, derisine bulaşmıştı, sıvışmıştı. Kuyruğuna teneke bağlanmış kedi gibi, kendi kendinden kaçmak istediyse de, önümüz ardımız tıkalı olduğunda yol açamadı. Neyse kokuya alıştı da biraz yatıştı.

Biz şu kalabalıktan kurtulalım derken, herifin biri koluna yapışmasıyla bizim Selim Hoca'yı çekip aldı bir kalabalığın ortasına dikip, cebinden çıkardığı makineyle Hoca'nın saçlarını kestirmeye başladı. Zavallı Salim Hoca, zorlu berberin pençesinden kurtulmak için bir zaman çırpındıysa da, olasını bulamayınca başını berberin pençesine teslim etti. Berber, hem Salih Hoca'nın saçlarını —koyun kırkar gibi— kırpıyor, hem de sattığı traş ma-

kinesinin reklâmını yapıyordu:

— Dur yolcu! Haftada bir berbere gidip bir traşa beş lira, on lira verme! Hem de berberde sıra bekleyip kıymetli zamanını kaybetme! Çünkü büyüklerimiz, taym iz mani, yâni vakit nakit, demiş. İşte, şu vatandaşın saçını traş ettiğim bu makineyle, hem de beş dakikada saç traşı olabilirsin. Vatandaşımızı, reklâm olsun diye para almadan gözünüzün önünde traş ediyorum.

Berber, lâfının arkasını getiremedi. Çünkü Selim Hoca, kaçmak için berberin boş bulunmasını beklermiş. Bir atılışla berberin elinden kellesini kurtarıp veryansın kaçtı. Biz de, arkadaşımızı ardından izledik. Gelgelelim, bitürlü satıcıların başlarına topladıkları kalabalıktan sıyrılıp Eminönü'ne ulaşamadık. Otomobil içinden hoparlörle bağırıp bir spor kulübünün yararına piyango satanın çevresindekilerden kurtulup, patates soyma makinesi satanın başına topladığı kalabalığın arasına karıştık. Ordan kurtulduğumuzda, «Hediyesi on lira» diye âyet levhaları, din kitapları, karınca duası, bereket duası, yangın duası satıcısının meraklıları içine girdik. Cam kesici elması satan, yine otomobilde gömlek satan... Bre aman, kurtuluş yok mu yahu... Derken Bayan Redmavs'ın adamın biriyle dolaşmakta olduğunu gördük. Bu adam, çakmaklara gaz doldururmuş. Çakmağınıza gaz koyalım diye kadıncağızın çantasına yapışmış ki, çantadan çakmağı alsın da gaz doldursun... Kadın, dilinden anlamaz. Çantada çakmak yok, dolmakalem var. Bu kez, adam dolmakalemine zorla çakmak gazı doldurmaya kalkmaz mı! Kalemi, çakmak diye kullandıracak aklınca... Bu arada, duvarın dibindeki gölgeye sığınmış bir dilekçeci de,

— Bayan, bir şikâyetiniz varsa dilekçe yazalım... diyordu.

Şemsiye tamircisini, solucan, trişin ve hertürlü barsak kurdu döken ilâç satıcısını geçmiştik ki, yeniden bir kalabalığın arasına sürüklendik. Bu kez bir leke sabuncusunun tuzağına girmemiş miyiz! Satıcı şöyle sesleniyordu:

— Bayanlar, baylar! Amerikan kimyagerlerinin son icadı olan bu leke ilâcı, zencinin derisini bile ağartıyor. Yağ, kir, pas, gaz, boya, mürekkep lekeleri gibi hertürlü lekeyi derhal çıkarır. Tecrübesi bedava. İşte siz de gözlerinizle görün...

Eğilip önündeki limon sandığından yapılma küçük derme çatma masadan aldığı mürekkep şişesinin kapağını açtıktan sonra, hemen önünde duran Bayan Redmavs'ın ipekli elbisesine mürekkebi boca etti, kadının ipekli elbisesini alaca gulacaya boyadı. Sonra lekenin nasıl çıkarılacağını anlatmaya başladı.

— İşte bir eski diş fırçası. Diş fırçasını bir bardaktaki suya batırdıktan sonra, leke sabununa sürtüp lekenin üstünün güzelce fırçalayınız.

Fırçaladıkça köpürdü, kadıncağız köpükler içinde kaldı. Ama leke bitürlü çıkmıyor, gittikçe yayılıyordu.

— Şimdi efendim, şimdi... Lekeden iz bile kalmayacak ve kumaş eskisinden yeni olacak...

Bir dakika, beş, on, onbeş dakika...

Abbas efendi, yanındaki kadına yapılan bu onur kırıcı davranışı erkekliğine yediremeyip leke sabuncunun yakasına yapışarak herifi tartaklamaay başladı. Satıcı,

— Az müsaade, her şeyin bir kolayı var, şimdi leke meke kalmaz! deyip bizim ve ordaki herkesin şaşkın bakışları arasında eline aldığı bir traş bıçağıyla Bayan Redmavs'ın entarisindeki mürekkep lekeli parçayı kesip, acaba ne olacak dememize kalmadan kaçıp kalabalığa karıştı.

Bayan Redmavs büyük bir üzüntüyle avludaki çayıra oturdu. Nerdeyse ağlayacaktı. Nasıl ağlamasın, leke sabuncu entarisini kestiğinden zavallı kadının meme torbası ortaya çıkmıştı. Erkal, kadının üzüntüsünün buyüzden olmadığını söyledi. Yine kulağına koyup dinlediği bir habere göre, uzaydaki akrabası astronottan haber alınamıyormuş, çünkü uzay aracının konuşma aygıtı bozulmuş; yâni Bayan Redmavs'ın akrabası uzayda kaybolmuş.

Selim Hoca,

— Hadi burası çok kalabalık da biz ondan kaybolduk, ama koskoca, bomboş uzayda da insan hiç kaybolur mu! diye astronotun kaybolmasına pek şaştı.

O sırada ordan burdan sesler duyduk:

— Kaçın, kaçın... Belediye!

— Belediyeciler!...

— Belediye zabıtası geliyor ulan, kaçsana!..

Bir haragüradır başladı, kaçan, koşan, atlayan, zıplayan, orası bir ana-baba gününe döndü. Öyle oldu ki, ben de itile kakıla, o se-

le kapılıp koşmaya başladım. İki kez yere yuvarlandım, az kaldı ayaklar altında ezilecektim. Çok şükür bu kaçıp kovalama, bu koşuşma arasında biz de kendimizi Eminönü alanında bulduk. Vah eyvah ki, aramızdan biri eksikti, bir kayıp vermiştik. Bayan Redmavs yoktu. Demek o kaçışma, koşuşmada kadın ortadan kaybolmuş, kimbilir nereye sıkışıp kalmış, belki de ezilmişti.

Mevtî'den bir şiir:

Düşe kalka tekme yumruk aha gider
Deh çüş diye ayı gibi oha gider
Şaha kalkar çifte atar şaha gider
Ahlarımız yükselir Allah'a gider
Ha gider ha ha gider ha, bak ha gider
Koca kadın gitti gider, daha gider!

Abbas efendi, ahvah etmeye başladı. Biz, Selim Hoca, Bayan Redmavs'a abayı yaktı derken, oysa kadına asıl abayı yakan Abbas efendi'ymiş. Selim Hoca, çok dertli olan arkadaşımız Abbas efendi'yi avutmak için, Bayan Redmavs'ı kötülemeye başladı:

— Canım, ahvah etmeye değmez, pek de öyle vurulacak karı değildi; kara idi, kuru idi.

Abbas efendi buna karşılık, demek çoktanberi karısız kalmış ve karısızlık başına vurmuş olacak ki,

— Ne de olsa karı idi... dedi.

Selih Hoca, Abbas efendiyi soğutmak için,

— Ama boyu senden yukarı idi... dedi.

Abbas efendinin bir konuşma özelliği vardı, kendi köyünün ağzıyla konuşur, «Ne olursa olsun» demez, «N'ossa ossun» der ve «Varsın olsun» demez, «V'assın o'ssun» derdi. Selim Hoca'ya da,

— N'ossa o'ssun, karı idi... dedi.

Bundan sonra aralarında şu konuşma geçti:

— Parası bol, darı idi. Saçları da sarı idi.

— Sarı idi, marı idi, ama gene karı idi.

— Gözleri gök duru idi, görmesi kıt yarı idi.

— Şu ömrünün kahrı idi, n'ossa o'ssun karı idi.

— Yedi canlı, diri idi. Kazık gibi biri idi. Zekâsı da geri idi.

— V'assın o'ssun karı idi.

Abbas efendi, «Karı idi» diyor, başka bişey demiyordu.

— Katır gibi iri idi. Biraz çolak yanpir idi. Bacakları boru idi.

— N'ossa o'ssun karı idi.

Memleketindeyken saz şairliği de yapmış olan Abbas efendi, Yenicami'nin merdiven basamaklarından birine çöktü, hem ağlayıp hem de başına gelenleri şiir olarak yüksek sesle ve yanık yanık türkü çağırarak anlatmaya başladı. Söyledikleri öyle etkiliydi ki, başına büyük bir kalabalık toplandı.

İşte yanık Abbas efendi'nin aşkından tüten türküsü:

Karı idi kuru idi
Ne de o'ssa karı idi
Boyu benden yukar idi
N'ossa o'ssun karı idi

Parası bol darı idi
Saçları da sarı idi
Sarı idi marı idi
Ama gene karı idi

Gözleri gök duru idi
Görmesi kıt yarı idi
Şu ömrümün kahr'idi
N'ossa o'ssun karı idi

Yedi canlı diri idi
Kazık gibi biri idi
Zekâsı da geri idi
V'assın o'ssun karı idi

Katır gibi iri idi
Biraz çolak yanpir'idi
Bacakları boru idi
N'ossa o'ssun karı idi

Karttı ama haşar'idi
Başa vuran bahar'idi
Hayatımın kumar'idi
N'ossa o'ssun karı idi

Melek idi huri idi
Cefası da cevri idi
Tam sevişme devri idi
Bana uygun karı idi

Yüreğimin uru idi
Gözlerimin nuru idi
Yaşamımın varı idi
Bana göre karı idi

BU, ÇOK SIKIŞAN BİR AMERİKALI KADININ VAPURDA ÇİŞ ETTİRİLEREK RAHATLANDIRILMASIDIR

Zavallı Abbas efendi, Bayan Redmavs'a öyle körkütük yanmış, sırılsıklam tutulmuş ve zilzurna vurulmuş ki, Eminönü alanındaki yaya geçidi köprüsünün ortasında durup, iki elina ağzına boru yapıp, İstanbul'un en kalabalık alanına doğru, yarı ağlayarak, yarı sızlayarak,

— Bayan Redmavs, kurbanı olduğum Bayan Redmavs, kulu kölesi olduğum Bayan Redmavs! Nerelere gittin, nerelerde yittin Bayan Redmavs?. diye sesi çıktığınca ünnemeye, dertli dertli inlemeye başlayınca, o alandan geçmekte olan binlerce kişi, bırakıp her işi, araabalar bile durdurup geçişi, tıkanıp alanın geliş-gidişi, herkes başını kaldırıp, köprü üstünde durup bağıran, yüreğinin ataşı başına vurmuş bu deliyi seyre daldı ve bakakaldı.

Aklı başından giden yoldaşımız Abbas efendi'yi artık bu gönül derdinden sağalmaz diye gözden çıkardığımızdan, onu orda bırakıp, o zavallı, geçit köprüsü üstünde yanık yanık ünneye kosun, geri kalan biz üç yoldaş herbirimiz bir yana dağılıp Bayan Redmavs'ı aramaya, yitik Amerikalı kadını bulalım bulmayalım, sonunda şu belli saatte geçit köprüsü üstünde buluşmaya sözkesiştik.

Çok geçmeden Erkal, Bayan Redmavs'ı, Yenicami önünde güvercinler için darı, mısır satan satıcıların arasında çırpınırken görmüş. Kimisi kör, kimisi yarı kör, kimisi bakarkör, kimisi çalık, kimisi çolak, kimisi sağır, kimisi çolak, kimisi sağır, kimisi topal, kısacası herbiri bir türlü sakat, sakat olmayanları da saçbaş dağınık, bağır açık, yalınayak, üstbaş yırtık pırtık, kızlı oğlanlı çocuklar, erkekli kadınlı yaşlılardan oluşan bu satıcılar ellerinde yem tasları, yem tenekeleriyle Bayan Redmavs'ı iyice kuşatıp çemberleyip, eteğinden, kolundan, yanından yeninden dürtüp dürteleyip çekiştirerek, darı satın alıp cami güvercinlerine serperek sevaba girmesi için zorluyor, tartaklıyor, sallayıp silkeliyorlarmış. Dil bilmez yol bilmez iz bilmez zavallı Bayan Redmavs anlasa ne dediklerini, bir tas değil, bir çuval darı satın alıp canını ellerinden kurtaracak ama ne yapsın ki zavallı kendisine ne yapılmak istenildiğini anlayamadığından boşuboşuna çırpınarak yem satıcılarının saldırılarından kurtulmaya uğraşıyormuş.

Erkal, Tanrıya sığınıp, ortaya dalıp, kadını ellerinden alıp, neyin ne olduğunu anlatınca, Bayan Redmavs da herbir satıcıdan ayrı ayrı birer, ikişer, üçer, beşer tas darı satın alıp güvercinlere serperek erinmiş. Öyle erinmiş, öyle de sevinmiş ki, bu güvercinlerle yem satıcılarının resimlerini, filmlerini de çekmiş.

Buluşma zamanı sözkesiştiğimiz yerde toplaştığımızda Yenicami minarelerinden teknik ezan, yâni müezzin ağzıyla değil de, ses bandından hoparlörle öğle ezanı okunmaktayken Abbas efendi de hâlâ,

— Bayan Redmavs! diye bağırmaktaydı.

Teknik ezanın «Hayyı alessalâh!» sesiyle bizim Abbas efendi'nin yanık yanık «Bayan Redmaaavs!» sesinin birbirine karışması ordakileri çok kızdırdığından, radyoda araya girmiş yabancı istasyon gibi ezanı karıştırıp bozan Abbas efendi'ye,

— Sus herif! diye bağırıp üzerine yürüyorlardı ki, Erkal, Bayan Redmavs'ı bileğinden kapmış, yanımıza geldi. Bütün yanık gönüllülerde olduğu gibi Bayan Redmavs'ı görünce utançtan Abbas efendi'nin yüzü kızardı, ali al moru mor olup, çok kötü bozuldu, çenesi tutulup dili kenetlendi. Kendine gelesiye, sersemliği geçesiye bir zaman konuşamadı. O sırada Erkal da bize, güvercin yemi satıcılarıyla olup bitenleri, başlarından geçenleri anlattı.

Yaya geçidi köprüsünün üstü, çakmak taşı, ocak çakmağı, düğme, rozet, ayna, traş bıçağı, kaçak Amerikan cigarası, bebek, resim çerçevesi, küllük leke sabunu, simit, lahmacun, oyuncak, gömlek, kazak, göklük, çukulata, içeklet ve daha bunlara benzer şeylerin satıcılarıyla doluydu. Bayan Redmavs, Yenicami avlusundaki satıcılara alışmış olacaktı ki, burdaki satıcıları kanıksamıştı artık. Ama o geçit köprüsünde dilenciler, satıcılardan çoktu. Bayan Redmavs da gözlerini açmış, şaşkınlıkla dilencileri seyrediyordu. Gerçekten de dilenciler, bakılmadan geçilecek gibi değildi. Bayan Redmavs, Erkal'a demiş ki:

— Bunlar herhalde dilenci olacak. Ben dünyanın hemen her yerini gezdim. Türlü yerlerde türlü dilenciler gördüm. Ama sizdeki dilenci türlerini hiçbir yerde görmedim. Ne kadar zengin dilenci türü var sizde...

Ben bu sözleri duyunca,

— Yahu bunlar dilenci değil desek kadına, burası dilencilik müzesidir desek, nasıl olur?.. dedim.

Selim Hoca,

— Bu Amerikan zenginleri kolleksiyon meraklısıdır; en iyisi bunlar dilenci kolleksiyonudur diyelim... dedi.

Bayan Redmavs'ın önünde durduğu dilencinin bir ayağı hiç yok, olan ayağı da şöyle incecik, öyle de upuzundu ki, dilenci bu upuzun tek bacağını bir saz gibi kucağına alıp bağrına basmış, ayağını omuzuna atmıştı; insana sanki ayağını saz diye çalacakmış gibi geliyordu. Çünkü, el parmaklarıyla omuzuna attığı ayağının parmaklarını durmadan karıştırarak sanki saz akordu yapıyor, ayak parmaklarının arasında ses arıyordu.

Belden aşağısı olmayan bir kadın dilenci de takunyeli iki eli üzerinde sürünerek yürüyordu. Birini memesinden emziren altı çocuklu bir dilenci kadın. Daha bunlara benzer benzemez her türde dilenci vardı.

Bizim uydurduğumuz yalanları Amerikalı kadın yutacak gibi değildi. Onun için Erkal'a,

— Aman oğlum, sen bu yabancıları kandırmada turistik yalanın ustası oldun, aman yüzümüzü kara etme, öyle bir yalan daha uydur ki, Amerikalı kadının yanında iki paarlık olmayalım... dedim.

Erkal:

— Buldum! diye bağırıp kadına bişeyler söyledi.

Bayan Redmavs'a, bunların Türk fakiri olduklarını, Türk fakirlerinin Hint fakirlerinden çok daha baskın çıktıklarını, burada yogi ve fakirizm gösterileri yaptıklarını söylemiş.

Bayan Redmavs, atraksiyon yapan Türk fakirlerinin resimlerini, filmlerini de çekti.

Geçit köprüsünün merdiveninden indik. Birden Bayan Redmavs, gözlerinin içi parlayarak,

— Aman bu nedir? diye sordu Erkal'a.

Sorduğu, sırtında pırılpırıl koskocaman bir sarı renkli güğümle içecek satan adamdı. Bu adam, baştan ayağa apak giysiler içindeydi. Başındaki başlığı, ayağındaki çorabı, ayakkabısı, önündeki önlüğü, tozsuz, lekesiz, aktı. Beline dolanmış süslü bir özel kemerin içine bardakları sıralamıştı. Sağ belinin yanında, bardakları yıkamaya yarar su göğümü sarkıyordu. Saçları pırıl pırıl tralı, yüzü cilâlı gibi parlak olan bu adam bir çiçek dükkânının camekânı canlanıp yürümüş gibiydi. Bir elinde üç bardak tutuyor, bu üç bardağı bir özel çalgı gibi, birbirlerine tokuşturarak, inceli kalınlı çok güzel şıngırdatıyor, biyandan da bu şıngırdak ezgiye uygun sözlerle sattığı şeyi övüyordu:

— Limonata, ayran, vişne, nar, kızılcık şurubu... Buuuz! Mide delen değil Taşdelen, buuuz! Halis Taşdelen suyuyla yapıldı bunlar, duyururuz! Herkese değil, ağzının tadını bilenlere satıyoruuuz... Buz gibi buuuz... Haniya buuuz... Var mı dişlerine güvenen? Otuziki dişine kemanne çaldırıyor... Diline kemençe, damağına trampete çaldırıyor... Limonata, ayran, vişne, nar, kızılcık şurubu, buuuuz!.

Adamın sırtındaki kendi boyundan uzun, süslü, kocaman pırılpırıl güğümün önde beş musluğu vardı; birinden kızılcık, birinden de nar suyu akıyordu. Hava çok sıcak olduğundan içecek içmeye başına toplanmışlardı. Hiç durmadan oynak bir ezgi söyler gibi sattıklarını överken, musluklarından da bu sarı, ak, kırmızı, pembe, al sıvıları bardaklara dolduruyordu. Bu görünüşüyle bir eski zaman simyacısına benziyordu. Sanki o simyacı, bir inek memesini sağar gibi, güğümünün musluklarından gökkuşağını iplik iplik, renk renk sağıp bardaklarına ayrı ayrı renkleri dolduruyordu.

Bayan Redmavs bu renkli, bu cümbüşlü, bu ezgili, türkülü, güleç yüzlü satıcıyı görünce sevinçten çıldırdı, nerdeyse satıcının bardak şıngırtısına uyup oynayacaktı. Öyle hoşlandı ki, üstüste, bardak bardak limonata, vişne suyu, ayran, nar şurubu, kızılcık şurubu içti.

Abbas efendi yolcu yolunda gerek, diyerek Bayan Redmavs'ı çekip aldı. Bana kalırsa kadını, ayrancıdan kıskandı.

Bir arabanın içinden, bir kurumun özel piyangosunun hoparlörle reklâmı yapılıyor, hemen arabada da piyango biletleri satılıyordu. Yine başka bir arabada gömlek satılıyor, cığırtkan hoparlörle reklâm yapıyordu. Az ötede motorlu lâhmacuncu, yanında motorlu köf-

teci vardı. Hepsi de, mikrofon ve hoparlörle mallarının reklâmını yapıyorlardı. İstanbul'un motorize gezginci esnafı, araba, mikrafon ve hoparlör gibi çağın en teknik araçlarından yararlanıyordu.

Rıhtıma yanaşmış kayıklarda kızartılan balıkların mis gibi kokuları geldi. Babadan oğula miras kalmış tavalar içindeki tarihî yağlarda kızartıldığı için bu balıkların tadı daha tarihî oluyordu.

Abbas efendi, Bayan Redmavs'ın yorulmaması için, Köprü'yü yürüyüp vapurla Kadıköy'e geçmektense, burdaki, Kadıköy'e giden deniz motorlarına binmemizi önerdi. Motorcu bizi, motorun içinde ayakta bile duracak yer olmadığından motorun burnunda bir yere tıkıştırdı. Tıklım tıklım dolu olan motorda ayakta dikilecek yer bile kalmadıktan sonra, motorcunun baltaburun çığırtkanı yarım saat kadar daha,

— Şimdi kalkıyor! Kadıköy! Şimdi kalkıyor! diye bağırıp, bir o kadar yolcuyu daha motora sıkıştırıp tıkıştırdıktan sonra, halatları iskele babasından çözülen motor yol aldı. Motora o kadar çok yolcu tıkıştırılmıştı ki, gitgide artan ağırlıktan motorun gittikçe denize doğru alçaldığını görüyorduk. Ama usta kaptan, motorun döşeme tabanıyla deniz tastamam bir düzeye gelince, yâni batmadan az önce motoru iskeleden ayırdı. Rıhtımdaki birkaç yolcu daha motora atlamak istedilerse de, Haliç'in suyuna düşmeyi göze alamadıklarından rıhtımda kaldılar. Değil bir yolcu daha almak, denizle bir düzeyde öyle kılı kılına gidiyorduk ki, tepemizden bir martı üstümüze pislese, martı tersinin ağırlığından bile dengesi bozulup motor batabilirdi.

Galata Köprüsü'nün altındaki geçitten geçtik, gidiyoruz.

Motorun biletçisi —ki hem de çığırtkanı, çımacısı, tayfası, makinist yardımcısı ve ikinci kaptandı— «Önde yer var, ilerleyin!» deyince, motorun kıçındaki yolcular bu sözü gerçek sanıp,

— Durmayalım, ilerleyelim, ilerleyelim! diyerek öndeki yolcuları omuzlayıp itmeye başladılar. Herkes «İlerleyelim!» diyerek önündekini itiyordu. Motorun en önünde olduğumuzdan bizim önünmüzde iteceğimiz hiç kimse yoktu. Arkamızdan itenlere karşı denize düşmemek için canla başla direniyor ve Bayan Redmavs'la birlikte bir beş yoldaş bizi iten onca yolcuyla başedebiliyorduk. Ha düştük denize, ha düşeceğiz... Daha da bağırıyorlardı arkamızdakiler: «İlerleyelim, önde yer var, ilerleyelim!..»

Ben artık dayanamayıp,

— Önde yer var, çoook... Ta Marmara'ya, Akdeniz'e, Atlantik Okyanusu'na kadar yer var. Kendine güvenen varsa, gelsin buraya da ilerlesin bakalım. Yahu, itmeyin be!.. İlerleyecek değil, kımıldayacak bir ayaklık yer kalmadı, denize düşeceğiz! diye bağırınca yolcu kalabalığı ortasından düdük gibi öten bir ses duyuldu:

— İlerlemek isteyen her zaman ilerler; yeter ki insan istesin...

Düdük sesli adamın bu sert uyarısı karşısında yolculardan bir kahkaha koptu, böylece sinirler biraz gevşedi.

Sarayburnu'nun önüne gelmiştik ki, yükselen dalgalar çarptıkça salıncakta gibi sallanıyor, hem de ıslanıyorduk. Buna pek ıslanıyorduk denilemez, çünkü kuru olan hiçbir yerimiz kalmamıştı. Her dalga geldikçe ıslaklığımız daha artıyordu. Dalgaların çarpmasıyla en çok yıkılan Bayan Redmavs'tı. Erkal'ın dediğine göre, fizik dersinde okumuşlardı, dalga geniş satha çarpınca şiddeti, satıh genişliğinde artıyordu. Bayan Redmavs'ın da, boyu bizden uzun odluğundan dalgaların ona çarpma sathı da bizden genişti. Bu yüzden her dalga çarpışında kapaklanıyordu. Bu durumda, en kısa boylu olanın en öne geçmesi gerekiyordu. Bu da bendim. Bayan Redmavs'ı arkamıza alıp ben motorun en burun yerine gemi aslanı gibi dikildim. Denizin sert yeli ve dalgaların kamçısı yüzüme ve göğsüme çarptıkça bana bir hiddet bana bir şiddet geldi, yüzmesini bile bilmediğim halde damarlarımda deniz suyunun dolaştığını, okulda hepimize öğretildiği gibi Barbaros'un torunu olduğuma inanmaya başladım. İşte o zaman neden bir deniz kurdu kaptan olmadığıma, bana yazık olduğuna acınıyordum ki, birden çarpan bir sert dalgayla döşemeye kapaklandım. Baktım, Bayan Redmavs da yanımda, o da düşmüş. Yahu, bizim yoldaşların gözü beni görmeyip, hepsi de Bayan Redmavs'ı kurtarma çabasına düşmezler mi! Neyse, ben de kadının bacaklarına sarıldım da öylece yeniden ayağa dikildim.

Bundan sonraki yolculuğumuzda pek önemli, anlatmaya değer bir olay geçti deni-

lemez. Yalnız bikez motor stop etti. Bikez de az kalsın bir şileple çarpışıyorduk. Motor durunca, yolcular öyle bir telâşa, paniğe kapıldılar ki, az kaldı tekne durup dururken batacaktı. Yolculardan kimi dua ediyor, kimi yüksek sesle tekbir getiriyor, kimi karaya doğru bağırarak imdat istiyor, kimi de «Yüzme bilenler denize atlasın da tekne hafiflesin hiç olmazsa bizim gibi yüzme bilmeyenler kurtulsun!» diye bulunmaz akıllar veriyordu.

Bu can pazarı kargaşalığında Bayan Redmavs yine o ufacık radyoyu kulağına dayamış, sevinçli sevinçli gülüyordu.

— Aman Erkal oğlum, yoksa zavallı kadın ölüm korkusuna kapılıp delirdi de ondan mı gülüp duruyor? dedim.

Oysa neymiş! Uzay aracı dünyayı fırdolayı dönüp dururken, bilmem kaçıncı dönüşünde, yörüngesinin dünyadan en uzak yerine varacakmış. İşte şimdi Bayan Redmavs radyo haberinden öğrenmiş ki, akrabası olan astronotun uzay aracı, yörüngesinin dünyadan en uzak noktasında bulunuyormuş. Bayan Redmavs'ın sevinci bundanmış.

Neyse uzatmayalım, motor onarıldı. Motorda bir zaman yayık ayranı gibi çalkalandıktan sonra, daah yiyecek ekmeğimiz, içecek suyumuz varmış ki, Kadıköy rıhtımına yanaşıp ayağımızı karaya bastık.

Niyetimiz, Bayan Redmavs'ı Çamlıca tepesine çıkartıp oradan Boğaziçi'ni, Marmara'yı seyrettirmekti. Gelgelelim, rıhtıma çıkar çıkmaz Bayan Redmavs'la konuşan Erkal, kadının çişi geldiğini, buralarda nerde helâ bulabileceğimizi sordu. Helâ mı? Aman! Helâ nerde yahu? Ona buna sormaya başladıksa da, kimse bilmiyor.

Elbette böyle olur; limonatacının bardak şıngırtmasın ibeğenip de bardak bardak buzlu limonataları, ayranı, vişne suyunu, kızılcık, nar şurubunu içince elbet çişi gelir. Gelir gelmesine de, böyle uygunsuz yerde mi gelir?

Helâyı sorduklarımızdan birisi, vapur iskelesinde olabileceğini söyledi. Öyle ya, günde bikaç bin yolcu burdan vapura binip, vapurdan indiğine göre, bunca insan içinden helâya gitmesi gerekenler de çıkar diye düşünüp elbet iskeleye hlâ yapmışlardır. Helânın yerini sorduğum gibi öyle kızdı ki, işaret parmağını, bir karış açtığı ağzına sokup,

— Nah, işte burda! diye bağırdı.

Ben o zaman,

— Benim için değil, bu bayan için... Açıkta edemez, kapalı helâ yok mu? diye sordum.

Adam avaz avaz bağırıyor, ama ne dediği anlaşılmıyordu. Başka iskele memurları da yığıldı başımıza. Ben bu yabancı turist kadıncağızı rahatlandırmak için helâ aradığımızı, burası iskele olduğuna göre, burada helâ da olması gerektiğini anlatmaya çalıştım. Hada vapurdan çıkan yolcular evlerine koşuyorlar, ya burdaki memurların nasıl şeyettiklerini sordum. Evet, iskelede helâ varmış ama, memurlara mahsus helâ olduğundan, bu helâyı memurlardan başkaları kullanamazmış. O zaman, Bayan Redmavs'ın da eskiden Amerika'da memurluk yapmış olduğunu, buyüzden memurlara mahsus helâyı kullanmaya hakkı olduğunu anlatmaya çalıştım. Hayır, bu, yalnız iskele memurlarına mahsus helâymış. Ben de o zaman, memleketimizde, «Erkeklere mahsus helâ» ve «Eşeklere mahsus helâ» olduğunu bildiğimizi ama memurlara mahsus ve özellikle iskele memurlarına mahsus helâyı ilk olarak duyduğumu söylemek zorunda kaldım. Ne yazık ki Bayan Redmavs iskele memurluğu yapmadığına göre, burdaki helâda rahatlanamayacaktı. Hiçkimseden korkmadan ve çekinmeden söylediğim bu hakikat bile işe yaramadı.

Zavallı Bayan Redmavs sıkıştıkça sıkıştı. O yana koştuk, bu yana daldık, ona sorduk, buna danıştık, ama helâ bulamadık. Kadıncağız, sidik zorlamasından öyle terledi, ki, bana, sidik torbasındaki bütün sidikler ter olarak fışkırıp derisinden dışarı sızmış gibi geldi. Belki de kendini tutmaktan kadıncağızın sidik torbası çatlamıştı.

Neyse, vicdanlı bir iyiliksever kişi çıktı da, Bayan Redmavs'ın acıklı durumunu görüp, bize genel helâsı bulunan bir caminin yerini tarif etti. Sora soruştura o camiyi bulduk. Koşarak gitti. Koşarak gittik dediysem, lâfın gelişi. Yoksa kadıncağızın değil koşacak, doğruca yürüyecek hali bile yoktu. Bacaklarını açamadığından —açsa zavallının altı boşalacaktı— adım adım gidebiliyorduk.

Biz o halde cami avlusuna dalınca, Bayan Redmavs'ı cami görmeye gelmiş turist sanan kaykum, yüklü bahşiş parası alırım umuduna kapılıp, kadının ayaklarına terlik koşturdu.

— Aman, helâ nerde?

Onarılmakta olduğundan iki aydanberi helâ kapalıymış. Tuuu, buraya dek boşuna mı

geldik?

Onarılmakta olan cami helâsının dolaylarında dönüp dolaştığımız gören bir başka iyiliksever, iki eli apışında iki büklüm olmuş inleyen Bayan Redmavs'ı görünce, kadının doğum sancısı mı tuttuğunu sorup bize doğumevinin yerini anlatmaya başladı. Kadının zora gelmesinin doğumdan değil, sidik zorlamasından olduğunu öğrenince eliyle gösterdiği hana gitmemizi salık verdi. Vardık hana. Hanın içinde helâ nerde diye aranırken, hanın alt kattaki kahvecisi, birinci katta helâ olmadığını, ikinci ve üçüncü kattaki helâların da kilitli olduğunu, önüne gelen helâya girip kirletmesin, yalnız kendileri kirletsin diye, helâ anahtarlarının da yazıhane sahiplerinde bulunduğunu, ancak dördüncü, beşinci kattardaki helâların açık olduğunu, asansöre binip beşinci kata çıkmamızı söyledi.

Abbas Efendi'yle Selim Hoca, kollarına girerek zavallı kadını asansöre soktular. Erkal'la ben de girdik asansöre. Düğmeye bastık, yukarı çıkıyoruz, ikinci katı geçtik, üçüncü kata gelmek üzereyken asansör zınk dedi durdu. Yahu sen şu belâya bak, şu başımıza gelenlere bak... Olmadık belâ, arayıp tarayıp bizi buluyor. Şimdi asansörün bozulacağı zaman mı? Bayan Redmavs'ın Eminönü alanında içtiği ayranlar, limonatalar, vişne suları, nar ve kızılcık şurupları, yüzünden, alnından ter biçiminde şıpır şıpır damlamaya başladı. Ter yetmedi, biyandan da ağlamaya başladı. Ben susturmaya çalıştıkça Abbas efendi bana,

— Bırak ağlasın kadın yahu, işeyemiyor, hiç olmazsa ağlasın da biraz olsun boşalıp açılsın... dedi.

Sonunda kadın asansörün döşemesine oturdu. Biz, asansörün duvarına gümgüm vurup bağırmaya başladık.

Aşağıdan, yukardan gelen karışık seslerden anladığımıza göre, asansör bozulmamış, daha da kötü, elektrikler kesilmiş, ondan asansör deliğinin orta yerinde kalmışız. Ben baktım olmayacak, sanki Bayan Redmavs Türkçe anlarmış gibi, artık nasıl şaşırmışsam, kadına,

— Bırak yahu, koyver gitsin... Bırak! Koyver! diye bağırdım.

Ben böyle «Bırak, koyver!» diye bağırınca, dışardakiler lâfı kendilerine mi anladılar da, asansörün kayışını mı bıraktılar, zincirini mi koyverdiler nedir, asansörümüz aşağı doğru inmeye başladı. Belki de cereyan gelmişti. Ama Bayan Redmavs'ta bir daha o merdivenleri çıkacak hal kalmamıştı. İşte o zaman Erkal,

— En iyisi, biz Bayan Redmavs'ı Çamlıca'ya çıkarmaktan vazgeçip hemen vapura koşalım. Nasıl olsa vapurda helâ vardır... dedi.

— Hay aklınla bin yaşa Erkal oğlum, bunu daha önce neye söylemedin?

Bayan Redmavs yürüyecek, adım atacak gibi değildi. Selim Hoca'yla Abbas efendi bir çocuğa uçtu uçtu yapılır gibi, kollarına girip kadını iskeleye uçurdular. Hemen biletleri alıp vapura daldık. Şansımız varmış ki, vapur da iskelede hazırmış. Vapura dalmamızla, Bayan Redmavs'ı helâya koşturduk. İçerde adam var, helâ kapalı olduktan başka, daha kaç kişi sıkışmış ki, helâ kapısı önünde uzun bir kuyruk olmuş. Bayan Redmavs kuyrukta sırasını aldı. Bir zaman kıvrandı, eğildi, büküldü, sonra birden yüzünün kasları yumuşayıverdi. İşte o zaman Abbas Efendi sırıtarak, Bayan Redmavs'ın bacaklarını gösterdi. İsteristemez ben de güldüm. Kadıncağız iyice boşalıyor, bacaklarından aşağı şarılşarıl sular akıyordu. Öyle sanırım ki, işte o anda, dünya farkında değildi ama, dünyanın en uzun işeme rekoru kırılmaktaydı. Çünkü Bayan Redmavs'ın saldığı sular bacaklarından aşağı dakikalarca aktı durdu.

Her ne olursa olsun, sonunda kadıncağız rahatlamıştı. Yüzü gülüyordu. Küçük radyosunu kulağına yapıştırmıştı. Akrabası astronotun uzay aracındaki bir arıza, yerden yönetilerek onarılmıştı.

Helâî'den bir ikilik:

«Aklı olan sıkışınca edip rahatlar
Akılsızlar helâ diye dört döner patlar»

BU, BİR AMERİKALI KADINA İSTANBUL'UN GÜZELLİKLERİNİN ANLATILMASIDIR

Saatlerce dolaştırıp da bir işetecek yer bulamayıp, sonunda kadıncağızı vapur helâsının kapısında, hem de biz dört erkeğin arasında şakır şakır altına işettiğimizden dolayı öyle utanç duymuştuk ki, başımızı kaldırıp da kadının yüzüne bakamıyorduk. Yine içimizde Selim Hoca yürekli çıkıp,

— Hadi, güverteye çıkalım da Bayan Redmavs'a İstanbul'umuzun güzelliklerini gösterelim... dedi.

Kulağıma da eğilip,

— Güvertede sert Boğaz yeli esip üfürüp kadının üstündeki çiş ıslaklığını kurutur da ondan güverteye çıkalım dedim... diye fısıldadı.

Öyle ya canım, şu Amerikalı kadına İstanbul'u gezdirip gösterelim derken, kadının başına olmadık belâyı getirmiştik; hiç olmazsa şimdi vapurun güvertesinde, Boğaziçi'nin sert yeli de püfür püfür eserken kadıncağıza İstanbul'dan biriki güşel şey de gösterebilseydik, ne iyi olurdu.

Güverteye çıktık. Vapur, Sarayburnu'yla Kızkulesi arasına doğru ilerliyordu.

Selim Hoca,

— Bu dediklerimi Bayan Redmavs'a, kelime atlamadan, bir bir çevirmelisin Erkal oğlum... deyip söze girişti:

— Efendim, bu İstanbul kenti, dünyanın incisi ve kentlerin birincisi ve de yeryüzü cenneti olup o denli güzel bir yerdir ki, yüzyıllardan beri onu çirkinleştirmek için elbirliğiyle elimizden her ne gelirse yaptığımız halde, yine de İstanbul'u çirkinleştirmeyi başaramadık. Vah yazıklar ki, bunca çirkinleştirme çabalarımız boşa gitmiştir. Bir sokak yosması haspaya benzer bu İstanbul kenti, biz çirkinleştirmeye çalıştıkça daha da güzelleşmiştir. Kirli, pasaklıyken de yosma, bir eşi bulunmaz haspadır. Tarih, tarih olduğundan beri, herkesin gözü bu haspada olduğundan onu kuşatmak için çok canlar yitirmiş, bu uğurda çok yiğitler kurban gitmiştir. Hazret-i Peygamber efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

«Letüftehanne'l-kostantaniyyetü ve le ni'mel emîr emîrüha ve le ni'mel - ceyş zâlik - el - ceyş.»

Zavallı Erkal şaşkınlıktan apışıp kalmıştı. Onun yarım yamalak İngilizcesi bu sözlerin hiçbirini çevirmeye yetmediğinden zavallı şaşkın oğlan, Selim Hoca'nın ağzının içine bakıyordu.

Selim Hoca coştukça coşmuştu. Vapurun güvertesinde, sanki camide cuma hutbesinde va'zeder gibi konuştuğundan, ordaki yolcular başına toplanmışlardı. Coşan Hoca, ayınları çatlata çatlata konuşuyordu:

— Ya'niii, işbu hadis-i şerifin mânası murad olunduktaaa... İmdiii... Efendimiz buyurmuşlardır ki: «Kostantaniyye elbet birgün fetholunacaktır; onu fetheden komutan ne mutlu komutan, askerler de ne güzel askerdir.» İşte o komutan, Fatih Sultan Mehmed Han cennet - mekân...

Yolculardan kimisi, Selim Hoca'nın va'z gibi konuşmasının etkisinde kalıp duygulanmış, ağlıyordu.

Selim Hoca, karşısında ağzı açık dalıp gitmiş olan Erkal'a birden kızıp,

— Bre Erkal oğlum, ayran budalası gibi ağzını açmış, ne bakıp duruyorsun suratıma? Dediklerimi çevirsene! diye bağırınca, birden nüllerinden ne koparsa, para istiyordu. Bir ayıkan Erkal,

— Aman Selim Hoca amca, sen sözü Arapça döktün, benim İngilizcem o kadarına yetmez! dedi.

Gelgelelim lâfın şehvetine kendini iyice kaptırmış olan Selim Hoca, sözleri Bayan Redmavs'a çevrilsin çevrilmesin, boyuna anlatıyordu:

— Fatih Sultan Mehemmed Han'a gelesiye bu İstanbul kenti onbir kez kuşatılmıştır. Kostantaniyye'nin hükümdarı Kostantin, kuşatmalara karşı İstanbul'un çevresini, yer durdukça duracak sağlam kalelerle fırdolayı çevirdi. Sûr denilen bu kaleler bir üçgen biçiminde olup üçgenin bir geni Eyüp, bir geni Yedikule ve bir geni de işte nah şu karşıda gördüğünüz Sarayburnu'dur.

Bu sûr kalelerinin deniz yanı içiçe iki kat duvar, kara yanı ise içiçe üç kat sağlam kale duvarı idi ve ayrıca kale duvarlarının önü hendek ile çevrilmiş idi. Kale duvarlarının üstü diş diş süslü idi.

Selim Hoca'yı dinleyenlerden biri yanındakine,

— Görürsün, dedi, bu herif en sonunda ya traş bıçağı, ya elbise askısı filân gibi bişey satacak. Bunlar işte böyle, önce ilgi çekici bir konuyu tatlı tatlı anlatıp kalabalığı başlarına toplayınca, hemen çantalarından bişeyler çıkrıp satmaya başlıyorlar.

Öbürü de,

— Satıcı olduğunu hiç sanmam, dedi, olsa olsa bu sakallı, bir cami yaptırma derneği için para toplayacaktır.

Selim Hoca, dinleyicileri daha da çoğalınca, sesi iyi duyulsun diye bir tahta kanapenin üstüne çıkmış, ordan konuşuyordu:

— Eveeeet... «Beldetün tayyibetün» denilen işbu İstanbul kenti, tarihin başlamasından, yâni Hazret-i Âdem Aleyhisselâm babamızın yeryüzüne inişinden 7800 yıl sonra ilk olarak kuşatılmış idi. O zamanın yeryüzü padişahı, yedi kere yüzbin kişilik yaya ordusu ve on kere yüzbin kişilik bindirilmiş ordusu ve on kere yüzbin kişilik atlısıyla Kostantaniyye üzerine yürüyüp, karşısına çıkan üç kere beşyüzbin kişilik düşman ordusunu tüm kılıçtan geçirip Kostantaniyye sûrlarına vardı ise de, Eyüp'le Yedikule arasındaki doruğu göklere değen, başı bulutlar delen, gökyüzüne başkaldırmış kaleler önünde takattan kesilip can verdi.

Sayı bilgisi yüzbinleri geçip milyonlara varamayan Selim Hoca konuşurken, bikez «on kere yüzbin», «beş keer beşyüzbin» diye atmaya başladı mı, artık onun atmalarının sonu-sınırı olmazdı.

Asıl şaşılası şey, Selim Hoca'nın, sanki ne dediğini anlıyormuş gibi Bayan Redmavs'ın gözlerinin içine baka baka konuşması, Bayan Redmavs'ın da, anlamadığı halde sözün etkisinde kalıp ilkin gözlerinin yaşarması, sonra da ağlamaya başlamasıydı. Selim Hoca'da nasıl bir keramet vardı ki, dilini bilmediği kadını konuşmasıyla ağlatıyordu? Abbas efendi,

— Bu Selim Hoca'dan ben korktum, dedi, yahu dil bilmez kadını sözle ağlatıyor be... Görürsün sen, Selim Hoca bu bu kadını müslüman da yapar, hem de yapar... Yaptıktan kelli, bir de kadını kendine nikâhlar...

Selim Hoca'nın karısı olduğunu söyledim. Abbas efendi,

— Karısı olmakla? dedi. Yahu bu herif müslüman, hem de imam. Ne demek? Dört karı bile alır. Üstelik, bu Amerikalıyı müslüman yapacağından bir de sevaba girer. Bak, bak yahu, bak... Biz yapsak günaha gireriz, senin Hoca hem karıyı alacak, hem de üstelik sevaba girecek...

Evet, Bayan Redmavs ağlıyordu; bizler de onu, Selim Hoca'nın etkili sözlerine ağlıyor sanmıştık. Oysa Erkal, vapur bacasından çıkan duman kurumları gözüne kaçtığı için kadının gözünden yaş geldiğini söyledi. Nereye gitsek, terslik gelip gelip bizi buluyor. Kadına Boğaz'ın güzelliğini gösterelim de gönlünü alalım dedik, bu kez de gözüne kurum kaçtı.

Selim Hoca, kurum girdiği için kadının gözünden yaş geldiğini anlamamış olmalı ki kendi sözlerine ağlıyor sanarak iyice kadına yönelmiş, gözlerine baka baka anlatıyordu. Fatih, İstanbul'u kuşatan onbirinci ordunun başında ve İstanbul'u almış. Selim Hoca'ya kulak verelim.

— En son olarak da, bizim zamanımızda, bu İstanbul kenti, demokrasi denilerek, onikinci kez gecekondularla çepeçevre kuşatılmıştır. Bu güzelim haspa, bu eşsiz yosma, gecekonduları bile beline bir boncuklu kuşak gibi kuşanmasını bilmiş, yine de çirkinleşmemiştir. Vah binler kere yazık ki, bu güzeller güzeli İstanbul, çerden çöpten, isten pisten, kirden pastan, tozdan çamurdan geçilmez ve güzelliği seçilmez olmuştur. Belediyeciler de kenti artamaz olunca «Aslan yatağından, şahan durağından, şah otağından bilinir» denilerek yan gelip yatmışlardır. Vaah, on kere beşyüzbin yazıklar olsun ki, İstanbul'da eski İstanbullu yaşayamaz olmuş, eski İstanbul terbiyesi ise bulunmaz değerde bir antika olup, birbirine bugün bile «Teşekkür ederim» diyenler duyulursa «Aaa teşekkür ediyor!» diye şaşılarak, hâlâ teşekkür etmesini unutmamış olanlar «Eski Eserleri Koruma Derneği»ne ihbar edilmiştir; var yazık yüz kere beşyüzbin yazık!

Bayan Redmavs'ın gözünden kurum çıkmış olmalıydı ki, kadın, Erkal'a, önünden geçmekte olduğumuz Kızkulesi'ni gösterip ne olduğunu sordu. Selim Hoca da şöyle dedi:

«Altı tuz
Üstü buz
Gece yıldız
Gündüz kız»

Erkal,

— Ne demek Selim Hoca ama? diye sorunca Selim Hoca da,

— Bu bir bilmecedir, işte bu gördüğünüz Kız kulesi demektir, deyip şöyle açıkladı:

— Altı tuz, yâni altı tuzlu su, deniz... Üstü bu zdediği, rüzgârda, ayazda çıplak durması... Gece yıldız, demesi de gecenin karanlığında ışıl ışıl ışıması demek... Gündüz kız bidliğimiz kızkulesi işte, kız gibi güzel...

Derken bir satıcı,

— Sayın bayanlar baylar! Şu gördüğünüz zarif ambalaj içinde sekiz türlü iğne bulunup her bir iğne ayrı ayrı nakış dikiş... diye başlayıp sattığı iğnelerin reklâmını yapmaya başlayınca, az önce Selim Hoca'nın satış reklâmcısı olduğunu söyleyen adam yanındakine,

— Bak gördün mü, ben sana söylememiş miydim, dedi, işte bu sakallı herif, bu iğne satıcısının ortağı. Bunlar hep böyle iki ortak çalışır. Ağzı lâf yapan ortak, şundan bundan ballandıra ballandıra konuşup aylak avanakları başına toplayınca, öteki hemen ortaya çıkıp satışa başlar. Bunların birince tavcı, öbürüne de çığırtkan denir. Bu sakallı dürzü iğne satan çığırtkanın tavcısı olacak.

İğne satıcısı mallarını sata dursun, öte yandan başka bir satıcı sökün etti. Bu ikincisi, beşon şey birden satıyordu. Traş fırçası, küçük masa aynası, düdüklü çocuk balonu, renkli kalemler, daha da başka şeyler. Arkadan tarakçı geldi. Naylon torbalar içinde ayrı işler gören, büyüklü küçüklü altı tarağı birden takım olarak satıyordu. Bu arada bir delikanlı, tek tek dolaşarak her yolcunun eline, önüne, kucağına, kâğıda sarılı bir şekerle, bir de avuç kadar basılı kâğıt bırakıyordu. Selim Hoca,

— Besbelli mevlit şekeri olacak... deyip şekeri ağzına attı. Ama öbür yolculardan hiçbiri şekeri yemedi. Delikanlının bıraktığı kâğıdı okudum. Orada yazılana göre, askerlik yaşına gelmiş koca delikanlı, anasız babasız kimikimsesiz olduğundan iyi yürekli, yardımsever yolculardan, verdiği şekere karşılık gobaştan bir başa güvertedeki yolculara şekerle basılı kâğıtları dağıtan delikanlı, bu kez, yolcuları ikinci kez dolaşmaya başladı. Acıyıp para verenden para alıyor, para vermeyenden de şekerle basılı kâğıdını geri alıyordu. Bu şekerleri uzun zamandan beri yolculara vermiş, geri almış olmalı ki, şeker kâğıtları kullanıla kullanıla iyice yıpranmış, kirlenmişti. Hattâ Selim Hoca, yapış yapış şekere yapışmış sargı kâğıdını çözmek için çok zorlanınca, kâğıdı açmaktan vazgeçip, ya bismillâh, diyerek kâğıdın birazıyla birlikte şekeri ağzına atmıştı.

Şeker dağıtma bahanesiyle dilenen delikanlı, Abbas Efendinin önüne gelip elini uzattı. Abbas efendi, ya şekeri geriye, ya da parasını isteyen delikanlıya,

— Senden şeker isteyen mi oldu? Allah razı olsun, getirtip verdin, biz de ikram diye yedik... dedi.

Selim Hoca,

— Biz seni mevlit şekeri dağıtıyor sandık, rahmetlinin ruhuna dua bile ettik... dedi.

Selim Hoca'yla Abbas efendinin şeker yüzünden dilenciyle çekişmeleri yolcuları güldürüyordu. Bir de ne görsem, Bayan Redmavs da avurtlarını şişire şişire, dilencinin verdiği bayatlamış akide şekerini emmiyor mu! Abbas Efendiyle Selim Hoca'nın öldür Allah şeker paralarını verecekleri yok, o sırnaşık oğlanın para diye Bayan Redmavs'a da asılmaması için, hemen keseye davranıp, yolculara daha çok rezil olmamak için, parayı verdim, tebelleş oğlanı başımızdan dehledim.

Satıcıların biri gidip biri gelirken yaşlı bir adam ortaya çıkıp, kendisinin eski ve çok usta bir hokkabaz olduğunu, şimdi «sayın yolcuların huzurlarında» bikaç gösteri yaparak, «yolculuğun eğlenceyle geçmesine» çalışacağını söyledikten sonra ağzını açtı, hepimizin gözü önünde, beyaz iplik sarılı koca bir makarayı yuttu. Cebinden boş bir makara çıkardı. Sağ elini burnuna götürüp, burun deliğinden çıkardığı beyaz ipliği sağarak o boş makaraya beyaz ipliği sardı. Daha sonra iri bir fındığı parmakları arasında yok etti, saçları arasından çıkardı. Sonra bir yolcunun elinden çakmağını aldı. Hepimizin gözü önünde, elindeki çakmak kayboldu. «Çakmağı içinizden biri çaldı» diyerek, yolculardan kimisinin üstünü başını aramaya başladı. Aranma sırası Selim Hoca'ya gelince, Selim Hoca kızıp adamı kovdu. Yapışkan hokkabaz,

— Demek sen aldın ki, üstünü aratmaktan çekiniyorsun... dedi.

Selim Hoca, şakadan anlar olmadığından, az kalsın hokkabazın üstüne atılacaktı. Hokkabaz,

— Demek sen almadın, öyleyse bu bayanı

arayalım... deyip, Bayan Redmavs'ın üstüne yöneldi.

«Aman etme, dur hele...» dememize kalmadan, gıdıklandığından mı, yoksa cilvesinden mi, her nedense kıkır kıkır gülen Bayan Redmavs'ın üstünü başını arayıp, orasını burasını yoklayıp mıncıklamaya başladı. Bayan Redmavs'a ikisi de tutkun olan Abbas Efendiyle Selim Hoca, kıskançlıktan nerdeyse kuduracaklardı. Onları zarzor tutuyordum. Derken, o yaşlı hokkabaz elini Bayan Redmavs'ın eteğinin altına sokup da,

— İşteee, işte burdaymış! —Selim Hoca'ya— Demek sen arakladın, sonra bu hanıma kamançe ettin... demez mi!

Kokkabaz, çakmağı Bayan Redmavs'ın eteğinin altından çıkardı.

Yolcular, kahkahadan kırılıyorlardı.

Yaşlı hokkabaz, yağlı, kirli kasketini başından çıkarıp yolculardan para topluyordu.

Bir küçük çocuğun elinden tutup yürüttüğü bir kör kadın dilenci geldi. Kör kadın dilene dursun, bu kez bir adam cümbüş çalarak, içkiden boğuklaşmış, cıgaradan çatallaşmış, kalın, boğuk, hırıltılı bir sesle şarkı söylemeye başladı. Öte yandan, On - oniki yaşlarında gösteren iki çocuk, masaları, koltukları yanlara çekip, kendilerine açtıkları ortadaki yerde cambazlık gösterilerine giriştiler. Perende attılar. Biri öbürünün omuzuna çıktı.

Cümbüş çalıp şarkı söyleyenin ardından cambaz çocuklar para topladılar.

Kısacası, Kadıköy'den İstanbul'a gelen vapurun güvertesi, Yenicami avlusundaki, Eminönü alanındaki kargaşalığı çoktan geçmişti. Bütün bu reklâmcılar, satıcılar, bir küçük sirk'e benzettikleri vapur güvertesindeki hokkabazlar, cambazlar, dilenciler, çalgıcılar şarkıcılar yetmezmiş gibi, bir de vapurun resmî elbiseli bir memuru gelerek, ordaki her yolcudan birer lira toplamaya başladı.

Bizi bu kadar eğlendirdikleri için para almak haklarıydı. Ama yolculardan kimisi,

— Ne parası yahu, biletimi aldım ya... diye parayı vermek istemeyince, memur, burasının vapurun lüks yeri olduğunu, onun için ayrıca lüks bileti kesileceğini söyledi.

Bunun üzerine Selim Hoca,

— Dilenciler bile, kimi şeker verdi, kimi şarkı söyledi, kimi çalgı çaldı, cambazlık yaptı, dilenmeye hak kaazndı. Sen durup dururken, hiçbir hüner göstermeden, makbuz elinde bizden nasıl para istersin? diye çıkıştı.

Memur bu söze çok kızıp, «Devlet Denizyolları vapuru...» diye başlayıp bikaç kez hecelerin üstüne basa basa «devlet!» diye, «hakaret» diye bağırdı. Ordan bir yolcu, yüksek sesle,

— Yahu, bu memurun ne kabahati var, asıl kabahat dev... deyip yutkunduktan sonra alçak sesle sözüne,

— Kabahat hiç kimsenin değil... diyerek tamamlandı.

Selim Hoca'nın ağzı kapanmıyordu:

— Ne lüksüymüş bu? Bu ne biçim lüks? İnsan bu gürültüye patırtıya ancak devlet zoruyla katlanabilir. Bir de üstelik lüks diye bizden haraç mı alacaklar?

Selim Hoca'nın canını al, parasını alma... Bu kez de parayı ben vermek zorunda kaldım. Tek; Bayan Redmavs buranın lüks yer sayıldığını, bizden lüks diye haraç alındığını anlamasın...

Gelgelelim, kadın gürültümüzden, çekişmemizden şaşırıp, Erkal'a nedir, ne oluyor, diye sormuş. Erkal yine, aman ne desem, diye kıvranmaya başladı. Selim Hoca,

— Aman Erkal oğlum, öyle bir yalan kıvır ki, elin kadını yurdumuzu kötü tanımasın... dedi.

Evet, bu bizim Erkal, ilerde turizm bakanı olmaya lâyık bir adam olacak. Ne dese beğenirsiniz! Amerika'da her büyük iş, özel sermayenin elindeymiş ya... Amerika'da özel girişimciler arasında sıkı rekabet varmış ya... İşte, bizim Erkal da, Boğaz'da işleyen vapurları bikaç özel şirketin işlettiğini, bu şirketler arasında daah çok yolcu taşımak için büyük rekabetler olduğunu, bu bizim bindiğimiz vapurun bağlı olduğu şirket de, yolculara çekici gelsin diye seyrettiğimiz özel gösteri programı düzenlediğini, söylemiş. Sözde bütün o satıcılar, dilenciler, çalgıcılar, şarkıcılar, hokkabazlar, cambazlar falan filan, yolcuları eğlendirsinler diye tutulmuş.

Bayan Redmavs Turizm Bakanı adayımız Erkal'ın palavralarını yuttu mu, yutmadı mı bilemem; yalnız vapur Karaköy iskelesine yanaşırken öyle bir çığlık attı ki, yolcuların çoğu gibi ben de, vapur iskeleye yanaşırken kadının bir yeri sıkıştı sandım. Oysa o küçük radyosundan yeni bir haber almış da ona sevinip çığlık atıyormuş. Amerikalı astronot akrabası başarıyla uzay yolculuğunu sürdürü-

yormuş. Ay'a varmak üzereymiş; Ayın resimlerini çekmişmiş...

Ne olacak yâni? Bunda bu kadar sevinilecek ne var? O uzay gemisine binmiş olsaydık, biz de Ay'a giderdik. Biz de Allahın izniyle yolculuğumuzu başarıyla sürdürürdük. Bir de, terslik olmasaydı da, Amerikalı kadını altına işetmemiş olsaydık, herşey yolunda gitti sayılırdı. Hoş, vapurun güvertesinde öyle eğlenceli gösteriler seyretmişti ki, altına işediğini çoktan unutmuştu bile... Eteğinden, paçasından sızan çişler de güvertede Boğaz yelinden kurumuş, yalnız çorabında ak, ayakkabısında açık sarı çiş lekeleri kalmıştı.

Hele bir de Bayan Redmavs'ı Florya plâjına götürüp denizde çimdirtebilirsek, Ay'a gidecek astronot akrabasından daha büyük bir iş başarmış olacaktık.

Taharrî'den bir şiir:

Not Kostantinopolo, İstanbul!
Ulan Orostopolo İstanbul!
Aklını kaybedersen, zarar yok...
Kendini kaybedersen ara bul!
Not Kostantinopolo, İstanbul!

BU, FLORYA PLAJINDA DENİZ ARANMAKTAYKEN AMERİKALI KADININ NASIL YİTİRİLDİĞİDİR

Vapurdan inince Erkal akıl edip karnımızın acıktığını bize haber verdi. Çoktanberi acıkmıştık, ama içimizden bir gözükara yiğit çıkar da, kesenin ağzını açıp paraya kıyar, hepimize yemek ısmarlar diye, bu eliaçıklığı birbirimizden umup beklediğimizden sesimizi çıkarmıyor, yemek ısmarlamak üstümüze kalır diye açlık sözü etmiyorduk. Yola çıkarken her ne denli o günkü bütün giderleri aramızda bölüşeceğimize söz kesiştiysek de, yine de sözü paraya geçen bir eliaçık yiğitin çıkmasını bekliyorduk. Amerikalı kadının açlıktan kıvrandığını gören Erkal, sanki biz bilmiyormuşuz gibi, karnımızın acıktığını açığa vurunca, artık bu sorun su yüzüne çıkmış oldu. O zaman Abbas Efendi, burdan yürüye yürüye Gülhane Parkı'na gitmemizi önerdi. Bu öneriye çok kızan Selim Hoca O'na,

— Hey avanak Abbas Efendi, Gülhane Parkı'nda beleşten fodla mı dağıtılır ki bizi oraya sürüklersin? dedi.

Abbas efendi de bu önerisinin dört nedeni olduğunu, önce Gülhane Parkı'na dek yaya gideceğimizden taşıt parası vermeyeceğimizi, oraya gidene dek Bayan Redmavs'a İstanbul'umuzun çekici bir bölümünü gezdirip göstereceğimizi, sonra Gülhane Parkı'nın İstanbul'un en güzel yerlerinden biri olup Selim Hoca'ya bilgisini gösterme fırsatı vereceğini, en sonra ve en önemli olarak da Gülhane Parkı'nda gezginci tükürük köftecileri bulunduğundan çok ucuza karnımızı doyurabileceğimizi söyledi.

Bunun üzerine Selim Hoca,

— Hak aklınıza bin yaşa Abbas Efendi, sende bunca akıl vardı da yahu, neden Alaman içinde tutunamayıp bir de üstelik karını ele kaptırdın, hiç anlayamadım... dedi.

Yürüyerek Galata Köprüsü'ne çıktık. Köprüden giderken, gerçekten çok derin bilgili olan Selim Hoca «Erkal oğlum, dediklerimi kelimesini kaçırmadan Bayan Redmavs'a çevir» dedikten sonra anlatmaya başladı:

— Bu sağ yanımızdaki eskiden deniz olan, ama şimdi mavnalardan, ölü motorlardan, her deniz taşıtı leşlerinden ve çerden çöpten denizi görünmeyen yere Haliç denir. Sol yanımız ise Boğaziçi'dir. Boğaziçi'nin frenkçesi Bosfor olup, Haliç'in frenkçesi ise Altınboynuz'dur. Yabancıların buraya Altınboynuz demelerinin nedeni şu ki, bu küçük deniz parçası, geniş ağzı işte bu Galata'da olup, Kâğıthane deresine doğru kıvrılıp daralan bir boynuz biçiminde olduğundan ve güneş batımında Süleymaniye üstünden güneşin sarı pulları Haliç sularına serpilip, suları sarı yaldıza kesip, koca Haliç altından yapılmış bir boynuza döndüğünden, bu güzelliği gören yabancıların ağızları açık kalıp, akılları başlarından gidip ve dilleri tutulup ve erkek olanları

ellerini başlarına vurup aranarak, «Biz de boynuzu yaldızlı olanlar pek yoktur!» deyip buraya Altınboynuz adını vermişlerdir.

Selim Hoca, atlı arabanın demir çemberli tekeri, bozuk kaldırım taşlarında paldır küldür döner gibi, kelimeleri birbiri ardına öyle yuvarlayıp hızlı konuşuyordu ki, dediklerini çevirmekte darda kalan Erkal,

— Aman Hoca amca, kurban olayım, iki lâf arasında hele bir soluklan ki, ilkin ben ne dediğini anlamaya zaman bulup sonra da İngilizceye çevirmeye fırsat bulayım... dediyse de, bikez hızını almış olan Selim Hoca'yı ne durdurmanın, ne yaavşlatmanın olanağı vardı. O boyuna anlatıyordu:

— İşte bu Haliç ve öteki adıyla Altınboynuz denilen yeryüzü güzeli, vaah on kere yüzbin yazıklar olsun ki, biz değerbilmezlerin pençesine düşüp bombok olmuş, zavallı altın boynuz bok çukuruna düşmüşe dönmüştür. Bu Haliç denilen yeryüzü cennetinin kıyılarını derme-çatma fabrikalarla donatıp, güzelim denizini de fabrika artıkları ve süprüntüleriyle ve salhanenin hayvan dökünüleriyle, artık kan ve derileriyle doldurarak ve evlerin, fabrikaların, gecekonduların lâğımlarını içine akıtarak, insan dışkısı ve hayvan fışkısını dökerek, bunlar yetmemiş gibi gemi leşlerini de batırarak, Haliç'in suyunda balıkları, havasında kuşları zehirleyip, kendimizden başka hiçbir canlı yaratığın yaşamaya dayanamıyacağı bir zehirli gaz kaynağı haline getirmişizdir çok şükür!

Memleketimizi iyice kötüleyip batıran bu sözleri üzerine artık kan başıma sıçrayıp ve ulusal duygularım coşup,

— Ulan seni hoca yapanın ben... Ulan hayin hoca!.. Senin hayinliğin elverdi, yeter, sus! deyip sakalından da utanmayan bu namerdin üzerine yürüdümse de, aşağılamam Selim Hoca'ya vızgelip sözünü sürdürdü:

— Haliç'e o denli çok pislik doldurduk ki, zavallı Haliç'in suları iğrenerek, kirlenmemek için eteğini çeke çeke kaçıp uzaklaşınca Haliç'in içinde çıban gibi karalar çıkmaya, adalar oluşmaya, bu oluşan adalara gecekondular doluşmaya başladı. Her nereye gitsek oranın suyunu kuruttuğumuzdan, çok yakında zavallı Haliç'in de suyunu tüm kurutup oralarının da parsellenerek satılacağı kesindir.

Erkal, Selim Hoca'nın dediklerini yarım yamalak da olsa İngilizceye çevirmiş olmalı ki, Bayan Redmavs, Haliç denizinin pisletilmesine karşı neden tedbir alınmadığını sordu. Bu soruya Selim Hoca'nın karşılığı şöyle oldu:

— Haliç'i biz boşuna pisletmedik. Elbet bizim de bir bildiğimiz var. Çünkü nüfusumuzun aşırı çoğalmasını durdurmak için bu Haliç çöplüğüne gereksiniyoruz. Bu denizden bozma çöplük olmasaydı, şimdiye dek bizim nüfusumuz kırk milyon değil, Tanrı korusun, dörtmilyon olurdu. Bu kırk milyonu doyuramazken o zaman ne yapardık? Çünkü bizim kadınlarımız pek çok doğurgan ve erkeklerimiz pek çok doğurgan ve erkeklerimiz pek çokcmfh çok üretken ve doğurtkan olduklarından, çöplüklerden saçılan erkeklik kesici ve kadını kısırlatıcı bu zehirli gazlar da olmasa, nüfusumuz her yıl yüz kere yüzbin artırdı. Oysa şimdi çöplüklerimizden ve özellikle Haliç'ten yayılan zehirli gazlar yüzünden nüfusumuz yılda ancak yüzden üç artmaktadır ki, biz de bunun yarısını Alaman içine, Avustralya göçüne, yaban illerine gönderip, gerisini de yarı aç yarı tokluğa alıştırıp işin içinden çıkmaktayızdır. Yâni bu Haliç bizim nüfusumuzu sınırlar. Haliç denilen bu deniz bozuntusu çöplükten öyle bir tür gaz tüter ki, bu kıyılarda ve dolaylarında, çok değil, üç gün kalıp da bu gazları solunanlardan erkekler erkeklikten kesilir, kadınlar kısır olur. Hattâ Eyüp mezarlığının bakımsızlığını ve sefaletini görüp de yaşamanın güzelliğini anlamak için turistler buralarını bir iki saat dolaşsalar, bi-izn-illah-ı teâlâ, en azından beş yıl sekse istek duymaz ve karılarıyla bacı, kocalarıyla kardeş olurlar.

Erkal, Selim Hoca'nın sözlerini çevirmeye çalışırken, arada «antiseks» diye ağzından bir lâf kaçırınca, Bayan Redmavs, köprünün Haliç yanından kendini can derdine düşmüş gibi hemen öteki yana attı.

Hep birlikte Galata Köprüsü'nün Boğaziçi yanındaki yaya kaldırımına geçince, hangi taşı kaldırsan altından çıkan bilgiç Selim Hoca bu kez de Boğaziçi'ni anlatmaya başladı:

— Efendim, Boğaziçi'ne yabancılar Bosfor derler. Neden Bosfor derler? Çünkü... Tarih babası Heredot, kitabının başında bunu anlatır. Hellen tanrılarının ağası olan Zeus, her babayiğit koca gibi gayetle kılıbık olduğundan, karısı Hera'dan çok yıkılarmış. Tanrıça Hera da, düşman başına, eli bayraklı bir ka-

rı... Zeus, karısından korkarmış ama, zamparalıktan da geri durmaz, karısından gizli aşk kaçamakları yaparmış. Kral Inakhos'un kızı, güzeller güzeli İo'ya gönlü akmış, sonunda karısı Hera dalgayı çakmış, zavallı İo'yu parçalayacak. Üstelik İo'cuk da tanrıların ağası Zeüs'ten gebe kalmış. Zeüs'tür bu koca tanrıların ağası, karısından saklamak için, İo'yu bir ak inek biçimine sokmuş, karısı Hera bunu da yutmamış, gebe ineğin ardına bir büvelek tebelleş etmiş. Büvelek sokunca, zavallı gebe inek kendini ordan oraya atarmış, handiyse çocuğunu düşürecek. İşte ordan oraya kaça kaça, sonunda Avrupa'dan, Boğaziçi'ni atlayıp Asya'ya, şimdiki Kadıköy'ün olduğu yere canını atmış. İnek, Boğaz'dan atlayıp, geçince, buraya «İnek Geçidi» anlamına gelen Bosfores demişler.

Bizim Erkal, Selim Hoca'nın dediklerini İngilizceye çevirebiliyor muydu, çevirebiliyorsa Bayan Redmavs bunlarda nbişey anlıyor muydu, bilemem ama, doğrusu ya ben Selim Hoca'nın her konudaki derin bilgisine şaşıyordum.

Selim Hoca, kendi sözlerinin coşkusuna kapılıp gitmişken, Bayan Redmavs çığlık çığlığa bağırmaya başladı. Her zamanki gibi, sevinmesiyle yerinmesi ayırt edilemediğinden, neden çığlıklar attığını anlayamamıştık. Akrabası astronot Ay'a mı ulaşmıştı da seviniyordu, yoksa birden karnına sancı mı saplanmıştı, anlayamadık.

Kadın, çığlıklar atarak olduğu yerde fırfır dönüyordu. Neden sonra Abbas Efendi olanları anladı. Köprünün bodosundaki demir korkuluklara sırayla dizilmişler, ordan denize olta atıp balık tutuyorlardı. Köprü bir baştan öte başa bu balık avcılarıyla doluydu. Kimisi oltayı sallayıp sallayıp savuruyor, kimisi, olta iğnesine yem takıyor, kimisi yakalanmış balıkları olta iğnesinden çıkarıyordu. Oltayla denizden çıkarılmış balıklar havada uçuşurken yalaz çakarak yanıp sönüyordu.

Selim Hoca gebe ak ineği, Bosfor'u anlata dursun, Köprü üstündeki balıkçıların görüntüsünden, ortadaki balıkların havada uçuşmalarından çok coşkulanan Bayan Redmavs da durmadan fotoğraf ve film çekiyordu. İşte ne olmuşsa bu sırada olmuş, zavallı Bayan Redmavs yere serilmiş olta mesinalarına dolanmıştı. Kurtulmak istedikçe daha çok dolanıyor, bir olta mesinasından öteki oltanın mesinası içine giriyordu. Biz uzaktan onun saydam mesinalara dolandığını ayırt edemediğimizden, bu kadın neden çığlık çığlığa dönüp duruyor, diye şaşıyorduk. Ama orada balık tutanların, olta mesinaları birbirine dolaşıp karıştı diye Bayan Redmavs'a sövüp saymalarından durumu öğrendik. Zavallı kadın, kurtulmaya çalıştıkça, kundaklanmış çocuk gibi, daha çok olta iplerine dolanıyordu. Kimi balık avcıları da,

— Köpek balığı yakalandı... diye gırgır geçerek gülüşüyorlardı.

Epey bir zaman uğraşıp Bayan Redmavs'ı dolandığı iplerinden kurtardık. Ama mesina ipleri, zavallının çıplak bacaklarını, kollarını kesmiş, örselemişti.

Selim Hoca Boğaziçine değgin daha pekçok bilgi verecekti ama, zaman kalmadı, onun gevezelikleriyle hiç anlamadan Galata Köprüsü'nü geçip Eminönü'ne varmıştık.

Sirkeci'yi geçip Gülhane Parkı'na varmıştık ki, gazegenci köftecilerin ocaklarından yayılan, ağzımızı sulandıran mis gibi köfte kokularını duyduk. Köfte kokularından yön belirleyerek doğrulmuştuk ki, biri zurna, biri def çalan, biri de burnundan halkalı ayıyı yeden üç çingene önümüze çıkıp yolumuzu kesti. Bizden para alıp ayı oynatacaklardı. Biz çingeneleri dehleyip Gülhane Parkı'na yürümek istedikse de, Bayan Redmavs zurna ve def ve dümbelek sesinden hoşlanıp ve bunların ezgisine uyup oynayan ayıyı görüp bir şaşkınlığa daah uğradığından oraya çakılıp kaldı ve resimler ve filmler çekmeye girişti. Neyse, kadın bir zaman sinema filmleri ve resimler çekip, üç çingeneye epeyce paralar verdikten sonra yolumuza gitmek istedikse de, bu kez, giysisi renk renk çiçekli basmadan, başındaki yemenisi ilkyaz çiçeği gibi açmış, kapkara saçı kırmızı karanfilli, zeytin pırıltılı derisi sahtiyana dönmüş, gözleri kara yalaz gibi parıldayan, dişleri aktan ak, karabiber kokuşlu, güneş yanığı, tenli, yabansı bakışlı, su akışlı, kara gözlü, kara kaşlı, kocayemiş dudaklı, tırnakları böğürtlen nakışlı bir çingene kızı, yâni bir dal çingene, salına salına gelip, Bayan Redmavs'a,

— At iki patakoz da sana kokorozlu bir fal bakayım güzelim... diyerek yılışınca, Bayan Redmavs da sanki kızın övmelerini anlamış gibi gevşeyip mayışmadı mı!

Bu çingene falcılar, Amerikalı kadının ya-

bancısı değilmiş. Çünkü dünyanın her yerinde bulunurlarmış, gezdiği ülkelerde onları çok görmüşmüş...

Çingene falcı, bakla döküp öyle güzel bir fal söyledi ki, onun sözleri ne İngilizceye, ne başka bir dile çevrilebilirdi.

Falcı kız, Bayan Redmavs'a, çok yakınında bulunan iki erkeğin birden kendisine gönül verdiğini, bunlardan birinin sakallı, öbürünün de iskele ayağı gibi kalın olduğunu söyleyince, Amerikalı kadının iki tutkunu olan Selim Hoca'yla Abbas Efendi, bu iki aşk rakibi, gizleri açığa vurulduğu için suratlarını astılar. Daha sonra falcı, Amerikalı kadının kaçırılacağını söyleyince, beni bir korkudur alıp, Abbas Efendi'yle Selim Hoca'ya,

— Amanın arkaadşlar, bu çingene herşeyi biliyor, sizin ona tutkunluğunuzu bildi. Şimdi de kadın kaçıracaklar diyor. Aman ola ki, sakın kadını kaçırmaya kalkışırsanız, bütün dünyaya rezil oluruz. Aman kendinizi tutun, dilinize elinize belinize söz geçirin! dedim.

Falcıyı başımızdan savıp köftecilere gitmek istiyorduk aam, Bayan Redmavs, para verdikçe çingene falcı doymuyor, yeniden fala bakıp para istiyordu. Çingeneyi iteleyip zorla kendimize yol açıp Gülhane Parkı kapısına geldik ki, içerisi bir ana baba günü; bilip bilmediğimiz her tür satıcı orada toplanmış. Erkal,

— Bana kalırsa Gülhane Parkı'na girmekten vazgeçelim. Kadın içerideki kargaşalığı görürse utanç duymayalım diye yeni yeni yalanlar uydurmak zorunda kalacağız. Bende de yalan tükendi artık... dedi,

Bunun üzerine parasının cebinde durarak kendisini biraz daha ısıtmasını bile kazanç sayan Selim Hoca,

— Doğrudur, dedi bir yabancı konuk kadına burada ayaküstü köfte yedireceğimize en iyisi Florya'ya gider, orada rahat rahat birşeyler yeriz...

Gülhane Parkı'nı Bayan Redmavs'a göstermekten cayıp Sirkeci'ye geldik. Bayan Redmavs'ın simitçilerin tablalarındaki simitleri, çörekleri baygın baygın bakıp yutkunmasından, bizden çok daha aç olduğu belliydi.

Biletlerimizi alıp trene bindik. Çok beklemeden trenimiz kalktı. Elektrikli trende gitmek pek keyifli oluyordu. Ne var ki, kırk kişilik kompartımana ikiyüzkırk kişi doluşup istif durumunda iyice sıkıştığımızdan, sürmekte olduğumuz keyfin tadını çıkaramıyor, hattâ farkında bile olmuyorduk. Hepsinden kötüsü, dayanılmaz sıcaktı. Elektrikli tren pek hızlı gittiğinden, daha doğrusu gitmesi gerektiğinden pencereleri açmak da yasaktı. Ter içinde kalmıştık. Akan terle Bayan Redmavs'ın yüzündeki bütün boyalar birbirine karıştığından zavallı kadın soytarıya dönmüştü. İyi ki kadının boyu yolcuların hepsinden uzundu da, sıkışık yolculardan hiçbiri onun suratını göremiyordu.

Bizim takımın en açıkgözü Selim Hoca olduğundan, yalnız o oturacak yer bulmuştu; üstelik pencere yanına oturmuş, hem dışarısını seyrediyor, hem de fırsatını bulmuşken elektriği, elektrikli treni övüyordu. Selim Hoca, kadına yer vermek için, yerinden kalkmak değil ya, şöyle bir kıçını kıpırdatacak olsa dört beş kişi birden atılıp onun yerini kapacaklardı.

Biz bu sıkışık düzen üzere trende giderken Selim Hoca, Erkal'a,

— Sor bakalım Bayan Redmavs'a, dedi, acaba Amerika'da da elektrikli tren var mıymış?

Bu soru üzerine yalnız biz değil, trendeki bütün yolcular kahkahayı bastılar. Bunca bilgisi olan Selim Hoca'nın bu konudaki bilgisizliğine ençok şaşan ben oldum. Abbas Efendi, Selim Hoca'ya bir üstünlük fırsatı yakaladığından,

— Yahu Selim Hoca, dedi, sen iyice şaşırdın, elektriğin anayurdu Amerika olsun da, koskoca Amerika'da elektriksiz tren olsun, hiç olur mu?..

İşte sözün burasında öyle bir çatırtı çuurtu koptu ki, kimi yolcular da hemen eğilip siper alınca, ben ilkin makineli tüfek ateşine uğradığımızı sandım. Selim Hoca «Ah!» diye feryat etti. Nedir aman, neyin nesidir, diye sorduğumuzda, trenin her günkü yolcuları alışık olduklarından biliyorlarmış; anlattılar: Başka hiçbir eğlenceleri olmayan semt çocukları, tren yolu boyunca öbek öbek toplanıp önlerinden geçen elektrikli treni taşlayarak nişan talimi oynarlar, eğlenirlermiş. İşte bu taşlardan biri, Selim Hoca'nın yanında oturduğu pencere camını kırıp Hoca'nın alnını sıyırmıştı.

Elektrikli tren, kendisini taşlayan çocuklardan hızla kaçtı. Üç istasyon sonra bir daha taş baskınına uğradık. Bayan Redmavs, bu

olup bitenleri sordu. Ben o zaman,

— Hadi göreyim seni Erkal, dedim, her zamanki gibi yine öyle usturuplu bir yalan kıvır, «Bizde töredir, konukseverliklerinden halkımız seni taşa tutuyorlar» de ki, Amerikalı kadının da aklı başından gitsin! dedim.

Kadının sorusuna cevap vermeye kalmadan tren zınk diye durdu. Yolculardan kimisi istasyona geldik sanarak çıkmaya yeltendiyse de kapılar açılmadı. Yolculardan «Ceryan kesildi! Elektrik kesildi!» diye sesler geldi. Ne tren gidebiliyor, kapılar da elektrikle işlediğinden, ne de kapılar açılıyordu ki, bir solunum hava alalım. İçerisi hamama dönmüştü. Yolculardan bunalan biri «Ne olacak bu böyle? Ne yapacağız?» diye sorunca, biri de «Başka umarımız yok, cereyan gelsin diye dua edeceğiz» dedi. Gerçekten de dua edenler vardı. Yolcular, yağmur duasına çıkar gibi, cereyan duasına başlamışlardı. Bilmem duadan, bilmem başka bir nedenden ötürü, elektrik gelip trenimiz yürüdü.

Sirkeci'den kalktığımızdan beri üç kez elektrik kesilip yolda beklemiştik.

Her zorluğa katlandık, göğüs gerdik de, ille Bayan Redmavs'ın namusunu korumakta çok zorluk çekiyorduk. Zavallı kadın, önünden, arkasından, sağından, solundan sıkıştırıyorlardı ki, nasıl bir son derecelerde müstehcen sıkıştırma, anlatılır gibi değil .. Zavallı kadıncağıza önden dayanıyorlar, arkadan dayanıyorlar; hem de öyle bir dayanma ki artık kadın dayanamayıp, zaten uzun olan boyu daha da uzuyordu. Erkal, Abbas Efendi ve ben, Bayan Redmavs'ı kuşatarak, zamparaların saldırganlığından korumaya çalışıyorduk ama, onlaar yine fırsını bulup kadını o yandan, bu yandan sıkıştırıyorlardı. O incecik kadını, biz üç erkek bir olup koruyamıyorduk. Sonunda, Selim Hoca'yı da yardıma çağırdık. Dördümüz kadını çevreledikse de yine boşuna... Aramızdan bir el, bir kol, bir bacak giriyor, nasıl edip bir yol bularak kadını elleyip mıncıklıyordu. Yahu, biz dört erkek olup da bir incecik kadını koruyamayalım...

— Şıst!.. Çek elini!.. Yapmayın yahu, ayıptır... Ulan, hiç mi kadın görmediniz... Yanaşma!.. Çekil! diye ona buna bağıra bağıra, elektrik geldikçe gidip, kesildikçe dura kalka, Florya istasyonuna geldik. Yorgunluktan, açlıktan Bayan Redmavs da, biz de bitmiştik...

Abbas Efendi,

— Hele önce bir denize girip serinleyelim, kendimize gelelim de ondan sonra yemek yeriz... dedi.

Bütün gün söylediği sözlerin en doğrusu buydu.

Önce, parasız olarak denize girebileceğimiz bir kıyı parçası aradıksa da, denizi değil, denizin fotoğrafını bile parasız görmek İstanbul'da olanaksız olduğundan, Florya kıyısına dizilmiş plâjlardan en ucuz olanını geze geze bulduk. Tam plâja gireceğiz, Selim Hoca beni dürtükleyip, kaşıyla, gözüyle, çenesiyle, başıyla bişey işaret etmeye, bana bişey göstermeye çalıştı. Bir de gösterdiği yana bakıp da ne görsem iyi, bu bizim Bayan Redmavs'ın o incecik tiril tiril elbisesinin göğsünden sol bölümü olduğu gibi alaşağı edilmiş. Yâni kadının teni gözükmekte ve sol memesi ortaya çıkmış, pörsük pörsük sallanmakta... Allah Allah, yahu bu ne iş!

Abbas efendi Bayan Redmavs'ın soyunuk tek memesini bizden kıskanıp,

— Bakmayın yahu, ayıptır! deyince, Selim Hoca,

— Ulan avanak, baksana şuraya, bütün millet durmuş kadının memesine bakıyor, ayıp olmuyor da, biz bakınca mı ayıp... dedi.

Dördümüz birden, nasıl olup da, kadının elbisesinin sol yanının açıldığını, meme torbasının bile sökülüp memesinin ortaya çıktığını düşünmeye başladık. Acaba kadının bundan haberi var mıydı? Hiç haberi vara benzemiyor, pörsük ve sarkık memesini hayran hayran seyredenlere bakıp sırıtarak önümüzden gidiyordu.

Erkal,

— Bana kalırsa, trendeki sıcaktan kadıncağız bunaldı, onun için biraz hava alsın diye göğsünü fora etti... dedi.

Selim Hoca da,

— Bunaldıysa, hey oğlum, bunun yalnız sol memesi mi bunaldı?.. Bunalmadan olaydı, tüm giysisini başından atar, çıplağa soyunurdu... dedi.

Abbas Efendi de,

— Olsa olsa, dedi, trende gelirken, biz kadını zamparalardan iyi koruyamadığımızdan, azgın herifin biri, bizim gözümüzün önünde kadının elbisesinin göğsünden içeri elini daldırıp karıştıra mıncıklaya kadının memesini dışarı çıkardı. Böyle olduğu zavallı memenin

pörsüklüğünden, sarkıklığından da belli...

Kadına, sol memesinin açıkta olduğunu söylemeli miydik, yoksa söylememeli miydik? Söylemeye karar verdik. Bakan Redmavs ve yer yer lekelerle benekli kulağına o küçük radyosunu dayamış, yine ilgiyle bir haber dinliyordu. Erkal, yanına yaklaşıp, göğsünü göstermesiyle Bayan Redmavs öyle bir çığlık attı ki, onca kalabalık durup ona bakakaldı. Bizim arkadaşlar, kadının neden çığlık attığını anlayamadılar.

— Daha alışmadınız mı, dedim, kadının huyu bu, akrabası astronottan sevindirici bir haber duyarsa radyodan, işte böyle çığlık atıyor. Herhalde şimdi de astronot, Ay'a inmiş olmalı ki, kadıncağız çılgınlar gibi çığlık atıyor.

Gelgelelim, kadının çığlığı öyle sevinç çığlıklarına hiç de benzemiyordu. Kadının dilinden anlayan Erkal, olanları söyleyince biz de apışıp kaldık. Kadının sol göğsünde entari yakasında, çoook değerli bir broş varmış. Biz trende itiş kakış giderken bir yankesici broşu çıkarmak, çekip almak istemiş, ama başaramayınca, kadının entarisine traş bıçağı atarak kestiği parçayı broşla birlikte kaldırıp almış tüymüş. Traş bıçağını öyle derinden vurmuş ki, kadının entarisinden başka iç gıyneği, meme torbası da kesilip, zavallının sol memesi dışarı uğramış. Sarkıklığı, pörsüklüğü ise, sıcaktan kimsede başını kaldıracak hal olmadığından, o zavallı da büzülüp sarkıp kalmış. İşte Bayan Redmavs bunun için çığlık atarmış.

Bayan Redmavs'ın çığlığı kesilmeyip daha da artınca büsbütün telâşlandık. Erkal, hırsızın yalnız broşla kalmadığını, kadının çantasını açıp içindeki paraları da çaldığını söyledi. İşte o zaman Selim Hoca,

— Oh Allahıma çok şükür, dedi, ben Bayan Redmavs'ı trende ahlâksızlık için sıkıştırıyorlar sanmıştım da çok kızmıştım. Oysa kadını sıkıştıranların hiç de ahlâka aykırı bir niyetleri yokmuş.

Bir zaman hırsızın yakalanması için şikâyetimizi dinleyecek bir polis aradık. Sonunda polisi bulduk. Gelgelelim polis, kimden kuşkulandığımızı sorunca, ne Bayan Redmavs, ne de biz onca sıkışıklığın arasında yanımızdaki yolcuların suratlarına bakmayı akıl edemediğimizden polise hiçbir ipucu veremedik. Bu durumda polis, Emniyet Müdürlüğüne gidip sabıkalı yankesicilerin albümündeki resimlere bakmamızı salık verdi. Ama önce bir denize girip serinlemeli, sonra da karnımızı doyurmalıydık.

Biletlerimizi alıp plâja girdik. Plâj, göz alabildiğine çıplak erkek ve kadın bedenlerinin serili olduğu, ne kumun, ne de denizin göründüğü bir yerdi. Abbas efendi,

— Yanlış yere geldik herhalde, dedi.

— Nesi yanlış, kapıda plâj yazılı levhayı görmedin mi? dedim.

Abbas Efendi,

— Benim bildiğim plâjda deniz olur, burası plâjsa, bu plâjın denizi nerde? dedi ki yerden göğe haklı.

— Hele bir kabineye girip soyunalım ilkin de sonra denizi de ona buna sora sora, arar buluruz... dedim.

Soyunmasına soyunalım ama, benim mayom yoktu. Bayan Redmavs'ın mayosu el çantasındaydı, öbürleri de mayolarını gelirken getirmişlerdi. Benimse hiç mayom yoktu. Yolda satın alırım, diye düşünmüştüm, ama o coşkulu yolculuk sırasında mayo almayı unutmuştum. Plâjda kiralık mayo veriyorlarmış. Mayodur diye elime tutuşturdukları, rengi atmış ve yer yer lekelerle benekli, kirli, soluk bir bez parçasıydı ki sokağa atsan, paçavracı bile eğilip de yerden almaya üşenir. Belki bu mayo diye verdikleri paçavrayı alıp kaçarım diye, yeni üç mayo parasını depozito olarak aldıktan sonra, mayoyu saat başına yüksek fiyat alıp bana kiraladılar.

Beşimiz birden, bize plâjın girişinde anahtarı verilen kabinenin önüne geldik. Bizim oraya gelmemizle bir sürü aylak, Bayan Redmavs'ın çevresine yığıldı. Selim Hoca, bize,

— Siz, dedi, hani dereden geçirilecek kuzu, ot, kurt bulmacasını bilir misiniz? Bir dereden birbirini yemeden bir kurt, bir kuzu, bir demet de taze otu karşıya nasıl geçireceksin? Otla kuzuyu koysan kayığa, kuzu otu yer; kuzuyla kurdu koysan, kurt kuzuyu yer. İşte bizim burada işimiz bu bulmacadaki gibidir. İlkin soyunsun da mayosunu giyinsin diye Bayan Redmavs'ı kabineye soksak, görüyorsunuz kabinenin kaplama tahtaları delik deşik ve de budaklı. Bu itoğlu itler gözlerini deliklere uydurur, kadını seyrederler. İlkin biz kabineye girip soyunsak, bu kez de dışarda birbaşına kalan kadını perperişan ederler.

— Peki, ne yapacağız? dedim.

Selim Hoca,

— Yapacağımız, şu, dedi, bayan Redmavs'la birlikte içimizden iki kişi birlikte kabineye girecek.

— Neden o?

— Nedeni şu ki, bayan Redmavs soyunurken, içerdeki iki kişi, Bayan Redmavs'a peştemal tutacaklar; dışardan dikizleyenler de bir bok görmeyecekler...

Artık Abbas efendi bile dayanamayıp,

— Yahu, görseler, sanki ne görecekler... Bırak varsın görsünler, elin avradının apışının bekçisi mi kesildin? Sana ne? diye bağırdı.

Selim Hoca bozulup,

— Yâni yanımızda getirdiğimiz bir kadındır, namusunu korumak bize düşer. Biz Bekir Efendiyle birlikte kabineye girip peştemal tutsak iyi olur diye düşündüm... diyerek alttan aldı.

Her neyse, soyunsun diye kadını içeri soktuk. Kadının içeri girmesiyle, ben diyeyim yirmi, siz deyin kırk kişi, birden kabinenin tahta kaplamalarına yapışıp gözlerini uydurdukları deliklerden ve tahta aralıklarından içerideki kadını dikizlemeye başladılar. Biz dışardaki dört erkek, mısır tarlasına dalmış öküzleri, yada ambara girmiş tavukları kovalar gibi,

— Hösst!..

— Kışkış!.. diyerek bu ahlâksızları kovalamaya çalıştıksa da, tıpkı yine kalktığı yere konan tebelleş karasinekler gibi, bunlar da, biz birinden ötekine giderken, yine aynı deliğe gözlerini uyduruyorlardı. Kışkış diye, höst höst diye kovaladıksa da, biz dört kişi, onlarsa kırk kişi, bunlarla başa çıkma olanağı yoktu. Üstelik bu kovalamaca sırasında çok gülünç olduğumuzdan, yerlere uzanmış çıplaklar da bizim namus uğruna çırpınmamıza kahkahalarla gülüyorlardı.

Biz dikizcileri deliklerin başından kovalamak için ordan oraya koşmaktan soluk soluğa kalıp yorulmuştuk ki, sonunda Abbas Efendinin «Varsın görsünler be, her ne göreceklerse... Sanki görecek ne var!» demesi üzerine aklımız başımıza gelir gibi olup da durunca, bu kez de dikizciler yakınmaya başladılar. Yakınmaları şundanmış ki, kabinenin kaplama tahtalarındaki delikler, bizim yerli kadınların boylarına göre ayarlanıp açıldığından, bunlar eğilip bakınca upuzun boylu Amerikalı kadının ancak dizkapaklarını görebiliyorlarmış. İşte yakınıp kızmaları bundanmış. Deliklerin Türk norm'una göre açılmış olmasına sinirlenmişlerdi. Bu deliklerin alçaktan açılmış olmasından yakınanlara karşı içlerinden biri,

— Yahu, sen bakılan şeyi bırak da, bakanın niyetine bak, dedi, dizkapağı mizkapağı, her neresi olursa olsun, ben onun orasına o niyetle bakıyordum ya... Onun için de kendi niyetime göre görüyordum. Sanki sen ne diye dizkapağı diyerek gerçeği söyledin de benim hayâlimi bozdun, dalgama taş attın? diye barbar bağırdı.

Bayan Redmavs kabineden çıktı ki görülecek bişey, insanın zürafa cinsinden olma bir dişi yaratık... Onun dışarı çıkmasıyla lâf atanlar, el atanlar, işi daha da azıtıp çimdik atanlar, daha daha azıtıp parmak atanlar kadının başına üşüştü. Bu durumda büyük bir kıskançlık nöbetine tutulan Abbas Efendi,

— Ben bu karıyı vuracağım... diye tutturdu.

— Hangi karıyı?

— İşte bu bizim Amerikalıyı.

— Yahu, sana ne?

— Ne demek bana ne? Karıyı yanımızda getirdik...

Yatıştırmak için,

— Peki ama Abbas Efendi, dedim, kadının bunda suçu yok ki... Bu olanlar senin namusuna dokunduysa, suçlu olan lâf atanları, el atanları vur...

Abbas Efendi,

— O kadar insanı nasıl vurayım, dedi, hepsiyle başa çıkamam. Birini vursam, öbürleri elimi tutar... Onun için, bu Bayan Redmavs nasıl olsa bir kişi, izin ver de, hiç olmazsa onu vurup namusumu temizleyeyim.

— Sen hele gir içeri de soyun, mayonu giy. Anlaşılan sıcak başına vurdu. Deniz suyunun serinliğiyle belki kendine gelirsin... diyerek bunu kabineye soktum.

Birimiz kabinede soyunurken, üçümüz kadının başında nöbet tutuyorduk.

Saçlı sakallı bir modern imam olan Selim Hoca'nın plâja hiç uygun düşmeyeceğini sanmıştım. Oysa içimizde plâja en uyanı oydu. Çünkü, daha plâja girerken saçını sakalını dağıtıp bir hippiye dönmüştü.

En son, ben kabineye girip, kiralık mayo diye aldığım o eski bez parçasını giydim... Giydim dersem, lâfın gelişi öyle söylüyorum;

çünkü mayo diye verilen bezin giyilecek bir yanı yoktu. Bikez çok uzun boylulara göre olduğundan, ben bu kısa boyumla içinde, torbaya girmiş gibi kalıyordum.

Mayoyu, belimden bağlasam, paçaları yerde sürünüyordu. Paçalarını uygun yere getirsem, bu kez de mayoyu belimden değil, boynumdan bağlamam gerekiyordu; o zaman da torbaya girmişim de başım torbanın dışında kalmış gibi oluyordum. Daha da kötüsü, mayoyu belimden bağlayınca, mayonun öndeki deliği, en uygunsuz yerime geliyordu; boynumdan bağlayınca da, mayonun arkadaki deliği, yine bir uygunsuz yerime geliyordu. Mayo değil, bir baş belâsıydı. En iyisi, mayoyu hiç giymemekti. Plâjdaki insanlar o denli sıkışıktılar ki, kimin mayolu, kimin mayosuz olduğunu görecek durumda değillerdi. Hattâ mayosuz olsam, ten rengi mayo giymiş olduğumu sanabilirlerdi. Ama bu önden ve arkadan, en uygunsuz yerinden delik olan lekeli mayoyu giyersem, canlı reklâm gibi, plâjdaki herkesin dikkatini çekmiş olurdum. Ama ne de olsa mayonun örteceği yerlerimin güneşe ve yele açık olmasına alışık olmadığından, hiç olmazsa sembolik olarak mayoyu giydim.

Ben dışarı çıkınca, Selim Hoca,

— Aman açlıktan öldük, çabuk denize bir dalalım da sonra bişeyler yiyelim... dedi.

Hepimizin niyeti öyleydi ama, deniz nerdeydi? Ortalarda deniz ve denize benzer hiçbişey görünmüyordu. Birisine denizin yerini sorduk. Adam epey ilerde olduğunu söyledi. Sıkış tıkış yerlere yanyana uzanmış kadınlı erkekli bedenlerin kollarına, bacaklarına basmamaya çalışarak deniz diye gösterilen yöne doğru ilerlemeye başladık. Git ha git, deniz yok... Git ha git, deniz yok... Biz deniz yolunda ilerlerken, Bayan Redmavs da, kulağına dayadığı küçük el radyosunu dinliyordu. Yine öd koparıcı bir çığlık atınca, ben içimden, eyvah bu kez kadının mayosunu kesip yankesiler, Bayan Redmavs'la İngilizce konuşmakla da yetinmeyip oynaşmaya, el şakasına filân da başladılar. Derken bunlardan ikisi, Bayan Redmavs'ı kaptığı gibi, çocukların altınbeşik oyununda yaptıkları gibi, kadını kollarına oturtup denize doğru koşmaya başladılar. Artık bu kadarına ben de dayanamadığımdan Abbas Efendiye,

— Haniya sen az önce vuracağım falan filân diye lâflar ediyordun, sözünün eriysen bu karıyı vurmanın zamanı aha şimdi geldi... deciler içinden bişeyini mi aldılar, diye geçirirken Erkal, Bayan Redmavs'ın sevinçten çığlık attığını, çünkü akrabası astronotun Ay'a ayak bastığını radyo haberinden öğrendiğini söyledi.

Biz evden yola çıkarken, astronot da yeryüzünden yola çıkmıştı. Ama o Ay'a inmiş, biz daha İstanbul içinde gezimizi bitirip sağlıkla evimize dönememiştik.

Bayan Redmavs sevinç çığlıkları atıp İngilizce bişeyler söylemeye başlayınca, o kumda yatanlardan dört-beş erkek fırlayıp onunla İngilizce konuşmaya başladılar. Derken bu konuşmaya daha başkaları da katıldı. Ne kadar da çok İngilizce bilen varmış! Bayan Redmavs'la İngilizce konuşanlar gittikçe çoğalıyordu. Biz de onların ardından gide gide sonunda denizi görebilmiştik. Önümüzde gidendim.

Abbas Efendi,

— İyi hoş dersin Bekir efendi, ama dedi, bıçağı kabinede bıraktık, üstümde bu kadını vuracak ne var ki, neyimi çıkarıp da kadını yaralayayım?

Doğru söze ne denir!

Bunlar, iki erkek, bir de bizim Bayan Redmavs, bizim önümüzde denize dalgıç gibi dalıp, balık gibi yüzdüler. Yüzmekte kalsalar, kıyılarda çimseler iyi, alıp başlarını gidiyorlar, gittikçe açılıyorlar. Üstelik Bayan Redmavs çığlık atmaya da başladı.

— Aman arkadaşlar, bu iki herif bizim Amerikalı kadını kaçırıyor besbelli ki kadın çığlık çığlığa bağırıyor... dedim.

Selim Hoca,

— Bu kadın, dedi, sevinince de çığlık atıyor, başı derde girince de... Onun için, şimdiki çığlık atması heriflerin kaçırmasından korkmasından mı, yoksa keyfinden mi, orası belli değil...

Ama o iki herifin kadıncağızı kaçırdıkları belliydi. Dördümüz de kadını kurtarmaya karar verdiysek de, içimizde açbuçuk yüzmesini bilen Erkal'dı; o da ayağı yerden kesilmemek koşuluyla on adım kadar denize açılabiliyordu. Biz üçümüzse, denizde ancak iki ayağımızın üzerinde zorzor durabiliyorduk. Zavallı Bayan Redmavs'ı göz göre göre kaçırıyorlardı. Evet, kaçırdıkları kesindi; çünkü bir zaman denizde açıldıktan sonra, ta uzak-

ta demirli bir kayığa atlayıp, kürek çekerek daha açıklara gittiler, gözden yittiler. Yavaş yavaş, zavallı Bayan Redmavs'ın acı çığlıkları da duyulmaz olmuştu. Artık onun bu acı çığlıkları, zorundan mıydı, keyfinden miydi, onu bilemem.

Biz biriki dalıp çıkıp, çimip geri döndük. Soyunduğumuz kabinenin gölgesine uzanıp, biribirimizle hiç konuşmadan, ama birbirimizin ne düşündüğünü bilerek, kötü kötü düşünmeye başladık. Bu sessizliği ilk bozan Selim Hoca,

— O kadın başımıza taçtı... dedi.

Abbas Efendi de,

— Bilmem ki, ne yaptık da kaçtı? dedi.

Erkal,

— Bir yabancı konuktu, o bize muhtaçtı... dedi.

Selim Hoca, Bayan Redmavs'ın boynuna altın zincirle bağlı haçı düşünüp,

— Boynundaki haçtı... dedi.

Bütün gün daha kadına yemek yedirmediğimizi anslyıp,

— Yahu, karnı da çok açtı... dedim.

Abbas Efendi,

— Can derdine düşüp elimizden kaçtı... dedi.

Erkal,

— Denizi Musa gibi geçti... deyince, Selim Hoca da,

— İsa gibi uçtu... dedi.

Zavallı tutkun Abbas Efendi,

— Peki, biz ona ne yaptık da özgürlüğü seçti? diye sorunca, bilgisi derin bir hoca olan Selim Hoca,

— Belki de bişey yapmadığımızdan elimizden kaçtı... dedi.

Halk ozanları geleneğini sürdüren Abbas Efendi her zamanki gibi bu konuşmalardan bir halk şiiri çıkarıp yanık sesiyle söylemeye başlayınca, o plâjdaki kalabalık çevremize yığıldı. Abbas Efendi coştu söyledi, söyledi

Başımıza taçtı
Ne yaptık da kaçtı
Yabancı konuktu
O bize muhtaçtı

Aşk için ilâçtı
Ama dertler saçtı
Bizi aşka salıp
Kendine yol açtı

Boynundaki haçtı
Karnı da çok açtı
Can derdine düşüp
Elimizden kaçtı

Musa gibi geçti
İsa gibi uçtu
Ne yaptık biz ona
Özgürlüğü seçti

Abbas Efendi'yle Selim Hoca'nın gözlerinden sicim gibi yaşlar süzülüyordu. Ağladıklarını başkaları görmesin diye ikisi birden kabineye daldı. Dalmalarıyla bağırmaları bir oldu. Ne oldu diye ben de kabineye girdim. Evet, olanlar olmuş, Selim Hoca'nın elbisesiyle bizim cüzdanlar çalınmıştı. Aman şimdi? Plâjın müdürüne gidip durumu anlatınca, müdür birden parlayıp,

— Vaaay, ne demek olsun... Bizim plâjımızda külçeyle altını koyup gitsen, kimse başını dönüp bakmaz, öyle güvenli bir yerdir. Siz, cüzdanımızı çarptılar, elbisemizi çaldılar diye şantaj yapıp bizden para mı sızdıracaksınız... Ulan, siz zaten bu plâja karı satmaya gelmediniz mi? Hani, yanınızda getirdiğiniz kadını ne yaptınız? Kadın nerde? Kime sattınız? Vay kadın simsarları... Vay sizi gidi beyaz kadın esnafı... Vay ulan bize iftira edersiniz, ha!.. deyip, plâjın görevlisi izbandut gibi, sekiz-on kişiyle birden üstümüze yürüyünce, baktım ki pabuç pahalı, hemen alttan alıp,

— Aman ağamsın, dur hele, bir belki iyi görememişizdir, bize müsaade et... Bu kez buluruz Allah sayesinde... deyip arkadaşları da alıp yürüdüm. Yoksa, başımıza bunca gelenlerden sonra, bir de plâjda bizi dövüp çiğneyip yol keçesine çevireceklerdi.

Dayaktan kurtulduk. Ama evlerimize nasıl gideceğiz?

— Arkadaşlar, dedim, bir iştir başımıza geldi. Bu başımıza gelenleri, biz yaşadıkça unutamayız. Şimdi eve nasıl gideceğimizi düşünelim. Biz dört kişiyiz, burda üç kişilik elbise var. Öyleyse, üç elbiseyi dört kişi aramızda bölüşeceğiz.

Evet ama, nasıl? Selim Hoca'nın donu uzundu. Uzun donun paaçlarını keserek, daha gencecik delikanlı olan Erkal'a kısa pantalon yerine giydirdik. Öbür pantalonları da

ayağımıza geçirip, sesimizi soluğumuzu kısıp gölge süzülür gibi çıktık plâjdan. Gecenin bir vakti eve vardığımda, bütün gün başıma gelenler yetmezmiş gibi, karım da kıskançlık kavgasına başladı. Beni sabaha dek uyutmadı. Ertesi gün Selim Hoca'dan öğrendim ki, O'nun karısı da benimkinden aşağı kalmamış.

BİTİŞ

Bayan Redmavs'ı, eline bizim evin adresini vererek gönderen Amerika'daki Tuncer'den bir mektup aldım. Bu mektup, Bayan Redmavs'ı Florya Plâjı'nda yitirişimizden birbuçuk ay sonra gelmişti. Tuncer mektubunda, Bayan Redmavs'ı bitek güncük kaldığı İstanbul'da ne yapıp da bu denli çok memnun bıraktığımızı, mutlu ettiğimizi soruyordu. Bayan Redmavs, Tuncer'e, bütün yaşamında olmadığı denli İstanbul'da mutlu olduğunu söylemiş. Tuncer, mektubunda, bize döne döne bunu soruyordu: Kadına ne yaptınız?

Selim Hoca, Abbas Efendi, Erkal, toplanıp düşündük. Bu denli mutlu etmek için biz bu kadına ne yapmıştık? Kadının karnını bile doyuramadık, aç bıraktık. Bir helâ bulamayıp kadını altına işettik. Göğsünden broşunu, çantasından parasını çaldırttık. Anasından emdiği sütü burnundan getirttik. Elbet, mutluluğu bunlardan değildi.

Bayan Redmavs'ın İstanbul'da neden mutlu olduğunu bilmiyorduk; çünkü biz ona bişey yapmamış, yapamamıştık. Sonra hep birlikte karar verdik; onu mutlu eden her ne yapılmışsa, bizden sonra yapılmıştı, yâni elimizden kaçıp kurtulunca...

SONUÇ

İşbu Seyyahatnâme'yi, 1973 yılı Ocak ayının ilk pazartesi gecesi yazmaya başlamıştık. Ogünlerin gündüzü de, gecesi de kapkaranlık bir geceydi. Bu tarih, bu ülkenin çoğu karanlık geçen baskılı, sıkıyönetimli günlerinin en ağırlarından biriydi. Bilinir ki, böyle baskı ve sıkı günlerinde, eşeğin sahibini dövmek isteyip de dövemeyen eşeğini döver; eşeğini dövmek isteyip de baskıdan dövemeyen semerini dövr; smerini dövmek isteyip de sıkıdan dövemeyen çulunu döver; çulunu dövmek isteyip de baskıdan, sıkıdan dövemeyen kendi dizini, başını döver. Şu gerçek biline ki, herhangi bir ülkenin yurttaşları dizlerini, başlarını dövmeye başladılar mı, onlar eşeğin sahibini dövmek istemektedirler.

İmdiii, biz gelelim Seyyahatnâme'mize. Biz ki yazarız, en başta bulunan kişiyi yermek isteyip de baskıdan yeremezsek ondan sonra gelen başaltını yereriz. Onu da yeremezsek, taa başkentten ine ine belediye başkanına, belediye memuruna, mahalle muhtarına ineriz. Baskıdan, sıkıdan onları da yeremezsek bozuk kaldırım taşlarını, yol çukurlarını, çirkefleri, çöplükleri yazarız. Çoook deneyimlerden geçmiş, yana yana pişmiş, artık yaşam ustası kesilmiş okurlarımız, bir yazar çirkeften, çöplükten yazmaya başladı mı, nelerin ve kimlerin anlatıldığını şıp diye kestirerek bilirler.

Biz bu Seyyahatnâme'de, İstanbul'a gelmiş bir Amerikalı kadının başından geçenleri, başıboş sokak itlerini, bozuk yolları, eğri kaldırımları, çukurları, çirkefleri, çöpleri yazdık.

Güme de güm, güme de güm...
Heeeey!
Efendi, ağa, bayan, bay, hanım, bey!
Arkadaş, yoldaş, kardaş heeeey!
Duyduk, duymadık demeyin.
Kafanızın içinde varsa beyin,
Kimselere söylemeyin!

Güme de güm, güme de güm...
Gerçek bu, düş değil gördüğüm.
Bu gerçek herkesçe,
Biline böylece,
Böylece biline:
Beyni olanın coplar iniyor beynine!
Kimbilir nerelerde bu gece,
Yine sürüyor eğlence,
Beyne yapılan işkence!

Güme de güm, güme de güm...
Heeeey!..
Efendi, ağa, bayan, bay, hanım, bey!
Arkadaş, yoldaş, kardaş heeeey!
Duyduk, duymadık demeyin,
Olanları bir de benden dinleyin.

Başlıyor sorgu.
Suçlular sanığı getirdiler.

Konuşamıyordu.

Belki de yaşamıyordu.

Onun yerine coplar konuşuyordu.

İlk cop vurdu:
— Adı?
— Demokrasi.
— Görülmemiş böylesi,
Çıkmıyor hiç sesi,
Bu nasıl demokrasi?
— Efendim bu 1973 modeli, yerli malı, made-in Türkey demokrasi olup canı çıkar, ama çıkmaz sesi.
— Güzeeeel... Çıkmıyor sesi.
Peki, ya kokusu?
Nedir bu koku, nedir bu koku?
Sardı dünyayı,
Kim yedi bu boku?

Güme de güm, güme de güm...
Uğruna baş, yoluna can koyduğum,
Senin için yaşayıp, senin için öldüğüm,
Bu yaşamı toprağına, taşına gömdüğüm,
Halkım!

Budur benim bildiğim, gördüğüm:

Başlayınca sıkı, artınca baskı, sahibini dövemeyen eşeğini, eşeğini dövemeyen semerini, semerini dövemeyen çulunu, çulunu dövemeyen kendi başını, dizini döver.

Anlayana buncası çok bile, yeter!

BÜYÜK GREV

SON KONUĞA MEKTUP

Uykumdayken, kancıkcasına baskın verme! Gelince de, saygısız konuklar gibi oturup, yerleşip, siftinip çöreklenme! Seni bir müzmin tedirginlik olarak derime yapışmış, canıma sıvışmış olarak kendimde duymayayım.

Düşün ki ben seni, varlığımın bilincine vardığımdanberi beklemekteyim. Bunca zamandır beklenen bir konuğa yaraşır bir saygınlıkla gel! Sana olan saygımı yitirtme bana.

Gürültülü patırtılı gelme! Kimseler duymasın geldiğini. Bir seni bil, bir de ben bileyim, yeter. Gelişin, herkesleri ayağa kaldırmasın. Tam bana göre, bana uygun bir davranışla gel. Sessiz sessiz, sürdüğüm bunca yıllık yaşamıma yaarşacağı üzere suskun, susuk gel! Çünkü benim için geleceksin, beni almaya geleceksin, başkalarını tedirgin etmeye değil.

Uykumda birden bastırma ki, bunca yıldanberi gelişini gözlediğim en gerçek ve en son konuğuma göstermem gereken saygıda bir eksikliğim olmasın. Saygıyla ayağa kalkıp seni buyur edeyim. Almak istediğini, sana onurla kendim sunarak vereyim.

Bir yaşam boyu çektiklerimi az bulup, bana bir de sen çektirmeye kalkma! Her ne çektimse hepsine güleryüzle katlandım, onları salt kendim bildim. Üzüntülerimi kendime sakladım, sevinçlerimi el'le bölüştüm. Sonum da böyle olsun isterim. Bilirim, güçlüsün. Kimselere eğilmemiş başım, senin önünde eğilebilir; ama bunu bana yaptırtma! Senin amansızlığından böyle bir yiğitlik bekliyorum, bana önünde baş eğdirtme! Güleryüzle gel, gülümseyerek karşılayayım seni...

Dimdik yaşadım, sen de beni dimdik kucakla, al götür. Pusu kurma, arkadan vurma. Ayakta karşılaşalım soylucasına... Öyle çelebicesine gel ki, seninle gitmek için istekleneyim. Senin gelişinle ikimizin birden gidişi bir olsun. Şimdi var, şimdi yok olalım. Bekletme beni. Elini çabuk tut. Herşey birdenbire olup bitsin.

Sen öyle bir kesin gerçeksin ki, sana yalan da söylenemez. Bütün yaşamımda çağdaşlarımdan hiçbirini kıskanmadığımı bilirsin; iyiyürekliliğimden değil, hiçbirini kendimden büyük görmedğimden... Yine bilirsin, yaptıklarımla da, yapmayı tasarlayıp dahaca yapamadıklarımla da böbürlenrim. Bana verdiğin süre içinde, tasarladıklarımı yapamdımsa, evet, suç kimsenin değil, benim... Bu ceza yeter bana; çünkü acısını duyanlar için cezalarının en ağırıdır.

Herkes gibi ben de seninle ilk ve son olarak yalnız bikez karşılaşacağım. Bu karşılaşmamız, nerede, ne zaman, nasıl olsun diye, zaman zaman çok değişik istekler geçirdim içimden. Kahraman olmak istediğim dönemlerim oldu. Kahramanlar ilk savaşlarında ölmeyen, son savaşlarından da sağ çıkamayanlardır. Seninle son savaşımda karşılaşmayı istedim bir zamanlar. Savaşın, yaşam boyu sürdüğünü, yaşadıkça sonu olmadığını bilmiyordum. Sonsuzca süren bu savaşımın öyle bir yerinde gel, öyle bir güzel gel ki, sana gülümseyerek elimi uzatıp «Merhaba!» diyebileyim.

Bir zamanlar da, uzun uzun yaşayıp bitkiselliğe dönüşmeyi, bitkisel yaşamımda gelişini bile bilmemeyi istedim. Şimdiyse, ne kahramanlık gösterisinde, ne bitkisel bitikliğinde gelmeni istiyorum. Dilersen, en beklemediğimi sandığın zaman gel. Beni hiç şaşırtmayacaksın, çünkü hep aklımdasın, beynimde bir kıymık gibi... Korkmadan bekliyorum, gel!

Nice yaşadımsa, seninle başbaşa, dişdişe dövüştüm. Pekçok kez yendiğim de, yenildiğim de oldu. Canım ki, en kutsal olan herşeyim benim, onu elbet bana yakıştığı gibi, ayakta, saygıyla, yiğitçe vermek isterim; teslim olmadan... Bir armağan gibi vermek canımı! Sen de, yeniğin kalemini —ki o kalem hep kılıçtı— teslim alırken, iki elinle başının üstüne saygıyla kaldırarak al beni! Lekesiz, arı-duru, yaşamı süresince hep kendikendini arıtan bir cana saygılı ol, benim sana saygılı olduğum gibi. Kimseler duymadı of dediğimi, sen de kendine of dedirtme bana.

Ne kahramanlıkta, ne bitkisellikte, işte şim-

di olduğum gibi, elimde kalem, önümde kâğıtla yazı makinem, böyle bir zamanımda gel! İstersen gece, istersen gündüz, istersen yazın, istersen kışın gel; kapım da, yüreğim de her zaman açık sana! Yeter ki, kendi gözümde kendimi küçültme bana, kimseden su istetme, yardım diletme bana... Seninle yiğitçesine dövüşmedim mi? Bunları istemeyi hakketmedim mi? Bana ille de of dedirteceksen, hiç olmazsa bunu ikimizden başkası duymasın.

Bunca yıl durmaksızın karşı karşıya savaşmış iki savaşçıyız. Üstelik benim savaşım, seninkinden çok daha yüceydi. Çünkü sen, sonunda nasıl olsa utkunun senden yana olacağınıbiliyordun, Oysa Ben, sonunda nasıl olsa yenik düşeceğimi biliyordum. Yenileceğimi bile bile, ama hiç yenilmeyecekmişim gibi, beni yenecek olanın üstüne üstüne varamadım mı? Bir an olsun korktum mu, yada kaçmayı düşündün mü? Birazcık daha yaşayabilmek için, birazcık daha iyi yaşayabilmek için, bunca güzel bu yeryüzü uğruna bile, sana bir kıpı ödün verdim mi?

Yaşamayı hakketmeye çalıştığım gibi, ölümü de hakketmek istiyorum. Bu hakkı bana tanı! Çünkü, bu sonsuz güzellikler açan güzelim dünyaya, ben de gücümce güzellikler katmaya çalıştım. Bir güzel ada, atlasta görünmeyecek denli küçük diye, yok sayılabilir mi? Benim katkım da atlasta görünmeyecek denli küçücük olsa da, var.

Ne mi yaptım? Ortaçağ simyacıları, taşı altına çevireemdi. Ama ben bir simyacıyım, gözyaşlarımı gülmeceye çevirerek dünyaya sundum.

Saygıyla gel ölüm, bekliyorum.

9 Haziran 1974
Çatalca

Bu yazı için basındaki yankılar, sayfadadır.

PARMAKLARIMIN BİR UZANTISIDIR BENDEN SONRAYA

Emekli yazımakinemin «H» harfi düşmüş. Çok aradım, düşen H harfini bulamadım odanın içinde. Ne büyük terslik, yazmakta olduğum «Başarımı Karıma Borçluyum» adlı dizi radyo oyununun onbirinci bölümünde de o denli çok H vardı ki... İsteristemez o bölümü H sız yazdım; sonradan o boş kalan yerlere kalemle H ları yerleştirdim.

İki yazımakinem daha var, onlar yeni. Ama ben bu eskisini seviyorum. Alışmışız birbirimize. Artık o, makine değil, benim bir parçam, benden bişey, giderek ben oldu; sanki elim, parmaklarım, bir organım gibi... Mekanik bir varlık olmaktan çıkıp organik bir varlık oldu, benimle kaynaştı. Buyüzden yazımakinem bozulursa, bende de bir aksaklık oluyor, yada bana öyle olmam gerekiyormuş gibi geliyor. Örneğin şimdi makinemin H harfinin düşmesi, sanki dişim çıkmış, parmağım incinmiş gibi bir duyum yarattı bende.

Bu yazımakinesi, evlendiğimde aldığım ilk eşyam. 1956 yılının Ocak ayının bir günüydü. Cezaevinden yeni çıkmıştım. Eşimle birlikte, İstiklâl caddesinden giderken bir mağazanın vitrininde görüp beğenmiştik onu. Taksitle satın almıştım. Pek şaşılası şey, satıcı benden kefil de istememişti.

Demek, ondokuz yıldanberi yazımakinemle birlikteyiz. Çok alıştık birbirimize. Söz dinler, uysal, hiçbir isteğime karşı koymaz. Üzüntümü, acılarımı, sevincimi, bütün duygularımı benimle üleşir. Hiçkimsenin bilmediği, bilemeyeceği gizlerimi bilir. Çünkü bütün bunları, tırnak yerlerinde harfler bulunan onun 51 ince, uzun parmaklarıyla yazmışımdır.

Beni çok iyi tanır. Sanki benim ellerimin bir uzantısıdır. Hiçbir yeni yazımakinesi onun yerini tutamaz. Daha iyi, daha düzgün, daha kolay, daha hızlı yazan makineelrim olsa bile, ben ondan yine de ayrılamam. Böyle bişey ona —bibakıma da kendime— ihanet etmişim gibi gelir.

Çok yazık, yazımakinem de benim gibi yaşlanıyor, eskiyor, tükeniyor. Taban tahtasına kaplanmış kara bezi öyle aşınmış ki, yer yer yırtılıp sarkmış, tirfillenmiş, kopmuş. Parmaklarımın ençok değdiği yerleri aşınmış, pırılpırıl olmuş; işleyen demir ışıldar derler ya, iş-

te öyle ışılışıl!... Yazımakinemin kullanıla kullanıla aşınmış boyalarına, madenine bakıp, o aşıntılarda otuzbeş yıllık yazarlığımın son ondokuz yılını görüyorum. Parmaklarım, yazımakinemin madenine ne çok dokunmuş, değmiş olmalı ki, oralarını aşındırsın böyle...

Bana çok hizmet etti, çok yardım etti, çok işimi gördü. Benim için çok çalıştı bu makinem. Buna karşılık ben de ona çok iyi baktığımı, onu iyi koruyup gözettiğimi söyleyemem. Ne var ki, onu kendimden hiç ayırt etmiş de değilim. Kendime nasıl, nice bakabiliyorsam, ona da ancak öyle bakabildim; kendime özendiğimden ne daha iyi, ne daha kötü... Hor kullandım, çok çalıştırdım, eskittim, yıprattım; tıpkı kendime yaptığım gibi. Herhangi beş yazımakinesinin görebileceği işi ona yükledim. Kısacası, aramızda hiçbir ayrım gözetmedim.

Seyrek de olsa geziye çıkışlarımda, ondan ayrı olmanın, onun yokluğunun acısını duyarım. Hele dış gezilerde öyle özlerim ki, yazımakinem gözümde tüter. Onun da beni özlediği sanısına bile kapılırım.

Pek kesin değil bu duygum ama, sanırım onu başkalarından kıskanıyorum da... Bir avuntum var: Ne sağlığımda, ne ölümümden sonra, onu benden başkası kullanamayacak. Çünkü kullana kullana onu öyle yıpratıp eskittim, öyle bozdum ki, gitgide kendime öyle benzettim ki, türlü türlü huylar edindi. Yazımakinemin bu kendine özgü huylarını bilmeyenler, onu kullanamazlar. Çünkü benim bu ondokuz yıllık emekdeşim, huyunu suyunu bilmeyenlerin buyruğuna girmez. Başkalarının parmakları altında bitek harf bile yazmamak için, görülmemiş bir inatçılıkla direnir. Yalnız benim bildiğim gizleri vardır. Örneğin gizlerinden birini söyliyeyim: Soru işaretini yazdırmak için, onun virgül gösteren yerine basmak gerekir. Kimi harfleri öyle aşınmıştır ki, hiç okunmaz. Örneğin ç ve ö harfleriyle (v) işareti hiç görünmez. Nasıl insan kendi ağzını, burnunu hiç aramadan bulursa, ben de onun silik harflerinin yerini işte öyle, artık içgüdü olmuş bir alışkanlıkla bulurum.

Biliyorum, benim yorgun yazımakinem benden başkasına yar olmayacaktır. Hoş, ona da pek bakan olmaz; yüzüne bakılacak bir alımlı-çalımlı yanı, bir albenisi kalmadı ki... Benden başkası ne yapsın onu! Yani tam bana göre, tam bana uygun...

Ödenmez hakkı var, çok hakkı geçti bana. Onun sırtından çok kazandım. Bütün yaşamımda kendimden sonra tek sömürdüğüm o oldu. Çocuklarımı, eşimi, evimi, onun çalışmasıyla geçindirdim.

Nesin Vakfı yapıları kurulurken dört ay çadırda kalmıştım. Yazımakinem de yanımdaydı, yine birlikte çalışıyorduk. İşte o günlerde, bir hırsız onu çadırdan çalacak diye çok korkmuştum. Daha pahalı şeylerim de vardı çadırda ama, onlar çalınsa o denli çok üzülmezdim. Çünkü çalınanın yerine daha iyisini, daha güzelini satın alabilirdim. Ama üzerinde son ondokuz yıllık yazarlık yaşamımın aşındırma izleri bulunan yazımakinemden daha iyisini, daha güzelini yani kendi geçmişimi satın alamazdım; ondan güzeli, ondan iyisi olamazdı ki... Ondan benim parmaklarım, sıcaklığım, düşüncelerim, duygularım, acılarım, sevinçlerim var; onda benim kanım dolaşıyor. Onu çadırda bırakıp her Çatalca'ya gidişimde, döner dönmez ilk işim yerinde durup durmadığına bakmak oluyordu.

Geçen gün oğluma gönderdiğim mektupta «Olamayacağım günlerden bigün, odamdan yazımakinemin sesini duyarsanız, odama girip de makineme kâğıt geçirilmiş, o kâğıtta da yazılmış yazılar olduğunu görürseniz, hiç şaşmayın!» diye yazdım. Artık benim olmayacağım o günlerde, yazımakinem benim yerime yazabilir. Çünkü, birlikte yaşayıp birlikte çalıştığımız bunca yılda, artık o benim neyi, nasıl yaazacağımı iyice öğrenmiştir. Ben olmadan da, benim yazabileceklerimi yazıp, altına adımı da koyabilir. Dilerse, yazının altına «Yazarı yerine yazımakinesi» diye de imzasını atabilir.

Yazımakinemin uysal olduğnu mu söyledim? Evet, ilk yıllar öyleydi. Her ne istesem yazdırtırdım ona. Buyruğumdaydı. Ama son yıllarda dikbaşlı oldu. Yaşlandıkça da bana çok karşı koyuyor. Artık ona, eskisi gibi, her istediğimi yazdırtamıyorum. Hani nerdeyse bana yalnız kendi istediklerini yazdırtacak, böyle de olmuyor değil. Çok anlayışlı evcil hayvanlar için «Neredeyse konuşacak!» denir ya, benim yazımakinem de öyle, nerdeyse konuşacak. Bana kafa tutarak, direnerek, başkaldırarak şunu anlatmaya yada sezdirmeye çalışıyor: «Artık ikimiz de genç değiliz. Gençliğinde pekçok yazmak zorundaydın. Kötü yazılarını düzeltmek, değiştirmek,

daha iyilerini yazmak için önünde zamanın vardı. Daha iyilerini yazacaksın diye umudun vardı. Gençliğinde senin çin ne yazdığın önemliydi, ama nasıl yazdığın önemli değildi. Artık zamanın yok. Şimdi, yalnız ne yazdığın değil, nasıl yazdığın da, hatta neden yazmadığın, neden sustuğun da önemli. Yazdıklarının da, yazmadıklarının da, yazamadıklarının da hesabını vermek zorundasın. Kötü yazmaya hakkın olmayacak denli yaşlandın.»

Yazarken, yazarken, yazının bir yerinde birdenbire takılıp kalmasından, tutukluk yapmasından, ona yazdırdığım yazımı beğenmediğini anlarım. Beğenmediği yazımı yazarken yağsızmış gibi gıcırdar, parmaklarıma karşı direnir, şeridi takılır, basbayağı işkence çeker. Başıma aamnsız bir eleştirmen kesilir. Bir de yazdırdığım yazıyı beğenmişse, parmaklarımı bastığım harflerden piyano sesleri çıkarır. Çalgı mı çalıyorum, yazı mı yazıyorum, ayırt edemem. Her hece bir ses, her sözcük bir kuş gibi ötüşerek kanat çırpar. İkimizde de bir sevinç, bir sevinç, değme gitsin...

Makinemde yazarken, çoğu kez el radyom da yanımda durur. Radyodan müzik dinleriz. Makinede yazarken, çalgı çalıyorum sanışım belki de bundandır. İkimiz de kendimizi müziğe öyle kaptırırız ki, müziğin temposuna uyarız. Ağır tempolu bir müzikse makinem ağır ağır işler, ben de iki yanıma sallana sallana yazarım. Hızlı tempolu bir müzikse, yazımakinem de hızlanır; hele ben artık atlayıp hoplaharak, yerimde sıçrayıp zıplayarak yazarım. Müziğin hızlı temposuna uymayacak olsam, yazımakinem müziğe uymam için beni zorlar. Biz böyle müzikten coşmuşken; ben atlayıp sıçrayarak, zıplayıp hoplayarak yazı yazarken birisi bizi görse, deli der bize... Birisinin bizi göreceği korkusu içime düşünce, rdyoyu kapatır, yazarlığın gereği olan ciddiliğimi takınırım; yazımakinem de ciddileşir.

Zavallının H harfi düşüp yitti. Bu onun kaçıncı bozuluşu, kaçıncı harfinin düşmesi! Ne olursa olsun, ikimiz de eskimeye, yıpranmaya, yaşlanmaya karşı yiğitçe savaş verip yaşamımızı sürdüreceğiz, güzel ve doğru yazılar yazacağız diye direniyoruz.

Yarın onu onarıcıya götüreceğim. Hep ona götürürüm, çok usta bir onarıcı. Makinemi her götürüşümde belli-belirsiz bir alaycılıkla gülümser; bunca eskimiş bir makine onarmaya değer mi gibilerden...

Belki ondokuz yaş bir yazımakinesi için çok değil, ama ben bu ondokuz yılda onu o denli çok çalıştırdım ki, ondokuz değil, yüzdoksan yılın işini yaptı. Yüzdoksan yaşındaymış gibi yıprandı. Eh ben de, bu altmış yaşımda en azından bikaç kez altmış yıl yaşamış sayılmaz mıyım?

Eskimiz makineme bakıp alayla gülümseyen onarıcıya her gidişimde aynı sözleri söylerim: İki yeni yazımakinem daha vardır.

Yeni yazımakinelerimde yazarsam, sanki bu makinem onları kıskanıp üzülecekmiş gibi gelir; sanki bu eski makineme ihanet ediyormuşum gibi gelir. Ben ki yaşamımda ihanetin hiçbir biçimini denemedim, böyle bir istek bile duymadım.

Evliliğimle yazımakinem, ikisi de aynı yaştadır. Brlikte satın aldığımız yazımakinemi her onartmaya götürüşümde karım bana,

— Bak, der, makine bile sana dayanamadı, ikidebir bozuluyor.

Makinenin bile dayanamadığı bir yazara bu kadın dayanmıştır. Karım haklıdır, çünkü karımdır.

Çatalca
14 Kasım 1974

ÜÇ KEZ DİRİLEN BİR ÖLÜNÜN NEDEN DÖRDÜNCÜ KEZ DİRİLMEDİĞİNİN ÖYKÜSÜ

Üç kez ölüp, her ölüşünden sonra dirilen, ama dördüncü ölüşünden sonra dirilmeyen zavallı polis memuruna değgin gazete haberlerini okumuş muydunuz? Okumuz olsanız bile, olayın gerçeğini öğrenmiş sayılmazsınız. Çünkü gazeteler, olayın perde arkasını, yani öbür yüzünü yazmamışlardı. İşte o polis memurunun öyküsü, bütün gerçekliğiyle şudur.

Olağanüstü durum dolayısıyla polis memuru bir hafta görevde kalmış, evine gideme-

mişti. Bu olağanüstü durum haftasında giysisini, hatta ayakkabısını bile çıkarmadan geceleri pek az uyuyabilmişti.

Çalışkan, başarılı, yurtsever, ödevsever, üstlerinin her buyruğunu hiç tartışmasız yerine getirir, verilen buyruklarından şaşmaz, görevini kıl payı aksatmadan yapardı. Buyüzden de üstlerinin gözüne girmişti. En zor görevlere onu koştururlardı.

Geceli gündüzlü, bir hafta sürekli olarak görev başında kaldığından, iki gün izinle evine gelmişti. O denli yorgundu ki bu iki günü evinde uyuyarak, dinlenerek, çoluk çocuğu arasında eğlenerek geçirmek niyetindeydi. Bir oğlu, ikisi de kız, üç çocuğu vardı.

Olağanüstü durum sürmekte olduğundan evinde iyice dinlenip, güç toplayıp yine görevinin başına dönmek istiyordu ama, ne yazık ki evinde dinlenememişti. Çünkü ay sonuydu ve ay sonlarında aylık tükenir, evin eksikleri, gereksemeleri de artar, sıkıntı başlar, buyüzden de hiç yoktan denilecek bir nedenle karısıyla kavga ederdi. Yine öyle olmuştu.

Pazar sabahıydı. Karısı erkenden uyanıp kalkmış, mutfak işlerine koşulmuştu. Az sonra da çocukları acıktıklarını söylediler. Kahvaltı etmek için mızıldanmaya başladılar. Kadın, çocuklarına yorgun olan babalarının uyanmasını beklemelerini söyledi. Pazar sabahı hep birlikte kahvaltı etmeleri için çocuklarını oyalamaya çalışıyordu. Ama kocası da, ne denli yorgun olursa olsun hiçbir sabah bu denli geç kalmazdı uyanmak için. Kadın yavaşça yatak odasının kapısını açtı. Akşamki kavgalarını tatlıya bağlamak ve kocasına unutturmak isteyen kadıncağız yeni güne iyi bir başlangıç olsun diye yataktaki kocasının yanına sokuldu. Göğsünü okşayıp öpmek için uzanmıştı ki...

Dışardaki çocuklar, annelerinin korkunç çığlığını duydular. Kadının gözleri yuvalarından fırlamıştı. Çığlık çığlığa bağırıyordu.

Polis memuru ölmüştü. Yani ruhu cesedinden sıyrılıp çıkmıştı. Her ne denli ruhu cesedinden sıyrılıp çıkmışsa da daha yatak odasından ayrılacak zaman bulamamıştı. Buyüzden karısının çığlıklarını, çocuklarının ağlayışlarını duyuyor, ama ölmüş olduğundan birşey yapmak, onları avutmak elinden gelmiyordu. Az sonra acı haberi duyan konukomşu, daha sonra da yakında oturan akrabalar eve dolmuşlardı. Bu durumda her zaman, her yerde olduğu gibi yardıma koşulmuştu. İlk iş, polis memurunun öldüğü muhtarla hükümet hekimine bildirilecekti.

Ölmüş bir insanın ruhu, bikez cesetten sıyrılıp çıktıktan sonra cesedin yanında uzun süre kalamazdı. Polisin ruhu da cesetten, cesedin bulunduğu odadan, odanın bulunduğu evden, evin bulunduğu kentten, kentin bulunduğu bu dünyadan ayrılıp ruhlar dünyasına göçtü. Polis memurunun ruhu görevsever ve tam anlamıyla görevini yapmış bir polis memurunun ruhu olduğu için, nasıl olsa cennete gireceğine güvenliydi. Doğrudan cennete alınacağını biliyordu. Polisin cesedi gömüleceği çukurda çürür, kurtlar böceklere yem olurken, polisin ruhu da cennette sonsuzcasına yaşayacaktı. Buyüzden polisin ruhu kendine güveninden ötürü biraz da kasılarak öbür dünyanın yolunu tutmuştu. Polisin ruhu, yerçekimi belâsından ve cesedinin ağırlığından kurtulmuştu. Bir yere dayanmayı gereksinmeden, tıpkı kimi televizyon reklâmlarında yarı uçarcasına kolları ve bacakları kanatlanmış reklâm artistleri gibi, uça uça, yüze yüze ilerliyordu.

İşte, işte cennet! Daha uzaktan gözleri kamaştıran pırıltısını, ışıltısını görmüştü. Hurilerle gılmanlar. Kuğu Gölü balesindeki balerinlerle baletler gibi çevresinde fır dönüyorlardı. Polisin ruhu birara budenli çok huri ve gılmanın toplu olarak bulunmasının doğru olup olmadığını düşündüyse de, üstlerinden bu konuda hiçbir buyruk almamış olduğundan, onları dağıtmak için bu davranışta bulunmadı.

Polisin ruhu, cennetin kapısına dayandı. İşte para ödemeden, biletsiz, çağrılıksız ,elini kolunu sallayarak girebileceği tek yer cennetin kapısıydı. Neondan renk renk reklâm ışıklarının yanmakta olduğu cennet kapısından tam girecekti ki, hiç de meleğe benzer yanı olmayan, irikıyım biri koluna yapışıp,

— Heeey, nereye? diye sert sert sordu.

Polisin ruhu, koluna yapışanı umursamadan, hatta küçümseyerek,

— Burası cennet değil mi? Sana ne, cennete giriyorum... dedi.

— Senin gibileri buraya giremez. Senin yerin çoktan cehennemde ayrıldı. Hadi bas! Bak cehennem solda.

Pek şaşan polisin ruhu,

— Aman, nasıl olur, dedi, siz beni başka-

sıyla karıştırıyor olmalısınız. Bir yanlışlık var.

İrikıyım cennet kapıcısı,

— Burası Emniyet Müdürlüğü mü ki yanlışlık olsun. Hadi çek arabanı! diye bağırdı.

Polisin ruhu,

— Ama seni şikâyet edeceğim« diye bağırdı.

— Git, istediğine şikâyet et. Bir de benden selâm söyle!

— Ama Tanrı'ya şikâyet ederim -sonra...

Her yerde hazır ve nazır olan Tanrı'nın sevecen sesi duyuldu,

— Ey polis kulum, nedir yakındığın?

Polisin ruhu, Tanrı'nın sesiyle titredi. O'nu görmüyor, salt sesini duyuyordu.

— Tanrım! Ben üstlerimin buyruklarından hiç dışarı çıkmadım. Üstlerim ne dedilerse yaptım, buyruklara başeğdim. Görevimi her yerde, her zaman tam olarak yaptım... dedi.

Tanrı'nın sesi yine duyuldu.

— Bunları bilmekteyiz.

— Tanrım! Canımı dişime takarak, gerektiğinde ölümü bile göze alarak üstlerimin verdiği görevleri yerine getirdim. Buyrukları, hiç eksiksiz yaptım.

— Ey polis kulum, bunları da bilmekteyiz.

Polisin ruhu, nasıl yasalara, yönetmeliklere, tüzüklere kılı kılına uyduğunu, üstlerinin buyruklarını hiç karşı koymadan nasıl başeğip yerine getirdiğini, bu nedenlerle cennete girmeyi hak ettiğini yana yakıla anlattı.

Tanrı'nın o sevecen sesi bu kez biraz sertelerek gürledi:

— Toplu gösteri yapıyorlar diye öğrencileri copladın mı?

Polisin ruhu, Tanrı'nın gözüne gireceğini umarak, esas vaziyetine geçip topuklarını sertçe birbirine vurdu,

— Evet... Üstlerim, copla demişlerdi, ben de copladım.

— Grev yapıyorlar diye işçileri, işverenin isteğine uyup karakolda sopadan geçirdin mi?

Cennete girme umudu artan polisin ruhu, sevinçle,

— Evet, üstlerim öyle istemişlerdi, öyle yaptım... dedi.

Tanrı soruyordu:

— Halkın üzerine ateş açtın mı?

— Üstlerim buyurmuşlardı.

Tanrı gazaba gelmişti:

— Seni üstlerin cennete sokmayacak!

Polisin ruhu,

— Ama üstlerim öyle buyurmuşlardı... diye kekeledi.

Tanrı buyurdu,

— Biz sana akıl vermiştik. Biz sana vicdan vermiştik. Sen, bizi değil, üstlerini hoşnud ettin. Hadi şimdi gir cehenneme, seni ordan üstlerin buyruk verip kurtarsınlar.

Polisin ruhu ağlamaya, yalvarmaya başladı, dizleri üstüne çöktü, sonra o olmayan yerlere kapandı. Gözyaşları sümüklerine, sümükleri salyalarına karışarak ve korkudan altını-üstünü ıslatarak, yine yalvardı:

— Doğruları ancak şimdi anladım Tanrım. Hep yanlış yapmışım. Bana mühlet ver ki Tanrım, yaptığım bütün yanlışları düzelteyim.

Rahîm ve gafur olan ulu Tanrı'nın sevecen sesi duyuldu:

— Ey polis kulum! Sana daha yaşaman için avans veriyorum. Hadi dön dünyaya da, aklını kullanarak, vicdanının sesini dinleyerek bizi hoşnud eyle ki yerin cennet olsun!

Polis memurunun cesedini muayene için odaya belediye hekimi yeni girmişti ki, tam o sırada Tanrı'dan avans almış olan polisin ruhu da damladı. Biraz daha gecikip yetişmese de, belediye hekimi «Ölüdür» diye rapor vermiş olsa, polis memurunu zorla mezara tıkacaklardı. Polisin ruhu, az önce sıyrılıp çıktığı cesedinin içine girince, polis memuru da canlanıp kımıldamaya başladı. Gözlerini açıp öksürdü. Öksürmesi, ruhun, ceset kalıbına girerken zorlamasındaydı. Belediye hekimin gözlemine göre, polis memuru bir bayginlık geçirmişti.

Çok kısa bir süre için öbür dünyaya gidip dönmüş olan polis memuru, bu kez polislik görevini yaparken cennetlik olacak biçimde davranıyor, yani aklını kullanıyor, vicdanının sesini dinliyor, böylece Tanrı'yı hoşnud etmeye çalışıyordu.

Üstleri,

— Atıl! diye buyurunca, eskiden yaptığınca tazının tavşana atıldığı gibi atılmıyordu.

Üstleri,

— Saldır! diye buyurunca, durup düşünüyor aklına danışıyor, vicdanının sesini dinliyordu.

Üstleri,

— Vur! diye buyurunca, yasalara bakıp ona göre davranıyordu.

Üstlerinin buyruklarına her koşulda, her

zaman ve her yerde başeğmediği için de polis memurunun sicili bozulmuştu. Sonra da bir uzak taşra kasabasına sürülmüştü. Aklının, vicdanının ve yasaların değindiğinden şaşmadığı için de, yetersizlik mahanesiyle polislikten çıkarıldı. Emeklilik hakkını da kazanamamıştı. Evcek yokluk içindeydiler. Üstelik hastalandı da... Hastaneye kaldırıldı. Bir sabah hastabakıcı, nöbetçi hekimine gidip polis memurunun öldüğünü söyledi.

Polis memurunun ruhu, ikinci kez cesedinden sıyrılıp özgür kalmış ve çoktan öbür dünyaya ulaşmıştı bile. Daha önce de geçmiş olduğu için yolları biliyordu. Cennetin kapısına vardı. İlk gelişinde koluna yapışan o irikıyım cennet kapıcısı bu kez, lüks turistik otellerin kapı kavaslarının milyoner müşterileri karşıladıkları gibi, bir eli arkasında, öbür eliyle kapıyı gösterip, yere dek iki büklüm eğilerek,

— Buyurunuz! dedi.

Polisin ruhu cennetin kapısından adımını atmıyor, iki dizi üstüne çökmüş ağlıyordu.

— Tanrım, Tanrım! diye inledi.

Her yerde hazır ve nazır olan ulu Tanrı'nın sesi duyuldu:

— Ey polis kulum! Bu kez cenneti haketttin Cennetliksin. Cennetin bütün nimetleri senindir.

Polisin ruhu yakarmaya başladı:

— Ey ulu Tanrım! Sen herşeyi bilmektesin. Üç çocuğumla karım, yokluk, yoksunluk ve yoksulluk içindedir. Polislikten çıkarıldığım için aylığım da yok, onlara kalacak. Çoluk çocuğum bu durumdayken, cennet bana cehennem olacaktır.

Polis memuru bir avans daha diliyordu. Bu kez çoluk çocuğunun geleceklerini, yaşamlarını güvenceye aldıktan sonra ölmek istiyordu. Tanrı, bir kez daha polis memuruna yaşam avansı verdi. Polis memurunun ruhu teleserek dünyaya döndü. Az önce sıyrıldığı hastanedeki yatakta uzanmış cesedin içine girdi. Hastabakıcıyla birlikte koğuşa giren nöbetçi hekim, polis memurunu yine öksürürken buldu. Kısa zaman sonra da iyileşerek hastaneden taburcu edildi. Yüksek yerlerde görevli akrabaları vardı. Yeniden göreve alınması için onlara başvurdu. Onların aracılığı ve salık vermesiyle yeniden polisliğe girdi. Bu kez, ölmeden önce, çoluk çocuğunun yaşamlarını, geleceklerini güvenceye alacak gibi çalıştı. Günü gelip üçüncü kez ölüp de cesedinden sıyrılan ruhu, öteki dünyaya göçtüğünde gözü arkada kalmamıştı. Yani gözü açık ölmemişti.

Yolları çok iyi bilen polisin ruhu, cesetten sıyrılır sıyrılmaz hemen cennetin kapısına vardı. Renkli neon ışıkları, fenerler, bayraklarla süslü cennetin kapısından güvenle ve gülümseyerek girecekken yine o irikıyım cennet kapıcısı, geçen gelişinde sanki önünde yerlere dek eğilen o değilmiş gibi,

— Her, nereye? diye yolunu kesti.

Polisin ruhu,

— Geçende de gelmiştim, benim giriş vizem var... dedi.

Cennet kapıcısı,

— Bas geri! diye bağırdı.

Herşeyi duyan Tanrı elbet bu tartışmayı da duymuştu.

Tanrı buyurdu,

— Ey polis kulum, bu kez cehennemliksin!

Secdeye kapanan polisin ruhu ağlayarak savunmaya geçti.

Tanrı sordu:

— Rüşvet aldın mı?

Polisin ruhu titreyen sesle,

— Çoluk çocuğumun geçimi için... dedi.

— Haraç aldın mı?

— Ama, karım, çocuklarım...

yolsuzluk yaptın mı?

— Onları düşünerek...

— Yerin cehennem!..

Polisin ruhu ağlıyordu. Acaba bikez daha yaşam istese Tanrı verir miydi?

Yüce Tanrı neye kadir değildi ki... Polisin ruhunun içinden geçirdiklerini duyan Tanrı buyurdu:

— Sana bikez daha yaşam avansı verilmiştir.

Polis memurunun ruhu geri dönüp, sıyrıldığı cesedin içine girdi.

İşte gazetelerin yazdığı bu olaydır. Bir polis memuru öldükten sonra dirildi diye günlerce yazmıştı gazeteler.

Polis memuru, üçüncü dirilişinden sonra körükörüne üstlerinin buyruklarını dinlemediği gibi, kimseden rüşvet de, haraç da almadı, yolsuzluk da yapmadı, görevini de kötüye kullanmadı. Hep aklını kullandı, hep vicdanının sesini dinledi, hep yasalara göre davrandı. Neye yarar ki, yine görevinden çıkarıl-

mıştı. Çoluğu çocuğu yine yoksulluğa düşmüştü.

Ölüm herkes içindir. Polis memuru da günü gelince öldü. Cesedinden sıyrılan polisin ruhu öteki dünyaya gittiyse de cennete girmek için hiç de telesmedi. Cennetle cehennem arasında, cansıkıntısıyla gidip geliyordu.

Kara gecede, kara kayadaki kara karıncayı bile gören Tanrı, polis memurunun ruhunu da elbet gördü ve neden cennete girmediğini sordu. Cennette yeri hazırdı, hem de iyi bir yer verilmişti ona. Deniz ayak altında ve otobüs durağına çok yakın, üstelik sokak gürültüsü de yoktu.

Polis memurunun ruhu, çoluc çocuğunu her zamankinden daha çok yoksulluk içinde bıraktığını söyledi.

Gafur ve rahim olan ulu Tanrı buyurdu:

— Öyleyse sana bikez daha yaşam avansı vereyim, dön dünyaya! Çoluk çocuğunun durumunu düzelt de gel!

Polisin ruhu,

— Şükrandan acizim Tanrım, ama bir daha dünyaya dönmek istemem! dedi.

Tanrı nedenini sordu.

Polisin ruhu cevap verdi:

— Çünkü Tanrım, sonunda şunu öğrendim ki, bir polisin hem üstlerini, hem Tanrısını, hem karısını memnun etmesi olanaksızdır. Üçünden biri, nasıl olsa memnun kalmayacağına göre, hazır bu kez cennetlik olmuşken, bir daha dünyaya dönüp günah işlemeden açılsın cennetin kapıları da gireyim...

Polisin ruhu, bandolar çalınarak cennetin kapısından girdi.

O sırada polisin karısı, kocasının cesedi başında beklemekteydi. Ama bu kez öncekilerde olduğu gibi ağlamıyor, hatta başsağlığı dileyenleri şu sözlerle avutmaya çalışıyordu:

— Boşuboşuna üzülmeyin, nasıl olsa canlanır yine o... Ölüp ölüp dirilmeye artık alıştı.

Ama bu kez boşuna bekledi kocasının dirilmesini. Polis memurunun ruhu, bir daha cesedine geri dönmedi. Çünkü, Tanrıya da söylediği gibi bir zavallı polis memurunun hem üstlerini, hem Tanrısını, hem karısını, bunların üçünü birden memnun edebileceğinden umudunu kesmişti.

HAKLI OLAN BİR AYAK BAŞPARMAĞI

Bütün gün kentin sıkışık kalabalığı içinde, ordan oraya itilip kakılmaktan sinirleri bozulmuştu. Kalabalığın arkasından itmesiyle, kaç kez, gitmek istemediği yere sürüklenerek zorla götürülmüştü. Saatlerce beklediği kuyruklarda, zorlukla binebildiği taşıtlarda ezilmiş, çiğnenmiş, sıkıştırılmış, mıncıklanmıştı. İşi gereği girip çıktığı devlet dairelerinde, küçük memurlar, hatta hademeler, odacılar, kendisini azarlamışlar, aşağılamışlardı. Boksörlerin, pancıkbol dedikleri o içi kum dolu yumruk atma torbalarına benzemişti. Nasıl boksörler, alıştırma için o kum torbalarını durmadan yumruklarlarsa, O'nu da bütün işte öyle dirseklemişler, itmişler, kakmışlar, çekmişler, çekiştirmişlerdi. Öne geçmek, yer kapmak, öncelik kazanmak için herkes birbiriyle açıkgözlük yarışına girmiş gibiydi.

Akşam işte bu sinir gerilimiyle evine dönmüştü. Evi, kentin o saldırganlığından, tedirginliğinden daah rahat değildi. Sanki evin havası çekilmişti. Boğulur gibi oluyordu. Ağzında lokmaları büyüye büyüye akşam yemeğini yedikten sonra kendini sokağa attı. Gecenin serinliğinde, bunguniuktan kurtulmak istiyordu. Geceleyin kentin kara kalabalığı dağılmıştı. Gündüzün yerlere tükürenler, birbirlerine bağırıp sövenler, itişip kakışanlar, o kaba ve kara kalabalık, ev denilen içleri aydınlatılmış kabuklarına çekilmişti. Anayoldan geçen arabalar da azalmıştı. Adam, büsbütün kendisiyle kalabilmek için, anayoldan ayrıldı, ara yollardan birine saptı. Buradan insanlar daah seyrek geçiyordu. İnsan ki düşünmeden duramaz, ama O, ne düşündüğünün bilincinde bile değildi.

Aysız, yıldızsız, çok karanlık bir geceydi. Üstelik, bu yürüdüğü yol, ya sokak lambaları

olmadığından, yada lambalar yanmadığından, büsbütün karanlıktı.

Bir sokak kedisi teleserek geçip gitti önünden.

Solunda, duvar boyunca uzanan dar çimen şeridine bakarak yürürken, otların arasından parlak bir nesnenin havaya sıçradığını gördü. Bir karış kadar havaya sıçrayan o nesne, yere düşüp otların arasında yitti. Pekaz sonra yeniden sıçradı. Sıçraya sıçraya gidiyordu. Otların arasından zıplayıp çıktıkça, karanlığa ışıktan bir çizgi çiziyordu. Belki de küçük bir kurbağaydı. Ama kurbağalar ışıklı olmaz ki... Merak etti. Çimene eğildi. Sıçraya sıçraya giden o şeyi gördü. Ama ne olduğunu anlayamadı. İzledi o yaratığı. Bir karıştan biraz az yükseğe sıçrayarak, her sıçrayışında dörtbeş parmaklık yol alıyordu. Yani gidişi hızlı değildi. O denli meraklandı ki, bu şaşılası yaratığı tutmak için elini uzattı. Handiyse tuttu tutacakken bir ses duydu. Duyduğu insan sesiydi.

— Beni rahat bırakın rica ederim.

İrkilip elini çekti. O canlı şey her neyse, bir kısa süre sindikten sonra yine sıçradı. Adam merakını yenemedi. O şeyi tutmak için bir daha elini uzattı.

— Dokunmayın bana!..

Kimdi bu konuşan? Ancak bir çakıl iriliğindeki o şey mi konuşuyordu yoksa...

Ürkmüştü. Tutmak için o şeye elini uzatamıyordu artık.

— Kim konuşuyor? diye fısıltıyla sordu.

— Ben.

— Sen kimsin?

— Bir ayak başparmağıyım.

— Ayak başparmağı mı?

— Evet.

— Konuşan başparmak!

— Şaşmakta haklısınız.

Birisinin kendisiyle alay ettiğini sanarak çömeldiği yerden kalkıp çevresine bakındı, duvarın öte yanına baktı. Kimseler yoktu.

Cin, peri, şeytan gibi uyduruklara da inanmazdı. Ama yine de bir korkuya kapıldı. Konuşan bir başparmak ne denli merak çekici bir nesne olursa olsun, yine de dönüp gidecekti, hatta koşarak gidecekti ki, yine o sesi duydu:

— Ben de bir zamanlar, sizin gibi bütün bir insanken, bir başparmağın konuştuğunu ne işitmiş, ne de başkalarından duymuştum.

Arkasını ona dönmüş olan adam, ne adım atabildi, ne başparmağa dönebildi. Konuşan, bir ayak başparmağı bile olsa, onu konuşurken bırakıp gitmek kabalık olacaktı.

— Merakınızı gidermemi ister misiniz? diye sordu başparmak.

Adam, yanıtsız bırakmak kabalık olduğu için, söz olsun diye,

— Yani... Ne gibi? dedi.

— Konuşan bir başparmağın başından geçenleri... dedi başparmak.

— Doğrusu, ben de başımdan geçenleri birisine anlatmayı çok gereksiniyordum. Altı ayı geçti, hiçkimseyle konuşmadım. Bir insanın, bunca zaman konuşmaması çok zor; o insan parçalana parçalana sonunda benim gibi bir ayak başparmağı kalsa bile...

— Bir insan mı? diye şaşarak sordu adam.

— Bir zamanlar, evet, ben de, şimdi sizin olduğunuz gibi bütün bir insandım... dedi başparmak.

Adamın ağzından,

— Yaaa! diye bir şaşkınlık sesi çıktı.

— Az ilerde bir çocuk bahçesi var. Geceleri kimse gelmez, rahat konuşuruz. İsterseniz gidelim, orda anlatırım başımdan geçenleri size.

Ayak başparmağı sıçraya sıçraya gidiyordu. Adam da kimileyin onun yanından, kimileyin arkasından yürüyordu.

Çocuk bahçesine girdiler. Başparmak çimen otlarının arasındaydı. Adam da çimene oturdu. Çiğnenmiş çimenden, adamın pantalonu ıslandı.

— Başlayalım mı anlatmaya? diye sordu başparmak.

— Lütfen... dedi adam.

Korkusu kalmamıştı. Konuşan bir başparmağa alışmış gibiydi.

— Bundan iki yıl öncesine dek, sizin gibi doğal bir insandım. Başım, gövdem, ellerim, yani bütün organlarım vardı.

Ayak başparmağı, başından geçenleri şöyle anlattı:

*

«Bir akşam vapura binmiştim, kentin öte yakasına geçeceğim. Vapurun arka salonunda kanapeye oturdum. Az sonra yolcular doldu. Kanape ve koltuklara yolcular oturdu. Boş yer kalmadı. Benim başında oturduğum kanapede üç yolcu oturuyordu. Ama koltuğun sağ başındaki yolcu, öylesine yayılıp

kaykılmıştı ki, iki kişilikten daha geniş yeri kaplamıştı. Üstelik, kanapenin sağ yanını gövdesiyle örtmüş olduğundan, orda boş yer olduğunu kimse göremiyordu. Salona giren yolcular, boş yer aranıyor, bulamayınca dönüp gidiyorlardı. Vapur çok kalabalıktı. Yolcuların yarısına yakını ayakta kalmıştı. Bunca insan ayakta yolculuk ederken, o saygısız bencil herifin yarı yatar gibi kanapeye uzanmış olmasına çok canım sıkıldı. Bir süre, salona girip oturacak yer aranan yolculardan birinin, koltuktaki o boş yeri görmesini bekledim. Kimse görmedi. Göremezdi, çünkü o bencil herif, koltuktaki boş yeri görünmeyecek biçimde örtmüştü. Bir süre de, başka bir yolcu, bu terbiyesiz herifi uyarır diye bekledim. Ne koltuktaki boş yeri gören, ne o bencil herifi uyaran oldu.

Yaşlılar, çocuklu kadınlar ayakta kalmıştı. Artık dayanamadım, kanapeye yayılıp kaykılmış olan o bencil herife, yine de olabildiğince incelikle,

— Beyfendi, birazcık yanaşır mısınız lütfen, o boş yere birisi otursun...

Vay efendim vay!.. Ben miyim bu sözü söyleyen... Açtı ağzını yumdu gözünü... Bar bar bağırıyordu. Herkes onu dinliyor, o salonda kimseden ses çıkmıyordu.

— Boş yer varsa, gel de otur! diye bağırdı.

— Benim yerim var beyfendi, ben oturmuşum. Kendim için söylemiyorum, başkalarını düşünüyorum.

— Şuna bak şuna! Başkalarını düşünüyormuş... Sen komünist misin be!..

— Ama bunca insan ayaktayken...

— Sana ne ulan!.. Sen kendin yer bulmuşsun ya oturacak, daha ne istiyorsun...

— Yaşlı kadınlar var ayakta...

— Çok acıyorsan kalk da kendin yerini ver!

Bencil adam gittikçe sesini dikleştiriyor, ben de gittikçe aşağıdan alıyordum. Doğrusunu isterseniz, o salondakilerden bikaç kişinin bu tartışmaya karışacağını umuyordum. Çünkü ben o denli haklıydım, o bencil adam da o denli haksızdı ki, yolcuların hepsi değil, bikaçı sesini çıkarsa, saldırgan adam yana çekilip susmak zorunda kalacaktı. Ama kimseden ses çıkmıyor, hepsi kulak kesilmiş, bizi dinliyordu. Saldırgan adam, kendim oturacak yer bulmuşken ,ayakta kalan başka yolcuları düşündüğüm için, bana «Komünist!» diye bağırıyordu.

Anlıyorum, siz bile şimdi, neden bu bencil saldırgan karşısında susmamış olmama şaşıyorsunuz. Neden susmadım? Çünkü, yardım umarak salondaki yolcuların yüzlerine bakıyordum. Hepsinin gözlerinden bana hak verdiklerini anlıyordum. Hatta kimisi, başlarını sallayarak beni yüreklendiriyordu. Bu durumda susamazdım. Ben de sesimi birazcık yükselterek,

— Bunca yolcu ayaktayken, sizin iki kişilik yer kaplamanız ayıp değil mi? dedim.

Bu sözüm, o bencil saldırganı büsbütün çileden çıkardı. Ayağa fırlayıp üstüme saldırdı. O zamana dek bu çatışmaya karışmamış olan ve beni bakışlarıyla, baş sallamalarıyla yüreklendirmek, hatta kışkırtmak isteyen salondaki yolcuların artık işe karışacaklarını umuyordum. Ama umduğum olmadı. Hiçbirisi, hiç olmazsa dilleriyle damaklarında «çık çık!» sesleri çıkararak olsun bu saldırgan herifi protesto etmedi. Herif bana vurmaya başladı. Dayak yememe izin vermezler, araya girerler sanıyordum. Oysa salondakilerin kılı bile kıpırdamadı. Bana kıyasıya vuran herife karşı kendimi savunmaya çalışıyordum. Bir ara yumruklarına karşı yüzümü korumaya çalıştığım sağ elimi, adam tutup arkama büktü ve kıvırmaya başladı. Kolumun omuz başından, tıpkı bir menteşe yuvasından çıkar gibi, «kırt!» diye bir ses duydum. O sırada vapur iskeleye yanaşmıştı. Yolcular vapuru boşaltmaya başlamışlardı. Adam da söverek beni bırakıp salondan çıktı. Sağ kolumun omuzbaşı öyle acıyordu ki, yerimden kıpırdayamamıştım. Salondaki yolcular yanımdan geeçrken, hepsi de sanki ezberlemişler gibi,

— Siz haklıydınız! deyip salondan çıkıyordu.

İçlerinden kimisi aradabir, sözcükleri değiştirerek,

— Yerden göğe hakkınız vardı...

Yada,

— Kutlarım sizi, haksızlığa karşı geldiniz! gibi sözler söylüyordu.

Omuzbaşımda dayanılması çok zor bir ağrı ve acı vardı ama, salondaki bütün yolcuların beni haklı bulmaları da doğrusu sevindiriciydi. Tek kişi bile beni haksız bulmamıştı. Ya bir de beni haksız bulsalardı, ne yapardım? Ağrı gittikçe arttı. Eve gelir gelmez bayılmışım. Hastaneye kaldırdılar. Kolumu ta

omuzbaşıma dek alçıya koydular. Üç ay alçıda kaldım. Ne yazık ki iyileşemedim. Sağ kolumu omuzbaşından kestiler. Haklı olmak uğruna sağ kolumu yitirmiştim.

Günlerden bigün yine vapurla karşı yakaya geçiyordum. Soğuk bir kış sabahı. Vapurun alt kat salonuna indim. Salonun duvarında dört ayrı yerde «Bu salonda cıgara içilmez» diye yazılı. Karşımdaki adam, hem fosur fosur cıgara içiyor, hem de dumanını yüzüme doğru üflüyor. Bisüre sesimi çıkarmadım ama, sonunda dayancam kalmadı,

— Burada cıgara içilmez beyfendi... dedim.

Orda bulunanlardan başkaları da duysun da beni desteklesin diye biraz yüksek sesle söyledim.

Cıgara içen adam, dumanı büsbütün yüzüme üfleyerek, alaylı alaylı,

— Nedenmiş o? diye sordu.

— Yasaktır da onun için... dedim.

— Kim koymuş o yasağı?

— Belediye...

Utanmaz utanmaz sırıtarak cıgarasını tüttürdü yine... Salondaki yolcuların yüzlerine baktım... Hepsi de bana «Sağol!.. doğru söylüyorsun...» demek ister gibiydiler. Onların beni destekler bakışlarından yüreklenerek, cıgara içen adma,

— Okuryazar mısın? diye sordum.

— N'olmuş? diye o da bana sordu.

Duvarlardaki «cıgara içmek yasaktır» yazılı levhaları gösterdim:

— Bak, ne yazıyor... oku!

Sulu sulu sırıtarak,

— Benim içtiğim cıgara filtreli... Eliyle karşısındaki yazıyı göstererek,

— Bak, sen de oku ne yazıyor...

Duvara asılı kartondaki «cıgara içmek yasaktır!» yazısının başına ipsizin biri elyazısıyla «filtresiz» yazmış, böylece o yazı şöyle olmuştu: «Filtresiz cıgara içmek yasaktır!»

İyice kızmıştım. Salondaki yolcuların beni desteklediklerini bakışlarından anlıyordum. Nasıl olsa içlerinden birikisi benden yana olur, o zaman da bu uygunsuz adam cıgarasını söndürmek zorunda kalırdı. Biriki kişi bile istemez, bir kişi daha benden yana olup cıgara içmemesi için, adamı uyarsa, adam cıgarasını söndürmek zorunda kalacaktı.

— Rica ederim, söndürün cıgaranızı! Herkesi rahatsız etmeye hakkınız yok! dedim.

— Senden başka kimsenin rahatsız olduğu yok! Olsalar söylerler... dedi.

Vapur iskeleye yanaşmış olacak, yolcular salondan çıkmaya başlamıştı. Ben de şu ağız dalaşından kurtulayım diye merdivene yürüdüm. Ama o adam,

— Kaçma! Dur bakalım, senin hesaplaşacağız... dedi.

Demesiyle yakama yapıştı. Adam, tam bir bulaşık belaydı. Elinden yakamı kurtarmak için boşuna uğraştım. Birisi araya girip beni kurtarır diye ordaki yolculara baktım. Hepsi durmuş, adamın beni nasıl tartakladığını seyrediyordu. Çımacı iskeleye halatı atmıştı. Vapur iskeleye yanaşıyordu. İşte o sırada adam beni hızla itti. İskeleyle vapur arasındaki boşluğa düştüm. Burası dar olduğu için denize düşmedim; o aralıkta sıkışıp kaldım. Kendimi kurtarmaya çalışırken vapur da iskeleye yanaşmaktaydı. Sıyrılıp yukarı çıkmak isterken sol bacağımı kurtaramadım. Sağ bacağım vapurla iskele arasında sıkışıp kaldı. Can acısıyla bağırmaya başladım. Yolcular da vapuru iskeleden çekmesi için kaptana haykırarak sesleniyordu. O arada kimi yolcuların kendi aarlarındaki konuşmaları da parça pürçük kulağıma geliyordu.

— Ben olaya tanık oldum. Bu adam haklı..

— Hangi adam beyfendi?

— Ayağı ezilen şu adam, bar bar bağırıyor ya işte o...

— Ben de ordaydım efendim. Tamamen haklı...

— Alt salonda cıgara içilmez tabiî...

— Bu zavallı uyarınca...

— Haklı efendim...

Bayılmışım. Vapur iskeleden açılmış. Beni ordan çıkarıp hastaneye götürmüşler ve hemen ameliyat etmişler. Gözümü açıp kendime geldiğimde, sol bacağım yoktu. Aylar sonra hastaneden çıktım. Koltuk değneğiyle yürüyebiliyordum. Bigün yolda giderken bir hanım selam vererek,

— Sizi tanıdım... dedi.

Nereden tanıştığımızı sordum.

— Siz, vapurun alt salonunda cıgara içen adamı uyarmıştınız, değil mi? Hatta, adam sizi vapurdan aşağı itmişti. Hepimiz size hak verdik, sonradan konuştuk da, siz cankurtaranla hastaneye götürülürken... Çok haklıydınız...

İşte böylece tek kollu ve tek ayaklı kalmış-

tım.

Yine günlerden bigün, gecenin geç saati tiyatrodan çıkmışım evime gidiyorum. Yeraltı yol geçidinden geçiyordum. O geçitte satıcılar sıralanmış, kimisi yiyecek, kimisi giyecek satıyor, kimisi kaçak cıgara, çalınmış mal, müstehcen resim satıyor, kimisi de lotarya çektiriyor. Ordan kalaablık gelip geçiyor. Geçidin dikmelerinden birinin önünde ancak 14-15 yaşında gösteren güzel bir çocuk da, tahta üç ayak üstündeki küçük camekânında revaniye benzer bir tatlı satıyor. Çocuğun taşralı olduğu belli... Yanına otuz yaşlarında bir kopuk sokulmuş, bişeyler söyleyerek çocuğu zorluyor. Zavallı çocuğun gözlerinden yaşlar süzülüyor. Ordan geçenler bu görünüm karşısında ilgisiz duramıyorlar. Hepsi de ilgilenip orda toplanıyorlar. Satıcı çocuğun çevresinde otuz-kırk kişi olmuştuk. Ben o kopuk herife yakınolduğumdan, çocuğa neler söylediğini duyuyordum. Zavallı çocuğun kazancından haraç istiyor, çocuğa gözdağı veriyordu. Sanırım, gözünü yıldırarak çocuğu sapık cinsel isteği için de kullanacaktı. O kış gecesinin o saatinde satıcı çocuğun yaşıtları sıcak yataklarında uyurlarken bu yavrucak amansız yaşam savaşı veriyordu. Seyirci kalabalıktan biri karışır, çocuğu o kopuğun elinden kurtarır diye umutla bekledim. Kimseden ses çıkmayınca dayanaamdım artık,

— Niçin çocuğu zorluyorsun?., diye, çocuğu tutmuş sürüklemek isteyen kopuğa çıkıştım.

«Başına bunca belâ geldikten sonra aklın başına gelmedi mi hâlâ?» derseniz, haklısınız. Ben böyle söylerken ordaki kalabalıktan bikaç kişinin beni destekleyeceğini umuyordum. Biriki kişi daha benden yana olsa, kopuk çocuğu bırakıp giderdi. Kopuk da, ordakilerin beni destekleyeceklerini ummuş olacak ki, önce sustu. Ama kimseden ses çıkmayınca, bir elinden tuttuğu çocuğu sürüklerken, bana da,

— Sana ne ulan! Git yoluna, benden bulma! diye bağırdı.

Çocuk camekânını koluna takmış, ağlayara kdireniyordu.

— Polis yok mu burda? diye bağırdım.

İçlerinden biri koşup polis çağırsın diye kalabalığa baktım. Hepsinin bakışlarından benden yana oldukları belliydi. Kendisini koruduğumu anlayan çocuk, elini kopuğun pençesinden kurtarıp benim koltuğ değneğimi tuttu. Tek kol tek bacak ne yapabilirdim? Sırtımı dikmeye dayayıp tek elimle çocuğu tuttum. Benim kolsuz ve bacaksız olduğumu görünce, elbet o kalabalıktan birileri çocuğu korur diye düşündüm. Ama kimse aldırmadı. Kopuğun çektiği bıçağın ışıltısını gördüm. Kanlar içinde yerdeydim. Kopuk çocuğu alıp gitmişti.

Bikaç kişi üstüme eğildi. Onlardan biri,

— Çok haklıydınız! dedi.

Öbürü,

— Ben de size hak veriyorum.., dedi.

Bu bıçaklanmadan sonra sol kolumdan da oldum. İki kolu bir bacağı olmazsa insan ne hale gelir!.. Tek bacağımın üstünde dalsız bir ağaç kütüğüne dönmüştüm. Kendikendime yürüyemediğim için, tuttuğum aylıklı bir adam, beni tekerlekli sandalyeye benzer bir arabada gezdiriyordu. Sıkıldım, bir yaz günü deniz kıyısında bir açık çayevine gitmiştim. Tekerlekli sandalyemdeydim. Bir adam, bir kadını dövmeye başladı. Ama nasıl dayak atıyor, görseniz içiniz parçalanır kadıncağınız halini ...Anladınız değil mi? Kimse kadını kurtarmıyordu. Dayanamadım, tekerlekli sandalyemi itmesini söyledim sürücüye. Biyandan da dayak atan adama bağırıyordum kadını bırakması için. Sandalyemle aralarına girdim. Bir tabanca patladı. Herhalde o saldırgan adamın niyeti beni değil, dövdüğü kadını öldürmekti. Ama kurşun benim göğsüme saplanmıştı. Orda bulunan herkes çil yavrusu gibi kaçışıp dağıldı. Tabancayı ateşleyen adam da tekerlekli sandalyemin sürücüsü de kaçmıştı. Göğsümdeki kurşun yarasından kanlar akıyordu. Epiy zaman sonra başımda kalabalık toplandı. Konuşmalarından, onların az önceki kaçışanlar olduklarını anladım. Benim konuşacak gücüm yoktu ama, onları duyuyordum.

— Bu adam yerden göğe kadar haklıydı...

— Herkes onun gibi yapsa, haksızlık kalmaz...

Hastanede aylarca yattım. Artık tam bir sakattım. Çünkü kör olmuşum, bir gözüm görmüyordu.

Küçüle küçüle, parçalana parçalana, nasıl bir ayak başparmağı kaldığımı anlamışsınızdır sanırım.

Bigün de... yine bir sürücü benim tekerlekli sandalyemi arkadan itiyor. Bir özel ara-

ba, ortalığı birbirine katarak anayolda gidiyor ama, nerdeyse tekerlekleri yerden kesilecek. Kimi arabalara sürterek, kimisine bindirerek, toslayarak geldi, otobüslerin arkasında sıkışıp kaldı. Çok lüks bir araba. Direksiyonda onyedi-onsekiz yaşlarında bir delikanlı. Tam da yanımda duruyor. Öbür arabaların sürücüleri, lüks arabanın genç sürücüsüne sövüp duruyorlar.

Önü tıkanmasaydı, o lüks araba benim tekerlekli sandalyeme çarpacak, her neyim kalmışsa onları da ezip parçalayacaktı.

— Suç bu oğlanın değil, bu yaştaki çocuğun altına bu milyonluk arabayı veren ananın babasının... dedim.

Sıkışıklıkta gidiş-geliş durduğu için orda birikenler,

— Çok haklısınız.. diyerek sözlerimi onayladılar.

— Hakkınız var...

Lüks arabanın sürücüsü olan şımarık oğlan, oturduğu yerden,

— Şimdi gösteririm sana! diye bağırıp, arabayı hızla üstüme sürdü. Tekerlekli sandalyem parça parça oldu. Benimse parçalanacak pek bir yanım kalmamıştı. Yalnız o lüks araba başımı ezerek üstümden geçmişti.

Bir başka gün de... Evet, evet... Yine herkes bana hak veriyordu. Ama hiçbiri dakikalarca içini kazıya kazıya sökerek çıkardığı koca bir balgamı şap diye çocuk parkına tüküren külhanbeyine bişey demiyordu. İçlerinden birikisi olsun bu yaptığının iğrenç bir kabalık olduğunu benim gibi o külhanbeyine söylemiş olsaydı, o külhanbeyi de bıçağını çekip, pırasa doğrar gibi beni bıçaklayıp doğramak yürekliliğini gösteremeyecekti.

Vücudümde ölecek çok az parçam kalmış, bu bıçaklı saldırıyla onlar da ölmüştü. Kala kala bir ayak başparmağı olarak kalmıştım. Beni öldü diye vücudümde kalan parçalarımı mezara gömdükleri zaman, sağ ayak başparmağımın canlı kaldığını kimse bilmiyordu. Altı - yedi aydanberi bir başparmak olarak yaşıyorum. Kimselere görünmemek için gündüzleri ortaya çıkmıyorum. Geceleri el - ayak çekilince biraz dolaşıyorum. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim. Size içimi döktüm biraz rahatladım.»

*

Ayak başparmağı susmuştu. Ona daha başka sorular sormak isteyen adam çimene eğildi. Başparmağı tuttuğu, kendi sağ ayağının başparmağıydı. Yaz gecesi, çorapsız giydiği sandaletin ucundan dışarı çıkmış olan başparmağının tırnağı. Gecenin karanlığında sanki fosforluymuş gibi pırıltılıydı. Adam, sandaletten dışarı çıkmış sağ ayağının başparmağını okşadı. Sonra, yerlerinde duruyorlar mı diye kollarını, bacaklarını, başını elledi. Her organı yerli yerindeydi. Islak çimenden kalktı. Ayak başparmağını görmemek için başını yere eğmeden evine doğru dik dik yürüdü.

BİR CENAZE TÖRENİNDE

Dünyamızda hiç akla gelmeyecek şeylere meraklı insanlar var. Pul koleksiyonculuğu, kelebek koleksiyonculuğu, eski kartpostal koleksiyonculuğu, pipo koleksiyonculuğu, kibrit kutusu ve cıgara paketi koleksiyonculuğu, otel ve restoranlardaki amblemli kâğıt peçete koleksiyonculuğu öylesine yaygın ki, artık bunları özgün meraklar arasında sayamayız. Kaşık koleksiyonculuğu, pek öyle yaygın değil, ama epiyce kaşık koleksiyoncusu var.

Bir türden olup, değişik biçimli ve yapılışları değişik tarihli şeyleri biriktirme tutkusuna, koleksiyonculuk deniliyor.

Kendim koleksiyoncu değilim ama, biçok koleksiyoncu tanıyorum. Bunlardan biri semaver koleksiyonu yapar. Semaver koleksiyonu yapmak da pek öyle üzgün meraklardan sayılmaz. Ama tıraşbıçağı ambalajı koleksiyonuna ne buyrulur? Böyle birini tanıdım, tıraşbıçağı ambalajı koleksiyonunun dünyada tek olmasıyla övünüyordu. Bir de

kaldığı yerli ve yabancı otellerden çaldığı sofra takımı parçalarından kolleksiyon yapmış birini tanıdım. Belki de onunki sapıkça bir merak. Üstelik, hırsızlık mal kolleksiyonunu sergileyemez de... Bunlardan daha özgün kolleksiyonu olan bir meraklı tanımıştım. O da, kadın iççamaşırı kolleksiyonu yapıyordu. Kolleksiyonuna girme değeri kazanabilmesi için, o kadın iççamaşırının kullanılmış olması gerekiyordu. Belki onunki fetişizm'dir. Ruh ve sinir hastalıkları hekimlerine göre, ruh ve sinir hastası olmayan bulunamayacağından, bütün kolleksiyoncular da azçok ruh hastası sayılabilirler. Kimi ruhbilimciler de, kolleksiyon tutkusunun, «yalnızlıktan kurtulmak» yada insanın «özbenliğini yitirmemek» içgüdüsünden kaynaklandığını söylüyorlar.

Birleşik Amerika'nın o olağanüstü zenginleşme döneminde, varlıkları akıl durduran parababalarının deliliğe varan kolleksiyon merakıyla Mark Twain bir öyküsünde iyice alay eder. Öyküde anlatılan, parasını nereye savuracağını şaşırmış sonradan görme Amerikalı zengin, ses yankısı kolleksiyonu yapmaktadır. Sesleri en çok, en uzun yankılandıran dağları, vadileri, büyük paraları ödeyerek satın almaktadır. Kolleksiyonun meraktan öte bu denli delisi, ancak gülmece öykülerinde bulunabilir.

Siz de çok özgün kolleksiyon yapanları tanımışsınızdır. Ama şimdi anlatacağım kolleksiyoncu denli özgün kolleksiyonu bulunan birisinin daha olabileceğini hiç sanmıyorum. Bu kolleksiyoncu, çoktan emekli olmuş, yaşlı bir öğrenmendir. Yaşını kesin bilmiyorum ama, yetmişin üstünde olsa gerek. Yaşına göre dinçtir. Belki de onu böyle dinç tutan, özgün kolleksiyonuna olan tutkusudur. Bu eski emekli öğretmenin merakı, cenaze törenlerinde, oraya gelmiş kişilerin konuşmalarını, onların haberleri olmadan, gizlice sesbandına almaktır. O'nda böyle yüzlerce —hangi yüzlerce— belki de binlerce sesbandı var.

Bu özgün kolleksiyonun sahibi olan emekli öğretmen, oldukça da uzakta, İstanbul'un bir binliyösünde, sahibi olduğu bir küçük apartıman katında yaşamaktadır. Hemen hemen hergün, tıpkı bir işde çalışan bir görevli gibi, onca uzun yolun yorgunluğuna katlanarak, bir yada iki cenaze töreninde bulunur. Çok sevdiği işine bağlı bir görevli titizliğiyle cenaze töreninden cenaze törenine giderek kolleksiyonunu durmadan zenginleştirir. Her sabah erkenden gazeteleri açıp, ilkin ölüm ilânlarına bakar. İçlerinden birikisini gözüne kestirir. Oldukça ağır olan sesalma makinesini omuzuna asıp, düşer yollara. O gün kaldırılacak olan cenazenin ünlü yada ünsüz bir kişinin olup olmamasına aldırmaz. O'nun kolleksiyonunda, çok ünlülerin, ünlülerin, az ünlülerin olduğu gibi, hiç ünsüzlerin cenazelerindeki konuşmalar da vardır. Bu kolleksiyonun dünyada biricik olduğuna ben de inanıyorum.

Ne yazık ki, bu kolleksiyondaki sesbantlarından çok azını dinlemeye fırsat bulabildim. İşten güçten zaman ayırıp hepsini dinleyebilseydim, ne iyi olurdu. Ne ilginç konuşmalardı onlar; kısaca: çok düşündürücü, çok gülünç, çok eğlendirici, çok acıklı, çok acımasız, çok üzünçlü, çok anlamlı ve çok saçma!

Bu yaşlı kolleksiyoncunun sesbantlarından gelişigüzel birindeki konuşmaları, sizler için, banttan yazıya geçirdim. Bu iş kolay olmadı, çok zamanımı aldı. Ama bu zahmete değerdi. Gizlice sesbandına alınmış konuşmalarını yazarak sunduğum bu kişilerin bulundukları cenaze töreninin hiçbir olağanüstülüğü yok. Cenaze de, sizin gibi, benim gibi, hiçbir olağanüstülülüğü bulunmayan herhangi birinin cenazesiymiş.

İşte o cenaze törenindeki konuşmalar.

*

— Berbat bir hava yahu... Yağmur insanın içine işliyor.

— Yalnız yağmur değil ki, soğuk da var.

— Tam da ölecek havayı bulmuş bizimki...

(Çok hafif gülmeler)

— Allah'ın gücüne gitmesin ama, rahmetli sağlığında da pek münasebetli işler yapmış değildir hani...

— Allah bilir, salt bize kötülük olsun, ıslanalım diye, ölmek için böyle günü seçmiştir.

(Gülüşmeler)

— Sabahleyin hava açıktı. Evden çıkarken hava yağışlı olsaydı dünyada gelmezdim.

— Tam cenazeye geldik, birden yağmur bastırdı.

— E bize başka nasıl kötülük edecekti...

(Gülüşmeler)

— Geri de dönemedim artık, akrabaları gördü geldiğimi.

— İyi ki siz akıl edip şemsiye almışsınız.

— Merhumun çok eski arkadaşıyım. Çok

kazığını yemiş olduğumdan, kendisine karşı çok ihtiyatlıyımdır. Her ne kadar ölmüş bile, ben yine ihtiyatı elden bırakmayıp, ne olur ne olmaz diye şemsiyemi aldım.

(Kahkahalar)

— İyilik de yaramıyor. Yine bizleri düşündü de yağmurlu havada öldü, ya karlı, fırtınalı havada ölseydi, ne olurdu halimiz...

— Bizi düşündüğünden değil, her zaamnki gibi yine kendini düşündüğünden. Karlı havada ölse kimse gelmezdi ki, ortada kalırdı... Dünyada gelmezdim.

— Ölen öldükten sonra cenazesine gelmişsiniz gelmemişsin, ne değeri var...

— Öyle söylemeyin, geride ailesi kalıyor.

— Çok doğru. Sabahleyin kalktığımda, üzerinize afiyet, bir kırıklığım vardı. Yani öyle ki, değil başkasının cenazesine gitmek, kendi cenazeme bile gidecek halim yoktu. (Gülüşmeler) Ama gelmesen olmaz. Buyurduğunuz gibi, kendi öldü ama, geride ailesi var. «Bak» derler, «bu kadar yakın arkadaşı da, cenazesine bile gelmedi...»

— Derler...

— Evet, maalesef öyle... Ölen için değil, ailesi için...

— Damadına baksanıza, gözleri projektör gibi vallahi, kimler gelmiş, kimler gelmemiş diye kalabalığı tarıyor.

— Yalnız damadı mı? Karısına baksanıza, mendiline sanki gözyaşlarını siliyormuş gibi yaparak çelenkleri kimlerin gönderdiğini anlamak için bantları okumaya çalışıyor.

— Böyle zamanda bile bunları nasıl düşünebiliyor... Hayret!

— Neyse ki ben karısına da, akrabalarına da «Başınız sağolsun» dedim, cenaze namazı kılınsın da, artık şuradan sıvışabilirim.

— Allah vere de bu soğukta hastalanmasak...

— Ben de cenazenin camiden çıkmasını bekliyorum, çekip gideceğim.

*

— Şu Allah'ın işine bak birader, biz bununla on yılı geçti, dargındık. Kim derdi ki, cenazesine geleceğim...

— Yaaa! Neden dargındınız?

— Bilmez değilsiniz ya nasıl bir adam olduğunu...

— Bilirim, hem de çok iyi bilirim.

— Benim de aram iyi değildi kendisiyle... Dargın değildik ama, eskiden olduğu gbi de sıksık görüşmezdik... Şöyle uzaktan bir selam...

— O bile çok...

— Ben yine onun bana yaptıklarını hesaba katmadım, son vazifemi yapmak üzere cenazesine geldim işte...

— Allah razı olsun...

— Yine iyilik bizde kalsın.

— O da yaptığıyla kalsın. Hani ne demişler, iyilik yap da denize at, balık bilmezse halık bilir.

— O bana ne kadar kötülük yapmış olursa olsun, ben yine cenazesine gidip son vazifemi yapayım, dedim. İşimi gücümü bıraktım geldim.

— Allah kabul etsin.

— Cümlemizinkini.

— Hepimiz öyle. Onun için gelmedik, Allah rızası için geldik.

— Nasıl olsa, geldiğimizden haberi olmayacak.

— Ama Allah görüyor.

— Biz insanlığımızı gösterelim de...

*

— Şu kıyamet kopardıkları filmi gördünüz mü kuzum?

— Gördüm, rezalet.

— Yok canım. Ama gazeteler öve öve göklere çıkarıyor.

— Ben beğendim.

— Nesini beğendiniz?

— Üç haftadır oynuyor beyim, hem de dört sinemada birden...

— İtalyan yapımı değil mi?

— Hayır, Amerikan yapımı, ama Amerikalılar filmi İtalya'da çevirmişler.

— Bugün gidip de göreyim şu filmi diyorum. Hazır buraya kadar gelmişken, cenazeye de giderim, dedim. Nasıl olsa matineye kadar ölü zaman var, hem cenazede bulunur, hem de zamanımı değerlendirmiş olurum.

— Aman çok isabet... Ben de o filmi görmek istiyordum, birlikte gideriz. Burda rastlaştığımız ne iyi oldu...

— Arabanız var, değil mi? Öyleyse ben de geleyim sizinle... Bir dakikanızı rica ederim; eşine bir başsağlığı dileyip de geleyim. Sonra gideriz.

*

— Bence Milliyet gazetesi haklı bu konuda.

— Siz açıkça yan tutuyorsunuz, Metin'in

yazısını okudunuz mu?

— Bırakın şunu, satılık kalem...

— Pardon. Sizin gibi düşünmüyorum.

— Olabilir. Ne siz benim gibi düşünmeye mecbursunuz, ne de ben sizin gibi. Verter demiş ki, düşüncenize karşıyım ama, düşüncenizi söylemeniz için...

— Onu diye Verter değil Volter...

— Ha Verter, ha Volter...

— Beyfendi, Verter, Göte'nin şeyidir.

— Bırakın tartışmayı yahu, hangisi bizimkinin tabutu?

— Sağdan ikincisi.

— Ne kadar da çok insan ölüyor bugünlerde...

— Yahu, ne tuhaf şey...

— Nedir tuhaf olan?

— Daha dün yaşıyordu, bugün öldü.

— Başka türlü nasıl olabilir yani, dün ölüp de bugün yaşayacak değildi ya...

(Kahkahalar)

— Öyle ya canım, benimki de lâf işte...

(Gülüşmeler)

*

— Çelenkleri kimlerin gönderdiğine baktınız mı?

— İki çelenk bankalardan gelmiş.

— Ne diye bankalar çelenk gönderiyor?

— Bilmem. Herhalde müşterisidir diye...

— Her ölen müşterisine çelenk gönderse, bankalar batar.

— Ne bileyim ben neden göndermişler yahu, belki bankanın ortaklarındandır.

(Soğuk soğuk gülmeler)

— Çelenklerin çoğu altta kalmış, kordelalarındaki yazılar okunmuyor.

— Ölüm ilanlarını gördünüz mü? Dört gazeteye birden vermişler.

— Ben iki gazetede gördüm, üç ayrı ilan... Bence fazla... Görmemişlik.

— Şimdi siz miras kavgasını görün.

— Mirasın çoğunu karısı mı alacak?

— Yeni karısı.

— Kadındaki şansa bak sen...

— Sen bunun şansına değil, eski karısının şanssızlığına bak; yirmi şu kadar yıl çekti bu huysuz herifi...

(Anlamsız sesler, fısıltılar)

*

— Burası yeri değil ama... Nasıl anlatsam, bilmem ki...

— Ne vardı?

— Bana biraz borcu vardı da... Tam bugünlerde ödemesi gerekiyordu.

— Mirasçılarından isteyeceksiniz herhalde.

— Senediniz var mı?

— Yok. Söz üzerine...

— O zaman biraz şey...

(Gülüşmeler)

— Neden ölmüş, biliyor musunuz?

— Ziyafette fazla kaçırmış sözde...

— Boğazına düşkündü.

— Yalnız boğazına mı? Herşeyine düşkündü. Sonu işte bu...

— Düşkün olmasaydı, sonu ne olacaktı?

(Kahkahalar)

— Benim de canımı Allah öyle alsın...

— İnşallah...

(Kahkahalar)

*

— Allah rahmet eylesin, çok şakacı bir insandı...

— Şuna patavatsızdı desene...

— Eh, öyle de denebilir... Biraz da, nasıl söyliyeyim...

— Söyleyin, söyleyin...

— Dedikoduya bayılırdı.

— Ona dedikodu demezler, arkadan konuşurdu.

— Her neyse... Bu toprak neleri örtmez ki...

— İyiydi hoştu da, uçkuru gevşekti. Yanında çalışan kadınlar elinden çok çekmiştir... Hatırlar mısınız, hani o şişman bir kadın vardı... Kadının kocası da bunu kovalamış, dairenin içinde fır döndürmüştü de, «Yangında ilk kurtarılacak evrak» dolabına girip saklanmış, zor kurtulmuştu.

(Kahkahalar)

— Üzkürü Mevtaküm bil-hayır...

— O ne demek o?

— Ölüleri iyilikle anın...

— Bizim kötü bişey dediğimiz yok ki...

— Yahu, sağlığında söylesen dedikodu olur, ölünce söylesen günah olur. Peki, biz ne zaman konuşacağız?

(Gülüşmeler)

*

— Allah biliyor ya, dairede bana çok çektirmiştir. Bak, kimsenin yanına kalmıyor. O bile öldü işte...

— Cenazede bulunmak sevaptır diye geldim ben de...

— Demek, cenazesinde bulunmak bize kısmet olacakmış.

— Asıl cenazeye gelmek değil, tabutunu taşımak sevap.

— Taşırım. Bıraksınlar, mezarına kadar taşıyayım. Başka bişey için değil, sevaptır diye...

— Daha çok sevaba girmek için de, mezarına iki kürek toprak atacaksın.

— Atarız. Sevabımıza atarız... Dünya bu, kim derdi ki, günün birinde ben bu adamı mezara gömüp de üstüne toprak atacağım... Hey büyük Allah!

*

— Nee? Bu seçimi kazanırlar mı? Nah kazanırlar.

— Asıl sana nah.

— Yahu, bırakın, burası yeri değil, cenazede politika tartışılır mı?

— Kızı hangisi?

— Yakası kürklü mantosu olan...

— Hımmm... Güzel kadınmış. Dul, değil mi?

— İkinci kocasından da boşandı.

— Ne oldu ki?

— Hiç... Öyle işte... bişey yok.

*

— Bu mevsimde de erkenden akşam oluyor.

— Artık burdan doğru gider, pasaja iki kadeh atarız. Hem de merhumu anmış oluruz.

— Hey gidi hey... Ne anılarımız vardı onunla. Hiç unutmam, bigün evine gitmiştim. Kendisi yok... Karısı, bekleyin şimdi gelir, diye bizi oturttu. Neyse akşama doğru seninki geldi ama, zom... İçerdeyiz, bizi göremiyor. Karısı buna «Nerde kaldın?» diye çıkışınca, bizim eve gittiğini, birlikte iki kadeh içmek için benim üstelediğimi, hatırımı kıramadığını söylemez mi... (Kahkahalar) Kimde can kaldı... Gül, gül, öldük gülmekten...

— Aaa, siz de burda mıydınız? Öpeyim canım efendim...

— Vay efendim, ne mutlu sizi görene...

— En son nerde görüşmüştük?

— Hatırımda kaldığına göre, yine böyle bir dost cenazesindeydi.

— Artık cenazeden cenazeye görüşebiliyoruz. Hani eş-dost da ölmese, vallahi görüşeceğimiz yok.

— Gelmeyecektim. İyi ki gelmişim de sizi gördüm.

— Efendim gelmesek olmaz. Müşterek dostlarımız var. Bütün tanıdıklar, arkadaşlar burda... Şimdi bir biz gelmesek, ayıp kaçar.

— Zavallı kadın..

— Kim?

— Karısı.

— Hangisi, eskisi mi, yenisi mi?

— Yenisi yaşadı beyim...

*

— Yalan dünya, yalan...

— Az yaşa, çok yaşa, âkıbet gelir başa...

— Yaşa dediniz de aklıma geldi, bizim Yaşar ne yapıyor kuzum?

— Bizim Yaşar kim?

— Hani rahmetliyle vidolu tavla oynarlarken kavga etmişlerdi de... Rahmetlinin...

— Onun adı Yaşar değil ki...

— Ya ne?

— Turgut.

— Hanım, her neyse... Zaten ben de herifi bir kere görmüştüm... Şimdi sen şey deyince hatırladım. Anladın ya kim olduğunu, sen ona bak...

(Kahkahalar)

*

Bu cenaze töreninde konuşulanların gizlice saptandığı sesbandı burda bitiyor. Bu yaşlı emekliye bugün, böyle bir kolleksiyonu yapmayı nerden, nasıl akıl ettiğini sormuştum. Cenaze törenlerine gittikçe, oradakilerin konuşmaları, ötedenberi ilgisini çekermiş. Bu konuşmaları saptamanın çok ilginç olacağını düşünmüş. Emekli olunca, kendisini bu işe vermiş.

Kendisine sormuştum:

— Bu sesbantlarındaki konuşmaları bir kitap olarak yayımlamayı düşünüyor musunuz? Çok güzel bir kitap olabilir...

— Hayır, dedi, böyle bişeyi kesinlikle istemem... Hatta, ölümümden önce, kendimde güç bulabilirsem, bunların hepsini yakacağım.

— Niçin? diye sordum.

— Çünkü, dedi, bu konuşmaları dinleyen insanlardan hiçbiri, ölümünden sonra kendisine cenaze töreni yapılmasını isteyemez. Zengin bir ülkede olsaydık, oralarda çok para kazanan cenaze gereçleri satanlar ve cenaze kaldırma firmaları, böyle bir kitabın yayımlanmasını önlemek için çok para verirlerdi. Ben bu sesbantlarımı kendiliğimden yaka-

cağım, ölümümden önce yakmaya gücüm yeterse...

— Öyleyse, neden bunca emek verip de bu konuşmaları gizli gizli sesbantlarında saptadınız? Neye yararı var bunun?

— Yararı yalnız bana. Bütün bu konuşmaları bantlardan tekrar tekrar dinliyorum. Ve sonra da, öldüğümde, nasıl kendime cenaze töreni yaptırmadan gömülebileceğimi düşünüyorum; boyuna bunu tasarlıyorum. Öyle bir mezarım olsun ki, yerini benden başkası bilmesin ve ben oraya dek gidip içine girebilecek, hatta üstümü örtüp herkesten gizlenebilecek son gücü bulabileyim kendimde ve orada son soluğumu tüketeyim. Bütün dileğim işte bu... Ölümün en güzeli, cenaze töreni diye kimseleri tedirgin etmeden ölmek...

Kitap olarak yayımlamadıktan sonra, bunca emeğin neye yaradığını anlayamamıştım doğrusu. Bunu açıkça söyledim kendisine.

— Bana çok yararlı oldu... dedi.

— Nedir yararı?

— Bana çok bilinen, çok bilindiği sanılan bir gerçeği bikez daha öğretti.

— Nedir o gerçek?

— İnsanların yalnız öldüklerini.

Uzun zamandır eski emekli öğretmeni göremiyordum. Geçenlerde, büyük satışlı bir gazetenin arka sayfalarından birinde, tek sütun üzerine basılmış O'nun bir resmini gördüm. Resmin üstünde «Kayıp Aranıyor» diye yazılıydı. Eski emekli öğretmen on gün önce evinden çıkmış, geri dönmemiş.

BÜYÜK GREV

Meddah geleneğimize uyarak
«Ad ada benzer, yer yere benzer,
Kişi kişiye benzer, kimi er dişiye benzer,
Şey şeye benzer.» deyip,
Kimseler üstüne alınmasın diyerek,
İşbu anlatacağımız olaydaki
yer ve kişi adlarını söylemeyeceğiz .
Ârif oldur ki,
leb demeden leblebiyi anlar.
Hödük ise oldur ki,
Sen, bayram haftası desen,
O, mangal tahtası anlar.
Gerisi sizin izânınıza kalmıştır sayın
bayanlar, baylar.

Biz söyleriz,
Siz,
İster, leblebi anlarsınız,
İster, mangal tahtası...
Oysa biz ne demiştik; Aydın havası.
Gelelim konuya.
***Konya'da değil* a efendim, konuya,**
konuya...

Konya nere, Hanya nere?
Şap başka, şeker başka.
Sap başka, saman başka.
Yani eski dil üzre,
Sap başka, saman başka.
Gelelim sadede...

Memleketin birinde...
Hangi memleket mi?
Rica ederim a efendim,
baştan söyledik size,
ad açıklatıp da bize,
işkili tüzüğü fingirdetmeyin,
işlemeli yüzüğü dingirdetmeyin.
Memleketin birinde bir zamanlar...
Hangi zaman mı?
Allah Allah!
Ha efendimize laf anlatmak,
ha deveye hendek atlatmak.
Hangi zaman olursa olsun,
size ne gerek a efendim.
İster misiniz aynı soruyu bize,
sizden duyup savcı da sorsun!
Memleketin birinde bir zamanlar,
çok büyük bir zengin vardı.
Kim mi?
Bir şaheseri vallahi hiç ettiniz,
güzelim hikâyemi plç ettiniz.
Bir daha pişmiş aşa su katarsanız,
yada uzun kulak gibi çamura yatarsanız,
inanın, anlatmam hikâyemi.
Çok rica ederim,
çıkmayın yırtık dondan çıkar gibi.
Bir zamanlar, memleketin birinde,
çoook, pekçoook, çoktan da çoook

zengin bir sanayici vardı.
Parası kasalara sığmazdı,
çünkü parası bol, kasalar dardı.
Ve O'nun bütün derdi...
Ama durun bir dakka!
Derdini şöyle derdi:
«Memleket kalkınmalı!
Ha benimki, ha halkınki...
Halk benimkini almalı,
ve benim olmalı
halkın malı,
ki memleket kalkınmalı!»

İşte bu çook, çoktan da çoook zengin yurtseverin, ülkenin her biyanında fabrikaları vardı. Fabrikalarının ürettiği malları dağıtan dağıtım kurumları vardı. Dağıtımcılarının dağıttığı malları satan satıcı firmaları vardı. Bankaları, şirketleri, holdingleri, firmalar, anonimleri, kollektifleri, komanditleri daha da bilmem neleri neleri vardı.

Fabrikalarında çalıştırdığı işçilerinin haklarını gözetirdi. Kendi hakkının bir işçiye kıl payı geçmesini kesinlikle istemediği gibi, bir işçi hakkının da başka br işçiye geçmesini istemezdi. Hatta buyüzden, kimsenin hakkı geçmesin diye, fabrikalarının yakınlarından Hakkı adında bir kimseyi geçirtmezdi. Kimsenin hakkının çiğnenmesini istemez ve kimsenin hakkı yenmesin diye, fabrikalarında Hakkı adında işçi çalıştırmaz, yada Hakkı olanları, adlarını değiştirtip öyle çalıştırırdı. İşte bu denli haksever ve namuslu bir adamdı.

İşçilerinin nasıl daha çok çalışacaklarını araştırmak için özel uzmanlar çalıştırırdı: Sosyologlar, sosyal psikologlar, işletmeciler, işletme iktisatçıları, işletme mühendisleri, ekonomi mühendisleri, pazarlamacılar, pazarcılar, tezgâhlamacılar, daha da neler neler...

Bir insan sevmesini bilirse, herşeyi sever.

Yeter ki insan,
sevmesini bilsin.
Eğer sen de insansan
bütün insanları seveceksin
kiii
kaniçici insan kardeşlerin,
kanını daha iyi emsin.
Bu zengin işadamı da
bilirdi sevmesini.
Ve sevmesini bildiğinden,
yalnız yurtsever değil,
iyilikseverdi,
vede hayvanseverdi.

Bunca çok iyiliksever olduğundan, zeki, çalışkan, yetenekli, ama yoksul olduklarından eğitimlerini sürdüremeyecek gençlere yardım elini uzatırdı. Onları, uygarlıkta çok daha ileri ülkelere gönderir, kendi parasıyla okutup adam ederdi. Ülkedeki aylak aydınlar ordusuna katılmasınlar diye bu tornadan çıkmış gibi pırıl pırıl gençleri işsiz bırakmaz, kendi fabrikalarında, bankalarında, firmalarında, ortaklıklarında, anonimlerinde, manonimlerinde uzman olarak çalıştırırdı. İşte böyle bir iyi yürekli iyilikseverdi. O gençler de, artık hayvan değillerdi ya, babalarının bile yapamadığı iyiliği kendilerine yapan bu iyiliksevere gönülborçlusu düşerlerdi ki, dünyada her borç ödenir, ancak bu gönülborcu denilen borç hiçbir zaman ödenemez.

Hani ne buyurmuş büyüklerimiz: «İt bile itken, ekmek verilen yere doğru ulur.» Neden? Çünkü, kendisine ekmek veren efendisin teşekkürde bulunur. E alt yanı bir it yaparsa bunu, ya bir itoğluit daha neler yapar, bir düşünün. Ya hele bir de su katılmamış halis inek sütü içmiş namuslu bir insan evlâdı olursa...

Kendi yetiştirdiği uzmanlarının hepsi de gönülborçlusuydu o büyük işadamına ve hiçbir zaman ödenilmez gönülborçlarını ödeyebilmek için canlarını dişlerine takıp it gibi çalışırlardı. Hepsi de, evet, tornadan çıkmış gibi pırılpırıl biçim almışlardı.

Hani bir zamanlar
fabrikalarda çok iş vardı ya,
o zaman işçiler canla başla
çalışıyorlardı günde üç vardiya...
İşçiler çalışıyor ha çalışıyor,
fabrikalar mal üretiyordu
ve halkımız
bu malları hapurhupur
bu malları paldırküldür
bu malları takırtukur
hiç durmadan tüketiyordu

Bu böylece yıllar yılı sürdü. Ama gel gör ki... Nasıl rakı denilen meret, içilince, şişe içinde durduğu gibi durmazsa içenin içinde, bu sanayi denilen ve bu ticaret denilen iş de,

bikez işleyip gelişmeye başlayınca, durmaz öyle olduğu gibi yerinde. Çünkü durunca ölür. Çünkü, boyuna büyüyecek, şişecek ki yaşayabilsin.

O çok zengin işadamının yüz üreten fabrikaları bin üretir oldu. Bin üretenler yüzbin üretti. Halk da, tüketti ha tüketti. İşadamının fabrika malları arttı da arttı. Ama sanmayın yetti. Milyon üreten fabrikalar yüzmilyon üretti. İşadamının malları arttı da arttı. Ama halk? Halka yetti. Halk tüketemedi, yetti. Halkın tüketimi, fabrikaların üretimine yetişemedi. Maşallah fabrikalar hergün daha çok üretti ve maalesef ve maatteessüf ve binaenaleyh halk tüketemeyince fabrikaların ürettiği kadar, işadamının uzmanları vardı ya hani, yabancı ve uygarlıkta ileri ülkelerde eğitilmiş ve sanki tornadan çıkmış gibi biçimli vede pırılpırıl uzmanlar, iş onlara düştü. Kafa kafaya verip düşündüler, danıştılar.

Üretim durdurulamazdı.

Halkın tüketimi azdı.

Dış pazarlarsa çoktaaan kapışılmıştı. Yeni ilişkiler kurmak için, hükümet de çok beceriksizdi. Biz bu hükümeti bunun için mi hükümet yaptık?.. Gösteririz biz onlara... Evet, görecekler... Hele bir görsünler...

Pazarlanamayan, satılamayan üretimle dolup taşmıştı depolar mepolar, ambarlar mambarlar, ardiyeler mardiyeler...

Taksitle vermek de var, sürülür mallar az daha. İyi ama, uzmanların istatistikleri ortada: O büyük işadamının fabrikalarının ürettiği her maldan, o ülkenin her evinde bir değil, iki tane var. Şöyledir, böyledir, aman yeni modeldir deyip halka zorla sokuşturmuşlar. Küçük evşlere, her maldan ikişer tanesi zor sığışırken, sayın müşterilerimiz taksitle diye alacağı üçüncüsünü neresine sokacak? Fiyat indirimi desen, herşeyin fiyatı günden güne artarken, fiyatlar indirilemez. Üstelik, fiyatları indirip mal satıldı diyelim, büyük işadamının başka alanlarda da işleri vardır ki, bu yandaki indirim, öte yandaki işleri bozar. Hem de indirimli mal satmak, evet bir önlem ama, gelip-geçici bir önlem... Boyuna fiyat indiremezsin ya, sonu yok.

Ambarlar mambarlar, depolar mepolar, ardiyeler mardiyeler, bodrumlar modrumlar, malla dolup dolup taşıyordu. Ulusal değer yokoluyor, insanın vicdanı sızlıyordu.

Uzmanlar bulmuşlardı bu mal yığılmasının adını:

O Marks denilen sakallı belâ,

«Artı üretim» diyordu buna.

Artı üretim mi? Aman o sakallı belânın bir sözü daha vardı, neydi o buna benzer? Hah, artı değer... Aman artı değer sözü etmeyin de, olsun artı üretim, razıyım ona ben.

Kral Midas gibi tuttuğu altın oluyordu büyük işadamının. Ve korkuyordu çiş etmeye buyüzden. Her tuttuğu altın olan Kral Midas nasıl altınlar içinde sıkışıp kalır ölürse, büyük işadamı artı üretim içinde boğulup kalacaktı.

Üstelik, işçiler de azmışlardı. Zam istiyorlardı. Yeniden toplu sözleşme yapılsın diyorlardı. Hem de en zayıf zamanını bulmuşlardı işadamının. Tuh size işçi gibi... Yazıklar olsun! Besle kargayı, gözünü oysun!

Büyük işadamı, yumruğunu göğsüne vura vura şöyle diyordu:

«Bana yapılır mı bu... Ben ki, bu denli insanseverim. Size iş alanları açtım da iş bulmadınuz, aç köpekler...»

Ama bunu içinden söylüyordu. Yine içinden, bir umar bulmak için toplanan uzmanlarına da söyleniyordu:

«Sizi yetiştirmek için ağırlığınızca para döktüm, bunun için mi? Hiçbir işe yaradığınız yok... Durum bombok. Mallar birikti, yığıldı stok stok!»

Uzmanlar, greve gitmesinler diye işçilerin haklarını gıdım gıdım veriyorlardı.

Ne buyurmuş atalarımız: El elden üstündür taa arşa dek... Büyük işadamından çok daha büyük işadamları vardı başka ülkelerde ki o ülkelerde bu işadamının uzmanları da eğitilmişti.

Çok çok zengin büyük işadamı, uygarlıkta çok ilerlemiş ülkedeki kendinden daha büyük işadamlarına SOS ler yolladı: «İmdaaat, batıyorum!»

O çok uygar ülkenin işadamları, bu işadamının batmasını istemezlerdi. Çünkü alacakları vardı, ortaklıkları vardı, komisyonları vardı, verdikleri krediler vardı, yani bağları vardı. Hemen bir başuzman gönderildi. Başuzmanın önüne bütün belgeler, veriler, sayıları serildi ve kendisine şöyle denildi:

«Üretimi artırsak batarız artırmasak batarız. Fabrikaları kapatsak batarız, kapatmask batarız. İşçilerin isteklerini yerine getirsek batarız, getirmesek de grev olsa büsbütün batarız.»

Uzmanların verdiği bu rapordan sonra çok zengin büyük işadamı,

«Söyleyin pliiz, ne bok yiyeceğiiiz?» diye sordu.

Önüne dosyalar, bilgiler, veriler, belgeler açılan başuzman, insanı çatlatan bir soğukkanlılıkla piposunu içmekteyken, yerli uzmanlar kendisine açıklamalarda bulundukça, yüzündeki o sağukkanlılık çizgileri sıcakta yağ erir gibi erimeye başladı. Önce gülümsedi, sonra sırıttı, sonra güldü, sonra kahkahalar atmaya başladı, sonra kasıklarını tuta tuta gülmekten gözlerinden yaşlar geldi. Oradaki uzmanlarla büyük işadamı şaşkınlık içinde, gülmekten nerdeyse çatlayacak olan başuzmana bakıyorlardı. Delirdi mi ne herif! Güldü, güldü... Koltuğa yığıldı. Mendiliyle gözlerini sildi. Neyse gülmesi geçmişti.

«Peki benden ne istiyorsunuz? Beni ne diye boşuboşuna çağırdınız? Aradığınız umar, avucunuzda da, haberiniz bile yok...» dedikten sonra, genç uzmanlara dönüp ekledi:

«Bütün bunları sizlere öğretmiştik. Bizim geçmişi zengin sendika ve işçi tarihimizi demek size boşuna okutmuşuz. Çok yazık! Demek işçileriniz, greve gitmek istiyorlar?»

Büyük işadamı, işçilere en ağır ilençlerde bulunarak,

«Evet, ben bu durumdayken, batmak üzereyken, greve gitmek istiyor alçaklar. Çok zor önlüyoruz grevi» dedi.

Başuzman

«Bu denli işvereni seven işçi dünyanın başka hiçbir yerinde bulunmaz. İşçileriniz size yardım etmek istiyorlar...» dedi.

Uzmanların birden akılları başlarına gelmişti. Tüh, nasıl da daha önce düşünememişlerdi. Başuzmanın boşuna yitirilecek beş dakikalık zamanı bile olmadığından yine o gün uçağa atlayıp, darda kalmış başka büyük işadamlarına akıl vermeye, yardım etmeye koştu.

Uzmanlar, derslerini anımsamışlardı: İşçiler greve gideceklerdi. İşçilerin arasındaki kışkırtıcılara, grevin telestirilmesi buyruğu verilmişti. Ayrıca aralarına, işçileri greve özendirmek için yeni kışkırtıcılar sokulmuştu. Bunlar, en ateşli işçi kesilmişlerdi. Namlunun ağzından mermiler nasıl «Gırav gırav!» diye ses vererek çıkarsa, bu kışkırtıcıların ağzından da heceler yalazlanarak «Grev, grev!» diye çıkıyordu. En önde bunlardı.

Sendika grev istiyordu. Sendikanın başındakiler «Grev, işçinin tek silâhı!» diyordu.

Bir zibidi yazar çıkmıştı ortaya,

«Aman etmeyin, eylemeyin... Bu sıra grev sırası değildir, tam işverenin dişlerinin sökületeceği sıra siz greve giderek O'nun ekmeğine yağ sürüyorsunuz, aman haaa, oyuna geliyorsunuz, hem de kendi oyununuza... Grev, işçinin tek silâhıdır ama, kendini öldürmeye değil...» diyecek olduysa da, iyi ki yaman sendikacılar ağzının payını verip susturdular. Gidi hayın, gidi işçi düşmanı, gidi grev kırıcı seni!

Büyük işadamının buyruğuyla her fabrikadaki işveren temsilcileri, sözde greve gidilmemesi için çalışıyorlar, ama öte yandan yine büyük işadamının dolaylının dolaylısı etkisiyle, gazeteler, filmler, radyolar, televizyonlar, işçileri haklı buluyor ve grevi destekliyorlardı.

Sonunda sendika utkuyu kazandı: grev başladı... Görülecek şeydi. O ne görkemli görünümdü. Gencecik gencecik körpecik, ilkyaz dalı gibi işçi kızlar grev gözcüsü ünlüklerini takmışlar, herbiri birer Kibele olmuş, nöbete durmuşlardı. Ötede yiğit işçiler öbek öbet olmuşlar, davul zurna mı desem, —diyemem, sonra hangi ülke olduğu anlaşılır—, saz mı desem, —diyemem, neresi olduğu anlaşılır— keman mı desem, —diyemem, anlaşılır—, herneyse işte çalgılar çalınıp halay mı çekiyorlar desem —diyemem, neresi olduğu bilinir— horon mu tepiyorlar desem, —diyemem, belli olur— oyun oynuyorlardı. Evet çalgılar çalınıp oyunlar oynanıyordu. Hah, oldu işte... İşçiler, kazanlar kaynatıyor, kendileri için yemek yapıyorlardı. Grev nöbetçisi işçilere, eşleri, çocuklarını ellerinden tutmuş yiyecek getiriyorlar, sevgi getiriyorlar, yüreklerine güç getiriyorlardı. İşçi kocalarına gelen kadınların kimi gebe, kiminin kucağında ve elinde bebe, öyle geliyorlardı. Karıkoca işçi olanlar grev nöbetini birlik tutuyorlardı. Hem gebe, hem kucağında, hem elinde bebe bir kadın, grev nöbetçisi kocasına,

«Dayan adamım, diren adamım, arkanda ben varım!» diyordu.

Büyük kentin varlıklı kadınları, özel arabalarına binip grev yapılan fabrikaların önlerine gelmişler bu çok görkemli grevi seyrediyorlardı ve o olağanüstü görkemli görünümden pekçok duygulanıp ağlıyorlar, kimi ipek kâğıt

mendilleriyle gözlerini burunlarını siliyorlardı. Yazık ki ağlamaktan yüzlerinin, gözlerinin düzgünü, boyası akıyor, salya sümük ve gözyaşı birbirine karışıyordu. Gazeteciler grev olan her fabrika önüne doluşmuş, çatçat flaşlar çakıp patpat resimler çekiyorlardı. O ülkenin çok yaman şairleri vardı. Grevi desteklemek en başta şairlerin görevi olduğundan, grev üstüne yazacakları şiirlerinin eşinini almaya buraya gelmişlerdi. Hele o yazarlar... Onlar da grevi desteklemişlerdi. Grevci işçilere şiirler, öyküler okuyorlardı. O işveren yok mu o işveren, sonunda yenilecekti.

Bu görkemli ve gözyaşartıcı görünümü burda koyup, biz gelelim o büyük işadamına. İşadamı ve uzmanları ve yöneticileri çevresinde iki hafta durum sessizdi. Onlar için bekleme dönemiydi. Çok beklemediler. Çünkü yaşam sürüyordu. İnsanlar yeni yeni yapılar kuruyordu. Bu yapıları kurmak için, grevdeki fabrikaların ürettiği mallara gereksiniliyordu.

İnsanlar evleniyor, yeni yeni evler döşenip dayanıyordu. Bunun için de grevdeki fabrikaların ürettiği mallara gereksiniliyordu.

İnsanlar durmuyor, yaşıyor, bir yerden bir yere gidiyor, giyiniyor, yemek yiyordu ve bütün bunları yapmak için de grevdeki fabrikaların ürettiği mallara gereksiniliyordu.

İşçileri grevde bulunan fabrikaların grevden önce piyasaya sürdüğü bütün mallar iki hafta içinde dağıtıcılarda satılmıştı. Halk, fıldır fıldır bu malları arıyordu. Yalvaryakar oluyordu.

Fabrikaların yönetmenlerinden yanıt:

«Biliyorsunuz efendim, fabrikamız grevde... Maalesef mal çıkaramıyoruz.»

Bir hafta da piyasada, o mallar, yok satıldı.

Uzmanlar, grevdeki fabrikaların mallarının temsilcileri, başdağıtıcılarını çağırdılar. Onlara, halkın gereksinmesini karşılayabilmek ve halka sıkıntı çektirmemek için, elde bulunan «bir miktar» artı ürün olan mallardan verebileceklerini, ancak, bu grevin daha nice zaman süreceği bilinmediğinden, elde de çok mal olmadığından, malların fiyatlarına zam yapmak gerektiğini, kendilerinin de, yani başdağıtıcıdan genel bölge dağıtıcılarına, ve daha sonraki dağıtıcılara, toptancılara, toptancılardan da satıcılara doğru, yine aynı gerekçeyle mallara zam yapmaları gerektiği, en uygun dille anlatıldı. Temsilciler ve dağıtıcılar şu yanıtı verdiler:

«Halk mal bekliyor. Biz de yok satmaktan bıktık. Müşterilerimiz, tek mal olsun da, kaça olursa olsun, fiyat önemli değil, diyor. Tabiî, zam hakkınız ve hakkımızdır. Halk da bunu biliyor.»

Artı ürünle dolmuş taşmış ambarlar mambarlar, depolar mepolar, ardiyeler mardiyeler, boşalmaya başladı. Mallara yüzdeyüz zam yapılmıştı. Satılmayan mallara pazar bulunmuştu. Temsilciler, dağıtıcılar, satıcılar sevinmişti. Halk, mal var diye daha çok sevinmişti. Büyük işadamı, yağmur gibi para yağdığı için, hem de fabrikalar çalışmadan, işçileri çalıştırmadan, durduğu yerde paralar yağdığı için, hepsinden çok sevinmişti. Aradabir, malların gönderilmesi kısılıyor, piyasa denetleniyor, yeniden bir zam daha yapıldıktan sonra mallar gönderiliyordu.

Uzmanlar hesapladılar, o denli büyük stokları vardı ki, daha üç yıl fabrikalar çalışmasa, piyasanın gereksinmesini kolaylıkla karşılarlardı; hem de üstelik hem altı ayda bir yeni zamlar yaparak...

Üç yıl bu... Sendika üç yıl dayanamazdı. Büyük işadamı, bu grevle kaç yandan birden kazanmıştı. Bilir, satılmayan birikmiş mallarını satıyordu. İkili, istediği zammı yaparak kazancını artırıyordu. Üüüüç, fabrikaların canı yok mu, makineler dinleniyor, bakımdan geçiyor, onarılıyordu. Döööört, işçilere gündelik ödemekten de kurtulmuştu. Beeeş, en önemlisi de işte buydu, sendikayı batıracaktı, çünkü grev kararı alan sendika, grevdeki işçilere gündeliklerini ödemeliydi ki, uzmanlar sendikanın parasını kuruşuna dek bilmekteydiler, bir yıl bile dayanamazlardı. Bu sendika, Allah'ın izn ü keremi ile yıkılacaktı.

Büyük işadamı keyfinden uçuyordu.

Öteyandan grevdeki işçilerin sendikasının başkanı «İşvereni dize getireceğiz. Hakkımızı söke söke alacağız!..» diye basına bilgiler veriyordu.

Grev olan fabrika önleri gezi olmuştu. Halk buraya doluşup, grevdeki yiğit işçileri hâlâ alkışlamaktaydı. Hem gidip, yüzdebeşyüz zam yapılan büyük işadamının fabrikalarının mallarını satın alıyorlar, hem de grev yerlerinde işçileri alkışlayıp «Yaşayın!» diye bağırıyorlardı. «Bütün yüreğimizle sizi destekliyoruz. Sizinle birliğiz!» diyorlardı. İşçiler onları, onlar da işçileri alkışlıyorlardı. En şaşılası yanı, büyük işadamının kızıyla damadı da grevdeki

işçileri ziyarete gidenler arasındaydılar. Hem de sıksık... Gidiyor, işçilerin durumunu görüp çok üzülüyorlardı. Çok iyi yetiştirilmiş ince ve seçkin insanlar olduklarından, grev nöbetçilerini alkışlıyor, kimileyin de ağlıyorlardı coşkulanıp. Ama büyük işadamının, onların buraya geldiğini öğrenmesinden de çok çekiniyorlardı. Çekindikleri başlarına geldi. Kızıyla damadının grev yerlerine sıksık gittiklerini büyük işadamı öğrenmişti. Oysa kızıyla damadının grev yerlerine sıksık gittiklerini büyük işadamı öğrenmişti. Oysa kızıyla daamdı, büyük holding içindeki bikaç şirketin de sahibiydi.

Bir akşam yemeğinden sonraki aile toplantısında büyük işadamı onlara şöyle dedi: «Sıksık grevdeki işçilerimizi ziyaret ettiğinizi öğrendim.»

Kızının yüzü, patlıcan gibi morarmış, damadının yüzüyse kireç akına dönmüştü.

İşadamı sürdürdü sözünü: «Çok sevindim buna. İyi yapıyorsunuz. Sizden de bunu beklerdim.»

Yoksa alay mı ediyordu? Hayır ama, sonra da diyordu ki:

«O iş başka, bu iş başka... İnsanın, üzülmeye, duygulanmaya, hatta ağlamaya da ihtiyacı vardır. Biz de kalp taşıyoruz. Kaç kez düşündüm grev yerlerini dolaşmayı. İşçilerin beni tanımayacaklarını bilsem, gider, kendilerini alkışlardım.»

Kızı,

«Aman, sakın baba!» diye haykırdı.

Çünkü grev yerlerinde, babası için öyle ağır, aşağılayıcı sözler, sloganlar yazılı pankartlar, bezler vardı ki, bunları babasının görmesini istemiyordu. Ama büyük işadamı, kendine yakışan hoşgörüyle, şöyle dedi:

«Canı yanan insan herşey söyler kızım. Şimdi onların, canı yanıyor. Haklarıdır, söylesinler de boşalsınlar...»

Damat, kaynatasının bu olgunluğuna şaşırıp kalmıştı: «Aaah, ne tolerans...» Vıy müsü...

İlkyaz geçti, yaz geçti, güz geldi, yağmurlar başladı. Sendika, grevdeki işçilere tam gündelik veremez oldu, yarı gündelik vermeye başladı.

Havalar soğudu, kar yağıyordu. Grev yerlerindeki grev nöbetçilerinin çadırları, Moskova'dan çekilen Napolyon'un bozgun ordusunun çadırlarına dönmüştü. O slogan yazılı bezler de, bozgun ordusunun bayrakları gibi krlenmş, yırtılmıştı.

Sendka, yarı gündelkler de veremez olmuştu. Gazetelern yazdığına göre, sendika, grevdeki işçilere üçtebir gündelik verebilmek için, sahibi bulunduğu taşınmaz malları satılığa çıkarmıştı. Bu acıklı haberi okuyan büyük işadamı, kızıyla damadına,

«Grev yerlerine gidince, bağışta bulunuyor musunuz?» diye sordu. «Bağış verin, bağış verin... Zavallı işçilerim» dedi.

İşçilerden kimisi fabrika yönetmenlerine başvurup çalışmak istediklerini söylediler. Kimisi de sendikadan ayrıldı. Eskiden tam karşıtı oldukları sendikalara grenler de oldu.

Sendka yönetcler telâşa kapıldılar. Çünkü sendka parçalanıyordu. Sendika parçalanırsa, onların da gelirleri, aylıkları, yerleri elden gidiyor demekti.

Sendika kimi taşınmaz mallarını sattı. Yine de, grevdeki işçilerin gündeliklerini veremiyordu, ama yöneticiler aylıklarını tam olarak alıyordu. Fabrikaları çalışmazsa, büyük işadamının batacağını sanmışlardı. Vay anasını, adam amma dyatıyordu. Amaaaa, zararı da milyarları aşmış olmalıydı. Kolay mı onca fabrikanın bunca zaman çalışmadan durması. Her ne olursa olsun, bu herif daha çok dayanırdı. Daha çok dayanmasa bile onlar artık dayanamayacaktır. Aracılar bulup uzlaşma yolları aradılar. Uzmanlrı, büyük işadamına, daha stokların bitmediğini bildirdiler. O da aracılara,

«Daha zamanı var...» dedi.

O ağır kış geçti. İlkyaz yağmurları başladı. Büyük işadamı, aracılarla yöneticilerine haber saldı:

«İstedikleri zammın üçtebirini vermeye hazırım. Razıysalar grevi bozsunlar. Toplu sözleşme masasına oturulsun!»

Bunu duyan uzmanlar seğirtip,

«Aman efendim, daha stoklar erimedi ki, toplu sözleşmeye oturulsun...» dediler.

İşadamı da,

«Yahu, insanlık öldü mü be! Varsın biraz kalsın stoklar...» dedi.

Ne insansever adamdı.

İşadamı ekledi:

«Stokların erimesini beklersek, sendika daha önce eriyip gidecek. Böyle bir sendikayı ben sonra nerde bulurum? Her artı üretim

çoğaldığında bana gerekli böyle bir sendika...»

Sendika temsilcileriyle işveren temsilcileri toplu sözleşme masasına oturdular ve anlaştılar. İşçiler, sevinçle fabrikalara doluştular. Ve çalıştı makinalar.

Sendikanın başkanı, gazetelere şöyle bildiri verdi:

«Tarihimizin en çok sayıda işçiyle katıldığı en uzun süren en büyük grevi sonunda, işçilerimiz haklarını elde etmişler ve büyük bir zafer kazanmışlardır.»

Ya büyük işadamı ne mi dedi gazetecilere? O, olur olmaz yerde söz eder mi hiç... Ağzını bile açmadı. Gülüp geçti bir güzel.

İşveren, artı üretim olunca ne yapacağının dersini almıştı bu olaydan. Ya sendika? O ders almamış, ama utku kazanmıştı.

Ârif oldur ki,
leb demeden leblebiyi anlar.
Hödük ise oldur ki,
sen, bayram haftası desen,
O, mangal tahtası, anlar.
Biz söyleriz.
Gerisi, sizin izânınıza kalmıştır sayın
bayanlar, baylar!

(Bu kitap için basındaki yankılar, 255. sayfadadır.)

HIZIR ALEYHİSSELAM GÖREVİNDEN NEDEN İSTİFA ETTİ

Bir zamanlar bir Hazret-i Hızır Aleyhisselam vardı ki, karada, denizde, havada ve askerî mahkemelerde ve sıkıyönetim altında bulunanların, darda kalanların, başı derse gidenlerin, kısmeti bağlı kızların ve kısır avratların imdadına yetişir, dertlilere devâ, hastalara şifa sunar, borçlulara eda yolu gösterirdi. Hangi kız ki kısmeti bağlı ola ve taa içinin içinden «Yetiiş Ya Hazret-i Hızır!» diye ünneye, Hızır telesip yardımına koşar, kızın bağlanmış kısmetini çözer ve o kıza uygun bir koca düşerdi. Hangi kadın ki, kısır olup da erine bir döl veremeye Hızır'dan yardım dileye, Hızır o kadını —namus dairesinde— döllendirip gebe koyardı. Her kim ki, hastalıklı, ağrılı, sızılı olsa da «İmdat Ya Hızır!» dese, Hızır gökten iner, yerden biter, ölüm döşeğinde bile olsa hastayı sağaltırdı. Her kim ki, eli darda olup borcunu veremeye, bonosunu ödeyemeye ve «Yetiş Ya Hızır!» diye Hızır'ı yardımına çağıra Hızır ossaat telesip gelir, darı bol, yoku çok, dağı yol eylerdi.

Bir zamanlar işte böyle bir Hızır var idi ise de, çoktanberi bu Hazret-i Hızır Aleyhisselam efendimiz, insan soyunun acılı seslerine kulaklarını tıkamış, insan soyunun ezilişine gözlerini yummuş, insan soyunun yakarışlarına yanıt vermemek için ağzını kapamıştır. Neden? Çünkü, Hazret-i Hızır Aleyhisselam efendimiz, Tanrı katında görevinden istifa etmiştir.

İşbu tarih dersimizde, Hazret-i Hızır Aleyhisselam efendimizin, neden Hızır'lıktan istifa ettiği anlatılacaktır. Olay şöyle geçmiştir:

Bu yeryüzünde, milyonlarca kızlar içinde öyle bir kız vardı ki, burnu alabildiğine uzayıp bir kabak gibi ağzını kapamıştı. Bu kız konuştuğunda, ağzından çıkan sözler burun deliklerinden içeri dolduğundan, zavallının ne dediği anlaşılmazdı. Bundan başka, kabarık kabarık sivilcelerle kaplı yüzü, kabartma harita gibiydi. Bundan başka, kıçı o denli yere yakındı ki, bacaklarına uzayacak yer kalmamıştı. Bundan başka, o kısacık bacakları da çengel gibi kıvrık olduğundan badi badi yürümek zorunda kalırdı. Bundan başka, göğsü kaplama tahtası, kıçı da fıçı gibiydi. Bundan başka, gözleri öyle şaşıydı ki, sana mı, bana mı, ona mı, yoksa tavana mı baktığı belli değildi. Otuz yaşını çoktan geçmiş evlenememiş ama mutlu bir evlilikten umudunu kesmemişti. Çünkü, tende can bulundukça ve damarda kan dolandıkça, yürekten umut sökülmez. Sinema yıldızlarının ve mankenlerin resimleri basılı gazeteleri, dergileri elinden hiç düşürmezdi. Güzellik yarışmalarını ve kraliçe seçimlerini çok yakından izlerdi. Yıldızların, mankenlerin, güzel şarkıcı kadınların, güzellik kraliçelerinin yaşamlarını bütün ayrıntılarıyla ezbere bilirdi. Gece gündüz Tanrı'ya yakarırdı:

«Ey ulu Tanrım, sen ne istersin de yapa-

mazsın... Yalvarırım, dileğimi yerine getir: Dünya güzelinin yerinde olsam, başka hiçbişey istemem...»

Bu yeryüzünde öyle bir cüce vardı ki, orantılı, biçimli, sevimli cücelere benzemezdi. Görenin içine korku salan, at başlı, deve ayaklı br dev kurbağa gibiydi. Bunun da derdi, dünya güzel vücut şampiyonu olan delikanlının yerinde olmaktı. Gece gündüz ağlayarak yakınır, Tanrı'ya şöyle yalvarırdı:

«Tanrım, sen yücelerin yücesi... Ben, bu yeryüzünün en çirkin cücesi... Güçlülerin güçlüsüsün. Olmazları olur yaparsın. Şu dünya güzel vücut şampiyonunun yerinde olmaktır dileğim.»

Bu yeryüzünde öyle bir sünepe, mıymıntı, yeteneksiz ve beceriksiz bir kişi vardı ki, düz yolda giderken, ayakları birbirine dolanıp kapaklanır düşerdi. Ayran budalası denilenler gibi her zaman ağzı açık durur, sarkan dudağını bitürlü toparlayamazdı. Bu adamın gözü de cumhurbaşkanının yerindeydi. Gece gündüz Tanrı'ya yakarırdı:

«Hey ulu Tanrım, sen her şeye kaadirsin... Ne olur, şu cumhurbaşkanının yerinde ben olayım...»

Bu yeryüzünde kötü yola düşmüş bir sokak sürtüğü kiralık kadın vardı ki, bu durumdaki kadınlar içinde ondan daha bayağısı, iğrenci olamazdı. Gece kulüplerinden barlara, barlardan randevuevlerine, randevuevlerinden genelevlere, ordan da kaldırıma düşmüştü. Zührevî hastalıklar denilenlerin hepsi de vardı onda. Bu zavallı orospunun da Tanrı'dan bitek dileği vardı: Elini sıcak sudan soğuk suya sokmayan, bir eli yağda bir eli balda olan, her dediği yapılan başbakanın karısının yerinde olmak. Yakarıyordu gece gündüz:

«Tanrım, başbakanın karısının yerinde olsam, başka hiçbişey istemem...»

Bu yeryüzünde öyle zengin bir adam vardı ki, parasının sayısını, mallarının yerini bilmezdi. Neye yarar ki, bilinen ve bilinmeyen bütün hastalıklar onda toplanmıştı. Yıllardanberi iştahla yemek yediğini anımsayamıyordu. O da günün birinde kendi işyerlerinden birinde gördüğü o güçlü yükçünün yerinde olmayı istiyordu. Yükçü, kaya parçası gibi bir adamdı. Zengin adam, o yükçünün yumruğuyla sovanı kırıp koca somunla nasıl yediğini pencereden seyretmişti. İşte o gündenberi Tanrı'ya yalvarıyordu:

«Ulu Tanrım, şu yanaklarından kan fışkıran, kaya parçası sağlamlığındaki yükçünün yerinde olmaktan başka hiçbişey istemem. Ne olur, onun yerinde olayım...»

Her insan, bir başkasının yerinde olmak istiyor ve bunun için de Tanrı'ya yalvarıp yakarıyordu. İnsanların yakarışları o denli artmıştı ki, Tanrı, kullarının mutsuzluğundan tedirgin oldu. Hazret-i Hızır Aleyhisselam'ı huzuruna çağırtıp ona şöyle buyurdu:

«Ey Hızır! İnsanları yaratıp, ilkin Âdem'le Havva'yı yeryüzüne saldığımdan bu yana, yüzyıllardan, binyıllardanberi, kullarım kendi durumlarından yakınıp, başka birinin yerinde olmak istiyorlar. Yoksulu da, varsılı da, güzeli de, çirkini de, sağlıklısı da, sayrısı da, tanımamışı da, ünlüsü de, güçlüsü de, güçsüzü de, özendikleri bir başkasının yerinde olmayı diliyor..»

Hazret-i Hızır Aleyhisselam efendimiz,

«Tanrı güçlüdür, Tanrı buyurur, Tanrı acımalıdır,» dedi.

Tanrı sürdürdü:

«Acıyorum kullarıma. Onların mutlu olmalarını buyuruyorum. Kulağını ver, dinle: Kullarımın gökyüzüne dek varan çığlıklarını, yakarışlarını duyuyor musun?»

Hazret-i Hızır Aleyhisselam efendimiz,

«Bunlar öyle acılı çığlıklar ki, duymak için kulak bile gerekmez; dağlar, taşlar bile duyar Tanrım» dedi.

Tanrı buyurdu:

«Hele dünya güzelinin yerinde olmak isteyen çirkin kızın, erkek güzelinin yerinde olmak isteyen cücenin, cumhurbaşkanının yerinde olmak isteyen mıymıntının, başbakan karısının yerinde olmak isteyen orospunun, iştahı yerinde sağlıklı yükçünün yerinde olmak isteyen zenginin yalvarışları, hepsini bastırıyor. Ev Hızır! Teles! Yeryüzüne in! Buyruğumdur: Kullarımın mutlu olmalarına yardımcı ol. Yetiş imdatlarına! Her kim, kimin yerinde olmak istiyorsa, olsun... Yeter ki mutlu olsun kullarım. Çirkin kız, dünya güzelinin yerinde olsun. Cüce, dünya erkek güzelinin yerinde olsun. Paralarını koyacak yer bulamaayn zengin, sağlıklı yükçünün yerinde olsun, Mıymıntı, cumhurbaşkanının yerinde olsun. Kötü kadın, başbakan eşinin yerinde olsun. İlkin bunların isteklerini yerine getir. Sonra da başkalarının...»

Darda kalanların imdadına yetişir bir Tan-

rı elçisi olan Hazret-i Hızır Aleyhisselam efendimiz,

«Buyruğun can-baş üstüne, başım, gözüm üstüne...» deyip telesdi, yeryüzüne indi. Milyarlarca yakınmalar içinde, en çok sızıldanan, en çok yakınanların yanına vardı. İlkin, dünya güzelinin yerinde olmayı dileyen o eciş bücüş, o yamrı yumru ,o estek köstek, o çarpuk çurpuk çirkin kızın yanına vardı.

«Ben Hızır'ım, dile benden ne dilersen...» dedi.

Kız,

«Hızır mısın, hırsız mısın, ben nerden bileyim. Gerçekten Hızır'san, nedir dileğim, bilesin gerek...» dedi.

Hazret-i Hızır Aleyhisselam,

«Belli, bilirim. Dünya güzelinin yerinde olmaktır dileğin. Yarından tezi yok, dünya güzelinin yerinde olacaksın.» dedi.

Çirkin kız, inci taneleri gibi sevinç gözyaşları dökerken, Hızır da cücenin yanına vardı.

«Ey cüce, Tanrı katında dileğin kabul olundu. Ben Hızır'ım, dile benden ne dilersen...» dedi.

Cüce,

«Hızır mısın, hınzır mısın, nerden belli?.. Gerçek Hızır'san, benim derdimi de bilesin gerek...» dedi.

Hızır,

«Belli, bilirim Dünya vücut güzeli erkeğin yerinde olmak istersin. Yarından tezi yok, onun yerinde olacaksın...» dedi.

Hazret-i Hızır Aleyhisselam, cumhurbaşkanının yerinde olmak isteyen mıymıntının başbakan eşinin yerinde olmak isteyen kaldırım çiçeğinin, sağlıklı yükçünün yerinde olmayı isteyen sayrı zenginin, daha da nicelerinin yanına gitti. Çocuklar büyüklerin, yaşlılar gençlerin, yoksullar zenginlerin, kapkara bilgisizler bilginlerin, politikacılar ünlü sanatçıların, bekâr erkekler karısı güzel kocaların yerinde olmak istiyorlardı.

Hazret-i Hızır Aleyhisselam bu görevini yerine getirmek için ordan oraya teleserek giderken öyle bir ahvah, öyle bir ağlayış, haykırış duydu ki, sesin geldiği yana yönelince, silâhlı askerler arasında, elleri ve ayakları zincirle bağlı bir genç adam gördü. Bu genç adam, yerde, çamurlar içinde sürünerek Tanrı'ya şöyle yakarıyordu:

«Ey ulu Tanrım. Son saatlerimi yaşarken olsun, artık yakarışlarımı duy! Yalvarıyorum, Belediye Başkanının yerinde olayım da, ölümden kurtulayım.»

Hızır, elleri ayakları bağlı genç adamın çevresindeki askerlerin komutanına, bu adamın kim olduğunu, niçin zincire vurulduğunu sordu,

Komutan şöyle dedi:

«Bu bir sabıkalı yolbağcıdır. Kocası askerde olan bir kadının gece evine girmiş, zorla ırzına geçmiştir. Yine başka bir kadının gece evine girmiş, ırzına geçmek istemiş, ancak kadın karşı koyunca kadını öldürmüştür. Bir küçük çocuğu boğmuş, dört kişiyi öldürmüştür. Mahkeme idam cezasına çarptırmıştır. Yarın sabah asılacaktır.»

Hazret-i Hızır Aleyhisselam uzun uzun düşündü. İdam cezasına çarptırılmış olan bu genç adamın dileği de yapılacak, idamdan kurtulup belediye başkanının yerinde olacak mıydı? Tanrı'nın buyruğu kesindi. Kullarından her kim ki, başkasının yerinde olmak istiyor, bu istek yerine getirilecekti.

İdam edilecek olan genç adama dedi ki:

«Ben Hızır'ım. Dile benden ne dilersen...»

Genç adam,

«İster Hızır ol, ister hazır ol... Gerçek Hızır sensen, benim dileğim bilesin gerek...» dedi.

O zaman Hızır şöyle dedi:

«Dileğin yerine gelecek. Belediye başkanının yerinde olacaksın...»

Hazret-i Hızır Aleyhisselam efendimiz, ışık hızından bin kat ışık hızı kez hızlı devindiğinden, yeryüzünde her kim, her kimin yerinde olmak istiyorsa, bütün dilekleri yerine getirip Tanrı katına vardı. Tanrı buyruğunun yerine getirildiğini bildirdi. Hızır Aleyhisselam, Tanrı'dan memnunluk beklerken, Tanrı gazaba geldi:

«Yeryüzünden gelen bu çığlıklar, bu ahvahlar, bu ağlayıp inlemeler nedir? Eskisinden daha çok yalvarıp yakarmalar duymaktayım... Herkes kimin yerini almak istiyorsa almadı mı? Kullarım neden mutlu değil? Ey Hızır, teles, bana kullarımdan haber getir...»

Hazret-i Hızır Aleyhisselam yeryüzüne vardı ki, yeryüzü yeryüzü olalıberi böyle bir kargaşa görmemiş. İlkin, dünya güzelinin yerini almış olan çirkin kıza gitti. O çirkin kız, artık eski çirkin kız değildi. Dünya güzelinin yerini almış olduğundan, gerçekten bir dünya güzeli olmuştu. Uzayıp ağzını örtmüş olan

burnunun yerinde, şimdi en güzel ölçüde bir çekme burun vardı. Kızın eski şaşkalozluğu gitmiş, üstüne bir çekici hoşluk gelmişti. Eski sivilceli yüzü, şimdi parlak toz pembeydi. Artık kıçtan bacak değil, ceylan bacaklıydı. Dolgun göğüsleri, ince beli, tam ölçüsünde kalçaları vardı. Ama iki gözü iki çeşme ağlayıp inleyip dövünüp çırpınıp duruyordu.

Hızır,

«Daha ne istiyorsun, istediğin oldu işte, dünya güzelinin yerindesin.» dedi.

Kız,

«Ben kendimi istiyorum, kendimi... Hani benim eski yüzüm, hani benim kendi bacaklarım?» dedi.

Şaşkına dönen Hızır,

«Dünya güzelinin yerinde olmak isteyen sen değil miydin?» diye sordu.

Kız,

«Evet ama, ben kendim olarak, kendim kalarak, dünya güzelinin yerinde olmak istiyorum. Şimdi ben, ben değilim ki... Şimdiki ben, kendim değilim artık...» diye bağırdı.

Hazret-i Hızır Aleyhisselam efendimiz şaşırıp kaldı. Bu kız, kendisi kalarak, yani hiç değişmeyerek nasıl dünya güzelinin yerinde olabilirdi!

Bağırıp çağıran, kendisi olması için Tanrı'ya yakaran kızı bırakıp dünya erkek güzelinin yerinde olmak isteyen cücenin yanına gitti. O eski korkunç cüce, boyluboslu öyle bir yiğit olmuş ki, eski Yunan gladyatörlerinin heykelleri de, onun vücudu denli biçimli değildi. Eski cüce, tam dilediği gibi, dünya erkek güzelinin yerini almıştı. Ama gelgelelim, yanıp yakılıyor, ağlayıp hıçkırıyordu.

Hızır,

«İşte güzel vücut şampiyonunun yerindesin. Daha ne istiyorsun da böyle yakınıyorsun?» diye sordu.

«Ben kendim olmadıktan sonra neye yarar... Ben kendim olarak, kendim kalarak dünya vücut şampiyonunun yerinde olmak isterdim.» dedi cüce.

Hazret-i Hızır Aleyhisselam kendini tutamayıp güldü. Demek o çirkin cüceliğiyle, o biçimsizliğiyle, dünya güzel vücut şampiyonunun yerinde olacaktı.

Ağlayıp inleyen cüceyi bırakıp cumhurbaşkanının yerinde olmak isteyen o eski mıymıntının yanına gitti. Adamın o eski mıymıntılığı, sünepeliği gitmiş, üstüne bir cumhurbaşkanlığı gelmişti. Ama dövünüp çırpınıp duruyor.

«Ben kendim olmadıktan sonra neye yarar cumhurbaşkanlığı? Ben kendimi istiyorum...» diye bar bar bağırıyordu.

Hazret-i Hızır Aleyhisselam efendimiz başbakan eşinin yerinde olmak için yalvarıp yakaran o eski sokak sürtüğünün yanına gitti. Tam istediği gibi olmuştu ;bir eli yağda, bir eli balda...

«Ya sen neden ağlıyorsun, ey kaşarlı sokak yosması?» diye sordu Hızır.

Kadın da Hızır'a,

«Hani ben nerdeyim? Ben, ben olmadıktan sonra, başbakanın eşinin yerinde olmuşum, neye yarar...» dedi.

Parasının sayısını, mallarının yerini bilmeyen o hastalıklı yaşlı adamın yanına gitti. O da şimdi o eski hastalıklı yaşlı değildi. Kaya parçası gibi sapasağlam bir yükçünün yerindeydi. Koca bir somunu ısıra ısıra yiyor, biyandan da,

«Hani benim siyatik ağrılarım... Nerde benim ülserim... Lumbagom nerde? Astımım da yok... Aman Tanrım, ben ne yapacağım böyle sağlığı?.. İstemem. Ben kendimi istiyorum...» diye bağırıp çağırıyordu.

Hazret-i Hızır Aleyhisselam efendimiz, kendi dileklerine uyarak kimleri kimlerin yerine geçirmişse hepsine tek tek gitti. Hepsi de, kendini hiç değiştirmeden olmak istediği yerde olmak istiyordu. Hiçkimse kendinden vazgeçmiyordu, keli, körü, topalı, cücesi, sayrısı, yosması, ipsizi, uğrusu, yoksulu, delisi, bile... Oysa bunlar daha önce yaşamlarından ne çok yakınıyorlar ve beğendikleri birinin yerinde olmayı ne çok istiyorlardı... Şimdiyse o yeri yine istiyorlar ama hepsi de kendisi kalarak istiyordu.

Ya idamdan kurtulmak için belediye başkanının yerinde olmayı dileyen genç adam ne durumdaydı? Hazret-i Hızır Aleyhisselam efendimiz, O'nun yanına vardı ki, ne görsün, bağırtısı çağırtısı hepsinden daha baskındı, âhı gökleri tutmuştu. Hızır, şaşarak sordu:

«İdamdan kurtulmak için belediye başkanının yerinde olmayı dileyen sen değil miydin?»

Belediye başkanının yerinde olan genç adam,

«Evet...» dedi.

«İşte dileğin oldu; belediye başkanının yerindesin... Daha ne istiyorsun da böyle yeri

göğü inletircesine bağırıp çağırıyorsun?» dedi Hızır.

Genç adam yanıt verdi:

«Ben ben olmadıktan sonra belediye başkanının yerinde olmuşum neye yarar... Ben kendimi yitirdim. Hani ben neredeyim? Ben, ben değilim. Belediye başkanının yerinde olmak istiyordum ama, ben kendim olarak belediye başkanının yerinde olmak istiyordum.»

Hızır dedi ki:

«Sen, sen olarak nasıl belediye başkanının yerinde olabilirsin? Kaç cana kıymış sabıkalı bir katilsin...»

Genç adam,

«Kendim kalarak belediye başkanının yerinde olmadıktan sonra, ben yine kendim olmak, kendi yerimde olmak istiyorum.» dedi.

Hazret-i Aleyhisselam çok şaştı ve çok kızdı:

«Sen deli misin, çıldırdın mı? Yine eskisi gibi ve eski yerinde olursan, seni pırangaya vuracaklar, elini ayağını zincirleyecekler. Sonra da asacaklar seni.»

Genç adam dedi ki:

«Olsun... Başkası olarak yaşamaktansa, insanın kendisi olarak ölmesi yeğdir. Varsın assınlar. Yeter ki ben, ben olayım.»

Hazret-i Hızır Aleyhisselam, büyük bir üzünç içinde Tanrı'nın huzuruna vardı ve şöyle dedi:

«Tanrım, beni yarattığındanberi ilk kez buyruğunu yerine getiremiyorum. Beni bağışla...»

«Neden?» diye sordu Tanrı.

«Çünkü» dedi Hızır, «hiçkimse kendini başkasıyla değiştirmek istemiyor, hiçkimse kendinden başkası olmak istemiyor, nice aşağılık, nice yoksul, nice eksikli olursa olsun...»

Tanrı,

«Biz onları kendileri olarak yarattık. Yaşamlarından ençok yakınanlar, onu hiç değiştirmek istemeyenlerdir.» buyurdu.

Hazret-i Hızır Aleyhisselam efendimiz, istifa dilekçesini uzatıp verdi. Secdeye varıp,

«Bağışla beni Tanrım...» dedi.

İşte o gün Hazret-i Hızır Aleyhisselam efendimizin istifasından sonra, Hızır'ın yerine başkası da atanmadığı için, insanların dilekleri yerine gelmez oldu. Ama bir gerçek anlaşıldı. Hiçkimse kendinden vazgeçemez!

HÜKÜMETİN İÇİNE GİRMEK

Bir zamanlar bir ülke vardı. Bir zamanlar var olan bu ülke, bugün yine vardır. İşte bu ülkenin, bütün ülkelerde olduğu gibi, br hükümet vardı. Bugün de var olan bu ülkenin şimdi de bir hükümeti vardır. Çünkü dünyada kimileyin, borcu olup parası olmayan, alacaklısı olup kredisi olmayan, suyu ve kömürü olup da enerjisi olmayan, taşıtı olup da yol denilecek yolu olmayan, hastası olup da ilâcı olmayan, işsizi olup da işi olmayan, okulu olup da öğretmeni olmayan, öğrencisi olup da okutulmayan ülke görülmüştür ama, bütün tarih boyunca hükümeti olmayan bir ülke görülmemiştir. Hükümeti de olan bu ülkenin, bütün ülkelerde olduğu gibi, bir de başkenti vardı. Bugün de o ülkenin bir başkenti vardır.

Bu ülkenin, başka ülkelerde olmayan bir ulu kişisi vardır. Bu ulular ulusu kişi, başkentin çok uzağında, yol vermeyen, iz sürülmeyen yüksek dağlardan birinin doruğunda konutunu kurmuştur. Burası öyle bir yerdir ki, doruğunun kayaları göklere başkaldırmış, ormanları bulutlara sarınmış, başı dumanlı, sisli, puslu bir dağ başıdır. Ulular ulusu kişi bu dağ başında tekçe yaşamaktadır. Kimi kimsesi yoktur, çoluğu çocuğu yoktur. Her işini kendi görür. Kente hiç inmez. Kalabalığa karışmaz. Yaşlıdır ama dinçtir. Kaç yaşında olduğu da kesin bilinmez. Belki yüz, belki iki üç yüz yaşındadır. Çünkü, bu şimdiki hükümetin iş başına gelişinde sağ olduğu gibi, bundan önceki, öncekinden önceki, öncekinden daha önceki, daha öncekinde de daha önceki hükümetleri zamanında yaşamakta olduğunu yazmaktadır ve ulular ulusu bugün de yaşamaktadır. O'nun yaşadığını tarihlerin neden yazdığına gelince, şundan dolayı tarihler yazıyor ki: O ülkedeki bütün hükümetler ne zaman yurt sorunlarını çözümleyemezler-

se, ülke işlerinin içinden çıkamazlarsa, halkın isteklerine yanıt veremezlerse, yurttaşların dertlerine umar bulamazlarsa, kısacası ne zaman darda kalır da başları sıkışırsa, işte bu yüce dağ doruğunda yalnız başına yaşayan ve ulular ulusuna gidip O'na akıl danışırlar. O ulular ulusu kişi de, en içinden çıkılmaz karmaşık sorunlara bile bir çözüm bulur, hükümete en doğru yolu gösterir. Bu, yıllardan ve yıllardanberi hep böyle süregitmektedir.

Bir zamanlar bu ülkenin taa en eski hükümetlerinden biri yine çok sıkışmıştı. Çünkü ülkede yaşam zorlaşmış, geçim sıkıntısı dayanılmaz olmuştu. Hükümet, bu bunalıma bir umar bulamıyordu. Kendisinden önceki hükümetlerin yaptığı gibi, oybirliğiyle o ulular ulusu kişiye varıp ne yapmaları gerektiğini danışmaya karar verdiler. Bu kararı öyle pek de kolaylıkla alamadılar. Çünkü, o ulular ulusu kişinin yanına varmak çok zordu. Aylar sürüyordu. Uzun çölleri aşmak, sarp yamaçları tırmanmak, dik bayırları dolanmak, dikenli tepeleri çıkmak, sivri kayalıkları geçmek, yüce dağ doruğundaki ulu'ya ulaşmak gerekiyordu. Ama her ne olursa olsun, o ulular ulusuna akıl danışmak zorunda olduklarından bu yorucu yolculuğu isteristemez göze almışlardı. Başbakan ve bakanlar, zamanın en hızlı taşıtlarına binip yola düzülmüşlerdi. Bir söylentiye göre üç gün üç gece, bir söylentiye göre yedi gün yedi gece, başka bir söylentiye göreyse kırk gün kırk gece taşıtlarla yol aldıktan sonra, artık tekerleklerin dönmediği, taşıtların işlemediği yolu izi olmayan yerlere varmışlardı. Orada atlara bindiler. Yine bir söylentiye göre üç gün üç gece, bir söylentiye göre yedi gün yedi gece, başka bir söylentiye göreyse kırk gün kırk gece at sırtında gidip dimdik bayırda bir sık çalılığa vardıklarında atlar nal döküp, tırnak kırıp ve tökezleyip yere düştüklerinden, başbakan ve bakanlar atlarından inip katırlara binmişlerdi. Katırların sırtında bir söylentiye göre üç gün üç gece, bir söylentiye göre yedi gün yedi gece, başka bir söylentiye göreyse kırk gün kırk gece gittiler, tırmandılar, ama öyle bir yere geldiler ki, artık katırları bile dikenli çalıları geçemez, dik bayırı tırmanamaz olunca, başbakan ve bakanlar katırlardan inip yol vermeyen, iz sürülmeyen dağlara yelyepelek ve yayanyapıldak sarılmışlar ve bir zaman sonra giysileri dökülüp, ayakkabıları yıpranıp sökülüp, pılıpırtıları oralara saçılıp daltaban kalmışlar ve bir söylentiye göre üç gün üç gece, bir söylentiye göre yedi gün yedi gece, başka bir söylentiye göreyse kırk gün kırk gece, cinin şeytanın çok ve insanın yok olduğu o amansız dağda bayırda yürüyüp, dik yerlerde sürünüp, dumanlı dağın yüce doruğunda tekçe yaşayan ulular ulusunun huzuruna daltaban ve cıscıbıl olarak varmışlar, saygıda bulunmuşlardı. Ülkenin zor durumda kaldığını, başlarının sıkıştığını dil döküp anlatmışlar ve akıl danışmışlardı. Ulular ulusu kişi onlara şöyle demişti:

«Zamanın ardından ona yetişmeye çalışmayacak, kendiniz zaman olacak, zamanla birlik koşacaksınız. Geçmişi hiç unutmayıp, ama geçmişi geçmişte bırakıp ve geçmişten hız alıp geleceğe yöneleceksiniz. Zamanı geçmiş el tezgâhlarını bırakıp makineye geçeceksiniz. Doğa'nın gücüne kendi gücünüzü katıp makinalar yapacaksınız. Doğa'nın buyruğuna girmeyip doğayı buyruğunuz altına alacaksınız. Doğayı sömüreceksiniz. Ama doğayı tümden tüketmeyeceksiniz. Bu işi düzenli, planlı yapacaksınız. Yoksa, başkaldıran köleler gibi, doğa da sizden öcünü alır. Kuzuyu kurt yapana dek zorlamayacaksınız. Doğa nice görkemliyse, intikamı da onca yaman olur. Altın yumurtlaayn tavuğu kesmeyeceksiniz. Yumurtlamayan tavuğu da boşuna beslemeyeceksiniz. Öptüğünüz eli ısırmayacak, ısırılacak eli de öpmeyeceksiniz. Yemek yediğiniz kaba pislemeyecek, pisleyeceğiniz kapta yemek yemeyeceksiniz. Yapacağınız makinaların da çalıştıkça, yani yaşadıkça, insan ve hayvan gibi, dışkı bırakacağını bilecek ve pisliği yokedeceksiniz. Kedinin pisliğini, köpeğin tersini örttüğü gibi, siz de makna artığını örtüp, ortadan kaldıracaksınız. Böyle yapmazsanız, doğa sizden öcünü çok yaman alıp, burnunuza dek pisliğin, dışkının, fışkının içine gömülüp boğulacaksınız.»

Başbakan ve bakanlar, ulular ulusu kişinin elini öpüp ordan ayrıldılar. Geldikleri gibi yine bin zahmetle geri dönüp başkente vardılar. Ulular ulusunun dediklerini yaptılarsa da, onlardan önceki hükümetler gibi, ancak yarısını yapıp yarısınıysa yapmadılar. Ulular ulusunun dediklerinin, işlerine gelenini yapar, işlerine gelmeyenini yapmazlardı. Ulu kişi «El tezgâhlarını bırakın, makina yapın!» demişti.

Onlar da öyle yaptılar. Ama makinaların dışkı bırakacağına inanmadılar. Hayvn mı ki, insan mı ki bu, dışkı bıraksın, dediler. Ülke çok kalkındı, çok gelişti.

Gel zaman git zaman, o ülkede çok hükümetler değişti. Yine günlerden bigün, hükümetin başı sıkıştı. Başbakanla bakanlar, onca yolu, dağı bayırı aştı. Yüksek dağdaki yüce doruğa ulaştı. Ulular ulusuna akıl danıştı. Ulular ulusu onlara şöyle dedi:

«Üreteceksiniz. Ama ne tükettiğinizden artık üretecek, ne tüketiğinizden eksik üreteceksiniz. Üretimle tüketimi, tüketimle üretimi dengede tutacaksınız. Büyük büyük kentler kuracaksınız, kentlerinizi fabrikalarla donatacaksınız. Ama köyü kente taşımayacak, kenti köye götüreceksiniz. Yoksa, kendi pisliğiniz içinde boğulacaksınız. Kendi kendinizden zehirleneceksiniz. Fabrikalarınızı da doğanın besleyeceğini unutmayacaksınız. Dereleri, denizleri, gölleri, kıyıları, kuyuları arı-duru tutacaksınız. Fabrikaların çalıştıkça, saldığı dışkıyı derine gömüp yakıp yokedeceksiniz. Yoksa derelerden akan çöpler gölleri dolduracak, denizlerde balıkların kökü kuruyacak.»

Başbakanla bakanlar el öpüp ulular ulusunun yanından ayrıldılar. O'nun dediklerinin işlerine gelen yarısını yapıp yarısına boşverdiler. Yeni yeni kentler kurdular, kentleri fabrikalarla donattılar. Eski kentleri büyüttüler. Köylüleri akın akın kente göçettirdiler.

Gel zaman git zaman, o zamanın hükümetinin yine başı sıkışınca, onca zahmeti göze alıp yüksek dağın yüce doruğundaki ulular ulusunun huzuruna vardılar. Kendisine danıştılar. Ulular ulusu da şöyle dedi:

«Ulaşımı kolaylıştırmak için türlü taşıtlar yapacaksınız, taşıtlara yollar açacaksınız. Ama insanla hayvan nasıl yellenirse, taşıtların da yellenip havayı pis pis kokutacağını unutmayacaksınız. Taşıt sayısını, insan gereksinmesine denk tutacaksınız, yolları ona göre açacaksınız. Yoksa, öyle sıkışacak, öyle sıkışacaksınız ki, ayakta bile zor dikilip duracak, yerinizden kımıldayamayacak, bir yerden bir yere varamayacaksınız. Kentleri, en bitkel yerlerde kurup da doğayı köreltmeyeceksiniz. Yoksaaa, yollarınızdan geçilmez, sularınız içilmez, tozdan dumandan akla kara seçilmez, tarlalardan ürün biçilmez, pisliklten kaçılmaz, hastalıktan gözleriniz açılmaz olur.»

Her hükümetin başbakanıyla bakanları her başları sıkıştıkça ulular ulusuna gidip akıl danışıyor, O'nun verdiği aklın kolay gelenini yapıyor, zor gelenini yapmıyorlardı. Ulular ulusu akıl veriyor, sonra şöyle diyordu:

«Yoksa, anaların memelerinden süt yerine zehir akacak, analar bebelerine süt yerine zehir emzirecek. Hava yerine pis duman kokacak, sokaklardan dere gibi pislikler akacak... Artan insanlar için yapılar kuracaksınız, ama önceden düşünüp altyapısını, toplumsal işlerini düzenleyeceksiniz. Yoksa konut diye kurduğunuz o beton yığınları kış günleri soğuğu, yaz günleri sıcağı emip, yaz geceleri üstümüze sıcağı, kış geceleri üstünüze soğuğu kusacak... Yolların kara kayış asfaltları, sıcağı soğuğu emip yazın sizi kavuracak, kışın da donduracak. Kentlerde soluk alacak alanlar, parklar bırakacaksınız. Yoksa gün gelecek, kentin pisliğine bulaşmamak için yüksek direkler tepesinde oturmak zorunda kalacaksınız. Her kolaylığın sonunda bir de zorluğu olacağını önceden düşüneceksiniz. Yoksa yemiş ağaçlarınız yapay gübreyle beslendiğinden, yemişler iri ve gösterişli olacaksa da çok tatsızlaşacak. Yapay yemle beslenen tavuklar daha sık yumurtlayacak, inekler daha çok süt vereceklerse de, yumurtalar renksizleşir ve sütler daha sağılırken ekşirken, tadları da bozulacak. Yapay vitaminle beslenen genç kuşaklar da boylanacak boslanacak, irileşecek, ama yapay gübreyle beslenen yemişler, yapay yemle beslenen inek sütü ve eti gibi, onlar da tatsız tuzsuz olacaklar.»

Her hükümet, ulular ulusunun dediklerinin bir bölümünü yapıyor, bir bölümünü yapmıyordu. Sonunda, yüksek dağın yüce doruğunda tekbaşına yaşayan ulular ulusunun dedikleri hep çıktı. Kentte yaşanmaz oldu. Yollar geçilmez oldu. Taşıtlar sıkışıp devinmez oldu. Pislikten akla kara seçilmez oldu. Ana memelerinden bebeler, süt yerine zehir içer oldu. Asfalt yollar, beton yapılar, kavurucu sıcağı, dondurucu soğuğu kusar oldu. Denizlerde balık yüzmez, havalarda kuş uçmaz oldu. Zenginler, pisliğe bulaşmamak için yüksek direkler yaptırıp ve bu direkleri yere çakıp tepelerine tüner oldular. Direklere ipler gerip, ipten ipe geçer oldular. Bir zamanki her kolaylık onlara zorluk oldu. Sonunda o zamanın hükümetinin başbakanıyla bakanla-

rı en hızlı giden taşıtlara binip, üç gün üç gece bir söylentiye göre yedi gün yedi gece, başka bir söylentiye göreyse kırk gün kırk gece gidip, taşıtlar işlemez olunca taşıtlardan inip atlara bindiler. Atlar üstünde, daha sonra katırlar sırtında, en sonra da yelyeperek yayanyapıldak giderek, on kez mi, yüz kez mi, kimbilir kaç kez kırk gün kırk gece dağbayır teperek, sonunda giysileri dökülüp, ayakkabıları sökülüp daltaban ve cıscıbıl olaraktan ulular ulusunun huzuruna vardılar. Ve ulular ulusuna şöyle dediler:

«Ey bizim büyük danışmanımız. Bizden öncekiler gibi, başımız her sıkıştıkça yanına varmaktayız, sana akıl danışmaktayız. Ancak, bizim yollar tepip, dağlar bayırlar, yarlar, uçurumlar aşıp senin yanma gelmemiz çok zor olmaktadır. Sen de burda, bu dağ başında, bu dağbaşının bu sipsivri doruğunda tekçe olarak yaşamaktan bıkmış usanmış olmalısın. Sana bakılmak ister. Biz düşündük danıştık, seni aramıza almaya karar verdik. O zaman, her başımız darda kalınca san dnışmmız koly olacak ve ülkemizi daha iyi yöneteceğiz. Birlikte başkente gidelim. Seni başkentte bir büyük saraya yerleştirelim. Buyruğuna da bir nice kız ve oğlan işgören verelim. Haydi, buyrun, gidelim.»

Ulular ulusu kişi şöyle bir düşündükten sonra,

«Hele bir danışayım da, sonra size kararımı bildiririm...» deyince, başbakanla bakanlar şaşkınlık içinde birbirlerine baktılar. Çünkü onlar, koskoca başbakan ve bakanlar olarak, herşeyi gelip O'na danışıyorlardı ve ondan akıl alıyorlardı da, nasıl olurdu da o ulu kişi de başka birine danışırdı!

Başbakan,

«Nasıl olur a efendim, siz de başkasına mı danışıyorsunuz?» diye sordu.

Ulu kişi bıyık altından gülerek,

«Evet, ben de danışırım...» dedi.

Bakanlar kurulu onca yolu tepip başkente geri döndüler. Ve bir zaman sonra, ulular ulusunun kararını öğrenmek için yine O'nun huzuruna vardılar ve kararının ne olduğunu sordular.

Ulular ulusu hayır anlamına başını yukarı kaldırıp,

«Olmuyor» dedi, «danıştım, olmaz yanıtını aldım...»

Başbakan bunun üzerine,

«Bizi bağışlayın» dedi, «sizin gibi ulu bir kişinin kime danıştığını hepimiz çok merak ettik. Bize kime danıştığınızı açıklar mısınız?

O zaman ulular ulusu kişi onlara şöyle dedi:

«Benim bir büyük gücüm vardır, ben cansız şeyleri konuştururum. Bir cansız şeye soru sorarsam, o şey dile gelip bana yanıt verir ve benimle konuşur.»

«Ya siz kiminle konuşup danıştınız efendimiz?»

Ulular ulusu, başbakanın bu sorusunu şöyle yanıtladı:

«Bu sabah helâya gitmiştim. Birden beni başkente götürmek istediğiniz aklıma geldi. O zaman dışkıma sordum: —Hükümet beni kente götürmek, aralarına almak ister. Ne dersin, gideyim mi, aralarına katılayım mı?» dedim.

Başbakan, şaşkınlıktan gözleri açılarak,

«Demek dışkınıza danıştınız? Ya dışkınız ne yanıt verdi?» diye sordu.

Ulular ulusu da şöyle dedi:

«Dışkım bana şöyle dedi: «Sen beni şimdi, bu durumda görüyorsun ama, ben senin içine girmeden önce böyle değildim. Bağlarda buğulu üzümdüm. Sen beni yedin, bak bu hale getirdin. Ben eskiden mis kokulu kızıl şaraptım. Sen beni içtin, işte böyle oldum sonunda. Ben eskiden tarlalarda altın başaktım. Beni toplayıp öğütüp un yapıp ekmek yapıp yedin, bak sonunda ne oldum... Ben eskiden arı-duru pınarda buz gibi suydum. Sen beni içtin, işte böyle oldum. Ben eskiden bahçelerde tadına doyulmaz ayvaydım, nardım, elmaydım, eriktim. Sen beni yedin, işte bu biçime soktun. Şimdi bana kente gideyim mi, hükümetin içine gireyim mi, bakanların arasına katılayım mı, diye soruyorsun. Ben, arı-duru pınar suyuyken, ben altın başakken, ben elmayken ayvayken, narken, hem de senin gibi mübarek bir adamın içine girince böyle olursam, ya bir de sen o hükümetin içine girince ne olursun, artık bunu düşün, ona göre kendin karar ver...»

Ulular ulusu kişi bir süre sustu, sonra ekledi:

«Size katılmayacağım, öyle pislettiniz ki kendinizi de kentinizi de aranıza giremeyeceğim.»

SODOM BÜYÜKELÇİSİNİN GÜNLÜĞÜ YADA DİN KİTAPLARINDAN ÖĞRENCİLERE SEKSOLOJİ DERSİ

Büyükelçiler, görevli bulundukları ülkede, kendi devletlerinin temsilcisidirler. Bu temsilcilik, onların resmî görevleridir. Bu açık resmî görevin dışında, bir de kapalı resmî görevleri vardır; bu da haberalma denilen casusluk işleridir. Bu iki resmî görevlerinden başka kimi elçiler özel olarak bir kültür görevi daha yapmışlardır: Elçi olarak bulundukları ülkenin insanlarını, geleneklerini, yaşayışını, tarihini tanıtan, anılar, günlükler, mektuplar, incelemeler, gezi yazıları yazmak... Kimi elçilerin hiç de görevleri değilken amatörce bir ilgi duyarak yaptıkları bu çalışmalarıyla resmî görevlerinden çok önemli ve olumlu bir iş yaptıkları, tarihsel belge niteliğindeki bu yapıtlardan bellidir. Bu belgeler çok kez tarihe ışık tutmaktadır.

Arşivdeki çalışmalarımız sırasında, bugünedek hiç yayımlanmamış ve gizli kalmış olan böyle bir değerli belgeyi keşfetmiş bulunuyoruz. Bu belge, Sodom Büyükelçisinin, Sodom'da bulunduğu sırada günü gününe tutmuş olduğu günlüktür. O zamanlar yazımakinesi dahaca bulunmamış olduğu için, Sodom Büyükelçisi elyazısıyla tuttuğu günlüğünde, ne yazık ki, hangi devleti temsil ettiğini açıklamamıştır. Bu da çok doğaldır. Çünkü kendisi için tuttuğu bir günlükte Sodom Büyükelçisinin, hangi devletin elçisi olduğunu yazması çok saçma olurdu. Arşivde bulduğumuz Sodom Büyükelçisinin günlüğünü yayımlayarak ilk kez gün ışığına çıkarmış oluyoruz. Çok uzun olan günlükten ilginç bulduğumuz bölümler aşağıdadır:

TARİH: MİLAD'DAN ÖNCE 197X YILI, 1 MART (1)

Sodom ve Gomorra ülkelerini, kulaktan kulağa bizim ülkemize dek gelen dedikodular yüzünden ötedenberi merak ederim. Bizim Dışişleri'nde görevli olanların hepsi de, Sodom yada Gomorra büyükelçiliklerinden birinde görev almak, oraya atanmak için can atıyorlardı. Hele büyükelçilik yerinde bulunanlar, Dışişleri Bakanı'nın gözüne girip Sodom büyükelçisi olmak için birbirleriyle rezillik yarışına girmişlerdi. Sonunda, Sodom büyükelçiliğine ben atandım. Şimdi beni kıskananlar, yeni görevime atanmam için karımın bana yardımları üzerine dedikodular çıkarıyorlar. Aklı başında olan her insan tarihten ders almalıdır. Sodom büyükelçiliğine atanmamı hatırlatması için, karımı Dışişleri bakanımızın yanına gönderirken, tarihin şu sayfalarından ders almıştım: (2)

«.....Sam yüz yaşında idi ve Tufan'dan iki yıl sonra Arpakşad'ın babası oldu; ve Arpakşad'ın babası olduktan sonra, Sam beşyüz yıl yaşadı ve oğullar ve kızlar babası oldu. Ve Arpakşad'ın oğullarının oğulları ve oğullarının oğullarının oğulları oldu ve bunlardan Terah'ın üç oğlu oldu ki, biri Abram, biri Nahor, biri de Haran idi. Ve bunlardan Haran, Lût'un babası oldu ve Haran öldü ve Haran'ın kardeşleri Abram ile Nahor kendilerine karılar aldılar ve Abram'ın karısının adı Saray idi. Ve Abram, karısı Saray'ı ve kardeşinin oğlu Lût'u ve kazanmış oldukları bütün mallarını ve edinmiş oldukları canları aldı ve Kenan illerine gitmek üzere çıktılar ve Kenan iline geldiler. (.....) Ve memlekette kıtlık oldu ve Abram orda konuk olmak üzere Mısır'a gitti; çünkü memlekette kıtlık ağırdı. Ve Mısır'a girmesi yaklaştığı zaman karısı Saray'a dedi ki: «İşte, biliyorum ki, sen görünşü güzel bir kadınsın ve olur ki Mısırlılar seni görünce, bu O'nun karısıdır, derler ve beni öldürürler, ama seni sağ bırakırlar. Senin yüzünden

(1) Günlüğünü sunduğumuz Sadom Büyükelçisinin çok uzakgörüşlü bir kişi olduğu anlaşılıyor. Çünkü, günlüklerinin üstüne tarih olarak «Milad'dan önce» kaçıncı yüzyıl olduğunu yazarak, 19 yüzyıl sonra olacak bir olayı, yani daha İsa doğmadan 19 yüzyıl önce İsa'nın doğacağını bilmiştir.

(2) Bu bölüm, İncil'in (Eski Ahid) Tekvin bölümü, II'den hiç değiştirilmeden, olduğu gibi aktarılmıştır.

bana iyi davranılsın ve senin yüzünden canım sağ kalsın diye, O'nun kardeşiyim, diyesin!» Ve Abram, Mısır'a girdiği zaman, Mısırlılar Sarayın çok güzel olduğunu gördüler. Ve Firavun'un beyleri O'nu görüp Firavun'a övdüler ve Saray, Firavun'un sarayına alındı ve kadının yüzünden Firavun, Abram'a iyi davrandı ve Abram'ın koyunları, sığırları ve eşekleri ve köleleri ve cariyeleri ve dişi eşekleri (3) ve develeri oldu. Ve Tanrı, Abram'ın karısı Saray'ın Firavun'un yatağına girmesinden dolayı, Firavun'u ve onun sarayını büyük vuruşlarla vurdu. Firavun, Abram'ı çağırıp: «Bana bu yaptığın nedir? Saray'ın senin karın olduğunu neden bana bildirmedin? Niçin, bu benim kızkardeşimdir, dedin? Ben de O'nu karı olarak aldım ve şimdi, işte karın, al git,» dedi.»

Kutsal kitabımız aynen böyle yazmaktadır. Bu olay, tarihin yazdığı ilk pezevenkliktir. Bundan önceleri de çok pezevenklikler olmuş idi ise de, hiçbiri bu denli açık olarak kitaba geçmemiştir. Koskoca bir İbrahim Peygamber bile (Abram), koyunlar ve sığırlar ve eşekler ve köleler ve cariyeler ve dişi eşekler ve develer karşılığında ve canını kurtarmak için öz karısını, kızkardşimdir diyerek Firavun'un koynuna gönderirse, benim gibi bir zavallı Tanrı kulu, karısını dışişleri bakanının yanına niçin göndermesin? Koskoca bir İbrahim Peygamber'in yanında, benim gibi bir kul parçası kim oluyor ki... Kıskananlar çatlasınlar. Sodom Büyükelçiliğine atanmam için kararnameyi, hükümet üyeleri imzaladılar bile. Biz de yakında yola çıkacağız.

TARİH: MİLAD'DAN ÖNCE 197X YILI,
6 MAYIS

Yolculuğumuz iki aydan uzun sürdü. Bu uzun yolu çok yerde posta arabalarıyla, kimi yerde kağnıyla, kimi yerde at, katır ve eşek sırtında geçtik. Son onbeş günlük yolculuğumuzu da bir kervanla birlikte deve sırtında yaptık. Ürdün'ün alçak vadisindeki Sodom'a geldik. Bizim büyükelçilik yapısı, Sodom'un çok güzel bir yerinde. Yarın saraya gidip Sodom Kralı'na güvenceliğimi (itimadnamemi) sunacağım.

Buraya gelmeden önce, kitaplar okuyarak, Sodom, ve Sodom Kralı ve Sodom'da yaşayan Lût peygambere değgin bilgiler edinmiştim. Tarih kitapları, Sodom'u ve Lût'u şöyle tanıtmaktadırlar: (4)

«.....Abram, yiğeni Lût'u da yanına alıp, kendisi ve karısı ve kendisinin olan herşeyle birlikte Mısır'dan güneye yola çıktı. (Çünkü, Firavun, O'nu Mısır'dan kovmuştu.) Ve Abram, sürülerde ve gümüşte ve altında çok zengindi. (Çünkü, karısını alması karşılığında bunları Firavun, Abram'a bağışlamıştı.) (...) Abram'la birlikte giden Lût'un da koyunları ve sığırları ve çadırları vardı. Ve birlikte oturmaları için yer onları taşıyamıyordu; çünkü onların malı çoktu ve birlikte oturamıyorlardı ve Abram'ın sürülerinin çobanları ile Lût'un sürülerinin çobanları arasında çekişme oluyordu. Ve Abram yiğeni Lût'a dedi: «Rica ederim, benimle senin aranda ve benim çobanlarımla senin çobanların arasında çekişme olmasın, çünkü sen kardeşim çocuğusun. Bütün ülke senin önünde değil mi? Rica ederim, benden ayrıl. Sen sola gidersen ben sağa, sen sağa gidersen ben sola giderim.» Ve Lût gözlerini kaldırdı ve bütün Erden bölgesindeki Sodom ve Gomorra, Tanrı'nın bahçesi gibi, her yerde suyu bol olduğunu gördü ve Lût bütün Erden bölgesini kendisine seçti ve Lût doğuya göç etti ve birbirinden ayrıldılar ve Lût, Sodom'da çadır kurdu.»

Okuduğum kitaplardan, Sodom ve Sodom'a yerleşen Lût peygamber üzerinde çok şeyler öğrenmiştim. Çünkü, görev yapacağı ülkeye değgin bilgi edinmek, bir büyükelçinin başat işidir.

TARİH: MİLAD'DAN ÖNCE 197X YILI,
4 HAZİRAN

Buraya gelmeden önce de, Sodom ve Gomorra'da, oğlancılığın, puştluğun ve pezevenkliğin çok artmış olduğunu duymuştum ama bu denli de çok olduğunu hiç sanmıyordum. Olup bitenleri gördükçe, şaşıp kalıyorum. Sodom'da, halkın ahlâkı bozulur diye müstehcen film yapılmaması için çok şiddetli sansür bulunduğu halde, en müstehcen filmler yine se Sodom'da yapılmakta ve ithal

(3) Peygamber Hazret-i İbrahim'in karısını, kızkardeşi diye Firavun'a vermesi karşılığında Firavun'dan aldıkları arasında «eşek» de sayılmış, eşekten sonra da sıra «köleler, cariyeler ve dişi eşekler»e gelmiştir. Bağışlar arasında eşek sayılmışken, bir de ayrıca dişi eşek» niçin denilmiştir. Nitekim, koyunun ve sığırın dişileri söylenmemiştir. Eşek denildikten sonra, ayrıca dişi eşek de denilmesinin bir hikmeti olsa gerektir.

(4) İncil (Eski Ahid) Tekvin - Bab 13

edilmektedir. Sodom'un en ünlü şarkıcısı, karı mı yoksa erkek mi olduğu anlaşılamayan bir kart oğlan olup, Sodom'luların çok büyük sevgisini kazanmıştır. Bütün Sodom karıları ve bütün Sodom erkekleri bu şarkıcı kart oğlana hayrandırlar ve Sodom'da gerek erkek ve gerek kadın, herkes «Ahlâk elden gidiyor» diye çırpınmaktadır. Ve Sodom'un kralı, o kart oğlan şarkıcıyı, kültür ilişkisi olarak başka ülkelere «milli sanatçı» diye göndereceğini gazetecilere söylemiştir. Herkesin ahlâk diye bağırdığı Sodom'da, oğlancılık yalnız bir bireysel alışkanlık değil, aynı zamanda bir toplumsal gereksinim olduğundan, o ünlü oğlan şarkıcı kartlaşınca, yerine yeni bir şarkıcı olarak bir sübyan bulunmuştur ve bu sübyanın sesi güzel değilse de, karı kılığında, entarili ve son derecede dekolte resimleri Sodom gazetelerinde basılmaktadır. Bu olay da isbat etmektedir ki, Sodom'da bir oğlan şarkıcı, bir toplumsal gereksinimdir. Çünkü, biri kartlaşınca, toplumun bu gereksinmesine yanıt vermek üzere, bir yenisi ortaya çıkarılmaktadır. Kartlaşmış olan eski şarkıcı da, yerini, yeni oğlana kaptırmamak için, pullu ve boncuklu ve parlak karı giysileriyle, televizyonlarında ahlâk vaizlarından sonra çıkıp kırıtarak, cilveler dökerek, süzüm süzüm süzülüp gerdan kırarak ve kalça oynatarak şarkı söylemektedir.

Kentin göbeğindeki heykel bulunan bir alandan geceleri geçmekte olanların yollarını kesen pezevenkler, onları Amerikalı sanıp «Sör, vud yu layk nayş görl...» diye karı satmaya çalışmaktadırlar. Onların Amerikalı olmadığını anlayınca da «Fıstık gibi oğlanlarımız da var...» demektedirler.

Gazetelerde, dergilerde, filmlerde, radyolarda, televizyonlarda, yollarda, gazinolarda, oğlancılık ve puştluk ve pezevenklik bu denli su yüzüne çıkmışken, yine de namus ve ahlâk sözünden geçilmemektedir. Yeryüzünün en şaşılası sapıklıkları Sodom'da görülmektedir. Örneğin adı «Bağımsızlık Caddesi» olan yolun iki geçesindeki dükkân ve mağaza ve eğlence yerlerinin ve gece kulüplerinin adları yabancı olup, bu yabancı adlar yazılı levhalar bile bağımsızlığa ters düşmektedir. Ve ahlâkı, ve namusu dillerinden düşürmeyenler, bunun ayırdında değillerdir. Bu Bağımsızlık Caddesi'nin yan sokaklarında, gece yarısından sonra 10-13 yaşlarında küçük çocuklar, ordan geçen yaşlı başlı kimselerden para dilenmekte, istedikleri parayı alamazlarsa «Yetişin, bu herif ırzıma geçecek!» diye bağırmakta ve şıp diye orda biten bekçi yada polisler işe karışmakta, çocuğun şikâyetçi olduğu adamı karakola götürmek istemektedirler. Neye uğradığını şaşıran çoluk çocuk sahibi adamcağız, uğradığı yüzkızartıcı iftiradan kurtulmak için, rüşvet verip karakola gitmeden ordan savuşmakta ve sonra verilen rüşvet, kendisine bekçi yada polis süsü veren herifin cebine inmekte ve o küçük çocuk, yeniden bir av için pusuya girmektedir.

Sodom'un her yerinde kızlar ve oğlanlar sarmaş dolaş olarak türkülerin türküsünü söylemektedirler. (5)

.....

Beni kendi ağızlarının öpüşleriyle öpsün;
Çünkü okşamaların şaraptan daha iyidir.

.....

Beni kendine çek; biz senin ardınca koşarız;
Kral beni iç odalarına götürdü;
Seninle biz ferahlanıp seviniriz;
Senin okşamalarını şaraptan çok anarız;
Seni sevmekte onların hakkı var.

.....

Kral sofrasında otururken,
Benim sümbül yağım güzel kokusunu yaydı.
Memelerim arasında yatan,
Safi mür çıkınıdır, bana sevgilim.

.....

Orman ağaçları arasında elma nasılsa,
Oğlanlar arasında sevgilim öyledir,
Zevk alarak onun gölgesinde otururum,
Ve meyvesi damağıma tatlı idi.
Kuru üzümle bana kuvvet verin,

.....

Beni canlandırın;
Çünkü aşk hastasıyım ben.
Sol eli başımın altında olsun,
Sağı da beni kucaklasın.

.....

Ah ne güzelsin sevgilim,
İki memen, sanki bir çift geyik yavrusu,
Zambaklar arasında otlayan;
İki ceylan yavrusu.

.....

Ey yavuklum, bal damlatır dudakların;
Balla süt senin dilinin altındadır.

(5) İncil (Eski Ahid) Neşideler Neşidesi - Bab 1-7

Sodom'un her yerinde, her zaman, kızlar, oğlanlar ve yaşlılar ve gençler ve çocuklar bu şarkıları ve buna benzer şarkıları söyleyip sevişmektedirler.

TARİH: MİLAD'DAN ÖNCE 197X YILI, 19 TEMMUZ

Bütün insanların zevke, keyfe ve safaya dalmış olduğu Sodom'da, insanı şaşırtan o denli çok şey var ki, burda her an büyük bir şaşkınlık içinde yaşıyorum. Daha şaşılası olanı, kendileri buna alışık olduklarından, herşeyi doğal görmektedirler. Örneğin, arabalar yaya kaldırımlarında durur ve yayalar ise araba yollarında yürümeye çalışırlar ve Sodom'lular o denli sapıtmışlar ki, bu tersliği doğal sayarak bunun ayırdında bile olamazlar.

Gırtlağına dek yabancılara borçlu olan Sodom devleti, dışardan traktör ve otobüs ve kamyon satın almaya çalışırken, içerde bikaç otomobil fabrikası birden kurmuş ve bu otomobilleri satabilmek için, halkını otomobil delisi yapmayı başarmıştır. Parçaları dışardan satın alınarak içerde çatılan bu otomobillerden bir tane satın alabilmek için her Sodom'lu deli olmaktadır. Bu montaj otomobil fabrikaları, Sodom'un yollarına sığmayacak denli çok otomobil yapmakta ve Sodom'lular özel otomobillerin bir gereksinim olduğuna inandırılmaktadırlar. Öyle ki, haftada bir özel otomobiliyle bir gezinti yapan ev kadınları bile, özel arabanın modern insanın en büyük gereksinimi olduğunu söylemektedirler ve bu hanımlar, kendileri arabayla gezmek istemeseler bil, tıpkı ev köpeklerini sokakta gezdirir gibi, —çünkü uzun zaman çalışmayan araba tutukluk yapacağından— özel arabalarını özel olarak gezdirmektedirler.

Sodom'da askerlerin paralarının toplanmasıyla kurulan büyük bir iş firmasının, ilk olarak bir «ulusal sermaye» oluşturacağı sanılmışsa da, bu ulusal kuruluşa da yabancı şirketler ortak edilerek, Sodom halkının otomobil çılgınlığı daha da körüklenmek için, bir otomobil fabrikası daha kurulmuştur. Genç karı-kocalar, araba satın alabilecek para biriktirebilmek için çocuk yapmamakta ve ikisi birlikte çalışıp otomobil parası kazanmaktadırlar.

Bu fabrikaların yaptığı arabalar, aracılar da para kazansın diye, peşin parayla satılmamakta, ille de komisyoncuları da kazanması için, taksitle ve yüksek parayla satılmaktadır.

En şaşırtıcı olanı, Sodom halkının bu deliliklerin ayırdında olmamaları, hatta tersine, «Şu gereksiz araba fabrikaları traktör ve kamyon ve otobüs fabrikalarına çevrilmelidir.» diyenlere deli gözüyle bakılmakta olmasıdır. Özel arabalar, Sodom yollarına sığmaz olduğundan, bir yerden bir yere daha hızlı gitmeye yaraması gereken arabalar, daha yavaş gitmekten, hatta hiç gitmemekten başka bişeye yaramamaktadırlar. Geçende bindiğim bir taksinin sürücüsüne, «Acaba biraz daha hızlı gidemez miyiz?» diye sorduğumda, sürücü bana «Daha hızlı gitmesine gideriz ama, arabayı kime bırakalım?» demiştir.

Arka arkaya dizilmiş yirmi arabanın aldığı yolcuyu bitek otobüsün alacağı ve otobüs kullanılırsa yolcuların daha rahat edeceği ve yolların biraz olsun boşalacağı, çılgın Sodom'lulara anlatılamamaktadır.

Sodom, dünyanın en iyi tütününü yetiştiren ve tütün ihraç eden bir ülke olduğu halde, dükkânlarında kendi yaptığı cigaralar bulunmamaktadır ve Sodom'lular bunda bir terslik görmemektedirler. Buna karşılık, yasak olan yabancı malı cigaralar kaçak olarak yollarda satılmakta ve bu kaçak cigaraları satanları arada sırada, yine bu kaçak cigaraları içen polisler yakalamakta ve yine bu kaçak cigaraları içen savcılar sorguya çekmekte ve yine bu kaçak cigaraları içen yargıçlar hapse mahkûm etmekte ve bu cigara kaçakçıları, kaçak cigara içen yönetmenlerin yönettiği cezaevlerine atılıp islah edilmek istenmektedir. Ve akılları başlarından gitmiş olan Sodom'lular, bunda bir çelişki olduğunun bile ayırdına varamamaktadırlar.

TARİH: MİLAD'DAN ÖNCE 197X YILI, 26 HAZİRAN

Sodom'da kimi yerli mallar, kaçak mallardan çok daha üstün olduğu halde, Sodom'lular kaçak mal almaya o denli alıştırılmışlardı ki, bu yerli mallara yabancı damgası vurularak, kaçak yabancı mal süsü verilmek yoluyla ancak satılabilmektedir. Sodom'lular kaçak mala öylesine düşkündürler ki, lüks ambalajlanmış boku, kaçak gelmiş yabancı boku diye satsalar, ne boka yarayacağını da bilmeden bok bile yiyecekler ve buna alıştık-

tan sonra da bok sıkıntısı çekmeye başlayacaklardır.

Dün, elçiliğimizde çalışan bir Sodom'luyla, kaçak malların en çok satıldığı kentin bir alanından geçiyorduk. Kaçakçılar, sattıkları malların hangi ülkenin kaçak malı olduğunu bağırarak reklam ediyordu. Yanımdaki Sodom'lu bu kaçakçıların sahtesi olduklarını, çünkü, kaçak olmayan malları kaçak mal diye satarak halkı kandırdığını söyledi. Sahteciliğin böylesine ters anlaşıldığı, başka hiçbir yerde duyulmamıştır.

Saklambaç ve çelikçomak oynayacak yaştaki karaborsacı çocukların bir günlük kazancı, bir öğretmenin, bir kaymakamın ve bir yargıcın aylığından çok daha yüksekken, yine de kimi anababaların çocuklarını okula göndermeye zorlamaları anlaşılır şey değildir.

TARİH: MİLAD'DAN ÖNCE 197X YILI, 14 TEMMUZ

Sodom'lu erkekler, erkeklikleriyle çok övünürler. Ve durmadan erkeklik taslarlar. Bir erkeğin, erkeklik gösterisinde bulunmasındaki saçmalığın da ayırdında değildirler. Bir erkek, nasıl olsa erkek olduğuna göre, neden ille de erkek olduğunu isbat ve ilân etmek ister; bu anlaşılmaz. Kimi yabancılar bunu, cinsel sapıklığın çok artmış olması yüzünden, erkeklik reklamı sanmaktadırlar.

Erkekliğin ölçüsü, mangalda kül bırakmamaktır. Yaman erkek olanlar, «Mangalda kül bırakmaz,» diye övülürler. Mangalda kül bırakmamanın ne deemk olduğunu bilmiyordum. Sonradan öğrendim.

Sodom'da erkeklerin, erkeklik gücü, Sodom'lu hekimlerce şöyle ölçülmektedir. Erkekliği ölçülecek erkek, muayene odasına alınmakta ve pantalonu çıkartılmaktadır. Yerde, içi kül dolu bir kömür mangalı durmaktadır. Erkeklik derecesi muayene edilecek olan erkek, oturur gibi, içi kül dolu mangala çömelmekte ve hekimin,

— Osur! demesiyle osurmaktadır.

Sağlam olan erkekler osurunca, mangaldaki kül, osuruğun rüzgârının şiddetiyle savrulmaktadır. Bir erkek, ne denli çok kül savurmaktadır. Külün savrulması, erkekliğin sıkılığıyla doğru orantılıdır. Oğlan olarak kullanılmışların osuruğu ya duyulmamakta, ya bir fısırtı duyulmaktadır ki, bu da mangaldan kül kaldırmaay yetmemektedir. Böylece onların erkek olmayan erkek oldukları anlaşılmaktadır. Erkeklik muayenesinde tam numara alan öyle erkekler vardır ki, osurduklarında, mangaldaki bütün küller uçuşup savrulmaktadır. Böyle erkekler «Osurunca mangalda kül bırakmaz.» diye övülmektedir. Ancak, ayıp olduğu için zamanla osuruk sözcüğü kullanılmaz olmuş ve yalnızca «mangalda kül bırakmaz» diye erkekler övülür olmuştur.

Hekimler bu erkeklik muayenesinden sonra, muayene edilen erkeğin, mangaldan ne miktarda kül savurduğunu bildiren erkeklik raporu vermektedirler. Sodom'da çok kişi «Mangal'da kül bırakmaz» sözünün nerden ve nasıl geldiğini bilmeden bu sözü son zamanlarda alay için kullanmaktaydı.

Sodom'da, yiğitlik, kabadayılık, erkeklik isteyen kimi mesleklere girmek için, erkekler, mangalda kül muayenesinden geçirilmektedirler. Sodom kralının savaşçı beyleri sıkı mangal külü muayenesinden geçirilerek sağlam çıkmış erkeklerden seçilmiştir. Ameliyat yaptırdıktan sonra bu muayeneye girip rapor alanların bulunduğu da söylenmektedir.

TARİH: MİLAD'DAN ÖNCE 197X YILI, 4 EYLÜL

Sodom'un yöneticileri ahlâka aşırı düşkün ve «manevî kalkınma» yanlısı kişilerdir. Buyüzden de, müstehçen yayınlara şiddetli yasak koymuşlardır. Bu yasakların etkisi görülmüş ve gazete ve dergilerde yayınlanan çıplak kadın resimlerinin iki meme ucuyla apış arasına birer siyah nokta konularak, eskiden bu denli farkına varılmayan kadın vücudündeki bu üç yere daha çok dikkat çekilmiştir. İki meme ucuyla apış arasını sanki örtmek bahanesiyle konulan bu siyah noktalar, yolcuların yanlış gitmelerini önlemek için konulan «Burdan gider» yazılı okların yaptığı görevi yapmaktadır.

Ahlâkın bozulmaması için özellikle müstehcen filmler çok şiddetli sansüre uğramaktadır. Sodom'daki sansür denli şiddetli sansür başka hiçbir yerde olmadığı halde, yine de dünyanın en müstehcen filmlerinin nasıl olup da Sodom sinemalarında oynatıldığı çok şaşırtıcıdır. Ayrıca, evlerde çok müstehcen özel filmler de gösterilmektedir.

Sodom Sansür kurulunda üye bulunan bir tanıdığım geçenlerde bana, bir filmin sansüründe bulunmak isteyip istemediğimi sordu.

Çok istiyordum. Dün birlikte, bir filmin sansürüne gittik. Sinema salonunda özel sansür kuruluna oynatılıyordu film. Sansür kurulu yedi kişiydi. Ben, onların konuğu olarak orda bulunuyordum. O yedi kişilik sansür kurulu arasında onaltı-onyedi yaşında bir delikanlı vardı ki, bu denli genç birisinin film sansüründe bulunması bana doğal gelmemişti. Ama Sodom'da en doğal dışı şeyler doğal sayılıyordu.

Salon kararırdı, film başladı. Bir süre sonra filmde yarı çıplak bir kadın görününce, sansür kurulundan biri, yanındaki delikanlının bacak arasına elini attı. Biraz sonra da elini çekti. Filmde o kadın bir erkekle öpüşüyordu. Yaşı altmışın üstünde görünen o adam, yine elini delikanlının bacak arasına attı. Yine çekti elini. Ne zaman, filmde açıksaçık sahne olsa, o adam, elini çocuğun bacak arasına atıyordu.

Sodom'da sapıklık yaygın ama, gözümün önünde geçen bu olaydan canım sıkıldı. Bir film müstehçen olup olmadığına karar verecek olan sansür kurulu üyesi, bunu nasıl yapardı... Beni oraya çağırmış olan sansür kurulu üyesine, çocuğun bacak arasına elini atan adamın kim olduğunu sordum. Sansür kurulunun başkanı olduğunu yanıtını verdi. Adamın, cinsel sapık olup olmadığını sordum. Bu kez de,

— Hayır, çok namuslu adamdır, muayenesinde mangalda kül bırakmamıştır! dedi.

— Çok namusludur da, filmde erotik sahneler olunca, neden elini çocuğun bacak arasına atıyor? diye sordum.

Beni oraya getirmiş olan Sodom'lu,

— Sen, dedi, bir filmin müstehçen olup olmadığını nasıl ölçütüğümü soruyordun. Bu ölçüde, kurulumuzun başkanı hiçbir haksızlık yapılmasını istemiyor. Bunun için de, nasıl ısı termometreyle, basınç barometreyle, rutubet higrometreyle ve uzunluk metreyle ölçülüyorsa, başkanımız da, müstehçenliğini somut, yani elle tutulur bişeyle, bir metreyle ölçmek istiyor. Bilmem, anlatabildim mi? Hava soğuyunca termometrenin cıvası iner, ısınınca da yukarı çıkar. İşte bunun gibi... Filmin açıksaçık sahnelerinde, elini delikanlının bacak arasına atışının nedeni işte bu... Müstehçenliği ölçmek, yoksa ahlâksızlık değil... Delikanlıda bir kıpırtı oluyorsa, başkan filminmüstehçen olduğuna karar veriyor. Böylece de haksızlığı önlüyor. Çünkü, ölçüsü var, ölçüyor...

— İyi aam, dedim, bu delikanlının ölçüsüne göre, müstehçen olmayan bişey yoktur ki... Neden, kendi ölçüsünü kullanmıyor da, delikanlının ölçüsünü kullanıyor?

— Kendi ölçüsünü kullanırsa, o zaman da müstehçen olan hiçbişey kalmıyor.

Sodom'daki film sansür kurulunun bu müstehçenlik ölçüsüne şaşıp kaldım.

TARİH: MİLAD'DAN ÖNCE 197X YILI, 18 KASIM

Sodom'daki ahlâksızlığı, sapkınlığı, ahlâk bataklığını anlatmaya benim gücü yetmiyor. İyi ki orda Lût Peygamber vardı. Zavallı Lût Peygamber, bu sapık insanları doğru yola getirmek için çok uğraşıyordu. Lût Peygamber'in çabalarını kitaplar şöyle yazıyordu. (6)

«Lût Kavmi, yani Sodom'lular, gönderilen peygamberleri yalanladı. Lût, kardeşlerine sordu: «Siz Allah'tan korkmaz mısınız? Kuşkusuz, ben size gönderilen güvenilir bir peygamberim. Artık Allah'tan korkun ve bana uyun. Ben karşılık olarak sizden ücret istemiyorum. Beni salt evreni yaratan ödüllendirdi. Siz, Tanrı'nızın, sizin için yarattığı eşlerinizi bırakıp da, insanların içinde erkeklere mi gidiyorsunu? Siz helâlı atıp harama yönelen bir kavimsiniz.» dedi. Onlar da: «Ey Lût, sen bu dâvadan vazgeçmezsen, and olsun ki, yurdumuzdan kovulanlardan, çıkarılanlardan olacaksın.» dediler.

Zavallı Lût, başka umar kalmayınca, Tanrı'ya durumu anlatıp yardım etmesi için yakardı. Çünkü, Tanrı her zaman Sodom'luların yardımına koşardı. İkinci Dünya Savaşı sırasında da böyle olmuştu. Savaşa giren kalkınmış ülkelerin insanları «Allah'ım yetiş, bize yardım et artık.» diye yalvarıyorlar, Allah onların yardımına gitmiyordu. Savaşa girmemiş olan gerikalmış, yada azgelişmiş yada kalkınmakta olan Sodom halkı «Allah'ım, yetiş!» der demez, Allah «Çabuk, çizmelerimi getirin... Sodom'luların yardımına gideceğim.» buyurmuştu. Çizmelerini getiren melek, neden öbür ulusların yardımına gitmeyip de, Sodom'luların ilk yardım sesine koştuğunu sorduğunda Tanrı şöyle demşti: «O zavallıların benden başka kimsesi yok ki...»

Lût'un feryadını duyunca Tanrı, İbrahim'e, yani eski Abram'a şöyle dedi: (7)

---

(6) Hiç değiştirilmeden olduğu gibi Kur'an'dan alınmıştır: Kur'an - Şuarâ Sûresi, âyet 160 - 167

(7) Hiç değiştirilmeden olduğu gibi İncil'den aktarılmıştır. İncil (Eski Ahid) Tekvin - Rab I

«Sodom ve Gomorra'nın feryadı büyük. Ve onların günahı çok ağır olduğu için, şimdi ineceğim ve bana gelen feryada göre tamamen yaptılar mı göreceğim ve yapmadılarsa, bileceğim.» İbrahim, hâlâ Rabb'in önünde duruyordu. Ve İbrahim yaklaşıp dedi: «İyi kişileri de kötü ile birlikte yok edecek misin? Belki kentin içinde elli iyi vardır. İçinde olan elli iyi için bağışlamayıp yeri yok edecek misin? İyi de kötü gibi olsun diye, iyiy kötü ile birlikte öldürmek senden ırak olsun. Bütün dünyanın egemeni, adalet göstermez misin?» Ve Rabb dedi: «Sodom'da, kentin içinde, elli iyi bulursam, bütün yeri onların hatırı için bağışlayacağım.» Ve İbrahim yanıtladı: «Belki elli iyiden beşi eksilir, beş ikişi için bütün kenti yıkacak mısın?» Ve Rabb dedi: «Orda kırkbeş kişi bulursam, yıkmayacağım.» İbrahim bikez daha ekledi: «Belki orda kırk iyi kişi bulunur.» Ve Rabb dedi: «Kırk kişinin hatırı için yıkmayacağım. Ve İbrahim dedi: «Sözlerime darılma, belki orda otuz kişi bulunur.» Ve Rabb dedi: «Orda otuz kişi bulursam, yapmayacağım.»

Tanrı'yla İbrahim Peygamber arasında bu pazarlık böylece sürdü. Sonunda, Sodom'da iyi on kişi bile varsa Tanrı, Sodom'u yıkmayacağına sözverdi. Demek, Sodom'da on iyinin çıkacağından bile umut yoktu. Tanrı, Sodom'daki Lût'a iki meleğini gönderdi. Bu iki melek, yakışıklık iki delikanlı donundaydı, Lût, bu iki meleği gece evine alıp konuk etti. Sodom'lular ise, bu iki melekle sevişmek istediler. Şöyle ki: (8)

«İki konuk delikanlı yatmazdan önce, Sodom adamları, her mahalleden gencinden yaşlısına dek bütün halk evi sardılar. Ve Lût'u çağırıp O'na dediler: «Bu gece senin yanına giren o adamlar nerede? Onları bize çıkar. Ve onları bilelim.» Ve Lût onlara kapıya çıktı ve arkasından kapıyı kapadı ve dedi: «Ey kardeşlerim, rica ederim, kötülük etmeyin. İşte benim ere varmamış iki kızım var, rica ederim, onları size çıkarayım ve kızlarıma dilediğinizi yapın, ancak bu adamlara bişey yapmayın, mademki damımın gölgesine geldiler. (9) Ve dediler: «Geri çekil» ve dediler: «Şimdi sana onlara yapacağımızdan daha kötüsünü yaparız.» (10) Ve Lût'u çok zorladılar ve kapıyı kırmak için yaklaştılar. O iki konuk, ellerini uzatıp Lût'u yanlarına çağırdılar, evin içine getirdiler ve kapıyı kapadılar. Ve evin kapısında olan adamları, küçüğünden büyüğüne dek kör ettiler, öyle ki, kapıyı bulmak için çok yoruldular.

Ve adamlar Lût'a dediler: «Senin burda her kimin varsa, kızlarını, oğullarını, damatlarını ve kentte senin olanların hepsini bu yerden çıkar; çünkü biz bu yeri yıkacağız ve Rabb burasını yıkmak için bizi gönderdi. Ve Lût kızlarını alacak olan damatlarına (kızlarının nişanlılarına) söyleyip, bu yerden kaçın, dedi. Damatlar bu sözü şaka sandı. Kuşlukta, o iki melek Lût'a «Karını, iki kızını al, buradan savuş. Yoksa kentin kargaşasında sen de yok olursun.» dediler. Lût yavaştan alınca, iki melek, onların ellerinden tutup hepsini kentin dışına koydular. Ve onlara dediler: «Canınızı kurtarmak için kaçın, durmayın. Sakın, ardınıza da bakmayın.» Lût'la ailesi Tsoar'a geldiler.

Sodom ve Gomorra üzerine Rab, kükürt ve ateş yağdırdı. (11) Kenti, insanları ,ahyvanları bitkileriyle altüst etti. Ama karısı, söz dinlemeyip arkasına baktı ve tuz direği oldu. Ve ertesi sabah Lût uyanıp Sodom ve Gomorra'ya baktığında, yerin dumanı, ocak dumanı gibi çıkıyordu. Lût, Tsoar'da oturmaktan korkup iki kızıyla dağa çıktı, bir magurada oturdular. Ve büyük kızı küçüğüne dedi: «Babamız kocamıştır ve şu duruma göre koynumuza girmek için ülkede erkek yoktur. Gel, babamıza şarap içirelim, babamızın dölünü almak için O'nunla yatarız.» Ve o gece babalarına şarap içirdiler ve büyük kız girip babasıyla yattı ve ertesi gün büyük kız küçüğüne dedi: «İşte dün gece babamla yattım, bu gece de O'na şarap içirelim ve babamızın dö-

(8) Hiç değiştirilmeden olduğu gibi İncil'den aktarılmıştır: İncil (Eski Ahid) Tekvin - Bab 19

(9) Sodom'un her mahallesinden genci yaşlısı bütün herifler, konuk iki delikanlıyla sapıkça sevişmek için, delikanlıları Lût'tan zorla almak istediklerine göre, demek, Sodom'dakilerle yetinmeyip iyice azmışlar, kösnüklükten gözleri dönmüş. Zavallı Lût'un şu özverisine bakınız; iki delikanlının namusunu koruyabilmek için, o gözleri kararmış azgınlara, daha er eli değmemiş gül gibi kızoğlankız iki kızını sunuyor. Ne namus, ne özveri.. Amcası İbrahim de, Firavun'dan canını kurtarmak için, karısını Firavun'un koynuna vermemiş miydi...

(10) Gözü dönmüş sapıklar, Lût'un er eli değmemiş iki kızını bile istemiyorlar ve o iki delikanlıyı vermezse, o iki delikanlıya yapacaklarından daha kötüsünü, Lût'a yapacaklarını söylüyorlar. Ne yapacaklar Lût Peygambere? Osmanlı Yeniçerilerinin padişahları Genç Osman'a yaptıklarını...

(11) Yanardağ fışkırmış olmalı.

lünü yaşatmak için, gir, O'nunla yat!» Ve o gece de babalarına şarap içirdiler ve küçük kız kalkıp O'nunla yattı ve Lût onun yatmasını kalkmasını bilmedi. Lût'un iki kızı böylece babalarından gebe kaldılar. (12)

Ve İbrahim güneye göç etti, Gerar'da konuk oldu. Ve İbrahim karısı Sara için (Adı Saray'dı, sonradan Tanrı adının Sara olmasını buyurdu.) «Bu, benim kızkardeşimdir.» dedi ve Gerar Kralı, Sara'yı aldı. (13) Ve Tanrı, Gerar Kralı'nın rüyasına girdi. Ve Allah rüyasında Gerar Kralı'na dedi: «Yattığın kadın, İbrahim'in karısıdır. Bu kenti de yok edeceğim.» Gerar Kralı, bilmediğini söyledi. Ve Alla hdedi: «Ve şimdi adamın karısını geri ver; çünkü o peygamberdir ve senin için dua eder ve yaşarsın. Vermezsen, bil ki, sen ve senin olanlar öleceksiniz.»

Gerar Kralı, İbrahim'i çağırıp O'na dedi: «Bana yapılmaz işler yaptın. Benden ne kötülük gördün de, karını, kardeşim diye koynuma verdin?»

İbrahim «Karım yüzünden beni öldürecekler diye düşündüm.» dedi. Sara, gerçekten de İbrahim'in baba bir, ana başka, kızkardeşiydi. (14) Gerar Kralı, İbrahim'e, koyunlar ve sığırlar ve köleler ve cariyeler, ve bin parça gümüş verdi. (15)

TARİH: MİLAD'DAN ÖNCE 197X YILI 14 OCAK

Sodom'da gördüğüm şeyleri ve olan şeyleri yazdığım gibi, bundan sonra olacak şeyleri de yazacağım. Karımla benim, Sodom'dan kurtuluşumuz bir mucizedir. Sodom'un yıkılmasından az önce, büyükelçiliğe iki delikanlı gelerek dediler ki: «Biz casusuz. Size çok gizli haber satacağız ki, değeri çok yüksektir.» Nedir, diye sorduğumda dediler: «Para peşin, büzük meşin.» Bu sözlerinden bu yakışıklık gençlerin de sapık olduklarını anlayıp, kendilerine yüz talant (16) verdim. Ve onlar dedi: «Lût'un evinde ona denilenleri gizlice dinleyip duyduk. Sodom, yerle bir olacaktır. Çabuk, kaçıp kurtar canını...» Bunlar gerçekten Sodom'lu iki casus mu, yoksa iki melek miydi, bilmiyorum. Karım, benim Sodom Büyükelçiliğine atanmam için bizim dışişleri bakanıyla bana ihanet etmiş olduğundan, bu ihanetini cezalandırmak için karımı orada bırakıp dağlara kaçtım. Yüksek yerden, Sodom'un nasıl yerle bir olduğunu seyrettim. Yerden ateşler fışkırıyor ve halkın başına kızgın taşlar yağıyordu. Yüzyıllar sonra Pompei kentinde de böyle olacaktı. Ve Sodom ile Gomorra, Hiroşima ve Nagazaki'den daha kötü olmuştu. Ne var ki, sapıklığın kökü kazınamamıştı. Çünkü, bana da gelen casuslar, söylediği gizi, rüşvet karşılığı satıyorlardı ve bu gizi duyan dağlara kaçıyor, pis canını kurtarıyordu. Sodom yıkıldıktan sonra dağlardaki insanlar yeniden kente döndüler. Dünyanın her yerinden, her ülkesinden, dostundan düşmanından, Kızılay'ından, Kızılhaç'ından ve Kızılaslan'ından, Sodom'a yardımlar gelmeye başladı ise de, bu yardımlar burada her zaman olduğu gibi, halkın eline geçmeden, karaborsacıları eline geçti.

Karımı Sodom'da bıraktım ama, çok şükür kendi..... (17) kurtardım.

Sodom Büyükelçisinin, ancak bir bölümünü yayımladığımız günlüğü burada bitiyor. Sodom Büyükelçisinin günlüğünde yazılanların, göksel din kitaplarında yazılı olanlara uyması bakımından, ne denli değerli tarihsel belge olduğu ortadadır.

Sodom'da ev ev dolaşıp, meleklerin Lût'a

(12) Kızlar, babalarını sarhoş edip koynuna giriyorlar ve üstüste iki gece iki kız, babaları Lût Peygamber'den gebe kalıyorlar. İnsan nice sarhoş olursa olsun, cinsel ilişkide bulunduğunun ayırdındadır. Hele bu cinsel ilişki öz kızıyla olursa... Cinsel ilişkide bulunduğunun ayırdında olamayacak denli sarhoşta, bu kerte sarhoş olan bir kimse de, cinsel illşkide bulunamaz ve kadını gebe koyamaz. Doğrusu, Lût ile iki kızının davranışları oldukça kuşkulu görünüyor. Cinsel sapık erkeklere de eskiden «Lûti», yani «Lût'tan olan», «Lût gibi olan», «Lûtgil» denilirdi. Cinsel sapıklık edimine de «Fiil-i Livata», yani «Lût gibi edimde bulunan» denilirdi.

(13) Öyle anlaşılıyor ki, İbrahim Peygamber, karısı Sara'yı Mısır'da Firavun'un koynuna verdikten ve karşılığında ondan mallar ve altınlar ve gümüşler aldıktan sonra, biri de bir bini de bir, ve sevilen canın hesabı tutulmaz diyerek, karısını kızkardeşi diye vermeye alışmış da olduğundan, yine aynı yöntemle karısını, kızkardeşiymiş gibi Gerar kralına vermekte ve karşılığında yine ondan mallar almakta bir sakınca görmemişti.

(14) İbrahim'in karısını, kızkardeşi diye başka erkeklere vermesi, Sara gerçekten O'nun kızkardeşi olduğundan yalan söylemediğini gösteriyorsa da, bu kez de başka bir erkeğin koynuna hem karısı, hem de kızkardeşi olan kadını göndermiş oluyor ki, doğrusu bu davranışı, bu mesleğin karesi demektir.

(15) İbrahim, çok zengindi ve Rabb İbrahim'e, O'nu çok zengin edeceğini söylemişti. Aynı zamanda İbrahim, bereketin, bolluğun da simgesidir.

(16) Sodom'da kullanılan paralardan bir talant, altın para olarak, 597 altın kuruştan biraz artıktır 100 talant, aşağıyukarı 60 bin altın kuruş eder.

(17) Burdaki bir kellme okunamamış ve büyükelçinin ne demek istediği anlaşılamamıştır.

SAR BENİ, SEV BENİ, OKSA BENİ, ÖP BENI

Neden emekli olmak istemediğini kimse bilmiyordu. Kimisi paragöz olduğundan emekliye ayrılmak istemediğini sanıyordu. Ne de olsa emekli olunca aylığı azalacaktı. Kimisi de emekl olup eve kapanmaktan korktuğunu sanıyordu. Oysa bunca yıl çalışmaktan öyle yorulmuştu, dnlenmeyi öyle gereksiniyordu ki... Emekli olmak istemeyişinin gerçek nedenini kimselere söyleyemezdi. Karısının yüzünden emekli olmak istemediğini herkese nasıl anlatabilirdi! İşinde çalışırken, hiç olmazsa günün yarısını dışarda geçiriyordu da, ev denilen cehennemde yarım gün işkence çekiyordu. Ya emekli olunca? Bütün günleri evde, karısıyla burun buruna geçecekti.

Yirmidokuz yıldır evliydi. Yirmidokuz yıldır da, «Ben nasıl oldu da bu kadınla evlendim!» diye dertlenip, içlenip durmuştu. Bu dünyada bir milyar mı, iki milyar mı koca var, hiçbir koca O'ndan daha mutsuz, O'ndan daha çok acı çekmiş olamazdı. Üstelik, acı çekmeleri için hiçbir sorunları da yoktu. Ama yine de bu kadın O'na dünyayı cehennem etmişti. Evet ama karısı da mutsuzdu, kendisi de acı çekiyordu. Elbet öyle olacaktı. Başkasını mutsuz eden insan, kendisi nasıl mutlu olabilirdi ki...

Böyle bir kadını yirmidokuz yıldır niçin çekiyordu, niçin ayrılmıyor, niçin boşanmıyordu ondan? Ayrılamazdı. İşkenceden başka bişey olmayan bu evlilik, yirmidokuz yıl daha sürse, hatta sonsuza dek sürse, O yine de karısını boşayamazdı. Seviyor muydu? Yok canım... Böyle bir kadın nasıl sevilebilirdi... Aralarında sevgi diye hiçbişey kalmamıştı. İşkenceye mi alışmıştı? Bir tür ruh hastası mı olmuştu? Hiç de değil... Normal bir erkekti. Çocukları yüzünden mi karısını boşayamıyordu? Eh, boşanmamalarında çocukların azçok etkisi olmuştu bir zamanlar. Çocukları, anasız, yada analarından ayrı büyüsünler istememişti. Ama şimdi çocukları büyümüştü. Boşanmalarına engel değildi. En küçüğü, yirmibir yaşındaydı. Evliliğin ilk yıllarında kendisi bile, çocukları yüzünden karısını boşayamadığını sanıyordu. Sonraları, karısını boşayamamasının gerçek nedenini anlamıştı. Karısı, isteyerek, bilerek yaşamı cehenneme çevirmiyordu ki... Elinde olmadan böyle davranıyordu. Başka türlüsünü yapamazdı da ondan böyleydi. Yani su nasıl doğasının gereği sıvıysa, hava nasıl doğasının gereği olarak içinde bulunduğu kabı dolduracak denli genişlerse, karısı da doğası gereği böyleydi, yaşamı cehenneme çevirirdi. Tıpkı horozun horoz olduğu için ötmesi, tavuğun tavuk olduğu için gıdaklaması gibi... Kedi tırmalar, köpek ısırır, arı sokardı. Karısı da işte böyle, kocasına işkence eder, yaşamı cehenneme çevirir, kendisi de mutsuz olurdu. Bu, O'nun mayasında, özünde vardı. Karısının yumuşak, uyumlu, güleryüzlü, tatlı sözlü, düzenli, hamarat, sevimli olmasını istemek, köpeğin yumurtlamasını, hindinin süt vermesini istemek gibi bişey olurdu. Davranışları karısının suçu değil, doğası gereğiydi. Böyle bir kadından nasıl ayrılabilirdi! Ayrılsa, karısı çok mutsuz olacaktı. Kendisi yüzünden başkasının, hele karısının —ne de olsa acı tatlı yılları bölüşmüşlerdi— mutsuz olmasına dayanamazdı. Boşasa, karısı mutsuz olacağı için, kendisi şimdikinden daha çok acı çekecekti. Yine en iyisi, bu yaşamı oluruna bırakıp böyle çekmek, katlanmaktı.

Bu işkenceli evlilik yaşamından kurtuluşu hayaller kurmakta, dalga geçmekte bulmuştu. Sürekli tatlı düşler dünyasında yaşar, avunurdu. Bunca yıldanberi, günün birinde karısının birdenbire değişeceğinden, tatlı, sevimli bir kadın olacağından hiç umudunu kesmemişti. Bir akşam işinden evine dönünce... Daha elini kapı ziline uzatmadan, kapı açılıverecek... Karısı, kapı kasasının çerçevelediği bir mutluluk meleği tablosu gibi gülümsüyor karşısında... Ta gözbebekleriyle gülümsüyor karısı... Uzanıyor, öpüyor kendisini... «Nasılsın? Günün nasıl geçti?» diye soruyor. Ev bir cennet... Bu cennetde geceyi geçiriyorlar. Sabah erkenden kalkmış karıcığı... Türküler söyleyerek kahvaltı sofrasını hazırlıyordu. Birlikte güle konuşa kahvaltı ediyorlar. Evden çıkıp işine giderken, yine kapıda öpüyor karısı onu... Sokak kapısından çıkınca dönüp evine bakıyor. Karısı balkondan el sallıyor O'na... O gün dünyayı sarsacak bir güçle işine gidiyor. Herkese gülümsüyor. Çok mutlu...

Böyle düşler kuruyor işte... «Böyle de yaşayabilirdik...» diye düşünüyor. Bu düşleri bile çok uzun süremiyor. Karısının cırlak se-

siyle, bir uygunsuzluğuyla, yada asık suratıyla, evin gerçeğine, o işkençeli yaşama dönüyor.

O çok korktuğu gün gelip çattı, emekli oldu. Evciment İnsandı. Ama karısının yüzünden evinde oturup emekliliğinin tadını çıkaramıyordu. Hele bir akşam üzeri, boğulacak gibi oldu. Karısı somurtmuştu yine... Ne yapsaydı da, hiç olmazsa bir süre için gözle görünmeyen bu yoğun işkenceden kurtulup, bu ev cehennemini unutacağı bir yere gitseydi. Bir meyhaneye gidip içsin de herşeyi unutsun mu? Neden olmasın! Yoksa sokaklardan, nereye gideceğini bilmeden, başını alıp boyuna yürüsün mü... Neden olmasın? Bir çayevine gidip hiç tanımadığı insanlar arasında dertlerini unutsun mu başkalarını dinleyerek? Neden olmasın! Ama en iyisi, yatıp uyumak... Bir anlama, uyumak da gerçeklerden kaçıştır. Uyuyunca kendikendinle kalırsın...

Divana uzandı. Dalar gibi oldu. Karısı rahat vermez ki... Tıkırtılar, şıngırtılar... İkidebir uyanıyor... Dalıp dalıp gidiyor... Yarı uyku, yarı uyanıklık içinde... Kalktı divandan, yatağa girdi. Yatak odası daha sessizdi. Gömüldü şilteyle yorganın arasına. Gözlerini yumdu. Hayır, uyuyamıyordu. Uyur gibi olurken... Bir sis içindeyken... Yoğun bir sis... Belki duman, pus...

Yok, yok, en iyisi yürümek, yürümek... Yürürken dalgasını geçmek... Sokağa çıktı. Nereye gideceğini bilmeden bir dolmuşa bindi. Dolmuşun nereye gideceğini sormamıştı sürücüye. İndi bir yerde. Bu kez bir otobüse bindi. Biraz kırlık bir yerde indi. Zincirlikuyu mezarlığı önünden geçti... Oh, dünya varmış... Verdi kendini yola... Maslak yolu... Yoldan çıkıp ormana daldı. Genç ormandı. Çamlar düzenli dikilmişti. Ağaçların arasından yürüyüp gidiyordu.

Arkasından kendisine seslenildiğini duydu. İrkildi birden... Öyle ya, kim olsa ürker... Sessizce ormanda giderken, birden adınız çağrılsa... Dönüp arkasına baktı. Kimseyi göremedi. İyice bakındı, insan yoktu. Demek, O'na öyle gelmişti. Yolunu sürdürdü. Ama yine o ses... Bu kez iyice duydu, bir ince, yumuşak kadın sesiydi. Yoksa kulağına sesler mi geliyordu... Yine dönüp baktı, arandı ağaçların arasını... Kimseler yok. Bu ormanın içinde km, hangi kadın bulunur; bulunsa bile O'nu nerden tanır da adını seslenir... Ama işte duyuyor. Bir kadın çağırıyor kendisini...

— Ben sesleniyorum... Baksana biraz...

Bakıyor dört biyanına, ama kimseyi göremiyor.

— Burdayım... Şşşt, buraya, buraya bak!

Bir hışırtı duydu, yaprakların, otların arasından; sürünen bişeyin hışırtısı...

— Kaldır başını, yukarıya bak!

Ses gülüyordu, hem de cilveli cilveli gülüyordu.

Başını yukarı kaldırdı. «Aman Tanrım!» diye bağırıp sıçrayarak kendini üç adım geriye fırlattı. Bir yılandı. Ağaca dolanmış, kocaman başını da dalların arasından sarkıtmıştı. Hem de kocaman, upuzun bir yılan...

— Kaçma, ne kaçıyorsun? Benden sana bir kötülük gelmez ki...

Kaçmamak elde mi! Bir koşu tutturdu ormanın içinde... En kötüsü de, ormanda yanını yönünü yitirmiş olmasaydı. Yolun ne yanda kaldığını bilemiyordu. Ama... bir de baktı, deminki yılan önünde... Geriye dönüp bir koşu daha tutturdu. Yılan O'ndan çok daha hızlı sürünüyordu. Yine yolunu kesmişti.

— Boşuna kaçmaya çalışıyorsun... Dinle beni...

Korkudan, dehşetten ürperdi. Çok uzun ve kalın bir yılandı. Umarsız kaçmaktan vazgeçip durdu. Bu bir boğa yılanı olacaktı... Ama İstanbul'da boğa yılanı yaşamazdı ki... Nasıl olur! Kimi meraklı zenginlerin, daha doğrusu kendisine göre parası çok kaçıkların evlerinde boa yılanı beslediklerini, bu boa yılanların yesin diye kobay faresi satın aldıklarını duymuştu. Bu da, bir zenginin evinde beslediği bir boa yılanı olacaktı.

Yerdeki iri yılan, başını yukarı kaldırarak,

— Ben boa yılanı değilim... dedi.

Yılanın, içinden geçirdiklerini anlamış olmasına adam çok şaştı.

Yılan,

— Boa yılanları zehirli olmaz, dedi, oysa ben zehirliyim.

Yılan, insan gibi nasıl konuşabilir? Yoksa bu, bilmediği bir yılan türü mü? Papağanlar nasıl konuşmasını öğreniyorsa, belki bu da insanların yanında yaşaya yaşaya, konuşmasını öğrenmiştir. Evet ama, papağanlar herşey konuşamaz, yalnız bikaç söz ezberleyebilir.

Bütün içinden geçenleri bilen yılan,

— Doğru tahmin ettin, dedi, ben bir evde besleniyordum, kaçtım evimden.

Adam, ilk kez yılana soru sordu:

— Niçin kaçtın evinden?

— Çünkü... dedi yılan, bir süre sustuktan sonra ekledi:

— Konuştukça sora sonra anlarsın neden kaçtığımı. Korkma benden, yaklaş, yaklaş...

Sesi öyle sıcak, öyle yumuşak, öyle çağırıcıydı ki... Ama adam yine de sokulamadı yılana. Oldumolasıya yılandan iğrenir, ürkerdi. Üstelik bu, zehirli bir yılan olduğunu kendisi söylüyordu.

— Korkma benden, seni zehirlemeyeceğim.

Bütün içinden geçenleri okuyan bu yılandan kurtuluş yoktu. Sokuldu.

— Otur, otur yanıbaşıma.

Adam, yılanın yanına oturdu.

Yemyeşil, zehir yeşili... Derisinin rengi, karnına doğru gittikçe açılıyor. Üstünde, en koyusundan en açığına dek, yeşilin bütün ayırtları var.

— Ben gerçekte yılan değilim... dedi.

— Ya nesin?

— Benim ne olduğumu anlamak istiyorsan, okşa beni...

Ne okşamak mı! Delirmiş bu yılan...

— Yok canım, hiç de deli filân değilim. Ne olduğumu merak ediyorsan, okşa da gör... Uzat elini, uzat... Avucunun içiyle yumuşak yumuşak okşa beni...

Adam, isteristemez, yılanın dediğini yaptı.

— Oooh, ne güzel... Daha okşa, daha... Okşa, hadi okşa...

Adam okşuyordu.

— Başımı okşa, başımı... Başımdan kuyruğuma doğru... Durmadan okşa!

Adam, başa gelen çekilir diye düşündü. Nasıl olsa bu yılandan kurtuluş yoktu. Öyleyse dediğini yapmalıydı. Okşuyordu.

— Okşa!..

Okşuyordu.

— Daha okşa canım.

Daha okşuyordu.

Aaaa, o ne o?

— Neye şaştın şekerim?

Adam nasıl şaşmasındı, olacak şey değil: Okşadıkça, yılanın yeşil derileri kabuk kabuk olup dökülüyor, altından yumuşacık insan teni çıkıyordu. Yılan okşandıkça coşuyor, kösnük bir iniltiyle,

— Okşa canım, okşa canım... diyordu.

Aman, bu nasıl şey! Yılanın başında saçlar çıkmaya başladı. Sarı, altın sarısı saçlar...

— Kuyruğuma doğru okşa canım...

Bir tulumdan soylur gibi, pijamasını çıkarır gibi, derisinden sıyrılan yılan, gencecik ve üstelik çırılçıplak bir kız olmuştu. Gülüyordu durmadan, güldükçe güzel yüzünde güller açıyordu. İnci gibi apak ve biçimli dişleri vardı. Altın sarısı saçları çıplak omuzlarına lüle lüle sarkıp düşmüştü. Kumral teni, içinden aydınlanır gibi penbe saydamdı, canlıydı.

— Sar beni!

Adamın dili tutulmuştu.

Kızı sarmıştı kollarıyla.

— Öp beni!

Öpmüştü. Öpmüştü de, sanki kızın dudaklarından can soluğu almıştı, dirilmiş, dincelmişti.

— Sev beni, sev beni...

Adam, sevmişti. Ve... kadının ne olduğunu yaşamında ilk kez o zaman anlamıştı. Demek, kadın buydu, böyle olurdu. «Bunca yıl ben kadın diye bir dişi canavarla düşüp kalkmışım haberim olmamış...» diye içinden geçirdi.

Kız,

— Okşa beni! diyordu.

Adam okşuyordu.

Kız,

— Sar beni! diyor, adam sarılıyordu.

Kız,

— Öp beni! diyor ve adam kızı öpüyordu.

Kız,

— Sev beni! diyor ve adam kızı seviyordu.

Ama kız hiç durmuyor, isteklerini boyuna tekrarlıyordu:

— Okşa beni, sar beni, öp beni, sev beni!

Bir türkü gibi söylüyordu bu sözleri, hiç duyulmamış bir türkü gibi:

— Okşa beni, sar beni, öp beni, sev beni!

Adam okşuyor, adam sarıyor, adam öpüyor ve adam seviyordu ve adam bitmişti, yorulmuştu. Çırılçıplak kızın yanına, otların üzerine bitkin düşmüştü. Kızın eli, elindeydi. Ve kız konuşuyordu:

— Çok güzel okşuyorsun, çok güzel öpüyorsun, çok güzel seviyorsun...

Adam mutluydu ve kıvançlıydı, hem de gurur duyuyordu.

— Evinden kaçtığım adam, beni artık es-

kisi gibi okşayamıyor, saramıyor, öpemiyor, sevemiyordu... Oysa beni hep sürekli okşanmalıyım. Okşanmazsam, bu ışıklı tenim solar, gövdemi yılan derisi kaplar. Sürekli sarılmalılar bana. Sarılmazlarsa, kollarım, gövdeme yapışır, boyum uzar, yılanlaşırım yeniden. Hep öpülmeliyim. Öpülmezsem, başım yılan başı olur ve dilim zehirlenir yeniden. Ve ben hep, hep, durmadan sevilmeliyim ki, yeniden yılan olmayayım. Senden önceki sevgilim, beni artık okşayamaz, saramaz, öpemez, sevemez olmuştu. Ben de ne yapayım, yılanlaştım. Sonra onu zehirleyip ormana kaçtım. Karşıma sen çıktın canım benim. Hadi okşa beni, hadi sar beni, hadi öp, hadi sev beni...

Adam, büyük bir korkuya kapıldı. Demek, okşayıp sarılmazsa, öpüp sevmezse, karşısındaki, kolları arasındaki bu dünya güzel kız, zehirli koca bir yılan olacak ve onu zehirleyecekti. Korkudan,

— Pekî, peki... deyip yeni bir çaba göstererek kızı okşadı, sardı, öptü, sevdi.

Ama bu kez çok yorulmuştu. Kız yeniden, o güzel sesiyle hiç duyulmamış türküyü söylemeye başladı:

— Okşa beni, sar beni, öp beni, sev beni... Okşa beni, sar beni, öp beni, sev beni...

Adam kızın dikkatini, okşamaktan, sarılmaktan, öpülüp sevilmekten başka yana çekmek için,

— Akşam oluyor, nerdeyse hava kararıp gece olacak. Ormanda çırılçıplak üşüyeceksin. Hemen kente gidip sana giyecek bişeyler alıp geleyim... dedi.

Dedi ama, dediğine de pişman oldu. Ya kız, olur der de, o kentten giyecek getirene dek, burdan savuşup giderse...

Güzel kız,

— Ben ne olsa giyinirim, bir yalın örtü olsun, bir sandal olsun ayağıma yetinirim. Yeter ki, sen hep yanımda ol sevgilim... dedi.

İşte bütün yaşamınca aradığı kadın buydu.

— Ben süspüs de istemem... Beni yukarılarda gözüm yok. Yeter ki sen, okşa beni, sar beni, öp beni, sev beni...

Adam, son bir çabayla, dünya güzel kızı bikezdaha okşadı, sardı, öptü, sevdi... Kendisi de otların üzerine yığılıp kaldı. Kız, yine türküsünü söylüyordu:

— Okşa beni, sar beni, öp beni, sev beni... Yoksa yılanlaşırım, seni zehirli dilimle sokarım.

Adam inleyerek,

— Ormanda yaşayacak değiliz ya hep, ben kente gidip güzel bir ev tutayım birlikte yaşayacaksak... dedi.

Kız,

— Beni hep okşarsan, beni hep sararsan, beni hep öpersen seversen, ölene dek senden ayrılmam... dedi.

Adam, kızın dikkatini başka yana çekmek için,

— Ev kiralayana dek bikaç gece için bir otelde kalırız, güzel bir otelde... dedi.

Kız,

— Benim için güzel otel de, iyi dayalı döşeli ev de önemli değil, sen önemlisin. Beni hep okşayıp sardıktan, öpüp sevdikten sonra, seninle nerde olsa orda yaşarım, samanlıkta, kırda, ormanda, çölde... dedi.

İşte, bütün yaaşmınca aradığı kadını, en sonunda bulmuştu. Kız, ekledi:

— Yeter ki, okşa beni, sar beni, öp beni, sev beni...

Adam kızın yılan olmasını istemiyordu. Kendisini zehirlemesinden de korkuyordu. Son bir çaba daha gösterip kızı okşamak, sarmak, öpüp sevmek istedi ama boşuna... Okşamak isteyen eli aşağı sarkıyor, düşüyordu.

Sarmak için kollarında güç kalmamıştı. Öpmek için uzanamıyordu bile... Sevmek için kımıldayamıyordu. Yalvarırcasına,

— Gece olsun da... dedi, olmaz mı canım benim, geceleyin okşarım, sabah olsun da sabahleyin sararım, yarın olsun da yarın seni öperim, sonra da severim.

— Ama ben bekleyemem ki... Yılan olmak, seni zehirli dilimle sokmak istemiyorum. Sen beni boyuna okşayıp sarmazsan, durmadan öpüp sevmezsen, ben yılanlaşırım...

Ölüm-kalım sorunuydu bu. Adam «Ya Allah!» diyerek, Allah'ı imdadına çağırıp kızı okşamaya başladı. Evet evet... Kızın o parlak, ışıklı derisi pürtüklenmeye, yılan derisi olmaya başlamıştı bile... «Sen bana güç ver Tanrım!» diye yakarıp son çabasıyla yeni bir girişimde bulundu. Kızı okşadı, sardı, öptü, sevdi ve sonunda yere serildi. Soluk soluğa kalmıştı. Baygınlık geçiriyordu. Ama kız şen şakrak, türküsünü söylüyordu:

— Okşa beni, sar beni, öp beni, sev beni...

Adam, yattığı yerden,

— İnsaf et, dedi öleceğim be, öleceğim

artık... Oh, bittim!.. Ben, altmışımı geçmiş emekli bir adamım... Ben o kadar da çok okşayıp, o kadar da sarıp, o kadar da öpüp sevip...

Adam, bir hışırtı duydu. Eyvah! Kız, deri değiştiriyordu. Kaçsa, kaçamazdı. Okşasa, okşayamazdı. Ağlamaklı bir sesle yalvardı:

— Yarın... Ne olur, yarın...

Kız, kösnük, tutkulu bir sesle,

— Okşa, okşa beni... Sar, sar beni... Öp. öp beni... Sev, sev beni! diyordu.

Adam, elini attı kıza, kızın daha iyice yılanlaşmamış bacaklarına, kalçasına, beline... Avucunun altında, pürtükleşmeye başlamış yılan derisini duydu. Okşaya okşaya yeniden o güzel penbe kız teni olacaktı elbet... Bir gülme, gıdıklanır gibi bir gülme duydu. Bu gülme, kızın gülmesi değildi. Adam baktı. Yataktaydı. Karısı yanındaydı. Kıkır kıkır gülüyordu kadın. Adamın eli, karısının tenindeydi, kadının iç çamaşırını okşamaktaydı. Demek, yatakta uyuyakalmış, gece olmuş, karısı da yatağa girmişti. Karısı,

— Ne oldu sana bu gece, yatakta kıvrandın, tepiştin durdun... dedi.

Adam hâlâ ormandaki güzel rüyasından tam ayılamamıştı. Elinin ayasıyla kızın göbeğini okşadığını sanıyordu. Karısına,

— Bu külotlu çoraplar sokakta giyilir, külotlu çorapla yatağa yatılmaz... dedi.

Karısına karşı sesi ilk kez sinirliydi. Uykusu kaçmıştı. Bir çay olsaydı ne güzel olurdu şimdi. Karısı, içinden geçenleri duymuş gibi,

— Sana bir çay yapayım mı? diye sordu.

Kocasının yanıtını beklemeden de mutfağa koştu.

Adam yatağın içinde kendikendine,

— O kadar okşadıktan, sardıktan, öpüp sevdikten sonra benim karım bile peri kızı kesilir... diye söylendi.

Mutfaktan karısının türkü söyleyen sesini duydu:

— Okşa beni, sar beni, öp beni, sev beni...

İyi ama rüyasında gördüğü kızın türküsünü, karısı nasıl duymuştu?

Adam,

— Yarın yine yılanlaşır, zehirli diliyle sokar beni... diye geçirdi içinden.

BURASI NERESİ

Zaman zaman bütün dünya gazeteleri, toplam parasal varlıklarının hesabını bilemeyecek denli zengin kişilerden sözederler. Onlara değgin haberler, olaylar yayınlarlar. M. Joseph K. Craftsman da, bu söylediğimiz türden dünyanın sayılı zenginlerinden biridir. O denli çok parası, malı, taşınmazları vardır ki, bunların toplam tutarını bilmez. Pekçok şirketlerin, firmaların, tröstlerin, holdinglerin sahibidir, ama bunların adlarını bile aklında tutamaz. Dünyanın en iyi iktisatçıları, hesap uzmanları, sosyologları, işadamları, saymanları, reklamcıları, Mr. Joseph K. Craftsman'ın yerine, O'nun işlerini yönetir, her yıl paralarına daha çok para katmak için canla başla çalışırlar.

Mr. Joseph K. Craftsman, bu güzel dünyanın bildiğiniz bilmediğiniz, duyduğunuz duymadığınız bütün nimetlerinden bol bol yararlanmıştır. Güzel yerlerde yaşamış, ama daha güzelini aramıştır; daha daha güzelini de aramaktadır. Güzel kadınların eşi olmuştur, ama daha güzellerini istemektedir. Mr. Joseph K. Craftsman oburca bir doymazlığa tutulmuştur; güzelin daha güzelini, daha güzelin de daha daha güzelini özlemektedir. Son zamanlarda O'nu ilgilendiren, dünyanın en güzel yerinin neresi ve dünyanın en iyi insanlarının nerde yaşadığıdır? Özel danışmanlarından en güvendiği Mr. Hard Siegel'i, dünyanın en güzel yeri neresiyse ve dünyanın en iyi insanları nerde yaşıyorlarsa, orasını arayıp bulmakla görevlendirmiştir. Mr. Joseph K. Craftsman artık bundan böyle yaşamını, dünyanın en güzel doğası olan ve dünyanın en iyi insanlarının bulunduğu ülkede geçirecektir.

Özel danışman Mr. Hard Siegel uzun zamandanberi dünyayı dolaşıp patronunun gönlüne uygun ülkeyi aramaktadır. Ama ne yazık ki, istenilen yeri bulamamıştır. Büyük umutsuzluk içinde yeni bir ülkeye gelince, işte bu ülkeye hayran kalmıştır. Patronu Mr. Joseph K. Craftsman'ın

istediğinden çok daha güzel doğası ve çok iyi insanları bulunan bu ülkede yaşamak, orda yaşamasını bilenler için büyük mutluluktur. Mr. Joseph K. Craftsman, danışmanı aradığı ülkeyi bulabilirse, bu ülkeden bir kadınla evlenip, bu doğası güzel, insanları iyi ülkede, ölene dek mutlu yaşamak isteğindedir.

Mr. Hard Siegel, dolaştığı her ülkeden olduğu gibi, bu çok beğendiği ülkeden de, patronuna rapor niteliğinde bir mektup göndermiştir. Söz konusu mektup şudur:

Dıyır Mr. Joseph K. Craftsman,

İki yıla yakın bir zamandanberi gönlünüze uygun güzel doğası ve iyi insanları olan ülkeyi aramak için dünyayı dolaşmaktayım. Şimdiye dek gönderdiğim raporlardan da anlaşılacağı üzere, ne yazık ki, isteğe uygun böyle bir ülke bulamamaktan çok büyük üzüntüye düştüm. Bu uzun ve yorucu gezimden olumlu bir sonuç alamamıştım. Bu benim hizmetinizdeki ilk başarısızlığımdı. Karamsarlık içinde geriye dönmek üzereyken, bana hiç de umut vermeyen bir ülkeye geldim.

Mr. Joseph K. Craftsman, hemen size müjdeyi vereyim, burası olağanüstü güzellikler ve iyi insanlar ülkesi. Siz de görünce, benim gibi şaşacaksınız. Sonunda, istediğinizden bile güzel olan iyi insanlar ülkesini bulduk. Size bu büyük müjdeyi vermekten, dolayısıyla görevimi yapmış olmaktan çok büyük mutluluk duyuyorum. Her yerini dolaştım, ama doğası bu denli güzel bir yer, insanları bu denli iyi bir ülke görmedim. İyilik deyince her ne anlıyorsanız, bu ülkenin insanlarında hepsi var.

Evet Mr. Joseph K. Craftsman, dünyanın en güzel doğasına sahip ve, dünyanın en iyi insanlarının yaşadığı bu ülkede, size geçmişteki acı aşk serüvenlerinizi unutturacak, beğeneceğiniz, seveceğiniz bir kadınla evlenip mutluluktan çıldırabilirsiniz. Bu ülkenin doğasının güzelliği, insanlarının iyiliği inanılacak gibi değil. Ancaaak, bu güzel doğalı, iyi insanlar ülkesinde nasıl yaşanacağını bilmeniz gereklr. Çünkü, nasıl yaaşnacağını bilen insanlar bu ülkede erinç olabilirler. Burada nasıl yaşanacağını bilmeyenlere, bu cennet gibi cehennem olur. İşte bu nedenle, size, dünyanın en iyi insanlarının yaşadığı, dünyanın en güzel doğası olan bu ülkede, nasıl yaşanacağını, kimi örnekler vererek açıklamaya çalışacağım.

Sizin zaman zaman radyo dinlemeyi ve TV seyretmeyi sevdiğinizi bildiğimden önce nasıl radyo dinleyip televizyon seyredebileceğinizi anlatayım. Eşinizde hem elektrikli, hem de pilli ikişer radyo ve TV bulunmalıdır. Çünkü, dünyanın en güzel doğası olan dünyanın en iyi insanlarının yaşadığı bu ülkede kent elektriğine hiç güven olmaz. Hem belirli, hem de belirsiz zamanlarda kentin elektrik akımı kesilebilir. Kentin elektrik akımı kesilmese, bölgeninki kesilebilir. Hiçbiri kesilmese enerji kısıntısına gidilebilir. Böyle zamanlarda pilli radyo ve televizyonunuzu kullanırsanız da, pillere de her zaman güven olmaz. Çünkü, sıksık piyasadan kalkan mallar arasında pil de bulamayabilirsiniz. Böyle zamanlarda, radyo dinleyememekten, TV seyredememekten sinirlenmemeniz için, evinizde radyo ve televizyon çalıştırabilecek güçte bir de akümülatör bulundurmalısınız. Piyasada akümülatör bulamayacağınız, bulsanız da doldurtamayacağınız zamanlar için, elektriği o sırada kesilmemiş olan bir başka kentte yada bir başka ülkede yaşayan dostunuza telefon ederek, telefon alıcısını radyonun yanına koymasını rica ederek, telefonla naklen radyo dinlemiş olursunuz. Televizyona gelince, elektrikler kesilir, piller bulunmayabilir, verici istasyondaki ne olduğu hiçbir zaman bilinemeyen bir teknik arızadan ötürü televizyon yayınını kesebilir. Kendiniz için özel bir televizyon istasyonu kurmanıza da yasalar engeldir. Bu durumda, evinizde film ve gösterme makinesi bulundurarak, televizyon yerine film seyredip bu isteğinizi karşılamış olursunuz. Kısacası Mr. Joseph K. Craftsman, evinizde elektrikli ve pilli radyo ve televizyon, akümülatör, telefon ve filmle, film gösterme makinesi bulunursa, bunlardan birinden birini denk düşürerek radyo dinlemeniz ve televizyon seyretmeniz hiç de olmayacak şey değildir.

Dünyanın en güzel doğalı ve dünyanın en iyi insanlarının ülkesinde nasıl sağlanacağını bilirseniz yiyecek bulmanız da büyük bir sorun sayılmayabilir .Önce ekmekten başlayalım. Fırın sahiplerinin belediyenin narh fiyatına karşı fiyat arttırmak için, sıksık ekmek çıkarmadıkları görüldüğünden, evinizde yiyeceğinizden çok ekmek bulundurmalısınız. Fırın işçilerinin gündeliklerini arttırmak için

grev yaptıkları günlerde, evinizdeki ekmek yetişmeyeceğinden, her olasılığa karşı, bulduğunuz zaman bol bol ekmek almalısınız. Fırıncılar ekmek çıkarsa, işçiler grev yapmasa, yağışlı havalarda ekmek bulunamayacağını, fazla fazla aldığınız ekmeklerin de bozulup küfleneceğini düşünerek evinizin kilerinde bolca peksimet bulundurmalısınız. Peksimetin de bulunmayacağı zamanlar olabileceğini düşünerek, ne olur ne olmaz diye, evinizde her zaman bir çuval un bulundurmanız, ekmek ve peksimet olmadığı zamanlarda, evinizdeki unla, ekmeğin yerini tutacak börek gibi şeyler yapmanız çok yerinde olur. Unun da bulunmadığı zamanlar olacağını düşünerek, önceden evinize bikaç çuval patates almalısınız. Özetlersek şöyle diyebiliriz: Evinizde bolca ekmek, peksimet, pide, un, patates bulundurmaya çalışmalısınız ki, biri bulunmazsa biri bulunarak, birinden birini denk düşürerek karnınızı doyurabilesiniz ve dünyanın en güzel doğalı ve dünyanın en iyi insanlarının yaşadığı bu ülkede aç kalmayasınız.

İletişim sorununa gelince Mr. Joseph K. Carftsman bunun için de neler yapmanız gerektiğini bilirseniz, gerçekten hiçbir zorlukla karşılaşmazsınız. Önce evinizde elbette telefon bulunacak. Ancak tek telefonla konuşabilmek hemen hemen olanaksız olduktan başka, ille de telefonla konuşmak isteyeni çıldırtabilir. Bu nedenle, evinizde iki hatta üç telefon bulundurmalıdır ki, biri ses vermezse, öbüründen konuşmalar anlaşılmazsa, belki üçüncü öbüründen konuşmalar anlaşılmazsa, belki üçüncü telefondan konuşabilirsiniz. Ama en pratiği evinizde bir santral kurarak, santrala bikaç telefon birden bağlamanızdır. Böylece nasıl olsa birinden biriyle konuşma şansınızı arttırmış olursunuz. Telefonlar ve santral olsa da yine konuşamayacağınızı düşünerek, evinize bir de teleks almalısınız. Telefonların ve teleksin de çalışmadığı zamanlar için, yapabilirseniz, evinizde bir telsiz telefon bulundurunuz. Ancak, telsiz telefonun çok iyi gizlenmesi gerekir ki, sizi casus diye yakalamasınlar. Çünkü, başka ülkelerde çocukların bile teknik oyuncak olarak kullandıkları telsiz telefonun kullanılması casusluk suçu sayılmaktadır. Telefonlarınızın, teleksinizin, gizli telsiz telefonunuzun da çalışmayacağını gözden uzak tutmamalısınız. Bu durumlarda evinize özel telgraf alamayacağınızdan, evinizi postaneye yakın bir yerde almalısınız. Ama telgrafların da yerine hiç varmayacağını, yada şansınız varsa çok geç varabileceğini düşünerek, mektuba bel bağlarsanız sonunda düşkırıklığına uğrarsınız. Bu durumda, iyisi, evinizde haber güvercileri beslemenizdir. Ancak haber güvercinleriyle iletişim de yasalara aykırıdır. Bu durumda, telefonlar işlemezse, teleks bozulursa, telsiz telefonunuz yakalanırsa, telgraf gitmez, mektubunuz gecikirse haber güvercinleri beslemeniz engellenirse, o zaman özel ulak olarak evinizde yaya haberciler bulundurmalısınız. İletişim sorununu da özetleyecek olursak, evinizde telefon, santral, teleks, telsiz telefon, haber güvercini, yaya haberci bulundurursanız, bunlardan birinden birini denk düşürerek haberleşmeniz olanağı var sayılabilir.

Su gereksinmenize gelince, becerebilirseniz bu da büyük bir sorun değildir. Elbet evinizde kent suyunun aktığı musluklar bulunacaktır. Ancak kent suyuna güvenilmeyeceğinden musluk suları zaman zaman ve daha çok banyoda başınızı sabunladığınız zamanlar kesileceğinden, evinizde ayrıca su deposu ve hidrofor bulundurmalısınız. Su deposu ve hidroforla sağlayacağınız su yetişmeyebilir. Bu durumda iyi sucular fıçıyla yada damacanayla ve ayrıca bakkallardan şişeyle su almalısınız. Özellikle yaz aylarında bakkallarda su bulunmayacağından, kamyonlarla geçen iyi sucular da ortalarda görünmeyeceklerinden, evinizin altına sarnıç yaptırarak damdan akan yağmur sularını sarnıçta biriktirmelisiniz. Yağmurun yağmayacağı kurak zamanları da düşünerek evinizin bahçesine bir yada bikaç kuyu açmalısınız. Demek ki, evinizde musluklar olursa, su deposu ve hidrofor bulunursa, ayrıca sarnıç yaptırır ve kuyu açtırırsanız, şişe suyu, damacana ve fıçıyla iyi su alırsanız, bütün bunlardan birinden birini denk düşürerek susuzluktan kurtulmak olasılığınız büsbütün de yok sayılmaz.

Taşıt ve ulaşım sorununa gelince, ne yapacağınızı bilirseniz, bu da öbürleri gibi büyük bir dert değildir. Elbet özel arabanız olacaktır. Ancak tek arabanız olursa, bozulup da yedek parçasının bulunamayacağını düşünerek, iki de özel yerli arabanız olmalıdır. Bu iki özel arabadan birinin bozulacağını, birinin yedek parçasının bulunamayacağını, birinin de çalınabileceğini unutmamalısınız. Buyüz-

den, dünyanın bu en güzel doğalı ülkesinde ve dünyanın en iyi insanlarının ülkesinde, bir yerden bir yere gidebilmek için en az dört özel arabanızın olması gerekir. Dört özel arabanız olsa bile, benzin bulunmadığı zamanlar olacağından, bir de mazotlu arabanız olmalıdır. Benzinli ve mazotlu arabalarınız olsa bile, yerine yine de benzin ve mazot kısıntısı yada yokluğu nedeniyle ayrıca evinizde bir de motosiklet bulundurmalısınız. Motosiklete bile benzin bulamayacağınızı hesaplamalı, evinizin garajında bir bisiklet bulundurmalısınız. Ancak çok engebeli bir arazide kurulmuş bulunan bu kentte her yere, hele dik yollarda bisikletle gidemeyeceğinizden, evinizin bahçesine ahır yaptırarak orda at yada katır beslemeli ve at arabası bulundurmalısınız. Ayrıca iyi bir eyeriniz bulunmalı, sırasında bir yere gitmek için ata binmelisiniz. Kısacası, tarih boyunca ulaşım ve taşıt araçlarının hepsini evinizde bulundurursanız, bunlardan birinden birini denk düşürüp kullanarak, dünyanın bu en güzel ülkesinde ve dünyanın bu en iyi insanları arasında bir yerden bir yere gitmenizden büsbütün de umut kesmemelisiniz.

Aydınlatma işine gelince, aydınlatmasını becerebilirseniz, aydınlatmanın büyük zorlukları olsa bile, evinizi aydınlatmanız büsbütün de olanaksız değildir. Elbet kentin elektriğinden yararlanacaksınız. Ancak kentin elektriğinin ne zaman kesileceği belli olmayacağından, evinizde elektrik bulundurmakla birlikte, bir de jeneratör bulundurmalısınız. Ancak jeneratör için akaryakıt bulunamayacağı zamanlar olacağını düşünerek evinizde yeterince petrol lambası bulundurmalısınız. Petrol bulunmadığı, petrol bulunsa lamba şişesinin bulunmayacağını gözönünde tutarak, evinizde ayrıca bol sayıda gemici fenerleri bulundurunuz. Gün gelip hiç petrol bulunmayacağını da düşünüp bol sayıda elfenerleri bulundurunuz. Elfenerleri için pil bulunmayacağı zamanlarda karanlıkta kalmamak için evinizde çamdanlar ve mumlar depo etmelisiniz. Elektrikler kesilip petrol da bulunmadığı zamanlar herkes mum alacağından, böyle zamanlarda mumun da bulunmadığını düşünüp benzinli çakmak, benzin bulunamaz diye ayrıca fitilli ve kavlı çakmaklar, çıralar bulundurmalı ve ayrıca akümülatör de almalı ve yine ayrıca rüzgârdan eneri üretecek yeldeğirmenleri yapmayı da unutmamalısınız. Aydınlatma işini şöyle bir özetlersek, dünyanın doğası en güzel ve insanları en iyi bu ülkesinde, karanlıkta kalmamak için evinizde kent elektriği, jeneratör, akümülatör, petrol lambası, gemici feneri, elfeneri şamdan, mum, yeldeğirmeni, benzinli ve kavlı çakmaklar, kibrit çıra bulundurmalısınız. Bunların hepsi birden bulunursa, birinden birini denk düşürerek, belki karanlıkta kalmayabilirsiniz.

Resmî dairelerdeki işlemlerinizi yaptırmaya gelince, nasıl yaptıracağınızı bilirseniz ve becerebilirseniz, bu da öbürleri gibi büsbütün olanaksız sayılmayabilir. Resmî olsun olmasın, herhangibir kuruluşta, kurumda, kurulda herhangibir işlem yaptırabilmek için büyük bir yerde görevli bir dayı edinmelisiniz. Her yerde her dayının borusu ötmeyeceğinden, dayı sayısını arttırmalısınız. Dayıların yetmediği zamanlar için bol torpil edinmelisiniz. Ne dayı, ne torpil sökmezse, güzel ve ceömert kadınlardan akrabalar edinmelisiniz. Ayrıca iltimas mektuplarınız ve tavsiye kartlarınız da bulunmalıdır. Gün gelip bunların bile sökmeyeceğini düşünerek, değerli hediyeler ve bol bağışlar vermeye hazırlıklı olmalısınız. «Bütün bu ahval ve şerait altında bile» «Makûs talihinizi yenemezseniz» rüşvet vermeyi göze almalısınız. Bütün bunlardan sonra da taşı çatlatacak denli sabırlı olmalısınız. Demek, bütün bunlardan birinden birini denk düşünebilirseniz, işlemlerinizi yaptırmanın olasılığı büsbütün de yoksayılamaz.

Isınma sorununa gelince, inanınız Mr. Joseph K. Craftsman, ısınmasını bilir ve becerebilirseniz, bu da öbürleri gibi büsbütün olanaksız sayılmaz. Elbet evinizde kalörifer bulunacak. Ancak, hem kömürle, hem de mazotla ve hem de fueloil'la işleyen üç türlü kalöriferiniz olmalıdır ki, mazot bulunmayınca fueloil'la kalöriferiniz işlesin; her ikisini de bulamazsanız kömürle işleyen kalöriferinizi kullanabilirsiniz. Kömürle işleyen iki ayrı kalöriferiniz olmalıdır; biri kok, öbürü de linyit kömürüyle işlemelidir ki, birini bulamadınız zaman öbür kalöriferinizi kullanabilesiniz. Dört ayrı yakıtla işleyen dört kalöriferinizin dördünün de yakıtlarını bulamayabilirsiniz; yada elektrik akımı kesilerek kalöriferiniz ateşlenmeyebilir. Bunun için önlem almalı, dört türlü kalöriferiniz olduktan başka evinizde sobanız da olmalıdır. Soba deyince, elek-

trikli soba, kömür sobası, odun sobası, petrol sobası ve havagazı sobası gibi bütün soba türlerini evinizde bulundurmalısınız ki, birinden birini çalıştırmayı başarabilesiniz. Kalöriferinizin ve sobalarınızın çokluğuna güvenmeyeceksiniz. Türlü nedenlerle hiçbiri yanmayabilir. Bu durumda evinizde ocak da yaptırmalısınız. Ocağınızda yakmak için hem odun, hem kömür, bu ikisinin bulunmadığı zamanlar için de bolca tezek almalısınız. Kalöriferler bozulabilir, elektrik kesintisi yüzünden yanmayabilir. Sobalarınıza yakıt bulamayabilirsiniz. Ocağınızın bacası tıkanabilir. «Bütün bu ahval ve şeriat, altında bile» ısınabilmek için önlemler düşünmeli, örneğin evinizde bol sayıda mangallar, maltız ocakları bulundurmalısınız. Zamanında mangal kömürü almalısınız. Bütün bunların hiçbiri işlemeyebilir. Evinizin damında güneş enerjisini toplayacak aygıtlar bulundurmalısınız. Demek ki, ısınma sorunu için yapmanız gerekenleri özetlersek, kömürle ve mazotla ve fueloil'la işleyen kalöriferlerden başka, elektrik sobası, kömür sobası, odun sobası, havagazı sobası, petrol sobası, ocak (şömine), mangal dama konan güneş enerjisi toplama aygıtı, tezek, odun gibi bütün ısıtma araçlarını ve gereçlerini evinizde bulundurursanız bunlardan birinden birini denk düşürerek belki ısınmanız ve evinizi ısıtmanız büsbütün de olanaksız değildir.

Şimdiii, dünyanın doğası en güzel ve insanları en iyi bu ülkesinde seveceğiniz bir kadınla evlenip mutlu olma isteğinize gelince, bu da öbür sorunlar gibi, yapabilirseniz hiç de zor değildir. Dünyanın en iyi insanlarının yaşadığı bu ülkede, sevdiğiniz bir kadınla «medenî nikâh» denilen nikâhla evlenirsiniz. Nasıl su gereksinmeniz için musluklar yetmeyince sarnıç, sarnıç dolmazsa kuyu yaptırıyorduysanız, nasıl aydınlanmak için elektrik alıyor, ama elektrik kesintilerine karşı lambalar, mumlar, fenerler kullanıyorduysanız, nasıl ısınmak için kalöriferiniz yanmaz diye, sobalar alıyor ve sobalara yakıt bulamayınca mangalla, ocakla ısınmayı düşünüyorduysanız, nikâhla evlendiğiniz eşinizle de mutlu olma olasılığı pek az olduğundan, bir de imam nikâhı kıydırarak başka bir kadınla da evlenirsiniz. Yine de mutlu olma olasılığı pek bulunamayacağından bir yada bikaç metres tutarsınız. Demek ki durumu özetleyecek olursak, bir hükümet nikâhıyla bir de imam nikâhıyla iki karınızdan başka, bikaç da metresiniz olursa, bunlardan birinden birini denk düşürerek yine de mutlu olmak olasılığı yoksa, da belki de şansınız vardır da —ki siz çok şanslı bir insan olduğunuza göre— iyi bir kadın arkadaş bulacağınız hayaliyle yaşayarak mutlu olabilmeniz büsbütün de olanaksız sayılamaz.

İşte Mr. Joseph K. Crftsman, araya taarya sonunda bulabildiğim dünyanın doğası en güzel ve insanları en iyi ülkesinde nasıl yaşamanız gerektiğini bildiren raporumu burda bitiriyor ve buyruklarınızı bekliyorum.

Hard Siegel

*

Dünyanın en zengin adamlarından Mr. Joseph K. Craftsman'ın özel danışmanı Mr. Hard Siegel'in rapor niteliğindeki mektubu burda bitiyor. Mr. Joseph K. Craftsman bu mektubu okuyunca çok sevindi. En sonunda mutlu olarak yaşayacağı ülkeyi bulmuştu. Hemen özel danışmanına telgrafla yanıt verilmesini istedi. Yanıt şuydu: «Bekleyiniz, geliyorum.»

Ne yazık ki, telgraf çekilemedi. Çünkü, özel danışman Mr. Hard Siegel'in bu mektubu hangi ülkeden gönderdiği belli değildi. Mektup kâğıdında adres yoktu. Olsa olsa zarfta adres yazılı olmalıydı. Ama sekreter, zarfı atmıştı. Çok aradıkları halde, zarfı bitürlü bulamadılar.

Başka bir mektup daha gönderir diye Mr. Joseph K. Craftsman uzun zaman bekledi. Ama Mr. Hard Siegel'den ne mektup geldi, ne de bir haber çıktı. Mr. Hard Siegel, dünyanın doğası en güzel ve insanları en iyi ülkesinde sanki toz olmuştu. Ondan hiçbir haber alınamadı ve hangi ülkede kaldığı da bilinemedi. Ama Mr. Joseph K. Craftsman ne olursa olsun, mutlu olabileceği bu ülkeye gitmeliydi. İşte bu amaçla, özel danışmanı Mr. Hard Siegel'den gelen yukardaki son mektubu, gazetelerde yayınlatarak, mektupta verilen bilgilere göre, dünyada doğası en güzel ve en iyi insanların yaşadığı bu ülkeyi bilecek olan okura 15 milyon dolar verdikten başka ölünceye dek de 5 bin dolar aylık bağlayacağını ilân etti.

Mr. Hard Siegel'in mektubunda betimlediği, dünyanın doğası en güzel ve insanları en iyi ülkesinin neresi olduğunu bilirseniz hemen bunu Mr. Joseph K. Craftsman'a bildirerek, hem büyük bir iyilik yapınız, hem de milyonlara konunuz. Bilin bakalım: Burası neresi?

BİZ NE HALT ETTİK

Marmara'nın Anadolu yakasında bir kıyı köyüdür. Ön yüzü kuzeye açıktır, öğleden sonraları poyraz alır. Marmara'ya dökülen ince deresinin iki yamacından yeğni bir eğimle denize doğru inen arazi üstündeki evlerinden, Marmara'nın o güzel Prens adaları görünür. Toprağı bitkel, ama çok dar olduğundan köyün insanları oldumolası denizcilikle, balıkçılıkla geçimini sağlar.

Otuz yıldan bu yana kimi kentliler, yaz tatillerini bu köyde geçirmeye başladıklarından beri, artık o eski köy olmaktan yavaş yavaş çıkmaya başlamıştır. Evler, İstanbul'dan yazlığa gelenlere ya oda oda, yada bütünüyle kiraya verilir. Bir zamanların bu yoksul balıkçı köyünde turizmden para kazanıldığı anlaşılınca, küçük ölçüde pansiyon işletmeciliği de başlamıştır. Ne de olsa, yine de yoksulca bir balıkçı köyüdür; yani buraya öyle büyük zenginler gelmez. Daha çok bürokrat kesimin ortagelirlileri, emekliler filân gelir. Hani şu, iki arada bir derede kalmış, toplumun çilesini çeken aydınlar... Köyün yaz konukları, kentin gürültüsünden kaçan, burada sessizlik, dinginlik, suskunluk içinde başlarını dinlemek isteyen ortayaşlılarla yaşlılardır. Üçtebiri iskeleyle denize doğru uzanmış kıyıdaki çayevi bile, gençlerle yaşlılar arasında kendiliğinden ikiye ayrılmıştır; camlı bölmede yaşlılar, çardak altında da gençler oturur.

Temmuz sonlarının kavurucu sıcak bir günü... Hergünkü gibi o günde öğleye dek kıyıdaki çayevini dolduranlar, öğle yemeği için evlerine gitmişler, öğle sonrası uykularını uyumuşlar, akşama doğru, serinlemek, lâflamak, tavla yada pişpirik oynamak, biraz da Çeyrek Cemal'e takılıp eğlenmek için birer ikişer çayevine geliyorlardı. Gençler de çardak altında toplanıyorlardı.

O gün camlı bölmedekiler otuzu aşkındı. Bunlardan üçü avukattı. Avukatlardan biri o denli şişmandı ki, bu sıcak günlerde neden denize girmediğini soranlara,

— Yahu, diyordu, ne yapsam denizin içine giremiyorum ki... Denizde herkes batmamak için uğraşır, ben de biraz olsun batmak için uğraşıyorum, ama olmuyor. Hep denizin üstünde kalıyorum, oturak yerim birazcık ıslanıyor, o kadar...

Avukatlardan biri, cüceye yakın kısa boylu, ufacıktefecik bir adamdı.

Öbür avukat hastalık hastasıydı. Denize girmek şöyle dursun, temmuzun bu sıcağında bile boynunu atkıyla örterdi. Arkadaşları,

— Aman kendine iyi bak, sakın üşütme! diye O'na takılırlardı.

Bir de hükümet tabibliğinden emekli hekim vardı. Onun da bu köyde ayık gezdiği hiç görülmemişti.

Bir hekim daha vardı, emekli profesördü. Gazeteyi, kalın gözlük camlarına yaklaştırarak zorla okuyabilirdi.

Bu köye yazlığa gelenler arasında, burdaki yaşlı aydınlarla arkadaşlık etmekten, kendisini onlarla eşit görmekten büyük beğeni duyan bir bakkal vardı. Dükkânını damadına devrettiğinden o da kendikendini emekliye ayırmıştı. Bu aydın çevrede kendisinin de çok şeyler bildiğini ille de kanıtlamak istediğinden, yerli yersiz her söze karışırdı.

Albay emeklisi, ağır bir mide ameliyatı geçirmiş olduğundan evinden buraya dek bastonuna dayanarak gider gelirdi.

Astımlı bir kaymakam da havadeğişimini bu güzel kıyı köyünde geçiriyordu.

Topala yakın aksak bir adam vardı. Onun ne yaptığını burda bilen yoktu, küçük çapta tefecilik yaptığı söyleniyordu.

Dükkânlarının, evlerinin kiralarıyla geçinen biri vardı; öyle sıskaydı ki, öğle sonralarının poyrazı patlayınca yaprak gibi ordan oraya savruldu.

Bir de emekli lise öğretmeni vardı. Hiçbir tartışmaya katılmaz, o denli az konuşurdu ki, sanki Türkçe bilmiyormuş sanılabilirdi.

Karada yaprak kıpırdamıyordu. Çarşaf gibi denizde kelebek kanadınca bir kırışık bile yoktu. Her yanından ter sızdıran şişman avukat, hastalık hastası olan arkadaşına,

— Çıkar boynundan şu atkıyı yahu, seni öyle gördükçe ben terliyorum... dedi.

Çeyrek'le alay edecek güçleri bile yoktu. Oysa günün bu saatlerinde onların en büyük eğlencesi Çeyrek'le dalga geçmekti. Çeyrek Cemal yada yalnızca Çeyrek denilen bu adam, köyün yarı delisiydi. Belki de yarıdan çok deliydi, belki de çıkarı için işi deliliğe vurmuştu. Bu kıyı köyü gibi bütün küçük yer-

lerde olan tatlıkaçıklardan biriydi. Adı Cemal'-Soyadını bilen yoktu. O'na ilkin Çeyrek akıllı Cemal denilirken, sonraları Çeyrek Cemal, yada Çeyrek deniliyordu. Küçük, büyük, genç, yaşlı köyde herkes O'nunla alay eder, O'nu kızdırırdı. Gece gündüz sarhoş gezen Çeyrek de bu alaylara kızmış görünerek, ensonunda da kendisine acındırmasını bilirdi. Bir süre alay ederek Çeyrek'i kızdıranlar, sonunda zavallılığına acır, Çeyrek'e para verirlerdi. Kendisiyle alay edilmesini Çeyrek, paraya çevirmesini çok iyi bilirdi. Topladığı parayı hemen içkiye yatırırdı. Eline geçen paraya göre, viskiden, rakıdan, şaraba, ispirtoya, renkli cila ispirtosuna dek, her ne bulursa içerdi. Pürtük pürtük olan burnunun ucu uzamış ve morarmıştı. Yüzünün burnundan geri kalan yerleri damarlı damarlı kıpkırmızıydı. Gözlerinin akı hep kanlıydı. Elleri titrerdi. Yürüyüşü sarsaktı. Daha uzaktan bir kibrit çakılsa, insan Çeyrek'in ateş alıp parlayacağını sanırdı.

Sıcaktan ne kimsede Çeyrek Cemal'le alay edecek, ne de kendisiyle alay edilse Çeyrek'-de kızacak hal kalmıştı.

Hep sarhoş dolaşan emekli hükümet tabibi sallana sallana geldi. Ordakilere selâm vermeden,

— Boğulacağım... dedi.

Ufacıktefecik avukat,

— Rakıdan mı? diye alaylı sordu.

Hükümet tabibi,

— Sıcaktan, sıcaktan... Bunalıyorum... dedi.

Köyün yerlisi olan çayevinin sahibi,

— Hava patlayacak... Öyle görünüyor... dedi.

Her söze karışmayı kendisi için zorunlu bilen bakkal, bu kadar sıkıntıdan sonra deprem olabileceğini söyleyip,

— Bir tarihte... diye anlatmaya başladı.

Astımlı kaymakam, bu sıcakta bakkalın gevezeliğinin çekilmeyeceğini düşünüp sözü değiştirmek için, lâf olsun diye,

— Hangi tarihte? diye sordu.

İşte tarih konusundaki tartışma böylece hiç yoktan başladı. Tarih neydi?

Emekli profesör hekim, hastalık hastası avukata,

— Sizce tarih nedir? diye sordu.

Bakkal, kendisine sorulmuş gibi,

— Tarih, dedi, eskiden olmuş, geçmiş şeyler...

Hükümet tabibi

— Adı üstünde işte, dedi, tarih... Tarih olmuş olaylar yani...

Tartışma büyüdü.

— Efendim, falan tarihte filânca anlaşma olmuş... Falan büyük adam şu tarihte ölmüş. Ne yazık ki okullarımızda tarihi böyle öğretirler. Fransız devrimi kaç tarihinde oldu? Türklere Anadolu'nun kapısını açan savaş hangi tarihte kimler arasında oldu? Bu tarih değildir efendim.

— Ya nedir beyim? Tarih değildir de beden terbiyesi midir?

— Tarih...

— Evet?

— Müsaade buyrun da söyliyeyim...

— Bence tarih, geçmişteki olayların nedenlerini açıklamak ve sonuçlarının hangi yeni olayları doğurduğunu öğreten bir... bir... bir derstir ki...

— Tarih... Ben de bunu arzedecektim...

— Yalnız bişey var dostum, tarih... Derstir buyurdunuz. Çok doğru... Tarih eğer, çıkarılan sonuçlarla bugüne ışık tutmuyorsa, tarih olmaz... Tıpkı, gece karanlığını aydınlatan projektör gibi tarih de önümüzü aydınlatmalıdır.

— Siz, olayların nedenlerini açıklar buyurdunuz. Evet ama, tarihte olayların bir dış bir de iç nedeni vardır... Değil mi efendim... Önemli olan, dış değil, iç nedenlerdir...

— Bence tarih...

— Beyfendi, tarihin bencesi sencesi olmaz... Tarih tarihtir... Mesela Napolyon'un ölüm tarihi herkese göre aynıdır. Siz şimdi, bence Napolyon geçen yıl öldü, diyebilir misiniz? Efendim?

— Bizim bir tarih hocamız vardı...

Tarih üzerine bu sıkı tartışma sürmekteyken yeğnice bir yel de esmeye başlamıştı. Ama bu esinti serinlikten çok fırın kapağı açılmış gibi yalaz yalaz sıcaklık dalgası getiriyordu denizden. Büyükada yönünden, denizin üstünde köye doğru büyüyerek yaklaşan bir aklık göründü. İlkin bir ak kelebek denli küçükken bu ak leke büyüyerek yaklaştı. Kotra göründü. Esintiyle denizde kanat çırpıntıları başlamıştı.

Kotra kıyıya yaklaştı, çayevi iskelesinin az ötesinde durdu, demir attı. Kotranın burnunda uzun boylu, geniş omuzlu bir adam vardı. Adam, ak giysiler içindeydi. Bu yaz denizinin

keyfini çıkardığı tunç kızılı yüzünden belli oluyordu. Sol elini, sağ dirseğine dayamış, sağ elinde de piposu vardı. Piposunun dumanını savururken kıyıya öyle bir bakışı vardı ki, yeni bir kıtayı keşfe gelmiş denizci soyundan gibi görünüyordu. Artan esinti, ak giysili adamın hasır şapkasının geniş yanlarını pırpırlandırıyordu.

Tarih üzerine tartışanlar öyle dalmışlardı ki, ne gü güzel kotrayla, ne de kotranın burnunda heykel gibi dikilip durmuş ak giysili adamla ilgilendiler. Hava serinlemekte, yel de esmekte olduğundan canlanmışlardı.

Çeyrek akıl Cemal, camlı bölmenin kapısı önüne yere çömelmişti. Anlamadığı tartışmaların kesilip kendisiyle alay etmelerini bekliyordu. Onlar alay edecekler, Çeyrek kızmış görünecek, sonunda acıyacaklar, birer ikişer lira vereceklerdi. Çeyrek de koşup akşam içkisini alacaktı. Ama tartışma hiç de bitecek gibi görünmüyordu. Albay emeklisi,

— Tarih şu mudur, bu mudur diye biz burda boşuna tartışıyoruz, dedi, burda tarihin uzmanı var da susup duruyor.

Emekli lise öğretmeni, yılarca tarih öğretmenliği yapmıştı.

Ufaktefek avukat,

— O ağzını açmaz ki... dedi.

— Hocam, size göre tarih nedir? diye sordu profesör.

Çok az konuşan, kendiliğinden hiçbir söze karışmayan emekli tarih öğretmeni,

— Tarih, dedi, coğrafyanın eskiyenidir. Eski coğrafya, tarih olur. Başka bir anlamda, insanların...

Öğretmenin bundan sonraki sözleri anlaşılmadı. Çünkü, çayevi sahibinin dediği çıkmış, o boğucu, bunaltıcı durgun havadan sonra birden fırtına patlamıştı. Fırtına o denli birden patlamıştı ki, çayevinin camlı bölmesindekiler konuşmayı kesip ancak o zaman önlerinde demirlenmiş olan kotranın ayırdına varabilmişlerdi. Çünkü, kotranın burnundaki ak giysili adam bağırarak bişeyler anlatmaya çalışıyordu, biyandan da çırpınır gibi el-kol işaretleri yapıyordu. Ama fırtınanın gürültüsünde sözleri uçuyor, ne dediği anlaşılmıyordu. Adamın başındaki geniş yanlı hasır şapka uçup savrulmuştu. Poyraz yeliyle deniz köpük köpük kabarmıştı. Kotra demir tarıyordu. Dalgalar kotrayı kıyıya atmaktaydı. Nerdeyse kotra kıyıya çarpacak... Kotranın sahibi ne yapacağını şaşırmış, kotranın bir kıçına koşuyor, bir burnuna seğirtiyor.

Çayevindekiler dışarı çıktılar. Gençler de yaşlılar da kıyıda biriktiler. Hepsi de kotrayı kurtarmak istiyor ama, kimsenin elinden bişey gelmiyor. Yalnız kotranın nasıl kurtarılabileceği üzerine akıllar ileri sürüyorlar. İşte bu kargaşalık arasında hiç beklenmeyen bişey oldu. Çeyrek akıl Cemal birden fırladı, kalabalığın önüne geçti. Soyunmaya başladı. Yarı soyunuk, yarı da giyimli, don-gömlekle kendini denize attı. Kotra da kıyıya oldukça yaklaşmıştı. Biriki kulaçta kotraya ulaştı, kotranın burnunu tuttu. Kıyıdakiler, Çeyrek'in bu başarısını alkışladılar. İlk kez Çeyrek'le burda kimse alay etmiyordu. Çeyrek, onların gözünde birden yücelmişti.

— Yaşa Çeyreeek!

— Bravooo Çeyrek!

diye Çeyrek'i yüreklendiriyorlardı. Bu alkışlarda, bu özendirmelerde alay yoktu. Alay edilecek zaman değildi. Üstelik Çeyrek, hiç umulmayan bir yiğitlik göstermişti.

Çeyrek'in olduğu yerde deniz, boyunu aşmıyordu.

Bir mitoloji kahramanı gibi dikildi, kıyıdakilere dönüp sert bağırdı:

— Yaşa demekle, alkış tutmakla olmaz ki... Hadi, ne duruyorsunuz, atlayın denize! Elbirliğiyle kurtaralım şu kotrayı!

Çeyrek, herkesin bildiği o eski Çeyrek değildi. Denize girer girmez birden değişmişti. Yaşamında ilk kez böyle dikleniyor, buyruk veriyordu. Kıyıda bekleşenler de, böyle bir sert buyruk almaya hazırmışlar ki, soyunup dökünmeye başladılar. Şişman avukat, ayakkabısını çıkarmak için eğilemediğinden, yalnız gömleğini çıkarıp, pantalonla, ayakkabıyla denize daldı. İşşmanlıktan denize batamadığı için bütün yaz denize girmemiş olan şişman avukat kotrayı kurtarmak için denize atlaamkta öncü olmuştu. Cüce denilecek denli kısacık boylu, ufacıktefecik avukat soyunma yarışına girmiş gibi ilk soyunup donla kalandı. Ne var ki, kotranın olduğu yerde denizin derinliği Çeyrek'in ve şişman avukatın boyunu bulmuyordu ama, ufacıktefecik avukat denize girer girmez görünmez olmuştu. Neden sonra kafasını sudan çıkarıp kotraya doğru yüzmeye başladı. Her zaman sarhoş olan emekli hükümet tabibi de Çeyrek'i yalnız bırakmamış, ayakkabılarını çıkarmamış,

her nedense önce pantalonunun paçalarını kıvırıp ondan sonra denize dalmıştı. Burnunun ucunu görmeyecek denli gözleri az gören profesör de kotranın yardımına koşmak için soyunup denize dalmıştı ama, kotrayı göremediğinden ters yöne doğru giderken şişman avukat O'nu tutup beri yana çekmişti. En şaşılacak olanı, midesinden daha yeni ağır bir ameliyat geçirdiği için bastonla yürüyen albay emeklisi de, kotrayı kurtarmak için arkadaşlarından geri kalmamış, soyunup bir donla kaldıktan sonra, elinden bastonunu da bırakmadan denize girmişti. Evlerinin, dükkânlarının kiralarıyla geçinen hazıryiyicinin denizde durumu, öbürlerinden çok daha zordu. Çünkü en yeğni bir rüzgârla bile savrulan bu sıska adamı, poyraz fırtınası şamar gibi çarparak dalgalara gömüyordu. Kotradan önce O'nu kurtarmak gerekiyordu ama, O fırtınaya yiğitçe karşı koyarak kotranın burnuna yapışmayı başarmıştı. Astımlı kaymakamın durumu da zordu. Çünkü denize girince solunması büsbütün daralmıştı. Ama kotrayı kurtarmak için öbürlerinden geri kalmak istemiyordu. Tefeci olduğu söylenen topal adam, astımlı kaymakama yardım ediyor, kaymakam da topalı tutarak denize yuvarlanmasını önlüyordu. Denize dalıp Çeyrek'in buyruğuna ilk giren bakkaldı. Çeyrek her ne derse, bakkal öyle yapıyordu.

Çeyrek'in kotrayı kurtarmak için yardım çağrısı üzerine, gençler hemen denize dalmışlardı. Şimdi denizde, kotranın çevresinde büyük bir kalabalık vardı. Bu kalabalık içinde, en şaşırtıcı kılıkta olan hastalık hastası avukattı. Kotrayı kurtarmak için herkes denize atlarken, kıyıda kalıp beklemeyi kendine yedirememiş, o da denize girmişti ama, boyun atkısını bile çıkarmadıktan başka, sanki kendisini koruyacakmış gibi atkıyı boynuna iyi dolamıştı.

Çeyrek akıl Cemal coşmuştu. Bütün yaşamında herkesten buyruk almış, aşağılanmış olan Çeyrek, şimdi ilk kez herkese buyruk veriyordu:

— Şu yana geç, şu yana be!

Emekli albay, Çeyrek'in gösterdiği yana geçiyordu.

— Sen alttan dayan, sen!

Buyruğu alan zavallı ufacıktefecik avukat, alttan dayanmak için, zaten boyu yetmediğinden zor su yüzünde dururken, su dibine dalıyordu.

Çeyrek buyruk verdikçe ve onca kişi her buyruğunu dinledikçe daha çok coşuyor, daha sert buyruklar veriyordu. Genci yaşlısı onca kişi, içlerinden «Eh, demek bişeyler biliyor ki kotrayı kurtarmak için öne atıldı, bize de buyruklar veriyor.» diye geçiriyorlardı.

Kendisiyle alay eden, kızdırmaya çalışan, sonra da acıyıp para veren şu adamlara sözünü dinletmesi Çeyrek'i de şaşırtmıştı. Kendisini, buyruk vermenin kösnüklüğüne kaptırmıştı. Artık kotra motra umurunda değildi. Bağırdıkça bağırıyordu. Kotrayı mı kurtarıyor, dağ mı deviriyor, dipten denizaltı mı çıkarıyor, yoksa köprü mü yıkıyor, hiç önemli değildi O'nun için. Önemli olan buyruk vermesi ve buyruğunu da —hem de şu önemli adamlara— dinletebilmesiydi.

Çeyrek, her ne komut verirse, bakkal da kendini tutamayıp katılıyordu. Sanki Çeyrek'in sesinin yankısıymış gibi, Çeyrek'in arkasından O'nun her buyruğunu tıpkısına tekrarlıyordu.

Çeyrek bağırıyordu:

— Çekin, çekin! O yana değil ulan, bu yana çekin!

Arkadan bakkal da tekrarlıyordu:

— Çekin, çekin! O yana değil ulan, bu yana çekin!

Çeyrek buyuruyordu:

— Asılın, iyice asılın! Haydi berabeeer, hooop! Bir daha asılın!

Bakkal da tekrarlıyordu:

— Asılın, iyice asılın! Haydi berabeeer, hooop! Bir daah asılın!

Çeyrek komut veriyordu:

— İtin, itin! Hızlı itin be!

Bakkal da tekrarlıyordu:

— İtin, itin! Hızlı itin be!

— Bu yana, bu yana dedim sana!

— Tut, bırakma!

— Haydi berabeeer, hoooop!

— Haydi berabeeer, hoooop!

Kotrayı karaya oturmaktan kurtarmak için açık denize doğru iteceklerine, Çeyrek Cemal'in aklına uyup kıyıya doğru çekiyorlardı. Çeke çeke, kotranın safrası dibe iyice saplandı ki, artık insan gücüyle çıkarılması olanağı kalmadı. Safrası dibe saplanan kotra karaya oturmuştu. Fırtınadan çarpa çarpa parçalanacaktı.

Çeyrek akıl Cemal, komutayı bırakmamış-

tı. Nice dayanılsa, kotranın kıpırdatılmadığını gören Çeyrek akıl, bir savaş kahramanı gibi, denizden, karadakilere buyruk verdi:

— Çabuk, bir traktör getirin!

Hemen Çeyrek aklın dediği yapıldı. Kıyıya getirilen traktör, kotraya bir halatla bağlandı.

Çeyrek akıl, traktörün sürücüsüne,

— Haydi, hooop! diye komut verdi.

Traktör yürüdü. Kotraya bağlı ip gerildi, gerildi... Kotrayı kurtarmak için denize girmiş olanlar, kotranın çevresinde duruyorlardı.

Traktör az daha gidince bir çatırtı koptu, sonra o çatırtı bir süre sürdü. O güzelim koca kotra çatırdayarak parçalanıyor, parça parça denize dökülüyordu. Bikaç dakika içinde denizde kotra diye bişey kalmadı. Yalnızca denizin üstünde yüzen tahta parçaları, giysiler filân vardı. Kotrayı kurtarmak için denize girmiş olanlar, ellerine geçirdikleri parçaları birer ikişer alıp denizden kıyıya çıktılar.

Fırtına dinmişti.

Kıyıya çıkanlar, kotradan arta kalan ellerindeki parçaları ne yapacaklarını bilemeden öylece duruyorlardı. Çeyrek, en sonra çıktı denizden. O'nun elinde de bişey vardı ama, bu, kotranın parçası değil, kotrada bulunan bir şişe viskiydi.

Kıyıya en sonra çıkan Çeyrek, kendisine düşman düşman bakanlara,

— Ne bakıyorsunuz öyle, dedi, ben olmasaydım, kotranın bitek parçası bile kurtulmazdı...

O ufacıktefecik avukat, neden elinde tuttuğunu bilmediği bir tahta parçasını fırlattı. Albay emeklisi kumsala tükürdü.

Kimisi kurulanmaya, kimisi giyinmeye çalışıyordu. Bu kılıkta evlerine gidemeyeceklerinden, önce çayevine gidip camlı bölmeye girdiler. Hastalık hastası avukat, sular sızan atkıyla hâlâ sarınmaya çalışıyordu. Hepsi ayaktaydı. Çaycının çay getirmesini bekliyorlardı.

Astımlı kaymakam ilâcını alarak kendine gelmeye çalışıyordu. Şişman avukat,

— Beyler, biz ne yaptık? dedi.

— Ne yaptık? diye sordu profesör.

Şişman avukat,

— Çeyrek delisinin aklına uymayıp da, kotrayı kıyıya doğru çekeceğimize, denize doğru itseydik, kotra parçalanmaz kurtulurdu.

Emekli albay,

— Hay Allah... Gerçekten öyle yahu... dedi.

Hükümet tabibi ayılmıştı,

— Doğru yahu... dedi.

Hastalık hastası avukat,

— Peki, biz nasıl oldu da o delinin lâfına uyduk, her dediğini yaptık? diye sordu.

— Öyle ya, bunca akıllı, bir deli Çeyrek'in aklına uyduk... dedi tefeci.

Şişman avukat,

— Biz bu haltı nasıl yedik yahu! diye bağırdı.

— İşte şimdi tarih başlıyor!

Bu sözü söyleyen emekli tarih öğretmeniydi. Dipteki masada oturuyordu. Üstündeki giysisi kuruydu. Bütün başlar emekli öğretmene çevrildi.

Şişman avukat,

— Ne tarihi? diye sordu.

Öğretmen,

— Hani, dedi, siz kotrayı kurtarmak için denize koşmadan önce tarih üzerine konuşuyorduk ya... Siz bana tarih nedir diye sormuştunuz...

— Evet?

— Anlatıyordum. Siz denize koşunca sözüm yarıda kalmıştı. Şimdi sorunuzu cevaplandırıyorum. Siz demin, «Biz bu haltı nasıl yedik?» diye sordunuz ya...

— Evet?

— İşte insanların halt yemeleri coğrafyadır, tarihtir. Haltı yedikten sonra, «Yahu, biz bu haltı nasıl yedik!» diye şaşarak düşünmeye başlamaları da tarihtir. Bunca yıl tarih öğretmenliğinden sonra yeniden ders vermeye başlasaydım öğrencilerime tarihi böyle tanımlardım. «Nasıl oldu da biz bir delinin aklına uyduk... Nasıl oldu da delinin buyruğuna girdik... Biz bu haltı nasıl yedik...»

Emekli albay,

— İçimizde bir akıllı sizmişsiniz, dedi, bizim gibi delinin aklına uyup da kotrayı kurtaracağım diye denize dalmadınız.

Öğretmen,

— Akıllı olduğumdan değil, ishal olduğumdan, dedi, siz kotrayı kurtarmaya denize dalınca, ben yardıma koşamıyorum diye çok utanmıştım. Ama ishal olduğumdan soyunup denize girmeyi göze alamadım.

Profesör hekim,

— Hiç olmazsa tarihin ne olduğunu öğrendik, dedi, öyle ya insanlar çok kez bir delinin buyruğuna giriyor da, iş işten geçtikten sonra «Biz ne halt etmişiz!» diye tarihi başlatıyor.

Çaylar gelmişti.

Kotranın sahibi, ak giysilerinden sular sızarak içeri girdi. Elinde kotranın bayrak direğini tutuyordu.

BÖYLE BİR KÖTÜ ADAM

Bir orman gezisinde tanıdım O'nu.

Ormanın oldukça açıklık bir yerinde tek katlı, şipşirin bir evin önünde, kadınlı erkekli beş-on köylü toplanmıştı. Yanlarında küçük çocukları olanlar da vardı. Evin az ötesinde, bir canlı ağaç gövdesine oyulmuş yalakta toplanan akar su, ordan çayıra bilek kalınlığında dökülüyor, sonra ince bir dereye karışıyordu.

Ormanın çepeçevre çevrelediği yemyeşil çayırlıkta o şipşirin ev, bir zamanların romantik görünümlü kartpostallarına benziyordu. Sanki o kartpostollardan biri oylumlanmıştı karşımda ve ben içine doğru yürüyordum.

Beni ormanda gezdiren cip sürücüsü,

— Bir kötü heriftir ve kendisine selâm bile verilmesi câiz değildir... dedi.

Bu sözleri kim için söylediğini anlayamadığım için sordum:

— Kimden sözediyorsun?

Başıyla o şirin evi göstererek,

— İşte orda oturan orman mühendisi olacak herifi... dedi.

— Kimdir? diye sordum.

— Adı batsın. Geçinmeye gönlümüz olmadığından adını sanını bilenimiz yoktur pek... Mühendis der geçeriz. Bölge orman müdürüdür.

Hekimler, uzun bir havadeğişimi salık vermişlerdi. Ben de buraya bu nedenle gelmiştim. İki haftadır köyde kiraladığım bir evde yaşıyordum. Kiraladığım ev, muhtarın eviydi. Kimi gün orman içinde başıboş yayan yürür, hatta Köpüktepe denilen tepeye dek çıkardım. Uzun geziler için köyden birinin cipine biniyordum. Cibin sahibi de olan sürücü, tokgözlü, doğru sözlü, iyi bir adamdı. Orman bölge müdürünü kötülediğine göre, demek bu adam gerçekten kötüydü. Bu güzel görünümlü yerde kötü bir adamla karşılaşıp boşuboşuna keyfimi kaçırmak istemediğim için dönecektim, ama o güzel evin çekiciliğinden kurtulamadım. Ve doğru yürüdüm. Evin kapısı önündeki köylülerden kimisi çayıra uzanmış kıvranıyor, kimisi inliyor, kimisi iki yana sallanıyor, kimisinin de yüzü sargılıydı. Orası, sanki ilkyardım hastanesi kapısının önü gibiydi.

Evin kalın tahtadan üç basamaklı merdiveninden çıktım. Camlı kapısı açık girişten evin salonuna girdim. Orda gördüklerim çok şaşırtıcıydı. Salonun ortasına, hekimlerin muayene karyolasına benzer, arkalıksız bir kanape konulmuştu. Bu kanapenin üzerine bir adam, yüzükoyun uzanmıştı. Adamın pantalonu, ayak bileklerine dek sıyrılmıştı. Çıplak baldırından kan sızıyordu. Başında, biri erkek, biri kadın iki kişi vardı. Erkek, bir operatör, kadın da operatörün yardımcısı bir hemşire gibi, yüzü koyun yatmış olan adamın üstüne eğilmişlerdi. Yatan adamın baldırında ya bir yara, ya bir çıban vardı. Gözlüklü adam, pamukla yaraya bastırdıkça, yaradan irin çıkıyor, yatan adam da can acısıyla bağırıyordu. Bu görünümden midem bulandı.

Ya girdiğimi görmediler, ya gördüler de bana aldırış etmediler. Kadın, alkol ve oksijenli su sandığım sıvılarla yarayı arıttı, gazlı bezle örttü. Üstüne pamuk koyup sargı beziyle sardı. O sırada erkek başını kaldırıp beni gördü. Aydınlık, güleç bir yüzü vardı. Öyle güleçti ki, sanki yalnız yüzü, gözleri değil, gözlüğü bile gülüyordu. Kırk yıllık tanıdığıymışım gibi,

— Merhaba, diyerek elini uzattı.

El sıkıştık. O'ndan bana geçen bir güleçlik akımıyla ben de gülümsemiştim. Ama birden sürücünün, bu adamı kötülemiş olduğunu ansıyıp suratımı asıverdim.

Aralıksız koltukta yatan köylü doğruldu, pantalonunu giyip toparlandı,

— Sağol Mühendis Bey... dedi.

Arkadan kadına da,

— Sağol yenge... dedi,

Kadın,

— Unutma, iki gün sonra yine gel, pansıman yapacağım... dedi.

Adam,

— İki gün sonra mı? Gündüz işim var, gece rahatsız etsem olur mu? diye sordu.

— Olur, olur... dedi kadın.

Gözlüklü Mühendis kapıya doğru seslendi:

— Sıra kimdeyse gelsin!

Kucağında kundakta çocuğu, bir genç köylü kadın girdi içeri.

— Mühendis Bey... diye başlayarak anlattı.

Çocuğu gece - gündüz ağlıyormuş durmadan. Köylü kadın anlatırken, Mühendis yanıma geldi.

— Kusura bakmayın, görüyorsunuz işte... dedi.

Kendimi tanıttım. Havadeğişiminde olduğumu, buralarda ciple gezerken, evi görüp geldiğimi söyledim. Coşkunlukla,

— Aman ne iyi yaptınız, ne iyi yaptınız... Şu hastalara bir bakayım da, birer çay içer, konuşuruz... dedi.

Ağlamakta olan çocuğun kundağını çözen kadını,

— Karım... diye tanıttı.

Selâmladım kadını.

Bir orman mühendisinin hekimlik yaptığını ilk görüyordum.

Mühendisin eşi, çocuğun apışını açınca, annesine çıkıştı:

— Bu ne bu? Vah yavrum vah... Pişik olmuş, colk yara... Elbet ağlar çocuk... Kadın, bunu sen hiç yıkayıp pudralamadın mı? Kuru kil de mi yoktu çocuğun altına koyacak?

Çocuk cıyak cıyak ağlarken, Mühendis başka bir hasta çağırdı. O hastayı dinledikten sonra, kesinlikle kasabaya varıp hekime görünmesi gerektiğini söyledi. Hasta köylü, bikaç kez kasabada hekime göründüğünü, boşuboşuna para verdiğini, çünkü verdiği ilâcın hiç yararını görmediğini anlattı. Mühendis bana,

— Yalan söylüyor, dedi, bikez bile hekime gitmiş değil... —Hasta döndü— Öyle değil mi?

Hasta köylü başını önüne eğdi.

Cebinden çıkardığı bir yüz liralığı köylüye verdi:

— Al şu parayı. İyileşince gözetleme kulesinde çalışır, ödersin. Yarın erkenden kasabaya gideceksin. Hekime görüneceksin... Hadi gülegüle...

Evden çıkmakta olan köylünün arkasından seslendi:

— Köye gelip sorarım haaa, sakın kaytarma...

Köylü çıkınca, bana,

— Nasıl gitsin kasabaya hekime zavallı... dedi, kolay mı kasabaya gitmek, hekime muayene olmak, ya ilâç parası...

Bir saatten uzun zaman, o karıkocanın köylü hastalarla nasıl ilgilenip uğraştıklarını izledim. Hastalardan birine, kasabadaki hekime yazdığı mektubu verdi.

Karısı çaylarımızı getirdi. Sonra da, bahçede bekleyen cip sürücüsünü içeri çağırdı. Az önce, Mühendisi bana çok kötülemiş olan sürücü, çok büyük bir saygıyla, önce kadının, sonra Mühendisin elini sıktı; saygılı sözler söyledi onlara. Hep birlikte çaylarımızı içtik.

Mühendisle eşinin anlattıklarından, çoktan emeklilik süresini doldurduğunu, ama bunca insan bu denli umarsızken, kendisinde de daha hizmet edecek güç varken emekli olup biyana çekilmeyi doğru bulmadığını iki kızıyla bir oğlunun da evli olduğunu, burda karıkoca kaldıklarını, evin bir bölümünde bir orman korucusuyla karısı ve çocuklarının yaaşdığını öğrendim. Güleç yüzle, dinginlikle anlatıyordu. O'nu dinlerken dinlendiğimin ayırdına vardım.

Ayağa kalktı.

— Yeni bir gözetleme kulesi daha yaptırıyoruz da, oraya gitmem gerekli... İsterseniz birlikte gidelim... dedi.

İşleri vardı. Onları işleriyle bırakmam gerektiğini anladım. Evden ayrılırken kadın içtenlikle,

— Yine gelin... Yemeğe de gelin... Bekleyeceğiz. Ama gelin... diyordu.

Cipte giderken, sürücüye,

— Sen bu adamın kötü olduğunu söyledin ama, bana melek gibi geldi kendisi de karısı da... Bunların neresi kötü?

Sürücü, yanık yanık içini çekip,

— Aaah, ah... dedi, sen onların ne kötü olduğunu bir bilsen...

— Peki, nedir kötülüğü?

— Bırak! Söyletme beni! Ben arkadan konuşmasını sevmem.

Ben de artık üstelemedim.

Ertesi akşam üzeri, köy kahvesinin önünde, kısa ayaklı hasır iskemlede otururken, söyleşisini pek sevdiğim kahveciye, bir biçimine getirip, orman bölge müdürü için ne düşündüğünü sordum. Kahveci,

— Bizim bura insanı, dedi, bugünedek memur takımından çok kötü insan gördük, gelgelelim bunun kadar kötüsünü hiç görmedik. Bundan daha kötüsü olamaz insanoğlunun.

— Nedir kötülüğü? diye sordum.

— Bırak allasen, bana dedikodu yaptırma... deyip içeri girdi, çayocağının başına geçti.

Benim bildiğim, şimdiye dek gördüğüm orman bölge müdürleri, arasıra ormanları gezip dolaşsalar da, ormanın içinde değil, ya ilde, yada ilçede güzel yapılarda yaşarlar. Oysa bu adam ormanın en kuytu yerinde yerleşmişti. Evinde kiracı olarak oturduğum Muhtar'a bunu sordum.

— Anla artık, dedi, nasıl bir kötü niyeti var ki, herifin, kentte değil, köyde değil, ta ormanın içinde yaşıyor...

— Nedir bu adamın kötülüğü? diye sordum.

— Bana sorma onu git başkalarına sor. Bir yaka silkmeyen yoktur ondan. Sor da öğren... dedi.

Gerçekten de kiminle konuştumsa, orman bölge müdürünü kötülüyor, ondan yaka silkiyor, ama kötülüğünün ne olduğunu kimse söylemiyordu.

Yaşadığım köyde bir orman korumacı vardı. O'na sordum. O bile, Mühendisin çok kötü adam olduğunu söyledi. Kendikendime bu adamın kötülüğünün ne olduğunu bulmaya çalışıyordum. Orman korumacıya,

— Yoksa, dedim, orman yangınları çıkartıp da, yanan yerleri tarla yapsın diye köylüye rüşvetle mi dağıtıyor.

Orman korumacı güldü.

— Bunu da nerden çıkardın, dedi, eskiden bu bizim ormanımızda yılda enazından üçdört yangın çıkardı. Bu mühendis buraya geleli dört yıl oldu. Dört yılda bir yangın bile çıkmadı ormanımızda.

— Neden eskiden yangın çıkardı da, dört yıldır çıkmıyor?

— Beyim, bu mühendis öyle bir adam ki, gece demez gündüz demez ormanın içinde, gözetleme kulelerinden inmez. Hacıyatmaz gibi bir adam...

Eskiden koca ormanda dört gözetleme kulesi vardı, hem de hiçbirinin telefonu yoktu. Bu geldiğindenberi yetmişten çok gözetleme kulesi yaptırttı. Üstelik çoğuna da telefon bağlattı. Telefonların bir ucu da evine bağlı. Hem de, ormanın içine yollar açtırttı ki, yangın çıkarsa söndürmesi kolay olsun...

— Eskiden neden yapılmıyordu bunlar?

— Eskiden para yoktu ki yapılsın.

— Bunun zamanında para mı veriliyor?

— Yok canım, gene eskisi gibi... Ama bu parasız marasız yaptırtıyor işte, beceriyor nasıl beceriyorsa...

— Peki, bu adamın kötülüğü nerde kardeşim?

Öyle bir derin «Ah,» çekti ki, orman korumacı... Sağ elini göğsüne vurarak,

— Onu biz biliriz biliz... Öyle bir kötü adamdır işte o...

Olsa olsa bu orman mühendisi, devlet malı çalan hırsızlardandı. Vardır böyle adamlar. Çok beceriklidirler, çok çalışkandırlar. Çok iş yaparlar. Ama çok da çalarlar...

Ciple bir saat kadar ötedeki bir köy okulunun öğretmeniyle tanıştım. Yakında emekli olacak, ora köylerinden bir kişiydi. Aradabir gidip O'nunla söyleşmekten hoşlanırdım. Bugün yine O'na gittim. Gerçek amacım, Mühendis için bilgi edinmekti. Söz arasında,

— Orman bölge müdürüyle tanıştım. Sanırım, çok hırsız, devlet mallarını çalıyor... dedim.

O orta yaşı geçmiş öğretmen birden değildi, sertçe,

— Kim söyledi bunu? diye sordu.

— Kimse söylemedi, ben kendiliğimden böyle sanıyorum... dedim.

— Nerden kapıldınız böyle bir sanıya?

— Duyduğuma göre, yukarı köylerden birinin Orman Bakanlığına daav açması için avukat tutsunlar diye kendi cebinden onlara para vermiş. Olur mu böyle şey? Hem kendisi orman bölge müdürü, hem de köylüye kendi bakanlığı aleyhine dava açtırmak için avukat parası veriyor... Demek, bir çıkarı var...

— Hiçbir çıkarı da yok. Köylü haklı. O da avukat parası veriyor. Ne yapsın... Köylünün avukat tutmaya parası yok ki...

— Yahu, bu da altyanı bir memur... Nerden buluyor parayı da savuruyor? Çok mu

zengin?

— Çok zengin ya... Aldığı aylıktan daha çoğunu, yoksul köylüye verir, dağıtır yoksullara... Bizim okulu bile geçen yıl, cebinden para verip onarttı. Karısı çok zengindir.

— Allah Allah...

— Neye şaştınız öyle?..

— Bu adam için herkes kötü diyor da...

— Kötü olmaya kötüdür, hem de çok kötüdür. Böyle bir kötü adam daha hiç görülmemiş...

— Çalmıyor, çırpmıyor, düşküne cebinden yardım ediyor, çok çalışıyor, çok becerikli, peki nedir bu adamın kötülüğü?..

— Siz benim ağzımı mı arıyorsunuz?

— Yoo... Öğrenmek istiyorum.

— Kötüdür dedim işte o kadar... Neden kötü olursa olsun, kötü ya...

Doğrusu, bu bölge insanlarının ağızlarının sıkılığına, arkadan insan kötülememelerine hayran kalmıştım. Ne güzel bişey... Kime soruyorsam, bu denli kötü bir adamın kötülüğünün ne olduğunu söylemiyordu.

Bigün yine ciple mühendisin evine gittim. Yolda sürücüyü, mühendisin kötülüğünün ne olduğunu söylemesi için yine sıkıştırdım. Ağzından bişey alamıyordum. Yalnız, kötü adamdır, diyor, başka bişey demiyordu.

— Rüşvet mi alır?

— Allahı var, neme gerek... Kötüdür kötü olmaya ama, O'nun rüşvet aldığını gören olmamıştır hiç...

— Yalancı mı yoksa?

— Töbeee... Adamın hiç yalanı dolanı yok.

O şirin eve geldik. Mühendisin eşi evdeydi, ama kendisi yoktu. Eşi,

— Buyrun, dedi, yakında gelir... Sizi görünce çok sevinecek... İki gün önce gittiydi. Ormandaki kesimlik ağaçları denetlemeye... Kimi orman memurları köylüye «Makta'» verirken haksızlık yapıyor da... Onun için gitmişti... Sabahleyin dönecekti. Nerdeyse döner... Buyrun, dinlenin...

— Ormanda biraz gezeyim... Bir saat kadar sonra dönerim... dedim.

Sürücüyü orda bırakıp ormana yayan daldım. Epiyce gittim ormanın içinde. Bir süre sonra, düdükler ötmeye başladı. Düdük sesleri yaklaştı. Koşuşmalar duydum. Az sonra bir klakson sesi işitildi. Klakson sesi duyunca, yol arandım. Aşağıdaki yolu gördüm. Az sonra bu yoldan bir cip geçip gitti. Düdük sesleri de kesildi. Döndüm geriye Mühendis'in evine vardım. Mühendis gelmişti. Evin önündeydi. Karşısında, silâhlı üç orman korumacıyla iki de köylü vardı. Köylünün biri yaşlı, biri de yeniyetmeydi daha...

Beni görünce Mühendis,

— Hoşgeldiniz. Buyrun... Şimdi işim bitiyor... dedi.

Orman korumacılarla köylülerin Mühendisle konuşmalarından, o iki köylünün orman kaçakçılığı yaptıklarını, ağaç kesip arabaya yüklerlerken yakalandıklarını öğrendim. Eşi beni içeri aldığı için, konuşmalarının arkasını duyamadım.

Biraz sonra Mühendis geldi,

— Ne iyi ettiniz de geldiniz... Bizi çok sevindirdiniz. Hem de tam yemek zamanı, ne güzel... dedi.

Yemek yememek olmazdı. Hem bu fırsattan yararlanıp kendisinden kendisine değgin bişeyler öğrenmek de istiyordum. Eşi, güzel bir sofra düzenledi. Sürücüyle ben de yerimizi aldık sofrada.

Mühendis, az önceki orman kaçakçılarından konuştu.

— Kaçakçılık yapmasınlar da ne yapsın zavallılar... Tarlaları yok. Varsa da, bir avuç.. Yetmez.. İş yok, fabrika yok... Orman işletmesinin verdiği iş onlara yetmez. Müteahhidin verdiği iş, karınlarını doyurmaz. Ben orman yakıp tarla açmalarına bırakmam... Ölsün mü bu insanlar canım... İsteristemez, kaçak orman kesip kasabada odun satıyorlar. Bu kez de biz biniyoruz enselerine... Orman kolcularına «Bana getirmeden kaçakçıyı candarmaya vermek yok...» dedim. Kasaba hapishanesindekilerin yarısından çoğu orman suçlusu... Ceza verdirmesen, devlet görevini yapmamış olursun. Cezaya çarptırsan, vicdana çığmaz... Çok zor iş, çok...

Bu denli iyilikçi bir insana neden kötü denildiğini büsbütün merak etmeye başladım. Salt bu merakla kasabaya gitmek için otobüse binmiştim. Otobüste, yanımda oturan köylüyü tanımıştım. Orman bölge müdürünün eşiyle birlikte, baldırındaki çıbanı ilâçlayıp sardıkları köylüydü. Sözü uyarına getirip, Mühendis'in ne denli iyi bir adam olduğunu söyledim.

Köylü birden sinirlenip,

— Ne iyisi bey, hangi iyi!.. Böyle bir kötü

adam daha görülmemiştir... dedi.

Kendisine, sanki bir hekimmiş gibi nasıl yardım etmiş olduğunu gördüğümü söyleyince de,

— O iş başka, kötülük başka... dedi.

Otobüste, kasabaya varana dek sıkıştırdımsa da, Mühendis'in kötülüğünün ne olduğunu söyletemedim. Kötü adam, diyor, başka bişey demiyordu.

Kasabada, bana köyde kiraladığım evi bulan, oralı bir mağaza sahibi vardı. Mağaza sahibi diyor, ama ne sattığını söyleyemiyorum. Çünkü, O'nun mağazasında radyodan, televizyondan, kumaştan, ayakkabıdan kadınların saçboyasına kitaba, su motoruna dek herşey satılırdı. Eskiden tanıdığım bu adama, orman bölge müdürüne herkesin ağızbirliği etmişçesine neden kötü dediğini sordum.

— Herkes birine kötü diyorsa, demek, kötüdür... dedi.

— Neden kötü?

— Kötü de ondan...

Aklıma olmadık şeyler geliyordu. Yoksa karısı bakımından filan, buralarda çok kınanan gevşek tutumu mu vardı... O mağazanın sahibi,

— Haşaaa... dedi, son derecede namuslu bir aile babası, bizim gördüğümüz kadar...

Dedim ya, aklıma uygunsuz şeyler geliyor. Yaşlı adam, yoksa... Yani... Olur ya... Cinsel sapık filan olmasın...

— O nasıl söz? Kim demiş onu?..

Aklıma gelen kötülükleri sayınca da, Mühendis'e toz kondurmuyorlar.

Artık dayanamadım, bu denli kötü adam da, O'nun kötülüğünde hepsi birleşmişler, köylüsü kasabalısı O'ndan yaka silkiyor da, neden bakanlığa filan şikâyet etmiyorlar?

— Şikâyet mi etmiyoruz Kim demiş... Gel benimle...

Birlikte çıktık. Beni yaşlı bir avukatın yazıhanesine götürdü. O yaşlı avukat da, oranın yerlisiymiş, avukata,

— Bu bey, şu kötü orman mühendisini neden burdan almaları için hükümete başvurmadığımızı merak ediyor. Rica ederim, göster şikâyet dilekçelerimizi...

Avukat şişkin bir dosya çıkarıp,

— Buyrun, inceleyin... diye bana verdi.

Dosyadaki yazıları okumaya başladım. Bunlar, Orman Bölge Müdürünün burdan alınması için, köylülerin, kasabalının, tek tek, birleşik olarak yüz imzalı bin imzalı Orman Bakanlığına başkanlığa, başka bakanlıklara, parti genel merkezlerine gönderilmiş dilekçeleri, telgraflarıydı.

Büyük bir şaşkınlıkla,

— Bu kadar çok başvuruya karşı, yine de bu adamı burdan başka yere almadılar mı?

— Hayır...

Bu kez avukata,

— Nedir bu adamın kötülüğü beyfendi? diye sordum.

— Valia, hangibirini saymalı, bilmem ki... Baştan sona kötü bir adam işte...

Orman Bölge Müdürünün kötülüğünün ne olduğunu öğrenmekten umudumu kestim. Demek, besbelli kötü bir adamdı. Ama yine de merakımı gidememiştim. Sıksık Mühendis'in evine gidiyordum. Sık görüştükçe de, O'nu daha çok sevmeye başladım. Hayranlığım gittikçe artıyordu. Evi kitap doluydu. Hiç boş durmaz, kitap okurdu. Konuşmalarından dinleyenler bişeyler öğrenirdi. Herkese, elinden gelen her yardımı yapıyor, karşılığında da hiçbişey, hatta sevgi, saygı bile beklemiyordu. Demek böyle memurlar da varmış bu ülkede, diye şaşıp kalıyordum.

Bütün burdaki insanların O'na kötü dediklerini düşünüp, zaman zaman «Bizim insanlarımıza iyilik yaramaz» diye düşündüğüm bile oldu.

Bigün dayanamayıp kendisine,

— Herkes sizin kötü olduğunuzu söylüyor. Şimdiye dek sizin iyiliğinizi söyleyen tek kişi görmedim. Oysa bu kadar da çok iyilik ediyorsunuz... dedim.

Gülümsemesi, yüzünde daha da yayılarak,

— Biliyorum, benim de kulağıma geliyor. Hep beni kötülerler... dedi.

— Peki, neden? dedim.

— Bilmem. Kendilerine sorun, onlar bilir... dedi,

— Nankör bunların hepsi, iyilik yaramaz... dedim.

Sağ elinin ayasını bana karşı kaldırıp,

— Yooo, yooo, öyle söylemeyin, dedi, hiç de nankör değil bu insanlar...

Havadeğişimi sürem bitmişti. Köyden ayrılacağım gün evini kiralamış olduğum Muhtar'a,

— Muhtar, dedim, bak, gidiyorum. İçime kurt oldu. Ne olur söyle: Şu Mühendis'in kötülüğü nedir?

— Valla aslını sorarsan, benim de bişey bildiğim yok. Herkes kötülüyor, halka uymamak olmaz diye ben de kötülüyorum...

Belli ki, beni yine atlatıyordu.

Ayrıldım köyden. Kasabaya geldim. Biriki saat sonra otobüsle İstanbul'a dönecektim. Bu boş zamanımı değerlendirmek için, o yaşlı avukatın yazıhanesine gittim.

— Ayrılıyorum burdan, allasmarladık demeye geldim, dedim,

Yaşlı avukat sevindi.

— Ama meraktan çatlayacak gibi oluyorum. Çok rica ederim, açıklayın bana şu Orman Bölge Müdürünün kötülüğünü... İnanın ki, kimseye söylemeyeceğim.

Yaşlı avukat, bir giz verirmiş gibi eğilip bana yaklaştı,

— Kimseye söylemeyeceğinize inanıyorum, dedi, size gerçeği söyleyeceğim. Bizim bu ilçeye zaman zaman çok kötü, zaman zaman da çok iyi memurlar gelir, her yerde olduğu gibi...

— Elbette... dedim.

— Bizim buraya, kötülüğüne artık halkın dayanamaaycağı bir memur gelince, elbet halktan hertürlü şikâyetler başlar.

— Elbette... dedim.

— Halk buradaki bir memurdan kötü diye ne kadar çok şikâyet ederse, o memur burda o kadar çok kalır. Hükümet de kötü memuru burdan başka yere göndermez. Amaaaa... Kırk yılın başında, bir iyi memur gelir de, halk o memurdan memnun olursa, her yerde bu adamın iyilikleri söylenmeye başlanınca, hükümet halkın sevdiği memuru hemen burdan başka yere gönderir. Burda iyi memur hiç dayanamaz. Hükümet burdan iyi memuru hemen başka yere atayınca, halk burda kalsın o memur diye imzalar toplar, dilekçeler yazar ama boşuna... Biz bunu artık deneye deneye iyice öğrendik. Biz de şimdi ne yapıyoruz: buraya iyi bir memur geldi mi, iyiliğini hükümet duyup da hemen burdan başka yere göndermesin diye, o memuru ağızbirliği ederek hep kötülüyoruz. Memur ne kadar iyiyse o kadar da çok kötülüyoruz. O zaman hükümet, o memuru, halka kötülük ediyor diye burda bırakıyor. Bak, şimdi Orman Bölge Müdürünü ele alalım. Yediden yetmişe O'na burda kötü demeyen yoktur. Ayda bir de, bu kötü adamı, bu belâyı başımızdan alın, diye, bakanlığa, hükümete başbakana filân yüz imzalı, bin imzalı dilekçeler göndeririz. Böylece bu iyi adamı, dört yıldır burda tutabildik. Bizde bu çaba varken daha da dört yıl burda kalır inşallah. Şimdi bir de halka kaymakamı sor bakalım, O'nun için ne diyecekler...

Sorunu çözümlemiştim. Ancak yeni bir sorun çıkıyordu ortaya. Hükümet neden iyi memuru hemen burdan alıyor da, kötü memuru burda bırakıyordu?

Yaşlı avukat,

— Çünkü, dedi, bizim burda seçimlerde, hükümet olan partiye pek oy veren olmaz. Buyüzden hükümet bura halkını cezalandırır.

— İyi ama, dedim, herkes Mühendis'i kötülüyor, bunların içinde hükümetin partisinden olan yok mu?

— Ben hükümetin partisindenim, dedi, ama bu konuda biz, bütün partililer birleşiriz. Bizim zorumuz, iyi memuru burdan almasınlar. İşte buyüzden, iyi memuru kötülemekte bütün partililer birleşiriz.

Ayrılırken,

— Unutmayın, dedi, bir de kaymakamın nasıl adam olduğunu sorun kasabalıya...

Otobüsü bekleyene dek, belki yirmi kişiye Kaymakamın nasıl adam olduğunu sordum. Öve öve göklere çıkarıyorlardı. Böyle bir Kaymakam daha bu kasabaya gelmemişti. Kasabalı, Kaymakamı yere göğe koyamıyor, onu övmekte birbirleriyle yarışıyordu.

Bineceğim otobüs iki saat gecikmeyle geldi. Otobüste yanımda oturan yolcu, bu kasabada kaymakamlıkta çalışan bir memurmuş. Yolda giderken ona da sordum:

— Kaymakamınız nasıl bir adamdır?

— Kötünün kötüsü... diye kaymakamın kötülüklerini sayıp dökmeye başladı.

— İyi ama, dedim, sizden başka bütün kasabalı Kaymakamı çok beğeniyor.

Yanımdaki yolcu,

— Kaymakamın başka yere atandığından onların haberleri yok da ondan... Bu sabah, Kaymakamın tayin emri çıktı... Bir duyulsun da bu haberi ondan sonra sorun halka... dedi.

SÜRÜCÜ, YOLCUSUNU NEDEN DÖVDÜ

Dolmuş durağındaki kuyruğun başında duruyordum. Demek şanslı bir günümmüş. Çok beklemedim. O küçücük yerli arabalardan bir dolmuş, kuyruğun başında durdu. Arabanın arkası dolu, önde sürücünün yanında bir kişi var. Ben de onun yanına geçtim. Yanına geçtim diyorsam, öyle sözle söylenildiği denli kolaycacık geçtiğimi sanmayın. Bu küçük yerli arabaların önünde, sürücününkinden başka tek yolcu koltuğu sığacak yer olduğundan, bu tek koltuğa iki yolcunun birden sığışması gerekiyordu. Normal gövdeli iki kişi gerektiğinde, tek koltuğa sıkışıp oturabilir. Ama bu dolmuşun sürücüsünün yanındaki yolcu, tekbaşına iki koltuğa birden sığamayacak denli geniş, iri, şişman olduğundan, zaten gövdesinin dalbudakları arabanın dışına taşmıştı. Eh ben de, şişman sayılmasam da, oldukça tombulca tombalakça olduğumdan bitürlü arabaya giremiyordum. Benim arabaya yerleşebilmem için, dolmuş epiy zaman duraktan kalkamadı. Neyse, epiy zorlukla içeri tıkıştım. Ve böylece, sanırım, tarihte ilk kez fizikteki «Her maddenin ayrı bir hacmi vardır ve her madde ayrı bir mekân kaplar.» kuralını bozmuş olduk. Çünkü, o şişman yolcuyla ben, yani iki ayrı canlı madde, tek mekân içinde ve tek hacimde birleşmiş ve ikimiz bir insan alaşımı olmuştuk. Görünüşümüz gülünç olacaktı ki, arabanın arkasındaki yolcular, kendilerini tutamayıp kıkırdamaya, gülüşmeye başladılar. Sürücü gülmüyordu. Bizim yüzümüzden sıkışıp tedirgin olduğundan sinirli söyleniyordu:

— Yani bende şans yok ki... Şu arabayı alalı yedi ay oldu, yahu yedi ayda ne olur bikerecik de ilâç için şu arabaya zayıf birisi binsin be... Zaten araba, araba değil, cıgara paketi kadar bişey... Bu Türkiye memleketinin en şişman adamları her nerdeyse, arayıp tarayıp ille de benim arabaya biniyorlar. Allah sizi inandırsın, şişman yolcuların sığışacağız diye zorlamasından, arabanın kaportası genişledi be... Yahu, bu memlekette hiç mi zayıf insan kalmadı benden başka...

Gerçekten de sürücü, sıskacık, ufacık bir adamdı. Ardarda espri dolu bu sözleriyle, arabanın arkasındaki yolcuları daha çok güldürdü. Sanırım, ben de güldüm. Sanırım diyorum, çünkü yanımdaki şişman adamla öylesine birbirimize geçmiş ve kaynaşmıştık ki, onun mu güldüğünü, yoksa benim mi güldüğümü kesin olarak ayırt edemiyordum. Hatta, belki çok sıkışmaktan olacak, ikidebir duyulan karın gurultusunun benden mi, yoksa kaynaştığımız o şişman adamdan mı çıktığını da ayırt edemiyordum.

Yalnızca seslerini duyabildiğim, başımı çeviremediğim için, kendilerini göremediğim arkadaki o üç yolcudan biri, sinirli sürücüyü yatıştırmak için olacak, şöyle dedi:

— Yalnız arabalar mı küçülüp enfiye kutusu kadar kaldı a oğlum... Nerde o eski atlar! Görmüyor musun, atlar da küçüle küçüle eşek kadar kaldı. Eski eşekler var mı şimdi? Nerdee! Eski eşekler, şimdiki atlardan iriydi. Şimdi eşşekler de küçüle küçüle köpek kadar kaldı. Ya köpekler! O koskoca köpekler küçüle küçüle kedi kadar şimdi. Ya o eski kediler? Var mı şimdi? Küçüle küçüle sıçan kadar kaldı... Herşey buna göre işte...

Ses değişmesinden anladım ki, arkadakilerden başka biri konuşuyor:

— Yooo, şimdi öyle söylemeyin beyfendi, evet, çok şey küçüldü ama, maşallah gençlerimiz, gerek kız olsun, gerek oğlan olsun, hepsi de deve gibi, iriyarı.

İlk konuşan, bir kahkaha attıktan sonra,

— Evet, iriyarı ama, onlar öyle keyiflerinden mi irileşiyorlar? Vitamin zoruyla... O kadar vitamini yiyince, kim olsa irileşir. Onca vitaminli suyu siz Beyazıt kulesinin dibine dökseydiniz, Beyazıt kulesi bile iki boy daha uzardı.

— Bak, bu doğru...

Bu onay sözü, öbür üçüncü yolcudan çıkmış olacaktı.

Vitaminin irileştirdiğini söyleyen yolcu sürdürdü konuşmasını:

— Efendim, şimdiki zamanda herşey küçülüyor, yalnız lahana gibi zerzevatla, yumurtalar, bir de gençler irileşiyor. Neden? Çünkü, bu lahana pırasa falan gibi zerzevatı suni gübreyle besliyorlar. Lahanalar, çam ağacı gibi oluyor, pırasalar da kavak gibi... Yemişler de öyle... Basıyorlar suni gübreyi, şeftaliler karpuz kadar... Ama tadı? Tadı yok ki... Nerde o eski lahananın, pırasanın, do-

matesin tadı, efendime söyliyeyim, nerde o eski şeftalinin, eski karpuz kavunun tadı... Yok. Gelelim ineklere. Dayıyorlar ineklerin önüne sunî yemi, dayıyorlar tavukların önüne sunî yemi. Ne oluyor? İki kilo süt veren inek, yirmi kilo veriyor. Yumurtalar da iri iri... Ama rengi, tadı? Tadı yok... Nerde şimdi eski sütün, eski yumurtanın tadı? İşte şimdiki gençler de öyle... Dayıyorlar çocuklara vitamini, dayıyorlar vitamini, maşallah hepsi deve kadar oluyor. Ama tadları var mı şimdiki gençlerin? Tatsız tuzsuz şeyler... (Acı acı güldükten sonra) Onca vitamini yutturmamış olsaydık, vallahi o gençler, affedersiniz, benim şeyim kadar bile olamazlardı.

Bir kahkaha koptu arabanın içinde. Sanırım ben de güldüm.

Arkadakilerden biri,

— Doğru... dedikten sonra ekledi: Eski salonlar da küçülüp oda kadar kaldı. Odalar küçüldü, vallahi hela kadar odalar... Helalar dersen bavul kadar, içine girilmiyor ki şeyedesin... Ekmekler küçülüp sandviç oldu...

İstanbul külhanbeylerinin efendilerinden olan sürücü,

— Hani, küçül küçül de gel şeyime gir, derler ya, işte onun gibi...

Kahkaha üstüne kahkaha patlıyordu arabanın içinde. Çoktanberi böyle keyifli dolmuş yolculuğu yapmamıştım. Hatta «Nerde o eski araba yolculukları, eskiden işte şimdiki gibi dolmuşlarda keyifli keyifli konuşuyorduk...» demek istiyordum ama, çok sıkışmış olduğumdan sesim çıkmıyordu.

Araba birden durdu Önümüz taşıtlarla tıkanmıştı. Az ilerde cami vardı. Bu caminin olduğu yerde yol sıksık tıkanırdı.

Sürücü,

— Ben artık inandım, dedi, bu cami cennete çok yakın.

— Neden? diye sordu arkadan biri.

— Neden olacak, baksanıza bunca cami varken, gelirler gelirler bütün cenazeleri ille de bu camiden kaldırırlar ki, ruhlar burdan çabucak cennete gitsin. Yahu, İstanbul cami dolu, evden çok cami var be... Bunca cami bomboşken, ille de bu camiden cenaze kaldırıp yolları tıkamanın anlamı var mı? Bekle dur işin yoksa... Tabii bütün şoförler rahmet okuyor ölenin canına...

Bir kahkaha daha koptu.

Arkadakilerden biri,

— Bunda ölenin ne suçu var? dedi.

Epiy bekledik.

Sıkışık mıkışık ama, çok tatlı yolculuk yapıyorduk. Yalnız ben hiç öksürüğüm yokken, öksürmek istemediğim halde, hem de sarsıla sarsıla öksürmeye başlayınca buna pek şaştım. Neden sonra, öksürenin ben olmadığımı, göğüslerimiz birbirine iyice yapıştığı için, yanımdaki şişman yolcu sarsıla sarsıla öksürdükçe, benim de ciğerlerim sarsıldığından, kendimi öksürüyorum sandığımı anladım.

Yolun sağ yanında, ilerde bir hamam vardı. Epiy zamandanberi o hamamı yıkmaktaydılar. Burda yol genişletileceği için hamamı yıkıyor olmalıydılar. Hamamın büyük kubbesiyle, kubbesinin dayandığı eski duvarlar daha yıkılmamıştı.

Önümüz açık değildi. Arabalar da sıkışıktı. Buyüzden çok ağır ilerliyordu arabamız. Ama arabadakiler öyle şakacı insanlardı, öyle tatlı konuşuyorlardı ki, geç kaldığım için canım sıkılmıyordu. Bunca konuşkan ve şakacı insan içinde susup kaldığım, iki espri de ben patlataamdığım için aşağılık duygusuna kapılmıştım. Sıkışıp tek gövde olduğumuz şişman adam da benim gibi bir duyguya kapılmış olacaktı ki hamam daha çok uzaktan görününce,

— Bedavaya gitti hamam... dedi.

Bu sözünün hoş bir şaka yönü yoktu ama, arabadakileri meraka sokup soru soracakları, böylece söyleşinin açılacağı bir giriş sözüydü. Benim hamamla mamamla bir ilişkim olmadığına göre, bu söz benden değil, kesinlikle yanımdaki şişman adamdan çıkmış demekti.

— Nasıl bedavaya? diye sordu sürücü.

Şişman adamın amacının bu soruyu sordurmak, böylece kendisine konuşma fırsatı yaratmak istediği belliydi. Şişman adam, hiç düzeltilmemiş bir kaba taşralı ağzıyla konuşuyordu:

— Nasılı var mı? Basbayağı bedavaya gitti işte... Altıyüzseksenbin liraya aldılar elimden o koca hamamı...

Çok sıkışık olduğumuzdan, hamamın sahibini merak edip görmek isteyen sürücü başını iyice çeviremediğinden şöyle yan yan bakıp, şişman adamın kılığını görünce şaşmış, sordu:

— Allah Allah... Senin miydi o koskoca hamam?

— Heee ya, benimdi.

— Doğru... Altıyüzseksenbin liraya ucuz gitmiş.

— Ucuz değil, bedava, bedava... Hem büyük, hem de öyle bir işlek yol üstünde.

— İyi de, sen nasıl sahibi oldun bu hamamın? Babadan kalma mı? diye sordu sürücü.

— Yooo... Babadan bana borçtan öte bişey kalmadı. Kendi paramla satın aldım... dedi şişman yolcu.

— Nasıl satın aldın bu hamamı yahu?

— Basbayağıı...

Öyle bir «basbayağı» deyişi vardı ki şişman yolcunun, sanki hamam değil de, boyunbağı satın almış gibi rahatça söylüyordu.

— Benim bir hamamım daha var, dedi şişman adam.

Sürücü sesini çıkarmadı. Arkadakiler de söze karışmamışlardı. Arabanın içindeki o önceki tatlı, şakalı söyleşinin sıcaklığı kalmamıştı. Soğuk suskunluk epiy sürdükten sonra şişman adam açıklamak gereğini duydu:

— Öteki hamamın ondokuzda üç hissesi benim, bunun ikiyüzyetmişte bir hissesi benimdi.

— Neee? diye bağırdı sürücü, ikiyüzyetmiş hisse mi?

Öyle şaşırmıştı ki, direksiyona egemen olamadı, araba sağa sola başattı.

Şişman adam, insanı çatlatan o soğukkanlılığıyla,

— Hee, ikiyüzyetmiş hisse... İçinden bir hissesi benimdi. Gerçeğini sorarsan, doğrusu ikiyüzyetmişdört hisse de, ben yuvarlak olsun diye ikiyüzyetmiş diyorum. Vereseden veresele kalmış, veresedden veresele kalmış... Aile gittikçe genişldiğindn mirasçı çoook...

— Sen de aileden misin? diye sordu sürücü.

— Yooo, değilim. Ben İstanbul'a geleli, daha onbir yıl oldu.

— Allah Allah... Yahu onbir yılda iki hamamın hissesini nasıl satın aldın be...

Şişman adam yine o taşı çatlatan soğukkanlılığıyla,

— Basbayağıı... dedi.

Arabada yine epiy zaman sessizlik oldu.

Şişman adam açıkladı:

— Bunlar çok hisse olduklarından, mallarına sahip çıkamıyorlar. Buyüzden kirası ucuz. Mal sahapları onca kalabalık ama, içlerinde hamamcılığı bilen, bir kişi bile yok. Kimi mühendis, kimi doktor, kimi profesör, kimi Amerika'da, kimi Avrupa'da. Her biri biyana dağılmış bunların. Bırak hamamcılığı bilmeyi, hamama girip bir keselenen bile yok içlerinde. Bunlar ev banyolarında yunmaya alışmışlar. Bu ikiyüzyetmiş hisseden birini ben satın aldım ya, işte hissesini satın alacağım zaman, o oğlanı tava getireyim diye hamama sokmaya çalıştım da, kapıdan girdi ama, öldür Allah, soğukluktan içeri girmedi. Ben onu hamama bir sokup da halvette terleteyim, sonra da bir kese vuraydım ona, iyice yumuşatıp, vallaha çok daha ucuza alacaktım hissesini. Artık bilmem, oğlan anladı da mı girmedi hamamdan içeri, yoksa oldum bittim girmez mi hamama.

— Demek ilkin kiracı olarak girdin hamama?.. dedi sürücü.

— Hee, kiracı girdim, ilkin öteki hamamı tuttum, sonra bunu kiraladım. İlkin öteki hamamın hissesini aldım, sonra bunun.

Sürücü yine sordu:

— O hamama sokup da bitürlü yumuşatamadığın oğlanın hissesini kaça almıştın?

— Onüç mü, ondört bin mi ne...

— Neee? diye bir daha haykırdı sürücü. Araba bir daha sağa sola başattı.

Sürücünün, şişman adamın her sözüne şaşması yüzünden, araba da sanki havada uçurtmaymış gibi sağa sola başatıyordu.

— Yahu, sen zarar etmişsin be... Demindenberi, kafadan onu hesaplıyorum. İkiyüzyetmiş kişiye altıyüzseksen bin lira verdiklerine göre, hisse başına aşağı yukarı ikibinbeşyüz lira düşer. Sen onüçbin liraya aldığın hisseyi, ikibinbeşyüz liraya vermiş oldun. Ben de seni konuşmandan açıkgöz biri sanmıştım be...

Sürücü, şişman adamın kazık yemesinden pek keyiflenmişti, kıkırkıkır gülüyordu. Sürücü kıkırkıkır gülerken, şişman adam da, o koca gövdesine hiç yaraşmayan incecik sesle kahkahalar atmaya başladı. Ne var ki, çok sıkışık olduğundan kahkahalarını rahat ve sürekli atamıyor, telgrafla mors harfleri verir gibi kesik kesik kahkahalar atıyordu.

Sürücü,

— Sen neye gülüyorsun, enayiliğine mi? dedi.

Şişman adam,

— Hay, güle güle gözlerimden yaş geldi...

Hamam altıyüzseksenbin liraya satılmadı ki... Altıyüzseksenbin lira, salt benim hissem...

— Neee?

— Ya ne sandın seeen?

Araba öyle bir başattı ki, öndeki kamyona toslayacağız diye korkudan yüreğim ağzıma geldi. Neyse ki, sürücü, kendini de, arabayı da çabuk topladı.

— Ondörtbin liraya al, altıyüzseksenbin liraya sat... Oooh! Kaç yıl önce almıştın o tek hisseyi?

— Eh, şöyle böyle dört yıl oldu.

— Neee? Dört yılda bunca kazanç ha?

— Ne varmış bunda bu kadar şaşacak... Sen vereydin ondört bini dört yıl önce, sen alaydın şimdi altıyüzseksenbini...

Araba yalpaladı yine.

— Parayı aldın mı? diye sordu sürücü.

— Aldım, bitamam altıyüzseksenbin lirayı aldım... dedi şişman yolcu.

— Sorması ayıp olmasın ama, hangi enayi verdi bu kadar parayı da satın aldı o hamamı?

Sürücünün bu sorusuna şişman adam, betimlenemez bir soğukkanlılıkla,

— Kim olacak, helbet hükümeeet... dedi.

Bu kez araba öyle yalpaladı ki, az kalsın yoldan fırlayacaktı. Neyse ki, sürücü direksiyona egemen oldu yine.

Bu sırada yıkıcı işçilerin duvarlarının üstünde çalıştığı, salt büyük kubbesiyle kubbeyi tutan dört duvarı kalmış olan hamamı biraz geçmiştik.

— Tabiî hakkımı alacağım... dedi şişman adam.

— Almışsın ya, daha ne hakkı alacaksın? diye sordu sürücü.

— Hangi hakkımı olacak, hükümetteki hakkımı... Benim hakkım, altıyüzseksenbin lira mı? Böyle bir zamanda böyle bir yerdeki böyle bir hamamın bir hissesi hiç altıyüzseksenbin liraya satılır mı? Deli olsa satmaz... Herkes de böyle diyor. Ama ne yapalım, hükümet bu, zorunan aldı. Benim esas hakkım birbuçuk milyon. Aslını ararsan daha da çok ya, neyse gene, bizim kendi hükümetimiz olduğundan, o kadar zararı artık sineye çekeceğiz.

Arabada, sürücüyle şişman adamdan başkası konuşmuyordu. O konuşkan yolcular susmuş kalmışlardı. Benimse, araba her başattıkça yüreğim ağzıma geliyordu.

— Senin hakkın en azından birbuçuk milyonmuş da, neden sana altıyüzseksenbin lira verip hakkını yiyor hükümet?

Sürücünün bu sorusunu yanıtladı şişman adam:

— Sözde bize verilen istimlak bedeli, bizim ödediğimiz vergiye göre alacağımız istimlak bedeli altıyüzseksenbin lira da tutmuyordu da, neyse işte, Allah razı olsun, bir adamını bulduk da, verdik eline epiy bir komisyon, ancak altıyüzseksenbine yükseltildi. Yani altıyüzseksenbinin hepsi de benim elimde kalmadı. Şimdi avukata verdim. Gaayet bir nüfuzlu avukat... Bana «Sen hiç kaygılanma, ben adamını bulurum, hakkımızı alırız...» diyor.

Sürücü, arabayı tutamaz olmuştu. Sanki araba canlanmıştı ve sürücüsüne başkaldırıyordu. Yaya kaldırımına bindirmek üzereyken arabayı durdurup kazayı önledi. Bir yan sokağın ağzındaydık.

Sürücü çok dingin bir sesle,

— Çok affedersiniz beyler, dedi, şuracıkta çok önemli bir işim var; hepsi hepsi iki dakikacık bile sürmez. Ben sizi kestirmeden götürürüm, zaman ziyan olmaz. Müsaade ederseniz şurdan gidelim.

Hepimize birden söylemişti bunu. Bizden yanıt almayı da beklemeden, arabayı o yan sokağa sürmüştü bile. Doğrusu, öyle kesin konuşmuştu ki, hiçbirimiz sürücüye, olmaz, diyecek durumda değildik.

Bir süre o yan yolda gitti araba. Sonra sağa saptı. Yine sağa saptık. Boş bir yerlere çıktık, bostanlar arasından geçtik. Yol da bozulmuştu. Bir alçak tepenin arkasında bir yerde arabayı durdurdu sürücü. Sol yanımız büyük bir çöplüktü. Sürücünün böyle bir yerde ne gibi önemli bir işi olabilir diye düşündüm. Meraklanmıştım. Olsa olsa, zavallı çok sıkışmıştır da, arabanın içinde altına edecek değildi ya, şu tenha kırlık yere geldi ki, burda abdestini edip rahatlamak istiyor, diye düşündüm.

Sürücü arabadan indi. Arabanın sağına geçip benim penceresine dayandığım sağ kapıyı açtı.

— Çık! dedi bana.

Sanki o yol boyu şakalı sözler söyleyen sürücü değildi, o gitmiş, yerine başka biri gelmişti.

Çıkmaya zorlandımsa da şişman adamla

öylesine yapışmışız ki, ondan sökülmem kolay olmadı. Ben arabadan inince, bu kez sürücü, şişman adama,

— İn len aşağı! dedi.

Şişman adam, niçin inecekmişim filan diye bişey soramadı. Çünkü, sürücü yakasına yapışmış onu dışarı çekiyordu. Şişman adam çıktı dışarı. Sürücü, onun yanında danası gibi kalıyordu. Sürücü, bu şişman adamın yarısı kadar ancak vardı; belki o kadar bile yoktu.

Sürücü, bir adım geri çekilip birden sıçramasıyla, şişman adamın yüzüne bir kafa attı. Bütün yaşamımda ben böyle bişey görmedim. Bir balkabağına sert bir kaya hızla çarpar gibi, sürücünün kafası, şişman adamın yüzünde patladı. Birden o şişman adamın yüzü gözü kan içinde kalmış ve bir boş çuval gibi yıkılmıştı. Sürücü, yakasına yapışıp kaldırdı. Bu kez öyle bir tokat patlattı ablak suratının geniş yanağında, tokatın şakırtısı o boş kırda yankılandı.

Şişman adam,

— Ben sana ne yaptım? Niçin dövüyorsun beni? diye sordu.

Kendisini korumaya bile çalışmıyordu, sürücünün tekmeleri, yumrukları, şamarları altında.

Doğrusunu söyliyeyim ki, ben tirtir titremeye başlamıştım.

Arabanın arkasındaki öbür üç yolcuya baktım. Onlar da şişmandı. İçlerinden biri,

— Neye kızdı bu adam? diye fısıldadı.

Sürücü seslerini duyacak diye korkularından fısıldayarak konuşuyorlardı.

— Acaba şişman olduğu için mi kızdı da dövüyor?..

— Öyleyse sıra bize gelecek demektir...

— Ne yapsak acaba?.

— Hay Allah, şurdan bir insan da geçmiyor ki, imdat isteyelim...

Ben yüreklenip, onlara,

— Niçin dövüyor bu adamı? diye sordum.

Yaşlı olanı,

— Biz de onu düşünüyoruz ya... dedi.

— Belki de dayak attıktan sonra parasını alacak, soyacak adamı...

— Sonra da bizi soyar öyleyse...

— Kaçsak mı?

— Kaçamayız ki... Koşar arkamızdan, yakalar.

— Doğru, baksanıza, tazı gibi adam...

— Hem arabası da var, arkamızdan yetişir.

— Peki öyleyse «Yetişin, adam soyuyorlar!» diye bağıralım.

— Döver bizi de... Vallahi döver...

— Sesimizi duyup da buraya birileri gelene deeek, öldürür bizi...

— Yoksa deli mi bu adam... Olur ya...

— Doğru... Dövdüğü adam kendisine bişey yapmadı ki, durup dururken dövüyor adamı...

— Deli, deli... Mutlaka deli... Sonra bizi dövecek belki de...

Sürücü orda şişman adamı dövüp dururken şişman adam,

— Ben sana ne yaptım da beni dövüyorsun... Niçin beni dövüyorsun? diye yalvararak soruyor, biz de bu yanda kendi aramızda korkumuzdan fısıldaşarak sürücünün, o şişman adamı niçin dövdüğünü tartışarak bulmaya çalışıyorduk. Belki şişmanlara kızıyordu da ondan dövüyordu. Olur ya, kendisi sıska olduğundan şişmanlara düşmandır. Belki de paralarımızı alacaktı... Belki de deliydi. Bütün olasılıkları sayıp döküyorduk ki, bir kuyuya boş kova düşmüş gibi bir ses duyuldu. Sesin geldiği yana baktım. Şişman adam, çöp yığınının içine düşmüştü. Sürücü de pis bişey karıştırmış gibi iki elini birbirine sürtüyordu. Arabasının yanına geldi,

— Buyrun, gidelim beyler... dedi.

Direksiyona geçti,

— Kusura bakmayın, sizi biraz beklettim. Ama kestirmeden çabucak götürürüm... dedi.

Yine o efendiden külhanbey olmuştu. «Niçin dövdün adamı?» diye sormaya hiçbirimiz yüreklenemedik. Zaten yolumuz az kalmıştı. Son durakta, aarbasını durdurdu. Arabasından her çıkana ayrı ayrı,

— Gülegüle, iyi işler... dedi.

Ben sürücüye karşılık bile veremedim.

Dördümüz yanyana yürüdük bir süre. Onlardan biri,

— Anlamadım gitti, adamı neye dövdüğünü... dedi.

Öbürü,

— Valla, ben de anlayamadım... dedi.

Üçüncüsü bana döndü:

— Siz anlayabildiniz mi beyfendi?

— Hayır, ben de anlamadım.

Herbirimiz biyana yürüdük. Ben bu olayın etkisinden bitürlü kurtulamadım. Sürücü, o şişman yolcuyu niçin dövdü diye düşündüm durdum.

— Siz ne dersiniz? Sizin aklınıza bişey geliyor mu: sürücü, o şişman yolcuyu niçin dövdü acaba?

MEDENİYETİN İLK GİRİŞİ

Kasabamızın kel-kıraç görünmesine bakmayın bey... Atalarımız, bu sivri sivri kayalar ortasında kasabamızı kurmuşlar diye bizi akılsız bellemeyin. Bütün buraların ve dolay illerin, ve Ankara'nın ve İstanbul'un ve de Münih gibi, Berlin gibi, Hamburg gibi Alaman içinin bütün namlı tüccarları bizim kasabamızdan çıkmıştır. Yani yatırımın esas yapılacağı yer buradır. Bizim tüccarımız üstüne tüccar olamaz. Evet, kasabamızın gösterişi yoktur. Neden? Çünkü, bizim tüccarımız, kendi kasabasında durmaz. Kendi kasabasında durmaya gönlü elvermez. Neden? Çünkü... Tüccar demek ne demek? Ora halkının elindekini avucundakini gönül uyarınca elinden alan adam demek... İşte buyüzden bizim tüccarımız, hemşerisine acıdığından ona kıyamaz ve kendi kasabasında kalmaz, tüccarlığını başka yerlerde gösterir. Nere gidip sorsanız, bizim insanımızın gözüaçıklığını bilir. Yani, yatırımın esas yapılacağ yer buradır. Öyle mi sandın? Sen gene öyle bil! Ama söylenen doğru değil. Kıskançlıklarından... Bizim insanımızı her yerde kıskanır, kötülerler. Kurnazlıkta bizim bura insanının üstüne yoktur. Yahudi barınmaz bir yerdir bura. Tarihlerimizde böyle yazarmış. Büyüklerimiz bize böyle anlattı. Evet, tarihimizde yazılıymış... Bir zamanlar bir yahudi, eşeğine binmiş, oğlunu da yanına almış, çıkmış yola kinerenin insanı en avanaksa oraya yerleşip orda tüccarlık edecek. Buyüzden kasaba kasaba dolaşıp, halkın aklını sınıyormuş. Dolana dolaşa bizim buraya da gelmişler. Yahudi, eşeğinden inip kasaba yolunun alt başında durmuş, oğlunu göndermiş kasabaya. O gün de bizim kasabanın pazarı... Yahudi oğlan, babasının önceden öğrettiği ders üzerine, önüne ilk çıkan pazarcıya «Emmi» demiş, «kırk param var. Bana kırk paraya öyle bişey ver ki, yiyince hem karnım doysun, hem susuzluğumu gidereyim, hem de eşeğime yem olsun...» bizim kasabanın pazarcısı Yahudi oğlanın elinden kırk parayı alıp ordan bir karpuz vermiş oğlana,

«Bu karpuzu yiyince susuzluğun gider, hem karnın doyar, kabuklarını da eşeğine verirsin, onun da karnı doyar.» demiş.

Babası, Yahudi oğlanın elinde karpuzu görünce, herşeyi anlayıp, daha oğlunun konuşmasına kalmadan,

«Aman oğlum, bunlardaki akıl ne akıl!.. Burda biizm tüccarlığımız sökmeyecek. Aman telesip burdan savuşalım...» diyerek baba - oğul ordan gitmişler.

Tarihte yeri varmış, büyüklerimizin bize anlattığı bu... Yani, yatırımın yapılması gereken yer tam bura işte! Bir yerde Yahudi barınamıyorsa, anla ki, ora insanı Yahudi'den bile baskındır. Ne? Yahudi burayı beğenmemiş mi? Burda tüccarlık edip de bu cıbılların nesini mi sokacağım, demiş... Yalan! Bizi çekemeyenlerin iftirasıdır. İnanma bey! Çünkü neden inanma, bir Yahudi, soyacağına inansa, ora halkı cıbıl da olsa soyar, evet derisini soyar... Olmazsa, önce giydirir, sonra soyar. Bak şimdi diyelim, bu yatırımı yapacak olanlar, neden yapacaklar? Kalkınalım diye mi? Yok canım... Sen de inanmazsın ya buna, Bu yatırımı yapıp ilkin giydirecekler cıbılları sonradan da soyacaklar. Tüm cıbılın nesini alacaksın ki...

Yatırım için mi? Evet, birinci yer bura... Neden? İnsanlarımızın kurnazlığı, işbilirliği üstüne yoktur da ondan... En kurnaz kimler? Kayseri'liler mi?.. Heleee... Doğrusunu bilmeyince, ne desen haklısın bey... Kayseri toprağının, insanın kurnazını yetiştirmesi neden? Elbet bir nedeni olacak. Diyarbakır toprağı karpuzun iyisini. Rize'nin toprağı çayın hasını, Mersin toprağı dedin mi portakalı... Adana toprağı pamuk için birebir... Kayseri toprağı da adamın akıllısını yetiştirir. Peki, neden? Çünküüü, şeytanın doğum yeri Kayse-

ri'dir. Biz bunu kabul ediyoruz, evet, şeytanın doğum yeri ve doğurduğu yer Kayseri'dir ve buyüzden Kayseri toprağından adamın en akıllısı çıkar. Böyledir diye biz Kayserilileri kıskanmayız. Çünkü neden kıskanmayız? Bizim tarihlerimizde yazarmış, büyüklerimiz bize böyle anlattı: Kayseri'de doğuran şeytan nerde gebe kalmış. Hıh hıh hıh... Şeytan bizim burda gebe kalmış.

«Bura insanı beni bile baştan çıkarıp gebe koydu, aman çocuğumu kurtarayım ellerinden...» diyerek, varıp Kayseri'ye gitmiş de orda doğurmuş.

İşte... Bu da anlatıyor ya, yatırımın yapılacağı esas yer bura...

Bütün buralarda medeniyetin ilk girdiği yer, gene bizim kasabamızdır. Kim? Arabaya ot mu? Töbe yalan! Bizi çekemeyenlerin uydurmasıdır. O işi benim babamın üstüne uydurmuşlar. Ben hiç hatırlamam, ama duymuşluğum var. Savaşın bitiminde Gazi Paşa'mız bizim buraya gelmiş. Babam buranın hatırı sayılır ileri gelenlerinden olduğundan, Gazi Paşa'mızı yolun ağzında karşılamış. Bizim bura insanı, otomobil nedir bilmezmiş daha, ilk görüyormuş otomobili... Eh, bizim burda töredir, bir konuk atla, arabayla geldi mi, kendi eve, hayvanı ahıra alınıp, hayvanına yem, kendine yemek verilir. Gazi Paşa'mız otomobilinden inmiş. Herkes, Gazi Paşa'ya mı baksın, yoksa bu kendikendine yürüyen arabaya mı baksın, şaşırmış... Kendiliğinden yürüdüğüne göre, besbelli canlı olacak demişler sözde... Ve de götürüp otomobilin önüne ot koyunca biri, babam ordan,

«Teri soğusun da öyle yemleyin...» demişmiş.

Yalan! Vallaha yalan... Bizi çekemeyenlerin uydurması...

Medeniyet denilen her ne varsa, ilk bizim buraya gelmiştir Cumhuriyet'ten sonra... Sözgelişi «Ailelere Mahsus» bahçe ve çayyeri ilk bizim burda icat olmuştur. Eskiden kadın kısmı, kasabanın parkına giremezdi, çay bahçesine girip çay içemezdi. Daha bizim bu komşu illerin hiçbirinde «Ailelere Mahsus» yerler ayrılmamışken, ilkin bizim burda icat oldu. Kasabanın parkını ikiye ayırdık. Bir yanı erkekler için, öte yanı da karılarıyla gelenler için... Araya bir de telörgü gerdik ve burayı sarmaşıkla da kapadık ki, ailesiyle gelenler rahat etsin itten kopuktan... Sonra «Aile matinesi» de ilk kez bizim bura sinemasında icat olmuştur. Daha bu kadar belleme, medeniyet diye ne varsa, ilkin bizim buraya gelmiş, sonra burdan dağılmıştır o yana bu yana... Hatta, bizim kasabaya sütyenin nasıl girdiğini ben çok iyi hatırlarım. 14 - 15 yaşımda olacağım. Daha o zamanlar bizim buralarda sütyen mütyen bilen yok. Dedim ya, ilkin bizim kasabaya geldi sütyen de, bizden gördüler, nice zaman sonra öbür kasabaların tüccarı da getirip sattı. O zamanlar il'de bile yoktu sütyen daha... Bizim park bahçesini gördünüz mü? Hani, alt yanda da ailelere mahsus yer vardır. İşte ailelere mahsus yerin alt yanında sıra dükkânlar vardır. O dükkânlardan biri Bezez Mırat Efendi'nin dükkânıydı. Allah rahmet eylesin, Bezez Mırat Efendi, pek ilerici bir adamdı. Yeni icat olmuş her ne medeniyet eşyası varsa, İstanbul'dan alır gelir, dükkânında satardı. O'nun zamanında dükkânın kapısı üstündeki kırmızı levhaya beyaz boyayla «Binbir Çeşit Hırdavat ve Bezez Mağazası - Mırat ve Mahdumu» diye yazılıydı. Bu Mırat Efendi çok bir ileri adam olduğundan dükkânının levhasını zamanın gidişine göre değiştirirdi. Bir zaman levhasındaki yazıyı «Cumhuriyet Tecimevi» yapmıştı. Sonra «Binbir Çeşit Tuhafiye Mağazası» yaptı. Benim söylediğim, bu dükkânına sütyen getirmesi «Binbir Çeşit Tuhafiye Mağazası» zamanına raslar. Rahmetlinin dükkânında yok, yoktu; içgiynekten tut, nal mıhına, badana kirecine, nalına, amerikan bezine dek herbişey satardı. Hatta Bezez Mırat Efendi için, «O'nun hiçbir günahı yoktur, olsa günahını da satar...» derlerdi.

Hiç unutmam, bir ilkyaz günüydü, ben kasaba parkında oturmuş, çay içiyor, yarenlik için arkadaşları bekliyordum. Uzaktan biri,

«Maaamıt, Mamıt... len nerdesin Mamıt, koş gel!» diye ünneyerek geliyor.

Yaklaşınca baktım, bizim Dursun.

«Hayrola Dursun, nedir, ne var?» diye sordum buna.

Soluk soluğa,

«Bezez Mırat Efendi, dükkânına bişey getirmiş, camının ardına koymuş. Ne olduğu kimse bilmiyor, koş gel, sen de gör;» dedi.

Meraklanıp baktım. Dursun,

«Sen git, ben ötey arkadaşlara haber verip geliyorum...» dedi.

Hem dükkâna gidiyorum, hem de «Bezez

Mırat Efendi, gene medeniyet için gerekli olan bişey getirmiştir...» diyerek koruyorum. Kimbilir nedir bu kez getirdiği... Dükkânın önüne geldim ki, amanın, kasabanın delikanlıları, yeniyetmeleri hep oraya toplanmış. Kimisi de yolda, geliyor. Dükkânın önü tıkış tıkış... Orda her ne görüyorlarsa gören, varıp falancıya da haber vereyim de gelip görsün, diyerek koşuyor. Çok geçmedi, haber bütün kasabanın yeniyetmelerine, delikanlılarına yayıldı ve Mırat Efendi'nin Bezez dükkânının önü doldu ki, parka dek yığıldık... Bizden büyük delikanlılar olduğundan, ileri geçmem kolay değil. Sonunda sıyırtarak, yanaşarak, camın önüne geldim. Arkadaşlardan biri,

«Mamıt, iyi bak da gönlün gözün açılsın oğlum...» dedi.

«Nedir o?» dedim.

«Görmüyor musun?»

«Gördüm ya, anlayamadım...»

«Hey avanak, nerden anlayacaksın...»

Bizden az kabaca bir Recep vardı,

«Şehir karısı görmemiş, ne olduğu bilinmez bunun.» dedi.

«Sen gördünde mi biliyorsun...»

O sıra Mırat Efendi kapıya çıkıp,

«Ayıptır yahu, çekilin öte... Hiç medeniyet görmediniz mi!» diye bağırınca, camı ardındakinin medeniyet gereği bişey olduğunu anladım.

Mırat Efendi'nin lâfına kimse aldırış etmedi. Biyandan arkadaşlar o şeyi görmeye geliyordu. Dursun koşarak gelmiş,

«Anladın mı, neymiş o?» diye sordu.

«Takke desem, bebe takkesi gibi...» dedim.

«O gördüğün memelik oğlum, memelik...» dedi.

«Nasıl yani?» dedim.

«Basbayağı memelik işte... İçlik yok mu içlik, hani giyinirsin... Terlik, gecelik, başlık gibi... Bu da memelik.»

Herkes birbirine soruyor. Doğrusunu bilen yok. Mırat Efendi'nin oğlu arkadaşımız olduğundan O'na sormuşlar, o da bunun memelik olduğunu söylemiş.

Her kafadan bir ses çıkıyor. Aradabir Bezer Mırat Efendi, kapı önüne dikilip «Ayıptır çekilin, siz hiç medeniyet görmediniz mi?» deyip duruyorsa da kimse ordan ayrılmıyor. «Memelik» sözünü de duyunca daha bir meraklandık.

O zamana dek analarımızın, bacılarımızın memelik kullandığı yok, görülmemiş.

«Yahu, bu memelik neye yararmış arkadaşlar?»

«Canım, bildiğimiz meme torbası bu...»

«Nerden bilmişsin meme torbasını, anan mı takıyor?..»

Bu ağır lâf üzerine bir itiş kakış, bir kavga, bir sövüp sayma...

Meme torbası olduğunu söyleyen açıkladı:

«Canım bildiğimiz meme torbası bu... Hani kuzulu koyunların memelerine takılmaz mı ki, kuzu emmesin de, anası sağılsın diye... İşte bu da öyle bir meme torbası...»

«Töbeee... Yahu, koyun sağıldığından memesine torba takılır. Peki bu şehir kadınları sağılıyor mu ki, memelerine torba bağlasın...»

«Sağılmaz ama, çocuğu meme emmez mi?»

«Emsin...»

«Kimden saklıyor öyleyse memesini torbaya koyup?»

«Besbelli kocasından... Çocuğunun hakkını babası emmesin diye...»

«Höst...»

Terlemiş bıyıkları ele gelen bizden büyük bir delikanlı bilgiç bilgiç,

«Bunları şehir kadınları takınır.» dedi.

«Neye?»

«Dik dursun diye besbelli...»

«Ulan şehir karısının ne kadarlık memesi olacak da, onu da torbaya koyup dik tutacak?..»

«Hehey... Sanki şehir karısının memesini görmüş de... Ulan, şehir karısında öyle meme olur ki, değil böyle torbaya, çuvala küfeye bile sığmaz be...»

«Yok deve...»

«Ne desem boş, görmeyince bilemezsin ki...»

«Oğlum, hiçbiriniz bilemediniz işte... Başlık neye takılır? Çocuğun başı üşümesin diye... Deden neye takke giyer? Başı üşümesin diye... Bu memelik işte besbelli, şehir avradın meemleri üşümesin diye...»

«Bana kalırsa bunlar temizlik için... Şehirli avrat bunları takınıyor ki, memeleri tozdan topraktan korunsun...»

«Isınır sıcacık, oh...»

«Mahfaza oğlum, mahfaza bunlar...»

«Ulan, mücevher mi bu, bir de mahfazaya

koysunlar...»

«Yahu, bu torbalar küçük, buna meme sığmaz ki...»

«Ulan, sen bunu sarı ineğin memesi mi belledin de torbasına sığmaz dersin... Hemi de bu, ölçü üzerine memesine göre boy boy yapılır herhal...»

Edepsizliği iyice ele alan birisi Mırat Efendi'ye sordu:

«Mırat Emice, bunu satın alacak karının memeleri, bu torbanın içine girmezse ne olacak?..»

Mırat Efendi gene kapı önüne çıkıp, hep o sözünü tekrarladı:

«Ayıptır yahu, siz hiç medeniyet görmediniz mi be?»

«Nerden göreceğiz be Mırat Emice?»

Ordan biri,

«Nasıl herkesin ayağı bir boy değilse, her kadının da memesi bir olmaz. Ayakkabıcı ayağın ölçüsünü almaz mı, işte öyle...»

«Şimdi demek, Mırat Efendi Emicem, sipariş vererek avradın memesinin ölçüsünü mü alacak?..»

«Ayıptır ayıp... Siz hiç medeniyet görmediniz mi?»

«Bunu daha ilk görüyoruz Mırat Emice...»

Mırat Efendi, kalabalığı dağıtmak için zorlayınca, bu kez yalvaranlar oldu:

«Az daha müsaade et Mırat Efendi Emice...»

«Sevabına Mırat Emice... Sevabı büyük.»

«Yahu ben hep geride kaldım, hiçbişey göremedim ki... Durun biraz şu meme kılıflarını biz de görelim.»

İtişkakış başladı. Mırat Efendi, camekânı kırılacak diye korkmakta. Dayanıyorlar camekâna, yani dayanıyoruz.

«Arkadaş, ben bunun ne olduğunu şimdi anladım.»

«Neymiş?»

«Bu şehir karılarında herbişey takmadır. İşte bu da şehir avratlarının takma memesi...»

«Hiç de değil işte... Bu memelik denilen şey, üşümesin diye yapılmış.»

«Kim üşümesin diye?»

«Kimden konuşuluyor ki arkadaş, meme elbet... Şehirli avrat, memesi üşümesin diyerek, işte bu kılıfı geçiriyor memesine... Yani, senin anlayacağın, bu memenin göyneği.»

«Sargı oğlum bu, sargı... Hastalanınca üstüne kapatıyorlar.»

«İri görünsün diyedir bu... İri ve diri...»

Recep birden daldı dükkâna. Mırat Efendi'yle bişeyler konuşmaktalar. Biz dışarda olduğumuzdan ne konuştuklarını duymuyoruz ama, Mırat Efendinin kafa kaldırmalarından, Recep her ne istiyorsa, olmaz dediğini anlıyoruz. Bunlar içerde epiy çekiştiler. Sonunda Recep çok kızgın, söylenerekten çıktı dükkândan. Yaşıtlarından biri,

«Neydi oğlum, çekişip durdunuz?» dedi.

Recep,

«Hiç... Hiçbişey...» dedi ama, sonradan Mırat Efendi'den öğrenmişler. Recep, her kaç paraysa ödeyip memeliği satın almak istemiş. Mırat Efendi de, memelik karı işidir, diyerek vermezlermiş.

Recep bozum olup dışarı çıkınca, ardından Sülüman girdi içeri. Girmesiyle, camekânda duran memeliğe elattı. Yakaladığı memeliği mıncıklıyor. Bunun üzerine Mırat Efendi'yle oğlu, Sülüman'ın üstüne atıldılar. Geri çekmeye uğraşıyorlar. Çekmeye çektiler ama, memeliği Sülüman'ın elinden kurtaramadılar. Sülüman göğsüne bastırmış, elleyip okşuyor memeliği, biyandan da yalvarıyor:

«Oh benim Mırat Emicem, her kaç paraysa vereyim bir elleyip okşaması. Parasıyla değil mi canım... Her bir ellemesi neyse ödeyeceğim yahu... Oh benim Mırat Efendi Emicem..»

Derken bu kez Recep dükkâna daldı. Az kaldı ki, Sülüman'ı vurup öldüre... Say ki Sülüman, satılık memeliği mıncıklamamış da, Recep'in nikâhlı karısına saldırmış. Sülüman'ı Recep'in elinden, memeliği de Sülüman'ın elinden zor çekip aldılar.

Demem şu ki, sütyen denilen memeliğin bizim kasabamıza girişi işte böyle oldu. Biz onun adının sütyen olduğunu bile çok sonraları öğrenebildik.

Sülüman'la Recep'in memelik yüzünden kavgalarından sonra, duyduk ki, Recep, Mırat Efendi'ye gidip, bu memeliği hangi kadın satın alırsa kendisine söylemesi için çok yalvarmışsa da, Mırat Efendi «Namuslu tüccar, müşterisini ele vermez.» deyip Recep'i savmış başından. Gelgelelim, o memelik uzun zaman satılmadı. Hep durdu Mırat Efendi'nin dükkânının camekânında. Kasabalı da, sabahtan akşama Murat Efendi'nin dükkânı önünde geçit yaptı. Yaşlılar bile gider bakarlardı da, memeliğe baktıkları belli olmasın diye, sözde Mırat Efendi'yle pazarola konuş-

ması yaparlardı. Sonradan öğrendik ki, Bezez Mırat Efendi'de memelik bir tane değil, doluymuş. Boyuna satarmış da, o camekândaki mostralık dururmuş orda. Biz bunun böyle olduğunu, bir hemşerimiz, memelik takıyor diye karısını eşek sudan gelesiye dövdükten sonra boşamaya kalkınca anladık. Çünkü o kadın, Mırat Efendi'den memelik satın almış, oysa mostralık memelik gene camekândaydı.

Memlekette ilerleme kolay olmuyor bey... Bak bugün, nerden nereye geldik. O zamanlar, bu memelik yüzünden bizim burda çok karı, kocasından dayak yemiştir. Sonunda ne oldu? Karılar üstün geldi, alıştırdılar bizi de memelik takmalarına.

Yani diyeceğim şu ki, sivri kayalar ortasında kurulmuş gördüğün bu kel-kıraç kasaba, şeytanın gebe kaldığı yerdir ve de Yahudi barınamaz bir yerdir ve de her bir zaman medeniyetin ilk girdiği yerdir. Memelik ilk olarak bizim bu kasabaya girdikten nice zaman sonra, dolaydaki kasabalarda, ilde de satılmaya başlamıştır. Yatırımın yapılacağı esas yer buradır bey...

TURİSTİK BELGEMİZİ GERİ ALSINLAR

Oranın halkı, kasabalarının il yapılması için çok uğraşmış, ama başaramamıştı. Yani büyük, nüfusu da biçok illerimizden kalabalık bir ilçeydi. İlçede yirmiden artık avukat, avukattan da çok dilekçeci vardı. Dilekçeciler, salt dilekçe yazmakla kalmaz, hemşerilerin adliyede, mahkemelerde, topuda, belediyede, daha bunlara benzer devlet dairelerindeki işlemlerini izlerdi. Mahkeme başkâtipliğinden emekli dilekçecinin yazıhanesi arı kovanı gibi işlerdi. Hele kasaba pazarının kurulduğu perşembe günleri, yazıhanesi dolar dolar taşardı.

Camlı kapının da, kapının iki yanındaki camların da üstlerine, büyük büyük harflerle yazılmış kâğıtlar yaptırılmış: «Hertürlü evrak ve muamele takip edilir», «Belediye ile ilgili her nevi ruhsat muameleleri», «Tapu ve kadastro işleri, hudut tesbiti ve hudut anlaşmazlıkları», «Hertürlü emlâk alım ve satımı. Ev, arazi, arsa, tarla, bağ, dükkân, mağaza» «Fotokopi çıkarılır», «Vergi beyannameleri tanzim edilir», «İşçi sigorta beyannameleri doldurulur», «Vergi itiraz dava ve dilekçeleri»...

Dilekçecinin dükkânına üç kişi girdi. Üçü de altmış yaşın üstünde görünüyordu. Giyimlerinden, durumları iyi köylüler oldukları anlaşılıyordu. Biri çember sakallı, uzun boylusunun sırtı kamburlaşmış, biri de şişmandı. Kapıyı hızla açışlarından, gözlerini döndüre döndüre bakışlarından, sık solumalarından bişeye kızgın oldukları anlaşılıyordu. Üçü de ayrı ayrı,

— Selamünaleyküm... dedi.

Masadaki dilekçeci, önündeki dosyadan başını kaldırmadan,

— Aleykümselam... dedi.

Masanın yanındaki sandalyelerde bir kadınla iki erkek oturuyordu. Yeni girenlerden ikisi oturdu, kamburu çıkmış olan uzun boylusu, boş sandalye olmadığından ayakta kaldı.

Sakallı olanı,

— İşin çok uzun mu? diye sordu.

Soru üzerine başını kaldıran dilekçeci yeni gelenleri tanımıştı. Saygın kişiler olacaktı ki, az önceki gibi baştan savmaca değil, bu kez yakınlık göstererek, ilkin bir «Oooo...» çektikten sonra, bir daha,

— Aleykümselam... Hoşgeldiniz... dedi.

— Hoşbulduk.

— Şimdi bitiyor, işim, şimdi...

Önünde açık dosyadaki kâğıda bişeyler yazıp dosyayı kapadı, o kadınla iki erkeğe,

— Siz, dedi, ayın onaltısında geleceksiniz. Öğleden sonra... Hadi gülegüle.

Onları başından savdı.

Üç yaşlı köylü, yer değiştirip, dilekçecinin masasına daha yakın olmak için, gidenlerden boşalan sandalyelere oturdular. Üçü de taşacak, patlayacak gibiydi. Ağızlarından her söz çıktıkça, biraz biraz boşalıyorlardı.

Sırtı kamburlaşmış olanı,

— Battık, iyice battık, hem de tüm bucak olaraktan battık... dedi.

Dilekçeci,

— Hayrola? Ne var, ne oldu ki? diye sordu.

Sakallısı,

— Hayrı da, şerri de kalmadı bunun... dedi.

Sözü birbirlerinin ağzından kaparak anlatmaya başladılar.

— Bu işin nasıl başladığını sen bizden iyi biliyorsun.

— Öyle ya, turizm belgesi istiyoruz, diye bakanlığa dilekçeyi sana yazdırmıştık.

— Sonra, turizm bakanlığından kredi almak için de...

— Dilekçemizi gene sen yazmıştın... Allah razı olsun...

— Senin yazdığın dilekçe, başkalarının yazdığına hiç benzemez.

— Herkesler dilekçesine aylarca cevap gelecek diye beklerken...

— Senin yazdığın dilekçenin cevabı hemen gelmişti bize...

— Evet, senin iyiliğini çok gördük...

— Vara hiç cevap gelmeyeydi, vara turistik belge vermeyeydiler, vara kredi almayaydık...

— Bizim başımıza bu belâyı saran, o bizim bucak müdürü olacak herifle...

— Bir de ortaokulumuzun müdürü...

— Bucak müdürünü de kandıran gene okul müdürü... Bütün düzen müdürün başından çıktı.

— O sıra müdür bizim oraya daha yeni gelmişti. Gelince...

— İlk iş olaraktan...

— «Burası dünyanın cenneti» demeye başladı...

— «Siz bu yerin değerini bilemiyorsunuz.» deyip duruyordu.

— Böyle güzel deniz başka yerde bulunmazmış... Doğrudur, sen de bilirsin ya, bizim oranın çimerliği gibi çimerlik yoktur başka yerlerde...

— Kumu yumuşaktır bir, denizi sığdır iki...

— Akıntısı, dalgası yoktur, üç...

— Bağlık bahçeliktir bizim ora...

— Okul müdürü de bunu söylüyor. «Bu sizin şarabınız üstüne dünyada şarap yoktur.» diyor.

— Bizim oranın güneşi de bir başkaymış... Ulen güneş bu be, güneşin de başkası mı olur, koca dünyaya bir güneş vermiş Allah...

— Pınarlarımız vardır, bilirsin ya sen de... Kaynak sularımız soğuktur gayet...

— Müdür, ille de bu güzellikleri değerlendirelim diye tutturdu.

— «Bu zenginliklerinizi değerlendirelim ki, size bir yararı olsun...» diyor.

— Bizimki gibi, ta deniz kıyısına uzanmış çam ormanı başka yerde yokmuş...

— Müdür, bucağımızın ilerigelenlerini, bizim gibi yaşlılarını, sözü geçenlerini bir pazar günü okula çağırdı. Hep toplandık okulda...

— İşte bu dediklerimizi anlattı uzun uzun..

— Bir doğa tutturmuş gidiyor... Bizim oranın doğası şöyle güzelmiş, böyle güzelmiş...

— Hepsinden önemlisi de, «İnsanlarınız çok iyi...» diyor.

— Evet... Gerçekten özleyizdir.

— Hani kendikendimizi övmek gibi olmasın, bizim ora insanı çok iyidir, sen de bilirsin ya...

— Eh, atadan, babadan öyle görmüşüz... Bir konuk geldi mi, nasıl ağırlayacağız diye dönenir dururuz.

— Sonra efendim, müdürün dediğine göre, bizim ora hiç kirlenmemişmiş...

— Fabrikamız neyimiz olmadığından, sularımız, topraklarımız, ormanlarımız, denizimiz temizdir.

— Müdüre, «Hep değerlendirelim, değerlendirelim deyip duruyorsun. İyi ama nasıl değerlendirelim, ne yapalım?» diye sorduk.

— Bunun üzerine Müdür, «Kolay...» dedi. «Boşuboşuna yoksulluk çekiyorsunuz.» dedi.

— «Siz cennette yaşadığınızı bilmiyorsunuz.» dedi.

— «Bu zamanda en büyük kazanç turizmden gelir.» dedi.

— İtalya'yı, Yunanistan'ı, Yugoslavya'yı, daha...

— Başka yerleri de anlattı.

— Buralarda...

— Turizmden milyonlar kazanılırmış.

— Hem de onların yerleri bizimki gibi güzel değilmiş. Kırkıraç yerlermiş.

— Onlar, güneşi, denizi, havayı satıp para kazanırlarmış.

— Yahu, Allah'ın güneşi, havası, denizi satılır mı... Hani bir zamanlar gazeteler de yazmıştı ya bir dolandırıcı varmış da, enayilere belediyenin tramvaylarını, kentin köprülerini, kulelerini, parklarını satarmış...

— Hiç olmazsa o, gene de satacağı şeyi, benimdir diye gösteriyor.

— Ya biz ne göstereceğiz? Havayı mı, güneşi mi?

— Biz gene o genç Müdür'ün aklına uymazdık ya, bizi asıl Bucak Müdürü kandırdı. Çünkü, Bucak Müdürü de Okul Müdürü'nü destekliyor. Müdür bir söylerse, Bucak Müdürü üç söylüyor.

— «Peki, bu güneşi, havayı, deniz suyunu, kırı nasıl satacağız? Tartılmaz, ölçülmez ki..» diye sorduk.

— Turistlere satacakmışız. Yeter ki, biz...

— Bikez karar verelimmiş. Ötesini, Okul Müdürü'yle...

— Bucak Müdürü, kendileri yapacaklarmış...

— İlkin, bizim oranın turistik bölge diye ilan edilmesi gerekirmiş.

— «İyi edelim...» dedik. Ama bu ilanı hükümet yapacakmış.

— Biliyorsun işte ötesini, geldik sana, Turizm Bakanlığı'na dilekçe yazdırdık ki, Bakanlığın müfettişleri bizim orayı gelip görsünler de, turistik bölge ilan etsinler...

— Allah razı olsun senden... Her zaman söyleriz, senin üstüne dilekçeci yoktur.

— Senin yazdığın dilekçeye ayına kalmadan cevap geldi.

— Filanca gün bakanlığın müfettişleri geliyormuş. Bucak Müdürü'yle Okul Müdürü, «İşte herbişey gelecek olan bu müfettişlerin elindedir. Bunları iyice yedirip içirip ağırlamalı, ödüle armağana boğmalı ki, burayı turistik bölge ilan etsinler.» dedi.

— Onların dediğine göre, bizim ora bir turistik bölge ilan edildi mi, para akarmış para...

— Hem de döviz parası ki, altından değerli...

— Müdür, «Hele bir turistler gelsin, dereden akar gibi para akar da, parayı koyacak, yığacak yer bulamazsınız.» diyor.

— Bunun üzerine...

— Ne demişler; kaz gelecek yerden tavuk esirgenmezmiş.

— Müfettişler dört kişi... Biz yaptık belki kırk kişilik ziyafet...

— Karılarını da getirmişler.

— Bir hafta kaldılar bizim orda, bir güzel teftiş ettiler.

— Sonunda bizim ora, turistik bölge ilan edildi.

— Edildi ama, turistin muristin geldiği yok.

— Şimdi n'olacak?

— Müdür, «Kalkındırma ve Turizm Derneği» kurulacak dedi.

— Biliyorsun, bu derneğin işlemini de, eksik olma, sen yapmıştın. Derneği de kurduk...

— Bir de Turistik belge almalıymışız. O dilekçeyi de sen yazmıştın da, çok beklemeden cevabı gelmişti.

— Bizim ordan sekiz-dokuz kişi turistik belge aldı. Ama gene turist yok...

— Aradan zaman geçiyor. Biz, turistler gelecek de, bizim oraya para akacak, paraları koymaya yer bulamayacağız diye işi gücü de boşldık. Turist bekleyip durmaktayız.

— Bucak Müdürü'yle Okul Müdürü, bizim Turizm Derneğinin, bir turizm şirketiyle anlaşma yapması gerektiğini söyledi.

— Peki, yapalım. Yapalım ama, para yedirmeliymiş ilkin...

— Derleyip topladık parayı... Müdürün bulduğu turizm şirketine verdik ki, bu şirket de, Avrupa'larda, Amerika'larda bizim oranın cennet olduğunu ilan ede de, turistler gele...

— Allahın güneşini, denizini, havasını satıp para kazanalım...

— Derken... Haber geldi. Falanca gün ilk turist kafilesi geliyor...

— Amanın... Amanın derim sana... Bizim orda olacaktın da görecektin... Yediden yetmişe hepimiz, turistlere hazırlanıyoruz...

— Bizim Turizm Derneği, o bizim turizm şirketinden yazılı bezler, levhalar, resimler, daha neler getirtti.

— Bunları duvarlara, camlara, kapılara astık, yapıştırdık...

— Ne yana baksan görürsün, her yerde asılı. «Turist, konuğumuzdur», «Turistin başımızın üstünde yeri var», «Turiste iyi davranınız».

— «İyi davranılırsa, bir turist bin turist getirir», «Turiste güler yüz göster», «Turistlere memleketi tanıtmak yurttaşlık görevimizdir».

— «Turistler bizi dünyaya tanıtır», «Turist döviz kaynağıdır», «Turistlere kapılarımızı açalım».

— Daha neler neler...

— İlk turist kafilesinin geleceği günü göreceksin ki, görülecek bişey... Cumhuriyetin onuncu yılında da böyle bayram olmamış... Bizim bütün bucak halkı...

— Turistleri karşılamak için yollara döküldük... Okulun çocukları...

— Başlarında öğretmenleri çıktılar yola... Okulun Müdürü, çocuklardan bir de mehter takımı kurdu ki, turistlere beğendirsin...

— Mehter takımı önde... Sonra çingenelerden de ikişer zurnacı, davulcu tuttuk...

— Ya ayıcı? Bu aklı da dağlıkçı verdi. Ayı oynatan bir çingene kiraladık. Ayıcıyla iki ayı da bizimle...

— Turistlere yağlı güreş gösterelim, dediler. Olur dedik Biyandan haber salıp pehlivanları çağırdık.

— Görülecek bişey canım... Evlerin kapılarını, pencerelerini bayraklarla, çiçeklerle, ağaç dallarıyla donattık.

— Yer yerinden oynuyor.

— Ana yolun bucağımıza dönen sapak yerine geldik, orda turistleri bekliyoruz. Bekle bekle...

— Derken... Karşıdan canlanmış paçavra yığını gibi bişey, yuvarlana yuvarlana bize doğru geliyor... Geldiler, geldiler... Amanın...

— Bir de görelim ki... Allah Allah! Bunlar insan yahu...

— İnsan olmaya insan... Yakından bakınca insan oldukları belli... Gelgelelim insanlıktan çıkmışlar.

— Toza toprağa belenmişler. Üstbaşları dökülüyor. Üstlerinde pırtılar...

— On-onbeş kişi kadar var. Saçları omuzlarında, bellerinde... Hangisi kadın, hangisi erkek...

— Belli değil... Kimisi yalınayak, başı kabak... Kiminin sırtında meşin torba, kiminin boynunda bizim sazın başka tülüsü bir çalgı..

— Entarileri, gömlekleri renk renk çiçekli ki, bizim çalgıcı çingenelerin ve çengi oğlanların ve oynak karıların giyinekleri de o kadar çiçekli ve renkli değil...

— Ben bunları görünce, cin midir, peri midir, in midir, şeytan mıdır bunlar, diye şaşıp kaldım. Öteyandan...

— Bizim oranın belediye başkanı «Nittirin ulan şurdan... Turistlerin geleceği sıra nerden çıktınız? Memleketimizi yabancılara karşı kötü tanıtacaksınız.» diyerek bunların üstüne yürüdü.

— Sille tokat girişti... Muhtar da, «Kovun şunları yoldan, turistler görmesin aman...» diye kolculara seslendi. İşte o sıra...

— Okulun Müdürü bunlarla bişeyler konuştu. Bize «Durun aman yahu, beklediğimiz turistler işte bunlar...» dedi.

— Bunların nesi, neresi turist, kasabanın deli dilencileri bile böyle olmaz... Müdür, azbuçuk İngilizce bildiğinden onlarla konuştuktan sonra, bunlar turisttir diye yemin billah etti.

— Turist demese, gelenleri döve döve sürüp hittir edeceğiz...

— Yahu, bunlar hani bizi kalkındıracaktı, köyümüze para bırakacaktı... Bunlarda para pul olsa, böyle yırtıkpırtık, yayanyapılıdak gelmezler.

— Bucak Müdürü, parayla imanın kimde olduğu bilinmez, dedi... Her neyse... Başa gelen çekilirmiş... Hükümetimiz «Turistlere iyi davranın» diye buyurmuş.

— Davullar dövüldü, zurnalar çalındı... Ayıcı ayısını oynatmakta... Öğrenci mehter takımı ziller, defler çalmakta... Alkışlar, yaşalar... Biz bu turistleri önümüze kattık, bucağa getirdiö Getirdik ama...

— Bizim Kalkınma ve Turizm Derneğimiz; turistlere ev gerek diyerekten, köyün en iyi evlerini boşalttırdı bize... Bunları eve almaya pansiyon diyorlar. Her ikişer, üçer turisti evlerimize aldık. Eh turiste, iyi davranacaksın... Konuğumuz çünkü... Başımızın üstünde yeri var... Açtık sofraları... Döktük önlerine kuzuları, pilavları... Bunlar yiyip içip yatıp gezip dolanıp denize girip, çalıp söyleyip oynayıp yaşıyorlar. Bikaç gün sonra, bu turistlerden üçünün kaldığı bir evden geceleyin feryatlar yükselmeye başladı. Nedir, ne değildir diye...

— Hep birden o eve koştuk ki, evin sahibi olan kadın, sıcak su kaynatıp turist kızları zorla leğene sokup yıkamaya kalkmış... Kızlar ağlayıp bağırmakta...

— Kadına sorduk, «Amanın, bunların hepsi bitli... Evi bit sardı bütün. Eh, uzaktan geliyor garipler, bitlenmişlerdir, diye ben de yıkansınlar dedim. Ama yıkanmıyorlar...»

— Evet, köyün evlerini bit sardı... Hiçbirinde metelik yok. Varsın olmasın, ama hepsi de tütün tiryakisi... İnsanın yüreği parçalanıyor.

— Aramızda para toplayıp bunlara cıgara alıp dağıtıyoruz. Derken bunlar, karınları doyup dinlenip kendilerine gelince, geceleri sabaha dek cıyak cıyak bağırarak sözde şarkılar söyleyip zıplayıp oynamaya başladılar.

— Kimsede uyku kalmadı... Haydi, konuktur, deyip susuyoruz... Ama olacak gibi değil... Yahu, paradan neyden geçtik, hittirip gitseler de kurtulsak demeye kalmadı, bizim oranın cennet olduğunu duymuşlar, arkadan yirmi turist daha geldi.

— Geldi ama, onlar bunlardan da beter... Öyle bir belâ aldık ki başımıza, anlatılır gibi değil...

— «Aman ayıp olmasın» diyerekten, biz yemeyip bunları yediriyoruz. Hepsi helâl hoş olsun, iyi de, başımıza bir de esrar belâsı çıkardılar. O zamana dek, bizim oralarda esrar içildiği görülmemiş, duyulmamış... Bizim bucağın delikanlıları da onlarla birlikte geceleri bağırıp çağırıp zıplamaya, derken derken esrar içmeye başladılar. Neyse ki, içlerinde ikisi, üçü, ayrılıp gidiyor. Giderlerken de, okulun duvarına İngilizce bişeyler yazıyorlar.

— Nedir bu yazdıkları diye sordum Müdür'e... Birini okudu. Diyesiymiş ki: «Sevgili Peter ve Cin Luys, sizi burda onbeş gün bekledik. Biz Katmandu'ya gitmek üzere yola çıkıyoruz. Katmandu'da buluşalım.»

— Okul duvarı, açık mektup yeri oldu. Evet gidiyorlar ama...

— Üçü gidiyorsa, onbeşi geliyor. O bizim bağlandığımız turizm şirketi, nasıl çok çalışmış ki, Avrupa'nın her bir yerinde bizim propagandamızı yapmış. Buyüzden turist doluyor. Neyse, okulların tatil zamanı geldi. Turistler evlere sığışmadığından, okulun dersliklerini turistlere verdik.

— Derslikler it ahırından beter oldu. Bunlara yemek yetiştiremez olduk... Aç bıraksak, ayıp olacak... Köyümüze gelmişler...

— Hepsi garip... Aç koyacak değiliz ya... Şanımıza yakışmaz.

— Ayrıca da hükümet, aman turistlere iyi bakın, demiş... Bizi dünyaya tanıtacaklar... Bir zaman sonra...

— Nerdeyse sayıları, bizi geçecek... Yahu, bunca ipsiz sapsız insan nerden de çıkıyor... İpini koparan...

— Haydi bizim oraya... İçlerinde çoğu Alman, Fransız, Amerikalı, İtalyan, İngiliz... Ve akla gelen gelemeyen, bildiğin bilmediğin her milletten insan var... Derken...

— Bizim delikanlılar, bu turist kızları eve kapatmaya, dağa çıkarmaya, ormana götürmeye başladılar... İşte buyüzden...

— Bitten kurtulalım derken, bir uyuz salgını başladı ki, görülmemiş bişey... Uyuz olmayanımız kalmadı... Bit biyandan, uyuz biyandan... Yahu biz...

— Hani turistlere yüzünden para kazanacaktık da... Parayı koyacak yer bulamayacaktık... Bit uyuz, esrar... Yetmezmiş gibi, bizim delikanlılarda belsoğukluğu da başladı mı...

— İnsan yüreği dayanmıyor, yalın ayaklar... Haydi kendi iki çift ayakkabımızın birini bunlara veriyoruz. Güz geldi, yağmurlar başladı. Zaten bizde yok. Olanımızı da bunlara...

— Vermeye başladık. Giysi ver, giynek ver, don ver, aba ver... Sonunda, biz de...

— Onlara döndük... Aramızda hiç fark kalmadı... İyice rezillik... Olacak gibi değil... Derken...

— Hadi delikanlılara bişey dediğimiz yok, bizim kızlardan birikisi de bu turistlerin arasına katılmadı mı... Yahu, ne ettiysek önleyemiyoruz. Bizim kızlar, oğlanlar da, turistler gibi turistlerin dilinden konuşmaya başladılar... Nasıl kendi başımıza bu belâyı sardık biz... Vazgeçtik...

— Onun parasından pulundan... Herşey biyana da, bizim oranın gençleri birer ikişer, üçer dörder, ortadan yitmeye başladılar. Aliah Aliah... Bir de öğrendik ki...

— Bizim oraya gelip de sonradan giden turistlere katılıp, bizimkiler de onlarla gidiyormuş. Kızlar da, evet kızlar da... Ne gece susuyorlar, ne gündüz; konser diyorlar, bir gürültü ki, dayanılır gibi değil... Bizi büsbütün sersemlettiklerinden, durup düşünmeye de gücümüz kalmamış. Hepsini sopadan geçirip kov ama...

— İnsan acıyor canım, hepsi aç ve cıbıl... Biyandan da radyolardan «Turistlere iyi davranın...» diye hükümetin sesi duyuluyor. Gazeteler de turistlere iyi davranılmasını yazıyor.

— Büyük kahveyi, Kalkınma ve Turizm merkezimiz olarak göstermiştik. Bigün oraya gittim. Bir de baktım, derneğin başkanı, önünde bir yazıya eğilmiş, düşünüyor. Nedir, dedim. Turizm bakanlığından yazı gelmiş. Yazıda diyesiymiş ki, bu yılın ilk sekiz ayında, geçen yılın sekiz ayına göre, memleketimize 300 bin turist daha fazla gelmiş. Turistleri iyi ağırlarsaymışız, daha da çok gelirlermiş. Bucağımızda turistler için konaklama yerleri yapmak için proje ekliymiş. Bakanlık, kredi de vere-

cekmiş.

— Bakanlık, bizim oraya her ay gelen turist sayısını soruyormuş ki, bunu bütün memlekete ilan etsin de, vatandaşlar da, aman turistler gittikçe daha çok geliyor, zengin olacağız diye sevinsinler.

— Bizim dernek başkanı, her ay bakanlığa, bize gelen turistlerin sayılarını bildirmeye başladı...

— Önümüz kış... Bu turistlerin bizden gidecekleri yok. Herhal, bize gelenler memleketlerine mektup yazıp bizim propagandamızı çok iyi yaptıklarından...

— Gittikçe daha çok geliyorlar... Onların sayısı bizi nerdeyse aşacak... Biz de aç, cıbıl kalacağız sonunda.

— Biz yandık, yandık...

— Bucağımızın yaşlıları, ilerigelenleri toplandık. Sonumuz neye varacak diye düşündük. Sonunda, bu turizmden vazgeçtik. Şimdi biz sana geldik ki...

— Bizim ağzımızdan hükümetimize çok etkili bir dilekçe yazasın ve...

— Diyesin ki, biz turizm derneğimizi kapattık ve tabelasını yaktık ve defterlerini de yaktık. Hükümetimiz...

— Bize verdiği turistik belgeyi geri alsın... Yemeyip içmeyip, verilen krediyi de öderiz, faizini de veririz tez zamanda.

— Yeter ki, turistik belgemizi geri alsın kurban olduğum hükümetimiz. Bize bir iyilik yapsın hükümetimiz de, bizim orayı turistik bölgelikten çıkarsın.

— Çünkü neden... Yeni bir yazı göndermiş hükümet derneğimize ki, turistik bölgelerde sekiz turiste bir yatak düşmekteymiş, oysa her turiste bir yatak düşmeliymiş...

— Bizim ordaki turistlerin herbirine bir yatak versek de, lâle de ikisi üçü bir yatağa doluşuyor. Ama gelgelelim...

— Bize, bizim sekiz kişimize bir yatak düşmüyor. Yatakları turistlere verdiğimizden, bir evin on-onbeş kişisi bir yatağa doluşuyoruz...

— Aman... Aman dedik...

— Sen amanı bilir misin... O kan damlayan kaleminle...

— Öyle bir dilekçe yaz ki bizim ağzımızdan hükümetimize...

— Okuyanın yüreği sızlasın da bize acısın... Ve alsınlar elimizden şu turistik belgeyi...

— Artık biz turist murist istemiyoruz ve de turistik bölge de değiliz.

Sandalyedeki üç yaşlı köylü de, içleri boşalmış çuval gibi gevşeyip yığıldılar, üçünün de kolları aşağı sarktı. Rahatlamış görünüyorlardı.

TELESKOP

Merhaba beyfendi. Dün telefon etmiştim size... Bugün için otelinizde randevu vermiştiniz. Sabah erkenden geldim. Burda, odanızdan çıkmanızı bekliyorum aşağıda. Teşekkür ederim. Acele işiniz var demek... Benimki kısa efendim. Başınızı ağrıtacak değilim. Kısaca arzedeyim. Ne yana gidiyorsunuz? Yürüyerek, öyle mi? İyi öyleyse, ben de gelirim sizinle. Yolda anlatırım. Çünkü bende bütün kitaplarınız var. Hepsini bikaç kez okumuşumdur. Buyüzden biliyorum konuyla çok ilgileneceğinizi. Konu mu ne? Arzedeceğim. Evimden çıkıyorum, evimden... Yirmidört yıldır oturduğum evimden. Hayır, kendi evimiz değil Kiracıyız. Ama olsun, alışmışız... Çocuklarım o evde doğup büyümüş. Bugünlerde, hangi bugünlerde, son yıllarda elektrikler kesiliyor ya sıksık... Geceleyin elektrik kesilmeleri, bizi ailece hiç ırgalamıyor. Çünkü biz evimizin bütün girdisini çıktısını ezbere biliriz. Karanlık diye oraya buraya çarpmayız. E yirmidört yıl bu, az değil... Dile kolay, yirmidört yıl... Çatının neresi akar, hangi odamızın hangi döşeme tahtası gıcırdar, hep biliriz. Duvar sıvasının döküldüğü yeri, dolap koyarak kapamışızdır. Durmadan damlayan musluğun altına eltası koymuştur karım, boşuboşuna su ziyan olmasın diye... Evet, evet, çok severiz evimizi ailece... Öyleyse niçin mi taşınıyoruz? Ben de size onu anlatmaya çalışıyorum. Bu zamanda durup duruken evinden taşınmayı kim ister! Evsahibimiz mi? Yok efendim, ev-

sahibimizin yüzünden değil. Melek gibi bir kadındır evsahibimiz, yaşlanmış bir melek... O bizden memnun, biz ondan. Yirmidört yılda kirasını bigün bile geciktirmiş değilimdir. O da, bigünden bigüne kiramı arttırın, demedi. Kirayı hep ben kendiliğimden arttırmışımdır. Bir ev satın almadan, o evden dünyada çıkmazdım. Ama ne yapalım ki çıkmak zorunda kaldık. Oysa ben yıllarca, emeklilik ikramiyemle başımızı sokacak bir ev alırız diye kurmuş durmuştum.

Evet, kısaca anlatıyorum. Ben asıl İstanbulluyum. Evimiz Hasköy'deydi. Babamı hiç hatırlamıyorum. Annem, dikişevinde dikiş dikerek büyüttü beni. Demek, yeteneğim varmış ki, daha çocukluğumda afiş filan yapardım sinemalara. Uzatmıyalım, kaderin rüzgârıyla İzmir'e geldim, İzmir'de yerleştim, burda evlendim. Ressam olarak fakülteye girdim. Yani memur oldum. Aylık yetmiyor. Arka arkaya iki de çocuğum olunca, aldığım aylık büsbütün yetmez oldu. Çok sıkıntı çekiyoruz. Evde karım da çalışsın diye bir trikotaj makinesi aldım. Karımı trikotaj kursuna da gönderdim. Ama pahalılığın ardından yetişilir gibi değil. Geçinebilmemiz için bize bir ek iş daha gerekli. Kafam hep bu ek işle dolu. Bi yaz gecesi, çoluk çocuk açıkhava sinemasına gitmiştik. Filmde şöyle bişey gördüm. Bir gezi yerinde otomatik bir teleskop var. Teleskobun kutusuna parayı atan, gözünü uydurup, teleskopla gökyüzünü seyrediyor

Benim kafam, hep bir ek işle dolu ya... Nereye, neye baksam, bundan nasıl para çıkarılır diye düşünüyordum. Paradan başka düşündüğüm bişey yok. Filmde ben o teleskopu görünce, kendikendime «Yahu» dedim, «Bir teleskop alsam da millete parayla gökyüzünü seyrettirsem, burdan para kazanamaz mıyım?»

Akşamları fakültedeki işimden çıkınca, alırım teleskopu, çıkarırım halkın kalabalık olduğu gezi yerine, başlarım bağırmaya: «Yurttaş, bastır yirmibeş kuruşu, aydaki daşları, tepeleri, Merih'teki yaratıkları, Venüs'teki uçurumları seyret!»

Bu iş tutar diyorum kendimce... Yalnız bişey varsa, bu teleskobu nerden almalı, nerden getirtmeli?

Kendisine çok iyilikler ettiğim bir delikanlı vardı. Almanya'ya işçi gitmişti. Biriki yıl orada kaldıktan sonra yurda izinli dönmüş. Yapılan iyiliği unutmayan bir insanmış. Bizim eve geldi, «Ağabey, her ne istersen, sana Almanya'dan getireyim.» dedi. Biz istediklerimizi Türkiye'de bile alamazken, bir de Almanya'dan nasıl getirtiriz? Para nerde? Ama o delikanlı, ille de iste bişey de getireyim, diye çok üsteleyince, birden aklıma teleskop geldi. Filmde gördüğüm teleskopu anlatıp,

«Bulabilirsen bana öyle bir teleskop al, ama en uzağı göstereninden olsun. Her kaç paraysa veririm.» dedim.

Delikanlı kendisinden bişey istedim diye bayağı sevindi. Ama ben, teleskopu isteristemez, birden aklım başıma gelip,

«Aman, ben sana teleskopu al, diye mektup yazmadan, sakin teleskopu alma! Sen önce, benim istediğim gibi teleskopu bul, bana mektupla bildir. Ben sana al, diye mektup yazarsam alırsın, yazmazsam almazsın.» dedim.

«Ağabey, para için çekinme, her kaç paraysa ben verir alırım, buraya da getiririm. Sen sonra bana, elin genişleyince ödersin.» dedi.

«Aman olmaz.» dedim yine.

Neden olmayacağını da anlattım. Efendim, benim askerliğimi yaptığım kışla, kentin kıyısındaydı. Hatta kentin içinde de denilebilir. Bizim er arkadaşlar, pencereleri bizim kışlaya bakan bir apartımanın dördüncü katından bir herifin elinde dürbünle gece gündüz bizim kışlayı incelediğinin farkına varmışlar. Onbaşım, böyleyken böyle, diyerek bana anlattılar. Ben de üstüste bikaç gün dedikleri yere baktım, gerçekten de bir herif, elinde dürbün, bizim kışladan yana bakıyor. Ne diye bakar dürbünle kışlamıza bu herifi? Belli ki casus... Çavuşa söylesem, çavuş gidip teğmene haber verecek, o girecek teğmenin gözüne. Ben, çavuşa hiçbişey söylemeden, doğrudan, hem de gidip yüzbaşıya anlattım. Yüzbaşı bana,

«Aferin... Türk askeri böyle dikkatli olmalı. Biz düşmanlarla çevrilmişizdir. Her bir daim uyanık olacağız.» dedi.

Üç-dört gün sonra, o herif pencerede görünmez oldu. Hemen tutuklayıp askerî mahkemeye vermişler. Bir zaman sonra o erlerle beni de tanık olarak mahkemeye çağırdılar. Mahkemede adamı gördük. Herif iğne ipliğe dönmüş. İki gözü iki çeşme ağlayıp hakime şöyle yalvarıyor:

«Efendim, benim dürbünle geceleri ve gün-

düzleri, evimin penceresinden devamlı baktığım doğrudur. Ama ben askerlerimize bakmadım, kışlamıza bakmadım. Kışlanın kırk-elli adım ötesinde bir ev vardır. Hep o eve bakardım. Çünkü ben, affedersiniz, ruh hastasıyım. Röntgenciyim. O evde yeni evli bir çift oturur, pencere gergileri de sıksık açık durur. İşte oraya bakıyordum.»

Askeri hakim bana sordu. Ben de gördüklerimi anlattım:

«Bu adam, elinde dürbün, gece gündüz pencereden bakar.»

Adam,

«Ben röntgenciyim, ben dikizciyim. Bizim evden kışlanın mutfağı görünür. Mutfağa kaç çuval patates, kaç çuval sovan girdiğini mi seyredeceğim efendim...» deyince, hakim bunu, mahkemenin mehabetini bozuyor diye çok sert azarladı.

Mahkemeden çıkınca, içime bir pişmanlıktır düştü. Yahu, bu adam, dediği gibi, yani patates, sovan çuvallarını mı casuslayacak... İşin şakası yok, adamın cezası çok çok ağır. Kışlaya dönünce yüzbaşı beni çağırıp,

«İki gözünü açıp dikkatli olduğun için sana onbeş gün izin çıktı.» dedi. Onbeş gün izini alıp da çıkınca, adamın casusluğuna inanır gibi oldum. Bir de asılırsa herif, belki de iki ay izin verirlerdi bana...

Neyse efendim, başınızı ağrıtmayayım, adam epiyce hapis yattıktan sonra beraat edip hapisten çıktı.

Almanya'da çalışan delikanlıya, bana teleskop almasını söyler söylemez, askerlikteyken geçen bu olay aklıma geldi. Adam, el kadarlık dürbünle baktı diye aylarca hapis yatıp kellesini zor kurtarınca, ya top namlusu gibi upuzun borusu, üç ayaklı sehpası olan koskocaman teleskop yüzünden benim başıma neler gelebilir, diye düşündüm. Beni bir korkudur aldı. Ama beri yandan teleskopla da para kazanacağıma inanıyorum.

O dediğim delikanlı Almanya'ya gitti. Bisüre sonra da, «Burda istediğinden daha iyi bir teleskop buldum, alayım mı?» diye yazdığı mektubu bana geldi. Ben de, «Alma, benden haber bekle!» diye cevap yazdım. «Almanya'dan bir teleskop getirip burda halka parayla baktıracağım için, bu teleskopun getirilmesine müsaade edilmesini rica ederim.» diye Vilâyete bir dilekçe verdim. Ama ben memur olduğumdan, dışarda başka iş yapamam. Aylıklarıyla geçinemediklerinden, bizim başka memur arkadaşların, öğretmenlerin filân kurdukları ek işleri resmen karılarının üstlerine yaptıkları gibi, ben de dilekçeyi karımın adıyla verdim.

Karım da öyle bir zavallı ki, bunca yıl evi yöneteceğim, çocuklara baakcağım diye, biyandan trikotaj makinesinde çalışmaktan, biyandan ev işlerinden, çekiler çeke çeke kurumuş kurumuş da kuru bir dal gibi kalmış.

Vilâyete dilekçeyi elden götürünce bana orda kuşkulu kuşkulu bakmaya başladılar. Eski dosyaları açıp karıştırdılar.

«Şimdiye dek hiç böyle bir işlem geçmemiş... Teleskop dosyası açılmamış» diye şaşıp şaşıp kaldılar. Böyle bir işlem geçmiş olsa, eski işleme bakıp ona göre işlem yapacaklar. Beni Vilâyette o şubeden bu şubeye, bu şubeden şu şubeye, ordan oraya, masadan masaya, odadan odaya dolandırıp durdular. Kimisi,

«Nerden aklına geldi teleskop kardeşim...» diyor.

Kimisi,

«Başka yapacak iş kalmadı mı memlekette?» diyor.

Günlerce Vilâyetin şubelerinde, ordan oraya gittim. Sonunda içlerinden bir şubenin müdürü,

«Sıkıyönetim varken, biz teleskop işine karışamayız. Teleskop sıkıyönetimi ilgilendiren bir konudur. Sen bu dilekçeni sıkıyönetim komutanlığına götür.» dedi.

Altı ve arkası havale yazılarıyla dolu olan dilekçemi sıkıyönetim komutanlığına götürüp kaleme verdim. Kayıt numarasını da aldım.

Beklerim, beklerim cevap yok... Aradan biriki ay geçince, dayanamayıp sıkıyönetime gittim. Beni orda bir binbaşıya gönderdiler. Binbaşı,

«Senin bu teleskop işi, üç toplantıdır konuşulup tartışılıyor. Bir çözüm yolu bulunamadı. Bunu sen iyisi, Merkez Komutanlığına bildir.» dedi.

Anladım ki, benim teleskop işini başlarına gelmiş bir belâ gibi, birbirinin üzerine atıyorlar. Ne yaparsınız, aldım dilekçeyi, götürdüm Merkez Komutanlığına. Bekle ha bekle, cevap yok... Biyandan da, Almanya'daki işçi delikanlıdan «Ağabey, her zaman teleskopun böylesi bulunmaz. Çok uzakları, gökyüzünü, yıldızları, avucunun içi gibi gösteriyor. Kaçır-

mayalım, gel şu teleskopu alalım...» diye mektuplar geliyor. Karım biyandan,

«Git de sor, ne oldu?» diye üsteliyor.

Ben de bilirim gidip sormasını ama, biz de askerlik yapmış insanız, Merkez Komutanlığına zırtpırt gidilmez.

Neyse, hiç unutmam, o gün cumartesiydi. Karıma, çalıştığım yerden iki saatliğine izin alıp pazartesi günü, Merkez Komutanlığına gidip teleskop için kararlarını öğreneceğimi söyledim. O cumartesi pazardan ev için öteberi, yiyecek şeyler alıp dönüyorum. Bizim evin olduğu sokağa girdim. Sokak her zamankinden kalabalık. Evlerin pencerelerinden de kadın başları sarkıyor.. Sokak üstünde bakkal, manav gibi biriki dükkân vardır. Dükkân sahipleri, kapı önlerine çıkmışlar. Kimisi öbek öbek toplanmış, ağız ağıza, kulak kulağa vermiş, alçak sesle konuşuyorlar. Hepsinin de başı, bizim eve dönük.

Önünden geçerken bakkala,

«Hayrola, nedir, ne oluyor?» dedim.

Bakkal, bunca yıllık komşumuz, beni görünce, birden arkasını dönüp dükkânına girdi. Allah Allah! Manava doğru yürürken, beni gören Manav da arkasını çevirip içeri girdikten başka bir de dükkânının kapısını kapadı. Üç-dört komşu ayakta durmuş konuşuyor. Onlara yönelmemle, herbiri biyana dağıldı. Kapı karşı komşumuzla gözgöze geldik. Birden gözünü kaçırıp başını havaya kaldırdı. Gökte bişey aranıyormuş gibi, bir zaman gözlerini dolaştırıp başını yere indirmedi. Kime baksam, başını benden öteye çeviriyordu. Penceredeki kadınlara baksam, ya içeri giriyor, ya başka yana bakıyorlardı. Selâm veriyorum, kimse selâmımı almıyor. Bu ne iştir, hiç anlayamadım. Oysa beni bizim mahallede yediden yetmişe herkes sever, beni de, karımı da, annemi de... Dedim ya, yirmidört yıldır o sokakta oturuyoruz. Mahallenin en eskisi sayılıyoruz. Bizden eski, biriki aile var.

Bizim eve yöneldim. Kapı açık. İçeri girdim, annem iç eşikte oturmuş, ağlıyor.

«Ne oldu?» diye sordumsa da, ağlamaktan anlatmaya gücü yok. Odalara girdim ki, aman Tanrım! Düşman işgal etse, o da böyle yapmaz. Yataklar, döşekler, yastıklar ortalıkta... İç çamaşırları. elbiseler ortaya dağılmış... Herşey didik didik... Hani hallaç pamuğu nasıl atar da, pamuklar kabarır, çok görünürse, işte evin içi de öyle... Yatakları, yastıkları, yorganları paralayıp, pamuğunu ortalığa saçmışlar.

Annem ağlamaktan konuşamıyor. Komşular derseniz, yüzüme bakmıyor. Neyse, annemi suskunlaştırıp ne olup bittiğini ondan öğrendim.

Bizim evin arkası bahçedir. Bahçe duvarı da yüksektir. Bir saat kadar önce, o yüksek bahçe duvarından tomsonlu, tüfekli askerler bahçeye atlamışlar. Onlar bahçe duvarından atlayıp, kimisi pencerelerden bacadan, bahçe kapısından içeri saldırırken, onlardan daha kalabalık yine silâhlı askerler de sokak kapısını omuzlayıp içeri dalmışlar. Karımla anneme, silâhları doğrultup,

«Kımıldamayın!» dedikten sonra, evde yatak yorgan, minder döşek gibi, yastık mastık gibi her ne varsa paralayıp parçalayıp dağıtmaya başlamışlar.

İnşallah evimize buyurursunuz da görürsünüz, karım zaten üflesen uçacak gibi. Zavallı ağzını bile açamıyormuş. Annem, ne aradıklarını soruyorsa da,

«Elbet aradığımız bişey var!»dan başka karşılık alamıyormuş.

Evin her yanını, her yerini iyice arayıp tarayıp darmaduman ettikten sonra karımı almışlar, kapıda bekleyen cipe bindirip götürmüşler. Cipin arkasından da, motorlu araçlar manevraya çıkmış gibi, askerî araçlar izliyormuş. Yine onlardan Allah razı olsun ki, nereye götürdüklerini söylemişler. Yoksa karımın izini bir haftada bulamazdım. Merkez Komutanlığına götürmüşler. Ben de gittim. Orda yalvar yakar, teleskop yüzünden karımı tutukladıklarını öğrendim. İyi ama, cumartesi olduğundan, Merkez Komutanlığında bir yetkili yok ki, durumu anlatayım.

Kime yalvarsam, «Karımı bırakın, onun hiçbir suçu yok. Teleskopu ben getirecektim, dilekçeye karımın adını yazdım.» desem,

«Biz karışmayız, komutan bilir.» diyor.

«Komutan kim?»

«Kurmaybaşkanı.»

«Nerde?»

«Burda yok.»

Bir uğurlamaya gittiğini, akşama doğru geleceğini söylediler.

İkindiye doğru Kurmaybaşkanı içeri girince, ben ağlayarak ayaklarına kapandım.

«Efendim, teleskop getirmekten vazgeçtim. Ne olur karımı bırakın. Karım hastalıklıdır, da-

yanamaz. İlle tutuklayacaksanız, karımın yerine beni tutuklayın. Zaten, teleskopu da ben getirtecektim. O zavallının bişey bildiği yok. Yalnız memur olduğumdan, dilekçeye karımın adını yazdık. Teleskopu istemem... Ellerim kırılaydı da o dilekçeyi yazmaz olaydım. Bundan sonra teleskopun lâfını bile ağzıma almam.»

Ağlıyorum, yalvarıyorum ki, işte o kadar.

Kurmaybaşkanı, teleskop dilekçesini hatırladı.

«Biz tevkif kararı çıkarmadık karın için...» dedi.

«Aman efendim, karımı tutukladılar. Şimdi burda.»

Kimin tutukladığını yanındakilere sordu. Bir binbaşı, tutuklama emri olduğunu, ayrıca evinde aarma yapıldığını, tutuklama emrine, tehlikeli kişi, diye yazdıklarından, tomsonlu erlere evine baskın verilerek getirildiğini söyledi.

«Getirin emri.»

Yazılı emri getirdiler. Gerçekten de karımın tehlikeli olduğu, evin dikkatle aranması, tutuklanması emirde yazılıydı.

Kurmaybaşkanı şaşırdı.

«Kim yazdı bu emri?» diye sordu.

Yazıcı çavuş yazmış.

«Çağırın yazıcı çavuşu.»

«İzinli çıktı efendim.»

Yazıcı çavuşu evinden alıp getirdiler. Yazıcı çavuş emrin müsvettesini bulup çıkardı: «Teleskop müracaatının sürüncemede bırakılmayarak acele tedkiki...» diye yazılıydı. Yazıcı çavuş, Kurmaybaşkanına,

«Efendim» dedi, «bu sabah bana verilen yüzonbeş tevkif emrini daktilo ettim. Bütün yazılar, hep tevkif, tevkif, tevkif olduğundan, onların arasında bu «tetkiki» yazısını da tevkifi olarak okumuşum. Teleskop için tevkif olunca da arama yapılmasını eklemişim, öbürlerinde olduğu gibi.»

Kurmaybaşkanı, karımın başına gelene çok üzüldü. Hemen karımı bıraktırdı. Benim dilekçemin altına da «Hiçbir sakıncası yoktur. Teleskopu getirme izni verilmiştir.» diye kendi eliyle yazıp, imzalayıp mühürledi, dilekçeyi bana verdi.

İşte efendim, yazmanızı rica ettiğim konu bu... Ne olur, bunu acele yazın. Niçin acele ediyorum, biliyor musunuz? Bu olayın kahramanları, tanıkları hepsi yaşıyor. Onlar öldükten sonra yazılırsa, kimse inanmaz buna. İşte bunun için hemen yazmanızı rica ediyorum. Hikâye gibi değil, aynen yazın, size anlattığım gibi... Çünkü olay da aynen böyle oldu.

Teleskop mu? Haa, müsaadeyi alınca, teleskopu getirttim efendim. Hergün, işten çıkınca, evden teleskopu alır, Kadifekale'ye giderdim. Orası gezi yeridir, kalabalıktır.

«Yurttaş, ay'ın üstündeki astronotları, kozmonotlar görünüyor. Yıldızlar, tutacakmışsın gibi... Merih'in dağlarını, Venüs'ün ovalarını seyret!» diye bağırıyordum. Millet kuyruğuna giriyordu. Allah bin bereket versin, memur aylığımdan daha çok para kazanıyordum. İlkin yirmibeş kuruşa seyrettiriyordum. Yaşam pahalılanınca elli kuruş yaptım ben de... Bikaç yıldanberi, kaynatama verdim teleskopu. Yoksuldur. Şimdi o çalıştırıyor, evinin geçimini sağlıyor. Fiyatı o da yükseltti isteristemez, bir liraya gösteriyor. O kadar yakın görünüyor, ayın dağları tepeleri açıkseçik seçiliyor ki, her bakan memnun...

Kaynatam yaşlı olduğundan teleskopu akşama doğru çıkarıyor. Size de göstereceğim, görün görün... Görülecek, seyredilecek bişey çünkü...

Evden taşınmak mı? Niçin mi taşınıyoruz? Öyle ya, asıl onu anlatacaktım size. Evden taşınmak zorunda kalışımın nedeni, işte o teleskop yüzünden evimizin basılıp karımın da tutuklanması yüzünden. Çünkü, o güne dek komşularımızla gül gibi geçinip giderken, o günden sonra komşular bize soğuk davranmaya başladılar. Soğuk da söz mü, düşman gibi gördüler bizi. Mahallenin muhtarı, oysa O'nun muhtar seçilmesi için ne kadar da uğraşmıştım, gerektiği zaman çocuklarıma iyihal belgesi vermez, ikamet belgesi vermez, türlü zorluk çıkarır. Hatta muhtar, bizim için «Onlara yakın olmaya gelmez, sizin de başınız derde girer. Evinizin basılıp aranmasını, tutuklanmak istiyorsanız, selâm verin onlara...» diyormuş mahalleliye. Yan yan bakmalar... Uzaktan lâf dokundurmalar... Görmezden gelip baş çevirmeler. Daha da neler, neler... Çocuklarım buyüzden ağlar akşamları...

Bu teleskop olayı geçeli yedi yıl oldu, hâlâ mahalleli bize düşman gözüyle bakıyor. Hatta düşmanlıkları, ilk gündekine göre gittikçe arttı.

Kendim söylüyorum, haber gönderiyorum.

Yahu komşular, etmeyin, eylemeyin, bizim hükümetimizle, askerimizle bir alışverişimiz yok. Casusluktan filan da kuşkulu değiliz. Bir yanlışlık olmuş. Gidip düzelttik. Üstelik, teleskopumuzu getirmemize de izin verildi. İşte görüyorsunuz, teleskopla para da kazanıyoruz rahatça...»

Ama kime söylüyorsun!..

Dişimizi sıkıp yedi yıl bu düşmanlığa dayandık. Dayanamayıp da ne yapacaksın... Kiralar ateş pahası, Neyse geçenlerde emekli oldum da, yüzbin küsur lira ikramiye verdiler. Sözde ikramiyeyle ev alacağız diye yıllarca hayâl kurmuştuk. Yüzbin liraya ev alınır mı hiç! İyice bir yerde, güzel bir kat bulduk kiralık. Bir yıllık kirayı da peşin verdik. Yeni evdir diye biraz da eşya aldık, o eski pılıpırtıdan da kurtulduk. Bizim ikramiye de suyunu çekti. Neyse, sağlık olsun... Bizi düşman gören o mahalleden kurtuluyoruz ya, bu yeter bize...

Lütfen yazın bu başımıza gelenleri... Çünkü hepsi hayatta, hepsi biliyor. Başınızı ağrıttım, bağışlayın. Teşekkür ederim. Hoşça kalın...

MEMLEKETİN BİRİNDE

1905

AZİZ NESİN VE HALK MASALLARI

Ünlü yazar Aziz Nesin, bir süredir mizah hikâyelerinde olduğu kadar oyunlarında da masal motiflerini, anlatım tekniğini kullanıyor. Çok yazmak zorunda oluşu, onu, sürekli olarak yeni temalara götürünce, elbette eski halk masallarının ve hikâyelerinin gür kaynağını da yoklamadan edemeyecekti. Kendi mizah ölçüleri ile dil anlayışı kadar «toplumcu öğreti» amaçları da onu «**masal ve halk hikâyeleri**»ndeki uygun anlatıma itiliyordu. Bundan dolayıdır ki, 1958 yılından sonra «büyükler için masallar» yolunu denedi. Halk masallarını henüz gerektiği ölçüde derlememiş, yeteri kadar araştırıp tanımlamasını yapmamış bir ülkede, onun, masalı yenileyerek, gittikçe daralan kendi hikâyecilik yolunu açabilecek bir denemeye girişmesi, ilgi çeken bir yenilik olarak beliriyordu. Bizde masallar, bölgelerde, aldıkları düzenle, motif sıraları, biçimleri iyice bozulmuş söyleyişler halinde not ediliyor, radyolarda ise eski profesyonel masalcılara has tekerlemelere boğularak karıştırılıyor, motif sıraları, temel biçimlerindeki yalın anlatım güzelliğinin farkına bile varılmadan, çocukları oyalayan bir gevezelik seviyesine indiriliyordu. Aynı şey çocuklar için çıkartılan dergi ve kitaplarda dayürüy üp gidiyordu. Varyantların karşılaştırılmasiyle, temel düzendeki anlatım ve motif sırasının yeniden kurulmasına giden Grimm Kardeşler'in «Urform - Temel düzen» anlayışına gidilmiyor; Andersen'in ise masallarını çocukları için yazdığı sanılıyor, çok zarif bir anlatımının altına sakladığı o belli belirsiz «ironi ve toplum eleştirisinin» farkına bile varılmıyordu. Aziz Nesin, geçim derdiyle çalakalem yazmak zorunda kaldığı mizah hikâyeleri çıkmazından, bu sefer de ağzı kalabalık, çenesi düşük «masalcı baba» tekerlemelerinin çıkmazına düşebilirdi. Ama düşmedi. Halk masalları, fıkraları, meddah hikâyelerinin temaları kadar, anlatım tekniklerini de, çözümleyici bir dikkatle yapılarından iyice ayırarak, kendi kurduğu bir yeni anlatım düzeninde kullanmaya yöneldi. Masalı şiirde kullanınca, ne motiflerinde, ne temalarında aslındaki masal şiirinden kopmak mümkün olamadığı halde, Aziz Nesin, bu masallarına aldığı unsurları asılları tanınmayacak ölçüde yeniden işleyerek kullanmış.

Aziz Nesin, 38 kitabına dağılmış olan mizah hikâyeleri ve romanlarında, yer yer, «masal ve halk hikâyeleri» temaları, motifleri, anlatım teknikleri, formüllü deyiş ve tekerlemelerini geniş ölçüde kullanmış, kendi hikâye anlatım dilinde, halk hikâyeciliğinden geniş ölçüde yararlanmıştı. Bu konuşmada onun yalnız son iki kitabına derlediği masallar üzerinde durulacaktır.

Memleketin Birinde (1958) adındaki ilk mizah masalları kitabında başlıca iki anlatım tekniği kullandı. Bunlardan ilki, kitabının büyük bir bölümünü kaplayan, masal düzeninde anlatılmış, hepsi de günümüzün toplum ve politika sorunlarına, yüze gelen kişilere değinen hikâyelerinde görülür. Amaçları ve allegorileri iyice belirlenmiş olan bu hikâyelerine, aslında masaldan çok «meddah anlatımı» demek gerekiyor. Üstelik yazarın hikâyeciliğinde, oldum olası, sözlü halk hikâyeciliğindeki anlatım şekillerinin büyük etkisi olduğundan, bu yeni hikâyelerinde «meddah anlatımına» iyice kayması onu yadırgatmamış. Giriş, geçiş ve bitiriş formüllerinde, masaldan iyice uzaklaşan, üstü iyice açılmış ironili taşlamalarla sert bir toplumcu gerçekçiliğe bağlanan bu hikâyelerinde, bizdeki eski meddahların, dinleyicilerine göre zaman zaman kullandıkları, o kesin, hızlı ve sert anlatımla vurucu bir etkilemeye ulaşmak istediği görülüyor. Aziz Nesin, «faydacı sezgisi»yle, masallardaki hayâl unsurları ve motif sıralamaları, formüllü deyişlerin altında saklanmış kapalı düşüncelerin çıkmazına düşmemiş, halk hikâyeciliğinin gerçekçiliğe en yakın bir koluna aşılanmaya çalışmış, yer yer kullandığı masal unsurlarının üstlerini, halkın anlaması için, iyice açarak belirlemiş «toplumcu öğreti» amacını daha etkili hale getirmiş.

Bu kitabında denediği ikinci yol da eski hayvan hikâyelerini (fable) yenileştirerek yaz-

masıdır. Yazar, bu hayvan hikâyelerini yazarken, eski toplumlardaki kullanılış düzenin de farkına varmış görünüyor. Bunlardaki «saldırı ve satir» gücünün yanında «politik öğreti» gücünün de, iç içe oluşunu iyi anlamış. Eski toplumlar, çeşitli kaynaklardan gelen karmaşık baskılar altında, halka ulaşan politika tartışmasının yoksunluğunu, bu soy hayvan hikâyeleriyle kapatmak yolunu tutmuşlardı. Eski toplumlarda olduğu kadar, bugünkü köylüler arasında da, hayvan hikâyeleri, toplum çatışmalarını ifade etmede kullanılıyor. Aziz Nesin, bu türün etkileyici gücünü henüz yeteri ölçüde hikâyelerinde kullanmadığı halde, tek perdelik bir komedisinde başarıyla denedi: Bu yıl içinde Sermet Çağan'ın sahneye koyduğu **Ah Biz Eşekler,** Kastamonu'dan derlenmiş bir hayvan hikâyesine dayanıyordu.

Bu kitabın ikinci bölümünde, ilk bölümde yaptığı gibi, çağımızın şartlarına uygun yeni meddah hikâyeleri kurma yoluna girmiyor. Burada eski halk hikâyelerini, gerçekçi özlerinden yararlanarak, yeniden işleme yoluna gidiyor. «Merhumun Vasiyeti», «Tamburanın Teli», «Pırtlı Masal» gibi örneklere bakılınca, bunların masallardan çok eski, halk hikâyelerine bağlanabileceği görülüyor. Bütün bunlar, Aziz Nesin'in, kendi anlatım yoluna yatkın temleri araştırırken, rasgele bir beğeninin peşine takılmadığını göstermektedir.

Bu alanda ikinci kitabı **Hoptirinam** (1960) ile, masal anlatımı yoluna yerleşeceği, eski halk hikâyeleri malzemesini keyfince kullanacağı artık iyice anlaşılmaktadır. Aziz Nesin, bu örneklerde, aslında «formüllü ve kalıplı» bir anlatım düzeni olan halk hikâyeciliğinin yerleşmiş kural ve ölçülerini hayli aşıyor, masal ve halk hikâyelerinden aktardığı unsurları kendi anlatımında baştanbaşa değiştirerek özgürce kullanıyor. Ünlü bir masal giriş formülünü şöyle değiştiriyor: «Bir varmış, iki yokmuş... Eski günlerde yeryüzünün bir ülkesinde hiçbişey yokmuş. Hiçbişeyi olmayan bu ülkenin bir padişahı varmış», «Bir varmış, bir yokmuş... Kiminde az olan, kiminde çokmuş. Karnı tok olanın gözü aç, gözü aç olanın karnı tokmuş. Vur vuranın, kır kıranın, Ali kıran baş kesenin çok olduğu bir yerde, bir zamanda bir ülke varmış». Burada hem formül düzenini, hem de özü ve kullanış şeklini değiştiriyor. Masalın başında giriş olarak kullanılan bu çeşit formüller, dinleyiciyi hazırlar, gündelik ilgilerden uzaklaştırır, oyunlu bir başka dünyanın gerçekdışı havasına götürür, masalcının gerekli gördüğü «büyülenme»yi sağlardı. Burada ise, uzak bir teknik yansımayla, giriş formülü, uyarıcı, düşündürücü bir yönde kullanılıyor. Formülün masaldaki özünde, anlatılanın «yalan» olduğunu, «belli olmayan bir zamanda, bilinmeyen bir ülkede» geçtiğini anlatma, temel ilke olduğu halde, Aziz Nesin, bu işlerin çağımızda, hem de aramızda olup bittiğini daha işe girişirken haber veriyor. Masal anlatım tekniğinden aldığı bu unsuru kullanıştaki özgürlüğü, Aziz Nesin'in masallardan, öze, yapıya bağlı kalmadan, yalnız anlatım tekniklerindeki ve dillerindeki güçlü anlam zenginliklerinden yararlanmaktan ileri geçmek istemediğini gösteriyor. Bundan dolayıdır ki, onun masallarını, halk ve hayvan hikâyelerini doğrudan doğruya belirli örneklere bağlamanın imkânı yoktur. Varsa da, bunların sayıları pek azdır. Bu yeni hikâyelerinin bir iki yerine serpiştirilmiş bir iki motif, masallık deyimler, yeniden biçime sokulmuş tekerleme ve formüller kullandıktan sonra, Aziz Nesin, alabildiğine hızlı tempolu bir anlatıma geçiyor, ama arada sırada da masal yazdığını ansıyor, meddahlığa girişiyor. Bu düzende, onun, kendi eski mizah hikâyesiyle halk hikâyesi anlatım düzenlerini karıştırarak aşılamaya, yeni bir bileşim yapmaya giriştiği görülmektedir.

Onun mizah hikâyeciliği ile halka yönelişindeki amaçla, eski hikâyecilerin hem teknikleri, hem de amaçları bakımından uygunluk derecesine varan bir yakınlık bulunduğu anlaşılıyor. Eski hikâyeciler de, tıpkı onun yaptığı gibi, fırsat buldukça halk karşısında, hem de uygun yerlerde, çağlarının yüze çıkan sorunlarını, göze batan kişilikleri, azgın tutkuları «lisan-ı münâsiple» yerdikleri ve taşladıkları, becerebildikleri ve dinleyicilerinin anlayışlarının mümkün kıldığı ölçüde de, sert taşlamalardan toplum eleştirmelerine kadar uzandıkları oluyordu. Halk diline ve geniş okuyucu kitlelerine bağlanma zorunluluğu, Aziz Nesin'i, bu işe yarar ve etkili yolu bulmaya götürmüştür kanısındayım.

Yazımın bundan sonrası, Aziz Nesin'le, 13 Mart 1966 pazar günü yaptığım bir konuşmaya ayrılmıştır. Burada onunla, masalı nasıl, neden kullandığı üzerinde konuştuk. Bu konuşmaların yukarıdaki görüşleri desteklediği

görülecektir.

T. ALANGU — Çocukluğunuzda çok masal dinlediniz miydi?

AZİZ NESİN — Bizim kuşaktan bir Türk yazarı masal dinlememiş olsun?.. Bu mümkün müdür acaba? Ben «masal - edebiyat» ilişkileri üzerinde şöyle düşünüyorum: Masaldan esinlenerek masal yazılmalıdır. Benim için olumlu ve yararlı etki, masalın bir yazarı, dolaylı yoldan etkilemesidir. Okuduğumuz yazarı, yada masalı ele alarak yazarsak bu taklit olur. Bize batı etkisi hep bu taklit yolunda gelmiştir, hâlâ da sürüp gidiyor. Biz batıda yaşadığımız için aslında taklit de mümkün değil. O zaman ezici ve kişiliği yitirici ve «baskı-etkilenme» altında kalıyoruz. Oysa biz hâlâ dil ve hikâye anlayışımızla «masal ve meddah» geleneğinin sürekli «havası içinde» yaşıyoruz, bu ortamdan çıkmadık hâlâ. Bir Türk yazarı masal dinlememiş ve okumamış da olsa, yine de bu ortamın dolaylı etkileri altında eserlerini meydana getirir. Oysa bir batı yazarından, ancak «taklit» yolu ile yararlanmak mümkündür. Onun ortamında değiliz ki, olumlu etkisi olsun. Etki aslında dolaylı yoldan olmalıdır. Bundan dolayıdır ki, bütün Türk yazarları, az veya çok, masalın etkisindedirler. Bizim bütün masallarımız birçok bakımlardan batıdakilerine benzemez. Bundan dolayı gerçeğe dayanır. Masal yaratan kafa gerçekleri gereksiniyorsa, fantazi yapamaz. Dışarıdan nakletse bile gerçeğe indirgemek zorundadır. Masal bu anlamda, bir fantazi olarak, ucu ekmeğe dayanan politika sorunları içinde çalkalanan, bunların baskısı altında bulunan insanlar için mümkün değildir. Halk başkaldırmıyorsa, hakkını gerektiği kadar arayamıyorsa, bu durumuna ancak bir edebî kılık veriyor. Bu anlamda, biz de masalı kullanırken gerçekçi kalıyoruz, bununla çağımızı anlatıyoruz.

Burada açıkça, Aziz Nesin'in kendi masal anlayışını görüyoruz.

Bu anlayış bütün masalları içine alan, türlerine göre belirlemelere yönelen, bilimsel bir anlayış değil elbette. Örneğin Türk masallarındaki fantazi unsurunu reddedişi yanlış bir belirleme. Ama onun masal anlayışını, kendi anlamında kullandığı masal unsurları açısından alırsa, söyledikleri ile yaptıkları arasında tam bir uygunluk olduğu görülüyor. O, masalı, kendi işine yarayan yanı ile alıyor, işe yarar oluşları bakımından değerlendiriyor.

T. ALANGU — Mizah hikâyelerimizin ve başka yapıtlarınızın hangilerinde masalın motif, tem ve unsurlarını kullandınız?

AZİZ NESİN — Özellikle iki kitabımda, biri **Memleketin Birinde,** öteki de **Hoptirinam** adındaki kitaplarımda kullandım. Öteki kitaplarımda ise dağınık olarak var. Bazısında masalı yalnız biçim olarak aldım. Bazılarında ise motif olarak aldım. **Yeşil Renkli Namus Gazı**'ndaki 1965 «Bizim Köyün Delileri Balladı» parçası, muhtelif masallardan derlenmiş motiflere dayanır. **Memleketin Birinde** kitabının sonunda motif olarak aldıklarımdan birkaç tane var. **Biraz Gelir misiniz?** (1958) adındaki oyunda «ölümsüzlük ülkelerine kaçma» motifini kullandım. Bunu nereden aldığımı bilmiyorum. Edebiyatımızda o kadar yaygın bir motif ki... Birkaç masalın bende kalmış tortusu olarak kabul ediyorum. «Ölümsüz ülke»yi, insanoğlunun yaratıcılığında, ise koşulurken eline verilen zamanın sınırlı oluşu ile çatışmasını ifade etmede kullandım. Rus yazarlarından S. Scedrin'in Bakanlık Klasikleri arasında çıkan modern masalları beni çok etkilemişti.

T. ALANGU — Çocukluğumuzda aile, yada yakın çevrenizde masal anlatılır mıydı, bunlar sizin üzerinizde nasıl bir etki bıraktı?

AZİZ NESİN — Bunu ben kendi otobiyografyamda yazdımdı. **Böyle Gelmiş Böyle Gitmez** (1966). Aradan uzun yıllar geçtikten sonra, şimdi anlıyorum ki, on yaşına kadar dinlediğim masallar, bana «hayal etme» olanağını vermiş. Bunu ancak yeni yeni anlıyorum. Annemin anlattığı bir «Topal Leylek» masalı vardı, hâlâ ansırım. Süleymaniye'de Şeyhülislâmlığın arkasındaki dar sokakta otururduk. Mezarlığın bitişiğindeydi. Her odasında bir kiracı aile vardı. Büyük bir ahşap evdi. Karşı odada Şıracı Recep Ağa'nın karısı Emine Hanım vardı. O durmadan, fakirliğin artırdığı özlemli bir tutku içinde, hazineler, yarılan duvarlar, dökülen altınları anlatırdı. Evin altındaki boş odaların duvarlarından altınlar dökülmesini beklerdim. Babam define peşinde sık sık ortalıktan kaybolur, giderdi. Yoksa, bu kadın bana, babamın işini mi dokunduruyordu dersin? Yahu, şimdi aklıma geldi, bu kadın definecinin oğluna, en uygun düşecek şey define masallarıdır diye mi bana bunları

anlatmıştı!.. Ben de bunları, sonradan kendi çocuklarıma masallar uydururken anlattım, öyle ya, onlar da definecinin torunlarıydı. Bak sen masalla doğrudan doğruya karşılaşmadım. Okullarda da masal okumadım. Ama hapishanelerde, ayrı ayrı, parayla masal anlatanlara rastladım. Bunlar romanları bile masallaştırarak anlatırlardı.

T. ALANGU — Bir yazar olarak masallara yönelmenin gereğini neden duydunuz?

AZİZ NESİN — Ben halkın masallarında ve hikâyelerinde, fıkralarında, «baskıya karşı direnme» eğilimi gördüm. Bu masal alışkanlığından yararlanarak kanunlu, yada kanunsuz baskıya karşı «bilinçli» olarak, o iki kitabımı yazdım. Onları o günlerde halkın bildiği masal biçiminde vermek gereğini duydum. Aslında onlar hikâyeydi. Oysa masalda «öğretici bir yorumlama» var. Halk, masalı dinleyince, yada okuyunca, «lafı ne demeye getirmiş?» diye düşünüyor. Sözün açıkça, dobra dobra kullanılmadığını kendi alışkanlığından biliyor. Her yerde bu, «ne demeye getirmiş?» sorusunu sorma gereğini duyuyor. Bizde söz ve yazının doğrudan bişey demek için değil, erbâbına malûm olacak şekilde anlamın üstünü örtmekte kullanıldığını çok iyi biliyor halk. Ama hikâyede böyle bir temsile gitme yoktur. «Kargaların Seçtiği Padişah» bir masal esinlemesidir, ama, benim söylemek istediğim başkadır. Masalın, mizah hikâyelerinden daha çok düşündürdüğünü anladım. Ben, bir tarihlerde «Karagöz» dergisini çıkardım. Ramiz de resimlerini yapardı. Ben, o zaman bakkal dükkânı işletiyordum. Halk bunu okur, Ramiz'in resimlerini uzun uzadıya seyreder, ayrıntılarından yorum yoluyla anlamlar çıkarırdı. Masalda bir soyutlama hali var, anlam derinleşiyor, ama bu soyutlamada büyük gerçeklik var. O zaman, biçok şeyleri, halkı etkileyerek anlatma gücünü buluyoruz. Soyutlamada «absurde» olana karşıyım ben. Ama halk soyutlamayı ve «absurde»ü bir fantazi olarak değil gerçeklerin ve kendi direnmesinin etkili bir ifade aracı olarak kullanıyor. Halk oyunda, hikâye ve masalda soyutlamayı, belli koşullar altında, ya baskıdan kurtulmak, yada genellemeye yönelmek için yapıyor.

T. ALANGU — Sözünü ettiğiniz kitaplarınızda masal, meddah hikâyesi, fıkraları birbirlerinden ayırarak mı kullanıyorsunuz?

AZİZ NESİN — Meddah hikâyelerini ve anlatım şekillerini okurla birleştirmek için kullanıyorum. Bunların yalnız anlatımlarını aldım. Bunlar benim kolay anlaşılır hikâyelerimdir. Meddahların tekniğini, «çok kolay ve soyutlama»nın gerektirdiği yerlerde aldım. Bu meddah hikâyelerinde zihni çalışma yoktur, herşeyi sergiler. Masallarda ise soyutlama yolları açılıyor. Meddah hikâyelerinde dinleyici ile profesyonel ilgi birleşmesi vardır. Masal böyle değildir. Bir meddah hikâyesini ancak bir iki kere dinlersin. Oysa masallarda, sürekli soyutlama, allegori ve semboller var. Bundan dolayıdır ki, masallardaki yenilik bitmez tükenmez. Her durumda yeniden bir başka açıdan alıp dinlemek mümkündür.

T. ALANGU — Edebiyatımızda masal ve halk hikâyesi türlerini başarılı olarak kullanmış kimleri tanıyorsunuz?

AZİZ NESİN — Nâzım Hikmet, Güngör Dilmen, Haldun Taner kullandılar. Herbiri halk hikâyesi türlerinden birini kullandı. Güngör Dilmen, **Midas'ın Kulakları**'nda, bilinen eski bir efsaneyi, Nâzım Hikmet ise **Ferhad ile Şirin**'de, bilinen türkülü halk hikâyesini, toplumcu bir amaçla kullanmış. Haldun Taner ise, ünlü Abdere lejandını, pek değiştirmeden çağımıza uygulamış. Ben masaldan, bu anlamda yararlanmadım. Onları, yapısını bozmadan, doğrudan doğruya işlemedim. Ben ancak masaldan etkilendim.

T. ALANGU — Okuyucularımızdan hiç kimse, iki kitabınızdaki masalları beğendiğini size duyurdu mu, öteki kitaplarınızdan farklı olarak bunlar başarı sağladılar mı sizce?

AZİZ NESİN — «Masalda zihin çalıştırması var, okuru zorlama var,» dedim. Bu yüzden bikaç defa okunabilir, yada dinlenebilir. İçindeki allegorileri gittikçe anlaşılmaya başlar. Bu yüzden bunlar, öteki hikâyelerim kadar etki bırakmadı. Bu anlamdaki «modern masal» için okuyucuya bir hazırlık gerekirdi. Bu masallarda, hikâyelerdeki kadar «direk ilişki» kurulamıyor. Ama bu masallar aydınlar arasında ilgi gördü, sevildi. Örneğin köylerde benim hikâyelerimi anlıyorlardı, doğrudan doğruya bir ilişkisi oluyordu. Masalda bu olmadı, okurun zihnini zorlayan bir yan var.

T. ALANGU — O halde «halkçı ve toplumcu» bir yazar için masala yönelmek ve onu kullanmak, halka ulaşmada bir engel olmuyor mu? Bu yeni anlatım aracını kullanırken, daha vurucu, daha etkin bir biçim aranıyor.

Halbuki alınan sonuç ters oluyor. Bu konuda neler düşünüyorsunuz? Bu işin sonunda «halk için yazmıyor» durumuna düşmüş olmuyor musunuz?

AZİZ NESİN — Burada halk kavramını iyice tanımlamadan hareket etmiş oluyoruz. Halk homogen bir bütün olsaydı, o zaman ondan dışa düşmüş olurdum. Oysa bence ortaokul bitirmişlerin teknisyenlerin tümü halktır. İşte benim masallarım bunlara ulaşıyor. Ayrıca Türkiye'de «halk» çok karışık. Bölgeler, gelenek ve görenekler, iklimler, din ve mezhep, tarih birikimleri ile karışık. Hepsini bir yere koymak yanlış. Burada hangi halk bunların hangi katı için yazıyorum sorunu ortaya çıkıyor.

T. ALANGU — O halde eski mizah hikâyelerinizle kimlere, masallarınızla kimlere yöneliyorsunuz?

AZİZ NESİN — Bütün hikâyelerimiz aynı kategoriye sokmak doğru değil. Ama masallarımı belli bir kategori için yazıyorum. Hikâyelerimin publikumu elbette daha geniş. Sonra halkın anlamadığı sanat eserleri, hâkim sınıfı «tedirgin etmek, gıdıklamak» için yazılıyorsa ve bu işi de görüyorsa, dolaylı olarak halk için yazılmış demektir. Halkı bir bütün, somut bir bütün, somut bir kitle, hepsini aynı nitelikte saymıyorum. İstanbul'daki mahalle bekçisi, büyü kbir fabrikadaki marangoz, güneydeki ırgat aynı şey değildir. Halkın tiyatroya gelemediği bir ülkede halk için tiyatro» olmaz.

T. ALANGU — Masal kitaplarını okur musunuz?

AZİZ NESİN — Yanlış anlaşılmasın. Ben folklor dergilerini, masal kitaplarını, hele Pertev Naili'nin kitaplarını okurum. Dolaylı etkiyi anlatmak için yukarıda öyle söyledim.

T. ALANGU — Bundan sonra yazacağınız eserlerde de, masalı, kendi açınız ve anlayışınızla kullanmayı düşünüyor musunuz? Bu konuda belli bir hazırlığınız var mı?

AZİZ NESİN — Benim bir masallar dosyam var. Onlar üzerinde çalışıyorum. Kendimce bir «modern masallar kitabı» tasarlıyorum. Halk, baskıya karşı başkaldırmadığı için, içini masal yolu ile boşaltmış, bence. Bir Doğu Anadolu masalı var. Kadının kocasını askere almışlar. Aç kalmış, birkaç çocuğu var. Mevsim kış, çaresiz kalınca, ağanın kapısına gidiyor. «Ne olur, bana, kocam gelesiye tahıl ver,» diyor. Herif de, «Tarla yok, tokat yok. Ne ile denkleştirip vereceksiniz? Hele soyun, şu merdivenden çık. Sana üç ölçek buğday vereyim,» diyor. Çocuklar aç, sızlanırlar. Kadın, çaresiz soyunup merdivenden çıkarken, herif aşağıdan ağzını şaplatarak seyredermiş. Kadın, «Dilerim Tanrıdan böyle kalasın,» diyor. Herif de hemen oracıkta kaza dönüyor. Hayvan hikâyelerinin ve halk fıkralarının, lejantlarının hepsinin böyle baskı altında kalmışlardan gelen bir kaynağı var. Ben yeni kitabımda bunları kullanacağım. Bu, toplumdan gelen bir yaratma kaynağıdır. Bunların oluş ve çıkış yerlerini, zamanlarını bilsek, tarihi oluşum şartlarını ve iddialarımızı rahatça ortaya koyabilirdik. Bu soy yaratışlar, ahlâkın iyice rezilleştiği, baskının alabildiğine arttığı ve yayıldığı yerlerde görülür, bence.

T. ALANGU — O halde sizin iki masal kitabınız da, buna benzer toplum şartları altında yazılmış olmalıdır, değil mi?

AZİZ NESİN — Evet, tamamen böyledir. Yaşadığımız son dönemin en zorlu günlerinde yazılmıştı bunlar. Kitapların tarihlerinden önce yazılmıştı, 1958-1960 döneminde. Önce dergilerde çıkmıştı. Böylece köylü kendi direnmesini, hangi koşullar altında, nasıl anlatmışsa, ben de o günlerde aynı durumdaydım. Sabahattin Âli de **Sırça Köşk**'ündeki (1947) masalları böyle dar bir yerde yazmıştı. Böyle belirli şartların yazarları, belirli ifade şekillerine ve edebiyat türlerine zorladığını, istediğini anlatmak istiyorum. Türlerin çıkışını, gelişmelerini, evrimlerini, kullanılmalarını buna bağlayabiliriz. Sabahattin Âli de masallarını 1947'lerde yazmıştı. Biçimsel demokrasinin geldiği, tek parti idaresi alışkanlıklarının sürüp gittiği bir buhranlı devirdi.

T. ALANGU — Genç kuşak yazarlarının batıyı ve batı örneklerini tek ve yeterli kaynak olarak almalarına, bu konuşmalar açısından nasıl bir anlam veriyorsunuz?

AZİZ NESİN — Türkiye'de yetişmiş bir aydın, bir sanatçı, batıyı tek kaynak olarak alamaz. İnsan kendinden kurtulamaz. Batıyı tek kaynak olarak halk kaynaklarına dönmeyi kabul etmiyorum. Aldığımız her konu, her etki, kendinden önceki zincirin halkalarını içinde taşıyordur. Bunda Türklerin de yerleri olmalıdır, eğer varsa. Ben, eski halkalara dönüp yeniden bağlanmayı düşünüyorum. Aslında yazarlar, yalnız kendi çağlarını, kendi yerleri-

ni değil, binlerce yılı ve yeri yazıyorlar. Masallara ve halk kaynaklarına dönüşü bir geriye dönüş olarak almıyorum. Sosyalist eser yazayım diye sosyalist, gerçekçi eser yazayım diye gerçekçi eser yazılmış olmaz. Yazar eğer masal dünyasının içindeyse, ondan tüm kopmamışsa, çaresiz bu kaynaktan yararlanacaktır. Bilinçli, yada bilinçsiz buna gidecektir. Bizim yazarımızın başka türlü edememesi gereklidir. Yazar gerçekçi olursa, içtihadı ne olursa olsun, karşı olduğu insanı bile gerçek boyutları ile anlatır. Masal için de durum böyledir. Kişiliğinizde, dünyanızda masal değerleri yoksa, kalıntılar, birikmeler, tortular, esinlemeler yoluyla rahatça kaleminize gelip oturmuyorsa, zorlamakla elde edilmez. Varsa bile yine zorlamayın, onlar size gelecek, kaleminize oturacaktır.

T. ALANGU — Yazı yoluna yeni girmiş, henüz kişiliğini bulmamış, arama ve deneme aşamasında olanlar için de aynı sözleri söylemek mümkün mü? Önlerinde eleştiri, yada örnekler yolundan bir rehberlik olsa, uyarma değeri taşımaz mı? Masal birikiminden yoksun bir insan —bugünün gençleri için bu mümkündür—, masal dünyasına kitaplar yolu ile girerse, bir zorlama sayılabilir mi? Böyle bir yönelme yadırganacak ters bir iş midir?

AZİZ NESİN — İnsanoğlunun kulağı yalnız alabileceği sesleri alıyor. Yüz çeşit ses çıkıyor, bizim kulağımız bunların içinden üç tonu seçip alıyorsa, öbürlerine sağır kalıyoruz. Hepimiz öyleyiz. Ben geçen yıl **Çiçu** diye bir oyun yazdım. Yeni bir eser yazdım diye seviniyordum. Dosyalarımı karıştırırken dehşetli bişey oldu. 1948'de **Çiçu**'nun taslağını hapishanede yazmışım. Unutmuş kalmışım, ama bilinç altında oturmuş. Demek ki bende sesi kalmış. Yeni yazdığım şeyleri, onbeş yıl önce yazdığımı, zaman zaman anlıyorum. Demek ki, biz belli sesler üzerinde çalışıyoruz, yalnız kulağımızın aldığı. Bir oyun, bir roman okurken, biz, ondan kendi seslerimizi alırız öbürlerine sağırız. Genç sanatçının kulağı da kendi kişiliğinin elverdiği seslere açıktır. Eğer sağır değilse, etkilenecektir. Bu alanda yayınlar yapmak, özel sayılar hazırlamak araştırmalara yönelmek elbette yararlıdır. Zira o sesleri alabilecek olanlara ulaşır, onları besler. Alabilecek olan insana malzeme vermelidir.

(Yeni Dergi, «masal özel sayısı», Ağustos 1966, sayı 23)

TAHİR ALANGU

HAZİNEDEKİ PASLI TENEKE

Bir yokmuş, iki yokmuş, üç yokmuş... Eski günlerde yeryüzünün bir ülkesinde hiçbişey yokmuş. Hiçbişeyi olmayan bu ülkenin bir padişahı varmış. Bu padişahın da bir hazinesi varmış. Bu hazinede o ulusun en değerli bir emaneti korunurmuş. Atalardan kalan bu emanetle o ulus övünürmüş. «Hiçbişeyimiz yoksa da, atalarımızdan bize böyle bir emanet kaldı» diye avunurlar, yoksunluklarını, yoksulluklarını unuturlarmış.

Atalardan kalan emanet, bir kişinin, iki kişinin değil, bütün ulusun olduğundan, herkes bu değerli emanetten kendine övünme payı çıkarırmış. Onun korunmasına canla, başla çalışırlarmış.

Bütün ulusun malı olan emaneti korumak için en uygun yer padişahın hazinesi olduğundan, bu emanet de hazinede saklı dururmuş. Hazineyi, gözlerini kırpmadan silâhlı nöbetçiler beklermiş. Hazinenin olduğu yerde kuş bile uçurtmazlarmış.

Padişah, sadrazam, vezirler, sarayın bütün ileri gelenleri, her yılın bir günü, atalardan kalan kutsal emaneti koruyacaklarına namusları üzerine yemin ederlermiş.

Gel zaman git zaman, günlerden bigün padişahın içine, ulusun canları, kanları yoluna korudukları bu emanetin ne olduğunu anlamak isteği düşmüş. Padişah, bu emanet kutusunun içindekini görmek için yanıp tutuşurmuş. Sonunda bu isteğini yenememiş, bigün hazine dairesine girmiş. Nöbetçiler padişaha da yasak diyecek değiller ya... Sarayın hazinesine padişah, sadrazam, vezirler her zaman ellerini kollarını sallayarak özgürce girerler, emanetin yerinde durup durmadı-

ğına bakarlarmış. Padişah da böyle yapmış. Bu emanet, oda oda içinde, oda oda içinde kırk odadan geçtikten sonra kırkbirinci odanın içinde dururmuş. O odanın içinde de kutu kutu içinde, kutu kutu içinde, kırkbirinci kutunun içindeymiş.

Padişah kırk odanın kapısını açmış. Kırkbirinci odaya girmiş. Sonra kırk kutu açmış. Kırkbirinci kutuyu açarken heyecandan yüreği küt küt çarpıyormuş. «Bunca yıldır koruduğumuz emanet ne ola?» diye büyük bir merak içindeymiş.

Bir de kırkbirinci kutuyu açıp baksın ki, ne görsün: Yeryüzünde o zamana kadar görülmemiş bir mücevher. Bir alev gibi yanıp duruyor. Altın desen altın değil, platin desen platin değil, gümüş hiç değil... Padişah kendini tutamamış, içinden, «Atalardan kalan bu kutsal emaneti ben kendime alırım. Benim olur. Kim nereden bilecek?» diye geçirmiş.

Güneşten koparılmış bir parça gibi ışıl ışıl yanan kutsal emaneti kutusundan çıkarıp, cebine atmış. Atmış ama, «Ya benim çaldığım anlaşılırsa...» diye de içine bir korku düşmüş. O zaman, «Ben bu pırıl pırıl yanan şeyi alır, onun yerine üstü yakut, sedef, zümrüt, inci, elmasla süslü bir platin koyarım, hiç kimse bu emaneti görmediğine göre günün birinde kutuyu açarlarsa, kutsal emanetin çalındığını anlayamazlar...» diye düşünmüş. Dediği gibi de yapmış. Sonra kırkbir kutuyu içiçe, onun üstüne de, kırkbir odanın kapısını da üstüste kilitleyip hazineden çıkmış ama, yaptığı düzen anlaşılacak diye de ödü kopuyormuş. Hiç kimsenin, kutsal emaneti çaldığını anlamaması için, o zamana kadar yılda bir kutsal emanet üzerine and içilirken, padişah bu andı yılda ikiye çıkarmış. Her yıl iki kez, alanlarda toplanırlar, padişah da, başkaları da, bütün ulus, atalardan kalan kutsal emaneti kanları ile, canları ile koruyacaklarına and içerlermiş.

Sadrazam kurnaz bir kişiymiş. «Eskiden yılda bir kez emaneti korumak için and içilirken, şimdi neden padişah gunu ikiye çıkardı?..» diye sadrazamın içine bir kuşku düşmüş. «Yıllardan beri koruduğumuz bu emanet ne ola?» diye o da bigün hazineye girmiş. Kırkbir odadan geçip, kırkbir kutuyu açıp emaneti görmüş. Ne de olsa padişah, dalaveresi çakılmasın diye, çaldığı emanetin yerine en değerli taşlarla süslü koca bir altın koyduğundan, bu güzel şey karşısında sadrazam şaşkına dönmüş. «Ben bu emaneti alır, yerine üstü renkli, parlak taşlarla süslü bir altın koyarım. Nasıl olsa, hiç kimse, emanetin ne olduğunu bilmediğinden, günün birinde kutuyu açarlarsa, kutsal emanetin bu olduğunu sanırlar...» diye düşünmüş. Dediği gibi de yapmış. Ama içinde, yaptığı iş anlaşılacak diye bir korku olduğundan, padişahın yılda ikiye çıkardığı and içme törenini, yaz, kış ve baharlarda olmak üzere yılda dörde çıkarmış.

Gelgelelim vezirlerden biri kurnaz bir kişiymiş, «Şimdiye dek, yılda iki and içilirken neden dörde çıkarıldı?..» diye içine bir kuşku girmiş. O da, kimseye danışmadan hazineye girebildiğinden, bigün, hazineye girmiş, kırkbir odadan geçmiş, kırkbir kutuyu açmış. Kırkbirinci kutudan çıkan üstü parlak taşlarla süslü altını görünce, sevinçten gözleri parlamış. «Ben bunu alır yerine bir gümüş koyarım. Kim nerden bilecek?..» diye düşünmüş. Düşündüğü gibi de yapmış. Yapmış ama içinde öyle bir korku varmış ki, hırsızlığı belli olmasın diye, ulusa kutsal emaneti ne kadar iyi koruduğunu anlatmak için, yılda dört kez yapılan and içme törenini her ay yaptırmaya başlamış. Ulus, her ay alanlarda toplanıp, son kişide son damla kan kalana kadar kutsal emaneti koruyacağını and içermiş.

Saray nazırı kurnaz bir kişiymiş. And içmenin ayda bire çıkarılmasından işkillenmiş. «Bunda bir iş olacak, bir gidip şu emaneti göreyim...» demiş. Kırkbir odadan geçip, kırkbir kutuyu açıp emaneti görmüş. Atalardan kalan kutsal emanet o kadar hoşuna gitmiş ki, «Ben bunu alıp yerine bir bakır koysam, ki mnerden anlayacak?..» diye düşünmüş. Düşündüğü gibi de yapmış. Yapmış ama, içinde hırsızlığı anlaşılacak diye bir korku olduğundan, emaneti ne kadar titizlikle koruduğunu halka göstermek için ayda bir yapılan and içme törenini, haftada bire indirmiş.

Gelgelelim, hazineyi koruyan subaşı, kurnaz bir adammış. İçinden, «Ne oluyor böyle?. Haftada bir and içiyoruz! Şu kutsal emaneti bir gidip görsem...» demiş. O da öbürleri gibi kırkbir odadan geçip, kırkbir kutuyu açmış. Parlak bakırı görünce çok sevinmiş. «Ben bunu alır, yerine demir koyarım, kim nerden bilecek?..» demiş. Dediği gibi de yapmış. Ama yaptığı iş, içine sinmediğinden,

emaneti korumakta ne kadar canla başla çalıştığını herkese anlatmak için gösterişe başlamış. Her gün, atalardan kalan kutsal emaneti, ölümü bile göze alarak koruyacağına and içermiş.

Gel zaman git zaman, ulusun içinden bir kişi çıkmış,

— Bütün ulus yıllardan beri atalardan kalan emaneti canımızla, kanımızla koruyacağımıza her gün and içip duruyoruz. Doğrusu bu emaneti hazinede çok iyi saklıyor, koruyoruz. Peki ama bu emanet nedir? Biz emanetçi değiliz ya... Şu odaları, kutuları açalım da, atalarımızdan kalan kutsal emanetin ne olduğunu, neyi koruduğumuzu bir öğrenelim!. demiş.

Bu sözler bomba etkisi yaratmış. Başta padişah olmak üzere, emanete hıyanet edenlerin hepsi birden, hırsızlıkları anlaşılacak korkusuyla, bu dileği ortaya atan kişinin üstüne çullanmışlar. Gerçek emaneti aşırıp onun yerine sırasıyla sahtesini koyanlar, bu katakulliyi yalnız kendilerinin yaptığını sandıklarından ve birbirlerinin oyununu bilmediklerinden, hırsızlıkları ortaya çıkacak diye ödleri kopuyormuş. «Koruduğumuz emanetin ne olduğunu görelim!..» diyen kişiyi,

— Vay hain!.. Atalarımızdan kalan öyle kutsal, öyle değerli bir emaneti, sen kim olasın da göresin... diyerek, o kişiyi, kutsal emaneti küçümsemek, aşağılamakla suçlandırmışlar. Bütün ulusu da kandırdıklarından, kendileriyle birlik edip, bunu söyleyenin üstüne yürümüşler. Zavallı az kalsın linç edilecekmiş. Sonra padişah,

— Biz bunu öldüreceksek yasaya uygun öldürelim!.. demiş.

Bu kişiyi öldürmek için önce bir yasa yazıp, sonra özel bir mahkeme yargısı ile öldürmüşler.

Geglelelim, öldürmekle iş bitmemiş. Çünkü, ölen kişinin sözleri ağızdan ağıza yayılmış. O düşünce bir çığ gibi gittikçe büyümüş. Günün birinde halkın içinden biri, «Ölümü göze alarak koruduğumuz emanetin ne olduğunu, neden ölümü göze alarak gidip görmeyelim?..» diye düşünmüş. Ama kendisinden öncekinin başına gelenleri bildiğinden bu düşüncesini hiç kimseey açmamış. Gizlice hazineye girip, kutsal emanete bakmayı kafasına koymuş. Ama padişah, sadrazam, vezirler, bütün emanet hırsızları, çaldıkları belli olmasın, kimse anlamasın diye, atalardan kalan kutsal emneti daha doğrusu onun yerine koydukları şeyi, eskisinden daha sıkı koruyorlarmış. İşte buyüzden emaneti alıp, bütün ulusa göstermek için dışarı çıkarken, hazineyi koruyanların eline düşmüş. Adamın elinde, emaneti en son çalanın ,onun yerine koyduğu bir paslı teneke varmış. Subaşı, adamın elinde tenekeyi görünce,

— Kutsal emanet bu değil!., diye bağırmış.

Saray Nazırı,

— Bu değil!.. demiş.

Vezir de,

— Bu değil!.. demiş.

Sonra sırasıyla padişaha kadar hepsi,

— Bu değil, bu değil!., demişler.

O zaman, elinde paslı tenekeyi tutan adam,

— Kutsal emanetin bu olmadığını siz nerden biliyorsunuz? Bu değilse, ya hangisi?.. diye sormuş.

Bu soruyu oradakilerin hiçbiri yanıtlayamamış. Çünkü hepsi de emanetin yerine koydukları şeyin sonradan çalındığını anlamışlar. Yakalanan kişiyi hemen orada boğdurup işini bitirdikten sonra paslı tenekeyi kutuya koymuşlar. Kutu kutu içine kırkbir kutuya, onu da kırkbir oda içine gizlemişler. Ama içleri bitürlü rahat olmadığından, kutsal emaneti korumak için bir yasa çıkarmışlar. Bu yasaya göre, sabah, öğle, akşam, günde üç öğün, bütün ulus atalardan kalan kutsal emaneti koruyacaklarına and içmek zorundaymış. Bu andı içenlerin hiçbiri, korudukları kutsal emanetin çalına çalına, en sonunda bir paslı teneke olduğunu hiçbir zaman bilememiş.

PADİŞAHA GİREN KAZIK

Râviyân-ı ahbâr ve nâkılan-ı asar ve muhaddisân-ı rüzigâr o gûna rivâyet ve bu tarz üzre hikâyet ederler ki, çook eski zamanlarda, yeryüzünün bilinmedik bir yerinde, suları bol, dört yanı yol, kişileri erimli, toprağı verimli halkı erdemli, yazarları görkemli bir ülke vardı. O ülkede her kişi salt kendi çıkarında olup, «gemisini kurtaran kaptan, sen çuval giy ben kılaptan» diyerek, kimse kimseyi düşünmezdi. Her koyun kendi bacağından asılır ,her eşek kendi ayağından nallanır, «bana ne gerek, baklava börek» deyip, her kişi karnı tok, sırtı pek olunca, herkesleri de kendi gibi sanırdı.

Günlerden bigün bir kişi ortaya çıkıp,

— Ey aman, bana kazık giriyor, kazık giriyoooor!.. diye bir sözü yerde, bir sözü gökte, haykırmaya başlayınca, önceleri hiç kimse aldırmayıp,

— Ele giren kazıktan benim neme gerek... Tanrıya bin şükürler olsun, bana kazık, mazık girdiği yoktur!.. diye bu sese kulak asmadı. Ama gel gör ki, adamın,

— Kazık giriyoooor!.. diye bağırması öyle arttı ki, bağırtısından o ülkede yaşayanlar tedirgin olup kayguya düştüler.

Kentin düzenini koruyan kolcular, subaşılar, hiç durmadan bağıran adamı yakalayıp her yanına iyice baktılarsa da, hiçbir yerine giren kazık görmediler.

— Bu herif yalancıdır, bağırır, çağırır, herkesi tedirgin eder!.. diyerek o kişiyi kentten uzak bir yere sürüp bir mbaağraya kapadılar.

Gel zaman git zaman, günlerden bigün, «kazık giriyor!» diye bağıran kişiyi çalyaka edip getiren kolcular subaşı da,

— Kazık giriyooor!.. diye bağırmaya başladılar. Gürültülerinden yer yerinden oynadı. Subaşını, kolcuları dertop yakalayıp Kadıya çıkardılar. Kadı da onları bir iyice elden geçirip,

— Kazık mazık girdiği yoktur. Kazık girse görünür. Siz boş yere kenti ayağa kaldırırsınız!. diyerek bir kesin yargıya bağlayıp o kişileri, ayaklarına zincir vurup zindana attırdı.

Aradan gün geçti, ay geçti, bigün Kadı da cüppesinin etekleri havada uçuşup, sarığı, kavuğu rüzgârda savrulup, sokağa uğradı.

— Kazık giriyooor, aman!.. diye bağırmaya başladı.

Kadı'nın bağırtısı, yüceliğince yüksek olduğundan, padişahın kulağına kadar gitti. Padişah bu olan işlere çokça şaşıp,

— Bu iş ne iştir, Kadıya bile kazık girer. Bir iyice bakın bakalım. Kadıya gerçekten kazık girer mi?.. diye buyrultu verdi.

Hekimbaşı, yanına varıp, Kadıyı evirdi, çevirdi. Kadı'nın her yanına baktıysa da, hiçbir giren kazık görmedi. Sonunda, «Kadıya kazık girmeyip, ancak kendüye kazık girmiş sanarak, hepimizi huylandırmakta, kenti ayağa kaldırmaktadır. Aklından zoru olduğundan tımarhaneye kapamak doğru olur...» diye rapor verdi. Hemen Kadıyı tımarhaneye kapadılar.

Bir zaman sonra, Kadıya giren kazığı görmeyen Hekimbaşı,

— Ey amaan, bana da şimdi kazık giriyooor!. diye gündoğumunda sıcak döşeğinden sokaklara uğradı. Hekimbaşıyı böyle görenler, ellerini dizlerine vura vura, kahkahadan iki büklüm olup,

— Vay hele, Hekimbaşı da mı delirmiş?.. Koca Hekimbaşı kendüya kazık girmiş sanır.. diyerek Hekimbaşıyı alaya aldılar. Tenekeler çalarak kentin çocukları ardına düşüp, He-Hekimbaşıya, «Yuuu!..» çektiler.

Hekimbaşı,

— Bu dertten bir anlayan yok mu, ey yurttaşlarım!.. Bana giren kıymık değil, kazıktır. Ben bu dertten onmam, ölürüm!.. diye veryansın bağırıyordu.

Padişah da kızdı,

— Bunlar işi azıttı artık. Kendileri, kazık

girer der, ama, hiç kimse giren kazığı görmez. Bilirkişiler gelip baksın. Onların bilim gücü vardır, biz görmeyiz de onlar görürler... buyurdu.

En büyük medreseden üç müderris, bilirkişi seçilip, Hekimbaşıya baştan ayağa bir, bir daha baktılar. Hiçbir giren kazık görmediler.

— Giren çıkan kazık yoktur. Koskoca Hekimbaşı hiç utanmadan bizi kandırmaya çalışır. Boş yere halkı ayaklandırır!.. dedikte, Hekimbaşıyı, ellerini ayaklarını bağlayıp uzak bir yere sürdüler. Aradan çok geçmeden, bilirkişi olan üç müderris de bigün,

— Ey aman din kardeşleri, kazık giriyor!.. diye sesleri çıktığınca haykırmaya başladılar. Şeyhülislâm olsun, reis-ül-küttâp olsun, sadrazam olsun, hepsi de müderrislere bakıp,

— Boş yere yaygara edersiniz, kazık mazık girdiği yoktur!.. dedikçe, müderrisler de,

— Bir gözü gören kul yok mu ey din kardeşleri! İşte kazık giriyor!.. diye çığlığı bastıklarından onlar da zindanlara atıldılar.

Gün erişip, bir zaman geldi, şeyhülislâm ile bütün vezirler, reis-ül-küttâp, sadrazam da,

— Vay amaan, bu kazık ne kazıktır, şimdi de bize girer!.. diye, bir feryad ü figan eylediler ki tâbir olunamaz!

Padişah,

— Ortada kazık yoktur. Olsa görünür. Yalan söylersiniz!.. dedi.

Amma gel gör, gitgide o ülkede yediden yetmişe, genci yaşlısı, bir zaman geldi,

— Kazık giriyooor!.. diye bağırmaya başladı.

Padişah da,

— Kendilerine kazık girmeyenler, kazık giriyor, diye bağıranlara baksın. Bakalım, dedikleri doğru mudur?.. dedi.

Kendilerine kazık girmeyenler, kazık giriyor, diye bağıranlara iyiden iyiye baktılarsa da hiçbir giren kazık görmediler.

— Padişahım çok yaşa!.. Sâyende hiçbir kazık mazık girmeyip, bunlar bozgunculuk etmektedirler... dediler.

Böylece bir zaman daha geçtikten sonra, o ülkede herkes bağırmaya, kendine kazık girdiğini söylemeye başladı. Padişah da,

— Herkes birbirine baksın, gerçekten kazık girer mi?.. dedi.

Herkes birbirine baktı. Ama hiçbiri, öbürüne giren kazığı görmedi. Herkes birbirine,

— Yalancı, sana giren kazık yoktur. Kazık yalnız bana girmektedir. Senin yaygarandan benim sesime kulak asan olmuyor!. diye bağırıp hepsi birbirlerine düştüler.

Gel zaman git zaman, hiç kimse, «Kazık giriyor»! diye bağırmaz oldu. Artık kazığa alışmışlardı. Hiçbir ses çıkmadı. Her ne olduysa, ilk bağıranlara olmuştu.

Bir gece yarısı saraydan bir ses yükseldi ki, o sesle yer yerinden oynayıp, herkes yatağından fırladı. Padişah don gömlek kendini sokağa atıp,

— Aman ey benim sevgili kullarım, yetişin! Bana da kazık giriyooor!.. diye durmadan bağırmaya başladı.

O kentin kişileri,

— Padişahtır, yalan söylemez. Elbet kazık girdiği doğrudur. Bizden çok bağırması da, herkese, rütbesine göre büyüklükte kazığın girmesindendir. Padişaha giren kazık sultani olmak gerek... dediler.

Padişah yeri göğü inleterek,

— Ne durursunuz, gelip kazığı çıkarsanız ya... diye yalvardı.

Padişahın çevresindekiler,

— Ey sultanım, nasıl çıkaralım, bu kazık başka kazıklara benzemez. Gözle görülmez. Elle tutulmaz. Acısını da kazığı yiyenden başkası duymaz. Az daha sık dişini, bir zaman sonra bizim gibi sen de kazığa alışır, rahata kavuşursun!. dediler.

ESKİ ROMA'DA YAŞAYAN BİRİ

Anlatacağım olay, milâttan önce 128 yılında geçti. Dikkat buyurun, geçmiş demiyorum, geçti diyorum. Ben bu olayı tarih kitaplarından almadım, kendi başımdan geçti.

«Tenasüh» denilen ruh göçüne, yani şimdiki insanların çok daha önceki yıllarda başka kişilerin, hattâ hayvanların kalıplarında yaşadıklarına inanır mısınız? İster inanın, ister inanmayın, bu beni ilgilendirmez. Ben dün gece, bundan ikibinseksendört yıl önceki hayatımı yeni baştan yaşadım. Daha «ruh-ül-kudüs» ebedi bakire Hazret-i Meryem'in karnına girmemiş, yani ortada Hazret-i İsa'nın ne adı, ne sanı var. Yıl, milâttan önce 128... Ben Romalı bir yurttaşım. Plafium dağının eteğinde çok geniş bir bahçe içinde büyük bir villam var. Üç gece önce villama bir sürü konuk geldi: Valustus, Yulius Perus, Sompeius, Tiseron ve daha başkaları. Bütün dostlarım gelmişlerdi. Siz bunların hiçbirini tanımazsınız. Onun için kimler olduklarını kısaca anlatayım. Dostum Valustus, ünlü bir gladyatördür. Daha geçenlerde Kolesseum'da çok tanınmış bir gladyatörlerle dövüştü. Bu sıkı dövüşü görmenizi çok isterdim. İki gladyatör ortaya çıkınca, Kolesseum'u dolduran altmışbin kişinin uğultusu insanı sağır edecek kadar yükseldi. Şimdiki zamanda parti toplantılarında, bir de milli takımların futbol maçlarında ancak bu kadar gürültü olur. Dostum Valustus, saygıyla Konsül'ün locasına döndü, Konsül'ü selamladıktan sonra,

— Elveda saygıdeğer konsülümüz, şimdi ölecek olanlar seni selamlıyor!..» diye bağırdı.

Halk öyle alkışladı ki, siz bu kadar gürültüyü ancak striptiz'e çıkan bir dansöze yapılan gösteride duymuş olabilirsiniz. İki gladyatör tam üçbuçuk saat dövüştüler. Sonunda dostum Valustus düşmanını amansız bırakıp yere yıktı. Yerdeki gladyatörün, pırıl pırıl parlayan tunç zırhlarının altında göğsünün kalaycı körüğü gibi nasıl inip çıktığı görülecek şeydi. Yenik gladyatör, elinin iki parmağını konsüle doğru uzattı. Öldürmemesi için af diliyordu. Coşan seyirciler,

— Ölüm, ölüüüüüm!.. diye bağırdılar.

Bu, tıpkı, futbol maçlarında seyircilerin,

— Kovaaa! Kova! Ye onu!.. diye bağırmalarına benziyordu.

Konsül, aslan pençesine benzeyen elini, locasının önünü örten, altın sırma işlemeli kadife uzattı, güldü. Başını yavaşça aşağı indirdi. Bu, Valustus'a işaretti. «Düşmanının işini bitir!..» diyordu. Valustus, mızrağını kaldırdı, yerdeki düşmanın kalbine sapladı.

İşte, dostum Valustus, böyle bir adamdır.

Çağırdıklarımdan öbürü, Yullus Perus benim savaş arkadaşım. Ünlü bir generaldir.

Hellenizm krallığını yıkan ordunun başındaydı.

Dostum Sompeis'e gelince, o eskiden köleydi. Ama ünlü bir hekim ve felsefeci olduğundan, efendisinin hastalığını iyi edince efendisi de onu azat etti. Kölelikten patrici'ler arasına katılan Sompeius, aklı ve bilgisiyle Tribuna Meclisinde tribun oldu.

Dostum Tiseron gençliğinde Roma'nın en iyi araba yarışçısıydı. Şimdi şiirler, piyesler yazar.

Evimdeki şölen çok iyi geçti. Çalgıcılar harp, lir, gitar, filavtalar çaldılar. Dansözler en iyi rakslarını oynadılar. İçki sel gibi aktı. Valustus, şölenin şampiyonu oldu. Üç günde, uzandığı divanın önüne tam yirmi defa yiyecek, içki ve yemişle dolu sini geldi. Valustus dört defa kustu, sonra yeni baştan yedi, içti. Böylece şölenin şampiyonu oldu. Bu kadar yiyen adamı siz belki gazetecilere verilen ziyafetlerde görmüş olabilirsiniz. Çok güzel bir şölen oldu. Üç gün yenildi içildi. Sonra yemekten, içmekten hepimiz baygın düştük. Şimdiki açılış törenlerindeki ziyafetler gibi bişeydi bu. Üç gün sonra kendimize gelebildik.

Banyodan sonra vücuduma kokular sürdüm, harmaniyemi omuzuma alıp dışarı çıktım. Nereye gideceğimi bilmiyordum. Komşum Plebius'un villasına gittim. Plebius,

— Yarın ava çıkacağız, adamlarınla hazırlan!.. dedi.

— Yarınki iş kolay, dedim, bugün ne yapacağız?

Plebius parti arkadaşımdır. Bizim partiye büyük hizmetleri vardır.

— İstersen yarışlara gidelim, dedi, iddialı koşular var.

— Yorgunum Plebius... dedim.

— Öyleyse Büyük Anfi'ye gidelim, iyi oyun var.. dedi.

Dostum Plebius'la Büyük Anfi'ye gittik. Hesapianus'un bir komedisi vardı. Bu alçak herifi ben hiç sevmem. Dili koparılacak bir heriftir, zehir gibi dili vardır hergelenin. Her oyununda da ya Senatus'a çatar yada Kuria Meclisine... Ya Konsül'ü yerer, yada Pretur'u. Kaç defa «Şu herifin işini bitirelim, şölende zehirli şarap verelim...» dedim. Bizim felsefeci Sompeius,

— Roma cumhuriyettir. Bir cumhuriyette böyle şey olmaz. Herkes istediği gibi yazar da söyler de... dedi.

Çok kızıyorum bu Hesapianus denen hergeleye. Ben Konsül'ün yerinde olsam, onu sirkte kudurmuş aç kaplanlara parçalatırdım. Onun leşini yiyen kaplanlar bile zehirlenirdi, pis herif...

Halka da kızıyorum. Şu hergelenin yazdığı oyun oldu mu, Büyük Anfi'yi tıklımtıklım doldurıyorlar. Ama gelenlerden çoğu pleb'ler. Patrici'lerden, yani öz yurttaşlardan pek az gelen var.

Hesapianus o günkü oyununda yine bizim partiyi yeriyordu. Güya bizimkiler seçmenleri kandırmışlar. Düpedüz böyle söylemiyor ama, ne kadar dolambaçlı söylerse söylesin, anlaşılıyor yine. Oyun bitince alkıştan Büyük Anfi yıkılıyordu. Çok canım sıkıldı. Söve saya villama geldim. Ama ne o? Ne oluyor? Villamın önünde bir kalabalık. Kölelerim dışarı fırlamışlar.

— Ne oluyor?.. diye sordum.

Kölelerimden biri,

— Efendimiz, dedi, askerler oğlunuz Kabakius'u tutuklamaya geldiler.

Oğlumu tutuklamaya gelen askerlerin başında dostum Yulius Perus vardı.

— Bu ne iş bre Perus? Oğlumu neden tutukluyorsunuz?.. dedim.

Perus,

— Sebebini bilmiyorum ama, söylentilere bakılırsa, oğlun Kabakius bir şiir yazmış. Şiirin bir mısraında «Roma'ya giden yollar kapalı» demiş.

— E, bunda ne var? Lağım çukurları kazıldığı için yollar kapalı. Yalan mı söylemiş?

— Belki de suçu bu değildir. Belki budur. Bilmiyorum. Herkesin bildiği gerçekleri açıkça söylemek bazan suç olur. Mercimekius'un neden öldürüldüğünü hatırlarsın. Roma'nın cumhuriyetle yönetildiğini herkes bildiği halde o, «Roma bir cumhuriyettir!» diye bağırdığı için öldürülmüştü. Ben tutuklama sebebini bilmem. Ama elimde tutuklama buyruğu var.

— Yulius Perus, bu emri kim verdi? Çabuk söyle Jupiter hakkı için leşini sereceğim onun.

Hançerimi kınından çıkardım Yulius Perus elindeki kâğıtları uzattı:

— İşte senin düşmanın bu kâğıtlar, dedi. Emir burada. Mars'ın üzerine yemin ederim ki, oğlunu ben kendiliğimden tutuklamıyorum. Sen de bilirsin ki ben ancak görevimi yapıyorum.

— Evet, görev görevdir, dedim. Ama sana bu buyruğu veren kim?

— Bucak Müdürü Polakius.

Harmaniyemi savura savura Bucak Müdürü Polaikus'e giderken yolda dostum felsefeci Sompeius'la karşılaştım.

— Beberius, nedir bu telaşın, arkadan cehennem tanrısı mı kovalıyor?.. dedi.

— Plüton beni çarpsın ki, bu Bucak Müdürü Polaikus'un canını cehenneme yollayacağım. Oğlum Kabaikus'un tutuklanması için buyruk çıkarmış.

— Polakius kendiliğinden bişey yapamaz. O da biyerden emir almıştır.

— Ben halis yurttaş patrici'lerden değil

miyim Sompeius?.. diye sordum.

— Evet, dedi, sen eski bir Romalısın. Romalı ana babadan dünyaya gelen soylu yurttaşsın.

— Ben toprak, çiftlik ve köle sahibi değil miyim?

— Evet Beberius.

— Bu herifleri iş başına getirmek için oy vermedim mi?

— Verdin Beberius.

— Öyleyse bu iş bana yapılır mı? Bu haksızlık değil mi?

— Haksızlık Beberius.

— Öyleyse bu haksızlığı yapan bir suçlu var. Jupiter hakkı için onu öldüreceğim.

— Yemin etme Beberius. Eğer gerçek suçluyu bulabilirsen öldüremezsin. Hançerin suçlunun kalbine değil. kınına girer.

— Büyük yemin ettim. Görürsün... dedim.

Harmaniyemin eteklerini uçura uçura, hançerim elimde, fırladım. Bucak Müdürü Polakius'a,

— Doğruyu söylediği için oğlumu tutuklayan sen misin?.. diye sordum.

— Benim suçum yok, işte kaymakamın verdiği yazılı buyruk... dedi.

Kaymakama koştum. O da,

— Ben aldığım emri yapıyorum, o kadar, dedi. İşte Roma Valisi Zıbarius'un emri.

Valiye koştum.

— Oğlumu sen mi tutukluyorsun?

— Hayır Beberius. Doğru söylediği için bir gencin tutuklanmasına ben de üzüldüm.

— Öyleyse suçlu kim? Bana bir sürü kâğıt parçaları, dairelerin taş duvarlarını gösteriyorlar. Oğlumu, doğruyu söyledi diye bu kâğıtlar, bu mermer duvarlar mı tutukluyor? Kâğıtları mı hançerliyeyim? Duvarları mı dişliyeyim? Söyle, düşmanım kim?

Zıbarius da bir sürü kâğıt uzattı,

— İşte Tribuna Meclisi'nin emri, dedi, üstünde üç tribün'ün imzası var.

Hemen soluk soluğa tribünlere koştum.

— Ben Roma için kanını döken Beberius değil miyim?

— Kahraman Roma yurttaşı, partimizin en iyi üyesi Beberius'u selamlarız... dediler.

— Selam da, kahraman da yerin dibine batsın! diye bağırdım. Oğlumu siz mi tutukluyorsunuz?

— Biz bu işi nasıl yaparız? dediler. Konsül emir verdi.

— Konsül mü? İsterse Konsül olsun, bu haksızlığın cezasını çekecektir.

Hançerim elimde Konsül Oktamirus'un karşısına çıktım.

— Söyle, benim düşmanım sen misin?.. diye bağırdım.

Konsül Oktamirus,

— Çıldırdın mı Beberius, dedi, ben kral değilim, diktatör de değilim. Roma cumhuriyetle yönetiliyor. İşte oğlunun tutuklama emri burada.

— Yine mi karşıma kâğıtlar çıktı? Oğlumu bu kâğıtlar mı tutukluyor? Birisi çıksın karşıma!

— Bu emri Senatus verdi, Beberius. Senatus üyelerinin kararıyla oluyor.

Rüzgâr gibi fırladım. Mutlaka düşmanımı bulacaktım. Yolda o uğursuz herife rastladım, hani şu Senatus aleyhinde yergiler, taşlamalar, alaylar yazan oyun yazarı Hesapianus'la karşılaştım.

— «Roma'ya giden yol kapalı» dediği için oğlumu tutukluyorlar Hesapianus, dedim. Bu haksızlık değil mi?

— Evet, haksızlık... dedi.

— Bu haksızlığı yapan kim? Düşmanım kim? diye soruyorum, bana üstünde emirler yazılı bir sürü kâğıt gösteriyorlar. Söyle, ben kâğıtları mı parçalayayım? Bu haksızlığı yapan suçlu nerede?

— Suçluyu ne yapacaksın?

— Jupiter hakkı için leşini akbabalara yem yapacağım.

O da tıpkı dostum felsefeci Sompelus gibi.

— Suçluyu bulsan bişey yapamazsın... dedi.

— Yaapmaz mıyım? Görürsün. Büyük yemin ettim. Bu kâğıtları ilk çıkaran yeri arıyorum.

— Hiç şüphesiz Senatus... dedi.

— Evet... dedim.

— Senatus üyeleri kimler?

— Bizim partililer.

— Onları kim seçti?

— Ben!

— Öyleyse daha suçluyu mu arıyorsun?

Hançerimi kaldırdım, göğsüme sapladım. Beyaz harmaniyem ala boyandı. Suçluyu öldürmüştüm...

İnsanın, eskiden hangi çağda, hangi kalıplarda yaşadığını hatırlaması kadar kötü hiçbişey yok. Aranızda benim gibi milattan önce 128 yılında Roma Cumhuriyetinde yaşamış biri daha var mı?

DAYANIN YURTTAŞLARIM

Çook eskiden, bu kavanoz dipli koca dünyanın bir yerinde, dört bir yanı dağ, ortası bağ, suları şırıl şırıl, gökleri pırıl pırıl bir ülke varmış. Dünyanın her yerinde olduğu gibi, burada da, insanlardan başka yaratıklar da varmış. Bunların arasında sürüngenler, zehirli böcekler, örümcekler de elbet bulunurmuş. Ama bunlar, başka yerlerdekinden ne çok, ne az olduklarından hiç kimsenin gözüne batmazmış.

Bu ülkenin başında bir kişi bulunurmuş. Buna «Başbay» denirmiş. O ülkede başbaylık seçimle olurmuş. Başbay olmak isteyenler, adaylıklarını koyarlar, seçmenler de bunların içinden beğendiklerini Başbay seçerlermiş. Hangi adayın aldığı oy çoksa o, Başbay olurmuş.

Gel zaman git zaman, ülkede bir şaşılası değişme olmuş. Sürüngenler, zehirli böcekler günden güne çoğalmaya başlamış. Yılanlar, çıyanlar, kırkayaklar, akrepler, örümcekler, kertenkeleler, hem her gün biraz daha çoğalıyor hem de her gün biraz daha büyüyüp irileşiyorlarmış. Yılanlar, kavak kadar uzayıp boylanmış, kavak gövdesi kadar en almış. Örümcekler büyüye büyüye ev kadar olmuşlar. irileşen kertenkelelerin yeni doğan yavruları bile timsahtan büyük olurmuş. Kırkayaklar, yolcu trenleri gibi uzamış. Yarasaların kanatları çadır kadar genişlemiş.

Aklı ergin, derin bilgin, erdemli kişiler, bu işin nedeni üstünde kafa patlatmışlar, düşünmüşler, ama bitürlü bu zararlı yaratıkların neden gündengüne büyüyüp çoğaldıklarını anlayamamışlar.

İş bu kadarla da kalmamış. Bu zararlı yaratıklar, insanları sokmaya, ısırmaya, zehirlemeye de başlamışlar. Daha bir şaşılacak yanı, bunların ısırıp zehirlediği kişiler ölmüyorlarmış. Ölmedikten başka, bu zehirler insanın beynini uyuşturuyor, tatlı bir yarı uyku veriyormuş. Bu öyle bir keyifmiş ki, kanına bir kere bu zehirden karışan, hemen bu zehire alışırmış. Artık bu kişi kendisini yılanlara, akreplere ısıttırmadan, kırkayaklara örümceklere sokturmadan, kertenkelelere, yarasalara kanını emdirtmeden duramazmış. Hem de bu zehirin verdiği keyfin sonu yokmuş. Bikere bu zehire alışanlar, onun verdiği keyfi hiçbir zaman yeter bulmazlar, hergün daha çok, daha çok isterlermiş. Haftada bir kendilerini zehirletenler, giderek iki günde bir, hergün, daha sonra da günde bikaç öğün kendilerini zehirletmeye başlamışlar.

Beyinlerinin düşünmeye yaradığını bilen, kafası önce, yüreği yüce kişiler, nasıl etsek de insanoğlunu şu yılan çıyan zehirinden kurtarsak diye bir yol aramışlar. Ama öbür yandan, kendilerini ille zehirleterek keyiflenmek isteyenler böyle düşünenler karşı dururlarmış. Bu yüzden o ülkedeki insanlar ikiye ayrılmışlar. Aralarında başka ayrılıklar da varmış elbet ama, çoğunlukla iki belli ayırım varmış. Yılan çıyan zehirine alışanlar, bu zehirin çok iyi, yararlı bir şey olduğunu savunanlarla, bunun tersini söyleyenler.

Yarasalar, örümcekler, akrepler, kırkayaklar durmadan insanları sokmaya hız verdiklerinden, zehire alışanlar gündengüne çoğalıyor, öbürleri hergün biraz daha azınlıkta kalıyorlarmış.

Gel zaman git zaman, bu zehire alışanlar o kadar çok zehirlenmeye başlamışlar ki, gitgide yüzleri gözleri, elleri ayakları değişmeye başlamış. Kendilerini yılanlara sokturanların, her gün birer parça, birer parça derilerinin rengi yeşil kaçıyor, vücutları uzuyor, kafaları küçülüyor, bir zaman sonra büsbütün yılan olup çıkıyorlarmış. O zaman yılandan hiç ayrımsız, yerde sürünmeye başlıyorlar, başkalarını sokmaya, zehirlemeye çalışıyorlarmış. Bitakımlarının da parmakları, tırnakları, elleri, ayakları gitgide inceliyor, uzuyor, yeniden eller ayaklar çıkıyor, yavaş yavaş derken birinde iri bir örümcek oluyorlarmış. Ondan sonra başka insanların üzerine atılıyorlarmış. Böyle böyle derken, zehirlenen insanlar da, kanlarına karışan zehirin etkisiyle gündengüne yılanlaşmaya, çıyanlaşmaya, yarasalaşmaya, solucanlaşmaya, sürüngenleşmeye başlamıştar.

Ötekiler, insan kalmak için direnirlerken, her elveren yerde dillerinin döndüğü kadar,

— Yurttaşlar!.. İnsanlığınızı koruyun, örümcekleşmeyin, akrepleşmeyin!.. diye bağırırlar, söylerler, ama dinletemezlermiş.

Zehirlenip değişenler gitgide çoğaldıklarından, böyle söyleyenlere,

1921

— Hainler, alçaklar!.. diye bağırır, üzerine yürürlermiş.

İnsanlığını koruyanlar gitgide o denli azınlıkta kalmışlar ki, günün birinde o ülkede büsbütün insan kalmamasından korkmaya başlamışlar. Başbay seçimi zamanı gelince, kamuoyu da onlardan yana olduğu için, yılan, çıyan, yarasa, örümcek biçimine girmiş olanlar kimi seçerlerse, o ülkeye Başbay olurmuş.

O ülkede aydın kişiler de varmış. «Başımıza gelenler nedir? Bundan yurttaşlarımızı nasıl kurtarırız, koruruz?» diye düşünmeye başlamışlar. Her aydın kendi kafasına göre buna bir yol bulmuş. Kimi,

— Zehire alışa alışa sürüngenleşenler, örümcekleşenler, artık insan sayılmazlar. Onlarda insanlığın ne biçimi kalmış, ne özü... Bunun için de Başbay seçimine katılmasınlar!

Çook eskiden, bu kavanoz dipli koca dün-

Her ne kadar biçimleri insan değilse de, ilk gelişleri, doğuşları insan. Çünkü, bunların çocukları yine insan doğarmış. Kanlarına zehir katılmazsa, hep insan kalırlarmış.

O ülkedeki aydınların kimisi de,

— İnsan kalmak için, çatalla yemek yensin!.. demiş.

«Ütülü pantalon giymeli» diyen, «Hergün tıraş olmalı» diyen doluymuş. Ama bunların hiçbiri, insanların insanlığını korumaya yetmezmiş.

O zaman, ülkenin aydınları, «Bir de başka ülkelere bakalım. Oralarda da biçimini, kalıbını, içini, özünü değiştirenler var mı? Varsa, neler yapıyorlar? Bunu nasıl önlüyorlar, gidip görelim!» demeye başlamışlar. Dedikleri gibi de, başka ülkelere gidip, oralardaki insanları incelemişler. Sonra, oralarda görüp öğrendiklerini, kendi ülkelerine uygulayıp, yurttaşlarına yararlı olmak için, evlerine, çocuklarına dönmüşler. Yine eskisi gibi herkes kendince bir düşünce sürmüş ileri. Kimisi,

— Evlere daha geniş pencereler açalım!.. demiş.

Kimisi,

— Başka ülkelerden örnek insanlar getirelim!.. demiş.

Kimisi de,

— Bizimkileri başka ülkelere gönderelim, oralardaki insanları görsünler!.. demiş.

«Günde üç kere zıplamak gerek.» «Yatakta sol yana yatmalı.» diyenler bile varmış. Yalnız bunların aralarında kafası işleyen biri çıkmış.

— Beni dinleyin, demiş ben sürüngenlerin, böceklerin neden çoğalıp geliştiklerini anladım. Yeryüzünün başka ülkelerine bakıp, bunu öğrendim. Bir hava esiyor, bu hava sürüngenlere, böceklere o kadar yarıyor ki büyüyorlar, çoğalıyorlar. Şimdi iş, bu havanın esmesine engel olmakta. Bu hava da, doğu yönünden esiyor. Gezip dolaştığım yerlerde gördüm. Doğudan esen bu havayı kesen dağ dibinde kurulmuş ülkelerde, bizde olanlar olmuyor. Aklımızı başımıza toplayıp, büsbütün işişten geçmeden, doğudan esen hava yolunu kapamalıyız. Yoksa hepimiz, günün birinde değişip insanlıktan çıkacağız, yılan çıyan olacağız.

Bu sözlere inananlar da olmuş, inanmayanlar da, gülüp geçenler de.. Ama inananlar işi sıkı tutup, zehirli sürüngen, örümcek, kertenkele, yarasa biçimindekilerle savaşa girişmişler. Bu ölüm kalım savaşı çok kanlı olmuş. Çünkü o zamanın Başbayı da, çoğunluktan yanaymış.

O, ülke düşmanlardan korunmak için çepçevre kale duvarlarıyle çevriliymiş. Bu kalın duvarların her bir yana kapıları varmış. Ülkenin insanları, doğu kapısını kapamaya çalışırlarken, öbürleri de kapatmamaya çalışırlarmış. İnsanlar kapıyı içerden itmeye, öbürleri dışardan dayanıp kapatmamaya uğraşırlarken seller gibi kanlar akmış. Ama sonunda içerdekiler başarı kazanmışlar, doğu kapısını sıkıca kapamışlar. Öbürleri de kapının dışında kalmışlar.

Bu düşünceyi ileri sürüp başarı kazanan kişi, o ülkeye Başbay olmuş. Yurttaşlarına,

— Sakın, demiş, bu kapıyı aralamayın! Bir kere aralarsanız, sonunu alamazsınız. Bu böyle bir kapıdır ki, bir parmak aralansa, günün birinde ardına kadar açılır.

Bir zaman sonra bu akıllı kişi ölmüş. Onun yerine başkaları seçile seçile Başbay olmuşlar.

Yine eskiden, her yerde, her zaman olduğu gibi o ülkede de sürüngenlerle öteki böcekler varmış ama, doğru kapısı kapalı olduğundan, doğudan hava girmediği için, bunlar, olduklarından daha çok büyüyemez, üreyemezlermiş.

Gel zaman git zaman, Başbay adayları arasında, sen seçileceksin, ben seçileceğim, diye çatışmalar başlamış. Doğrusu bu Baş-

bay adaylarının hiçbiri, yeniden insanların örümcekleşmesini, akrepleşmesini istemiyorlarmış. İstemiyorlarmış ama, ne yapsınlar, oy kazanmak gerek. O zamanın Başbayı, düşünmüş taşınmış, öbür adaydan üç oy daha çok alsa seçimi kazanacak.

— Ben şu kapıyı üç oyluk aralarım!.. demiş.

Dediği gibi de yapıp, Başbaylığı başkasına bırakmamış.

Bunu gören öbür adaylar, kapıyı daha da açıp, kendilerine oy verecekleri içeri sokmaya başlamışlar. Onlar da, kapının büsbütün açılıp hepsinin dolmasını istemiyorlarmış. Bunun için de kendilerine gerekli on oyluk kadar kapıyı aralamışlar. Biyandan da kapı temelli açılmasın diye, kendi adamlarına, kapıyı ardından ittirirlermiş. Kapı on oyluk, yüz oyluk, bin oyluk aralana aralana, gün gelmiş, ardına kadar açılmış.

Gelgelelim Başbaylar, kapının hepten açık kalmasını istemediklerinden,

— Dayanın, içerden itin!.. diye de kendi adamlarına emirler verirlermiş.

İçerden ite, dışardan ite, kapı kendi ekseni üstünde fır fır dönmeye başlamış.

İşte o zamandan beri o ülkede doğu kapısı fır fır döner, ama Başbaylar da, hiç durmadan,

— Dayanın yurttaşlarım, dayanın!.. diye bağırırlarmış.

HAZRET-İ İSA İLE İKİ KİŞİ

Bigün Hazret-i İsa ile estetik cerrahi operatörü, bir de otomobil tamircisi, bir gazinoda oturuyorlardı. Hazret-i İsa, onlara din telkinlerinde bulunuyordu. Konuşma sırasında otomobil tamircisi Hazret-i İsa'ya,

— Ey büyük öğretmen! İnsanlara iyilik etmek için içimden bir ateşli istek var. Ne yolda iyilik edebilirim.. diye sordu.

Hazret-i İsa,

— Tanrının şeriatında nasılsa öyle yapmalısın!.. dedi.

Otomobil tamircisi,

— Sana, kötülük edenlere iyilik ederek onları kötülük ettikleri için utandırarak... dedi.

Estetik cerrahi operatörü,

— İnsanların mayası kötüdür, dedi. Deneyimlerime dayanarak söylüyorum. İnsanlar kötüdür.

Otomobil tamircisi,

— Hayır, dedi. İnsanların içinde iyilik vardır. Siz de bu Eriha kentinin en iyi insanı değil misiniz?

Gerçekten Eriha kentinin en zengini olan estetik cerrahi operatörü, hem de bu kentin en iyiliksever kişisiydi. Bu kadar iyi bir insanın şimdi nasıl olup da, insanlara kötü dediğine tamirci şaşmıştı.

Operatör,

— Ben başka... dedi. Ben bütün yaşamımda herkese iyilik ettim. Ama karşılığında da hep kötülük gördüm. Demek insanlar kötü... Hiç kimse bu gerçeği benim kadar bilemez.

Konuşmaya pek katılmayan Hazret-i İsa, önündeki toprak çanaktan, şarabını içti.

Otomobil tamircisi, operatöre,

— Öyleyse cennette siz bir başınıza kalacaksınız... dedi.

Operatör,

— Öyle, dedi, benim de korkum bu ya... Koca cennette tek başıma canım sıkılacak.

Bu konuşmanın sonunda tamirciyle operatör, insanlar iyidir, kötüdür diye bahse girdiler. İnsanların iyi olduğunu savunan tamirci, dediği çıkarsa, operatörün bütün malını mülkünü elinden alacaktı. Dediği çıkmazsa, nesi var nesi yoksa hepsi operatörün olacaktı.

Üçü birlikte Eriha'dan Yeruşalim'e giden yol üstünde kırlık bir yere geldiler. Estetik cerrahi operatörü bu yolda tek başına duracaktı. Bakalım, bu yolda gelip geçenler ona iyilik mi, yoksa kötülük mü edeceklerdi. Hazret-i İsa'yla otomobil tamircisi de olup biteni uzaktan seyretmek için tepeye çıktılar, bir zeytin ağacının arkasına gizlendiler.

İkisi de kendi dediğinin çıkması için Tanrıya yalvarıyorlardı. Tamirci, ellerini gökyüzüne açmış,

— Tanrım, insanlar şu operatöre inşallah iyilik ederler... diye yakarıyordu.

Kendi dediği çıkarsa operatörün özel hastanesi, malikâneleri, köleleri, cariyeleri, hepsinden önemlisi de bankadaki beşyüzbin doları onun olacaktı.

— Tanrım, inşallah insanlar bana kötülük ederler de tamircinin bütün malını mülkünü elinden alırım.

Operatörün dediği çıkarsa, tamircinin dükkânları, evleri, köleleri, hepsinden önemlisi de bankadaki yüzbin doları onun olacaktı.

Uzaktan bir ayak sesi duyuldu. Operatör içinden,

— Hah, işte haydut!.. diye geçirdi.

Tamirci de içinden,

— İşte erdemli bir kişi... dedi.

Yolun dönemecinden bir adam çıktı. Operatörün yanına gelince, kamasını çekip üstüne yürüdü,

— Çıkar paraları!.. diye bağırdı.

Operatör buna o kadar sevindi ki, gülüp oynayarak ceplerindeki bütün paraları çıkardı. Soyduğu adamın sevincine şaşıran haydut,

— Bunca yıldır soygunculuk yaparım. Şimdiye kadar soyduklarımın arasında hiç senin gibi sevineni görmedim... dedi.

Sonra operatörün üstüne başını aradı. Bütün paralarını alıp giderken operatör arkasından seslendi:

— Saygıdeğer haydut, şu cebimde de beş dolar kalmış, onu görmemişsiniz. Buyurun alın...

Haydut,

— Sen, dini bütün biri olmalısın. Anlaşılan, beni yaptığımdan utandırmak istiyorsun, ama bana vızgelir. Ver bakalım onları da... dedi.

Paraları alıp yollandı. Operatör, tepede, zeytin ağacının arkasındaki tamirciye sevinçle seslendi:

— İşte gözünle gördün ki insanlar kötü... Bahsi kaybettin, bütün malların, paraların benim oldu.

Hazret-i İsa, yumuşak ama tok bir sesle ona tepeden,

— Acele etmee! Ve insanların iyi olduklarına inan ve bekle!.. dedi.

Operatör beklemeye başladı. Bir ayak sesi daha duyuldu. Tamirci de, operatör de umutlandılar. Biri iyi, biri de kötü insan bekliyor, gelenin dileklerine uygun biri olması için Tanrıya yakarıyorlardı. Operatör,

— Tanrım, bu gelen adam bana kötülük ederse, tamirciden aldığım malların kırkta birini yoksullara dağıtarak insanlara iyilikler yapacağım... dedi.

Tamirci de,

— Tanrım, ayak sesi duyulan adam, operatöre iyilik yaparsa, ondan alacağım malların kırkta birini yoksullara dağıtacağım... dedi.

Dönemeçten bir adam çıktı. Operatörün yanına gelince kamasını çekip, göğsüne dayadı,

— Çıkar paraları!.. diye bağırdı.

Operatör sevinç içinde,

— Hiç param yok. İnanmazsanız arayın. Ama isterseniz üstümde değerli bulduğunuz ne varsa alabilirsiniz... dedi.

Haydut, operatörün parmaklarındaki yüzükleri, gümüş tabakasını, çakmağını, altın uçlu dolmakalemini aldı. Alınacak hiçbişeyi kalmayınca operatör ağzını açarak hayduda,

— Bakın, bakın ağzımın içine bakın lütfen... Sol üst çenemdeki azı dişi altındır. İşinize yaramaz mı?.. dedi.

Haydut, operatörü yere yıkıp, altın kaplamayı almak için azı dişini söktü. Operatör can acısından kıvranırken biyandan da sevinçten gülüyordu. Haydut,

— Siz yoksa deli misiniz?.. dedi.

Operatörden aldıklarını cebine koyup gitti. Operatör zeytin ağacının arkasına gizlenenlere,

— İşte bu da kötülük eden biri. Ben kazandım. Bütün malların, paraların benim oldu... diye bağırdı.

Hazret-i İsa, yumuşak, içe işleyen sesiyle tepeden ona,

— Sabırlı ocol... Ve umudunu kesme ve beklemesini bil!.. diye seslendi.

Uzaktan bir ayak sesi daha duyuldu. Operatör, umutla,

— İşte bir kötü insan daha... diye içinden geçirdi, bu da kimbilir bana ne kötülük edecek, ben de tamircinin mallarına konacağım.

Tamirci de,

— İyi insandır. Kimbilir operatöre ne iyilik edecek. Ben de operatörün bütün mallarını alıp onu beş parasız, aç çıplak bırakacağım... diye içinden geçirdi.

Dönemeçten biri çıktı. Operatörün yanına gelince, kamasını göğsüne dayayıp,

— Sökül mangırları! Ya paranı, ya canını!.. diye bağırdı.

Operatör,

— Sizden önce iki saygıdeğer haydut beni soydular. Hiçbişeyim kalmadı, dedi. Ama siz de üstümdekileri, başımdakileri soyup alırsanız, beni sevindirirsiniz. Elbiselerim, pabuçlarım da yenidir.

Haydut, operatörün üstündekileri çıkardı. Hepsini bir çıkın yapıp giderken operatör ona,

— Saygıdeğer haydut, donum kaldı, dedi. Donumu istemez misin? Çok yenidir. Daha ilk defa giyiyorum.

Haydut,

— Sen dini bütün olmalısın, ama bana vızgelir. Çıkar bakalım donunu da... dedi.

Donu da alıp, operatörü anadan doğma çıplak bıraktı. Operatör neredeyse sevincinden uçacaktı. Tamirciye,

— Heyy, diye seslendi. Görüyorsun ya, bu da bana kötülük etti. Artık bütün malın, paran benim oldu.

Hazret-i İsa, zeytin ağacının arkasından o yumuşak, o tatlı, ama tok sesiyle,

— Ey Tanrının kulu!.. Sabırlı ol ve bekle ve acele etme ve elbet bu yeryüzünde bir iyi insan da bulunur... dedi.

Operatör beklemeye başladı. Bir ayak sesi duyuldu. Sonra dönemeçten bir adam çıktı. Operatör,

— Üstüme haydudun soyacağı bişey kalmadı, inşallah bu canidir, canımı almak ister. Ben de tamircinin mallarını alırım... diye geçirdi içinden.

Tamirci de,

— Bu iyi biri olmalı, çıplak kalan operatöre örtünmek için inşallah bir bez verir... diye geçirdi içinden.

Gelen adamın sallanmasından, bir sarhoş olduğu anlaşılıyordu. Elinde bir sopa vardı. Operatörün yanına gelince, sopayı onun başına indirmeye başladı. Operatör, sopayı yedikçe,

— Sol yanıma vurmadınız, biraz da sol omuzuma vurun kardeş... diye sarhoşa yalvarıyordu.

Sarhoş soluna vurunca sağını dönüyordu. Sopaların acısından operatör inleyerek yere yıkıldı.

— Saygıdeğer serseri, başıma da vurun lütfen. Zahmet olmazsa sırtıma iki üç sopa daha indirin!.. dedi.

Sarhoş,

— Sen dini bütün biri olmalısın ama bana vızgelir. İşte dileğini yerine getiriyorum... diyerek olanca hızıyla operatörün kafasına bir sopa daha indirdi.

Sonra yine sallana sallana gitti.

Operatör yığıldığı yerde, kanlar içinde kalmıştı. İnleyerek,

— Bütün malın, paran benim oldu... diye tamirciye seslendi.

Hazret-i İsa, zeytin ağacının arkasından çıktı. İnsanın içine işleyen, büyüleyici, ama tok sesiyle,

— Ey Tanrının kulu! Sabırlı ol ve bekle ve acele etme ve bu yeryüzünde elbet bir iyi yürekli kişi bulunacak!.. dedi.

Bir ayak sesi duyuldu. Yeri dinleyen operatör,

— İnşallah, bu bir katildir, beni öldürmek ister... dedi.

Tamirci de,

— İnşallah operatöre yardım edecektir... dedi.

Dönemeçten bir adam çıktı. Yerde inleyen operatörün yanına çöktü.

— Neyin var kardeş? Yaraların çok mu ağır?.. dedi.

Bu adamın kendisine yardım edeceğini anlayan operatör, Hazret-i İsa'ya duyurmamaya çalışarak,

— Defol!.. diye adama bağırdı.

Adam, heybesinden şarap, zeytinyağı çıkardı. Operatörün yaralarını temizlemek istedi. Ağzından, burnundan kanlar akan operatör,

— Git başımdan, ben senden yardım istemiyorum!.. diye bağırdı.

Adam,

— Sen acı duyarken, ben sana nasıl yardım etmem... dedi.

— Bana yardım etmek istiyorsan, hemen defol git buradan... Hatta giderken kıçıma bir tekme de indirsen bana asıl o zaman yardım etmiş olursun... dedi.

— Birbirlerine yardım etmek, iyilik etmek insanların insanlık borcudur. Beni yardımdan alıkoymayın, kardeş.

Adam ille de yardım etmek, operatörün yaralarını temizleyip sarmak, sonra da sırtına alıp şehre götürmek istiyordu. Operatör,

— İyilik miyilik istemem, git ulan başım-

dan!.. diye bağırdı.

İyi insanı başından savamıyacağını anlayan operatör, adama sövüp savmaya başladı. Ama o hiç kızmadan onun yaralarını şarapla, zeytinyağıyla temizliyor, sırtından çıkardığı gömleğini parçalayıp bu yaraları sarıyordu. Kendisine yapılan bu iyilik yüzünden bütün malının, parasının elinden gideceğini anlayan operatör, yerden bir taş kapıp zorla ayağa kalktı. Taşı iyi insanın kafasına indirip onu yere yıktı, üstüne çöktü.

Hazret-i İsa'yla tamirci, tepeden inip onların yanına geldiler. Estetik cerrahi operatörü altındaki iyi adama,

— Sen başıma bela mısın? Çabuk git, yoksa seni öldürürüm!.. dedi.

Başına taşla vurulan adam,

— Seni böyle bırakıp gidemem... dedi.

Operatör de taşı daha hızlı kafasına indirip, onu cansız bıraktı. Sonra sendeleyerek ayağa kalktı. Kanlı ellerini Hazret-i İsa'ya uzatıp,

— Bahsi kazandım, dedi, işte görüyorsunuz ki iyi insan yok...

Tamirci,

— Nereden biliyorsun?.. dedi.

Operatör,

— Kendimden biliyorum. Bunu kendimden biliyorum... diye bağırdı, yere yıkıldı.

Otomobil tamircisi, mallarının, paralarının elinden gideceği korkusuyla, öldürmek için yaralı operatörün üstüne atıldı.

Hazret-i İsa,

— Onu sırtına al ve şehre kadar taşı ve şehre gidince candarmaya teslim et! dedi.

KARGALARIN SEÇTİĞİ PADİŞAH

Bir varmış, bir yokmuş... Eski çağlarda, ülkenin birinde bir zavallı kişi varmış. Günlük yiyeceğinin bile yoksunu, çulsuzun biriymiş. Ama kötü yürekli de değilmiş hani... Bütün isteği başkalarına iyilik etmekmiş. İyilik etmek istermiş istemesine ama, bunun nasıl yapılacağını da pek bilmezmiş. Sıksık,

— Aaah ah, dermiş, bir gücüm yetse de şu insanlara hep iyilik etsem...

Bu sözleri duyanlar sorarlarmış:

— Peki, nasıl iyilik edeceksin?

O da,

— İyilik işte, dermiş, herkese iyilik edeceğim... Hele o günler bir gelsin, ben bilirim nasıl iyilik edeceğimi...

Günlerden bigün dağ başında, «Tanrım bana yardım etse de, ben de insanoğluna iyilikler edebilsem.» diye mırıl mırıl mırıldanırken, arkadan gelen bir yolcu, yaklaştıkça adamın bu sözlerini duymuş.

— Merhaba oğul!.. demiş.

İyilik yapmak isteyen adam başını çevirince, ak sakalı göbeğine kadar uzanmış bir yolcu görmüş.

— Merhaba baba... demiş.

— Nedir öyle kendi kendine konuşuyorsun, Tanrıdan bişeyler istiyorsun?..

Adam derdini, insanlara iyilik etmek için nasıl içinin yandığını dilinin döndüğü kadar anlatmış.

Ak sakallı adam,

— Senin gibi çok kişi başkalarına iyilik yapmak istemiştir şimdiyecek. Bu iyiliğin nasıl yapılacağını bilseydin, bu kadar çok iyilik yapmak istemezdin. İnsanlara iyilik yapmak, kötülük yapmaktan daha zordur. Dünya kuruldu kurulalı bunu becerebilen çok az kişi çıkmıştır... diye adama akıl vermişse de, o dinlemez,

— Ah, demiş, ben başkalarına benzemem. Hele bir öyle yere geçsem, bütün kötülükleri kaldıracağım yeryüzünden. Aç, susuz kalmayacak. Çıplak, çulsuz kalmayacak. Kavga dövüş kalmayacak... Bütün işleri yoluna koyacağım.

Ak sakallı,

— Çok istiyorsun ama, demiş, yapmak istediğin işin nasıl yapılacağını bilmiyorsun. Senden önce de senin gibi yapmak istedikleri işi bilmeyenler çok geldi geçti.

Öbürü,

— İyilik yapmaktan kolay ne var yeryüzünde... demiş.

Sakallı da,

— Eh, demiş, demek o kadar çok istiyorsun iyilik yapmasını, öyleyse buralarda durma. Durmadan gez dolaş... Öyle bir yer gelir, öyle bir zaman gelir, sen de istediğin yere yükselirsin...

İyilik yapmak isteyen kişi, ak sakallının yalnız son sözlerini dinlemiş, almış başını yürümüş... Orası senin, burası benim, yıllar yılı gezmiş dolaşmış. Her gittiği yerde, insanoğluna iyilik yapmak için, nasıl içinin yanıp tutuştuğunu anlatmış.

Yine böyle gezip, dolaşıp dururken, bütün bir gün, sonra bütün bir gece yürümüş, gökbitimi ışırken, uzakta bir kent görünmüş. Bu kent çepçevre kale duvarlarıyla çevriliymiş. Kente girilecek kapıyı bulmuş, içeri yönelmiş. Kapıdan kentin alanına girince şaşırmış kalmış. Nasıl şaşırmasın... Alan insanla dolu... Ben diyeyim yüzbin kişi, sen de üçyüzbin kişi... İnsan yığınının ucu bucağı görünmüyor. O da kalabalığın içine dalmış. Her kafadan bir ses çıkıyormuş. Adam, konuşulanlara kulak vermiş. Şöyle diyorlarmış:

— Yurttaşlar! Ben sizin iyiliğinizi istiyorum. Beni padişah yapması için kargalara söyleyin. Kargalar beni padişah yapsınlar. Göreceksiniz, sizlere çok iyilikler edeceğim. Bu kentin ırmaklarından şerbetler akacak, kaldırım taşları altından olacak. Yağmur yerine gökten şurup yağdırtacağım. Bir eliniz yağda, bir eliniz balda olacak. Her Tanrının günü baklava börek yemekten artık bıkıp usanacaksınız. Öyle rahat edeceksiniz ki, rahat sizi rahatsız etmeye başlayacak. Sayın yurttaşlarım! Söyleyin kargalara, beni padişah yapsınlar.

Bütün ağızlardan hep bu sözleri duyan adam şaşırmış. Bir de yanındakine bakmış ki, yıllarca önce kendisiyle bir dağ başında karşılaştığı ak sakalı göbeğindeki yaşlı adam değil mi...

— Merhaba baba... demiş.

Sakallı da,

— Merhaba oğul... demiş.

— Görüyorum, bu kentten herkes bitürlü konuşuyor. Öyleyse neden bağırıp çağırıyorlar?.. diye ak sakallıya sormuş.

Ak sakallı,

— Herkes salt kendisinin iyilik yapabileceğini sanıyor, ama bu iyiliği nasıl yapacağını bilmiyor da ondan... demiş.

— Bu insanlar hep böyle bağrışırlar mı?

— Hayır. Seçimden seçime bağırırlar. Burada yılda bir seçim olur. Seçim zamanı gelince herkes kendisinin seçilmesini ister.

— Neden?

— Çünkü herkes salt kendisinin iyilik yapacağını sanır. Hepsi de iyilik yapmak ister. Kötülük yapmak isteyen hiç yoktur.

— Ne seçilir burada?

— Padişah seçilir... Bu ülke başka ülkelere benzemez. Başka ülkelerdeki gibi, burada padişahlık babadan oğula kalmaz. Her yıl halkın içinden yeni bir padişah seçilir. Seçilen padişah, söz verdiği gibi halka iyilik yaparsa padişah kalır, yapamazsa ertesi yıl yeni seçim yapılır. Şimdiyedek bir yıldan çok padişahlık eden çıkmadı.

— Peki, neden «karga, karga!» diye bağırıyorlar?

— Bu ülkede padişahları kargalar seçer de ondan böyle bağırıyorlar.

Derken hava birden kararmış. Gökyüzünü bir karga bulutudur kaplamış. Karga bulutlarından güneş görünmez olmuş. Kargalar insanların tepesinde uçuşup gak gaaak diye bağrışırlarken, insanlar, da,

— Karga kardeş, karga kardeş, aman beni seç!. diye onlara yalvarırlarmış.

Kargalar böylecene bağıra, uçuşa dursun, içlerinden iri bir karga yere doğru süzülmüş, iyilik yapmak için dağ bayır dolaşan adamın başının üstünde dönmeye başlamış. Dönmüş, dönmüş, en sonunda gak diye pislemiş. Sonra yine göklere yükselmiş.

— Üçte bir padişah oldun, üçte bir padişah oldun!.. diye adama ünlemeye başlamışlar.

Neye uğradığını şaşıran adam da, yanındaki Aksakal'a,

— Nedir, ne oluyor?. demiş.

Aksakal,

— Burada padişah seçimi işte böyle olur, demiş. Bir karga, birinin başına üç kere pislerse o kişi bu ülkeye padişah seçilir. Sen şimdi üçte bir padişah oldun, demektir. Dua et de, karga yine senin başını seçsin.

Demeye kalmamış, karga yine fır dönüp o adamın başına bir daha etmiş. Alanı dolduranlar,

— Üçte iki padişah oldun, üçte iki padişah oldun!.. diye bağırmışlar.

Karganın üçüncü işini de yine o adamın başına yapmaması için, herkes kendi başını

açıp,

— Karga kardeş buraya, karga kardeş buraya!.. diye seslenerek kargaya yalvarıyormuş.

Karga bu sözleri dinlememiş. Üçüncü kere de yine o adamın başını seçmiş. Bunun üzerine adamı,

— Padişah oldun!.. diye alıp sallasırt ederek, omuzlarında saraya taşımışlar.

Adam padişah olunca, kendisini padişah yapan kargaların bu iyiliğini unutmamış. Bütün bostanlardaki, tarlalardaki bostan korkuluklarının kaldırılması için bir ferman çıkarmış. Kargaları taşlayan, kışlayanları mahkemeye verip cezalandırmış. Bununla da kalmamış, her evin kargalara günde bir avuç yem atmasını buyurmuş.

Halk, mırıl mırıl mırıldanmaya başlamış ama, padişahın gözü kargalardan başkasını görmüyormuş. Böylece ilk yılı geçirmişler. Yeni seçime girmişler.

O ülkenin kişileri yine kentin alanına toplanmışlar. Yine herkes kendisinin seçilmesi için kargalara yalvarmaya başlamış. Yine hepsi de insanlara iyilik yapmak istediklerini söylüyorlarmış. Kargalar bulut bulut gelmişler. Yine gök kararmış. Gak sesleri göklerde uğuldamış. Her yıl padişahı bir karga seçerken, bu yıl, padişahtan gördükleri iyiliğe teşekkür için, on karga birden gelip, eski padişahın başına üçer kere pislemişler. O adam yine padişah olunca kargaların bu iyiliğini unutmamış, herkesin evinde yirmi karga beslemesini zorunlu kılmış. Kargalara, soğuktan, rüzgârdan korunmaları için yuvalar yaptırmış. Kargalar beslene beslene büyüdükçe büyümüş, yağlandıkça yağlanmış. Her bir karga bir hindi kadar olmuş.

Derken yine seçim zamanı gelmiş. Padişahı hiç sevmeyen halk mırıldanmış durmuş, ama neye yarar, bu seçimde hindi kadar yüz karga birden üçer kere, yine eski padişahın başını beğenmişler.

Üçüncü kere padişah olan adam,

— Kargaların üstünde hiçbir bit bulunmayacak... Bitler ayıklanıp, kargalar temizlenecek. Kargaların ayaklarını cilalayacak, derilerini yağlayacaksınız!.. diye ferman çıkartmış.

Kargalar beslene, bakıla, koyun kadar olmuşlar, hem de gündengüne çoğalıyorlarmış. Bir zaman gelmiş, çoğalan, irileşen kargalar kente sığışamaz olmuş.

Yine seçim zamanı gelmiş. Bu seçimde padişaha daha çok teşekkür için, beşyüz karga birden üçer kere yine eski padişahın başını beğenmiş.

Padişah da, kargalara o kadar iyi baktırmış ki, kargalardan kendilerine kentte yer kalmayan insanlar, evlerini, yurtlarını kargalara bırakıp, dağlara bayırlara düşmüşler. Beslenen kargalar sığır kadar irileşmişler.

Bir seçim daha olmuş. Havada sığır kadar iri kargalar uçmaya başlamış. Onların gürültüsünden kulaklar sağır oluyormuş. Kargalar, padişaha olan borçlarını ödemek için, bu sefer hep birden gelip, padişahın tepesine teşekkürlerini bırakmışlar.

İnsanlar, yeniden seçilen padişahı saraya götürmek için yaklaşında bir de bakmışlar ki, karga tersinden bir tepe... Padişah da bu tepenin altında boğulmuş, ezilmiş.

Oradaki insanlar, sevinç içinde, yeniden,

— Karga kardeş, beni seç. Karga kardeş, beni seç!.. diye bağrışmaya başlamışlar.

BİR ÇİN HİKAYESİ (*)

Kung-Su, Güney Çin Denizinde, küçük bir balıkçı kasabasıdır. Şirin kasabanın hemen bütün halkı, balıkçılıkla geçinir...

Pung-Çiyang'ın balıkçı kahvesinde bir sabah, nerden, nasıl geldiği belli olmayan bir

(*) Bu kitapta toplanan masallar, Türkiye'de düşün özgürlüğü tarihi bakımından ilginçtir. Bu yazılar, 1955 - 1957 arasında «Akbaba» dergisinde ve «Demokrat İzmir» gazetesinde yayınlandı. Çoğunu, zorlukla ve takma adlarla yayınladım. Okuduğunuz bu hikâyedeki olay, ilk yazılış biçimiyle Türkiye'de geçiyordu. Ama birçok dergilerden geri çevrilince, bu hikâyeyi uydurma bir Çin'li yazar adıyla, olay Çin'de geçiyormuş ve hikâye çeviriymiş gibi, dergide yayımladım. Aynı hikâye, birkaç ay sonra, başka bir dergide, çevrilmiş bir Çin hikâyesi olarak çıktı.

kedi yavrusu miyavlamaya başladı. İhtiyar Pung, sıska kedi yavrusunu iri avuçlarının arasına aldı. Küçük tekirin süt mavimsi gözlerine baktı,

— Seni bana Allah gönderdi!.. diye söylendi. Sonra çırağına,

— Bu küçüğün adı, Çung-Ban... Buna iyi bak!.. dedi.

Çung-Ban, küçük maskara, bikaç gün içinde gelişti, büyüdü.

Yalnız Pung Amca'nın değil, bütün müşterilerin sevgilisi oldu. Çung-Ban'ın kötü bir huyu vardı, hırsızlık... Aşağı yukarı her kedi hırsızdır. Ama Çung-Ban gibisi görülmemiştir. Daha altı aylık var yoktu, bütün komşular şikâyete başladılar. Her sabah, daha gün ağarmadan vazifesine sadık bir memur gibi, işe çıkar, öğleye kadar bütün mahalleyi talan ederdi. Girmediği mutfak, karıştırmadığı teldolap yoktu. Ocakta kaynayan tencerenin kapağını açıp, içinden sıcak sıcak bir parça balığı çalmadığı gün olmazdı. Çung-Ban'ı, bütün zararına, hırsızlığına rağmen herkes seviyordu. Çünkü, o kadar kurnazca hırsızlık yapıyordu ki, onun yüzünden zarara uğrayanlar bile, bu hırsızlıkları Çung'un muziplikleri diye karşılarlardı.

Bigün, Pung Amca'nın kahvesine bir müşteri geldi. Elindeki balık dolu kesekâğıdını rafa koyduktan sonra, kâğıt oyununa daldı. Neden sonra kahveden çıkarken elini raftaki kesekâğıdına atınca, ağzı bir karış açık kaldı. Kesekâğıdının hiçbir yeri bozulmamıştı, fakat içi balık yerine havayla doluydu. Yalnız, altından bir delik açılmıştı. Çung'un, bu kadar kalabalık müşteriden hiçbiri farkına varmadan, balıkları teker teker kesekâğıdından boşaltması, herkesi şaşırtmıştı.

Çung'un hırsızlıktaki maharetinin bu kadar takdir edilmesinin önemli bir sebebi vardı. Kung-Su kasabasında hırsızlık etmeyen insanın on paralık itibarı yoktu.. Çalmak ayıp değildi. Ayıp olan, çalarken yakalanmaktı. Hırsızlık sırasında yakalananlar, bütün kasabada beceremedikleri işi yüzlerine, gözlerine bulaştırdıkları için rezil olurlardı. O kadar ki, hırsızlık yapmayan erkeğe, karısını geçindiremez diye kız vermezlerdi.

Kung-Su, kasabanın sembolü haline gelen Çung, yıldan yıla efsanevi bir yaratık oldu.

Ondört yaşına gelince, zavallı Çung'un gözlerine perde indi. Görmeyen gözleriyle de, bir zaman mesleğine devam etti.

Bir insan gibi mutfak kapılarının mandalını açar, ocağın başındaki kadın, başını arkasına döndürünceye kadar, ızgaradaki balığı kapar kaçardı.

Kocalarına akşam yemeği yetiştiremeyen geveze kadınlar, hırsız Çung'u bahane ederler,

— Ne yapayım? Balığı ocaktan Çung çaldı!.. derlerdi.

Bir sabah, Çung'un cesedini yüksek bir duvarın dibinde buldular. Çung, vazife başında ruhunu teslim etmişti. Bütün Kung-Su kasabası halkı, gözyaşı döktü, matem tuttu. Çung'a büyük bir cenaze töreni yapıldı. Çoluk çocuk, genç ihtiyar, mezarının başında toplandılar.

Çung'un arkasından, kasabayı bir sessizlik aldı. Ama iki ay sonra bir mucize oldu. Zavallı Çung'un mezarı üstünde büyük bir bina yükseldi: Vergi dairesi...

Kung-Su kasabası halkı, birbirlerine vergi dairesini gösterip,

— Çung'un ruhu hortladı!.. dediler.

KÖTÜLERİN BAKAMADIĞI MÜCEVHER

Bir varsa bin yokmuş. Yeni zaman içinde, her yer duman içinde, Sputnik fırfır döner iken, atom çatlar patlar iken, ben küfeyi devirmiş yatar iken, yeryüzünün bir ülkesinde çok zengin bir hazine varmış. Paradan puldan yana tamtakır olan bu hazine, değer biçilmez tarihi eşyalarla tıklımtıklım dolu imiş. Hem de ne eşyalar... Yedi ülkenin topraklarını çiğnemiş atların nalları, altın işlemeli sırma püsküllü kırbaçlar, uzun uzun kılıçlar, süslü yatağanlar, zağlı palalar, işlemeli kalkanlar, hep bu hazinede dolu imiş. Hele bu kırbaçlar o kadar süslü püslü imiş ki, bu güzel kırbaçlara bakınca, bunların, hayvan sağ-

rılarında şaklatmak için mi, yoksa güzel esir kadınların kalçalarını gıdıklamak için mi yapıldığını insan anlayamazmış. Kılıçlar öyle uzun, öyle büyük, öyle kocamanmış ki, bu kadar kocaman kılıçlarla savaşçıların karşısında, olsa olsa ancak ya deve, yada fil olabilirmiş.

Bütün bunlar öyle değerli eşyalarmış ki, bunları satın almaya yeryüzündeki bütün paralar yetmeyeceği için bunların kaç para ettiğini hiçbir zaman kimse bilmezmiş. Ama bunların, çok değerli eşyalar oldukları, hazine dairesinde sıkısıkı saklanmalarından koruyucu askerlerin de o hazineyi gece gündüz beklemelerinden belli imiş. Gelgelelim, bu eşyaların ne kadar büyük değeri olduğunu herkes anlayamazmış. Bunlar hazineden çıkarılıp da yol üstüne atılsa, hiç kimse başını çevirip bunlara bakmazmış bile. Bunların değeri, ancak hazineye konulunca belli olurmuş.

Başka ülkelerin hazineleri bu kadar zengin değilmiş. Değilmiş ama, onların hazinelerinde bir mücevher varmış ki, öyle bir mücevher de bu hazinede yokmuş.

O ülkede yaşayanlar, «Nasıl edelim de şöyle bir mücevher de biz ele geçirelim!» diye düşünür dururlarmış. Bir de o mücevherlerden olsa kendilerinde, onların hazinesi yeryüzünün en zengin hazinesi olacakmış. Ama o mücevheri bulmak, ele geçirmek, yapmak, çok, ama çok zormuş. Çünkü bu mücevher, yüzlerce, binlerce insandan yapılırmış. Ne kadar çok insandan yapılırsa, mücevherin değeri o kadar artarmış. Başka ülkelerin hazinelerindeki bu mücevherin en büyüğü yumurta kadarmış. Bunlar, o mücevherin ceviz hattâ fındık kadarına bile çoktan fitmişler. Bu mücevherin özü demirdenmiş, ama toprak altından çıkan, bildiğimiz demirden değil. Bu mücevherin demiri, insan kanındaki demirden olurmuş. Bir insanın bütün kanında, bir miligramdan bile daha az demir olduğuna göre, o mücevherin fındık kadarını bile yapabilmek için, binlerce insanın kanlarını vermesi, bu uğurda ölmesi gerekirmiş. Kandaki demirden yapılan mücevher pırıl pırıl parlarmış. Bakınca ışıklı parıltısına gözler dayanamazmış. Altın parıltısı, yanında sönük kalırmış. Güneşten bile parlakmış. Bu parlaklık, insan gözündeki, insan beynindeki fosfordan elde edilirmiş. Binlerce insanın beynindeki, gözündeki, fosfor, kandan çıkarılan demirin üstüne sürülürmüş. Öyle ki, bu kan demirinin üstünde milyonlarca küçücük göz, ışıl ışıl yanarmış, boncuk boncuk parlarmış. Bu mücevheri yapabilmek için binlerce kişi, kanlarını, beyinlerini, gözlerini vermeliymiş. Ama iş bu kadarla da bitmezmiş ki... Mücevherde, kan demirinden, beyin ve göz fosforundan başka, yine insan canından süzülmüş magnezyum alevleri yanar, karbon parçacıkları parlar, sodyum, potasyum, kalsiyum kristalleri, klorofil renkleri içinde ışıldarmış. Binlerce insanın kemiklerinden çıkan kalsiyumla ancak fındık kadarcık bir mücevher yapılabilirmiş. Bundan başka bu mücevher, birdenbire yapılamazmış. Bir gün, bir hafta, bir ay, bir yılda değil... Yüzlerce yılda, küçücük parçalar birike birike, ancak bir fındık kadar mücevher elde edilebilirmiş.

Dünyanın en zengin hazinesi kendisinde olan ülkenin kralı, nazırları, hazinelerinde değer biçilmez at nalları, süslü kırbaçlar, işlemeli yularlar, kılıçlar, paralar olduğu halde, bu mücevherin olmayışına çok, ama pek çok üzülürlermiş. O ülkede de pek çok kişi bu mücevheri elde edebilmek için kanlarını akıtmışlar, canlarını vermişlerse de, bu iş zaman zaman, yer yer, ayrı ayrı olduğundan, onların kanlarındaki demir, beyinlerindeki fosfor, kemiklerindeki kireç şurda, burda, parça pürçük yitmiş, gitmiş. Bitürlü biraraya getirilip o mücevherlerden yapılamamış.

Hazinede ille de bu mücevherden de bulunmasını isteyen kral ve nazırlar, binlerce sığırı, öküzü, eşeği kurban edip onların kanından, canından bu mücevherleri yapmak istemişlerse de yine olmamış. Elde edilen şey, mücevher değil, pis, çirkin, kara bir toprakmış. Ne yapsak, ne etsek, diye uzun uzun düşünmüşler. Sonunda, bu mücevherlerden çok olan ülkelerden bir parçacık istemeye karar vermişler. Komşu ülkelerden birinin başbuğu.

— Siz hazinenizdekileri bana verirseniz, ben de size bu mücevherlerden birazcık veririm... demiş.

Karşılıklı oturup konuşmuşlar. Önce bir ticaret, arkadan da bir siyaset anlaşması yapmışlar. Mücevheri verecek olan ülkenin adamları zengin hazineye girip, kılıçlardan, kalkanlardan, kırbaçlardan, nallardan en beğendiklerini almışlar. Her istediklerini aldıktan sonra, fındık kadar mücevheri onlara ver-

mişler. Mücevher hazineye girmiş ama, gelgelelim bu mücevher, o kadar parlakmış ki, gözlerini kırpmadan güneşe bakan kral, nazır, saray adamları bile bu mücevhere bakamıyorlarmış. Bakar bakmaz, gözleri kamaşıp yere yıkılıyorlarmış. Bakanların içinde kör olanlar bile varmış. Mücevheri veren ülkeye, bu ne iştir diye sormuşlar. Gelen cevapta şöyle deniliyormuş: «O mücevher, öyle bir mücevherdir ki, ona kötü gözle bakanlar kör olur. O mücevherlere yalnız iyiler, doğrular, içi dışı bir, özü sözü doğu olanlar bakabilir.»

Bunun üzerine bir şaşkınlıktır başlamış. Bu mücevheri getirenler de yaptıkları işten vazgeçmişler ama, işişten geçmiş. Yalnız ülkenin iyi, doğru kişileri mücevhere bakabiliyormuş.

Ülkenin kralı, ülkesindeki bütün bilginleri toplamış. Onlara,

— Ben, demiş, iyi, doğru bir kişiyim. Buna inanıyor musunuz?

Bilginlerin yarısı hiç sesini çıkarmamış. Öbür yarısının çoğu,

— Sen iyi, doğru bir kişi değilsin!.. diye bağırmışlar.

Yalnız, şeytanın sütkardeşi olan bikaç bilgin, krala,

— Sen, demişler, iyilerden de iyisin, doğruların en doğrususun!..

Kral kendisine karşı gelen bilginlerin ikl dudaklarını sırımla diktirip, ağızlarını kapatmış. Sorusuna hiç ses çıkarmayanlara da,

— Size bu ülkede bilginlik yasak!.. demiş.

İyi, doğru kişi olduğunu söyleyen bilginlere,

— Öyleyse, ben neden bu mücevhere bakamıyorum? Siz bilginseniz, göreyim sizi, öyle bişey yapın ki, ben bu güzel mücevhere bakmak zevkinden yoksun kalmıyayım. Bu işi kim becerirse, sarayın baş bilgini olacak... demiş.

Bunun üzerine şeytanın sütkardeşi olan bilginler, krala,

— Haşmetlû efendimiz, demişler, mücevheri ters koyarsanız, yani başaşağı getirirseniz, gözleriniz rahatsız olmadan ona bakabilirsiniz.

Kral,

— Gözlerim kör olmaz mı, kamaşmaz mı?. diye sormuş.

— Hayır, hiçbişey olmaz.

Bilginlerin dediği gibi yapmışlar. Mücevher başaşağı gelince, kral, nazırlar, bütün saray adamları ona rahat rahat bakmaya başlamışlar.

BAY ÖKÜZ'LE BAY AHMET

Bir zamanlar, ülkenin birinde bir Ahmet Bey varmış. Arpa, mısır, saman alışverişi yaparmış. Çok zengin. Zenginmiş ama, har vurup harman savurmayı da sevmezmiş. Tutumlu bir kişiymiş. Karısı, bigün Ahmet Bey'e,

— Çocuğun ayakkabısı eskidi. Yeni ayakkabı almak gerek... demiş.

Ahmet Bey, karısına kızmış:

— Bu nasıl iştir? Annem bana iki-üç yılda bir ayakkabı alırdı da babam yine kızardı. «Bizim zamanımızda bir ayakkabı beş-on yıl giderdi.» diye söylenirdi. «İnsanlarda namus kalmamış, herşeyi çürük çarık yapıyorlar.» derdi. Şimdi bizim oğlumuz iki ayda bir ayakkabı paralıyor. Sende hiç mi insaf kalmadı?..

Kadın,

— Suç benim değil, demiş, ayakkabıyı eskiten ben değilim.

Kadın bu kızgınlıkla oğluna çıkışmış:

— Sen ne biçim çocuksun... Baban da, ben de bir ayakkabıyı iki yıl giyerdik. Şimdiki zamanın çocuklarında hiç insaf kalmamış. İki ayda bir ayakkabı eskitilir mi?

Oğlan,

— Suç benim değil, demiş, siz de biliyorsunuz, ben eskiden bir ayakkabıyı bir yıl giyerdim. Sonra ancak altı ay giyebildim. Şimdi herşey bozuldu yeryüzünde... Bir ayakkabı iki ayda paramparça oluyorsa ben ne yapayım? Satıcılarda ahlâk kalmamış. Çürük ayakkabı satıyorlar.

Anne ile oğul, her zaman ayakkabı aldıkları satıcıya gitmişler, Neden çürük ayakkabı yaptığını sormuşlar. Satıcı,

— Bunun suçu benim değil, demiş. Ayakkapların çürüklüğünden şikâyetçi olan bir siz değilsiniz. Herkes de sizin gibi. Ben de bu çürük ayakkapları beğenmiyorum. Ama ne yapayım ki, şimdi zaman değişti. İnsanlarda ahlâk kalmadı. Kunduracılar, hep böyle çürük kundura yapıyorlar.

Kunduraların çürüklüğünden o denli çok yakınmış ki, satıcı da, kunduracıya gidip, neden sağlam kundura yapmadığını sormuş. Kunduracı,

— Bunda benim suçum yok, demiş. Ben kundura yapmak için aldığım gereçlere, eskisinden daha çok para veriyorum. Ama ne kadar çok para versem işe yaramıyor. Eski insanlar daha namusluydu. Sağlam gereç satarlardı. Şimdiki köseleler, deriler çürük, dayanıksız. Bunda benim hiç suçum yok.

Kunduracı sinir içinde, deri kösele aldığı tüccara gitmiş. Neden dayanıksız, çürük deriler, köseleler sattığını sormuş. Derici,

— Benim hiç suçum yok, demiş. Ben dayanıksız deri, kösele satıp da, alıcılarımı kaçırmak ister miyim? Ama zaman değişti kardeşim. Şimdi insanlarda ahlâk, namus kalmadı. Kaç deri fabrikası değiştirdim. Hepsi de kötü, dayanıksız deri yapıyor.

Derici, işi bu kadarla bırakmamış. Alışveriş ettiği fabrikanın sahibine gitmiş.

— Sizin çürük derileriniz, köseleleriniz yüzünden ben utanılacak duruma düşüyorum... demiş.

Fabrikanın sahibi de,

— Ne desen doğru, kardeşim, demiş. Ama benim hiç suçum yok... Eski zamanlarda fabrikamızda işlemek için aldığımız ham deriler sağlam çıkardı. Şimdi insanlarda hiç ahlâk kalmamış. Hem eskisinden pahalı, hem de çürük deri satıyorlar...

Fabrikanın sahibi, kendisine ham deri satan tüccara, gelen şikâyetleri anlatmış. Deri tüccarı,

— Çok doğru, demiş, şimdiki deriler eski deriler gibi sağlam çıkmıyor. Ama derilerin sağlam olmaması benim yüzümden değil. Biz bu derileri mezbahaya kasaplık hayvan getiren sürü sahiplerinden alıyoruz. Eskiden, insanların ahlâkı gibi, aldığımız deriler de sağlamdı.

Deri tüccarı da, kendisine öküz derileri satan sürü sahibine çıkışmış. Sürü sahibi,

— Bunda benim suçum yok, demiş. Şimdi zaman değişti. Yalnız insanların ahlâkı değil, öküzlerin derisi de bozuldu. Ben size kendi derimi satsam, neden çürük deri satıyorsun diye, bana kızmaya hakkınız var. Ama ben size kendi derimi değil, öküzün derisini satıyorum. İnanır mısınız, öküzlerde bile namus kalmadı. Suç benim değil, öküzün.

Sürü sahibi, sürekli şikâyetler karşısında, mezbahaya götüreceği öküzlerden birini yakalamış. Ona şöyle söylemiş:

— Beni tüccara karşı utandırmaktan hiç sıkılmıyor musun? Senin yüzünden bana çıkışıyorlar. Siz öküz billetinin derileri eskiden daha sağlam olurdu. Şimdi deriniz bile bozuldu.

Öküz, boynunu bükmüş, şöyle söylemiş:

— Bunda biz öküzlerin en küçük suçumuz yok. İşte, beni ele alın. Ben, bütün gücümle, etimle, boynuzumla, gübremle, derimle sahibime yararlı olmaya çalışıyorum. Nasıl olsa insanlar beni kesip derimi yüzecekler. Hiç insanlara daha sağlam daha kalın deri vermek istemez miyim? Ama ne yapayım ki zamanlar değişti şimdi. Bizim derilerimiz, babalarımızın derileri gibi sağlam, dayanıklı olmuyor. Ama buna ben ne yapabilirim? Derimi kalınlaştırmak, sağlamlaştırmak elimde değil... Önüme arpa diye koydukları şeyin yarısı toprak, kum... Saman diye çürümüş ot veriyorlar. Hem de eskiden verdiklerinin yarısı kadar bile değil... Bu kadar yemle işte bu kadar deri olur.

Öküz, derisinin aşağılanmasından çok üzülmüş. O üzüntüyle, sahibine gitmiş:

— Neden bana iyi bakmıyorsun? demiş, hem az, hem de karışık, bozuk yem veriyorsun. Kemiklerim irileşmiyor, derim kalınlaşmıyor. Senin yüzünden suçu öküzlere yüklüyorlar.

Öküzün sahibi şöyle demiş:

— Doğru söylüyorsun ama suç benim değil. Biliyorsun, benim küçük tarlamdan çıkan arpayla saman hayvanlarıma yetmiyor. Ben de gidip, arpa tüccarı Ahmet Bey'den sizin için saman, arpa alıyorum. Bay Öküz şimdi dünya değişti. Namuslu kişi kalmadı. Arpa tüccarı Ahmet Bey, hem fiyatları artırdı, hem de karışık, katkılı mal satıyor. Ben de sana eskisi kadar bol ve iyi yem veremiyorum.

Adam, Öküz'ün sözlerine öylesine alınmıştı ki, hemen tüccar Ahmet Bey'e gitmiş. Neden hayvan yemlerini karışık, bozuk, pahalı

sattığını sormuş.

Tüccar Ahmet Bey de,

— Çok doğru söylüyorsun, demiş. Ama benim bunda hiç suçum yok. İnsanlarda ahlâk kalmadı. Zamanlar çok değişti. Eskiden oğluma aldığım bir ayakkabı bir yıl giderdi. Şimdikiler iki ay zor dayanıyor. Hem daha pahalı, hem de çürük... Yalnız ayakkabı mı?. Elbise de, giyecek de, yiyecek de, herşey buna göre... Çoluk çocuğumun geçimini sağlayabilmek için, başkaları bana ne yapıyorsa, ben de onlara öyle yapmak zorunda kalıyorum. Ama bunu istemeden yaptığıma inan... Benim hiçbir suçum yok.

Tüccar Ahmet Bey, o kızgınlıkla kunduracıya gitmiş. Kunduracı, fabrikaya, fabrikanın sahibi ham dericiye, ham derici sürü sahibine, sürü sahibi Öküze, Öküz kendi sahibine, Öküz'ün sahibi Tüccar Ahmet Bey'e gitmiş. Herkes birbirine,

— Çok doğru söylüyorsun ama, bunda benim hiç suçum yok. Şimdi zamanlar değişti. İnsanlarda namus, ahlâk diye bişey kalmadı... demiş...

Onlar ermiş muradına, biz çıkalım tahtaboşa...

DÜNYANIN EN BÜYÜK KRALI VE TAHTAKURUSU

Bir varmış bir yokmuş... Kiminde az olan, kiminde çokmuş. Karnı tok olanın gözü aç, gözü aç olanın karnı tokmuş. Vur vuranın, kır kıranın, Ali kıran baş kesenin çok olduğu bir yerde, insafın hiç olmadığı bir zamanda bir ülke varmış. Bu ülkede yaşayanlar yılın bir günü tartılırlar, kim daha ağır gelirse, o ülkenin kralı olurmuş. O yüzden orada yaşayanlar, kral olabilmek için durmadan dinlenmeden yerler, içerlermiş ki, şişmanlasınlar da tartıda ağır çeksinler.

O ülkede cılız, sıskaca kanı iliği kurumuş biri varmış. O da öbürleri gibi, gece gündüz,

— Ah bir kral olsam, ah bir kral olsam... der dururmuş...

Böyle dermiş ama, gözünde yaşı var, tasında aşı yokmuş. Ne yesin, ne içsin de şişmanlasın?..

Bir gece, kulübesinde hart hart kaşınmaya başlamış. Hem tatlı tatlı kaşınır, hem de biyandan acı acı düşünürmüş:

— Ah, nasıl bir kral olsam, ah nasıl bir kral olsam...

Kemiğine yapışan derisini bişey ısırıp duruyormuş. Adam, elini sırtına atmış, bacaklarının arasına bakmış, bitürlü bu ısıran şeyi bulamamış. Elinden başka bişey gelmeyince de boyuna kaşınır, durmadan da,

— Kral olsam, kral olsam... dermiş.

O, böyle söylenirken, kulağına vızıltı gibi bir ses gelmiş. Kulak kabartmış. Vızıltı şöyle dermiş:

— Bu adamın da, hiç kanı canı yok...

Adam sabaha kadar,

— Ah kral olsam... deyip kaşındıkça, o vızıltı da,

— Bunda ne kan, ne can var... dermiş.

Sıska adam,

— Kimdir o?.. diye karanlığa sormuş. Karanlıktan vızıltı,

— Benim!.. Ben, tahtakurusu!.. demiş.

— Neredesin?

— İki kürek kemiğinin ortasında.

— Şöyle gel de seni bir göreyim...

Tahtakurusu, adamın sırtından dizine gelmiş. Açlıktan zar olmuş bir tahtakurusu, karnında bir sıkımlık kan yok. Adam,

— Ne söylenip duruyorsun?.. demiş.

Tahtakurusu da ona,

— Bütün gece vücudunda dolaştım, emecek bir damla kan bulamadım. Ya sen ne söylenip duruyorsun?.. demiş.

Adam, tahtakurusunu iki parmağının arasına almış, tam ezeceği sırada tahtakurusu,

— Beni ezme, ben senin kral olmana yardım ederim... demiş.

— Sen bir tahtakurususun, benim kral olmama nasıl yardım edersin?

— Sen beni besle, ben de seni beslerim. İkimiz de şişmanlarız. Sen şişmanlayınca kral olursun, ben de senin sayende yaşarım.

— Peki ben seni nasıl besleyeyim?

— Senin hiç düşmanın yok mu? Beni düşmanlarının yanına götür, bırak. Ben onların

kanını emerim. Öyle emerim ki şaşarsın. Eme eme kanlarını kuruturum. Sen de onların nesi var nesi yoksa hepsine konarsın.

Tahtakurusunun bu sözleri sıskanın aklına yatmış ama, düşünmüş taşınmış, hiçbir düşmanı yok... Tahtakurusuna,

— Benim düşmanım yok ki... demiş.

Tahtakurusu da ona,

— Nasıl olur? demiş, yeryüzünde her yaratığın düşmanları vardır. Senin de düşmanın vardır ama, haberin yok. Hele bir düşün bakalım...

Adam düşünmeye başlamış:

— Acaba düşmanım kim? Şu mu, bu mu, o mu, yoksa öbürü mü?

Tahtakurusu,

— Bu saydıklarının belki hepsi de senin düşmanlarındandır da sen bilmiyorsun. En korkunç, düşman, sana güler yüz gösteren sinsi düşmandır... demiş.

Adam,

— Doğru... demiş, tahtakurusunu alıp, bir komşu evin penceresinden içeri bırakmış... Kendisi de çullarının arasına girip uyumuş.

Ertesi gece yine,

— Ah bir kral olsam, ah bir kral olsam... deyip dururken, o sesi yine duymuş ama, daha kalınlaşmış bir sesmiş.

Bir de bakmış, tahtakurusu. Ama tombul bir tahtakurusu,

— Bak, bir gecede fıstık gibi oldum, beni götür de düşmanının kanını emeyim... demiş.

Adam yine komşusunun evine götürmüş tahtakurusunu.

Daha ertesi akşam, fındık kadar irileşen tahtakurusu yuvarlana yuvarlana gelmiş,

— Bak gördün mü, ne kadar oldum, demiş, bana sen düşmanlarının kanını emdir, daha da büyürüm.

Adam,

— Sen şişmanlıyorsun ama, demiş, bana bişey olduğu yok.

— Acele etme, çok geçmeden sen de o kadar şişmanlayacaksın ki, sonunda seni kral yapmak zorunda kalacaklar.

Adam, her gece tahtakurusunu komşusunun evine bırakır, ertesi gece tahtakurusu döner gelirmiş. Gelirmiş ama, her seferinde biraz daha irileşerek. İrileşe irileşe, ceviz kadar, elma kadar, fare kadar olmuş.

Fare kadar olunca, komşusu artık bu tahtakurusunun yüzünden evinde duramaz olmuş, çoluğunu çocuğunu alıp başka bir yere çıkmış. Sıska da, komşusundan boşalan eve taşınmış. Ağaçlarındaki meyveleri, bahçesindeki sebzeleri yemeye başlamış. Böyle böyle sıskacık adam da toplanmış, az çok kendine gelmiş. Ama tahtakurusu,

— Benim karnım aç, bana emecek kan bul!.. dermiş.

Adam boyuna, «Acaba benim düşmanım kim?» diye düşünürmüş.

— Dün sabah filan kişi hatırımı sormadı, sakın düşmanım olmasın?

— Yoksa benim düşmanım falanca mı? Evet, o olacak. Çünkü hiç bana selam vermiyor!

— Belki de düşmanım işte şudur. Şimdiye kadar hiç bana yardım etti mi?

Tahtakurusunu alır, her gece bir düşmanının evine salıverirmiş. Tahtakurusu da düşman kanı eme eme, kedi kadar olmuş, derken tavşan kadar olmuş. Bir evden içeri girdi mi, kim varsa gırtlağına yapışır, kanını emer, öldürürmüş. Tahtakurusunun sahibi de, ölen adamın evine, malına konarmış. Konunca da yer içer, şişmanlarmış. Ama tahtakurusu hiç durmaz,

— Bana düşmanını göster, kanını emeceğim. Benim karnım aç!.. dermiş.

Artık tahtakurusu azgın bir buldog köpeğine dönmüş. Kimi görse hırlar, üstüne atılırmış. Sahibine karşı da, sadık bir köpek gibiymiş. Hiç onun sözünden dışarı çıkmazmış. Adam, tahtakurusunu iplerle bağlamış. Tahtakurusu ipleri sökmüş. Zincire bağlamış, zincirleri koparmış. Kan emip, karnı doyduğu zaman yatıp uyuyor, karnı acıkınca bitürlü uslu durmuyor, hep bağırıyormuş:

— Karnım aç, bana düşman bul, kanını emeceğim...

Adam, birisinin kızını ister, kızı vermezlerse onu düşman bilirmiş. Hemen tahtakurusunu üstüne salarmış adamın. Birisi yanlışlıkla ayağına bassa,

— Vay benim düşmanımsın!.. diye onu tahtakurusuna yedirirmiş.

Tahtakurusu boğa kadar olmuş. Adam da şişmiş de şişmiş. Sonunda kral seçimi için, tartılma zamanı gelmiş. Herkes gibi o adam da tartılmış. Adam o kadar ağırmış ki, tartıldığı odun kantarı çekmemiş, kopmuş.

Ahali,

— Şimdiye kadar başımıza hiç bu kadar büyük bir kral gelmedi. Tarihimizin en büyük kralı... Yaşasın Büyük Kral!.. diye alkışlayarak yeni kralı saraya taşımışlar. Azgın tahtakurusu da kralın yanıbaşında tahtın yanına kurulmuş. Gece olunca tepinmeye, bağırmaya başlamış:

— Karnım aç... Kan isterim, can isterim!..

Kral, Baş Nazırını çağırmış,

— Krallığımızın içinde bana düşman olanlar kimlerse, çabuk bul getir... demiş.

Baş Nazır,

— Aman efendimiz, demiş, ülkenizde hiç kimse size düşman değildir. Siz zorla kral olmadınız ki... Sizi millet tarttı. Herkesten ağır geldiğiniz için kral oldunuz. Sizin düşmanınız yoktur.

Kral,

— Olmaz öyle şey, diye bağırmış, ben bir kral olayım da benim düşmanlarım olmasın... Çabuk, bana düşmanlarımı bulup getirin!

Baş Nazır bu işe şaşmış ama, ne yapsın, Kralın fermanı... Bütün nazırlara, nazırlar da kendilerinden sonra gelenlere emir vermiş.

— Nerede kralımızın düşmanı varsa tutup getirin!

Başlamışlar düşman aramaya... Ama düşman yok. Baş Nazır, kendi başından korktuğu için,

— Her kim sağa bakarsa kralımızın düşmanıdır, tutup getirin!.. demiş.

Bu emri duymayıp sağa bakanları kralın düşmanı diye getirmişler. Tahtakurusu, bunları bir solukta yemiş. Yemiş ama doymamış:

— Ben kan isterim, karnım aç!..

Başını duvarlara vurdukça sarayın temelleri sarsılırmış. Baş Nazır,

— Her kim sola bakarsa kralımızın düşmanıdır... demiş.

Hiç kimse sağa sola bakamaz olmuş. Yanlışlıkla bakanları tutup getirmişler. Fil kadar olan tahtakurusu bunların üzerine atılıp kanlarını emmiş, daha da şişmiş.

— Karnım aaaç!.. diye bağırdıkça yer gök sarsılırmış.

Tahtakurusuna düşman bulabilmek için, ileri bakan, geri bakan, aşağı bakan, yukarı bakan, hep düşman sayılmış. Artık o ülkedekiler, kralın düşmanı sanılıp da canlarından olmamak için, gözlerini kapamışlar, hiçbir yere bakmamışlar. Ama kral,

— Bana düşman lazım. Çabuk düşman bulun!.. diye kükrermiş.

Nasıl kükremesin? Kan eme eme saraya sığmayacak kadar irileşen tahtakurusu, öyle azmış ki, krala bile,

— Ya bana emecek kan bulursun, ya senin kanını emerim!.. demeye başlamış.

Kral, düşman bulamazsa, kendi canından olacak. Kralın düşmanı olmamak için hiç kimse de evinden dışarı çıkmıyormuş. Ne yapsınlar? O ülkede bir «Düşman Arama - Bulma» örgütü kurmuşlar. Tahtakurusuna hergün daha çok düşman gerekli olduğundan, örgüt de gündengüne genişliyor, büyüyormuş. Herkes kendi canını korumak için, birbirini,

— Bu, kralımızın düşmanıdır!.. diye haber vermeye başlamış.

Ama bitürlü tahtakurusunun karnı doymuyormuş. Nasıl doysun? Kan emdikçe şişiyor, şiştikçe acıkıyormuş.

Evlerinde gizlenen insanları zorla dışarı çıkarırlar,

— Bugün günlerden nedir? diye sorarlarmış.

Günlerden çarşambaysa,

— Bugün çarşamba... diyenleri kralın düşmanı diye yakalar, tahtakurusunun önüne atarlarmış.

Artık herkes çarşambaya, perşembe demeye başlamış. Ama bu da yetmemiş. Tahtakurusunun ayakları yerde, sırtı bulutlarda. O kadar büyümüş. Krala hırlar,

— Bana emecek düşman kanı bul, karnım aç! Yoksa seni yer yutarım!.. dermiş.

Kral, tahtakurusunun korkusundan, çevresindeki herkesi düşman görmeye başlamış. Sarayda kim varsa,

— Siz benim düşmanımsınız!.. diye bağırır, onları tahtakurusunun fırın ağzı kadar geniş, alevli ağzına atarmış.

Bütün nazırları, baş nazırları, en yakınlarını bile tahtakurusuna vermiş. Sonunda «Düşman Arama - Bulma» örgütünü de tahtakurusuna yedirmiş. Tahtakurusu o kadar büyümüş ki, hantal, iri vücudu, bütün ülkenin üstüne çökmüş. Çenesini açıp, boğa yılanı gibi dilini krala uzatıp,

— Karnım aç!.. Bana emecek kan bul!.. demiş.

Kral sağına bakmış, soluna bakmış, arkasına bakmış, önüne bakmış, kendisinden başka kimse yok. Başlamış kaçmaya. Ama nereye kadar kaçacak? Koca kral, tahtakurusu-

nun yanında pire kadar bile kalmıyormuş. Tahtakurusu, parmağının ucundaki ağaç dalı uzunluğundaki bir kılla kralı yakalamış,

— Bana düşmanını göster, onun kanını emeyim. Karnım aç!.. diye alev alev solumuş.

Kral ağlamış, yalvarmış, tahtakurusunun önünde yere kapanmış. Ama hiçbiri para etmemiş.

— Bana düşmanını göster, kanını emeceğim.

Kralın sağ elinin işaret parmağı kendi göğsüne uzanmış. Tahtakurusu, hüüp diye, dünyanın en büyük kralını yutuvermiş.

ÇOBAN KÖPEĞİ İLE MOTORLU TREN

Koyunlar yeni kuzulamıştı. Sürü, her zamanki gibi yaylada otluyordu. Tepenin üstündeki iri çoban köpeği, dört biyana baktı, koruduğu sürü için bir tehlike var mı diye araştırdı. Hayır, görünürlerde hiçbir tehlike yoktu. Yere uzandı. İri başını, iki ön ayağının üstüne dayadı. Tepenin en yüksek yerinden, otlayan sürüyü seyrediyordu. Arada bir ses duyulsa hemen kulaklarını dikip, bir tehlike olup olmadığını anlamaya çalışıyordu.

Sürünün otladığı tepenin biraz önünden demiryolu geçiyordu. Tren, tünelden çıkar çıkmaz, bu yoldan tepenin önünden geçip gidiyordu.

Sürüden bikaç kuzu oynaşarak demiryoluna doğru açıldılar. Hep tetikte olan çoban köpeği hemen yattığı yerden fırladı, sürüden ayrılan kuzuları göğüsleyerek yine sürüye kattı. İki koyun da fundalığa doğru açılmışlardı. Onların da yolunu kesti, geri çevirdi, sonra yine gelip tepenin en yüksek yerine uzandı.

Bir ses duyuldu. Bu, motorlu trenin sesiydi. Çoban köpeği ok gibi yerinden fırladı, sesin geldiği yana atıldı. Motorlu tren de tünelden çıkmıştı. Çoban köpeği, motorlu trenin kendinden büyük olduğunu kuvvetli olduğunu hiç düşünmüyordu. Ne olursa olsun, koyunlarını korumak için onun üzerine atılacaktı.

Çoban köpeği biraz daha hızlı koşabilseydi, motorlu trenle göğüs göğüse gelecekti. Ama o, tam demiryoluna indiği zaman, motorlu trenin son kompartımanının son tekerleği, önünden geçmişti.

Çoban köpeği yılmadan, motorlu trenin arkasından atıldı.

Oysa trenin ne koyun sürüsünden, ne de onları koruyan çoban köpeğinden haberi vardı. O, kendisine çok önceden yapılmış olan yolda, o yoldan bir parmak ayrılmadan gidiyordu.

Koca çoban köpeği, kuyruğu havada, kulakları dikilmiş, hem koşuyor hem havlıyordu:

— Hav hav hav... Kendine güveniyorsan kaçma!

Motorlu tren rayların üstünden gidiyordu. Çoban köpeği havlayarak koşuyordu:

— Kaçma ulan! Hav hav hav...

Trenle köpeğin arası gittikçe açılıyordu. Koşmaktan, havlamaktan çoban köpeği soluk soluğa kalmıştı. Göğsü demirci körüğü gibi şişip iniyordu. Durmadan havlıyordu:

— Hav hav hav...

Motorlu tren gittikçe ondan uzaklaşıyordu. Uzaklaştıkça da tren küçülmekteydi. Küçüldükçe de çoban köpeği keyifleniyordu:

— Nasıl da küçültüyorum. Hav hav hav... Korkusundan küçülüyor. Hav hav...

Çoban köpeği sanki kuş olmuş uçuyordu. Motorlu tren ne çoban köpeğini görüyor, ne de onun havlamasını duyuyordu. O, kendisine yapılan tarifeye göre, zamanında gideceği istasyona varmak için, kendi yolunda durmadan ilerliyordu. Çoban köpeği de arkasındaydı. Ama araları gittikçe açılıyordu. Motorlu tren uzaklaşa uzaklaşa bir parmak, bir nokta kadar kaldı. En sonra gözükmez olunca çoban köpeği durdu. Bir adım daha atacak kuvveti kalmamıştı.

— Yok ettim, yok ettim. Koskoca tren, korkusundan yok oldu. Hav hav hav... diye havladı.

— Yok ettim, yok ettim. Koskoca tren, korkusundan yok oldu. Hav hav hav... diye havladı.

1936

Köpeğin kulağı düşmüştü. Çok yorulmuştu. Geriye döndü, yavaş yavaş yürümeye başladı. Ayaklarını zor atıyordu. Ama durmadan övünüyordu:

— Nasıl kaçırdım koca treni... Hav hav hav... Sürümü korudum. Tren benden korkusundan yok oldu ya. Dumanı bile kalmadı.

Sürüsünü, motorlu trene karşı koruduğu için sevinçliydi. Tepeyi zor tırmandı. Artık havlayacak hali bile kalmamıştı. Tepeye çıktı. Ama ne o? Tepede bir tek koyun kuzu kalmamıştı. Orada burada kemikler, kan pıhtıları, yolunmuş tüyler vardı. Çoban köpeği, bir kurt sürüsünün, koyunları, kuzuları parçalayıp yediğini anladı. Şurada burada boğulmuş koyun, leşleri seriliydi.

Çoban köpeği, tepenin en yüksek yerine çıktı. Motorlu trenin gittiği yana bakıp,

— Büyük tehlikeyi kaçırdım. Koca treni yokettim. Korktu benden. Hav hav hav... diye övündü.

Sonra bitkin, yere uzanıp, koyun kuzu leşlerini keyifle seyretti.

ESNEYEN İNSANLAR ÜLKESİ

Bir varmış, bir yokmuş, sana varsa bana yokmuş, bana varsa ona yokmuş. Bir zamanlar yeryüzünün bir yerinde bir ülke varmış. Bu ülkedeki kişiler mutluluk içinde yaşar dururlarken, Tanrı vermesin, bir bilinmez salgın hastalık onları kırıp geçirmeye başlamış. Öyle bir hastalık ki, ülkedeki insanların bitakımı zayıflamaya, küçülmeye, bitakımları da şişmanlamaya, irileşmeye başlamış.

Zayıflayanların boyları da gündengüne ufalıyormuş. Ama bu ufalma, küçülme, zayıflama o kadar yavaaaş yavaş oluyormuş ki hiç kimse ne kendisinin, ne de başkalarının küçüldüğünün farkına varmıyormuş. Günde ancak beş on gram zayıflıyor, bir iki milimetre küçülüyorlarmış. İnsanlar küçüle ufala, zayıflaya sıskalaşa, bir zaman gelmiş, baston kadar incelmiş, sacayağı kadar kısalmışlar. Gündengüne daha da kısalıp ufalıyorlarmış.

Beri yandan bitakım insanlar da gündengüne şişmanlıyor, irileşiyorlarmış. Öbürlerinin küçülmesi, ufalması gibi, bu irileşme, şişmanlama da, günde bikaç milim, günde beş on gram olduğundan, ne kendileri, ne de başkaları onların hergün biraz daha devletleştiklerinin farkına varmıyorlarmış. Boyları yangın kuleleri kadar uzamış, gövdeleri vapurlar kadar irileşmiş.

Ama o ülkede büyüyenlerin sayısı, zayıflayıp ufalanların sayısına denk değilmiş. İki yanın sayısı birbirine eşit olmuyormuş. Beş on küçülene, ufalana karşılık, ancak bir kişi kocamanlaşırmış. Zayıfların çocukları da zayıf, fındık kadar küçük doğmaya başlamışlar. Buna karşılık, irilerin çocukları da fil yavrusu kadar büyük, kocaman doğuyorlarmış.

Doğuştan küçük olanlarla, doğuştan büyük olanlar, oldumolasıya bu işin böyle gelip böyle gittiğini sanırlar, bunda hiçbir ayrılık, uygunsuzluk, olağanüstülük görmezlermiş. Görmedikleri gibi, küçülenler, kendilerinden daha küçüklerini görüp, onlara bakarak, «Tanrım, buna da şükürler olsun küçüğün küçüğü var. Ben yine iyiyim!» diye avunurlarmış.

Gündengüne irileşenler de, kendilerinden daha irilerini gördükçe, «Tanrım, beni ondan daha iri yap!» diye yakarırlarmış. Dileklerini, yakarmalarını Tanrı da dinler, onları gündengüne şişirir de şişirirmiş. Bir zaman gelmiş ki, şişmanlayanlar, irileşenler, oturdukları evlere, yattıkları yataklara, geçtikleri yollara sığmaz olmuşlar. Her ne yapsalar ayakları yorganlarından dışarı çıktığından, yorganlarını ayaklarına göre uzatmaya, yolları gövdelerine göre açmaya, evlerini de boylarına göre büyütmeye başlamışlar.

Bir zaman gelmiş, açtıkları yollardan da geçemez, büyüttükleri evlere de giremez, uzattıkları yorganlarına da sığamaz olmuşlar. Yeniden, evlerini, yollarını, yorganlarını büyütmüşler. Alanlar küçük gelmiş, alanları açmışlar. Yaşadıkları kent küçük gelmiş, kentten dışarı taşmışlar. Yayıldıkça yayılmışlar, taştıkça taşmışlar.

Küçülenler de küçüldükçe küçülmüşler, ufaldıkça ufalmışlar, artık öyle olmuş ki, bir

zaman sonra kimisi ev diye karpuz kabuğuna, kimisi ceviz, kimisi de fındık kabuğuna girer olmuş. İş bu kadarla da kalmamış, bir zaman sonra küçüle küçüle temelli kaybolmaya başlamışlar. Gözle görülemez olmuşlar. Ancak mikroskopla bakılınca görülebiliyorlarmış.

Bütün bu olan bitenleri, herkes olağan bişey sanır, hiçbiri yakınmada bulunmazmış.

Gel zaman, git zaman, irileşenlerin irileşmesi şişmanlayanların şişmanlaması durmuş İş bununla da kalmamış. Onlar da küçülmeye, ufalmaya başlamışlar. Gündengüne zayıflıyorlarmış. Ne var ki, zayıflamaları, şişmanlamaları gibi yavaş yavaş değil, birdenbire oluyormuş. Eskiden boyları günde bir-iki milim uzarken, şimdi günde bir-iki karış birden kısalıyorlarmış. Eskiden günde bikaç gram şişmanlarlarken, şimdi günde beş-on gram birden zayıflıyorlarmış. Boyu beş metre, ağırlığı iki ton olanlar gece yataklarına böyle yatıyor, sabah, boyları iki metre, ağırlıkları ikiyüz kilo olarak uyanıyorlarmış. Büyük bir hızla erimeye başlamışlar. Bir zaman gelmiş, artık birbirlerini bile tanımıyor, aynadaki hayallerinden korkuyorlarmış. Büyük bir korkuya düşmüşler. Bu büyük korkuyla küçüle küçüle büsbütün yok olmaktansa, kendi canlarına kıyanlar bile olmuş. Arkaarkaya kendilerini öldürüyorlarmış. Kentin her yanında ağlamalar, bağırtılar göklere yükseliyormuş:

— Zayıflıyoruz!..

— Eriyoruz!..

— Bitiyoruuuz!..

Ağlamak, sızlamak, bağırmak bir işe yaramamış. «Büsbütün ortadan yok olup gitmeden aklımızı başımıza devşirelim. Küçülmemizi önleyici bir çıkar yol bulalım!» demişler. Artık şişmanlamaktan, büyümekten geçmişler, oldukları gibi kalsalar, çoktan razılar. Doktorlara başvurmuşlar. Doktorlar onlardan beter. Herkes kendi başının derdine düşmüş. Göz göre göre ufalıyor, eriyorlar. Bu öyle amansız bir salgın hastalıkmış ki, ondan ona geçiyormuş. Doktorlar, şişmanlık ilaçları vermişler, kemikleri besleyici iğneler yapmışlar. «Bol bol yiyin!» demişler. «Üzülmeyin, canınızı sıkmayın!» demişler. Ama bütün bunların hiçbiri yararlı olmazmış. O zaman o ülkede yaşayanlar, düşünmüşler, taşınmışlar, «Başka bir ülkeden, derdimize derman bulacak bir uzman arayalım.» demişler.

Dedikleri gibi de yapıp, dünyanın en büyük şişmanlatma uzmanını kendi ülkelerine çağırmışlar. Uzman gelmiş, küçülenlere, ufalanlara bakmış.

— Bu yeni bir hastalık değil, demiş. Dünyanın başka yerlerinde de görülmüştür. Her ne kadar salgın bir hastalıksa da önlenebilir. Aranızda bir zaman yaşıyacağım. Bu ne yaparsam, siz de gözünüzü, kulağınızı açın, benim yaptığım gibi yapın. Göreceksiniz ki, benim yaptıklarımı yaparsanız, hem zayıflamanız, küçülmeniz, hem şişmanlamanız duracak... Nasılsanız öyle kalacaksınız.

Bunu söyledikten sonra uzman, onların gözleri önünde tartılmış, ölçülmüş. Ağırlığı 75 kilo, boyu da 1.79 gelmiş.

O ülkede yaşayanlar, neler yapacak diye uzmandan gözlerini ayırmamışlar. Hepsi göz kulak kesilmiş. Hep ona bakıyorlarmış. Uzman o ülkede kırk gün, kırk gece kalmış. Sonra orada yaşayanları çevresine toplayıp,

— Bunca zaman aranızda yaşadım. Neler yaptığımı gördünüz, siz de benim gibi yapar, benim gibi yaşarsanız, bu dertten kurtulursunuz!.. demiş. Demiş ama, o ülkede yaşayanlar, uzmanın kendilerinden ayrı onların yaptıklarından başka bişey yaptığını görmemişler. Görseler de anlamamışlar. Uzman,

— İşte bakın, yine gözünüzün önünde tartılıyorum!.. demiş.

Tartılmış, ağırlığı 75 kilo; ölçülmüş, boyu 1.79... Nasıl geldiyse yine öyle. Ne şişmanlamış, ne zayıflamış. O ülkede yaşayanlar büsbütün şaşırmışlar. «Bu uzman bizden ayrı, bizim yaptıklarımızdan başka ne yaptı da, hiç zayıflamadı, kısalmadı?...» demişler.

Uzman, vapura binip, o ülkeden ayrılırken,

— Anladınız ya... demiş, ben ne yaptımsa siz de öyle yapın!.. Allasmarladık.

Uzman bir gece önceden uykusuz olduğu için bu sözleri söyledikten sonra küçük dili görünene kadar ağzını açıp, bir de iyi esnemiş.

O ülkede yaşayanlar bunu görünce, hep birden sevinçle bağırmışlar:

— Tamam...

— Uzman esnedi...

— Uzman gerindi...

— Şimdi anladık neden zayıflamadığını...

— Uzman ne yaptıysa, biz de onu yapalım...

O günden sonra, o ülkede yaşayanlar, uz-

man esnedi, gerindi diye, onlar da hiç durmadan esnemeye, gerinmeye başlamışlar. Gerçekten de zayıflamaları, küçülmeleri, kısalmaları durmuş. İriler iri, ufaklar ufak kalmış. Hiçbir değişme olmamış. Çünkü, esnemekten, gerinmekten vakit bulup da yaşayamıyorlarmış ki küçülsünler, ufalsınlar, yada büyüyüp irileşsinler... Hep esniyor, hep geriniyorlarmış.

İNSAN OLUN YAVRULARIM

Ana karıncayla baba karınca, yavru karıncaları çevrelerine toplamışlar, onlara karıncalık dersi veriyorlardı. Baba karınca, dersinin sonunu şöyle bitirdi:

— Yavrularım! Hayatta karınca olmaya çalışın! Hiçbir zaman karıncalıktan ayrılmayın.

Yavrular,

— Nasıl karınca olalım? Karıncalığın yolları nelerdir?.. diye sordular.

Baba karınca,

— Kendinize bizi örnek alın, dedi. Biz ne yapıyorsak, sizler de onu yapın!

Yavru karıncalar, baba karıncayla ana karıncaya baktılar. Onlar ne yapıyorlarsa öyle yaptılar. Yazdan yiyeceklerini toplayıp toprak altına yığdılar. Kışın uyudular. Zamanı gelince yumurtladılar.

Baba karıncayla ana karınca, çocuklarını yine çevrelerine topladılar. Baba karınca onlara,

— Yavrularım! dedi Ben artık ölüyorum. Hepinizden memnunum. Hepiniz karınca oldunuz. Hiçbiriniz karıncalıktan ayrılmadınız. Hakkım helal olsun. Allah sizden razı olsun.

*

Baba balıkla ana balık, yavru balıkları çevrelerine toplamışlar, onlara balıklık dersi veriyorlardı. Baba balık, dersinin sonunu şöyle bitirdi:

— Yavrularım! Hayatta balık olmaya çalışın! Hiçbir zaman balıklıktan ayrılmayın.

Yavrular,

— Nasıl balık olalım? Balık olmanın yolları nelerdir?.. diye sordular.

Baba balık,

— Bizi örnek alın, dedi. Anneniz ve ben nasıl yapıyorsak siz de öyle yapın!

Yavru balıklar, ana balıkla baba balığa baktılar, onlar ne yapıyorlarsa öyle yaptılar. Denizde yüzdüler. Kendilerinden küçükleri yuttular kendilerinden büyüklere yutuldular. Yumurtalar yapıp ürediler.

Baba balıkla ana balık çocuklarını çevrelerine topladılar. Baba balık onlara,

— Yavrularım! dedi. Artık siz yetiştiniz. Biz de rahat rahat ölebiliriz! Hepinizden memnunum. Hepiniz balık oldunuz. Hiçbiriniz balıklıktan ayrılmadınız. Emeklerimiz boşa gitmedi. Hakkım helal olsun. Allah sizden razı olsun.

Yavru balıklar,

— Bir çok bişey yapmadık, dediler, siz ne yaptınızsa biz de öyle yaptık...

*

Baba ördekle ana ördek, yavru ördekleri çevrelerine toplamışlar, onlara ördeklik dersi veriyorlardı. Baba ördek dersinin sonunu şöyle bitirdi:

— Yavrularım! Hayatta ördek olmaya çalışın. Hiçbir zaman ördeklikten ayrılmayın.

Yavruları,

— Ne yapalım da ördek olalım? Ördek olmanın yolları nelerdir?.. diye sordular.

Baba ördek,

— Çok kolay, dedi. Bizi örnek alın. Anneniz ve ben ne yapıyorsak, siz de öyle yapın!

Yavru ördekler, ana ördekle baba ördeğe baktılar. Onlar ne yapıyorlarsa öyle yaptılar. Vak vak diye sesler çıkardılar. Suda yüzdüler, karada yürüdüler. Çiftleştiler. Yumrtladılar, kuluçkaya yattılar, yavru çıkardılar.

Baba ördekle ana ördek çocuklarını yine çevrelerine topladılar. Baba ördek onlara,

— Yavrularım! dedi. Artık siz yetiştiniz. Hepiniz iyi birer ördek oldunuz. Hiçbiriniz ördeklikten ayrılmadınız. Emeklerimiz boşa gitmedi. Hakkımız helal olsun. Allah sizden razı olsun.

Yavru ördekler,

— Biz bişey yapmadık ki, dediler. Size

baktık, siz ne yapıyorsanız, biz de onu yaptık...

*

Baba köpekle ana köpek, yavru köpekleri çevrelerine toplamışlar, onlara köpeklik dersi veriyorlardı. Baba köpek, dersinin sonunu şöyle bitirdi:

— Yavrularım! Hayatta köpek olmaya çalışın. Hiçbir zaman köpeklikten ayrılmayın.

Yavrular:

— Ne yapalım da köpek olalım? Köpek olmanın yolları nelerdir?.. diye sordular.

Baba köpek,

— Çok kolay, dedi. Bizi örnek alın. Anneniz ve ben ne yapıyorsak, siz de onu yapın!

Yavru köpekler, baba köpekle ana köpeğe baktılar. Onlar ne yapıyorlarsa öyle yaptılar. Havladılar. Bekçilik ettiler. Sadık oldular. Çiftleştiler ve yavruladılar.

Baba köpekle ana köpek, çocuklarını yine çevrelerine topladılar. Baba köpek onlara,

— Yavrularım, dedi Siz artık yetiştiniz. Hepiniz iyi birer köpek oldunuz. Biz de ölüyoruz. Hepinizden memnunuz. Hiçbir zaman köpeklikten ayrılmadınız. Emeklerimiz boşa gitmedi. Hakkımız helal olsun. Allah sizden razı olsun.

*

Sığır, manda, hamsi, balina, deve, fil, yılan, koyun, yeryüzünde ne kadar baba hayvan ve ana hayvan varsa, yavrularına kendileri gibi olmaları, bunun için de kendileri ne yapıyorlarsa öyle yapmalarını söylediler.

Yavru hayvanlar da baba hayvanla ana hayvana bakıp onların yolunda gittiler, sonunda iyi birer hayvan oldular. Baba hayvanla ana hayvan da ölürken, yavrularına memnunluklarını söylediler, haklarını helal ettiler.

*

Baba insanla ana insan, çocuklarını çevrelerine toplamışlar, onlara insanlık dersi veriyorlardı. Baba insan, dersinin sonunu şöyle bitirdi:

— Yavrularım! Hayatta insan olmaya çalışın, hiçbir zaman insanlıktan ayrılmayın.

Çocuklar,

— Ne yapalım da insan olalım? İnsanlığın, insan olmanın yolları nelerdir?.. diye sordular.

Baba insan,

— Çok kolay, dedi. Kendinize bizi örnek alın. Anneniz ve ben ne yapıyorsak, siz de öyle yapın!

Çocuklar, baba insanla ana insana baktılar, onlar ne yapıyorlarsa öyle yaptılar. Hepsi de tıpkı tıpkısına babalarına benzediler.

Baba insanla ana insan çocuklarını yine çevrelerine topladılar. Baba insan onlara,

— Yazıklar olsun! diye bağırdı. Hiçbiriniz bizim istediğimiz gibi yetişmediniz. Hiçbiriniz insan olmadınız. Hepiniz de insanlıktan uzaksınız. İnsanlıktan ayrıldınız. Artık ölüyoruz. Yazık oldu emeklerimize, boşa gitti. Bütün hakkımız haram olsun, Allah hepinizi kahretsin.

Çocuklar şaşırdılar,

— Peki ama, bize neden beddua ediyorsunuz? dediler. Biz yanlış bişey mi yaptık yoksa... Size baktık, sizi örnek aldık. Siz ne yaptınızsa, biz de onu yaptık...

KENDİNİ TANIMAYAN KRAL

Bir varmış, bir yokmuş. Bir zamanlar yeryüzünün bir yerinde lafı bol, işi az bir ülke varmış. Bu ülkenin eski zamanlarda her ülkenin olduğu gibi bir kralı vardı. O ülkede yaşayanlar kralı hiç sevmezlermiş. Yalnız halk değil, sarayda yaşayanlar, kendi adamları bile kralı sevmezlermiş. Doğrusu kral da sevilecek bir kral değilmiş hani...

Ama buna karşılık veliahdı herkes severmiş. Genç veliaht, bütün o ülkenin büyük sevgisini kazanmış. Küçüğü büyüğü herkes onu bütün yüreğiyle severmiş. Öyle severmiş ki, veliahdın öl dediği yerde herkes gözünü kırpmadan seve seve canını vermeye hazırmış. Bu sevgi de boşuna değilmiş. Veliaht da yurdunu çok severmiş. Kralın baskısından arasıra kurtulup da gezmeye vakit buldukça, bakımsız topraklar karşısında gözyaşları döker, içinden, «Ah benim canım yurdum, buraları böyle mi kalmalı!..» diye geçirirmiş.

Bataklıklar görür, «Buraları cennet olur, bu sular akıtılırsa çorak toprak sulanır. Hastalık kalmaz!» diye düşünürmüş.

Gazeteciler de veliahdı çok severlermiş. Çünkü veliaht, kralın basına yaptığı baskıya çok kızar, gazetecilere,

— Basın hürriyeti olmayan ülkede demokrasi olamaz!... dermiş.

En sevdikleri gazetecilermiş. En çok onlarla konuşur, dertleşir, içini dökermiş.

Günün birinde kralı düşürüp, yerine bu veliahdı kral yaparlarsa, basın hürriyetinin de geleceğine inanan gazeteciler, onun yanından hiç ayrılmazlarmış. Veliaht, gazetecilere ziyafetler çeker, onlarla birlikte, onların aralarında resimler çektirirmiş. Bu resimlerin arkalarına «İyi arkadaşlık günlerinin anısı» diye yazar, imzalarmış.

Söz ve düşünce hürriyetinden yana olan veliahdı bütün sanatçılar da severlermiş.

Veliaht kral olunca, geçim zorluğu çekilmiyeceğine inanan dargelirliler, işçiler de ona büyük değer verirlermiş. Memurların sevgisi, saygısı daha da büyükmüş. Yurdu cennete çevireceğini söyleyen veliahdı köylüler el üstünde tutarlarmış.

O ülkenin kralı, veliahdı halkın bu kadar çok sevdiğini anlayınca, veliahda yapmadığını, etmediğini bırakmamış. O'nun halkla konuşmasını yasak etmiş. Sarayın ayrı bir bölümüne yapamış. İstediği kadar altın, para, en güzel kızları vererek, veliahdı susturmak, uyutmak istermiş ama, halka ve ülkesine yararlı olmak için içi yanıp tutuşan veliaht bunların hiçbirine kanmazmış. Kralın onu bu kadar yüceltmesine de, ölüm baskısı altında tutmasına da boşverirmiş.

Kralın sarayında yaşayanlar, nazırlar bile kralı hiç sevmezlermiş. Hepsi de veliahttan yanaymışlar. Onun için de saraya kapatılan veliahttan gazetecilere sıksık, gizli mektuplar, haberler götürürlermiş.

Günün birinde kralın baskısına dayanamayan halk, aydınların da önderliğiyle ayaklanmış, kralı devirmişler. Veliahtı da onun yerine kral yapmışlar. Halk sevinçten düğün bayram etmiş. Veliahtın kral olmasında büyük iş görmüş olan saray ileri gelenleri yeni kralı kutlamaya gitmişler.

Tahtında oturan yeni kral, bunları birbir süzmüş. Sonra onlara,

— Siz kimsiniz?... diye sormuş.

Sarayın ileri gelenleri şaşırmışlar. Onu kral yapmak için bu kadar uğraştıkları halde, şimdi nasıl olur da kral onları tanımaz. İçlerinden biri, kendisini tanıtmaya çalışmış:

— Hani efendimiz, siz sarayın ayrı bir bölüğünde tutukluyken ben sizin mektuplarınızı ölümü bile göze alarak gizli gizli gazetecilere götürürdüm.

Kral düşünmüş düşünmüş.

— Hiç böyle bişey anımsamıyorum, demiş. Ne zaman oldu bu anlattıklarınız? Ben sizi ilk görüyorum.

Sonra başka biri,

— Beni hatırlayacaksınız efendim, demiş. Ben gece yarıları gizli gizli yanınıza gelirdim. Eski kralı devirmek için sabahlara kadar sizinle planlar yapardık. Ben bu planları uygulamak için çalışırdım.

Kral,

— Siz rüya görmüş olacaksınız, demiş, bu anlattıklarınızın hiçbirini bilmiyorum.

Saray adamları ne yapmışlarsa kendilerini krala tanıtamamışlar. Ertesi gün, gazeteciler yeni kralı kutlamaya gelmişler. Kral, gazetecileri de tanımamış. Hepsine ayrı ayrı, baştan ayağa teker teker bakmış,

— Ben sizi tanımıyorum, demiş, sizleri hiç görmedim.

Gazetecilerden biri,

— Aman efendimiz, nasıl olur? demiş, siz bana «kardeşim» derdiniz. Birlikte olunca, kolunuzu boynuma atardınız. Beni her gördüğünüz yerde boynuma sarılır öperdiniz. Hatta siz, «Ah hürriyet, ah hürriyet!» diye ağlardınız.

— Kim? Ben mi?

— Evet, siz.

— Ne zaman?

— Kral olmadan daha birkaç gün önce.

— Nerede?

— Her yerde...

— Hiç bilmiyorum. Sakın beni birine benzetmiş olmayasınız.

Sonra gazetecilerden başka biri, birlikte çektirdikleri, arkasında da veliahtken imzası ve el yazısı olan fotoğrafı krala göstermiş. Ama kral onu da tanımamış.

Sevinçten hafızasını kaybetmiş olacak diye, kralı biraz dolaştırmışlar. Her zaman cennete çevireceğini söylediği kıraçların, bataklıkların önüne getirmişler. Kral, elini gözlerine siper edip bataklığa bakmış, bakmış, son-

ra,

— Buraları neresi?.. diye sormuş.

— Hani bu bataklığı göl yapacaktınız. Herkes bu gölde balık avlayacaktı. Turistler koşup gelecekti.

Kral bakmış bakmış,

— İlk görüyorum buralarını, demiş, aman ne pis yerler...

Kral, veliahtlığı zamanında olanların hiçbirini anımsamıyor, eski arkadaşlarının hiçbirini tanımıyormuş.

Kraldan çok başkaları buna şaşırmışlar. İçlerinden biri,

— Belki de kral hafızasını kaybetti, bakalım kendisini tanıyacak mı?... demiş.

Kral hazretlerinin karşısına, altın çerçeveli bir boy aynası getirmişler. Kral aynadaki hayaline bakmış bakmış, ama bitürlü kendisini tanıyamamış.

— Bu kim?.. diye sormuş.

— Sizsiniz!.. demişler.

Kral,

— Hayır, ben değilim, demiş. Bu suratı tanımıyorum, ilk görüyorum.

— Sizsiniz!.. demişler bir daha.

Kral,

— Ben değilim, demiş, isterseniz siz de bakın ben miyim?

Oradakiler kralın aynadaki hayaline bakınca büsbütün şaşırmışlar.

— Kral hazretleri kendisini bile tanımamakta haklıdır... demişler.

Kralın aynadaki hayali hiç görülmedik bişeymiş iki uzun eşek kulaklı, iki öküz boynuzlu, manda gözlü, maymun gibi kıllı, ayı kadar kaba, domuz burunlu, gergedan ağızlı bir yaratık...

Oradakiler kralı doğrulamışlar. Sarayda tutuklu olan yeni veliahtı kral yapmak, eskisini devirmek için oradan ayrılmışlar.

Gökten inmiş bir elma, yarısı bana, öbür yarısı yine bana. Nah sana! Nah sana!

Onlar ermiş muradına, biz çıkalım tahtaboşa...

BAYAN MAYMUN

Tel kafesin içinde ondan fazla maymun vardı. Tünek sopaları üzerinde trapez cambazları gibi numaralar yapıyorlardı. Yalnız içlerinden bir tanesi, Rodin'in «Düşünen Adam» heykeli pozunda, hiç kımıldamadan düşünüyordu. «Tıpkı insan gibi» diye içimden geçirdim, tıpkı insan. Bu şempanzeden büyükçe, çeşidini bilmediğim bir maymundu. Karşılıklı uzun uzun bakıştık:

— Biraz bakar mısınız?

Kafesin önünden ayrılırken bir çağrılışla başımı geri çevirdim:

— Size söylüyorum bayım. Bir dakika beni dinler misiniz?

Deminden beri düşünen maymun, şimdi de konuşuyordu.

— Siz mi konuşuyorsunuz?

— Aman yavaş, maymun terbiyecisi görmesin, beni konuşturmaz.

— Ama siz insan gibi konuşuyorsunuz.

— Tabiî... Çünkü ben insanım.

— Nasıl? İnsan mısınız? Öyleyse o kafeste işiniz ne?

— Kafese giren insan yalnız ben değilim ya... Kimisi evlenir kafese girer, kimisi barem kafesine girer. Siz hiç kafese girmediniz mi?»

— Sen bana bakma. Ben hem yazarım, hem de mizahçıyım. Böyle olunca arasıra «Aslan kafeste gerek» diye beni içeri alırlar.

— Bay mizah yazarı, sizden bir ricam var.

— Buyurun bay maymun...

— Ben bay değilim, bayanım...

— Sizi dinliyorum bayan maymun.

— Maymun değilim diyorum size, ben insanım...

— Burada ne işiniz var, anlamıyorum ki...

— Ben de size onu anlatacağım. Ben sinemaya çok meraklıyım. Bir zamanlar Greta Garbo'ya hayrandım. Onun gibi esrarengiz bir yaşayışa başladım. Saçlarımı Greta Garbo gibi omuzlarımın üzerine dağınık bırakırdım. Beni o zaman görmeliydiniz. Sonra Marlene Dietrich beni çekti. Kaşlarımı cımbızla aldım, kendimi ona benzettim. Suratıma Marlene Dietrich gibi uçuk verem sarısı pudra

sürdüm. Tıpkı onun gibi avurtlarımı içeri çekerdim. Sonradan Zarah Leander ortaya çıktı. Ben de onu taklide başladım. Onun gibi tuvalet yapar, sesimi onun gibi boğuklaştırarak şarkı söylerdim.

— Bayan, rica ederim, siz neden buraya geldiniz?

— Ben de size işte onu anlatıyorum. Z. Leander'den sonra benim için ideal Clara Bow'du. Saçlarımı koyu siyaha boyadım. Tombullaştım. Şen, şuh bir kadın oldum. Ama Jean Harlow'u gördükten sonra, artık benim için model bu açık sarı saçlı yıldız olmuştu. Saçlarımı platin sarıya boyadım. Belimi inceltmek için korseler taktım. Kaşlarımı incecik yaptım. Ne yazık ki, Jean Harlow uçak kazasında ölünce, benim modelim de Veronica Lake olmuştu. Tıpkı Veronica gibi, saçlarım bir gözümü örtüyordu. Dudaklarımı onun gibi iri, dolgun, kıpkırmızı boyuyordum.

— Rica ederim bayan, benden istediğiniz nedir?

— Beni beş dakika dinlerseniz ne istediğimi öğrenirsiniz. Veronica'nın modası çabuk geçti. Elizabeth Taylor parladı. Ben de onun gibi boyanmaya başladım. Onun gibi kaşlarımı püskül püskül yaptım. Gören bana «Yerli Elizabeth» diyordu. Ama Rita Haywort, Ağa Han'la evlenince, saçlarımı kızıla boyadım. Yüzüme mahsustan onun gibi çiller yaptım. Sonradan Marilyn Monreo'nun süksesi artınca, ben de yüzümün ve vücudumun şeklini değiştirip Marilyn'e benzedim. Kim görse «Bizim Marilyn Monroe» diyorlardı.

— Affedersiniz acele işim var, bana müsaade.

— Şimdi bitiyor hikâyem. Bir iyilik yapmak istemez misiniz?

— Lütfen çabuk anlatın.

— Audrey Hepburn ortaya çıkınca, siz beni görmeliydiniz. Erkek gibi kısa saçlarımdan tutun da, herşeyim Audrey oldu. Ama Gina Lollobrigida herşeyi değiştirdi.

— Anladım. Gina'ya benzediniz. Sonra Sophia Loren'i taklit ettiniz.

— Evet, nasıl bildiniz? Dediğiniz gibi... En son kendimi Grace Kelly'ye benzetmiştim. Onun gibi ağır şapkalar giyiyor, onun gibi boyanıyordum. Yakalanıncaya kadar hayatım böyle geçti.

— Ne dediniz, yakalanıncaya kadar mı?

— Evet. Bigün sokakta gidiyordum. Beni yakalayıp buraya getirdiler, «Yapmayın, ben insanım!» diye bar bar bağırdım, dinletemedim.

— Mahkemeye müracaat etseydiniz.

— Ettim. Beni bilirkişiye gönderdiler. Bilirkişiler de maymun olduğuma dair rapor verdiler. Şimdi sizden ricam şu: En son meşhur olan sinema yıldızı kimdir, söyler misiniz? Nasıl giyiniyor, nasıl boyanıyor, saçları nasıl? Pozları, konuşması nasıl?

Bu sırada hayvan terbiyecisi geldi. Benimle konuşan maymuna:

— Yine mi, yine mi? diye bağırdı, hâlâ mı maymun olmadığını ona buna söyleyip duruyorsun?

Elindeki sopa ile zavallı hayvanı dövmeğe başladı. Hayvan terbiyecisinin elinden tuttum.

— Senin yaptığın, insan haklarına aykırıdır, dedim, bir insanı nasıl olur da döversin?

Hayvan terbiyecisi:

— Bayım, dedi, siz bu maymunun sözlerine inandınız mı? Rica ederim, şu surata bakın! Kaşına, gözüne bakın. Maymundan kalır yeri var mı? Bunda hiç insan suratı var mı? Bu surat aynen maymun suratı değil mi? Bunun insanlıkla bir ilgisi kalmış mı?

Kafesteki kadına dikkatle baktım. Gerçekten hayvan terbiyecisi doğru söylüyordu.

— Evet, dedim, bir maymun...

— Tabii maymun... Bütün profesörler, doktorlar, veterinerler muayene etti, onun maymun olduğuna rapor verdiler.

Ben uzaklaşırken, bayan maymun:

— Ah, ne olur, şimdi hangi yıldızın süksesi var, söylesenize?.. diye yalvarıyordu.

NİŞAN ALAN EŞEK

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellâl iken, sıçan berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallar iken, Bekri Mustafa'nın Şeyhülislam, İncili Çavuş'un Kazasker, Karagöz'ün Sadrazam olduğu bir memlekette bir padişah varmış. Bu padişahın egemenliği altındaki memleket, sanki orada demokrasi güneşi doğmuş, toprağında hürriyet ağacı yeşermiş gibi, güllük gülüstanlıkmış. İnsanların, hiç, ama hiç dertleri yokmuş. Gel zaman git zaman, her ne olmuşsa olmuş. Tanrı göstermesin, anlatılmaz bir kıtlık baş göstermiş. Bir zamanlar yediği önünde, yemediği ardında, bir eli yağda, bir eli balda olan insanlar, bir dilim kuru ekmeğin yoksunu olmuşlar.

Padişah bakmış ki kıtlık halkı kırıp geçirecek, bunu önleyici bir çıkar yol aramış. Sonunda, memleketin dört biyanına, sokak sokak, köşe bucak çığırtkanlar salmış. Çığırtkanlar Padişahın fermanını şöyle bağırırlarmış:

— Ey ahali!... Duyduk duymadık demeyin!. Her kimin devlete bir hizmeti, vatana bir yararlığı olmuşsa, koşup saraya gelsin! Padişahımız efendimiz onlara nişanlar verecek!..

İnsanlar, açlığı, yokluğu, derdi, borcu, harcı unutup, Padişahtan nişan almak sevdasına düşmüşler. Padişahtan nişan almak sevdasına düşmüşler. Padişahta yapılan hizmetin büyüklüğüne göre çeşit çeşit nişanlar varmış. Birinci dereceden altın yaldızlı nişan, ikinci dereceden altın suyuna batmış nişan, üçüncü dereceden gümüş kaplama nişan, dördüncü dereceden demir nişan, beşinci dereceden kalaylı nişan, altıncı dereceden çinko nişan, yedinci dereceden teneke nişan... Gelen giden nişan alıyormuş. Artık öyle olmuş, öyle olmuş ki, nişan yapmaktan Padişahın memleketinde hurdan demir, çinko, teneke kalmamış. Fincancı katırının boynundaki çangur çungur sallanan cam boncuklar nasılsa, körük gibi şişirilen göğüsler üzerinde de nişanlar, işte öyle sallanmaya başlamış.

İnsanların göğüslerinden şangur şungur nişanların sallandığını, Padişahın kim gelirse nişan dağıttığını duyan bir inek de,

— «Nişan asıl benim hakkım!» diyerek bir nişan almayı aklına koymuş. Açlıktan bir deri bir kemik, böğrü böğrüne çökmüş, kaburgası omurgasına geçmiş inek koşa koşa sarayın kapısına gelmiş. Kapıcıbaşıya,

— Padişaha haber verin« demiş. Bir inek kendisini görmek istiyor.

Başlarından savmak istemişlerse de,

— Padişahı görmeden, bu kapıdan bir adım atmam!... diye böğürmeye başlayınca, Padişaha,

— Efendimiz, kullarınızdan bir inek huzurunuza çıkmak istiyor... demişler. Padişah,

— Gelsin bakalım, bu da nasıl bir inekmiş... diye ineği huzuruna çağırıp,

— Böğür bakalım, ne böğüreceksin?... diye sormuş. İnek de,

— Sultanım, demiş, duyduğuma göre nişanlar dağıtıyormuşsun. Ben de nişan almak istiyorum.

Padişah,

— Hangi hakla? diye bağırmış. Sen ne yaptın? Memlekete nasıl bir yararlığın dokundu ki sana nişan verelim?...

O zaman inek,

— Efendimiz! diye söze başlamış. Bana nişan verilmesin de kimlere verilsin? Ben daha insanlara ne yapayım? Etimi yersiniz, sütümü içersiniz, derimi giyersiniz. Gübremi bile bırakmaz kullanırsınız. Teneke bir nişan için, daha ne yapayım?

Padişah, ineğin isteğini haklı bulmuş. İneğe ikinci dereceden bir nişan verilmiş. Boynunda nişanı, inek sevinçten oynaya oynaya saraydan dönerken katırla karşılaşmış.

— Selâm inek kardeş!

— Selâm katır kardeş!

— Nedir bu sevincin? Nerden gelirsin böyle?

İnek herşeyi bir bir anlatmış. Padişahtan nişan aldığını da söyleyince katır da coşmuş. O coşkunlukla doğru dörtnala saraya varmış.

— Padişahımız efendimizi göreceğim!.. demiş.

— Olmaz!.. demişler.

Ama, babadan kalma inatçılığı ile katır art ayaklarıyle saray kapısında direnince, Padişaha durumu iletmişler. Padişah,

— Gelsin bakalım, katır kulum da... demiş.

Katır huzura varınca, bir katır selâmı verip, el etek öptükten sonra, nişan istediğini söylemiş, Padişah sormuş:

— Sen ne yaptın ki nişan istiyorsun?

— A hünkârım, daha ne yapayım? Savaşta topunuzu, tüfeğinizi sırtımda taşıyan ben değil miyim? Barışta çoluğunuzu çocuğunuzu arkamda götüren ben değil miyim? Ben olmazsam, işiniz temelli bitiktir.

Katırı da haklı bulan Padişah,

— Katır kuluma da birinci dereceden bir nişan verilsin!... diye ferman eylemiş.

Katırda bir sevinç bir sevinç, dörtnala saraydan dönerken eşekle karşılaşmış. Eşek,

— Selâm yeğenim!.. demiş.

Katır,

— Selâm amcabey!.. demiş.

— Nerden gelip, nereye gidersin?

Katır başından geçenleri anlatınca,

— Dur öyle ise, padişahımıza gider, bir nişan da ben alırım!.. diye dörtnala saraya koşmuş. Saray koruyucuları, deh demişler, çüş demişler, eşeği bir türlü atlatamayınca Padişaha varıp,

— Eşek kulunuz gelmiş, huzura çıkmak ister!.. demişler. Eşeği kabul buyuran Padişah,

— Ne dilersin ey eşek kulum?.. deyince, eşek de dilediğini bildirmiş. Padişah, canı burnuna gelip bir kükremiş:

— İnek eti ile, derisi ile, gübresiyle bu memlekete, bu millete hizmet etti. Katır dersen savaşta, barışta yük taşıdı, bu vatana hizmet etti. A eşek, ya sen ne iş gördün ki, bir de kalkmış eşekliğine bakmadan nişan istersin?.. Utanmadan bir de karşıma gelmişsin. Söyle, ne halt ettin?

O zaman eşek keyfinden sırıtarak,

— Aman Padişahım efendim, demiş, size en büyük hizmeti eşek kullarınız yapmıştır. Eğer benim gibi binlerce eşek kulların olmasaydı, hiçbir taht üzerinde oturabilir miydin? Saltanat sürebilir miydin? Dua et biz eşek kullarına ki, bizim gibi eşekler var da, sen de böyle saltanat sürüyorsun.

Padişah, karşısındaki eşeğin, öyle her eşek gibi teneke nişanla gözü doymayacağını anlamış,

— Ey eşek kulum, demiş. Senin bu çok yüksek hizmetini karşılayabilecek bir nişanım yok. Sana ölünceye kadar beylik ahırından hergün bir çuval saman bağladım. Ye, ye de saltanatım için durmadan anır!..

MERHUMUN VASİYETİ

Kasım Efendi'nin garip inanışları da vardı. Merhametli kalbinde hayvan sevgisine geniş yer veren Kasım Efendi'nin evinde sürüyle kediler, köpekler bulunurdu. En büyük zevki güvercinlere ekmek doğramaktı. Hayatında hiç et yemez, bahçesinde her cins kümes hayvanı beslerdi. Ama onun en çok sevdiği «Karabaş»tı. Ondört yıllık köpeğiyle öylesine anlaşırdı ki, kelimesiz birbirlerinin sevinçlerini, üzüntülerini anlarlardı. Çoluk yok, çocuk yok... Ondört yıl bu Karabaş'la birlikte geçmişti. Karabaş iki gün süren bir hastalıktan sonra ölünce, Kasım Efendi perişan oldu. Hiçbişey onu avunduramaz oldu. Yirmidört saat, başında ağladı. Onu evine aldığı zaman yumruk kadar bişeydi. Parmağını süte banar, meme gibi ağzına verirdi. Karabaş sonradan koç kadar iri, güzel, insanlardan çok anlayışlı bir hayvan olmuştu.

Kasım Efendi, Karabaş'a karşı son sevgisini de gösterecekti. Gözyaşları içinde hayvanı, tıpkı bir insan cesedi gibi sıcak sabunlu sularla yıkadı. Ona bir de tabut yaptırdı. Kendisini tanımadıkları bir mahalleye taşındı. Konukomşuya, muhtara, imama çocuğunun öldüğünü söyledi. Büyük bir cenaze töreniyle Karabaş evden kaldırdı. Kasım Efendi, paradan yana sakınmıyordu.

İskatçılara, duacılara, imama bol bol paralar verdi. Tabut cami avlusunda musalla taşına kondu. Tören tamamlandıktan sonra, mezara götürüldü. İşte bütün aksilik orada oldu. Oyuncu bir hayvan olan Karabaş, son oyununu da oynamıştı. Hocalar, kalabalık mezarın başında, biyandan gözleri yaşlı Kasım Efendi'yi teselli ederlerken, biyandan da dualar okuyorlardı. İlk mezarcı, tabutu alıp çukura yerleştirirken, gözleri acayip bişeye iliş-

ti. Tabut tahtasının budak deliğinden dışarıya iki karış uzunluğunda bir köpek kuyruğu sarkıyordu. İki mezarcı korkudan tabutu ellerinden düşürdüler. Herkesi bir şaşkınlıktır aldı. Kasım Efendi, işi düzeltmek için,

«Yavrum kuyrukluydu!» filan dedi ama, bir yavruda iki karış uzunluğunda kuyruk olabileceğine kimse inanmadı. Tabutu açtılar, içinden Karabaş'ın ölüsü çıktı.

Kasım Efendi'yi çalyaka Kadı'nın karşısına çıkarttılar. İmamdan, cemaatten meseleyi dinleyen Kadı, Kasım Efendi'ye,

— Bir iti, niçin bir insan gibi teçhiz ve tekfin edersin? Dinimiz âdâb ü erkânına mugayir değil mi?.. diye sordu.

Kasım Efendi:

— Ah Kadı Efendi, dedi, Karabaş'ın nasıl bir hayvan olduğunu, onun meziyetlerini bilseydiniz, suçlu bulmazdınız.

— Bir itin ne meziyeti olur ki, onu mezarlığa defnedersin?

— Evvelâ, sadıktı... Bir kemik parçasının ölünceye kadar hatırını sayardı. Kimseye fenalık etmezdi. Cesurdu, güzeldi.

— Bunlar sebep değil...

Sıkışan Kasım Efendi, kendi yaptırdığı hayratı, Karabaş yapmış gibi anlatmaya başladı.

— Hayır hasenat sahibiydi. Malının zekâtını verirdi. Fitresini verirdi. Fakir fukaranın gönlünü hoş ederdi.

— Böyle şey olmaz...

— Hattâ, sağlığında bir çeşme de yaptırmıştı. Bir sebil tamir ettirmiş, medreseye iki halı hediye etmişti.

Kadı,

— Sen mecnun musun? dedi, bir köpek böyle şeyler yapabilir mi hiç?

Zor durumda kalan Kasım Efendi,

— Köpekti ama, siz onun ne köpek olduğunu bilemezsiniz. Hattâ ölmeden önce bana vasiyet etmişti... dedi.

Hiddetlenen Kadı,

— Bre mecnun, sen herkesi kendin gibi sersem mi sanırsın? Hiç it vasiyet eder mi?.. diye bağırdı. O zaman Kasım Efendi,

— Kadı Efendi, inanın vasiyet etti. Malının fakir fukaraya verilmesini söyledi... dedi.

Kasım Efendi kuşağının arasından bir kese çıkardı:

— Hattâ şu beşyüz altının da Kadı Efendi Hazretleri'ne verilmesini vasiyet etmişti.

Kadı Efendi'nin gözleri yaşardı.

— Allah'ın rahmeti üstüne olsun, dedi, anlat Kasım Efendi, anlat. Merhum daha neler söylemişti?... Aman hepsini bir bir anlat... Merhumun vasiyetini yerine getirelim. Büyük sevabı vardır.

TAMBURANIN TELİ

Bir zamanlar İstanbul'da parası pulu fakirlerin çenesini yoran, malı mülkü dillere destan bir Zengin Ahmet Bey varmış. Bu Zengin Ahmet Bey, başka zenginlere benzemezmiş. Eli açık, gönlü gani, konuksever, düşkünlere yardım eder bir adammış. Ama ne kadar verse, o kadar gelirmiş biyandan. Denizde kum, Zengin Ahmet Bey'de para... Bitecek, tükenecek şey değil. Boğaz'da bikaç yalı, Anadolu yakasında köşkler, şehir içinde konaklar, uzakta yakında çiftlikler... Zengin Ahmet Bey'e Tanrı verdikçe veriyor.

Bir ramazan akşamı Ahmet Bey, arkasında kâhyası Şehzadebaşı'ndaki konağına ağır ağır giderken, sinek kovalar gibi, her yandan kendine verilen selâmları alır, tanıdık tanımadık kimi görse konağına iftara çağırırmış.

Sebilin yanındaki bir çergide eskicilik yapan Yoksul Mehmet Ağa'nın yanına gelince ona da selâm vermiş, hatır sormuş, ihtiyar eskici de Zengin Ahmet Bey'in her sözüne,

— Allah ömürler versin efendim!.. diye karşılık vermiş.

— İşin daha çok mu Mehmet Ağa?

— Elimde bir şu yama var, bitiyor efendim.

— Haydi bitir de birlikte bir iftar edelim.

Yoksul Mehmet Ağa, çergisinin önünde bekleyen bir hamalın yemenisini yamayıncaya kadar, Zengin Ahmet Bey de orada durmuş, onu beklemiş. Sonra Yoksul Mehmet Ağa, işini bitirince çergisini kapamış, hep

birlikte yola düzülmüşler. Konak, iftara gelenlerle dolu. Selâmlığın her odasında bir sofra kurulu... Kadın takımı da haremde bakır siniler etrafında toplanmışlar. İftar topunun atılmasını bekliyor. Top patlamış, iftar edilmiş, yenmiş içilmiş. Neden sonra Zengin Ahmet Bey, üç defa elini çırpmış, sese gelen kâhyasına,

— Kâhya, Mehmet Ağa'ya iki gümüş lira ver!.. demiş.

— Başüstüne efendim.

Zengin evlerine iftara gelenlere bir de diş kirası vermek, o zaman âdet olduğundan, Yoksul Mehmet Ağa konak kapısından çıkarken kâhya da Mehmet Ağa'nın avucuna bir gümüş lira bırakmış. Yoksul Mehmet Ağa şaşırmış.

— Aman kâhya efendi, demiş, kulaklarım çok iyi duyar. Bey, bir lira değil, yanılmıyorsam iki lira ver, demişti.

Buna çok kızan kâhya, Yoksul Mehmet Ağa'ya verdiği gümüş lirayı da elinden alıp,

— Vay seni gidi haddini bilmez. Bulmuş da bir de bunuyor!., diyerek ihtiyarı sille tokat kapı dışarı etmiş. Yoksul Mehmet Ağa da talihine boyun eğerek kulübesine gitmiş.

Ertesi akşam, yine iftara yakın bir saatte Zengin Ahmet Bey, arkasında kâhyası, etraftan kendine verilen selâmları sinek kovalar gibi alarak konağına giderken, Yoksul Ahmet Ağa'nın çergisine gelince durmuş,

— Haydi Mehmet Ağa, iftara bize buyur. Allah ne verdiyse bir iftar edelim.

Yoksul Mehmet Ağa, bir akşam önce kâhyadan yediği zılgıtın korkusuyla çağrıya gitmek istememişse de Zengin Ahmet Bey,

— Dün akşam konuşup görüşemedik, ille de gel!.. diye direnmiş. Yoksul Mehmet Ağa da, Ahmet Bey'in arkasına takılmış.

Yine yenilmiş içilmiş. Saatler ilerlemiş. Yoksul Mehmet Ağa gitmek için izin isteyip ayağa kalkınca Zengin Ahmet Bey üç defa ellerini birbirine vurmuş. Gelen kâhyasına,

— Kâhya, Mehmet Ağa'ya üç gümüş lira ver!.. demiş.

Yoksul Mehmet Ağa kapıdan çıkarken, kâhya avucuna üç değil, iki lira sıkıştırmış. Zavallı Yoksul Mehmet Ağa boynunu bükerek,

— Kâhya hazretleri, demiş, dün akşam belki bir yanlışlık oldu, ben yanlış duydum diyerek, bu gece iyice kulağımı açtım. Ahmet Bey'in üç lira ver dediğini çok iyi duydum. Neden Beyin emrini yerine getirmiyorsunuz? Sizin gibi gün görmüş bir kâhyaya benim gibi bir yoksulun hakkını yemek yakışır mı?

Küplere binen kâhya,

— Hele şu nankör zibidiye bak! Vay teres vay!.. Bulmuş da bunuyor.. diyerek Yoksul Mehmet Ağa'nın elindeki iki lirayı da alıp, tekme tokat kapı dışarı etmiş.

Talihine küsen Yoksul Mehmet Ağa da kulübesine gitmiş.

Ertesi akşam yine aynı şey olmuş. Zengin Ahmet Bey, Yoksul Mehmet Ağa'nın çergisine gelip, onu iftara çağırmış. Yoksul Mehmet Ağa, kâhyadan korkusundan gitmek istememiş ama, Ahmet Bey, o kadar rica etmiş ki, bu iyi yürekli zenginin hatırını kıramamış. İftardan sonra Bey, yine el çırpıp kâhyasını çağırmış. Bu sefer,

— Dört lira ver!.. demiş.

Kâhya yine eksik vermiş. Yoksul Mehmet Ağa'nın bir gümüş lirasını iç etmiş. Yoksul Mehmet Ağa, kâhyaya:

— Aman Ağa hazretleri... demiş. Bu akşam kulaklarımı dört açtım. Ahmet Bey dört gümüş dediler.

Kâhya yine verdiği üç gümüşü elinden alıp onu sokağa atmış.

Dördüncü akşam, yine Zengin Ahmet Bey, onu iftara çağırınca, bu sefer kâhyayı şikâyet için, hemen Zengin Ahmet Bey'in arkasına takılmış.

İftarda her zamanki gibi yenilmiş, içilmiş. Yoksul Mehmet Ağa artık gitmek için müsaade isteyince, bu sefer Zengin Ahmet Bey el çırpıp kâhyasını çağırmış. Bir elini Yoksul Mehmet Ağa'nın omuzuna atarak, onu kimse olmayan bir odaya çekmiş,

— Mehmet Ağa, demiş, seninle biraz başbaşa konuşalım.

— Buyurun efendim.

— Görüyorsun ki Mehmet Ağa, dünyalar kadar malım mülküm, sayısız param var. Değil yüz sene, beşyüz sene yesem ,içsem, daha da beşbin kişiyi yedirsem içirsem param pulum bitecek, tükenecek gibi değil... Her ne işe elimi atsam başarı kazanıyorum. Toprağı tutsam altın oluyor. Doğrusu talihim bana çok güldü. Şimdi senden bir dileğim var.

— Buyurun efendim.

— Sen dini bütün, yüreği temiz bir adam olduğundan bu işi yalnız sana verebilirim.

Topkapı surlarının dışına çık. Kabristanın arkasında bir kuyu vardır. O kuyu talih kuyusudur. O kuyunun ağzından içeriye üç defa, «Zengin Ahmet beyin talihi!» diye bağır. Karşına benim talihim çıkacak. Kendisine selâmlarımı söyle. Bana verdiği bunca zenginlikten ötürü kendisine teşekkür ederim. Ama artık bişey istemiyorum. Bana hiçbişey vermesin. Bana vereceklerini fakir fukaraya versin. Biraz da başkaları rahata kavuşsunlar. Al şu altını da Ahmet Ağa. Haydi git, dediklerimi yap!

Zengin Ahmet Bey'in verdiği altını cebine indiren Yoksul Mehmet Ağa,

— Başüstüne!... diyerek oradan çıkar. Doğru Zengin Ahmet Bey'in tarif ettiği talih kuyusuna gider. İki elini ağzına boru yapıp kuyudan içeri üç defa bağırır:

— Zengin Ahmet Bey'in talihi!.. Zengin Ahmet Bey'in talihi!.. Zengin...

Karşısında samur kürkler içinde parmakları yakut, zümrüt taşlı altın, platin yüzüklerle dolu, yakışıklı bir adam belirir,

— Buyur! der, Zengin Ahmet Bey'in talihiyim. Beni mi çağırdınız?

— Evet efendim. Beni Zengin Ahmet Bey yolladı. Selâmları var. Diyor ki..

Zengin Ahmet Bey her ne dediyse, hepsini tekrarlamış. Daha lafını tamamlamadan Zengin Ahmet Bey'in talihi, elini kaldırıp:

— Olmaaaz! diye bağırmış. Katiyyen olmaz. Sen Zengin Ahmet Bey'e söyle, o hiç tasalanmasın, hiç üzülmesin. Benim ona verdiklerim daha hiçbişey değil. Asıl bundan sonra vereceğim. Elindeki her bir, bin olacak. Yan gelsin, çoluğu çocuğu ile, yesin, gezsin tozsun, eğlensin...

Bunları söyledikten sonra, Zengin Ahmet Bey'in talihi gözden kaybolmuş.

Yoksul Mehmet Ağa şaşırmış. Kendikendine,

— Bu ne iştir, diye söylenmiş... Bu nasıl iştir böyle? Benim gibi fakir fıkara üç kuruşu birarada görmek için gece gündüz çalışır da yine iki yakası biraraya gelmez. Öte yandan dünya kadar zengin biri, «Artık yeter, istemiyorum!» der, talihi, «Olmaaaz, ille de vereceğim!» diye tutturur.

Böyle düşüne düşüne Yoksul Mehmet Ağa,

— Hazır burasını öğrenmiş, talih kuyusunun başına gelmişken bir de kendi talihimi çağırayım! Talihime yalvarıp yakarayım, belki yüzüme güler... diye düşünmüş. Bu sefer kuyunun ağzından,

— Yoksul Mehmet Ağa'nın talihi!.. diye üç defa bağırarak kendi talihini çağırır.

Kuyunun dibinden «Dım dım da dım, dım dım da dım dım... Vermem de vermem... Vermem de vermem!» diye bir ses duyulur. Derken Yoksul Mehmet Ağa'nın karşısına elinde bir tambura ile bir adam çıkar. Adam ama ne adam... İki karış boyu var, sırtında kocaman bir kambur. Bir ayağı da topal, bir gözü kör, bir kolu çolak, biçimsiz, suratsız, ters pis bir herif... Elinde tuttuğu tamburayı hem çalar, hem de Yoksul Mehmet Ağa'nı netrafında seke seke fır fır dönmeye başlar:

— Dım dım da dım... Vermem de vermem... Dım dım da dım dım... Ne o, beni mi istedin?

— Ben Yoksul Mehmet Ağa'yım. Sen kimsin?

— Ben de senin kör talihinim. Çağırdın geldik işte... Dım dım da dım... Vermem de vermem...

Yoksul Mehmet Ağa, talihine yalvarmaya başlar:

— Ey benim kör talihim! Ey benim topal talihim! Bak halimi görüyorsun. Yaşım yetmiş, işim bitmiş. Ak sakaldan yok sakala gidiyorum. Bütün ömrümce, gece demedim, gündüz demedim, hiç durmadan çalıştım. Ama neye yarar? Bigün bile gülmedim. İki yakam biraraya gelmedi. Ey benim kamburunu sevdiğim hem kör, hem kel, hem topal talihim! Yalvarırım sana... Şurda üç günlük ömrüm kaldı. Ne olur gül bana artık. Gül de dünyadaki şu üç günlük konukluğumu olsun rahat geçireyim.

Yoksul Mehmet Ağa'nın talihi,

— Ulan alçak, der, eline bir altın geçti diye şımardın, yüz buldun ha? Öyle mi? Dım dım da dım dım... Dım dım da dım dım... Vermem de vermem... Ben sana o altını da vermezdim ama, sen dua et ki, o sırada tamburamın telini tamir ediyordum. Yoksa o bir altını sen ömründe zor görürdün... Anladın mı mendebur?

Yoksul Mehmet Ağa'nın talihi, etrafında tambura çalıp,

— Vermem de vermem!... diye şarkı söyleye söyleye kaybolur.

Yoksul Mehmet Ağa, biraz daha yalvarıp,

kör talihinin taş kalbini belki yumuşatırım diye, onun arkasından kuyuya eğilir... Cuuup! Kuşağının arasındaki altın da kuyuya düşer.

Kuyunun dibinden bir kahkaha sesi akseder:

— Dım dım da dım dım... Vermem de vermem...

PIRTLI MASAL

Bir varmış bir yokmuş. Memleketin birinde çok zengin olduğu kadar da cimri bir karı koca varmış. Saray kadar geniş bir evde, kendileri gibi cimri bir uşaklarından başka kimseleri yokmuş.

Uşak, su katılmamış halis bir uşak olduğu için, efendisi ve hanımı ne buyurursa, onun doğru mu, yanlış mı olduğunu düşünmeden yaparmış.

Günlerden bigün efendisi, uşağına,

— Git pazardan bir tas bal al!.. demiş.

Yüzde yüz halis, hilesiz uşak yerlere kadar eğilmiş:

— Başüstüne efendim.

Hemen pazara koşmuş. Zengin efendisini kazandırmak için, yoksul balcılara kazık atmanın yollarını aramış. Çekişe çekişe pazarlık etmiş. Sonunda o gün hiç satış yapmamış ihtiyar bir balcıdan, görülmemiş ucuzlukta bal alıp kocaman tası doldurmuş. İhtiyar balcı, o gün eline birkaç kuruş geçirebilmek için, uşağa balı, sermayesinden daha ucuza vermek zorunda kalmış.

Uşak, su katılmamış, hilesiz uşak olduğundan zengin efendisini kazandırıp yoksul balcıyı kazıkladığından sevinç içinde yolda giderken, üstü başı, yırtık zavallı bir kadın,

— Elindeki tastan, ne olur bana bir tadımlık bal versene... Çocuğum hasta, hekimler bir kaşık bal yemezse öleceğini söylediler... diye yalvarmağa başlamış.

Hilesiz, hurdasız uşak, zavallı yoksul kadına,

— Pırt, pırt!... diye alay etmiş, dilini çıkarmış.

Hasta yavrusunun acısıyla yüreği yanan zavallı kadın şöyle demiş:

— Bütün efendiler, kendilerinden daha büyük efendilerinin uşaklarıdır. O tastaki baldan yiyen bütün uşaklar, dilerim, senin gibi pırtlasın...

Uşak, kahkahalarla gülerek yine,

— Pırt, pırt!... diye kadınla alay etmiş.

Eve gelince uşak, efendilerinden önce tadına bakmak için tastan bir parmak bal alıp yemiş. Sonra sofrada bekleyen efendisi ile hanımının önüne bal tasını koymuş. Hanım sormuş:

— Pahalı almadın ya balı?

Katıksız uşak cevap vermiş:

— Hayır pırt... Pahalı pırt, almadım pırt... Çok pırt, ucuza pırt, aldım pırt...

Efendisi pırtlayan uşağına şaşmış,

— Ne oldu sana? demiş, neden böyle pırtlayıp duruyorsun?

Uşak da, demiş ki:

— Bu pırt, baldan pırt, aldıktan pırt, sonra pırt, böyle pırt oldum pırt...

Hanım, tastaki baldan bir parmak almış sonra,

— Nesi var pırt, bu balın pırt, pekâlâ bal pırt... demiş.

Efendi kızmış,

— Ne oluyor size, pırtlayıp duruyorsunuz?. diye bağırmış.

O da baldan bir parmak alınca,

— Balın pırt, nesi var pırt, pekâlâ pırt, bal işte pırt... demiş.

Efendi, hanım, uşak her kelimenin sonunda pırtlamadan konuşamaz olmuşlar.

— Haydi pırt, bunu pırt, belediye pırt, reisine pırt, götürelim pırt...

Balı aldıkları gibi belediye reisine gidip, pırtlaya pırtlaya başlarına geleni anlatmışlar. Belediye Reisi,

— Allah Allah!.. diye şaşmış, o da baldan bir parmak almış,

— Bu balın pırt, nesi var pırt, pekâlâ pırt, bal işte pırt... demiş.

Sonra hepbirden,

— Haydi pırt, bir kere de pırt, kadıya pırt, gidelim pırt... demişler.

Kadıya gidip başlarına geleni anlatmışlar.

Kadı, lâhavle çekmiş, bir parmak da o ağzına alınca,

— Allah Allah pırt, bu nasıl pırt, iş pırt?... Basbayağı pırt, bal işte pırt... Bu balı pırt, vali pırt, paşaya pırt, götürelim pırt... demiş.

Vali Paşa, karşısında pırtlayıp duran bir sürü insan görünce şaşırmış. O da baldan bir parmak alıp denemiş.

— Pekâlâ pırt, güzel, pırt, bal pırt...

İş gittikçe büyümüş, Şeyhülislâm, Kazasker, bütün vezirler hepsi baldan birer parmak ağızlarına alınca pırtlamaya başlamışlar. Sonunda sadrazama gidip başvurmuşlar:

— Şu balın pırt esrarını pırt, çözünüz pırt..

Sadrazam da baldan bir lokma alıp o da pırtlayınca, efendilerin en büyüğü Padişaha gitmiş:

— Aman pırt, padişahımız pırt, efendimiz pırt, şu baldan pırt, lütfen pırt, bir parmak pırt, alınız pırt.

Padişah büyük bir hayret içinde insanları pırtlatan baldan bir parmak almış ve her kelimesinde o da pırtlamaya başlamış:

— Bu balın pırt, nesi var, pırt, pekâlâ pırt, bal işte pırt...

Balın esrarını çözmek için tahkikata girişmişler. Sonunda gide gide işin ucu, hilesiz hurdasız, halis uşağa kadar gitmiş. Su katılmamış uşak, pırtlayarak başından geçenleri anlatınca, araya araya beddua eden yoksul kadını bulmuşlar. Padişahın huzuruna getirmişler. Padişah:

— Ey pırt, hatun pırt, bizi pırt, bu dertten pırt, kurtar pırt, sana pırt, emir pırt ediyorum pırt!.. demiş.

Kadın da padişaha şöyle demiş:

— Kendini efendi sanan, ezilene efendilik, ezene uşaklık eden, balsızlara bal vermeyip, balı yalnız kendileri yiyen uşakların uşakları pırtlamadan lâf edemesinler.

Bakmışlar ki, çocuğunu ölümden kurtarmak için hasta kadına bir parmak bal vermekten başka çare yok. Bunu iyice anlamışlar ama, acaba o bir tadımlık balı vermişler mi? Hayır. Şöyle demişler:

— Bal tutan pırt, parmağını pırt, yalar pırt.. Öbürleri pırt, avucunu pırt, yalar pırt... Ağzımızın pırt, tadı pırt, bozulmaktansa pırt, böyle pırt, pırtlayalım pırt, daha iyi pırt...

O gün bugün, insanların bir kısmı pırtlar durur. İnanmazsanız nutukları dinleyin. Her kelime arasındaki öksürük, aksırık, tıksırık, eski zamandaki pırtlamanın bugünkü modern şeklidir. Aslında o nutuklar şöyledir:

— Vatandaşlar pırt, oyunuzu pırt, bize pırt, veriniz.

— Pırrrt!...

SADRAZAM EŞEK

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, bir zamanlar memleketin birinde bir padişah varmış. Bütün padişahlar gibi memleketin birindeki bu padişahın da, kendi zamanına göre, çalgıcı ve çengilerden çiftler çiftler, beşer onar odalıkları, cariyeleri, uşakları, dalkavukları ve daha falan filânları varmış.

Memleketin birindeki bu padişah, her zaman ve her yerdeki padişahlar gibi, açılış törenlerinde bulunmak, geçit resimlerinde selâm vermek, başkalarının yazdığı nutukları okumak, seyahat etmek gibi çok önemli memleket işlerinden vakit bulabildiği zamanlarda ava çıkarmış.

Av meraklısı padişah, yelden nem kapar cinsten olduğundan, özel ormanında özel olarak yetiştirilmiş, özel hayvanları vurmak için ava çıkmadan önce, müneccimbaşıyı çağırır,

— Bugün hava nasıl olacak?.. diye sorarmış.

Müneccimbaşı da her zaman bu soruyu şöyle cevaplandırırmış:

— Haşmetmeâb efendimiz, sayenizde memleketimizin havası her zaman günlük güneşliktir. Nasıl irade ve ferman buyurulursa, elbette hava da öyle olur efendimiz.

Padişah, her padişah gibi işkilli olduğundan, müneccimbaşısına güvenemez, bir de sadrazama sorarmış:

— Bugün hava nasıl olacak?

Kulağının kılı bile ağarmış koca sadrazam,

göbeğine varan ak sakalı, padişahın ayaklarına değene kadar eğilir,

— Sâye-i şahanede gerek memleket içinde, gerek memleket dışında, gerek siyasi hava ve gerek bütün havalar maşallah çok iyidirler... dermiş.

Kuşkulu padişah birer kere de öbür vezirlerine havayı sorar, onlar da,

— Ufuk pembe, hava berrak... Allah sizi başımızdan eksik etmesin, siz daim ve kaim oldukça başka türlüsünün olmasına imkân mı var efendimiz?.. derlermiş.

Padişah da artık bütün bu bilim ve devlet adamlarının sözlerine inanır, kendi irade ve kudretine güvenir, av takımlarını has bendelerinin sırtına yükler, önce polisi, jandarması, arkada muhafızı, yanlarda koruyucuları, fedaileri, öncüleri, artçıları, siviller, resmîler, kendisi de bütün bunların ortasında, ala ala heyle güle eğlene, özel ormanında, özel olarak yetiştirilmiş, özel hayvanlarını avlamaya gidermiş.

Gel zaman, git zaman, yine günlerden bigün padişah, müneccimbaşısına, sadrazamına, vezirlerine, şeyhülislâm ve reisülküttab hazretlerine, kızlarağasına, başmabeyinciye, hepsine teker teker ve rütbelerinin sırasına göre o günkü havanın durumunu sorduktan ve hepsinden de,

«— Efendimizin sayesinde bugün hava dünden güzel olacak!» cevabını aldıktan sonra yola çıkmış.

Her ne kadar padişah geçeceği yollarda bir ay önceden arama tarama yapılmış, halktan her kim varsa kovalanmış, kışkışlanmışsa da, her nasılsa bir ağacın dibinde bir köylü eşeğiyle beraber kalmış.

Padişah, hayatında hiç köylü görmediği için, yolu üstünde bu yırtık pırtık jullar içindeki yalınayak yaratığı hiçbir canlıya benzetememiş:

— Sen kimsin? İn misin?.. cin misin?.. diye sormuş. Köylü de,

— Ne inim, ne cinim. Ben de senin gibi benî âdemim... deyince padişah,

— Bu ne küstahlık? diye kükremiş. Benim cinsimden böyle kimseler olamaz. Tiz urun kellesini!

Cellâtbaşı, palasını köylünün padişah fermanına karşı kıldan ince boynuna indirirken padişah,

— Duuur! diye bağırmış. Ey konuşması az çok insana benzeyen acayip yaratık? Sana bişey soracağım. Eğer bilirsen canını bağışlarım. Bugün hava nasıl olacak?

Köylü de,

— Az vakit sonra rüzgârlar esecek, fırtına kopacak, yağmur boşalacak, her yeri seller götürecek!.. demiş.

Bu sözlere büsbütün içerleyen padişah,

— Bre hain! diye bağırmış, sen bilmez misin ki ben irade eyledikte mümkün değil bu hava bozmaz? Padişah avdayken nasıl yağmur yağarmış? Çabuk bağlayın şunu katır kuyruğuna!

Köylünün eşeğini bir katırın kuyruğuna, köylüyü de eşeğin kuyruğuna bağlamışlar, yollarına yürümüşler. Bir kurşun atımı gitmişler, hava birden kapanmış, bulutlar kararmış, şimşekler çakmağa, yıldırımlar düşmeğe, gök gürlemeğe başlamış... Bir fırtına, bir yağmur ki, her yanı yeller üfürüyor, seller süpürüyor.

Canını zor kurtaran padişah, kendini saraydan içeri dar atmış. Öyle kızmış ki, kendisine yanlış hava raporu veren müneccimbaşısını, sadrazamı, vezirlerini, hepsini azletmiş. Bir kısmının kellesini uçurtmuş. Sonra kendsinne havanın bozulacağını söyleyen köylüyü huzuruna çağırtmış. Katır kuyruğunda sürüklenmekten bitkin, titreyen köylüye, sadrazamlık mührünü verip,

— Seni sadrazam yaptım... demiş.

Bir zaman köylü sadrazamlık yaptıktan sonra, bigün padişahın aklı başına gelmiş, sadrazam köylüyü huzuruna tekrar çağırıp,

— Sen yağmur yağacağını nerden bildin?. diye sormuş. Köylü de şu karşılığı vermiş:

— Efendimiz, eşeğimin kulaklarına bakınca kulunuz havanın nasıl olacağını anlarım. Eğer yağmur yağacaksa, daha önceden eşeğimin kulakları sarkar, düşer. Ben de o gün yağmur yağacağını anlarım.

Padişah o zaman kendikendine,

— Ne gaflet... diye söylenmiş. Demek havayı bilen köylü değil eşekmiş. Şu kadar sadrazamı, veziri vüzerası bir eşeğin bildiğini bilmiyorlar. Ben de zavallı eşeğin hakkını yedim. Meğer köylüyü değil, eşeği sadrazam yapmalıymışım.

Hemen köylüyü azledip, yerine eşeği sadrazam yapmış. Hava iyi olacaksa eşek tatlı tatlı anırırmış. Yağmurlu olacaksa kulakları düşermiş. Fırtına olacaksa kuyruğunu sallar-

mış.

Padişah, savaş ilân edeceği, sefere, seyahate çıkacağı, ava gideceği zamanlar sadrazam eşeğin kulağına, kuyruğuna bakar, anırtısını dinlermiş. Eşeğin anırtısından dışarı çıkmazmış.

ASLAN PAYI

Bir varmış bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, orman kanunlarının yürürlükte olduğu bir ormanda bir aslan varmış. Bu aslan, ormandaki bütün hayvanları egemenliği altına almış. Ormanda ne kadar hayvan varsa, karıncadan file kadar hepsine vergi koymuş. Kurt, kuş hep vergi verirlermiş. Bu verginin adı da «aslan payı» imiş. Ormanın bütün hayvanları gün doğumundan gün batımına kadar uğraşırlar, didinirler, çalışırlar, kuyruk altları terler, yakaladıkları avların en güzel yerlerini ayırır, «aslan payı» diye vergi öderlermiş. Armudun iyisini ayı yiyemez, aslana verrimiş. Kurt yakaladığı ceylânın ciğerini aslana sunarmış. Tilki bir tavuk geçirse pençesine, tavuğun en lezzetli olan gerisi ile derisini aslana vermek zorundaymış.

Aslan, sarayında oturur, yer içer, maymunlardan dalkavuklarının, dansözlerinin, papağanlardan bilginlerinin kargalardan şarkıcılarının arasında yan gelir; keyif sürermiş. Arada sırada, hem bir iş yapmış olmak, hem de ormandaki kullarını korkutmak için bir boy gösterir, kuyruk sallar, bıyığını yalar, bir iki kükrer, bir iki böğürür, sonra yine saray keyfine dalarmış.

Aslan, ormandaki hayvanlar günün birinde akıllarını başlarına toplarlar da, ayaklanırlar diye böyle bir tehlikeyi önlemek için sarayına köpeklerden muhafızlar almış, vergi koyarak hayvanlardan aldığı «aslan payı» kendine çok geldiğinden artıklarını da sarayını koruyan köpeklerinin önüne atarmış.

Gel zaman git zaman, komşu ormanlardan birinde ayaklanma olmuş. Bu haberi güvercinler kanatlarında getirmişler. O zaman hayvanlar, aslanın haksızlığını anlamışlar, kafalarına dank etmiş. İlkin bülbüller seslerini yükseltmişler:

— Bir kart aslana, ne diye «aslan payı» veriyoruz? Hak, adalet, hürriyet, müsavat!. diye şakımaya, çilemeye başlamışlar.

Bülbüllerin ah vah'larını duyan, böyle işlerle görevli sokak köpekleri koşup fino köpeklerine durumu bildirmişler. Fino köpekleri olan kurt köpeklerine, kurt köpekleri de başları olan çoban köpeklerine havlamışlar. Gitgide orman hâkimi aslana kadar haber gitmiş.

Aslan kuşkulanmış. İşi politika ile tatlıya bağlamak için bir yol bulmuş. Buyruğu altındaki tasmalı av köpeklerinden biri ile bülbüllere şu haberi yollamış:

— Ey bülbül kullarım! Duyduğuma göre, ormanımı daki birliği, beraberliği, dayanışmayı yok edecek bozguncu düşünceler, yabancı ormanlardan bizim mutluluk içindeki ormanımıza kadar sızmıştır. Sizler de «Hürriyet» diye şakımaya başlamışsınız. Ey güzel sesli bülbül kullarım! Aklınızı başınıza devşirin! Gül fidanlar üstünde şakıyıp, ötüp duracağınız yerde, ne diye diller döküp ormanımdaki hayvanları kışkırtmağa, ayaklandırmağa kalkışıyorsunuz? Hepiniz sarayıma gelin! Güzel sesleriniz, tatlı şarkılarınızla beni eğlendirin! Sanat işte budur. Ben de size «aslan payı»ndan verir, karnınızı doyururum. Eğer sarayıma gelmek istemeyen hürriyetseverler varsa onlar da güllere dil döksünler. Ben «örtülü ödenek»ten onların da zararına bakarım. Bu dediklerimin tersini yapmakta direnenler olursa, adalet yerini bulacak. Pençem hepinizin yakanızdadır!»

Bu haberden sonra bülbüllerin çoğu saraya koşmuşlar. Aslan onları altın kafeslere koymuş, «aslan payı»ndan onlara da vermeye başlamış. Onlar da altın kafeslerinde, efendilerinin gönlünü eğlendirecek tatlı diller döker, şakırlarmış.

Ormanda ses, soluk kesilmiş. Bütün bunlar olup dururken ormandaki bülbüllerden bikaçı, «İster altından olsun, ister demirden, kafes kafestir!» diye tutturup,

— Çile bülbülüm, çile!.. diye çileyip durmuşlar. Köpekler yine kuyruk sallama sırasına göre haberi aslana iletmişler. Kızan aslan kükremiş:

— Günah benden gitti. Bülbülün çektiği dili belasıdır. Dut yemiş bülbül gibi sus pus olmayanların dilleri kesilsin!

Yeni çıkan bu orman kanunundan sonra, nerede çileyen bir bülbül yakalarsa, dillerini kesmeye başlamışlar. Dilleri kesilen bülbüller çileyemediklerinden, kaş göz ederek dertlerini anlatmaya başlamışlar. Kaş göz etmek de yasak edilmiş. Dillerini kesmekle de bülbüllerle başedilemiyeceğini anlayan aslan, daha da direnenlerin başlarını koparılması için yeni bir orman kanunu çıkarmış.

Ormanda artık çıt yok. Yok ama, köpekler ne yapsın? Onlara iş gerek. Onlar, krala gördükleri işe göre pay alıyorlar, yükseliyorlar. Başlamışlar ormanı fırdolayı dönmeye. Yok, yok... Ormanda çıt yok. İlle de bişeyler olmalı. Bozgunculuk, yıkıcılık yapan bülbül olup olmadığını anlamak için köpekler ormana dalmışlar, dört dönmeye başlamışlar. Bir av köpeği ile bir fino köpeği, arama tarama sonunda bir gül dalına konmuş bir bülbül görmüşler. Bülbülcük ne şakıyabiliyor, ne kaş göz edebiliyor. Derdinden göğsüne gül dikenleri batırır, kanı gül üstüne damlarken, gözünden inci yaşlar akarmış. Ama bülbülü kızdırıp konuşturmak, sonra da yaranmak için aslana bildirmek amacıyle bir kurnazlık düşünmüşler.

Fino,

— Bülbül kardeş, demiş, ne diye biz çalışıp çabalayıp da aslana yedirelim? Bu ne eşitsizlik? Ne adaletsizlik?

Bülbül, köpeklerin dalaveresini yutmamış. Ama fino ile av köpeği o kadar havlamışlar, ulumuşlar ki, sonunda dayanamamış, ağzından salt bir tek söz çıkmış:

— Doğru!..

— Ne, doğru mu?

Tabanı kaldırmışlar, koşup aslana raporu vermişler. Aslan,

— Yakalayın! demiş, kim yakalarsa onu saray koruyucularıma baş yapacağım.

İki köpek koşup bülbüle gelmişler. Av köpeği,

— Bülbül kardeş, diye havlamış, ormandaki hayvan kardeşlerimizi uyarmak için gece gündüz dil döküyorsun. Çok yorgunsun, belli. Sen birazcık şurada uyu da dinlen, biz senin başında bekleriz. Kimse tüyüne dokunamaz.

Zavallı bülbül, bu lâflara inanmış. Günlerden beri de uykusuzmuş. Av köpeğinin kışkırtıcılığı etkisini göstermiş. Onlara inanmış. Gözlerini yummuş, yumar yummaz da oracıkta uyuyakalmış. Fino köpeği artık durur mu? Bülbülün kanadından hart diye kapmış. Şaşıran bülbül tongaya bastığını anlamış ama, kaç para eder, iş işten geçmiş, bir kere kanadı kaptırmış.

Fino, ağzında bülbül, başlamış koşmağa. Av köpeğinden önce saraya varıp aslanın vereceği armağanı kazanmak için koşmuş. Kıskançlıktan kuduran av köpeği durur mu? Hemen finoya yetişmiş. Finonun ağzından bülbülü almak için bir düzen kurmuş.

— Fino kardeş, demiş, biraz yavaşla da ikimiz birden aslan efendimize bu müjdeyi vermek için havlayalım.

Fino yavaşlar yavaşlamaz, av köpeği, finonun kuyruğuna pençesini geçirmiş. Bülbülün kanadı finonun ağzında, finonun kuyruğu da av köpeğinin pençesinde.

Bülbül, bu iki köpekten de kurtulmak için bir oyun düşünmüş.

— Köpek kardeşler, demiş, beni yakaladınız. Bu hizmetinize karşılık efendimiz sizlere kimbilir neler verecek, neler bağışlayacak! Buna karşılık, gelin hep beraber efendimizin ömrüne dua edelim, aslan efendimizi alkışlıyalım...

Köpekler işkillenmişler ama, efendilerini alkışlamadı, mutluluğuna dua etmedi diye birbirlerini haber verirler diye, ikisi de birbirlerinin korkusundan bülbülün dediğini yapmak zorunda kalmışlar.

Av köpeği alkış tutmak için pençesiyle çırpınırken fino onun pençesinden kurtulmuş. Bu sefer fino dua edeyim diye ağzını açınca bülbül pırr diye uçmuş, bir gül dalına konmuş. Oradan, bütün hayatında ilk defa okkalı bir küfür savurmuş:

— Bundan sonra köpeklerin sözüne inanmın...

Avını kaçıran fina da şöyle havlamış:

— Bundan sonra köpeklerin sözüne inanmanın... dua edenin...

Av köpeği de sunturluyu savurmuş:

— Bundan sonra armağanı almadan efendisini alkışlayanın...

BİR ZAMANLAR

Bir zamanlar memleketin birinde bir başkan vardı. Bir zamanlar memleketin birindeki bu başkan'ın özelliği, memleketi muhbirlerle doldurmuş olmasıydı. Memleketteki nüfusun her üç kişisinden birisi profesyonel muhbirdi. Geri kalan nüfusun yarısından çoğu da amatör muhbirdi. Profesyonel ve amatör muhbirlerden başka gönüllü muhbirler de vardı. Profesyonel, amatör, gönüllü muhbir olmayanlardan çoğunun da hobisi muhbirlikti. Başkan, bu denli çok muhbiri de yeterli bulmadığından dış ülkelerden de uzman ve danışman muhbirler getirmişti. Bu denli çok olunca muhbirler, muhbir olmayanları ihbar etmekle yetinmiyorlar, görevlerini yapmak, aldıkları parayı haketmek ve alışmış olduklarından boş duramadıkları için, boyuna birbirlerini ihbar etmekle de görevseverliklerini gideremiyorlar, boş zamanlarını değerlendirmek için, kendikendilerini bile ihbar ediyorlardı. Yaranmak için kendi kuyruğunu yakalamaya çalışan kedi yavruları gibi, biçok muhbirler, her adım atışta geriye dönüp, kendi ayak izlerine kuşkuyla bakıyorlardı. Kendi ayak izlerinden kendilerini izleyip kovalayanlar çoktu. Geceleri karanlıkta, kendi ceketinin eteğini yakalayan, kendi pantalonunun paçasını kapan muhbirler bile vardı. Geceleri uyurlarken kendi çıkardıkları horultunun yada arka sesin gürültüsüyle uyanıp yataklarından fırlayarak, tüfek yada top patlıyor diye ihbarda bulunanlar çok oluyordu. Yakalamak için kendi gölgelerinin arkasından koşarlarken kafalarını duvarlara çarpan muhbirlere bile başarı ödülü verildiğinden, kendi gölgelerini kovalayanlar gittikçe artıyordu. Aynalarda, durgun sularda, parlak yüzeylerde yansıyan kendilerini ihbar edenler de vardı.

O ülkede muhbir olmayan hemen hemen hiçkimse kalmamıştı. Hemen hemen kalmamış sayılan o azıcık kimseler, bunca profesyonel, bunca amatör muhbirlere, hobileri muhbirlik olanlara, yerli, yabancı uzman ve danışman muhbirlere karşın, yine de Başkan'a başkaldırıyorlardı. Topla tüfekle değil elbet... Gösterileriyle, toplantılarla da değil elbet... Öyleyse nasıl mı? Sayıları çok azalmış muhbir olmayan o azıcık insanlar, sevmedikleri Başkan'ın aptallıkları üstüne durmadan alaylı, gülünçlü fıkralar uydurarak, Başkan'a karşı geliyorlar, başkaldırıyorlardı. Bu fıkralar toplumda öyle tutulmuştu ki, durmadan üretilerek çoğaltılıyor, ağızdan ağıza bütün ülkede söyleniyordu. Yalnız ülke içinde kalmıyor, bütün dünyaya da yayılıyordu. Bu muhbirler bile kendilerini tutamayıp, Başkan düşmanlarının uydurdukları bu fıkraları birbirlerine anlatmadan edemiyorlardı.

Halktan kimisi, Başkan'ın aptallığını anlatan her yeni fıkra uydurulduka, Başkan'ın ulusa kaça mal olduğunu hesap ediyordu. Başkan'ın o zamana değin aldığı aylıkların, yıllıkların, yollukların, ödeneklerin toplamını, onun için çıkarılan fıkraların sayısına bölünce, Başkan'ın maliyet fiyatı ortaya çıkıyordu. Başkan'ın maliyet fiyatını ucuza getirmek için halk durmadan yeni fıkralar uyduruyordu. Her fıkra, şu kadar milyon liraya gelmiş oluyordu. Durum böyleyken, halk yine de bu Başkan'dan memnundu. Hiç olmazsa, halkı güldürecek fıkraların uydurulması gibi bir işe yarıyordu. Daha öncekilerin böyle bir yararı bile olmamıştı .

Bir zaman sonra Başkan'ın aptallığını anlatan alaylı fıkralar o denli çoğalmıştı ki, bağırıp çağırmaların, yazıp çizmelerin, toplanıp yürümelerin, gizli örgütlerin, şiddetli muhalefetlerin, silâhlı ayaklanmaların yapamadığı işi bu fıkralar yapmaya başlamıştı. Güldürücü, alaylı fıkralar, göze görünmeyen mikropların, içine girdikleri bedeni kemirip çürütmesi gibi, yalnız Başkan'ı değil, Başkanlık makamını da içinden çürütüyordu.

Bu durum karşısında elbet muhbirler görevlerini yapmadan duramazlardı. Alaylı fıkraların daha önceden ihbar edilmeyişlerinin nedeni, alaylı fıkradaki aptallıkların Başkan'ı anlattığını söylemenin güçlüğüydü. Bu fıkralarda anlatılan aptallıkların Başkan'ın davranışları olduğu, bu alaylı fıkraların Başkan'ı anlattığı, nasıl söylenebilirdi? Ama fıkralar öylesine yayılmış, gündengüne öyle üreyip çoğalmıştı ki, bir yolunu bulup Başkan'a da bu fıkraları anlatmaktan başka umar kalmamıştı. Fıkralarda, Başkan'la alay edildiği o denli çıktı ki, elbet Başkan, bu fıkralarda kendisiyle alay edildiğini anlar, kızar, bu fıkraları uyduranların ağır cezalara çarptırılmalarını isterdi. Bu tür fıkraları anlatmak da yasaklanırdı.

Muhbirler piramidinin tabanındaki aylıkları en az olan muhbirler, halk arasından topladıkları bu fıkraları, üstleri olan muhbirlere sunmuşlardı. Onlar da daha üst basamakta olan muhbirlere bildirmişlerdi. İşte böyle, sözkonusu olan fıkralar Muhbirbaşı'nda toplanmıştı. Muhbirbaşı, uygun bir zamanını kollayıp, bir gece sarayda, ileri gelenlerle söyleşip gülüşürlerken, bu fıkralardan birini anlatmıştı. Muhbirbaşı fıkrayı anlatınca, Başkan öyle bir kahkaha savurdu ki, demek gülünmesi gerekir diyerek, öbürleri de kahkahaları bastılar. Bu ne hoş görülü Başkan'dı ki, kendisiyle alay edilmesine bile gülüyordu. Başkan,

— Bunun gibi alaylı başka fıkralar da var mı? diye sordu.

Muhbirbaşı,

— Var efendimiz... deyip arkaarkaya fıkraları anlattı.

Güle güle Başkan'ın gözünden yaş geldi. Neredeyse gülmekten katılacaktı. Muhbirbaşı'na,

— Doğrusu, dedi, bu anlattıkların çok gülünçlü fıkralar. Benim başyardımcımın aptallıklarını ne de iyi belirtiyor. Adamın kulağına giderse ayıp olur. Ap...tal maptal ama, ne de olsa benim yardımcımdır, duymasını istemem.

Başkan böyle söyledi ama, yine de bu fıkraların sıksık kendisine anlatılmasını istiyor, Başyardımcısının aptallıklarına katıla katıla gülüyordu.

Muhbirbaşı, kimin çıkardığı bilinmeyen bu yıkıcı fıkraların bütün Başkanlık makamını, bu arada kendi yerini de çürütüp yıkacağını düşünerek, bunları Başyardımcıya anlatmayı düşündü. Başyardımcı, elbet kendisiyle alay edildiğini anlar, bu tür fıkraların uydurulmasını yasaklardı. Uygun bir zamanını kollayıp Başyardımcının konağında o fıkralardan birini anlattı. Başyardımcı, öyle güldü ki, orda bulunanlar da kahkahaları bastılar.

— Bunun gibi daha başka fıkralar da var mı? diye sordu.

Muhbirbaşı,

— Çoktur efendim... deyip öbür fıkraları da anlattı.

Güle güle Başyardımcının gözlerinden yaşlar boşandı.

Başyardımcı,

— Gerçekten, çok gülünçlü fıkralar, dedi, üstelik bizim Başbakan'ın aptallıklarını da çok iyi ortaya koyuyor. Gelgelelim, adamın kulağına giderse ayıp olur. Aptal maptal, ne de olsa bizim Başbakanımızdır. Kendisiyle alay edildiğini duymasını istemem.

Muhbirbaşı ille de görevini yapmak istediğinden bir uygun zamanını bulup, başka çağrılılarının da bulunduğu bir gece, o fıkraları Başbakan hazretlerinin konağında anlattı. Başbakan hazretleri kasıklarını tuta tuta güldükten sonra,

— Çok, çok güzel alaylı fıkralar bunlar, dedi, bizim İçişleri Bakanı'nın aptallıklarını da ne iyi anlatıyor. Ne var ki, adamın kulağına giderse ayıp olur. Aptaldır, maptaldır ama, ne de olsa aynı yerde görev yapıyoruz, duymasını istemem.

Muhbirbaşı, yine de punduna getirip o fıkraları İçişleri Bakanı'na anlattı. İçişleri Bakanı, kahkahalarla gülerek, fıkraların Maliye Bakanı'nın aptallıklarını açığa vurduğunu söyledi. Son olarak fıkraları anlattığı bir Bakan, neredeyse gülmekten çatlayacaktı:

— Aman ne güzel alay etmişler bizim genel müdürle, dedi, ama adamın kulağına giderse ayıp olur, duymasını istemem...

Genel müdür, Muhbirbaşı'ndan dinlediği aptallık fıkralarına öyle güldü ki, neredeyse bayılacaktı:

— Ay, aman ne hoş fıkra bunlar, dedi, hem de bizim falanca dairemizin müdürünün aptallıklarını ortaya koyuyor. Ne olursa olsun, yine de duymasını istemem. Adamın kulağına giderse ayıp olur.

Muhbirbaşı, fıkraları falanca dairenin müdürüne anlattı. Falanca dairenin müdürü de

kahkahalarla gülerek, yardımcısının aptallıklarıyla alay eden bu fıkraları, onun duymasını istemediğini söyledi:

— Ne de olsa bizim yardımcımızdır, kulağına gitmesini istemem...

Muhbirbaşı'ndan fıkraları dinleyen falanca dairenin müdür yardımcısı ise, bu fıkraların şube müdürü için çıkarıldığını söyleyip,

— Evet, aptalın tekidir ama, ne de olsa şubemizin müdürüdür, duymasını istemem... dedi.

Şube müdürü ise, Muhbirbaşı'ndan duyduğu fıkraları, kısım şefinin aptallıklarıyla alay için uydurulduğunu söylüyordu. Kısım şefi, fıkraları dinlediği Muhbirbaşı'na kahkahalarla gülerek, bunların olsa olsa ancak dairede çalışan, baremin en alt basamağındaki bir memur için uydurulmuş olabileceğini söyledi.

Muhbirbaşı'nın bütün istediği, fıkrayı anlattıklarından birinin olsun, bunların kendisi için uydurulduğunu sanıp kızmasıydı. Çünkü herhangi biri kızarsa, Başkan başta olmak üzere Başbakan ve Bakan'lar ve onlardan sonraki ileri gelenler bu aptallık fıkralarına hedef olmaktan kurtulacaklardı.

Muhbirbaşı söylenilen dairedeki baremin en alt basamağındaki dargelirli memura aptallık fıkralarını anlattı.

Memur gülmedi. Bu fıkraları dinleyip de gülmeyen ilk insan oydu. Gülmek şöyle dursun, Muhbirbaşı arkaarkaya fıkraları anlattıkça rengi uçtu, sarardı. Sağına soluna baktı, kimse yok... Arkasına bakındı yok... Muhbirbaşı'na titreyen bir sesle:

— İnanın bu fıkraları lik sizden duyuyorum... dedi.

Muhbirbaşı, geniş bir soluk aldı. Bu alaylı fıkraların kimin için uydurulduğu anlaşılmamış ama, hiç olmazsa en sonunda fıkraları uyduran suçluyu yakalamıştı.

LA FONTAİNE'İN YAZAMADIĞI MASAL

Hayvanlar, kendi aralarında, en zeki hayvan yarışması düzenlemişlerdi. Her hayvan, kendini hayvanların en zekisi sandığından, bu yarışmanın birinciliğine iki güçlü aday olduğunu bilmekteydi; bu adaylardan biri tilki, biri de sansardı. Kurnazlıkla, zekâda bu ikisine üstün başka hiçbir hayvan yoktu. Bu yarışmayı ya biri, ya öbürü kazanacaktı.

En zeki hayvan yarışmasının yapılacağı gün yaklaştıkça, yarışma birinciliğine iki güçlü aday olan sansarla tilki arasında korkunç bir rekabet başlamıştı. Bu iki zeki hayvan birbirlerine düşman olmuşlardı. Sansar tilkinin, tilki de sansarın kazanmaması için, elinden geleni yapıyordu.

Sansar,

— Tek tilki kazanmasın da, zarar yok, ben de kazanmamaya razıyım... diyordu.

Tilki de,

— Tek sansar kazanmasın da, kim kazanırsa kazansın... diyordu.

Durum bu denli düşmanlığa varınca, sansarla tilki, en zeki hayvan yarışmasının birinciliği için başka bir aday aramaya başladılar. Öyle bir hayvan bulmalıydılar ki, zekâ konusunda kendileriyle yarışa çıkamasın, onlara bir zararı olmasın, yani hayvanların en aptalı olsun. Araya araya buldular bu hayvanı: Öküz...

Bir sabah sansar, yemyeşil bir çayırlıkta otlamakta olan öküzün yanına gidip,

— Merhaba öküz kardeş, diye söze başladıktan sonra, öküzün zekâsını övmeye başladı.

Öküz büyük bir alçakgönüllülükle gülümseyerek,

— Benimle alay mı ediyorsun sansar kardeş? dedi.

Sansar,

— Ne diye alay edecekmişim, dedi, hayvanların en zekisiyle alay etmek haddime mi kalmış...

Sansar, öküzü hayvanların en zekisi olduğuna inandırmak için diller döktü. Bununla da yetinmeyip öbür hayvanları da, öküzün en zeki hayvan olduğuna inandırmaya çalıştı.

Sansardan sonra çayırda otlayan öküzün yanına tilki gitti. Kendisine bön bön bakan öküze,

— Ah öküz kardeş, dedi, gözlerinden ze

kâ kıvılcımları çakıyor.

Öküz,

— Ben her ne kadar öküzsem de sandığın kadar da öküz değilim, kendimi bilirim, dedi.

Tilki,

— İnan olsun öküz kardeş, dedi, senin o zekâ kıvılcımları çakan pırıl pırıl gözlerine bakarken, ipnotize olup kendimden geçiyorum. En zeki hayvan yarışmasının rakipsiz tek adayı sensin.

Tilki, öküzün zekâsını tanıtmak için, can düşmanı sansardan daha büyük bir reklâm kampanyasına girişti.

Hayvanlar, öküzün zeki olmadığını, yarışmayı kesinlikle kazanamıyacağını elbet biliyorlardı. Ama sansarla tilkinin, kendilerinden baskın çıkıp en zeki hayvan seçilmemesi için, öküzün zeki olduğu yalanına inanmadıkları halde inanmış göründüler. Birbirlerine öküzün ne büyük zekâsı olduğunu ballandıra ballandıra anlatmaya başladılar.

— Aman zürafa kardeş, bizim öküz yok mu, ben onun kadar zeki hayvan görmedim...

— Hiç bilmez olur muyum, devekuşu kardeş, öküz benden bile zekidir. Sen ne dersin leylek kardeş?,

— En zeki hayvan yarışmasında ben oyumu, gözümü kırpmadan öküze vereceğim.

Dağlar, taşlar, ormanlar, çöller, kayalar, dereler hayvanların öküz övgüleriyle yankılanıyordu:

— Hayvanların en zekisi öküzdüüür!

— Öküzden daha zeki hayvan yoktuuuur!

— Bizim en zekimiz öküüüüz!

Bütün hayvanların bu yoğun propagandası karşısında öküz de yavaş yavaş, gerçekten hayvanların en zekisi olduğuna inanmaya başlamıştı. Kendikendine şöyle diyordu:

— Çakal, sansar, tilki, bütün hayvanlar söylüyor, hayvanların en zekisi benmişim. Hepsi de aldanmıyor ya, öyleyse dedikleri doğru...

Yarışma günü geldi. Bütün hayvanlar, öküzün hayvanların en zekisi olduğunda anlaştılar. Böylece öküzün hayvanlar toplumundaki yeri, işi, görevi, düzeyi, yükselmiş oldu. Öküz artık kasıla kasıla yürüyor, şişine şişine böğürüyor, yayıla yayıla kuyruk altından mayıs bırakıyordu.

Gel zaman git zaman... Hayvanlar arasında, çiftesi en pek hayvan yarışması yapılacaktı. Hiç kuşkusuz, çiftesi en pek hayvan, ya at yada katırdı.

Eşek de,

— Benim de çiftem güçlüdür! diye araya giriyorduysa da, katırla atın çiftesi yanında eşeğin çiftesinin adı bile geçmezdi.

Katır atın, at da katırın çiftesi en güçlü hayvan diye seçileceğinden korkuyordu. Bu iki hayvan arasında tarih boyunca süren kanlı bir çifte atma rekabeti vardı. Bu iki can düşmanı, yarışma günü yaklaştıkça birbirlerine atıp tutmaya başladılar. At şöyle diyordu:

— Hıh, katırın çiftesi de çifte mi sanki... Öküz bile ondan daha sert çifte atar. Babası eşek olan bir hayvanın çiftesinden ne çıkar.

Katır da şöyle demekteydi:

— Atın çiftesiyle sinek bile ezilmez. Öküzün çiftesi bile atınkinden daha güçldür.

At derede su içmekte olan öküzün yanına gidip ona şöyle dedi:

— Ey sayın öküz, sen dünyanın yalnız en zeki değil, hem de çiftesi en güçlü hayvanısın!

Art sol ayağıyla bastığı taze fışkıdan fos diye bir ses çıkaran öküz,

— Aman at kardeş, dedi, sen varken benim çiftemin lâfı mı olur...

At üsteledi:

— Yoo, sayın öküz, sen bir çifteyle katırı devirirsin. Boşuna alçakgönüllülük gösterme.

At gitti, arkasından katır, öküzün yanına geldi,

— Dünyanın çiftesi en güçlü hayvanı sayın öküze saygılarımı sunarım, dedi.

Öküz, bu sözlere önce inanmak istemedi, ama katır,

— Benim çifte de, atın çiftesi de seninkinin yanında hiç kalır... deyince,

— Ben onlardan daha iyi bilecek değilim ya... diyerek, çiftesinin pekliğine inanmaya başladı.

Her hayvan kendini çiftesi en güçlü hayvan sanıyordu. Horoz bile, mahmuzuyla çifte atabileceğini sanmaktaydı. İşte bu yüzden bütün hayvanlar, çiftesi zayıf bir hayvanın çiftesi en pek hayvan olarak seçilmesini istemekteydi.

Yarışma günü geldi. Bütün hayvanlar, öküzün çiftesi en güçlü olduğunda birlik gösterdiler.. Böylece en zeki hayvan olan öküzün çiftesi en güçlü hayvan olarak da hayvanlar toplumundaki yeri, işi, görevi, düzeyi daha da yükseldi.

Gel zaman, git zaman... Hayvanlar arasında hızlı koşma yarışı yapılacaktı. Her hayvan, hattâ kaplumbağa bile, kendisini en hızlı koşan hayvan sanmaktaydı. Ama yine her hayvan içinden , en hızlı koşan hayvanın ya tavşan yada tazı olduğunu biliyordu. Hepsinin içinde de, her zaman, her yerde olduğu gibi, en güçlüye, en başarılıya düşmanlık, kıskançlık, çekemezlik duyguları vardı. Onun için en hızlı koştuklarını bildikleri halde, tavşanla tazının yarışmayı kazanmasını istemiyorlardı.

Hızlı koşmada en amansız rakip olan tavşanla tazı, yarışma günü yaklaştıkça birbirlerine can düşmanı olmuşlardı. Tazı,

— Ben birinci olmayacaksam, öküz olsun daha iyi... diyordu.

Tavşan da aynı düşüncede olduğundan öküze gidip,

— Sen yalnız en zekimiz, en çiftesi güçlümüz değil, hem de bizim en hızlı koşanımızsın sayın öküz, dedi.

Öküz, tavşana,

— Tazı da senin gibi düşünüyor... dedi.

Yarışma günü gelip çattı. Bütün hayvanlar koşmaya başladılar. Hızlı koşabilenler, rakipleri birinci olmasın diye birbirlerini çelmelediklerinden, önleyip engelledıklerinden düşüp devriliyorlardı. Hepsi de, içlerinde en yavaş koşan öküzün birinci gelmesini istiyorlardı, ona yol veriyorlardı. Bunun sonunda öküz birinci oldu.

En zeki, en çiftesi pek, en hızlı koşan hayvan seçildiğinden, öküzün hayvanlar toplumundaki yeri, düzeyi, işi, görevi daha da yükselmişti. Öküzün burnu büyümüştü, yanına varılmıyordu artık.

Gel zaman, git zaman... En yakışıklı hayvan seçimi yapılacaktı. Bütün hayvanlar kendilerini en güzel hayvanın dağ keçisiyle geyik olduğunu da biliyorlar, bu iki güzel hayvanı kıskanıyorlardı. Tek onlar birinci seçilmesin de, isterse öküz en yakışıklı, en güzel hayvan seçilsin...

Geyikle, dağ keçisine gelince, bu iki rakip birbirlerinin aleyhine propagandaya girmişlerdi. İkisi de birbirlerinin çok çirkin olduğunu yayıp duruyordu. Dağ keçisi geyik, geyik de dağ keçisi için,

— Öküz bile ondan yakışıklıdır... diyordu.

Öbür hayvanlar da, yalan olduğunu bildikleri halde öküzün en yakışıklıları olduğuna inanmış görünmeye başlamışlardı. Seçim günü geldi. Bütün hayvanlar oylarını öküze verdiler. Böylece öküz en yakışıklı, en güzel hayvan seçildi. Bu seçimden hayvanların en güzeli, en yakışıklısı olan geyikle dağ keçisi bile memnundu.

Gel zaman, git zaman... Hayvanlar arasında en yırtıcı olan seçilecekti. İki aday vardı, biri kurt, biri de kuş... Kuş deyince serçe kuşu değil, kartal. Kurtla kartaldan daha yırtıcı hayvan yoktu. Ama yine de bütün hayvanlar, bu gerçeği bildikleri halde, kendilerinin en yırtıcı olduğunu sanıyorlardı.

Kartal, yatıp geviş getirmekte olan öküzün yanına gitti:

— Sayın öküz, dedi, akılsız kurt, kendisini senden daha yırtıcı sanıyor.

Öküz,

— Ben hiç yırtıcı değilimdir, dedi çünkü ot yerim.

— Yooo, hiç alçakgönüllülük göstermeyin boşuna... Siz kurda göre çok daha yırtıcısınız.

Az sonra da yanına gelen kurt, öküze,

— Dünyanın en yırtıcı hayvanını selâmlarım... dedi.

Öküz,

— Yanılıyorsun kurt kardeş, dedi, evet ben en zeki hayvanım. Evet, en çiftesi pek hayvan benim. Evet, en hızlı koşan hayvan benim. En yakışıklı hayvan da benim. Ama en yırtıcı değilim. Sen benden çok daha yırtıcısın.

— Hayır, hayır... İstersen sen benden üstün olabilirsin yırtıcılıkta...

Seçim günü gelip çattı. Öküz, hayvanların oybirliğiyle en yırtıcı hayvan seçildi. Bu birincilikten sonra, hayvanlar toplumundaki yeri, işi, düzeyi daha da yükseldi.

Gel zaman, git zaman... Hayvanların en düşünür olanı seçilecekti. Elbette bu yarışmada en güçlü iki aday kazla hindiydi. Her zaman olduğu gibi, bu iki güçlü aday birbirlerine düşünce, yine öküz en düşünür hayvan seçildi.

Gel zaman, git zaman... En koruyucu hayvan seçimi yapılacaktı. Elbette hak, çoban köpeğiyle kurt köpeğinden birinindi. Ama en koruyucu hayvan seçiminde çoban köpeğiyle kurt köpeği bile oylarını öküze vermişlerdi. Öküzün,

— Ben kendimi bile koruyamam... deme-

si, seçilmesini önlemedi. Ama seçimden sonra, öküz de kendisinin en koruyucu hayvan olduğuna inanıp böğürerek, köpek taklidi yapıp havlamaya çalıştı.

Gel zaman, git zaman... En büyük hayvan seçimi yapılacaktı. Ya fil, ya deve kazanacaktı yarışmayı. Ama karınca bile kendini hayvanların en büyüğü sandığından, fille deveyi büyüklükte çekemiyor, başka bir hayvanın birinci olmasını istiyordu. Fille deveye gelince, onlar da birbirlerine düşmüşlerdi. Seçim yapıldı. Çok demokratik bir seçim olmuştu. Öküz, seçimi kazanmış, hayvanların en büyüğü seçilmişti.

Artık böbürlenmesinden, öküzün yanına varılamıyordu.

Gel zaman, git zaman... En sütlü hayvan yarışması yapılacaktı. Yarışmayı, ya ineğin ya mandanın kazanacağı biliniyordu. Ama gelgelelim, memeleri olmayan, bütün yaşamında bir damla süt bile görmemiş olan tavuklar bile, kendilerini en sütlü hayvan sanıyorlar, bu yüzden de mandayla ineği kıskanıyorlar. Aralarındaki rekabet yüzünden birbirlerine düşmüş olan mandayla inekse, tek rakibi birinci olmasın diye, öküzün en sütlü hayvan olduğunu söylüyorlardı. Manda, öküzün yanına gidip, ona en sütlü hayvan olduğunu söyleyince, öküz,

— Siz beni kızkardeşim inekle karıştırdınız galiba, dedi, ben hiç süt vermedim şimdiye dek... Memelerim de yok.

Manda,

— Maşallah siz o kadar sütlü bir hayvansınız ki, dedi, süt vermek için memeye bile ihtiyaç yok.

Arkadan inek, öküzün yanına geldi. Ağabeyine en sütlü hayvan olduğunu söyledi. Öküz,

— Yahu, memem bile yok ki, süt vereyim... dedi.

Öküz böyle söylerken, biyandan da işiyordu. Bunu gören inek,

— İşte, işte bak ne güzel de süt veriyorsun! diye bağırdı.

Öküz,

— Ne sütü yahu, işiyorum... dedi.

İnek de ona,

— Demek sen şimdiye dek hep süt işiyormuşsun da haberin bile yokmuş... dedi.

Bütün hayvanlar, başta en sütlü hayvan olan mandayla inek, öküzün en sütlü hayvan olduğunu yaymaya başladılar. Dağ-taş onların yaydıkları reklâmla inledi.

— En yağlı süt, öküz sütü!

— Sütlerin en temizi öküzün sütüdür.

— Öküz öyle sütlüdür ki, süt işer!

Bu yoğun reklâmlarla artık öküz de sidiğinin süt olduğuna, sarı renkli süt işediğine inanmıştı.

Seçim zamanı geldi. Bütün hayvanlar, en başta da inekle manda oylarını öküze verdiler. Böylece öküz, en sütlü hayvan seçildi.

Gel zaman, git zaman... Hayvanlara yeni bir başkan seçilecekti. Oldum bittim hayvanların başkanı elbet aslandı. Yine de bir aslanın başkan seçileceğine hiç kuşku yoktu. Ama ne var ki, kaplan da başkanlığa adaylığını koymuştu. Kaplan ,

— Ya o, ya ben!.. diyordu.

Kaplan böyle diyordu ama, aslanın yine başkan sejileceğinden korkuyordu. Bunun üzerine «Ya o, ya ben!» diyen kaplan,

— Ne o, ne ben! demeye başladı.

Aslan da, kaplanın başkanlığa adaylığından sonra başkan olmaktan umutsuzluğa kapılmaya başlamıştı. Ya kaplanı başkan seçerlerse... Tek kaplan seçilmesin diye, aslan da,

— Ne o, ne ben! demeye başladı.

Bütün hayvanlar, haketmediklerini, lâyık olmadıklarını bile bile hayvanların başkanı olmak istiyorlardı. Her başarılı, her güçlü kıskanıldığından, onlar da aslanla kaplanı çekemiyor, kıskanıyorlardı. İşte böyle böyle hayvanların başkanlığına öküz aday gösterildi. Çünkü hayvanlar, inanmadan öküzü en zekileri seçmişler, ama sonra sonra inanmaya başlamışlardı. Öküz, yalan olduğunu bile bile, en sütlü hayvan, en güzel hayvan seçmişler, sonradan bu seçim resmîleşince kendi yalanlarına inanmaya başlamışlardı. E böyle olunca, en zeki, en çiftesi pek, en hızlı koşan, en yakışıklı, en yırtıcı, en düşünür, en iyi koruyan, en büyük, en çok süt veren hayvan olan öküz neden hayvanların başkanı olmasındı? Bu denli çok üstünlük ne aslanda vardı, ne de kaplanda... Kaldı ki, rakibi kaplan seçilmesin diye, tarih boyunca hayvanların başkanı olan aslan bile, öküzün başkanlığa kendisinden daha lâyık olduğunu söylüyordu. Yeni başkan adayı kaplansa,

— Başkanlık öküzün hakkıdır! diyor da başka bişey demiyordu.

Öbür hayvanlara gelince, nasıl olsa kendi-

leri başkan olamıyacaklarına göre, onlara en az zararı olan, hiç de rakip saymadıkları öküzün başkan olmasını istiyorlardı. İşte böylece seçim zamanı gelince, bütün hayvanların oybirliğiyle öküz başkan seçildi. Başkan öküz, kendini gerçekten başkan sanarak başkan gibi davranmaya başlayınca, hayvanlar da bu davranışı karşısında onu gerçekten başkan sanmaya başladılar.

Hayvanların tarihini yazan gergedan, çağını yazdığı tarih kitabına bu olayı şöyle yazdı:

«Atla katır tepişir, olan eşeğe olur. Öyle zaman gelir, güçlüler birbirine girer, arada öküz bile başkan olur.»

FARELER BİRBİRİNİ YER

Bir zamanlar... Memleketin birinde...

Hayır, masal değil bu... En doğrusu, yeriyle, zamanıyla anlatalım.

Zaman: Milâttan sonra...

Yer, Bu yeryüzünde bir yer...

İşte yeri belli, zamanı belirli...

Gelelim olaya. Söylenilen zamanda, adı geçen yerde, bir büyüüük ambar varmış. Bu ambar, tıklımtıklım yiyecek, yakacak, yanacak, giyecekle doluymuş. Herşey düzenlice ayrılmışmış. Pirinç, nohut, fasulye, bakla gibi kuru zerzavat biyanda, buğday, arpa, çavdar, yulaf gibi tahıl biyanda...

Sabunlar, yağlar ayrı yerde; giysiler, ayakkabılar ayrı yerde...

Söylenilen yerdeki, adı geçen zamandaki, sözügeçen büyüüük ambarı, çok işbilir birisi yönetirmiş. Bu işbilir, becerikli yönetmen günün birinde ne yapacağını şaşırmış. Çünkü o ambarı fareler sarmış. Yiyecekler gündengüne eksiliyor, peynirler, peksimetler kemiriliyormuş.

Becerikli yönetmen elbet elleri böğründe oturmuyor, boş durmuyormuş. Canla başla farelere karşı savaşıyormuş. Ama ne yapsa bu savaşta başarı kazanamıyormuş. Kemirilen sabunlar, peynir tekerleri gündengüne eksiliyormuş. Giysiler didik didik, parça parçaymış. Un çuvallarının içi fare yuvaları...

Ambarda farelerden hiç mi hiç aman yok... Kavurmaları, tahılları yedikçe semirip şişiyorlar, şiştikçe azıp dolaşıyorlar, üreyip artıyorlar... Ambar farelerle dolmuş. O koskoca ambarı fareler ordusu işgal etmiş. Artık başa çıkılır gibi değilmiş. Yalnız yiyecekleri yemek, elbiseleri kemirmek, peyniri, sucuğu dişlemekle kalmıyor; ayakkabıları, derileri, tahtaları bile kemire kemire dişlerini, tırnaklarını biliyorlarmış.

Fareler bol bol beslene beslene kedi kadar irileşmişler, gitgide semirip köpek kadar olmuşlar. Hiç dur durak yok, ambarın içinde koşup oynayıp, atlayıp sıçrayıp duruyorlarmış. Üstelik ambarın en güneşli, en güzel, en görüntülü yerlerini de onlar kapmışlar.

Becerikli yönetmen, farelere karşı amansız savaşını sürdürüyormuş. Ambarın her yerine, her kıyı bucağına en etkili fare zehiri koymuş; hiç işe yaramamış. İşe yaramadıktan başka, insanların keyif verici zehirlere alışmaları gibi, ambardaki fareler de, ambar yönetmeninin ölsünler diye oraya buraya yerleştirdiği zehirlere öylesine alışmışlar ki gündengüne daha çok zehir istemeye başlamışlar. Zehirleri hergün biraz daha arttırılarak verilmezse, ambarı yıkacak gibi tepiniyorlarmış.

Ambar yönetmeni, en avcı kedileri toplayıp gece ambara bırakmış. Ama ertesi sabah ambarda, zavallı kedilerin tüyleriyle biriki parça kemiğini bulabilmişler. Farelerle kediler başedemiyorlar, en etkili zehirler bile onları öldürmüyormuş.

Ambarın becerikli yönetmeni büyük kapanlar kurmaya başlamış. Kapana yakalanan fare oluyormuş. Ama gecede beş fare kapana tutulsa, günde en az yirmi otuz fare üreyormuş.

Sonunda yönetmen düşüne taşına kendince bir yol bulmuş. Üç tane büyük demir kafes yaptırmış. Kapana yakalanan canlı fareleri bu kafese atıyormuş. Her kafes farelerle dolmuş. Yönetmen kafeslerdeki farelere yiyecek hiçbişey vermiyormuş. Bir gün, üç gün,

beş gün kafeste aç kalan fareler, içlerinden en zayıf olan kendilerinden birini parçalayıp yemişler. Karınlarını doyurmuşlar. Bir zaman sonra yine acıkınca aralarında dolaşmaya başlamışlar. Bu kanlı dalaşma sonunda, yine içlerinden birini boğup parçalayıp yemişler... İşte böyle böyle her üç kafesteki farelerin sayısı gündengüne azalıyormuş. En kodamanları kalıyor, güçsüzler, ufaklar parçalanıp yeniliyormuş.

Fare dolu kafesler, canlı savaş alanına dönmüş. Sonunda her kafeste üçer, beşer fare kalmış. Bu kez, geri kalan fareler, karınlarının acıkmasını beklemeden içlerinden birinin üzerine atılıp onu parçalamaya başlamışlar ki, biri ötekini parçalamazsa, nasıl olsa o kendisini parçalıyacak.

İşte o yüzden kendi canlarını kurtarmak isteyen fareler içlerinden birini, uyurken, uyuklarken, dalgınlığından yararlanarak boğup parçalıyormuş. Dahası, kafeste ikisi, üçü birleşip, birinin üzerine atıldığı bile oluyormuş. Aralarında o birleşenler de, sonunda bir punduna getirip birbirlerini yiyorlarmış.

Sonunda, her kafeste tek fare kalmış, en iri, en büyük, en kurnaz, en güçlü fare...

Becerikli yönetmen her kafeste birer fare kalınca kafeslerin kapılarını açıp fareleri teker teker ambarın içine salmış.

Kendi tüylerini yemeğe alışmış, yani canavarlaşmış olan o besili kocaman üç fare, kafeslerinden kurtulunca ambarda ne kadar fare varsa üzerlerine atılıp onları boğmaya, paralayıp parçalamaya başlamışlar. Bikez canavarlaşmış olduklarından, yediklerini yiyor, yiyemediklerini de, onlar kendisini boğup yemesinler diye, öz güvenceleri için öldürüyorlrmış.

İşte böylece, söylenilen zamandaki, adı geçen yerdeki, sözü geçen ambar, hiç olmazsa bir süre için farelerden kurtulmuş.

Olay burda bitiyor.

Şimdi sizlere bir soru: Becerikli ambar yönetmeninin aklına, şeytanın bile aklına gelmiyecek bu kurnazlık nerden geliyor? Fareleri birbirine yedirerek onları yoketme yöntemini nasıl buluyor?

Cevap: Çünkü o becerikli yönetmen, kendisi de, kendi türdeşlerini yok ede ede sağ kalan en güçlü fare idi, kendi arkadaşlarını yiye yiye, yok ede ede, o büyüüük ambarın baş yönetmeni olmuştu. Kendi yaşamındaki başarı yöntemini farelere uygulamıştı.

Sonuç: Fareler birbirlerini yer!...

HOPTiRiNAM

1963

BEKLENEN KİŞİ

Ada ada benzer, yer yere benzer, er ere benzer, kişi kişiye, dişi dişiye benzer; masal söyleriz, kimse alınmaya! Dilimiz sürçer, adınız geçer, kimse darılmaya!

Zamanın birinde Buhara ilinde bir er kişi var idi. Yüreği sudan arı, gözü yerde, alnı yukarı idi. Her solukta Tanrı adını dilinden düşürmez, içinden, dışından kötülük geçirmez, abdestsiz yere basmaz, boş söze kulak asmaz, beş vakit alnı secdeden kalkmaz di.

Kırk yaşına erdi. Ne kimsenin kuyusunu kazdı, ne harama uçkur çözdü, ne de boş bir yazı yazdı. Bir kanatları eksik melek idi, az daha uçayazdı. Kimsenin gönlünü incitmez, üstüne bassa karıncayı acıtmaz, böyle bir er kişi idi.

Günlerce gözlerinden kanlı yaşlar akıtarak, «Hak yolunda daha yüceleyim» diye ululara yalvardı, Tanrıya yakardı. Üçüncü günün gecesinin bitiminde, gün ağarırken kulağına bir ses geldi:

— Ey iyi kul!

Gelen sese, ses verdi:

— Buyur!

Ses ona dedi:

— Yeryüzünün bir yerinde Şeyh Şezâlet derler bir ermiş kişi vardır. Arayasın, tarayasın, Şeyh Şezâlet'in kapısına varasın. Onun yoluna baş koyup kul köle olasın!..

Alacakaranlığın boşluğundan gelen bu sese,

— Buyruğun can baş üstüne!.. deyip, yollara düzüldü.

O konak senin, bu durak benim, az gitti, uz gitti, dere tepe düz gitti, geceyle gündüz gitti, iki yaz bir güz gitti, sonunda Bağdat derler bir kente vardı. Aradı, sormadık kimse, çalmadık kapı koymadı, ama Şeyh Şezâlet'i bulamadı. Her kime sordu ise,

— Burda Şeyh çoktur, ama Şezâlet'i yoktur... dediler.

Kırk gün döndü dolaştı, kırkbirince gün diyende Şam'a ulaştı. Şam'da aradığını bulamadı. Basra'ya kavuştu. Orda da bulamadı, dönüp Rum iline, ordan Acem iline vardı. Her nereye vardı ise, bitürlü Şeyh Şezâlet'i bulamadı. Saçı omuzunda, sakalı göbeğinde bir pîr oldu. Dönüp Buhara kentine geldi. Gecelerdir uykusuz, günlerdir açtı. Dizlerinde güç kalmayıp bir akar su başında yıkıldı kaldı. Akar suya bakıp,

— Bir abdest tazeliyeyim de namaz kılayım... diye davrandı.

Irmak kıyısında abdest aldı. Bir de baktı, ırmak üstünde, su akıntısıyla bir hıyar kendine doğru gelmektedir. Dayanamadı, açlığını gidermek için sudan hıyarı kaptı, koca hıyarı iki lokma yaptı, yedi yuttu. Sonra birden usu başına gelip,

— Amaaan ben neyledim, ıssı (sahibi) bellisiz hıyarı yedim. Bu bir haram meyvadır, kimin olduğu bellisiz. Varıp hıyar bostanını bulayım, bostan ıssını arayım. Yediğim hıyarı helâl ettireyim... dedi.

Irmak akıntısına yukarı, kalktı yürüdü. Hıyar bostanını gördü. Bostan ıssını sordu.

— Karşı evde oturur... dediler.

Varıp kapının tokmağını çaldı. İçerden öyle nara sesleri, sövüp saymalar gelirdi ki, bu gümbürtüden dağ taş inlerdi. Kapı açıldı. Kapıyı açan bir ipsiz sapsız kişi idi. Belde kuşak, kuşakta bıçak, karşısına dikildi.

— Ne istersin ulan inek?.. diye sordu.

O da,

— Şu bostanın ıssını ararım... dedi.

Adamı içeri aldılar. İçerde kırk oda var idi. Her odada, kırk ipsiz sapsız, hırsız uğursuz oturmuş zar atar, barbut oynar, oyun kâğıdı açar idi. Bostan ıssı bir posta kurulmuş, kumardan mano toplar idi. Bostan ıssısı,

— Ne istersin bire hoşor?.. diye bağırdı.

O da,

— Efendim, şurdan geçer idim, dedi, aç idim, yorgun idim, uykusuz idim. Irmak kıyısında abdest tazeleyip namaz kılayım dedim. Su üstünde bana doğru gelen bir hıyar gördüm. Açlıktan gözüm kararıp, usum elden gitti. Dayanamayıp hıyarı yedim. Sonra bunun haram olduğunu düşünüp, «Bu hıyar kimindir?» diye soruşturdum .Sizin bostanın hıyarı olduğunu öğrendim. Şimdi karşınıza geldim. Yediğim hıyarı bana helâl edesiniz.

Postta oturan kişi de ona şöyle dedi:

— Bu bostan bir benim değildir. Biz üç kardeşiz. İkimiz er kişi, birimiz kadındır. Ortanca kardeşim Belh denen kenttedir. Kız kardeşim ise Merv denen kenttedir. Senin sormadan yediğin hıyarın ancak üçte birinde benim hakkım vardır .Üçte ikisi kardeşlerimindir. Ben etsem bile, üçte birini helâl edebilirim. Üçte ikisi onlarındır.

Karşısında el pençe duran, dedi:

— Öyleyse siz yediğim hıyarın üçte birini helâl edin. Ben gider kardeşlerinizden de helâllık alırım.

Kişi dedi:

— Benim bu evim bir kumarhanedir. Ben devletten gizli kumarhane işletirim. O yüzden Buhara kentinden uzak bu evde yaşarım. Kumarhanemde on yıl uşak durursan, yediğin hıyarın üçte birini helâl ederim. Yoksa hakkımı helâl etmem.

Adam,

— Aman!.. diye ayaklarına kapandı.

Kumarhane işleten, ayağına varıp yalvaran kişiyi itti, iliği kemiği kurumuş kişinin burnundan kanlar aktı. Başka çıkar yol görmeyince, yediği hıyarın üçte birini helâl ettirmek için, o kumarhanede on yıl uşak durdu. Kapılarda erkete bekledi. Mano topladı. Ortalık sildi süpürdü. Kumar denen işin her bir hiylesini öğrendi. Öyle ki, Buhara kentinde onun üstüne bir kumarbaz daha yoktu. Kâğıt düzmesini, zar atmasını bilir idi. Her elde düşeş getirir, her açışta en büyük kâğıdı bulur idi. Sözü boş uzatmıyalım, usta bir kumarbaz oldu ki, üstüne bir daha gelmemiş idi.

On yıl bitince, kumarhane ıssına varıp etekledi. O da,

— Benden yana yediğin hıyarın üçte biri helâl olsun. Şimdi var git kardeşlerimin yanına, onların da helâllığını al!.. dedi.

Adres alıp, el etek öptü, yola çıktı. Kumara alıştığından duramaz, her gittiği yerde kumar oynayarak halkı soyar, her kimle kumar oynarsa, bütün parasını, malını alır idi. Yolu, bir evlik bir köye düşse o evi kumarhane yapar idi.

O konak senin, bu durak benim, az gitti uz gitti. Dere tepe düz gitti, geceyle gündüz gitti, iki yaz bir güz gitti, sonunda Belh derler bir kente vardı. Sorup soruşturdu, aradığı evi buldu. Burası kentin dışında bir koca evdi. Varıp kapının tokmağını çaldı. İçerden öyle cümbüş sesleri, çığlıklar, kahkahalar gelir idi ki, bu gümbürtüden yer gök inler idi. Kapı açıldı. Kapıyı açan, ayakta duramaz bir sarhoş idi.

Kapıyı açar açmaz,

— Haaaayt!.. diye bir nara patlatıp, ne istersin ulan inek?.. diye sordu.

O da istediğini söyledi. İçerde kırk oda var idi. Her odada şarap fıçıları, durmaz, dere gibi akar idi. Esrar, afyon içenler biyana devrili p yuvarlanmışlar idi. Biyanda çalgıcılar durmaz çalar, çengiler, köçekler oynar idi. Tas tas şarap devirenler arasından geçip, aradığı kişinin karşısına vardı. El etek öpüp, durum böyle böyle diye bir bir anlattı.

— Efendim, dedi, ağabeyiniz yediğim hıyarın üçte birini helâl hoş etti. Geri kalanını da siz helâl hoş edin.

O da dedi:

— Biz üç kardeşiz. Bostanımız üçümüzündür. Bir de kızkardeşimiz vardır, Merv kentinde oturur. Ben helâl etsem ancak üçte birini ederim.

— Aman, siz edin de üçte birini edin.

— Benim bu evim meyhanedir. Ben devletten gizli meyhane işletirim. O yüzden Belh kentinden uzak bir evde yaşarım. Meyhanemde on yıl uşak durursan, yediğin hıyarın üçte birini helâl ederim. Yoksa hakkımı helâl etmem.

Adam,

— Aman!.. diye ayaklarına vardı. O da ayağını vurup, adamı devirdi. Ağzından burnundan kanlar akıttı.

Başka çıkar yol görmeyince yediği hıyarın üçte birini helâl ettirmek için, o meyhanede on yıl uşak durdu. İçkiyi çok içip sukoyverenleri, sopa çekip kapı dışarı etti. Sarhoş sofraları kurdu, topladı. Onların artıklarını kaldırdı. Helâları yıkadı. Kendi de öyle bir içkici oldu ki, yeryüzünde üstüne içen yok idi. Bir dikişte bir şişeyi bitirir, bir oturuşta bir küpü devrir. Avuçla afyon yutar, lüleyle esrar içer idi. Sözü boş uzatmıyalım, öyle bir içkici oldu ki, gelmiş gelecek içkiciler içinde üstüne başka kimse yok idi.

On yıl bitende, varıp meyhaneciyi etekledi. O da,

— Benden yana yediğin hıyarın üçte biri helâl olsun, şimdi var git kızkardeşimin yanına, ondan da helâllık al!., dedi.

Adres alıp, yollara koyuldu. Kumara, içkiye alıştığından, kumar oynamadan, içki içmeden

duramaz idi. Yolu, iki evlik bir köye düşse, o iki evden birini meyhaneye, ötekini kumarhaneye çevirir idi.

O konak senin, bu durak benim, az gitti uz gitti, dere tepe düz gitti, geceyle gündüz gitti, iki yaz bir güz gitti, sonunda Merv derler bir kente vardı. Sorup soruşturdu, aradığı evi buldu. Burası kentin dışında, bir koca ev idi. Evin dört biyanı bağ bahçe olup meyvalı meyvasız ağaçlarla dolu, renk renk kuşlar dallarda ötmekte, evin önünden bir gümüş ırmak akmakta idi. Irmak kıyısı, her biri başka renkte, bir başka kokuda güllerle, sümbüllerle bezenmiş idi. Evin önünde mermerden oyulmuş bir havuz olup, bu havuzda anadan doğma çıplak, kar gibi ak, gözleri parlak, ay değirmesi yüzlü, badem gözlü, yay kaşlı, altın başlı tatlı gülüşlü ince bükülüşlü, hoppa duruşlu, melek salınışlı kızlar oynaşmakta idi.

Evin içinden heyheyler, sözler, gülüşler gelir idi ki, bu sesten dağlar, bayırlar inler idi. Varıp kapının tokmağını vurdu. Kapıyı gümüş tenli, ince belli, dudu dilli, çırılçıplak bir karı açtı.

— Buyur caaanımın içi, buyur iki gözüm... dedi.

İçeri girdi. İçerde kırk oda var idi. Kırkında da çıplak karılarla herifler sarmaş dolaş olmuşlar idi. Öte yanda sazlar çalınır, defler döğülür, ziller vurulur, neyler üflenir idi.

Bu evin sahibi, süpürge saçlı, davul başlı, kazma dişli, karnı şişli, gözü çapaklı, kepçe kulaklı, dolma burunlu, beli bükük, dişi dökük yaşı yetmiş, işi bitmiş bir kocakarı idi.

— Ne istersin bre gavat?.. diye sordu.

O da olanı biteni bir bir anlattı, yediği haram hıyarın geri kalan üçte biri için helâllik almağa geldiğini söyledi.

— Benim bu evim kârhanedir, dedi. Ben devletten gizli kârhane işletirim. Biz üç kardeş, üçümüz ünlü kişileriz. Büyük ağabeyim kumarhane işletir, küçük ağabeyim meyhane işletir, beri de kârhane işletirim. O yüzden Merv kentinden uzak bu evde pezevenklik ederim. Kârhanemde on yıl uşak durursan, yediğin hıyarın üçte birini helâl ederim. Yoksa hakkımı helâ letmem.

Başka çıkar yol görmeyince, o kerhanede on yıl uşak durdu. Karılar için gelen müşterilere kapı açtı, buyur etti. Karı alıp, karı sattı. Sözü boş yere uzatmayalım, işinin öyle bir ustası oldu ki, gavatlıkta üstüne bir daha kimse yok idi.

On yıl bitende, varıp pezevenk karıyı etekledi. O da,

— Yediğin hıyarın üçte biri benden yana helâl hoş olsun. Haydi var git, yolun açık olsun. Tuttuğun taş-toprak, altın olsun... dedi.

O konak senin, bu durak benim, az gitti uz gitti, dere tepe düz gitti, geceyle gündüz gitti, iki yaz bir güz gitti. Rum ilinden içeri girdi. Bir sabah, bir de baktı, uzaktan adını bilmediği bir kent göründü. Kentten davul zurna sesleri gelmekte idi. Olsa olsa bayramdır, dedi. Kentin kapısından içeri girdi. Girdi de ne baksın, kentin her yanı donanmış. Bayraklar fenerler asılmış. Davullar vurur, zurnalar çalar. Üstüne doğru beş bando birden çalarak yürür. Her yüz adımda bir koçlar, danalar, develer, düveler kesilip kurban edilmekte idi. Yolları binlerce kişi doldurmuş olup, hepsi de sesleri çıktığınca,

— Yaşasın Şeyh Şezâlet!.. diye candan bağırmakta, el çırpmakta, alkış tutmakta idi.

Yollar boyunca her ikiyüz adımda bir taklar dikilmiş, bu takların üzerine «Hoş geldin Şeyh Şezâlet Hazretleri» diye yazılmış idi.

Adam şaşırmış idi. Kendisine doğru, fraklı, simokinli, başları silindir şapkalı kişiler gelmekte idi. Geldiler, hemen eline vardılar, ayağına kapandılar. Ellerinden, eteklerinden öpmeye başladılar.

Şaşıran adam,

— Bu nedir? Şeyh Şezâlet kimdir? Yıllardan beri ben de onu ararım... dedi.

Elini ayağını öpenler de,

— Aman, biz de yıllardan beri Şeyh Şezâlet'i arar dururduk. Şeyh Şezâlet sizsiniz. Gelin, bizim başımıza geçin!.. dediler.

Adam,

— Aman durun, etmeyin, eylemeyin, bunda bir yanlışlık olacak... dedi.

— Hayır, yanlışlık yoktur, dediler, biz seni göklerde ararken yerde bulduk. Senin ünün dünyayı sardı da bilmezsin.

— Hele durun, benim bir illetim vardır.

Hep bağrıştılar:

— O illetten hepimizde vardır. Ama senin kadar hiçbirimizde yoktur. Ondan seni başımıza geçirmek isteriz.

— Ama ben kumarbazım.

— Oh, oh, ne iyi, ne iyi... Biz de hep kumarbazız. Ama kumarda sana ulaşamadık. Sen bizim pirimiz ol!

— İyi dersiniz ama ben içkiciyim.

— Aman ne iyi. Biz hep içeriz. Senin kadar içemeyiz. Ondan sana başımıza geç deriz.

— Güzel söylersiniz. Ama ben şeyim de...

— Daha iyi sultanım. Biz de öyleyiz. Sana ulaşmak haddimiz değil ama biz de hep öyleyiz. Seni ondan baş tacı ettik ya... Aramızda senin üstüne kimse yok. Yıllardır seni bekler dururduk. Gel buyur, tahtına kurul...

Adam, on yıl bir yerde, on yıl bir yerde, on yıl başka bir yerde topu toplamı otuz yıl çile doldurup, Şezâlet'in yüceliğine erdiğini, aradığı kişinin kendisi olduğunu, burda baş tacı edilmek için yıllarca beklendiğini anladı.

Bandolar, kendine selâm duranlar arasından geçti; sarayına girip tahtına kuruldu.

AZİZ MOKTUS İLE FAHİŞE KAMENNA

Moktus, günün birinde uçarsa hiç kimse buna şaşmayacaktı. Şimdiyedek göklere uçmamış olması, Tanrı yolundan ayrılan gafilleri doğru yola getirmek görevi için olmalıydı.

Bigün kiliseye gelen kadınlardan biri,

— Muhterem peder, çoktan beri kafamızı kurcalayan bişey var. Siz de biz faniler gibi yemek yer misiniz?.. diye sormuştu.

Moktus, dini bütün kadının neden bunu sorduğunu hemen anlamıştı. Ne büsbütün doğruyu söyleyip kadının hayalini yıkmak, ne de yalan söyleyip Tanrı buyruğuna karşı gelmek istemediği için, ikisi ortası bir yol buldu:

— Ey kızkardeş! Ne yiyorum, ne de yemiyorum sayılır. Yediğim, kendimde Tanrıya yakaracak gücü yitirmemek için günde üç zeytin tanesi, içtiğimde bir tas şarap...

Dini bütün kadın bu sözlere bile şaşmıştı. Bütün köy halkı, Moktus'un melekler gibi, yemeden, içmeden yaşadığını sanmaktaydı. Kadın,

— Muhterem peder, beni affedin, siz de biz faniler gibi esner misiniz?.. diye sordu.

Moktus,

— Hayır, kızkardeş, esnemem... dedi.

— Hapşırmazsınız da, değil mi?

— Hiç geğirir misiniz?

— Hayır kızkardeş, geğirmem de...

Aldığı, yanıtlardan sevinen kadın titreyerek,

— Muhterem peder, dedi, bişey daha öğrenmek istiyorum. Bütün köy kadınları merak ediyor. Acaba...

— Söyle kızkardeş.

— Utanıyorum da muhterem peder.

— İçinden geçen herşeyi bana sorabilirsin.

— Şey... Muhterem peder, siz de... biz faniler gibi... nasıl söyleyeyim? Dışarı çıkar mısınız? Yani... helâya?

Moktus kaşlarını çatarak,

— Asla... Hiçbir zaman... dedi.

Kadın, Moktus'un elini öptü. Sonra kiliseye girip Meryem Ana önünde diz çöktü. Duasını bitirince köye koştu. Yolunu bekleyen kadınlara çığlık çığlığa,

— O bir azizdir, o bir melektir! diye bağırdı. O, bir tas şarap, üç zeytin tanesiyle yaşar. O biz faniler gibi esnemez, hapşırmaz, geğirmez ve biz faniler gibi şey yapmaz.

Moktus bigün uçuverse, hiç kimse şaşmayacaktı. Onların şaştıkları neden Moktus'un başının üstünde bir nur hâlesinin bulunmadığıydı. Bitakımları aziz Moktus'un başından iki karış yukarda bir nur halkası gezdirdiğini görmüş olduklarını bile söylüyorlardı.

Aziz Moktus'un ünü gündengüne yayılıyor, genişliyordu. Günlerce, aylarca uzak yerlerden onu görmeye, elini öpüp hayır duasını almaya geliyorlardı. Kilisenin kapısında, Tanrının ışığı parlayan yüzünü görebilmek için, günün, gecenin her saatinde yüzlerce kişi bekleşirdi. Elini sürdüğü hasta sağlık kazanır, bir baktığı kötürümler yürür, körlerin gözü açılırdı. Köye giden yollar, Aziz Moktus'un elini öpmeye koşan cüzzamlılar, sar'alılar, büyülülerle doluydu.

Aziz Moktus, dilese Hıristiyanlığın ulularından biri olur, kilise rütbelerinin en yücelerinden birini kazanırdı. Ama o, bu köy kilisesinden ayrılmak istemiyordu.

Elinden, dilinden, gözünden, kısaca beş duyu organından hiçbir günah çıkmayan Aziz Moktus, bütün varlığıyla kendisini Tanrı yoluna adamıştı. Bu yol uğruna ne yapsa yine de az buluyor, kendini Tanrı adına büsbütün kurban etmek istiyordu. Ama ne yapmalıydı? Kâfirlere savaş açamazdı. Kolunda kılıç sallayacak, bacaklarında at mahmuzlayacak güç yoktu. Nasıl, nasıl içindeki bu kutsal ve ateş li isteği dindirebilirdi?

Üç gün üç gece hiç uyumadan Tanrıya seslendi. Üçüncü gecenin sabahında kulağına ses geldi:

— Ey Aziz Moktus, denizlere doğru yürü... Din uğruna kâfirleri kılıçtan geçirenlerin gönüllerine kutsal ateşimizden sal!..

Aziz Moktus, cüppesinin eteklerini savurarak hemen yola düzüldü. Ay demedi, yıl demedi, yolu denize varasıya yürüdü. Harkiye limanına vardı. Limanda altı kalyon ejder gibi denize uzanmış, yumuşak dalgalarla sallanarak sanki esniyorlardı.

Aziz Moktus, limanı kuşbakışı gören tepenin üstünden denizcilerin kasabasına baktı. Uzun saçları, gür sakalı rüzgârlardan uçuyordu. Diz çöktü, iki elini göğe kaldırıp,

— Bize deniz göründü... Varalım kâfirler

üstüne, din uğruna can alıp can verelim... dedi.

Cüppesinin eteklerini savurarak kasabaya indi. Liman kıyısında gemici meyhaneleri vardı. Sarhoş korsanlar kavga ediyorlar, dövüşüyorlar, sövüşüyorlar, kaba şakalar yapıyorlar, orospularla oynaşıyorlardı. Hepsi de doğru yoldan çıkmıştı.

Aziz Moktus, Tanrı buyruğu ile neden buraya gönderildiğini anladı. Bu sapıkları hak yoluna çağırmalıydı. Meyhaneciye, kendisini korsan reislerinden birisiyle tanıştırmasını rica etti. Meyhaneci, saçı sakalı toz içindeki Moktus'a, nerdeyse demir alacak bir kalyonun kaptanının içerde olduğunu söyledi. Moktus, odun kütüklerinden yapılmış merdiveni çıktı. Korsan reisinin olduğu odaya girdi. Reisin kucağında bir kadın vardı, bir kadın da dizine başını dayamış, sedire uzanmıştı. Kadınlar yarı çıplaktı. Reis öteki üç korsanla kumar oynamaktayken, kucağındaki kadın da şarap tasını sık sık ağzına dayıyordu.

Sol gözü kara bezle bağlı, çıplak kolunda deniz kızı döğmesi olan reis, boğuk bir sesle,

— Ne var kara cüppeli?.. diye sordu.

Aziz Moktus, Tanrı yoluna can vermek, kâfir üstüne saldıracak yiğitlerin yüreğine din sevgisini aşılamak için uzak yerlerden geldiğini söyledi. Reis,

— Ne olacak yani?.. dedi.

Aziz Moktus,

— Beni de geminize alın... dedi.

Reis her gülüşünde ağzından bir buz parçası fırlar gibi kahkaha koyvererek,

— Sen ne işe yararsın kara cüppeli?.. dedi.

Aziz Moktus,

— Siz kâfirin üstüne giderken zafer için dua ederim, dini bütün yiğitlerin yüreklerine Tanrı sevgisiyle cesaret veririm. Yalvarırım, beni de alın... diye yalvardı.

Reis,

— Hele bak, dedi, kadın ayağı girmeyen kalyona bir kara cüppeli ayağı girecek öyle mi? Bu seferki yolculuk eğlenceli olacak gibi. Gel bakalım kara cüppeli, dediğin olsun...

Öğleden sonra üç kalyon demir aldı, limandan açıldı. Yelkenler tombul tombul gerilmişti. Dümdüz deniz üzerinde üç deniz ejderi kayıp gidiyordu. Ama sabaha karşı işler değişti. Birden deniz patladı, hava kudurdu. Denizin üstünde kayıp giden ejder, şimdi dalgalar arasında bir fındık kabuğu oldu. Aziz Moktus neye uğradığını şaşırdı. Önce başı döndü, sendeledi, sonra oradan oraya çarptı, yuvarlandı, kustu. Kurt denizciler ona bakıp bakıp gülmekten katılıyorlardı. Aziz Moktus yerden yere yuvarlanıp öğürürken, korsan reisi,

— Kara cüppeli, bu yolculuğumuz eğlenceli geçecek demiştim. Bak, bizi iyice eğlendirdin... diyordu.

Moktus,

— Beni çıkarın, Tanrı aşkına beni kıyıya çıkarın... diye inledi.

Reis,

— Seni karaya çıkarırsak kâfirler ne olacak? Karşımıza kâfirler çıkınca bize kim cesaret verecek?.. dedi.

— Beni çıkarın...

— İstersen denize atalım da kurtul...

Fırtınanın sürdüğü iki gün iki gece Aziz Moktus, korsanları epiy eğlendirdi. Üçüncü günün sabahı denjz çarşaf gibi düzdü. Dört biyan çepeçevre deniz. Kara görünmüyordu. Gün ışırken ön serendeki nöbetçi,

— Heeey, bir gemiii!... diye bağırdı.

Bir çektiri kendilerine doğru gelmekteydi. Reis, keyifli keyifli göğsünün kıllarını kaşıdı. Yiğit yoldaşlarına,

— İyi bir talan var, yürüyün üstüne!.. diye bağırdı.

Aziz Moktus en sonunda kendisine de bir iş düştüğüne sevindi. Bir oraya, bir buraya koşup, gemicileri din uğruna coşturuyordu. Üç kalyon da yelkenleri indirdi. Su bölümünün altındaki bölmede, zincirlere bağlı yüz korsanın sırtlarında kamçılar şakladı. Kürek mahkûmları, küreklere yapıştılar. Üç kalyon çektirinin üstüne yürüdü. Onu çevirip kuşatacaklar, mallarını alıp adamlarını tutsak edeceklerdi. Aziz Moktus cüppesinin eteklerini savura savura bir oraya, bir buraya koşuyor, bir güverteye çıkıyor, bir forsanın yanına iniyor,

— Din uğruna kardeşlerim, din uğruna kardeşlerim!.. diye onları coşturmaya çalışıyordu.

Cüppesi ele ayağa dolandıkça korsanlar,

— Çekil ayak altından!.. diye Moktus'u tekmeliyorlardı.

Moktus düştüğü yerden,

— Din uğruna kardeşlerim!.. diye durmadan bağırıyordu.

Üç kalyon çektirinin üstüne vardılar ama

onu bitürlü kıstıramadılar. Çektiri, üç deniz eşkinin arasından cıva gibi kayıp gidiyor, biyandan da üzerlerine alevli hartuçlar yağdırıyordu. Üç kalyondan biri tutuşmuştu. Aziz Moktus,

— Haydi yiğitler, haydi din kardeşleri... Gün bugün... Tanrı yukardan size bakıyor. Dayanın kardeşler... Bitirin kâfirin işini!.. diye bağırırken, işin kötüye gittiğini görüp canı burnuna gelen Reis, kıçına bir tekme savurup onu merdivenlerden yuvarladı.

Üzerlerine durmadan yağa bulanmış alevli topaçlar düşmekteydi. Arkasından oklar yağmağa başladı. İkinci kalyon da tutuştu. Din kardeşleri denize dökülmüşlerdi. Tek su yüzünde kalan, Reis'in kalyonuydu. Çektiri bodoslama geldi, kalyonun bordasına bindirdi. Leventler, kalyona atlamışlardı. Şimdi boğaz boğaza, kılıç kılıca ölüm-kalım savaşı başlamıştı. Aziz Moktus,

— Din uğruna!.. Dayanın yiğitler!.. Kâfirin işini bitirin... Din uğruna!.. diyerek ve sesini gittikçe alçaltarak, güverteden helaya kaçmıştı.

Leventler onu helada kıstırdıkları vakit o titreyerek,

— Haydi kardeşlerim... Yürüyün kâfire!.. diye söylenmekteydi.

Küçük çektiri, koca kalyonu tutsak etti. İçindekileri zincire vurup, kalyonu da kıçına bağlayıp bir limana geldi.

Aziz Moktus'u bir zindana kapadılar. Onun kâfir elinde tutsak olduğu kendi ülkesinde hemen yayıldı. Kâfirler, Aziz Moktus'un ününü öğrenince, onun canını bağışlamak için yüzbin florin istediler. Bu, verilir para değildi. Herkes Aziz Moktus için kanağlıyor, ama ellerinden de bişey gelmediği için, dövünüp duruyordu. Herkes varını yoğunu ortaya koydu, para toplandı. Ama yüzbin florin nerde? Ancak onbin florin toplanabilmişti.

Kamenna adında Messinalı bir orospu vardı. Kapısında erkekler kuyruğa girmiş beklerdi. Koynuna bir giren yiğit, onbeş yaş birden çökerdi. Kahpelik üstüne yoktu. Evler yıkmış, ocaklar söndürmüştü. En yalnız gecesi yirmi erkekle geçerdi.

Messinalı orospu Kamenna, Aziz Moktus'un tutsak olduğunu duyunca,

— Benimle evleneceğim diye bir senet verirse yüzbin florini öder, onun canını kurtarırım!.. diye haber iletti.

Aziz Moktus, bir kalenin gün görmeyen, ıslak zindanında zincire bağlanmış, prangaya vurulmuştu. Messinalı orospu Kamenna'dan gelen haberi duyunca kendisinden istediği senedi hemen imzalayıp gönderdi. Messinalı orospu da yüzbin florini ödeyip, Aziz Moktus'un canını kurtardı. Moktus'u salıverdiler. Ama Moktus kurtulduktan sonra Messina'ya uğramadı. Sözünde durmayıp orospu Kamenna ile evlenmedi. Kamenna da Aziz Moktus'u, mahkemeye verdi. Mahkemede Aziz Moktus,

— Sayın yargıçlar, dedi, ben dini bütün bir kişiyim. Canımı Tanrı yoluna koymuşum. Nasıl olur da bütün bir ülke erkeklerinin ateşini söndüren böyle bir günahkâr kadınla evlenebilirim?

Kamenna tombul göğsünün arasından senedi çıkarıp yargıçlara uzattı,

— İşte, bana verdiği senet, benimle evlenmek zorundadır... dedi.

Senedi okuyan yargıçlar,

— Aziz Moktus, muhterem peder, dediler, yasayı uygulamak zorunda olduğumuzu üzülerek bildiririz, ya bu orospuyla evleneceksiniz, ya zindana atılacaksınız. Söyleyin, hangisini yeğ tutarsınız?

Aziz Moktus,

— Evleneceğim... dedi.

Messinalı Kamenna, Aziz Moktus'a gülümseyerek,

— Akşam evime gel, seni bekliyorum... diye göz kırptı, çıkıp gitti.

Akşam olunca Aziz Moktus, Kamenna'nın evine gitti. Kamenna salonda çırılçıplaktı, bir kaplan postunun üstüne uzanmıştı. Işık saçan tenine güzel kokular sürmüştü. Kendisi gibi çırılçıplak on erkeğin uzattıkları meyvalardan alıyor, şarap içiyordu. Baygın gözlerini Moktus'a çevirip,

— Ne istiyorsun muhterem peder?.. dedi.

Aziz Moktus,

— Sözümü yerine getirmek için geldim... dedi.

Kamenna çın çın çınlayan bir kahkaha attı:

— Sahiden seninle evleneceğime inanmış mıydın muhterem peder? Ben ikimizden hangimizin daha günahkâr olduğunu anlamak istemiştim. Böyle merak, yüzbin florine değmez mi?

Bunu söyledikten sonra, kaplan postu üs-

tündeki çıplak poposunu kaldırıp, altından aldığı senedi Aziz Moktus'a uzattı.

— Al şu sözünü, yıkıl karşımdan muhterem peder!., dedi.

Aziz Moktus, senet elinde dışarı çıktı. Orospu Kamenna'nın kokusu sinmiş senedi kokladı, öptü, yüzüne gözüne sürdü, oracığa yığılıp kaldı.

ARŞ DOĞUYA, MARŞ BATIYA

Bir zamanlar, coğrafyanın bilmediği, tarihin unuttuğu, matematiğin girmediği bir ülke varmış. Bu ülkede yaşayanlarda, yavaş yavaş bir değişme başlamış. Başları omuzlarının içine iyice gömülüyor, sırtları kamburlaşıyor, belleri bükülüyor, adımlarını da atamıyorlarmış. Ancak ayaklarını sürüye sürükleye yürüyebiliyorlarmış. Bu değişim gündengüne artıp, herkes bu duruma gelince insanlar inlemeye başlamışlar:

— Artık çekemiyoruz...

— Artık taşıyamıyoruz...

Başları omuzlarının içine geçen, omuzları kaburgalarına çöken, ayaklarını zorla çeken insanların acıklı bağırışları göklere yükseliyormuş.

— Artık çekemiyoruz...

— Artık taşıyamıyoruz...

Bu sesler o ülkenin Yönetmenbaşı'nın kulağına kadar ulaşmış. Yönetmenbaşı,

— Uykumda beni tedirgin eden bu bozuk sesler nerden geliyor?.. diye sormuş.

Altyönetmenler,

— Efendimiz, demişler, kullarınızın sesleridir. İlkin bu sesler bize vızıltı gelliyordu, kulak asmadık. Sonrak mırıltılar, dırıltılar başladı, aldırış etmedik, sonra uğultu oldu, yine aldırmadık. Ama gitgide azdılar. Buyurursanız, boğazlarından bıkaç ses telini çıkarttırır, seslerini soluklarını kısarız.

Yönetmenbaşı,

— Ortaçağ çoktan geçti, şimdi yeniçağ, demiş; takvime baksanıza, bugün perşembe. Perşembe günü, çarşamba yaşanmaz. Yarın herkes Büyük Alan'da toplansın, ben onlarla konuşacağım.

Halk, Büyük Alan'da toplanmış. Yönetmenbaşı, karşısında başları eğik, omuzları çökük, belleri bükük insanları görünce çok şaşmış, onlara acımış,

— Vah vah vah, demiş, size ne oldu böyle?

Onlar yine hiç durmadan,

— Artık çekemiyoruz!..

— Artık taşıyamıyoruz!.. diye bağırıp duruyorlarmış.

Yönetmenbaşı, onların içinden yaşlı-başlı bıkaç kişiyi yanına çağırıp,

— Nedir, anlatın bana, demiş, çekemediğiniz nedir? Açıkça söyleyin. Onlar da,

— Sayın Yönetmenbaşımız! demişler. Bize anlayamadığımız bişey oldu. Ayaklarımıza, görünmeyen, demirden ağır topuzlar, tokmaklar bağlanmış gibi sanki... Ayaklarımızı çekip, adım atamıyoruz. Yürüyemiyoruz. Bizi yere doğru çeken bu görünmeyen ağırlık gittikçe artıyor. Böyle sürerse günün birinde yere çakılıp kalacağımızdan, bir insan ağacı olacağımızdan korkuyoruz.

Yönetmenbaşı,

— Anladım, demiş, peki, taşıyamadığınız nedir?

Onlar da,

— Sırtımızda görünmeyen bir yük varmış gibi, demişler, bu yük gündengüne artıp sırtımıza iyice biniyor. Başımız omuzlarımıza geçti, omuzlarımız çöktü, kaburgalarımız göçtü. Artık taşıyamıyoruz.

O zaman Yönetmenbaşı, alanı dolduranlara şöyle seslenmiş:

— Sayın yurttaşlarım, hiç kaygılanmayın. Sırtınıza binen yükün, ayağınızı çeken görünmeyen ağırlığın ne olduğu özel bilginlerimizce araştırılacaktır. Yine eskiden olduğu gibi, çeken, taşıyan bir duruma geleceksiniz.

Büyük Alan'ı dolduran kalabalık sevinç içinde ayaklarını sürükleyerek çekilip gitmiş. Yönetmenbaşı da sarayındaki özel bilginlerini toplayıp onlara,

— Ben sizi işte böyle günler için yıllardan beri besleyip duruyorum, demiş, haydi bakalım, şimdi bana borcunuzun bir parçasını ol-

sun ödemenizin zamanı geldi. Halkımızın neyi taşıyamadığını, neyi çekemediğini araştırıp bulun. Bulacağınız bu ağırlık mı, yük mü, her neyse, beni tedirgin etmeyen bişey olsun. Sizin göreviniz de bu değil mi? Haydi bakalım, göreyim sizi, isteklerime uygun biçimde çalışıp, bilim yolu ile halkın bağırıp çağırmasını önleyin.

Yönetmenbaşı'nın sarayındaki kırk özel bilgin,

— Başüstüne, demişler, bizi kırk gün, kırkar çuval fıstık üzümle beslerseniz, bizim de zihnimiz açılır, ağırlığın ne olduğunu, isteğinize uygun olarak söyleriz.

Yönetmenbaşı,

— Ama, demiş, kırkıncı gün, beğenmeyeceğim bir söz söylerseniz, kırkınızı da ikişer parça eder, sizi çoğaltır, seksen bilgin yaparım, ona göre...

Dalga geçmesinler diye bu kırk bilgini, sarayının bir bölümüne kapattırmış, üstlerine de kapıyı kilitlemiş. Her sabah kapıları açılır, kırk bilgine kırk çuval fıstık, üzüm bırakılır, yine kapı üstlerine kilitlenirmiş.

Saray bilginleri fıstık, üzüm yiyip zihinlerini açadursunlar, halkın «Artık taşıyamıyoruz, artık çekemiyoruz...» diye bağırmalarından uykuları kaçan Yönetmenbaşı da deliye dönüyormuş. Günde bikaç kez gider, kapının anahtar deliğinden, içerdeki kırk bilginin ne yaptıklarını gözetlermiş. Biglinler avuç avuç fıstığı, üzümü yer, sonra içerde «birdirbir, uzuneşek, güvercin taklası» oyunları oynarlarmış. Yönetmenbaşı, içinden, «Sizin bilginiz hele benim bir isteğime uygun çıkmasın, kırkınızı da kırkar parçaya ayırıp, her parçanızı kırk kuduz itin önüne doğramaz mıyım, görün siz...» dermiş.

Kırkıncı gün olmuş. Kırk saray bilginini, kapalı kaldıkları bölükten çıkarmışlar. Başbilgin, Yönetmenbaşı'ya,

— Efendim, demiş, kırk gün, geceli gündüzlü çalıştık, düşündük, araştırdık. Çok yorulduk ama, en sonunda halka yük olan, ağırlık olan şeyin ne olduğunu da bulduk. Efendimiz, halka kendi gölgeleri ağır geliyor. Halk gölgesini taşıyamıyor. Gölgeleri, ayaklarını bırakmıyor onların. Bu yüzden eskisi gibi koşup yürüyemiyorlar, kolaylıkla gidip gelemiyorlar. Gölgeleri aşağı doğru çektikçe, onlar da sırtlarında yük varmış gibi eziliyorlar.

Yönetmenbaşı sevinmiş,

— Bilim gibi var mı? demiş, hemen halka bu sonucu iletin. Onların düşmanı, kendi gölgeleridir. Sırtlarındaki yükten, ayaklarındaki ağırlıktan kurtulmak istiyorlarsa, gölgelerini atsınlar... Bıraksınlar gölgelerini, gölgesiz yaşasınlar.

Bu buyruk halka duyurulmuş. Halk da sevinmiş. O günden sonra insanlarla gölgeleri arasında büyük bir savaş başlamış. Kimisi, gölgesinden kurtulmak için, ayaklarının bütün gücüyle koşuyor, kaçıyor, ama bitürlü gölgesinden kurtulamıyormuş. Soluğu kesilip yere yıkılınca, bir de bakıyormuş, gölgesi yine ayaklarının dibinde. Hiçkimse, gölgesinden daha hızlı koşup, ondan kurtulamamış. Ata, arabaya binip kaçıyorlarmış, ama ne yaparlarsa yapsınlar, gölgeleri kendilerini bırakmıyormuş.

Sabahları uyanınca, bakarlarmış: gölgeleri ne yandaysa, onlar ters yana doğru koşarlarmış. Sabahtan öğleye kadar gölgeleri batıya düştüğünden, onlar kurtulmak istedikleri gölgelerini arkada bırakıp, ha babam doğuya doğru koşarlarmış, koşarlarmış... Öğleden sonra gölgeleri onlara yetişir, akşama doğru da gölgeleri onların önüne geçermiş. Onlar da o zaman gölgelerinden kurtulmak için ters döner, gölgelerini arkalarına alır, batıya doğru koşar dururlarmış. Bütün günleri böyle geçermiş. Her sabah güneş doğarken içlerinden akıllı olanları,

— Yurttaşlar, bizim için kurtuluş doğuda... Yüzümüzü doğuya çevirelim, hep birlikte doğuya doğru koşalım!.. dermiş.

Ondan sonra doğuya doğru hep birlikte bir koşu tuttururlarmış. Öğleden sonra, gölgeleri onları geçer, önlerine düşermiş.

O zaman içlerinden başka akıllılar,

— Yurttaşlar, bizim için kurtuluş batıda... Yüzümüzü batıya çevirelim, hep birlikte batıya doğru koşalım!.. dermiş.

Kendilerine yük, ağırlık olan gölgelerinden kurtulmak için, bir doğuya, bir batıya, doğudan batıya, batıdan doğuya koşar dururlarmış. Ama ne yapsalar, bitürlü sırtlarındaki yükten, ayaklarındaki ağırlıktan kurtulamazlarmış.

Sabahları, bitakım akıllılar,

— Doğuya koşalım yurttaşlar!.. diye bağırırken, başka akıllılar da, onlara şöyle derlermiş:

— Bunca yıldır doğuya koşup duruyoruz,

gölgelerimizden kurtulamadık. Yanlış gidiyoruz. Gölgelerimizin ağırlığından kurtulmak istiyorsak, batıya doğru koşmalıyız!

Bu sefer de öbürleri,

— Batıya dönün de gölgeniz sizi geçsin, görün gününüzü... derlermiş.

Ama ötekiler de susmazlar,

— Hızlı koşmuyoruz da ondan, derlermiş, batıya hızlı koşsak, gölgelerimizi geçer taşıdığımız yükten, çektiğimiz ağırlıktan kurtuluruz.

Öğleden sonra gölgeleri onları geçip de, ters dönüp batıya koşmaya başladıkları zaman, doğuya gitmeyi salık veern akıllılar,

— Batıya dönmeyin! diye bağırırlarmış, doğuya doğru daha hızlı koşarsak, gölgelerimizi geçeriz.

İşte bu yüzden o ülkenin akıllı, bilgili kişileri arasında sonu gelmez bir tartışma, bir çekişmedir başlamış. Bitürlü, doğuya doğru mu, batıya doğru mu gidince gölgelerinin ağırlığından kurtulacakları konusunda anlaşamıyorlarmış. Yıllarca böyle doğudan batıya, batıdan doğuya koşup durmakla gölgelerinden kurtulamayacaklarını anlayan bitakım akıllılar da şöyle demişler:

— Yurttaşlar, ikisi de yanlış... Ne doğuya gidelim, nede batıya... En iyisi doğu ile batının orta yerini bulup orda duralım.

Bir de bunu denemişler. Öğleyin gölgeleri küçüldükçe, kısaldıkça,

— Aman gölgelerimizden kurtuluyoruz... diye sevinmeye başlamışlar.

Ama ne kadar kısalırsa kısalsın, küçülürse küçülsün, gölgeleri büsbütün yok olmamış, onlar da gölgelerinden kurtulamamışlar. Çünkü öğle geçti mi, yine gölgeleri uzuyor, büyüyor, onlar da ağır gelen gölgelerinden kurtulmak için batıya doğru kaçıyorlarmış.

Kimi batıya, kimi doğuya, kimi ne batıya, ne doğuya diye tartışıp çekişip dururken, halk da artık ordan orayan koşup durmaktan, kimi doğuya, kimi batıya koşarken birbirleriyle çatışıp çarpışmaktan iyice yorulmuş, bezmiş. Yeniden,

— Artık taşıyamıyoruz!..

— Artık çekemiyoruz!.. diye bağırmaya başlamışlar. O ülkenin Yönetmenbaşı, sarayının duvarlarında yankılanan bu seslerden tedirgin olup,

— Nedir bu gürültü, uyuyamıyorum!.. diye bağırmış.

Altyönetmenler şöyle demişler:

— Doğuya koşup, batıya koşup, oldukları yerde durup, bitürlü gölgelerinden kurtulamayan halk bağırıyor efendimiz...

Yönetmenbaşı, sarayın kırk özel bilginini çağırıp,

— Gösterin bakalım bilginizi, demiş, sizi ben boşuna beslemiyorum ya... Şu halkı gölgelerinden öyle bir kurtarın ki, bundan sonra hiçbirinin sesi çıkmasın...

Kırk bilgin,

— Başüstüne, demişler, bizli kırk gün, kırk gece, günde kırk çuval fıstık, üzümle beslerseniz, bizim de zihnimiz açılır; halkı, sizin istediğiniz biçimde gölgelerinden kurtarmanın yolunu buluruz.

Yönetmenbaşı, özel kırk bilgini sarayının bir bölüğüne kapatıp, kapıyı da üstlerinden kilitlemiş. Her sabah kırk bilgine, kırk çuval fıstık, üzüm verilir, kapıları üstlerinden yine kapanırmış. Ne yaptıklarını merak eden Yönetmenbaşı, onları kapının anahtar deliğinden gözetlermiş. Kırk bilgin, fıstığı, üzümü yerler, birdirbir uzuneşek, güvercin taklağı oynarlarmış. Kırkıncı gün kapıları açılmış, Başbilgin,

— Fıstığı, üzümü yedik, zihnimiz açıldı, demiş, bilim ışığında sizin de isteğinize uygun olarak halkın nasıl gölgelerinin ağırlığından kurtulacağını bulduk.

Yönetmenbaşı,

— Nasıl?.. diye sormuş.

Başbilgin,

— Efendimiz, demiş, geceleri gölgelerinden kurtuluyorlar. Demek ki, karanlıkta gölge yaşayamıyor. Halkın kendi gölgesinden kurtulması için gece olması gerekir.

Çok kızan Yönetmenbaşı,

— Ya gündüzleri ne olacak?.. diye sormuş.

Başbilgin,

— Gündüzleri karanlığa boyarız, demiş. Bunun için de gün ışığının girmeyeceği her yanı kapalı bir damaltı yaparız. «Artık taşıyamıyoruz, artık çekemiyoruz!» diye bağıranları bu kapalı karanlık yere atarız. Gölgeleri kapı dışında bırakıp, karanlık damaltına girince, gölgelerinin ağırlığından da kurtulmuş olurlar.

Yönetmenbaşı, bir iğnebaşı kadar bile deliği olmayan, gün ışığı girmeyen, kapkaranlık bir yer yaptırmış. Kim «Artık çekemiyoruz, artık taşıyamıyoruz!» diye bağırırsa, onu ya-

kalarlar, gölgesini kapı dışında bırakır, kendisini karanlık damaltına atarlarmış. Gölgesiz kalanların artık sesleri de kesilirmiş.

Kim bağırırsa, gölgesinden soyup kendisini içeri, gölgesini dışarı atmışlar. Dışarı gölge, içerisi de gölgesiz insanlarla dolmuş. Karanlık yer küçük gelmeye başlamış, büyütmüşler. Küçük gelmeye başlamış, yine büyütmüşler. Böyle böyle, o ülkenin üstü, yanı-önü kapatılıp bütün ülke karanlık bir damaltı olmuş. Dışarıda güneş ışığı alan pek az yer kalmış. Buralarda da, Yönetmenbaşı, Altyönetmenler, saray kişileri, saray bilginleri, bir de bol bol, çok sayıda karanlık damaltına atılanların gölgeleri kalmış. Bu gölgeler de geceleri yok olur, gündüzleri yerlerde sürünürlermiş. Yıllarca insanlığın gölgeliğini yapa yapa, insanlarla birlikte yaşaya yaşaya bu gölgeler de artık, tıpkı insan biçiminde olmuşlar, insan gibiymişler, insan gibi ama, bitürlü ayağa kalkamaz, hep yerde sürünürlermiş. Bunlardan başka da bitakım gerçek insanlar varmış ama, onlar da yakalanıp damaltına atılacaklarından korkarak, «Artık çekemiyoruz, artık taşıyamıyoruz!..» diye bağıramaz, seslerini çıkaramazlarmış. Arada bir sorguya çekilecek olurlarsa, hatta sorguya çekilmeseler bile, yerin kulağı var, gölgeler duyar da, Yönetmenbaşı'na söyler diye, sıksık,

— Artık alıştık çekiyoruz, taşıyoruz!.. derlermiş.

O günden sonra o ülkede «Artık çekemiyoruz, artık taşıyamıyoruz!..» diye bir gürültü, bağırıp çağırma duyulmamış. Yönetmenbaşı da uykularında tedirgin olmamış.

HOPTİRİNAM

İlk çağlarda mı, ortaçağlarda mı, yeniçağlarda mı bilinmeyen bir zamanda... Avuç içi gibi bilinen bu yeryüzünün bilinmeyen bir yerinde açları toklarından çok, düşünenleri konuşanlarından az bir ülke varmış. O ülkede yaşayanlar bolluk içinde darlık, varlık içinde yokluk çekerlermiş. Başları önlerine eğik, bakışlar içlerine dönük, gönülleri dışarıya kapanık yaşar giderlermiş.

Bu ülkenin başında «Enbaş» denilen biri varmış. Orada yaşayanlardan hiçbiri «Enbaş»ın buyruğundan dışarı çıkamazmış. Babadan oğula böyle gelmiş böyle gidermiş.

«Enbaş» buyurdukça buyurur, bitürlü buyruklarının ardı arkası gelmezmiş. O ülkede yaşayanlar gündengüne buyrukları artan, sertleşen «Enbaş»ın baskısına dayanamaz olmuşlar. Gelgelelim, böyle dayanılmaz, çekilmez durumlarda ne yapılması gerektiğini de bilmezlermiş. «Enbaş»ın baskısı arttıkça artmış. Bu baskı karşısında, «Ne yapalım, ne edelim?» diye düşünmeye başlamışlar. Aralarından bir bilge çıkıp şöyle demiş:

— Tarihimizi inceleyelim. Atalarımızın zamanındaki Enbaş'lar buyruklarını sertleştirip, baskılarını arttırdıkça, atalarımız bu haksızlığa karşı ne yapıyorlarsa biz de öyle yapalım.

Bilgenin öğüdünü çok uygun bulmuşlar. Tarihlerini incelemişler. Bir de bakmışlar, Enbaş'lar buyruklarını sertleştirip, yumruklarını vurdukça baskıyı arttırdıkça, ataları da suratlarını asar, somurturlarmış.

«Enbaş»ların artık dayanılmaz, çekilmez olan baskısına karşı kendi tarihlerinden ders aldıkları için önce sevinmişler. «Bize surat asıp somurtmaktan başka yol, yöntem yok!» deyip hep birden surat asmaya başlamışlar. Ama Enbaş'ın baskısı azalmak şöyle dursun, tersine gittikçe artıyormuş. Baskı arttıkça da ha babam surat asıyorlarmış. Surat asmışlar, somurtmuşlar, en sonunda surat asa, asomurta öyle bir duruma gelmiş, suratlar asılmaz olmuş. Asıla asıla kaskatı kesilen suratları daha çok somurtmaya elverişli değilmiş. Yüzlerinde somurtacak bir kıpılık yer, bir çizgi kalmamış. Orası bir asıksuratlar ülkesi, bir somurtkanlar yurdu olmuş. Gel zaman git zaman, surat asa asa insanlar gülmesini, sevinmesini unutmuşlar. Orda yaşayanlardan hiçbiri, gülmek nedir, nasıl gülünür bilmez olmuş.

Aralarından biri çıkıp şöyle demiş:

— Biz kendi içimize kapanıp kalmışız. Yurdumuzun dışında neler olduğunu bildiğimiz

yok. Aramızdan üç aydın genç seçelim. Onları gizlice yurtdışına üç ayrı yere gönderelim. Oralardaki insanların baskıcı yönetime karşı neler yaptıklarını incelesinler. Gelip bize anlatsınlar. Biz de öyle yapalım.

Bu düşünce çok uygun görülmüş. Üç aydın genç seçmişler. Bu üç genci Enbaş'tan gizli, yurtdışına üç yabancı ülkeye kaçırmışlar.

Bu üç genç, üç yabancı ülkede üç yıl gezip dolaşmış, orada yaşayanların neler yaptıklarını incelemiş, sonra yurtlarına dönmüşler. Halk bu üç genci aralarına alıp,

— Neler gördünüz, anlatın... diye sormuşlar.

Birinci genç şöyle anlatmış:

— Benim gittiğim yerde surat asan hiçkimse görmedim. İnsanlar, «Hoptirinam, hoptirinam!..» deyip gülüyorlar. Bize de Enbaş'ın baskısından kurtulmak istiyorsak, «Hoptirinam, hoptirinam!..» diye güle oynaya yaşamalıyız.

İkinci genç şöyle anlatmış:

— Benim gittiğim yerde de somurtkan tek kişi göremedim. Orada yaşayanlar, «Tirinamhop, tirinamhop...» deyip gülüyorlardı. Bizler de Enbaş'ın baskısından kurtulmak istiyorsak, «Tirinamhop, tirinamhop!..» diye bağırarak gülüp eğlenmeliyiz.

Üçüncü genç de şöyle anlatmış:

— Benim gittiğim yerde de insanlar somurtmuyordu. Oradakilerin hepsi, «Namhoptiri, namhoptiri...» diye söylenerek, gülüp eğlenerek yaşıyorlardı. Enbaş'ın gittikçe sertleşen, artık çekilmez olan buyruklarından kurtulmak istiyorsak, bizler de, «Namhoptiri, namhoptiri!..» diye bağırıp çağırıp gülmeliyiz.

Bu üç genci dinleyenler onlara sormuşlar:

— Çok doğru söylüyorsunuz ama, bu dediklerinizin ne anlama geldiğini bilmeden nasıl gülelim? Siz bu «Tiri-mlri»lerin anlamlarını, tanımlarını öğrenmediniz mi?

Birinci genç şöyle demiş:

— Hiç öğrenmez olur muyum... Ben oraya boş gidip boş dönmedim. «Hoptirinam» şu demektir: «Bir köpeğin, sahibinden başka, hiç kimseyi ayırt etmeden herkese aynı sesle aynı nota üzerinden havlayabilmesine Hoptirinam denir.»

İkinci genç de şöyle demiş:

— «Tirinamhop» şu demektir: «Aynı ağırlıkta olan çakıltaşı ile altını tartarken, terazi topuzunun, her ikisinin aynı olan ağırlıklarına aynı saygı ile eğilmesine Tirinamhop denir.»

Üçüncü genç de şöyle demiş:

— «Namhoptiri» şu demektir: «İnsanlar hamamda soyundukları zaman uşakla efendisinin birbirinden ayırtedilmemesine Namhoptiri denir.»

Orada bulunanlar demişler ki:

— Aman bunları öğrendiğimize çok sevindik. Şimdi bu üç genç aydınımız bu kavramların anlamını halka durmadan öğretsin. Bizler de başka ülkelerin halkları gibi durmadan «Tirinamhop, Hoptirinam, Namphoptiri» diyerek gülüp eğlenelim.

Aydınlar halkın arasına dağılıp, denildiği gibi yapmışlar.

— Hoptirinam!..

— Tirinamhop!..

— Namhoptiri!.

Sesleri göklere yükseldikçe, asılan suratlar gülümsemeye, yüzlerdeki sert çizgiler yumuşamaya, somurtkanlar kahkaha atmaya başlamış. Her yerden, her alandan, her sokaktan, her evden, «Hoptirinam, Tirinamhop, Namhoptiri» sesleri geliyormuş. Bu sesleri duyan Enbaş'ın kaşları çatılmaya suratı asılmaya başlamış. Bu seslere çok kızıyormuş. Kulaklarını tıkamış, olmamış kalın duvarlar arasın akapanmış, olmamış. Her ne yapmışsa, yeri göğü inleten «Hoptirinam, Tirinamhop, Namhoptiri» seslerinden kurtulamıyormuş. Halk güldükçe Enbaş'ın suratı asılıyor, halk güldükçe o somurtuyormuş. Surat asmış, somurtmuş; surat asmış, somurtmuş; en sonunda suratını asamaz, somurtamaz olmuş. İşte o zaman,

«Hoptirinam, Tirinamhop, Namhoptiri!» diye bağırmak yasaktır. Kim böyle bağırırsa on yıl hapsedilecektir!..» diye yeni bir buyruk çıkarmış.

Gelgelelim halk bağırıp gülmeye öyle alışmış ki, bu buyruğa boş vermiş. Hep birden bağırıldığından Enbaş kimi yakalatıp hapsedeceğini şaşırmış. Cezayı arttırmış:

— Gülenler kurşuna dizilecek!

Bu korkutma da işe yaramamış.

Bunun üzerine Enbaş bir kurnazlık düşünmüş. Halka Hoptirinam'ı öğreten aydını sarayına çağırmış. Ona şöyle demiş:

— Bu hoptirinam sesleri benim çok hoşuma gidiyor. Siz beni Hoptirinam'a karşı sanı-

yorsunuz. Kim demiş... Elbet de ulus «Hoptirinam» diye bağırmalı, halkın yüzü gülmelidir. Ancak benim sizden bir dileğim var. Hoptirinam'ın tarifi çok uzundur. Bizim halkımız bu kadar uzun sözü ezberleyemez. Acaba halka bir kolaylık olması için, bu tarifin içinden iki kelimeyi çıkaramaz mısınız? Bu ödevinize karşılık size örtülü ödenekten her ay ikiyüz altın verilecektir.

Bu öneriye aydının aklı yatmış,

— Peki... demiş.

Ondan sonra tanımlamadan iki kelimeyi çıkararak halka şöyle demeye başlamış:

— Bir köpeğin, sahibinden başka herkese havlamasına Hoptirinam denir...

Enbaş, ikinci aydını çağırmış. Ona da şölenler verip, Tirinamhop tanımlamasından iki kelimeciği çıkarmasını rica etmiş. Çünkü halk bu kadar uzun sözü ezberleyemezmiş. O da ayda ikiyüz altın ödenek karşılığı bu öneriye peki demiş. Halka şöyle anlatmaya başlamış:

— Tirinamhop, çakılla altını tartarken terazi topuzunun eğilmesi demektir.

Enbaş üçüncü aydını da kandırmış. O da ayda ikiyüz altın karşılığında halka şöyle demiş:

— Namhoptiri, uşakla efendinin hamamda soyunması demektir.

Halk yine: «Hoptirinam, Tirinamhop, Namhoptiri» diye gülüyormuş ama, eskisi kadar gülemiyormuş; eksilen iki kelimelik kadar gülüyormuş. Enbaş'ın suratı da eskisi kadar somurtmuyormuş, eksilen kelimeler kadar az somurtuyormuş.

Enbaş birinci aydını yine çağırmış:

— Acaba, demiş, iki kelime daha eksiltemez miyiz? Benim ereğim, halkın bu tanımı kolay öğrenmesidir. Size örtülü ödenekten ayda ikiyüz altın daha bağlarım.

Aydın,

— Peki... demiş.

İkinci, üçüncü aydınlar da peki demişler.

Hoptirinam şöyle olmuş: Bir köpeğin havlaması...

Tirinamhop: Çakılla altının tartılması...

Namhoptiri: Hamamda soyunmak...

Halk yine «Hoptirinam, Tirinamhop, Namhoptiri» deyip gülüyormuş ama eskisi gibi değil... Buna karşılık Enbaş'ın asılan suratı iyice gülmeye başlamış.

Enbaş bu üç aydını ayrı ayrı yine sarayına çağırıp şöyle demiş:

— Halka biraz daha kolaylık göstermek istiyorum. Şu tanımlamayı büsbütün atsak da, halk yalnız «Hoptirinam, Tirinamhop, Namhoptiri» dese nasıl olur? Beni anlıyorsunuz değil mi? Ereğim halka kolaylıktır. Bu ödevinize karşılık örtülü ödenekten her ay size ikiyüz altın daha veririm.

Aydınlar bu öneriyi uygun bulmuşlar. Tanımlamalardan kelimeler eksile eksile hiçbiri kalmamış. Yalnız «Hoptirinam, Tirinamhop, Namhoptiri» kalmış.

Bu sözlerin ne demeye geldiğini bilmeyen halkın suratı asıldıkta asılmış, orada yaşayanlar eskisinden çok somurtmuşlar. Enbaş, kahkahadan kırılırken, o somurtkan, asıksuratlı insanlar da durmadan, ne demeye, ne anlama geldiğini bilmeden,

— Hoptirinam...

— Tirinamhop...

— Namhoptiri... diye bağrışıp duruyorlarmış.

Böylece o ülkede o günden sonra hem halk, yeryüzünün öteki insanları gibi «Hoptirinam, Tirinamhop, Namhoptiri» diye söylenir, hem de Enbaş yaşamanın tadını çıkarırmış.

— Hop...

— Tiri...

— Nam...

İLERLEYELİM, YÜKSELELİM, KALKINALIM

Masal değil mi bu ya... Öyleyse söze «Bir varmış, bir yokmuş» diye başlayacağız. Masal değil de nutuk olsa «Sayın yurttaşlar!» diye başlardık söze. Her sözün kendine göre ayrı bir başlangıcı oluyor.

Evet, bir varmış bir yokmuş... Sonra? «Evvel zaman içinde kalbur saman içinde inlercinler top oynarken yıkık hamam içinde...»

Bu sizi masal dediğiniz tekerleme. Öyle, tekerleme ya, söz kalabalığı... Hiçbir anlamı olmayan ardarda sıralanmış tekerlemeler.

Peki, sonra ne olmuş? Sonra mı? Ondan sonracağızıma söyliyeyim, bir zamanlar bu yeryüzünde bir ülke varmış. Yeryüzünde ülke bir tane değil ama, anlatacağımız masal o ülkede geçiyor.

Yeryüzünde bir ülke varmış. Bu ülkede yaşayanların içinden üç kişi, «bir de gidip başka ülkeleri gezip görelim, bakalım oralarda neler varmış» diye düşünmüşler. Düşündükleri gibi, başka ülkelere gidip, oralarda gezip tozmuşlar. Yurtlarına dönünce, bunlardan birisi,

— Ben, demiş, gittiğim yerlerde yeni bişey öğrendim.

— Ne öğrendin?.. diye sormuşlar.

— «İlerleyelim, ilerleyelim...», işte bunu öğrendim... demiş.

Yurttaşları,

— Doğru, demişler, ilerleyelim ya...

İkinci gezgin,

— Ben de dolaştığım yerlerde yeni bişey öğrendim...

— Nedir?.. diye sormuşlar.

— «Yükselelim, yükselelim...» demiş, işte bunu öğrendim.

Yurttaşları ona da,

— Doğru, demişler, yükselelim ya...

Üçüncü gezgin,

— Benim de, demiş, gittiğim yerlerde öğrendiğim yeni bişey var.

Sormuşlar:

— Sen ne öğrendin?

— «Kalkınalım kalkınalım...» işte bunu öğrendim.

— Çok doğru demişler, kalkınalım ya...

O günden sonra o ülkede herkes birbirine «İlerleyelim», «Yükselelim», «Kalkınalım» demeye başlamış. Yıllarca söyleye söyleye bu söze öyle alışmışlar ki, bu sözler o ülkede artık selam yerine geçmeye başlamış. «Merhaba, hoş geldin, hoş bulduk, günaydın, Allahaısmarladık, güle güle» gibi sözler unutulmuş.

İki arkadaş yolda birbirini görünce, biri öbürüne,

— İlerleyelim!.. dermiş.

Öbürü de ona,

— İlerleyelim, ilerleyelim... dermiş.

İki kişi birbirleriyle yeni tanışınca, el sıkışır sıkışmaz, biri,

— Yükselelim... der, öbürü de sıktığı eli sallayarak,

— Yükselelim, yükselelim... dermiş.

Vapura binen bir yolcuyu uğurlayan arkadaşları, ellerini sallayarak,

— Kalkınalım!.. diye bağırırlar, vapurdaki de mendil sallayarak,

— Yaa, kalkınalım, kalkınalım... diye seslenirmiş.

Böylece o ülkede yıllar geçip gitmiş. Derken günün birinde, o ülkeden üç kişi gidip başka ülkeleri gezmişler. Dönüşlerinde bunlardan birisi yurttaşlarına,

— Ben, demiş, gittiğim yerlerde yeni bişey öğrendim.

— Ne öğrendin?.. diye sormuşlar.

— «İlerleyelim, ilerleyelim» demekle olmaz, ilerlemeli... İşte bunu öğrendim... demiş.

Yurttaşları,

— Doğru, çok doğru, demişler, «İlerleyelim, ilerleyelim!» demekle olmaz, ilerlemeli...

İkinci gezgin,

— Gezdiğim yerlerde ben de yeni bişey öğrendim... demiş.

— Öğrendiğin nedir?.. diye sormuşlar.

O da,

— «Yükselelim, yükselelim» deyip durmakla olmaz, yükselmeli... İşte bunu öğrendim... demiş.

Ona da,

— Doğru, demişler, yükselelim, yükselelim, demekle yükselinmez, yükselmeli...

Üçüncü gezgin,

— Benim de öğrendiğim yeni bişey var... demiş.

Sormuşlar:

— Nedir?

— «Kalkınalım, kalkınalım» demekle olmaz, kalkınmalı... Benim öğrendiğim de işte bu...

Yurttaşları,

— Gerçekten öyle, demişler, kalkınalım, kalkınalım, demekle olmaz, kalkınmalı...

O günden sonra bu yeni sözleri söylemeye başlamışlar. Yolda birbirini gören arkadaşlardan biri, öbürüne,

— İlerleyelim!.. deyince, öbürü de ona,

— İlerlemeli!.. diye cevap vermiş.

Uzun zaman birbirlerini görmemiş olan iki tanıdık bir yerde karşılaşınca birbirine sarılırlar, biri öbürüne,

— Yükselelim, yükselelim... der, öbürü de,

— Yükselmeli, yükselmeli... dermiş.

Misafirliğe gidenler evsahiplerine

— Kalkınalım!.. der, evsahibi de misafirlerine,

— Yaa, kalkınmalı, kalkınmalı... dermiş.

Aradan yıllar, yıllar geçmiş. Gel zaman, git zaman, o ülkeden üç kişi, başka ülkeleri görmeye gitmişler. Dönüşlerinde o üç kişiden biri,

— Ben, demiş, gittiğim yerlerde yeni bişey öğrendim.

— Nedir?.. diye sormuşlar.

O da söylemiş:

— «İlerlemeli, ilerlemeli» demekle olmaz, ilerlemeli ama, nasıl ilerlemeli? İşte bunu öğrendim.

Yurttaşları,

— Çok yerinde, demişler, ilerlemeli ama, nasıl ilerlemeli?

İkinci gezgin,

— Dolaştığım yerlerden ben de yeni bişey öğrendim... demiş.

— Sen ne öğrendin?.. diye sormuşlar.

— Yükselmeli, yükselmeli demekle yükselinmez. Nasıl yükselmeli? İşte bunu sormasını öğrendim.

Yurttaşları,

— Doğru, demişler, yükselmeli, yükselmeli demekle olmaz, nasıl yükselmeli?

Üçüncü gezgin,

— Benim de öğrendiğim bişey var... demiş.

— Nedir?

— Kalkınmalı, kalkınmalı demekle olmaz. Nasıl kalkınmalı... İşte bunu sormasını öğrendim.

Yurttaşları ona da,

— Çok doğru, demişler, kalkınmalı, kalkınmalı demekle olmaz, nasıl kalkınmalı...

Artık o günden sonra, o ülkede birisi bir kahveye girdi mi, kahvede oturanlara,

— İlerleyelim... dermiş.

Kahvedekiler de ona,

— İlerlemeli... derlermiş.

O da cevap olarak,

— Nasıl ilerlemeli?.. diye sorarmış.

Kocalar her sabah evlerinden çıkıp işlerine giderlerken, karılarına,

— Yükselelim!.. derlermiş.

Kadınlar da kocalarına,

— Yükselmeli... deyince, kocalar ellerini sallayaark,

— Nasıl yükselmeli... der, merdivenden inerlermiş.

Çocuklar gece yatacakları zaman, analarına,

— Anneciğim, kalkınalım!.. derlermiş.

Anneler de,

— Kalkınmalı yavrucuğum... deyince çocuklar,

— Nasıl kalkınmalı, anneciğim?.. der, annelerini, babalarını öpüp yataklarına yatarlarmış.

O ülkede yaşayanlar yıllar yılı bu sözleri dillerinden hiç düşürmemişler. Gel zaman, git zaman, o ülkeden üç kişi, başka ülkelere gidip, oraları dolaşmış, sonra yurtlarına dönmüşler. Bunlardan birisi,

— Ben, demiş, gittiğim yerlerde yeni bişey öğrendim.

Yurttaşları,

— Nedir?.. diye sormuşlar.

O da şöyle demiş:

— Nasıl ilerlemeli diye sormakla olmaz, nasıl ilerleneceğini düşünmeli... İşte bunu öğrendim.

— Doğru, demişler, sormakla olmaz, nasıl ilerleneceğini düşünmeli.

İkincisi,

— Ben de yeni bişey öğrendim... demiş.

— Nedir?.. diye sormuşlar.

— Nasıl yükselelim, diye sorup durmakla yükselinmez, nasıl yükselineceğini düşünmeli...

Yurttaşları,

— Doğru, demişler, nasıl yükselmeli diye sormakla olmaz, nasıl yükselineceğini düşünmeli...

Üçüncü gezgin,

— Benim de öğrendiğim yeni bişey var, demiş, nasıl kalkınalım, diye sorup durmakla kalkınılmaz, nasıl kalkınılacağını düşünmeli. Benim öğrendiğim de işte bu...

Yurttaşları,

— Çok doğru, demişler, nasıl kalkınılacağını düşünmeli...

O günden sonra ülkede kimse birbirine, «Nasılsınız, iyi misiniz?» diye sormaz, karşılığında da kimse, «Teşekkür ederim» demezmiş. Bunun yerine, birbirini gören arkadaşlar şöyle konuşurlarmış:

— İlerleyelim, ilerleyelim...

— İlerlemeli, doğru, ilerlemeli...

— İlerlemeli demekle olmdaz, nasıl ilerlemeli?

— Nasıl ilerlemeli?

— Nasıl ilerlemeli demekle ilerlenmez, nasıl ilerleneceğini düşünmeli...

Komşu kadınlar pencereden başlarını çıkarır, birbirleriyle şöyle konuşurlarmış:

— Hu komşu, yükselelim.

— Yükselmeli, yükselmeli...

— Yükselmeli demekle olmaz, nasıl yükselmeli diye sormalı.

— Sormakla da olmaz, nasıl yükseleneceğini düşünmeli...

Öğretmenler her sabah dershaneye girince çocuklara,

— Kalkınalım, kalkınalım çocuklar!.. dermiş.

Çocuklar da,

— Kalkınmalı öğretmenim, kalkınmalı... derlermiş.

— Kalkınmalı demekle olmaz, kalkınmalı ama nasıl kalkınmalı?.. deyince öğrenciler,

— Nasıl kalkınmalı diye sorup durmakla olmaz, nasıl kalkınılacağını düşünmeli öğretmenim... derler, bu selam töreninden sonra öğretmen derse başlarmış.

Gel zaman git zaman, o ülkeden üç kişi...

Eeee, bu masal hep böyle tekerleme mi? Sonu yok mu bu masalın?.. Var... Sonu neyse onu söyle! Bu masalın sonu, bütün masalların sonu gibi yine tekerleme: Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevete...

BİZ İNSANLAR

Çok eskiden, çok yeniden, ileriden, geriden, öteyandan, beriden, dünden yarından, hem ben doğmadan önce, hem ben öldükten sonra, yeryüzünün bir yerinde bir kent vardı, bu kentteki evlerden bir ev vardı. Bu masalı okuyanlar, anlatanlar, dinleyenler, hangi yüzyılda, hangi ülkede yaşıyorlarsa, sözünü ettiğimiz bu kent de o yüzyılda vardı. O ülkede kurulmuştu. Benden önce bu masalı okumuş olanlar benden sonra okuyacak olanlar hangi dili konuşuyorlarsa, o kentte yaşayanlar da o dili konuşuyorlardı.

Her ne olduysa bir sabah saat sekizde o evdeki erkek uyanınca oldu. Adam yatağının içinde, gözlerini oğuşturarak uyandı, gerindi. Bir de baktı ki, başını koyduğu yastıkta korkunç bir baş daha var. Bu baş, ne insan başı, ne hayvan başıydı. Bu, görülmedik, duyulmadık bir canavar başıydı. İri manda gözleri alnının üstünde oyulmuştu. Domuz burnundan körük açılır kapanır gibi soluyordu. Kulakları, eşek kulağıydı. Yüz kere büyümüş bir kartal pençesiyle, bir köpek kuyruğu, yorganın altından dışarı çıkmıştı.

Oysa erkek, akşam bu yatağa karısıyla birlikte girmişti. Otuz yıldır bölüştüğü yastığı yine dün gece karısıyla bölüşmüştü.

Adam gözlerini açıp da koynunda korkunç bir canavarın yattığını görünce, iki kolunu açıp kendini, arkasındaki duvara atarak, sesi çıkabildiğince bağırdı. Uyuyan canavar bu sesten sıçradı.

— Ne oluyorsun kocacığım?.. diye sordu.

Canavar, insan gibi konuşuyordu. Hem de sesi, karısının sesiydi. Yalnız, karısının sesi, her zamankinden daha yumuşak, daha tatlıydı, çok daha güzeldi.

Canavarın, karısının sesiyle konuştuğunu duyan adam, don-gömlek yataktan fırladı. Odanın köşesine kaçıp büzüldü. Üzerinde pembe jarseden bir kombinezon olan canavar da yataktan kalktı. Bu, canavar, değil, bir dev anasıydı. İki memesini, iki boş un çuvalı gibi, omuzlarına atmıştı. Saçları, cadı karıların saçları gibi baca süpürgesine benziyordu. Korkudan titreyen adama doğru sağ pençesini uzatıp,

— Neyin var kocacığım, neyin var?.. diye sordu.

Ah, ne de tatlı, içe işleyen bir sesi vardı bu dev anasının... Adam bu korkunç dev anasını görmemek için, iki elini yüzüne kapayıp, çığlıkçığlığa bağırmaya başladı.

Birden yatak odasının kapısı açıldı. İçeriye üç yabancı yaratık girdi. Bunlar iki insan ayağı üzerine kalkmış, üç boa yılanına benziyordu. Derileri pul puldu. Ama tam yılan da değildi bunlar. Tüylü uzun kulakları vardı.

Birinin kıtık kıtık saçları omuzlarına dökülmüştü.

Adam üç yabancı yarağıtı görünce gözleri yuvalarından uğrayarak,

— Yetişin!.. diye sesi çıktığınca bağırdı.

Kıtık saçlı olanlardan biri,

— Babacığım, babacığım... diye adama doğru uzanıyordu.

Sonra üçü birden,

— Baba, babacığım... Neyin var?.. diye adama sokuldular.

Adam korku ve şaşkınlık içindeydi. Yılan, katır, insan karışığı bu üç yabansı yaratık, tıpkı kendi çocuklarının sesiyle konuşuyorlardı.

Adam kendini kapıya doğru atarak,

— Annee!... diye bağırdı.

Yaşı seksen sularında bir annesi vardı. İçeriki odadan,

— Ne var oğlum?.. diye annesinin sesi geldi.

Adam, sesin geldiği kapıyı açınsa az kalsın oraya düşüp bayılacaktı. İçerde insan suratlı, uyuz inek gövdeli, yaralar içinde bir canlı yaratık vardı.

— Ne var oğlum?..

Ağzı ensesinden açılmış, burnu alnının ortasında duran inek gövdeli canlı, tıpkı, annesinin sesiyle konuşuyordu.

Adam koşup elbiselerini giymeye gitti. O elbiselerini çabuk çabuk giyinirken, dev anası, üç yılana benzer yaratık, bir de bu ineksi canlı, dört yanını çevirmişler,

— Söylesene canım, neyin var?.. diye soruyorlardı.

Dev anası kılığındaki,

— Neden bize öyle korkulu korkulu bakıyorsun?.. diye sordu.

Kıtık saçlı yılan bozması da,

— Babacığım, neden titriyorsun?.. diye sordu.

Adam,

— Çekilin, gidin!. diye bağırdı.

Kendini sokağa dar attı. Ama ne o? Sokakta da o günedek hiç görmediği yabansı yabansı yaratıklar vardı. Bunlar ne tam bir hayvan, ne de tam bir insandı. Fil vücudunun üstüne bir gergedan başı gelmiş oturmuş. Orangutan yüzlü, deve gövdeli yaratıklar. İnek kadar şişmiş, löp löp sıçrayan insan başlı kurbağalar. Sokakları işte bunlar doldurmuştu. Yeryüzünün bütün hayvanlar bahçesi boşalsa yine böyle olmazdı. Çünkü bunlar hayvan da değillerdi.

Adam büyük korku içinde, elleri başında, sokaklarda koşmaya başladı. Ama bu iğrenç, bu korkunç yaratıklar arasından bitürlü kurtulamıyordu. Koştu, soluğu kesilenedek koştu. Çalıştığı dairenin merdivenlerinden çıktı. Daireyi de bu iğrenç yabansı yaratıklar doldurmuştu. Odasına kendini attı. Masasının başına geçip sandalyesine oturdu. Zile basıp odacıyı çağırdı. İki insan ayağı üstünde köpek başlı bir hindi içeri girip,

— Buyurun efendim... dedi.

Adam,

— Çıldıracağım, çıldıracağım!.. diye bağırdı.

İçeri giren hindimsi yaratık,

— Neden efendim, bişeye mi canınız sıkıldı?.. diye sordu.

Bu ses, çok iyi tanıdığı, her zamanki odacısının sesiydi. Görmemek için gözlerini kapayarak,

— Çabuk, bana Bayan F...yi çağırın!. dedi.

— Başüstüne!

Bayan F, adamın deli gibi sevdiği, bu dairenin daktilosuydu. Güzellikte üstüne olmayan bir kızdı. Biraz sonra kapı açıldı. İçeriye derisi yapış yapış ıslak bir fok balığı girdi. Ama dört tane köpek ayağı, arkasında da çok büyük, yılandan uzun bir kuyruğu vardı.

Adam bunu görünce elini yüzüne kapayıp,

— Sen kimsin?.. diye bağırdı.

Fokumsu yaratık,

— Beni istemişsiniz... dedi.

Çılgına dönen adam kapıdan fırlayıp Genel Müdürün odasına daldı. Masada, başka bir iğrenç canavar oturuyordu.

Ters yüzü döndü,

— Yoksa düş mü görüyorum, düş mü görüyorum? Uykuda mıyım?.. diye söylendi.

Kendini sokağa attı. Yine o canavarlar, o yabansı yaratıklar, devleşmiş örümcekler, fil iriliğinde çıyanlar, insan kafalı akrepler, kaz ayakları üstünde timsahlar...

Adam,

— Kurtarın beni, kurtarın beni!. diye bağırarak sokaklarda çılgınca koşmaya, çırpınarak kendini ordan oraya atmaya başladı. Koştukça koşuyor, bağırdıkça bağırıyordu.

Onu böyle bağırıp koşarken gören bütün yabansı yaratıklar ardına düşmüşlerdi. Ada-

mı yakalamak için kovalamaya başlamışlardı. Adam kaçıyordu. Önüne bir sırtlan çıkıyor, adam yakalanmamak için ona bir şaşırtmaca verip yine kaçıyordu. Bir yaban domuzu çelme atıyor, yuvarlanan adam yerden fırlayıp yine kaçıyordu. Biyandan da,

— Beni kurtarın! Yetişin!.. diye bağırıyordu.

Kentin sokaklarında bu kovalamaca saatlerce sürdü. En sonunda adamı, yorgun, bitik bir durumda bir çıkmaz sokaktaki cukurda kıstırdılar. Yanını yöresini kuşatan insan-hayvan kırması azmanlar,

— Vah vah, çıldırmış zavallı!.. diye söyleniyorlardı.

Adamı elini kolunu, ayaklarını iplerle sıkıca bağladılar... Bu da yetmedi. Ayrıca eline kelepçe, ayaklarına zincir vurdular, bir arabaya atıp, büyük bir yapı önüne getirdiler. Kapıda «Akıl Hastalıkları Hastanesi» yazılıydı. Adamı içeri sokup kapısında «Baştabip» yazılı bir odaya aldılar. Adam,

— Beni kurtarın... Bir insanoğlu yok mu? Beni kurtarın!.. diye inliyordu.

İçeriye, üstünde ak doktor gömleği olan korkunç yüzlü, deve ayaklı, yengeç gövdeli bir yaratık girdi.

— Çözün!.. dedi.

Adamı, iplerinden, zincirlerinden çözdüler. Adam, sırtını odadakilere dönüp başını dizlerine kapadı. Ak gömlekli yaratık, yumuşak bir sesle,

— Neyiniz var?.. diye sordu.

Büzülüp kalmış olan adam, başını dizlerinden kaldırmadan,

— Hiçbişeyim yok!.. dedi.

— Neden bana bakmıyorsun?

Adam, bu sabah gözünü açtıktan sonra başına gelenleri anlattı, sonra da,

— İnsanlar nerde, insanlar nerde? Ben insan arıyorum!.. diye inledi.

Ak gömlekliden gülmeye benzer bir ses çıktı,

— Anladım, anladım dedi, sizi çabuk tedavi edeceğim.

Bunu söyledikten sonra yanındakilerden koca bir kaplumbağaya,

— Kızım, BEN aynasını getirin!.. dedi.

Kocaman, domuz-sırtlan karışığı iki yaratık büyük bir ayna getirdi. Ak gömlekli, büzülmüş, gözleri yummuş oturan adama,

— Karşıdaki aynaya bakınız!.. dedi.

Adam, karşısındaki aynaya baktı. Aynada, bu sabah gözünü açtığından beri gördüklerinden çok daha korkunç, çok daha iğrenç bir hayal vardı. Bu bir yaralı insan suratıydı. Yaralardan kanlar, irinler akıyordu. Dişleri uzamış, ikisi çenesinden aşağı sarkmıştı. Eşek kulakları, fincan iriliğinde patlak gözleri, tepesinde dallı boynuzları vardı. Derisi pul pul, gövdesi çok irileşmiş zehir yeşili renkli bir kertenkeleydi.

Adam, gördüğü bu çok iğrenç, korkunç hayal karşısında korkudan haykırdı, sonra da yere düşüp bayıldı. Bir süre baygın yattıktan sonra, gözlerini açıp, yorgun bir sesle,

— Ben neredeyim?.. diye sordu.

Ak gömlekli doktor,

— Burdasınız, hastanede, dedi, nasılsınız, iyi misiniz?

Adam gülümseyerek,

— Teşekkür ederim doktor bey, çok iyiyim... dedi.

Doktor,

— Bundan sonra aradığınızı bulmak için, kendinize bakın!.. dedi.

Doktorun yanında iki güzel asistan kız vardı. Adam onlara da teşekkür edip ordan ayrıldı. Yollarda, her zamanki insanlar vardı. Akşamadek dairesinde çalıştı. Sonra evine gitti. Karısına,

— Nasılsın karıcığım?.. dedi.

Karısı,

— Günaydın dedi, bu sabah çok uyudun... Kahvaltı hazır, seni bekliyoruz.

Yataktan kalkan adam yıkandı, sonra çocuklarını öptü. İçerden bir ses duyuldu:

— Nasılsın oğlum?

Adam cevap verdi:

— İyiyim anneciğim. Sen de iyisin ya?

BU BAŞKA KURT MASALI

Bir zamanlar doğu ile batı kavşağında, kuzeye yaklaşık, güneye ırak bir yerde bir çobanla sürüsü, bir de bikaç çoban köpeği yaşamaktaydı.

Bu yerin suları içimli, dağı-ovası biçimli, havası ılımlı, toprağı verimli, yeri-göğü alımlıydı. Gel gör, çoban başka çobanlara hiç benzemezdi. Acıma nedir bilmez, ah'tan of'tan anlamaz, kıyıcı bir çobandı. Elinde kaval yerine düdük, bir de ucu topuzlu sopa taşırdı. Sütünü sağıp, yününü kırkıp, bağırsağını satıp, gübresini alıp, derisini yüzün, etini yiyip, kemiğini kullanıp, iliğini sömürüp, her neleri varsa hepsinden yararlandığı, onların yüzünden geçindiği koyunları hiç sevmez, onlara hiç acımazdı.

Sabah, öğle, akşam, üç öğün kuzulu koyunları sağar, ne kadar süt alsa yine az bulur, gözü doymazdı. Koyunları, memelerinden kan gelesiye sağardı. Can acısından gözlerinden yaş memelerinden kan gelen koyunlar acı acı meleyince, kıyıcı çoban topuzu başlarına, kamçıyı sırtlarına indirir,

— Deriniz pörsüyüp, içiniz boşalasıya sizi sağacağım alçaklar!.. diye bağırırdı.

Düdüğü ağzından, kamçısı, topuzu elinden düşmeyen kıyıcı çoban, otuz kiloluk koyundan her sağışta kırk kilo süt almak isterdi.

Koyunlar, çobanın canavarlığına dayanamıyor, gündengüne kırılıyorlardı. Sürüdeki koyunlar azaldıkça azalıyordu. Ölenler kurtuluyor, geride kalanlar ölenlerin suçlarını çekmek zorunda kalıyorlardı. Çünkü çoban, zulmüne dayanamayıp ölen her koyunla kaybettiği gelirini sağ kalan koyunlardan çıkarmak istiyordu. Bu gidişle elinde tek koyun kalsa, bütün bir sürünün sütünü, yününü o tek koyun vermek zorunda kalacaktı.

Sürüde koyunlar azala eksile, çobanın pek az koyunu kalmıştı. Bunlardan da, eskisinden az süt, az yapağı, az gübre aldığı için çoban kızıyor, çıldırıyor, sinirleniyor, deliriyordu.

Sürüden artakalan koyunları, sopa elinde, köpekleri önünde dağ-bayır kovalayıp duruyordu. Koyunlar arasında bir de kuzu vardı. Çoban bu cılız kuzuyu da sağıp ondan yirmi mandalık süt çıkarmak isterdi. En çok kızdığı da bu kuzuydu. Çünkü kuzudan, kuzu olduğu için, bir damla süt bile alamıyordu.

Bigün çoban öylesine kızdı ki, kuzuyu döve döve ve önüne katıp kovaladı. Kuzucuk koşamıyordu. Yediği dayaklara dayanamayıp, çobana koyun diliyle şöyle dedi:

— Sayın çobanım, ben bir kuzuyum. Ayaklarım koşmak için değil, yürümek içindir. Koyunlar koşamaz... Yalvarırım, beni dövme artık, kovalama...

Çoban anlamıyordu. Zulmüne dayanamayıp ölen koyunları kendisine ihanet etmişler sanıyor.

— Alçaklar! Onları bu kadar korudum da en sonunda bana kötülük olsun diye öldüler, ihanet ettiler... diye bağırıyordu.

Onların intikamını da zavallı kuzudan çıkarmaya çalışıyordu.

Kıyıcı çobanın topuzundan, sopasından kaçıp kurtulmak için taşlı dağlarda, kayalık bayırlarda koşa koşa kuzunun ayaklarının yavaş, yavaş, gündengüne biçimi değişti. Bacakları uzadı, inceldi. Böyle olunca eskisinden daha çok koşup kaçmaya başladı. Ama çoban onun kuyruğunu bırakmıyordu. Kuzuzuk çobanın sopasından kurtulmak için daha çok, daha hızlı koşmak zorunda kalıyordu. Dişli kayalarda sürtüle sürtüle tırnakları koptu, bunların yerine uçları çengel çengel sivri başka türlü tırnaklar çıkmaya başladı. Artık bunlar tırnak değil, pençeydi.

Çoban bitürlü hıncını dindiremiyordu. Kuzucuk meliyordu:

— Sayın çobanım, ben bir kuzuyum, neden bunu anlamak istemiyorsun? Ben kuzuyum, başka şey olamam...

Çoban bu melemeleri anlamıyordu. Koşmaktan, kaçmaktan, kuzudan karnı içeri çekilmiş, boyu da uzamıştı. Gitgide yünleri de dökülüyordu. En sonunda derisinde hiç yün kalmadı. Yünlerin yerinde boz kahverengi kısacık tüyler çıkmaya başladı.

Artık çoban, kuzunun arkasından yetişemiyordu. Yalnız çoban değil, köpekler de kuzuya yetişemez olmuşlardı.

Çoban, kovalaya kovalaya kuzuyu bir dar vere sıkıştırıp orada dövüyordu. Kuzu meliyordu:

— Sayın çobanım, ben bir kuzuyum. Kuzudan başka bişey değilim.

Kızgınlıktan ağzı köpüren çoban bu mele-

meleri anlamıyordu.

Kuzu, arkasından çobanla köpeklerin geldiklerini duyabilme kiçin kulaklarını havaya dikmeye çalıştı. Uğraşa uğraşa kuzu kulakları, her yana çevrilebilen, dik, sivri kulaklar oldu. Bu kulaklarda, ayak seslerini uzaktan duyup hemen kaçıyordu. Neye yarar, ne yapsa çobanın elinden kurtulamıyordu. Çünkü çoban, gözleri karanlıkta görmediği için kuzucuğu geceleyin kıstırıp dövüyordu. Kuzucuk meleyerek ağlıyordu:

— Benim sayın çobanım, Ben bir kuzuyum. Beni kuzudan başka bişey yapmak için uğraşma!

Çoban anlamıyordu. Kuzucuk, dayak korkusundan geceleri uyuyamaz oldu. Karanlıkta gözlerini dört açtı. Böyle gözlerini açа açа gözleri büyüdü, alev alev ışıldamaya başladı. Kuzunun fıldır fıldır dönen iki kibrit alevi kadar parlak gözleri artık geceleri de görmeye başlamıştı.

Koşarken kuyruğu ağır geliyordu. Bu kuyruk da olmasa çoban onu hiç yakalayamayacaktı. En sonunda kamçı biçimi bir kuyruk oldu. Kuzu, kamçı kuyruğunu havaya dikip, gittikçe uzayan boynunu gerip öyle kaçıyordu. Ama ne yapsa çobanın elinden kurtulamıyordu. Çoban, arkasından taşlar fırlatıyordu. Kuzu meliyordu:

— Sayın çobanım, ben bir kuzuyum. Kuzu olarak doğdum, koyun olarak ölmek istiyorum. Neden, niçin, ne yapmak için, beni zorluyorsun?

Çoban anlamıyordu. Kuzu, kıstırıldığı kuytuda kendini dayaktan korumak için, pençesindeki tırnaklarla çobana saldırmaya başladı. Elleri sıyrılan çoban büsbütün kızdı. Kuzu, dişlerini de kullanmak zorunda kaldı. Yavan çenesiyle dişlerini istediği gibi kullanamıyordu. Günlerce uğraşmadan sonra kuzunun önce çenesi, sonra dişleri uzamaya başladı. Daha sonra da yavaş yavaş dili uzadı. Meliyordu. Ama sesi, eski kuzu sesi değildi. Çünkü melemekten, yalvarmaktan sesi kalınlaşmış, boğuklaşmıştı.

Çoban, köpeklerini kuzuya saldırtıyordu. Köpekler artık eskisi gibi kuzuyla başedemez olmuşlardı. Kuzu, köpeklerden birini bir pençede yere yıkarken, öbürünü boynundan ısırıp biyana atıyordu.

Hırsından çılgına dönen çoban, kuzuyu kaçamayacağı bir yere sıkıştırıp yine dövmekteydi. Kuzu hırıltılı bir sesle,

— Yapma çoban, etme çoban, bu işin sonu kötüye varacak... demeye başlamıştı.

Anlamadığı bu yalvarmalar çobanı büsbütün çileden çıkarıyordu.

Bir kış sabahıydı. Çoban her zamanki gibi erkenden uyandı. Her taraf kalın karla örtülmüştü. Çoban koca sürüden elinde kalan birkaç koyunu sağıp, her koyundan on inek sütü çıkarmak için eline ucu topuzlu sopasını aldı. Ağıla gidecekti. Dışarı çıktı. Bir de baktı, karların üstü kırmızı kırmızı kan lekeleri... Saağ sola bakındı. Parçalanmış koyun cesetleri gördü. Bütün koyunları boğulmuş, parçalanmıştı. O koca sürüden tek koyun kalmamıştı.

Çoban, bir elini alnına siper edip uzaklara bakınca, kuzuyu gördü. Kuzu, ön bacaklarını ileri uzatıp iri gövdesiyle karların üstüne boylu boyunca yatmıştı. Uzun diliyle yalanıyor, çenesinden sızan kanları temizliyordu.

İki çoban köpeği de kuzunun iki yanında cansız yatıyorlardı.

Kuzu yatığı yerden doğruldu, çobana doğru yavaş yavaş yürüdü. Hırlıyordu.

Korkudan titreyen çoban geri geri giderken,

— Kuzu, kuzum, güzel kuzum!., diye kekeledi.

Kuzu hırladı:

— Ben kuzu değilim artık!..

Çoban yine,

— Kuzu, kuzu, kuzum, güzel kuzum!.. diye kekeledi.

Kuzu,

— Eskiden kuzuydum, sayende kurt oldum!.. diye hırladı.

— Sen benim sevimli, uysal, minik kuzumsun...

Kuzu hırıltıyla,

— Artık çok geç sayın çoban... diyerek çobanın üstüne atıldı.

Çoban kaçmak istedi, ama kurtlaşan kuzunun pençesinden kurtulamadı. Sivri dişlerini çobanın gırtlağına geçirdi. Karlar kıpkırmızı, sıcak kanı emdi.

Yolu oraya düşenlerden bu yazıyı okumasını bilenler, karlar üstündeki kırmızı yazıyı okuyup kuzu ile çobanın serüvenini öğrendiler. İnsanlar yüzyıllardan beri bu kurt masalını kuşaktan kuşağa anlatıp dururlar.

PALDIR KÜLDÜR

Bu bilinen dünya üzerinde yaşayanların bilmedikleri bir başka dünya daha varmış. O bilinmeyen başka dünyanın altı kıtası ile, o altı kıtada yaşayanların bilmedikleri bir de yedinci kıta varmış. Bu bilinmeyen yedinci kıtada yaşayanların, o kıta içinde bilmedikleri bir memleket varmış. İşte bu bilinmeyen dünyanın, bilinmeyen kıtasındaki bilinmeyen memleketin bilinmeyen insanları, bilinmeyen bir zamandan beri kendikendilerine yaşar dururlarmış.

Günün birinde bilinen bu dünyadan bitakım adamlar, o bilinmeyen dünyadaki bilinmeyen kıtanın bilinmeyen memleketine gitmişler. Orada yaşayanlara şöyle demişler:

— Ey bilinmeyen dünyanın bilinmeyen kıtasının bilinmeyen memleketinin bilinmeyen zamandan beri yaşayan bilinmeyen insanları! Bizler, bilinen dünyanın bilinen kıtasındaki memleketin bilinen zamanından beri bilinen insanlarıyız. Görüyoruz ki sizler çok gerikalmışsıız. Nasıl olup bu kadar geri kaldığınıza çok şaştık.

Bilinmeyen dünyanın bilinmeyen kıtasının bilinmeyen memleketinin bilinmeyen insanları bu sözlere çok kızıp,

— Hayır, demişler, biz gerikalmış bir memleket değiliz.

Bilinen dünyadan gelenler,

— Gerikalmamış olduğunuz nerden belli?.. diye sormuşlar.

Bilinen dünyadan gelenler de,

— Ben bin yıl önceki insanlar da balık avlıyorlardı... demiş.

Bilinmeyen insanlar,

— Ama, demişler, biz hayvancılık da yapıyoruz. Koyun sürülerimiz var, inek besliyoruz. Süt sağıyoruz. Yoğurt yapıyoruz.

Bilinen insanlar,

— Dörtbin yıl önce yaşayanlar da bu söylediklerinizi yapıyorlardı, demişler.

Bilinmeyen dünyanın bilinmeyen insanları,

— Ama, demişler, biz tarım da yapıyoruz. Ekip biçiyoruz. Ekin yetiştiriyoruz, çiftçilik yapıyoruz.

Bilinen dünyanın insanları,

— Bu dediklerıniz de üçbin yıldan beri yapılmaktadır.

Bilinmeyen dünyanın insanları,

— Biz, demişler, pamuk da yetiştiriyoruz. Tütün de ekiyoruz. Pancar da dikiyoruz. Fındık da topluyoruz.

Bilinen insanlar,

— Bütün bunlar ikibin yıldan beri yapılagelmekte olan işlerdir... demişler.

İşte o zaman, bilinmeyen dünyanın bilinmeyen kıtasının bilinmeyen memleketinin bilinmeyen insanları bir telaştır almış. Birbirlerine,

— Yoksa biz sahiden geri kalmış, gelişmemiş bir memleket miyiz?.. diye sormuşlar.

Kendi sorularına yine kendileri şöyle cevap vermişler:

— Besbelli öyle olacağız.

Bilinen dünyanın insanlarına,

— Peki, ne yapalım da gelişelim? Gelişmek için ne yapmak gereklidir?.. diye sormuşlar.

Bilinen dünyanın bilinen kıtasının bilinen memleketinin bilinen insanları da,

— Gelin, bizim memleketimize bakın. Biz ne yapmışsak siz de öyle yapın. Bizim ne yaparak geliştiğimizi görün!.. demişler.

Bu sözlere akılları yatmış. Bilinmeyen dünyanın bilinmeyen kıtasının bilinmeyen memleketinin bilinmeyen insanları, bilinen dünyanı bilinen kıtasındaki bilinen memleketlerine gitmişler, oralarda bilinen insanların neler yaptıklarına iyice bakıp, onları öğrenmişler. Sonra kendi memleketlerine dönmüşler. İlk dönenler,

— Biz anladık, demişler, onlarda makine var...

İkinci gelenler,

— Neden ilerlediklerini öğrendik, makine yapmışlar da ondan... demişler.

Bilinen dünyadan gelenlerin hepsi de böyle söylüyorlarmış:

— Makine...

— Gelişmemiz için makine yapmalıyız...

— Makine yapmazsak ilerleyemeyiz.

Bu düşüncede hepsi birlik olunca,

— Öyleyse biz de makine yapalım... demişler.

Memleketin her yanına tellallar çıkartıp bağırtmışlar:

— Bilinen dünyadaki makineleri görenler, makine yapmasını bilenler gelsinler. Memle-

ketimizde makine yapılacaktır!

O memleketin dört biyanından makineyi gören, bilen ne kadar insan varsa hepsi toplanmışlar. Onlara,

— Her ne isterseniz emrinizde, her ne dilerseniz hazır. Yeter ki makine yapın da memleketimiz gelişsin... demişler.

Makine yapılmaya başlanmış. Yapılmış, yapılmış, yıllarca çalışdıktan sonra makineyi yapanlar, yaptıkları makineye uzaktan yakından, yandan, önden, arkadan, üstten iyice bakıp,

— Acaba oldu mu?.. diye birbirlerine sormuşlar.

Bilinen dünyanın bilinen kıtasındaki bilinen memleketinde makineleri görmüş olanlar,

— Olmuş, olmuş... Tıpkı oralarda gördüğümüz makinelere benziyor işte... demişler.

Bundan sonra bütün memlekete,

— Makine yapıldı, filan günü açılış töreni var, herkes gelsin, yaptığımız makineyi görsün... diye ilan etmişler.

Yer yerinden oynamış. Herkes makineyi görmeye gelmiş. O memleketin büyüklerinden biri,

— Artık makinemizi de yaptık, bundan sonra gelişeceğiz... demiş.

Bilinen dünyadaki makineleri görenlerden biri,

— Bu, demiş, makine olmaya makine ama, bana bir eksiği varmış gibi geliyor. Benim bilinen dünyanın bilinen memleketlerinde gördüğüm makinelerin, aklımda kaldığına göre, çarkları vardı. Bunun çarkları yok.

— Evet, evet, demişler, çok doğru. Gördüğümüz makinelerin çarkları da vardı. Bunun yok. Hemen buna çarklar da yapılsın.

Bu emir üzerine işçiler, ustalar çalışmaya başlamışlar. Bir sürü çarklar yapıp, kurdukları makinenin orasına burasına yerleştirmişler. Ama çarkları az bulup, daha da çoğaltmışlar. Böylece makine koskocaman bişey olmuş.

Yeniden çalışmaya başlanmış. Küçüklü büyüklü miller yapıp, makinenin orasına burasına, boş buldukları yerlerine yerleştirmişler. Yıllarca yapılan miller eklene eklene makine öyle büyümüş ki, kurulduğu şehre sığmaz olmuş. Bu iş bitince toplar atılıp makinenin tamamlandığı ilan edilmiş. Memleket halkı bayram yaparak makineyi görmeye gelmiş. Büyüklerden biri,

— Hah, demiş, makine işte böyle olur. Hem de çok büyük bir makine yaptık.

Aralarından biri,

— Makine güzel olmaya güzel ama, demiş, bana bu makinelerin bir eksiği varmış gibi geliyor. Bizim gördüğümüz makinelerin silindirler yok muydu?

Öbürleri,

— Evet, evet, demişler, iyi ki htırlattın. Az kalsın silindirsiz makine yapacaktık da, boşuboşuna gelişeceğiz diye bekleyip duracaktık. Hemen bu makineye silindirler yapılsın.

Başlamışlar silindirler yapmaya. Yıllar yılı silindir yapıp makineye takmışlar. Makine de büyümüş büyümüş, o memleketin üçte birini kaplamış, ama sonunda her görenin «Aman ne güzel» dediği büyük bir makine olmuş.

O memleketin yaşlısı, genci, hastası, sağlamı, çocuğu, büyüğü makineyi görmeye gelmiş. Memleketin büyükleri,

— Çok güzel! demişler, çok... Makine dediğin işte böyle olur.

Ama içlerinden biri,

— Acaba ben yanlış mı hatırlıyourm, demiş, benim aklımda kaldığına göre, bizim gördüğümüz makinelerde kazan, ocak gibi şeyler de vardı.

Büyüklerden biri,

— Yaa, sahi, demiş, ben de demindenberi bu makinenin bir eksiği var ama, acaba nedir? diye düşünüp duruyordum. Öyle ya, buna kaznlar, ocaklar da ister. Hiç kazansız, ocaksız makine olur mu? Hemen buna kazan, ocak, pota yapılsın.

«Başüstüne» deyip işe koyulmuşlar. Kazanlar yapmışlar, ocaklar yapmışlar... Yıllarca çalıştıktan sonra makinenin her yeri, her yanı kazan, ocak dolunca,

— Kazan, ocak koyacak yer kalmadı, herhalde artık olmuştur... diye büyüklere haber vermişler.

Yine halk sevinç içinde toplanmış. Alkışlar arasında gelen memleketin büyükleri makineyi görünce,

— Hah, demişler, işte makine diye buna denir. Artık gelişmememiz için hiçbir neden kalmadı. Makine de oldu.

Ordan biri,

— Size bu makinede bişey eksikmiş gibi gelmiyor mu? demiş, bizim gördüğümüz makinelerin kasnak diye bişeyleri vardı. Hani bunun kasnakları?

Bunu duyan öbürleri,

— Hay Allah iyiliğini versin, demişler, yahu az kalsın unutacaktık da kasnaksız makine yapacaktık. Gördün mü sen işi... Hemen kasnaklar yapılıp makineye takılsın.

Yıllarca çalışıp irili ufaklı kasnaklar yapılmış, makineye takılmış. Ama makine de öyle büyümüş, öyle büyümüş ki, o memleketin yarısından çoğunu kaplamış.

Kasnaklar da takılınca memlekette görülmemiş bir bayram başlamış. Davullar, zurnalar çalınarak makineyi görmeye gelmişler. Memleketin büyükleri memleketin yarısından çoğunu kaplayan makineyi görünce,

— Oh, hele şükür, en sonunda şu makineyi yaptık ya, artık hiç korkmayın, gelişiriz... demişler.

Ama yine içlerinden birisi çıkıp,

— İyice hatırlamıyorum ama, demiş, bana gördüğümüz makinelerde başka bişey daha varmış gibi geliyor. Hah, tamam, aklıma geldi, boru boru... Hani bu makinenin boruları? Borusuz makine olur mu? Bizim gördüğümüz bütün makinelerin boruları vardı.

Öbürleri,

— Hay akılla yaşa, diye bağırmışlar, nasıl da unuttuk... Boru ya, boru... borusuz makine olur mu hiç? Az kalsın unutacaktık da, bu kadar zahmetimiz boşa gidecekti. Haydi, boruları da yapılsın makinenin...

İşe koyulmuşlar, geceli gündüzlü yıllarca çalışıp yaptıkları boruları, makinenin nerde boş bir deliği varsa orasına geçirmişler. Borular takıla takıla makine öyle büyümüş, öyle büyümüş ki, nerdeyse bütün memleketi koplayacakmış.

Halk koşa koşa bayram sevinci içinde makineyi görmeye gelmiş. Büyükler makineye bakıp bakıp,

— Artık tamam, demişler, hiçbir eksiği yok... Makineyi yaptık ya, artık gelişiriz.

Bu sırada içlerinden biri,

— Bana yine bir eksiği varmış gibi geliyor, demiş.

Öbür büyükler,

— Olamaz, demişler, makine nerdeyse memlekete sığmayacak kadar büyüdü. Böyle bir makinenin ne eksiği olabilirmiş? Durup dururken fesatlık sokup aklımızı karıştırma...

Karşı koyan,

— Siz ne derseniz deyin, demiş, bu makinede bir eksiklik var. Bizim gördüğümüz makineler paldır küldür, paldır küldür işlemiyorlar mıydı? Silindirler gidip geliyor, çarklar dönüyor, dişliler birbirine geçiyor, kasnaklar fır fır dolanıyor, kazan kaynıyor, ocak yanıyor, miller girip çıkıyor, kollar kalkıp iniyor bir gürültü patırtıdır gidiyordu. Oysa bu bizim makinenin sesi soluğu çıkmıyor.

Öbürleri düşünmüşler, düşünmüşler, sonra,

— Gerçekten öyleydi, demişler, gördüğümüz makineler paldır küldür, paldır küldür gürültü çıkarıyordu. Çemberler, kayışlar, volanlar dönüp duruyordu. Demek biz makineyi yapmasına yaptık da, şimdi iş patırtısına gürültüsüne kaldı. Ha gayret, onu da yapalım, olsun bitsin...

Yıllar yılı çalışmışlar, uğraşmışlar, ocakları yakıp, kazandaki suları kaynatmışlar. Milleri silindirlere, silindirleri dişlilere, dişlileri kollara, kolları kasnaklara, kasnakları borulara, boruları vidalara bağlamışlar. Uğraşa uğraşa en sonunda, çarklar dönüp, miller gidip gelmeye, volanlar çevrilmeye, kasnaklar işlemeye, borular ötmeye silindirler kaymaya, vidalar zangırdamaya başlamış. Bir gürültü bir patırtı ki, gürültüden patırtıdan yer-gök inim inim inlemeye başlamış. Bu gürültüyü duyanlar sevinçten gözyaşları dökerek makineyi görmeye koşmuşlar. Bütün memleket halkı makinenin çevresinde toplanmış. Bir şenliktir başlamış.

Memleketin büyükleri başarılarından böbürlenerek birbirlerine,

— İyice bakın, aklınıza başka bişey geliyor mu? Makinenin hiçbir eksiği kalmasın aman... demişler.

Kimsenin aklına bir eksik gelmemiş. Tıpkı tıpkısına gördükleri makine.

— Tamam, demişler, fazlası var, eksiği yok. Hiç eksiği olsa böyle zangır zangır işler miydi? Bizim makinemiz, onlarınkinden bile büyük. Şu sese bak, şu gürültüye bak! Makinemiz ne gürültü çıkarıyor...

Öbürleri de,

— Evet, demişler. makineyi yaptık kurduk ya, biz de artık gelişiriz. Bundan sonra bu makine hiç durmadan işlesin ki, biz de durmadan gelişelim...

Hiç durmadan makinenin ocağına odun atarlarmış. Ocak da hiç sönmez, makine de çalışırmış.

Makine işledikçe hergün biraz daha geliş-

tiklerinden sevinç içindelermiş. Ama bu büyük makine, memleketin yarısından çoğunu da kapladığı için artık eskisi gibi hayvan besleyemez olmuşlar. Ne olursa olsun,

— Makinemiz var ya, artık gelişiyoruz... diye sevinirlermiş.

Bilinen dünyanın bilinen kıtasındaki bilinen memleketin bilinen insanları, bigün yine bilinmeyen dünyanın bilinmeyen kıtasındaki bilinmeyen memleketine gelmişler, bilinmeyen insanları görmüşler. Onlara,

— Kulakları tırmalayan bu gürültü patırtı nedir?.. diye sormuşlar.

Onlar da,

— Makine işte, bizim yaptığımız makine... demişler, makine işledikçe biz de gelişiyoruz.

Bilinen dünyanın insanları,

— Gelişmek mi, hangi gelişmek... Siz eskisinden beter olmuşsunuz. Bu nasıl makine?.. diye sormuşlar.

Bilinmeyen dünyanın insanları,

— İşte tıpkı sizin makineniz gibi, demişler, hatta sizin makinenizden bile büyük... İşte boruları var, dişlileri var, çarkları var, vidaları var, kazanı, ocağı, volanı var, silindiri, herşeyi var, işliyor da...

Bilinen dünyanın bilinen kıtasındaki bilinen memleketin bilinen insanları,

— İyi ama, demişler, bu makine ne yapar, ne işe yarar, ne çıkarır, niçin çalışır?

Bilinmeyen dünyanın bilinmeyen kıtanın bilinmeyen memleketinin insanları,

— Ay bu makine bişey mi yapardı, bişey mi çıkarırdı?.. diye şaşırarak sormuşlar.

— Bişey yapmayan makineyi niçin yaptınız? Ne işe yarar?

Bilinmeyen memleketin bilinmeyen insanları,

— Çok doğru, demişler, makineyi yaptık ya, şimdi de makineye bişey yaptıralım.

Sonra kendikendilerine,

— Gürültü çıkarıyor ya, yeter bize, demişler, bak dinle: Paldır küldür, paldır küldür...

HUZUR ÜLKESİ

Eski yapıtlar üzerinde incelemeler yapan çok yaşlı bir bilgin vardı. Yürüyemeyecek denli yaşlıydı. Onu her sabah öğrencileri, dünyanın en zengin kitaplığı olan «Babibo Kitaplığı»na getirip bırakırlardı. Yaşlı bilgin burada akşama değin çalışır, sonra yine öğrencileri onu alır, evine götürürlerdi.

Yaşlı bilginin gözleri, yıllar yılı okumaktan yarı görür olmuştu. En iri harfli yazıları bile gözleri seçemediği için, yazıları büyüteçle okurdu. Kitapların üstüne kapanır, sanki sayfalar arasına akar giderdi.

Babibo Kitaplığı'nın yeraltı katında yüzyıllardan beri kimsenin el atmadığı çok eski çağlardan kalma kitaplar vardı. Yaşlı bilgin bu eski kitaplar üzerinde çalışmaktaydı.

Günlerden bigün bu bilgin, elyazması bir kitap buldu. Bu kitabı okudukça ilgisi arttı. Çünkü kitapta, tarihlerin, coğrafyaların yazmadığı bir «Huzur Ülkesi» anlatılıyordu. Bu ülkenin dünyanın neresinde olduğu, hangi enlem, hangi boylam üzerinde bulunduğu kitapta yazılıydı.

Bu «Huzur Ülkesi» batmış, yitik uygarlıklardan biri olacaktı.

Yaşlı bilgin bir bilimsel bildiri yayınlayarak bilinmeyen bu ülkeyi bütün dünyaya duyurdu. Arkeologlar kitapta yazılı enlem, boylam üstünde kazılara, araştırmalara başladılar. Beş kulaç derine inince, gerçekten, yeraltında kalmış bir büyük kent gördüler; kent değil, kentler, bir ülke...

Bu ülke, arkeologları çok şaşırttı. Çünkü, evleri, yolları, alanları, taşıtları, bütün araçgereçleri olan bu batık ülkede hiçbir insan kalıntısı yoktu. Çok aradılar ne bir mezar, ne bir iskelet bulabildiler.

Anıtlar vardı. Anıtlar üstünde yazılar vardı ama, bu özgün yazıları kimse okuyamıyordu. Yıllarca uğraşa uğraşa, dil bilginleri, bu ölü dili söküp okumayı başardılar.

Kentin giriş kapısının üstünde «Huzur Ülkesi» yazıyordu. Dikili taşlar üzerindeki yazıları da okuyunca «Huzur Ülkesi»nin tarihi ortaya çıktı. O zaman, batık «Huzur Ülkesi»nden neden tek insan kalıntısı bulunmadığı

anlaşıldı.

Dikili taşlarda kazılı «Huzur Ülkesi»nin tarihi şöyleydi:

«Ey insanoğlu! Bigün yolun bu topraklara düşerse, taşlara oyulmuş bu yazıları oku! Buralarda neler olup bittiğini öğren! Sen de ders al, ona göre kendine bir yol çiz!

Bir zamanlar bu ülkede mutlu kişiler yaşamaktaydı. İnsanlar, çalışır, sevişir, gülüşür, yaşar, çoğalırlardı. Bir zaman sonra bu ülkenin insanları mutsuzluğa düştüler. Çünkü ülkemizi bir kara duman sarmaya başladı. İlkin hiçkimse bu dumanın nerden çıktığını, nerden geldiğini anlayamadı. Bir yanardağ fışkırıyor sanıldı. Gerçekten yanardağ ağzından tüter gibi kara bir duman ülkeyi sarıyordu. Alanların, yolların, evlerin üstüne bir kara dumandır çöktü, oturdu. Kara duman gittikçe yoğunlaşıyordu.

Araya taraya bu kara dumanın kaynağı anlaşıldı; ülkemizi yöneten Enbaş'ın ağzından çıkıyordu. Sayın Enbaş'ımız soludukça, ağzını açtıkça, fosur fosur kapkara dumanlar çıkıyor, bu kara dumanlar da ülkemizi kaplıyordu. Ama hiçkimse, gerek saygısından, gerek korkusundan bunu Enbaş'a söyleyemiyordu.

Tüm ülke kara dumanlara boğulduk. Göz gözü görmez oldu. Büyük, küçük tanınmaz; saygı, sevgi bilinmez oldu. Herkes birbirini çiğnemeye başladı. Bütün düzen altüst oldu. Ayaklar baş, başlar ayak oldu. Kimin üste çıktığı, kimin altta kaldığı anlaşılamadı. Ezilenlerin iniltisi göklere yükseldi. Çarpan, deviren, düşüren birbirine karıştı. Kim kime, dum duma, olan çalan bilinmedi.

Enbaş'ın ağzından fışkıran kara dumanlar yoğun, ağır olduğu için ülkenin üstüne inip siniyor, Enbaş yukarlarda, yükseklerde olduğu için, halkın neler çektiğini bilmiyordu. O boyuna, yücelerden,

— Sayın yurttaşlarım!.. dedikçe, ülkeyi duman basıyordu. Kara dumandan kimse konuşamaz, soluk alıp veremez oldu. Boğazımız yanıyor, gözlerimiz yaşarıyordu. Boğuluyorduk.

Kara dumanı kesmedikçe, bu karmakarışıklıktan kurtulamazdık. Ama nasıl edip de kurtulacağımızı bilemiyorduk.

İşte bu anababa gününde, bu kargaşalık içinde bir ses duyuldu:

— Beni Enbaş yaparsanız, ben bu ülkeyi kara dumandan kurtarırım!..

Herkes bu sese kulak verdi. Bunu söyleyen, Enbaş'ın takımında çalışanlardan biriydi.

Bir seçim yapıldı. Eski Enbaş yüceden indirildi, yerine yenisi yüceltildi. Ama hiçbişey değişmedi. Kara duman daha da arttı. Bir zaman sonra halk bağırıp çağırmaya başladı. Bunun üzerine yeni Enbaş,

— Ben bu kara dumanı dağıtırım ama, çalışmam gerekir. Çalışmak için de huzur isterim!.. dedi.

Kendisine,

— Bu huzur nasıl olacak?.. diye sordu.

O da,

— Gürültü patırtı dinsin! Kimse bağırıp çağırmasın ki, ben de huzura kavuşup çalışayım!.. dedi.

Bunun üzerine bir yasa çıkarılıp her türlü gürültü patırtı yasak edildi. Ama kara duman yine eksilmedi. Bunun üzerine Enbaş,

— Bana huzur vermiyorsunuz ki, ben de rahat çalışayım... dedi.

— Nasıl istersen o huzuru verelim, tek bizi bu kara dumandan kurtar!.. denildi.

Enbaş,

— Konuşulmasın, dedi, siz konuştukça benim huzurum kaçıyor.

Bir yasa çıkarılıp her türlü konuşma yasak edildi.

İnsanlar eskisinden çok, kara dumanın karanlığından çarpışıyorlar, düşüp kalkıyorlar, ama ne bağırabiliyorlar, ne de konuşabiliyorlardı.

Enbaş, durmadan,

— Huzur vermiyorsunuz ki, rahat çalışayım, sizi bu kara dumandan kurtarayım... diyordu.

— Nasıl huzur verelim?.. diye kendisine soruldu.

— Öksürükleriniz beni rahatsız ediyor, çalışamıyorum... dedi.

Bir yasa çıkarılıp her türlü öksürük yasak edildi.

Kara duman gittikçe artıyordu. Enbaş,

— Rahatsız oluyorum, huzur isterim... dedi.

— Ne yapalım?.. diye kendisine soruldu.

— İki ayak üstünde yürümeniz huzurumu bozuyor, dedi, tek ayak üstünde seke seke gidin ki ben de rahat çalışabileyim...

Bir yasa çıkarıldı. Ülkemizdeki insanlar bir ayaklarını kaldırıp tek ayak üstünde sekme-

ye başladılar.

Enbaş,

— Olmuyor, dedi, çalışmak için huzurum yok. Yere yatın, bir ayak, bir el üzerinde sürünerek yürüyün!..

Çıkarılan yasaya göre, yere eğilip, tek ayak, tek el üzerinde yürümeye başladık.

Ama kara duman eksilmedi, arttı. Enbaş,

— Huzurumu kaçırıyorsunuz, dedi, siz bana huzur vermezseniz ben nasıl çalışırım?

— Buyur, ne yapalım?.. diye soruldu.

Enbaş,

— Biriniz o yana, biriniz bu yana, biriniz aşağı, biriniz yukarı gitmeyin. Ben rahatsız oluyorum. Hep biyana yürüyün!.. dedi.

Herkes birbirinin arkasına takılıp ardarda yürümeye başladı.

Enbaş şöyle dedi, böyle dedi. Her ne dediyse yapıldı, ama bitürlü huzura kavuşamadı. Huzura kavuşsa, bizi kara dumandan kurtaracağına inanıyorduk. Onu huzura kavuşturmak için elimizden geleni yapıyorduk.

Enbaş,

— Aranızda huzurumu kaçıranlar var. Getirin, onları yiyeceğim... dedi.

— Tek kara dumandan kurtulalım da aramızdan birikisi sana kurban olsun... dedik.

Kimler huzurunu kaçırıyorsa, onları bir bir verdik, Enbaş onları yedi; yedikçe de,

— Rahatsız oluyorum, huzurum yok!.. diye bağırıyordu.

— Kimi istersin?

— Şunu...

Enbaş, yedi bitirdi, kimse kalmadı. Yalnız sarayındakiler kaldı.

— Şu veziri yemezsem huzura kavuşamam!.. dedi.

— İstediğin vezir olsun. Tek sen huzura kavuş da, geri kalanları kara dumandan kurtar.

Vezirler de birer birer gitti. En son başveziri de yiyince, kendisinden başka kimse kalmadı. Kala kala bir ben kaldım. Ama kara duman öyle yoğunlaşmıştı ki, beni görmüyordu. Bir başına kalan Enbaş,

— Huzurum yok, huzurum!.. diye söylenerek tırnaklarını yemeğe başladı. Sonra parmaklarını yedi.

Kendikendine,

— Huzurum yok!.. diye inliyordu.

Ağzını kendi gövdesine uzatıp ayaklarını yedi. Sonra kollarını, bacaklarını yedi. Bir başla, kanlı bir gövde kaldı. Durmadan,

— Huzur isterim!.. diye bağırıyor, dişlerini göğsüne getirip kendini yiyordu. Göğsünü, kaburgalarını, omuzlarını yedi. Kendikendini yedi, ama bitiremedi. Ortada salt bir kanlı baş kalmıştı; o kanlı baş da ordan oraya sıçrıyor,

— Huzur isterim!.. diye bağırıyordu.

Boşluğa uzanan ağzı kendini yiyemiyordu artık.

Saçından tutup kelleyi aldım. Kente indim. Bir de baktım, kara duman kalmamış. Yalnız benim ağzımdan hafif bir duman tütüyor. O O zaman gerçeğin ne olduğunu anladım. Ülkeyi kaplayan kara duman, hepimizin kara dumanıydı. Ama bizden azar azar tüttüğü için kendi kara dumanımızı anlayamıyorduk. Bütün o azar azar kara dumanlar bizden tütüp birleşince yoğunlaşıyor, her yer kararıyordu.

Bu olayları bu dikili taşlara kazıdım ki, buralara bir insan ayağı uğrarsa, bunları okusun da, insanların kara dumandan nasıl kurtulacaklrını söylesin

Mezarım bu taşın dibindedir. Huzura kavuşamayan kelle de yanımdadır.

«Huzur Ülkesi» huzura kavuşamadı...

*

Son dikili taşa kazılı yazı burada yarım kalarak bitiyordu.

KOCA TOPUZ

Geçmişi görmüş, şimdiyi yaşamış, geleceği bilir eski adamlar anlatırlar ki, bir zamanlar bu yeryüzünde, gözleri pek, sağlam bilekli, açık yürekli kişiler yaşarmış. Hepsi bir boy'dan, bir soydan gelen bu topluluğun kadınları er kişilerince yiğit, erleri birbirinden kabadayı, kavgadan yılmaz, dövüşten dönmez, korku nedir bilmez, her biri kendi başı-

na buyruk yaşar giderlermiş. Orası senin, burası benim gezer dururlar, gönüllerinin çektiği yerde konaklar, canlarının dilediği yerde çadır kurarlarmış. Ebesi bebesi, torunu dedesi, küçüğü büyüğü, kadını erkeği, altlarında at, bellerinde savut dağ-bayır, ova oba gezer dolaşır özgür yaşar, özgür ölürlermiş.

Gel zaman git zaman, içlerinden bir yiğitler yiğidi çıkıp, bu göçebelikten kurtulmak, kendi boy'unu bir yere temelli kondurmak tasasına düşmüş. Gel gör ki, bu kolaycacık olacak bir iş değil. Dur durak bilmeyen, yer konak tanımayan, yazı yaylakta kışı kışlakta geçirenlere bu sözü anlatmak kolay mı?

Soydaşlarını yöresine toplamış

— Ey benim soyumdan sopumdan gelenler ey benim soydaşlarım, boydaşlarım, canlarım, yoldaşlarım!.. demiş. Gelin hep birlikte biz de başkaları gibi yerlenelim, yurtlanalım, ev-ocak kuralım, obalarımız köy, köylerimiz kent olsun... demiş.

Demiş, demiş ama kimseye dinletememiş. O topluluğun yasasında kol gücü, düşün gücünden yeğ tutulduğundan bu erdemli, bilgili yiğit de günlerce uğraşıp kellesi kadar iriymiş. Topuzun kolu da işte ona göre... Topuzun başının yuvarında uçları sivri sivri yumrular varmış ki, vurduğu canlıyı, dev padişahı olsa, delik- deşik eder, yere gömermiş.

Usu ergin yiğit, hergün kendini ağırlık kaldırmaya alıştırmış. Bir gün, beş gün, derken, çeki taşlarını zıpzıp gibi atıp tutmaya başlamış. Kasları demir gibi sertleşince koca topuzu kaptığı gibi soydaşlarının üstüne varmış. Onlara şöyle demiş:

— Artık amanı kalmadı. Söz geçmeyen yerde güç geçer. Hele biriniz bana karşı durun. Şu elimdeki topuzu gördünüz ya, beyninize inerim. Topuzu da kafanıza indirdim mi, yeryüzünde kendiniz değil, adınız bile kalmaz. Di haydi yürüyün, düşün önüme!

Karşı durmak kimin nesine... Yiğitbaşı, koca topuzla, karga tüyüyle oynar gibi oynuyor. İçlerinde hıkmık diyenler çıkmış ya, bunlara yiğitbaşı topuzu bir çalmış, topuzu yiyenin yeryüzünde soluğu bile kalmamış, top olup uçmuş. Topuz da bir topuz ki, vurduğu yerden yedi gün yedi gece ses getiriyor.

Adını ettiğimiz boy, bir su başına konmuş, konaklamış. Oraya yerleşmiş, yurtlanmış. Ev-ocak kurulmuş, araç-gereç düzülmüş, işler yoluna konulmuş, her bir işin yolu-yöntemi bulunmuş. Öbekler köy olmuş, köyler kent olmuş. Genişlemiş, gelişmişler, artıp çoğalmışlar. Yasalar konmuş, yönetmenler seçilmiş... Her bir iş yolunda. Aradabir, bu düzene bir başkaldıran olursa, yiğitbaşı topuzu kapar.

— Bre savulun!.. diye bir nara patlatıp, bozguncunun beynine topuzu indirirmiş.

De ki bozguncu, bir değil de bin kişi. Topuzun karşısında bin değil yüzbin kişi olsa sökmez. Yiğitbaşı topuza havada bir ıslık çaldırıp da salladı mı, karşısında dev orduları dize gelirmiş.

Gel zaman git zaman, bunlar köylere kentlere sığmaz olmuşlar. Sonunda bir ülke kurmuşlar. Yiğitbaşı da ülkenin başına geçmiş. Derken bunlar kendi ülkelerine de sığmaz olmuşlar. Başbuğları eline topuzu alıp,

— Erler, yiğitler, düşün ardıma!.. demiş.

Savutu kapan, ata atlayan düşmüş başbuğun ardına. Komşu ülkede yaşayanlara baş eğdirip, oraya da yayılmışlar. Orda beğendikleri değerli her ne varsa almışlar. O ulusu da vergiye bağlayıp dönmüşler yerlerine.

Bütün bu başarıları topuza borçlu olduklarından, topuzu kutsamışlar. Her zaman, her yerde, en önde, en ileride topuz...

Gel zaman git zaman, o başbuğ ölüm döşeğine uzanmış. Son soluğunu verirken, büyük oğlunu başucuna çağırıp,

— Oğlum, demiş, ben bu ülkeyi bu topuzla kurdum. Şimdi o kutsal topuzu sana bırakıyorum. Topuzun değerini bil, ona göre kullan. Sen sen ol, topuzu hor görme. Her neye gereksinirsen bu topuz tüm işlerini görür.

Babası günü yetip işi bitince, oğlu yerine geçmiş. Gelgelelim, yurdun şurasında burasında,

— Bu yeni yetme başımıza nasıl geçer!.. diye söylenenler, ayaklananlar olmuş.

Delikanlı, babadan kalma topuzu kapınca, tıpkı tıpkısına babasından görüp duyduğu gibi havada koca topuzu döndüre döndüre başkaldıranların, ayaklananların üstüne yürümüş. Topuzu yiyen tozduman olmuş. O ülke de sessiz, susuk bir yere dönmüş.

Genç yiğit içerde susukluğu sağladıktan sonra, yandaki komşu ülkeye yürümüş. Orasını yerle bir edip sağ yandaki ülkenin üstüne varmış. Oradakileri de vergiye bağlayıp, topuzu yanıbaşında, eli tetik, gözü pek yaşa-

maya başlamış.

Bir zaman sonra o da yaşlanıp kocayınca, topuzu oğluna aktarıp yerine onu geçirmiş. O günden sonra, bu topuz oğuldan oğula geçer olmuş. **Topuz** Kimdeyse ona «Sultan» demeye başlamışlar.

Gel zaman git zaman, sultanlardan biri,

— Böyle sümsüyüp durmak, yozlaşıp oturmak bize yaraşmaz. Sonra topuzumuz paslanır. Varıp düşman üstüne topuz çalalım. Babalarımızın akınlarını yenileyelim... demiş.

Üst yandaki komşu ülkeye akın etmişler. O ülkedekiler de korkudan yurtlarını çepeçevre kalın duvarlarla çevirmişler. Kalın duvarlar delinmek, yıkılmak bilmez. Sultan gerilip gerilip, koca topuzu duvarlara güüm güm indirmişse de, duvarlar banamısın dememiş. Öyle ki ha fil gerisine sinek konmuş, ha o, duvarlara topuz vurmuş.

Sultan bağırıyormuş:

— Bre aslanlarım, bre yiğitlerim, şu duvarların bir çürük yeri, bir ingin kapısı yok mudur?

Yoktur. O duvarlarda bir parmaklık delik açamadan yüzgeri etmişler. Bir danıştay kurup «Bu işin içyüzü ne ola?» diye bilginlere, bilgelere danışmışlar. Sultan onlara şöyle demiş:

— Ey benim ululerim, bilginlerim, bilgelerim! Bu ne şaşılası bir iştir? Ben de tıpkı babam gibi nağra urup, topuz sallarım. Gücüm, atalarımdan geri, erliğim onlardan eksik değildir. Neden düşman duvarları topuzumuza karşı durur?

Başbilge şöyle demiş:

— A sultanım, yiğitliğin eski yiğitliktir, erliğin eski erliktir, gücün eski güçtür, topuzun da eski topuzdur. Babalarından artığın var, eksiğin yoktur. Gelgelelim, zaman eski zaman değildir. Duvarlar eski duvarlar değildir. Babanız zamanında o duvarlar iki arşın eninde, beş arşın yüksekliğindeydi. Şimdi başlarına inen topuz korkusundan düşman bile usunu başına devşirip duvarları dört arşın kalınlıkta yapmıştır.

Bunun üzerine sultan,

— Vay o ne demek, yoksa topuz elden gitti mi?.. diye yüzünü yere getirip kara bağlayınca başbilge,

— Üzülme sultanım, demiş, biz de topuzun boyunu iki kat uzatır, ağırlığını iki kat ağırlaştırır, başının sivrilerini iki kat çoğaltırsak, siz de babanızın iki katı sesle nara urursanız, düşman kentinin duvarları, yüce topuzunuzun altında, kum olur dağılır.

Başbilgenin dediğini yapmışlar. Sultan topuzun kolunu tutmuş ki, yerinden oynayacak gibi değil.

Başbilge ona da bir çıkar yol bulmuş:

— Yarından tezi yok. İlk günü bir oğlak alır, kaldırırsınız. Yedi gün oğlak kaldırmaya alışırsınız. Ondan sonra bir buzağıyı kaldırmaya başlarsınız. Buzağıyı da tüy gibi kaldırmaya alışınca dana kaldırırsınız. Derken sığırları, öküzleri, boğaları bir bacağından tutup kaldırmaya alışırsınız. Ondan sonra da topuzu kaldırmaya girişirsiniz.

Sultan, bilgenin dediklerini bir bir yapmış. Bir zaman sonra, kasları öyle sertelmiş, gücü öyle artmış ki, içinde oturduğu sarayı sırtlasa, yallah edip kaldıracak. Koca topuzu çomak gibi eline alınca,

— Yiğitler, doluşun ardıma, akın var!.. diye önnemiş.

Yürümüşler düşman üstüne. Sultan, bir nağra savurup da topuzu indirince duvarlar tuzbuz olmuş. Komşu ülkeyi yağmalayıp, vergiye bağlayıp dönmüşler yurtlarına.

Gel zaman git zaman, o sultanın da günü yetip ölünce, topuz kalmış oğluna. Yeni sultan,

— Böyle siftinme, uyuntuluk bize yaraşık değildir. Babadan kalma topuz paslanmadan düşman üstüne varalım yiğitler... demiş.

Yürümüşler, alt yandaki komşu ülkenin üstüne... Sultan ha babam topuzu düşman kalesinin duvarlarına çaldıkça, kale duvarları parmakla vurulan kabak karpuz gibi tın tın ötermiş de bir tuğlası bile çatlamazmış. Vurmuşlar topuzu, vurmuşlar topuzu... Topuzu tokmak gibi vura vura, sanki duvarda kös çalmışlar. Yüzgeri edip dönmüşler yurtlarına. Sultan, bilgeleri, bilginleri toplamış, toparlamış,

— Ey ulular, demiş, babamızın atamızın kurduğu egemenlik elden mi gider? Bu ne iştir? Düşman kaleleri topuzumuza nasıl karşı gelebilir? Babalarımızdan neyimiz eksik neyimiz geridir?

Başbilge şöyle demiş:

— A sultanım, yiğitliğin eski yiğitliktir. Erliğin eski erliktir. Gücün eski güçtür. Topuzun da eski topuzdur. Gelgelelim, duvarlar eski duvarlar değildir. Babanın günündeki on

arşın kalınlığında duvarlar, şimdi yirmi arşın olmuştur... Topuzu iki kat büyütelim, iki kat uzatalım, iki kat ağırlaştıralım. Varalım düşman üstüne...

Başbilgenin dediğini yapmışlar. Topuz olmuş bir koca dağ. Ne yerinden oynatılır, ne kımıldatılır. Sultan fillerle top diye oynasa, yine topuz kalkmayacak. Bunun üzerine başbilge,

— Sultanım, demiş, topuzun başucundan siz tutarsınız, öbür uçlarından da sadrazamla vezirler tutar. Kaldırır, savurur, düşman kalesi budur diye yallah eder, duvarları göçertir, topuzu delikten, orduyu gedikten geçirtirsiniz.

Başbilgenin dediğini yapmışlar. O ülkeyi de çiğneyip, orda da egemenlik kurmuşlar.

Gel zaman git zaman, bu topuz işte böylece büyüye büyüye, babadan oğula geçe geçe, bir zaman sonra öyle olmuş ki, topuzun büyüklüğünü anlatmak için kitaplar yazılsa, o kitaplar dünyaya sığmaz da ağırlıklarından dünya çökermiş. Düşman kale duvarlarını kalınlaştırdıkça onlar da topuzu büyütmüşler.

Geçmişi görmüş, şimdiyi yaşamış, yarını bilir eski adamlar, bundan sonra neler olduğunu ayrı ayrı üç türlü anlatırlar.

Bunların bir bölüğü şöyle der: Topuz öyle büyümüş ki, yeryüzünü kaplamış, nerden kaldırıp da nereye vuracaksın? Topuz, yerinde kıpırdatılamaz olmuş.

Bitakımları da şöyle der: Koca topuzu kaldırmak için öyle çok kişi gerekirmiş ki, değil kaldırmak için, parmaklarını dokundurmak için topuzda yer bulamazlarmış.

Daha öbürleri derler ki, topuzu tutanlardan sultan biyana çekmiş, sadrazam topuzun ucunu öbür yana, vezirler bir başka yana çekmişler. Her ne olmuşsa olmuş, topuz iş görmez olmuş.

Sultan,

— Bre aman, bu ne iştir? Bizim atalarımızdan neyimiz eksiktir?.. diye sormuş.

Bilginler, bilgeler toplanmışlar,

— Sultanım, demişler, sizin atalarınızdan hiçbir eksiğiniz yok. İşin kötüsü de işte budur ya... Yiğitliğin, erliğin, gücün tıpkı eskisidir. Gelgelelim, duvarlar esk duvar değldr. Zaman eski zaman değildir.

— Demek topuz işe yaramaz mı ola? Öyleyse bizim günümüz de bitti... demiş.

Komşu ülkeler, verdikleri yerleri birbir almaya başlamışlar. Sultanın ülkesi küçülmüş de küçülmüş, küçülmüş de küçülmüş. Bunun sonu neye varır diye danışmışlar. Topuzu kullanmadıktan sonra o sultan neye yarar? Sultanı devirip, yerine onu devirenler geçmiş. Geçmesine geçmiş ama, ya topuz ne olacak?

Kimisi çıkmış,

— Sultanı attık, topuzu da atalım... demiş.

Böyle diyenlerin sözleri dinlenmemiş.

— Bizim bütün anlı ünlü geçmişimizi anlatan o kutsal topuzu nasıl atarız? O bizim öz benliğimizdir. Ona baktıkça biz «Ah, ah, neymiş o günler... Topuzu vurdukları yerden ses getirirmiş atalarımız» diye içimizi çekip öğüneceğiz... demişler.

Sultan da, sultanlık da gitmiş, ama sultanın topuzu kalmış. O ülkede yaşayanları bu kez başka bir düşünce almış. Topuzu nereye koysunlar?.. Kimisi, «Müzeye kaldıralım» demiş. Kimisi, «Bir büyük alana dikelim» demiş. Düşünüp taşınmışlar,

— En iyisi, demişler, biz bunu öyle bir yere koyalım ki, hergün herkes bu tarihi topuzu görsün de öğünsün dursun...

Topuzu büyük kentin kapısına asmışlar. Orda yaşayanlar hergün bu kapıdan girer çıkarlarmış. Ama iş bununla bitmemiş. Topuz durup durup, altından geçenlerin birinin başına düşer, adamı ezermiş. Topuzu elbirliğiyle kaldırıp yerine korlarmış. Bir süre sonra topuz yine, kapıdan geçen birinin üstüne düşermiş. Yine topuzu kaldırırlar, bir daha düşmesin diye kalın zincirlerle sıkısıkıya bağlarlarmış. Ne yapsalar topuzu tutamazlarmış. Topuz, zincirlerini kırar, yine birinin başına inermiş; öyle çok cana kıymış ki, onun altında kalıp ezilenlere, «Topuz kurbanı» demeye başlamışlar. Her ne yapmışlarsa, topuz kurbanı vermekten bir türlü kurtulamamışlar. Neden sonra iş anlaşılmış. Yüzyıllar boyunca onun bunun başına ine ine, bu topuz, bu işe iyice alışmış. Sanırsın, bir canlı yaratık olmuş. Olduğu yerde duramaz, ille de birinin başına inermiş.

Eski sultanın yerine, sonra onların yerine, daha sonra onların yerinin yerine geçenler, bu topuz kurbanlarına bir son vermeyi düşünmüşler. Çünkü topuz kurbanları öylesine artmış ki, o ülkede yaşayanlardan, «Biz bu topuzu istemiyoruz» diye söylenenler çıkmaya başlamış. Bakmışlar ki, bu söylentiler gitgide artıyor. Topuzu da atmak işlerine gel-

miyor. Topuzu atarlarsa, içlerini çekip övünecekleri hiçbişey kalmıyor. Bütün güçlerini, o topuza bakıp, «Vay, biz eskiden, babalarımızın babalarının babalarının babaları zamanında nasıl da topuz sallarmışız» diye o topuzdan alıyorlar. Topuz gitti mi, sultanlar gibi onlar da gidecek.

Topuzun kimin başına ineceği belli olsa hiç önemli değil. Ama topuz, durup durup, ordan geçmek zorunda olan birinin başına iniyor. Herkes de ordan ille de geçmek zorunda. İşte o zaman düşünmüşler taşınmışlar, şu yargıya varmışlar.

— Bu topuzun birinin başına inmesi hiç de boşuna değil. Bunda bir hikmet olsa gerek. Ey yurttaşlar, o hikmet nedir, bilir misiniz? Bu bizim babadan kalma topuz, suçluların üstüne düşüp, onların başını eziyor. Mademki topuz birinin başını ezmiştir, onun bir suçu olmak gerek.

Yurttaşların çoğu da buna inanmışlar. O günden sonra, topuz düşüp de birinin başını ezdi mi,

— İşte suçlu budur, cezasını buldu!.. demişler.

İyi, güzel, suçlu bulundu, cezasını da çekti ama, suçu neydi?.. İş bu kez kalmış, suçlunun suçunu bulmaya. Suç bulmak da öyle pek zor olmuyormuş. Çünkü topuzun altında ezilen her kişide nasıl olsa bir suç bulunabiliyormuş. Topuz kurbanına bakıp bakıp,

— Aaa, bakın, boyu çok uzun... Demek topuz onu bu yüzden ezdi... diyorlarmış.

Başka bir topuz kurbanına bakıp,

— Topuz onun başına boşuna düşmemiş, teni esmer de ondan... diyorlarmış.

Topuzun ezdiklerinden kiminin suçu, şişman olması, kimininki sıska, yada sarışın olması, kimisinin gözlük takması, kimisinin de sözgelişi, saçlarını taramamış olmasıymış.

O ülkedeki bu topuz, suçluları bulmaya yarıyormuş. Önce suçlu bulunuyor, canıyla suçunu ödüyor, sonra da ona uygun bir suç aranıyormuş.

Gel zaman git zaman... Artık masalın sonunu siz de biliyorsunuz.

Bir büyük tören günüymüş. Topuzun altında nutuklar çekiliyormuş. Topuz birden düşmüş. Asıl ondan sonra alanları biliyor musunuz? Topuzu kaldırıp yine eski yerine koymuşlar.

GÜNÜMÜZDE BİR MASAL

Bir varmış, bir yokmuş. Bir gün varsa beş gün yokmuş. Hiçbişey yokmuş, kuyruk çokmuş. Yeryüzünün bir ülkesinde, küçük bir ülkesinde, küçük bir evde, az kazançlı biri oturuyormuş. Oturduğu evin kirasını veremediği için, günün birinde haciz memurları adamı çoluğu çocuğuyla apartopar evden dışarı atmışlar. Çocuklarıyla sokak ortasında kalan adam ne yapacağını şaşırmış. İki elini açıp, kendisine yardım etmesi için Tanrıya yalvarmış, yakarmış. Sonra alıp başını kentin dışına çıkmış, uzaklarda dolaşmış. Bakmış ki gözün görebildiği kadar boş topraklar var. Kendikendine,

— Burada bir yerde bir kulübe kurar, çoluğumu çocuğumu içinde barındırırım... diye söylenmiş. Elinde bikaç kuruş parası varmış. Kırık dökük bikaç parça eşyasını da satmış. Toplanan parasıyla kente en yakın boş toprak üstüne iki gözlü bir kulübecik yapmış. Çoluk çocuk içine girip yerleşmişler. Adam, her sabah, bu kulübeden işine yayan gider gelirmiş. Bu yardımından ötürü, sabah akşam Tanrıya yalvarıp yakarmayı eksik etmezmiş.

Günün birinde, geçenin geç vakti kulübenin kapısı çalınmış. Bir yabancı,

— Kirayı veremediğimiz için bizi evimizden attılar. Kentteki evlerin kiraları yüksek. Sizin kulübenizde de iki göz oda olduğunu duydum. Odalardan birini bana ucuza kiralar mısınız?.. diye sormuş.

Adam da yabancıya, iki odasından birini ucuza kiraya vermiş. Aldığı kira paralarını biriktirip, kulübesine iki oda daha eklemiş. Bu odaları da çok ucuza başkalarına kiraya vermiş. Aldığı kiralarla kazancı gündengüne yükseldikçe, o da dilinden Tanrıyı eksik etmezmiş.

Bir zaman sonra bu adam kulübeye sığışamaz olduğundan, «Çoluğum çocuğum için daha büyük bir ev yaptırayım.» demiş. Bu kez kulübe değil, üç odalı, tek katlı bir ev yaptırmış. Kulübeden çıkıp eve taşınmış. Kulübeyi de kiraya vermiş.

Gel zaman git zaman, oturduğu evin üstüne bir kat daha çıkmış. Alt katı kiraya verip, kendisi üst kata taşınmış. Koruyan Tanrıya yakarmaktan geri durmazmış.

Kiralardan aldığı paralarla, evinin yanına, bu kez daha büyük bir ev yaptırmış. Onu da kiraya vermiş. Artık eski işini bırakmış. Ev yaptırıp kiraya vermekle geçinmeye başlamış.

Günün birinde biri ortaya çıkıp,

— Üstüne evler yaptırdığın bu topraklar benimdir, işte tapusu... demiş.

Adam da,

— Ben kötü kişi değilim, kimsenin malının üstüne oturmak istemem. Dilersen bu boş toprakları bana sat!.. dmeiş.

Kentten uzak, kimsenin işine yaramaz, kıraç topraklar olduğu için adam da buralarını çok ucuza satmış.

Bir zaman sonra, evlerin sahibi olan adamın karısı,

— Bir apartman yaptır da orada oturalım!. demiş.

Adam, beşer odalı beş katlı bir apartman yaptırmış. Her katı kiraya vermiş. Orası gündengüne büyümeye, genişlemeye, gelişmeye başlamış. Bir mahalle olmuş. Bir muhtar seçilmiş. Muhtar, uğraşmış, didinmiş, mahalleye su getirmiş. Orada oturanlar, «Elektrik de isteriz.» diye dilekçe vermişler. Bir zaman sonra elektrik de gelmiş.

Artık adam, evleri, apartmanları gelişigüzel değil, bir sıra, yordam üzerine yaptırmaya başlamış. Evler, apartmanlar arasından sokaklar, yollar açılmış. Dükkânlar yapılmış, çarşılar kurulmuş.

Adam gündengüne zengin oluyormuş. Ama Tanrıyı yüreğinden çıkarmamış. Her solukta Tanrı adını dilinden düşürmezmiş.

Adam gitgide yaşlanmaya başlamış.

— Artık bir ayağım çukurda. Hiçbir eksiğim, gediğim de yok. Param da yok. Şuraya bir de cami yaptırayım... demiş.

Paradan yana hiç sakınmamış. Avuç dolusu para dökmüş. Mahallenin en güzel yerinde bir büyük cami yaptırmış. Caminin yapılması üç yılda bitmiş. Öyle bir cami, her bişeyleri tamam; avlusu, çeşmeleri, muslukları, odaları... Pırıl pırıl bir cami çıkmış ortaya. Anıtlardan anlayanlar, «Büyük bir yapıt oldu» diyorlarmış.

Bu yerin ünü gündengüne yayılıyormuş. Günlerden bigün o mahalleye kırmızı plakalı beş otomobil gelmiş. Otomobillerin içinden çıkanlar camiyi görünce şaşırmışlar.

— Aman bu ne güzel cami... demişler.

İçlerinden biri,

— Güzel olmasına güzel ama, demiş, bu güzel camiye yazık oluyor. Evler, apartmanlar, bu güzel camiyi kapıyor, örtüyor. Caminin güzelliği, evlerin, apartmanların arasında boğulup kalmış. Hemen bu yapılar yıkılsın, cami ortaya çıksın, güzelliği belli olsun, görünsün...

Ertesi sabah, yıkıcılar, yıkma makineleri, kamyonlar gelmiş. Oradaki bütün yapıları yıkıp yerle bir etmişler. Caminin her biyanı açılmış, bütün güzelliği ile cami ortaya çıkmış.

Onlar ermiş muradına, biz çıkalım tahtaboşa...

İNCİR ÇEKİRDEĞİ

Bir varmış, bir yokmuş. Çook eskiden «adı var, kendi yok» bir ülke varmış. Bu ülkede «kendi var, adı yok» bir yönetim varmış. «Adı var, kendi yok» ülkesinin, «adı yok, kendi var» yönetimi altında, «ne var, ne yok» insanlar yaşarmış.

Günlerden bigün «adı var, kendi yok» ülkesinde, «kendi var, adı yok» yönetiminde yaşayan «ne var, ne yok» insanlardan biri mırıl mırıl mırıldanmaya başlamış. Ne dediği de anlaşılmazmış. Başı önünde, kendikendine durmadan mırıldanırmış.

«Adı var, kendi yok» ülkesinin, «kendi var, adı yok» yönetiminde, ister alaturka, ister alafranga olsun, her türlü mırıltı kesin olarak yasak edilmiş olduğundan, bu mırıldanan adamı yakalayıp Kadı'nın karşısına çıkarmışlar.

Kadı sormuş:

— Ne yaparsın?

Adam demiş:

— Kolumun yerine mırıldanırım.

Kadı demiş:

— Kolunun yerine olsun, kelinin külahına olsun, her türlü mırıltı yasaktır. Halk Büyük Alan'da toplansın. Herkesin gözü önünde şunun kabasına yüz değnek urulsun!.

Mırıldanan adamı, Büyük Alan'a götürmüşler. Falakayı takıp yıkmışlar yere. Kalabalığın ortasında değneklemeye başlamışlar. Değnekçibaşı sopayı vurur,

— Biiiir!.. dermiş.

Sopalar sayıldıkça dayağı yiyen kişi yine yattığı yerden mırıl mırıl mırıldanırmış.

Değnekçibaşı dayanamamış,

— Bre yurttaş, demiş, bu ne biçim iştir... Hem sopayı yersin, hem de yine mırıldanır durursun. Bu ne iş?

Dayağı yiyen, yerden başını kaldırıp,

— Ne yapayım, elimde değil... demiş.

Değnekçibaşı sormuş:

— Pekiy, ne diye mırıldanırsın? Mırıl mırıl ettiğin nedir?.. Söyle de biz de anlayalım.

Adam,

— «Adı ne, adı ne?» diye kendikendime mırıldanırım... demiş.

Değnekçibaşı, şöyle bir durmuş, değneği çenesine dayayıp düşünmüş, düşünmüş.

— Gerçekten öyle yurttaş, şimdi beni de bir kaygıdır aldı. Adı ne, adı ne?.. demiş.

Değnekçibaşı da elinden değneği atıp,

— Adı ne, adı ne?.. diye mırıldanmaya başlamış.

Alanda toplananlar Değnekçibaşı'nı çevreleyip demişler:

— Ne mırıldanırsın bre Değnekçibaşı?

Değnekçibaşı demiş:

— Adı ne, adı ne?

Orda toplananlar,

— Doğru ya, demişler, adı ne, adı ne?

Halk başlamış, «Adı ne, adı ne?» diye mırıl mırıl mırıldanmaya.

Bunların hepsini toplayıp toparlayıp Kadı'nın karşısına çıkarmışlar.

Kadı sormuş:

— Ne mırıldanırsınız?

Onlar demiş:

— Adı ne adı ne?

Kadı cüppesini toplayıp fırlamış,

— Gerçekten öyle, demiş, şimdiyecek hiç düşünememiştim. Adı ne, adı ne?..

Topu toplamı, hepsi sokağa dökülmüş. Başlamışlar mırıldanmaya:

— Adını koysunlar, adı ne?

— Adını söylesinler, adı ne?

«Adı var, kendi yok» ülkesinin, «kendi var, adı yok» yönetimini elinde tutan Bay Başbaş sormuş:

— Bu mırıl mırıl mırıldanmalar nedir?

Ona demişler:

— Adı ne, adı ne?

Bay Başbaş,

— Mırıltı kötü şeydir, sonu kötüye varır. Kesin mırıltıyı!.. demişse de, mırıldananlar demişler:

— Adını söyle, adını koy, biz de mırıldanmayalım... Yoksa mırıldanırız. Adı ne, adı ne?

Bay Başbaş bakmış olacak gibi değil, mırıltılar kesilmeyecek, ne yapacağını şaşırmış.

Bay Başbaş'ın buyruğu altında, beş şeytan varmış. Darda kaldı mı, onlardan birini çağırır, danışırmış. Birinci şeytanı çağırmış. Ona demiş:

— Aman şeytanım, canım şeytanım. Herkesler «Adı ne, adı ne?» diye mırıl mırıl mırıldanır. Aman şu mırıltıları kesmenin bir yolu...

Şeytan demiş,

— Hiç kaygılanma Bay Başbaş, senin canın sağ olsun. Biz onlara en olmayacak bir iş söyleriz. «O işi yapın, adını söyleyelim» deriz.

Baş Başbaş sormuş:

— O iş nedir?

— Yarın gün doğasıya, bir saray yapsınlar; duvarları gümüş, döşemesi, tavanı altın.

Bay Başbaş sevinmiş. Mırıldananları toplayıp onlara demiş:

— Benden adını sorarsanız. Pek güzel, yarın gün ışıyasıya, duvarları gümüş, döşemesi, tavanı altın bir saray yaparsanız bana, ben de size adını söylerim.

Yarına değil, on yıla, yirmi yıla değin yapılamayacak bir iş. Gerçekten mırıltılar dinmiş. Bay Başbaş o gece güzel bir uyku çekmiş. Sabah uyanınca penceresinden bir bakmış ki, ne baksın... Gördüğü şeyden gözleri

kamaşmış. Karşısında bir saray. Güneş ışınları vurdukça, sarayın gümüş duvarları, altın damı ışıl ışıl ışıldar. Bakan gözleri kamaşır. İstediğinden çok iyisi...

Herkes yine durmadan mırıldanmağa başlamış:

— Adını koy, adını...

— Adı ne, adı ne?

— Adını söyle, adı ne?

Bay Başbaş, ikinci şeytanını çağırmış. Ona demiş:

— Aman şeytanım, canım şeytanım... Bir yol göster, bir yöntem bul da şu mırıltı kesilsin.

İkinci şeytan demiş:

— Sarayın yeri uygun düşmemiş. Bu sarayı, yarınacak doğudan alıp batıya taşısınlar, siz de adını söylersiniz...

Hiç olmayacak, yapılamayacak bir iş... Değil yarına, on yılda yapamazlar...

Bay Başbaş, ikinci şeytanın dediğini mırıldananlara söylemiş. Mırıltılar dinmiş. Bay Başbaş o gece de deliksiz bir uyku çekmiş. Sabah uyanınca pencereden bakmış, dünkü sarayın yerinde yeller esiyor. Bir de karşı pencereden bakmış ki, ne görsün... Bigün önceki altınlı gümüşlü saray öte yana geçmemiş mi!.. Halk da, «Adı ne, adı ne? Bunun adını koy!» diye yeniden mırıldanmaya başlamış.

Şaşıran Bay Başbaş, üçüncü şeytanını çağırmış.

— Aman şeytanım, canım şeytanım, şu mırıltıyı kes!

Üçüncü şeytan demiş:

— Kolay... Yapamayacakları bir iş istersiniz onlardan, yarın sabaha bir bahçe yetiştirsinler ki ucu bucağı, sonu, dibi olmasın. Altından havuzu, gümüşten balıkları olsun. Derelerinden bal aksın, kaynaklarından pekmez fışkırsın, yeryüzünün tüm yemişleri, çiçekleri olsun.

Bay Başbaş, bunları mırıldananlara söylemiş. Ertesi sabah, Bay Başbaş'ın istediğinden daha üstün bir bahçe kuruluvermiş. Eşibenzeri olmayan bir bahçe. Yine başlamış halk mırıldanmaya:

— Adı ne, adı ne?

Bay Başbaş, dördüncü şeytanını çağırmış, o da şöyle demiş:

— Bu bahçede, yarına değin dört mevsim birden olsun. Bunu yapamazlar...

Ertesi sabah bir bakmışlar, bahçenin biyanı yaz, biyanı güz. Biyanı bahar, biyanı kara kış. Güllerle bülbüller şakır, karda kurtlar oynaşır. Kirazlar çiçek açmış biyanda, ayvalar ermiş, incirler ballanmış biyanda. Ayvalar güler, narlar ağlar. Karanfillerden kan damlar, kuru dallar buz bağlar. Şu yanda, «Ah ne sıcak!», bu yanda «Vay buydum!..»

Halk da başlamış mırıldanmaya:

— Adı ne, adı ne?

Bay Başbaş, beşinci şeytanını çağırmış, ona demiş:

— Son umudum sensin!

Beşinci şeytan demiş:

— Kolay... Yarın gün doğasıya, tenleri gün görmemiş, hiçbir eksiği, aksağı olmayan, bastıkları yerde gül açan, geçtikleri yerden kan akan, kırk dünya güzel kız getirsinler. Yüzlerine bakanın dili tutulsun, gözlerine bakanın yüreği dursun. Böyle kırk dünya güzeli...

Bay Başbaş, mırıldananlardan bunu istemiş, «Artık, taş çatlasa, bunu beceremezler.» demiş içinden.

Ertesi sabah bir de uyanmış, ne görsün... Sağında on güzel, solunda on güzel. Önünde on güzel, ardında on güzel. Hem de hepsi birbirinden güzel ay parçası kırk güzel...

Halk başlamış mırıldanmaya:

— Adı ne, adı ne?

Şeytanlar toplanıp,

— Biz pes ettik bu işe... demişler.

İstenecek hiçbişey kalmamış.

Mırıltılar sürdükçe, Bay Başbaş, yemeden içmeden kesilmiş. Gözünü uyku tutmaz olmuş. Sararmış, solmuş. İğne ipliğe dönmüş.

Bigün iki eli başında kötü kötü düşünürken, Bay Başbaş'ın özel bilgini gelip demiş:

— Sayın Başbaş'ım, görürüm bir üzüntünüz vardır. Derdiniz nedir? Neden kara kara düşünürsünüz?

Bay Başbaş demiş:

— Var git işine! Şu mırıltıyı duymaz mısın?..

Bilgin demiş:

— Ben o mırıltıyı durdururum.

— Beş şeytanın beşi de durduramadı. Sen nasıl durduracaksın... Git başımdan!

Bilgin demiş:

— O beş şeytanınızın beşi de hergün benden beşer saat ders alırlar. Bir de benim dediğimi deneyin Bay Başbaş'ım...

Bay Başbaş,

— Söyle!.. demiş.

Bilgin söylemiş:

— Bahçedeki incir ağacından incirler toplatın. Bu incirlerin çekirdeklerini çıkartın. Mırıl mırıl mırıldananların herbirine bir incir çekirdeği verin. Bu incir çekirdeklerini doldurabilirlerse, siz de sorduklarını söylersiniz.

Bay Başbaş,

— Onlar neler neler yaptı, bir incir çekirdeğini mi dolduramayacaklar... Ama bir deneyelim... demiş.

«Adı var, kendi yok» ülkesinde, «kendi var, adı yok» yönetimi altında olup da her kim «adı ne, adı ne?» diye mırıldanıyorsa, bunların eline bir incir çekirdeği verip,

— Bu incir çekirdeğini doldur, sana adını söyleyelim... demişler.

Mırıldananlar sevinçle,

— Bundan kolay ne var, şimdi doldurur geliriz... demişler.

— Ama iyice, tıkabasa dolduracaksınız.

— Başüstüne!

Bay Başbaş'ın hiç umudu yokmuş ama, mırıltılar da kesilmiş. Bir gün, iki gün, beş gün.. Bir yıl, iki yıl, beş yıl... Mırıltı yok.

Başlamışlar incir çekirdeklerini doldurmaya. Tıkmışlar, doldurmuşlar, sokmuşlar, doldurmuşlar ama bir türlü incir çekirdeğinin içindeki boşluk dolmuyormuş. Gazetelerin yazdıkları yazıları tıkmışlar, dolmamış. Politikacıların nutuklarını sokmuşlar, dolmamış. Kralların, prenslerin düğünlerini, aşna-fişnalarını sokmuşlar, dolmamış. Futbol maçlarını atmışlar içine, dolmamış. Dedikoduları doldurmuşlar, dolmamış.

Ha babam, de babam incir çekirdeğini doldurmaktan hiçkimse «Adı ne, adı ne?» diye mırıldanmaya vakit bulamıyormuş.

Aradan on yıldan çok geçmiş. Bay Başbaş,

— Bakalım, şunlar ne yapar, ne işler?.. diye gezip dolaşmış.

Ellerindeki incir çekirdeğinin boşluğunun daha binde birini bile dolduramamışlar. En sonunda kendileri girmiş incir çekirdeğinin içine, yine dolmamış.

İncir çekirdeği dolmamış ama, «adı var, kendi yok» ülkesinde, «kendi var, adı yok» yönetiminde yaşayan «ne var, ne yok» kişilerin mırıltıları da kesilmiş. «Adı ne?» diye soran tek kişi kalmamış.

Onlar ermiş muradına, biz girelim incir çekirdeğine.

KUYRUK ALTI ÖNCÜLERİ

Bir zamanlar denizlerin dibinde, bir büyük kaya oyuğunda sürüyle balıklar yaşamaktaydı. Yalnız bir zamanlar değil, her zaman deniz dibi kayalarında sürüyle balık yaşamıştır. Ama bizim öyküsünü anlatacağımız balık, her zaman olan balıklara benzemiyordu. Biçimce o da öteki balıklar gibiydi ama, huyca onlardan çok değişikti. Acar bir balıktı. Yiğit bir balıktı. Yaman bir balıktı. Yerinde duramazdı, kanı kaynardı, denizin içinde oynar oynardı. Tutkusu vardı, tutarağı vardı. Hepsinden önemlisi, içinde yaşadığı çevre ona dardı. O daha ilerilere, ötelere gitmek, oralarda neler olduğunu öğrenmek isterdi.

Deniz dibindeki büyük kaya oyuğunda yaşayan balık sürüsü içinde bir başka balık daha vardı. Bu öbürünün tersine uyuntu, aylak, uyuşuk bir balıktı. Canı kıpırdamak istemezdi. Kuyruğunu sallamaktan erinir, kanadını vurmaktan üşenirdi. Bu uyuntuluğu yüzünden de, o acar, yiğit balığın kuyruğu altından ayrılamazdı. Çünkü acar balık, gerisinden pıt diye dışkısını bırakınca uyuşuk balık hap diye bunu kapar, yutardı. Beslenmenin kolayını bulmuştu. Öndeki balığın dışkısı, onun kuyruk altında giden balığın besini olmuştu.

Bundan başka, kuyruk altı balığı denizde yol olmak için de hiç zorluk çekmezdi. Deniz suyunu göğüsleyip yaran, yol açan öndeki balıktı. Öbürü, kuyruk altında, onun dümen suyunda, önünde açılan yoldan geçip giderdi.

Bir engel çıksa, öndeki balık bu engeli savar, kuyruk altındaki zora kalmadan yaşardı. Bir tehlike çıksa önlerine, bununla çarpışacak olan yine öndeki balıktı.

Sürü sürü gezen balıklar birara durup din-

lenecek olsalar, acar balık bunalır, üstten çöker, tepelerine iner, alttan dalar, üstlerine biner, denizi dalgalandırır, ortalığı karmakarışık eder, öteki balıkları da canlandırırdı.

Gözleri ışıl ışıl, pulları pırıl pırıl, kanadı tırtıl tırtıl, bir acar, bir afacan balıktı.

Günlerden bigün,

— Bana bu kaya kuytusu dar geliyor, ben ötelere gideceğim, neler var öğreneceğim... diye tutturdu.

Öbür balıklar,

— Öteler korkunçtur... dediler.

— Sürüden ayrılanı büyük balık yutar... dediler.

— Eski köye yeni huy çıkarma... dediler.

— Bizim ebemiz, bebemiz, emmimiz, bibimiz, hepimiz burda doğup büyüdük... dediler.

Her ne dedilerse, bu dikbaşlı, hırsın acar balığa söz geçiremediler, dinletemediler.

— Ötelere gideceğim ille... diye tuturdu.

Kaya kuytusundan çıktı. O çıkakoysun, biz gelelim kuyruk altı balığına. Bunca zamandır onun kuyruk altından ayrılmamıştı. O gider de bu kaya kuytusunda bir başına kalırsa ne yapardı? Ne besin bulur beslenir, ne esen kalır bir oyuğa yaslanır... Ne kendine yol açabilir, ne karnını doyurabilir. İster istemez o da, acar balığın kuyruğuna takılıp ötelere gitmek zorundaydı.

Öndeki balığın kuyruk altına sokulup, o da onunla birlikte kaya kovuğunun kuytusundan çıktı. Gözleri, öndeki balığın gerisindeydi. Öndeki balık pıt diye dışkısını bırakınca, kuyruk altındaki de hap diye yutardı.

Böyle böyle açıldılar, denizin sığlığına, derinlerine, kumsalına, yosunlarına, kayalarına, kıyılarına her yerine vardılar. Aman bu öteler ne güzelmiş, ne güzelmiş... Ne diye şimdiyedek, o kara kayanın kaarnlık kovuğunun kapalı kuytusuna kapanıp kalmışlar, ne diye?

Geziyorlardı. Ama bu gezi, öyle pek kolay da olmuyordu. Zaman zaman öndeki balığın, dişleri keskin, kanatları iğneli başka balıklarl akanlı savaşları oluyordu. Büyük balıkların saldırısına uğruyordu. Bikaç balıkla birden boğuştuğu çoktu. Önüne çok büyük balıklar çıkarsa, şaşırtmaca verip onları atlatıyordu. Yaralanıyor, bereleniyor, ama ensonunda kurtuluyordu. O böyle uğraşıyor, çarpışır, boğuşurken kuyruk altı balığı, korkusundan daha da kuyruk altına gizlenip sığınıyordu. Çalışmadan, yorulmadan, kolaycacık bol bol besin aldığı için de şişiyor, şişmanlıyordu. Koca bir balık olmuştu. Oysa öndeki balık, biyandan engelleri kaldırmak, biyandan besin bulmak, biyandan savaşmak yüzünden hiç şişmanlayamıyordu. Ama gücü artıyor, kasları pekişiyordu.

Öndeki balık geniş bir ortamda gezip dolaştıktan, oralarını taş taş, çakıl çakıl, yosun yosun iyice öğrendikten sonra, eski yerine, sürü arkadaşlarının bulunduğu kaya kovuğuna döndü. Onlara,

— Ben yeni yeni yerler buldum. Gelin, korkmayın, size yol gösteririm... dedi.

Kuyruk altında dışkı yemekten şişe şişmanlıya eskisinin beş katı iriliğinde olan balık da, kendine de övünç çıkararak,

— Ne yerler bulduk, ay ne yerler... diye durmadan gevezelik ediyordu.

Bütün o balık sürüsü karanlık kayanın kuytusundan çıkıp acar balığın ardına düştüler, açıklara üştüler. «Aman buraları ne güzelmiş!..» diye sevindiler. Kendilerine bu güzel açıklığı bulan balığa da «Öncü» adını verdiler.

Bir zaman sonra Öncü'ye buraları da dar gelmeye başladı,

— Ben bu çevreye sığamıyorum, ötelere gideceğim, neler var göreceğim... diye tutturdu.

Yine eskisi gibi, «Yapma, etme. Bu alıştığımız yerler bize yeter de artar bile!» dedilerse de dinletemediler.

Öncü balık alıp başını açıldı. Kuyruk altı balığı da dışkısıyla beleşten beslenmek için Öncü'yü izlemek zorundaydı.

Öncü balık denizin daha enginine, daha derinine daldı. Gezdi, dolaştı. Bu gezi pek kolay olmadı. Ahtapot sardı, elinden kurtuldu. Balık ağlarına düştü, ağı deldi, kaçtı. Oltaya tutulacakken yemi kapıp iğneyi kapmadı.

Bütün buraları öğrendikten sonra dönüp arkadaşlarının yanına gitti,

— Haydi gelin, daha güzel yerler buldum, sizi götüreyim... dedi.

Kuyruk altı balığı şişmiş de şişmişti. Koca, koskoca bir balık olmuştu. Gevezelikle, öncü balığı bastırıyordu.

— Ne yerler bulduk, ne yerler... Daha doğrusu ben buldum, onun da bana yardımı oldu...

Balık sürüleri daha geniş bir denize açıldılar. Pek sevindiler. Ama öncü balık,

— Daha, daha ötelere gideceğim... diye yeniden tutturdu.

Dediğini yaptı. Kuyruk altı balığı da kuyruğunun dibinden ayrılmadı. Öncünün dışkısını yiye yiye koca, koskoca, koskoskoca bir balık oldu.

Yine sürü arkadaşlarının yanına döndüler. Bu kez kuyruk altı balığı şöyle demeğe başladı:

— Ben arkasında olmasam, o buralarını zor bulurdu. Ben arkasındayım da bana güveniyor. Yoksa onun ne haddine kalmış.

Bu iş hep böylece sürdü. Öncü balık daha ötelere gitti. Oralarını öğrenip arkadaşlarını da getirdi. Dışkı yemekten kuyruk altı balığı şiştikçe şişti. Yavaş yavaş da ağız değiştirmeye başladı:

— Onun bişey yaptığı yok. Yapan, eden, kurup, çatan, yol gösteren, yol açan hep benim...

Daha sonraları öncü balığı beğenmemeye, onu yermeye, küçük düşürmeye çalıştı:

— Ben olsam ordan gitmezdim. Yanlış gidiyor... Onun düşüncesinde değilim.

— Doğrusu budur...

— Hıh! Bir iş mi yaptı ...Balık tarihinde adı bile kalmayacak. Anılmayacak.

— Unutulacak. Yarına kalmayacak...

— Her yeniliği ben buldum...

Kuyruk altı balığı böyle söyleyedursun, acar balık daha daha ötelere gidiyor, yeni yerler buluyor, arkadaşlarını da oralara götürüp, hem kendi, hem arkadaşlarının çevresini genişletiyordu.

Öncü balık bigün yine yepyeni buluşlar için açılmıştı. Kuyruk altı balığı, «Ben bunu yutsam iyi olacak!» diye düşündü. Yutabilirdi. Dışkı yemekten öyle büyümüş, irileşmişti ki, Öncü'yü yutmak onun için iş değildi. Eskiden kuyruğunun altında gittiği balık, şimdi önünde bir nokta gibi kalıyordu. Onu yer yutarsa balık tarihine öncü olarak kendi adı geçerdi. Onu da dilediği gibi yerer, aşağılar, bir hiç yapardı.

Bu düşünceyle üüüpp diye önünde giden balığı karnına çekti. Şimdi engin, derin denizde bir başına kalmıştı. Nasıl bir felakete düştüğünü de yapayalnız kalınca anladı. Nerden, nasıl gideceğini bilmiyordu. Yol göstereni yoktu. Yosunlara takılıyor, midyelere çarpıyordu. Savaşmasını da bilmezdi, güçsüzdü. Hepsinden kötüsü aç kalmıştı. Önünde dışkısını bırakacak bir balık yoktu. Açlıktan eridi, eridi, iğne batırılmış bir balon gibi söndü, öldü.

Bununla birlikte adı balık tarihine «Kuyruk altı öncüsü» olarak geçti.

Öbürünün adı balık tarihinde «Öncü» idi.

Adının kalmasını, ününün yaşamasını, «Öncü'nün dümen suyunda kuyruk altı öncüsü vardı» denilirdi.

«Bilimde, sanatta, politikada, nerde olursa olsun, dümen suyunda giden kuyruk altı yaratıklarının varlığı, ancak öncülerin varlığına bağlıdır.»

PATLICAN KAVGASI

DALAŞİA KITASININ GÜNEY MEMLEKETLERINDEN FARTİFİKA'DA 2828 YILINDA MUHALEFET PARTİSİNİN SÖZCÜSÜ ŞÖYLE KONUŞUYORDU:

Muhterem vatandaşlar! Aziz hemşeriler!.. Bugün memleketimizin ana davası, partimizin programında da açıkça belirttiğimiz gibi, patlıcan dolması meselesidir. Medeni milletler seviyesine yükselebilmemiz, ancak her vatandaşın sofrasında bol miktarda patlıcan dolması bulunmasına bağlıdır. Ana dava patlıcan dolmasıdır. Bir kere bu patlıcan dolması davası halledilirse, görülecektir ki ondan sonra mucizevi bir hızla memlekette büyük inkişaflar kaydedilecektir. İleri, büyük ve medeni memleketlere bakılacak olursa, görülecektir ki, bu memleketlerin hiçbirinde halk patlıcan dolması sıkıntısı çekmemektedir. Onların çoktan halletmiş bulundukları bu patlıcan dolması davasını partimiz ciddiyetle ele almış bulunmaktadır. İktidar şunu bilmelidir ki, partimiz bu uğurda hiçbir fedakârlıktan asla çe-

kinmeyecektir.

Muhterem vatandaşlar! Partimiz, sizlerin kıymetli reylerinizle kanuni yollardan iktidara gelmekten başka bir hal tarzı düşünmüş değildir. Şimdi bu meydanı dolduran yüz on sekiz bin dört yüz doksan üç vatandaşımdan soruyorum: Patlıcan dolması istiyor musunuz? **(«İstiyoruz» sesleri).** Elbette istersiniz, isteyeceksiniz, istemelisiniz. Çünkü hakkınızdır. Ancak, tarih şunu göstermiştir ki, patlıcan dolması verilmez, alınır. Biz de elbet bugün hakkımız olan patlıcan dolmasını alacağız. Şimdi bu meydandan halkımızın sesini iktidara bir daha duyuralım. Patlıcan dolması istiyor musunuz? **(«İstiyoruz» sesleri).** Ne kadar istiyorsunuz? **(«Bir tabak olsun yeter» sesleri).** Vatandaşlar! Emi nolunuz ki, bir tabak patlıcan dolması azdır. İşte bu kürsüden, ana tüzüğümüzün üstüne yemin ederim ki, partimiz iktidara geçtiği zaman, her vatandaşa bir tencere dolusu patlıcan dolması dağıtılacağı gibi; hiçbir zaman sizlere patlıcan dolması sıkıntısı çektirilmeyecektir. İktidara geçtiğimiz zaman; sözümüzü tuttuğumuzu; vaatlerimizi yerine getridiğimizi görünce, hiç şüphe yok ki, sizler de bizim gibi şaşacaksınız. Fakat bugün elbet bu memlekette de patlıcan dolması pişecektir. Halûuuk! Belki yarın, belki öbür gün, belki haftaya, belki de gelecek sene, belki gelecek seneden de yakın... Ama imanımız sarsılmadan, ne pahasına olursa olsun, yolumuzda azimle yürüyerek patlıcan dolması davasını halledeceğiz vatandaşlar. **(Şiddetli alkışlar).**

2829 YILINDA, FARTİFİKA'NIN İKTİDAR PARTİSİ SÖZCÜSÜ ŞÖYLE KONUŞUYORDU:

Muhterem vatandaşlarım ve pek aziz hemşehrilerim! Muhaliflerimiz hiç yoktan ortaya bir patlıcan dolması meselesi çıkararak, memleketin huzurunu kaçırmak istiyorlar. Halbuki sizler de pekâla biliyorsunuz ki milletimiz henüz patlıcan dolmasını hazmedecek seviyeye gelmemiştir. Muhalefetin maksadı, açıkça bellidir. Onlar, patlıcan dolması ile halkın midesini bozup, halk sancıdan kıvır kıvır kıvranırken, işi gürültüye getirip halkın karın ağrısından bilistifade iktidara geçmek istiyorlar. Bizim bütün gayretimiz bu halkı, patlıcan dolmasını layıkı ile hazmedecek bir seviyeye getirmektir. İşte biz bunun için çalışıyoruz. Yoksa bizim hiçbir zaman iktidar minderinde gözümüz yoktur. Bu halk patlıcan dolmasını hazmedecek seviyeye gelince, o zaman biz de iktidar minderinde oturabilmek için elbet patlıcan dolması yapacağız. Fakat şimdiden patlıcan dolması yemeğe kalkışılırsa, soruyorum size, sonu nereye varır? **(«Kötüye varır» sesleri).**

Muhterem vatandaşlar, patlıcan dolması midenize oturur, hazmedemezsiniz. Patlıcan dolması ağırdır, kaldıramazsınız. Sonra sancılanırsınız. Biz herhangi bir vatandaşımızın karnının ağrımasını istemiyoruz. Çünkü bizim sancımız, vatandaşın sancısı demektir.

2830 YILINDA FARTİFİKA'NIN ANA MUHALEFET PARTİSİNİN SÖZCÜSÜ ŞÖYLE KONUŞUYORDU:

Muhterem vatandaşlar! İktidar, milletimizin nasıl olgunluğa geldiğini anlamak, görmek istemiyor. Halkın henüz patlıcan dolmasını hazmedecek seviyeye gelmediğini söyleyerek, güneşi balçıkla sıvamak istiyorlar. Hakikatleri tahrif ediyorlar. Güneş balçıkla sıvanmaz vatandaşlar! Patlıcan dolmasını hazmedemezmişiz... Hahhahhah... Bu ne gülünç isnattır! Müsaade ederseniz bir bardak su içeyim. **(«İç» sesleri).** Teşekkür ederim. **(«Afiyet olsun» sesleri).**

Vatandaşlar! **(«Efendim» sesleri).** Bu toprağın mübarek patlıcanlarına kimseye söz söyletmeyiz. Vaatndaşlar, karar sizlerindir. Söyleyiniz rica ederim: Sizler bugün patlıcan dolmasını hazmedemez misiniz? **(«Ederiz» sesleri).** Elbette edersiniz. Ona ne şüphe... Sizler bugün yalnız patlıcan dolmasını değil, kabak dolmasını, domates dolmasını, biber dolmasını, lahana dolmasını, gerek zeytinyağlı ve gerekse kıymalı yaprak dolmasını, hatta uskumru dolmasını ve hatta midyenin taze dolmasını bile hazmedersiniz? Edemez misiniz vatandaşlar? **(«Bulursak ederiz» sesleri).** Siz bugüne kadar ne dolmalar yuttunuz, çok şükür hepsini de hazmettiniz. Size yutturulan dolmaların hangisi midenize oturdu? Kimin patlıcan dolmasından karnı ağrıdı, hanginiz sancılandınız?

Eğer iktidar hakikaten milletin patlıcan dolmasını hazmedecek seviyeye gelmesini istiyorsa, bugüne kadar bunun için ne yap-

mıştır? Patlıcan dolması nerde? Hani patlıcan bostanları? Cevap versinler bize: Patlıcan olmadan patlıcan dolması olur mu? Ortada patlıcan dolması yok, bir de millet hazmedemez diyorlar. Millet neyi hazmetsin? Efendi! Sen patlıcan dolması yaptın da, bu millet, hazmetmem mi dedi? Mideme oturur mu dedi?

Patlıcan olmadan, patlıcan dolması olmadan, bu halk patlıcan dolmasını hazmedecek seviyeye nasıl gelebilirdi? Muhterem vatandaşlarım! Biz koltuk kavgası yapmıyoruz. Bizim kavgamız, patlıcan ve patlıcan dolması kavgasıdır. Sen-Ben kavgası değil, dolma kavgası...

2831 YILINDA FARTİFİKA'NIN İKTİDAR PARTİSİ SÖZCÜSÜ ŞÖYLE KONUŞUYORU:

Muhterem vatandaşlarım! Muhalefet Partisi sayın sözcüsü hiçbir asıl ve esasa istinat etmeyen sözleriyle, bizleri, evet bizleri, memlekette patlıcan yetiştirmemekle ve patlıcan dolması yapmamakla itham ediyor. Size bişey söyleyeyim mi? **(«Söyle» sesleri).** Peki; ne diyorduk? Haa... Hemen anlaşılacağı üzere bu sözler hakikatlerden tamamiyle uzaktır. Bu memlekete patlıcan dolmasını ilk defa kim getirdi? **(«Siz getirdiniz» sesleri).** Evet, biz getirdik. Muhaliflerimiz, yoksa tarihi hakikatleri de mi inkâr ve tahrif ediyorlar? İş bu raddeye geldiyse yazık, çok yazık... Memlekete ilk defa patlıcan tohumu getirerek eken, diken, patlıcan yetiştiren biz değil miyiz? Biz idareyi devraldığımız zaman memlekette bir tek patlıcan mı vardı? İnsaf ederek söyleyiniz: Sizler babalarınızın evinde patlıcan dolması yiyerek mi yetiştiniz de, şimdi patlıcan dolması istiyorsunuz?

Biz iktidara geçtiğimiz zaman, memleket bostanlarının şurasında burasında kırık dökük, çürük çarık, yan devrilmiş bikaç boş patlıcan küfesi ile, tohuma kaçmış bikaç patlıcandan başka ne vardı? Bizim elimize geçen, işte bu tohuma kaçmış patlıcanlardı.

İçinde bulunduğumuz vaziyetin nezaketini düşünmeyenler ve dünyanın bugünkü fevkalâde nazik vaziyetini bilmeyenlerdir ki, ancak böyle uluorta konuşabilirler.

Vatandaşlar! Şunu bilmelisiniz ki, düşmanlarımızın gözü bizim patlıcanlarımıza dikilmiştir. Biz, bu nazik vaziyet karşısında, ihtiyacımızdan fazla patlıcan yetiştirip, düşmanlarımızın hasedini çekmeyi hiçbir zaman doğru bulmadık. **(«Çok doğru» sesleri).** Bugün dünyanın bu çok nazik durumu ve vaziyetin hal-i hazır nezaketi karşısında; her zamankinden çok birbirimize sarılıp, kaynaşıp; birbirimize tam manası ile bağlanıp, öyle patlıcan matlıcan, dolma molma lafı etmemeliyiz. Patlıcan dolması işi yavaş yavaş olur. Önce halkın midesini, patlıcan dolmasını hazmedecek bir seviyeye getirelim; ondan sonra elbette patlıcan dolması da yapacağız, patlıcan da yetiştireceğiz. Aziz vatandaşlarım! Her zamandan fazla birbirimize bağlanmamız icap eden böyle fevkalâde nazik bir zamanda patlıcan dolması, matlıcan dolması diyerek yurttaşları birbirine düşürmek, zorla bir patlıcan dolması diye mesele yaratmak, böyle bir patlıcan ayrılığı çıkarmak doğru mudur? Bugün çok şükür memlekette patlıcan dolması diye bir mesele yoktur. Ondan çok daha mühim ve çok daha önce fasulye sırığı meselesi vardır ki, biz de bu fasulye sırıklarının üzerinde ehemmiyetle durmaktayız. Bu çok mühim meseleye parmak basmış bulunuyoruz. İkide bir patlıcan patlıcan deyip duruyorlar. Rica ederim, her vatandaşa zaruri ihtiyacı olan bir fasulye sırığı bile düşmeyen bir memlekette, patlıcan dolması istemek ne kadar gülünçtür. Hahhahhah... Biz patlıcan dolması gibi lükste değil, fasulye sırığı gibi bu halkın kalkınması için zaruri olan ihtiyaçlarıyla uğraşıyoruz.

Patlıcan patlıcan diyorlar. Bir patlıcan dolması tutturmuş gidiyorlar. Hem anlayalım bakalım, onların memlekete sokmak istedikleri patlıcan kökü nerde? Hımm... Şunu iyi bilsinler ki, bu memlekete hiçbir zaman kökü dışarda olan patlıcan sokamayacaklardır. Bizim kendi patlıcanlarımız bizim ihtiyacımıza yeter de artar bile. Artanını da icabederse dışarıya satarız. Halkımız, patlıcan dolmasını hazmedecek seviyeye geldiği zaman göreceksiniz ki, her tarafı patlıcan bostanına çevireceğiz ve dağlar bayırlar, ovalar, dereler patlıcandan geçilmez hale gelecek. Ama herşeyin bir sırası var vatandaşlar, öyle değil mi? **(«Öyle» sesleri)**

2832 YILINDA FARTİFİKA'NIN ANA MUHALEFET PARTİSİNİN SÖZCÜSÜ ŞÖYLE KONUŞUYORDU:

Muhterem vatandaşlarım! Şu gördüğünüz mendilimden başka mendilim yok: O da gördüğünüz gibi yırtık bir mendildir. Üstelik ben, üzerinize afiyet, nevazilim. Fakat gördüğünüz gibi bitek yırtık mendilim var. Onun içine de bir patlıcan ya sığar ya sığmaz. Bigün biz iktidara geçince, gelip ceplerimi karıştırırsanız, yine bu tek yırtık mendili bulacaksınız. Muhterem vatandaşlar, şunu arzetmek istiyorum ki, biz patlıcan dolması istiyorsak, bunu kendimiz için istemiyoruz, halk için istiyoruz.

Muhterem vatandaşlar! Şu gördüğünüz patlıcanı neden beş kuruşa alalım? Bir patlıcan beş kuruş olursa, bir tencere patlıcan dolması kaça çıkar? İktidar ileri gelenleri, «İsteyen, istediği kadar patlıcan dolması yiyebilir» diyorlar. «Patlıcan dolması yeme hürriyeti var» diyorlar. Bir patlıcan beş kuruş olursa, o patlıcan dolmalarını ancak kendileri yiyebilirler. Bu ağır şartlar altında, iktidar dışında, kaç kişi patlıcan dolması yiyebilir? Önce prensi püzerinde anlaşalım. Patlıcan dolmasını yiyemedikten sonra, dolma hürriyeti olmuş neye yarar? Biz, her vatandaşın patlıcan bostanı olmasını ve bol bol dolma doldurup yemesini istiyoruz

Şu gördüğünüz patlıcanı neden kırk paraya yemeyelim? Aziz vatandaşlar, biz iktidara geçince, herkesin ihtiyacını karşılayacak miktarda patlıcan yetiştireceğiz. Bol miktarda dolma dolduracağız. Bir karış boş yer kalmayacak. Her yer, insan ayağı girmemiş, balta değmemiş patlıcan ormanına dönecek. İktidar, sözümüze inanmıyorsa, patlıcan tarlalarını bir aylığına bize kiraya versin de, bereketli neticeyi görsün.

YIL 2834... DALAŞİA KITASININ GÜNEY MEMLEKETLERİNDEN FARTİFİKA'DA SEÇİM YAPILMIŞTIR. İKTİDAR PARTİSİ DÜŞMÜŞ, ANA MUHALEFET PARTİSİ İKTİDARA GEÇMİŞTİR. 2835 YILINDA FARTİFİKA ANA MUHALEFET PARTİSİNİN SÖZCÜSÜ KONUŞUYOR:

Muhterem vatandaşlar!.. Patlıcan dolması siyaseti takip etmek için büyük vaitlerle iktidara gelmiş olan parti, bugün ne yazık ki, memlekette patlıcanın kökünü kurutmuştur. Bu yanlış politika ile memlekette bir tek damızlık patlıcan kalmayacağı gibi, hiçbir vatandaş da patlıcan dolması yiyemiyecektir. Dış yardım olarak ithal ettikleri patlıcan dolması konservelerinin etiketlerini değiştirerek, yerli patlıcan dolması diye piyasaya sürüyorlar. Rica ederim, söyleyiniz vatandaşlar. Bu konserve patlıcan dolmaları, bizim patlıcan dolmalarımıza benziyor mu? Hani bu dolmaların fıstıkları, hani bu dolmaların üzümleri? Propaganda nutuklarında bir de kıyırtık mendili olduğunu söyleyenler, bugün halkı patlıcansız bırakarak, evlerini mendille doldurdular. Vaitlerinin hiçbirini tutamadılar. Hani her vatandaşa hergün bir tencere patlıcan dolması düşecekti!.. Sözlerini ne çabuk unuttular? Vatandaş bugün, büyük bir patlıcan dolması sıkıntısı içindedir. Haniya «Nah böyle böyle patlıcan yetiştireceğiz!» diyorlardı. Turşuluk patlıcan bile bulunmuyor. Bizim iktidarımız zamanındaki dolmaya çoktan razı olduk. Eski patlıcanlara hasret çekilmektedir.

Patlıcan tarlaları tahdit edilmiştir. Vatandaş patlıcan dolması yapma ve yeme hürriyetinden mahrumdur. Hiçkimse korkusundan patlıcan değil, patlıcan lafını ağzına alamaz oldu. Yetiştirdikleri iri patlıcanların ucu, tarlalarından dışarı çıktı diye bugün onaltı patlıcancı hapistedir. Patlıcan dolması yapanların bir kısmı da mahkemededir. İşte netice meydanda vatandaşlar...

2836 YILINDA FARTİFİKA'NIN İKTİDAR PARTİSİ SÖZCÜSÜ ŞÖYLE KONUŞUYORDU:

Muhterem vatandaşlar! Ana muhalefet partisi, maalesef, dünyanın hal-i hazır vaziyetinin fevkalade nezaketini hiç hesaba katmadan, patlıcan matlıcan diye, dolma molma diye işleri karıştırıp bozgunculuk yaratarak, bizim hamlelerimizi durdurmak istiyor. Fakat durduramıyacaktır. (**«Durduramaz» sesleri).** Onların iktidarı zamanında memlekette ancak on vatandaşa bir patlıcan dolması düşüyordu. Bugün ise bir patlıcan dolmasına on vatandaş düşüyor. Bu açık hakikati görmeme kiçin bir insanın ne kadar kötü niyetli ol-

ması lazımdır. Onların zamanında memlekette daha mı çok patlıcan dolması yapılıyordu? İkide bir patlıcan dolmasını karıştırıyorlar. Neden bunca müsbet icraatımızı görmüyorlar? Yetiştirdiğimiz fasulye sırıklarını görmüyorlar mı? Kendilerine istatistikle cevap vereceğim: Son iki yıl içinde patlıcan istihsalimiz yüzde on artmıştır. Geçen sene bir milyar iki yüz bin patlıcan dolması yapılırken, bu miktar bir sene içinde yirmi altı bin otuz dört milyon dörtyüz bin üç milyar kırksekiz bin oniki yüz beş tona çıkarılmıştır. İsteyen, gelip patlıcanlarımızı teker teker sayabilir, isteyen tartabilir. Arşın ordaysa Halep burda. Onların zamanında yetiştirdikleri en büyük patlıcan bir buçuk karışken, bizim yetiştirdiğimiz patlıcanlardan bayrak direkleri, telefon direkleri ve gemi direkleri yapılmakta ve her nevi direk yerine bugün patlıcan kullanılmaktadır, muhterem vatandaşlar!..

BİR O KONUŞUR, BİR BU KONUŞUR, GÜNLER GEÇER GİDER, ONLAR ERMİŞ MURADINA, BİZ ÇIKALIM TAHTABOŞA...

NEDEN, NİÇİN, NASIL?

Bir adamla karısı, şehrin en lüks lokantalarından birine girdiler. Eski zaman mareşallerinin üniformasına benzer elbise giymiş adamlar kapıları açtılar, lokantaya girenin paltosunu aldılar, yol gösterdiler.

Lokanta salonu, bir opera salonu kadar büyüktü. Adamla kadın bir masaya oturdular. Tavandan sarkan avizelerin ışıkları adamın gözlerini kamaştırdı. Uzun tüylü halıların üstüne basıyorlardı. Kolalı beyaz peçete, yastık yüzü kadar genişti. Garson, önlerine üçer çatal, ikişer kaşık, ikişer de bıçak getirdi.

Yemek söylediler.

Müzik vardı. Piyano çalan görünmüyordu. Kemancı mikrofonun arkasındaydı. Ellisini geçmiş olmalıydı. Gözlüklüydü.

Kadın,

— Bu kemancı... dedi.

Erkek,

— Öyle... dedi, her gece burada çalacak.

Kadın,

— Acaba umudu kalmış mıdır?.. diye sordu.

— Arasıra umudunun kırıldığı olur. Ama umutludur çok zaman. Hele içince...

— Kemana ilk başladığı zamanki umudu...

— Kalmamıştır belki...

— Belki de anlaşılmamış olduğuna inanır.

— Belki de gerçekten öyledir.

— Herkes biraz öyle...

Yanlarındaki uzun masaya, kadınlı erkekli, on kişi birden geldi, oturdu. Soldaki masada dört erkek vardı.

Adam karısına,

— Sıkılıyorum... dedi.

Kadın,

— Işıklardan, dedi, çok çiğ ışıklar.

Adam, kravatının düğümünü çözdü, sonra yaka düğmesini...

— Belki müzikten sıkıldın...

Erkek,

— Yok, dedi, havadan sıkıldım. Sıkıntılı hava...

Erkek, yemek yiyenlere bakıyordu. Solunda yemek yiyen adamın suratı bir duman içinde kaldı. Sonra o surat, bir gergedan başına döndü. Koskoca bir gergedan başı. İnsan vücutlu bir gergedan lokantaya gelmiş, yemek yiyordu. Çenesi kocaman kocaman açılıyor, avurtları şişiyor, sonra bir yumruk gırtlağından aşağı kayıyordu.

Bir yaşlı kadının başı da, yaban domuzu başına dönmüştü.

Erkek,

— Sıkılıyorum... dedi.

Kadın,

— Sıcak da ondan... dedi, cıgara dumanı da var.

Erkek, karşıdaki masada bir katır başı gördü. Karısına,

— Şunlara bak, dedi, hepsi de hayvan. Sevimsiz, yabani hayvanlar. Şu kadına bak, orangutan değil mi?

— Sana öyle geliyor, dedi karısı, sıkılıyor-

sun da ondan...

— Lokantadaki insanlar ölüverseler, şimdi birdenbire ölseler, dünya ne yitirirdi?

— Sen insanları severdin.

— Ben insanları severim, insanları... İnsan ölünce, dünya bişey yitirmeli.

Karısı,

— Onlar da senin için öyle düşünüyorlardır, dedi, «Şu adam ölse ne çıkar.» diyorlardır.

— Yok... düşünmüyorlar. Şu, gözleri iğne başı kadar küçülmüş suratlıya bak. Hiçbir tedirginliği yok yeryüzünde. Böyle bir insan düşünmez, düşünmesini bilmez ki...

Yanındaki sırtlan, pirzolayı, sığır budu gibi dişliyor.

— Onların da kendi sorunları vardır elbet.

— Öyle... Yalnız kendi sorunları. Kurdun da kendi sorunu vardır.

Az sonra erkek yine,

— Boğulacak gibi oluyorum... dedi.

Karısı,

— Çıkalım... dedi.

Erkek,

— İçimden ne geliyor biliyor musun? dedi. Şu hayvan suratlılar arasında ben de bir dev olsam. Sonra lokantanın kapısına dikilsem. Burada oturanların hepsini imtihan etsem.

Bunları söylerken adam birdenbire,

— Ellerim büyüyor!.. diye bağırdı.

Karısı,

— Boyun da uzuyor... dedi.

Erkeğin altındaki sandalye çatırdadı.

Kadın,

— Aman yarabbi, ne oluyor sana böyle, dedi, ne kadar büyüdün...

Adam, oturduğu yerde büyüyor, irileşiyor, uzuyordu. Devleşen adam birden yerinden fırladı, lokanta salonunun kapısını tuttu. Sonra,

— Heeeey!.. diye bağırdı.

Sesten bir sarsıntı oldu. Lokantadakiler, konuşmayı, yemeyi kestiler.

Kadın, kapıyı kesen kocasına,

— Gidelim... diye yalvardı.

Adam, lokantadakilere bağırdı:

— Hepiniz sıraya girin! İmtihan edeceğim sizi!

Lokantadakiler korkudan, dört adam iriliğindeki erkeğin önünde sıraya girdiler. En öndekine sordu:

— Neden?

Adam cevap veremeyince, elinin tersiyle suratına vurdu.

— Defol!.. diye bağırdı.

Ondan sonra gelene sordu:

— Niçin?

Cevap alamayınca onun da kıçına bir tekme indirip kapı dışarı etti. Sırada üçüncü gelene sordu:

— Nasıl?

Cevap alamayınca onun da suratına tükürdü.

Şişman bir kadına,

— Kim? dedi.

Lokantadakilerden hiçbiri, «Neden, niçin, nasıl, kim?» sorularına cevap veremiyordu. İri adam da onları aşağılayarak dışarı atıyordu.

Kalabalıktan vızıltı gibi bir ses,

— Biz de ona soralım?.. dedi.

Bu vızıltı ses kalabalığı dalgalandırdı.

Hep birden,

— Soralım!.. diye bağırdılar.

İçlerinden biri, iri adama,

— Ben şoförüm, dedi, söyle bakalım, sen otomobil lastiği şişirmesini biliyor musun?

Adam sustu. Sustu ama sönen balon gibi vücudu biraz indi boyu biraz kısaldı. Sonra bir kadın ona,

— Ben bir orospuyum, dedi. Söyle bakalım, yatakta kaç türlü sevişilir?

Adam, buna da cevap veremedi. Biraz daha küçüldü. Biraz daha kısaldı. O, ufaldıkça, ona bilmediği soruları soranlar uzuyor, irileşiyorlardı.

Biri öne çıktı,

— Söyle bakalım, dedi, aylık kazancın üçyüz lirayken, ayda üçbin lira nasıl harcayabilirsin?

Adam buna da cevap veremedi. Hiçbir soruyu cevaplandıramıyordu. Karısı,

— Artık eski boyuna, eski iriliğine geldin, haydi gidelim... dedi.

— Doğru, dedi, küçüle küçüle büsbütün yok olacağım. Daha başkaları bişeyler sormadan, yok olmadan gidelim.

Adamla karısı dışarı çıktılar. Serin bir rüzgâr yüzlerine vurdu. Kadın,

— Onlar da olmalı, dedi, onlar da yaşamalı. Onlar olmasa, sen olmazdın, senin tedirginliğin olmazdı.

Erkek kendikendine mırıldandı:

— Neden? Niçin? Nereye? Ne zaman?

FANTİKO

Bir zamanlar, ülkenin birinde oldukça yaşlı bir yazar vardı. Bir gazeteye hergün yazılar yazardı. Yaşadığı ülkede o yazarı önemseyen, yazdıklarını kulak asan pek yoktu. Yazar bu yüzden bir iç tedirginliğiyle kıvranıyor, ne yapsam da okurların ilgisini üzerime çeksem diye düşünüyordu.

Bir akşam üzeri, masasında, başını iki eline dayamış, yine içinden; «Ne yapsam, ne yazsam?..» diye geçirip duruyordu. Ertesi gün için gazetede çıkacak bir yazı yazmalıydı. Değil herkesin ilgisini çekecek, gelişigüzel bir konu bile yoktu kafasında. Oysa hergün yazmak zorundaydı. Eline kalemi aldı, önündeki boş kâğıdın üstüne anlamsız biçimler çizdi. Bilinçsizce bu çizgileri çizerken biyandan da bir konu düşünüyordu. Kafasında yazacak bir konusu olmadığı zamanlar hep böyle yapardı. Ne çizdiğini bilmeden kâğıda bir yelkenli kayık resmi çizdi. Sonra adını yazdı. Bir daha kendi adını yazdı. «Ne yazsam yarın için?..» diye düşündü. Adını büyük harflerle yazmaya başladı. İçi boş büyük harfleri kurşunkalemle gölgeliyordu.

Önündeki kâğıt, karamalayla dolunca, sinirli sinirli onu attı, başka bir kâğıt aldı. İç içe yuvarlaklar, üçgenler, dörtgenler yaptı. Sonra yıldızlar çizmeye başladı. Kâğıdın üstüne özenle bir «F» harfi kondurdu. Öbürleri gibi bu «F» de bilinçsizce çizilmişti. Sonra bu «F»nin yanına bir «A» kondurdu. Daha sonra çok acemice bir güneş resmi, bir yürek resmi yaptı. Kâğıdın orasına burasına gelişigüzel harfler kondurdu. Bir «F», bir «A», bir «N»... Sonra bir «T», bir «İ»...

«Ne yapsam, ne yazsam?» diye geçirdi içinden, öyle bişey yazmalıydı ki, her okuyan, «Aşkolsun herife, amma da döktürmüş!..» demeliydi.

Kâğıdın üstüne bir «K», sonra «O» yazdı. Sonra at kuyruğu gibi bişeyler çizdi.

«Ne yazsam...» diye düşünürken bilinci uyanır gibi oldu. O yarı uyanıklıkla kâğıdın şurasına burasına çiziktirdiği harfleri yanyana getirip okudu: F - A - N - T - İ - K - O...

Bir daha okudu: Fantiko...

— Hah, buldum!, diye sevindi.

Gazeteye ne yazacağını ensonunda bulmuştu. Temiz bir kâğıt aldı. Başa «Fantiko» diye yazdı... Bütün zorluk konuyu buluncaya kadardı.

Ertesi gün gazetede çıkan «Fantiko» yazısı, büyük ilgi topladı. Herkes bu «Fantiko»dan konuşuyordu. Yazıya bakılırsa «Fantiko» çok kötü bişeydi.

Birbirlerine «Fantiko» yazısını okuyup okumadığını soruyordu herkes. Okumamış olanlar da gazeteyi arayıp buluyor, Fantiko başlıklı yazıyı okuyorlardı. Herkes birbirine,

— Fantiko nedir?.. diye soruyordu.

Kimse de bunun ne olduğunu bilmiyordu ama okuyanların yazıdan öğrendiği tek gerçek şuydu: Fantiko çok kötü, ama çok kötü bişeydir.

Üç gün sonra o yazar gazetesinde «Fantiko nedir?» başlıklı bir yazı daha yazdı. Okuyanı korkuya veren bir yazıydı. Fantikocular çok tehlikeli insanlardı. Nereye giderlerse orasını batırırlar, yıkarlardı. Bunlar şeytandan da beterdiler.

O yazar bir ay içinde «Fantiko», «Fantikoculuk» ve «Fantikocular» üstüne altı yazı yazdı. Yazılar, o zamanadek görülmemiş geniş bir ilgi topladı.

Bu ilgiyi gören başka yazarlar da Fantiko üzerine yazılar yazmaya başladılar. Bu yazılar «Kahrolsun Fantikocular», «Alçak Fantikocular», «Fantikoculara ölüm!» gibi başlıklar altında çıkıyordu.

Gündengüne o ülkede Fantiko korkusu yayılmakta, o zamanadek kimsenin bilmediği Fantiko'yu ilk anlatan yazarın ünü de hergün biraz daha genişlemekteydi. Bu üstat yazar bir kurtarıcı sayılıyordu. Bu korkunç tehlikeyi görüp de ilk anlatan o olmasaydı, hiç kimse böyle bir tehlikeyle koyun koyuna yaşadığını bilip öğrenemiyecekti.

Fantiko'nun veremden, vebadan, tifüsten daha korkunç olduğunu anlamışlardı. Bununla kalsa iyi... Üstelik bu Fantiko, geçici, bulaşıcı bişeydi. Bir Fantikocu, bin kişilik bir yere girse, o bin kişiyi bir dakika içinde hep Fantikocu yapabilirdi. Bunun için bir soluk alıp vermesi, bir esnemesi yeter de artardı bile. Hele bir hapşırırsa, değil bin, onbin kişiyi bir anda Fantikocu yapması işten değildi. Onun için nerde bir Fantikocu görülürse, soluk almasına, ağzını açmasına, öksürme-

sine, hapşırmasına vakit bırakmadan hemen tepesine binip, kafasını ezmeli, beynini parçalamalı sonra da yakıp toz edilmeliydi. Bu Fantikoculardan, onları yakıp toz etmekle de kurtulanamazdı. Tozlarını toplayıp denizin dibine, dumanlarını toplayıp gökyüzüne atmak gerekirdi.

Artık o ülkede herkes göz kulak kesilmiş, Fantiko tehlikesini ilk haber veren o üstat yazarın kaleminden ne çıkacak diye tetikte bekliyordu. Fantiko tehlikesine karşı genç yaşlı, küçük büyük, hasta sağ, kadın erkek, herkes, hepsi ayakta, uyanıktı.

Üstat yazar bir gün, «Fantiko'dan nasıl korunulur?» diye bir yazı yazdı. Bu yazıya göre Fantiko'dan korunmak için, başı titretmek, yürürken ayağı yerden hiç kaldırmamak, sık sık da göz kırpmak gerekiyordu. Ne kadar çok göz kırpılır, baş titretilirse Fantiko'dan o kadar korunulurdu.

Yürürken ayaklarını sürmeyenler, adım atarken ayaklarını yerden kaldıranlar, gözlerini kırpmayıp başlarını titretmeyenler ancak Fantikoculardı.

Herkes birbirini gözlüyor, kim böyle yapmıyorsa, Fantikocudur diye üstüne çullanıyordu. Artık kendisine Fantikocu denilecek diye korkusundan herkes ayaklarını sürüye sürüye gidiyor, durmadan göz kırpıp, başını titretiyordu. Yoksa, Fantikocu diye hemen yakalanması işten bile değildi.

Ayaklarını yerden kaldırmadan, sürüye sürüye gitmek yüzünden herkes her yere, her işe geç kalıyordu. Otobüs kaçıyor, tramvay kaçıyor, vapur kaçıyor, tren kaçıyor, herşey kaçıyor ve insanlar bitürlü bu kaçan şeylerin arkasından yetişemiyorlardı.

O ülkede yaşayanlar, kendilerine Fantikocu denilmesi korkusuyla ayaklarını sürüyüp, baş titretip göz kırpmaya başlayınca, kimin Fantikocu olduğu, kimin olmadığı anlaşılamıyordu. Çünkü herkes böyle yapıyordu. Ama üstat yazar yine imdada yetişti. Fantiko'dan korunmak için ayak sürümek, göz kırpmak, baş titretmek yetmiyordu. Çünkü Fantikocular da böyle yapmaya başlamışlardı. Bu yüzden Fantikocularla Fantiko düşmanları birbirinden ayırt edilemiyordu. Bunun üzerine üstat yazar, Fantikoculardan korunmak için her ayak sürüyüşte bir kere diz bükmek ve bir yandan «Huta - Hata - Hup!..» diye sesler çıkarmak gerektiğini yazdı. Artık herkes böyle yapıyordu. Arada bir şaşırıp da «Huta - Hata - Hup!» diyecekleri yerde «Hopa - Hupa - Hap!» diyenler, ya da başka türlü diyenler Fantikocu diye yakalanıyordu. Herkesin gözü, kulağı birbirindeydi. O ülkede durmadan ayak sürüyen, diz kıran, baş titreten, göz kırpan kişilerden «Huta - Hata - Hup!» diye sesler yükseliyordu. Herkes korkusundan Fantikocu olmadığını anlatmak için gırtlağı yırtılasıya «Huta - Haat - Hup!» diye barbar bağırıyordu. Sesler yankılanıyor, dağlardan taşlardan «Huta - Hata - Hup!» diye yankılar yükseliyordu.

Üstat yazar, her akşam gidip içtiği meyhanenin sahibine bir akşam kızdı. Kızması, meyhanecinin çoktan beri biriken alacaklarını istemesindendi. Meyhaneci,

— Acaba borcunuzdan birazını verebilir misiniz?.. diye sorar sormaz, üstat yazar, orada bulunanlara, meyhaneciyi gösterip,

— İşte bir Fantikocu, yakalayın!.. diye bağırdı.

Yakalanan meyhaneci,

— Vallahi billahi Fantikocu değilim... diye yeminler ederek yalvarıyordu.

Kimsenin onu dinlediği yoktu. Meyhaneci, kendini şöyle savundu:

— Ben nasıl Fantikocu olabilirim? İnsaf ediniz. Bu Fantikoculuk çıktı çıkalı, ayağımı bir kere bile yerden bir parmak kaldırmadım. Hep ayaklarımı sürüye sürüye yürüyorum. Her adımda diz büküyorum. Hiç durmadan başımı titretiyorum, titrek baş oldum. Uyurken bile karanlıkta göz kırpıyorum. Bundan başka kurbağalar gibi hiç durmadan «Huta - Hata - Hup!» diye ötüp duruyorum.

Bunun üzerine gidip üstat yazara sordular. O da,

— İnanmayın, dedi, bu Fantikocular her kılığa girerler. İşte bu, meyhaneci kılığına giren bir Fantikocudur.

Çok kişinin çıkarına gelen, işine yarayan bu yöntem hemen o ülkede yayıldı. Kiracıları evlerinden atıp, evlerini yüksek parayla kiraya vermek isteyen ev sahipleri, kiracılarına,

— Fantikocudur!.. demeye başladılar.

— Nasıl Fantikocu?

— Kiracı kılığına girmiş Fantikocu...

Kira vermeden beleşe oturmak isteyen kiracılar da ev sahiplerine,

— Fantikocudur!.. demeye başladılar.

— Nasıl Fantikocu?

Herkes kendisine «Fandikocu» denilmesinden korktuğundan orada yaşayanlar pa;alarını kurtarmak için durmadan birbirine,

— Fantikocu!.. diye bağırmaktaydılar.

Kim atik davranırsa o kazanıyordu. Birisi, karşısına ilk çıkana Fantikocu demese, karşısındaki ona diyecekti.

Artık Fantikocuların ne zaman, nasıl, neyin, kimin kılığına girdiği anlaşılmaz olmuştu. Fantikocuların gireceği başka kılıklar aranıyordu ama bulunamıyordu; kılık kalmamıştı ki...

İşte tam bu sırada, üstat yazarın «Fantikocudur» dediklerinden birisi,

— Fantikocular, Fantikocu düşmanı kılığına girerler. İşte Fantikocu!.. diye üstat yazarı gösterivermesin mi?

Sayın Yazar, «Fantikoculuk diye bişey yoktur, ben uydurdum!» dese, «Üstat»lığı kalmayacaktı. «Fantikocuyum!» dese, kendisi kalmayacaktı...

Onun için,

— Ben mi, ben Fantikocuyum? Ben ha? Ben?!. diye kekeledikten sonra ,

— Şu benim kılığıma bakın da öyle söyleyin. Benim kılığıma kim girer?.. diye inledi.

Ondan sonra, dizlerini büküp, göz kırparak, başını titreterek,

— Huta - Hata - Hup! Huta - Hata - Hup!.. diye söylenmeye başladı.

— Evsahibi kılığına girmiş Fantikocu...

Bakkal müşteriye, müşteri bakkala bağırıyordu:

— Bakkal kılığına girmiş Fantikocu!..

— Müşteri kılığına girmiş Fantikocu...

— Fantikocu kılığına girmiş Fantikocu...

BİR RESMİ ARABA ANLATIYOR

«Park yapılmaz» yazılı levhaya bordasını vermiş, arka sağ ayağıyla da yaya kaldırımına çıkmıştı. Trafik memuru sinirli sinirli düdük öttürdü. Siyah renkli araba, trafik memurunun düdüğüne cevap olarak, egzoz borusundan, iki nefeslik duman salıverdi. Büsbütün kızan trafik memuru, cebinden ceza makbuzunu çıkardı, burnundan soluya soluya koştu. Siyah araba istifini bozmadan, trafik memuruna,

— Mabadime bak da, sonra yanıma gel!.. dedi.

Trafik memuru, numarasını almak için arabanın arkasına geçti. Mabadindeki kırmızı plaka üzerine çift sıfırdan sonra gelen küçük sayıyı görünce «rap» diye vaziyet alıp sıkı bir selâm çaktıktan sonra,

— Affedersiniz sayın resmi plâkalı araba!. dedi, ben sizi taksi filan sanmıştım.

Resmi araba bir egzoz daha koyuverdi:

— Kih... Kih... Kih... diye güldü.

Burnunun ucuna kadar kızaran trafik memuru, bir dolmuş şoförüne bağırdı, birine hızlı, birine yavaş gidiyorsun diye ceza yazdı. Birine dolmuşa yolcu aldığı, birine almadığı, birine durmadığı için ceza kesti de biraz hiddeti geçti, sinirleri yatıştı.

O sırada eski bir dolmuş arabası, resmi arabaya,

— Merhaba arkadaş, nasılsın bakalım?.. diye sordu.

Resmi araba burnunu kıvırdı,

— Sen nerden benim arkadaşım oluyormuşsun?

— Hatıralarını ne çabuk unuttun? Seninle aynı fabrikanın malı değil miyiz? İstanbul gümrüğüne beraber gelmedik mi?

Resmi araba, eski mahalle arkadaşını hatırlamıştı. Teessüründen, deposundan iki damla benzin sızdı.

— Ah zavallı arkadaşım, sana ne oldu? Neden böyle iktidardan düşmüş parti gibi perişan oldun?.. dedi.

Eski dolmuş arabası acı acı hayatını anlatmaya başladı:

— Gümrükte, senden ayrıldıktan sonra, beni bir hurda demir tüccarı aldı. Öğleye kadar demir tüccarının karısı, aile dostu bir delikanlıdan, evde direksiyon dersi alır, öğleden sonra da delikanlı, dolgun ve olgun kadına benim üzerimde direksiyon dersi verirdi. Geceleri de, bazan tüccarın oğlu, bazı da kızı, beni araba diye değil, yataklı vagon yerine kullanırlardı. Ah, araba olduksa bizde de can

var. Bu kadar manzarayı gördükten sonra hal mi kalır? Direksiyonum laçka, frenlerim tutmaz oldu.

Bu sırada, sahibim hurda demir tüccarı, paslı tenekeleri, halis diye, sahte fatura üzerinden, yüzde binbeşyüz kârla sattığı için, piyasayı düşürdüğünden ötürü başka bir demir tüccarı tarafından ihbar edildi. Zavallı işadamı cezaevine tıkılınca, ben karısının, onun direksiyon hocasının, oğlu ile kızının eline kaldım. Gazetelerde okumuşsundur; hani, «Yüksek sosyeteden şehrimizin maruf bir ailesine mensup Bayan C.N., hususi arabasında bir erkekle birlikte, ahlâk zabıtası tarafından uygunsuz vaziyette yakalandı.» diye yazdılardı ya, işte o uygunsuz vaziyetlere sahne olan araba benim. Ondan sonra beni bir bakkal aldı. Taksiye çıkardı. Usta bir şoförüm vardı. Kazancın yüzde ellisini alır, yüzde otuzunu çalar, yüzde onunu çırpar, geri kalanı bakkala verir, ertesi günü, onu da tamir parası diye iki katıyla geri alırdı. Sonunda bakkal, dükkânı elden çıkarmamak, top atmamak için beni şoföre hediye etti. Şoför, yolculardan bir kadını Kayışdağı'na kaçırınca deliği boyladı. Uzun hikâye sevgili arkadaşım... Kaç otomobil hırsızı kaçırdı beni, kaç el değiştirdim. Şu insanların yaya bile yürüyemediği yollarda neler çektim. Kaç insan ciğnedim. Kaç defa dükkânlara, bacalara çıktım, ağaçlarla sarmaş dolaş oldum, denize uçtum. Ben bu hale gelmeyeyim de hangi araba gelsin... Peki, sen söyle bakalım, güzellik enstitüsünden çıkmış kadınlar gibi nasıl böyle gıcır gıcır kaldın?

Resmi aarba anlatmaay başladı:

— Ben sabahları garajımda uyanırım. Küçük beyle küçük hanımı okuluna götürürüm. Sonra beyefendi, öbür resmi arabaya binmemişse, benimle makamına gider. Ama her zaman değil, evde canı sıkıldığı, seyahatte olmadığı zaman işe gider. Sonra hanımefendiyi berberine, yahut bir komşuya, bezik partisine götürürüm. Onlar bir kere dedikoduya başladılar mı, ben kapıda yan gelir uyurum. Bazan da hanımı terzisine filan götürürüm. Büyük hanım çarşıdan makara, kuka, iğne gibi şeyler alacağı zaman biner. En çok aşçıyı, hizmetçiyi taşırım. Pazara bişey almaya çıktı mı, mutlaka ya soğanı, ya sarımsağı unutur, siparişleri ancka üç dört seferde tamamlar. Geceleri de çaylara, ziyafetlere, balolara giderim.

Zamanından önce eskimiş dolmuş arabası,

— Hani resmi arabalar, özel işlerde kullanılmayacaktı?.. dedi.

Resmi araba egzosundan bir duman koyverdi.

— Sultan palamut hazretleri zamanından beri arasıra, öyle laf çıkar... Ama kuzum, resmi, özel diye bişey olur mu? Bak mesela düşün, hizmetçinin bana binip de pazarda sarımsak alması, hiç de özel iş değil, bal gibi resmi iştir.

Dolmuş arabası,

— Hiç öyle şey olur mu?.. dedi.

— Neden olmasın, ben kimin arabasıyım?

— Milletin...

— Bizim bey kimin hizmetinde?

— Milletin...

— Hizmetçi, hanım, şu, bu kimdeniz?

— Milletten...

— Ya bu topraklar kimin?

— Milletin...

— Bu topraklarda yetişen ağaçlar, sebzeler, sovanlar, sarımsaklar kimin?

— Elbette onlar da milletin...

— Gördün mü, milletin arabası, milletin yollarından, millet adamının hizmetçisini, millet mahsulünü almaya götürüyor. Bu işin özeli olur mu? Araba milletin, adam milletin, sarımsak milletin. Ayrımız gayrımız var mı? Hepimiz, millet yolunn kurban değil miyiz?

HAYVANLAR BAHÇESİNDE

Hoptirinam'ın birinci basımında bulunmayan buradaki dokuz masal sonradan eklenmiştir.

BİR VARMIŞ, BİR YOKMUŞ

Bir varmış, bir yokmuş... Ne varmış, ne yokmuş... Ha varmış, yok yokmuş... Eski zaman içinde, kalbur saman içinde, eski hamam eski tas, tellaklar yine tellak iken, develer yine deve, eşek onlara önder iken ne kervanı güderler, ne bu diyardan giderler iken, uyuzlar yavuz iken, yokuştan gelir, dağdan gelir, taştan gelir, kıçı açık enişten gelir iken, koyun bulunmadığından keçiye Abdurrahman Çelebi denilir iken, balığın kavağa çıktığı başı kokalı çok olmuş kuyruğun koktuğu, birinin yiyip birinin baktığı bir memlekette, günün birinde adamın biri, ta dedelerinden kalma duvarda asılı kemeri, kılıcı kuşanıp, üstüste döşeklerin yığılı olduğu sedirin üstüne çıkmış,

— Ben Padişah oldum... demeye başlamış.

— Nereden belli senin padişah olduğun?.. diye sormuşlar.

— Elimde kılıç olduğundan belli, bir... demiş, yüksek yerde oturduğumdan belli, iki... büyük laf ederim, ondan belli, üüüç...

— Hadi büyük laf et de duyalım... demişler.

— Bir berber bir diğer berbere, bre berber, gel beraber, ister birer bire, ister beraber, aman birader, bir birdirbir oynayalım demiş...

Bu sözleri, dinleyenlerin pek hoşlarına gittiğinden onlar da adamın padişah olduğuna inanıp sözlerini tekrara başlamışlar:

— Haydi hep beraber, hop beraber, aman birader, bir berber, bir diğer berbere birdirbir beraberdir...

Kendini padişah ilan eden adamın bu sözlerini duyanlardan,

— Yahu, bu adam deli... diyenler olmuşsa da, çoğunluk onun sözlerinde derilin hikmetler bulduklarından, yüksek yerdeki kılıçlı adam,

— Bir berber bir berbere, aman birader, gel beraber bir birdirbir... dedikçe, onlar da,

— Padişahım çok yaşaa!.. diye bağırıp alkışlıyorlarmış.

Derken, padişah ağzını değiştirmiş:

— Çatalca'da kıçı çıbanlı topal çoban çatal sapan yapar satar. Para tutar da mı kıçı çıbanlı Çatalcalı topal çoban çatal sapan yapar satar, yoksa parası yok da mı Çatalcalı kıçı çıbanlı çoban çatal sapan yapar satar?

İçlerinden birazı daha, «Galiba padişah bozuldu...» demeye başlamışlarsa da, yine çoğunluk, onun sözlerinde çok derin hikmetler bulup,

— Padişahım çok yaşaaa!.. deyip alkışa devam etmişler.

Padişahtır bu, durur mu, başlamış iradeye:

— Üç tunç tas kaysı hoşafı turşusu, üç tunç tas kaysı hoşafı turşusu...

— Yahu bu adam deli... diyenler artmışsa da yine çoğunluk,

— Sözünde ne derin hikmet var Allahım... deyip alkış tutmuş.

Padişah bu sefer üstünde oturduğu yerde köşe beğenemiyormuş bitürlü:

— Bu köşe yaz köşesi, bu köşe kış köşesi... Bu köşe yaz köşesi, bu köşe kış köşesi...

— Yahu, herif sapıttı, sapıttı...

Ama çoğunluk yine alkışlıyormuş.

— Hazineyi getirin! demiş.

Getirmişler. Başlamış padişah:

— Kırk küp, kırkının da kulpu kırık küp; kırk küp, kırkının da kulpu kırık küp...

— Aman etmeyin, bu herif zırdeli yahu...

— Padişahım çok yaşaaa!

— Memleketi imar edeceğim!.. demiş.

— Aman et!

Başlamış padişah:

— Bu duvarı badanalamalı mı badanalamamalı mı? Badanalamalı mı badanalamamalı mı? •

Ahali şaşırıp, kimisi,

— Lahanalamalı...

Kimisi,

— Labadalanamalı... demeğe başlamış.

— Aman yurttaşlar, herif azıttı, iyice zırvalıyor.. diyenler olmuş ama, çoğunluk,

— Padişahtır, azıtmak adetidir... deyip alkışa veryansın etmişler...

Padişah, önüne gelene başlamış:

— Bu tesbihi imamelemeli mi, imamelememeli mi?

Kimisi «Memeli», kimisi «Memememeli», diyormuş.

— Gelin etmeyin yurttaşlar, bu bir Allahın kaçığı... Herif iyice tozuttu.

Çoğunluğa anlatamamışlar.

— Kara üzümün kartlaşmamışçasından isterim, kartlaşmamışçasından...

— Buyurun...

Padişah,

— Çok önemli bir memleket meselesi var.. demiş.

— Nedir?

— Şu yoğurdu sarımsaklasak da mı saklasak, sarımsaklamasak da mı saklasak? Sarımsaklasak da mı saklasak, sarımsaklamasak da mı saklasak?

— Masak da samlasak, lasmamamsaklasak?

Beline kılıcı kuşanıp kendini padişah ilan eden adamın deli olduğuna inananlar artık artıyormuş ama, çoğunluk yine öbür yanda...

Padişah bakmış ki, birliği beraberliği bozanlar var, o zaman herkese sormaya başlamış:

— Sen, kapı gıcırdatıcılardan mısın, yoksa kıvılcım sıçratıcılardan mısın?

Kimisi «Kapı gıcırdatıcılardanım...» demiş, kimisi «Kıvılcım sıçratıcı...» demiş.

— İbişle Memiş mahkemeye gitmiş, mahkemeleşmişler mi, mahkemeleşmemişler mi?

— Yahu etmeyin, bu herif zır deli...

— Padişahım çok yaşaaa!..

Padişahtır bu, yine başlamış!..

— Denize gittim, bir avuç kum aldım, şap benim alnıma, şap anamın alnına... Şap benim alnıma, şap anamın alnına...

O zaman artık iyice anlamışlar ki; herif deli... Ama ne yapsınlar, elinde koskoca kılıç var. Yüksek sedirden yere indiremiyorlar ki, bir kolayını bulup elinden kılıcı alsınlar da, tımarhaneye atsınlar.

İçlerinden bir akıllı çıkmış,

— Ben indiririm... demiş.

Padişahın huzuruna varıp etek öpmüş,

— Padişahım, demiş, sen bizim padişahımızsın... Millet de buna inandı. Şimdi yüksek iradeniz olursa cülus merasimi olacak... Millet dışarıda cülus merasimi için toplanmış padişahı bekliyor...

Padişah, taht sandığı yüksek yerde iner inmez hemen iki kişi arkadan deli gömleğini kafasından aşağıya geçirip, elinden kılıcı almışlar, sımsıkı bağlamışlar.

Zavallı adam, bakmış ki kurtuluş yok, bağlı olduğu ipler arasından, deli gömleğinden başını uzatıp,

— Ulan alçaklar, demiş, bu sefer olmadı; ama bir dahaki tahta cülusumda, ben sizin ananızı bellerim ya...

Bu bir masaldır, kimisi için gerçektir, kimisi için mavaldır. Amma, bir daha cülusunu bekleyen ne deliler vardır.

Onlar ermemiş muradına, biz bekleyelim boşuna... Gökten inmiş üç elma... Ne bana, ne sana, ne Hasan'a...

CAMGÖZ'LE SARDALYA

Aşağıdaki masalı, bir işçi toplantısında bir balıkçı anlatmıştır.

«Arkadaşlar, ben bir balıkçıyım. Ben balıkçılıktan sosyalizme geldim, sosyalizmi balıklardan öğrendim. Anlatayım size de... Bizim sularımızda Camgöz denilen bir balık vardır. Bu camgöz, köpekbalığının az daha küçüğüdür .Kıyıcı, yırtıcı, hayın bir balıktır bu camgöz... Ençok da sardalyaya düşkündür, hani şu parmak kadarcık, küçücük sardalyalar var ya işte onların baş düşmanıdır. Pullu pullu sardalyaları yer tüketir, onlara hiç aman vermez.

«Sardalyalar, camgözün üzerlerine geldiğini, artık kokusundan mı, suyu dalgalandırmasından mı, yoksa başka bişeyden mi, her nedense hemen anlarlar. Anlar anlamaz da, o küçücük sardalyalar ordan burdan koşuşur, birbirlerini üstüne toplanırlar, sıkışırlar iyice sıklaşırlar. Denizin içinde sardalyalardan bir duvar olur. Camgözün küçük bedenlerinden ördüğü duvar, camgözün boyundan büyük olur.

«Camgöz denilen canavar yürür sardalyaların üstüne... Sokulur, sokulur, sokulur iyicene... İşte tam o zaman birbirlerine dayanıp bedenleriyle duvar örmüş küçücük sardalyalar hep birden pullarını atarlar. Denizin içi pul pul olur. Camgöz canavarının cam gözleri pullardan görmez olur, körleşir, yanını yöresini bilemeyen camgöz kaçar gider.

«Bir balıkçılar, denizin içinde sardalyaların camgöz canavarıyla savaştığını deniz yüzüne çıkan pullardan anlarız. Denizin derisi, boncuklu, pullu, süslü kadın kumaşları gibi, pul pul ışıldar, yanar. İşte tam o zaman biz de kancayı denize atar, gözü görmeyen camgözü yakalarız.

«Arkadaşlar, aydın arkadaşlar!.. Biz camgözü yakalayınca ne yapacağımızı iyi biliriz, bir güzel çorbasını yaparız, yahnisini yaparız. Siz o camgöze kanca atmasını bize bırakın. Ama siz aydınlar da, hadin, atın pullarınızı gayri, camgöze atın pullarınızı!.. Yoksa camgöz, sardalyaları yiyip yutacak...»

*

İnsanlara ders olsun diye, hayvanlar üstüne söylenip yazılmış yüzlerce «fabl» okudum, dinledim; ama bunların hiçbiri, bizim balıkçının anlattığı «Camgözle Sardalya Savaşı» denli beni etkilemedi. Üstelik, balıkçının anlattığı, aydın uydurması bir hayvan masalı da değil, bir gerçek gözlem...

Balıkçı, bütün Türk aydınlarına ders veriyor. Ekmeğini, boğuştuğu denizden çıkaran balıkçının sözlerine cankulağımızı verelim! Hadi... Hadin artık hep birlikte atalım pullarımızı camgözün üstüne... Biz bikez pullarımızı atalım, hele bir pullarımız çıksın su yüzüne, artık gerisini, camgöze ne edeceğini iyi bilir balıkçı arkadaşlarımız...

KAPLUMBAĞA

Daha bankaların bilinmediği zamanlarda şimdiki bankaların yaptığı işi yapan bir adam vardı. Bu adam her nasılsa kapıp eline geçirdiği parayı yoksullara, yüksek faizle borç verirdi. Yani hiç çalışıp uğraşmadan parayla para kazanırdı.

Bütün o bölgenin yoksulları gibi bir delikanlı da, parayla para kazanan adamdan, ertesi yıl ödemek üzere borç almıştı. Akıllı bir delikanlıydı. Parayla para kazanan adama borçlanıp yakasını kaptıranların bir daha kurtulmadıklarını biliyordu. Onun için, insanüstü çabayla çalışarak o yıl borcunu ödemeye uğraştı ama, ancak borcunun faizini ödeyebildi. Bukez yeniden daha çok borçlanmak zorunda kaldığından, hesap yaptı: Yıllardan beri verdiği faizlerle, parayla para kazanan adama olan borcunun üç-dört katını ödemişti. Bu gidişle ödenecek borcunu ödeyemedikten başka bir de borçlu ölecekti.

Parayla para kazanan adam, bir çekmecenin arkasında otururdu. Paraları, çekmecesine sığmaz olunca daha büyük bir çekemece alırdı.

Borçlu bigün parayla para alan adama gitti. Parayla para kazanan adam, kocaman bir çekmeceye sırtını dayamıştı. Borçlu ona şöyle dedi:

— Sayın parayla para kazanan! Şimdiyedek, yalnız verdiğim faizlerle senden aldığım tüm borçlarımın birkaç katını ödemişim. Bu gidişle sana borçlarımı ödeyemeyeceğim gibi, üstelik borçlu da öleceğim. Demek bunca yıl salt senin için çalışıp çabalamışım. Benim bu durumumu gözönünde tut, yalnız senin yararına çalıştığımı düşün de, bana bu yıl faizsiz borç ver!

Yağlı sırtı kaşınan parayla para kazanan adam, sırtını çekmecesini sürte sürte kaşınarak,

— Olmaz öyle şey! Ben kimseye zorla borç vermiyorum. İşine gelmiyorsa borç al-

ma! Ama eski borçlarını öde!.. dedi.

Borçlu,

— Hiç olmazsa biraz daha düşük faiz al!.. diye yalvardı.

Parayla para kazanan adam, sırtını yine çekmecesine sürterek kaşındıktan sonra, sert,

— Olmaz öyle şey! Canın isterse borç al! Ben senin gibilerine borç vererek iyilik yapıyorum, haraç vermiyorum... diye bağırdı.

Borçlu ne denli yalvardıysa da, parayla para kazanan adamın taş yüreği yumuşamadı. Kızgınlıktan ağlamakta olan borçlu birden sinirlenip çekmeceyi, parayla para kazanan adamın arkasına fırlatarak,

— Dilerim, toprağa gömülenedek çekmeceni sırtında taşı!.. diye yakardı.

Borçlunun dileği oldu. Çekmece, parayla para kazanan adamın sırtına yapıştı ve parayla para kazanan adam birden insanlıktan çıkıp kplumbağa oldu. Onun için kaplumbağanın sırtında çekmecesi vardır ve bu ağır yükü taşımak zorunda olduklarından kaplumbağalar ağır ağır yürürler. Bu yüzden de insanlar, kaplumbağayı yavaşlığın, ağır ilerlemenin örneği olarak gösterirler. Zavallı kaplumbağa!..

Gerçek, anlattığım bu uydurma olaydaki gibi olsaydı, bugün bütün parayla para kazananların sırtlarına yapışık kasadan kamburları olması, o zaman da bankaların en lüks odalarında kaplumbağaların oturması gerekirdi. Demek, bu masaldaki gibi salt dilemekle hiçbişey olmuyor...

KÖSTEBEK

Eski zaman içinde yeni mekân içinde, yani bugünkü coğrafyada, ama ortaçağı yaşayan ülkenin birinde, topraksız köylünün canını, iliğini sömürerek zengin olmuş bir adam vardı. Kışın aç kalanlara borca buğday verir, ürün zamanı gelince de verdiği borcu beş katıyla geri alırdı. Borcunu ödemeyenler, gelecek kış borca buğday alamayacakları için aç kalacaklarını bilirlerdi. Onun için her borçlu, bu zengine beş katıyla borcunu ödemek zorundaydı.

Zenginin buğday ambarı, her yıl beş katıyla geri aldığı buğdaylara dar gelirdi. O da her yıl, ambarını beş kat büyütürdü.

Günlerden bigün bu zengine, yoksul bir köylü kadın geldi. Kadın çok güzeldi. Zenginin öteden beri bu kadında gözü vardı. Ama güzel yoksul kadın, zengine hiç yüz vermiyordu.

Kadın,

— Biliyorsun, dedi, kocam askerde, çocuklarım da hem aç, hem hasta. Bana borca bir ölçek buğday ver de kocamın askerden dönüşünde borcumu öderim.

Güzel kadına baktıkça ağzı sulanıp yalanmakta olan zengin yılışarak,

— Senin tarlan yok, torban yok, borcunu ödeyemezsin... dedi.

da şu ortada salın gez; seni görüp gönlüm, gözüm açılsın. Dediğimi yaparsan, sana beş

Yoksul genç kadın ağlayarak yalvarıyor, zenginin kayadan sert yüreğini yumuşatmaya çalışıyordu.

Zengin yalanıp yılışarak,

— Benimle yatarsan, bir değil, sana beş ölçek buğday veririm Hem de geriye istemem... dedi.

Kadın,

— Bunca kadını kötü isteğine boyun eğdirdin, daha doymadın mı? Ben isteğini yapamam. Çocuklarıma acı, açlıktan ölecekler. Ateşler içinde yanıyor hasta yavrularım... diye gözyaşları dökerek yalvardı.

Zengin, dudaklarından sızan salyalarını yalayarak,

— Ben sana beş ölçek buğday verince, beş ölçek buğday ziyan ederim, sense beş ölçek buğday kazanırsın. Ama sen benimle yatınca hiçbişey ziyan etmezsin, hiçbişey yitirmezsin... dedi.

Razı olmayan kadın dönüp giderken, bu güzel avı pençesinden kaçıracağını anlayan zengin, arkasından seslendi.

— Ben vermeyince başka hiç kimseden borca buğday alamazsın. Benimle yatmıyorsun, pekiy... Öyleyse, anadan doğma soyun ölçek buğday vereceğim. Hem de geri almamacasına...

Çocuklarının açlıktan öleceğini düşünen kadın, ister istemez zenginin dediğini yaptı.

Soyundukça döktüğü ateşli gözyaşları tenini yakıyordu.

Hem soyunur, hem biyandan,

— Gözlerin körlensin de dünyan kararsın!. diye yakarıyordu.

Güzel, genç, yoksul kadının yakarışları yerini buldu. Zenginin gözleri, gözkapaklarıyla örtülüp kapandı. Gözleri kapandığından soyunuk kadını göremedi. Zengin birden insanlıktan çıkıp köstebek oldu. Onun için köstebeklerin gözleri yoktur ve köstebekler toprak altındaki karanlık dünyada yaşarlar. Bu yüzden de insanlar, köstebeği körlüğün örneği olarak gösterirler. Zavallı köstebek!..

Gerçek, anlattığım bu uydurma olaydaki gibi olsaydı, bugün açları doyurmak karşılığında onların namuslarını satın almaya kalkan bütün zenginlerin kör olmaları ve yurdun en güzel yerlerinde köstebeklerin yaşamaları gerekirdi. Demek salt yakarışla hiçbişey değişmiyor.

KİRPİ

Bir zamanlar, gerikalmış ülkelerden birinin bir köyünde çok kıyıcı, can alıcı bir ağa vardı, yüreğinde bir damla acıma duygusu olmayan bu kıyıcı ağa, darda kalan yoksul köylüye çok yüksek faizle borç veriyordu. Köylüler borçlarını ödeyemeyince de, ;elindeki borç senetlerini mahkemeye veriyordu. Ortada senet olduğundan, alacağına karşılık, borçlunun toprağını, tarlasını candarma gücüyle kendine malediyordu.

İşte böyle böyle, o köyde, kıyıcı ağadan başka hiç kimsenin ekecek, biçecek bir karışlık toprağı kalmamıştı. Bütün tarlaların tapuları kıyıcı ağanın eline geçmişti. Köylü gittikçe yoksullaşıp aç kalınca, köyün aç çocukları karınlarını doyurmak için, kıyıcı ağanın eline geçirdiği tarlalara girip başak toplar, yerlerdi. Ekin zamanı değilse, o zaman da yine kıyıcı ağanın bahçesine dalar, ellerine hangi bitki geçerse koparıp çiğ çiğ atıştırırlardı.

Kıyıcı ağa, hırsızlığı önlemek için bahçelerinin, tarlalarının çevresine dikenli teller çektirdi. Ayrıca ürünlerini korusunlar diye tarlalarına, bahçelerine eli silâhlı kolcular, korucular koydu. Ama başedemedi. Tarlalarına, bahçelerine bir sıra da ahdikenli tel çektirdi. Koruculları, kolcuları tarlalara, bahçelere giren bikaç çocuğu vurmuşlardı ama, yine de ürünlerin gizlice alınmasını önleyememişlerdi.

Çünkü artık çocuklar değil, yaşlı, genç, kadın, erkek, büyükler de, şimdi ağanın eline geçen eski tarlalarına gizlice girip ellerine ne geeçrse yiyerek karınlarını doyurmaya, yaşamaya çalışıyorlardı.

Kızgınlıktan deliye dönen kıyıcı ağa, yoksul köylüye,

— Sizde hiç mi ahlâk yok, pis hırsızlar!.. diye bar bar bağırıyordu.

Bütün köylünün topraklarını eline geçirmiş olan kıyıcı ağa, o köyde yalnız bir yaşlı kadının elinde son kalan bir küçücük bahçesini alamamıştı. Gözü, yaşlı kadının bahçesindeydi. Yaşlı kadın inat edip direniyordu ama boşuna, nasıl olsa onun bahçesini de elinden alacaktı.

Günlerden bigün yaşlı kadın, kıyıcı ağaya gelip,

— Aman ağam, sen bilirsin, adamların bahçemden geçen suyun yolunu çevirmişler. Ne olursun, buyur adamlarına da suya yol versinler... diye yalvardı.

En sonunda yaşlı kadının da eline düştüğünü anlayan kıyıcı ağa,

— Bahçeni bana sat, yoksa suyu ordan akıtmam!.. dedi.

İnatçı kocakarı,

— Benim bir yiğit oğlum var, insanüstü çabayla çalışıp o küçücük bahçeden bizim geçimimizi sağlıyor. Satamam... dedi.

Kıyıcı ağanın kurt gözü gibi parlayan kanlı gözleri kısıldı,

— Öyleyse, dedi, bir deneme yapmak istiyorum: Tarlalarıma yeniden yirmi sıra dikenli tel çevirdim. Senin yiğit oğlun tazı gibi koşar. Korucularımın, kolcularımın ateşi altında dikenli tel sıralarını vurulmadan geçip tarlama girebilirse, suyu bahçene çeviririm. Çünkü, senin oğlun dikenli tel sıralarını geçemezse, başka hiç kimse geçemez. Yok, senin oğlun dikenli telleri geçerse, o zaman daha beş-on sıra tel çektiririm.

Yaşlı kadının yiğit oğlu, bahçeleri ellerinde kalsın diye bu denemeye razı oldu. Kıyıcı ağanın kolcularının, korucularının kurşun yağmuru altında, atlaya sıçraya dikenli telleri geçti. Ama son dikenli teli geçince yere cansız yığılıp kaldı. Yiğit delikanlının etleri, atladığı dikenli tellerin dikenlerine parça parça takılmış, geçtiği toprak kana belenmişti.

Yiğit oğlunun ölüsü başında ağlayan yaşlı kadın,

— Dikenli tellerinin dikenleri tenine saplansın!.. diye kıyıcı ağaya ilendi (beddua etti.) Yaşlı kadının ilenci tuttu. Sıra sıra dikenli tellerinin dikenleri, kıyıcı ağanın çıplak tenine saplandı. Kıyıcı ağa birden insanlıktan çıkıp kirpi oldu. Onun için kirpilerin her yanı dikenle kaplıdır. Bu yüzden insanlar kirpiyi, içine kapanıklılığa, dikenliliğe örnek diye gösterirler. Zavallı kirpi!..

Gerçek, anlattığım bu uydurma olaydaki gibi olsaydı, bütün kıyıcı ağaların kirpileşmeleri ve en güzel, en verimli topraklarda kirpilerin yaşamaları gerekirdi. Demek, salt ilençle hiçbişey düzelmiyor.

YILAN

Bu güzel, yaşanılası canım yeryüzünde bir şaşılası ülke vardı. O ülkede tarihin bütün eski dönemleriyle çağımız içiçe ve hep birarada idi. Kağnı gibi en ilkel araçlarla, lüks arabalar gibi yüksek teknik araçlar aynı yol üstünde gider gelirlerdi. Petrol gibi akaryakıtla tezek gibi kokaryakıt aynı zamanda kullanılırdı.

Bu ülkede, son model giysilerle örtülü gövdelerinin üstünde, ortaçağdan kalma ve antika değerinde kelle taşıyan modern derebeyler vardı. Her derebeyi kendi bölgesinde ve kendi alanında astığı astık, kestiği kestik, dediği dedik, öttürdüğü düdük ve olağanüstü zübük kişilerdi.

Derebeylerin baskılarından ezilen, zorbalığından, canı yanan halk, başka bişey yapamadığı için, mırıl mırıl mırıldanmaya, dırıl dırıl dırıldanmaya başlamıştı. Bu mırıltılardan, dırıltılardan tedirgin olan derebeylerin uykuları kaçıyordu. Bu yüzden ceza kanununa koydukları üçbuçukuncu ve kırkbirbuçukuncu maddelerle, halkın mırıldanmasını ve dırıldanmasını kesinlikle yasaklamışlardı.

Bu iki maddenin antibabatorik olduğu iddia edilmişse de, görevi halkın annesini ağlatmak olan kadı, üçbuçukuncu ve kırkbirbuçukuncu maddeleri antibabatorik bulmamış, tam tersine, son derece palabıyık bulmuştu.

Ülkeyi dikensiz gül bahçesi yapmak isteyen modern göbekli ve ortaçağ kelleli derebeyler, mırıldanan, dırıldanan suçluları kendilerine ihbar etmeleri için kapılarında yetiştirdikleri, çanaklarını yalatarak semirttikleri, önlerine attıkları kemiklerle besledikleri, sukatılmamış dış yardım ve yabancı sermaye çocuklarını muhbirlik işiyle görevlendirmişlerdi.

Halis kan sadık muhbirlerden biri, yurttaşların mırıldanıp mırıldanmadıklarını duymak için, gizli gizli pencerelere, kapılara, bacalara o denli çok uzanmıştı ki, boyu upuzun olmuştu; her deliğe girip çıkmaktan da ipince olmuştu.

Bu ipince, upuzun muhbirin, öteden beri güzel ve akıllı bir kadında gözü vardı. Muhbirden iğrenen genç kadın bir işçiyle evliydi. Muhbir, kadını evinde bigün yalnız kıstırıp,

— Ya benim olursun, yada kocanı mırıldanarak üçbuçukuncu ve kırkbirbuçukuncu maddeleri bozuyor diye ihbar edeceğim... dedi.

Zavallı kadın, Sultan Palamut'un adaletine güvendiği için, yabancı sermaye çocuğu ve dış yardım evladı muhbiri kovdu. Kızgınlıktan kuduran muhbir, işçiyi mırıldanıyor diye ihbar ederek cezaevine attırdı. İki çocuğuyla kimsesiz, yoksul kalan kadın,

— Beni süründürdün, sen de sürüm sürüm sürün!.. diye muhbire ilençte bulundu.

Kadının ilendiği şey oldu. Daha önceden incelmiş ve uzamış olan muhbir, birden insan kılığından çıkıp yılan oldu. İşte onun için yılan yerde sürünmektedir. Bu yüzden insanlar yılanı soğuk bir tiksintiyle ansırlar. Zavallı yılan!..

Gerçek, anlattığım bu uydurma olaydaki gibi olsaydı, bütün muhbirlerin sürüngenleşmesi, her yanın yılanla dolması ve yılanların görülür görülmez muhbir olduklarının anlaşılması gerekirdi. Demek, kötülere ilençte bulunmakla kötülükleri ortadan kaldıramıyoruz.

KAZ

Bir zamanlar, bir ülkenin bir kentinde, ipotek karşılığında borç para veren, gözünü para tutkusu bürümüş yaşlı bir tefeci vardı. Vereceği borç paranın iki-üç katından artık senet almazsa, kimseye borç vermezdi. Bu yüzden zavallı borçluların pek çoğu borcunu ödeyemez, ipotek ettikleri evler de bu pinpon tefecinin olurdu.

Bu pinpon tefecinin bir kötü huyu daha vardı: Sapıktı. Yaşından hiç utanmayıp sıkılmadan röntgencilik yapar, geceleri, perdeleri aralık kalmış pencerelerden içerdeki karıkocaları, onların nasıl yattıklarını seyreder, bundan büyük keyf duyardı.

O kentte dar gelirli bir aile vardı; bir karıkoca ve üç küçük çocukları... Çok zorlukla geçiniyorlardı. Bir de üstelik baba hastalanınca, işe gidip çalışamaz olmuş, aile büsbütün yoksullaşmıştı. Hasta adam için doktor ve ilaç parası gerekiyordu.

Oturdukları küçücük ev, kadına babasından kalmıştı. Son umut, pinpon tefeciye evi ipotek ederek borca girmekti.

Pinpon tefeci, takma dişlerini göstere göstere sırıtarak kadını çok iyi karşıladı. Kadının istediği paranın yarısını verecek, buna karşılık dört katını vermiş gibi elinden senet alacaktı. Başka hiçbir umarı olmadığından kadın razı olmuş, tefeciye, ondan aldığı paranın dört katı borçlanmıştı.

Paranın ödenme zamanı gelip çattı. Erkek hastalıktan kalkamamıştı, çalışamıyordu, ama biraz iyileşmişti.

Kadın, pinpon tefeciye gidip, borcunu ödemesi için biraz daha beklemesini yalvardı. Tefeci eskisi gibi sırıtmıyordu. Kadına,

— Benim yapacağım hiçbişey yok, dedi. Senedi icraya verdim, yakında eviniz satılacak. Ama evin parası borcunuzu ödeyemeyeceği için, bütün eşyalarınız da satılacak.

Öyleyse ev de gidiyordu, eşyalar da... Üste de daha borçlu kalacaklardı. Çaluk çocuk, döşeksiz yorgansız soğuk kış günü karlı sokağa dökülüeceklerdi.

Tefeci,

— Ben size iyilik ettim, yardım ettim, ama siz benim paramı geri vermiyorsunuz... diyordu.

Kadın da,

— Eksik olmayın, evet iyilik ettiniz. Bir iyilik daha yapsanız da, bir-iki ay bekleseniz. Kocam iyi olmak üzere... dedi.

Takma dişlerini yine göstererek keyifle sırıtmaya başlayan tefeci,

— Olur ama, bir koşulum var... dedi.

— Nedir?

— Gece, yatak odanızın pencere perdesini aralık bırakacaksın. Işığı da söndürmeyeceksin. Kocanla yatışınızı seyredeceğim.

Kadın, ağladı, yalvardı, ama ne dediyse tefeci, isteğinden dönmeyince, çocuklarının karlar üstünde donmamaları için, razı olmak zorunda kaldı.

Kadın o gece perdeyi aralık bıraktı. Işığı da yanar bıraktığı için kocası,

— Niçin lambayı söndürmüyorsun?.. diye sorunca, biraz sonra kalkacağını bahane etti.

Kadın, kocasına belli etmemeye çalışarak ağlarken, dışardaki tefeci de, perde aralığından içerisini iyice görebilmek için, başını bir sağa bir sola uzatarak keyfinden ağzından salyaları sıza sıza, «Sssıı!» diye sesle çıkarıyordu. Korku içinde ağlamakta olan kadın, içinden,

— Dilerim, o kopası boynun hep böyle o yana bu yana uzanıp kalsın, hep böyle tıslıyasın!.. dedi.

Kadının içinden geçirdiği oldu. Pinpon tefeci birden insan kılığından çıkıp kaz oldu. İşte onun için kazın boynu uzundur ve başını bir o yana, bir bu yana uzatarak durmadan «Sssıı» sesleri çıkararak tıslar. Bu yüzden insanlar, aptallığa örnek olarak kazı gösterirler. Zavallı kaz!..

Gerçek, anlattığım bu olaydaki gibi olsaydı, bütün tefecilerin uzun boyunlarını o yana bu yana dolandırarak tıslamaları ve en lüks, en pahalı arabalarda kazların bulunması gerekirdi. Demek, insanların içinden geçirdikleri düşüncelerle ahlâksızlara hiçbişey olmuyor.

BİR ÜÇGENİN ÜÇ AÇISI

YERİ :

Bu ülkede mi, şu ülkede mi, yoksa o ülkede mi, nerde olduğu kesinlikle bilinmez, ama herhangi bir ülkede günün birinde çocuklara şöyle bir masal anlatılacak.

ZAMANI :

Bundan yüz yıl sonra mı, yoksa yirmi yıl sonra mı, ne zaman olduğu kesinlikle bilinmez, ama bir zaman sonra çocuklara şöyle bir masal anlatılacak.

DEKORU:

Bir varmış bir yokmuş... Eğrinin doğru, doğrunun eğri, yalanın gerçek, gerçeğin yalan olduğu, yurtseverliğin, tapu senedi sayılarıyla ölçüldüğü, anamı sevenin kadı, rüşvetin tadı, demokrasinin yalnız adı olduğu, halkı sürgit oruçlu, uçan kuşa borçlu, ihtiyarı sinekten yağ çıkaran, genci üzümden bağ çıkaran, verdiği talkım yediği salkım, kaşığıyla verip sapıyla göz çıkaran, düşünmenin ve düşündüğünü söylememenin serbest olduğu, babanın oğula, «Böyle gelmiş, böyle gider» dediği, suyu getirenle testiyi kıranın bir olduğu geeep geniş, uuupuzun bir yer varmış.

KONU:

Bir üçgenin üç açısının toplamının kaç derece ettiği üzerindedir.

İşte o ülkede, işte o zaman, ülkenin genişliğince büyük, çok çok büyük bir üçgen varmış: (A-B-C) üçgeni... Bu üçgenin (A) açısı daha geniş olduğu için, iktidardakilerle onların adamları bu (A) açısı içinde yaşarlarmış, ama yine de bu en geniş açıya sığışamazlar.

— Bolluk isteriz! Folluk isteriz! Refah isteriz! Ferah isteriz!.. diye bağırırlarmış.

Onlar bağırdıkça baştaki yönetmenler de durmadan A-B ve A-C kenarlarını iter, (A) açısını daha da genişletirlermiş.

(A) açısını o kadar genişletmişler ki, bu sefer (B) açısına sıkışanlar,

— Darda kaldık! Sıkıştık! Ölüyoruz!.. diye bağırmaya başlamışlar.

Onlar «Eziliyoruz!» diye bağırıncaya kadar, o ülkede (B) açısı diye bir açı olduğunu bilmiyorlar, (B) açısındakilerin seslerini duymuyorlarmış. Duysalar da duymazdan geliyorlarmış. (B) açısında sıkışanların bağırmaları yasak edilmiş. Sıkışıp ezilenlerin şairleri onların acılarını dile getirmişler:

Aman açı bize dar geliyor,
Açık ardımıza kar geliyor,
Ben bu dar deliğe giremezken
Aman bir de baktım, yar geliyor.

(B) açısındakilerin sesleri öyle artmış ki, sonunda iktidar devrilip yerine (B) açısındakilerin istediği iktidar gelmiş. Bu yeni iktidar, (B) açısını genişletmek için,

— Ha dayanın, ha itin, ha çekin, ha uzatın!.. diye B-C ve B-A kenarlarını ittire ittire (B) açısını genişletmişler, için girip yangelip yayılmışlar. Yayıldıkça genişletmişler, genişlettikçe yayılmışlar.

Bu sefer eski (A) açısındakiler sıkışmaya başlamışlar. (C) açısındakilerse büsbütün sıkışmışlar. (A) açısındakilerle (C) açısındakiler birleşip, bir ağızdan,

— Sıkıştık, ezildik!.. diye bağırmaya başlamışlar.

Sonunda iktidarı devirip (C) açısındakilerin istediklerini iktidara geçirmişler.

(C) açısı genişleyince öbür açıdakiler, (B) açısı genişletilince (A) açısındakiler sıkışmış durmuş.

Biri,

— Çok şükür genişliyoruz, biraz daha genişleyelim aman, derken, öbürü,

— Ezildik, sıkıştık... diye bağırır dururmuş.

Bu masalın sonu gelmemiş bitürlü, ordaki insanlar hokkabaz çengeli gibi üçgenin açısı ile oynayıp durmuşlar. Çünkü o ülkenin insanları, bir üçgenin üç açısının toplamının yüzseksen dereceden daha çok açılamayacağını bilmiyorlarmış, bilenler de bilmezden geliyorlarmış. Üç açının da eşit olabileceğini, o zaman herkesin eşitçe sıkışıp, eşitçe bollanabileceğini söylemek ise yasakmış o ülkede.

— Yaşadığım ruh halini kime anlattımsa, bana deli dedi.

Karşıma gelir gelmez, kendini tanıtmadan, daha selam bile vermeden damdan düşer gibi konuşan adamın bu sözleri beni çok şaşırtmıştı.

— Çok rica ederim, dedi, anlatacaklarım bitinceye kadar aklınızı başınızda yok sayın da, lütfen sözümü kesmeden beni dinleyin, ne olur...

— Sizi dinliyorum... dedim.

Odada yalnızdık, deliyi azdırmaktan korkuyordum.

— Siz tenasühe inanır mısınız?.. diye sordu.

— Tenasüh mü?

— Evet, evet. Öldükten sonra bir insanın ruhunun başka bir canlı beden içinde yeniden dünyaya gelmesi. Ruh göçünü anlatmak istiyorum...

— Hayır, böyle saçmalara inanmam.

— Al benden de o kadar... Böyle saçmalara inanmak istemiyorum.

— İnanmayın öyleyse...

— İnanmamak elimde mi? Ruh göçüne uğrayan insan işte benim. Şu karşınızda gördüğünüz kalıbımın içindeki ruhumun çook eski yıllarda başka başka canlı kalıplar içinde yaşadığını biliyorum.

— Yoksa eskiden kral fila mıydınız?

— Eskiden kral bedeninde yaşadığımı söyleyerek boş yere ruhumun tarihiyle övünecek değilim. Ama ben çok eski yıllarda yine yaşamıştım.

— Nerden biliyorsunuz bunu?

— Beş altı yüz yıl önce başımdan geçenleri bir bir hatırlıyorum...

— Sakın dalga geçmiş olmayasınız.

— Ben bilimsel düşünceli bir insanım. Kendi kendime düşündükçe, olamaz böyle bişey diyorum, ama eski serüvenlerimi hatırlamama ne dersiniz? Daha da şaşacağınız bişey söyleyeyim mi: Yalnız eski yıllarda başımdan geçmiş olanları değil, gelecek yıllarda ruhumun hangi bedenlere girip nasıl yaşayacağını da şimdiden biliyorum. Yani ruhumun göçü geleceğe bile uzanıyor. Buna ne buyrulur?

Öyle derli toplu zırvalıyordu ki, deli bile olsa konuşması ilgimi çekmekteydi.

— Sözü uzatıp başınızı ağrıtmak istemediğimden çok eskiden yaaşdığım günlere dönmeyeceğim, daha berilere geliyorum. 1154 yılında doğdum.

— Nasıl? Nasıl?

— Bunda şaşacak bişey yok, daha eskilerde de doğmuştum ama, sözü uzatmamak için 1154'teki doğuşumdan başlıyorum. Saray memurlarından birinin oğluydum. Babamın büyük nüfuzu vardı, ama ben yurdumun yönetimini beğenmiyordum. Halk çok ezilmekteydi. Açığa vurduğum düşüncelerim, ülkemizin büyüklerine aykırı geldi. Otuz yaşımdayken aykırı düşüncelerimden ötürü, Saray Mahkemesinde yargıladılar. Mahkeme, Büyük Alan'da, halk önünde yakılmama karar verdi. Babamın aracılığı ve yalvarmalarıyla ölüm cezası sürgüne çevrildi. Şimdiki zamanın candarmaları, polisleri diyebileceğimiz iki silahlı adam beni aralarına alıp yola çıkardılar. Onlar atlı, ben yayaydım. Ellerimi iple bağlamışlardı. İpin bir ucu sağımdaki, bir ucu solumdaki atlıdaydı. Günlerce dağ bayır yol aldık. İki görevli acıkınca torbalarından azıklarını çıkarıp yiyorlar, bana kırıntılarını bile vermiyorlardı. Uzun yolculukta kunduralarım parçalandı, ayaklarım taşlı yollarda yürümekten kan içinde kaldı. Yürüyecek gücüm kalmadığı için iki atlı beni bağladıkları iple sürükleyerek bir köyden geçiriyorlardı. Yol üstüne yığılıp bize bakan köylüler, durumuma acıdılar, o iki görevliye,

— Biraz dinlenin, su başında soluk alın... dediler.

Erekleri benim dinlenmemdi. Geniş gölge salmış bir ağaç dibine oturduk. Köylüler yanıma sokulup yavaşça,

— Suçun ne senin?.. diye sordular.

Suçumu söylersem köylülerin de bana kızacaklarını biliyordum. Onun için bir taktik kullanmayı denedim.

— Candarmalara karşı geldim de onun için beni sürüklüyorlar... dedim.

Köylülerin de candarmalardan canı yanıktı. Bu sözüm üzerine bana yakınlık gösterdiler.

— Çok iyi yapmışsın, ellerin dillerin dert görmesin... diye dua ettiler.

İki muhafıza,

— Şu zavallının bileklerini birazcık çözl diye yalvardılar.

İki görevli, köylülerin yalvarmaları karşısında bileklerimi çözdüler. Köylüler bir güzel sofra donatıp önüme getirdiler. Kuzu kızartması, pilav, bal, buz gibi su önümdeydi. Köylüler candarmalara beddua edip duruyorlardı. Oysa suç candarmaların değil, başkalarınındı. Köylülere doğruyu anlatmak istedim, dedim ki:

— Yurttaşlarım, bunların da pek suçları yok. Bunlar buyruk kulu, görevlerini yapıyorlar. Bunların yerinde sizler olsaydınız tıpkı onlar gibi davranacaktınız.

— Öyleyse suç kimde?.. diye sordular.

— Suç bunlara buyuran muhtarların. Bunlara kötü işler yaptıran muhtarlardır. Onun için muhtarlar...

Birden suratları asıldı, bana düşman düşman bakmaya başladılar. Muhtarlara kötü söz söyletmek istemiyorlardı. Zamansız konuştuğumu neden sonra anladım, ama iş işten geçmişti. Sofradaki kuzuya daha elimi yeni uzatırken yanımdaki köylü elime vurup kızarmış et parçasını elimden düşürdü. Homurdanmaya başladılar.

— Allah belanı versin, seni hükümet boşuna sürgün etmemiş... diye bağrışarak birden üstüme çullandılar. Kadınlar sopalarla üstüme yürüdü, çocuklar taş yağmurun atuttular, beni oracıkta taş, sopa yağmuru altında döve döve öldürdüler. Otuz yaşımda öldüm. Ancak öldükten sonra taktik yanlışı yaptığımı anladım. Daha o zamanlar, insanların kötülüğün ancak en son basamağını görebildiklerini hesaba katmamıştım.

Adam sustu. Acıyarak ona baktım. Anlattıklarını çok ilginç bulmuştum.

— Demek siz onikinci yüzyılda yaşadığınızı sanıyorsunuz?..

— Sanmıyorum, biliyorum. Dahası, öldürüldüğüm yeri de geçenlerde gittim gördüm, orada şimdi turistik bir otel yükselmiş... 1204 yılında ruhum yeniden dünyaya geldi, bu sefer bir kervancının bedenindeydim. Kervancıydım ama zengin değildim. Kervanla diyar diyar gezerken, halkın nasıl soyulmakta, sömürülmekte olduğunu gördüm. Onları uyarmaya, haklarını çaldırmamaya çalıştım. Bu çabam yönetmenlerin işine gelmedi. Beni mahkemeye verdiler. Ölüm cezasına çarpıldım. Derebeyi cezamı kalebentliğe çevirdi. Beni yine iki muhafız bileklerimden iple bağlayıp ömrümü geçireceğim kaleye götürüyorlardı. Günlerce aç susuz yürüttüler. Iple bağlı bileklerime kan oturmuştu. Derim kemiklerime yapışmıştı. Bir öğle üzeri bir bucaktan geçiyorduk, yol boyuna dizilmiş bize bakan halk, bana acıyarak,

— Şu gölgelikte biraz dinlenin... diye iki görevliye rica ettiler. Oraya oturduk. Kalabalıktan biri,

— Senin suçun ne?.. diye sordu.

Görevlilere duyurmadan,

— Konuşmalarımı candarmalar beğenmediler, onlara karşı geldim... dedim.

— Çok iyi yapmışsın, biz de onlardan çok çekiyoruz... dediler.

İki muhafıza yalvarıp bileklerimdeki ipleri çözdüler. Önceki ölümümden bu yana geçen zaman içinde insanların biraz daha gerçekleri sezmiş olabileceklerini düşünerek,

— Candarmaların da günahı yok, asıl suç onlara kötü işler yaptıran muhtarların... dedim.

Sözlerimi beğenip,

— Çok doğru söylüyorsun... dediler.

Önüme etli yemekler, bal şerbeti getirdiler.

Gerçeğe biraz daha yanaşmanın sırası gelmiş sanarak,

— Muhtarlar da suçlu sayılmazlar, dedim, çünkü o zavallılara da kötü işler yaptırtan bucak başkanlarıdır, nahiye müdürleridir.

Hepsinin gözleri kızgınlıkla parladı,

— Defol, vatan millet haini alçak... diye bağırarak üstüme çullandılar. Bir yudum alamadığım şerbet tası elimden yuvarlandı. İttiler, kaktılar, ayaklarının altına alıp beni çiğnediler, başıma taşlarla şurup orada öldürdüler. Ölümümden sonra yine bir taktik yanlışına kurban gittiğimi anlamıştım. O zamanın insanları, kötülüklerin son belirtilerini daha ancak sezebilmişlerdi.

Adam yine susmuştu.

— Çok meraklı bir ruh maceranız var... dedim.

— Geçenlerde, beni öldürdükleri o yere gidip baktım, dedi, şimdi orada bir okul var. 1328 yılında yeniden ruhum dünyaya geldi. Bu sefer de...

Şaşarak sordum:

— Bir daha mı?

— Evet. Bu sefer, din adamı yetiştiren bir

okulu bitirdim. Genç bir din adamıyken halka verdiğim vaizler, din ulularını çok kızdırdı, hükümet de beni mahkemeye verdi. Sonsuz hapse çarpıldım. İki muhafız beni ömrümce yapacağım zindana götürüyordu. Günlerce sıcakta yanarak, soğukta donarak yürüdüm. Açlıktan, yorgunluktan nerdeyse ölecektim. Bir akşam üzeri bir ilçenin içinden geçerken, yolumuzda toplanan halk, iki görevliye biraz dinlenmeleri için rica etti. Bana acımışlardı. Yanıma sokulup suçumun ne olduğunu sordular. Eski denemelerimle, halkın kavrayışını yoklaya yoklaya konuşmanın doğru olacağını düşünerek,

— Başıma gelenler candarmaların yüzünden... dedim.

— Hep bu candarmalardan çekiyoruz... dediler.

Biraz daha ileriye gittim:

— Candarmalar ne yapsın, onlar da muhtarlardan aldıkları buyrukları yerine getiriyorlar.

— Orası da öyle, dediler. Hep suç muhtarların.

— Muhtarlar da suçlu sayılmazlar, dedim, onlar nahiye müdürlerinin buyruğu altında. İşte ben nahiye müdürlerine karşı geldiğim için suçlandırıldım.

— İyi yapmışsın, dediler, nedir bu nahiye müdürlerinden çektiğimiz, artık yeter...

— Siz, dedim, nahiye müdürü olsaydınız, başka türlü davranamazdınız ki, onlar gibi yapacaktınız. Asıl suç nahiye müdürlerinin kötülüklerine gözyuman, onlara kötü işler yaptıran kaymakamlarda.

Bu söz ağzımdan çıkar çıkmaz hepsi birden

— Tuuu... diye yüzüme tükürüp, vay hain, devlet millet düşmanı... diye bağrışarak üstüme yürüdüler .Elime daha yeni aldığım üzüm salkımı düştü Bir iki dakika içinde beni oracıkta paramparça edip öldürdüler. Daha dün ölmüşüm gibi herşeyi hatırlıyorum. Geçenlerde gittim oraya, şimdi orda büyük bir fabrika var.

Adama,

— Pek çok ölmüşsünüz... dedim.

— Evet, dedi. 1394'te ruhum bir işçinin kalıbına girmişti. Demirciydim. Boş zamanlarımda durmadan okurdum. Halkın derebeyler elinde çektiği sıkıntıyı görerek çevremdekileri uyarmaya çalıştım. Başımızda, şimdiki krallar, padişahlar, şahlar gibi bir adam vardı. Beni mahkemeye verdiler. Yirmisekiz yıl kürek cezasına çarptırıldım. Ellerim bağlı olarak iki muhafız cezaevine götürüyordu. Günlerce yürüdükten sonra bir kasabadan geçiyorduk, bizi seyre çıkan kasabalılar halime acıyıp muhafızlara biraz dinlenmeleri için rica ettiler. Bana da,

— Senin suçun nedir yurttaş?.. diye sordular.

Önce sözümü beğendiklerini görünce sırayla muhtarların, nahiye müdürlerinin kötülüklerini sayıp döktüm. Havayı uygun bulup,

— Tabiî bütün kötülük kaymakamlardan geliyor, dedim; bütün çektiğimiz hep onların yüzünden.

Bu sözümü doğruladılar, konuşmamı öyle beğendiler ki, önüme çok değerli hediyeler yığdılar. Taktik buraya kadar başarılı gidince gerçeği biraz daha açmak istedim:

— Kaymakamların da pek kabahati yok. Onların yerinde olsaydık, sanki başka türlü yapabilir miydik?

Hepsi de merakla,

— Öyleyse kabahat kimin?.. diye sordular.

— Kabahat tabii kaymakamlara halkı ezdirten valilerin... dedim.

Bu olayı şimdi ayrıntılarıyla hatırlamaktayım. Linç edildiğim yere gidip baktım, şimdi orada bir vali konağı var, 1478 yılında...

— Ne diyorsunuz? Bir daha mı doğdunuz? Büyük cesaret doğrusu!

1478'de ruhum bir öğretmenin kalıbında yeniden dünyaya geldi. Öğrencilerime verdiğim dersler iktidarın tutumuna aykırı görüldüğünden mahkeme beni yirmi yıl hapse mahkûm etti. İki muhafız beni cezaevine götürüyordu. İnsanlıktan çıkmış bir halde bir vilâyet içinden geçerken, beni gören halk halime acıyıp görevlilerin dinlenmelerini rica etti. Merakla suçumun ne olduğunu sordular. Onların düşünce sınırlarını yoklaya yoklaya önce candarmalardan başlayıp, en sonunda kaymakamlara karşı geldiğim için cezalandırıldığımı söyledim.

— Kaymakamlar da ne yapsın, asıl suç valilerde... dedim.

— Çok doğru... dediler.

Elimi yüzümü yıkamam için su getirdiler. Yolda yemem için azık, hapiste harcamam için para verdiler.

— Doğrusunu istersenız, valilerin de su-

çu yok bu işte...

— Neden?.. diye sordular.

— Öyle ya... İçişleri bakanı iyi olsa, valiler hiç kötülük yapabilirler mi?

— Seni boşuna bağlamamışlar. Bakanımız bin yaşasın!.. diye bağrışarak bıçaklarla, palalarla saldırıp beni delik deşik ederek öldürdüler.

Adama öyle acıdım ki,

— Bütün bunlardan sonra, bir daha dünyaya gelmek cesaretini göstermediniz ya... dedim.

— Dünyaya gelip gelmemek insanların elinde değil ki... 1620 yılında ruhum, bir memurun kalıbında dünyaya geldi. Aykırı düşüncelerim yüzünden önce memurluktan attılar, sonra da yurt dışına sürülmeme karar verdiler. İki muhafız beni dışarı atacakları sınıra götürüyorlardı. Bir şehirden geçerken halk bizi durdurdu. Bir kahveye oturduk. Suçumu sordular. Yine candarmalardan başlayıp, en sonunda içişleri bakanına karşı olduğumu söyledim.

— İyi yapmışsın, dediler, senin gibiler var olsun... Ölsen bile yolundan dönme...

Bana altınlar verdiler. Halkın gerçekleri sezişindeki ilerlemeden yüreklenerek,

— Doğrusunu isterseniz, dedim, içişleri bakanının da suçu var denilemez. Bütün kötülükler başbakanın başının altından çıkıyor, der demez,

— Bozguncu! diye bağırarak, az önce bileklerimden çözdükleri ipi boynuma dolayıp beni sürükleye sürükleye boğdular. Yine taktik yanlışına kurban gitmiştim. 1824 yılında ruhum bir yazarın kalıbına girmişti. Yazılarım iktidarca aykırı görüldüğünden siyasi mahkemeye verildim. Ölüm cezasına çarptırıldım, iki muhafız beni kurşuna dizileceğim yere götürürlerken başkentten geçiyorduk. Yol boyunca toplanan halk halime acıdı, biraz dinlenmemiz için bizi alıkoydular. Bana suçumun ne olduğunu sordular.

Ruh maceralarını heyecanla anlatan adama öyle acıdım ki,

— Bu sefer söylemeseydin, sussaydın!.. dedim.

— Söyledim, dedi. Ama taktik kullanarak yavaş yavaş anlattım. Suçların başbakanda olduğunu söylediğim zaman çok beğendiler.

— Senin gibi doğrular yurdumuzdan eksik olmasın, seni öldürseler de kalbimizde yaşayacaksın... dediler.

Bundan cesaret alarak,

— O da ne yapsın... Bütün kabahat kralda... Baş sorumlu odur... dedim.

— Vay alçak vay... Sana yapılan az bile. Seni bin kere öldürsek yine az... diye bağırarak beni orada param parça ettiler.

Karşımdaki adama,

— Başınıza bunca işler geldikten sonra bir daha ruhunuz başka bir kalıba girmedi ya... dedim.

— Yine geldim, dedi. İşte karşınızdayım. Beni yine hapse mahkûm ettiler.

Yüzü birden değişti, yorgun, bitkin bir adam oluverdi. İçime derin bir acıma duygusu çöktü.

— Suçunuz ne?.. diye sordum.

Gözlerimdeki anlamı okumağa çalışır gibi yüzüme sokularak,

— Candarmalara karşı geldim de ondan... dedi.

— Candarmaları bırak da sonrasına gel... dedim.

— Muhtarın yüzünden... dedi.

— Muhtarları geç.

— Bütün suç nahiye müdürlerinin.

— Nahiye müdürlerini de geç...

— Nahiye müdürleri ne yapsın, onlara da kaymakamlar emri veriyor. Kaymakamlara da valiler... Sanki biz vali olsak başka türlü yapabilir miydik... İçişleri bakanıdır sorumlu bence. Ama o da başbakanın politikasını güdüyor. Onun için asıl sorumlu başımızdaki...

İyice yaklaşıp gözlerimin içine baktı, baktı da,

— Size güvenebilir miyim?.. diye sordu.

— Tabii... dedim.

— Öyleyse, dedi, söyleyeyim; başımızdakinin de suçu yok. O gitse de yerine bir başkası gelse, yine bu kötülükler olacak sürüp gidecek... Çark kötü çalışıyor, çark... Bu çark onları zorla kötü yapar.

— Öyleyse sorumlu kim?.. diye bağırdım.

— Sorumlu düzen, bütün suç düzenin... dedi. Bu bozuk düzen değişmedikçe, en sondakinden en baştakine herkes kötülüğüne dönecek.

— Ne? diye bağırdım, vay hain, vay alçak... Sana yapılan çok azmış... Seni bozguncu, düzen düşmanı...

Elimdeki kadehi yüzüne fırlattım. Karşımdaki ayna param parça olmuştu, can çekişi-

yordu. Bir ayna kırığında dudakları oynadı.

— Yine taktik yanlışı yaptım!

Dudaklarından son sözleri döküldü:

— Ruhum yine bigün yeryüzüne başka bir kalıpta gelecek.

Öyle kızmıştım ki, başka bir bardağa doldurduğum şarabı bir dikişte içtim.

AZİZ NESİN

bütün kitapları.nda

bugüne dek çıkmış 34 öykü ve masal
kitabının sicili ve bu kitapların
basında yankıları ve eleştirileri

GERİYE KALAN

(Beş kez basıldı. Toplam basım 57 bin)

1. basım — Oluş Yayınları	— 1953 —	5 bin —	50 kuruş
2. basım — Tekin Yayınevi	— 1975 —	10 bin —	10 lira
3. basım — Kendi yayını	— 1978 —	10 bin —	25 lira
4. basım — Karacan Yayınları	— 1981 —	22 bin —	50 lira
5. basım — Kendi yayını	— 1982 —	10 bin —	150 lira

ÇİÇEK AÇAN KALEM

Rauf MUTLUAY

Çok ustaca yapılmamışsa da sağlamlığına iyice özen gösterilmiş bir kitap paketi. Gönderenin adı sol yukarda yazılı olsa da, olmasa da hemen tanırım onu. Aziz Nesin'in kendi eliyle sarıp sarmalayıp postaya verdiği gönül dostluğudur bu. «Nazik Alet»in dördüncü basımı, «Mahmut ile Nigâr»ın üçüncü sürümü, Cem Yayınevinin temiz dizileri içinde. Her ikisinin de kapağı Erkal Yavi tarafından yapılmış; hepsinin yazı hakları «Nesin Vakfı»na bağlanmış: «Aziz Nesin, Türkiye'de ve başka ülkelerde yayımlanacak kitaplarının, sahnelenecek oyunlarının, filme alınacak eserlerinin telif haklarıyla bütün eserlerinin iç ve dış radyo ve televizyonlarda temsil ve yayınlarından elde edilecek telif haklarını tümüyle Nesin Vakfına bağışlamıştır. Nesin Vakfının amacı vakfın yurduna her yıl alınacak dört kimsesiz ve yoksul çocuğu, ilkokulundan başlatarak yüksek okulu, meslek okulunu bitirinceye ya da bir meslek edininceye dek her türlü gereksinimlerini sağlayarak barındırmak, yetiştirmektir. Nesin Vakfının senedi gereğince, bu Vakfın amacına uygun olmak koşuluyla her dileyen her türlü yardım, katkı ve bağışta bulunabilir. İsteyenlere yayınevimiz, Nesin Vakfı broşürünü gönderir.» Arka kapakta bir resim: vakfın Çatalca'daki yapı işlerini gösteriyor. «Nesin Vakfının Çatalca'da toplamı 39 bin metre kare olan iki arazisi vardır. Bunlardan biri üzerine vakıf yapıları kurulmaktadır.. Kimsesiz çocukları barındırmak, eğitmek, yaşamlarını kazanıncaya dek korumak amacındaki vakıf, toprakların bir bölümünü gelir sağlamak için çiftlik kuruluşuna ayırmış, bir bölümüne kavak ektirmiş, Yalova'da deniz kıyısında bin metre karelik toprağını çocukların yaz tatillerine bağlamıştır...»

Bu eşi, benzeri görülmemiş girişimin ilginç sayıları, değerleri, amaçları bir yana, beni asıl paketten çıkan üçüncü kitap ilgilendirdi: «Geriye Kalan». Aziz Nesin'in ilk kitabının ikinci basımı. Tekin Yayınevi ürünü olan bu eserin başında da vakıf üzerine aynı açıklamalar yer alıyor; ama arka kapağında başka bir resim: Kitabın 1953'deki ilk basımının görüntüsü, Aziz Nesin'in bendeki kitapları bağımsız ve geniş bir rafta sağlıkla gülümser. İlgiyle arandım o ilk amatörlük ürününü. Koca koca ciltlerin arasında yitip görünmemesi için kırk sebep var; Oluş Yayınlarının kâğıt kapaklı, bu kırk sekiz sayfalık elli kuruşluk bir numaralı kitapçığının «Mizahi hikâyeler denmiş ikinci başlıkta; bugün olsa «Gülmece öyküleri» derdi sanırım. Yanyana koydum iki kitabı ve Aziz Nesin'in yazarlığının hemen kırkıncı, asıl kitap yayımının yirminci yılında, dönüp iyice gerilere baktım. Bu arada Erkal Yavi'nin —ilk bakışta kendini vermeyen— kapak düzeni çekti dikkatimi. Şimdi hiç kullanmadığımız bir kalem ucu —doğrusu pek de benzememiş— aralığından fışkırmış yapraklı ve çiçekli bir dal. Kara mürekkeplerden çıkan yeşiller, kırmızılar. Buluşuna yürekten katıldığım için yazımın başlığını ondan almış oluyorum. Ni-

ce ürün mevsimlerinden sonra, hemen hiç yaşlanmadan, boyuna çiçek açan, yeni ürünlere yatan sağlıklı bir ağaç, sağlam kök, diri gövde, güçlü dal, aydınlık çiçek... Ve yeniden ürünler. Şüphesiz bunun bir ucu da, Nesin Vakfının yetiştireceği kimsesiz çocukların geleceklerinde açacak. Ne diyor Yaşar Kemal: «Çocuklar İnsandır». Aziz Nesin'in, her şeye karşın, kendi çocuklarına gösterdiği özeni yurdunun başka tohumlarına da saçmasına —hele Böyle Gelmiş Böyle Gitmez'i okumuş ve onun kendi yetişme koşullarını öğrenmişseniz— hayranlık duymaz mısınız?

●

YENİDEN ÖNERİYORUM

Aziz Nesin'in edebiyatımızda özel ve ayrık bir yeri vardır. Kalemini siyasal uğraşta doğrudan, iyiden yana kullanarak Cumhuriyet dönemi gülmecesinin en büyük zaferini kazanmıştır. Edebiyat yeteneğinin başka ürünleri bir yana, yaşamı boyunca ona çektirilen bütün darlıklarla acıların toplamına küçük bir karşılık olmak üzere ona bir zamanlar düşündüğüm«Yüz Yazar Ödülü»nün anlamlı belgesi sunulabilir. Eserlerinin bütün gelirini kişisel olmaktan öte toplumsal bir iyilik hizmetine adayan kalemin zaferden sonra astığı bayrağı, kendi kitaplarıdır. Türk Dil Kurumu, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Türkiye Gazeteciler Sendikası, Türkiye Yazarlar Sendikası, gibi kuruluşlar, ortaklaşa hazırlayacakları bir değer onayı metnini Türk yazarlarının gönüllü imzalarına açabilirler. Elbette eserlerini basan yayınevleri de bu metni gerekli özenle bir değerli plâka biçimine dönüştürecek katkıyı esirgemezler. «Geriye Kalan», bir yazarın kişisel anıları olmamalı yalnızca. Onu kendi zaferinde destekleyen toplumsal bir kabul belgesiyle güçlenmeli. Zaferden sonra bayrak. Başlama şerefi kişilerin değil kuruluşlarındır. Birileri hemen başlamalı.

Cumhuriyet — 20 Ekim 1975

İT KUYRUĞU

(Sekiz kez basıldı. Toplam basım 85 bin)

1. basım	— Akbaba Yayınları	— 1955 —	8 bin —	1 lira
2. basım	— Düşün Yayınevi	— 1957 —	8 bin —	2 lira
3. basım	— Karikatür Yayınları	— 1959 —	7 bin —	3 lira
4. basım	— Tekin Yayınevi	— 1970 —	10 bin —	7,5 lira
5. basım	— Tekin Yayınevi	— 1973 —	10 bin —	10 lira
6. basım	— Tekin Yayınevi	— 1976 —	10 bin —	12,5 lira
7. basım	— Karacan Yayınları	— 1981 —	22 bin —	50 lira
8. basım	— Kendi yayını	— 1982 —	10 bin —	150 lira

MİZAH HİKÂYELERİ

Yurdakul MEHTEROĞLU

Kişioğlu için gülmek, yaşantısının vazgeçilmez bir ihtiyacıdır. Bu ihtiyacını gidermenin, karşılamanın bir yolunu da bulmuştur. Ne var ki, her çağda kişioğlu aynı şeylere gülmüyor. Gülmenin gerekleri var. Çağlara göre değişiyor bu gerekler. Örneğin, bundan otuz yıl önce gülünen şeylerin çoğuna, biz şimdi dudak büküyoruz, nesine gülünür bunların diyoruz. Bir yavan geliyor bize. Bizden sonrakiler de, kimbilir, bizim bugün güldüklerimizi kınayacaklardır. «Bulamamışlar gülecek birşey de tutmuş nelere gülmüşler» diyeceklerdir. Bir de, her çağda gülme değerini yitirmeyen yapıtlar var. Çağlar ne kadar değişirse değişsin, kişioğlunun yaşantısında ne kadar bü-

yük evrimler görülürse görülsün, eğilimlerde, zevklerde, anlayışlarda nice başkalıklar olursa olsun, bu yapıtlar kişioğlunu gene de güldürüyor, düşündürüyor. Örneğin Moliere'in oyunları bu çeşit yapıtlar.. Bu yapıtlarda çağların değiştiremediği, yitiremediği değer, güç nedir ki? Bunu düşününce, aşağı yukarı şu sonuca varıyoruz: Kişioğlunun her çağda hiç değişmeyen yanını bulup işleyen, yaşadığı toplumun, çağın eksik gedik yanlarını bulup ortaya çıkaran, bunları taşlamasını bilen sanatçının yapıdı, yıllara karşı koyabiliyor. Çünkü, her çağda öyle bir kişioğlu yaşıyor. Çağların, toplumların birbirine benzer yanları bulunuyor.

Aziz Nesin'in son çıkan kitaplarını yeniden göz gezdirirken, ister istemez bu konu üzerinde düşündük. Akbaba Mizah Yayınları, yurdumuzda gerçek değerde mizah ve taşlama yapıtlarının çıkabilmesini sağlama bakımından yararlı bir iş görüyor. Mizah ve taşlama alanı, sanatçılarımız arasında pek de «itibar» görmüyor. Bu yayınlar dileriz ki, bu alana ilgi çeksin. Hikâyecilerimiz, gerçek değeri; sanat gücü olan mizah ve taşlama hikâyeleri alanında daha çok çalışsınlar. Ya da bir kısım, doğruca bu alana yönelsin.

İt Kuyruğu'nda yirmisekiz hikâye var. Bunların bir kısmı köy hikâyeleri. Hikâyelerin hepsinde de, bir birleşik yan bulabiliyor okuyan. Aziz Nesin, toplumumuzun her katında yaşayanların güldürücü yanını bulabiliyor. Toplumumuzun eksik gedik yanlarını biliyor. Davranışlarımızda, tutumumuzda, işimizde, yaşamamızda parmak basılacak nelerimiz varsa onları biliyor. Sonra da bunları zeki, iğneleyici, bir o kadar da eğlendirip güldürücü, kıvrak bir dille anlatıyor. En çok güldüğünüz yerde bile, bir temel, bir doğru yan bulabiliyorsunuz. Kişiyi güldürmek için, sadece birtakım komiklikler yapmıyor yazar. Terslikleri bulmağa çalışmıyor. Yaşadığı çevrenin, toplumunun, kişilerin kusurlarını, gülünç yanlarını çıkarıyor ortaya. Gülüyorsunuz, eğleniyorsunuz ama bu arada birtakım doğruları, gerçekleri de görüyorsunuz. İşi böyle tutunca, bu çeşit hikâyelerin değeri daha bir artıyor. Daha bir güçleniyor. Ortaya düpedüz, sanat gücü olan, bir mizah ve taşlama hikâyeleri çıkıyor. Aziz Nesin'in bu alandaki gücünü teslim gerekir. Bu yıl, İtalya'da milletlerarası yarışmada kazandığı başarı da onun gerçekten bir mizah ve taşlama ustası olduğunu göstermiştir.

İt Kuyruğu'ndaki hikâyelerin hepsinde bu dediğimiz nitelikler var. Şimdiye kadar okumadıysanız, bu hikâyeleri okumanızı salık veririz.

ULUS — 14 Ocak 1956

●

İT KUYRUĞU

Mizah edebiyatımızın velût muharriri Aziz Nesin son birkaç yıl içinde kaleme aldığı eserlerle, bir nevi, çok yazma rekoru kırma peşine düştü. Ay geçmiyor ki Aziz Nesin'in yeni bir kitabı ile karşılaşmıyalım. İlk zamanlar Akbaba Mizah Yayınları serisi içinde, daha sonra da kendisinin kurduğu Düşün Yayınevi mizah serisi içinde yayınlanan hikâyelerinin ve romanlarının sayısı öyle sanıyoruz ki birkaç yıla kadar başlı başına bir kütüphane teşkil edebilecek bir yekûna varacak. Halk psikolojisini çok iyi bilen ve büyük bir mizah kabiliyetine sahip olan muharrir, hemen her yazdığı eserle gönülleri bir defa daha fethetmenin yolunu buluyor. Bunun en iyi misali «İt Kuyruğu» adlı kitap. Bu kitap 1955 yılında 8 bin adet olarak basılmış ve piyasaya çıkartılmıştı. Aradan kısa bir müddet geçtikten sonra bu kitap adeta karaborsaya düştü, bulunmaz oldu. Kabul etmek gerektir ki, memleketimizin şartlarına göre bir kitabın 8 bin satabilmesi mühim bir hâdisedir. Hele 8 bin sattıktan sonra hâlâ aranabilen bir eser büyük bir hâdisedir. İşte, Aziz Nesin, okuyucu tarafından böylesine tutulmuş bir muharrirdir. Şunu da ilave etmek gerekir ki, kitabın ilk yayını ile ikincisi arasında bazı farklar var. Bir defa ikinci baskı çok daha temiz ve itinalı bir şekilde yapılmış. Ayrıca, bu kitaba ilk kitapta olmayan bir hayli hikâye ilâve edilerek ikinci baskı muhteva itibariyle büsbütün zenginleştirilmiş. «İt Kuyruğu»nun ikinci baskısında 27 hikâye yer alıyor. 27'si de birbirinden güldürücü ama aynı derecede de düşündürücü 27 hikâye... Bu hikâyelerden baştaki 11 tanesi daha ziyade köylü ağzıyla yazılmış, köylülere ait hikâyeler. Bunlarda köylü yaşayışının, köylü inanışının, köylülerin şehirlilere karşı davranışlarının, memurları

karşılayışlarının bütün cepheleri dile getirilmiş. Öbür hikâyeler de gündelik hayatımızın sivri bir kalemle deşilmiş neşeli parçaları. Hepsi de birbirlerinden güzel olan bu hikâyeleri zevkle okumak mümkündür.

AKİS — 10 Ağustos 1957

YEDEK PARÇA

(Dokuz kez basıldı. Toplam basım 96 bin)

1. basım —	Akbaba Yayınları	— 1955 —	8 bin —	1 lira
2. basım —	Düşün Yayınevi	— 1958 —	10 bin —	2 lira
3. basım —	Karikatür Yayınları	— 1961 —	8 bin —	3 lira
4. basım —	Cem Yayınevi	— 1973 —	10 bin —	10 lira
5. basım —	Cem Yayınevi	— 1974 —	10 bin —	10 lira
6. basım —	Cem Yayınevi	— 1976 —	10 bin —	15 lira
7. basım —	Cem Yayınevi	— 1978 —	10 bin —	25 lira
8. basım —	Kendi yayını	— 1982 —	10 bin —	175 lira
9. basım —	Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982 —	20 bin —	50 lira

FİL HAMDİ

(Sekiz kez basıldı. Toplam basım 88 bin)

1. basım —	(Birinci basımında kitabın adı «YEPETAŞ» idi — Akbaba Yayınları —	— 1955 —	8 bin —	1 lira
2. basım —	Düşün Yayınevi	— 1958 —	8 bin —	2 lira
3. basım —	Düşün Yayınevi	— 1967 —	12 bin —	6 lira
4. basım —	Tekin Yayınevi	— 1972 —	10 bin —	10 lira
5. basım —	Tekin Yayınevi	— 1975 —	10 bin —	12,5 lira
6. basım —	Tekin Yayınevi	— 1977 —	10 bin —	15 lira
7. basım —	Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982 —	20 bin —	75 lira
8. basım —	Kendi yayını	— 1982 —	10 bin —	200 lira

AZİZ NESİN BEYNELMİLEL SALON FIKRALARINDA 2 BİRİNCİLİK KAZANDI

(ASSOCİATED PRESS)

BORDİGHERA (İtalya), 5 — Milletlerarası dokuzuncu salon fıkraları müsabakasında Türkiye'den Aziz Nesin ve Brezilya'dan Leon Elyaçar birinciliği kazanarak «Altın Palmiye» mükâfatını kazanmışlardır. Karikatür müsabakasında da İtalyan Giuliano Nistri'den sonra Turhan Selçuk ikinciliği kazanmıştır.

Aziz Nesin ayrıca, **«Filin Tevkifi»** adlı mi-

zah hikâyesiyle müsabakaya katılan yabancılar arasında birinciliği kazanmıştır.

6 Ağustos 1956 tarihli Milliyet, Akşam, Cumhuriyet, Yeni Sabah, Dünya, Tercüman vb. gazetelerdeki haber.

●

MİZAHIN ZAFERİ

İtalya'da yapılan bir milletlerarası yarışmada bir Türk mizahçısı (Aziz Nesin) birincilik, bir Türk karikatürcüsü de (Turhan Selçuk) ikincilik kazandılar. Buna dair haber, iki-üç gazetenin göze çarpmayan köşelerinde küçük başlıklarla verildi.

Güreşçilerimizin, futbolcularımızın milletlerarası karşılaşmalarda kol ve ayak gücümüze kazandırdıkları «zafer»leri iri puntolu başlıklarla en göze çarpıcı yerlerde gösteren gazetelerimiz, mizah gücümüzün kazandığı bu zaferi nedense küçümsediler.

Oysa şu günlerde bu zaferi bilhassa belirtmek, onunla bilhassa öğünmek gerekirdi. Çünkü, 10 yıl süren demokrasi denemesinin Türk milletine sağladığı en büyük kazançlardan biri, zaten derin kökleri olan mizahçılığındaki gelişme olmuştu. Basın ve toplantılarla ilgili kanunlara verilen yeni şekilse, Türkiye'de mizahçılığın bu gelişmesini durdurmasından, hatta mizahçılığımızı geriletip körletmesinden korkulabilecek hükümler taşımaktadır.

Bir milletin hayatiyetini, ferdiyetçiliğini, olgunluk ve medeniliğini mizah kabiliyetiyle ölçmek yanıltıcı olmaz. Bu ölçüye vurulduğunda, Türk milletinin, saydığımız bu niteliklere bol bol sahip olduğuna hükmedilebilir. Bazı Batılı tarihçilerin sık sık kullandıkları «Barbar Türk» sözüne verilebilecek en susturucu cevap, Türk'ün «barbar» sayıldığı yüz yıllarda birikmiş mizah hazinesinden birkaç küçük fıkra anlatmaktır. Yaşadığı en karanlık çağlarda bile bu fıkraları yaratabilmiş, kendini bu fıkralarla avutabilmiş, mizahçılığı folklorunun en zengin kollarından biri hâline getirebilmiş bir millete «barbar» demenin yersizliğini, haksızlığını teslim etmeyecek bir dürüst Batılı kafası düşünülemez.

Çünkü mizah, Batı medeniyetinin dayanaklarından, ona yeryüzünde bugünkü üstünlüğü sağlayan özelliklerinden biridir. Ateşli söylevlerinde iki cümlelik espriye yer vermeyi küçüklük sayan barbar Hitler'i, en karanlık günlerde bile sözlerini esprilerle ışıklandıran medeni insanlar yenmiştir. Hele İkinci Dünya Harbinden sonra Batı demokrasisinin edindiği belki en büyük kazançlardan biri, devlet adamlarının, nerede, nasıl bir durumda bulunurlarsa bulunsunlar, cömertçe gülmeyi öğrenmiş olmalarıdır.

Mizahın bir faydası da insanları rasyonel düşüncenin tahditlerinden kurtarmasıdır. Belki şiir de yapar bunu. Ama şiirin etki alanı mizahınki kadar geniş değildir. Rasyonel Batılı kafası, rasyonel düşüncede ifrata gitmenin tehlikelerinden kendini, mizaha verdiği önemle kurtarır. Bir filozofun ciltlerle kitap yazarak ancak birkaç seçkine anlatabildiği gerçekleri, iyi bir mizahçı, birkaç çizgide, birkaç cümle veya kelimede, zihinlerde yakıverdiği ışıkla, geniş halk yığınlarına bir anda gösterebilir.

O bakımdan, yadırganabilecek yeni ve ileri düşünceleri halka benimsetebilmek için belki en iyi vasıta mizahtır. Saplanıp kaldığımız batıl düşüncelerin batıllığına, düşünmeden kanıverdiğimiz yalanların yalanlığına bizi en çabuk uyandıran ifade şekli gene mizahtır.

Nasıl ki ciddi bir dergi sayılan FORUM'un uzun ve ağır notlar, incelemelerle ancak küçük bir aydın zümreye duyurabildiği gerçekleri de, bir karikatürcü bazan, birkaç çizgi ile, çok daha geniş bir zümreye anlatıvermektedir.

Onun için, yeni çıkan kanunların, Türk milletindeki, kökleri yüzyıllarca derinlere inen mizah kabiliyetini körletmesi ihtimali, bu kanunların haberleşme hürriyetini, yazı ve söz hürriyetini kısmasından bile daha kaygı verici sayılabilir.

Ama biz inanıyoruz ki, tarihinin mizaha en elverişsiz çağlarına bile içindeki mizah kabiliyeti sayesinde dayanabilmiş olan Türk milleti, gene de bu kabiliyetini yaşatmak, kendini mizahla avutmak, karanlıkları mizahla aydınlatmak yolunu bulacaktır.

Türk mizahçılarının bir milletlerarası yarışmada kazandıkları zafer bu inancımızı desteklediği içindir ki sevindirici, umut vericidir.

FORUM — 15 Ağustos 1956

İTALYA'DA YAPILAN MİLLETLERARASI DOKUZUNCU MİZAH MÜSABAKASINDA TÜRK MİZAHÇILARI BÜYÜK BAŞARILAR KAZANDILAR

AZİZ NESİN

Asıl adı Mehmet Nusret'tir. Harbiyeden mezun oldu. Kısa bir zaman sonra ordudan ayrılarak yazarlık mesleğine atıldı. Şiirden romana, röportajdan fıkraya kadar edebiyatın ve gazeteciliğin her kolunda olağan üstü başarı göstermiştir. Hikâyeleri, romanları, fıkra, tenkit ve makaleleri sayısızdır. Bununla beraber mizahçılığı şüphesiz en kuvvetli tarafıdır.

Aziz Nesin bir gece oturup sabaha kadar peşisıra sigara ve çay içerek, içtiği çay ve sigara adedince yazı yazabilecek bir kabiliyet ve enerjiye sahiptir. A. Nesin yazı yazarken çağdaş büyük yazarların prensibini kullanır. Bir dünya görüşü, bir sistem ve sosyal hâdiselerin bu sistem içinde mizahî yönlerinin açıklanması...

Bu sayfalarda Beynelmilel Mizah Müsabakasında mükâfat kazanan «Fil Hamdi Nasıl Yakalandı» adlı yazısını okuyucularımıza sunuyoruz.

Aslanlarımızın zaferleri gibi gerçi en büyük puntolu yazılarla ilân edilmedi. Hele bazı gazeteler yazmak zahmetine hiç katlanmadılar. Bununla beraber, «Associated Press» ajansıyla bütün dünyaya yayılan şu haberin kültür ve sanat hayatımız bakımından büyük ehemmiyet taşıdığı aşikârdır:

BORDIGHERA (İtalya) 5. Milletlerarası dokuzuncu salon fıkraları müsabakasında Türkiye'den Aziz Nesin ve Brezilya'dan Leon Eliyaçar birinciliği kazanarak «Altın Palmiye» mükâfatını kazanmışlardır. Karikatür müsabakasında da İtalyan Giuliano Nistri'den sonra Turhan Selçuk ikinciliği kazanmıştır.

Aziz Nesin ayrıca, «FİLİN TEVKİFİ» adlı mizah hikâyesiyle müsabakaya katılan yabancılar arasında birinciliği kazanmıştır.

Bu haber bazı çevrelerimizi alabildiğine heyecanlandırıp sevindirdi. Mizahçılar ve karikatüristler çevresindeki sevinç çok daha fazlaydı. Dolmuş idarehanesi arkadaşlarını tebrik etmek isteyen meslekdaşlarıyla doldu taştı.

Aziz Nesin'i ve Turhan Selçuk'u ayrı ayrı tebrik ederiz. Kültür ve sanat tarihimizde ilk defa bukadar büyük bir başarı sağlanmaktadır.

Türk Mizahının kalitesine ve bu kaliteyi sağlayan okuyucu kütlesinin mizah anlayışının üstünlüğüne her zaman itimad eden «dolmuş» bu inancının Milletlerarası bir yarışmada Avrupa'nın en selâhiyetli sanat adamlarından tertiplenen bir jüri tarafından tasdik edildiğini görmekle de ayrıca sevinmektedir.

Her sene İtalya'da tertiplenen «Milletlerarası Mizah Yarışması» şimdiye kadar hep yabancılar tarafından kazanılmıştır. Karikatür mükâfatlarını paylaşanlar Mose, Tetsu, Chaval gibi büyük Fransız karikatüristleriydi. Bu sene birinciliği alan «Giuliano Nistri» Il Travaso ve Candido mecmualarında çalışmaktadır. Gelecek sayımızda okuyucularımıza müsabakanın tafsilâtını ve Nistri'den bazı örneklerle birlikte hayat ve sanatına dair bir yazıyı sunacağız.

DOLMUŞ — 16 Ağustos 1956

●

AZİZ NESİN BİRİNCİLİĞİ KAZANDI

Yusuf Ziya ORTAÇ

6 Ağustos Paazrtesi günkü gazeteler, bir telgraf müjdesi verdiler: İtalya'da yapılan Milletlerarası salon fıkraları ve mizah hikâyeleri müsabakasında «Fil Hamdi» isimli hikâyesiyle Aziz Nesin birinciliği kazanmıştır:

Bu, milletçe sevineceğimiz müjdeye, Akbaba, iki yönden ayrı bir bahtiyarlık duymaktadır: Birincisi, Aziz Nesin, Akbaba yazı ailesi içinde bulunan bir arkadaşımızdır. İkincisi, Milletlerarası müsabakada birinciliği kazanan hikâye, Akbaba'nın 12 Ocak 1957 tarihli sayısında çıkmıştır.

Demek, güreş minderinde dünyanın sırtını yere getiren pehlivanlarımızdan sonra, mizah edebiyatında da dünya milletlerinin sırtını yere getirmek şerefi bir Türk yazarına, Aziz Nesin'e nasip oldu.

Aziz Nesin, diyebiliriz ki «siyasal - sosyal» bir mizah muharriridir. Onu okurken gülseniz bile okuduktan sonra düşünürsünüz.

Yabancı dillere çevrilmiş hikâyelerimizin, romanlarımızın Garp dünyasında konuşuldu-

ğunu şimdiye kadar duymamıştık. Bu, sanat hayatımızın, milletlerarası ilk başarısıdır.

Akbaba, kıymetli arkadaşımızın muvaffakiyetini, bir aile sevinci olarak paylaşır ve bahtiyarlıkla selâmlar.

Memleketimizin sanat ve zekâ sahasındaki başarısı bununla da bitmiyor. Daha ilk fırça denemeleri yıllarca evvel Akbaba'da çıkan eski arkadaşımız Turhan Selçuk da, yine bu müsabakada, milletlerarası karikatür yarışmasının ikinciliğini kazanmıştır.

Karikatür gibi, bizim için henüz yeni olan bir sanat şubesinde dünya ikinciliğini, övünülecek bir başarı sayar, genç sanatkârımızı, mecmuamız adına tebrik ederiz.

AKBABA — 16 Ağustos 1956

●

BEYNELMİLEL MÜKÂFATTAN GÜMRÜK RESMİ ALINIR MI?

5 Ağustos'ta İtalya'da yapılan milletlerarası mizah yarışmasında Türk yazarlarından Aziz Nesin'in birinciliği ve tanınmış karikatüristlerden Turhan Selçuk ikinciliği kazanmışlardı. 18 millet arasında yapılan ve 9 yıldır tekrarlanan bu yarışmalar Türk sanatkârları ilk defa katıldıkları için başarıları takdirle karşılanmıştı.

Milletlerarası jüri, başarı kazananlara birer mektupla tebrik etmiş ve birinciye verilen altın palmiye ile, ikinci ye verilen gümüş palmiye'nin Roma Büyükelçiliğimize teslim edildiğini bildirmiştik. Roma B. Elçilimiz palmiyelerin kendilerine verilmek üzere Basın - Yayın U. Müdürlüğüne gönderildiğini birer mektupla sanatkârlara bildirmiştir.

Aradan dört ay geçtikten sonra, evvelki gün mükâfat kazanan sanatkârlar Basın - Yayın İl Temsilciliğinden bir yazı almışlardır. Bu yazıda şöyle denmektedir:

«İtalya'dan size verilmek üzere Umum Müdürlüğümüz namına gönderilen hediyeler için 250 lira gümrük resmi istenilmektedir. Bu hediyenin gümrükten çıkarılması için bu parayı hemen temsilciliğimize getirmenizi veyahut da göndermenizi rica ederim.»

Kendilerine hediye değil, mükâfat gönderildiğini söyleyen sanatkârlar bu kayıtsızlık ve yanlış anlayış karşısında üzüntülerini bildirerek mükâfatı almaktan vazgeçmişlerdir.

DÜNYA — 9 Aralık 1956

●

İKİYÜZ ELLİ LİRA CEZA

Olayı ne yanından tutup yazacağımızı bilemiyoruz, çünkü iler tutar yanı yok. Kısaca, başından sonuna anlatmayı yararlı buluyoruz.

Temmuz ayı başlarında, memleketimizin belli başlı iki mizah dergisine İtalyan kültür ataşeliğinden, Fransızca, İtalyanca, İngilizce, Almanca olmak üzere dört dil üzerinden yazılmış bir broşür geldi. Bu broşür Milletlerarası Mizahçılar Derneğinden geliyor ve dokuz yıldır yapılan mizah yazısı ve karikatür yarışmasına Türk karikatürcü ve mizahçıları da ilk defa çağırılıyordu. Bu yarışmaya memleketimizden karikatürcü Turhan Selçuk ve mizah yazarı Aziz Nesin katıldılar. 20 Temmuzda yarışma yapıldı ve 5 Ağustos'ta sonuç dünyaya ilân edildi. 18 milletin katıldığı bu yarışmada memleketimizden katılan iki mizahçı da önemli dereceler almışlardı. Aziz Nesin mizah yazılarında birinci, Turhan Selçuk da karikatürde ikinci olmuştur.

Bu olay, on beş İtalyan gazetesinde, altı İtalyan dergisinde, beş Fransız gazetesinde ve bir kaç da Amerikan gazetesinde büyük yerler aldı. Bildiğimiz gibi bâzı Türk gazeteleri de bu haberi Türk okuyucularına bildirmiş oldular.

Bu yarışmadan sonra, iki sanatçı Milletlerarası mizahçılar derneğinden tebrik mektupları aldılar ve kendilerin verilmek üzere Palmiye mükâfatının Roma sefaretine verildiği bildirildi. Daha sonra sayın Roma Büyükelçimiz iki sanatçıyı tebrik eden nâzik mektubunda Palmiye plâklarının Basın Yayın Genel Müdürlüğüne gönderildiği bildiriliyordu.

Buraya kadar olup bitenlerde olağan üstü bir şey görülmüyor. Ama bundan sonra olanları duyarsanız her halde siz de bizim gibi çok, pek çok şaşacaksınız.

İki sanatçı «Verilen mükâfat olan palmiyeleri aldık» diye Milletlerarası Mizahçılar Birliğine cevap yazamıyor ve teşekkür edemiyorlardı. Aradan dört ay geçti. Çağrı broşürünün geldiğinden yarışma sonuna kadar 20

gün içinde kazanılan plâklar dört aydır bir türlü alınamıyordu. En sonra, Basın tarihimize geçecek kadar insanı şaşırtan bir mektup geldi. Bu mektup Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü İstanbul Temsilciliğinden geliyordu.

Mektup aynen şudur:

«İtalya'dan size verilmek üzere Umum Müdürlüğümüz namına gönderilen hediye için 250 lira Gümrük resmi istenilmektedir.

Bu hediyenin gümrükten çıkarılması için, bu parayı hemen Temsilciliğimize getirmenizi veyahutta göndermenizi rica ederim. Saygılarımla.

İstanbul İl Temsilcisi V.
Kadri Binyıldız.»

İki sanatçıdan dünya çapında başarı gösterdikleri için kazandıkları mükâfatı alabilmeleri için 250 lira gümrük resmi isteniyor. Bu, gümrük resmi değil, cezadır. Yânî Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü hâl diliyle,

Bir daha böyle yarışmalara filân girip de bizi uğraştırmayın. 250 lirayı verin de aklınız başınıza gelsin!

Acaba Basın - Yayın Genel Müdürlüğü şu soruları cevaplandırabilir mi?

1 — Yarışmalarda kazanılan şeyin adı hediye midir, yoksa mükâfat mıdır?

2 — Milletlerarası Mizahçılar Derneğinden ve Sayın Roma Büyükelçimizden gelen mektuplar da kazanılan plâkanın mükâfat olduğu bildirildiği halde, Basın - Yayın ve Turizm Müdürlüğü dört ay düşünüp taşındıktan sonra «mükâfat»ı «hediye»ye çevirmeğe nasıl muvaffak olmuştur?

3 — Acaba bu yarışmada derece alan başka millet sanatçılarına, onların Basın - Yayın ve Turizm Müdürlükleri veya onun yerini tutan makam ne muamele yapmıştır? Sakın hapis etmesinler? Bunu bizim Genel Müdürlüğümüz biliyorlar mı?

4 — Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğünün kuruluş maksatlarından biri de bizim bildiğimize göre, memleketimizi dünyaya tanıtmaktır. Bu maksat için de yüklü bir bütçesi vardır. Bize bakarak, tanınmaya hiç de ihtiyaçları olmayan Fransa, İngiltere, Amerika, İtalya bile bu maksatla bir sürü para harcadılar. Acaba dünya çapında başarı kazanan iki sanatçımız, dünya basınında memleketimizin adından bahsettirmekle mi, bu 250 lira cezayı hak etmişlerdir?

5 — Son öğrenmek istediğimiz de şudur: 250 lirayı, gümrük resmi değil, kendilerine verilmiş ağır para cezası sayan iki sanatçı bu parayı ödemezlerse ne olur?

İşte bu sorunun cevabını vermek sizin için zordur sanırız. Sizin yerinize olacakları biz söyleyelim: Siz, gümrük resmi verip almadıkları için geriye gönderirsiniz. İşte o zaman, bütün dünya basını, «Dünyada garip olaylar» diye bundan bahsederler ve siz de memleketimizi tanıtmak hususundaki vazifenizi yerinize getirmiş olursunuz.

DOLMUŞ — 19 Aralık 1956

●

(TÜRK HABERLER AJANSI)

ANKARA, 28 — C.H.P. Sinop Meb'usu Mühip Tümerkan, bugün Meclis Riyâsetine verdiği bir takrirle, Gümrük ve İnhisarlar Vekilinden milletlerarası sahada başarı gösteren bir karikatürist, bir mizah yazarı ve soprano muz için hükûmetin herhangi bir takdride bulunup bulunmadığının ve bu şahıslara gönderilen mükâfatlardan 250 lira vergi istendiğinin doğru olup olmadığını sormuştur.

Milliyet, Havadis vb. — 29 Aralık 1956

●

Biraz insaf!..

Biraz insaf yahu!

Bugün bayi vitrinlerini istilâ etmiş olan ve yekûnu bir kaç ay içinde 15'i bulan Aziz Nesin'in bu kitaplarını neşreden Düşün Yayınevi, 14 yıla mahkûm tanınmış Komünist Kemal Tahir'le Aziz Nesin'in ortaklaşa kurduğu bir müessesedir.

Gafil gazetelerimizin bu kitapları bedava reklâmları ise, iki komünistin daha çok tahrik yapmalarına fırsat hazırlamak olacaktır.

Söyliyeceklerimiz henüz bitmiş değildir. İlk fırsatta hesaplaşmak için yeniden bu mevzuya döneceğiz.

DARENDELİOĞLU
TOPRAK — 22 Kasım 1957

●

Peyami SAFA

Mizaha gelince.. Hüseyin Rahmi ve Ahmet Rasim gibi, söz götürmeyen üstadlardan sonra Refik Halid'i ve Aydedesini, Yusuf Ziya ve Akbabasını, Orhan Seyfi'nin hicivlerini, Osman Cemal'in bir çok mecmualardaki yazılarından başka (Çingeneler)ini hatırlamamak imkânsızdır. Bugün Aziz Nesin, bütün Türk mizahının rekorunu kırmıştır. Bize azılı mâhutlardan olduğunu unutturacak kadar mizahçıdır ve öfkemizi kahkahalarımızla tâdil etmeye muvaffak olmaktadır. Onu çok uzaktan ve çok yüksekten takip eder gibi görünen Haldun Taner'in hikâyeden uzaklaşmamasını temenni ederim.

Yelpaze — 5 Mart 1958

●

BİR YAZARA ÖĞÜTLER

Peyami SAFA

Her kitabı gibi sonuncusunu da bana göndermek nezaketinde bulunan Aziz Nesin'i sevenlerin de, sevmeyenlerin de birleştikleri bir nokta var: Çok yazıyor, kabiliyetini zorluyor, kendi kendinin posasını çıkarıyor. Verimi arttıkça kalitesi düşmektedir.

Ben de bu eşsiz kabiliyete acıyorum. Yalnız çok yazdığı için değil. Görüyorum ki, mâhud fikirlere bağlılığını azgınlık derecesine vardıran bu arkadaş, büyük dünya meselelerini kavramaya müsait bilgiden mahrumdur. Sâdece inat ediyor veya iyi saatte olsunlara boyun eğiyor. Yazık, çok yazık.

Nükteli, nüktesiz, her mesele üzerine konuşmak hakkı Bernard Shaw gibi büyük kültür adamlarına tanınmıştır. Aziz Nesin gibi, böyle bir kültürün büyüğünden değil, zerresinden mahrum piyasa mizahçılarının sevimlilikleri ancak kendi hadlerini bilmeleri şartına bağlıdır. Sınır aşılınca, termometre düşmeğe başlar, okuyucu da titrer ve yazıyı elinden atar.

Her bakımdan hatâlı bulduğum mâhud fikirlere saplanmış olmasına rağmen, Aziz Nesin'i yine bu sütunda bütün samimiyetimle öven ve değerlendiren ben olduğum için, bu müstesna kabiliyetin ziyan olmasına râzı olmadığımı da söylersem, evvelki hükmümü tamamlamış olurum.

Ona bir kaç ağabey öğüdü vereceğim:

1. Mizah mecmualarının çoğuna ve günlük bir gazeteye çalakalem yazı yetiştirmeğe uğraşmak yüzünden kalitesi gittikçe düşen bir piyasa yazarı hâlinde kalmak istemiyorsanız, para kazanmak hırsınızı frenleyiniz ve daha az yazınız.

2. Yazdığınızdan fazla okuyunuz.

3. Bir yabancı dili, karikatür lejandı sökecek kadar değil, Kapital'i okuyup çok iyi anlayabilecek derecede öğreniniz.

4. Herhangi bir ideolojiyi veya bir düşünce sistemini benimseyebilmek için, onun hakkında dünyaca verilmiş tenkid hükümlerini iyice bilmek ve onu diğer sistem ve nazariyelere tercih edebilmek için, de dünyanın bütün fikir tarihini incelemek lâzım geldiğini unutmayınız.

5. Hâlis düşünce ve kültür bakımından olgunlaşacağınız uzak ve mesut devreye kadar muhtaç olduğunuz şu ilk bilgiyi hemen elde ediniz: Haddinizi bilmek!

Milliyet — 30 Aralık 1958

●

Refik HALİD

— «En çok beğendiğiniz Türk yazarları?»

— «Said Faik ve Aziz Nesin. Evet, evet bilhassa yazın, Türk edebiyatında, yerli veya yabancı bir başka muharririn tesirinde kalmayıp nev'i şahsına münhasır, yani sırf kendilerine mahsus bir tarzda yazan ancak bu iki sanatkârdır. Hikâye ve mizah sahasında çok salâhiyetli olarak konuşabilecek bir muharrir sıfatiyle söyliyebilirim, ikisi de memleket değil, Dünya ölçüsünde rakipsizdir.»

Yelpaze — 26 Şubat 1958

●

AZİZ NESİN, ARMAĞANINI YEDİ YIL SONRA ALABİLDİ

Türk Mizâh Hikâyeciliğinin değerli kalemlerinden gazetemiz fıkra yazarı Aziz Nesin 1957 yılında Uluslararası Mizâh Sanatçıları Derneği tarafından kendisine verilen «Altın Palmiye» armağanını nihayet alabilmiştir.

«Fil Hamdi» adlı yazısından dolayı armağan kazanan değerli yazara üzerinde altından bir palmiye ağacı kabartma olarak yapıl-

mış bulunan plâka kendisine verilmek üzere İtalya'daki Elçiliğimize teslim edilmişse de aradan geçen yedi yıllık süre içinde plâka ilgililer tarafından kendisine gönderilmemiştir. İtalya'daki Elçiliğe yeni atanan bir ilgili tarafından bulunan plâka Aziz Nesin'e teslim edilmek üzere yurda gönderilmiştir.

Aynı armağanı 1956 yılında da kazanan Aziz Nesin'den o yılki Altın Palmiye'nin yurda girişi sırasında gümrük ücreti istenmiştir. İlgililer bu defa böyle bir yola başvurmamışlardır.

Yeni Tanin — 26 Mayıs 1964

●

Fil Hamdi, Kazan Töreni, Havadan Sudan: (Aziz Nesin'in Altın Palmiye kazanan üç kitabı bir arada). Günümüzün en önemli hikâye yazarlarından biri olan Aziz Nesin bütün eserlerinde Türk tipinin çeşitli tavırlarını çarpıcı bir şekilde ortaya koyuyor. Öyle sanıyoruz ki onun hikâyeleri ilerde daha da önemli olacak. Gün günden önemli bir yazar olarak belirmektedir Aziz Nesin. Bazı arkadaşların «mizahî» diyerek onun yapıtına «kayd-ı ihtirazî» içinde bakmalarını doğru bulmuyoruz. Hem ne demek mizahî? Bir yapıtın başka türlü yapılmasına imkân yoksa onu mizahidir diye geçiştirebilir miyiz? Çehof'u, Çapek'i geçiştirebilir miyiz? Aziz Nesin Türk adamına, Türk adamının yönünden bakmakta, ve o gerçeği müthiş zenginleştirmektedir. Türkiye gerçeğinin, çağımızın, yerine göre kuşbakışı, yerine göre tâ ortasından bir kroniğini yapıyor Aziz Nesin: Bugünün dikkatli bir tanığı, yarının sağlam bir belgesi. Yapıtı bütünlenmeye doğru gittikçe önemi de daha artıyor, kendi kendini daha iyi anlatıyor, açıklıyor. Sürekli bir tutku ve aşama içinde.

PAPİRÜS — Şubat 1968

●

Sami N. ÖZERDİM

Aziz Nesin, eski üç kitabını biraraya getirmiş: «Üç Kitap Bir Arada: Fil Hamdi, Kazan Töreni, Havadan Sudan» adını verdiği büyük bir cilt ortaya çıkmış. İlk iki kitabın üçüncü, üçüncü kitabın ikinci basımları. İlki 1956'da, ikincisi 1957'de Roma'da Altın Palmiye armağanı kazanmıştı. İçinde okumadığım öykülere de rastladım.

Aziz Nesin, kolay okunur. Okudukça güldüm. Ne var ki, Aziz Nesin'in mizahı, okunup geçilecek, «matrak» çeşidinden mizah değil. İnsan, bu yaşında, kendini çevresinde olup bitenlerin acısına kaptırınca zaten her yazıdan bir «hisse» çıkarmak istiyor. Aziz Nesin'in bu üç kitabında, toplumun aksaklıkları, daha da öteye, bütün insanların zaafları, bir selin içinde kaynaşan şeyler gibi yuvarlanıp, akıp gidiyor. Okuyup gülecek, güldükten sonra düşünerek, belki, güldüğünüze utanacaksınız. Aziz Nesin'i yakından görmüşseniz, bütün yazarlardan daha ağırbaşlı olduğuna tanık olmuşsunuzdur. Zaten, güldürmek öylesine güç, öylesine güç isteyen bir iş ki, onu ancak, bu denli ağırbaşlı bir yazar başarabilir.

FORUM — 1 Mart 1968

DAMDA DELİ VAR

(On kez basıldı. Toplam basım 101 bin)

1. basım	Akbaba Yayınları	1956	8 bin	1 lira
2. basım	Düşün Yayınevi	1957	8 bin	2 lira
3. basım	Düşün Yayınevi	1964	6 bin	12,5 lira
4. basım	Cem Yayınevi	1971	10 bin	10 lira
5. basım	Cem Yayınevi	1972	10 bin	10 lira
6. basım	Cem Yayınevi	1975	10 bin	15 lira
7. basım	Cem Yayınevi	1976	10 bin	15 lira
8. basım	Cem Yayınevi	1978	10 bin	30 lira
9. basım	Kendi Yayınları	1981	10 bin	130 lira
10. basım	Karacan Yayınları (fasikül olarak)	1982	20 bin	75 lira

DAMDA DELİ VAR

Bundan birkaç ay kadar önce bazı gazetelerde çıkan bir haber, mizah sanatı ile biraz alâkadar olanları memnuniyete sevketti. Associated Press tarafından verilen haber şuydu:

«Bordighera (İtalya) — Milletlerarası Dokuzuncu Salon fıkraları müsabakasında Türkiye'den Aziz Nesin ve Brezilya'dan Leon Eliyaçar birinci seçilerek Altın Palmiye mükâfatını kazanmışlardır. Karikatür müsabakasında da İtalyan Giuliano Nisti'den sonra Türk Turhan Selçuk ikinciliği kazanmıştır. Aziz Nesin ayrıca Filin Tevkifi adlı mizahi hikâyesiyle müsabakaya katılan bir çok yazar arasından birinciliği kazanmıştır.»

Evet haber aynen bu idi ve ancak bir kaç gazetede —o da kıyıda köşede— yer almıştı. Pek çok gazetemiz bu haberi yazmak lüzumunu bile hissetmedi. Meşhur Anadolu Ajansı ise bermutat uyudu. Çoğu zaman istimi arkadan yetişirdi, bu sefer o da yetişmedi.

Roma civarında bir sayfiye şehri olan Bordighera'da dokuz yıldır milletlerarası bir mizah ve karikatür müsabakası yapılmaktaydı. Her yıl olduğu gibi bu yılın Temmuz ayında da bu sayfiye kasabasında Batı Dünyasının en büyük mizah ve karikatür ustalarının eserleri çarpıştı. Bu yılki müsabakalara 18 millete mensup bir sürü sanatkâr katılmıştı. Türkiye'yi mizahî hikâyeleri ile Aziz Nesin, karikatürleri ile de Turhan Selçuk temsil ediyordu.

Müsabakadan iki birincilik ve bir ikincilik alarak çıkıyorduk.

İşte böylece Nasreddin Hoca'nın torunlarından ikisinin —Aziz Nesin ile Turhan Selçuk— yüz ağartıcı, göğüs kabartıcı başarıları hem de kafa işlerinde memleketimizin dünya ölçüsündeki bu ilk başarısı basında umulan alâkayı uyandıramadı.

Bu iki sanatçımız fikir dünyamızın kendilerine gösterdiği nankörlüğe rağmen gene de yılmadan çalışıyorlar. İlerdeki yıllarda bize yeni yeni birincilikler kazandıracakları da muhakkaktır. Biri Akis'te, Dolmuş'ta ve Milliyet'te, diğeri de Akbaba'da sanatlarını icra edip duruyorlar. Birinin çizgileri, diğerinin yazıları okuyucularını gülmekten kırıp geçiriyor.

İşte Akbaba yayınları arasında çıkan «Damda Deli Var» adlı kitap Aziz Nesinin son hikâyelerini bir araya topluyor. Kitaptaki 23 hikâye de güzel ve güldürücü hikâyeler.

Aziz Nesin yalnız güldüren bir mizahçı değildir. Güldürürken düşündüren, iğneleyen bir yazardır.

«Damda Deli Var»daki 23 hikâyeden biri de aşağıda okuyacağınız «Bir Parti İlçe Teşkilâtı Kuruldu» adlı hikâyedir ve Aziz Nesin'in mizahını gösteren başarılı bir örnektir:

«K. L. Partisi Anadolu'da teşkilât kurmak, teşkilât kurduğu yerlerde de genişleyip yayılmak için var kuvvetiyle çalışıyordu. C. Kasabası halkı uyanık insanlardı. Yıllardan beri

demokrasiye susamış olduklarından kasabalarında her çeşit partiden bulunsun istiyorlardı. Yeni kurulan K. L. Partisinden başka belli başlı partilerin C. Kasabasında birer şubesi vardı. C. Kasabasında okur yazar sayısı, öbür kasabalardan çoktu. Bütün gazeteleri okurlardı. Gazeteler o sıra cayır cayır K. L. Partisini yazıyorlardı.

C. Kasabasındaki partiler birbirlerine düşman değillerdi. İster iktidar, isterse muhalefet partisinden olsunlar hepsi birbiriyle dosttular.

İktidar Partisi C. Kasabası İlçe Başkanı Hamza Efendi o akşam kahvede, ana muhalefet partisi ilçe başkanı Mahmut Ağa'yı bir kenara çekti:

— Mâmıd Ağa, dünyayı nasıl görüyorsun? diye sordu.

Mahmut Ağa:

— Şu yeni çıkan parti pek cayırtı kopardı, dedi. Çok dehşet gidiyor.

— Ben de onu sana diyecektim. Yarın bu işi aramızda bir görüşsek?..

— Çok iyi olur derim. Sen İrecep Ağa'ya, Ismıly Ağa'ya haber ilet, ben de Bekir Efendi'ye söylerim. Yarın ikindi namazından sonra benim dükkânda buluşup bu işi aramızda görüşelim.

Ertesi günü Mahmut Ağa'nın pazar yerindeki «Binbir Çeşit» tuhafiye, züccaciye ve hırdavat dükkânında buluştular. İktidar Partisi İlçe Başkanı olan Hamza Efendi:

— Arkadaşlar, dedi, bugün böyledir, yarın nasıl olacağı belli olmaz. Bir bakarsın bizim parti düşer, İrecep Ağa'nın partisi çıkar, İrecep Ağa'nınki düşer, Ismıyl Ağa'nınki çıkar. Esas mesele ne benim parti, ne senin parti, kasabanın işleridir. Bekir Efendi'nin partisi iş başındaykene kasabadan istasyona yol yaptırdık, okul yaptırdık. Şaraphaneyi kurdurduk. Bizim parti başa geçincek, su getirttik, alettirik getirtdik. Yarın işler belli olmaz. Şimdik K. L. Partisi diye bir parti daha çıkmış ortaya. Gazetelere bakarsan yaman gidiyorlar. Evdeki hesap çarşıya uymaz, derler. Yarın bir de bakmışsın ki herifler iktidara geçmiş. Bizim kasabada şubelerini açmadık deyi kızarlar. Oysam, bizim kasabada daha yapılacak işler çok. Ondan ötürü, kasabamızda bir de bu partiden kuralım, ne dersiniz?

İktidar Partisi İlçe Başkanı Hamza Efendi'nin bu sözlerine İsmail Ağa:

— Doğru, dedi, açsak bir zararı yok ya... Ne olur ne olmaz. Kârı var, zararı yok. Fazla mal göz mü çıkarır?

Hamza Efendi:

— İyi hoş emme, dedi, bizimkilerini kızdırmayalım.

Recep Ağa:

— Canım Hamza Efendi, dedi, bir partinin şubesini açmaklan, tüm melmeket o tarafa aktaracak değil ya...

— Çok iyi olur, Velâkin şubeyi bizim açdırttığımız duyulmamalı.

— Bekir emmi, şindiyecek ötekiler duyuldu mu ki!..

— Ne kadar çok parti olursa, melmekete o kadar iyilik gelir. Yalnız bir biri, bir biri hükümete geçmeli ki, birbirlerine kızıp iş görsünler.

İktidar Partisi İlçe Başkanı Hamza Efendi:

— Helbette, dedi, bizim parti kasabaya yapacağını yaptı. Okulu, şusayı, çeşmeleri yaptı. Gayrik durdu. Ben reyimi bu sefer başka partiye vereceğim. Bir sefer de onlar yeni işler yapmalı. Boyuna denişsin!..

Mahmut Ağa:

— Bu yeni parti almış yörümüş, dedi, iş başına geçeceğe benzer.

— Ağalar geç kalmıyalım, şunun da bir şubesini açalım. Ne şadar ön alırsak sonunda biz size şunu bunu yaptık diye sayar dökeriz.

— Hepsi iyi, içimizde bir partisiz var mı ki?..

— Yok...

— İşte bu kötü. Yeni kurulacak partiler için her dâim yedekte adam tutmalıyız.

— Arzuhalci Hüseyin Efendi partisiz. O kursun...

İsmail Ağa:

— Biz, dedi, bu demokrasiye iyi bir hizmet etme kistiyorsak içimizden bir kaçımız partilerinden istifa etmelidir. O zaman iş başına geldiler mi, gık diyemezler. Biz sizin için partimizden çıktık, deriz, ne desek yaptırırız.

Hamza Efendi:

— Çok doğru, dedi, her partiden üçer beşer istifa edelim. Zabıt kâtibi Muhsin Efendi'ye de söyleyin. İstanbul'un bütün gazetelerine, «partiler çözülüyor, istifalar başladı. Herkes K. L.'ye girdi.» diyerekten mektuplar yazsın.

İsmail Ağa:

— Gozel, dedi, kimler istifa edecek?

— Ismıyl Ağa heç hak geçmesin, yazı tura atarız...

Partilerden listeler geldi. Yazı tura atarak kimlerin istifa edecekleri kararlaştırıldı. İktidar Partisi İlçe Başkanı da istifa edecekler arasındaydı.

C. Kasabasında K. L. Partisi de böylece kurulmuştu.

AKİS — 8 Aralık 1956

KOLTUK

(Sekiz kez basıldı. Toplam basım 88 bin)

1. basım	— Düşün Yayınevi	— 1957	— 8 bin	— 2 lira
2. basım	— Düşün Yayınevi	— 1958	— 8 bin	— 2 lira
3. basım	— Düşün Yayınevi	— 1968	— 12 bin	— 6 lira
4. basım	— Cem Yayınevi	— 1972	— 10 bin	— 10 lira
5. basım	— Cem Yayınevi	— 1974	— 10 bin	— 12,5 lira
6. basım	— Cem Yayınevi	— 1976	— 10 bin	— 15 lira
7. basım	— Kendi yayını	— 1980	— 10 bin	— 15 lira
8. basım	— Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1981	— 20 bin	— 75 lira

KOLTUK

Kemal TAHİR

Sanat kollarından ikisinde sahici gelenek sahibiyiz. Biri: Şiir, öteki mizah ve hiciv...

Eskiden hicvimiz şiirimizle beraber, içiçe yürürmüş. Mizahta Hoca Nasreddin, İncili Çavuş, Karagöz, Orta oyunun kavuklusu, peyşikârı... Tulûatın ibişi, masallarımızın Keloğlanı, sonra Bektaşi fıkraları, Anadolunun Karadayısı...

Hoca Nasreddin ve galiba Karagöz geçen yıl dünya birinciliğini kazanan Aziz Nesin'den çok önce sınırlarımızı aştılar da beynelmilel oldular.

İçtimaî şartların uygunsuzluğuna rağmen karikatürde de medenî memleketlerden aşağı sayılmayız.

Aziz Nesin bugün biricik sahici mizahçımız.

Ünü sınırlarımızı haklı olarak aştı, haklı olarak mizahta iki dünya birinciliğini kazandı.

Akbaba mizah yayınlarından sonra kendi kurduğu **DÜŞÜN** Yayınevinde kendi eserlerini kendisi yayıyor.

Yazarla basar bir şahısta toplanabilir mi, toplanamaz mı? Bilmem. Aziz kendi Yayınevinin ilk kitabını **KOLTUK** adıyle bastı. Kitapta büyüklü küçüklü 22 hikâye var. Hepsi birbirinden güldürücü ve düşündürücü...

Zaten Aziz'in mizahındaki hususiyet insanları vodvil kahramanları gibi değil, sosyal münasebetlerinin realitesi içinde verebilmesi... Bu sosyal münasebetlerin hususî realitesi aynı zamanda hem yüzde yüz millî, hem de bütün beşeriyetin belli zümrelere mensup fertlerini anlatan yüzde yüz beynelmilel...

Aziz Nesin, üç büyük dile çevrilen bu eserinde yumuşaklıklarımızı, sertliklerimizi, cimriliklerimizi cömertliklerimizi, madrabazlıklarımızı, mertliklerimizi kalemine öylece gelivermiş de üzerinde ayrıca hiç durmamış dedirten bir kolaylıkla derin derin tesbit etmiş.

Kitabı zevkle okuyacaksınız.

TAN — 10 Şubat 1957

●

KOLTUK

Yeni faaliyete geçen Düşün Yayınevi bu ay ilk kitabını piyasaya çıkardı: «Koltuk»... Bu kitap Aziz Nesin'in evvelce Akbaba mecmuasında neşredilmiş hikâyelerini bir araya topluyor.

Yayınevinin bu ilk kitabının arkasına koyduğu nottaki vaadler gerçekleştiği takdirde edebiyatımızın kazananacaklarını düşünerek sevinmek mümkündür. Ama pek çok yayınevinin ortaya bu neviden büyük iddialarla çıktıkları, fakat sonra —tâbir mazur görülsün— işi cıvıttıkları hatırlanırsa, Düşün Yayınevinin «uzun ve yorucu bir çalışma sonunda Türk kitaplığını zenginleştirecek yerli ve yabancı en güzel, en değerli mizah eserlerini içinde toplayan bir seri hazırlamıştır. Bu seri hazırlanırken titiz davranılmış, rastgele kitaplar değil, en seçme eserler alınmıştır... Bu seride çıkacak eserler boş zamanları harcamak için okunacak eğlence kitapları değildir... Mizah serisinde Türk yazarlarının, yabancı yazarların mizah eserleri, eski Türk mizah ve hicivleriyle dünya mizahında klâsik eserler ve karikatür albümleri yayınlanacaktır» sözlerini ihtiyatla karşılamak icabeder.

Düşün Yayınevinin ilk kitabı olan Aziz Nesin'in «Koltuk»u asla bu fikirlere aykırı düşen bir kitap değildir. Kitapta yer alan 22 hikâye de gösteriyor ki, Aziz Nesin, son yılların en usta, en başarılı mizah yazarı... Aziz Nesin'in mizahi hikâyelerinin gördüğü rağbet, bu iddianın en kuvvetli delilidir. Bu hikâyelerin asıl kuvvetli tarafı, temiz bir Türkçeyle ve sarıcı bir şekille anlatılmalarının yanı başında taşıdıkları «satir» dozunun yüksekliğidir. Aziz Nesin'in hikâyelerinin hemen hepsinde cemiyetin zayıf tarafları deşilmektedir. Yazılara mizahi cepheyi kazandıran, hiciv kıymeti veren çok defa cemiyetin bozuk düzen dönen çarkıdır.

«Koltuk», okuyucuya hoş vakit geçirtecek, zevkle okunacak ve muhakkak ki pek çok da düşündürecek bir kitaptır.

AKİS — 23 Şubat 1957

●

Bu yazı, Peyami Safa'nın çıkardığı «Türk Düşüncesi» adı dergide yayımlanmıştır:

Teşrih Masası

NASIL PROPAGANDA YAPARLAR?
(Aziz Nesin'in «KOLTUK» adlı kitabının tahlili)

> Aziz Nesin yeni bir seri peşinde. Geçen sene bir mizahî hikâyesine bilmem nereden verilen dereceden —ve o vesileyle bazı gazetelerde yaptırdığı reklâmlarından— ideolojisi namına âzamî derecede istifade için ne yapmak lâzımsa onunla meşgul. Akbaba'nın mizah serisinde çıkartmıya muvaffak olduğu kitaplarından sonra şimdi de «Düşün» adıyla kendisi yeni bir seri hazırlamış ve neşrine başlamıştır. Sahasında oldukça tecrübeli —hikâyelerine bile sık sık akseden hapishane kokusundan da açıkça anlaşıldığı üzere— yolunda epeyce ihtisas kesbetmiş mahûtlardan olduğunu çoğumuz biliriz. İşte o Aziz Nesin kanunî hükümlerin şiddetine rağmen, gemi azıya aldıran bir pervasızlıkla faaliyetine devam etmektedir.

«Koltuk» adlı muhtelif hikâyeleri ihtiva eden ve «Düşün» serisinin ilk eseri olan kitabı da baştanbaşa sol telkinleriyle doludur. Tabiî azılılara has sinsilikle asıl hedef, birinci plândan çekilmiş, «mâhutlara» yaraşan taktikle dolaylı bir anlatım tarzı tercih edilmiştir. «Koltuk»ta semboller, rumuzlar, anahtar kelimelerden bol bol istifade edilmiş; gizleme esasına riayet edilmekle beraber, zaman zaman ateş (!) zaptedilememiş ve böylece içerdeki kızıl hararet sık sık dışarıya vurulmuştur.

Aziz Nesin gazetelerle mizaf diye lîan ettiği «Düşün» serisini şöyle takdim ediyor: Bu kitaplar «boş zamanları harcamak için okunacak eğlence kitapları değildir. Güldürdükleri kadar düşündürücüdürler.» Yani mizah adı takılan seride bu kelime perdedir. Aziz Nesin efendi asıl neticeyi «düşündürebilmek»le alacağını ummaktadır.

Solcuların zararlı ideolojilerini telkin ederlerken —kanunî zaruretlere binaen— mak-

satlarını açıkça değil de, sembollerle telkine çalıştıkları malûmdur. A. Nesin Koltuk'unun 67. sahifesinde hikâyesinin bir kahramanına bu taktiği —erbâbı(!)nın anlaması için ihtimal— açıkça izah ettiriyor: «— Biz bitli akasya dediğimiz zaman falan makamı kastederiz. Yollar dar dediğimiz vakit maksadımız filân yerdir. Çukur deyince söylemek istediğimiz başka şeydir.

— Peki baylar maksadımızın ne olduğunu, asıl nereyi, neyi tenkid ettiğinizi okuyucular anlarlar mı?..

— Anlamaz olurlar mı?.. Yıllardanberi öğrenmişlerdir artık... Biz bile öğrendik. Ama onun asıl öğretmek istedikleri, asıl muhatabı olmasını arzu ettikleri zehirlenmeye müsait körpe dimağlardır. Ve işte son hikâyesinin en son prağrafında da «kimse derdimi anlamadı, siz olsun anlayın» diye yalvarışı da herhalde onlaradır.

Malûm usullere uyarak hikâyelerde sol telkini —kaba bir tasnifle— şu beş kanaldan yapılmıştır:

1. **Patron - işçi tezadı** işlerine gelen bir mübalâğayla ve daima ana tema olarak işlenmiş, mutad üzere bol bol sefalet terennüm edilmiş; Marx ideolojisine uyarak hayatın temeli iktisat ve madde, üst yapı ve çatı da hukuk, hürriyet, mâneviyat olarak telkin edilmek istenmiştir.

Birinci hikâyede «Koltuk»unu bir türlü terkedemiyen, emekliye ayrılmasına rağmen yerini başkalarına bırakmak istemiyen memurlar, burjuvanın yerine sıkı sıkı yapıştığı proletöre imkânlar bırakmadığı telkin ediliyor. Keza 59. sahifede de her yeri burjuvanın tuttuğu ve çalışanları sömürdüğü «orası iş yeri... her çeşit işin patentini almışlar, bir bu iş kalmış» denerek ifade olunuyor. «Gübre Kralı» adlı hikâyenin ana teması bu. Halbuki asıl sahiplerin çalışanlar olması gerektiği de 60. sahifede «dünyanın bu sıra şirazesi bozulmuş..», «kapıcılarla kapıların sahipleri yer değiştirmiş»le açıkça anlatılıyor.

«Bu hayat hep böyle» (41), 92.de —2,5 ayda zor tamamlanan ufak sokağın açılış töreni için kahramanını söylettiği— «bu sokak... günden güne gelişen demokrasimizin canlı örneği olup...» sözleriyle mevcutla alay; bilhassa 93. sahifede idarecilerin bu memleketi berabet ettiğine çok çirkin bir edayla telmihte bulunan ve bir idareciye söylettiği «biz bu memleketi kanalizasyon borusuz teslim aldık. Kısa zamanda vatanın bağrına örümcek ağları gibi kanalizasyon boruları döşedik ve bundan sonra da böyle döşiyeceğiz» tarzlı rezilâne imalar, büyük bir yekûn tutuyor..

Bir hikâyesinde kapağı açılacak konserve kutusuyla **rejim mevcut kastolunuyor**.. Bu kutuyu açmak için (yani bu gidişi düzeltebilmek için) bir çok şehirli ve ev sahibi bir araya geliyor, beceremiyor da; nihayet kötü, çelimsiz olarak tanıttığı bir köy çocuğu muvaffak oluyor. Hikâyesinde proletörü temsil eden köy çocuğu için «kutuyu **sol eline** aldı» (79) ve herkesin hayret nazarları arasında kolayca açtı, diyor. Çocuk ta kendisine hayretle bakanlara açış sırrını izah ediyor: «Üst taraftaki küçük ucu tutup sola doğru çevirmek kâfidir.» Evet bütün mâhutların istediği bu: İdareyi sola doğru kaydırmak...

Daha ilerde Nesin efendi kahramanlarını tıpkı Marx gibi konuşturuyor.. Marx cemiyette temel; iktisat, maddedir; hukuk, din; mâneviyat üst çatıdır, sonradan gelir demiyor muydu? İşte onun kahramanı da 81. sahifede **«evvelâ ziraat, sonra hürriyet..», «Yahu fasulye olmayınca hürriyet olur mu?», «Anayasadan önce fasulye birader, fasulye.. Hukuk diye tutturmuşlar.»** diyor ve eşitlik istiyor: «Her vatandaş benim gibi yapsa sovan buhranı kalmaz... Herkes yetiştirse..»

«Bir deli kaçtı» adlı hikâyesi şöyle: Karaköy'de polisler bir deli kaçırıyor. Bunlar da, bu esnada aynı yolda ilerliyorlar. Fakat etrafta o kadar deli veya deliye benzer kimse çok ki, nihayet deliyi karıştırıyorlar. Sağa bakıyorlar normal adam tipi yok, öne arkaya bakıyorlar, hep öyle. (Bütün cemiyet deli..) Bunlar itidalli ve çok akıllı arkadaşıyla deli hangisi diye düşünedursunlar, bir de bakıyorlar ki polis o kadar deliyi bırakıp yanındaki arkadaşı deli diye yakalayıp götürüyor.. Hikâye bu.. Bundan şu çıkıyor: Bütün memleket yolunu şaşırmış, doğru yolda olanlar komünistler.. Fakat polis de dahil herkes eğri yolda olduğu için asıl doğru yolda olanı eğri yolda diye tutmak hatasını irtikâp ediyorlar. Nitekim (82. sahifede) deli zanniyle götürülen asıl akıllı (!) arkadaşının ardından yazar şöyle ah ediyor: «Ben de arkasından gittiği yere gitmek isterdim, gidemedim.» Yanlış.. Çünkü biliriz ki kendisi de bu akıllı sandığı yol uğruna kaç kere arkadaşlarının bu-

lunduğu parmaklığı boyladı. Hayıflanma yersizdir. Esasen her zaman bu ah ettiği yere tekrar gitmeye namzed olduğu da azminden anlaşılıyor.

Hikâyelerinin bütün patronları gaddar, ahlâksız, işçinin ancak ölmiyecek kadar doymasını isteyen, işçisine bir yuvayı, evlenmeyi, çoluğu, çocuğu çok görecek cinsten.. Meselâ bir hikâyede işçisinin evi oluşuna patron kızmış, o da «suçunu büsbütün itiraf edip rahatlamak için» (61) iki de çocuğu olduğunu söylemiş. Bütün hikâyelerde sefalet diz boyu. «Bizim gibiler evlenince o evde gürültü eksik olmaz» (98), «paramız yok diye ölecek değiliz ya» (99) gibi isyanlar mebzulen mevcut..

99'da «Pazar Eğlencesi»nde zenginin fakirde hiçbir şey görmek istemeyişi ele alınıyor. (100) de fakirin «kalın bir zengin öksürüşüyle» cevap verişi öğülüyor ve «öksürüğe öksürük» (101) —herhalde zenginin kudretini ihtilâlle alma, kuvvete kuvvet— tavsiye ediliyor.

Arzu ettiği rejimin olmayışından istediği gibi hareket edemeyişinden muğberiyetini «zaten bu dünyada dalga geçmekten başka zevk mi kaldı... İstediğin gibi giyemezsin, istediğin gibi yiyemezsin, istediğin gbi yaşıyamazsın» (106)la fade ediyor. 98'de içinden geçeni söyliyemeyişini «parasızlığın gözü kör olsun; insan içinden geçeni dışa vuramıyor ki» diyerek açıklıyor. Ama lâfta tabiî... Çünkü hikâyelerine serpiştirdiklerini bir araya getirince pekâlâ içinden geçen açıkça anlaşılıyor...

2. **Bütün mahut'lara has insana ikrah veren bayağılık,** berduş ağzı bütün hikâyelere sinmiş... Yer yer kanundaki «müstehcen» hududunu zorlıyacak kadar ileri giden satırlar var.. «Gerçekçilik» adına sokağın en çirkef dili böylece edebiyata sokulmaya çalışılıyor:

«Yere ayna koyar, aynadan kadın öğretmenin bacağını seyrederdi» (44). 82. sahifede de bir kadına şöyle hitabediliyor: «yatayım da üstümde yuvarlan» 82. sahifede karı, kocasına pervasızca: «bana koca çook, sen kendine bak mıymıntı..» diye çıkışıyor. Bol bol kullanılan kelimeler arasında «hayvan oğlu hayvan» (69) «namussuz» (69) eşek (66) hergele (70) de var...

Misal vermek mecburiyeti olmasaydı çok çirkin imâ'nın bulunduğu şu satırları aynen nakletmekten hicap duyardım: «Nargile değil, yalnız marpucu da olsa yine alır.», «marpucu ne yapar, nerde kullanırdım» (45).

«Operatörler Kongresi» hikâyesinde bir operatör ağızdan alamadığı bademcikleri «başka bir yerden» (!) nasıl aldığını anlatıyor: «Ağzını bir türlü açamıyordu, ben de o zaman elimi başka bir yerden sokup aldım.» (38). 57. sahifede de çok çirkin bir kelimeden şöyle bahsolunuyor: «Burası Amerika, burada, B.. bile para eder.», «Burda ne var, B.. var» (58).

107. sahifedeki hkiâyede bol bol genelevden bahis vardır ve bütün hikâyenin konusu da genelevler fiyatının tespiti'dir.

109. sahifede bir genelev kadınına kapıda rastlayışı vesilesiyle «edebiyat namına en büyük edepsizlik» yapılıp erkeğin orgasm hali (inzal durumu) kastedilerek, aynen, az daha «İstanbul erkeklerinin yarı nüfusu içeri dolacaktı» deniyor. Yine 109. sahifede bir genelev sermayesi «medeniyet»le ifade edilerek «— Hiç medeniyet görmediniz mi?.. — Çekil de medeniyet görelim!.» deniyor.

«Ey vatan» adlı hikâyede esas tema homoseksüalite'dir. 69. sahifedeki «Ya kadın olsaydım» adlı hikâyede gaddar kapitalist patron mutî işçisine birçok işlerini, ölmeden geçindirecek bir aylıkla tevdi ediyor. Nihayet birçok ihtiyaçlarını gördürttüğü daktiloyu da çıkartmak istiyor. Fakat cinsiyet tehalüfü mâni oluyor. Burda erkek işçi, daktiloya: «ya kadın olsaydım, seni de çıkarır, senin gördüğün işi de bana gördürürdü» diyerek yine —birçok solcuların nedense zaaf gösterdikleri, mevzu edindikleri bir bahse— kısmen homoseksüalite'ye îmada bulunuluyor.

3. **Mânevî değerlerle alay, mânevî mefhumları tahkir** için hiçbir vesile kaçırılmıyor. «Ey vatan» adlı hikâyede baştanbaşa vatan kelimesiyle alay ediliyor. (keza 93.'teki «vatanın bağrına»da da.) homoseksüel ve esrara alışmış bir genç serseri güruhuna «ey vatan göz yaşların dinsin yetiştik çünkü biz» marşı söyletiliyor..

Tarih ve tarihî eser mefhumu da tahkir, tezyif konusu ediliyor: «Yol açalım derken tarihî Bekir Paşa helâsını yıkmak bir cinayettir. Bu millet yolsuz yaşar ama, tarihsiz yaşayamaz.» (66) «Tarihî Bekir Paşa helâsının restore edilmesi..» v.s.

Hikâyelerin bir çoğunda «memleket işi»,

«memleket vazifesi» alay mevzuu olmaktadır. (Meselâ 73'te de «memleket meselesi bu. Güzellik kraliçesi.. Hepimizin şerefi var bu işte», «memleket namına ayıp» (73).

Milliyeti terkibeden bütün unsurlar onlarca merdut olduğundan 74'te «ırk» kelimesi de alay meselesi olmaktadır: «Bizim bütün ırkî güzelliğimizi üstünde toplamış.» 101'de «Son nefesini Tanrıya teslim eder gibi..» derken Tanrı, diğer bazı yerlerde Allah ve bazı mânevî mefhumlar alay mevzuu ediliyor.

4. Birçok hikâyelerde de **demokrasi cephesi** (demir perde mukabili olan blok) **ile alay** ediliyor:

91 de «demokrasi cephesinin kalesini müdafaa için..» 92 de «Birleşmiş Milletlerin birbirleriyle kaynaşmasından meydana gelecek demokratik cephenin bütünlüğünden saadet ummak»daki alay bu cepheye aittir. «Bu sokak.. günden güne gelişen demokrasimizin canlı örneği olup»ta da (92) demokrasi kelimesi aynı âkıbete uğratılmıştır. Yeri geldikçe kapitalizmin beşiği diye tanıttığı Amerika tezyif konusu oluyor (57.de ve bilhassa «Gübre Kralı» adlı hikâyede..)

5. Daima **muhalefet kışkırtıcılığı** yapılmış, anarşist ruhlarındaki kötü ruh adına —kardeşin kardeşle kavgasını tahrike vasıta saydıkları— güya siyasî muhalif maskesi takılmıştır. (Halbuki Aziz Nesin dün de, bugün taraftarlığını ettiği muhalefeti kötülemişti. Eski devirde İnönü aleyhine en ağır hicvi ihtiva eden kitaplardan biri ona aitti.) Esasen bugün de, yarın da her zaman için muhalif olmak solcuların mâhut taktiklerindendir. Zira onların menfaatleri bu türlü kışkırtıcılıkta ve kardeşin kardeşe husumetindedir.

Birçok hikâyelerine konu olan belediye'yle asıl hükûmetin kastedildiği de 67. sahifede zımnen ifade olunuyor: «Falanı tenkid etsek başımız belâya girer, feşmekânı tenkid etsek mahkemeye verir», onun için belediyeyi tenkid ediyoruz, tarzlı bir ifade kullanılıyor. (Yâni açıkça hükûmet, devlet diyemediğimiz için belediyeyi kullanıyoruz.)

93'te bir idareciye çok çirkin bir îma ile «kısa zamanda vatanın bağrına örümcek ağları gibi kanalizasyon boruları döşedik ve bundan sonra da döşeyeceğiz» dedirtiyor. 92 de çok geç tamir edilen bir sokağın açılış nutkunda «bu sokak, günden güne gelişen demokrasimizin canlı örneği olup.» sözleri sarfediliyor. 93'te de idarecilerin çok lâf ettiklerine şöyle îmada bulunuyor: «senede 300 milyon ton traş makinası yaparak harice ithal edilecektir.»

Cür'et daha ileri götürülüyor. Polisle de alay ediliyor. 95'te «ben karışmam» adlı hikâyede ortada işlenen bir cinayete mıntıkam değil, şubem değil diye hiçbir polise müdahale ettirilemiyor da, ufacık bir siyasî nutuk çekince «siyasî nutka hepsi birikiyor» adamın başına üşüşüyor.

Hükûmetin yabancılara yardakçılık ettiği ithamını da açıkça değil fakat vasıtalı bir anlatımla şöyle ifade ediyor: Bir Güzellik kraliçesi seçiliyor. Resmini gören kimse beğenmiyor. Bu bizi temsil etmez, burası çirkin şurası çirkin deniyor.. Fakat aynı resme bir müddet sonra «Avrupa Güzeli» afişi asılınca aynı kalabalık —yani hikâyenin kahramanı olan aynı kişiler— bu sefer de tamamen aksi kanaatte bulunuyorlar ve hakikaten çok güzel, bravo jüriye filân yollu hükümler beyan ediyorlar.. Hikâyenin sonunda da —yek nazarda hikâyeyle hiç alâkası olmayan— şu hükme varılıyor: «Demokratlar bu seçimi kazanır».. (Yani demokrasi cephesine iyi yardakçılık etti.. Ve madem ki o cephe bu idareyi beğeniyor.. Öyleyse dışarıdan beğenilen içerde de tutulacağı için «D. P. bu seçimi kazanır» hükmüne varılıyor..)

38'de de güya basın hürriyetsizliği (!) tenkidi var. «Operatörler Kongresi» hikâyesinde muhtelif operatörün harikulâde keşifleri tebrik edilmiyor da, «Son Basın Kanunundan sonra ağzını bir türlü açamayan gazetecinin bademciğini başka bir yerinden» almaya muvaffak olan doktor takdire lâyık bulunuyor.

«İktidar partisi bucak başkanı» (83), «görüşülmesi vesikaya bağlı kodaman» (87), «— Vesika mı.. D.P.'den mi.. Ooo, hepimiz demokratız.» gibi kısımlar da bu arada sayılabilir. 83'teki «Dededen toruna hayat seviyemizin grafiği gibi kısalmış.. Hükûmetimizin son iktisadî kalkınması da etkisini gösterince bizim heykelci Hikmet tam demokratik vatandaş ölçülerini almış»ta hem mahut sefalet teranesi vardır, hem de «demokratik vatandaş»la istihza edilmektedir. (İhtimal hayalhanelerindeki demirperde vatandaşı tipi tahakkuk etse bütün bu endişelerin zail olacağı vehmine dokunmak ister.)

Görülüyor ki, «Koltuk» baştanbaşa sol telkiniyle doludur. Açıkça yazıp ifade edemediklerini hikâyelerle, sembollerle, anahtar kelimelerle ifade edilerek mahut rejim haklı ve üstün gösterilmek istenmekte, açıkça komünizm propagandası yapılmaktadır.

Bu vesileyle atasözümüzü tekrar hatırlamamak elde değil: (Huylu huyundan vazgeçmez, huy canın altındadır.)

Not: Parantez içindeki numaralar kitabın birinci basımının numaralarını gösterir.

Türk Düşüncesi — 1 Nisan 1959

KAZAN TÖRENİ

(Dokuz kez basıldı. Toplam basım 98 bin)

1. basım —	Düşün Yayınevi	— 1957 —	8 bin —	2 lira
2. basım —	Düşün Yayınevi	— 1957 —	10 bin —	2 lira
3. basım —	Karikatür Yayınları	— 1960 —	8 bin —	3 lira
4. basım —	Düşün Yayınevi	— 1967 —	12 bin —	6 lira
5. basım —	Tekin Yayınevi	— 1973 —	10 bin —	10 lira
6. basım —	Tekin Yayınevi	— 1975 —	10 bin —	15 lira
7. basım —	Kendi yayınları	— 1978 —	10 bin —	30 lira
8. basım —	Karacan Yayınları	— 1982 —	20 bin —	75 lira
9. basım —	Kendi yayını	— 1982 —	10 bin —	200 lira

«KAZAN TÖRENİ»

ULUNAY

Geçen gün odamın kapısı vuruldu. İçeriye elinde hepsi birbirine benzeyen beş on kitapla biri girdi.

— Ulunay siz misiniz?

— Evet.

Kitapları kap gibi geçirilmiş kâğıtlardaki isimlere baktı, birini demetten çıkardı, bana uzattı. Aziz Nesin'in mizahî hikâyelerinden mürekkep yeni bir eseri: «Kazan Töreni». Aziz Nesin genç nesil arasında bugünkü mizah edebiyatımızın en kuvvetli kalemidir, hattâ yegâne kuvvetli kalemidir de diyebilirim. Bir göz atmak niyetiyle bir kaç satır okumak için kitabın ilk hikâyesinin yapraklarını kestiğimi hatırlıyorum, ondan sonra baktım, kitabı yarılamışım.

Bu hikâyecikler, zarif mensûr hicivlerdir, gıdasını ufak zannedilen fakat günlük hayatın büyük hâdiselerinden almıştır. Belki bu minimini çimdiklere kızanlar da bulunur. Fakat bu hiddet ,realizmi, sanatla dokunmuş bir dantel örtüye sardığı için yumuşaktır, güzeldir. Aziz Nesin'in hikâyeleri ilk kadehte neşve lezzeti veren tatlı bir iksire benziyor. O kadehi diğerleri tâkip ediyor ve o nükte ve zarafet şarabının şişesi bitinceye kadar devam ediyor.

Hangi hikâye diğerinden güzeldir? Bunu tâyin etmek mümkün değildir. Hepsi birbirinden güzel. Meselâ «Kazan Töreni» başlıklı ilk hikâye bütün açılış törenlerinde hazırlanan büfelerle alay ediyor. Meselâ: «Tezgâhtar ağa elektrik santralına dördüncü kazanın konulması münasebetiyle bir tören yapılıyor. Aziz Nesin için bu kazan, Çerkes tavukları, börekler, çörekler, pastalar, tatlıları büfeye değildir, bir elektrik kazanınınş

dizen ve bütün dâvetlilerin çenelerini oynatan kazandır. Yaşattığı tipler onca dâvetli bile değildir, bir elektrik kazanının ne olduğunu bile bilmezler. Küşâd merasimini angaryadan tâkip ederler, nutukları, izahatı büfeye yanaşacak vakti beklemek için dinlerler ve bir kere o soğuk etlere, o minimini böreklere kavuşunca o zaman hakikî kazanın tö-

reni yapılmış olur. Yanlış mı? Böyle toplantılarda yemek iştiyâkı ile çenelerini çatırdata çatırdata esneyen ne iştahalar görüyoruz. Her şeyi bitip de büfeye yanaşıldığı zaman yemeklerin hayâli ile ufalan gözler birden açılıyor, parlıyor, garsonlara «Kuzum evlâdım. Şu mayonezli levrenkten biraz daha kor musunuz?» gibi nazikâne talepler oluyor. Hele meyvalıklarda açıkgözlülük yapılmazsa muzun yalnız kabukları seyrediliyor. Aziz Nesin oradaki dâvetlilerin hüviyetlerini bile belirtmeğe lüzum görmüyor. İki hapazan konuşuyor:

— Zât-i-âlinizi bu kadar zamandır tanırım. Her törende buluşuyoruz da... Sorması ayıp olmasın ama zât-i-âlinizin ne iş yaptığınızı bilmem...

— Bendeniz mi? Şey... Beyefendi açış nutkuna başlıyor galiba...

Hikâyenin kuvveti buradadır.

Tezgâhtar ağaya konulan dördüncü kazanın tercüme-i-hâli de enfestir. Nutukta şöyle deniliyor: «Bu kazan Kabakçı Mustafa isyanında yeniçerilerin kaldırdığı kazan olup oradan Sadrazam Kırkayak Halil Paşa'nın konağına gitmiş ve bu konakta uzun zaman aşure kazanı olarak kullanılmış. Sonradan yandan çarklı araba vapurunun kazanı olarak uzun yıllar vazife görmüş. Kazanın dokuz kulpu vardır. Biz ona yeni bir kulp uydurarak fabrikaya koyduk... Bu kazanın...»

Ve kazanın etrafında toplananlar yavaş yavaş dağılıyorlar.

Hikâyelerin içinde bir de «Dolmuşun Kapısı» var ki müellif bu küçücük mevzuda tabiatını hiç zorlamadan bir şaheser vücuda getirmiştir. Bir dolmuş kapısının ilham edeceği en güldürücü, hem de gözleri yaşarta yaşarta güldüreceği ne kadar vâkıa güzelliği varsa hepsi oradadır.

Bir hastahane tasvirini de bu kuvvetli hicivlerin en güzellerinden biri olarak zikredebilirim. Aziz Nesin'in muhtelif lehçeleri de otantik bir şekilde nakledebilmek kudretini de unutmuyorum.

Hülâsa bize günlük hâdiseleri bu kadar tatlı bir kalemle yazılmış hikâyeciklerle veren (Hicâgû) müellifi hem takdir, hem de tebrik etmekle bir kadirşinaslık borcunu yerine getirmiş oluyorum. Allah hidâyet nasip eylesin.

Milliyet — 21 Mart 1957

●

KAZAN TÖRENİ

Selim ANDAK

Aziz Nesin'in Kazan Töreni'nde yaptığı edebî röportaj ve diğer 25 hikâye aynı ad altında yayınlanmıştır.

Düşün yayınlarında çıkan bu kitap mizahî ve düşündürücü tarafile dikkati çekmiştir.

Cumhuriyet — 23 Mart 1957

●

KAZAN TÖRENİ

Türker ACAROĞLU

Aziz Nesin'in mizah hikâyeleri Düşün Yayınevinin mizah serisinin 3'üncü kitabı olarak basıldı. Kitap, adını, ilk hikâyenin başlığından alıyor. Bundan önce yazarın aynı seride çıkan «Gol Kralı Sait Hopsait» adlı romanında, salgın halde genç - ihtiyar bütün insanları saran futbolün hem stadlarda, hem salonlardaki derin ve şaşılacak etkisini güle güle okumuştuk. «Akbaba» yayınları arasında çıkan «İt Kuyruğu» ve «Kadın olan Erkek» adlı eserleri de bize mizah hiciv yazarımızın ne kadar verimli ve titiz çalıştığı hakkında bir fikir vermişti. Şimdi bu son eserinde, bugünkü sosyal hayatımızın çeşitli gülünç köşeleri aydınlatılıyor. 112 sayfa, 200 kuruş.

Vatan — 2 Nisan 1957

●

KAZAN TÖRENİ

Mizah edebiyatımız son yıllarda birden bire şahlandı. İtalya'da yapılan milletlerarası bir müsabakada iki Türk sanatkârının kazandığı yüz ağartıcı başarı, Bâbıâlinin gözünü açtı. Mizahî eserler birdenbire ön plâna geçti. Çeşitli yayınevleri peş peşine mizahî romanlar, hikâyeler, karikatür albümleri yayınlamağa başladılar. Böyle bir yolun açılmasına da önayak oldukları için —milletlerarası sahada göğsümüzü kabarttıkları gibi— Aziz Nesin ve Turhan Selçuk'a ne kadar teşekkür edilse azdır. Bugün artık Bâbıâli piyasasında sırf mizah yayınları yaparak geçinen yayınevleri türedi. İşte Düşün Yayınevi de bunlardan biri. Aziz Nesin'in «Kazan Töreni» adlı hikâyeler cildi ise bu serinin üçüncü kitabı.

Daha önce bu sayfada bahis mevzuu edilen «Gol Kralı Sait Hopsait» Aziz Nesin'in daha ziyade uzun hikâye tipinde bir eseriydi. «Kazan Töreni» ise kısa kısa mizahi hikâyeleri ihtiva ediyor. Kitapta birbirinden güzel, birbirinden daha gülünç 24 hikâye var. Bu hikâyelerin hemen hepsi de sosyal birer hiciv. Çoğu zaman cemiyetimizin bozuklukları, aksaklıkları, yaraları bir cerrah neşterinin insafsızlığı içinde deşilmekte ve kanayan yaralar ortaya konmaktadır. Ama işin güzel tarafı, Aziz Nesin'in kalemiyle deşilen bu yaralar insanı iğrendirmemekte, bilâkis bütün acılıklar, bütün iğrençlikler bir kahkaha tufanı arkasında peçelenmektedir.

Kitabın bütününe de adını veren kitabın ilk hikâyesi «Kazan Töreni» bir resmî ziyafeti anlatmaktadır. Son yıllarda pek moda olan temel atma şenliklerini, verilen İstakozlu, şampanyalı, karidesli, siyah havyarlı ziyafetleri ele alan bu hikâyede, hazır bulunanların haleti ruhiyesini, ne kadar sudan sebeplerle ziyafetler tertip edildiğini alaylı bir dille kaleme alan Aziz Nesin'in sanatkâr yönünü bütün açıklığıyla göreceksiniz.

«Hem Çal Hem Oyna» adlı hikâye, Toplantı ve gösteri yürüyüşler kanunundan sonra bir Anadolu kasabasında yapılan siyasî bir mitingi karikatürize etmektedir. Köylü vatandaşların tiyatro ve cambazlara tercih ettikleri bir siyasî kongre ve herhangi bir komedyenden daha çok halkı güldürmesini bilen bir muhalefet lideri. Bir tek seyirci bile çekemeyen tiyatro grubu ve cambazlar karşısında akın akın gidilen muhalefet kongresi...

Kitabın üçüncü hikâyesi bir şaheser... Adı, «Dolmuşun Kapısı». Bu bir büyük şehirli vatandaşın hemen her gün başına gelmesi mümkün bir hikâyedir...

«Kazan Töreni»nde sıkıntılı günlerde, böyle kahkahalar içinde okuyabileceğiniz tam 24 hikâye var.

AKİS — 20 Nisan 1957

●

TÜRK MİZAH EDEBİYATININ BÜYÜK BAŞARISI AZİZ NESİN, MİLLETLERARASI MİZAH YARIŞMASINDA BU SENE DE 1. OLDU

Bordikhera (İtalya - Hususi) — Mizah yazarları arasında 10 seneden beri tertip edilmekte olan «Beynelmilel Hikâye Müsabakası»nı bu sene, geçen yılın birinciliğini de kazanmış olan ünlü Türk mizahçısı Aziz Nesin kazanmıştır. Yüzlerce dünya çapında şöhreti haiz ya arın katıldığı böyle bir yarışmada iki sene üst üste aynı şahsın kazanması bütün sanat çevrelerinde büyük bir taktir toplamakta ve günün mevzuu olmakta devam etmektedirler.

Geçen seneki yarışmayı **«Fil Hamdi»** adlı eseriyle kazanmış olan Aziz Nesin bu defa **«Damda Deli Var»**, **«Ben Karışmam»**, **«Adamı Zorla Döverler»**, **«Kazan Töreni»** adlı dört kitabıyla katılmış fakat bunlardan hangisinin kazandığı henüz ilân edilmemiştir. Bundan önceki yarışmada hikâye kolunda Aziz Nesin ve karikatür kolunda da Turhan Selçuk'un kazanmış olmasından cesaret alan bir çok amatör Türk yazarı müsabakaya katılmışsa da neticede birinciliği yine Aziz Nesin kazanmıştır.

Not: Beynelmilel bir müsabakada iki sene üst üste birincilik almak gibi son derece kıymetli bir muaffakiyet kazanmış olan ve gazetemiz yazı ailesinden bulunan arkadaşımız Aziz Nesin'i candan tebrik eder, gelecek yıllarında kendisine başarılar getirmesini temenni ederiz.

5 Ağustos 1957 günlü Yeni Gazete, Tercüman, Cumhuriyet, Demokrat İzmir, Vatan, Akşam, Dünya, Yeni Sabah, Milliyet, Ulus, Son Posta vb. gazetelerde çıkan haber..

●

DÜNYA BİRİNCİLİĞİNİ KAZANAN AZİZ NESİN DİYOR Kİ : «MİZAH BENİM İÇİN ÇOK CİDDİ, TEK ALAYA ALMADIĞIM KONUDUR»

Tahir Kutsi MAKAL

Dün gazetedeki masamın üzerinde duran gazeteleri açınca her Türke öğünç verecek bir haberle karşılaştım. Zamanımızın eşsiz Türk mizahçısı Aziz Nesin bir yazı yazmayı, ya da değerli mizah yazarları arasında yapılan yarışmayı kazanmıştı. Türk mizah edebiyatının gelişmesini belirten bir yazı, yazmayı, da değerli, mizahçımızla konuşma yapmayı düşünüyordum. Daktiloyu önüme çektim. Kâğıt çıkarırken «Günaydın Şef» sesini işittim. Ses, elinde şişkin bir çanta taşıyan, ufak boy-

lu, toparlak birine aitti ve bu biri Aziz Nesin'di. Kutladım ve hemen sıcağı sıcağına sorularımı sormaya başladım:

1 — Kazandığınızı öğrenince neler hissettiniz?

1 — Hiç heyecanlanmadım ama çok sevindim. Sevinince bir ,üzülünce iki, volta vurmak huyumdur. Bu huyun bende nerden yer ettiğini iblenler bilir.

Bu yıl daha çok sevindim. Bakın, neden? Batılı yazarlar dünya çapında bir yarışma kazandılar mı, başrıya erişmiş olurlar. Kitapları başka dillere çevrilir, hikâyelerinden senaryolar yapılır. Bu yüzden de bu yarışmaya ikinci defa girip, ünlerini tehlikeye atmazlar. Benim kazandığım Altın Palmiye yarışmasını 1952'de Don Kamillo yazarı, İtalyan mizahçısı Guareschi kazanmıştı. Bu yüzden dünya çapında bir üne kavuştu. Benim 1956 yarışmasını kazanmamın hemen hiçbir etkisi olmadı. Milletlerarası Mizahçılar Derneği Başkanı Dr. Merani, kitaplarımın Avrupa'da basılması için çok uğraştı, yazılarımı beğendiğini bildiren mektupları bir dosya tutar. Ama bir türlü yazılarım batı dillerinde yayınlanmadı. Hep telif hakkı yüzünden. Onlar, yabancı mizah eserlerinin Türkiye'de basılıp, telif hakkını benim almamı, buna karşılık da benim kitaplarımı çevirmek istiyorlar. Bizde yabancı eserler çevrilirken, yazarlarına telif hakkı verilmediğini, yabancılara nasıl anlatırsınız? Aman alın bedava basın deseniz, bunu hiç akılları almıyor. İşte bu yüzden ikinci defa yarışmaya girdim. Kazanınca da sevindim. Beni seven arkadaşlarım, haklı olarak, ikinci defa yarışmaya girmemi istemediler. İkinci defa yarışmaya girişim bence de doğru değildir. Ama ben bunu, açıkçası, iki defa üstüste kazanarak, yabancıların dikkatini Türk mizahı üzerine çekmek için yaptım.

2 — İkinci defa kazandığınızda aynı heyecanı duyabildiniz mi? Yoksa olağan bir iş gibi mi geldi size?

2 — Her iki yarışmada da birinci geleceğime inanıyordum. Yarışmayı kazanmadan önce, bunu bütün arkadaşlarıma söyledim. Bu kadar güvenle konuştuğum için beni ayıplarsınız belki... Ama doğrusu bu.

3 — Gelecek yıl da katılmayı düşünüyor musunuz?

3 — Gelecek yıl bu yarışmaya katılmayacağım. Çünkü üç defa yarışmayı kazanırsam, bu işin çok kolay olduğunu söyleyenler çıkar. Şimdi çok kitap yayınladığım için, şöyle böyle diyenler var. Oysa daha ne kadar yaşıyacağımızı kim bilebilir?.. Zamanımız az. Şimdi çıkardığım kitaplar, on beş yıldır durmamacasına imzasız yazdığım yazılardan ortaya çıkıyor. İlerki yıllarda girmeyi düşünüyorum.

4 — Gelecek yıl siz katılmıyacağınıza göre bizden katılacakların kazanma şansları var mı?

4 — Gelecek yıl yarışmaya katılırsa Rıfat Ilgaz'ın kazanma şansı vardır, sanırım.

5 — Memleketimizdeki armağanlara niçin katılmıyorsunuz?

5 — Memleketimizdeki edebiyat yarışmalarına benim bildiğim, edebiyatçılar kendiliklerinden katılmıyor. Düzenliyenler eserleri alıyorlar. Benim kitaplarımı bu yarışmalara almadıklarına göre, ya mizahı edebiyattan saymıyorlar, ya da beni mizahçı saymıyorlar. Buna gücenmiş değilim. Kendi bilecekleri iş..

6 — Memleketimizdeki armağanların dağıtılma şeklini nasıl buluyorsunuz?

6 — Bu çeşit bir tartışmaya girmek istemiyorum.

7 — Mizah Edebiyatımızda yeni bir çığır açtığınız kabul ediliyor. Mizah anlayışınız nedir?

7 — Mizah benim için çok ciddi, tek alaya alamadığım konudur. O yüzden bu sorunuzu kısaca cevaplandıramıyacağım.

8 — Eserlerinizde güldürme unsuru olduğu halde yayıneviniz eniçi n«DÜŞÜN» adı koydunuz?

8 — Güldürme payı kadar düşünmeye de yer veren mizahı benimsediğim için, gerçekten büyük Türk romancısı arkadaşım Kemal Tahir'le kurduğumuz Yayınevine «Düşün Yayınevi» adını koyduk. Belki de sonu «düşün düşün...» olur, kim bilir.

9 — Yabancı mizahçılardan kimleri beğenirsiniz?

9 — Haşek, Marck Tvain, Marcel Ayme, Jerom K. Jerom, Zoşçenko.

10 — Ya bizimkilerden...

10 — Bizde beğendiğim mizahçılar, Rifat Ilgaz, Adnan Veli, Bülent Oran... Bunların üçü de ayrı türde mizah yapan yazarlarımızdır. Mizah Fıkra yazarı olarak, ikinci defa Bâbıâli'ye dönmeme sebep olan Yusuf Ziya Ortaç, biçimde kişiliği olan, değer verdiğim mizahçımızdır. Kırk yıllık mizahçı oluşundan,

bu büyük direnmesinden de belli...

11 — Bir mizah dergisi çıkarmayı düşünüyor musunuz?

11 — Şimdilik düşünmüyorum.

Yeni Gazete — 6 Ağustos 1957

●

EDEBİYAT MÜSABAKASI

Orhan Seyfi ORHON

Mizah muharrirlerimizden genç bir arkadaşımızın İtalya'da yapılan milletlerarası müsabakada birinciliği kazanışına asıl şunun için sevindim ki artık bu sanat müsabakaları bizim ölçülerimizin dışına çıkmağa başlıyor!

Bu değerli genci, yazılariyle epey zamandanberi tanırdım. İtalya'da birinciliği kazanan hikâyesinden çok daha güzellerini yazmıştır. Bunları yayınlamak imkânını da buldu. Ama, edebiyat büyüklerimizden kimse kendisine iltifat etmediği için bir türlü dikkati çekemedi.

Bizde bütün eserleriyle edebiyat müsabakasına girse kazanamazdı, sanırım. Çünkü, bunun için birtakım şartlar lâzımdır: Bir defa, o sırada itibarda bulunan bir edebî kliğe mensup olmalı! Adı, beğenilen gençler arasında yoksa, zahmeti nafiledir. Sonra jürinin dil siyasetine uygun bir yol tutmalı!. Jüri, öz Türkçesiyse bir kelime müsabakayı kaybettirebilir. Egemenlik» yerine «hâkimiyet» deyivermesi kâfi!

Geçenlerde bir şiir müsabakasını, bir genç şair bu sayede kaaznmıştı. Uydurma öz Türkçe kelimeler kullanarak! Belki yaptığının kendisi de farkında değildi. Meselâ, dilde var sanarak: «sevi» deyivermiş! Sevgi var, sevim var, sevinç var, «sevi» neye olmasın? Jüridekiler de lûgat kitabını açıp bakmağa tenezzül edecek değiller ya!.. Şiire yenilik ve tazelik getiren böyle mânâsız bir kelime müsabakayı kazandırmış olabilir!

Hikâyede daha geniş tesirler hüküm sürer: O gün için hoşa giden mevzulardan bahsetmeli: Bilinmez, bazan köyden, bazan şehirden, bazan işçiden, bazan inkilâptan, bazan da Türkçülükten bahsetmek hoşa gider.

Edebiyattaki otoritelerin o devre ait keyfini ve mizacını bilmeden muvaffak olmak imkânsızdır. Zavallı Osman Cemal, otuz sene Babıâli caddesinde değerini anlatamadan sürttü, ölümüne yakın tenkidçilerimiz kendisini lûtfen beğenmeğe başlamışlardı. Ondan sonra da unutuldu.

Hele güzel bir eser meydana getirmek, hem de zamanın edebî politikasına uymak, bundan başka sanatta otorite sayılan bazı zatların teveccühünü kazanmak, bunların eserini tesadüfen okumuş olması bahtiyarlığına nail olmak lâzımdır.

Bu mâniaları atlamadan sadece güzel bir eserle muvaffak olmak o kadar güçtü ki... Tenkidçilerin etrafını çeviren bu sûrları ilk defa rahmetli Said Faik Abasıyanık, milletlerarası bir başarıyla aşmıştı. Şimdi de değerli genç mizahçımız Aziz Nesin'i tanıyoruz.

Bundan sonra gerçek bir şöhrete ulaşmanın yolu budur. Sanat eserleri küçük mahallî rekabetler ve dostluklardan kurtulmağa başlıyor. Milletlerarası bir başarı kazanarak Türkçenin sınırını aşmak gerek!

Edebiyatta Avrupalı bir tenkide ihtiyacımız vardı. Onu da böylece buluyoruz demektir.

Havadis — 8 Ağustos 1957

●

Müteakiben İnönü, beraberinde gazeteciler, İzmir İl Başkanı, İstanbul il idare heyetinden Fehmi Atanç olduğu halde İstanbul'a inmiştir. Vapurda bir partili tarafından kendisine anlatılan Aziz Nesin'in (Kazan Töreni) adlı hikâyesi İnönü'yü bir hayli güldürmüştür.

Cumhuriyet — 8 Ağustos 1957

●

AZİZ NESİN İÇİN NE DÜŞÜNÜYORLAR?

Gazetemiz Fıkra Muharriri arkadaşımız Aziz Nesin'in ikinci defa olarak beynelmilel mizahî hikâye müsabakasını kazanması üzerine sanat ve fikir adamlarımıza, gazetecilere bu hususta ne düşündüklerini sorduk. Verdikleri cevaplar aşağıdadır:

Cevat Fehmi BAŞKUT (Tiyatro yazarı)

— Kendi hesabıma, Türk edebiyatı hesabına sevindim. Bu genç arkadaşımla her Türk aydını gibi ben de iftihar ediyorum.

Orhan HANÇERLİOĞLU (Romancı)

— Aziz Nesin güldürücü türünün en usta

yazarlarındandır. Haklı başarısı, uluslararası bir çizgiye ulaşması hepimizi sevindirmiştir. Candan kutlarım.

Oktay AKBAL (Romancı, gazeteci)

— Aziz Nesin'in uluslararası bir armağan kazanmasına çok sevindim. Edebiyatımızın sınır dışında ilgi ve değer görmeye başlaması hepimize gurur verir. Aziz Nesin'i 1945 yılındanberi severek okurum. Onu, fıkraları, hikâyelerile mizah edebiyatımızın en kuvvetli bir temsilcisi sayıyorum. Yalnız bir diyeceğim var; Aziz Nesin son zamanlarda kazanç düşüncesiyle olacak, gereğinden fazla çalışıyor, eser veriyor. Bu verimle yazılarının değeri başabaş gidebilecek mi? Onun, daha az, ama her defasında biraz kendini aşan eserler vermesini dilerim.

Peyami SAFA (Rımancı - Fıkra muharriri)

— Aman, yine mi anket? Aziz Nesin için de yapılır mı bu? Kıbrıs için yapın. Ben böyle şeylere cevap vermem.

M. UYKUSUZ (Karikatürist)

— Aziz Nesin Türk mizahını Yahudi fıkralarının gıdıklamalarından kurtarmış, siyasî mizahı Türk edebiyatına getirmiş, kısaca: Mizah Edebiyatımızda inkılâp yapmıştır. Birincilikler gayet tabiî hakkıdır. Kendisini samimî olarak kutlamak da vazifemizdir.

Adnan VELİ (Mizah muharriri)

Aziz Nesin'in ikinci büyük başarısını gazetede okuduğum vakit, ilk işim telefona sarılıp, haberi sağa sola ulaştırmak oldu. Yalnız pehlivanlıkta değil, fikir ve sanat alanında da dünya çapında değerlere sahip olduğumuzu göstermek, hepimize hudutsuz öğünç veriyor.

O cıvıl cıvıl, o haşarı esprisinden fışkıran hikâyeleri, fıkraları okurken, her seferinde bir başka türlü dolduğumu hissederim.

Yalnız bu arada bir üzüntüm var. Aziz Nesin çok cigara içiyor. Sıhhatini, âdeta rendeler gibi harcıyor. Ne hakkı var buna? Bütün dünya önünde bize büyük öğünçler sağlayan bir insanın, sırf kendisine ait olmayan hayatını bu kadar israf etmesine göz yummamalı bence... Bunu da yakınları, dostları, karısı önlemeli...

Yusuf Ziya ORTAÇ (Akbaba mecmuası sahibi)

Akbaba'nın doğum tarihi 1923'tür. Demek otuzdört yıldır bir mizah gazetesi çıkarıyorum. Bu yarım yüzyıla yakınlaşan zaman içinde yetişen bütün mizah pazarları bizim ailemiz içinde toplandılar: Ercüment Ekrem Talû, Reşat Nuri Güntekin, Osman Cemal, Mahmut Yesarî, Halil Nihat, İbrahim Alâettin Gövsa gibi ünlü yazarlar... Herbirinin ayrı ayrı üstünlükleri, erişilmez değerleri vardır. Ama hiç düşünmeden değerler arasında hiç kıyaslama yapmadan söyleyeyim ki, Aziz Nesin, topunu birden aşan bir yaradılış, bir mucize çocuktur... Bu üç çocuk babası insana çocuk deyişime şaşmayınız. Aziz Nesin, galiba kırkını bulan yaşına rağmen, sevinci, neşesi, gülüşü ve öfkesile zaman zaman çocuktur hâlâ...

O, milletlerarası yarışmada, Akbaba'da çıkmış olan «Fil Hamdi Nasıl Yakalandı» isimli hikâyesile 1956 dünya birincisi olmuştu. Bu sefer de galiba yine Akbaba'da çıkmış olan «Damda Deli Var» hikâyesile 1957 birinciliğini kazandı.

Ben size bir haber vereyim mi?.. Eğer başka milletlere acıyıp da yarışa girmekten vazgeçmezse, gelecek senelerde de bu birinciliği tereddütsüz bekleyiniz. Analar böyle evlât doğurmakta o kadar cömert değil!

Bu başarı bizim için millî varlığı değerlendiren bir zafer, hem de büyük bir zaferdir.

Mizah, bir milletin zekâ ve ruh inceliğini gösterir. Nasreddin Hoca'nın torunu Aziz Nesinimizle iftihar ederiz.

Turhan SELÇUK (Karikatürist)

Böylece Aziz'in mizahı beynelmilel ölçülerle bir daha değerlendirilmiş bulunuyor. Başarısı büyüktür. Yazarlarımız arasında bu başarıya ulaşmış bir ikincisini hatırlamıyorum. Bunda Aziz'in şahsî kabiliyeti kadar Türklerin mizaha yatkınlıklarının da tesiri olduğunu zannediyorum. Bu imkânlara seneler süren zorlu bir çalışma ve azim ilâve edilirse Aziz Nesin'in beynelmilel mizah piyasasında bugünkü mevkie nasıl ulaştığı anlaşılır. Bordighera'da toplanan jüride Avrupa'nın sayılı yayın organlarının başında bulunan şöhretler var. Bunların vereceği hükümde tabiî o nisbette değerleniyor.

Burada bir noktayı da belirtmek isterim. Aziz'in sanatı, Türklerin mizaha olan yakın-

lıklarından söz açtık. Bunlara doğu ve batı arasında sıkışmış —şaşırmış diyemeyeceğim— cemiyetimizdeki konu bolluğunu ilâve edelim. Aziz gibi bir ustanın, elindeki bu konu bolluğunu mizah edebiyatı tarihine çivileyeceği şüphesizdir.

Hıfzı TOPUZ (Akşam muharriri)

Aziz Nesin bizim ötedenberi beğendiğimiz, takdir ettiğimiz mizah yazarımızdır. Milletlerarası şöhretini sağlamadan önce kendini memlekette tanıtmış, sevdirmiştir. Türkiye'de çok sevilmiş bir sanatkârın milletlerarası bir müsabakada ikinci defa birinci olması halkımızın takdir ölçülerindeki isabeti gösterir.

Emil Galip SANDALCI (Fıkra muharriri)

Bizleri en fazla sevindiren ve iftihar etmemize vesile olan nokta Aziz Nesin'in bu müsabakayı ikinci defa olarak kazanmasıdır. Aziz Nesin bütün yazılarıyla bu neticeye lâyık olduğunu gösterir. Gerçekten, Aziz'in sanatı, batı yazarlarıyla mukayese edilirse onlardan kat be kat üstün olduğu anlaşılır. Aziz Nesin memleketimizdeki bu konu bolluğu ve üstün kabiliyetiyle ilerdeki müsabakaları da kazanmağa namzettir. Ayrıca bizim pek şakaya gelir insanları olmadığımız hakikatı yanında içimizden dünya çapında şöhretiyle Aziz Nesin'in yetişmiş olması iftihar verici bir hâdisedir.

Hikmet ÇAĞLAYAN (Dünya Gazetesi Yazı İş. Md.)

Bir edebiyatçımızın dışarda kazanmasına hepimiz sevindik.

İzzet S. SEDES (Muharrir)

Aziz Nesin'in milletlerarası Mizahî Hikâyeler müsabakasında kazandığı ikinci başarı, bir Türk meslekdaşı için ancak iftihar vesilesi olur. Kanaatimce Aziz Nesin, son devrin en canlı realist birkaç yazarından birisidir. Bab-ıâli'nin ismini milletlerarası sahaya ulaştıran ve yayan meslekdaşımı tebrik eder, başarılar dilerim.

Yeni Gazete — 9 Ağustos 1957

●

AZİZ NESİN YİNE DÜNYA BİRİNCİSİ OLDU

Yusuf Ziya ORTAÇ

Bordighera'da, İtalyanların tertiplediği milletlerarası mizah birinciliğini yine bir Türk yine Akbaba'nın değerli bir yazarı, Aziz Nesin kazandı... İşte, yirmibeş milyon insanın yüzünü sahiden güldüren bir başarı!

Geçen seneki yarışmayı da mecmuamızda çıkmış «Fil Hamdi Nasıl Yakalandı» başlıklı hikâyesile kazanan Aziz Nesin'in, bu, birbiri ardına ikinci başarısıdır.

Aziz Nesin'de, bizce, görüş kuvveti başta geliyor.

Esmer ve dolgun yüzündeki iki siyah ateş parçası gözün ışığından sosyal aksakların hiç biri gizlenemez.

O, konusunu şıpşakçı hızıyla yakalayan bir muharrirdir. Ondan sonra, hikâyesini, zorlanmamış, bir anlatış rahatlığı içinde, yer yer gülerek, yer yer hayretle gözlerinizi açarak okursunuz.

Evet, mizah budur: Yalnız güldürmez, insanın gözlerini de açar!

Aziz Nesin'in yarışa koştuğu hikâyelerden biri «Damda Deli Var»dır. Öteki de «İnsanı Zorla Deli Ederler!»

Bu iki hikâyeden ikisinin de Akbaba'da çıkmış olduğunu iftiharla söyleyebiliriz.

Yandaki resimde, geçen yıl kaazndığı altın palmiye altında dinlenen arkadaşımızı görüyorsunuz.

Biz, bu resime bakarken gülüyoruz: Aziz Nesin'in dünyada dikili bir ağacı yoktur ama, odasında, İtalya'dan gönderilmiş birincilik armağanı bir altın palmiye vardır!

Aziz Nesin'in başarısı tekrar hepimizin yüzünü güldürdü. Fakat hepimizden daha çok gülen, şâd olan biri var: Nasrettin Hoca'nın ruhu!..

Akbaba, sevgili yazı arkadaşının büyük muvaffakıyetiyle bahtiyardır.

AKBABA — 15 Ağustos 1957

●

AZİZ NESİN'LE BİR KONUŞMA

2. Vites (İlhan Selçuk)

S. Bordighera'da ikinci defa birincilik mükâfatını kazandınız. Bu sonucu tahmin ediyor muydunuz?

C. Birinci olacağımı biliyordum. Bunu evvelden söylemiştim. Her girdiğim de mutlaka kazanırım.

S. Fakat bu kendini beğenmişlik olmuyor mu?

C. Katiyyen asıl kendini beğenmişlik lü-

zumsuz tevazu gösterenlerdir. Ben bulunduğum sınıfta ikinci olamam. Kavga edersek dayak yemem. Güreşirsem mutlaka galip gelirim. Ben kendimi değil, çalışmamı beğeniyorum. Çalışmada birinciliği kimseye veremem. Çok çalışıyorum. Senede en aşağı yüz tane iyi hkiâye yazıyorum. Bu hikâyelerden seçilen biri elbet kaaznacaktır. Başka şeye inanmıyorum: Esas çalışmaktır. Yalnız başka yarışmalarda, meselâ karikatür veya resim yarışmasında bu kadar güvenle konuşulmaz. Çünkü mizah yazısının ölçüsü daha kesin ve belirlidir.

S. Mizahcı olarak politika hakkındaki düşünceleriniz?

C. Mizahçının iktidarla anlaştığı hiç görülmemiştir. Bunun bir istisnası var: O kendisini mizahçı sayar, hatta edebiyat tarihlerimizde «mizahçı» olduğu bile yazılmıştır. Fakat bu sıfata lâyık değildir. İktidarların benimsediği mizahçı hatırlıyamıyorum. Hatta mizah yazarı çevresi ile anlaşamaz. Onlar için çalıştığı, didindiği halde farkında olmayan çevresi kendsinie düşman olur.

S. En sevdiğiniz üç şey?

C. O kadar çok seviyorum ki üçünü söylesem öbürlerinin hatırı kalır.

S. Tanzimattan sonrakiler arasında en beğendiğiniz üç mizah yazarı?

C. Hüseyin Rahmi, Orhan Cemal, Hicivci ve mizah yazarı Eşref.

S. Yabancılardan?

C. Haşek, Zoşçenko, Mark Tıvain, Bernard Shaw.

S. İlerde yapmak istediğiniz bir şey var mı?

C. On yaşından beri tiyatro eseri yazmak isterim. Buna hayatımı bağladım.

Bazı piyeslerin konuları, plânları, ilk çizgileri tamam. Fakat oynamazlar ve oynayamazlar diye cesaret edemiyorum.

S. Mizah anlayışınızı tarif eder misiniz?

C. Mizah anlayışımı yazılarımda gösteriyorum.

S. Çocuklarınızın ne olmasını istersiniz?

C. Adam!.. Ya bilim ya sanat kollarından birinde başarı kazanmalarını isterim. Her zaman söylerim, «Sakın milyoner olmayın, sakın tüccar olmayın. Ama kafanızı işletin. Bir çizgiyi tanıyın. Bir renkten anlayın kâfi.»

S. Mizah sanatımıza bir yenilik getirdiğinizi söylüyorlar. Ne dersiniz?

C. «Diyojen» mecmuası sahibi Teodor Kasap benim yaptığımı vaktiyle yapmış. Mizaha düşünceyi sokmuş. Türk mizahı zaten değerlidir. Batı etkisi de karışınca büyük kuvvet olur.

S. Gelecek sene yarışmaya bizden girenler olursa kazanma şansı olabilir mi?

C. Rıfat Ilgaz kazanabilir.

S. Bugünkü mizah muharrirlerimiz arasında en beğendikleriniz?

C. Rıfat Ilgaz... Adnan Veli ve Bülent Oran.

S. En beğendiğiniz fıkra muharriri?

C. Bülent Ecevit. Dili de düşüncesi de güzel.

Aziz Nesin'e sorduklarımız burada bitiyor. Aziz Nesin ateşli bir hastanın başucundaki inişli çıkışlı grafiğe benziyen bir hayat yolunun bugünkü noktasında büyük bir başarıya ulaşmış bulunuyor. Bu söylediği gibi zorlu bir çalışma ve enerji ile mümkün oldu. Aziz Babıâli'den uzaklaşacak kadar büyük darbeler yedi. Fizik yapısında da belli olan sonsuz bir enerji ve irade kuvvetiyle hâdiselerin üzerine çıkmasını bildi. Okuyucularımıza söylenmesini istemediği bir iki noktayı da fısıldayalım. Bu zamanda güreşte büyük kabiliyetti ve galiba 56 kilo İstanbul şampiyonu oldu. Hâlâ da «Dolmuş» ailesinde bileğini benden başka yatıran yoktur.

Dolmuş Dergisi — 15 Ağustos 1957

●

K. GÜLEK AZİZ NESİN'İ TEBRİK ETTİ

Gazetemiz fıkra muharriri, arkadaşımız Aziz Nesin'e kazandığı beynelmilel müsabaka dolayısiyle C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek tarafından bir tebrik telgrafı gönderilmiştir. Aşağıda Gülek'in telgrafını ve arkadaşımızın gönderdiği cevabı neşrediyoruz.

Sayın Aziz Nesin,

İtalya'daki müsabakada kazandığınız Dünya hikâye birinciliğiniz dolayısiyle başarınızı tebrik ederim. Saygılarımla.

Kasım GÜLEK

Sayın Kasım Gülek,

Teşekkürler. Bana büyük çalışma gücü verdiniz. İktidara geldiğinizde de muhalefetteki gibi tebriklerinizi beklerim. Saygılarımla.

Aziz NESİN

Yeni Gazete — 15 Ağustos 1957

15 Ağustos 1957 günlü YİRMİNCİ ASIR dergisinden :

AZİZ NESİN'LE BİR KONUŞMA

Konuşan: Selma YAZOĞLU

— Bu kadar değişik, değişik olduğu oranca gerçek tipleriniz belli ki görgülerinize dayanıyor. Siz bütün bu insanlarla daimi olarak temas halinde misiniz?

— Konularımın hepsi hayattan alınmıştır. Ya münasebette bulunduğum insanlardan veya gazete olaylarından faydalanıyorum. Tabiî, çoğunlukla da görgüye dayanıyor. Hayatım çok çeşitli yerlerde geçti. Sekiz sene askerlik yaptım. Beş sene de hapis yattım. Bütün bu seneler görgülerimi ilerletmek bakımından doğrusu faydalı oldu.

— Kitaplarınızın çok okunduğunu, gerçek, asıl bünyemize uyan; daima bir problemi açıklayan, açığa vuran espri ve yazılarınızın geniş halk tabakaları tarafından okunduğunu biliyor musunuz? Buna memnun musunuz?

— Biliyorum ve buna çok memnunum. Bu gaye için yazı yazıyorum. Halk için yazı yazıyorum, yoksa belli bir tabaka için yazmıyorum. Bu arada herkes kendine göre bir şeyler bulup çıkarıyor.

— Nasıl yazıyorsunuz? Kitap ve yazılarınıza bakılırsa, siz gece gündüz yazı yazan bir insansınız. Peki, elemanları ne zaman, nasıl temin ediyorsunuz? Çünkü çoğunluk konularınız günün olay ve akışına uyuyor.

— Ben aşağı yukarı 4-5 saat uyuyorum. Hayatımdaki fazlalıkları atmıştım. Hattâ, haftada bir veya iki defa traş olurum. Dışarı çıkınca, etrafı bir laboratuarmış gibi tetkik ederim. Bütün bunlardan bir şeyler çıkarmağa çalışırım. Sevmediğim insanlarla alâkamı keseli çok oldu. Sinema, tiyatro da benim için bir tetkik konusudur. Sinemayı yapan insanlar üzerinde ayrı ayrı dururum. Yazar bu eseri, meselâ niçin yazmış, ne demek istemiş... Rejisör ne yapmak istemiş, aktör bunu nasıl anlamış, nasıl oynamış. Söyledim ya, dış âlem benim için bir laboratuardır. Bir bakıma böylesi de, hayatın tadını ortadan kaldırıyor.

Buna rağmen yine zamanımızın çoğu boşa geçiyor. Düşünün, benim Göztepe'den Babıâliye çıkmak için kaybettiğim zamanı... Bu bile fazlalık.

Çalışmak bana çok zevk verdiği için, yazmaktan, çalışmaktan hiç şikâyet etmem. Öyle ki, Akbaba'nın hemen bütün yazılarını ben yazarım. Dolmuş mecmuasına haftada üç yazı veririm. İzmir'de çıkan «Demokrat İzmir» isimli günlük gazeteye yazı yazarım. Yeni Gazete'ye her gün bir yazı yazıyorum. Diğer bazı mecmualara da yazıyorum. Bütün bunları çalışmanın bana verdiği zevkle izah ederim.

— Çok okuyor musunuz? Çok seyahat ediyor musunuz?

— Hiç seyahat etmiyorum. Mümkün olduğu kadar okumağa çalışırım.

— Neler okuyorsunuz?

— Kitap, gazete, mecmua okuyorum. Bizde çıkan san'at dergilerini takip ederim. Ben zor okurum. Kelimesine, cümlesine varana kadar üstünde dura dura okuyorum. Meselâ, bakın şu Orhan Kemal'in kitabıdır. Bazı kelimelerin altını çizdim. Bunların köklerini sonradan araştıracağım. Deyimler beni düşündürür. Kitabın niçin, nasıl yazıldığını düşünürüm. Bazıları çok kitap okuduklarını söylerler. Ama okudukları hiçbir zaman beni bulmaz. Ayda iki kitap okusa, yirmi yaşından sonra okumağa başlasa, beni zor bulur.

— İkinci defadır ki, dünya mizah edebiyatında birincilik kazanıyorsunuz? Diğer katılanlar hakkında bir bilginiz var mı? Bu başarı size bir şeyler söyledi mi?

— Diğer katılanlar hakkında bir bilgim yok. Geçen sene 18 millet, bu sene 20 millet iştirak etti. Kazanacağımı gayet iyi biliyordum. Bu başarı beni çok memnun etti. Kazanacağımı gayet iyi biliyordum. Geçen sene altın plâka geldi, bunun için benden 250 lira vergi istediler. Bunun üzerine ben de bir açık mektup yazdım. Basın Yayın Genel Müdürlüğüne.. «Ben bunu almıyorum, siz geri gönderin, ama bu yarışmalar oldukça ben her sene kazanacağım..» dedim. Nitekim de kazandım.

Bu başarı bana daha çok çalışma azmi verdi. Önümüzdeki sene yarışmaya girmiyeceğim. Avrupalılar, Amerikalılar bir Türk birincilik kazandı diye hiç aldırmadılar. Ama kendilerinden biri kazanınca kitaplarını basıyorlar, eserlerinden senaryolar yapıyorlar. Aslına bakarsanız, ben memleketimde hiçbir armağan v.s. kazanmadım. On senedir yazı yazıyorum, fazla bir ilgi görmedim. Ancak ya-

rışmalardan sonradır ki, biraz, ne var, ne yok diye bakınmağa başladılar.

— Siz iyi gören ve gördüğünü detayına kadar alabilen, nakledebilen bir insansınız. Böylece, değiştirmek istediğiniz bazı şeyler, önemli şeyler var mı?

— Bütün san'atçılarda değiştirme arzusu mevcuttur. Düzende bir tedirginlik vardır. Bunu san'atçı duyduğu kadar her vatandaş da duyar. San'atçı; şair olsun, hikâyeci olsun, romancı olsun, kendine tesir eden şeyleri duyurmak istedi. Düzenin toplumun daha ileri gitmesini arzular. Bu, mizahî yazılarda daha çok hissedilir. Mizah, bir kızgınlık eseridir. Başkası gülüyorsa, mizahçı kızıyor demektir. sinirlidir, tedirgindir. Meselâ, Eşref, Bernard Shaw, Şarlo, sinirli, titiz, kişilerdir.

— Nasıl oluyor da bu kadar bol ve rahat yazıyorsunuz?

— Benim söylediğim gibi her şeyden faydalanmağa çalışıyorum. Ben yazıyı yolda, uyurken yazıyorum. Düşünce daha evvel kafamda hazırdır. Oturunca çok kolay yazarım. Müsvedde kullanmam. Şimdi bile kafamda iki yıldır hazır hikâyeler vardır. Meselâ uzun zamandır düşündüğüm bir piyesim var.

— Piyes denemiyor musunuz?

— Zamanım yok. Piyes yazmak zor iş. Paranız olacak, bol zamanınız olacak ki; kafanızda geliştirdiğiniz konuyu iki ayda hazırlayabilesiniz. Sonra ortaya problemler çıkar... Piyesiniz oynanır mı? Seçecek adamların kişiliklerini hesap etmek lâzım. Oynanması bakımından içinizde bir ümit olmaz. Beni tatmin eden piyesin de oynanmasını isterim doğrusu.

— Sizce, bir mizah yazarı bilhassa en çok neye dikkat etmelidir?.

— Bir mizah yazarı, her şeyden evvel öbür çeşit yazıları yazabilmelidir. Bir röportajı, hikâyeyi, romanı yazabilmeli. Ondan sonra o yazılardan mizaha geçebilmelidir. Mizah yazarının, diğer yazarlarda olduğu kadar dünya görüşü olmalıdır. Yazar bir tarafı tutmalıdır.

— Bu tükenmezliğinizi neye borçlusunuz?

— Bir şeyle ayıp olurcasına övünürüm. Ben çocukluğumdanberi çalışırım ve bunu ciddiye alırım. Eğlenceyi, dalga geçmeyi, meyhaneleri, bohem hayatını inkâr ediyorum. Bütün bunların hiçbir şeyi halletmeyeceğine inanıyorum. Esasen yirminci yüzyıl insanı devamlı çalışmak zorundadır.

Hakkımda yazılan bir eleştirme var. Yazar, peşin hükümle altı ayda dokuz kitap yayınladığımı gözönüne alarak, yazılarımda tekrarlar olduğunu ileri sürüyor. Tekrardan daima ve titizlikle kaçınmışımdır. Meselâ, Zola'nın birinci, ikinci eseri neyse, üçüncü eseri de odur. Çünkü bu, onun üslûbudur, kişiliğidir.

Ama ben 15 senedenberi yalnız kalemimle geçiniyorum. Ben eskiden piyasanın en az para alan yazarıydım.

— Şimdi malî durumunuz oldukça düzeldi galiba?..

— Malî durumum daima düzelmiştir. Ne iş olursa olsun, çalışma imkânı bulunduğum zaman daima malî durumum iyidir. Ucuza da çalışırım, her iş yaparım. Vaktiyle gazete bile sattım.

— «Yeni Gazete»deki günlük yazılarınızda esas gaye olarak neyi neleri alıyorsunuz?

— «Yeni Gazete»deki günlük yazılarımda, kendi düşüncelerimi elimden geldiği kadar yumuşatmağa çalışıyorum. Bir fıkra yalnız fıkra yazmalıdır. Üstelik bizim bir de geçimimiz bu yüzdendir.

— En çok hangi hikâyelerinizi beğeniyorsunuz?

— «Damda Deli Var», «İt Kuyruğu», «Kiralık Ev» hikâyelerini beğenirim.

— İtiyatlarınız var mıdır?

— Sigara ile çayı eksik etmem. Sandalye üstünde bağdaş kurarak çalışırım. Bizim babamızın evinde iskemle yoktu. Yerlerde, minderlerde otururduk. İşte bu yüzden, bu alışkanlıkla küçük bir sandalye üzerinde bağdaş kurarak çalışırım. Ben, Türk evlerinde çatalın lüks olduğu, çatalla yemek yemenin günah sayıldığı zamanları bilirim.

— Kaç yaşındasınız, kaç yıllık evlisiniz?

— Kırk iki yaşındayım. Meral ikinci hanımımdır. İki yıldır evliyiz. Çok çalışmamda en büyük pay hanımımındır. Her şeyimi tam ve kusursuz olarak hazırlar, temin eder. Kendi de hikâye yazar, kitap okur, evi idare eder. Bir yaşındaki oğlumuzla öteki hanımımdan olan iki çocuğumun bakım ve idaresi de Meral'e aittir.

— Bizdeki son edebî cereyanları nasıl buluyorsunuz?

— Edebî cereyanları birtakım zorunluklar ortaya çıkarır. Klâsizm, romantizm her bu zorunluklarla meydana çıkmıştır. Değişmelerin

sonucudur. Bizde hiçbir değişiklik olmadı. Ama, Fransa'daki ekolleri olduğu gibi alıp, ikinci kuşak, üçüncü kuşak diye ortaya çıkıyorlar. Belki aktarmak fena olmuyor ama, iki senede bir ikinci baskı gibi, ekoller ortaya çıkmaz ki!

— Bugünkü Türk yazarlarından kimleri beğeniyorsunuz?

— Kemal Tahir'i beğeniyorum Yaşar Kemal'in dört başı mamur bir romana gideceğini sanıyorum. Hikâyecilerden Haldun Taner'i beğeniyorum.

— Sizi Türkiye'de edebî alanda bir yazar sayıp, yarışmalara dahil ediyorlar mı?

— Beni, Türk edebiyatı yarışmalara dahil etmiyor. Bu da beni hikâyesi tanımadıklarını gösterir. Demek ki onlar, mizahı edebiyatın bir dalı saymıyorlar veya beni mizahçı saymıyorlar. Ne yapalım öyleyse.. Mizah elle tutulur bir şey. Bizde edebiyatçılar daima mizahı denemişlerdir.

Biz, aslında Nasreddi nHoca'nın bile farkında değiliz. Türk mizahı hürriyet için mücadele etmiştir. Mizah mücadelesinin kuvveti çok büyüktür. Yaygındır. Eşref'in, Tevfik Fikret'in bir hicvi derhal ve çok yayılmıştır. Rahat insan da, öteki insan da gülmek istiyor. Mizahta düşüncenin çok yeri vardır.

●

MÜSABAKALAR
İkinci «Altın Palmiye»

Postacının uzattığı zarfı alan kısa boylu son derece sempatik tipli esmer adam içlerinde pırıl pırıl zekâ parlayan gözleriyle kaygısızca zarfın damgasını gözden geçirdi. Zarf Bordikhera damgasını taşıyordu. Bordikhera İtalya'da ufacık bir şehrin adıydı. Gazetelerin dikkatli okuyucuları için Bordikhera adı pek de yabancı olmayan bir addı. Zira iki yıl var ki gazetelerin iç sayfalarında da olsa, ufacık başlıklarla da kaydedilse, Bordikhera mahreçli iki satırlık bir ajans haberi gazetelerde yer alıyordu. Hem de, yadellerdeki bu ufacık şehirden gelen haber, bizimle ilgili bir haber oluyordu. İşte postacının elinden zarfı aldıktan sonra yavaşça açan adam da bu Bordikhera mahreçli haberlerin adından bahsettikleri mizah yazarı Aziz Nesin idi. Zarfın içinden İtalyanca yazılmış bir mektup çıkmıştı. Mektupta 1957 yılı Dünya Mizah yazarları beynelmilel hikâye yarışmasını kazandığından dolayı Aziz Nesin tebrik ediliyor ve gelecek yılki yarışmaya da katılması temennisi ile mektuba son veriliyordu. Mektubun altında Beynelmilel Mizah Hikâyeleri yarışması Jürisi Başkanı Raymont Peynet imzası vardı. Aziz Nesin, hafifçe gülümsedi ve mektubu zarfıyla beraber yanıbaşındaki masaya koydu.

Güreşçilerimizin ve futbolcularımızın en ufak yabancı temaslarına velev ki neticede mağlûp bile olmuş olsalar çarşaf çarşaf yer ayırmakta birbiriyle âdeta yarış eden bu işte atlamayı ve atlatmayı meslek haysiyeti yapan gazetelerimiz nedense sanat, fikir, ilim sahasında kırk yılda bir vukua gelen başarılarımıza eskiden beri öyle uzun boylu yer vermezler. Ya bir kaç satırla geçiştiriverirler, ya da hiç duymazdan gelirler olur biter. Nitekim bu yıl da Aziz Nesin'in Bordikhera'da yapılan beynelmilel mizahi hikâye yarışmasında 36 mizah yazarı arasında dünya birincisi seçilmesi haberini bermutat bir iki satırla geçiştirmişlerdi. Halbukibu başarı en azından yüz millî maçı kazanmak kadar önemliydi. Zira herşeyden ve herşeyden evvel dünya mizah yazarları arasında zafer kazanan şey Türk zekâsı, Türk mizahı, Türk esprisi idi. Bacaklar yahut kalın ense ve pazularla kazanılan galibiyetler gün gelir unutulur giderdi ama sanat dünyasında, fikir dünyasında kazanılan bir zafer için böyle bir hükme varmak mümkün müydü?

Aziz Nesin'in başarısı gerçekten büyük bir başarıydı. Son bir kaç yıl hariç, dünya sanat çevrelerinde bir türlü duyulmayan Türk adı ancak müzisyenlerimizin ve son iki yıldır da Aziz Nesin'in sayesinde duyuluyor ve bu çevrelerde Türk Sanatı hakkında tomurcuk halinde de olsa bir fikir doğmağa başlıyordu. Bordikhera yarışması sanat dünyasının gerçekten üzerinde dikkatle durduğu bir müsabakaydı. Zira bu müsabakanın jürisi de, müsabaka da, tam mânâsıyla beynelmilel bir mahiyet arzediyordu. Jüriyi teşkil eden isimler dünya mizahını ve sanat dünyasının en kalbur üstü otoriteleri idi. Bu jüride başkanlığı meşhur Raymont Peynet yapıyordu. Üyeler de en az onun kadar meşhurdular: Jeane Bheleuse, Filips Darberus, Dr. Guvaanni, Prof. Kigi Vidris, Gianni İsidori, Jülyano Mistü, Sezar Pardetto ve Dr. Merani.

Müsabakaya bu yıl 36 mizah yazarı katıl-

mıştı. Bunlardan3'ü Brezilya'lı, 2'si Fransız, 2'si İngiliz, 20'si İtalyan, 1'i Yugoslav, 1'i İspanyol, 2'si Alman, 5'i Türk'tü..

Müsabakaya bu yıl Türk yazarlarından beş kişinin birden katılmasına sebep Aziz Nesin'in geçen yıl ayni yarışmada bir birincilik daha kazanarak bu müsabakadan Türk yazarlarını haberdar etmesi idi. 36 müsabık arasında yapılan seçme sonunda müsabakayı bu yıl da bir kere daha Aziz Nesin kazanıyordu. Aziz Nesin bu yıl müsabakaya Kazan Töreni adlı hikâyesi ile katılmıştı. Geçen yıl «Fil Hamdi» adlı hikâyesi ile sosyal hicivin bir şaheserini vererek Altın Palmiyeyi almaya hak kazanan muharririn bu yıl müsabakayı kazanan eseri Kazan Töreni de gene sosyal bir hiciv olup yazarının bütün hususiyetlerini ortaya koyuyordu.

Bordikhera'daki jüri heyeti başkanı Aziz Nesin'e gönderdiği mektupta «Biz sizin eserlerinizi basalım, burada yayalım, sizin editörleriniz de bizim hikâyecilerimizin kitaplarını bassınlar, böylece telif hakları hususunda ödeşelim» diye yazıyordu. Ama Jüri başkanı bilmiyordu ki Türkiye'de telif hakları diye bir şey mevcut değildir. Ve burada ancak mütercime cüzi bir ücret ödenir. Hepsi o kadar. Aziz Nesin teklif edilen bu hal çaresinin çıkar yol olmadığını bildiği için, kendi kitapları için, hiçbir karşılık istemeden de basılmalarına razı oluyordu ama bunu da Bordikhera'daki Jürinin aklı bir türlü almıyordu. Nasıl olur da bir muharrir, eserinin telifini almadan basılmasına razı olurdu?

AKİS — 24 Ağustos 1957

AZİZ NESİN İÇİN...

Yazan: Attilâ AŞUT

İtalya'da yapılan uluslararası mizahî hikâye yarışmasında iki yıldır kazandığı birinciliklerle göğsümüzü kabartan kıymetli mizahçımız Aziz Nesin için çoktandır, bu sütunlarda birşeyler yazmak istiyordum. Nihayet bugün, bu fırsatı bulabildim.

Bilindiği üzere Aziz Nesin, geçen seneki yarışmayı «Fil Hamdi» adlı hikâyesiyle kazanmıştı. Bu sene de «Kazan Töreni», «Damda Deli Var», «Ben Karışmam» ve «Adamı Zorla Deli Ederler» adındaki dört hikâyesiyle katılıp yeniden bir birincilik ve dolayısiyle «Altın Palmiye»yi kazanınca dünya san'at çevrelerinde haklı olarak «Günün Adamı» oldu. Nasıl olmazdı ki... Bordikhera'da toplanan ve dünyanın ünlü san'atçılarından teşekkül etmiş olan jüri, birinciliği iki yıldır bir Türk eserine hem de aynı yazarın eserine veriyordu. İşte, Aziz Nesin, böylece geçen seneki başarısının bir tesadüf eseri olmadığını ve su götürmez bir mizahçı olduğunu bütün dünyaya ispat ediyordu.

Evet, Aziz Nesin, Yusuf Ziya'nın da dediği gibi, şimdiye kadar gelip geçmiş mizahçılarımızla kıyaslanmayacak, bambaşka bir yazardır.

Yazılarında, kupkuru bir mizahla yetinmiyor. Güldürücü unsurunun yanında bir de düşünme payı, veriyor okuyucusuna. Zaten, Kemâl Tahir'le beraber kurduğu yayınevine «Düşün Yayınevi» adını, bunun için vermişti.

Aziz Nesin'in dikkati çeken diğer bir tarafı da çok çalışmasıdır. Günlük gazetelerde, haftalık dergilerde yazdığı fıkra ve hikâyeleri, hemen her ay çıkarttığı bir hikâye kitabı takibediyor. Ayrıca, Aziz Nesin'in çok okuyan bir yazar olduğunu da hesaba katarsak, bu işleri küçücük bir güne nasıl sığdırdığına hayret ediyoruz. Doğrusu, insan gücünün üstünde birşey bu!

Aziz Nesin'in bu büyük zaferini kutlarken, gelecek yılların da kendisine başarılar getirmesini dileriz.

Hâkimiyet (TRABZON) — 26 Ağustos 1957

●

AZİZ NESİN HAKKINDA DAVA AÇILIYOR

Tanınmış mizah yazarlarımızdan Aziz Nesin; bundan bir müddet evvel İtalya'daki Milletlerarası Mizah Yazarları Birliği'nin tertip ettiği hikâye müsabakasında ikinci defa birincilik kazanan hikâyesinin adını taşıyan «Kazan Töreni» isimli kitabındaki bir yazı kasıdlı görüldüğünden hakkında dâva açılmaktadır.

Sorgu Hâkimliği, Aziz Nesin hakkında açılan Amme dâvası ile ilgili olara eseri tamamen tetkik etmiştir. Yazar hakkındaki tahkikat devam etmekte olup, yakında duruşmaya başlanacaktır.

Cumhuriyet — 7 Eylül 1957

AZİZ NESİN İÇİN AMME DAVASI AÇILIYOR

Tanınmış mizah yazarlarımızdan Aziz Nesin'in bundan bir müddet önce «Kazan Töreni» adlı kitabı İstanbul Cumhuriyet Savcılığınca «maksadı mahsusa müstenit» bulunmuş ve yazar hakkında tahkikate başlanmıştı.

Öğrendiğimize göre, Savcılık, gerekli tahkikatı bitirmiş ve dosyayı tamamlamış bulunmaktadır. Dosya pek yakında ilgili mahkemeye tevdi olunacaktır.

Hakkında «âmme dâvası» açılacak olan Aziz Nesin'in bu kitabı, bilindiği gibi, bundan pek kısa bir müddet önce, İtalya'da Bordikhera şehrinde yapılmış olan milletlerarası mizah hikâyeleri yarışmasında birincilik kazanmış ve yazar «Altın Palmiye» ile taltif edilmişti.

Vatan — 7 Eylül 1957

Havadis, Yeni İstanbul, Yeni Gazete, Tercüman, Milliyet vb. gazetelerde.

●

KIYMET ÖLÇÜLERİMİZDE AYARSIZLIK

Vâ-Nû

Bu hafta şöyle bir haber üzerinde epey uzun boylu düşünmek lâzım geldi:

Muharrir Aziz Nesin hakkında, Roma'da beynelmilel bir müsabakada birincilik kazanan «Kazan Töreni» adlı hikâye kitabından dolayı, Toplu Basın mahkemesinde dâva açılmıştır.

Kitabın, «maksad-ı mahsusa müstenit neşriyatı hâvi bulunduğu» iddia edilmektedir.

Aziz Nesin'in duruşmasına önümüzdeki günlerde başlanacaktır.

Bizim kanunlarımız muayyen safhalardaki dâvalar üzerinde neşriyatta bulunmayı meneder. Ben de kanunlara itibarla, ihtiyatla riayet ederim. Hattâ bahsi geçen müellif hakkında bir medhiye yazmak üzere hazırlanmıştım. Aziz Nesin, Türk zekâsını ve mizah kabiliyetini milletlerarası ölçüde tanıtmış bir mânevî büyükelçimizdir, diye, enine boyuna anlatacaktım. Şimdilik vazgeçtim. Dâvanın neticesine kadar, hele arsıulusal birinciliği kazanan eseri hiç ele almıyalım.

Aleşam — 12 Eylül 1957

KAZAN MI KALDIRIYORLAR?

Bir haber, bütün gazetelerin birinci sayfalarında yer aldı. «Dünya Mizah Hikâyeleri yarışmasında Hikâyecimiz Aziz Nesin ikinci defa olarak birincilik kazandı.»

Dış görünüş itibariyle bu olay her Türk'ün göğsünü kabartacak cinstendir. Bir Türk yazarının Dünya çapında bir yarışmada birinci gelmesi küçümsenecek, sevinilmeyecek şey değildir.

Fakaaat...

Haberi okur okumaz işin his cephesinden biraz olsun sıyrılan veyahutta uyanık ve dikkatli olan kimselerin kafasında istifhamlar belirmesi için sebepler vardı.

Bu Aziz Nesin kimdi?

Birincilik kazanan hikâye nasıl bir şeydi?

Yarışma nerede yapılmıştı?

Jüride hangi renk insanlar vardı?

Nihayet kimler iştirak etmişti?..

Bir Aziz Nesin'i tanımamış olsak bile maksatlı jürilerin maksatlı eserlere birincilik verdiğine, siyasî şirinlikler için mükâfatlar dağıtıldığına, tek müsabıklı yarışmalarda alınan, birinciliklere, son zamanlarda sık sık rastlanıldığını bildiğimiz için ilk ağızda ne göğsümüz kabardı ne de bu birinciliği gözümüzde büyüttük.

Aziz Nesin kimdir?

Bu zaten kim olduğunu ve mazide bu milletin menfaatleri (!) için nasıl canla başla çalışan bir idealist (!) olduğunu, neler yaptığını anlatmaya bu sayfaların yüzlercesi kâfi gelmez şu kadarını söylersek de kâfidir sanırım.

Kadrosunda Esat Adil, Mim, Uykusuz, Abidin Nesimi, Kerim Sadi, Yusuf Ahıskalı, Orhan Kemal gibi komünistlik suçundan sabıkalıları toplayan «Başdan» dergisini gazetemiz sayfalarında «Babıâli Komünistleri Nu: 9» altında teşhir ettiğimiz Rıfat Ilgaz'la beraber çıkarmıştır.

A. Nesin defalarca kapatılan kızıl (SES) mecmuasının kızıl «Zincirli Hürriyet»in ve daha birçok solcu dergilerin kadrolarında arzı endam etmiş, birkaç kere de mahkûm olmuştur.

Şimdi ise malûm Tan gazetesinin külleri üzerinde Rıfat Ilgaz'la ve bir müddet önce komünizm propagandası yaptığı için toplatılan bir kitabın sahibi Şükran Kurdakul ile birlikte bir sacayağı gibi kurulmuşlar ne yaptık-

ları belli değildir.

Yarışma nerede yapıldı?

Yarışmanın İtalya'da yapılmış olması da mühimdir. İtalya bugün için komünizm fikirlerinin ve komünist sanat rüzgârlarının en sık estiği bir memlekettir.

Bu iki noktaya kısaca dokunduktan sonra hikâyenin kendisine geçelim.

Hikâye mizah maskesi altında tamamen siyasî ve yıkıcı maksatlara hizmet ediyor.

Bunları birkaç noktada hulâsa edebiliriz:

1 — İktisadî ve sanayi kalkınmamızla alay ediyor.

2 — Mevki sahibi kimseler ve idarecilerimizi tamamen cahil kimselermiş gibi gözeterek iğneliyor.

3 — Türk sanayii ve işçisini acz içinde, beceriksiz tanıtarak tiye alıyor.

Bu maksatları ihtiva eden bir hikâye mizah cephesi ne kadar kuvvetli olursa olsun siyasî olmaktan kendini kurtaramaz.

Şimdi akla şöyle bir sual geliyor:

Kimlerden teşekkül ettiğini bilmediğimiz jüri acaba hikâyenin mizah cephesine mi yoksa siyasî cephesine mi oy verdi?..

Bunu zaman gösterecek ve biz ilerde bu mevzua tafsilâtlı olarak tekrar döneceğiz.

Ocak Dergisi — 20 Eylül 1957

KULAKLARI ÇINLIYA ULUNAY AĞABEYİMİZİN

Yaman AVCI

Milliyet'in muhterem yazarlarından Ulunay'a hürmetimiz eski ve içtendir. Yazıları çoğu zaman hoştur. Mâneviyata hürmet telkin eden ve bazı millî meselelerde hassasiyet gösteren bir kalemi vardır.. Hürmetimiz, kaleminin bu vasıflarından ileri gelmektedir.

Neyliyelim ki, işte o bizim meşhur Ulunay da, günlerden bir gün olmuş, yapmadığı bir işi yapmış, potlar kırmış, çamlar devirmiştir. (Halbuki kendisi çam devirenlerin bir numaralı düşmanıdır. Hele bu deviriş, yılbaşı zırzoplukları için olursa..)

Devrilen çamın cinsine merak ediyorsunuzdur.. Biz onun vasfını vermeden evvel bir başka bahse geçelim. Meselâ bir gazete haberine.. Hem çok yakın, taze bir gazete haberine: «Bilmem nerede beynelmilel mizah müsabakasında birincilik kazanan Aziz Nesin'in «Kazan Töreni» aleyhine savcılık takibata geçildi...» Haber mealen böyle..

Aziz Nesin, malûm... Yahut çok malûm?!. Hattâ pek malûm... Kazan Töreni? O da daha açıldığı andan, hattâ kapağından mahut'luğunu ilân eden, sırıtan, yılışan; her haliyle sahibine tam uymuş, yakıştırılıp takıştırılmış bir eser?!. Meydanı pek boş bulduğunu uman Aziz Nesin'in mizah perdesi arkasında yaylım ateşine geçtiği, mevziye girdiği şu günlerin, seri imalâtından biri.. İşte o Kazan Töreni var ya, o Kazan Töreni.. Buraya dikkat. Zira sayın Ulunay'ın perde de tam burda açılıyor.. Yeni dram yahut komedi buradan başlıyor.. Sayın Ulunay'ın baltası çamın boynunun köküne inmek üzere işte tam burada havaya kalkıyor.. O mahut Kazan bir bütün gün Ulunay'ın köşesinde de kaynadı... Evet, o günkü Milliyet gazetesini okumayan ve Ulunay'ı eskidenberi sevip hürmet edenler, hayret ediyordur değil mi? Ne demek istediğimi anlamıyor veya anlamak istemiyordur.. Ama neyliyelim ki, denilen gayet açık: Muhterem Ulunay o Aziz Nesin'in bu meşhur kitabının umulmayacak derecede bir şişirişle Milliyet'te medhini yaptı.. Güzelim sütuna Kazan Töreni başlığını atarak, bir bütün gün kendini de Aziz Nesin'in kazanında kaynattı. Hayret ettik, üzüldük, inanmak istemedik ama gerçek buydu.. Evet evet açıkça Aziz Nesin Ulunay'ın kaleminde reklâm görmüştü. Hem de ne reklâm?..

Ve nihayet bugün aleyhinde — biraz da geçikilmiş olarak kanunî takibata geçildiğini gazetelerde okuduğumuz eser de Ulunay'ın parasız reklâmını ettiği o eserdi.

Olan olmuş diyeceksiniz.. Hepimiz insanız; Ulunay da hatadan münezzeh değil diyeceksiniz... Hassas ruh ve yapı, ona kâfi ezayı vermiştir de diyeceksiniz.. Siz ne derseniz deyin, biz o haber üzerine bu acı gerçeği bir defa daha hatırladık işte..

Yalnız bu vesileyle yalvarırız, rica ederiz: Babıâlinin bu birkaç millî hüviyetli kalemi, mahutlarla ilgili bazı çiziştirme mecburiyetleriyle karşılaşırlarsa; ne olur, ihtiyatlı olsunlar; daha ağır olsunlar ve bunca hürmetkârlarını kırmaktan, yeni yeni hayal sükutları yaratmkatan biraz olsun sakınsınlar, çekinsinler.. Bilmem talep haksız mı?..

Ocak Dergisi — 20 Eylül 1957

İTALYA'DA BİR TÜRK

Yusuf Ziya ORTAÇ

Roma'daki bazı açık hava kahveleri her gün bir bayrak şenliği içindedir. Yalnız dolar hovardası Amerikalılar, mark kalantoru Almanlar değil, Bulgarlar, Yunanlılar, Suriyeliler ve Mısırlılar bile, cadde boyunca sıralanmış masalarda kendi bayraklarını bulabilirler.

Bunun bir tek istisnası var: Türk bayrağı!

Bir akşam çayı içmek için Doney'de oturduğum koltuktan, hasret dolu gözlerle boş yere onu aradım durdum: İşte, bir gece lâciverdinde yıldız yıldız Amerikan bayrağı... İşte sırtında güneşi, elinde kılıciyle komşumuz İran... İşte kibar çizgileriyle İngiliz ve işte Fransız, İspanyol, İsveç bayrakları... Yalnız bir şafak kızıllığında parlayan benim ayyıldızım yok!

Bütün talya'nın hafızasını kazıyınız, bir tek Türk çıkar: Barbaros Hayrettin!

Dört asrın gerisinden hâlâ onun hayali, Roma'nın yüreğini oynatıyor dersem hiç şaşmayınız!

Güzel sanatlar vatanı İtalya ile alış verişimiz yalnız moda mağazalariyle devam ediyor: Kadınlarımızı meşhur kunduracı Samosun, erkeklerimizi meşhur gömlekçi Gucci'nin camekânları önünde bulabilirsiniz!

Size şaşacak bir şey söyleyim mi? Roma'daki Türk elçiliğinde bizim bir basın ateşemiz bile yok. Ama, olsa ne yapacak diyeceksiniz, değil mi?.. Maaş almak için aybaşlarını beklemekten başka!

Bereket versin yine mizah edebiyatımıza: Son iki yılda, bize dünya birincilikleri kazandıran Aziz Nesin gibi bir sanat elçisi gönderdi Roma'ya!

Biliyorsunuz değil mi? Ondan da verilen armağan için iki yüz lira gümrük resmi istediler!.

Bu gurbet akşamında, tek başıma çayımın son yudumunu içerken, hıçkırığa benzer bir kahkaha ile gülmeğe başladım... Ağlıyor muydum yoksa?.

Akbaba — 17 Ekim 1957

●

BİR YÜZ AKI, BİR YÜZ KARASI

Aziz Nesin ikinci defa dünya mizah hikâyesi müsabakasını kazandı. Yazan Türk. Eleştirip yarışma neticelerini bildirenler, yabancı iştirak edenlerin hepsi yabancı. Haksızlık diye aklımıza bir şey gelmez. Geçen seneki sevincimiz geçmeden ikinci bir sevinç içindeyiz. Öğünebiliyoruz. Ancak üstad, biraz fazla yazıyor tükenecek diye korkuyoruz. O kadar kendisinden uzun seneler bu birinciliği devam ettirmesini istemek hakkımız olsa gerek. Bu yüz akı, gelelim yüz karasına:

İstanbul'da bir gazete dünya karikatür yarışması için karikatüristlerden eser alıyor. Bunları eleştiriyor. Önce kendi basıyor sonra da gönderiyor. Gelen cevap acı, acı olduğu kadar da düşündürücü. (Gönderilen eserler içinde, yarışmaya girecek bir tanesini bulamadık. Bunlar Avrupa dergilerinde çıkanların kopyası. Özür dileriz.) Buyrun bakalım. Bu ne perhiz bu ne turşu. Yarışmaya girenler sayılı karikatüristler.. Sanat çalma para çalmadan berbat bir şeydir. Parayı çalarsın cezanı çekersin. Gün olur zaman olur unutulur sen de tövbekâr olursun geçer gider ama sanat çalmanın kötülüğü çok ağırdır. O İstanbul gazetesi madem ki sanat görüşü tam bir jüri teşkil edemiyecekti niye bu işe girdi. Hadi girdiğini kabul edelim. Bari bu işten hakkıyla anlıyanlardan müteşekkil bir jüri kursaydı. Olmadı. Sonu rezil olan yüz karası ile damgalanan üç beş sanat hırsızı değil koca bir isim oldu. Türk Karikatüristleri. Oldumu ya. İşte bu işleri ehline gördürmemekte inadımızın sonucu...

Böyle işlerle bencileyin gazetelerin dar çerçevesinden ziyade Basın Yayın Müdürlüğü alâkadar olmalı. Eğer bunu yapanlar hâlâ herhangi bir gazetede çalışıyorsa, işlerine son verilmeli, basın kartları varsa alınmalı. Türkiye içinde hiçbir mizah dergisi eserlerini basmamalı. Sanat hırsızlıkları başka şeylerle meşgul olsunlar. Vaktaki tövbekâr olup kendilerinden bir şeyler çıkarıncaya kadar. Yüz akı ile yüz karası aynı ayın içinde olmamalıydı. Oldu, bundan sonrası için tedbir alalım. Yarışma mı yapacağı zişin ehlini arayıp bulalım. Jüri mi seçilecek anlıyanlar bir araya gelmeli. Hatır gönül bakın sanatta neler doğuruyor. Temenni edelim ki bize son ders olsun...

11 Kasım 1957

SÜLÜN OSMAN, AZİZ NESİN'İ DAVA EDİYOR

Dolandırıcılık iddiasile yargılanmakta olan ve Sultanahmet cezaevinde tutuklu bulunan «Sülün Osman» dün basın savcılığına bir dilekçe göndermiş, aleyhinde yazı yazan Aziz Nesin hakkında takibat yapılmasını istemiştir.

Sülün Osman bu dilekçesinde, Aziz Nesin'in «Kazan Töreni» adlı kitabında (Sülün Osman pırrr!..) başlıklı bir yazı yazarak, manevî şahsiyetinin tahkir edildiğini bildirmiş «Haberim olmadan aleyhimde yazı yazan bu muharrirle, kitabı basan matbaa hakkında maddî ve manevî tazminat dâvası açılmasını istiyorum» demiştir.

Sülün Osman'ın, cezaevinden gönderdiği dilekçe incelenmektedir.

Cumhuriyet, Milliyet, Yeni Gazete, Akşam, Havadis vb. gazeteler.

7 Ocak 1958

TOROS CANAVARI

(Altı kez basıldı. Toplam basım sayısı 68 bin)

1. basım —	Düşün Yayınevi	— 1957 —	8 bin —	2 lira
2. basım —	Cem Yayınevi	— 1971 —	10 bin —	10 lira
3. basım —	Cem Yayınevi	— 1974 —	10 bin —	12,5 lira
4. basım —	Cem Yayınevi	— 1976 —	10 bin —	15 lira
5. basım —	Kendi yayını	— 1979 —	10 bin —	40 lira
6. basım —	Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982 —	20 bin —	75 lira

---

TOROS CANAVARI

Yurdakul MEHTEROĞLU

Aziz Nesin'in bunca önce çıkan kitaplarından birini, «Mizah Hikâyeleri»ni, burada söz konusu yapmıştık. Şimdi, son çıkan kitabı «Toros Canavarı»nı okurlarımıza tanıtmak istiyoruz.

Aziz Nesin, en küçüğünden, en büyüğüne, en önemlisine kadar bütün olayların hem acı, hem gülünç yanlarını iyi bulan, bunları iyi kullanan, iyi değerlendiren bir usta mizah yazarıdır. Çok zaman, gazetelerde okuyup geçtiğimiz birtakım olaylar vardır ki, bunlar Aziz Nesin'in süzgecinden geçip bize sunulduktan sonra, o olaylarda toplumsal acıyı ya da gülünçlüğü farkedebiliyoruz.

Geçen yıl İtalya'da yapılan uluslararası bir yarışmada da derece alan yazar, bugün mizah alanında değeri ile ünü yurt sınırlarını da aşan bir sanatçı olarak karşımızdadır.

«Toros Canavarı»ndaki bütün hikâyelerde bol bol gülecek, hattâ bazan katılasıya güleceksiniz. Ne var ki, bu gülmenin yanı sıra, çatık kaşlı olmayan bir eda ile bizlere birtakım toplumsal meselelerimizi, eksikliklerimizi işaret eden bir kişi de var. O da Aziz Nesin'dir. Çoğu zaman farkına bile varmadan, hele hiç sıkılmadan, içinde yaşadığımız halde bilemediğimiz gerçekleri bizimle yüzyüze getiriyor. Eğlenmiyor mu, eğleniyor, doğrusu isterseniz, bu hikâyelerin bir çoğunda bizlerden de birer parça bulabiliriz, yazarın bu yanlarımızla, tatlı tatlı zekice eğlendiğini de görebiliriz.

Kitaptaki hikâyelerin teker teker üzerinde durmak, konularını anlatmakdansa, yazarın genel tutumu üzerinde durmanın daha faydalı olacağını sanıyoruz. Bu tutumu da genel çizgileriyle belirtmeğe çalıştık.

ULUS — 5 Haziran 1957

TOROS CANAVARI

Ayhan HÜNALP

Modern hiciv ve mizah edebiyatımızın öncülerinden olan Aziz Nesin'in «Toros Canavarı» adındaki son kitabı da, sanatçının bariz ve değişmeyen özellikleri ile dolu Aziz Nesin kuvvetli müşahedeleri ile, zaman zaman biraz mübalâğaya kaçarak da olsa, günümüzün bütün incelik ve karanlıklarını bütük bir vukufla inceliyor. Kolay kazanan bir sınıf tüccarın ve şımarık kızların türlü kaprisleri. Zayıflayan ahlâk telâkkileri ve cemiyette şimdiden telâfisine çalışmasına gereken müzmin hastalıklar. Toplumumuzda bir ahlâkî çöküntü olduğu, fazilet değerlerinin zayıfladığı görülmektedir. Biz her türlü söylenti ve tefsirlerin üstünde kalarak, cemiyet yaralarını teşhir eden bir yazarı değerlendiriyoruz. Ancak maddî mülâhazalarla bir yılda 9-10 kitap yayınlamak zorunda kalan sanatçının kendi kendisini tekrarlama ve ilk eserlerini aratma tehlikesi içinde bulunduğuna da işaret etmek isteriz.

Tercüman — 22 Temmuz 1957

●

TOROS CANAVARI

Toros Canaavrı, günümüzün en velût —ve en ustalardan biri— mizah yazarı Aziz Nesin'in son zamanlarda piyasaya peşpeşe çıkarılan kitaplarından birisidir. İçinde irili ufaklı yirmiüç hikâyeyi toplayan bu kitapta Aziz Nesin, hemen bütün kitaplarında bütün hikâyelerinde olduğu gibi, cemiyetin aksak, bozuk düzen taraflarını ele almakta, neşter gibi kullandığı kalemiyle de irinlenmiş, ufunet bağlamış sosyal yaraları teker teker deşmektedir. Ancak, Aziz Nesin bu işi yaparken öylesine ustalıklı hareket etmekte, öylesine temkinli davranmaktadır ki, şayet hikâyelerini üstünkörü okursanız bir an bile, «bu hikâyelerin sosyal bir kaygısı var» diye düşünmezsiniz. Nasibiniz bol bol gülmek, hoşça vakit geçirmek olur. Ama bu hikâyeleri dura dura, biraz zahmet ihtiyar edip araştıra araştıra okursanız Aziz Nesin'in sadece okuyucusunu güldürmek, sadece karşısındakine hoşça vakit geçirtmek için kalem oynatmadığını görürsünüz. Zira Aziz Nesin, içinde yaşadığı cemiyetin dertlerini, ihtiyaçlarını, iyi ve kötü taraflarını gayet yakından görmesini ve bunu dile getirmesini bilen bir yazardır.

Aziz Nesin mevzularını en basit tarafından ele alır. Hemen herkesin bildiği, herkesin gördüğü hâdiseleri hikâye eder. Meselâ ev sahibi - kiracı geçimsizliğini bir hikâyesinde kullanır, bütün ustalığını da bu kullanış sırasında gösterir. Çok sade, çok basit bir dille, fakat hadisenin en can alacak noktaları ile mevzua girer. Bir sıra ev sahibinin veya kiracının halini, tavrını, âdetlerini, iptilâlarını anlatır. Okuyucu bu satırları hiç yadırgamadan, âdeta bir mektup, bir hatıra defteri okuyormuşçasına okur. Ama bu arada Aziz Nesin'in kafası boş durmamaktadır. Okuyucusunu böyle sakin sakin oyalarken birden hikâyenin akışına ikinci bir şahıs, ikinci bir hâdise sokuverir. Üstelik hikâyesine soktuğu bu şahıs veya hâdise, bir öncekinin tam zıddı bir şahıs veya hâdisedir. Cemiyetin iki zıd unsurunun çatışması ise, hikâyeye mziahi unsuru katmaya yeter de artar bile. Artık bundan sonra Aziz Nesin bütün zekâsı ve esprisi ile okuyucunun karşısındadır. Okuyucu ise, seyri birden bire süratlenen hâdiseler önünde mevzuun takip ettiği sıraya ve düzene değil, esprilere, zıdlıklara kapılır gider. Bir satır bir satırı, bir sayfa bir sayfayı kovalar. Tebessümden gülümsemeye, gülümsemeden kahkahaya geçen okuyucu daha kahkahalarının sonunu almadan hikâye biter. Tabiî hikâye biterken de, Aziz Nesin kendince bir iki cümleyle sonu bağlayıverir.

İlk nazarda son derece kolay gibi görünen bu usul aslında hayli zor bir yazma usulüdür. Hele, bir de bunun hemen her gün yapılması gereken bir iş olduğunu düşünürseniz, zorluk büsbütün artar. Zira Aziz Nesin, memleketimizde hayatını yalnız kalemiyle kazanan ender edebiyatçılarımızdan biridir. Tabiatiyle hayatını kazanmak için, hergün harıl harıl yazmak zorunda olan biri her hikâyede bir şaheser yaratamaz. Toros Canavarı'nı okurken bu sık sık görülüyor. Kitapta yer alan yirmiüç hikâyeden çok iyi diye vasıflandırılarak bir kenara ayrılabileceklerin sayısı üçü dördü geçmiyor. Maamafih bir kitabı dolduran yirmiüç hikâyeden üç dört tanesinin bile çok iyi olması yabana atılmayacak bir muvaffakiyettir. Zira Aziz Nesin'in hikâye kitaplarının sayısı yirmiye yaklaşmaktadır. Yirmi kitapta üçer iyi hikâye olsa, altmış hikâye eder ki,

bu bir sanatçının göğsünü gere gere ortaya çıkarabileceği, yarına bırakabileceği kalın bir cilt demektir.

Toros Canavarı'na adını veren hikâye, kitaptaki hikâyelerin hemen en zayıflarından biri. Dilinin akıcılığından, bir kaç hafif espriden başka bir şey getirmiyor. Ama buna mukabil meselâ ikincisi —«Hepsi, hepsi iyi» adlısı— çok daha mükemmel bir hikâye. «Zarif Hatıralar», «Masanın yeri», «İş adamı» adlı hikâyeler de öyle. Zevkle ve ibretle okunuyor.

AKİS — 17 Mayıs 1958

●

TOROS CANAVARI

Tahir ALANGU

Düşün yayınevinin mizah serisi içinde nisan ayında yayınladığı bir diğer kitap da yine Aziz Nesin'in mizah hikâyelerinden meydana gelmiş **«Toros Canavarı»** adındaki ciltir (23 hikâye). Bu küçük mizah hikâyelerinin büyük şehrin yaşayışının en hurda ayrıntılarına kadar bilmekten, kalabalık içinde kaybolmuş insanları, yeni hayat şartlarının ortaya çıkardığı yeni ve henüz başkaları tarafından bulunup sanata maledilmemiş tiplerini tanımaktan, onların ruhlarını, dillerini tanımaktan gelen bir zenginliği var. Bu hikâyelerdeki işçiliğin ve malzemenin yeniliği baş döndürecek ölçüde geniş. Bizde mizah hikâyeleri genel olarak hep bilinen bir zemin üzerine, bilinen bir zemin üzerine, bilinen motifler ve konular, işlene işlene orta malı olmuş tipler, çoğu batıdan aktarılmış bizde karşılığı olmayan entrikler ve nükteler üzerine kurulmuştur. Bu hikâyeler için son söz şu olabilir: dilleri, çevreleri, kişileri, bütün mizah unsurları ile yerli eserler...

Daha önce yine aynı yazarın kaleminden çıkan **«Koltuk»**, **«Sait Hopsait»**, **«Kazan Töreni»** adındaki kitaplarından sonra çıkan **«Toros Canavarı»** adındaki hikâyeler kitabı ile bu serinin az zamanda mizah edebiyatımızda önemli ve geniş bir yer alacağı anlaşılmaktadır. Düşün Yayınevinin yayınlamak üzere olduğu kitap listesinde yerli ve yabancı daha bir çok kitapların isimleri bulunmaktadır. Çok geniş okuyucu kitlesine yayınlan bu eserlerin iç değerlerinin de benzer yayınlardan üstün olduğu görülüyor. Bizzat yayınevi sahibi başlı başına bir yıllık yayın programını dolduracak kadar verimli. **Halk dilinin imkânlarına sahip, oluş, bize has espri, mizah geleneği, çeşitli zümrelerin yaşayışlarına ayrıntılarına varıncaya kadar nüfuz. Aziz Nesin'in hikâyelerinin başlıca, vasıfları.**

Vatan — 1957

DELİLER BOŞANDI

(Sekiz kez basıldı. Toplam basım 88 bin)

1. basım	— Düşün Yayınevi	— 1957	— 8 bin	—	2 lira
2. basım	— Karikatür Yayınları	— 1958	— 10 bin	—	3 lira
3. basım	— Tekin Yayınevi	— 1971	— 10 bin	—	10 lira
4. basım	— Tekin Yayınevi	— 1973	— 10 bin	—	10 lira
5. basım	— Tekin Yayınevi	— 1975	— 10 bin	—	12,5 lira
6. basım	— Tekin Yayınevi	— 1976	— 10 bin	—	15 lira
7. basım	— Kendi Yayını	— 1981	— 10 bin	—	130 lira
8. basım	— Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982	— 20 bin	—	75 lira

«DELİLER BOŞANDI» İÇİN

AKILLILAR VE DELİLER...

Kadircan KAFI

Arisontopolis'in (dünya böyle bir şehir yoktur) timarhanesinde ayaklanma olmuştur: önce elli, sonra yüzelli, nihayet timarhanedeki 880 kişiden ibaret bütün deliler isyan etmişler, kapıları kırıp hürriyetlerini seçmişler ve belediyeyi, hükûmeti işgal ederek şehrin idaresini ellerine almışlar, evvelce idarenin başında olan akıllıları tutup timarhaneye tıkmışlardır.

Arisontopolis medenî bir şehirdir, halkı da medenidir, hele idarecileri daha medenidir, isyan eden deliler karşı silâh kullanmıyorlar, delilerin mücadeleleri de silâhla değildir, hükûmet kuvvetlerini, yüzlerine tükürmek ve üzerlerine işemek suretiyle yenmişlerdir. Bu yenilmenin sebeplerinden başlıcası hükûmet kuvvetlerinin delilerle akıllıları birbirlerinden ayırt edememeleridir, nitekim akıl hastahanesinin müdürünü ve şehirin belediye reisini de deli diye içeri atmışlardır.

Artık akıllılar timarhanede, deliler şehir idaresinin başındadırlar. Deliler şehrin polis müdürünü ve baş savcısını bile değiştirmek lüzumunu görmemişlerdir ve bu iki adam, vaktiyle akıllıların idaresinde nasıl sadakatle çalışmışlarsa şimdi delilerin idaresi altında da vazifelerini sadakatle yapmaktadırlar; bu iki şahsiyetin son durumları hakkında delilerin reisi şöyle demektedir:

— İki gün önce bizim aleyhimize olmalarının cezasını bugün bizimle birlik olmak suretiyle çekmektedirler.

Arisontopolis'de artık akıllılığı savunan kimse kalmamıştır; tek tük varsa bile onlar da sinmişler, evlerine çekilmişlerdir, zira akıllı oldukları anlaşılırsa timarhaneye atılacaklarından korkmaktadırlar, hattâ bu sebeple işi deliliğe vurmuşlardır.

Deliler karar veriyorlar: «Akıllıların yaptıklarının tersini yapacağız, onların yaptıklarını bozacağız.»

Öyle yapıyorlar: Anayasaya «baba yasa» diyorlar.

Şehire belediye reisi lâzım: Timarhaneye doldurulmuş olan bütün akıllılar bu makama isteklidirler, hattâ biri teklif olununca onun bir hain, bir namussuz, bir şerefsiz olduğunu hep birlikte haykırmaktadırlar, fakat delilerden hiçbiri belediye reisliğini istemiyorlar: «Pek sorumlu bir iştir, bu sorumluluğu yüklenmeğe ne bilgimiz, ne de görgümüz yeterlidir» diyorlar. Akıllılardan hepsi birbirlerini.

— Alçaktır o...

— Aşağılık biridir.

— O bizim partiden değil!

Diye kötüleyince delilerin reisi rastgele bir deliye teklif ediyor:

— Öyle ise sizi başkan yapalım.

O ise başka birini ileri sürüyor:

— Şu arkadaş bu işi benden iyi yapar.

Deliler hep birden bağırıyorlar:

— Evet.. Onu yapalım...

— Hem genç, hem bilgili...

— Hem namuslu, hem çalışkan...

Kendisine böyle söylenen deli nihayet razı oluyor.. Gene bir akıllı başkan olacak diye korkumdan bu işi üzerime alıyorum. Siz de bana yardım edin, Yanlış bir iş yaparsam beni uyarın, yanlışımı düzeltin!..

Delilerin baba yasası hepsi aynı olan yüz maddeden ibarettir, bu yüz maddenin hepsi de şöyledir:

«Deliler akıllıların yaptıklarını bozacaklar ve akıllılar ne yapmışlarsa onun tersini yapacaklardır.»

Kabine kurmak lâzım, hiçbir deli bu ağır işi üzerine almak istemiyor ve ancak arkadaşlarının zorlamaları üzerine istemiyerek yükleniyorlar.

Bir şair delilerin başkanını pek öven bir kitap yazıyor; akıllılar bu gibi hallerde o şaire dünyalık sağladıkları halde delilerin Maarif Nazırı, şükran alâmeti olmak üzere, herkesin önünde eşek sudan gelinceye kadar sopa attırıyor, futbol maçında oyuncular tribünlere gönderiliyorlar, seyirciler çayırda top oynuyorlar, çünkü delilere göre spor vücudu geliştirmek içindir, vücudu geliştirmek için de seyretmek değil spor yapmak icabeder.

Mizah üstadı Aziz Nesin'in «Deliler Boşandı» isimli bu ibretli hikâyesini okuduktan sonra düşündüm; Bugün bizi idare eden akıllıların yerine deliler gelse ne olur? Akıllıların

tersini yapacaklarına göre ne olacağını kestirmek kolaydır..

Bizim yalnız Bakırköy akıl hastahanesinde iki bin deli bulunduğu söylenir, aman dikkatli olalım, masal gerçekleşip onlar boşanırlarsa ve yaptıklarımızın tersini yaparlarsa halimiz dumandır!

Fakat Arisontopolis'in delileri hiç de deli değiller, yoksa orada akıllılar deli, deliler akıllı mı idiler?

Hoşça kalınız!

Tercüman — 20 Kasım 1957

●

DELİLER BOŞANDI

Milletlerarası sanat yarışmalarında ismimizin bile okunmamasına öylesine alışmışız ki geçen yıl İtalya'da yapılan milletlerarası bir müsabakada hem de iki sanatkârımızın, Aziz Nesin ve Turhan Selçuh'un iki birincilik ve bir ikincilik alması haberi karşısında âdeta şaşırdık kaldık. Düşünün bir kere, beynelmilel bir yarışmada, bizden başka tam 18 millet sanatkârlarının katıldığı bir yarışmada Aziz Nesin diye bir Türk mizahçısı iki birincilik birden alıyor ve «altın palmiye» mükâfatına hak kazanıyor; karikatürist Turhan Selçuk ise gene 18 milletin yüzlerce karikatüristi arasında ikincilik mükâfatını alıyor! Aradan bir yıl geçtikten sonra görüyoruz ki efkârı umumiyenin hele san'at çevrelerinin bütün vurdumduymazlığına rağmen, geçen yılki müsabakada iki birincilik alarak Türk mizahının eşsizliğini bütün dünyaya göstermiş olan Aziz Nesin o günden bu yana da boş durmamış. Bu yaz İtalya'da yapılacak olan müsabaka için bir kitap hazırlamış. İşte Düşün Yayınevinin yayınladığı kitapların yedincisi olarak piyasaya çıkartılan «Deliler Boşandı» adlı kitap, ümit ediyoruz ki, İtalya'da yapılacak müsabakada Türkiye'ye bir birincilik daha kazandıracak çapta bir eserdir. Ufaklı büyüklü 25 hikâyenin yer aldığı bu kitabı okurken ne kadar sıkıntılı olursanız olun, ister istemez güldüğünüzü, hiç değilse tebessüm ettiğinizi göreceksiniz. Ama kitabın başarılı olan tarafının yalnız insanı güldürmesi olduğunu sanırsanız aldanırsınız. Zira Aziz Nesin öyle olur olmaz bir piyasa yazarı olarak karşınıza çıkan bir hikâyeci değil. Mizahını yalnızca tekerlemelere dayandırarak yaratmıyor; daha çok kafaya hitap ediyor. Düşünme arzunuz olmasa bile ister istemez sizi bazı meseleler hakkında düşünmeğe sürüklüyor. Herhangi bir makalede söylenemeyecek pek çok meseleyi bir mizah hikâyesinin güler yüzü altında ortaya sürüveriyor. İşte Aziz Nesin'in gerçek sanatçı tarafı burada ortaya çıkıyor. «Deliler Boşandı», bu bakımdan, sanat içindir diyenlerin yüzüne çarpılmış şahane bir tokada benziyor. Kitabın bir hususiyeti de yedisinden yetmişine, ilkokul mezunundan üniversite mezununa kadar her cins insana hitap edebilme kabiliyetidir. «Deliler Boşandı»yı bu bakımdan okuyucunun her cinsine rahatça tavsiye edebilirsiniz.

AKİS — 16 Temmuz 1981

●

DELİLER BOŞANDI

Sami N. ÖZERDİM

Mizah edebiyatımıza bir yenilik, bir canlılık getiren Aziz Nesin, bir yandan yeni kitaplar yayınlıyor, bir yandan da eskilerinin ikinci baskısını yapıyor. Kitaplarının —dergiler gibi— bir teki kaçırılmadan okunduğunu belirtmek, gördüğü ilgiyi anlatmaya yeter. Elimizdeki kitabın kapak kompozisyonu Orhan Enez tarafından yapılmıştır. İçinde, kitaba adını veren uzunca hikâye ile birlikte 25 hikâye var.

Cumhuriyet — 22 Ocak 1959

HANGİ PARTİ KAZANACAK

(Yedi kez basıldı. Toplam basım 80 bin)

1. basım —	Düşün Yayınevi	— 1957 —	10 bin —	2 lira
2. basım —	Karikatür Yayınları	— 1960 —	10 bin —	2 lira
3. basım —	Tekin Yayınevi	— 1971 —	12 bin —	7,5 lira
4. basım —	Tekin Yayınevi	— 1973 —	10 bin —	10 lira
5. basım —	Tekin Yayınevi	— 1976 —	10 bin —	12,5 lira
6. basım —	Kendi Yayını	— 1971 —	10 bin —	15 lira
7. basım —	Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982 —	18 bin —	75 lira

HANGİ PARTİ KAZANACAK

Mizah edebiyatımızın dev yazarı Aziz Nesin, kolay kolay akıl almayacak bir gayret içinde hemen ay geçmiyor ki yeni bir mizah kitabı ile karşımıza çıkmasın. «Hangi Parti Kazanacak?» hemen seçimlerin arifesinde yayınlanan son kitaplarından biri. Son kitabı demeğe insanın dili varmıyor, zira pek mümkündür ki son kitabı tâflarını yazdığımız anda Aziz Nesin yeni bir kitabını daha piyasaya çıkarmış olabilir. Cemiyetimizin hicvini yapmakta büyük bir başarı gösteren Aziz Nesin, son kitaplarından Hangi Parti Kazanacak? da onsekiz hikâyeyle karşımıza çıkıyor. Hemen hepsi daha evvel mizah mecmualarında yayınlanmış olan bu hikâyelerin muhakkak ki en başarılısı kitaba adını veren Hangi Parti Kazanacak? başlığını taşıyanı.

Aziz Nesin'in hikâye furyası içinde dikkati çeken bir nokta var: Yazar, mevzu bakımından, yazdıkça açılıyor. En umulmayacak meselelerden hikâye mevzuları çıkarıyor. Ancak mevzu bulmakta hiç güçlük çekmeyen Aziz Nesin'e son zamanlarda alabildiğine yazmaktan olacak, dil bakımından bir ağırlık çöktü. Zaman zaman kaleminden birbirini tutmaz cümleler, gelişi güzel sıralanıvermiş kelime dizileri çıkıyor. Aziz Nesin de bilir ki mizah, edebiyatın en fazla edebî kabiliyet isteyen dallarından biridir. Aziz Nesin'de bu kabiliyet pek fazla olmakla beraber bunun suistimali olsa olsa yazarına zarar getirir. Kalemi ile ekmek kazanmanın zorluğunu kabul etmemeğe imkân yok. İmkân yok ama bu da demek değildir ki çırpıştırılmış hikâyeler ve evcibalâsına yükselmiş bir şöhret sayesinde okuyucuyu, hele mizahın yanında illâ ve illâ edebî sanatlara geniş yer ayrıldığını görmek isteyen okuyucuyu yabana atmak ve önüne ne konursa okuyacak olan okuyucuya sırt dayayarak devam edip gitmek bir şöhreti ilânihaye yaşatır. Artık Aziz Nesin'in buna dikkat etmesi gerekmektedir. Şöhretse şöhrete, para ise —kapışılan kitapları sayesinde— paraya kavuşmuştur. Bundan sonra çalakalem hikâye karalama furyasına bir son vermeli ve mizahı bir parça daha ciddiye alarak, adının yarına kalmasını sağlayacak eserlerin üzerine eğilmelidir. Aziz Nesin, sırf para için, sırf şöhret için harcanıp gidecek bir kıymet değildir. Onun bu memleket edebiyatına daha kazandırabileceği pek çok şey vardır. Aziz Nesin'in ise bu yola girmesi için, zaman çoktan gelmiştir de geçmek üzeredir.

AKİS — 16 Kasım 1957

ŞU MİZAHIN MUZİPLİĞİ

Vâ-Nû

Dünya ölçüsünde iki defa mizah birinciliği elde eden Aziz Nesin arkadaşımız, «Düşün Yayınevi» serisine dahil «Hangi Parti Kazanacak?» isimli kitabını bana hediye göndermek lûtfunda bulundu.

Bir solukta okudum. Her hikâye öbüründen güzel. Bir gün içinde güldüğüm kadar bir sene zarfında gülmemiştim. Bana bu imkânı verdiği için neşe kaynağı Aziz Nesin'e

minnettarım. Hele gönlümüzü ferahlatma imkânını nadir bulduğumuz şu devirde.

Genç üstadın hikâyesinden bir parça aşağıya alıyorum. Seçim neticeleri etrafında parti şefleri bile ne ters ifadelerde bulunmuşken, bir mizah hikâyesindeki bu teşhis, (şaka)nın (ciddî) karşısındaki bir zaferidir: (...)

*

Ciddî ciddî tahliller... Haddeden geçmiş tetkikler... Kafile kafile röportajcılar... Bölük bölük anketçiler... Ve siyaset şeflerinin kalabalık meydanlardan dönüşlerinde katiyet ifade eden beyanları... Nihayet miting kalabalıklarına bakıp İstanbul ölçüsünde topyekûn vardığımız kanaat... Halbuki on binlerce fark...

Demek ki, efendim bütün bu ciddîler cephesi karşısında bir mizahçı, hakikate daha yakın bir tablo çizmiş oluyor.

Bu, şakacılığın, burnundan kıl aldırmayan ciddî'lere muzipliğidir.

AKŞAM — 1 Kasım 1957

●

HANGİ PARTİ KAZANACAK?..

Kadircan KAFLI

Haftalardanberi çok kimsenin düşündüğü veya münakaşa ettiği soruların başında şu geliyordu: Hangi parti kazanacak?..

Bu soruya cevap vermeğe çalışacağımı sanmayınız, zaten vakti geçti, netice belli oldu veya olmak üzere.

Ben devrimizin en kuvvetli ve verimli mizah muharriri Aziz Nesin'in son kitabından bahsetmek istiyorum, kitabın adı ilk hikâyenin başlığından alınmış, bu başlık «hangi parti kazanacak?»dır.

Her hikâyeci her çeşit hikâyeyi aynı derecede beceremiyor. Kimi aşk hikâyesi yazıyor, kimi tarihî hikâye kaleme alıyor, kimi felsefî kimi içtimaî, kimi başka cinsten hikâyeler karalıyor. Fakat bana öyle geliyor ki en zor olan mizahî hikâyeler yazmaktır, çünkü bu gibi eserler için diğerlerinden ziyade hususî bir istidada ihtiyaç var, bu istidat ise Allah vergisidir.

Mizah muharriri en ağır konuları, en acıklı faciaları bile alaylı bir hava içinde anlatmak imkânına sahipitir, okuyanları önce güldürür, sonra düşündürür. Yalnız gülüp geçenler için çerezdir, düşünebilenler içinse derin ve ciddî inceleme mahsulü yazılardan daha mânalıdır.

Aziz Nesin'in roman ve hikâyelerinde bilhassa devrimizin içtimaî yaralarını buluyoruz, bugün bizi eğlendiren bu hikâyeler meselâ yarım asır veya bir asır sonra bugünün ahlâkını, bugünün modasını, kültür seviyesini inceleyecek ilimler için kaynak olacaktır, nitekim daha evvelki devirlerin ahlâkı hakkında bilgi edinmek için o devrin mizahî eserlerini okumak en kestirme yol oluyor.

Çok kimselere rastladım ki konu bulmakta zorluk çekiyorlar, beceren insan için konu pek çok. Aziz Nesin bizim gazetelerde okuyup geçtiğimiz bir kaç satırlık haberden, şahit olduğumuz ehemmiyetsiz müşahede ve hâdiselerden faydalanmasını biliyor ve çok güzel hikâyeler yazıyor; şişirme yok değil, fakat güzel sanatların hangisinde şişirme yok ki?

Politikada kim daha parlâk nutuk çekerse, kim daha yüksek vaatlerde bulunursa halk ona değer veriyor, işte «hangi parti kazanacak?» Başlıklı hikâye bunu belirtiyor.

Kudretli zamanlarımızda Avrupalılar bir Türk hayranlığı hastalığına tutulmuşlardı, bugün de bizim bazı basit vatandaşlarımız Amerikan hayranlığına tutulmuş bulunuyorlar. İşte «bizim eve Amerikalı misafir gelecek» başlıklı hikâyenin ana fikri budur.

Çok yerde anlattığım: Milletvekilleri, köy köy, kasaba kasaba dolaşıp halkın dertlerini dinliyorlarmış; sigara paketlerinin arkasına yazıyorlarmış, sigaralar bitince paketlerini atıyorlarmış. Bu da bir hikâye konusu olmuş, başlığı şöyle: «Bunlar bizim derdimiz.»

Vakit vakit uğradığımız sel ve deprem gibi felâketler yüzünden zarar görenlere yardım için okullarda öğretmenlerin heyecanlı konuşmalar yapmaları eski bir âdettir. Otuz kırk sene evvel bu konuşmalar tasavvur edilemiyecek kadar coşkundu ve o devrin çocukları da pek hisliydiler. Muharrir bir hâtırasını anlatıyor ve soruyor:

«Bilmem şimdi de her kelimesi göz yaşartıcı gaz bombası gibi tesir eden eski öğretmenler, bizim gibi içleri gözyaşı deposuna benzeyen öğrenciler var mı?»

Hikâyeler arasında bir demet maydanozu bir kaç kuruş fazlaya sattığı için mahkemeye verilen vatandaşın macerası da var, neticede beraat ediyor ama beşyüz lira avukat para-

sı ödüyor ve avukatını kendisi gibi başı dertte olanlara tavsiyeyi vicdan borcu biliyor.

Bir zamanlar Macar mültecileri, sigara paketinden çıkan evlenme teklifleri, evlât ve torun sahibi bir kadının askere çağrıldığı gazetelere konu olmuştu. Aziz Nesin bu basit hâdiseleri öyle zengin bir icat kabiliyeti ile işlemiş ki okudukça gülüyoruz, güldükçe de şair Tevfik Fikret'in şu mısraını hatırlıyoruz:

«Güleriz ağlanacak halimize...»

İtalya'da yapılan Milletlerarası Edebiyat Yarışmasında iki defa birinci olan Aziz Nesin şimdiden edebiyat tarihimize şeref veren pek usta bir mizah muharriridir.

Hoşça kalınız!

Tercüman — 28 Ekim 1957

ÖLMÜŞ EŞEK

(Uzun Öykü)

(Altı kez basıldı. Toplam basım 64 bin)

1. basım	— Düşün Yayınevi	— 1957 —	8 bin —	2 lira
2. basım	— Düşün Yayınevi	— 1958 —	8 bin —	2 lira
3. basım	— Bilgi Yayınevi	— 1970 —	10 bin —	7,5 lira
4. basım	— Bilgi Yayınevi	— 1972 —	10 bin —	7,5 lira
5. basım	— Kendi Yayını	— 1982 —	10 bin —	125 lira
6. basım	— Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982 —	18 bin —	75 lira

AZİZ NESİN VE SOSYAL MİZAH

Gülünç, bir fâcianın zekâya hitabeden tarafıdır. İçine merhametimiz karışmaz. Acımadığımız için güleriz veya güldüğümüz için acımayız. «Hayat, hissedenler için bir fâcia, düşünenler için bir komedidir» demişler. Zekâ güler, kalb ağlar.

*

Tanzimattan Cumhuriyete kadar, büyük Türk şâirleri vatanın inkıraz tabloları karşısında dehşete düşmüşlerdir. Manzumeleri muazzam bir imparatorluğun enkazı altında kalmaktan korkan nesillerin haykırışlarına benzer.

*

Cumhuriyetten sonra, tek parti rejiminin baskı havası içinde, kötümserlik yasak edilmiş gibidir. Sayısız değer yıkılışları karşısında gerçek şâir ya susar veya hâdiseleri alaya alır (Halil Nihad'ın «Ağaç» kasidesi). Trajik inkıraz edebiyatı yerine sosyal mizah sanatı geçmiştir (Yusuf Ziya Ortaç'ın mensûr hicivleri ve çoğunun lejandını kendisinin verdiği Akbaba karikatürleri, Cemal Nadir'in bütün bir devri hicveden albümleri).

Nihayet, daha bâzı değerli karikatürcülerimizle birlikte Aziz Nesin, Türk sosyal hiciv sanatının şâhikasında görünüyor. Hikâyelerinde ve romanlarında iyi ve kötü bütün niyetlerimizle, bilgisizliklerimizle, ihmallerimizle, en basit idare mekanizmalarını işletmekteki aczlerimizle, yokluklarımızla, maskaraca gururlarımızla, dalkavukluklarımızla, yıkılmağa yönelmiş vicdanlarımızla biz varız. Meselâ onun son kitabı «Ölmüş Eşek» beni ve dostlarımı kahkahadan nefes alamayacak hâle getirdi. Bu yazıların arkasında muharririn, bu kahkahaların arkasında da bizim gözyaşlarımız vardır. Hakikat o kadar acı bir surette gülünçtür ki, bunlara gülmesek hüngür hüngür ağlamamız lâzım gelebilirdi: «Güleriz ağlanacak hâlimize».

*

Aziz Nesin bugünkü Türk hiciv edebiyatının en büyük ustasıdır. Eserlerine gülüp geçmek değil, güldükten sonra her sahnenin taşıdığı trajik mânalar üzerinde düşünceye dalmak lâzımdır. Çünkü onun müşahede ve tasvirlerinde mübalâğa çok, fakat yalan yoktur.

Yalnız bu harikulâde arkadaşın beğenmediğim tarafı, aradabir yazılarında solculuğa kayması ve hakkındaki söylentilerin yanlış olmadığı zannını uyandırmasıdır. Camilerimizle veya ahretteki ilâhî adaletle alay etmesi çok soğuk ve çirkin.

Onun mükemmel bir sosyal hicivci olmak için aşırı solcu olmağa hiç ihtiyacı yok. Bilâkis onun bu ifratları sıcak ve sevimli ruh iklimine kutup havası getiriyor.

«Ölmüş Eşek» bizi çok güldürdü. Peşinden sıra ağlamağa mı geldi? Hayır, Aziz Nesin'in dünyası çocukluğumuzdanberi içimize kan ağlatıyor.

Milliyet — 26 Eylül 1957

●

ŞECAAT ARZEDERKEN

14 Şubat 1961 tarihli «Akbaba» dergisinde, Bay Aziz Nesin'in «Ölmüş Eşeğe Mektuplar» başlığı ile yazdığı hikâyelerin yayınlandığı sayfada, şöyle bir not var: «Bu hikâyeler kitap haline getirilmiş, Rusçaya çevrilmiş, 110 bin nüsha basılmış, büyük ilgi görmüştür...»

Bu satırların okuyucuya anlatmak istediği nedir? Kitabın yüksek bir edebî değer taşıdığı böylece ispat mı edilmiş oluyor? Bir eserin Amerika'da, İngiltere'de, Fransa'da kısaca, sanatın müstakil bir müessese olmak hüviyetini muhafaza edebildiği herhangi bir memlekette, ilgi görmesi, yüzbinin üstünde basılması, umumiyetle, sanat kıymetini ifade eder. Ancak, Rusya ve Demirperde gerisi memleketleri bahis konusu olunca aynı şey söylenebilir mi? Elbette söylenemez. Aksini iddia edebilmek için komünizmin ne olduğunu, sanat ve edebiyat görüşünü, hele hürriyet anlayışını hiç bilmemek lâzımdır. Komünist bir idarenin edebi bir esere ilgi duyması, basılıp satılmasına müsaade etmesi, o eserin millî nizamları yıkmağa çalışması ve komünizmin yayılmasına yardımcı bir mahiyet taşıması ile mümkündür. Sovyet Rusya'da neşriyatın sansüre tabi tutulduğu, Marksist doktrinrin muteber saymadığı eserlerin basılmasının, hattâ okunmasının yasak olduğu inkâr edilebilir mi?

Zavallı Pasternak Nobel armağanına lâyık görülen Romanını vatanında bastıramazken, kapitalizme hizmet ettiği, mistik bir hava taşıdığı» gibi sanat dışı iddialarla afaroz edilirken, «Ölmüş Eşeğe» bu kadar rağbetin mânasını anlamak güç olur. Az tanınmış bir edebiyatın, vasatı aşmayan bir yazarına izhar buyurulan bu pek derin teveccühün başka türlü bir izahı yoktur. Şu noktayı da belirtelim ki, Bay Aziz Nesin, yalnız «Ölmüş Eşeği» ile değil, diğer kitapları ile de, kanunların müdahalesine maruz kalmadığı müddetçe, yazılarında serbesttir. Buna bir diyeceğimiz olamaz. Ama, hem Bay Nesin'in hem de onu kendinden daha çok reklâm eden Bay Yusuf Ziya'nın milliyetçilik iddialarında ne kadar samimi oldukları da umumî efkârı herhalde bir düşünceye sevkeder. Milliyetçi bir yazar için eserinin Rusya'da 110 bin nüsha basılması, ilgi görmesi, bir iftihar vesilesi değil, olsa olsa, bir hicap vesilesidir. Kaldı ki milliyetçi bir eser, Rusya hudutlarından içeri giremez.

Uzun lâfa ne hacet. Bay Yusuf Ziya Ortaç'ın, enaz Bay Aziz Nesin'inkiler kadar kuvvetli eserlerini biliriz. Acaba onlar da Rusçaya çevriliyor, 110 bin basılıyor, büyük bir ilgi görüyorlar mı? İri ve süslü kelimelerin, kıvrak uslûpların arkasına saklanamayacak bazı hakikatler vardır. Bunlardan bir tanesi de komünist Rusya'nın iltifatına mazhar olunduğu için övünmekle, milliyetçilik iddialarının yanyana gelemeyeceğidir.

1961 yılının «Meçhul» Bay Yusuf Ziya Ortaç'ını, o güzelim «Beşik» yazarı muhteşem Yusuf Ziya'ya şikâyet ediyorum.

Tercüman — 28 Mart 1961

MAHALLENİN KISMETİ

(Dokuz kez basıldı. Toplam basım 90 bin)

1. basım	— Düşün Yayınevi	— 1957 —	8 bin —	2 lira
2. basım	— Düşün Yayınevi	— 1958 —	8 bin —	2 lira
3. basım	— Tekin Yayınevi	— 1969 —	6 bin —	10 lira
4. basım	— Tekin Yayınevi	— 1972 —	10 bin —	10 lira
5. basım	— Tekin Yayınevi	— 1975 —	10 bin —	15 lira
6. basım	— Tekin Yayınevi	— 1977 —	10 bin —	20 lira
7. basım	— Kendi Yayını	— 1979 —	10 bin —	60 lira
8. basım	— Kendi Yayını	— 1981 —	10 bin —	140 lira
9. basım	— Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982 —	18 bin —	75 lira

---

MUSİKİ : AZİZ NESİN

Nadir NADİ

Gittiğimiz her konserde aradığımızı bulamayız. Bir rüyâ âleminin tılsımlı ışıkları ile içimiz yıkansın diye beklerken bir de bakarız suratımız asılır, dudaklarımız sarkar, sinirlerimiz bozulur. Umduğumuzun tam tersi ile karşılaşırız, benliğimiz kararır. Sanatçının başlıca görevi büyük üstadları dile getirmek

değil midir? Siz onca zahmete katlanarak konserlere, resitallere niçin koşuyorsunuz? Bach'ı, Chopin'i, Schumann'ı, Brahms'ı, karşınızda bütün duygularile yaşar görmek ihtiyacı varlığınızı sarmıştır şüphesiz. Gelgelelim evdeki hesap her zaman çarşıya uymuyor. Büyük üstadları dile getirmek şöyle dursun, kimi sanatçılar göz göre göre bunları bir daha öldürmekten çekinmiyorlar. Bir kemancının, elindeki yayı destere gibi kullanarak Johann S. Bach'ı inim inim inlettiğini, kıtır kıtır doğradığını görüyorsunuz. Bir piyanist, gelişigüzel fırlattığı falso seslerle Chopin'i gözü kapalı kurşuna diziyor. Bir soprano, Schumann'ın göğsüne hançeri kaldırıp kaldırıp sapliyor. Bir orkestra şefi, meydan dayağına yatırdığı Brahms'ı pestilini çıkarasıya hırpalıyor. Ve sonra adamın ölüsünü sahnede bırakıp üstelik size bir de boyun kırarak, hasmını yenmiş bir güreşçi edası ile kollarını sallaya sallaya çekiliyor.

Bu durum karşısında, yüreğinizi altüst eden karamsar duyguları nasıl gidermeli? O saatte ne yapabilir, kendinizi ne ile avutabilirsiniz?

Size tavsiyem: Uslu uslu evinize gidiniz. Hafif bir şey yedikten sonra Aziz Nesin'in kitaplarından birini alarak yatağınıza giriniz ve herhangi bir yazıyı okumaya koyulunuz. Çoğu zaman ilk sahifeyi bitirmeden dayanılmaz, önüne geçilmez bir gülme eğiliminin kasıklarınızdan koltuk altlarınıza doğru gövdenizi kapladığını duyacaksınızdır. Dikkat ediniz: Kendinizi koyuverirseniz gözlerinizden yaşlar boşanabilir, yatağınızda katılabilirsiniz. Bu tehlikeli durumu önlemek için zihninizi de gövdenizin yardımına çağırmalısınız. Okuduğunuz yazılarda birtakım tipler canlandırılmıştır. Bunlar sokakta, işinizde, komşularınızda, evinizde her zaman rastladığınız, bir çoğu ile her gün haşir-neşir olduğunuz kimselerdir. Karikatürleştirilen çizgilerin altında günlük hayatımızı yankılayan realiteyi sezersiniz. O zaman iç âleminizde bir denge kurulur. Deminki asık surat gitmiş, katılasıya gülmek eğilimi de hafiflemiştir. İnsanlara ve olaylara karşı yargılarınızda daha hoş görür, daha uysal davranmak gerektiğini hatırlarsınız. Bach'ı destere ile kesen kemancının, Chopin'i kurşuna dizen piyanistin bu işi kasden yapmadıklarına inanırsınız. Hattâ kimbilir, belki asıl kusuru, sizin içine bükülmüş, her şeyi dışarıdan bekleyen kendi pasif davranışınızda aramak gerektiğini de düşünürsünüz.

Ne zaman böyle tatsız, karamsar ve sinameki bir ruh haline düşerseniz hep Aziz Nesin'i okuyunuz. Tecrübe ile söylüyorum, çok faydasını göreceksiniz.

Cumhuriyet — 3 Ocak 1959

●

BİR KİTAP HAKKINDA TAKİBAT

Hikâyeci Aziz Nesin, «Mahallenin Namusu» isimli eserinde, komünizm propagandası yaptığı iddiasiyle dün savcılığa celbedilerek, ifadesi alınmıştır.

(Yeni İstanbul) 5.12.1957
Sahife: 2, Sütun: 5.

BAY DÜDÜK

(Beş kez basıldı. Toplam basım 50 bin)

1. basım —	Düşün Yayınevi	— 1958 — 8 bin —	2,5 lira
2. basım —	Tekin Yayınevi	— 1964 — 6 bin —	10 lira
3. basım —	Tekin Yayınevi	— 1971 — 10 bin —	6 lira
4. basım —	Kendi Yayını	— 1980 — 10 bin —	75 lira
5. basım —	Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982 — 16 bin —	

Aziz Nesin, süratli ve iyi iş görüyor. Takriben iki yıl evvel kurduğu «Düşün Yayınevi»nin mizah serisinden 27'inci kitabı geçenlerde satışa çıkarıldı. «Bay Düdük» Aziz Nesin'in

bu seride çıkmış bulunan 16'ıncı kitabıdır. Hemen hemen her ay 100 sayfalık bir kitap neşretmek, Aziz Nesin'in yazı sürati hakkındaki bir fikir verebiliyor. Çabuk yazan ve çok okunan bir mizah yazarı olarak şöhret yapması, bilhassa son iki senenin politik, ekonomik ve sosyal hadiseleriyle çok ilgilidir. Aziz Nesin, dudaklarda daimi bir tebessüm uyandıran, ara sıra kahkahalarla tesirini arttıran mizahı ile devrin bütün aktüel meselelerini kendi tenkit süzgecinden geçiriyor ve yine devrin her nevi tenkit için çok ağır olan havasında, ilgililerin kılı kırk yaran titizliğinden nisbeten uzak kalabiliyor. Herkes, Aziz Nesin'in yazılarındaki «güldürücülüğün» peşindedir, okuyucular mizah adı altında kendilerini düşünmeğe sevkeden yazarı bu cephesiyle tanıyorlar. Toplantılarda onun kitaplarından birinde okudukları hikâyeyi, tartışılan, mevzunun tam can alacak noktasında anlatıvermekle ortalığı kahkahaya boğuyorlar. Halbuki Aziz Nesin hikâyesinde ne söylemişse, «güleriz ağlanacak halimize» sözüne uygun söylemiştir. Çok güç yaşama şartları içinde, Aziz Nesin'in hikâyeleri, bilhassa büyük şehir insanlarına —kahkaha ile de olsa— bir boşanma, ferahlama imkânı veriyor. Yazarın son eseri «Bay Düdük»te 16 küçük hikâye var. Bu hikâyelerde, «düdük öttürmesini bilenler»den, dünyanın bunca mihneti dururken kendine «Uçuruma gidiyoruz, memlekette bir hakem yok yahu» diye dert arıyanlardan, amirine hem kızan hem de ondan korkan «küçük memur» psikolojisinden, memleketlisini kayırma gayretinin insanı düşürdüğü gülünç vaziyetlerden, maç hastalığından, tok'un aç'ın halinden anlamamasından, iş hayatında kadınlara rağbetten, yokluklardan istifade eden dalaverecilerden; partiden partiye, fikirden fikire geçiveren rahat insanlardan, devlet kırtasiyeciliğinin komikliklerinden, gayretkeş ahlâk zabıtası memurlarından, Ankara'nın insanı çarpıveren havasından, telefon derdinden, kuru iftiraya uğrayan bir ciddi adamın başına gelenlerden bahsediyor. Aziz Nesin'i okurken okuyucu önce bir kahkaha atıyor, sonra da önüne gelene o hikâyeyi anlatıyor. Aziz Nesin'in de asıl yapmak istediği bu her halde. Gayesine varmış olmanın memnunluğunu bol bol duyabilir.

KİM — 20 Haziran 1958

HAVADAN SUDAN

1. basım	— Düşün Yayınevi	— 1958 —	8 bin —	2 lira
2. basım	— Düşün Yayınevi	— 1967 —	12 bin —	5 lira
3. basım	— Tekin Yayınevi	— 1974 —	10 bin —	10 lira
4. basım	— Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982 —	16 bin —	75 lira

HAVADAN SUDAN YA DA YANLIŞ MÜCADELELER

Muzaffer ERDOST

Aziziname, Geriye Kalan, İt Kuyruğu, Kadın Olan Erkeğin Hâtıraları, Yedek Parça, Tepetaş, Damda Deli Var, Koltuk, Gol Kralı, Kazan Töreni, Toros Canavarı, Erkek Sabahat, Deliler Başardı, Ölmüş Eşek, Mahallenin Kısmeti, Hangi Parti Kazanacak, Nutuk Makinesi, Bir Sürgünün Hâtıraları, Havadan Sudan.. Bunlar kitapları...

1956 yılında, «Fil Hamdi» ve 1957'de «Kazan Töreni» adlı hikâyeleriyle, İtalya'da düzenlenen uluslararası mizah hikâyeleri yarışmasında üst üste birincilik aldı ve Altın Palmiye armağanını kazandı...

Aziz Nesin, son kitabının başında Akbaba'-

da, Dolmuş'ta, Yeni Gazete'de yazdığı, evli ve dört çocuk babası olduğunu söylüyor... Sanırım ki gene evlidir ve dört çocuk babasıdır. Ama artık Dolmuş'da ve Yeni Gazete'de yazmıyor... Sanırım yazamıyor...

Aziz Nesin, C.H.P. devrinde sürgüne gönderilmiş, çeşitli zamanlarda hapis cezası giymiştir... İki kere üst üste birincilik alan, kitapları en çok okunan Aziz Nesin, Türk hikâyesine, unutulmayacak büyük bir mizah getirdi... Gene sanırım ki, onun bu büyük işini Peyami Safa'dan başka bir imza övmedi, daha doğrusu övemedi...

Bugün Aziz Nesin'in hikâyelerini okuyanlar onda ne bulmuşlardır?.. Korktukları, gizledikleri şeylerin hangisini? 1950'ye kadar bir D.P. gibi muhalif, 1958'e kadar bir C.H.P. gibi muhalif mizah yazarından başka ne bulmuşlardır? Onu dergilerinden, gazetelerinden çıkaranlar, değerini önemini kabul edip de gazetelerine almaktan çekinenler ondan daha mı az muhalif ya da ondan daha mı az muvafıktırlar?

Mizahsız millet, medenî millet değildir. Mizah yapmayan millet, medenî millet değildir.. Mizahı sevmiyen millet, medenî millet değildir. Aziz Nesin Türk hikâyesine, üstün bir mizah getirdiği için daima yere vurulmuştur. Bu bizim «şark» usulü islâh metodumuzdur.

Peyami Safa'dan başka hiç kimsede onu övmeye, cesaret edememiştir... Akbaba'da Yusuf Ziya Ortaç, yazdığı bir baş yazıda bu meseleye kapalı da olsa parmak basmış, yanlış yolda olduğumuzu söylemiştir.

Aziz Nesin'e tek yer veren dergi de Akbaba'dır... Nedir? Ne oluyoruz? Bir yanlış yolda olduğumuzu hesap edebiliyor muyuz?

Aziz Nesin'i geçmişiyle, kanunların geçmişte verdiği kararlarla değerlendirmeyelim... Bugünkü hikâyeleri her yerde sevilerek okunuyor... Sağduyusu olan milletimiz, üniversitelimiz, liselimiz, memurumuz onun hikâyelerinde yalnız ve yalnız bu memleketin meselelerinin sağduyu ile kaleme alındığını kabul ediyor ve okuyorlar. Ama büyük gazeteciler, büyük ve otorite yazarlar bir çizgi çizmişler, usta bir mizah yazarını hep kendilerinin olmayan gazetelerde okumak istiyorlar...

Bu mücadele, açık söyleyelim, komünizmle mücadele değildir... Bu mücadele, Yusuf Ziya Ortaç'ın söylediği gibi «komünizm»le mücadeleyi güçleştirmektir.

Samimî ve açık olmayan mücadeleler, mücadeleyi güçleştirir... Aziz Nesin meselesi, bir dâvamızı bünyesinde topluyor. Bunun halli, açıkça konuşulması lâzımdır.

Pazar Postası — 2 Mart 1958

●

HAVADAN SUDAN

Tahir Kutsi MAKAL

Aziz Nesin bir konuşmasında mizahı gayet ciddî kabul ettiğini belirtiyordu. Gerçekten de konuşması yayınlandığı zaman okuyucular, eserlerinde aradıkları «ciddiliği» bulabiliyorlardı. Gitgide inancından sıyrıldı Aziz Nesin. Mizahı matrağa döktü. Yazmaya zorunlu olduğu günlük yazılar memurlaştırdı. onu. Sanat yönünü bunun için kaybetti.

Memurluğunun verimi olan hikâyeleri «Havadan Sudan» adı altında topladı. Güzel bir kapak kompozisyonu var kitabın. Yazarının güzel bir pozu var. Kitapta başka güzellikler arayan hayal sükûtuna uğruyor. Yeni bir şey söylemiyor Aziz Nesin bu kitabında. Kendini tekrar ediyor. Bir yazar için en tehlikeli şey kendini tekrar etmesidir. Önceden söylediklerini ısıtıp okuyucuya sunmasıdır. Gerek konular ve gerekse ifade hikâyelerin daha önceden okunmuş olduğu etkisini bırakıyor okuyanda.

Aziz Nesin'i eski ciddîliğinde görmemiz dileğinden önce kitabın güzel olan üçüncü «meziyetini» söyleyeyim: Çok güzel ad buluyor Aziz Nesin. İçindeki hikâyelere göre bir ad. «Havadan Sudan...»

Yeni Gazete — 27 Mart 1958

NAZİK ALET

(Sekiz kez basıldı. Toplam basım 80 bin)

1. basım	— Karikatür Yayınları	— 1958	— 8 bin	— 3 lira
2. basım	— Düşün Yayınevi	— 1968	— 12 bin	— 15 lira
3. basım	— Cem Yayınevi	— 1974	— 10 bin	— 10 lira
4. basım	— Cem Yayınevi	— 1975	— 10 bin	— 12,5 lira
5. basım	— Cem Yayınevi	— 1975	— 10 bin	— 15 lira
6. basım	— Kendi Yayınları	— 1979	— 10 bin	— 40 lira
7. basım	— Kendi Yayınları	— 1981	— 10 bin	— 125 lira
8. basım	— Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982	— 15 bin	— 75 lira

AZİZ NESİN'İN DÜNYASI

Fikret ADİL

Gülmek, insanı hayvandan ayıran bir hassadır derler. Acaba hayvanlar gülmez mi? Hırladıklarına, ağladıklarına bakılırsa, gülmemelerine imkân yoktur. Onlar da insanlar gibi, et, kemik, sinir ve çamurdan yaratılmış değil mi? Yalnız, gülüşleri belki bizimkine benzemez, göbekten gelme, başkalarını rahatsız eden, ebleh kahkahalar değildir. Bir böylesini «Gülen Katır» filminde duymuştuk. Amma bunun sinema hilesinden başka bir şey olmadığını biliyoruz, katır yerine gülen bir insandı.

Katır gibi gülen bir insan!

O halde, katır gibi gülen insanı öteki insanlardan ayıran bir gülme cinsi olmak gerektir. Bu, olsa olsa düşündürücü gülüştür.

İşte, Aziz Nesin, hikâyeleri ile okuyucularına bunlardan birer örnek veriyor: Alışılmış olduğu için tabiî veya basit görünen, beklenmedik olduğu zaman korkudan ses çıkarılamayan tek hâdise yoktur ki, gülünç taraflarından alınarak onun acı kalemi ile teşhir edilmesin. Gündeli kolayların baskısı altında bunalmış kimseler için birer «yuf borusu olan bu hikâyeler, bazılarını katırlar gibi güldürmekte, bazılarını da düşündürmektedir. Onun için olsa gerek, Aziz Nesin'in hikâyelerini basan «Düşün Yayınevi» adını ve alâmeti farika olarak Rodin'in «Düşünen Adam» heykelinin bir krokisini taşıyor.

Ben olsam Nasreddin Hoca'nın hindisini tercih ederdim.

Bitirirken, size Aziz Nesin'e ait bir hikâye anlatayım: Aziz Nesin, bir yerde içi elektrikle aydınlanan «dünya»lar görür, hoşuna gider, iki tane alır. Birini kendisi için, ötekini bir arkadaşına hediye etmek üzere. Üzerinde dünyanın haritası olan bu yuvarlak içinden elektrikle aydınlatılıyor. Sahiden güzel, insanı, seyahat imkânlarının pek az olduğu bu günlerde, oturduğu yerden dünyayı dolaşma dalgasına düşürüp teselli veren bir hediye.

Aziz Nesin, kendi «dünya» sını büyücek bir mukavva sandık halindeki kutusundan, samanlar arasından çıkarıp masasına koyuyor. Ertesi günü de hediyesini dostuna götürüyor.

Mukavva sandık, dostunun salonunda! İçinde ne olduğunu kimse bilmiyor. Herkes etrafına üşüşmüş, merakla açmağa çalışırlarken, Aziz Nesin, sürprizin yapacağı tesirden emin, mütebessim, teşekkürler karşısında şimdiden mütevazi bir pozla beklemektedir.

Kutu açılıyor. İçinde samandan başka bir şey yok! (*)

— fa.

(*) Yanlışlıkla boş kutu gelmiştir. Aziz Nesin ertesi gün hediyesini göndermiştir.

Yeni İstanbul — 20 Haziran 1958

GIDIGIDI

(Yedi kez basıldı. Toplam basım 71 bin)

1. basım	Karikatür Yayınları	1958	10 bin	3 lira
2. basım	Düşün Yayınevi	1964	6 bin	12,5 lira
3. basım	Cem Yayınevi	1973	10 bin	10 lira
4. basım	Cem Yayınevi	1975	10 bin	12,5 lira
5. basım	Cem Yayınevi	1977	10 bin	15 lira
6. basım	Kendi Yayınları	1978	10 bin	20 lira
7. basım	Karacan Yayınları (fasikül olarak)	1982	15 bin	75 lira

KÖR DÖĞÜŞÜ

(Beş kez basıldı. Toplam basım 55 bin)

1. basım	Karikatür Yayınları	1959	8 bin	3 lira
2. basım	Düşün Yayınevi	1968	12 bin	5 lira
3. basım	Tekin Yayınevi	1974	10 bin	10 lira
4. basım	Tekin Yayınevi	1976	10 bin	12,5 lira
5. basım	Karacan Yayınları (fasikül olarak)	1982	15 bin	75 lira

AFERİN

(Altı kez basıldı. Toplam basım 65 bin)

1. basım	Karikatür Yayınevi	1959	10 bin	3 lira
2. basım	Tekin Yayınevi	1971	10 bin	7,5 lira
3. basım	Tekin Yayınevi	1975	10 bin	10 lira
4. basım	Tekin Yayınevi	1978	10 bin	20 lira
5. basım	Karacan Yayınları (fasikül olarak)	1982	15 bin	75 lira
6. basım	Kendi Yayını	1982	10 bin	150 lira

AFERİİİN

Aziz Nesin'in yeni mizah hikâyeleri bu kitapta bir araya getirilmiştir. (İstanbul 1959. 94 S. 300 kuruş. Karikatür Yayınları Mizah Serisi: 5). Kitabın içindeki oniki hikâyede yazar, yine, toplumun acı olaylarını tatlıya bağlayarak sunuyor. Ağlanacak halimize gülüp bir saat için dünyayı unutuyoruz. Sanata garip bir vasıf vermişiz: bizi bu dünyadan bir an

için alır götürür diye... Halbuki bugün sanat bizi dünyanın içine atıyor büsbütün... Ama ne olsa sanat sanattır. Bir olayı hikâyeleşmiş haliyle okumak bir gazete haberini okumaya benzemiyor. Bu bakımdan sanat yine iki yandan ödevini yerine getirmiş oluyor.

Bu kitapta «Helâl Olsun!» diye bir hikâye var. Yazarın öbür hikâyelerinden biraz ayrılıyor gibi bu hikâyesi... Olayın kahramanı, insanlık duyguları olmayan, kardeşlerinden tanımadığı kimselere kadar her önüne geleni öldüren bir yaban adamdır. Bu acıma bilmez adam birgün yakalanır; mahkeme önüne çıkarılır. Tuttuğu avukat, yapacak başka birşey bulamadığından, yargıçları ve dinleyicileri, bir iki saat: «Bu adam masumdur: haline bakın, gözlerine bakın!» gibi sözlerle oyalar. Bu korkunç insanın yüzünde bir damla masumluk göremiyen yargıçlar da, dinleyiciler de avukatın sözlerine inanmazlar; canavar ölüme hüküm giyer. Ama, canavar, avukatından son derece memnundur. Ona bütün malını, parasını verir. «Helâl olsun!» demeyi de unutmaz. Çünkü, bütün ömrü boyunca ona «İyi» diyen tek adam, bu avukattır.

Ulus — 4 Nisan 1959

●

BASKININ YARATTIĞI SAN'AT...

Kadircan KAFLI

«Güliver'in Seyahatleri» isimli meşhur İngiliz masalını sanırım ki bir çoklarınız bilirsiniz. O masalda geçen Cüceler Kralının en iyi canbazlık edenleri en yüksek devlet makamlarına getirdiğini de hatırlarsınız. 1667 - 1745 seneleri arasında yaşamış olan muharrir Swift masal diye o zamanki İngilizlerin topluluk ahlâkını belirtir ve alay eder. Bu işi niçin edebiyatın masal türü içinde yapmış? Çünkü hükûmet tenkidden hiç hoşlanmıyormuş, tenkidcileri rahat bırakmıyor, cezalandırıyormuş. Birçok zeki ve yüksek muharrir gibi Swift de tenkidlerini masal yazıyormuş gibi yapmak zorunda kalmış. Doğrusu şudur ki yalnız o devirde İngiltereyi değil her devirde birçok memleketleri idare edenler tenkidden hoşlanmamışlardır ve bugün de hoşlanmıyorlar, ancak tenkide karşı takınılan durum az veya çok farklı olmuştur.

«Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar» sözü bizde de asırlardanberi öyle bir durumun bulunduğunu isbat eder; insanların bilhassa kudretlileri doğru sözden hoşlanmazlar, yalandan hoşlanırlar, böylece kendilerine iyilik edilmektense aldatılmalarını tercih ederler. Aldanmaksa ancak avunmaktır, halbuki avunmak şifa değildir. İnsanların çoğu hekimlerin bile öylelerini tercih gafletinde bulunmazlar mı?

Başlarını belâya sokmamak için tenkidlerini ve şikâyetlerini masal şeklinde yazan muharrirler bizde de vardır, onbeşinci asır şairlerimizden Şeyhî, geçen asır şairlerimizden Ziya Paşa bunlar arasındadır. Ya masal diye acı gerçeği yazarlar, yahut över görünürken yererler.

Mizah âdeta paşanın şımarık çocuğu gibi geniş müsamaha gören bir edebî türdür, yaptığı gaflar, alaylar, mubalâğalar, hattâ taşlamalar hoş görülür, onlara öfke duyulmaz, sevgi ve takdir duyulur. Halbuki mizah yoluyla yapılan o mübalâğalı tenkidler ve tahayyüller ciddî bir uslûpla yapılsa kıyamet koparmağa hazır olanlar az değildir. «Bazen felâketin de olurmuş hayırlısı.» Fikir adamlarına asırlar boyunca yapılan baskı da bize pek değerli eserler kazandırması bakımından acaba hayırlı mı sayılmak icabeder?

•

Mizah muharrirlerinin bazıları doğrudan doğruya hükümdar ve hükûmete taş atmışlardır, bazıları ise ancak yaşadıkları devrin sosyal sapıklıklarını, tuhaflıklarını, bozukluklarını aksettirmişlerdir; zamanımızın en yaratıcı, en mükemmel ve en sevimli mizah muharrirlerinden olan Aziz Nesin de ikinci gruptur, yanı şahıslarla ve hükûmetle değil topluluk ahlâkı ile meşguldür; zaten onun üstünlüğü de bilhassa bu bakımdandır.

İki defa Milletlerarası mizah mükâfatını kazanmış olan meslekdaşımız son beş altı sene içinde tamam ondokuz mizah romanı veya hikâye kitabı neşretmiş bulunuyor; her biri sekiz onbin basılan bu kitaplardan birinin kısa zamanda üç, yedisinin de iki defa basılmış olduğu dikkate alınırsa halkımız tarafından geniş bir rağbet gördüğünü kabul etmek gerekir. «Aferiiin» adını verdiği son kitaptaki hikâyelerden «Hep Döküldük» de işsiz kalmış bir adamcağızın mübalâğalı macerasını

okurken hep gülüyoruz, halbuki o bir faciadır. Şunun veya bunun değil, daha ziyade hepimizin içinde bulunduğumuz bir faciadır. Okuduktan sonra düşününce biraz önceki neş'enin yerinde derin bir yara zonkluyor.

Hangisi öyle değil ki. Evvelki kitaplarda okuduğumuz hikâyelerin kahramanları gibi bu kitaptaki hikâyelerin kahramanları da bazılarımızın gülünç kılıklara sokulmuş birer örneğidir. Biri bana:

— Bu kadarı da olmaz!

Dedi. Evet, olmaz, fakat karikatür nasıl çizgilerin mübalâğası ise mizah romanı veya hikâyesi de öyle değil midir? Mübalâğa yapılmasaydı bunlar bildiğimiz hikâyelerden farksız kalırdı ve o zaman bu kadar hazla okuyamazdık. Evet, bunlar mübalğalıdır, yakındaki bir kandille biraz uzaktaki bir duvar arasında duran adamın duvara vuran gölgesine benzer. Gölgede mübalâğa var diye o adamın varlığını inkâr edebilir misiniz.

Bu hikyeleri okuyacak olan biden sonrakiler de nasıl sosyal bir facia içinde yuvarlanıp gittiğimize güleceklerdir. Gülsünler, acımalarından bir fayda olmayacak ki.

Hoşça kalınız! **Tercüman — 27 Mart 1959**

MAHMUT İLE NİGAR

(Yedi kez basıldı. Toplam basım 75 bin)

1. basım	— Karikatür Yayınevi	— 1959 — 10 bin —	3 lira
2. basım	— Cem Yayınevi	— 1973 — 10 bin —	10 lira
3. basım	— Cem Yayınevi	— 1975 — 10 bin —	12,5 lira
4. basım	— Cem Yayınevi	— 1977 — 10 bin —	15 lira
5. basım	— Kendi Yayınları	— 1979 — 10 bin —	40 lira
6. basım	— Kendi Yayınları	— 1980 — 10 bin —	100 lira
7. basım	— Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982 — 15 bin —	75 lira

MAHMUT İLE NİGÂR

Gülü tarife ne hacet, sözü tam Aziz Nesin'e göre bir söz. Aziz Nesin artık memleketimizde o kadar çok tanınan, o kadar çok okunan bir yazar oldu ki, onun mizah hikâyeleri için ne yazılsa, ne söylense, yeni bir şey söylenmiş, yeni bir şey yazılmış olmuyor. Ancak Aziz Nesin için ileri sürebilecek tenkitlerde bir yenilik yapılabilir. Meselâ denebilir ki Aziz Nesin çok yazdığı için yavaş seviyesini kaybediyor. Ama bu da bir parça insafsızlık olur. Zira Aziz Nesin ilk yazmaya başladığı günden bu yana ne bir ilerleme ne de bir gerileme kaydetmiş yazardır. Biraz da Allah vergisi denebilecek bir kaabiliyetle son derece rahat, son derece kolay yazan bir yazar olarak Aziz Nesin durmadan yazmıştır. Üstelik de iyi yazmıştır. İşlek bir kalemi zehir gibi bir zekâsı ve az zamanda çok yaşamış bir insan olarak da bol mevzuu vardır. Her oturuşunda sigaraları birbirine ekliyerek rahatça bir kaç hikâye birden çıkarır. Hattâ biraz daha sıkışırsa hiç kalkmadan bir roman dahi yazar. Velutluğuna böylesine veluttur.

Aziz Nesin için bütün bunlar söylenebilir. Üstelik söylenmiştir de. Ancak bunlar Aziz Nesin'in gerçek yönünü gösteren sözler değildir. Daha doğrusu bizim cemiyetimiz içinde Aziz Nesin'i anlatmağa kâfi gelmez.

Aziz Nesin'in kolay yazdığı, çabuk yazdığı hatta çok zaman şişirme yazdığı da doğrudur. Edebi ölçüler içinde alırsanız Aziz Nesin için büyük yazar bile diyemezsiniz. Yarına üç beş kitabının kalacağını da iddia edemezsiniz. Bunlar da doğrudur. Bunlar da doğrudur ya, bunların yanı başında Aziz Nesin'de, büyük mizah ustasında başka bir taraf vardır. Bu noktanın üstünde kimse durmaz. Aziz Nesin bizim memleketimizde düşündüğünü yazabilen, hem de bunu öyle evirip çevirmeden, allayıp pullamadan yazabilen çok, amc pek çok nadir insanlardan biridir. Şayet yazdıklarını sırf gülüp geçmek için okursanız, korkmadan Aziz Nesin'in herhangi bir kitabını alıp okuyabilirsiniz. Size hoşça vakit ge-

çirtir. Şayet bir yola çıkıyorsunuz da elinizin altında bir kitap bulunmasını istiyorsanız gene Aziz Nesin'in herhangi bir kitabını alabilirsiniz. Zira Aziz Nesin'in kitapları bu işi de görür. Nitekim görmektedir de. Bakın bütün istasyon gişelerinde, bütün yarı seyyar gazete bayilerinde, bütün sokak sergilerinde onun kitaplarını bulursunuz. Aziz Nesin mizahı sokağa düşürmüş yazardır.

Mizahı sokağa düşürmek... Hiç şüphe yok ki pek çok insan bu söze kızacak, bu masum cümleden Aziz Nesin'e ve Aziz Nesin'in okuyucuları da kendilerine bir hakaret payı çıkarmağa çalışacaklardır. Ama hemen söylemek, açıklamak gerekir ki Aziz Nesin mizahı sokağa düşürmüş yazardır derken hiç de Aziz'e ve okuyucularına hakaret edilmek istenmemiştir. Bilâkis Aziz Nesin bu hareketi ile bizim mizah edebiyatımızda bir devrim yapmıştır. Bu memlekette, çok çok üç beş bin kişilik mizah eseri okumadan yana nasibi olan insan sayısını bir anda onbinlere, yirmi binlere çıkarmıştır. Gerçi bunu yaparken kendinden de tavizler vermiştir, ama ne olursa olsun yaptığı iş mühimdir. Aziz Nesin Nasreddin Hoca'dan, Bekri Mustafa'dan, İncili Çavuş'tan sonra mizahı yeniden bütün bir kütlenin malı haline getirmiş insandır. Mizahın çok seviyelisini yapmıştır, ama eski seviyesizliğinde de bırakmamıştır. Mizahı allemelerin gülüşme mevzuu olmaktan kurtarmış, herhangi bir aile topluluğunda da yüz kızarmadan okunabilecek, anlatılabilecek seviyeye çıkarmıştır. Yani Aziz Nesin'in yaptığı iki yolun ortasını bulmaktır.

Bu Aziz Nesin'in bilinmeyen taraflarından sadece biridir. Aziz Nesin'in bundan da mühim bir tarafı vardır. Aziz Nesin ilk defadır ki memleketimizde mizahın mühim bir iş olduğunu, bir vazifesi olduğunu anlayan insandır. Bütün sathiliğine, bütün basitliğine rağmen Aziz Nesin'in yazılarını okuyanlar şayet bir parçacık kafa yorarlarsa bu yazılarda, bu cemiyetin bir tarafını, düşünülecek, üzünülecek bir tarafını bulabilirler. Kimselerin yapamadığı gibi Aziz Nesin'in de yapamadığı şey asıl bundan sonra başlar. Bu cemiyetin insanını düşünmeğe, araştırmağa zorlamak... İşte burda Aziz Nesin pes demiştir. Ne kadar gayret ederse etsin, Aziz Nesin de bu işin üstesinden gelemeyecektir.

Şimdi bütün bu umumi lâflardan sonra gelelim Mahmut ile Nigâr adlı kitaba, Mahmut ile Nigârda Aziz Nesin'in 14 hikâyesi var. Ondördü de daha evvel muhtelif yerlerde yayınlanmış, sonradan bir araya getirilmiş hikâyeler. Yani Aziz Nesin'in tiryakisi olanların bildiği, okuduğu hikâyeler. Tıpkı daha evvel yayınlanmış ve sayıları yirmibeşi geçen kitaplarında olduğu gibi Mahmut ile Nigâr da önceden yayınlanmış hikâyelerden mürekkep bir demet. Fiyatı üç lira. Bu ilk bakışta insana hayli pahalı gelen bir fiyat. Ama matbaa, kâğıt klişe vs. gibi şeylerle bir parçacık olsun alâkası olanlar için hiç de yadırganmayacak bir fiyat. Sonra da nihayet bir komedi filmine de gitseniz ayni parayı vereceksiniz. Aziz Nesin'in ondört hikâyesini okurken ve gülerken duyacağınız neşe, yazarın asıl anlatmak istediklerini düşünüp de duyacağınız acı ile kitaba verdiğiniz üç liranın acısını rahatça unutturacağı için Mahmut ile Nigâr tavsiye edilebilecek bir kitap.

AKİS — 18 Kasım 1959

AH BİZ EŞEKLER

(Yedi kez basıldı. Toplam basım 81 bin)

1. basım	— Karikatür Yayınları	— 1960	— 10 bin	— 2,5 lira
2. basım	— Düşün Yayınevi	— 1964	— 6 bin	— 12,5 lira
3. basım	— Tekin Yayınevi	— 1973	— 10 bin	— 10 lira
4. basım	— Tekin Yayınevi	— 1974	— 10 bin	— 10 lira
5. basım	— Tekin Yayınevi	— 1976	— 10 bin	— 12,5 lira
6. basım	— Kendi Yayınları	— 1978	— 10 bin	— 35 lira
7. basım	— Kendi Yayınları	— 1980	— 10 bin	— 100 lira
8. basım	— Karacan Yayınları (fasikül olarak	— 1982	— 15 bin	— 75 lira

GÖZÜNE GÖZLÜK

(Beş kez basıldı. Toplam basım 53 bin)

1. basım — Karikatür Yayınevi	— 1960 —	7 bin —	3 lira
2. basım — Düşün Yayınevi	— 1964 —	12 bin —	15 lira
3. basım — Tekin Yayınevi	— 1974 —	10 bin —	10 lira
4. basım — Tekin Yayınevi	— 1976 —	10 bin —	12,5 lira
5. basım — Karacan Yayınları (fasikül olarak	— 1982 —	14 bin —	75 lira

GÖZÜNE GÖZLÜK

Fikret ADİL

Aziz Nesin, yeni bir hikâye kitabı çıkarttı: «Gözüne Gözlük!»

Bu gözlük almak için doktora giden bir vatandaşın serüvenlerini anlatan hikâye, sâhiden, yazarın görüş kudretini —hem de gözlüksüz— belirtiyor ve zavallı bir insanın her baş vurduğu doktor elinden çektiklerini hicvediyor.

Güzel bir hikâye! En iyi cinsten bir «Aziz Nesin»!.

«Gözüne Gözlük», realite unsurlarından alınmış olmakla beraber nihayet usta bir mizahçının eseridir. Size, bu münasebetle «hahat-ı hakikiye»den alınmış bir olay anlatacağım. Gerçeğin hayali geçtiğini zannedersem gösterecek bir olay.

Yeni İstanbul — 9 Temmuz 1960

BİR KOLTUK NASIL DEVRİLİR

(Beş kez basıldı. Toplam basım 52 bin)

1. basım — Karikatür Yayınevi	— 1961 —	8 bin —	3 lira
2. basım — Bilgi Yayınevi	— 1972 —	10 bin —	15 lira
3. basım — Tekin Yayınevi	— 1975 —	10 bin —	25 lira
4. basım — Kendi Yayınları	— 1980 —	10 bin —	75 lira
5. basım — Karacan Yayınları (fasikül olarak	— 1982 —	14 bin —	75 lira

YÜZ LİRAYA BİR DELİ

(Altı kez basıldı. Toplam basım 64 bin)

1. basım — Karikatür Yayınevi	— 1961 —	8 bin —	3 lira
2. basım — Bilgi Yayınevi	— 1972 —	10 bin —	15 lira
3. basım — Tekin Yayınevi	— 1975 —	12 bin —	25 lira
4. basım — Kendi Yayınları	— 1979 —	10 bin —	40 lira
5. basım — Kendi Yayınları	— 1981 —	10 bin —	100 lira
6. basım — Karacan Yayınları (fasikül olarak	— 1982 —	14 bin —	75 lira

BİZ ADAM OLAMAYIZ

(Sekiz kez basıldı. Toplam basım 81 bin)

1. basım	Karikatür Yayınevi	1962	8 bin	3 lira
2. basım	Cem Yayınevi	1970	10 bin	12,5 lira
3. basım	Cem Yayınevi	1971	10 bin	12,5 lira
4. basım	Cem Yayınevi	1973	10 bin	12,5 lira
5. basım	Cem Yayınevi	1975	10 bin	20 lira
6. basım	Cem Yayınevi	1977	10 bin	25 lira
7. basım	Kendi Yayını	1982	10 bin	225 lira
8. basım	Karacan Yayınları (fasikül olarak	1982	13 bin	75 lira

NAMUS GAZI

(Yedi kez basıldı. Toplam basım 69 bin)

1. basım	Düşün Yayınevi	1964	6 bin	5 lira
2. basım	Bilgi Yayınevi	1969	10 bin	7,5 lira
3. basım	Bilgi Yayınevi	1971	10 bin	10 lira
4. basım	Tekin Yayınevi	1974	10 bin	12,5 lira
5. basım	Tekin Yayınevi	1976	10 bin	15 lira
6. basım	Kendi Yayınları	1979	10 bin	75 lira
7. basım	Karacan Yayınları (fasikül olarak	1982	13 bin	75 lira

«YEŞİL RENKLİ NAMUS GAZI»

Mehmet SEYDA

Aziz Nesin'in bu yeni kitabında, kimi hikâye adları da şöyle: Potinbağı Sanfonisi - İçip İçip Ağlama Romansı - Bizim Köyün Deliler Balâdı - Gebe Kadın İçin Ağlama Konçertosu - Sekiz Ayaklı Sisiphus.

Kitaba adını veren «Yeşil Renkli Namus Gazı Operası»nı, rahmetli Hasan Âli Yücel, vaktiyle, yazardan, piyes yapmasını istemiş. Aziz Nesin, hikâyeyi onun anısına adamış.

Arkeologların yer altında yeni bir kent bulmalarından başlıyor. O kentte Tabalahura adlı birisi de yaşamış ve başından çok önemli bir olay geçmiş. Şimdi bu olay açıklanıyor: «Yitik uygarlığı bağrında saklayan yeraltında gömülü kentte, adına «Namus» denilen yeşil renkli bir gaz vardı. Çok tatlı yeşil renkte olan bu gaz, bütün öteki gazlardan daha uçucuydu. Şişeler içinde saklanır, ışıksız yerlerde korunur ve ancak artı 21 derece ısıda tutulurdu, 21 dereceden aşağı ısıda Namus gazının rengi açılır ve parlak güneş aydınlığında da bozulurdu. Şişenin tıpası bir saniye açık kalsa Namus gazı hemen uçar, bundan başka da havayla değinir değinmez alev alev parlayarak yanardı.»

Yeryüzünde Namus ancak belli bir miktarda. Yarım litrelik, bir litrelik, iki litrelik şişelerde, beş litrelik binliklerde ve onbeş litrelik damacanalarda, yani norm üzerine beş boy kap içinde standardize edilmiş bir gaz bu «Namus» gazı. O zamanlar gazetelerde şunun gibi ilânlara rastlanıyor:

«Sevgili eşim, 21 dereceden yüksek ısıya

bıraktığı iki binlik Namus'umuzu bozmuş olduğu için kendisine darılacağım korkusuyla mutlu yuvamızı ve iki yavrumuzu bırakarak gitmiştir. Sevgili eşim! Yavrularım «Anne - anne!» diye ağlıyorlar. Seni ben affettim, Tanrı da affetsin! Dön gel mutlu yuvamıza. Elbirliği ile çalışarak, bozulan namus'umuzdan daha çoğunu kazanırız.»

«Şişenin tıpasını açık bırakarak Namuz'umuzu uçurduğu için bir adam karısını öldürdü.»

Tabalahura 75 yaşında, yoksul, Namus edinemediği içi yanarak, ölüm döşeğinde kıvranıyor. Tepesine bir başka Tabalahura dikiliyor. Bu, onun, açıkgöz yanıdır. Bir şişecik edinemeden, göçüp gidecek olan kocamış Tabalahura ile konuşuyor. Ona «Namus»tan edinmek için eline geçmiş büyük fırsatları andırıyor. Sonunda ihtiyarcığı Namus gazı konusunda kandırıyor. Tabalahura, vücutlarında yaban bitkilerine gübre bile olmayacak yalnız kireç kalmış morukların ömürlerini uzatır» bilgin kişilerin çabasıyla ölüm döşeğinden kalkıyor. Önce köyündeki, sonra ilçedeki, sonra ildeki, daha sonra bütün dünyadaki Namus'u toplayıp istif ediyor. Ve... bütün insanların önünde, gazları yakarak kendi de yanarak yokolup gidiyor. Namus şişelerinin yanmasından bir yıl sonra bilgi kürsülerinde, sun'î Namus üzerinde konferanslar, dersler düzenleniyor. Diyelim, Üniversite Namus Hukuku kürsüsü profesörü onu ikiye ayırıp öğretiyor:

1 — Devletlerarası Namus Hukuku,

2 — Sokaklararası Namus Hukuku,

Eskisinin kokusu yokken, yeni sun'î Namus gazı kokuludur da. Kokusunu duymak için, şişesini dibinden koklamak gereklidir!

Aziz Nesin, hikâyeyi iğretileme (allegori) yönetimine göre kurmuş, bilinegelen bir gerçeği, yani her bir şeyin «para» ile alınır satılır olduğu gerçeğini, tatlı yeşil renkli Namus gazı yaparak, çağımızın yüzüne çarpmaktadır.

Onun «Bizim Köyün Deliler Balâdı» adlı hikâyesini, küçükken bize masal diye anlattıklarını anımsıyorum. Hattâ, «Bir Gün Büyüyeceksin!» adlı romanımda, ben bunu «İkbal Dadı»nın ağzıyla, «Hata-Pata Hikâyesi» olarak anlattım. Aziz değiştirmiş masalı, âdeta toplumsal bir yergi biçimine sokmuş. Epey de uzatmış. Benim dinlediğimde, ineği sağarken yellenen Gelin, hata-patasını örtbas etmek ineğe getirir teller duvaklar takar, kaynanasının oyununa gelir, durumu öğrenen adamsa, «Sizden daha ahmağını bulmadıkça geri dönmem!» deyip atını sürer gider, birçok başka ahmaklıklar görür, döner evine gelirdi.

Aziz'in bu yönü, masallara sarkan yönü, Tahir Alangu'nun «Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman» adlı antolojisinde belirtiliyordu. Nitekim, Yeşil renkli Namus Gazı'nın arka kapağında, Alangu'dan satırlar alınmış:

«Bizdeki çok eski ve köklü mizah geleneğini yenileştirip sürdürerek büyük şehirlerin dar çerçevesinden (büyük şehirlerin dar çerçevesi sözünü pek anladım doğrusu, MS.) aşırıp köylere kadar ulaştırabildiği kadar, bu eski zincire bağlanarak küçük hikâye alanındaki sapık mizah anlayışını da alanındaki sapık mizah anlayışını da değiştirebilmiştir. (...) Kolay yazması, çalışma gücünün çağdaşlarından çok üstün oluşu, dehâ çizgisine varan mizah sezgisi, hayatın işine yarayan malzemeyi fazla zorluk çekmeden çekip almasını sağlayan gözlem alışkanlığı, derlediklerini kısa bir zamanda bir kısmı unutulup dökülse bile, onun sürekli edebiyatımızın başlıca değerleri arasında yer alabilmesine yetecektir.»

Mizah edebiyatımızın bu büyük ustası, bir gün bana, yazı yazmaktan artık yorulduğunu, bıkkınlık duyduğunu söylemişti. **Son hikâyeleri, ya biz alıştık, ya da o değişti, bizi artık eskisi gibi güldürmemektedir. Mizah ögesini yakaladığı yerde gene haklamıyor değil, ama onlara giderek bir acılık, bir burukluk siniyor.** Zaten, genel tutumu ile, mizah türüne girmiyor «Yeşil Renkli Namus Gazı»ndaki hikâyeler. Mutlu azınlığı bırakıp doğrudan halka yönelen bütün yazarlar gibi, onun hikâyeciliği düz çizgide gelişerek kuruluş ve işleniş yönünden, biçim yenilikleri ve teknik yönden, öz kadar biçimi de önemseyenlere, kendilerini kabullendirmekte güçlük çekiyor. **Anlayabildiğim kadarınca, kitapta yer alan «Gebe Kadın İçin Ağlama Konçertosu» ve «Altı Bekçi Atlıkarıncada» adlı hikâyeler, «İçip İçip Ağlama Romansı» da gene öyle, toplumculuğun kolay yolları oluyor. Hattâ, Aziz Nesin'in bu kolay yolu seçişi, «düzyazı» olacak şeyleri hikâyeleştirmesi bana da dokunuyor, anlayamıyorum.**

Oysa, düzyazı gibi yazılmış «Sekiz Ayaklı Sisiphus»ta, onun büyük bir hikâyeci olduğu hemen ortaya çıkmaktadır. «Bir Yılbaşı Anısı» için de, kimi yerleri azıcık abartılmış bulsam da, aynı şeyi söyleyebilirim. Aziz içtenlikle kendine, anılarına döndüğü zaman, son kerte başarılı, etkileyici.

Sekiz Ayaklı Sisiphus, en sevdiğim hikâyesi oldu. Örümcekten korkunç iğrenip tiksiniyor. «Dün evimizde hiç paramız yoktu. Günlerden Cuma... Az çok ama ille de para kazanmam gerekli ki, evcek çoluk çocuk Cumartesiyi, Pazarı geçirebilelim.» (Daha aşağıda, bir arkadaşının gelip kendisinden yirmi lira istediğini, yerdiğini yazmış. **Demek, Aziz'in gündelik ev giderleri öyle pek yirmi lira falanla karşılanır cinsten değil; anlaşılan bu.** MS.) Şöyle oluyor, böyle oluyor; hikâye bir türlü yazılamıyor. Helâya gidiyor bir aralık. Orada, beyaz, kaypak küvetin içinde sekiz ayaklı kına kırmızısı karınlı bir küçük örümcek görüyor. Örümcek, parlak fayansta tutunamadan, tırmanıyor ama boyuna düşüyor. Yazar, «Bunca yılın yazarıyım. Nasıl olsa, o eski alışkanlığımla bir hikâye şişiriverim. Ama eski bir yazar olmak, hikâye şişirmek için hiç de elverişli değildir» diye düşünmektedir. «Bir yazar, beynini yiyen ve ailesine de beynini yediren kişidir. (...) Şunu yazsam... En çok sever görünenler, ilkönce bırakırlar bizi. Artık eskisi gibi yazamıyor derler de, bir de kendilerinin bile bilincine varmadıkları gizli intikam alırlar.» İkide birde kalkıp helâya giderek, bir türlü kurtulamayan örümceğe bakıyor. Yerine dönüyor ve düşünüyor. İnsanı tanımlamak istiyor: «İnsan işkence eden ve işkence çeken hayvandır.»

Sucular, gelenler gidenler, yemek molaları. Vakit geceyarısı, daha hikâye ortada yok. Uyku bastırıyor. Elini yüzünü yıkamak için banyoya gidince, örümceği görüyor gene. Tükenmez bir enerjiyle, yarı yolda düşerek, boyuna tırmanmaya çabalamaktadır. Onu öldürmek, ezmek suyla deliğe akıtmak gelmiyor içinden. Anlatmaktadır: «Dikkat kesilmişim. Sanki uzun, derin bir uykudan yeni kalkmış gibi dincim... Odama gidip, «Britannica» Ansiklopedisi ciltlerini karıştırıp «Örümcek» maddesini buluyorum. Ansiklopedinin o cildini alıp banyoya geliyorum. Örümcek tırmanıp tırmanıp düşüyor, düşüp düşüp tırmanıyor; ben de ansiklopediden örümcek'i okuyorum.»

Ertesi günün saat onüçünde «Sekiz Ayaklı Sizif» yazılıp bitirilmiştir.

İğrendiği tiksindiği örümcek işkence çektiği zindanından içgüdüleriyle bir kolayını bulup kurtulunca, yazar ona saygı duymuş ve onu öldürememiştir.

İşte size bir küçük örümcek hikâyesi.

Geri kalmış bir toplumda, yalnız kalem gücüne bağlı sanatçıya, yazara rahat geçinecek olanakların hazırlanamayış hikâyesi.

Kısacası, çok güzel bir hikâye!

Çünkü içinde Aziz Nesin'in dramı yatmaktadır. İnsanlık ve yazarlık dramı...

FORUM — 1 Mayıs 1965

●

YEŞİL RENKLİ NAMUS GAZI

Tahir ALANGU

1955 yılından başlayarak hikâye kitaplarını çıkarmaya başlayan Aziz Nesin, ünlü romancı Kemal Tahir'le birleşerek 1956'da «Düşün Yayınevi»ni kurmuştu. O zamana kadar başka yayınevlerine sattığı kitaplarının çok sattığını, ama kendine pek fazla bir şey bırakmadığını görmüş, Babıâli'de sömürülmemenin biricik yolunu editörlüğe girişmekte bulmuştu. Geniş çevrelere yayılan, birbiri peşinden ikinci ve üçüncü baskılarını bile yapan kitaplarını basıp yayıyordu. 1958'de arkadaşından ayrılarak önce tek başına, sonra da «Dolmuş - Karikatür» dergisi ile birleşerek kitap yayınlarına devam etmişti. Sonunda bu yayınevinin de sahibi olmuştu. Bu yayın devresinde, Aziz Nesin, şiir ve oyun kitapları da basıyor, gelecek üzerine büyük yayın projeleri de kuruyordu. Son kitabı «Biz Adam Olmayız» (1962)den sonra, yayınevinin, alt katındaki ciltçiden çıkan bir yangınla yanması üzerine, Aziz Nesin büyük zararlara uğramış, bu yangında 110.000 cilt kitabı yanmıştı. O günlerde Aziz Nesin'in kitaplarını büyük bir paraya sigorta ettirdiği rivayetleri Babıâli'de dolaşmış, bir süre çalkalanmıştı. Meğerse, hayatı hikâyeleri kadar ilgi çekici olan yazar, o sıralarda böyle kötü bir ihtimali düşünmekten olacak, yayınevini sigortalamak teşebbüsüne geçmiş. Onu görenler de bu işi sağlama bağlamış sanmışlar. Velhasıl Aziz Nesin'in yangından kurtarılabilen kitapları da iki yıldır piyasada tükendiğinden, bu sefer

eski «Düşün» yayınevini yeniden canlandırarak, bu yılbaşına yakın çalışmalara başladı. İlk hamlede eski dört kitabının bir yeni baskısı ile yeni yazdıklarından bir grup hikâyesini, yani bir kitabına derledi.

Toplumcu bir yazar olan Aziz Nesin, bu yeni kitabındaki hikâyelerinde son yıllardaki yeni denemelerine geniş ölçüde yer ayırmış. Bütün bu biçim denemelerinde, onun hikâyelerine has o temel çaba, sürekli olarak yürüyor, gittikçe daha etkili, işleyici ve öğretici bir «satir»i kendini daha belirli ölçülerle ortaya koyuyor. Aziz Nesin, bir yandan hayatını yazılarından kazanmak isterken, bir yandan da yazılarında «boş bir güldürü» çıkmazına düşmemek endişesindedir. Bundan dolayıdır ki, büyük kalabalıklara ulaşabilmek için, öğretisini daha belirli ve daha etkili kılmak kadar, temalarını ve kişilerini çok geniş çevrelerden almağa da yöneliyor. Bu kitabındakini «Sekiz Ayaklı Sisiphus» hikâyesi, onun, kalabalıklara daha çok etkilemek, «boş güldürüden faydalı öğretiye» ulaşmak yolundaki çabalarının en başarılı örneklerinden biridir. Tevfik Fikret «...bir örümcek götürür Hakka beni» diyordu. Banyo küvetinin ak ve kaygan duvarına tırmanan, durmadan bunu tekrarlayan örümceğin serüvenini anlatırken, Aziz Nesin, kolaylıkla halka ulaşıyor. Bu hikâyesindeki devrimci allegori o kadar açıkça belirlendiği hâlde, hikâyesinin sonunda mitolojinin Sisiphus'u gibi, sabırlı insanların engelleri aşacak mutlu çabaları üzerinde «kıssadan hisse» çıkarmaktan da çekinmiyor Aziz Nesin'in son devir hikâyelerinde artık bu «öğreti» amacını ön plâna aldığını, bu yüzden tekrarlardan bile çekinmediğini görüyoruz.

Yine bu kitabındaki «Bir Yılbaşı Anısı», onun en beğenilen eski düzendeki hikâyelerinden biridir. Hayatımızın acılar ve sıkıntılarla dolu eski günlerinin, eskidikçe bize zehirlerini yitirmiş gibi gelmeğe başlayan anılarından çıkardığı bu hikâyesinde, «Nisuvaz» da geçirilen metelkisiz bir yılbaşı gecesinin serüvenini anlatıyor.

Onun bugünlerde yayınladığı ikinci kitabı en çok sevilen sayıları tükenmiş, ünlü dört kitabının toplu bir basımıdır. İlki «Damda Deli Var» adını taşıyan 1956'da basılmış, arka arkaya üç baskı yaparak Aziz Nesin'in kalabalıklara yayılmasında büyük bir rol oynamıştı, Bordighera'da Milletlerarası Mizah Yarışması'nda birincilik aldığı yıldı. «Gıdı-gıdı», «Bay Düdük» 1958 yılında, «Ah Biz Eşekler» ise 1960'da yayınlanmıştı. Bu kitapta «Bay Düdük» üçüncü, geriye kalan iki kitap da ikinci baskılarını yapmış oluyorlar. Dört kitaptaki 63 hikâye bu yeni baskıda bir araya gelmiş oluyor.

Aziz Nesin, bu ilk devresindeki kitapları ile bizdeki alışılmış magazin mizahını yenileyen bir akımın başarılı ölçüde öncülüğünü yapmış, bize has yerli bir mizah anlayışının varlığını yeniden duyurmuştu. Yabancı mizah dergilerinden, yapılması vazgeçilmez alışkanlık haline gelmiş aktarmacılık yerine, gözlemci bir yeni gerçekçilik yolundan, bizim eski mizah geleneklerimize bağlanan bir çığır açıyor, toplum yaşayışında beliren aksaklıkları tasvir ederken, yavaş yavaş «politik satir»e doğru yöneliyordu. Onun kişileri ve konuları ile çok geniş çevreleri kucaklayan bu hikâyelerinde, 1950 - 1960 demokrasisinin halka ve hayata yansımış sorunları, gündelik çatışmalar ölçüsünde dile getiriliyordu.

KİM — 18 Şubat 1965

●

YEŞİL RENKLİ NAMUS GAZI

İlhami SOYSAL

Bir kitabın kabında Aziz Nesin adının görülmesi, okuyucuyu çok kere bir mizah eseri ile karşılaştığı yolunda peşin bir yargıya götürür. Zira Aziz Nesin ülkemizde şöhretini mizah yazarı olarak yapmıştır. Üstelik bu şöhret öyle, öteki yazarlarımızın olduğu gibi üç-beş bin kişilik bir mutlu azınlık şöhreti de değildir, düpedüz halk arasında, halka dayanan bir şöhrettir. Hem bu şöhret öylesine haklı, öylesine saygı duyulacak bir şöhrettir ki, yurdumuz sınırlarını aşarak dünyanın pek çok ülkesine yayılmış, Aziz Nesin'in büyük bir sanatçı olduğu gerçeği de yurdumuzdaki kuş beyinli üç-beş bağnazın dışında, dünyanın hemen bütün otoriteleri tarafından kabul edilmiştir. Aslında bu bir kabul edilmeden de öteye, değerini dünyaya kabul ettirmektir.

Ne var ki, Aziz Nesin Türkiye'de pek çok çevrede sanıldığı gibi sadece büyük bir mizah yazarı ve ustası değildir. Aslında Aziz

Nesin çok yanlı bir yazardır. Hayatını kalemi ile kazanan bir emekçi olarak Aziz Nesin, şiir yazmıştır, oyun yazmıştır, roman yazmıştır, nihayet gazete yazıları yazmış, sosyal ve politik kalem tartışmaları yapmıştır. Aziz Nesin'in yazdığı ve yaptığı her işte başarı kazanmasının şaşılacak ve saygı duyulacak yönü, sıdır.

Aziz Nesin'in daha bugünden yazdıkları ciltler halinde üstüste konsa, hiç şüphe yok ki, bir insanın boyunu çok geçer. Ancak, tarafsız bir gözlemci olarak, Aziz Nesin'in yazdıklarının hepsinin yarın Türk ve dünya edebiyat tarihinde yer edeceğini söylemek saf dillik olur. Dünyanın hiçbir büyük yazarının bütün yazdıkları yarına aktarılmamıştır ki Aziz Nesin'inkiler aktarılsın. Ama muhakkak ki, çağımız Türkiye'sinden yarınlara kalacak üç-beş yazar adı varsa, hiç şüphe edilmemelidir ki bunların başında Aziz Nesin gelecektir.

Biraz da bilinçli olarak öteki meslektaşları tarafından, yani tiyatro yazarları, hikâyeciler romancılar, gazete yazarları tarafından sadece mizah alanına itilmek istenilen Aziz Nesin, öylesine ele avuca sığmaz bir kişidir ki, bütün sürülüp itilmeler, şan şöhret bölünmelerine rağmen, mizahın da ötesinde Türk edebiyatının bir kolu bükülmez, ama eli öpülür kişisi olarak yayın üstüne yayın yapmaktadır.

Aziz Nesin'in mizah hikâyelerinin ötesinde yayınladığı son eseri, «Yeşil Renkli Namus Gazı» adlı hikâyeler cildidir. Bu ciltte 12 hikâye yer almaktadır. Bu hikâyeler daha önce Akbaba gazetesinde yayımlanmışlardır. Ama bunlara mizah hikayesi demek ve hikaye dalının dar bir köşesine sıkıştırmak insafsızlık olur. «Yeşil Renkli Namus Gazı» adı altında yayınlanan hikâyeler cildi aslında Türk edebiyatının Sabahattin Ali ve Sait Faik devri hikâyelerinden beri boş kalmış hikâye bölümünü dolduran bir eserdir. Bu hikâyeleri ile Aziz Nesin'i Türk edebiyatının bir başka hikâye yazarı ile karşılaştırmağa imkân yoktur. Zira onları o kadar çok geride bırakmıştır ki...

Said Maden tarafından düzenlenen nefis bir kapak içinde, Mustafa Uykusuz'un iç resimleriyle de süslenmiş olarak cilt haline getirilmiş «Yeşil Renkli Namus Gazı» adlı kitapta yer alan hikâyeler şunlardır: Potinbağı Senfonisi, İçip İçip Ağlama Romansı, Bizim Köyün Deliler Balâdı, Gebe Kadın İçin Ağlama Konçertosu, Yeşil Renkli Namus Gazı Operası, Altı Bekçi Atlıkarıncada, Aile Mezarlığı, Kiralık Kat, Devletlerarası Dostluk İlişkileri Sekiz Ayaklı Sisiphus, Bir Şaheser Doğuyor, Bir Yılbaşı Anısı...

Bu hikâyelerde, Tahir Alngu'nun da dediği gibi, «deha çizgisine varan mizah sezgisi»nin etkilerini görmek mümkün. Ama öylesine bir mizah sezgisi ki, hikâyelere, bunlar sadece mizah hikâyeleridir demek mümkün değil. Gorki'nin, Çehov'un, Dickens'in hikâyeleri nasıl sadece mizah hikâyesi, sadece korku hikâyesi, sadece aşk, sadece propaganda hikâyesi değilse, nasıl insanî hislerin ve ilintilerin tümünü içine alıyorsa, Aziz Nesin'in hikâyeleri de öyledir. Tahir Alangu'nun dediği gibi, bu hikâyelere «mizah hikâyeleri» adını vermek ve dar bir bölüme sıkıştırmak sadece insafsızlıktır.

AKİS — 26 Şubat 1965

●

Aziz Nesin'in yeni hikâye kitabı çıktı: Yeşil Renkli Namuz Gazı.. Kolay ve rahat yazdığı söylenen Nesin, bir gün:

— Öyle mi sanırsınız? Her yazı için umulmadık emek harcarım, demişti. Emek'in ve dikkatin izleri bu kitapta fazlasiyle görülüyor.

Her kitabı ile biraz daha yukarılara, biraz daha yeniye giden, sınırlarımızın dışına yıllar önce taşan Aziz Nesin, son hikâyecileriyle salt biçim bakımından değil, öz ve ruh bakımından «yazı»nın ötesine geçmiş, kelimeleri notalaştırmış, hikâyeyi melodileştirmiştir.

Yeni Tanin — 27 Nisan 1965

SOSYALİZM GELİYOR SAVULUN

(Yedi kez basıldı. Toplam basım 69 bin)

1. basım —	Düşün Yayınevi	— 1965 —	6 bin —	5 lira
2. basım —	Tekin Yayınevi	— 1968 —	10 bin —	10 lira
3. basım —	Tekin Yayınevi	— 1973 —	10 bin —	10 lira
4. basım —	Tekin Yayınevi	— 1975 —	10 bin —	15 lira
5. basım —	Tekin Yayınevi	— 1978 —	10 bin —	25 lira
6. basım —	Kedini Yayını	— 1980 —	10 bin —	125 lira
7. basım —	Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982 —	13 bin —	75 lira

SOSYALİZM GELİYOR SAVULUN

Samih EMRE (Rauf MUTLUAY)

«SOSYALİZM GELİYOR SAVULUN», Aziz Nesin'in bugünlerde basılan mizah hikâyeleri, kimbilir onun kaçıncı kitabı. (DÜŞÜN YAYINEVİ, 160 sayfa, 5 lira) Dört beş ay önce «Yeşil Renkli Namus Gazı» yayımlanmış (DÜŞÜN Yayınevi, 160 sayfa, 5 lira), onunla aynı zamanda baskısı tükenmiş olan dört kitabı bir araya getirilerek tazelenmişti. (4 kitap: Damda Deli Var, Gıdı Gıdı, Bay Düdük, Ah Biz Eşekler, Düşün Yayınevi, 380 sayfa 12.5 lira). Çoğunu ilk yazıldıkları günlerde okuduğum, artık güçleriyle kusurlarını yadırgamadan kabul ettiğim, mübalâğa ve tekrar yönteminden zaman zaman aşırıca faydalanan ama benzerleri hiç yazılmamış örnekler. Ben bu defa hikâyelerden çok onların yazarının gücü üzerinde düşünmeğe mecbur duydum kendimi. Varlığının farkında olmadan yaşadığımız su gibi, hava gibi bir değerin eşitliğinde saydım bu yazıları.

Düşünün, 1. dünya savaşı içinde doğuyorsunuz. Alaydan yetişme baba zoruyla önce hıfzı tamamlıyor. Darüşşafaka yoluyla Kuleli Askeri Lisesine, Harbiye'ye, sınıf okuluna gidiyorsunuz. Subaylıktan ayrılıp bakkallık, muhasebecilik, gazete ve dergi işçiliği, kitapçı, dağıtıcılık, fotoğrafçılık... yapıyorsunuz. Yazılarınız yüzünden beş buçuk yıl hapiste yatıyor, sürgünlere gidiyorsunuz. Aynı dergiyi, değişik isimlerle dokuz defa çıkarmaya başlıyor, her seferinde engelleniyorsunuz. Evliisiniz ve dört çocuğunuz, «Viran olası hânede evlât ü ıyal» özgürünüz de var. Yenilmek için satılmak, kiralanmak için, vazgeçmek ve kaçmak için, susmak ve düşüncelerinizin tersine yaşamak için, yol değiştirmek ve karışmamak için, hiç değilse başka türlü bir edebiyat yapmak için bütün sebepler var. Büyük şanssızlıklarından biri bütün yazdıklarının mizah sayılması olan Aziz Nesin gibi tutarlı, bilinçli ve sorumlu bir yazar olmanın da hiçbir şartı hazırlanmamış. Bu sanat ülküsü ve bu çalışma gücü karşısında hangi ölçünün inkâr ve küçümsemesine sarılabilirsiniz? Hangi soy bir sanat olursa olsun, onu yapabileceğine bizi inandıran sınavlardan geçtikten sonra Aziz Nesin gibi bir hayat serüveninin eserlerine nasıl saygıyla bakmazsınız.

«Potinbağı Senfonisi» hikâyesinde, «Size bir şey itiraf edeyim mi, dedi, ben bugün bir polisim ya, Allah'ın bir lûtfudur benim polis oluşum. Birkaç gün daha işsiz kalsaydım, çok kötü olacaktı, çalacaktım çünkü... Polis olamasam hırsız olacaktım ben... Ama polis oldum işte... Belki de siz polis olamadığınız için hırsız oldunuz. (Yeşil Renkli Namus Gazı, 12) Buradakinin tersine, Aziz Nesin, yazar olmamak için, yazar olamamak için yaşanmış bir ömür dolusu engellerin üstesinden geliyor. Yazmamak, yazamadığını en küçük bir özürle olsun saklamak durumuna düşmeden kendisini savunabilmek hakkına sahip olduğu halde her şeye rağmen yazar oluyor. Üstelik bu ülkede, bu ortamda, bu zamanda ortaya bir Aziz Nesin olarak, çıkıyor. Edebiyatımız için asıl övünülecek şey bu: Kalem namusunu, düşünce ve inanç soyluluğunu kendi güçleri dışında korumayı düşünmeden yaşayan ve yazan kişilerin gelişi. En büyük erdem ve başarı bu; Aziz Nesin ve onun gibi olanlarınki.

YÖN — 4 Haziran 1965

SOSYALİZM GELİYOR SAVULUN

Tarık DURSUN

Aziz Nesin için ne demeli peki? Günümüzün en usta hikâyecisi, en yamanı. «**Sosyalizm Geliyor, Savulun!**» adını taşıyan yeni hikâyeler kitabında birbirinden değişik oniki hikâyesi var. Okudukça gülüyorsunuz. Niçin gülüyorsunuz ama? Onun da karşılığı var kitabında: «Herhangi bir şeye gülüyorsanız, bu ağlayamadığınız içindir.» Bir de ünlü **Muallim Naci**'den mizahın tanımı: «Bir insan ağzına acı bir şey alır. Yutmak ister, o kadar acıdır ki, yutamaz, tükürür. İşte o tükürdüğü acı şey hicivdir.»

«Bu tanımda bir eksiklik var», diyor **Aziz Nesin**, ekliyor: «Mizahçının ağzındaki acı şeyi nereye tükürdüğü açıklanmamış Mizahçılar terbiyeli insanlar oldukları için, yerleri sokakları kirletmek istemezler. Onun için ağızlarındaki acı şeyi, yerleri pisletmemek için, kötü kişilerin, zorbaların, halk düşmanlarının sömürgenlerin, diktatörlerin suratlarına tükürürler.»

Milliyet — 22 Ekim 1968

●

SOSYALİZM GELİYOR SAVULUN

Tahir ALANGU

Ünlü mizah hikâyecisi Aziz Nesin, Mart ayından bu yana, yeni yayınevini kuralıberi birbiri peşine kitaplarını piyasaya dökmeğe başladı. Bir yandan tükenen eski kitaplarının yeni baskılarını hazırlarken bir yandan da dergilerde çıkmış ve kitap düzenine sokulmamış hikâyelerini toparlıyarak yeni kitaplar hazırlıyor. «Yeşil Renkli Namus Gazı» bunlardan biriydi. Son günlerde de «Sosyalizm Geliyor Savulun»u kitap serisine ekledi. Kitap sayısı, baskı ve tiraj sayıları bakımından edebiyat dünyasının rekortmeni olan Aziz Nesin'in eser durumu şöyle idi: 37 kitabının çeşitli tarihlerde yapılmış 1-3 öncü baskılarının toplamı 448.000'i bulmakta. Bu sayıdan 110. 000'i «Düşün Yayınevi»nin Şubat 1963 yangınında yandığına göre, bütün Türkiye'ye yayılan ve satılan kitaplarının tiraj toplamı 340. 000'i bulmakta. Yabancı dillere yapılan çevirilerinin tiraj toplamı ise bunun iki mislini geçmekte. Bu sayılara bakılınca bütün Türk edebiyatında hiçbir yazarın yurd içinde ve dışında bu ölçüde büyük kalabalıklara ulaştığı iddia edilemez. (Bu konuda bakınız: Tahir Alangu, Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman. cilt: 3, sayfa: 646-48).

Bu gidişe bakılırsa ünlü mizah yazarının bu 38. kitabından sonra birkaç yıl içinde kolaylıkla 50. kitabına ulaşabileceği anlaşılmaktadır.

Onun geçen yıldanberi aralıklı bir şekilde «AKŞAM» gazetesinde tefrika ettiği «Böyle Gelmiş Böyle Gitmez» adındaki otobiyografya eserinin yayınlanmasının gecikmesi, üzerindeki ilgilerin gittikçe çoğalmasına sebep oluyor. Henüz tamamı gazetede tefrika edilmemiş bulunan, Aziz Nesin'in çocukluk günlerinden başlıyarak çağımızın olaylarına kadar getirip bağlamadığı tasarladığı, beş ciltlik bu otobiyografya serisi, daha ilk tefrikalardan başlıyarak dikkati çekmişti. Bu kitabında onun hem yazar olarak kişiliğinin oluşumunu etkileyen olaylara, eserlerinin kaynaklarına olduğu kadar çağımızın birçok sorunlarına da yer vereceği anlaşılmaktadır. Aziz Nesin'in yazar olarak Babıali caddesine geldiği günlerden bu yana başından geçenler kadar çocukluk, delikanlılık ve ortayaşlılık çağlarında Türkiye'nin başından geçenlere de değineceği düşünülürse, onun bu kitabının bir neslin tarihi olacağını, içinde Türkiye'nin verimine olumlu ve olumsuz yönleriyle karışmış bir çok kişiler bu perdeden seyredeceğimizi düşünebiliriz. Çıkardığı her kitap kapışılarak okunuyor ama bu sıralarda onun asıl beklenen kitabının «Böyle Gelmiş - Böyle Gitmez» olduğu bir gerçektir.

GÜÇLÜ KRONİKLER

«Sosyalizm Geliyor Savulun» adındaki yeni kitabında 11 mizah hikâyesini derlemiş. Bu hikâyelere şöyle bir göz gezdirince, bunların kaynağını veren olaylara göre son bir kaç yıl içinde yazıldığı belli olmaktadır. Mizah hikâyelerinin konularını hiçbir yazarımızın şimdiye kadar ulaşamadıkları geniş bir alandan derlediği bu eserinden de belli olmaktadır. «Basbayağı Bir Kadri» bizdeki çok yaygın futbol merakının büyük şehirleri aşıp artık Anadolu kasabalarını bile nasıl etkilemeğe başladığından, «Kalkınmanın Tek Yolu» iktisadi kalkınmayı turizm gelişmelerine bağlama düşüncesinin aylak insanlarımızı nasıl et-

kitlediğinden, «Sosyalizm Geliyor Savulun» ise son yıllarda toplum ve politika gelişmelerinin yerli zenginlerle açıkgöz dolandırıcıları nasıl işbirliğine sevkettiğinden bahsetmektedir. Diğer hikâyeleri de hep bu soy aktüel sorunlardan çıkarıldığı gibi, «Altın Palmiye» ile«Aferin İnce Yanı» hikâyeleri de olaylarla dolu civcivli hayatından alınmış iki hikâye. Bir sohbet havası içinde, rahat bir meddah anlatışı ile verilmiş olan bu hikâyeleri okurken yalnız yalnız denlenmiş olmuyor, bir sürü yazı ve olay kargaşalığı içinden üzerinde düşünülmesi gerekenlerine de ulaşabiliyoruz. Hikâyelerini yayınladığı mizah dergilerinden kitaplarına ulaşan, oradan seri halindeki eserlerini izlemeğe başlıyanlar, belki de onun bir mizah yazarından başka güçlü bir kronikçi olduğunun da farkına varmışlardır. Bir soy Evliya Çelebi ki, çağının tarihini, mizah olaylarının iyice belirlenmiş ve sivriltilmiş nirengi noktalarını işaretliyerek yürütüyor. O, bu hikâyelerinde «boş bir güldürü» seviyesine düşmek istemediğinden tema ve kişi zenginliğini aradığı kadar «çağını belirleme» niteliğini de hikâyelerine koymak istemektedir.

RIFAT BEY NEDEN KAŞINIYOR

(Yedi kez basıldı. Toplam basım 69 bin)

1. basım	— Düşün Yayınevi	— 1965	— 6 bin	— 5 lira
2. basım	— Tekin Yayınevi	— 1971	— 10 bin	— 10 lira
3. basım	— Tekin Yayınevi	— 1972	— 10 bin	— 10 lira
4. basım	— Tekin Yayınevi	— 1975	— 10 bin	— 12,5 lira
5. basım	— Tekin Yayınevi	— 1977	— 10 bin	— 50 lira
6. basım	— Kendi Yayını	— 1979	— 10 bin	— 125 lira
7. basım	— Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982	— 13 bin	— 75 lira

Ünlü Mizah hikâyecisi Aziz Nesin 1956 yılından bu yana kendi kitaplarının editörlüğünü de yapmaktadır. Yazıları ve kitapları ile geçinen bir kimse için bu kaçınılmaz bir sonuçtur. 1956'da romancı Kemal Tahir'le birleşerek «Düşün Yayınevi»'ni kurmuştu. Gittikçe geniş çevrelere yayılmaya başlayan kitaplarını burada birbiri peşine yayınladıktan sonra, 1958 yılında ortaklığı bozarak önce yalnız başına, sonra da «Domluş -Karikatür» dergisile birleşerek kitap yayınlarına devam etti. Sonunda arkadaşlarının ayrılmasiyle bu yayınevinin tek başına sahibi oldu. Şubat 1963'de bu yayınevinin yanması üzerine büyük zararlara uğrayan Aziz Nesin iki yıl kadar kitap çıkaramadı. Yeni hikâyelerini kitap biçiminde yayınlamak şöyle dursun piyasada artık bulunmaz olan eski kitaplarının bile ikinci baskılarını yapamıyordu. Bu süre içinde gazetelere ve «Akbaba» dergisine küçük hikâyeler ve fıkralar yetiştirdi. İki yıl fasılladan sonra ancak aralık 1964'de «Düşün Yayınevi»ni yeniden kurabildi. Artık bir yandan yeni hikâye kitapları ile birlikte sayıları çoktan tükenmiş olan eski kitaplarının yeni baskılarını da yayınlamağa girişiyordu.

«Rifat Bey Neden Kaşınıyor?» adındaki mizah hikâyeleri kitabı, onun geçen yıldan bu yana yayınladığı dört hikâye kitabından sonuncusudur. 15 hikâyesini derleyen bu kitabında onun alışılmış, okuyucusunu bulmuş, hayatta ve toplum gelişmeleriyle sıkı sıkıya bağlı mizah hikyelerini buluyoruz. Bu hikâyelerinde gerçek hayatın ayrıntılarına işleyerek

tasvirinden gelen mizah unsurunun yanında, fazla zorlanmadan belirlenen, adetâ kendiliğinden ortaya çıkan satirli bir de öğreti var. «Bit Yarışı»nda bizdeki hapishanelerin içyüzünü, «Kayıp Çocuk»ta kumar ve totoculuk mekanizmasının çevresinde çürüyen insanların kat kat sıralanışlarını, «Rıfat Bey Neden Kaşınıyor?»da ise tıkınmaktan ileri bir düşünceleri kalmayan yukarı kat insanlarının gülünç durumlarını ortaya seriyor. «Sekiz Gün İşler Yolunda Gitti»de kırtasiyeciliğin yaygınlığını, «İsmarlama Cenaze Söyleci»nde esnaflıktan yetişen yeni zenginlerin zavallılıkları ortaya koyan Aziz Nesin, bizim köylü insanımızın kurnazlığını, şehirlilerle inceden inceye alay edişlerini, hayatın sillesini yiye yiye pişkinleşen anlayışlarını «Sen Nerenin Pehlivanısın Yiğit?» ile «Sizin Memlekette Eşşek Yok mu?» hikâyelerinde ustaca belirtmektedir.

Köylü ve şehirli insanlarının yaşama savaşı uğruna hangi ortamlarda, hangi şartlar altında, nasıl bir kötüye ve çürümeye yönelen evrim içinde yuvarlandıklarını bu hikâyelerde seyrediyoruz. Çoğu gündelik olaydan, halka yayılan rivayetlerden çıkarılan bu hikâyelerin kaleme alınışındaki düzen ve anlatım Aziz Nesin'e ait olmakla birlikte, hikâye unsurlarının bir çoğunun halk arasında yaygın geyim, inanç, değer yargılarından derlendiği belli olmaktadır. Hikâyenin özü ve amaca yönelmiş kompozisyonu Aziz Nesin'e bağlanabileceği halde, hikâyelerin bir çok unsurları ile «halkın yaratıcı dil ve dünya görüşü» hazinesine dayandığını söylemek istiyorum. Bundan dolayıdır ki, Aziz Nesin'in hikâyelerinden belli bir çağın toplum psikolojisini de izlemek mümkün olmaktadır.

KİM — 30 Ekim 1965

●

AZİZ NESİN'İN YENİ BİR BAŞARISI

Sofya'da yayınlanan «Narodna Mladej» Halk Gençliği gazetesi bu yıl Uluslararası bir mizah yarışması düzenlendi. Bu yarışma, büyük Bulgar mizah yazarı Aleko Kostantinov adına düzenleniyordu. Aleko Kostantinov, bir çok dillere çevrilmiş olan «Bay Gane» adlı romanın yazarıdır.

Her yıl tekrarlanacak olan bu yarışmanın ilkine bu yıl onbir ulustan üçyüze yakın yazar katılmıştı. Birinciliği Aziz Nesin ile Batı Almanya'dan Erich Kastner ikinciliği İsrail'li ünlü mizahçı Efraim Kişon ile Kiefl genç yazar Yuri Yaşikin, üçüncülüğü de Macar András Kurti ile Yugoslav İlia Popovski kazandılar.

Aziz Nesin «Rıfat Neden Kaşınıyor» adlı kitabındaki «Vatani Vazife» başlıklı hikâyesiyle birinciliği almıştır. Yarışmayı kazananlar, yirmi gün Bulgaristan'da dinlenmek ve gezi için çağrılıydılar.

Ünlü mizahçı, yetmiş yaşındaki Erich Kastner, hasta ve İsviçre'de tedavide olduğu için bu çağrıya gelememişti. Tanınmış İsrail'li mizahçı Efraim Kişon da bir film çevirmekte olduğu için gelemeyeceğini bildirmişti.

Ödüller, 20 Ağustos'ta Sofya'da törenle yazarlara verildi. Birinciler Altın Kirpi, ikinciler gümüş kirpi üçüncüler de Bronz Kirpi armağanlarını aldılar. Ödül töreni televizyon filmine alındı ve bu film Sofya, Moskova, Budepeşte, Berlin ve daha başka televizyonlarda gösterildi. Ayrıca bir televizyon programı daha düzenlenerek yarışmayı kazanan altı yazarın hikâyelerinden televizyon piyesleri oynatıldı ve yazarlarla televizyonda mülâkatlar yapıldı.

Aleko Kostantinov'un doğum yeri olan Sviştov şehrine gelen yazarlar, bu şehirde müze olan Aleko Kostantinov'un evini ziyaret ettiler ve heykeline çelenk koydular.

YÖN — 14 EKİM 1966

İHTİLALİ NASIL YAPTIK

(Altı kez basıldı. Toplam basım 59 bin)

1. basım —	Düşün Yayınevi	— 1965 —	6 bin —	5 lira
2. basım —	Tekin Yayınevi	— 1969 —	10 bin —	10 lira
3. basım —	Tekin Yayınevi	— 1971 —	10 bin —	10 lira
4. basım —	Tekin Yayınevi	— 1975 —	10 bin —	12,5 lira
5. basım —	Tekin Yayınevi	— 1977 —	10 bin —	15 lira
6. basım —	Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982 —	13 bin —	75 lira

Ünlü mizahçı Aziz Nesin, Düşün yayınevini kuralı henüz altı ay olmadan dördü eski, dördü de yeni olmak üzere sekiz kitabını birden yayınladı. Yeşil Renkli Namus Gazı» kitabındaki hikâyeler alışılmış Aziz Nesin hikâye tekniğini, biraz zorlayan, yeni bir aşama getirmek isteyen denemelerle dolu idi. Halbuki eserleri çok satan, halka yayılan bir mizah hikâyecisinin yazma ve yayma şartları daha önceki eserlerinin getirdiği belirli bir ortama, şartlayarak yetiştirdiği okuyuculara sıkı sıkıya bağlı idi. Aziz Nesin bu kitabı karşısında uyanan tepkileri yakından izlemiş ve sonuçlarını da almış olmalı ki, yeniden kendi çizgisine ve okuyucularının ortamına dönüyor. Bu kitabındaki bütün hikâyeler «bizim bildiğimiz, yerli mizah anlayışına uygun» hikâyeler olarak ortaya çıkıyor. Gündelik hayatı ve olayları izleyen bu hikâyelerin, basit güldürü seviyesini aşarak, dolaylı bir öğretiye, bilinçlemeye yöneldiği anlamlarındaki kesinlikten, özündeki açık ve yer yer iyice belirli satirden anlaşılıyor. Anlatışındaki hızlılık, hikâye unsurlarını kullanışındaki ustalık, ne öğretiyi ne de toplumcu satiri basit bir saldırı seviyesine indirmiyor. Bu kitabın eskiden olduğu gibi geniş bir okuyucu kitlesine yayılacağı anlaşılıyor.

Şu son aylarda Aziz Nesin'den asıl beklenen eserin, Akşam gazetesinde tefrika ettiği ve ilk cildinin de hazır olduğu söylenen «Böyle gelmiş - Böyle Gitmez» adındaki anı - romanı olduğundan hiç şüphe yok. Onun mizah hikâyeleri alıştığımız, tiryakisi olduğumuz bir ihtiyacı karşılıyor, ama bu yeni eserinin üzerinde durulacak bir çok sorunları ortaya dökeceği, çok kısır ve durgun giden edebiyat dünyamızda hayli çalkantılar uyandıracağı söyleniyor.

KİM — 8 Temmuz 1965

VATAN SAĞOLSUN

(Dokuz kez basıldı. Toplam basım 93 bin)

1. basım —	Düşün Yayınevi	— 1968 —	10 bin —	10 lira
2. basım —	Cem Yayınevi	— 1970 —	10 bin —	10 lira
3. basım —	Cem Yayınevi	— 1972 —	10 bin —	10 lira
4. basım —	Cem Yayınevi	— 1973 —	10 bin —	10 lira
5. basım —	Cem Yayınevi	— 1975 —	10 bin —	20 lira
6. basım —	Cem Yayınevi	— 1977 —	10 bin —	30 lira
7. basım —	Kendi Yayını	— 1979 —	10 bin —	60 lira
8. basım —	Kendi Yayını	— 1982 —	10 bin —	140 lira
9. basım —	Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982 —	13 bin —	

GÜLDÜRÜRKEN DÜŞÜNDÜRME SANATININ GÜZEL BİR ÖRNEĞİ

Doğan HIZLAN

Aziz Nesin, Milliyet Gazetesinin düzenlediği Karacan Armağanı'nda bu yıl birincilik ödülünü aldı. Bu yılki armağanın konusu Karagözü bugünkü dille yazmak ve bugünün olaylarına uyarlamaktı. Yazarın bu ödülü kazanması, yeni hikâyelerini topladığı kitabın öncelik almasını sağladı.

Aziz Nesin'in «Vatan Sağolsun»unun değişik bir özelliği de başına «Kendi Hikâyem» adıyla yaşama hikâyesini koymuş olması, Kendi Hikâyem'de mizahçı o yalın yalnızca tarihler ve birtakım okullar sıralayan biyografik notlar yerine yaşamasının acı tatlı günlerini gene mizahın o keskin objektifinden geçirerek bize yansıtmış.

Aziz Nesin'in hikâyeleri mizah türünün en çarpıcı hikâyeleridir. Bu çarpıcılıklarından, renkliliklerinden ötürü de her katın, her düzeyin okuyucusuna aynı güçle seslenirler. Tipler, herkesin rastladığı gündelik hayattaki insanlardan seçilmiştir. Hikâye kahramanları, insanı güldürürler ama hepsi de toplumun bir kesiminin hastalığını, aksaklığını ortaya koyarlar. Her hikâye bir yaranın deşilmesidir. İlk okuyuşta düzeyde gibi görünen öz, ülkemizin bir derdine parmak basar.

İlk hikâye kitaba adını veren «Vatan Sağolsun»dur. Kâşir Bey bir fabrikatördür, hakkında vergi kaçakçılığından küçük yaşta işçi çalıştırmağa kadar çeşitli ihbarlar yapılmıştır, bunun sonucunda da müfettişler fabrikayı ve yapılan işlemleri teftişe gelirler. Kâşir Bey bu genç ve ateşli müfettişlere defterleri, her türlü işlemin yapıldığı belgeleri teslim etmeden önce ne yapar? Odasını gösterir, odasının duvarları fotoğraflarla süslüdür, bu fotoğraflarda Kurtuluş Savaşının büyükleriyle kendisi birarada görülmektedir. Kâşir Bey kahramanlıklarını anlattıkça gelenler yumuşamaya hatta Kâşir Bey'in aleyhinde bulunanlara kızmaya başlarlar. Ne aksaklık söylenirse söylensin, Kâşir Bey'in cevabı hazırdır: «Vatan Sağolsun». Kitabın en ilgi çekici hikâyelerinden biri olan bu hikâyede Kurtuluş Savaşı'nın genç kuşaklara karşı nasıl kullanıldığı ve bu konunun nasıl istismar edildiği ortaya konulmaktadır. Adam öyle bir kalkanla çıkmaktadır ki adeta bir dokunulmazlığın ardında her şey yapabilmektedir.

Aziz Nesin'in hikâyelerinin konusunda ve kahramanlarında dikkati çeken bir özellik vardır. Ülkemizde ayrıntılarla uğraşıldığından da öz arada kaynayıp gider. Onun çoğu olumsuz kahramanlarının amacı bu asıl özün arada kaynatılmasını, belirtmeleridir. Bu tavır devrimci ve kökel (radikal) bir yazarın bakış açısını da belirler: «Orjinal Mikrop»da bu tür bir hikâye. Bir göz profesörü hastanın gözündeki mikrobun orijinalliğini ispatlamaya çabalarken hasta kör olur. Ama biçimsel bilgi kazanmıştır zaferi, profesörün dediği doğrulanmıştır, ne demişti profesör: böyle bırakılan hasta yarın kör olur, uzmanlığı doğrulandıktan sonra gerisi önemli değil. Hasta ölse de ne olur.

Aziz Nesin'in kimi hikâyeleri de bir bildirinin yoğunluğuyla yazılmamışlardır, amaçları az düşündürüp çok güldürmektir. İşte kitaptaki «Bunlar Kimin Cicim» ve «Şeykesen Bektaş Ağa» hikâyelerini fantezi türüne örnek gösterebiliriz. «Gazocağı Memesi»de anlatımı akıcı ama bir öz taşımayan hikâyeler sınıfına sokulabilir «Bunlar Kimin Cicim»de bir hocanın yasak aşkı dile getirilir. «Şeykesen Bektaş Ağa»da aşırı namusluluk taslayan birinin Bektaş Ağa tarafından üreme organının kesilmesi anlatılır.

Fantezi diye nitelendirdiğimiz hikâyeleri izleyen «Haklısın Bey» değişik bir halk anlayışını yansıtıyor. Hikâyede bir hükûmet memuruyla bir köy muhtarının birbirine olan konumları, karşılıklı ilişkileri anlatılmaktadır.

Toplumumuzdaki çeşitli olayların küçük bir kesimini çekiverir Nesin, bunu size büyüteçle aktarır. Çoğundan bir ders çıkarırsınız gülerken ve çelişmeler şaşırtır bir yerde sizi.

«Burda Bir Dakka Duralım», «Eşşeklere Mahsus»da Aziz Nesin'in büyük hikâyelerinden çok magazin dergilerinde yayınladıklarına benzemektedir. Aziz Nesin'in fantezileri de bir düşünceki iletmek istiyor ama bildirinin yoğun olduğu hikâyeleri kadar güçlü değil. Bazı zaman Nesin bu fantezilerde mizahın sığ sularında boğulmuş.

«Vatan Sağolsun» Aziz Nesinin sanatının, hikâye ve mizah anlayışının bütün özelliklerinin bir defa daha sergilendiği bir hikâyeler toplamı. Sanırım elliüçüncü kitabını yayınlayan ve ünü Türk sınırlarını aşmış bir sanatçıyı Türk okurlarına daha uzun tanıtmak gereksiz olur. **Yeni Gazete — 19 Temmuz 1968**

MİZAHIMIZIN BÜYÜK USTASI

Arif GELEN

Türk edebiyatının gelmiş geçmiş mizah yazarları arasında en üstünü şüphesiz Aziz Nesin. Bunda herkes görüş birliğinde. Ayrıca, Türk dilinden söz açılmışken Aziz Nesin'in bu yolda büyük hizmetini de belirtmek gerekiyor.

Türkçemizi yeni kazançları ile birlikte ustaca ve üstelik bazı yaratıcılıklara da vararak yazdığı için Aziz Nesin çok daha önemli bir hizmet yapıyor. Çünkü yazdıklarını okuyan çok. Her tabakadan, her yaştan ve baştan okuyucusu var. Böyle olunca, elbette ki temiz ve ileri bir dili büyük topluluklara yaymış oluyor. Bu yüzdendir ki Aziz Nesin'e tam bir halk yazarı demek gerekiyor.

Düzinelerle kitabı yayınlandı Aziz Nesin'in. Hem de hepsi ayni çekicilikte ve okunabilirlikte. Hem çok yazıyor, hem de iyi yazıyor. Verimlilik gücünde henüz hiçbir eksilme yok. Zaman ilerliyor, ama o da zamanın kuyruğunu bırakmıyor. Kitaplarının çoğu hikâyelereden meydana geliyor. Ulusumuzun gerçek yaşantıları var hikâyelerinde. Hepsi de topluma ayna tutuyor, insanları kendi kendine güldürüyor.

Hikâye kitaplarının sonuncusu geçen ay yayınlandı: Vatan Sağolsun. 23 tane hikâye var bu kitapta. Hepsi de günümüzün olaylarından alınmış konular. En baştaki hikâye en gerçeği. Başlığı şöyle, Kendi Hikâyem. Aziz Nesin, ana ve babasından başlayıp, yaşantısının bugününe kadar olanları kısaca anlatıyor. Ama bu hikâyede bile öğretici bir güldürü var. Şöyle bitiyor bu hikâye: «Bütün insanlık tarihinde ölmemiş tek kişi bulunsaydı, ona bakıp ben de ölmeyecektim. Ama ne yapayım ki, örnek yok, suç benim değil, öleceğim herkes gibi.. İnsanları o kadar o kadar çok seviyorum ki, bu aşırı sevgim yüzünden insanlarıma kızdığım bile oluyor... İşte benim henüz bitmemiş hikâyem; okurların genellikle uzun yazıdan sıkıldıklarını biliyorum, onun için hikâyenin bitmesi, sanırım, çok uzun sürmez. En çok merak ettiğim şey, hiçbir zaman öğrenemeyeceğim bu hikâyenin sonudur.»

VATAN SAĞOLSUN, Aziz Nesin, Düşün Yayınevi, İstanbul, 239 sayfa, 10 lira.

ULUS — 20 TEMMUZ 1968

MİZAHIN KESKİN KILICI

Tarık DURSUN

ÇAĞDAŞ Türk hikâyesinde Aziz Nesin'in yerini şimdi yeni baştan burada tekrarlayıp söylemek gerekli mi, bilmiyorum. Nesin, hikâyenin en zor dalında, mizahta kalem oynatıyor. Hem de yıllardır. Bugüne kadar çıkardığı kitapların sayısı elliyi bulmuş. İki binden çok hikâye yazmış, yayınlamış. Belirtildiğine göre, bu kadar çok yazmasıyla —topladığı «Altın Palmiye» ile «Altı nKirpi» armağanları dışında— bir dünya rekoru da kırmış.

İki bin hikâye... Dile bile zor geliyor. Durmadan yazmış Aziz Nesin, yayınlamış; yayınlamış yazmış. Hâlâ da sürdürüyor bu yazma işini. Ellinci kitabı «Vatan Sağolsun»da yirmi iki hikâyesi yer alıyor. Bir de öndeyiş yerine geçecek bir söyleşisi. «Kendi Hikâyem»de Nesin'in, hayat serüveni ile birlikte yazıcılık serüvenini de öğreniyoruz: «Kapitalist ülkelerde tüccarların, sosyalist ülkelerde de yazarların durumları iyidir. Yâni işini bilen bir insan, sosyalist ülkedeyse yazar, kapitalist ülkedeyse tüccar olmalıdır. Benim ne kadar ters bir insan olacağım daha çocukluğumdan anlaşılmış; çünkü daha on yaşımdayken, Türkiye gibi bir ülkede, yazar olacağım diye tutturmuşum, hem de ailemde ne yazar, ne okur varken...»

Böylece Aziz Nesin'in çocukluk tutkusu sonra gerçekleşiyor ve giderek yazar oluyor. Ama dilediği gibi bir yazar olmuş mudur? Hayır. İşte yakınması: «Çocukluğumdan beri, insanları ağlatacak yazılar yazmak isterdim. Bu istekle yazdığım bir hikâyeyi, bir dergiye götürmüştüm. Hikâyemi okuyan derginin başredaktörü, çok anlayışsız bir adam olduğu için, hikâyemi okurken hüngür hüngür ağlaması gerektiği halde kahkahalarla güldü, sonra kahkahadan yaşaran gözlerini silerek aferin, çok güzel, bunun gibi daha hikâyeler yaz, getir bize dedi.» Yazarlıktaki bu ilk uğradığı düşkırıklığı Nesin'de bugün de sürmekteymiş. «Çoğu ağlansın diye yazdıklarıma, okurlarım gülüyorlar.»

Bu, mizah yazarlarının kaçınılmaz alınyazısıdır. Okur, çokluk ağlanacak şeye güler, gülünecek şeyler karşısında da gözyaşlarına boğulur.

«Vatan Sağolsun»un ilk hikâyesi, kitaba

adını veren «Vatan Sağolsun». Toplumumuzda kendilerini birer «kahraman» olarak yutturmuş kişilerin gerçek yüzü tanıtılıyor bu hikâyede. Ülkücü kahramanın bütün direnmelerine karşılık, sözde «kahraman» o denli açık ve güçsüz yanlarını buluyor ki, sonunda bu yutturmacılık karşısında ülkücülük bile para etmez bir duruma geliyor. «Orjinal Mikrop» belki de kitabın en keskin, en acı yergisi. Hasta bir yurttaşta bilinmedik bir mikrobu «keşfeden» bilim adamlarının hastayı kurtarmak yerine «mikrop»u kurtarma çabaları anlatılır. Gerçi sonunda «mikrop» kurtulur ama yurttaşımız sizlere ömür.

Kitabın en güzel hikâyesi «Gazocağı Memesi» adını taşır. Küçük kasabanın eli her işe yatkın Hoşgör Hakkı'sının onmaz tutkusu, o denli bir ustalıkla anlatılıyor ki, Nesin'in «Ben mizahçı değilim, ben hikâyeciyim» diye direnmesi büyük hak kazanıyor.

«Bunlar Kimin Cicim? taşradan büyük şehire gelmiş iki tür insanı, arılığını yitirip şehir düzenine uyarak din sömürücüsü olmuş Emin hoca ile İstanbul düşlerine kendini kaptırmış köydeşi delikanlının serüvenlerini; «Şey Kesen Bektaş Ağa» yönetici dengesizliğini; «Artık Şiir Yazacak» kadın - erkek toplumsal ilişkilerini; «Buyurun Beyefendi» çalışanla çalıştıran oransızlığını; «Haklısın Bey» aydın ile köylü bağdaşmazlığını; «Yılbaşı Hindileri» ülkemizdeki parti ve particilik anlayışını yerel bir söyleyiş ve keskin bir eleştiriyle hikâye ederler. Geri kalan öbür hikâyelerde Nesin, trafik konumuza, güvenliğimize, sorunlarımıza ve kendi kendimize karşı ilgisizliğimize, yasalarımızın şaşırtıcılığına ve toplumun aksayan yanları ile aksatan kişilerine değinir.

Hepsi de güçlü bir «hikâyeci» olarak.

Milliyet — 30 Temmuz 1968

●

VATAN SAĞOLSUN

Mehmet SELİM

Edebiyatımızın mizah yönünü, yurtdışına taşan ünüyle duyuran ve tanıtan Aziz Nesin, «Vatan Sağ olsun» ile ellinci kitabını yayımlamış bulunuyor. Türk mizah edebiyatında toplumsal yergiyi (sosyal hicvi) şimdiye değin hiçbir kalemin kıvıramadığı bir üslupla yansıtan yazar bu kitabında birbirinden güzel yirmiüç öyküsünü toplamış. Kitapta mizah yazarlığı eylemine ilişkin bir de önsöz yer alıyor. Otobiyografik nitelik taşıyan bu girişte Aziz Nesin edebiyatta kalem oynattığı öbür alanları da sayarak şöyle diyor: «Dünyaya bir daha gelseydim, —Yine aynı şeyi yapardım— diyenlerden değilim; ikinci gelişimde, birincisinde yaptıklarımdan daha çoğunu, daha daha aşırısını, daha daha iyisini yapmak isterdim.»

Yazarlık tutkusunu, bütün şiddetiyle yüreğinde taşıyan yazar, henüz yazamadıklarının acısını da içinde taşıyarak ve kendi yaşantısını kastederek şöyle diyor: «En çok merak ettiğim şey, hiçbir zaman öğrenemiyeceğim bu hikâyenin sonudur.»

«Vatan Sağolsun»da özellikle, «Şey Kesen Bektaş Ağa», Judocu Hamza Baba», «Zamanı Kandırmak İsteyen Adam» ve «Şefin Çakmakçıbaşısı» adlı öyküler, yine başarılı olan öbür öykülerden sivrilerek dikkati çekiyor.

TÜRK SOLU — 10 Eylül 1968

İNSANLAR UYANIYOR

(Yedi kez basıldı. Toplam basım 72 bin)

1. basım	— Cem Yayınevi	— 1972 — 10 bin	— 12,5 lira
2. basım	— Cem Yayınevi	— 1972 — 10 bin	— 12,5 lira
3. basım	— Cem Yayınevi	— 1973 — 10 bin	— 15 lira
4. basım	— Cem Yayınevi	— 1975 — 10 bin	— 20 lira
5. basım	— Cem Yayınevi	— 1978 — 10 bin	— 35 lira
6. basım	— Kendi Yayınları	— 1980 — 10 bin	— 150 lira
7. basım	— Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982 — 12 bin	— 75 lira

AÇIK HAVA
GÜLMEK

Ceyhun Atuf KANSU

Açık hava başlığı altında yazacağım yazılarımı. Açık havayı severim ben: güneşli yağmurlu olsun. Açık söz, açık düşünce, açık yönetim, açık yürek, açıklıktan yanayım. Açık pazara karşıyım bir, bir de açık gözlülüğe. Açık pazar, bir yerde kapalı yönetimi, kapalı düzeni getirmiştir, girdiği ülkelerde. Açıkgözlülüğün ise, sözcük anlamı sarmıyor beni; «Uyanık davranıp çıkarını sağlayan, fırsatlardan kurnazca yararlanmasını bilen.» Türk Dil Kurumunun Türkçe sözlüğü böyle yazıyor. Açıkgözler değil, gerçek uyanık kişiler yaratmalı bir toplum. Açıklıktan yana olunca, açık şiirden, açık yazıdan da yana olmam doğal. Bir de gülmeden yanayı mben. Açık havada gözyaşı bulutu da var, ama ben gülüşün güneşini severim. Çalıştığım yerin bitişiğinde bir yeme içme yeri var, adam koyuyor plâğı akşama değin: «Ağlama ağlat!» Ağlamıyacaksın ama, ağlatacaksın. Açıkgözlüğün içine girer bu konu. «Gülme, güldür» desek o da yanlış. Gülüş açıklığın dalında çiçeklenir. Dostlar birden soracaklar bana: Gülünecek zaman mı? Gülecek halimiz mi var? Gazeteyi açıyorsun sabah sabah, koca bir başlık: «Yıldırımdan beş kişi öldü. Kuraklık ve yağış zarara yol açıyor.» Bu haberlere mi gülelim?

Son günlerde, büyük gülmece yazarı Aziz Nesin'in bir kitabını okudum: İnsanlar Uyanıyor «Ağları yırtan tırpan Altan» öyküsünde, kendisini top oyununa veren Altan'ın babasından yediği dayağı şöyle anlatıyor:

«Babasından, her akşam daire dönüşü, hep aynı saatte musluktan su gelinceye kadar —İstanbul'da otururlardı— dayak yiyerek...» Burada gülüyorum. Ne varki çizgiler arasında şöyle bir tümce koysaydık: —Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde otururlardı—. O zaman şaka gülmecelikten çıkardı. Ben de gülemezdim. Ben de gülmeyi Gogol gibi «İnsanoğlu'nun aydın yapısından gelme» bir özellik sayıyorum. Aziz Nesin'in o güzelim gülmece öykülerinin sonuna koymuşlar Gogol'ün «gülmek» üzerine sözlerini.

Gogol diyorki: «Dünyada hiçbir şeyden korkmayan bir insan alaydan korkar. Hayır, hayır, ancak iyi insanlar, özleri temiz insanlar böyle aydın, böyle yürekten gelen bir gülmeyle gülebilirler.»

Gülmece, yazının, edebiyatın, açık havasında yetişir. Aydın yüreklerin, aydın kafaların çiçeğidir gülmece. Bu yüzden, açık yönetimlerin tarlasında yetişir. Kapalı yönetimlerde belki gizliden gizliye gülmeceler yazılır, güldürmeceler anlatılır, ama gerçek yaratıcı toprağını açık havada bulur. Açık yönetimde yazarlar barış; özgürlük, ekmek, toprak isterler. Bu isteklere bir de gülmeyi eklemeli. Gülmeyi istemeliyiz. Belki gülmeyi isteyerek, ve güldürmecenin eleştirici aydınlığını serperek, o bilinçaltı toplumsal türküden kurtulabiliriz: «Ağlama ağlat!» Aziz Nesin'i bu yüzden seviyorum. Gülen bir aydınlıkla bakıyor toplumuna. Gülüşün düştüğü yerde, hava birden: açar: Yürek ve düşünce açıklığa kavuşur. Giderek gülüş açık yönetimin denek taşı olur. Açık havaya, barışla ve gülüşle çıkıyorum.

BARIŞ — 21 HAZİRAN 1973

SEYAHATNAME
(Uzun Öykü)

(Dört kez basıldı. Toplam basım 42 bin)

1. basım —	(Birinci basım «Duyduk Duymadık Demeyin» adıyla çıktı — Tekin Yayınevi	— 1976	— 10 bin	— 12,5 lira
2. basım —	Kendi Yayını	— 1978	— 10 bin	— 20 lira
3. basım —	Kendi Yayını	— 1979	— 10 bin	— 40 lira
4. basım —	Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982	— 12 bin	— 75 lira

DUYDUK DUYMADIK DEMEYİN

Atillâ ÖZKIRIMLI

«İşbu seyyahatnâme, biri Ay'a gidip gelenin, öbürü de İstanbul'un içinde gitmek istediği yere gidemeyenlerin başlarından geçenleri betimler bir gezi öyküsüdür.» Böyle diyor kitabının başında Aziz Nesin. Bu sözlerden de anlaşılacağı gibi, «Duyduk Duymadık Demeyin» çağdaş bir seyahatnâmedir. «Surnâme»yle birlikte gelenekten yararlanmayı sürdürüyor yazar kısacası. Kuşkusuz, biçimsel bir yararlanma bu.

«Duyduk Duymadık Demeyin»de Aziz Nesin, «İstanbul'da ancak bir günle bir gece kalabilecek» Bayan Redmavs'ın gezdirilişini anlatıyor. Mahmut paşası, dilencileri, seyyar satıcıları, su kavgaları, kesilen elektrikleriyle mucize sayılabilecek bir yaşamayı sürdürdüğümüz İstanbul öykünün asıl kahramanı. Alay, yergi, eleştiri ve bütün olarak, artık işlemeyen, laçkalaşmış bir düzenin somut görünümü... «Anlayana buncası çok bile, yeter!»

Evliya Çelebi'yi örnek almış Aziz Nesin. Önce Evliya'nın, rüyasında şaşkınlıkla «Şefaat ya Resulallah» yerine «Seyahat ya Resulallah» deyişini alarak, Hızır'dan dilekte bulunacak kişisine «Bir zengin olsam ben» yerine «Bir gezgin olsam ben» dedirterek başlıyor öyküsüne. Gülmecenin olanaklarından yararlanarak abartılı bir anlatımı sürdürüyor sonra. Her bölümün sonuna bir ikilik ya da dörtlük eklemeyi de unutmuyor. Bir ustanın başarısını kanıtlayan son ürünü.

Cumhuriyet — 19 Şubat 1977

BÜYÜK GREV

(Beş kez basıldı. Toplam basım 57 bin)

1. basım — Kendi Yayını	— 1978 —	15 bin —	50 lira
2. basım — Kendi Yayını	— 1979 —	10 bin —	75 lira
3. basım — Kendi Yayını	— 1980 —	10 bin —	100 lira
4. basım — Kendi Yayını	— 1981 —	10 bin —	250 lira
5. basım — Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982 —	12 bin —	75 lira

---

ÖLÜM BİR KONUK MUDUR?

Oktay AKBAL

Son konuk!... Acaba konuk mu, yoksa ev sahibi mi? Ünlü gülmece yazarı Aziz Nesin ölüme bu adı vermiş, son konuk! Gülmece yazarı dedim, ilk kez bu denli dokunaklı, iç sızlatıcı bir yazıyla karşılaştığım için... Daha önceleri siyasal, toplumsal, bireysel pekçok yazısını okudum, yalnız güldürü yazılarını değil. Ama Varlık'ta çıkan «Son Konuğuma Mektup» hepsinden daha yoğun bir acılıkta. Güçlü bir yazar, yaşamla savaşa savaşa yaşı altmışı geçmiş bir sanatçı bir gün karşılaşacağı «Ölüm»le söyleşiyor...

Nerdeyse «tatlı tatlı» söyleşiyor diye yazacağım. Ölümde bir tatlılık var mıdır? Niye olmasın? Ölümsüz bir yaşam ne denli sıkıcı olurdu, bir de bunu düşünün. Ölüm olmasa, doğum da olmazdı ki! İnsanlar sonsuza dek hep aynı çevrede, hep aynı kişilerin içinde, hep aynı belirli bir çizgide yaşar giderlerdi. Ne uygarlık ortaya çıkardı, ne sanat, ne edebiyat, ne bilim. Bütün bunları ölüme, ölüm denen gerçeğin varlığına borçluyuz!

Aziz Nesin ölümü bir konuk gibi beklediğini yazıyor. Yahya Kemal de ölümü bir «sessiz gemi»ye benzetmişti. Ortaokulda yazdığım «tahrir»lerde ben de —belki hepiniz de ölümü çöllerde ağır ağır giden bir kervana benzetirdim. Hep ayrılıp gitmek! Ya da bir kişi gibi gelip bizi götüren bir somut varlık saymak... Oysa ne o ne bu, ne ağır ağır giden bir gemi, bir kervan, ne de eve son dakikamızda buyur etiğimiz bir konuk... Doğduğumuz andan başlayarak içimizde büyüyen

bir tohum. Ben böyle sayıyorum ölümü, dışımızda, bizden uzakta bir «şey» değil. Böyle olunca konuk da olamaz. Bizden hiçbir zaman ayrılmamış bir gerçek nasıl son dakikada çıkar karşımıza? Din adamları buna ecel diyorlar, azrail diyorlar. Aziz'in konuğu da Azrail'in ta kendisi...

Acımasızdır bu konuk. Gözünün yaşına bakmaz. Ne konuşturur, ne dinler, ne de senin isteğine, özlemine aldırır!.. «Dimdik yaşadım, sen de beni kucakla, al götür. Pusu kurma, arkamdan vurma. Ayakta karşılaşalım soylucasına» demekle iş bitmez ki. Yolda yürürken, merdivenden inerken, pencereden bakarken, gülerken, ağlarken, okurken, yazarken yada daha kötü bir anda yakalar seni vız gelir «ben söyleyim ben böyleyim» demek, kendimiz için ne denli kesin yargılarımız da olsa, ne «ölüm» baka rona, ne de bizden sonra bizim için, bıraktığımız yapıtlar için, hatta yaşarken çevremizde uyandırdığımız anılar için bir etkisi olabilir böyle sözlerin...

Aziz Nesin Türk edebiyatının büyük bir gülmece yazarıdır. Kuşaklarca okunacak öyküler yazmıştır. Gülmece ile ağlamacanın birbirine karıştığı unutulmaz parçalar... Hepimiz ölümlüyüz, elli altmış, yetmiş, hadi seksen olsun, biter hepsi bir gün, yazamaz oluruz. Aziz'in son konuğu gelir götürür yaşam dışına. İşte o anda ne iyi «ben elimdeki zaman parçasını boşa harcamadım bir şeyler yaptım» demek, diyebilmek... Kaç kişi bu denli güvenlidir kendinden, kendi yaptıklarından, kazandığı başarının öneminden... Ölümü rahat karşılamaya yarar hiç değilse bu güven. Bakıyorum «Son Konuğuma Mektup» yazısında Aziz Nesin'de bu denli bir güven var: «Sen öyle bir kesin gerçeksin ki sana yalan da söylenmez. Bütün yaşamımdan çağdaşlarımdan hiçbirini kıskanmadığımı bilirsin, iyi yüreklilığimden değil, hiçbirini kendimden büyük görmediğimden. Yine bilirsin yaptıklarımla da, yapmayı tasarlayıp dahaca yapamadıklarımla da böbürlenirim.»

Yapamadıklarıyle böbürlenmeyi pek anlamadım, ama Aziz Nesin'in «yaptıkları» ile böbürlenmesi —şu sözcük ne denli yanlış kullanılmış, ne denli ters!— pek yanlış değil. Kitapları bir çok baskılara ulaştı, dünyanın çeşitli dillerine çevrildi, dış ülkeleri gezdi dolaştı, yapıtlarıyle Türk okuruna önemli katkıları oldu, hatta kendinden sonra adını yapıtlarıyle birlikte andıracak bir de vakıf kurdu. Bütün bunlar Aziz Nesin'in bir yazar olarak «bir şeyler» yaptığını gösterir elbet. Ama çağdaşı yazarlardan hiçbirini kendinden büyük görmemesi azıcık düşündürücü... Çağdaş tanımı çok geniş kapsamlı da, ondan! Türkiye'deki çağdaş yazarları mı belirlemek istiyor? Yirminci yüzyıl yazarlarımızın hepsinden daha büyük buluyor demek kendini. Bu, böbürlenmeyi de aşıyor. Hele çağdaş dünya yazarları ise sözkonusu, o zaman sözünü ettiği «böbürlenme» çok geniş boyutlara ulaşıyor. Son konuk karşısında, hele «yalan söylenemeyen» bir varlık önünde dile, kaleme alınacak bir sav değil pek!..

Aziz Nesin'in böyle bir yazı yazmasının nedenini düşündüm, bulamadım. Yaşı ilerleyen her insan ölüm gerçeğini yanıbaşında duyar. Yaşamının hesaplaşmasına girişir, «ne yaptım, ne ettim, boşa mı geçti bütün bu yıllar» hayıflanmasını aşmak ister. Bu, herkesin doğal hakkı, hele topluma katkısı olan, kendi deyimiyle «ben bir simyacıyım, gözyaşlarını gülmeceye çevirerek dünyaya sundum» diyebilen bir sanatçının herkesten daha çok hakkı... Yine de değerli gülmece yazarımızın böyle ağlamacası çok, böbürlenmesi daha da çok bir «mektup» yazmamasını isterdim. Ama yazmış ne yapalım. Bir üzünç verdi bana, düşündüklerimi yazmadan duramadım...

Cumhuriyet — 13 Eylül 1975

●

Prof. Dr. Rasim ADASAL

Ana ve baba garip bir sezgi ile oğullarına geçen yıl İzmir'den kalkan ve Paris dolaylarında düşüp parçalanan uçağa binmemesini, daha sonra gitmesini yalvarmışlardı. Fakat delikanlı ellerini öperek uçağa biner ve ölür. Acaba bu olağan bir rastlantı mıdır, yoksa psikanaliz ekolünce kabul edilen bir ölüm içgüdüsü mü, bir dürtüsü müdür? Oktay Akbal'ın 13 tarihli Cumhuriyet gazetesindeki sohbeti bu bakımdan çok ilginçtir. Kendi terimince gülmece yazarı Aziz Nesin'in bir dergide yayınlanan «Son Konuğuma Mektup» yazısından ilhamlar alarak bir bakıma ölümün daima insanın varlığında bir konuk olduğu gibi felsefi bir yargıda bulunmaktadır.

Cumhuriyet — 18 Eylül 1975

SON KONUK GELMEDEN

Rauf MUTLUAY

Hatırlayacaksınız, Selâhattin Pınar'ın ölümü anlatılmıştı televizyonda. Her akşamki meyhane buluşmasında dirseği kayıvermiş masadan. Alışılmış bir davranışmış bu; ama son kezinde bu alışılmış hareketin hiç beklenmezken ölüme varmış ucu. Kiminle konuştumsa «Ne güzel!» dedi. Ardından Ümit Deniz'inki geldi. Tam sağlıkla, görevle Hilton'da, elde viski bardağıyla ayaktasınız (o resim basıldı); on dakika sonra yoksunuz. Okuyanların hepsi «Oh ne iyi!» rahatlığında. Yıllar önce yayımlanmış bir yazımın başlığını hatırladım: «Kolay Ölmek« (Yeni Ufuklar 227. nisan. 1971). Bu kadar önemli mi, yoksa aradığımız başka bir şey mi?

Aziz Nesin'in eylül Varlık'ında çıkan (sayı 816) «Son Konuğuma Mektup» yazısını görmemişseniz bile Oktay Akbal'ın Cumhuriyet'te yayımlanan «Ölüm Bir Konuk mudur?» fıkrasını (13 eylül) okumuş olacağınızı düşünüyorum; bugünkü cenazenin izlenimleriyle. Altmış yaşını tamamlamış bir büyük yazar, yaşamının bilincinde olduğu oranda ölümün gerçekliğini de düşünerek, son gününün özelliğini arıyor. «Uykumdayken, kancıkcasına baskın verme!» diye başlıyor. İsterdim o güzel yazıyı okumanızı. Yazarın kullandığı, Akbal da bir açıdan değerlendirdiği - halde, yedinci paragrafta geçen «kıskanmak», «böbürlenmek» sözleri hiç batmadı bana. İşinin sorumluluğundaki bir emeğin kendi hakkını kendisine verme konusundaki inancı şaydım içtenlikle. Çoğumuza göre zamanını iyi kullanmış, onu boşa harcamamış bir kişi olduğunu hep biliriz. Bir konuşmasında, «Sanırım iki bin kadar hikâye yazdım; ama gerekseydi dört binini yazardım» diyen bir direnişin hakkıdır bunlar. Şimdi de şöyle ekliyor: «Bana verdiğin mühlet içinde tasarladıklarımı yapamadımsa, evet suç kimsenin değil benim. Bu ceza yeter bana; çünkü acısını duyanlar için cezaların en ağırıdır.»

Eskittiğimiz bir tarih vardı altında; gene de içimiz cız etti birden. Ne olmuştu? Hangi etken, vakıf kurma ve yeni eserler yaratma uğraşındaki bir çalışkanlığı birdenbire ölümle konuşmaya çağırmıştı? Hemen telefona sarıldım. Sesi saydam ve şendi Aziz Nesin'in. Hastalığa filan yakalanmamış, «sol memenin altındaki cevahir» yüzünden bir bunalıma düşmemişti. Bilirsiniz, yanlışlığını bildiğimiz nice işler yaparız. Çok insan doktorun karşısına, «Hastamız ne yiyebilir?» sorusuna, «Ne yerse yesin» cevabını hak ettirecek bir yanlışlıkla çıkar; iş işten geçtikten sonra. Cenaze dönüşü, arkadaşımın yalnızca bir hafta önce Heğbeliada Sanatoryumuna yatırılabildiğini anlatırken eşimin, «hastayım dediği zaman belki de ölmüş gibiydi o» demesi boşa değil. Yaşamını harcayarak kullananlar da var, Aziz Nesin gibi her anını bir üretimin sonuçlarıyla değerlendirenler de. Nasılsa bitecek biliyoruz, ama bazı insan ömürlerine neler sığdırabildiğini de. Seçim bizde. İşte Aziz Nesin'in yazısını bu yeğlemenin gereği diye okudum: «...Gelince, saygısız konuklar gibi oturup, yerleşip, siftlenip çöreklenme. Seni bir müzmin tedirginlik olarak derime yapışmış, canıma sıvaşmış olarak kendimde duymayayım... Kimseler duymasın geldiğini... Gelişen herkesleri ayağa kaldırmasın... Bir yaşam boyu çektiklerimi az bulup bana bir de sen çektirmeye kalkma! Her ne çektimse hepsini güleryüzle katlandım; onları salt kendim bildim. Üzünlerimi kendime sakladım, sevinçlerimi el'le bölüştüm... Bekletme beni, elini çabuk tut. Herşey birdenbire olup bitsin... Kahramanlar, ilk savaşlarında ölmeyen, son savaşlarında da sağ çıkmayanlardır. Seninle son savaşımda karşılaşmayı istedim bir zamanlar. Savaşın yaşam boyu sürdüğünü, yaşadıkça sonu olmadığını bilmiyordum.. Şimdi, dilersen en beklemediğim zaman gel. Beni hiç şaşırtmayacaksın; çünkü hep aklımdasın, beynimde bir kıymık gibi... Korkmadan bekliyorum gel!... Yeter ki kendi gözümde kendimi güçültme bana; kimseden su istetme, yardım diletme bana. Seninle yiğitçesine dövüşmedim mi? Bunları istemeyi hak etmedim mi?.. Yaşamayı hak etmeye çalıştığım gibi ölümü de hak etmek istiyorum. Bu hakkı bana tanı. Çünkü, bu sonsuz güzellikler açan güzelim dünyaya, ben de gücümce güzellikler katmaya çalıştım... Ne mi yaptım? Ortaçağ simyacıları taşı altına çeviremedi. Ama ben bir simyacıyım, gözyaşlarımı gülmeceye çevirerek dünyaya sundum. Saygıyla gel, bekliyorum.»

K. Simonov'un, «Türkiye'de bir Şoholof bulunabilir; ama bütün Sovyetler Birliği'nde bir Aziz Nesin yoktur» sözünü yurt dışında da

duydum. Ötedenberi bu kanıdayım. Yürürlüğü süren hiçbir ödülün, armağanın, Aziz Nesin'e denk düşmediğine inanıyorum. İtalya'da, Sovyetler'de, Bulgaristan'da, Filipinler'de kazandığı başarıların kendi ülkemizde özel bir törenle neden büyütülmediğini hep düşündüm. Bugünkü hükümetlerden bir şey bekliyemeyiz, doğru. Ama Türk yazarları, Türk basını, Türkiyedeki yayınevleri, varlıkları etkin kurumlar, hatta Türk okurları... Mizah denen özel bir alanın özel ölçüleriyle çalıştığı için örneğin Sait Faik Hikâye, Orhan Kemal Roman Armağanını, Yunus Nadi ödülünü kazanamamış görünen Aziz Nesin'e, dehasına ve üstün çalışmasına uygun bir armağan saygıla gönül borcunu ödemek isteyebilir. Ülkemizde de Aziz Nesin imzasına uygun, ona yakışık büyüklükte bir ödül belgesi yaratılabilir, yaratılmalıdır. Son konuk gelmeden...

Cumhuriyet — 21 Eylül 1975

●

GERİYE ÇOK ŞEY KALACAK...

Oktay AKBAL

Daha o günlerde «geriye kalan» bir çok şeyi varmış Aziz Nesin'in... İlk kitabının adı: «Geriye Kalan»... Hani bugünlerde yazsa, bunca yaşam uğraşı, bunca yapıt, bunca deney için «Geriye Kalan» diyebilirdi. Oysa o 1953'de basılan bu ilk kitabında bile geride kalanlarla, geride bıraktığı olaylarla ilgilenmiş, onları yazmayı, okurlara sunmayı gerekli bulmuş...

Nesin'in tüm kitapları kaç tanedir? Bunu kendi de hemen yanıtlayamaz. Yazıya adanmış bir yaşam!... Altmışını yeni aşmış bir kişi, hele sanatçıysa, yazarsa, düşünürse daha «genç» sayılır Batı ülkelerinde... Yaşamının ona sağladığı birikimi değerlendirme çağıdır altmış yaş. Büyük yazarlar, sanatçılar bu yaş çizgisinden sonra daha büyük yapıtlar vermişlerdir. Artık ömrümüz son sınırına geldi ya da gelmek üzere, diye ölüm düşüncelerine kendilerini kaptırmaz onlar. Yetmiş, seksen yaşındaki sanatçı, yaratmayı, yaşamayı, yaşama bağlanmayı en doğal hak sayar kendine...

Hatırlayacaksınız, Aziz Nesin'in «Varlık»ta çıkan «Son Konukla Konuşması» üzerine «Ölüm bir konuk mudur?» diye bir yazı yazdığımı... Kimi okurlarım yazıyla sözle üzüldüklerini bildirdiler. Büyük bir yazar «ölüm» korkusuna kapılmış, öyle bir şeyler yazmış, ne var üstüne gidecek? Aziz Nesin de «Geriye Kalan»ın yeni basımını bana gönderirken şöyle yazmış: «Söz konusu ettiğin yazımı neden o türlü yorumladığını hiç anlayamadım, Çünkü yorumunun tam tersini anlatan tümceler de vardı o yazımda. Bana bir yazarın yazısından herhangi bir parça verin, onu idam sehpasına göndereyim diyeni haklı çıkardın...» Yazarı da, yazarı seven okurları da üzdüğüm için en çok ben üzüldüm. Hangimizin dediği daha doğru? Madem ki kendisi öyle diyor, öylesi doğrudur, diyelim en iyisi...

«Geriye Kalan» 1953 öncesini anlatıyor. «Marko Paşa» serüvenini... Aradan yirmiiki yıl geçmiş. Neler neler geride kalmadı şimdi! Oturup yeni bir «Geride Kalanlar» kitabı yazmamalı mı? Hepimiz yazmamalı mıyız? Durmaksızın bişeyler gerilerde kalıyor, bırakılıyor. Değerli, değersiz önemli önemsiz... 1952'lerde Aziz Nesin «Yasak» bir yazardı. Gazetelere, dergilere girmezdi yazıları. 1950'den önceleri, daha doğrusu 1945-1950 arasında bir demokrasi öncüsüydü o. «Marko Paşa» güçlü bir güldürü dergisiydi, ama aynı zamanda sözde «çok partili döneme» girdiğimiz o yıllarda gerçek demokrasinin, özgürlüğün anlamını duyuran bir siyasal organdı da... Recep Peker iktidarının yanlış tutumu, Menderes muhalefetinin kurnazlıkları Marko Paşa'da sergileniyordu. Hemen hemen tek başına Aziz Nesin'di sayfaları dolduran. Tutuklamalar, hapislerde yatmalar, sürekli bir savaşım...

«Geriye Kalan»ın ilanını bile basmaz gazeteler! Aziz Nesin böylesine korkulu bir addır o günlerde! O da «İntihardan Vazgeçtim» başlıklı bir ilanverir. Sözde birisi tam canına kıyacakken bu kitabı okumuş, vazgeçip yaşama bağlanmıştır. Oysa kitap yine de satmaz, kaldırımlarda, toz toprak arasında sürünür gider. Altı bin sayı yıllar içinde zorlukta tükenir. Zamanla Türk güldürü edebiyatında bir «Aziz Nesin çağı» başlar. Birbiri ardına yeni yeni kitaplar öyküler, romanlar, oyunlar, anılar... Gerçekten de o «çağdaşlarının hiçbirinin» elde etmediği geniş bir okur yığınına, onun yanısıra yurt içinde, dışında geniş bir üne ve olanağa kavuşur. O kadar ki yapıtlarının bir bölümünün geliriyle yaşa-

mını sürdürecek bir «Vakıf» bile kurar...

«Geriye Kalan»ın ikinci basımına yazdığı önsözü şöyle bitirmiş: «İnsanın, zamanın kendinden yana işlediğini görmesi güzel şey!» İlk basımın önsözünde ise şöyle diyordu: «Sekiz yıllık yazarlık hayatım bu palyaçonun hayatına benzer. Sevgili okurlarım, işte «Geriye Kalan» gözyaşlarından sözdüğüm şu bir avuç kahkahadır.» Evet, zaman Aziz Nesin'den, onun gibi sanata, halka, demokrasiye inananlardan yana işlemiş. Bu bir şey değil, yarınki kuşakları da düşünürsek, onların da geriye değil, ileriye, halk çoğunluğunun yararına, gerçek sanatın gereklerine uygun çalışmış, yapıt vermiş sanatçıları, yazarları benimseyeceklerine inanırsak... Geriye pekçok değerli şey kalacak demektir.

Son konukla öylesine konuşmamasını isterdim, siz ne derseniz deyin! Büyük yazarlar, sanatçılar «ölüm»e meydan okumalı bence. Ölümü düşünmemeli, ölüm yokmuş gibi davranmalı. Ufaktefek hastalıklar, dostların durup dururken yitip gitmesi, onulmaz yaraların derinleşmesi, çevremizin durmadan boşalması, hepsi etkiler kişiyi elbet. Sanatçı da bir «kişi»dir, bu geçici dünyanın bi ölümlüsü... Zaman zaman o da etkilenir, ama kendini kaptırmamalı, okurlarını da geriye, yıpratıcı, güç kırıcı duygulanışlara sürüklememeli. Hele Aziz Nesin gibi daha altmışın dönemecini yeni dönmüş «genç» bir yazar, hiç mi hiç...

Cumhuriyet — 23 Kasım 1975

●

EDEBİYATÇILIK MESLEĞİ, EMEKLİLİK VE ÖLÜM

Tuncer UÇAROL

Bir edebiyatçı öldü mü edebiyatın yüzü sararır

Oktay Akbal'ın **Zaman Sensin** (1977) adlı yeni deneme kitabını karıştırınca, karşıma gene **Cumhuriyet** gazetesinde (13.9.1975) iki yıl önce yayımlanan **Ölüm Son Konuk mu dur?** adlı yazı çıktı! Bu yazısında Oktay Akbal, **Aziz Nesin**'i böbürlenmekle suçlamıştı! Yanlıştı. Öyle bir yazının kitaba alınması, bu yanlışlığı daha arttırmış... Edebiyatçılıkta emeklilik hakkına saygısı olmayan, üzücü bir yazı...

O sıralar, önce **Sabahattin Eyuboğlu** (1903-13.1.1973), ardından da **Bedri Rahmi Eyuboğlu** (1913-21.9.1975) ölmüştü... Oktay Akbal'ın üstünde durduğu, Aziz Nesin'in (1915) **Son Konuğuna Mektup** adlı ölüme seslenen 9.6. 1974 yazısı da, gecikmiş olarak, **Varlık** dergisinin eylül 1975 sayısında o arada yayımlanmıştı. Aziz Nesin, okuyucularını üzen bir tonda, artık ölümü beklediğini söylediği şu satırları içtenlikle yazıyordu:

«...Bütün yaşamımda çağdaşlarımdan hiçbirini kıskanmadığımı bilirsin; iyiyürekliliğimden değil, hiçbirini kendimden büyük görmediğimden. (...) Bu sonsuz güzellikler açan güzelim dünyaya, ben de gücümce güzellikler katmaya çalıştım. Bir güzel ada, atlasta görünmeyecek denli küçük diye yok sayılabilir mi? Benim katkım da atlasta görünmeyecek denli küçücük olsa da, var.»

Ertesi ayın **Yeni Ufuklar** dergisinde (ekim 1975) aynı kuşaktan **Vedat Günyol** da (1912), **kanser olduğunu bilmeden ölen B. R. Eyuboğlu acısını tazelerken,** Aziz Nesin'in Varlık'taki o yazısını da şöyle yorumluyordu: «Aziz Nesin, Varlık dergisinin Eylül sayısında, **Son Konuğuma Mektup** başlıklı o nefis yazısında, ölümle hesaplaşırken, Bedri Rahmi'nin bu yürekler acısı durumundan yola çıkıyor, ölüme seslenirken ve 'beni kalleşçe oyalama' derken, hastalığını bilmeden ölüme sürüklenen Bedri Rahmi'yi düşünüyor olmalıydı, o ölümle burun buruna olup da, sahte umutlarla oyalanmak durumunda kalan Bedri Rahmi'yi.»...

Nitekim Aziz Nesin de; sonra, Bedri Rahmi'ye açık bir acılı mektup gönderdi (**M. Sanat:** 2.1.1976), öyle yazılara birini daha kattı...

Daha sonra, okuyucuları üzen bir de şiir çıktı... Gene aynı kuşaktan **Fazıl Hüsnü Dağlarca** (1914). Varlık'ın mart 1976 sayısında **Isının Evrene Sorduğu** adlı şiirini yayımlattı. O sırada altmışiki yaşında olan, kırk (belki de elli) kitabı yayımlanmış Dağlarca, bu şiirinde şunları yazıyordu:

«Elli yapıt daha bırakabilirim yeryüzü üzerine
Koydurur musun
(...)
Yılları sayabilirim yüze dek Tanrım
Saydırır mısın?»

Dağlarca gene bu şiirinde; sanki Aziz Nesin'in ölüm'e söylediği o içtenlikli sözleri, öteki yüzünden büyük alçak gönüllülükle de şöyle dizeliyordu:

«Ozanların bilginlerin giysilerini seviyorum çok

Biraz giydirir misin?»

Edebiyata doyulur mu doyulmaz mı?

Bu şiirinde Dağlarca, şiirle bilgiye hiç doymamış görünüyor!... Şiirimizin en çok yazanı olarak bunu söylemesi ilginçti.

Aziz Nesin ise, doymuş görünüyordu yazmaya!

Düşününce, Aziz Nesin'in doymuşluğunu buldum sanıyorum!

Aziz Nesin'in çalıştığı edebiyat kolu «gülmece», edebiyat kurumunun toplumculuğuna çok daha yakın. Daha çok okuyucuya sesleniyor. Daha etkin. Daha somut. Canlı. Hele, hele, güncel de, gelecekle de ilgili. Yazarı da, yazdıklarının etkilerini daha kısa zamanda görebiliyor, görevini («hizmet üretimi» görevini) yerine getirdiğine inanıyor. Şiirde anlatabilme, okutabilme olanakları ise kısıtlı...

Son, Aziz Nesin'in kitap sayısı (Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü'nde) ellidokuz görünüyor. Baskı rekorunu kıran yapıtlarından **Vatan Sağolsun** (1968) ellinci kitabı. Bir çok gazetede yazmış. Güldürü dergileri çıkarmış. «Mizah hikâyeleri» yanı sıra roman, anı, masal, fıkra, oyunlar yazmış. Türkiye'de üç, dışarda beş ödül kazanmış. Yapıtları pek çok dile çevrilmiş. «Türkiye'de ve başka ülkelerde yayımlanacak, oynanacak kitap ve oyunlarının telif hakları, dileyenlerin yardım ve bağışlarıyla yürütülmek üzere, 1972'de bir **Nesin Vakfı** kurmuş». Vakfa, bir de her yıl yayımlanan **Edebiyat Yıllığı**'nı eklemiş 1976'da...

Ne çok başarı. Ne çok emek üretimi. Ne çok somut sonuçlar...

Tüm bunlarla Dağlarca'ya toz kondurmak istemiyorum.

Dağlarca da, bugüne değin yazdıklarıyla gene «şiir tanker»imizdir. «Eserlerinin özü, sayısı ve hacimleri bakımından, Tanzimat'tan beri şiirimizin en verimli sanatçısı odur.» O da, Türkiye'de beş, dışarda iki ödül kazanmıştır...

Gerçekte buralarda; Dağlarca'nın şiirlerini çok bulanlar açısından, Varlık'taki o şiirinde söylediklerileyle, şiirlerinin çokluğunun karşıtlığı çevresinde dolanıp duruyorum... Bir çelişki midir o şiirde söylediği iki dize?.. Yoksa ilk elde anlaşılmayacak, herkesin göremeyeceği bir yalın gerçek mi?.. Bu ara; Oktay Akbal'ın, Aziz Nesin'in o satırlarını övüngen bulan yazısına da, dolaylı bir açıklama mı?..

Muzaffer Buyrukçu'nun Arkası Yarın adlı günlük kitabını okumasaydım, bu sorulara hemen yakıştırma yorumlar yapıştırırdım! Oysa, Muzaffer Buyrukçu'nun kitabındaki 3.11. 1974 tarihli günlükte Dağlarca; **Isımın Evrene Sorduğu** adlı şiirinden hiç söz etmiyor ama, gene de o şiirini açıklıyor. Buyrukçu'nun kaleminden okuyalım (sayfa 64-65):

«...Bu sırada Fazıl Hüsnü Dağlarca belirmişti eşikte. Sevinmiştik. (...) Kalın kaşlarına ak düşmüştü. Votkalı bira içiyor, coşkuyla konuşuyordu. (...) **'Bir öğrenci gibiyim, her an öğreniyorum. Bilgi veren kaynaklar öylesine çok ki, hangisine koşacağımı bilemiyorum.** Canımı sıkan bir şey var: Ölürken bu kadar bilgiyi nasıl arkamda bırakacağım? Benden başka kimsenin kullanamayacağı bilgi hazinesi... Sanki içime bir şiir canavarı girmiş. Ben yaşlandıkça o gençleşiyor.»...

Edebiyatçılık da yılları çiğneyen bir meslektir

Dağlarca'nın dediği gibi, bir insan (her meslekte) yıllarca çalışıp bilgilerini toplar, ustalaşır. Sonra da, zamanından önce «Güm!..» diye gidebilir. Bunun korkularını da doğal olarak içinde taşıyabilir. Oysa, daha çok yazacakları vardır. Belki de, ömür törpüsü çalışmalarından sonra, anaç ürünlerini yeni yeni verecektir.

Ancak, tersi de olabilir.

Kişi, bireysel açıdan, nice uğraşlardan sonra yaptıklarını yeter bulabilir. Hiç bir şeye öyle imrenmez. Hiç kimseyi kıskanmaz. Gözü arkada kalmadan gidebilir. Görevlerini yapmıştır. Tatları yaşamıştır. Gelirse gelsin ölüm!

Burada; **Aziz Nesin**'in **Varlık**'ta ölüme seslendiği böbürlenme gibi görünen o sözlerinin gerçekliği ile içtenliği de, daha iyi anlaşılır... A. Nesin'in, elliiki yaşındaki **Oktay Akbal**'ca (1923) o sıralar «ağlamacası çok, böbürlenmesi daha da çok» diye nitelenen o sözleri;

edebiyatımıza çok emeği geçmiş bir yazarın, çok yorulmuş bireyin, kendikendine söyleyebileceği en olağan sözlerdi. Bir de yazarak söylemişti A. Nesin. (Oysa, başka meslekler de bu tür sözler olağan sayılır, sıksık da söylenir; altmışbeş yaşına gelince de, toplum, o bireyi zorla emekli yapıp rahat ettirmeğe çalışır.) **Edebiyat da eğer meslekse (dahası; o altmışbeş yaşlarda emekli olma hakkının kazanılmasında yazarların büyük katkısı olduğu kabul ediliyorsa);** bu meslek de yıllarca büyük sıkıntılarla —yada sıkıntısız da olabilir— geçirilmişse, o mesleğe gücüne emek harcamış her kişi, iri işler yapmasa bile, dişlideki görevini yerine getirmiştir. Bu, iri işler de yapmış anlamındadır.

A. Nesin de herhalde; öylece, içtenlikle, üstelik alçak gönüllülükle ve okuyucularına, ölüme ve düşmanlarına söylemiş: «Sen öyle bir kesin gerçeksin ki, sana yalan da söylenemez. Bütün yaşamımdan çağdaşlarımdan hiçbirini kıskanmadığımı bilirsin; iyiyürekliliğimden değil, hiçbirini kendimden büyük görmediğimden... Yine bilirsin, yaptıklarımla da, yapmayı tasarlayıp yapamadıklarımla da böbürlenirim.»...

Kuşkusuz; onca uyuşuk, hele onca çıkarına düşkün vatandaş arasında, yaptıkları, daha yapmayı da istedikleriyle üretken vatandaşların bu tür sözleri söylemeye hakları vardır. Zaten o üreticilerin başka istedikleri de yoktur ki...

O. Akbal, işte bu satırlara takılmış! Onun da sözlerini buraya almadan edemeyeceğim. Akbal'ın bu yerici satırları da, Akbal'a karşı çıkıyor. Aziz Nesin'in daha da böbürlenmesi gerektiğini destekliyor (**Cumhuriyet gazetesi,** 13.9.1975).

Oktay Akbal'ın tanımladığı Aziz Nesin

«Aziz Nesin Türk edebiyatının büyük bir gülmece yazarıdır. Kuşaklarca okunacak öyküler yazmıştır. (...)

Yapamadıklarıyla böbürlenmeyi pek anlamadım, ama Aziz Nesin'in 'yaptıkları' ile böbürlenmesi —şu sözcük ne denli yanlış kullanılmış, ne denli ters!— pek yanlış değil. Kitapları birçok baskılara ulaştı, dünyanın çeşitli dillerine çevrildi, dış ülkeleri gezdi dolaştı, yapıtlarıyle Türk okuruna önemli katkıları oldu, hatta kendinden sonra adını yapıtlarıyle birlikte andıracak bir de vakıf kurdu. Bütün bunlar Aziz Nesin'in bir yazar olarak 'bir şey ler' yaptığını gösterir elbet. Ama çağdaşı yazarlardan hiçbirini kendinden büyük görmemesi azıcık düşündürücü... Çağdaş tanımı çok geniş kapsamlı da, ondan! Türkiye'deki çağdaşı yazarları mı belirlemek istiyor? Yirminci yüzyıl yazarlarımızın hepsinden daha büyük buluyor demek kendini. Bu, böbürlenmeyi de, aşıyor. Hele çağdaş dünya yazarları ise sözkonusu, o zaman sözünü ettiği 'böbürlenme' çok geniş boyutlara ulaşıyor. Son konuk karşısında, hele 'yalan söylenemeyen' bir varlık önünde dile, kaleme alınacak bir sav değil pek!..

(...) Değerli gülmece yazarımızın böyle ağlamacası çok, böbürlenmesi daha da çok 'mektup' yazmamasını isterdim. Ama yazmış ne yapalım. Bir üzünç verdi bana, düşündüklerimi yazmadan edemedim...»

Son satırları gittikçe ağırlaşan, salt bir «çağdaş» sözcüğü takıntısından türetilmiş Akbal'ın yazısı da, o yıl, üzünçler vermişti...

Oysa Akbal, şimdi de o yazısını **Zaman Sensin** adlı kısa denemeler kitabına almış (sayfa 76-79)... Hiç olmazsa; gene Cumhuriyet gazetesindeki (18.8.1976), **Cemal Süreya**'nın bir erotik şiirini belki de aceleden çok yanlış yorumladığı, ayrıca temeli de çürük olan «Ozan'la Politikacı» adlı yazısını kitabına almadığı gibi, bu yazısını da almayabilirdi.

Onun yerine; kitabında **«Ölüm Son Konuk mudur?»**un hemen arkasına, **Geriye Kalan** adlı yazısını koymuş (s. 80-83). Orada da, hem yumuşuyor, hem de şöyle bir şey diyor ki, söylediklerini değiştirmiş olmuyor. Şöyle: «...Kimi okurlarım yazıyla sözle üzüldüklerini bildirdiler. Büyük bir yazar 'ölüm' korkusuna kapılmış, öyle bir şeyler yazmış, ne var üstüne gidecek? Aziz Nesin de 'Geriye Kalan'ın yeni basımını bana gönderirken şöyle yazmış: 'Sözkonusu ettiğin yazımı neden o türlü yorumladığını hiç anlayaamdım. Çünkü yorumunun tam tersini anlatan tümceler de vardı o yazımda. (...)' Yazarı da, yazarı seven okurları da üzdüğüm için en çok ben üzüldüm. Hangimizin dediği daha doğru? Madem ki kendisi öyle diyor, öylesi doğrudur, diyelim en iyisi...»

Yani, Akbal gene soruyor, «Hangimizin dediği daha doğru?»...

Edebiyatçılık mesleğindeki ustalara da saygı

Akbal ustanın tüm bu üstelemeleri, edebiyatçılığın da bir meslek olduğunu vurguluyor, düşündürüyor... Öyle ki; edebiyatçının da emeklilik hakkı olduğunu, sonunda yaptıkları ve yapmak istedikleriyle övünmenin de kapsamına girdiği...

Akbal'ın üstelemeleri; F. H. Dağlarca'nın Varlık'taki şiirinde gördüğümüzü sandığımız tuhaflıkları da, giderek açıklatıyor... Tuhaflık yok o şiirde. Dağlarca; onca yazmışlığına karşın, bir meyhanedeki dost söyleşisinde, onca şiirlerini yazmışlığını olağan neşeyle, olağan övünçle, (övünç değil; bilgiliyse bilgilidir kişi, ozansa ozandır) belirtiyor, sonra **bütün düşündükleriyle duyduklarını yazamamanın sıkıntısını/acısını/neşesini** de çok güzel biçimde özetliyor, o 3.11.1974 günlü Muzaffer Buyrukçu günlüğünde (s. 65):

«...Tanrı'dan son bir isteğin nedir? - diye sorulsa, —Tanrım— derim, —Bana kısa bir süre için dokuz Fazıl daha ver. Biri söylesin, dokuzu yazsın.—»...

Dağlarca'yla Aziz Nesin'i böyle okuyunca, Dağlarca'yı Aziz Nesin'le karşılaştırınca, yazmayı meslek edinmiş Akbalı da için için düşününce; edebiyatı tek meslek olarak yürütenlere «imreniyorum». Bizim gibi işi salt düşkü olarak yürütenlere, gençlerle orta yaşlılara, yukardan bakıyorum. **Edebiyatçılık mesleği** içindeki; **olağan doyumsuzluklara** seviniyorum toplum adına, **olağan doygunluklara** da seviniyorum gerçeğin içinden bakış açılarıyle birey (edebiyatçı birey) adına.

Dağlarca tanrısından biz de dileyelim öyleyse:

Aziz Nesin ustaya, istediği gibi bir son konuk ama, daha çok uzun bir yaşamdan, daha çok ürünlerden sonra...

Dağlarca ustaya da, daha en azından otuzsekiz yıl, düşündüğü ozanlık bilginlik giysileri, ayrıca en az elli yapıt daha bırakması yeryüzüne.

Soyut — Ağustos 1977

●

«BÜYÜK GREV» ÜZERİNE

Bu kitaba adını veren «Büyük Grev» masal - öyküsü için basında çıkan eleştiriler, yorumlar, yergiler ve öykünün yazarına saldırı ve sövgüler ve bütün bunlara Aziz Nesin'in yanıtları, geleceğe bir belge olarak kalması ereğiyle bu bölümde toplanmıştır.

«Büyük Grev» başlıklı masal - öyküm dolayısıyla yapılan eleştiri, yergi, saldırı ve sövgülere toptan yanıtımdır:

ZAMANA DİLEKÇE

«Büyük Grev» başlıklı masal - öyküm, 3 Aralık 1977 tarihinde Vatan gazetesinde yayımlandı. Bu öyküme, olumlu, olumsuz pekçok tepkiler ve eleştiriler geldi. Tepkilerin çoğu, sövgülerle dolu saldırı niteliğindeydi. Bu saldırılar salt bir gazetede yer almıştı. «Büyük Grev» öyküsü için, benim görebildiğim, Politika gazetesinde 18, Vatan gazetesinde 8, Yürüyüş dergisinde 1, Yankı dergisinde 1 yazı yayımlandı.

Bunca yılın yazarıyım —kırk yıl— bir öykünün daha kitaba bile girmeden, bu denli geniş tepkiyle karşılandığına ilk tanık oluyorum. Özellikle Politika gazetesinde yayımlananların pekçoğu, eleştiri ve yorum sınırlarını çok aşmış, Türk Ceza Kanununun suç saydığı ağır yergiler, sövgüler ve aşağılamalardı. Sövgülerle dolu bu aşağılayıcı yazıların çoğu, beni «İşçi sınıfı düşmanı» ve «Grev kırıcı» olarak niteliyordu.

Benden yana olsun, bana karşı olsun, bütün bu yazıları, yazarlarına verdiğim yanıtlarla birlikte «Büyük Grev» adlı öykü kitabımda topluyorum. Hele o sövgülü saldırıların, aşağılamaların az satışlı gazetelerin sayfalarında dağınık kalıp unutulmasını istemedim. Bu saldırı yazıların amacı neydi? Okurlar beni kötülemek, okur gözünde beni küçük, düşürmek. Peki öyleyse, daha çok okunmalarını sağlamak için, onların sövgülü saldırılarını, aşağılamalarını kitabıma alıyorum. İnansınlar ki böylece, kimbilir kaç basım yapacak olan bu kitabımda, gazetede okunduklarından pek daha çok, hatta hayal edebileceklerinden de çok okunacaklar, kitaplaşarak sonsuzlaşacaklardır. Benden onlara iyilik bu kadar! Unutmasınlar bu iyiliğimi...

Ünlü gazeteci Alfred Capus'un şu sözlerini aktarmak gereğini duydum:

«Gazeteciliğin en iyi yanı şu: Bugün basılan yazı, yarın unutulacaktır.»

Bu sözdeki doğruyu gözönünde tutarak, bu saldırı, aşağılama ve sövgülerle bana nasıl haksızlık ettiklerinin gazete sayfalarında unutulup gitmesini istemedim. Dahası da var. Her gazete yazısını o gazeteyi alanların hepsi okumadığı gibi, bana saldırı yazılarını yayınlayan Politika gazetesini alanların yarısı da o yazıları görmemiştir. Görenlerin yarısı

okumamıştır. Okuyanların yarısı da anlamamıştır. Anlayanların yarısı da inanmamıştır. İnananların yarısı da unutmuştur. Unutmayanların yarısı da anımsamayacaktır.

İşte bu nedenle, bana saldıranların, sövenlerin, beni aşağılayanların unutulmasına, anımsanmamasına gönlüm razı olmadığından, onları sonsuzcasına Türkiye halkı önünde, işçi sınıfımız önünde sergilemek için, yazıya çevrilmiş sövgülerini, aşağılamalarını bu kitabıma alıyorum.

Zamandan korkmayan yazarım. Çünkü, bugünedek zaman, yüzümü hiç kara çıkarmadı. Zaman, benim en büyük yandaşım, işbirlikçim oldu ve zaman beni hiç utandırmadı.

Dindarlar «salt adalet»in, ancak öbür dünyadaki «mahkeme-i kübrâ»da, yani Tanrısal yargılamayla gerçekleşebileceğine inandıklarından, kötüler Tanrı'ya havale ederler.

«Büyük Grev» adlı öykümü bahane ederek bana saldıranlar, sövenler, beni aşağılayanlar! Ben sizleri, ne bu dünyanın, ne öbür dünyanın mahkemesine bırakacağım; yazılarınızı kitabıma alarak sizleri zamana havale ediyorum. Çünkü, kılı kırk yararcasına yargılayan en büyük, en adaletli yargıç zamandır.

İşçi sınıfımıza adadığım için acılar ve çileler içinde ve işçi sınıfı düşmanlarına karşı savaşımla geçen yaşamımın altmışüçüncü yılında yazdığım «Büyük Grev» adlı masal-öykümle, gerçekten işçi sınıfı düşmanlığı ve grev kırıcılığı mı yaptım? Yoksa sizler... Hayır, sizin ne yaptığınızı ben söylemeyeceğim, onu zaman söyleyecek; onu zaman içinde işçi sınıfımız söyleyecek. Çünkü, kitaplaştırdığım saldırılarınız, sövgüleriniz, aşağılamalarınız, kuşaklar boyu okunacak ve zaman yargılayarak gerçek suçluyu belirleyecektir. Görsün işçi sınıfımız: Zaman içinde, çocuklarımızdan, güzel yarınları kuracak olan gelecek kuşaklardan utanması gereken ben mi olacağım, siz mi?

Şimdi, buyrun, hesaplaaşlım!

Çatalca 8 Ocak 1978

●

10 Aralık 1977 günü Politika gazetesinde şu yazı çıktı:

AZİZ NESİN'İN TRAJİK SONU

Vedat ÜNER

Maden-İş'in MESS'e karşı sürdürdüğü Büyük Grev altıncı ayını çoktan doldurdu. DİSK/Maden-İş üyeleri böylesi uzun süreli bir savaşımı, en güç koşullar altında hiç soluk almadan sürdürme sınavını yüzlerinin akıyla veriyorlar. Bu, ülkemiz tarihinde eşi pek görülmemiş sayılı bir direşkenlik, yiğitlik örneğidir. Her namuslu insanın coşkuyla, övünçle alkışlaması, vargücüyle desteklemesi gereken bir yapıt yarattı, aylardır bilinçle-iançla direnen metalurji işçileri...

Maden-İş'in Büyük Grevi ülkemizde çok şeyi değiştirdi. Demokrasi ve ilerleme savaşımına kattığı güç ülke çapında ulusal, demokratik güçlerin İşçi Sınıfı ile dayanışmasını pekiştirmek için yarattığı zemin, uluslararası işçi birliğine yaptığı katkı bir yana, grevci metalurji işçileri, MESS'e karşı savaşım verirken bir yandan da birçok burjuva ajanının maskesini de alaşağı ettiler.

Savaşım kızıştıkça, İşçi Sınıfı direnişini pekiştirdikçe, burjuvazi yeni araçlara başvuruyor. Kendi gücü işçi sınıfını pes ettirmeye yetmeyince, onun karşısına yeni «silâhlılar» çıkarıyor.

Kim İşçi Sınıfından yana, kim değil, daha da açığı: kim sözünün eri, kim namussuz, özü-sözü birbirini tutmaz, bütün bunlar birbiri ardına ortaya çıkıyor, Maden-İş üyelerinin savaşımı güçlü bir ayraç oluyor.

İlk başta İşçi Sınıfına ters düştükleri defalarca kanıtlanmış, maocular, goşistler, bu yıllanmış burjuva hizmetkârları karşı çıktılar, MESS'e karşı direnenlere onların örgütüne, DİSK'e, Maden-İş'e... Ama bütün çabalarına karşın, grevleri kırmada yardımcı olamadılar işverenlere. Ardından türlü çeşitli biçimlerde diğer sahte sosyalistler göründü sahnede. Kimi grevleri işverenlerin oyunu gibi gösterdi, kimi sendikaya saldırdı, kimi de hedef şaşırtmaya çaabladı. Bunlar da yetmedi MESS'in saldırılarına destek olmayı, İşçi Sınıfını ve onun örgütlerini çok yönlü ateş altında bırakarak, işçileri yılgınlığa itmeyi bunlar da başaramadı. İşçi Sınıfının gücü, çelik disiplini, ilerici güçlerin ördüğü, hergün yükselen dayanışma duvarı karşısında, burjuvazinin «sol» maskeli silâhşörleri çaresiz kaldılar, kalıyorlar.

Burjuvazi yeni yollar da deniyor. Tirajının hızla üç haneli sayılara doğru düşmesi karşısında, tiraj artırmanın tek yolu olarak her soydan ve boydan sapık akımın ağzıyla İşçi Sınıfına, onun örgütlü gücüne, siyasal hareketine, DİSK'e, Maden-İş'e, sınıf sendikacılığına sövmeyi gören, adı «ilerici»ye çıkmış

bir gazete, aylardır bu iğrenç yöntemlerle grev kırıcılığına soyunuyor. Yalanı dolanı piyasaya sürüyor. Ahlâk dışı, deklare bir sendikacı eskisi kendisine kimilerince dikte edilenleri, o kimilerine yaranmak uğruna makale diye utanmadan yazıp-çiziyor. Bu gazete bunlarla, sınıf sendikalarının yönetimi ile tabanı arasındaki birliği bozmaya çabalıyor, İşçi Sınıfını bağlaşıklarından yalıtlamaya can atıyor.

Şimdi de bu iğrenç kervana çok ünlü bir yazarımız da katıldı. Aziz NESİN, sözü geçen gazetede yayınlanan son «öykü»sünde bir gazete sayfası boyunca Maden-İş Sendikasına, onun yöneticilerine grevdeki işçilere sövüyor. Büyük Grevi, sendikanın Tekelci Burjuvazinin stoklarını eritmek için onunla anlaşarak yaptığı bir sınıf işbirliği olarak gösteriyor. Aziz NESİN'in «Öykü»sündeki ilkelliği, yaptığı işçi düşmanı suçlamaları, iğrenç karalamaları burada ele alacak değiliz. Çünkü böylesi tavırlarda olağanüstü birşey yoktur. Sınıf savaşımının keskinleşmesi işte böyle kendiliğinden herkesin gerçek yüzünü ortaya çıkartıverir. Bunun üzerinde duracak değiliz Üstelik «ünlü» yazar, meydanın böylesi tavırlara boş bırakılmayacağını iyi bilir.

Bizim için asıl önemli olan konu şudur:

Aziz Nesin'in öykü-mizah yazarlığını bırakıp, sendikal savaşımda burjuvazinin sözcülüğünü, avukatlığını yapmaya başlaması edebiyatımız açısından gerçekten büyük bir kayıptır. Uluslararası alanda da bir değer olan Aziz Nesin'e gerçekten yazık olmuştur. Değerli bir yazarın kendi eliyle, salt burjuvazi tarafından ödüllendirilmek için, böyle kendi ipini çekmesi çok üzücüdür.

Televizyonda ünlü tiyatro sanatçılarımızın reklam artistliğine çıkmak zorunda kalmalarına üzülürdük, ama Aziz Nesin'in grev kırıcılığı reklamı yapmak zorunda kalmasına daha da üzüldük. Komedi yazarlığından böyle bir trajik sona düşüş. Bu, gerçekten bir kayıptır. Bu, işçi sınıfımız, emekçi halkımız için de büyük bir kayıptır. Ama işçi sınıfımız değer bilirdir. Olumlu olan herşeyin koruyucusu, geliştiricisidir. Bu nedenle Aziz Nesin'in tüm değerli yapıtlarına, bu kişinin her türlü tavrından bağımsız olarak sahip çıkmaya devam edecektir.

Ama gene de ne yazık ki, bundan sonra Aziz Nesin adı, her bilinçli işçiye, aydına, yurtsevere güzel mizah öykülerini, uluslararası üne sahip bir yazarı değil, sıradan bir grev kırıcıyı, işçi sınıfına kin dolu bir sınıf düşmanını hatırlatacak, bu ad belleklerde böyle kalacak.

Öte yandan Aziz Nesin aynı zamanda Türkiye Yazarlar Sendikasının Başkanıdır. Böylesi saygın bir örgütün en sorumlu mevkiindeki kişinin DİSK'e, Maden-İş'e karşı takındığı düşmanca tavır, İşçi Sınıfı ile sanatçılar arasındaki birliğine olduğu kadar, ulusal demokratik güçlerin birliğine de zararlı olmuştur.

Grevler yeni bir döneme giriyor. Savaşım sürüyor. Ama İşçi Sınıfı kazanacaktır. Eğer tekelci burjuvazi, Maden-İş'in direnişini kırmak için, Aziz Nesin'in bile yardımını istemek, onu kendi adına konuşturmak zorunda kalıyorsa, buna bile ihtiyacı varsa, zayıftır, gücü bitmeye başlamış demektir. Eğer MESS'i kurtarmak dejenere olmuş mizah yazarlarına kaldıysa, zafer işçi sınıfının olacak demektir.

Politika — 10 Ağustos 1977

●

YANITIM:

Amacım, Bay Vedat Üner'e —her kim ise— yanıt vermek değil O'nu yanıtıma bir araç sayarak, okurlarıma bu konudaki düşüncelerimi iletmek istiyorum.

Bana «İğrenç kervana katılmış bir yazar», «ilkel», «işçi sınıfı düşmanı», «grev kırıcı», «işçi sınıfına kin dolu bir sınıf düşmanı», «dejenere olmuş bir mizah yazarı» diye söven bu yazının yayınlandığı Politika gazetesinin bütün sorumlularına biriki söz söylemek istiyorum. Kırk yıllık yazarlık yaşamımda, gericiler, aşırı sağcıların her kanadı, ırkçılar, sermaye uşakları, yabancı sermaye maşaları, bana çok saldırıp sövdüler. Böylelerinden —öldükleri için adlarını anmak gereğini duymadığım— kimi yazarlarla haftalar süren çok sert yazılı tartışmalarımız oldu. İlke olarak, hiçbiri aleyhine dava açmayı, kendimce uygun görmedim. Çünkü, yazmasını da, yanıtlamasını da, aşağılamasını da, sövmesini de (yani helva demesini de, halva demesini de) onlardan çok daha iyi bilirim. Gerekirse, bire bin... Ama ilk kez, Politika gazetesindeki bu ve öbür yazılarda daha da ağır olarak bana sövenlerin gerçek kişiliklerini anlamak için onları ve gazetenin sorumlularını mahkemeye vermeyi düşündüm. Değmez diyorum, ama yine de düşünmekteyim bunu.

2099

Önce, «Büyük Grev»i bahane ederek bana saldıranlara bir küçük edebiyat dersi vermem gerekiyor.

«Büyük Grev» türündeki masal - öyküler, belli bir olaydan esinlenerek, somut bir olaydan kalkılarak yazılır. Kalkış noktası somut bir olaydır ama, salt gözlemlenen bu somut olayı anlatmakla kalmaz. Bu somut olay ve onun benzeri olan bütün olaylardaki ortaklaşa nitelikleri soyutlayarak, o tek somut olayın sınırlarını çok aşan bir genelleme yapar. Tıpkı, benzer doğa olaylarının gözlemlenip incelenmesinden, bunlardaki ortaklaşa niteliklerin saptanarak doğa yasalarının ortaya konulması gibidir. Bukez gözlemlenip incelenen, benzer nitelikleri saptanan, doğal olayı değil, toplumsal olaylardır. Yapılan, soyutlama yoluyla genellemedir ama, bu tür masal-öykülerin amacı, gerçeği belirgin olarak ortaya koymaktır. Masalların ve masal - öykülerin dünyadaki bütün ustalarının böyle yapmış olduklarını, onların yapıtlarını inceleyerek anlamaktayız: Ezop, Lafonten, Mesnevî'sinde Mevlâna, Saltikov, Şçedrin, Marsel Eme (Marcel Aymé) Törber (Tirber) Sırça Köşkü'nde Sabahattin Ali böyle yapmışlardır. «Memleketin Birinde» ve «Hoptirinam» adlı kitaplarımdaki masal - öyküler de böyledir.

Bu masalların yada masal - öykülerin yazılışının üstünden zaman, hele uzun zaman geçince, bunların kaynaklandığı olay yada kişiler unutulur gider. Ama ortaya koyduğu gerçekle birlikte masal kalır. Masalın sunduğu gerçek, doğru olan nesne kalır. Örneğin bugün Swift'in hangi olay ve kişilerden esinlenip kaynaklanarak «Güliver'in Gezileri»ni yazmış olduğunu edebiyat tarihçileri içinde bile bilen çok azdır. Ama O'nun bu yapıtındaki keskin yergiler sonsuzlaşmıştır. Şçedrin'in o herbiri birer başyapıt olan masalları günümüzün de yergisi oldukları için, bugün de okunmakta ve bilinmektedir ama, o masalların hangi olaydan ve kişilerden kaynaklandığı, esinlendiği unutulmuştur. Bir masal-öykü olan «Büyük Grev» de, somut bir olaydan, yani yeri, zamanı, koşulları ve kişileri belli olan bir olaydan esinlenerek, bunlardan kaynaklanarak yazılmıştır. Ama salt esinlendiği olayı anlatmakla yetinmemektedir. Daha doğrusu, hiçbir tek olayı anlatmamakta, aynı dosyada sıralanabilecek benzer olayların ve bu olaylardaki kişilerin hepsinde ortaklaşa varolan nitelikleri soyutlayarak birleştirmekte, böylece birçok benzer olaylardaki niteliklerin tıpkılığını kural olarak göstermektedir.

Bunları, kendimi savunmak için yazmıyorum; «Büyük Grev» adlı öyküm dolayısıyla bana sövenlere bişey öğretmek ve gülmece yazmanın —onların sandığı gibi— öyle gelişigüzel, bilimdışı, salt yetenekle yapılabilecek, kolay bir gevezelik işi olmadığını anlatmak için yazıyorum.

«Büyük Grev» masal - öyküsünün kalkış noktası, esin kaynağı hiç kuşkusuz, Maden-İş'in MESS'e karşı başlattığı ve sekiz aydır sürmekte olan, ne zaman ve ne biçimde sonuçlanacağı da dahaca bilinmeyen grevdir. Ama o masal - öykü, salt bu grev olayını ve kişilerini anlatmakla yetinmemekte, geçmişte yapılmış ve gelecekte yapılabilecek benzer grevleri de anlatmaktadır.

Masalların yada masal - öykülerin, geçmişten geleceğe doğru uzanmaları, okurların ders almaları, bilinçlenmeleri, kendiliklerinden sonuç çıkarmaları ve doğru çözüm bulmaları —çözüm getirmek demiyorum, okura çözüm buldurtmak diyorum— yönünden, edebiyatın en etkin türü olduğu bilinir.

Salt Maden-İş'in MESS'e karşı bu grevini anlatmak isteseydim, genellemesi zaman içinde gerilere ve ileriye doğru uzanan hiç de böyle bir masal - öykü yazmazdım, doğrudan bu son grev olayını ve salt bu olayın kişilerini anlatan gözlemci - gerçekçi yada eleştirel - gerçekçi bir öykü yazardım.

Masal-öykümüze kaynaklık eden bu grev, uzun zaman sonra, kesin bir yargıya varılmış olarak sendika tarihinde belgelenecek, ama belleklerden silinip unutulacaktır. Oysa bir masal-öykü olarak «Büyük Grev» belleklerde ve kitaplarda kalabilir. Bu saldırılar olmasaydı, bu masal-öykünün hangi olaydan kaynaklandığı da anımsanmayacaktı. Ama şimdi, koparılan yaygaradan ötürü, artık her okuyan, bu masalın hangi olay ve kişileri eleştirmek için yazılmış olduğunu da anımsayacaklardır. Yani, bu öyküm dolayısıyla bana saldıranların, korumak ve savunmak istedikleri kişilere böylece büyük zararları olmuştur.

Vatan gazetesinde yayımlanan «Büyük Grev» öykü-masalımın başlığında çıkmış olan Vehbi Koç'la Kemal Türkler'in karikatürleri, bu masal-öyküye saldırı yıldırımlarını çeken başlıca neden olmuştur. O masal-öykü, bu

iki kişinin karikatürleriyle birlikte sunulmasaydı, sanıyorum ki, bunca saldırı da yapılmayacaktı. Doğrusu, bu iki kişinin karikatürlerinin, o öykümde yeralmasını ben de istemezdim. Onların karikatürlerinin bulunması, masal-öykünün anlatı amacına uygun değildi. Çünkü, ben o masal - öyküde, yalnızca Koç'u yada Türkler'i anlatmadım, bir genelleme yaptım, benzer olay ve kişilerin ortaklaşa niteliklerini yazdım. Ben de okurlar gibi, o iki kişinin karikatürlerini masal-öykümün basıldığı gazetede gördüm. Çizgilerini de, gülmecesini de çok beğendiğim değerli genç karikatürcü Haslet'in, öyküdeki genellemeyi simgeleştiren başka bir karikatür yapmasını yeğlerdim.

Şimdi de, bu masal-öyküde «Aynı dosyada sıralanabilecek benzer olaylarda ortaklaşa varolan nitelikler»in neler olduğunu görelim. Gerçekte, bunun ne olduğunu masal-öykünün kendisi açıkça söylüyor. O öyküyü, önyargısız olarak her okuyan, bunu kolaylıkla anlayabilir. (Biçok şairin değişik biçimlerde, sevgilisine «Her nereye baksam seni görürüm.» diye seslendiği üzere, her baktığı yer ve kişide sevgilisini görmesi gibi —bu şairlere, eşeğe baksa, yine sevgilisini mi görecek sorulmuştur—) Bir yazıyı önyargıyla okuyanlar da, o yazıda anlatılanı anlamaz, önceden her neyi anlamak için kendisini koşullandırmışsa, ancak onu anlar.

«Büyük Grev» masal-öyküsünde anlatılan şu çok yalın gerçektir: Kapitalist toplumlarda, işçinin haklarını elde etmesi ve savunması için tek ve son silâhı olan grev, işverenin kurnazlığı ve ince hesapları, bilimi gerçek amacından saptırmış uzmanlarının öğütleri, hertürlü olanakları elinde bulundurması, bütün bunlara karşılık da işçi örgütü yönetmenlerinin de yeterince bilgili olmamaları, deneyimsizlikleri, yada hesapsızlıkları, yada çıkarcılıkları, yada uzakgörüşlü olmamaları yüzünden, ters sonuç verebilir. Yani, işçinin elindeki grev silâhı, işvereni değil, işçinin kendisini yaralar; yada şöyle diyelim, grev silâhı işverenden çok işçinin kendisini yaralar.

«Büyük Grev» masal-öyküsünde anlatılan şu üç insan topluluğudur:

1 — İşyerlerinde grev olan işverenler.
2 — Greve giden işçi örgütü yönetmenleri.
3 — Grevdeki işçiler.

Masal-öyküdeki işçiler, tıpkı boyuna sıkıştırılmakta olan mengenenin, iki çenesi arasında kalmış bir nesne gibi, işverenin sınıfsal çıkarcı kurnazlığıyla, kendi örgütünün yönetmenlerinin hesapsızlıkları arasında sıkıştırılıp kalmış, ezilmiş, sömürülmüşlerdir. Burada, sendika yöneticileri için, iyiniyeti de aşan aşırı bir hoşgörüyle «hesapsızlıkları» diyorum. Yoksa onları, olgulara bakarak, çok daha ağır nitelememiz gerekir. Neden? Çünkü, işçiyi sömürmek, yıldırmak, ezmek, egemen sınıfın alışageldiği tarihsel ve sınıfsal çıkarlarına uygun gelebilir; hatta kendi sınıfları açısından bakılırsa haklı bile görülebilirler. Buyüzden, işçiyi ezen mengenenin bir çenesinin işveren olması —yine sınıfsal açılarından kendilerince— doğal bile sayılabilir. Amaaa, işçiyi işçi haklarını savunmak, işçi örgütünü akıllıca yönetmek için işçi örgütünün başına geçmiş ve bu görevini de işçilerden aldığı para karşılığında yapan kimi sendika yönetmenlerinin, mengenenin öbür çenesi olması, haklarını savunup koruyacağı işçiyi ezmesi hiç de doğal değildir.

Masal-öyküler, benzer olayların ortaklaşa niteliklerini ortaya koyduğuna göre, «Büyük Grev» masal-öyküsünün kaynaklandığı benzer olaylar var mıdır? Dünyanın her yerinde yanlış hesapla başlatılmış grevler olmuştur. Yine uzun süren Teksif grevinde, grevdeki işçilere ödenek verebilmek için sendikaların taşınmazlarını satmak zorunda kalışının gazetelere bile yansıması, bu grevin de yanlış hesaba dayandığını göstermektedir. Maden-İş'in MESS'e karşı başlattığı bu grevden az önce, yapılmış olan «Devlet Güvenlik Mahkemeleri Yasasının çıkarılmasına karşı, MC iktidarını düşürünceye dek sürecek» diye ilan edilen «Genel Yas Eylemi», yanlış hesapla başlatılmış bir eylemdir. Genel Yas Eylemi içindeki grevlerin, işçiden çok işverenin çıkarına uygun düştüğü, grevde öncülük yapan en bilinçli işçilerin, işlerinden çıkarılmalarıyla da belli olmuştur. İşverenler, Genel Yas Eylemi yüzünden en yürekli, en bilinçli işçileri işlerinden çıkarınca, sendikalar gücünden yitirmiştir. Sendikanın başat görevi, işçilerin işlerinden çıkarılmalarını önlemekken, bu grevde tam tersine, grev yüzünden işçiler işlerinden çıkarılmıştır.

Burda tarihsel bir olguyu açıklamak zorunu duyuyorum. DGM yasa tasarısı gazeteler-

de yayınlanınca, Türkiye Yazarlar Sendikası olarak bir karşı davranışa geçmemiz gerekiyordu. Bu, yazar ve aydın olmamızın bize yüklemlediği bir görevdi.

TYS Yönetim Kurulu olarak şöyle bir ilke kararımız vardır. Ortaya çıkan her politik yada toplumsal sorunun çok belirgin olarak uç verdiği bir yer vardır. Bu uç, doğrudan yazar olarak bizi ilgilendiriyorsa, biz bu politik yada toplumsal sorun'un üstüne gideriz, ona karşı koruz, gereken hertürlü tepkiyi gösteririz. Bu uç, doğrudan bizi ilgilendirmiyor da, dolaylı olarak, yada ikincil olarak bizi ilgilendiriyorsa, o zaman, bu sorunla doğrudan ilgilenmesi gereken örgütün yardımına koşar, eylemde o örgütü destekleriz. Örnek verelim: Eğitim Bakanlığı, kimi yazarların kitaplarını okul kitaplıklarından çıkartma ve yasaklama kararı aldı. Bu sorun, doğrudan TYS'i ilgilendirir, buyüzden hemen davranışa, eyleme geçeriz. Sorunla ilgileri bakımından, Töb-Der başta olmak üzere, öbür demokratik örgütleri de yardımımıza çağırırız.

Özgürlüklerimizi kısıntıya uğratan bir iktidar kararına karşı, ilk tepki elbet Baro'lardan gelmelidir; bu bizi ikincil olarak ilgilendirir, biz bu eylemde Baro'ları destekleriz.

DGM yasa tasarısı yayınlanınca, bu konunun TYS'ni doğrudan ilgilendirdiğini gördük. Ancak, konu, bütün işçi sınıfımızı çok yakından ilgilendirdiğinden, tepkinin de yurt çapında, çok geniş olması gerekiyordu. Yani, gösterilmesi gereken tepki, bizim küçük sendikamızın olanaklarını, gücünü çok aşıyordu.

Bu sorun, TYS'nın Yönetim Kurulu'nda uzun uzun tartışıldı. Bu konuyla, hukuksal yönden çok ilgilenen, konunun da uzmanı olan arkadışımız Orhan Apaydın'dı. Yönetim Kurulumuzdaki tartışmalarımız sonunda şu karara vardık: MC İktidarının çıkarmayı tasarladığı DGM yaassı, en başta işçi sınıfımızın aleyhinedir. Bu nedenle, bu soruna en başta, ülkemizin devrimci işçi örgütü olan DİSK sarılmalı, bizim sendikamız, başka demokratik örgütlerle birlikte, bu savaşımda DİSK'i desteklemelidir.

Bizi, bu kararımıza götüren tartışmalarımız sırasında, DGM yasasına karşı, önemli tepkiler dahaca başlamamıştı. Hatta DİSK'te hiçbir tepki yoktu.

Yönetimin Kurulumuzun üyesi bulunan Orhan Apaydın ve Kemal Sülker arkadaşlarımızı, DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'e gönderip, bu sorunu O'na genişlemesine ve derinlemesine anlatarak DİSK'in eyleme geçmesi için öneride ve uyarıda bulunmakla görevlendirdik.

Apaydın ve Sülker arkadaşlarımız, Kemal Türkler'le konuyu görüştüler. Dönüşlerinde ayrı ayrı bana söyledikleri şudur: «Kemal Türkler'i inandırmakta çok zorluk çektik. Türkler, sorunun işçi sınıfını ilgilendirmediğinde çok direndi.

Devlet Güvenlik Mahkemelerinin bir politik sorun olduğunu söyledi. Gerçeği kendisine anlatmamız zor oldu. Ama sonunda, DGM yasasının en başta işçi sınıfımızı sindirmek için çıkarılmak istendiği kanısına vardı.»

Şimdi İstanbul Barosu Başkanı olan Orhan Apaydın arkadaşıma da, Kemal Sülker arkadaşıma da çok güvenirim. Onların bana söyledikleri budur ve doğru söylememeleri olanaksızdır.

DİSK'in DGM yasa tasarısına karşı eyleme geçmesi bundan sonra başlamıştır.

Bu tarihsel olguyu ilk kez açıklıyorum.

DİSK'in başlattığı, DGM yasasına karşı eylemleri Türkiye Yazarlar Sendikası olarak destekledik. Ama, «Genel Yas Eylemi» adı altında, MC iktidarı düşünceye dek sürecek, yani süresi bellisiz bir grevin başlatılmasını hiç düşünmedik de, önermedik de... Süresi bellisiz grev, dünya sendikacılık tarihinde ilk kez görülüyordu.

Türkiye'nin bugünkü koşullarında, bu denli çok işçinin katıldığı bir büyük grevde, sekiz ayda hâlâ işveren dize getirilememişse, grev nedeni olarak ileri sürülen isteklerden büyük ödünler verilmek zorunda kalınarak uzlaşmaya gidilmişse, böyle bir grevin haklı başlatıldığını iddia edebilmek için, hiç hesap bilmemek gerekir.

Sonucu yanlış hesaplanmış, hedefi yanlış saptanmış bir grev yüzünden, binlerce işçi işinden olmuşsa, kimi işçiler grev oylamasına hayır demek zorunu duymuşsa, işçi aileleri perişan olmuşsa, kimileri dayanamayıp karşıdevrimci sendikalara girmişse, kimileri de işverenle gizli anlaşma yolları aramak zorunda kalmışsa, ve işçileri hiç de istemedikleri ama yapmak zorunda bırakıldıkları bu uygunsuz duruma düşüren kimi sendika yönetmenlerinin kılına dokunca gelmemiş, gelirlerinden hiçbişey eksilmemiş, durumları ve

yaşayışları hiç değişmemişse, son hesaplaşmada böyle bir grevin, işverenden çok işçinin çıkarına sonuçlandığı nasıl söylenebilir?

«Büyük Grev» adlı masal-öyküm le, kimi asalak sendika yönetmenlerinin, isteyerek yada istemeyerek işverenle birlikte, nasıl arada kalan işçiyi sıkıştırıp ezdiklerini anlattım, yani onların içyüzlerini ortaya koydum. İpliklerini pazara çıkardığım için, elbet bana dua edecek değillerdi. Bağırıp çağırmaları, saldırmaları, sövüp saymaları bundandır.

Bu kötü işçi yönetmenlerine ve onların yanlışlarına karşı pekçok eleştiriler yapılmış, bunların hiçbirine benim masal-öyküme gösterilen oranda gençi tepki gösterilmemiştir. Bu da, edebiyatın gücünü ve özellikle de gülmecenin etkinliğini, yaygınlığını göstermektedir.

Bu masal-öykümün yergi hedefi, grevdeki işçilerimiz olmayıp, bu grevden çıkar sağlayan işverenle, kötü işçi yöneticileri olduğu açıktır. Böyleyken, okurlara, yergimin hedefini şaşırttırmaya çalışan Bay Vedat Öner —her kim ise— Vatan gazetesinin «trajının hızla üç haneli sayılara doğru düşmesi karşısında, traj arttırmanın tek yolu olarak her soydan ve boydan sapık akımın ağzıyla işçi sınıfına, onun örgütlü gücüne» saldırıldığını söyleyip beni de grev kırıcı olarak gösteriyor.

Faşist olmayan hiçbir gazetenin trajının düşmesini istemem, Vatan gazetesinin de, Politika gazetesinin de... Bu genel isteğimin dışında, hiçbir gazetenin satışının azalıp çoğalması, yazar olarak beni hiiiiiç, ama hiç ırgalamaz. Ben salt, imzamı attığım kendi yazımdan sorumluyum. İlle de kendi düşünceme uygun bir gazetede yazmam gerekseydi, kırk yıldır hiçbir gazetede yazamazdım. Vatan'ın satışı artmış, artmamış, bu beni hiç ilgilendirmez. Veeee, işçilerimizin, hani şu grevde olup da gündelikleri tam ödenemeyen işçilerimizin paracıklarıyla kurulmuş olan Politika gazetesinin, hem de DİSK'in kurultayı olduğu günlerde bile kâğıt parası bulamaması yüzünden, resmi ilân parasını kaçırmamak için, üç haneli değil, iki haneli sayılarda gazete basmak zorunda kalması da beni ilgilendirmez. Ben ne Vatan gazetesinin hık deyicisiyim, ne Politika gazetesinin düşmanı. Amaaa, işçimizden toplanan milyonlar Politika gazetesinde hovardaca harvurulup harman savrulurken, bu paraların kimlerin ceplerine inip kimleri milyoner ettiğini, o parayı alınterlerinden veren işçilerimizin bilmesini ve gerektiğinde hesap sormasını isterim. İşçi sınıfımız, kendi içinde hesap sorma alışkanlığını kazanmazsa, günün birinde, zamanı gelince, egemen sınıftan da hesap soramaz; çünkü onun yönetmenleri verilemeyecek hesapların pisliğine bulaşmışlar demektir. Nitekim, 1954'denberi, aynı sınıftan olan ve değişen iktidar partilerinin hiçbiri birbirlerinden hesap soramamışlardır.

Bay Vedat Üner —her kim ise— benim işçi sınıfına ve işçi örgütüne saldırdığımı söylüyor. Yalan! Hiçbir örgüte saldırmıyorum. Bir örgütün kötü yöneticilerini eleştirmek, örgütün kendisine saldırmak değildir.

Bunca suçluyken, hiç olmazsa susun! Susun ki, ağzınızdan söz diye çıkan taşlar, kendinizi yine kendi üzerinize sıçratmasın!

Yanlış hesaba dayanılarak başlatılmış bile olsa, bikez başlamış olduğu için, bu son Maden-İş grevini de destekledim. Bu destek, lâfta da kalmadı. Genel Başkanı bulunduğum Türkiye Yazarlar Sendikası'nın Yönetim Kurulu kararıyla, bu grevi desteklemek için 10 bin lira tutarında kitap bağışında bulunduk. (Beni, bunu söyletmek zorunda bıraktıkları için, gerçekten utanıyorum.) Bizimki gibi çok küçük bir sendikanın bu küçücük yardımı küçümsenemez. Buna karşılık, sendikamızın düzenlediği Nazım Hikmet gecesinin hesabının verilmemesi için bir Maden-İş yetkilisinin imzasıyla sendikamıza gönderilmiş yazı da, belge olarak, elimizdedir.

Bay Vedat Üner —her kim ise— «Bu grev, bir çok burjuva ajanının maskesini alaşağı etmiş» diyor. «Maskesi alaşağı edilen burjuva ajanı» ben oluyorum. Hızını alamıyor daha da sövüyor: «Sol maskeli silâhşör», «Sahte sosyalist», «Burjuvanın sözcüsü, avukatı» diyor bana. Ve Bay Vedat Üner'e göre —her kim ise—, «Büyük Grev» adlı masal-öyküyü yazdıktan sonra, benim sonum gelmiş oluyor ve benim sonumun geldiğine de bu Vedat Üner —her kim ise— karar veriyor.

«Büyük Grev» adlı öykümdeki eleştirinin haklılığını her zaman, her yerde sonuna dek savunurum. Ama bir varsayım olarak, diyelim ki, bu masal-öyküde, ben yanıldım, yanlış bir eleştiride bulundum. Demek, yanlış bir öykü yazdım diye, benim kırk yıllık savaşımıma, kendi sınıfım olan işçi sınıfına kırk yıllık ya-

zarlığıma, egemen sınıf mahkemelerinin ve askerî mahkemelerin kararlarıyla tescil ettiği sosyalistliğime, 67 kitabıma, bu kitaplardan başka gazete sayfalarında kalmış binlerce makaleme, fıkralarıma, 142. maddeden yattığım hapisliğime, beşbuçuk yıllık hapisliğime, sürgünlüğüme, çektiğim bunca çileye, acıya, hep bu yolda savaşım yüzünden işsiz kalışıma, evimin barkımın yıkılışına, çocuklarımın ortada kalışına, üç kez gericilerin —binlerce gericinin— saldırılarıyla ölümden kıl payı kurtuluşuma, bütün bu çileli yaşamı sürerken hiçkimseden —evet hiçkimseden— en küçük bir yardım görmeyişime ama yine de inançla direnişime, bunca yıl işçi sınıfı doğrultusundaki inançlarımdan bir kıpı ödün vermeyişime, yöneticilerinden kimilerine karşı olduğum ve onların da bana karşı hatta düşman olduğu ama sizlerin çok yakın olduğunuzu sandığım bir örgütün kendilerinden olmam için vermeyi önerdikleri büyük çıkarları elimin tersiyle itişime, bunca iftira ve saldırı ve yalana ve düşmanlığa ve alçaklığa ve kine ve hasede ve kıskançlığa karşı halkımın desteğiyle bunca yıldır yine ayakta ve dimdik kalabilişime hiç aldırmadan, bütün bunları hiçe sayarak ve hepsinin üstünden bir sünger geçerek, Bay Vedat Üner —her kim ise— beni «işçi sınıfı düşmanı» ve «grevkırıcı» ve «sonu gelmiş» ve «burjuva sözcüsü» ve «burjuva avukatı» ve «sahte sosyalist» ve «maskesi alaşağı edilmiş burjuva ajanı» ve «sol maskeli silâhşör» diye tanıtıyor. Kimin adına yapıyor bunu? Kendine göre işçi sınıfı adına... Ne dersiniz, işçi sınıfı bu denli nankör müdür? Gerçekte bunları söyleyen elbet işçi sınıfımız değil, kendilerinde işçi sınıfımız adına konuşma yetkisi bulan kendini bilmezler söylüyor bunu... Nasıl kimi burjuva milletvekilleri yada bakanları, kendi yapmak istediklerini yaptırmak için «millet böyle istiyor» derlerse, kimi demagoglar kendilerini tekbaşlarına halk sayıp «Halk böyle düşünüyor» derlerse, bu Bay Vedat Üner de —her kim ise— kendini tek başına bütün bir işçi sınıfımız sanıyor. Hayır, Bay Vedat Üner, işçi sınıfımız nankör değildir.

Bay Vedat Üner ve senin gibiler, nesiniz, söyliyeyim mi? Hayır, dilimin ucuna geleni, okurlarıma saygımdan ötürü söylemiyeceğim ama sizler benim dilimin ucuna dek gelip de söyleyemediğim o sözden kurtulduğunuzu ve kurtulabileceğinizi sanmayınız, çünkü, kitabımın her yeni basılışını okuyan ve daha da okuyacak olan onbinleri aşan, yüzbinleri de aşacak olan okurlar, o benim söylemek istemediğim niteliğinizi ve daha da başka niteliklerinizi söyleyecekler ve görkemli bir koro olarak sizlerin ne olduğunuzu haykıracaklardır. Ve ayrıca bir yazar olarak, yalanla, iftirayla demagojiyle gerçeği saptırmanın, hedef şaşırtmanın, dirençle savaşımı bilen bir haklıyı yenmeye ve yıldırmaya yetmeyeceğini, kendi yaşamımla sizlere isbatlamak da benim görevimdir.

Şimdi gelelim öbürlerine...

●

Bay Vedat Üner'in yanıtını verdiğim yazısının çıktığı 10 Aralık 1977 günü Politika gazetesinde bir de şu bildirge yayımlandı:

BAZI GENÇ ŞAİR VE YAZARLAR AZİZ NESİN'İ KINADI

Aziz Nesin'in 3 Aralık 1977 Cumartesi tarihli «Vatan» gazetesinde yayınlanan «Büyük Grev» adlı yazısı ilerici çevrelerde tepkiyle karşılanırken, bir grup genç şair ve yazar yaptıkları açıklamada Aziz Nesin'i kınadıklarını bildirmişlerdir. Erdal ALOVA, Mustafa BALEL, Abdülkadir BULUT, Özgür COŞKUN, Yaşar MİRAÇ, Barış PİRHASAN, İsmail UYAROĞLU, Ahmet UYSAL, Süleyman YAĞIZ, Hüseyin YURTTAŞ imzaları ile yayınlanan ve «Aziz Nesin'e Açık Mektup» adını taşıyan yazılı açıklamada sözkonusu yazının «işçilerin direnişine ve bu direnişi destekleyen tüm ilericilere kara çalar, onlarla alay eder nitelikte» olduğu belirtilmektedir.

Yazılı açıklamada aynen şöyle denilmektedir.

Sayın Aziz Nesin,

Biz, metalurji işçilerinin sürdürdüğü savaşımı destekleyen genç şair ve yazarlar olarak, 3 Aralık Cumartesi tarihli «Vatan» gazetesinde yayınlanan «Büyük Grev» adlı «masal»ınızın, gerek içeriğiyle gerekse üslup ve mantığıyla, başta işçilerin direnişine, sonra da bu direnişi destekleyen tüm ilericilere kara çalar, onlarla alay eder nitelikte olduğu görüşündeyiz. Türkiye'de Aziz Nesin adına ve konumuna sahip bir yazarın içinde bulunduğumuz ağır koşullarda öyle bir yazı yazması ve yayınlatması bizce, ülkemizde verilmekte olan emek kavgasını, demokrasi savaşımını ve bunlar için gerekli dayanışmayı anlamamak, sonuç olarak da bilerek yada bilmeyerek onu arkadan vurmaktır.

Sayın Aziz Nesin,

İçinde bulunduğumuz koşulları size anlatmaya gerek var mı?

Size, işçilerin bütün saldırıları en ağır koşullar altında göğüslediğini mi anlatalım?

Bu direnişin işçi sınıfı için büyük bir adım olduğunu; MESS'e karşı verilen savaşımda yalnız ekonomik değil siyasal bilincin de alabildiğine yaygınlaşıp pekişmekte olduğunu mu anlatalım?

Yoksa, görmezlikten geldiğiniz şey yiğit metalurji işçilerinin kavgasının faşizme (şu, kapımızın önüne her gün arkadaş ölüleri yığan faşizme) karşı verilen savaşımda belkemiği olduğu mudur?

Ya da silbaştan deyip, sürmekte olan bir işçi savaşımının, bir şanlı direnişin, o alay ettiğiniz coşkuyla desteklenmesi gerektiğini mi anlatalım?

Aziz Nesin'e bütün bunları anlatmak gerçekten gerekli mi?

Bizler, işçilerin T. Maden-İş Sendikası öncülüğünde başlattığı ve sürdürdüğü grevi coşkuyla destekledik ve destekliyoruz «Masal»ınızda alay ederek anlattığınız görkemli grev görüntülerine elden geldiğince bizim de katkımız oldu. Bu süre içinde Büyük Grev'e (Evet, BÜYÜK GREV'e) destek olan, omuz veren Anadolu köylülerini, anaları, genç kızları, genç erkekleri, yaşlısıyla, genciyle yazarları, sanatçıları gördük. Grevci işçilerin eşleri anaları, bacıları gerçekten de «dayan adamım, diren, arkanda ben varım» dediler Bunu derken, «İmparator» tarafından yönetilen piyonlar olmadıklarını biliyorlardı. 80 bin metalurjil işçisi, kendi içinde, herşeyiyle sınayıp yönetime lâyık bulduğu sendika liderlerince aldatılmadıklarının, haklı bir kavgayı sürdürmekte olduklarının bilincindeydiler.

«Masal»ınızın «çözümlemeler»ini tartışmayacağız, yönelttiğiniz suçlamalara karşı direnişin öncülüğünü yapanları savunmak da bize düşmez. Onlar şimdiye kadar MESS'in, Maocu ve sağcı basının suçlamalarına karşı kendilerini başarıyla savunabildiklerini gösterdiler. Şaka, hatta alay kaldıramayanlardan değiliz. Ama inandığımız şeylerle alay edilirse, işçi sınıfının savaşımına kara çalınırsa biz de karşı koymayı ve alay etmeyi biliriz.

Evet, «havalar soğudu» neredeyse kar da yağar. İşçiler çetin koşullar altında, büyük güçlüklerle karşı karşıya. Ama grev yerlerini dolaşacak olursanız, yazınızda yansıtmaya çalıştığınız gibi bir «bozgun ordusu»yla değil, ekonomik ve siyasal kavgada gittikçe pekişen yiğit bir sınıfla karşılaşacağınızı söyleyebiliriz.

Bir konferansınızda gülmeceyi iki sınıfa ayırmıştınız: İnsanlığın yararına yıkıcı olan gülmece ve insanlığın tümüne karşı yıkıcı olan gülmece. Bizler, genç bir kuşağın şairleri, yazarları olarak, sizin birinci yolda yarattığınızı biliyorduk.

Şimdi bu seçiminizi değiştirmiş görünüyorsunuz.

Saygılarımızla.

●

BENİ KINAYAN GENÇ ŞAİR VE YAZARLARA YANITIM :

«Büyük Grev» adlı masal-öyküm dolayısıyla Politika gazetesinde bana karşı çıkan öbürleri gibi, hiç değilse saldırıp sövmemişsiniz, beni aşağılamamışsınız diye bu ağırbaşlı üslubunuzdan ötürü sizlere teşekkür etmeye bile hazırlanıyordum. İyi bir düzey tutturup sizinle tartışabilirdik de... Ama ne yazık ki, hiç de doğru olmayan aşağıya sıraladığım bikaç davranışınızla, sizlere teşekkür etmek fırsatını bana vermediniz.

1 — Düşüncelerinizi, bir bildirgeyle Politika gazetesinde yayınladınız. Ama bununla yetinmemişiniz. Gazetede yayınlanan bildirgenizi, neden gerek gördüyseniz, ayrıca çoğaltıp, Türkiye Yazarlar Sendikası üyelerinin adreslerine de mektup olarak gönderdiniz. Gazetede yayınlanmış bir yazının, benim genel başkanı bulunduğum ve sizlerin de üyesi olduğunuz bir sendikanın bütün üyelerine ayrıca postalanmasının amacı ne olabilir? Bence bunun bitek amacı var: «İşçilerin direnişiyle alay eden, ilericilere kara çalan» Aziz Nesin, TYS'nın başkanı olmamalıdır. Bundan başka hangi amaçla, gazetede yayımlanmış bir bildirge, ayrıca harcamalara katlanarak ve emek verilerek, mektupla sendika üyelerine gönderilir?

Genç yazar ve şairler! Bildirgenizde, işçilerin «Her şeyiyle sınanıp yönetime lâyık bulduğu sendika liderleri» dediğiniz liderler var ya, ben onlar gibi, sendikamızın başkanlığını para karşılığında yapmıyorum. Bütün yönetim kurulu üyesi arkadaşlarım da böyledir. Yine onlar gibi politik tutkularım da yok. Çünkü, geçen kurultayımızda da söylediğim gibi, kitabıma bile almayacağım en kötü öykümü, cumhurbaşkanlığı makamıyla bile değişmem.

Sendika başkanlığını, politik tutkularıma yada çıkarlarıma araç olarak da kullanmıyorum. Yine o pek beğendiğiniz liderler gibi, sendika başkanı olduğum için adı duyulanlardan, ün kazananlardan da değilim. «Her şeyiyle sınanıp yönetime lâyık» dediğiniz sendika liderleri gibi, ne maddi ne manevi sendikamdan bişey almıyorum, ama sendikama hep vermeye çalışıyorum. Ve sendikamıza özveride bulunmakta bütün yönetim kurulu üyeleri sanki bir yarış içindeyiz.

TYS genel başkanlığını üç yıldır sürdürüyorum. Sendikamızın her iki kurultayında da, yönetim kuruluna girmeye ne gönüllüydüm, ne de istekli... Tersine, her iki kurultayda da, arkadaşlarımdan beni seçmemelerini üsteleyerek ve içtenlikle diledim. Yani ben, sendika başkanlığına, o sizin «sınanmış ve yönetime lâyık» liderleriniz gibi, dört elle sarılmış, ordan koparılmamak için başkanlık sandalyesine yapışmış da değilim.

Arkadaşlarım teveccüh gösterip beni seçtiler. Onurla üstlendiğim bu görevi bir namus borcu bilerek, yönetim kurulundaki çok değerli arkadaşlarımla birlikte ve ortaklaşa yürütmeye çalışıyoruz. TYS başkanlığı, ünüme ün, yaşamıma gün katmadı: sağlığıma yararı olmadı, buyüzden cebim para dolmadı. Yönetim kurulundaki arkadaşlarımla birlikte nasıl sınırsız bir özveriyle çalıştığımızı söylemek bana düşmez. Özverili çalışmalarımız için kimseden teşekkür de beklemiyoruz. Ama nankörlük? Evet... Ya düşmanlık? Evet...

Türkiye Yazarlar Sendikası, bu küçük sendika, Türkiye'de encok sözü geçen ve encok sözünü geçiren sendika oldu ya, başka ülkelerin yazar örgütleriyle ilişkilere geçti ve uluslararası örgütlere üye oldu ve dünyada adı duyuldu ya, biyanda yedek parası ve azcok olanakları var ya, ve sendikamız politik etkinlik kazandı ya, artık tutkulu gözler sendikamıza dikildi ve sendikamız kör tutkuların hedefi oldu.

Her toplumun olduğu gibi, her topluluğun, her kuruluşun da bir ayrı toplumsal yapısı vardır. Türkiye Yazarlar Sendikası, faşist ve gerici olmamak koşuluyla, her ayrı politik görüşten yazarları içine alması, ama bu politik görüşlerden hiçbirinin sendika yönetimini hegemonyası ve egemenliği altına almaması gereken bir örgüt olmalıdır. (Bu yargımız, içinde bulunduğumuz koşullar için geçerlidir.) Politik görüşlerden herhangi biri, TYS'-

na egemen olursa, bu, sendikanın yıkımı, dolayısıyla egemen olan politik grubun da aleyhine olur. Genel başkanı olarak, ve gücümle sendikamızın, hiçbir parti yada politik örgütün egemenliği altına sokulmamasına çalışıyorum. Elbet üyelerimizin ve yönetim kurulu üyelerinin, ayrı partileri, grupları, örgütleri olabilir; ama sendikamız bunlardan birine bağımlı olmamalıdır. Bağımlanması, yıkılıp yok olması demektir.

İşte şimdi bunun savaşımını veriyoruz. Bağlı olduğu örgütten kişileri üye yaptırarak çoğunluğu elde etmeyi ve kurultayda sendikanın yönetimini ellerine geçirmeyi isteyen, değişik örgütlerin etkisini duymaktayız, görmekteyiz. Bu savaşımda saldırılan hedefi genellikle ben oluyorum. Örneğin Otobüs filmi için bir eleştiri yazıyorum, karşı eleştiriye geçenler «TYS başkanı olarak...» diye başlıyorlar. «Büyük Grev» masal-öykümü yayınlıyorum «TYS başkanı olarak...» diye karşı eleştiriye geçiyorlar. Hatta, TYS başkanı olarak, böyle yazıları yazıp yazamayacağımı oylayıp karara bağlamak isteyenler bile çıkıyor. Ve siz, «İlericilere kara çalan, onlarla alay eden» diye beni niteleyen bildirgenizi, TYS üyelerine mektupla gönderiyorsunuz. Bunun, beni başkanlığa lâyık bulmadığınız yolundaki düşüncenizi, sendikamızın üyelerine yaymaktan başka bir ereği olabilir mi? Olabilirse, söyleyin.

Genç şair ve yazarlar! Başında yada yönetiminde bulunduğu bir örgütü kendisinden daha iyi hiçkimsenin yönetemeyeceğini sanan enayilerden değilim. Üçyüze yaklaşan üyelerimiz içinde, sendikamıza benden çok daha iyi başkanlık edecek yetkide arkadaşlarımız elbet vardır. Seçiniz lütfen, onlardan birine bu görevi hemen devretmeye hazırım.

Yönetiminden yada başkanlığından ayrılınca, o örgütün çökeceğini, yıkılacağını sanan enayilerden de değilim. Ama şunu bikez daha vurgulayım: TYS, bitek politik örgütün etkisi altına girerse, işte o zaman gerçekten yıkılır. Tarihten ders almayı bırakınız, coğrafyadan bile ders almıyoruz: Son DİSK olayı, daha tarih olmamış bir coğrafya olayıdır. Dileğimiz, DİSK'in eskisinden daha da çok güçlenmesi, gerçek sınıf sendikacılığında gelişmesidir.

2 — Bildirgenizi postayla gönderdiğiniz TYS üyelerinin adreslerini, sendika merkezimizde dolapdaki dosyamızdan aldığınız anlaşılıyor. Çünkü, evinde daha yeni taşınmış

ve yeni evinin adresi yalnızca bu dosyada bulunan bir üye arkadaşımıza da bildirgeniz postayla gelmiştir. TYS Yayın Kurulu üyesi yaptığımız içinizden birinin, bu adresleri dosyadan aldığı anlaşılıyor. Dosyadaki o adreslerin, sendika hizmetlerinden başka bir amaçta kullanılması, sendika yönetim kurulu üyelerinden habersiz, genel sekretere yada yayın kurulu başkanına haber verilmeden alınmış olmasının ne demek olduğunu siz söyleyiniz. Konu benimle ilgili olduğu için, bu olayın Onur Kurulu'na götürülmesini de benim önlediğimi bilmenizi isterim.

3 — Politika gazetesinde bana asıl ağır sövdüklerini, o saldırı yazılarında elbet okudunuz. Sanırım ve umarım ki, siz, bu sövenlerden yana değilsiniz. Ve yine sanır ve umarım ki, sövenleri haklı bulmuyor, üyesi bulunduğunuz sendika başkanının da bu sövgülerle haksızlığa uğradığına inanıyorsunuzdur. Ve sizlerin, genç şair ve yazarlar olarak, her haksızlığa karşı çıkacağınızı da sanıyor ve umuyorum. Nitekim, benim o masal-öykümü haksız bulduğunuz için, bana karşı çıktınız. Şimdi de size soruyor ve sizden öğrenmek istiyorum: Sizin de yazılarınızın çıktığı o Politika gazetesinde bana haksızlık ediliyor da, neden o sövgülere katılmadığınızı, bana haksızlık edildiğini yazmıyorsunuz? Yoksa o sövgülere katılıyor musunuz? Yoksa sizin hak anlayışınız salt kendinizden yana olanlar için mi? Yoksa susmak, katılmamak mı? Oysa «Haksızlık karşısında susmak, haksızdan yana olmaktır...» diye bilgiçlik de edilir.

4 — Bütün bunlardan çok daha ağır bişey yapmışsınız, çok ayıp etmişsiniz. Beş kişi adına düzenlediğiniz bildirgenize, orda adı olanlardan birisi düşüncenize katılmadığını, sizinle uygun olmadığını söylediği halde, O'nun da adını koymuşsunuz. Çok yazık!

Genç şair ve yazarlar! Daha yazarlığın, şairliğin başlangıcındasınız, ama çok kötü başlamışsınız. Sizin adınıza gerçekten çok üzülüyorum. Sendika dosyasından, kendisine güvenildiği için adresleri alabilmek, güveni kötüye kullanmak gibi bir kabahat değilse, bir bildirgenin altına, o bildirgeyle uygunluğu olmayan bir başkasının imzasını atmak da mı kabahat —suç demeye dilim varmıyor— değildir?

Ve siz Vatan gazetesinde yayınlanan Bay Hüseyin Yurttaş'ın açıklamasına yanıt bile vermediniz, yani O'nun suçlamasını kabullendiniz.

Bildirgenizin altına, uygunluğu dışında adını yazdığınız Bay Hüseyin Yurttaş'ı tanımam. Tanıştık mı bilmiyorum. Yalnız, Dönemeç dergisinde şiirlerini okudum. Bay Hüseyin Yurttaş, yayınlanması için açıklamasını Politika gazetesine de göndermiş, ama orda yayınlanmamıştır. Oysa görüyorsunuz, hem sizin bana karşı olan bildirgenizi, hem Politika gazetesinde bana yapılan bütün o ağır saldırıları kitabıma alıyorum. Politika gazetesi bir açıklamayı bile yayınlayamazken, ben neden aleyhimdeki bütün yazıları yayınlıyorum kitabımda? Çünkü Politika gazetesi haksızlığını biliyor, ben de haklılığıma inandığım için saldırılardan korkmuyorum.

Şimdi sıra Bay Hüseyin Yurttaş'ın açıklamasında. Ondan sonra da bildirgenize gereken yanıtı vereceğim.

●

HÜSEYİN YURTTAŞ'IN MEKTUBU

İzmir, 10/12/1977

Sayın Aziz Nesin,

Bugün, yani 10.12.1977 tarihli Politika gazetesinin Sanat Edebiyat sayfasında «Genç şair ve yazarlar Aziz Nesin'i kınadı» ana başlığı altında yayınlanan «Aziz Nesin'e Açık Mektup»un altındaki imzalar arasında adımın da bulunduğunu gördüm. Bu mektuba imza koymadığımı, katılmadığımı belirtir ve durumun aşağıdaki gibi olduğunu açıklamak isterim:

1 — İstanbul'dan telefon eden bir arkadaşım, Büyük Grev adlı öykünüzü bir grub sanatçı arkadaşın protesto edeceklerini bildirdi. Bu konuda benim ve Ali Rıza Ertan arkadaşımın görüşlerini sordu. Öyküyü okuduğumu, birşey diyemiyeceğimi, A. Rıza arkadaşla görüşüp tartıştıktan sonra bu konuda görüş bildirmenin uygun olacağını söyledim. O, telgrafla görüşümüzü bildirmemizin uygun olacağını, olumsuz ya da olumlu yanıtı beklediklerini bildirdi.

2 — Ali Rıza Ertan arkadaş ile konuyu görüştük. Arkadaşların görüşlerine tam tamına katılmıyorduk. Bunun için tel çekmeyi gereksiz bulduk. Ben ikimizin adına bir mektup yazarak bu durumu arkadaşımıza ilettim.

3 — Mektubun öykünüze ilişkin bölümünde aynen şöyle denilmişti:

Gelelim Aziz Nesin'in öyküsüne: Bu konuda protesto etme işine katılıp katılmayacağımızı soruyor ve telgraf beklediğini belirtiyor-

dun. Katılmıyoruz: Nedenleri şunlar: 1. Yazarın özgür davranışına biz demokratların bile karışması yerinde değildir, yazar görüşünü belirtmekte özgürdür. D. MESS grevi özünde ne yazık ki taktik hataları barındıran ve işverenin stok mallarını tüketmekte rahat nefes aldığı bir dönem olduğu için işverenin de memnunlukla karşıladığı, fazla malları zamlı olarak piyasaya sürüp tüketebildiği bir eylem olmuştur. Sendika işçilere para veremez duruma düşmüş, işçilerden bazıları işe dönmek zorunda kalmışlardır. Böyle çok geniş amaçlı, sonsuz süreli eylemlerden birisi de DGM'lere karşı olandır. Yakın çevremizde çok açık örneklerini gördük: Aliağa rafinerisi faşistlerin eline geçti, greve katılan işçiler, işsiz, maaşsız kaldı, orada da sendika birkaç ay sonra para veremez duruma düştü, olan işçilere oldu. DGM ise CHP'nin meclisteki engellemesiyle ortadan kalktı, yani grevle değil. Elbet grevin de bu konuda belli bir yararı olduğu da gizlenemez.

Demek istediğim şu ki, işçi eylemlerinde de zaman zaman yanlış adımlar atılmaktadır. Bunların eleştirilmesi de doğaldır. Bunu eleştiren bir yazı ya da öykü yazdı diye bunca yılın toplumcu, savaşımcı, devrimci yazarı Aziz Nesin'i amansızca eleştirmek fevri davranmak olur. Durumdan duyulan üzüntü kendisine içtenlikle söylenebilir, tartışılabilirdi sanırım. Sol içinde her türlü ayrılık, aykırılıkla öylesine bir boyut kazanmıştır ki, solun varlığını tehdit eder duruma gelmiştir. Böyle bir zamanda bizlerin birbirimize daha bir hoşgörüyle yaklaşmamız gerekirken karşımızdakileri unutup birbirimizle çekişmemizi, çatışmamızı haklı gösterecek nedenler azdır. Bunun için sizlerden dileğimiz daha soğukkanlı davranmanızdır. Eleştirilerin sert dozlara ulaşması, faşistleri memnun edecek biçimde duyurularak değil, kendi içimizde halli yoluna gidilmesidir, şüphesiz siz de öyle yapmaktasınızdır.

Biz, yani A.R. Ertan ve ben bu konuda bir yan tutmuyoruz, ... sevdiğimiz arkadaşlarımızdır. Aziz Nesin'i de savunuyor değiliz. Her yazar kendi satırlarının savunmasını yapacak güçtedir. Büyük Grev öyküsünde işçilerle ve onların sendikasıyla, onları destekleyen yazarlarla alay edildiği inancında da değiliz. Gülmece yazınının gereği bir abartı sözkonusudur, bundan alınmak, buna kızmak yerine daha bir soğukkanlı davranarak yapılan yanlışları gözden geçirmek yerinde olmaz mı? Aziz Nesin'in öyküsünde görülen yanlışın —sizce görülen yanlışın— protesto için imza olarak değil, bir grup arkadaşın düşüncelerini açıkyüreklilikle, öfkesiz, incitmesiz bir iletme ile duyurulması daha iyi olur kanısındayız. Unutamayalım ki bizim içimizde kopacak her fırtına faşizmin ekmeğine yağ sürecektir, en çok onları sevindirecektir. Sol için bir kaynaşma, bir birleşme döneminin başlatılması ilk önce bir yazar, çizer takımının görevidir. Bu da birbirimizin kusurlarını büyültmemekle başlayabilir.

.....bu düşüncelerimizi dilersen arkadaşlarımıza iletirsin. Bir yan tutmadığımızdaki inancımıza katılmalarını içtenlikle isteriz. Gücenmelerini asla istemiyoruz. Bu vesileyle selâmlarımızı da iletmek sana düşüyor.»

Sayın Aziz Nesin, arkadaşımıza yazdığım mektubun bendeki kopyesinden öykünüze ait görüşümüzü bildiren bölümün tümü, harfi harfine yukarıya aktarılmıştır. Benim dışımda oluşan, ortaya çıkan bu kötü durumun düzeltilmesini sözkonusu gazetenin sanat sayfasındaki arkadaşa bir mektup yazarak düzeltilmesini isteyeceğim. Beni iki arada, bir derede bırakan bu durum için çok üzgünüm.

Selâm ve saygılarımı sunarım.

Hüseyin YURTTAŞ

Not: Noktalı yerlerde yalnızca isimler vardır, onları yazmayı uygun bulmadım.

●

GENÇ ŞAİR VE YAZARLARA YANITIM:

Beş imzalı bildiri yayınlayan, ancak bu beştan birinin kınamaya katılmadığı anlaşılan, dört genç şair ve yazara!

«Büyük Grev» masal-öykümün, «başta işçilerin direnişine, sonra da bu direnişi destekleyen tüm ilericilere kara çalar, onlarla alay eder nitelikte» olduğu görüşündesiniz. Görüşünüz yanlış. Yanılıyorsunuz! O masal-öykümde kimleri eleştirip kimlerle alay ettiğimi, Bay Vedat Üner'e —her kim ise— verdiğim yanıtta uzun uzun açıkladım. Yinelemem gereksiz.

Ne direnişteki işçilere, ne onları destekleyen ilericilere kara çaldım, ne de onlarla alay ettim. Çünkü, ben de işçilerin bu direnişini destekleyenlerden biriydim. Böyleyken, siz, o masal-öykümü, neden direnişteki işçilerle ve onları destekleyenlerle alay eder nitelikte buluyorsunuz? Bu sorunun yanıtı, yine sizin

bildirinizde gizlidir. Şöyle diyorsunuz:

«80 bin metolurji işçisi, kendi içinde, herşeyiyle sınanıp yönetime lâyık bulduğu sendika liderlerince aldatılmadıklarının, haklı bir kavgayı sürdürmekte olduklarının bilincindeydiler.»

İşte burda sizinle anlaşamıyoruz. Ben, sendika yönetmenlerinden kimilerinin, her neden olursa olsun (hesapsızlıktan, uzakgörüşsüzlükten, deneyimsizlikten, çıkarcılıktan, bilgisizlikten vb.) yönetime lâyık olmadıkları kanısındayım. Bunu isbatlamak için, bu genellemeden sıyrılıp o kimi yönetmenlerin tek tek adlarını vermem gerekir. Belgeler ortadadır, gazetelerde bile çoğu yayınlanmıştır. Umarım, birazcık olsun akıllılık edip, beni hiç istemediğim bu açıklamayı yapmak zorunda bırakmazlar. Masal-öykümde; işte, işçiyi yönetmeye lâyık olmadıkları belgelerle de belli olmuş yönetmenlerin içyüzlerini ortaya koydum. Buyüzden de kıyamet koptu. Bana yönelik bu gürültüpatırtı, bu yaygara, bu birleşik düşmanlık gösterileri, yaşamımda ilk kez olmuyor.

Siz, daha baştan, o işçi yönetmenlerinin —size göre liderlerinin, yani önderlerinin— herşeyleriyle sınanıp yönetime lâyık olduğunu kabul ederseniz, bu konuyu tartışmaya bile değer bulmazsanız, böyle bir önyargıyla koşullanmış olarak okuduğunuz öykümü, benim anlattığım ve öyküde anlaşıldığı gibi değil, elbet kendi anlamak istediğiniz gibi anlayacaksınız. Şöyle bir deneme yapmanızı çok rica ederim. Bu konuda lehte, aleyhte hiçbir yargısı bulunmayan, ama okuduğunu anlayabilen kimselere, bu masal-öykümü okutup.

— Bu öyküde kimlerle alay ediliyor? diye sorunuz.

Verilecek yanıtlar kabulümdür.

Bildirinizde, grevdeki işçiler «İmparator tarafından yönetilen piyonlar olmadıklarını biliyorlardı...» diyorsunuz. Doğrudur, bunu biliyorlardı. Ama pekçoğu, hesapsız yönetmenler tarafından kötü yönetildiklerini bilmiyorlardı ve öyle anlaşılıyor ki, bunu siz de bilmiyordunuz, yada takım tutarak bile bile bilmek istemiyordunuz. Böylece o masal-öykünün işlevini yapmış olduğu da ortaya çıkıyor.

Bildirinizde «Türkiye'de Aziz Nesin adına ve konumuna sahip bir yazar» diyerek lütfen bana değer vermişsiniz. Sağolunuz. Peki, şunu hiç düşünmediniz mi: Bu ada ve konuma sahip bir yazar, bitek öyküyle bu adı ve konumu, yani bütün yaşamını niçin yadsısın? Hangi çıkar, beni, bunca yıllık savaşımımı yadsımaya sürükleyebilir? «Yoksa yanılıyor muyuz? diye o öyküyü bikez daha okuyup üstünde daha uzun düşünmek gereğini duymadınız mı? En sonunda, bu öyküde yanılmış olduğumu söyleyebilirsiniz. Peki, ben bunca yıllık deneyimlerimle yanılabiliyorum da, sizlerin —Benim oğlumdan genç şair ve yazarların— bu masal-öyküyü değerlendirmede hiç mi yanılma olasılığınız yok?

Büyük bir değerbilirlikle sahibi olduğumu söylediğiniz bu ad ve konum, bana kişilerin yada örgütlerin yada partilerin yada kurumların bağışladığı bir şan, bir rütbe, bir nişan, bir lütuf ve ihsan değildir. Ben bugünkü yerimi —ki halkımın gönlündedir ve en yüce yerdir— bugünkü adımı ve konumumu, işçi sınıfımızın ve halkımızın hizmetinde hiçbir çıkar ummadan, hiçbir ödün vermeden —hatta halka bile ödün vermeden—, yazdıklarımın zaman içinde doğrulanması gibi en gerçek sınavlarla geniş, namuslu bir savaşın sonunda, hem de söke söke kazandım. Hâlâ da bu yoldayım ve hep bu yolda yürüyüp tükeneceğim. Belki sizlere de yararlı olur diye, bu kazanılan yerin, adın, konumun gizini de açıklayayım: İşçi sınıfı ve halk yararına olduğuna inandığım her doğruyu, karşımda kim olursa olsun —hükümet, polis, parti, solcu gruplar, gizli ve açık örgütler ve güçler, sendikalar, hatta kimileyin halkın kendisinden gruplar bile olsa— yılmadan korkmadan, geçim derdi, evdeki çoluk çocuk gibi bahanelere de sarılmadan, her belâyı göze alarak söyledim, açıkladım. Bu kez de «Büyük Grev» masal-öykümle yaptığım aynı şeydir. Daha bu öyküyü yazarken bile, bunca saldırılara uğrayacağımı, hatta beni neyle suçlayacaklarını biliyordum. Ne dediler bana: İşçi düşmanı, grevkırıcı...

Şimdi de «Büyük Grev» öykü-masalından şu bölümü okuyalım:

(Bir zibidi yazar çıkmıştı ortaya. «Aman etmeyin, eylemeyin, bu sıra grev sırası değildir. Tam işverenin dişlerinin sökülecek sıra siz greve giderek onun ekmeğine yağ sürüyorsunuz. Aman haa! oyuna geliyorsunuz, hem de kendi oyununuza. Grev, işçinin tek silâhıdır ama, kendini öldürmeye değil.» diyecek olduysa da, iyi ki yaman sendikacılar ağzının payını verip susturdular. Gidi hain, gidi işçi düşmanı, gidi grevkırıcı seniii...)

Demek ki, sonradan yapılacak bu suçla-

maları, öykünün içine koyarak, bana «Hain, işçi düşmanı, grevkırıcı» denileceğini biliyormuşum.

Daha 1946 yılında Amerikan emperyalizminin yurdumuza Truman doktrini biçimindeki uzanışına, ilk karşı çıkış olarak yayınladığım broşür yüzünden —O zaman 31 yaşındaydım, yani sizlerin bugünkü yaşlarınızda— askerî cezaevine atılıp mahkûm edildiğimde, Hükümet, bütün basın, polis, asker ve halk karşımdaydı. 1950 yılında ordumuzun Kore savaşına katılmasına karşı olduğumuz zaman da durum böyleydi. Daha 1944 ve 1945 yıllarında işçimizin parti ve sendika kurma özgürlüğüne kavuşması için savaşım verdiğimiz zaman da durumumuz daha iyi değildi. Ve bütün yaşamım işte böyle geçti.

Üzerinden zaman geçtikten sonra, bugün hükümetler, hatta sağcı basın ve partiler bile, Amerikan emperyalizmine karşı çıkmaya başladılar.

Bugün de, hem egemen sınıf, hem de çıkarcı yada hesapsız sendika yönetmenlerine karşı savaşım veriyorum ve siz de karşı çıkıyorsunuz, hem de işçi sınıfı adına, ama o kötü sendika yönetmenlerini savunmak için...

«Büyük Grev» adlı masal-öykümdeki eleştirilerimin ne denli doğru olduğunu zaman gösterecektir. Gençsiniz, bu doğrunun anlaşılması için zamanınız var. Ama ben sizin, şair ve yazar olduğunuz için, doğruları iş işten geçtikten sonra değil, zamanında sezip anlamanızı ve edime geçmenizi isterdim. Açıkça söyliyeyim ki, sizin beni bu haksız kınamanız, bana yapılan bütün bu saldırılardan, sövgülerden, aşağılamalardan daha ağır geldi. Çünkü, öbürlerine pek değer vermiyorum açıkçası, ama genç şair ve yazarlar olarak sizlere değer vermek istiyorum. Şiir ve yazı yazmada direnecekseniz, önünde sonunda nasıl olsa doğruları bulacağınıza da inanıyorum.

Bu yazımın size yanıt vermekten çok, hem sizlerle, hem de okurlarla bir söyleşi olmasını diliyorum. Bunun için de size, benim kuşağımın ilerici ve solcu kesiminin en büyük dramını anlatacağım.

Sağcılar ve gericiler, solcu yazarların güdümlü olduklarını söylerler. Doğrudur. Bütün solcu yazarlar, güdümlüdürler. Ama bu güdüm, gericilerin bir eksiklik diye söyledikleri gibi, bir örgüt güdümünden daha çok, yazarın kendikendini güdümü, kendini sınırlamasıdır. Örgütsüz bile olsa bir solcu yazar, yine de kendikendini güdümler. Bu kendikendine güdümün iki ölçütü vardır.

1 — Yazılıp açıklanacak doğrunun Türk halkına yararı var mıdır? Bu ölçüt çok önemlidir. Çünkü, gerek dünya güçler dengesi, gerek egemen sınıfa karşı uygulanmakta olan savaşım stratejisi —hatta taktiği bile—, gerek işçi sınıfının gerektiğinde destek alacağı ve yardım göreceği güçlerin iyi hesaplanması gerekir ve bu hesaplar, her doğrunun yazılıp açıklanmasını sınırlar.

2 — Yazılıp açıklanacak doğrunun, sağcıların, egemen sınıfın daha çok işine yarayacağı durumlarda, yine her doğru yazılıp açıklanamaz.

İşte benim kuşağımın en büyük dramı, bu iki ölçütten ötürü, bilinen doğruları açıklayamamak, bile bile açıklayamamak, kendikendine baskı yaparak, kendini güdümlemek olmuştur. Kimi kuşakdaşlarımızda bu dram, kendikendini bitirip tüketmeye dek vardığı için, tragedyaya bile dönüşmüştür. Güdümlülüğümüz yüzünden, halkın o günkü yararına değil ve sağcıların aleyhimize kullanmalarına yarar diye susmamız, tarihsel yanılmalara bile neden olmaktadır.

Bu savlarımızın havada kalmaması için, verebileceğim bikaç küçük örnek sunmak istiyorum.

Bizden önceki kuşaktan, özellikle benim aşırı saygı duyduğum bir kişi vardı. Yazar da sayılabilir, kitapları vardır. Kapital'in basımının yasak olduğu günlerde, bize, Kapital'i çevirmiş olduğunu söylerdi. Günün birinde Kapital'in yayınlanma olanağı çıkınca, bizi yıllarca kandırmış olduğunu anladık. Benim yayınladığım bir dergideki yazılar yüzünden, O'nunla birlikte cezaevine girdik. Kalabalıktık. Her zamanki gibi bir komuna kurduk. Sözünü ettiğim kişi, parası yok diye, komunaya para ödemez, ama komunadan ortaklaşa hepimiz gibi yararlanırdı. Komuna, herkese, günde üç öğün beş bardak çay verirdi. Bu kişi, çayı çok tatlı içtiğini söyleyerek, her bardak çayına üç kesme şeker alır, ama her bardağına yarım şeker koyar, biriktirdiği şekeri, bir kilo olunca komunaya satardı. Bedavaya yakın bir parayla oturduğu Vakıf evinin geniş bahçesinde yetiştirilmiş domatesleri de, yine hiç para ödemediği komunaya satardı. Şu çok ünlü İsmail Hakkı Ketenoğlu'nun başkanlık ettiği mahkemeye çıktığımız zaman, antikomünist olduğunu söylemiş

ve bu sözü tutanağa geçmiştir. O beraet etti, ama ben yazmadığım yazıdan mahkûm oldum. Biriki çizgiyle anlatmaya çalıştığım bu adam, gerçekte bir roman kahramanı olacak nitelikteydi. Öldü. Dergilerden birinde resimleri çıktı ve o dergi, bu kişinin yaşamının, devrimcilere, örnek alınacak bir yaşam olduğunu yazıyordu.

Başka bir örnek. TKP'nin pekçok üyesi, Türkiye'ye dönememiş, Sovyetler Birliği'nde kalmıştı. Onlar için o günkü koşullarda yurda dönüş olanaksızdı. Stalin döneminde, Sovyetler Birliği'nde ne kadar TKP'li Türk varsa, —yalnızca biri dışında— bunların hepsi sürgüne gönderildi. Tam yirmi yıl Sibirya'da sürgün olarak yaşadılar. Sürgüne gönderilmeyen tek TKP'liyse, bütün olanaklara sahip olarak yaşadı. Sürgündekilerin çoğu hastalanıp öldü. Stalin'in ölümünden sonra sağ kalanlar, sürgünden döndüler. Zaten çok az kalmışlardı, çoğu da hastaydı. Bunların hiçbirinin en küçük suçu yoktu. O denli yoktu ki, sürgünden döndükten sonra, kendilerine ev verildi ve emekli aylığı bağlandı.

Gençsiniz, şairsiniz, yazarsınız. Ben size, düşünmeniz için bir küçük ipucu veriyorum.

Düşününüz: Yirmi yıl sürgünde inletilen yaşlı TKP'lilerin suçları neydi? Veee, sürgüne gönderilmeyen o tek arkadaşlarının, üstünlüğü, kurtuluş nedeni neydi? Ki o kişi, sorumlu yerdeydi, sürgüne gönderilenlere bir haksızlık yapıldıysa, nasıl bir tepki gösterdi? Bu konuda Nâzım Hikmet'in Hacı Salih için yazdığı şiiri bilirsiniz, ki o şiir iş işten geçtikten sonra yazılmıştır. Peki, bu şiir size ne anlattı? Gençsiniz, şairsiniz, yazarsınız, görünenin altındaki okuyamazsanız, gizleneni göremezseniz, gerçeğin özünü araştırmazsanız, olaylara herhangi bir insan gibi bakar geçerseniz, neye yarar sizin gençliğiniz, şairliğiniz, yazarlığınız?

Yüzlerce doğruyu açıklayamadık. Ama ben, yazamadığım bu eleştirilerimi, eleştirdiklerime hep ulaştırdım. Elbet buyüzden beni kutlamadılar. Böylece, tuttuğunuz takımın neden bana düşman olduğunu da anlamış olursunuz.

Vatan gazetesinde Nâzım Hikmet'in yaşamı üstüne yazılar yazdım. Buyüzden ne saldırılara uğradım. Nâzım'a yıkanmaktan hoşlanmazdı, demiştim. Evinde çok eşya göstermişim. Daha bunlar gibi şeyler... Oysa ben o dizi yazımda, her ne yazdımsa, kendiliğimden yazmadım, belgelere, kanıtlara dayanarak yazdım. Ama benim orda yazdığım en önemli şey, Nâzım'ın bir şiirindeki şu dizeydi:

«Çok pahalı ödedim inanmanın bedelini»

Ve bu dizeye dikkatleri çektim. Nâzım gibi, yaşamını inancına adamış bir savaşımcının bu dizeyi neden yazmak zorunda bırakıldığını da açıklayacağımı söyledim. Öze dayanmayan, sudan, gerçekdışı eleştiriler yağmuru altında bitek kişi de çıkıp, o yazı dizisinin en önemli açıklaması olan bu dizeyi Nâzım'ın hangi nedenle, nasıl bir zorunla yazmış olduğunu bana sormadı. Ve hiçkimse bunun üzerinde durup düşünmedi. Niçin Nâzım Hikmet, üç kez kendini öldürme girişimde bulunmuştu?

Gençsiniz, yazarsınız, şairsiniz, bütün bunları, bunlar gibi sorunları düşünmezseniz, görünenin altındaki gerçeğin özünü araştırmazsanız, iş işten geçtikten sonra, Nâzım'ın başına gelenlerden çok daha kötüsü sizin başınıza gelebilir.

Genç yazar ve şairler! Benden önceki kuşaktan ve benim kuşağımdan her ölen, açıklanmamış bir destan gibi yitiyor, ve söyleyemediği doğruları, kendisiyle birlikte toprağa gömüyor.

Bir de çok yakın gelecekten örnek vereyim. Son 1 Mayıs, kanlı pazar olayı. O sizin tuttuğunuz takımın, işçiyi yönetmeye lâyık önderler dediğiniz kişileri, bu kanlı pazar günahının altından daha kalkmamışlardır. Olayın ertesi günü, suçu Maocuların üstüne atmak; yani bir anlamda, bu kanlı olayı düzenleyen, adı açıklanmayan ama bilinenlerin oyununa gelmektir. Devrimci yönetimin sağlıklı yürümesi, her örgütün her basamağında ancak merkezci demokrasi ve ordaki eleştiri ve özeleştirilerle olabilir. Biz, Türkiye Yazarlar Sendikası olarak, 1 Mayıs olayının eleştirisinde bulunmak istediğimizi yazıyla o sorumlu örgütün sorumlu kişilerine bildirdik. Hiçbir yanıt vermediler. Böyle merkezci demokrasi olmaz. Neden yanıt vermediler? Çünkü, nasıl olsa, halkımıza yararı olmayacak ve sağcıların işine yarayacak diye, gerçeği açıklamayacağımıza, yani kendikendimizi güdümleyeceğimize inanıyorlardı. Nitekim böyle de oldu. Sustuk, hep sustuk.

Örnekleri çoğaltmak istemiyorum. Saldırılardan, iftiralardan, suçlamalardan da hiç korkmuyorum. Ama bişey söylemek isterim: Bana göre en büyük alçaklık, karşısındakilerin doğruluğuna ve yiğitliğine güvenerek kö-

tülük yapmaktır. Gericilerin, sağcıların işine yarayacak, halkımıza yararı olmayacak diye, nasıl olsa gerçekler, doğrular açıklanmayacak ve merkeziyetçi demokrasi kurulmayacağına, eleştiri ve özeleştiri de olmayacağına göre, o sizin takımın işçiyi yönetmeye çok layık gördüğünüz önderleri için ortalık bomboş...

Genç şair ve yazarlar! Bildirinizde «İçinde bulunduğumuz ağır koşullarda böyle bir yazıyı» yazmamam gerektiğini söylüyorsunuz.

Kimi gerçek dostlarımla, gerçek dostumuş gibi görünen kimileri de, «Büyük Grev» masal-öykümün yayınlanış tarihinin zamanlama bakımından yanlış olduğunu söylediler. Peki, ne zaman yayınlasaydım doğru olurdu? Bana yanıt veremiyorlar. Yani böylece hiç yayınlanmamasını istiyorlar. Zamanlama bakımından öykümün yayınlanışını yanlış bulanlar, öyküde anlattıklarımı yanlış bulmuyorlar.

Şimdi de zamanlamanın doğruluğunu anlatmaya çalışayım. Ben bu masal-öykümü, daha «Genel Yas Eylemi» sırasındaki grevlerde, başka bir biçimde, yazmayı düşünmüştüm. Ama, o kendikendimizi güdümlemek yüzünden yazmadım. Sağcılar, aleyhte kullanabilirlerdi. Üstelik, Genel Yas Eylemi yanlışından ders alınacağını düşündüm.

MESS'e karşı grevde, sanki MESS bu greve çağrılık çıkarmış gibiydi. Bu savaşım çağrısını kabul etmekle kimi sendika yöneticileri, eski yanlıştan ders almadıklarını ortaya koydular. MESS'in geri çekilir görünmesi, grevcileri cep içine almak içindi. O günlerde, bu öyküyü daha önce yazmış olsaydım, şimdikinden de çok saldırıya uğrardım ama, uyarı görevimi yapmış olur muydum, diye hâlâ düşünürüm.

«Büyük Grev» adlı masal-öykümü yazışımdan iki-üç hafta sonra, DİSK'in genel kongresi vardı. Öyküyü o sırada yazışımın nedeni işte budur. Genel kurul olmasaydı, yine de yazmayacaktım. Amacım, kongreye katılacak işçileri uyarmaktı. Bu bakımdan, öykünün yazılış ve yayınlanıştaki zamanlama, hiç de zamansız yada yanlış zamanlamalı değildir. Daha iyi yönetmenler seçildi mi? Bu, benim görevim değil. Yazar olarak benim görevim, uyarmak.

Beni kınama bildirisi yayınlayan dört genç yazar ve şair, bildirilerinde şöyle diyorlar: «Bizler, işçilerin Türkiye Maden-İş Sendikası öncülüğünde başlattığı ve sürdürdüğü grevi coşkuyla destekledik ve destekliyoruz.»

Çok iyi yaptınız ve çok iyi yapıyorsunuz. Ben de o grevi, başlatılmış grevi desteklemek görevim olduğu için, destekledim. Grevi, grevcileri destekledim ama, hesapsız kimi işçi yönetmenlerini de desteklemedim.

Beni kınayan dört genç yazar ve şair! Kabul etseniz de, etmeseniz de, yaşlı bir yazar olarak size öğütte bulunacağım. Yazarlıkta, işin kolayına kaçmayınız. Elbet, ezilenden, sömürülenden yanayız ve elbet ezenin, sömürenin karşısındayız. Ama, ezene yuh çekmek, ezilene yaşa demek, işin kolayıdır. Sömürene kahrol, sömürülene yaşa demek, işin kolayıdır. Evet insanı yazacağız ama, insanın neyini yazacağız? İnsanın dramını... Büyük Grev olayında en büyük dram nerde? Bence, başlangıçta grevi destekleyen işçinin, darda kalıp işverenle anlaşmaya gitme zorunda kalışında, sarı sendikalara girmek zorunda kalışında, uzlaşmacılık yapmak zorunda kalışındadır. Bunlara hain demek işin kolaycılığıdır. Hain olmuş işçinin dramını düşünsenize. Niçin hain olmuş, kimlerin yüzünden? Yazar olarak bu acıyı duymayacak mıyız? Perişan olmuş, işinden atılmış, yapmak istemediğini yapmak zorunda bırakılmış işçilerin acısı, dramı, bizim duygu tellerimizde titreşim yaratmayacak mı?

Takım tutarak, yine de bana hak vermeyebilirsiniz. Öyle bile olsa, sizleri kimi konularda birazcık olsun düşünmeye yönelttiğime inanarak, sizlere yararlı olduğuma inanıyorum.

Sevgilerimle.

Ek: Bu yanıtımdaki kimi açıklamalarım yüzünden yeni saldırılara hedef olacağımı biliyorum. Bu pek küçük açıklamalarım, kendi güdümlülük ölçütlerime uygundur. Gizliliğin hedefsizliğine güvenerek yıllar ve yıllardanberi iftira, yalan ve dedikoduyu, namuslu insanları yıldırmak ve sindirmek için kullananlardan korkacak değilim.

Bu ek yazımın, benim için kınama bildirisi yayınlayan dört genç şair ve yazarla hiçbir ilişkisi yoktur. Ancak onlara bir uyarı olursa sevinirim.

Bu açıklamaları yapmamı bile doğru bulmayanlara, taşı çatlatacak bir sabırla, yıllardanberi bana yapılan iftiralar karşısında nasıl sustuğumu anımsatırım.

12 Aralık 1977 tarihli Vatan gazetesinde şu yazı yayımlandı:

AZİZ NESİN'İN HİKÂYESİ

Kemal SÜLKER

Pazar günü oyumu sandığa atmaya gittiğimde upuzun bir kuyruk vardı. Herkes oyunu kullanmak için sıradaydı. Bir semtin insanlarıydık. Selâmlaştıklarımız, birbirimize sevgi saygı duyduklarımız, şöyle bir tanışıklığımız olanlar vardı. Çoğu da benim VATAN'da yazdığımı biliyordu. Zira zaman zaman Vatan'ın politik çizgisiyle uyumlu sohbetler yapar, karşılıklı görüş alış-verişinde bulunurduk. Pazar günü oy kuyruğunda iken bir emekli öğretmen:

«Aziz Nesin, harikaydı.» dedi.

«Öyledir, dedim. Gülmece konusundaki açık oturumda kimse gülmedi ama...» diyesi oldum.

«Orası öyle, dedi, ama cumartesi günü ödül alacak yeni bir şahaser yarattı...»

Yanımızdaki Elektrik Bilimi Doçenti arkadaş:

«Kusura bakmayın, ben hergün Vatan alamıyorum, ama kızım gösterdi. Aziz Beyin yazısını, üstüne daha iyisi yazılamayacak kadar mükemmeldi...» dedi.

«Evet, öyleydi... Zaten Aziz Nesin, hâlâ Türkiye'nin değil, dünyanın en önde gelen gülmece yazarı. Bunda güncel olayların derinliğine inişindeki ve Türk diline olan egemenliğinin etkisi var...»

Biraz daha yaklaştık sandığa... Evinde yardımcıları olan, bir elini sıcak sudan soğuk suya dokundurmayan bir «Hanımefendi» öteki sandığın kuyruğundayken bana:

«N'olursunuz, dedi, Aziz Nesin Beyefendiyi görürseniz...« dedi.

«Bu çarşamba görüşeceğiz, dedim, ya Ankara'da buluşacağız, ya da İstanbul'a dönüşünde konuşacağız. Bir emriniz mi vardı?» yanıtını verdim.

«Lûtfen, lûtfen tebriklerimi, saygılarımı bildirin. Bir okuyucunuz, Erenköy'den sizden zaman zaman kitap rica eden Süheyla dersiniz... Cumartesi günü oğlum bir Vatan getirmişti. Orada bir yazısı vardı... Hârikaydı... Ama gülmedim. Gülmedim, evet... Ağlayasım geldi...»

Sıra oy vermeye geldi. Görevimi yaptım, eve dönünce; o ana kadar okumaya fırsat bulamadığım yazıyı aldım. Çok değerli başkanımız (TYS Genel Başkanıdır Nesin) Büyük Grev başlıklı bir sayfalık yazısında bir grevin, çıkarcı bir sendikacının elinde, bu güçlü ekonomik mücadele aracının ne hâle düştüğünü çok güzel bir şekilde dile getiriyordu. Bir cümlesini aktarayım büyük gülmece ustasının:

«Artı ürünle dolmuş taşmış ambarlar mambarlar, depolar mepolar, ardiyeler mardiyeler, boşalmaya başladı. Mallara yüzdeyüz zam yapılmıştı. Satılmayan mallara pazar bulunmuştu. Temsilciler, dağıtıcılar, satıcılar sevinmişti. Halk, mal var diye daha çok sevinmişti. Büyük işadamı, yağmur gibi para yağdığı için, hem de fabrikalar çalışmadan, işçileri çalıştırmadan, durduğu yerde paralar yağdığı için hepsinden çok sevinmşiti. Aradabir, malların gönderilmesi kısılıyor, piyasa denetleniyor, yeniden bir zam daha yapıldıktan sonra mallar gönderiliyordu.

Uzmanlar hesapladılar, o denli büyük stokları vardı ki, daha üç yıl fabrikalar çalışmasa, piyasanın gereksinmesini, kolaylıkla karşılardı; hem de üstelik her altı ayda bir yeni zamlar yaparak...

Üç yıl bu... Sendika üç yıl dayanamazdı. Büyük işadamı, bu grevle kaç yandan birden kazanmıştı. Biiir, satılmayan birikmiş mallarını satıyordu. İkiii, istediği zammı yaparak kazancını artırıyordu. Üüüüç, fabrikaların canı yok mu, makineler dinleniyor, bakımdan geçiyor, onarılıyordu. Döööört, işçilere gündelik ödemekten de kurtulmuştu. Beeeş, en önemlisi de işte buydu, sendikayı batıracaktı, çünkü grev kararı alan sendika, grevdeki işçilere gündeliklerini ödemeliydi ki, sendikanın parasını kuruşuna dek bilmekteydiler, bir yıl bile dayanamazlardı. Bu sendika, Allahın iznü keremi ile yıkılacaktı.»

Hikâyenin devamını okumak isteyenler, Vatan gazetesinin 3 Aralık 1977 Cumartesi günkü sayısını bulabilirler.

Ben bazı gerçekten işçiden yana sendikacıların yerinde olsam, Aziz Nesin'den izin alır, bu hikâyeyi çoğaltır, üyelerime gönderirim.

●

12 Aralık 1977 tarihli Politika gazetesinde Süleyman Üstün'ün şu yazısı yayımlandı:

NESİN?

Süleyman ÜSTÜN

5 Aralık 1977 günü Vatan gazetesinde Aziz Nesin'in bir yazısı yayınlandı. Yazının başlığı «Büyük Grev»di. Uzun bir yazı. Yazı gazetenin son sayfasını baştan sona doldurmuş. Yazının baş tarafına bir de karikatür konulmuş. Karikatürde Vehbi Koç, Kemal Türkler ve bir de grev gözcüsü işçiler var. Koç ve Türkler ellerinde birer pankart tutuyorlar. Pankartlarını yukarıya kaldırmışlar. Koç'un pankartında «Yaşasın Grev», Türkler'in pankartında da «Yarasın Grev» yazılı. Grev gözcüleri de ikisinin arasında şaşkın bakıyorlar. Haslet çizmiş karikatürü. Haslet, pankartlarda yazılı «yaşasın»la «yarasın» sözlerini iyi belirlemek için «yarasın»ın (R)sini siyah yapmış. Hasleti gereği herhalde.

Aziz Nesin, bilindiği gibi ülkemizin ünlü bir mizah yazarıdır. Çok sayıda kitabı yayınlanmıştır. Okuyucusu çoktur. Kendisi gerek ülkemizde, gerekse uluslararası mizah yarışmalarında soyısız dereceler, altın madalyalar kazanmıştır. Kitapları yabancı dillere çevrilmiş, bazı kitapları da oyunlaştırılmış, tiyatrolarda, televizyonda oynanmıştır. Aziz Nesin mizah dalında üstattır.

Aziz Nesin'in konuları toplum olaylarıdır. Daha doğrusu toplumsal çelişkileri sergiler. Çelişkilerin özüne, nedenine, kaynaklandığı yere pek değinmez. Ancak, bu çelişkileri çok usta bir biçimde işler. İnce esprileri, gerçekten zekâ ürünü buluşlarıyla okuyucuya âdeta yaşatır olayı. Dili iyidir, örnekleri çarpıcıdır. Çelişkilerin sadece sonucunu ele almasına karşın, bu özelliklerinden dolayı Aziz Nesin'in adı «solcu»ya, hatta «Marksist»e çıkmıştır. Bu yüzden, zaman zaman başı derde de girmiştir. Ordudan ayrılmış, sürgün edilmiş, hapislerde yatırılmıştır. İzlenmiş, sürekli tedirgin edilmiştir. Bütün bunlar yine de yıldırmamıştır Nesin'i. Yazılarına devam etmiştir aralıksız.

Yazılarını bugün de sürdürüyor Aziz Nesin. Bundan sonra da sürdürecek kuşkusuz. Ancak, bir değişiklikle sürdürecek galiba. Yazılarında «sonuç»tan «neden»e doğru bir geçiş seziliyor. Sözünü ettiğimiz «BÜYÜK GREV» yazıları bunun bir örneği olabilir. Bu yazısında Nesin, önce grevin «nedeni»ne bakmaya çalışmış. Ancak bu işi, kusura kalmasın, başaramamış. Bir kez, gerçek «neden»i bulamamış. Biz bunu, yine de böyle yazma alışkanlığı olmadığına bağlayalım.

Ama gerçek nedenin bulunmadığı ortada. Bütün olanları fazla üretime bağlamış. Bir defa, «neden» şu veya bu nedenle yanlış saptanmışsa, «sonuç»lar üzerindeki görüşler, yargılar da ister istemez, kendiliğinden yanlış olur. Nitekim öyle de olmuş.

«BÜYÜK GREV» yazısında Aziz Nesin, anlaşılmaz nedendir, şu sözünü ettiği grevin hangi grev olduğunu gizlemeye çalışıyor. «Arif olan anlar» diyor. Arif olmaya bilmem gerek var mı? Haslet kendisini ele vermiş zaten. Hoş karikatür olsa da, olmasa da Aziz Nesin'in sözünü ettiği grevler bellidir. Bunların MESS, Maden-İş grevleri olduğu açıkça ortadadır. Gizlemek, gizlenmek niye acaba?

Gizleme ve gizlenme sakın şundan olmasın?

Ülkemizin gerçekten ve her bakımdan en büyük grevi olan Maden-İş grevlerindeki nöbetçi çadırları için, Aziz Nesin;

«Moskova'dan çekilen Napolyon'un bozgun ordusunun çadırlarına dönmüştü» diyor.

Grev çadırlarındaki sloganlar yazılı bezler için;

«O slogan yazılı bezler de bozgun ordusunun bayrakları gibi kirlenmiş, yırtılmıştı» diyor.

Böyle bir sözü, bu grevler için kimse, hiç kimse söyleyemez. Bu grevler ve grevciler için böyle bir benzetmeyi kimse, hiç kimse yapamaz.

Grevler omuz veren, grevcilere maddî-manevî destek olan, grev yerlerini ziyaret ederek işçilerin direnç gücünü yükseltmeğe çalışan, işçi dostu, emekçi halkımız için de, Aziz Nesin;

«Hem gidip, yüzde beşyüz zam yapılan büyük işadamının fabrikalarının mallarını satın alıyorlar, hem de grev yerlerinde işçileri alkışlayıp, yaşasın diye bağırıyorlar» diyor.

Bu denli, bir işçi-emekçi dayanışmasına giren halkımıza, kimse, hiç kimse... bu tür «ilençlerde» bulunamaz. Dayanışmayı küçük göstermeye kalkışamaz. Dayanışmayı bozucu sözler edemez.

Aziz Nesin;

«En şaşılası yanı, büyük işadamının kızıyla damadı da grevci işçileri ziyaret edenler arasındaydılar. Hem de sık sık. Gidiyor işçilerin durumunu görüp çok üzülüyorlardı» diyor. Yine Aziz Nesin; Büyük işadamını kızı ve damadı ile konuşturarak, «Grev yerlerine gidince, bağışta bulunuyor musunuz? Bağış verin, bağış verin... zavallı işçilerim...» diye yazıyor.

Büyük işadamının Vehbi Koç'un kızı ile damadı ziyaretçi olarak, grevi desteklemek için, hangi greve gelmişler? Hangi grevin işçilerini bu amaçla, ne zaman ziyaret etmişler?

Böyle aşağılık bir yalanı kimse, hiç kimse yapamaz. «Bağış verin onlara, zavallı işçilerim» Ne bağışı? Kim kime bağış veriyor? Zavallı kim? Kim kime zavallı diyor? Ekmek, emek, onur ve gelecek kavgası veren işçilere kimse., hiç kimse böyle diyemez... Onların onurlarıyla kimse... hiç kimse oynayamaz.

Aziz Nesin;

«İşçilerin kimisi fabrika yönetmenlerine başvurup çalışmak istediklerini söylediler. Kimisi de sendikadan ayrıldı. Eskiden tam karşıtı oldukları sendikalara girenler de oldu» diyor.

Büyük mücadele içinde, istisna sayılabilecek bir-iki örnekten kalkıp kimse... hiç kimse grev kırıcılığı, sendikayı dağıtma kışkırtıcılığı yapamaz.

Hiç kimse yapamaz, diyemez... demiyelim. Elbette ki, yapanlar, diyenler olur. Oluyor... Ama bunlar kimdir? Kimler yapar? Niçin yapar? Bellidir.

O çadırlar, bu grev nöbetçileri ve bu sendika, biraz da bunları diyenler ve yapmaya çalışanlar için vardır.

Aziz Nesin'in «BÜYÜK GREV» yazısına diyeceklerimiz bitmedi.

●

YANITIM

Bay Süleyman Üstün'ün yazısının pek çok yerine, önceki yanıtlarımda karşılık verdiğim için, o sözlerimi bir daha yinelemeyeceğim.

Bay Süleyman Üstün şöyle diyor:

«Anlaşılmaz nedendir, şu sözünü ettiği grevin hangi grev olduğunu gizlemeye çalışıyor. (.....) bunların MESS, Maden-İş grevleri olduğu açıkça ortadadır. Gizlemek, gizlenmek neye?»

Neyi gizlemek istediğimi nasıl da anlayabilmiş Bay Üstün! Kutlarım kendisini... Neden gizlemişim? Olsa olsa, sendikaların çıkarcı ve kötü yönetmenlerinden, işçilerimizi hesapsız greve itenlerden çekinmişimdir, korkmuşumdur da ondan gizleyip gizlenmişimdir, başka ne olabilir?

Bay Üstün, yukarıki tümcesine «Anlaşılmaz nedendir» diye başlıyor. Oysa «Anlaşılmaz» dememesi, «Anlamıyorum» demesi gerekirdi. Bütün anlayışsızlar gibi, o da kendi anlayamadığını, herkesin de anlayamayacağını sanıyor. Bay Süleyman Üstün'ün —kendi anlayış yada anlayışsızlık ölçüsüne göre— çok doğal olarak anlayamadığı, Büyük Grev masal-öyküsünde hangi grevin anlatıldığının açıklanmaması, orda salt belli bir grevin anlatılmamış olmasındandır. Daha önce de açıkladığım gibi, bu, masal-öykü türündeki genellemenin gereğidir.

Bay Üstün, büyük bir zihin çabasıyla, sonunda, «gizleme ve gizleme»nin nedenini keşfedip açıklıyor:

«Gizleme ve gizlenme sakın şundan olmasın?

Ülkemizin gerçekten ve her bakımdan en büyük grevi olan Maden-İş grevlerindeki nöbetçi çadırları için, Aziz Nesin:

«Moskova'dan çekilen Napolyon'un bozgun ordusunun çadırlarına dönmüştü» diyor.

Grev çadırlarındaki sloganlar yazılı bezler için:

«O slogan yazılı bezler de bozgun ordusunun bayrakları gibi kirlenmiş, yırtılmıştı» diyor.

Böylece bir sözü, bu grevler için kimse, hiç kimse söyleyemez. Bu grevler ve grevciler için böyle bir benzetmeyi kimse, hiç kimse yapamaz.»

Bu konuda Bay Üstün'e iki maddede yanıt vereceğim:

1 — Büyük Grev masal-öykümde, salt grevdeki işçi çadırlarının ve slogan bezlerinin durumunu kötü göstermekle yetinmedim. İşverenleri çok daha ağır dille yerdim. Bir örnek vereyim o masal-öyküden:

«...(İşveren) Kendi hakkının bir işçiye kıl payı geçmesini kesinlikle istemediği gibi, bir işçi hakkının da başka bir işçiye geçmesini istemezdi. Hatta buyüzden kimsenin hakkı

geçmesin diye, fabrikaların yakınlarından Hakkı adında bir kimseyi geçirtmezdi. Kimsenin hakkının çiğnenmesini istemez ve kimsenin Hakkı yenmesin diye, fabrikalarında Hakkı adında işçi çalıştırmaz, yada adı Hakkı olanları, adlarını değiştirip öyle çalıştırırdı. İşte bu denli haksever ve namuslu bir adamdı.»

İşverenle işte böyle alay etmişim o öyküde. Ama işverenler yada işverenlerin savunucularından hiçbirisi çıkıp da, sözde işçi sınıfını savunan Bay Üstün gibi, «Aziz Nesin yalan yazıyor. Fabrikanın yakınlarından Hakkı adında kimselerin geçirilmediği doğru değildir. Hakkı adında işçilerin çalıştırılmadığı da doğru değildir. Adı Hakkı olanların adlarının değiştirildiği de uydurmadır.» demiyor. Oysa Bay Süleyman Üstün bakınız bana ne diyor:

«Büyük işadamı Vehbi Koç'un kızı ile damadı ziyaretçi olarak, grevi desteklemek için, hangi greve gelmişler? Hangi grevin işçilerini bu amaçla ne zaman ziyaret etmişler? (.....) «Bağış verin onlara, zavallı işçilerim.» Ne bağışı? Kim kime bağış veriyor?»

İşte böyle diyor Bay Üstün. Bir işveren sözcüsü yada savunucusunun, öyküde «fabrikaların yakınından Hakkı adında insanların geçirilmediği ve Hakkı adlı işçilerin adlarının değiştirildiği» yazıldı diye, «Hayır, böyle bişey olmamıştır. Bizim fabrikamızın yakınlarından Hakkı adında olanlar da geçebilir. Ve fabrikamızda Hakkı adındaki işçilerin adları değiştirilmez.» demesi her neyse, kendisini grevdeki işçilerin savunucusu sanan Bay Üstün'ün, yine o öyküde «işverenin kızı ve damadı grevcileri ziyaret etti ve işveren kızıyla damadına grevcilere yardım edin dedi» diye yazıldığı için «Hayır, işverenin kızıyla damadı grevdeki işçilerimizi ziyaret etmemiştir. İşverenin kızıyla damadına grevcilere yardım edin dediği doğru değildir.» demesi aynı şeydir.

Bu denli bilgisiz bir insana, bir öyküyle bir gazete haberini bile biribirinden ayıramayacak kişiye nasıl yanıt verilir? Edebiyatın «e»sinden haberi yok. Bir öykünün, bir masalın, yaşamın gerçeğini, sanat gerçeğiyle nasıl yansıttığından da hebir yok.

Haydi Süleyman Üstün neyse de, beni kınamak için bildirge yayınlayan o dört genç şair ve yazar da bildirgelerinde şöyle diyorlardı:

«Masal»ınızda olay ederek anlattığınız görkemli grev görüntülerine elden geldiğince bizim de katkımız oldu. (.....) İşçilerin çetin koşullar altında. Ama grev yerlerini dolaşacak olursanız, yazınızda yansıtmaya çalıştığınız gibi bir «bozgun ordusu»yla değil, ekonomik ve siyasal kavgada gittikçe pekişen yiğit bir sınıfla karşılaşacağınızı söyleyebiliriz.»

Siz hiç mi, masal okumadınız, dinlemediniz? Hiç mi gülmece nedir, yergi nedir, taşlama nedir öğrenmediniz? Masallarda gülmecelerde «abartma», «tersinleme», «alaylama», «değiştirme», «bozma» ögeleri bulunduğunu hiç mi duymadınız? Elbet bütün bunları biliyorsunuz bilmesine de bunların salt karşı sınıfa yöneltilmesini, ama bir eleştiri ve özeleştiri olarak size yöneltmesini hiç istemiyorsunuz. Örneğin, o masal-öyküde işverenle, fabrika yakınlarından Hakkı adında kimselerin geçmesinin yasak edildiği, adları Hakkı olanların fabrikaya işçi alınmadığı, adı Hakkı olan işçilerin adlarının değiştirildiği, gibi alayları doğal karşılıyor, «Hiç böyle şey olur mu?» diye şaşmıyorsunuz, ama, işverenin kızıyla damadı grevdeki işçileri ziyaret etti, işveren kızıyla damadına grevcilere yardım edin dedi diye yazdığım için, bunların doğru olmadığını söylüyorsunuz. Grevdeki işçilerin çadırlarını, bozgun ordusunun çadırlarına, slogan yazılı bezleri de bozgun ordusunun yırtık bayraklarına benzetmiştim diye beni yeriyorsunuz. Ama yine o öyküde şunu yazdığımı neden görmezden geliyorsunuz:

«Bir zibidi yazar çıkmıştı ortaya, «Aman etmeyin, eylemeyin... Bu sıra grev sırası değildir, tam işverenin dişlerinin sökületeceği sıra siz greve giderek O'nun ekmeğine yağ sürüyorsunuz, aman haaa, oyuna geliyorsunuz, hem de kendi oyununuza...» diyecek olduysa da, iyi ki yaman sendikacılar ağzının payını verip susturdular. Gidi hayın, gidi işçi düşmanı, gidi grevkırıcı seni!»

Masal-öyküdeki her sözcüğü, her deyimi, sözlüklerde bulunan gerçek anlamında alırsanız, bakınız ne oluyor: O benim yerdiğim kötü sendika yönetmenleri, çıkarcı sendikacılar, «yaman sendikacı» oluyorlar. Buna karşılık ben kendikendim için yada aynı görüşte olduklarım için «Bir zibidi yazar» demiş oluyorum. Üstelik yine kendime «Gidi hayın, gidi işçi düşmanı, gidi grevkırıcı seni!» diye yazmış oluyorum. Elbet, masalın ne olduğu-

nu bilenler, burdaki tersinlemeyi anlarlar ve burda sözcüklerin, sözlükteki anlamdan daha başka bir anlamda kullanılmış olduğunu bilirler.

Genç şair ve yazarların, eski bir konuşmamdan anımsayarak yazdıkları «insanlığın yararına yıkıcı olan gülmece» de, bu abartma, alaylama, tersinleme, değiştirme bozma (parodi ironi, allergori vb.) niçin yapılır? Gülmeceden başka yazı türlerinde gösterilen gerçeği çok daha belirgin, çok daha göze görünecek biçimde ortaya koymak, iyice göstermek için... Şimdi bana şu sorulabilir: Grev çadırlarını bozgun ordusu çadırlarına, slogan yazılı bezleri de bozgun ordusu bayraklarına benzetmekle hangi gerçeği daha belirgin olarak ortaya koymak, daha iyi göstermek istedin? Söyliyeyim: Sekiz ay süren bu grevde ve buna benzer iyi hesaplanmamış grevlerde, işçiyi greve sokan kimi sendika yönetmenlerinin, grevdeki işçileri yeterince gözetemediğini, koruyamadığını, grevdeki işçilerin özdeksel ve parasal durumlarının çok bozulduğunu, geçim sıkıntısı çektiklerini, zorla ve darda kaldıklarını anlatmak için... Yoksa, nasıl fabrikaların yakınlarından adı Hakkı olanların geçirilmesi, nasıl adı Hakkı olanların fabrikaya işçi alınmamaları, nasıl adı Hakkı olanların adlarının değiştirilmesi doğal gerçek değilse, ve nasıl hesapsız grevi doğru bulmayan yazar zibidi değilse ve nasıl hepsiz greve işçiyi götüren sendikacı da yaman sendikacı değilse, işte tıpkı öyle, grevdeki işçileri işverenin kızıyla damadının ziyaret ettiği, işverenin kızına ve damadına grevcilere yardım edin dediği ve grevdeki işçi çadırlarının bozgun ordusu çadırlarına ve slogan bezlerinin de bozgun ordusu bayraklarına benzediği, doğal gerçek değildir; doğal gerçekte bunların hiçbiri yoktur ama, gerçeği çok daha belirgin olarak gözler önüne koymak için bu benzetmeler, bu abartmalar, bu tersinlemeler ve bu değiştirme ve bozmalar yapılmıştır ve bunlar gülmecenin ögeleridir.

Efendim, ben «Büyük Grev» masal-öyküsüyle bir gülmece yapıtı vermek istedim, yoksa bunca anlayışsız çıkacağını ummadığım için, «Büyük Grev» masal-öyküsüyle, onlara edebiyat ve gülmece dersi vermek istemedim. Ne yazık ki, beni bu dersi vermeye zorladılar.

2 — Bay Üstün, sözkonusu masal-öyküm-de grevci çadırlarına ve grevde slogan bezlerine yaptığım benzetmeden dolayı şöyle yazıyor:

«Böyle bir sözü, bu grevler için kimse, hiçkimse söyleyemez. Bu grevler ve grevciler için böyle bir benzetmeyi kimse... hiç kimse yapamaz.»

Bay Üstün'ün yaptığı düpedüz demagojidir. Biz bu demagojinin başka örneklerini yıllardanberi görmekteyiz. Örneğin bir milletvekili eleştirilirse, karşımıza «manevî şahsiyet» dokunulmazlığıyla çıkılır. Bir bakanın şu davranışı yada şu sözü eleştirilirse yine karşımıza «manevî şahsiyet» dokunulmazlığıyla çıkılır. En küçük memur eleştirilirse, hatta bir bekçinin düğmesi koparılsa, ucu ta devlete varan dokunulmazlıklar ortaya konulur. Oysa gerçekte bu eleştirilerin, dokunulmaz olarak gösterilen hükümetle, Meclis'le, devletle, vatanla, milletle, daha biçok kutsal kavramlarla ilişkisi yoktur. Amaç, eleştirilerde kurtulmak, eleştiricileri susturmaktır. Bunun için de kutsal kavramlar öne sürülür. Ve biz bu demagojiye yıllardanberi «Vatan, millet, Sakarya!» edebiyatı demekteyiz. Şimdi Bay Süleyman Üstün «Vatan, millet, Sakarya» edebiyatını, «Grev, işçi, Kızılırmak!» edebiyatıyla değiştirerek, karşımıza yeni bir demagojiyle çıkmak istiyor.

Nasıl burjuva demagogları, kendilerini eleştiri oklarından korumak için, «Vatan, millet, Sakarya!» edebiyatının arkasına saklanırlarsa, Bay Üstün de, kötü işçi yönetmenlerini «Grev, işçi, Kızılırmak!» edebiyatı arkasında korumak istiyor. Ben sanki o masalda, grevdeki işçileri yermişim, onları eleştirmişim gibi, sözde grevdeki işçiyi korur görünerek, gerçekte hesapsız sendika yönetmenlerini koruyor. Demagojisi bu kadarla da kalmıyor. Beni işçi düşmanı ve grevkırıcı göstermekle de yetinmeyip, yazısının şu bölümüyle, bir de halka karşıymışım gibi göstermeye çalışıyor:

«Grevlere omuz veren, grevcilere maddî-manevî destek olan, grev yerlerini ziyaret ederek işçilerin direnç gücünü yükseltmeye çalışan, işçi dostu, emekçi halkımız için de Aziz Nesin: «Hem gidip, yüzdebeşyüz zam yapılan işadamının fabrikalarının mallarını satın alıyorlar, hem de grev yerlerinde işçileri alkışlayıp, yaşasın diye bağırıyorlardı» diyor.

Ne yapalım ki, gerçek böyle... Yoksa o

zamlı malları almayanlar yada alamayanlar halk da, işimize gelmiyor diye, o zamlı malları satın alanlar halk değil mi?

Eleştiri için hiçbir tabu, hiçbir dokunulmazlık yoktur, olmamalıdır. Gerektiğinde, işçi de, halk da (sınıf olarak değil, kat, kesim topluluk olarak) eleştirilir ve eleştirilmelidir. Ne işçi, ne halk dokunulmazdır. İşçinin, yada halkın dokunulmaz kutsallıklar olduğunu, ancak onlardan oy bekleyen politikacılarla, onlardan çıkar umanlar ileri sürebilir. Ben ne halktan oy bekliyorum, ne işçiden çıkar umuyorum.

Bay Süleyman Üstün, benim için:

«Çelişkilerin özüne, nedenine, kaynaklandığı yere pek inmez. ..... Çelişkilerin sadece sonucunu ele almasına karşın, bu özelliklerinden dolayı Aziz Nesin'in adı «solcu»ya, hatta «Marksist»e çıkmıştır.» diyor.

Adım solcuya çıkmış, Marksiste çıkmış. Yani Bay Üstün'e göre, ben solcu ve Marksist değilim. Böyle bir değerlendirme yargısında bulunabildiğine, böyle bir yetkiyi kendisinde görebildiğine göre, bu yargının altındaki anlam, Bay Üstün'ün gerçek solcu ve gerçek Marksist olduğudur.

Hiçbir zaman olduğumdan artık görünmeye çalışmadım. Olduğumdan eksik gösterildiğimde de, aldırmadım. Ama şimdi bişeyi merak ediyorum: Benim adım solcuya ve Marksist'e çıkmış, ben sözde solcu, sözde Marksistim de, diyelim Bay Üstün de gerçek solcu, gerçek Marksist... Bu Marksizm nasıl öğrenilir ki, Bay Üstün bile Marksist olabiliyor da ben olamıyorum? Marksizm, kitaptan, örgütsel çalışmalardan, savaşım ve eylemden öğrenilir. Hangisinde üstünlüğü var da, o Marksist olabiliyor, ben ancak Marksist sayılıyorum. Öyle anlaşılıyor ki, Bay Süleyman Üstün, şunu bilmiyor, bunu bilmiyor ama hepsinden kötüsü haddini bilmiyor. Haddini bilmeyen insan, nerden değer bilecek?

Bay Vedat Üner gibi, Bay Süleyman Üstün de, beni salt gülmece yazarı sanıyor. 1944 yılından bu yana, 67 kitabımın dışında, gazetelerde, dergilerde binlerce fıkra, başyazı, inceleme, eleştiri yazmış olduğumu bilmiyor olmalı. Türkiye'de bir sosyalist kuşağın yetişmesinde sanırım ,dolaylı yada dolaysız benim de hizmetim geçti. 1944'ler... Ortada sendika yoktu daha. İşçi haklarını savunuyor, sendika kurma hakkı istiyorduk. Amerikan emperyalizmine karşı savaşlar veriyorduk. Sendikalar olmadığından, bu Bay Süleyman Üstün gibi, sendikalardan aylık alan görevli sosyalistler de ortada yoktu. Hiçbişey şimdiki gibi değildi. Cezaevine giren, arkasından demir kapılar kapandı mı, üstüne mezartaşı örtülmüş gibi unutulurdu.

Şimdi karşıma bir Süleyman Üstün çıkıyor, bir işçi örgütünde aylıkla görevli olduğu için, kendini işçi sınıfı adına konuşmaya yetkili sanıp, bağlı olduğu örgütün beceriksiz yönetmenlerini eleştiren bir masal-öykü yazdım diye, otuzbeş yıllık bir savaşımın üstüne bir battal çarpısı çekerek bana «Böyle aşağılık bir yalanı kimse, hiç kimse yapamaz.» diyor. Neymiş o aşağılık yalan? Masal-öyküde, işverenin kızıyla damadının, grevci işçileri ziyaret ettiğini yazışımmış...

Gerçekten «aşağılık» bişeyler, «aşağılık» birileri var ortada. Bu aşağılıkların ne ve kim olduklarını bırakalım da okurlarımız belirlesin.

●

13 Aralık 1977 tarihli Yürüyüş dergisinde şu yazı çıktı:

BİR ÖYKÜNÜN EKONOMİ-POLİTİĞİ

Yalçın KÜÇÜK

Aziz Nesin, 3 Aralık tarihli Vatan'daki öyküsüne şöyle başlıyor: «Meddah geleneğimize uyarak / Ad ada benzer, yer yere benzer, kişi kişiye benzer, kimi er dişiye benzer, şey şeye benzer, deyip / kimseler üstüne alınmasın diyerek / işbu anlatacağımız olaydaki / yer ve kişi adlarını söylemeyeceğiz / Arif odur ki / leb demeden leblebiyi anlar / Hödük ise odur ki / Sen, bayram haftası desen, / O mangal tahtası anlar.» Nefis bir türkçe, üstün bir anlatım yeteneği ile gelişen öyküyü şöyle bitiriyor: «İşveren, artı üretim olunca ne yapacağının dersini almıştı bu olaydan. Ya sendika? O ders almamış, ama utku kazanmıştı. Arif odur ki / leb demeden leblebiyi anlar / Hödük ise odur ki / sen, bayram haftası desen / O, mangal tahtası / Biz söyleriz / Gerisi, sizin izanınıza kalmıştır / sayın bayanlar, baylar!»

AKÜMÜLASYON AKÜMÜLASYON

Aziz Nesin'in «Büyük Grev» adlı öyküsü, bir öykü olmaktan çok öte. Bir gazete sayfasına sığdırılmış bir büyük ekonomik politik dersi. Zaten sanatın ve üstün sanatçının gücü burada. Kitaplar, ciltler ve dergi sayfalarına zor sığdırılabilecek bir ekonomi politiği, bir gazete sayfasının boyutları içinde anlatabilmesinde. Eksiksiz olarak anlatabilmesinde. Bunun da ötesinde. Sahte ekonomi kitaplarıyla kafaları bozulmamış olanların, ekonomi politiği anlamak için «kitap kurdu» olmak gerektiği kompleksine düşmeyenlerin kolaylıkla ve beğeni ile okuyup anlayabilecekleri bir öykü olmasında.

«Büyük Grev» öyküsünde bir «yurtsever» işadamı anlatılıyor. «İşte bu çook, çoktan da çook zengin yurtseverin, ülkenin her yanında fabrikaları vardı. Fabrikaların ürettiği malları dağıtan dağıtım kurumları vardı. Dağıtımcıların dağıttığı malları satan satıcı firmalar vardı. Bankaları, şirketleri, holdingleri, firmaları, anonimleri, kollektifleri, komanditleri daha da bilmem neleri neleri vardı». Bu çok büyük işadamının her telden çalan bir beyin takımı vardı: «İşçilerin nasıl daha çok çalışacaklarını araştırmak için özel uzmanlar çalıştırırdı. Sosyologlar, psikologlar, işletmeciler, işletme iktisatçıları, işletme mühendisleri, ekonomi mühendisleri, pazarlamacılar, pazarcılar, tezgâhlamacılar, daha da neler neler...»

Her büyük iş adamının bir tek «Allahı» var. Sürekli akümülasyon. Sürekli birikim. Sürekli zengin olmak. Bu, işadamının kişisel tercihi değil. Bu iş dünyasının kutsal emri. Çünkü, bir kez büyük işadamı olunca, artık durmak mümkün değil. Durmak ölüm demek. Ölmemek için büyümek gerek. Aziz Nesin, ekonomi politiğin bu temel yasasını şöyle anlatıyor: «Bu böylece yıllar yılı sürdü. Ama gel gör ki... Nasıl rakı denen meret, içilince, şişe içinde durduğu gibi durmazsa içenin içinde, bu sanayi denilen ve ticaret denilen iş de, bikez işleyip gelişmeye başlayınca, durmaz öyle olduğu gibi yerinde. Çünkü durunca ölür. Çünkü, boyuna büyüyecek, şişecek ki yaşayabilsin.»

●

AŞIRI ÜRETİM VE PAZAR SORUNU

Sürekli üretecek, sürekli büyüyecek. Fakat üretilenler ne olacak? Üretilenleri, elden çıkarmak gerek. Üretmek kâr için yapılıyor. Ama satış olmadan, üretilenler elden çıkarılmadan, ekonomi politiğin deyimi ile kârlar «realize» edilemiyor. Üretilen tüketim araçlarını satabilmek için biraz ücretleri ve maaşları artırmak zorunlu. Ama biraz. Ücretler ve maaşlar çok artırılırsa, kâr kalamaz. Böylece üretimin maksadı ortadan kalkar. Biraz ücretleri artıracaksınız, biraz taksitle borca bağlayacaksınız, biraz fiyatları fırlatacaksınız. Peki bunları yapmakla fabrikatörlerin şişme hızı arasında bir uyum sağlanabilecek mi? Aşırı üretim ortaya çıkmayacak mı?

Söz Aziz Nesin'in: «O çok zengin işadamının yüz üreten fabrikaları bin üretir oldu. Bin üretenler yüzbin üretti. Sanmayın yetti. Yüzbinken üretim, milyon üretti. Halk da, tüketti ha tüketti. İşadamının fabrika malları arttı da arttı. Ama sanmayın yetti. Milyon üreten fabrikalar yüzmilyon üretti. İşadamının malları arttı da arttı. Ama halk? Halka yetti. Halk tüketemedi, yetti. Halkın tüketimi, fabrikaların üretimine yetişemedi.» Halkın tüketimi fabrikaların üretimine yetişemeyince ortaya sorunlar da çıktı. Çünkü stoklar birikti. Birikenleri başka ülkelerin halklarına satmak düşünülebilirdi. Çok zengin işadamının beyin takımı da böyle düşündü. Ama acı gerçek ortada idi: «Dış pazarlarsa çoktan kapışılmıştı. Yeni ilişkiler kurmak için hükümet de çok beceriksizdi. Biz bu hükümeti bunun için mi hükümet yaptık? Gösteririz biz onlara... Evet, görecekler... Hele bir görsünler...»

●

ZİBİDİ YAZAR VE YAMAN SENDİKACILAR

Kapitalizmin bunalımı işliyor, stoklar birikiyor. Hükümet, çaresiz. Yeni hükümet formülleri aranabilir. Ama zaman alacak. İşadamı bekleyemez. İşadamına acil çare gerek. Üstelik işadamı tek değil. İşadamları içiçe. Birbiri ile kenetlenmiş. Bu kenetlenmeyi de Aziz Nesin şöyle anlatıyor: «O çok uygar ülkenin işadamları, bu işadamının batmasını istemezlerdi. Çünkü alacakları vardı, ortaklıkları vardı, komisyonları vardı, verdikleri krediler vardı, yani bağları vardı.» Böylesine birbirine bağlı işadamlarının çaresiz kalması düşünülemezdi. Böylesine işadamlarının bağlarının yanında yakınları vardı. İşadamlarının

yakınları çare oldular. Çare oldular. «Büyük Grev» başladı.

Aziz Nesin «bir zibidi yazar çıkmıştı ortaya» diyor. Devam ediyor. «Aman etmeyin, eylemeyin... Bu sıra grev sırası değildir, tam işverenin dişlerinin sökületeceği sıra, siz greve giderek onun ekmeğine yağ sürüyorsunuz, ama haa, oyuna geliyorsunuz, hem de kendi oyununuza... Grev işçinin tek silâhıdır ama, kendisini öldürmeye değil..» diyor, zibidi yazar. Aziz Nesin, yine, devam ediyor. «İyi ki yaman sendikacılar ağzının payını verip susturdular. Gidi hayın, gidi işçi düşmanı, gidi grevkırıcısı seni!»

●

GEBE OLANLAR VE «BÜYÜK GREV»

«Büyük Grev» büyük destek gördü. Öyküde desteğinin bir bölümü şöyle yazılıyor. «Büyük işadamının buyruğuyla her fabrikadaki işveren temsilcileri, sözde greve gidilmemesi için çalışıyorlar, ama öte yandan yine büyük işadamının dolaylının dolaylısı etkisiyle, gazetler, filmler, radyolar, televizyonlar, işçileri haklı buluyor ve grevi destekliyor.» İşçiler, hasretini duydukları silâhlarından birisi olan grev silâhına sarılıyorlar. Ekonomik haklarını almak için. Grevin bir okul olduğunu bildikleri için. Bunu sezdikleri için.

İşçiler heyecanlı. İşçiler coşkulu. İşçiler hem coşkulu hem de biraz buruk. Son zamanlarda bu sendikanın işçileri biraz buruk olmaya başladılar. Biraz sezmeye başladılar. Bu yüzden bu grevde gebe kadınlar kocalarına destek oldular. Aziz Nesin, bu saf coşku ile deneyimlerinden kaynaklanan burukluğu anlatıyor: «İşçiler, kazan kaynatıyor, kendileri için yemek yapıyorlardı. Grev nöbetçisi işçilere, eşleri, çocuklarını ellerinden tutmuş yemek getiriyorlar, sevgi getiriyorlar, yüreklerine güç getiriyorlradı. İşçi kocalarına gelen kadınların kimi gebe, kiminin kucağında ve elinde bebe, öyle geliyorlardı. Karıkoca işçi olanlar grev nöbetini birlikte tutuyorlardı. Hem gebe, hem kucağında, hem elinde bebe bir kadın, grev nöbetcisi kocasına «Dayan adamım, diren adamım, arkandan ben varım!» diyordu.»

«Büyük kentin varlıklı kadınları, özel arabalarına binip grev yapan fabrikaların önlerine gelmişler, bu çok görkemli grevi seyrediyorlardı ve o olağanüstü görkemli görünümden pek çok duygulanıp ağlıyorlar, kimi ipek, kimi kâğıt mendiliyle gözlerini, burunlarını siliyorlardı.» Büyük işadamının kız, gelini, damadı da grev yerlerine gittiler. Çok duygulandılar. Büyük işadamı kızını, gelinini, damadını «insanlıklarından» ötürü kutladı. Büyük işadamı, basınına da memnuniyetini belli etti. Daha çok ilân verdi. Bir süre için bunalımını hafifletti. Basınını, radyosunu, televizyonunu ve «devrimcilerini» pek sevdi.

«Büyük Grev» dolayısıyla birikmiş stoklar yüksek fiyatla satıldı. Stoklar tümden erimeye başladı. Ama hâlâ stok var. İşadamının beyin takımı greve devam niyetinde. Stoklardan tümden kurtulmak istiyorlar ama beyin takımı yalnızca ekonomi biliyor. Ekonomi politik bilmiyor. Büyük işadamı ise hem ekonomi hem de politika biliyor. Beyin takımına şöylele diyor: «Stokların erimesini beklersek, sendika daha önce eriyip gidecek. Böyle bir sendikayı ben sonra nerede bulurum? Her artı üretim çoğaldığında bana gerekli bu sendika...» Büyük işadamı, borçlu kalmak istemiyor. Kendi yardımına koşan sendikadan yardımını esirgemiyor. Büyük Grev'in sonu geliyor.

Aziz Nesin, dört beş cilde sığdırabilecek bir ekonomik politiği, bir gazete sayfasına yazıyor. Ustaca. Aziz Nesin'in bu öyküsünü, gazeteden kesip arkadaşlarına okutan aydınlar gördüm. Aziz Nesin'in bu öyküsü çok okunacak.

●

12 Aralık 1977 günü Politika gazetesinde ş uyazı çıktı:

AZİZ sen NESİN?

M. Ferit Göktayoğlu
(Arçelik Grevci İşçi)

İnsanların dışında, canlılara ve cansızlara sorulamayan bir sorudur. İnsanların insanlara sorulurken çok dikkat edilmesi gerekir. Sokaktaki bir vatandaşa NESİN diye sorulduğunda önce afallar, sonra adamın yüzüne şöyle bir bakar, kaçık der ve yoluna devam eder. Yolda giderken şık giyimli, kısa boylu tıknazca bir adamın arkasından seslenirseniz

NESİN diye ve bu zat dönüp bakarsa işte bizim bahsedeceğimiz zat-ı muhterem bu şahıstır.

Sağolsun, Trikopis, Hitler dururken Napolyon'un ordularına benzetmiş biz grevci işçileri. Grev çadırlarımıza, grev barakalarımıza, grev kondularımıza dil uzatmaya cesareti nereden bulduğunu merak ediyor insan. Görüyor ki, sermaye sınıfı çok sıkıştığı günlerde ücretini arttırmış kalemşörlerin Napolyon ne demiş: Para...

●

PARA - PARA

Ücreti o kadar büyük ki anlaşılan, stokları incelemek zahmetinde bile bulunmamış. Greve çıkacağımız günlerde aranan buzdolabı, çamaşır makinası, markası Arçelik'ti. Bundan haberinin olmaması çok doğal. Arçelik mamülleri daha banttan iner inmez satıldığından stok yapmaya vakit bile kalmaz. Ülkemizde en çok işçiler, emekçiler tarafından okunan, hatta birbirlerine hediye edilen bu bayın işçi sınıfı mücadelesinin çok gerilerinde kalması, ilerici demokrat bile olsa, sermayeye kalemşörlük yapması çok acı.

Bu kalemşörün adını grev ziyaret listelerinde görmek mümkün değil. Hele köylülerin, emekçilerin, kadınların, gençlerin, hatta hürriyetleri kısıtlı mahkûmların yanında dayanışma kampanyalarında, asla!.

İşçi sınıfımız köylüsü, kentlisi, emekçi halkımız ağır ekonomik ve siyasî baskı altında inim inim inlerken, yağma düzenini ayakta tutmaya çalışan, yolsuzlukların, cinayetlerin, bilim ve özgürlük düşmanlarının yeri belli: Parababalarının yanı. Kiralık katili olmak veya kalemşörü olmak fark etmez.

Ama, gene de davet ediyoruz.

Gel de gör, kaya gibi sağlam grev barakamızı: sıcak çayımızı iç, öğle vakti gel de, yemeğimizi ye, şampanyasız, havyarsız. Havuzdaki özgür ve karnı tok kırmızı balıklar sana bazı şeyler anımsatabilir belki. Akşama kalırsan «Çarli'nin Melekleri»ni beraber izleriz. Bu arada birkaç işçi marşı dinlersin; eksik kültürüne ilâve: Bütün grevciler sana UDC'yi anlatır, aklına gelir de sorarsan. Terlersin, çıkar paltonu kazağını, bizler gömlekleyiz ama dışarıda kar yağıyor.

İşte bay NESİN, neye benzeteceğimi şaşırdım. Bizler altı ayı aşkın grevcileriz. Sınıf savaşımı veriyoruz. Hak, onur, namus mücadelesi bu. Slokanımız ise hep aynı. DGM'yi ezdik sıra MESS'te. Şimdi sen söyle NESİN? Neye benzersin?

●

GREVCİ İŞÇİYE YANITIM

Şık giyimli, kısa boylu, tıknazca bir adam... Şık giyimli! Bu, benmişim. Yaşamımda ilk kez birisi bana, şık giyimli olduğumu söylüyor. Teşekkür ederim. Bu işçinin beni ne denli tanıdığı belli.

Beni grev yerinde yemeğe çağırıyor. Ama şampanyaları, havyarları yokmuş. Hayır, olmaz. Alışmamışım, şampanyasız, havyarsız yiyemem. O grev yerinde akşam TV'de Çarli'nin Melekleri'ni birlikte seyredermişiz, Çarli'nin Meleklerini seyreden grev işçisi... Hani ne demişler:

Mehmet gitti askere
Allah akıllar vere
Onda bu kafa varken
Zor alacak tezkere

Çarli'nin Melekleri'ni seyrederse, hem işverenden, hem de kendi kurnaz yönetmenlerinden daha çoook kazık yer.

Bu arada bikaç işçi marşı dinlermişiz de, eksik kültürüme ek olurmuş.

İlkokula giden çocuk, öğretmeninden, suyun buğulaşıp bulut, bulutun da yağmur olup yere düştüğünü öğrenince, babasının bunu bilmediğini sanarak, bir keşifmiş gibi sevinçle bu bilgiyi babasına aktarır. Bu sevimli grevci işçi de, beni işçi marşı dinlemeye çağırıyor... Bizim bu marşları, çok yıllar önce, hem de grev yerinde değil, cezaevi koğuşlarında söylediğimizi, hatta bir ihbar üzerine (başgardiyanın ihbarı) topluca arkadaşlarla Entesnasyonal marşını söylüyoruz suçlamasıyla Ağırceza mahkemesine verildiğimizi, Nefi Demirlioğlu gibi adalet tarihimizde çok değerli bir ağırceza başkanı olarak yeri bulunan bir yargıcın ve yargıçlar kurulunun önünde ne zorlu beraet edip, çektiğimiz hapislik üstüne bir hapislik daha kurtulduğumuzu, bu grevci işçi nerden bilsin. Bu toz duman, bu kargaşalık içinde kim kimi bilip tanıyor ki... Herkes, herşeye yeniden başlanıldığını sanıyor. Biz o marşları cezaevlerinde

çoook söyledik, çok da marşlar yazdık. Biz, o dar boğazlardan yaralar alarak geçmiş olmasaydık, şimdi bu grevci işçi, o işçi marşlarını zor söylerdi.

Neler çektikse, daha neler çekiyorsak ve daha da neler çekeceksek, hepsi helâl olsun. Bakınız, bu çektiklerimize karşı, grevci işçi «Aziz, sen Nesin?» diye sorarak beni ödüllendiriyor. Ve O'nun bu sorusu, kandırılm şiişçilerin sloganı oldu. Maden-İş'in Spor ve Sergi Salonu'ndaki bir toplantısında da, bir sendika yönetmeni konuşurken, bu konuşmanın doğrultusundaki coşkuyla ordaki işçiler hep bir ağızdan «Aziz Nesin, sen nesin?» diye bağırmışlar. Benim ne olduğumu, benden değil, başkalarından öğrenin. Biraz da bu yazılarımdan öğrenebilirsiniz. Ancaaak, «Aziz Nesin, sen nesin?» diye işçilerin bağırdığı o toplantıdaki konuşmacı sendika yönetmeni, bana iki tanıdığıyla haber gönderiyor: «Bağışlasın. Benim niyetim, Aziz Nesin için bağırtmak değildi. Ben Aziz Nesin'e karşı değilim.»

Yine o Spor ve Sergi Salonu'ndan, Maocu'ların bir toplantısında da, bir genç şair «Biz burda Filistin Kurtuluşu için toplantı yaparken, Aziz Nesin yahudi yazar Efraim Kişon'u Türkiye'ye davet etti ve şimdi havaalanına O'nu karşılamaya gitti...» diye baştan sona her sözcüğü yalan olan, ama yığını kışkırtıcı bu sözle, orda bulunanlara «Aziz Nesin'e yuuu!» diye bağırttırmıştı. Ve daha geçenlerde, kurucları arasında bulunduğum ve ilk kez Türkiye'de yapılmış olan Barış Gecesi kurulu başkanlığı da yaptığım Barış Derneği'nin düzenlediği çağrılısı olduğum Nâzım Hikmet gecesinde, kimileri hep bir ağızdan «Aziz Nesin, sen nesin?» diye bağırdılar. Yani bu grevci işçi, görevini yaptı.

Gerçekten benim ne olduğumu öğrenmek istiyorlarsa, nasıl olsa bigün, benim bu dünyada bulunamayacağım bigün, polisteki, MİT'teki, mahkemelerdeki, askerî mahkemelerdeki dosyaların, belgelerin, kanıtların açılıp açıklanacağına inanıyorum, bugün bunca yazımdan, savaşımımdan, 67 kitabımdan ne olduğumu öğrenemeyenler, o zaman daha iyisini öğreneceklerdir.

Üzülmediğimi, saldırılara aldırmadığımı söylersem yalan olur. Bugün bir işçi —kandırılmış bile olsa— bana «sermaye sınıfı çok sıkıştığı günlerde ücretini arttırmış bir kalemşör» diyebiliyor. Napolyon «PARA - PARA - PARA» demiş. Ve bu grevci işçi benim yerimi şöyle belirliyor:

«...yağma düzenini ayakta tutmaya çalışan, yolsuzlukların, cinayetlerin, bilim ve özgürlük düşmanlarının yeri belli: Parababalarının yanı, onların kiralık katili veya kalemşörü olmak farketmez.»

Haydi bir işçi, şu yada bu nedenle, bunları yazdı, böyle yazıları gazetede yayımlayabilen gazete sorumlusunun nasıl bir kişiliği olduğunu belirlemeyi de okurlarıma bırakıyorum. Bu işçi ve onun gibiler, birazcık uyansalar da, kendi paracıklarıyla kurulmuş o gazetenin, kimi ve kimleri zengin etmek için batırılmakta olduğunu görseler ve kendi paralarının hesabını sorsalar, kendileri için, ne iyi olur.

Beni, kiralık katillerle aynı olan bir sermaye kalemşörü gösteren grevci işçinin bu sözlerine yanıt bile vermeyeceğim. Yalnız şu denlisini söyliyeyim: Salt «Böyle Gelmiş Böyle Gitmez» adlı özgeçmişimi anlatan yapıtımda zamanı gelince, kişi adlarıyla, belgelerle anlatabileceğim öyle olaylar var ki, işte o zaman bu grevci işçi, çoklarının başını döndürecek paraları olanakları, nasıl elimin tersiyle ittiğimi ve bu önerilerde bulunanları nasıl aşağıladığımı öğrenecektir. Bu alçakça önerilerden sonuncusu, daha yakınlarda yapılmıştır. Yapanlar, yalan ve iftiralarla beni durmadan aşağılamaya çalışan bir örgütün temsilcileridir. Onlar bana düşman. Ama kendilerinden olsam, en büyük dostları olacağım. Onların dostlukları da, düşmanlıkları da, özel hesaplarına göre hemen değişiverir.

Dostları olursam, kalabalıkları bana «Yaşa!» diye bağırtırlar, düşmanları olursam «Aziz Nesin, sen nesin?» diye bağırtırlar. Ama ben gerçeğin, yani halkımın ve işçi sınıfımın dostuyum. Sermaye sınıfının parası mı? daha geçenlerde Ankara'da devletin bir yüksek görevlisine tanık önünde, «Devletin parası bizi satın almaya yetmez. Bu nedenle korkumuz yok!» demiştim.

Bu grevci işçi, yazısında çok önemli bir noktaya değiniyor: İşverenin fabrikalarında stok mal bulunmadığı... Yani Büyük Grev'in artı üretim yüzünden çıkmadığını söylüyor.

Bu çok önemli noktaya, Bay Süleyman Üstün de ikinci yazısında değindiği için, yanıtımı ikisine birlikte vereceğim.

14 Aralık 1977 günlü Politika gazetesinde Bay Süleyman Üstün, yazısının geri kalan bölümünü yayımladı:

●

NESİN? (2)

Süleyman ÜSTÜN

Maden-İş, bilindiği gibi, bugün ülkemizin en büyük grevini uygulamaktadır. Bu grevin büyüklüğü, sadece greve giden işyeri sayısının ve greve katılan işçi sayısının çok oluşundan ileri gelmemektedir. Grevin sonuçları, ekonomiye yansıması, ekonomiyi etkilemesi, tekelci sermayenin saldırısının, en zor, kötü koşullar altında göğüslenmesi, işçi - emekçi dayanışmasını ileri boyutlarda, ulusal ve uluslararası düzeyde gerçekleştirmesi, dayanışmayı «yanınızdayız, selâm»dan gerçek (nakti-ayni) dayanışmaya dönüştürmesi açısından da büyüktür.

Büyük greve neden çıkıldı? Bu grevi zorunlu hale getiren koşullar nelerdir?

Önce, Aziz Nesin'i dinleyelim. Bakalım ünlü mizah yazarımız bu konuda ne diyor? Ona göre bu «Büyük Grev»in nedeni nedir?

Vatan gazetesinde yayımlanan «BÜYÜK GREV» yazısında Aziz Nesin, özetle; grevin nedeniyle ilgili olarak şöyle diyor:

«Büyük işadamının, işyeri sayısı gün geçtikçe arttı. Fabrikaları gün günden çoğaldı. Büyük işadamı işçileri çok çalıştırmanın ve onlardan en fazla üretimi almanın yollarını da buldu. İşçiler durmadan üretti, halk durmadan işçilerin ürettiklerini tüketti. Onlar üretti, halk tüketti. İş geliştikçe gelişti. Üretim arttıkça arttı. Lâkin, bigün üreti möyle bir noktaya ulaştı ki, halk üretileni tüketemez oldu. Halkın tüketemediği mallar da biriktikçe birikti. O kadar ki, «depolar - mepolar, ambarlar - mambarlar, ardiyeler - mardiyeler» tüketilmeyen mallarla dolup taştı. Oysa üretilen tüketilmeliydi. Bu üretimin bir yasası vardı. Üretim gittikçe büyümek zorundaydı. «Üretim durdurulamazdı». Durmak batmak demekti.»

Buraya kadar, özetlenen bu bölümde ne diyor Aziz Nesin? Böylece «fazla üretim» meydana geldi diyor. Hem de, «depolar-mepolar, ambarlar-mambarlar, ardiyeler - mardiyeler» dolup taşacak kadar bir «fazla üretim» meydana geldi diyor.

«Fazla üretim» kapitalist üretimin gerçekten bir açmazıdır. Doğrudur. Üretilenin tüketilmesi gerekir. Aziz Nesin bu bölümde, teorik olarak ve genel olarak kapitalizmin bu açmazını, çelişkisini anlatıyor. Bugün, kapitalist dünyanın böyle bir çelişkisi söz konusudur. İnsanın gerekli ihtiyaçları ile ilgili olmasa bile, ileri kapitalist ülkelerde, örneğin, savaş sanayi üretiminde böyle bir «fazla üretim» vardır. Rüşvetle uçak satışı bununla ilgilidir. Savaş kışkırtıcılığı bunun için yapılmaktadır. Savaşlar bunun için, pazar yaratmak için çıkarılmaktadır. Silâhlanma yarışı bu yüzdendir.

Belirtildiği gibi bu durum, Kapitalist Üretim için genel olarak, teorik olarak doğrudur.

Acaba bu durum Aziz Nesin'in «Büyük Grev» yazısında belirtildiği büyük işadamı, yani Vehbi Koç'un elinde bulundurduğu üretim alanında da var mıdır? Gerçekten Vehbi Koç'un elinde böyle büyük stoklar, «üretim fazlası» birikmiş midir? Sanmıyoruz... Sanmıyoruz değil, yoktur diyoruz. Bir defa otomobil sanayiinde yok böyle bir durum. Bugünden 1978'in arabaları satılıyor. Koç'un fabrikalarında, bir araba almak için önceden para yatırıp, aylarca sıra bekleniyor. Araba alım sırsı gelen 10 bin, 20 bin lira fark alarak sırasını başkasına devrediyor. Buzdolabı üretimindeki durum da aynı. Orada da üretilen tüketiliyor. Grev sırasında Koç, buzdolabı üreten başka bir firmaya başvurup «ürettiğiniz buzdolaplarının bir kısmına bizim markamızı vuralım» demişler. Televizyon üretiminde de durum bundan farklı değildir. Başka alanlarda da durum böyledir.

Pekiyi ne yapmak istiyor Aziz Nesin?

Nesin'in yaptığı açıktır. Aziz Nesin, teorik bir doğrudan —belki de yöneticiler arasında kızdığı birisi de vardır— bunlardan kalkıp açıkça MADEN-İŞ'e saldırıyor. Onun üyelerine, işçilere saldırıyor. Öyle saldırıyor ki:

Sanki, Türkiye İşçi Sınıfı, Uluslararası Tekelci Sermayenin politik saldırısıyla karşı karşıya değilmiş gibi.

Sanki, IMF, MC ücretleri dondurmak için karar almamışlar, bunu gerçekleştirmek için ellerinden geleni yapmıyorlarmış gibi.

Sanki, Ulusal ve Uluslararası bütün sömürücü, gerici güçler, DİSK'i ve onun en savaşkan örgütü MADEN-İŞ'i ortadan kaldırmak için tüm güçleriyle saldırmıyorlarmış gibi.

Sanki, IMF, MC ücretleri dondurmak için karar MESS, TİSK, MİSK hiç ortada yokmuş gibi.

Aziz Nesin, «Büyük Grev» yazısıyla «İşçilerin kimisi fabrika yönetmenlerine başvurup çalışmak istediler. Kimisi de sendikadan ayrıldı. Eskiden tam karşıtı oldukları sendikalara girenler de oldu» diyerek grev kırıcılığı yapmaktadır. Maden-İş'i dağıtmaya çalşmaktadır. İşçileri gerici sendikalara geçmeye teşvik etmektedir?

Aziz Nesin, «Büyük Grev» yazısıyla; «Büyük işadamı stoklarını eritmek için grev istiyordu. Maden-İş büyük işadamı ile anlaştı, greve çıktı» demeye çalışarak, diyerek işçileri Maden-İş'e karşı çıkartmağa, işçi - sendika kavgası yaratmaya çalışmaktadır.

Aziz Nesin, «Büyük Grev» yazısıyla; «Bu denli işveren seven işçi dünyanın başka hiçbir yerinde bulunmaz» diyerek, en kötü koşullar altında savaşım veren işçilere hareket etmektedir.

Aziz Nesin, «Büyük Grev» yazısıyla, «Bağış verin işçilere, bağış verin... zavallı işçilerim» diyerek işçileri aşağılamaktadır. Onları küçük düşürmeye çalışmaktadır.

Severdi Aziz Nesin'i işçiler. Grev yerlerinde, evlerinde kitapları vardı Aziz Nesin'in. Okurlardı Aziz Nesin'i işçiler... Yazdıklarına gülerler ve düşünürlerdi. Şimdi yine güleceksiler, ama bu kez düşünmeden acıyarak..

●

YANITIM

Bay Süleyman Üstün, Maden-İş'in MESS'e karşı grevinde, fabrikalarda artı üretim olmadığını, tersine (araba, buzdolabı, televizyon) gibi mal sıkıntısı bile olduğunu söylüyor. Oysa «Büyük Grev» öyküsünde ben, bu grevin işverenin çıkarına uygun düşme nedeni olarak, artı üretimi göstermiştim. Bay Süleyman Üstün, bundan, benim yanlış neden gösterdiğimi, neden yanlış olunca da, zorunlu olarak sonucun da yanlış olacağı sonucunu çıkarıyor.

Herşeyden önce Bay Üstün, «Büyük Grev» öyküsünde neyi anlattığımı anlayamamıştır. Bu öyküre, yalnızca son Maden-İş grevini anlattığımı sanıyor. Kaç kez yazdım, öyle değil. Bu, son Maden-İş grevini de içine alan, daha çok işverenin çıkarına uygun düşen bütün grevleri anlatan bir öyküdür. Ve bu öyküde, bir grevin işçiden çok işverenin çıkarına yarama nedeni olarak artı üretimi gösterdim. Ama diyelim ki, bu son Maden-İş grevini anlatmış olsaydım, esasta ne değişirdi? Bu kez de, bu grevin işçiden çok işverenin çıkarlarına uygun gelişinin nedenleri olarak şunları sıralaaycaktım:

1 — Hammadde yokluğu ve sıkıntısı

2 — Döviz dar boğazı, dış kredi kaynaklarının sınırlanması.

3 — Enerji kısıntısı.

4 — Vee, yine artı üretim.

Maden-İş'in son grevinin, işçiden çok işverenin çıkarına uygun gelişinin başlıca nedenleri işte bunlardır.

Fabrikaların mal üretmek için hammadde bulamayışları, hammadde ithal edilmemesi, (özellikle montaj endüstrisi için), üstelik belli ve belirsiz zamanlarda enerji kısıntısı, fabrikaları çalışamaz, yada kapasitesinde çalışamaz duruma düşürmüştü. Çalışamayan yada kapasitesinde çalışamayan fabrikaların mallarında (araba, buzdolabı gibi) elbet talep, arzdan çoktu. Son biriki yıldanberi işverenlerin, özellikle de sanayicilerin, daha çok CHP yanlısı görünmeleri, CHP-AP koalisyonu istemelerinin nedeni, bu ortak iktidarın, sıkıntılarına umar, sorunlarına çözüm getireceği umuduydu. Çalışamayan yada kapasitesinde çalışamayan fabrikalrda işçinin greve gitmesi, işçinin mi, işverenin mi daha çok işine yarar? Yani ben öykümde, herhangi bir grevin, işçiden çok işverenin çıkarına uygun gelmesinin nedeni olarak, artı üretimi değil de, hammadde yokluğunu, ithal zorluğunu, dövizsizliği, enerji kısıntısını götermiş olsaydım, esasta (yani, bu grevin işçiden çok işverenin çıkarına uygun geldiğinde) ne değişirdi? Kaldı ki, yine bu son MESS'e karşı Maden-İş grevinde, artı üretim de, bu grevin daha çok işverenin çıkarına uygun gelme nedenlerinden biridir. İşçileri grevde olan fabrikalar arasında, artı üretimi olan (parça, kimi çelik eşya, bisiklet, tel çivi, kimi dökü eşyası, ısı eşyası gibi) fabrikalar da vardı. Üstelik artı üretim, yalnızca fabrikada toplanmış değil, her basamaktaki satıcılarda da toplanmış bulunuyordu.

«Büyük Grev» adlı masal-öykümde, benim ille de son grevi yazmış olduğum üsteleniyorsa, o zaman —kendilerine göre— nedeni

yanlış değil, eksik göstermişim demektir.

Düşündüm: Gerçekten de, sözkonusu masal-öyküm de, grevin işçiden çok işverenin işine yaramış olmasının nedeni olarak, yalnızca artı üretimi değil, hammadde yokluğu, ithal zorluğu, döviz dar boğazı, enerji kısıntısı gibi başka nedenleri de eklemiş olsaydım çok daha iyi olurdu. Bana bunu da anımsatmış oldular.

«Büyük Grev» adlı masal-öyküm, bütün bu tartışmalar yüzünden, artık bir belge niteliği kazanmış olduğundan, bu öyküyü kitabımın bu basımına ilk yazdığım biçimiyle, hiç değiştirmeden aldım. Ama kitabımın bundan sonraki basımlarında, herhangi bir grevin işçiden çok işverenin çıkarına uygun gelmesinin nedenleri olarak, artı üretimden başka, hammadde yokluğunu, ithal zorunluğunu, döviz sıkıntısını, enerji kısıntısını da ekleyeceğim.

Bu öyküyü, Bay Süleyman Üstün ve öbürleri, yalnızca son grevi anlatan bir öykü olarak anlamışlarsa, bana bu denli sövüp sayacaklarına şöyle bir eleştiri getirebilirlerdi.

«Grevin daha çok işverenin çıkarına uygun gelmesi nedeni olarak yalnızca artı üretimi göstermişsin. Oysa hammadde yokluğu, ithal zorluğu, döviz sıkıntısı, enerji sıkıntısı gibi daha biçok nedenler de, bu grevin daha çok işverenin işine yaramasına etken olmuştur. Bu bakımdan eksik yazmışsın, az bile yazmışsın!»

Bay Süleyman Üstün! Bir öykü yayınladım diye, Politika gazetesinde bana bunca saldırı yapıldı. Beni de isteristemez, bu saldırılara yanıt vermek zorunda bıraktınız. Şimdi, soğukkanlılıkla uzun uzun düşününüz: Sonuçta zararlı çıkan kim oldu? Ben mi, siz mi, yoksa tuttuğunuz takım mı?

●

17 Aralık 1977 tarihli Politika gazetesinde Aydın Engin şunları yazdı:

Önceki gün «kuyruğunu işçi sınıfı çiğnemiş aslanlar»dan söz etmiştik bu köşede. Bugün bazı «hacı»lardan söz edeceğiz. Koltuk altında «haç» saklayan hacılardan söz edeceğiz, çünkü koltuk altlarına kadar uzanan maskelerini sıyırdılar. «Sınıfdaş»larıyla buluştular.

Bu köşeye aktardığımız kupürlere dikkatle bakın.

Biri Aziz Nesin'den. Ona artık lâfımız yok. Bir Arçelik işçisi geçtiğimiz gün Politika'nın altıncı sayfasında ona işçi sınıfı adına sordu önce: «Aziz sen Nesin?» dedi. Sonra da cevabını verdi. Bize artık söz düşmez.

Sönmezsoy, Tercüman'ın işçi konularına ayrılan bölümünün yazarı. Ayrıca o sayfanın düzenlenmesinin de başlıca sorumlusu. İyi gazeteci. Yani tekelci sermayenin çıkarını savunan gazeteci olarak istihbarat ağını iyi kurmuş, bal alacağı çiçekleri iyi bellemiş. DİSK'in içinden kendisine «istihbarat» kaydıracak ajanlar bulmuş. Eh, istihbaratı aldıktan sonra da onu çarpıtmak, tekellerin çıkarına uygun bölümlerini abartıp, uygun olmayan bölümlerini törpüleyip gazeteciliğini sürdürmek kolay...

Sönmezsoy'dan aldığımız kupürde aynen şöyle yazıyor:

«MESS grevleri ile ilgili olarak bizim pek çok yazımızda vurguladığımız hususları, 5 Aralık tarihli Vatan gazetesinde mizah yazarı Aziz Nesin hikâyeleştirmiştir. Bu hikâyesinden dolayı şımartılmış TKP'li sendika liderleri, bu solcu yazara hücumda yarış halinde olup, kendisi için «ölümlerden ölüm beğen» demektedirler... Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar sözünü bir defa daha teyit eden bu gelişmeye işaret etmekle yetinelim...»

«İyi mi? Adam keyfini çıkarıyor ve «İşaret etmekle» yetiniyor.

Biz de yetinelim bari. Sınıf savaşımında Nesin - Küçük - Sülker - Sönmezsoy gibi yazarların tuttuğu safın böylesine ayan beyan olması ile yetinelim ve «Allah muhabbetlerini artırsın» diyelim.

Gerisi... Gerisini işçi sınıf düşünür artık. Buna kimsenin kuşkusu olmasın.

*

Aydın Engin'in yazısından bu bölümü aktarmakla yetiniyor, O'nun bu yazısını yanıt vermeye değer bulmuyorum. Ben de O'nun gibi «Gerisini işçi sınıfı düşünür artık...» diyorum. Ve ekliyorum: Yalnız düşünmekle yetinmez işçi sınıfı, gün gelir hesap da sorar: «Benim örgütüm için verdiğim ödentilerimden toplanan paraları, kimler, nerelerde, nasıl harcadı?» diye...

19 Aralık 1977 tarihli Yankı dergisinde şu yazı yayınlandı:

SUÇLANAN ÖYKÜ

Türkiye'de Aziz Nesin adını bilmeyen yok. Mantığa aykırı düşen herhangi bir olayla karşılaşan herkesin kullandığı bir deyiş var:

«Tam Aziz Nesin'lik».

Gülmece yazarı Aziz Nesin 63 yaşında. Yaşı kadar kitabı var. Kitaplarının Türkiye'deki basım sayısının iki milyonu bulduğu kestirimleniyor. 19 dış ülkede yayımlanan eserlerinin basım sayısı bu sayıya dahil değil. Öyküleri 24 dile çevrildi. Dış ülkelerde düzenlenen gülmece öyküsü yarışmalarında birincilik ödülleri kazandı. İki kez ALTIN PALMİYE, bir kez ALTIN KİRPİ, bir kez KROKODİL ödülünü alan Aziz Nesin oyun da yazıyor. 1968'de üç Karagöz oyunuyla Karacan Armağanı Birincilik Ödülünü, 1969 yılında da Çiçu adlı oyunuyla Türk Dil Kurumu Ödülü'nü kazandı.

Bir eleştirmen Aziz Nesin için şöyle diyor: «Bu doğurgan kalem, toplumun bütün güçleriyle saldırısına uğradığı halde bütün yaşam sınavlarından yüz akıyla çıkıp hep kendini aşarak —zorla— okura giden kapıları açar.» Aziz Nesin geçtiğimiz hafta içerisinde Vatan gazetesinde yayımlanan bir öyküsünden ötürü bir kez daha sözlü saldırılara uğradı.

Nesin yeni öykülerini Vatan gazetesinde yayımlıyor. 3 Aralık 1977 günlü Vatan gazetesinde «Büyük Grev» başlıklı bir öyküsü yayımlandı. Gazetenin genç karikatüristlerinden Haslet Soyuöz'ün çizgileri öyküyü okumadan önce okuyucunun ilgisini çekiyordu. Haslet karenin bir köşesine elinde «Yaşasın Grev» yazılı pankart bulunan Vehbi Koç'u, bir köşesine de elinde «Yaşasın Grev» yazılı bir pankart taşıyan Kemal Türkler'i çizmişti. İkisinin arasında ise, grevdeki işçiler gözüküyordu.

Aziz Nesin öyküsünde, adını açıklamıyordu ama MESS Grevini anlatıyordu. Grevin işverenin işine yaradığını, Sendikanın oyuna geldiğini vurguluyordu. Öykünün sonunda işadamı toplu sözleşmeye oturulmasını istiyor, henüz stokların tamamen erimediği gerekçesiyle karşı çıkan uzmanlarına:

«Stokların erimesini beklersek, sendika daha önce eriyip gidecek. Böyle bir sendikayı ben sonra nerede bulurum? Her artı üretim çoğaldığında bana gerekli bu sendika...» diyordu.

Öyküsünü şöyle bitiriyordu, yazar:

«İşveren, artı üretim olunca ne yapacağının dersini almıştı bu olaydan. Ya sendika! O ders almamış, ama utku kazanmıştı.»

Aziz Nesin'in «Büyük Grev» adlı öyküsü geniş yankılar uyandırdı. Çok kimse, yazarın ustalık dönemini belgeleyen bir ürün olarak niteledi «Büyük Grev»i. Ama, özellikle Kemal Türkler'in sahibi gözüktüğü Politika gazetesinde Aziz Nesin'e karşı suçlamalara girişen bazı genç şair ve yazarların Nesin'i kınayan yazılı açıklamalarına yer verildi. Ayrıca, gazetenin köşe yazarlarından biri «Aziz Nesin'in Trajik Sonu» başlığıyla yayımlanan fıkrasında, yazarın bir gazete sayfası boyunca Maden-İş Sendikasına, onun yöneticilerine, grevdeki işçilere sövdüğünü öne sürüp «Değerli bir yazarın kendi eliyle, salt burjuvazi tarafından ödüllendirmek için böyle kendi ipini çekmesi çok üzücüdür» diye yazdı.

Yankı suçlamalar üzerine Aziz Nesin'le konuştu. Nesin'in Yankı'nın sorularına verdiği yanıtları bu sayımızda bulacaksınız. Nesin, öyküsünün işçi sınıfına karşı değil, tam aksine, işvereni eleştirmek amacıyla yazıldığını vurguladı.

●

AZİZ NESİN'İN YANITLARI

Telefonda sorduğumuz sorular aşağı yukarı şunlardı:

1 — «Büyük Grev» öykünüzde anlatmak istediğiniz neydi?

2 — Maden-İş hakkında ne düşünüyorsunuz?

3 — Bu grev kimin yararına olmuştur?

4 — Size yapılan suçlamalar üzerine ne düşünüyorsunuz?

İŞTE YANITLARIM:

Bir öykü yazılıp yayımlandıktan sonra, ayrıca o öykünün açıklanması, öyküde ne denilmek istendiğinin anlatılması gerekmez; gerekirse o öykü eksik ve kötü yazılmış demektir.

Vatan gazetesinde yayımlanan «Büyük Grev» başlıklı öykümde genellikle bütün öykülerimde olduğu gibi, ne denilmek istendiği

açık - seçik anlaşılmaktadır. Anlatılmak istenen her şey anlatılmış ve ortadadır. Yani öyküm yanlış anlaşıldı filân diyecek değilim. Hiçkimse de yanlış anlamış değildir. Yalnız, işlerine ve çıkarlarına öyle geldiği için, öyküyü yanlış anlatmak isteyenler vardır.

Dahası, ben öykülerimi, kimileyin sanatımın da aleyhine olarak, ama bilinçle, gereğinden de çok açık ve açıklamalı yazarım ki, her sınıftan, her sınıfın her kesiminden, her katmandan insanı, aydınları olduğu denli, az okur-yazarları da etkilesin. «Büyük Grev»de, masal biçiminde yazılmış böyle açık-seçik bir öyküdür. Ama bu öykü dolayısıyla bana çatanlar, saldıranlar —daha doğrusu bana saldıranları saldırtanlar— bam tellerine basılmış olduğu için, öyküde anlatıları tam tersine çevirmişlerdir. Oysa, öyküdeki yerginin hedefi kendileridir. Onların, işçilerin sırtından sağladıkları çıkarları ve politik tutkuları ve doyumsuz açlıkları uğruna, başında bulundukları işçi örgütlerini nasıl yanlışa sürüklediklerini anlatılmıştır; anlatılmakla da yetinilmemiş, eleştirilmiş ve yerilmiştir. Hedef kendileri olduğu halde, onlar şaşırtmaca için hedefi değiştirmek, işçi okurlarımızı bikez daha yanıltmak çabasına girişmişlerdir. Onların hedef şaşırtmacalarına göre, «Büyük Grev» öyküsü işçi sınıfımıza karşıdır. Kendilerini tek başlarına bütün bir ulus sanan burjuva milletvekilleri gibi, kendilerini tek başlarına bir halk sanan demagoglar gibi, bunlar da kendilerini tek başlarına işçi sınıfı sanmaktadırlar. Onların bugün işçi sınıfıyla bağları, aralarından tam 20-25 yıl önce ayrıldıkları işçilerin sırtından yüksek aylıklar almakta olmalarıdır. Onların gözünde, 63 yaşındaki Aziz Nesin, bu öyküyü yazdıktan sonra birdenbire işçi sınıfı düşmanı oluvermiştir? Hangi Aziz Nesin? Onlardan kimileri daha doğmadan, kimileri beş vakit namaz kılarak göksel ihsanlar umarken, kimileri sağcıyken, tüm yaşamını işçi sınıfına adamış ve bunu her davranış ve eylemiyle ispatlamış ve ispatlamakta olan ve daha yaşadıkça da ispatlayacak olan Aziz Nesin... Benim işçi sınıfı savaşımına katılmam, hem kökenimin, hem anlayış ve inancımın zorunlu sonucu, hem de namus borcumdur. Buyüzden her belâya katlandım, ama hiçbir nimete kavuşmadım ve kavuşmayı da düşünmedim. Ya onlar? Sorun kendilerine:

— İşçi sınıfına hizmet eder misiniz?

İşte yanıtları:

— Maaş kaç?

Bu öyküyü yazdım diye beni birdenbire işverenlerin sözcüsü göstermelerinin nedeni, ipliklerinin pazara çıkacağı, başında bulundukları işçi örgütünü yanlışlara sürüklediklerinin işçi sınıfınca anlaşılacağı ve çıkarlarından olacakları korkusudur. Bana gelince, bu dünyada var olan hiçbir kimseden, hiçbir örgütten, hiçbir kurumdan en küçük çıkar ummadım, ummuyorum da...

Gerçekten «Büyük Grev» öyküsünde, işçi örgütlerini yanlışlara sürükleyen işçi örgütü yönetmenleri denli işverenler de yerilmiştir, hatta işverenler çok daha ağır yerilmiştir. Amacım, işçilerimizin, kıyıcı işverenle, çıkarcı yöneticileri arasında nasıl amansızca sıkıştırıldığını göstermekti. Bunu açıklamak, işçimizi uyarmak, gerçeği ortaya koymak, benim baş görevimdir. Yazar olarak kırk yıldır hep bunu yaptım. Bu çıkarcı, aşırı tutkulu işçi örgütü yönetmenleri, edebiyatçıların hep işin kolayına kaçarak, yalnızca patronların hayınlıklarını, kıyıcılıklarını, alçaklıklarını, dalaverelerini yazmalarını isterler. Doğrusu bu yol, hem kolay, hem de bol alkış alan bir yoldur. Ama benim işim değil... Bikez ayıpları yüzlerine vuruldu diye, yeri göğü birbirine katmaya kalkıyorlar.

Sizden bişey öğrenmek istiyorum: Bütün yaşamınızda, bir öykü yüzünden bu denli gürültü patırtı koparıldığını, öykünün yazarına bu denli çatıldığını, saldırıldığını hiç gördünüz mü? Böyle bir örnek daha anımsıyor musunuz? Yalnız onların bu yaygaraları bile, öyküdeki anlatılanların doğruluğunu ve yerginin hedefini bulduğunu göstermeye yeter.

Politika gazetesinde bana salvo ateşine geçtiler. Neden? Çünkü, suçluların telâşı içindedirler de ondan... Yazdığım bu öyküde onlar, suçüstünde yakalanmışlardır. Çığlıkları bundandır. Yoksa, bu denli yaygaranın, şamatanın başka anlamı olabilir mi?

Söz uçar, ama yazı kalır. «Büyük Grev» öyküsü yazılmış, yayımlanmış, ortada duruyor. İşçi sınıfı aleyhine mi, lehine mi, yoksa işverenlerle kimi işçi yönetmenlerinin aleyhine mi? Okuyan anlar bunu.

Saldırıların kesileceğini sanmıyorum. Şimdilik işçi sınıf düşmanı, işveren sözcüsü ilân ettiler, onlarda çalacak kara daha çoktur.

Ama başlarını sert yere çarptılar. Bu çığlıkları ad, bu öyküyü yazmakla, tam zamanında ve yerinde bir görev yaptığımı, bu türlü öyküleri daha da çok yazmam gerektiğini ortaya koyuyor. Yazacağım da, işçilerimiz bu asalakları sırtlarından atana dek... Nedir işçimizin çilesi! Biyandan sermaye sömürüsü, biyandan kurtarıcı diye sarıldıkları bu asalaklar...

Önemli bir noktayı açıklamak isterim. «Büyük Grev» öyküsü, somut olarak belli bir zamandaki, belli bir yerdeki belli bir olayı, belli kişileri anlatan bir öykü değildir. Ben, makale, röportaj, inceleme, gazete haberi yazmadım, öykü yazdım; masal türünde bir öykü... Yani, bu öyküde yapılan bir genellemedir. (Ne yazık ki, bunara bir de edebiyat dersi vermemiz gerekiyor.) Yani onların göstermek istedikleri gibi, bu öyküde yalnızca, son grev anlatılmamıştır. Bu koşuldaki, bu nitelikteki bütün grevler anlatılmıştır. Daha önceleri de buna benzer grevler çıkarılmıştır.

Öykü, yalnız son grevi anlatmıyor, ama yapılan genelleme içinde, elbet son grev de vardır. Öyle sanıyorum ki, öykünün amacının sanki yalnızca bu son grevi anlatmakmış gibi gösterilme yanılgısı, gazetede öykünün başına konulan iki kişinin, bir büyük işverenle, bir büyük işçi örgütü yönetmeninin resimlerinin konulmasından ileri geliyor. Bu resimlerin yapılmasını ben söylemedim. Yapıldığından haberim de yoktu. Ben de o resimleri, herkes gibi, gazetede gördüm. Hoşuma da gitmedi. Bu duygumu, gazetenin genel yayın yönetmeni Alp Kuran'a da belirttim. Genç ressam Haslet'in resimlerini çok beğendiğimden, bu yetenekli genci incitmemek için, ben kendisine ayrıca bişey söylemek gereğini duymadım.

Bu sözlerimle, öykümde, resimleri olan o iki kişiyi anlatmak istemedim, demiyorum. Onları da anlattım. Ama anlattığım, yalnız onlar değildi.

Sanırım, sorularınıza toptan yanıt vermiş oluyorum. Bir de bana, Maden-İş Sendikası'na değin düşüncemi sormuşsunuz. Hiçbir işçi örgütünün yada demokratik örgütün karşısında değilim. Hepsinin yanındayım, hepsiyle birliğim: Maden-İş Sendikası, işçi sınıfı tarihine onurla geçecek eylemlerde bulunmuş ilerici, devrimci bir işçi örgütüdür. Ama yöneticilerinin hepsi için aynı olumlu sözleri söyleyemem.

Sakın bunları, destek almak çin söylediğim sanılmasın.

Özetliyeyim: «Büyük Grev» öyküsünde anlatılan olay ve kişiler, bitek sendikanın bitek grevine, belli olan şu şu kişilere indirgenemez. Bu, kesinlikle yanlış olur.

Kendileri istediler, hatta beni zorladılar. Onlara elbet hakettikleri yanıtı vereceğim. Ama bu sıra, önceden yapmaya söz verdiğim o denli çok işlerim ve ayrıca da bizim sendikamızın o denli çok işleri var ki, hem buyüzden, hem de bütün diyeceklerini desinler, içlerini iyice boşaltsınlar diye bekliyor, yanıtımı biraz geciktiriyorum.

Vatan — 19 Aralık 1977

●

20 Arulık 1977 günlü Politika gazetesinde aşağıdaki yazı yayımlandı:

«BUNDAN SONRA YAZACAĞIN İLK HİKÂYEYE BİZ İSİM KOYACAĞIZ AZİZ NESİN?»

Lütfü KELLECİ
(Tekstil İşçisi)

Sana acıyoruz Aziz... «Sen çıkmadın çıkardılar karşıma seni» diyordu, Nâzım haine... Çıkardılar seni karşımıza, iyi etmedin Aziz, iyi etmedin.

Oysa sen, bizim karşımıza çıkanların nakavt olduğunu, ebedî yerinin tarihin çöplüğü olduğunu bilirdin.

Yoksa uyku hapı mı içirdiler sana? Büyü mü yaptılar? Belki de tılsım. Söyle ne yaptılar, söyle! Vakit henüz geç değil...

Sana acımak geliyor içimden, sayın Aziz, acımak... Dövesiye, öldüresiyle acımak. Sonra dayanamayıp, bir müstahdem veya bir maden işçisi yapmak geliyor.

Ama, somut değil bunlar, somut değil. İdealizm yapıyoruz, senin kadar beceremiyorsam da tıpkı senin gibi...

Ama şimdi, yani aşağıya yazdıklarım, yani bunlar gerçek...

İlk senin yani, Aziz Nesin'in eserleri ile başladım sanıyorum öğrenmeye, neyin ne olduğunu.

Yanı gezegenimizi,
Yani insanlarımızı,
Yani kahrolasıca seni,
Yani Aziz Nesin'i...

İşte böyle Aziz Bey... İlk okuduğum «İt Kuyruğu...»

Bu isim çok güzel. Şu anda bana hikâyenin dışında başka şeyler de anımsatıyor. Dilim varmıyor sayın Aziz... Ama sen anlarsın ya... Kuyruklar çoğaldı «İt Kuyruğu», yani bu kuyruk, başka kuyruk Aziz Bey...

İşte bütün bunlar neden diye düşünüyorum?.. Sana ne oluyor?

— «Küfret onlara» mı dediler? z

— «Grev kırıcılığı yap» mı dediler?

— «Yiğit sıra neferlerine söv» mü dediler?

Söyle, vakit geç değil, neden bunlar? Söyle sana ne verdiler?

Bir aferine...

Bir sırtını okşamaya...

Bir acı kahveye... NE DERSİN?

Ucuz bunlar, Sayın Aziz ucuz... Ve biz Sayın Aziz, yine okuyacağız «MERHUM AZİZ NESİN»in kitaplarını. Ve yine sahip çıkacağız o güzelim eserlere...

Ve sana diyoruz ki, yaz, yazmalısın da... Çünkü, imdat bekliyor senin gibilerden BATAN GEMİNİN KAPTANI. Ve bundan böyle ilk hikâyeni başlığı biz koyalım:

«İHANETİ EZDİK, SIRA MESS'te»

●

YANITIM

Bu işçi, ilk kez neyin ne olduğunu öğrenmeye benim kitaplarımı okuyarak başlamış. Yapıtlarımı okuyarak, neyin ne olduğunu anlayıp bugünkü sınıfsal savaşımda yerini alan yalnız bir işçi değil, bütün bir kuşaktır. Ve şimdi de, neyin ne olduğunu yapıtlarımı okuyarak anlayan bu işçi şöyle teşekkür ediyor: Beni, tarihin çöplüğüne gömerek... Bana, dövesiye, öldüresiye acıyarak... Beni bir müstahdem yada maden işçisi yaparak...

Hızını alamıyor, bana,

— Kahrolasıca! diye bağırıyor.

Benim dileğim şudur: Bu ve bunun gibi işçilerin, yazılarımı okuyarak, neyin ne olduğunu anlamalarını sürdürmeleridir. «Büyük Grev» adlı masal-öykümü de, başta işçiler olmak üzere, bütün okurlarımın neyin ne olduğunu anlamaları için yazdım.

Acı olan şudur: «Büyük Grev» öyküme karşı Politika gazetesinde yazan iki işçi de, bu öyküyü kendi görüşlerine aykırı buldukları için, benim ne karşılığında, sermaye sınıfına kaç paraya satılarak, ne kadar para alarak bu öyküyü yazmış olduğumu düşünmeleridir. İlk akıllarına gelen şey, para almak ve satılmaktır.

1944-1946 yılları arasında, daha yazarlık kişiliğimin tanınmadığı o yıllarda da, Emniyet Birinci Şubesi'nin (siyasî şube) Parmaksız Hamdi'si, Komiser Rüştü'sü, daha sonraki yılda Sıkıyönetim Askerî mahkemesinin başkanı olan generali ve Birinci Şube Müdürü Ahmet Topal da bana aynı soruyu sorarlardı:

— Bu yazıları kaç para karşılığında yazıyorsun? Paraları hangi yabancı kaynaktan alıyorsun? Kime satıldın?

Acı değil mi, otuziki yıl sonra aynı soruyu bana, otuz yıldanberi bilinçlenmeleri için çalıştığım işçi sınıfından olduğunu söyleyen iki kişi soruyor. Oysa benim, otuz şunca yıldanberi politik çizgimde hiçbir değişiklik olmadı.

Herhangi bir insanın, elinde hiçbir kanıt, hiçbir belge yokken, bir yazarın parayla satılarak yazdığını düşünebilmesi için, kendisinin o durumda, söylediği o işi yapabileceğini gösterir.

Bu işçinin ağır sövgülerini okur okumaz, bir şaşılası duygusallığa kapılıp, birden, üç kez linç edilerek öldürülmekten kılpayı kurtuluşumu anımsadım: Beyaz Saray'da, Eminönü Halkevi'nde, Adana'da... Hele o Adana'daki beşbin kişinin iki günde üç kez saatlerce bağırdıktan sonra üstüme saldırışları, en önedki saldırganların,

— Kelime-i şehadet getir! diye bağırmaları.

Niçindi bütün bunlar? Yine işçilerin kendi çıkarlarını daha iyi hesaplamaları, daha da bilinçlenmeleri için «Büyük Grev» adlı bir öykü yazdım diye, iki işçinin bana «Kaça satıldın? Kaç para aldın da bu öyküyü yazdın?» diye sormaları için miydi?

Hayır, yaptıklarımdan hiç pişman değilim. Bunca yaptıklarımı da yeter bulmuyorum. Daha alınacak çok yolumuz var.

Bütün bu uzun yanıtlarımdan, olayları da iyice irdeledikten sonra, bu işi işçimizin akıllarının başlarına gelmiş olmasını, kimin kim,

neyin ne olduğunu öğrenmiş olmalarını dilerim

●

20 Aralık 1977 tarihli Politika gazetesinde şu yazı yayımlandı:

İHANETİN BELGELERİ DE OKUNUR...

Özlem ÖZGÜR

(.....)

İşçi sınıfının ekonomik, politik örgütlenmesiyle birlikte, sermaye sınıfının saldırıları da başladı. İşçi sınıfı hareketi geliştikçe, kapitalizmin mezar kazıcıları kapının eşiğine yaklaştıkça, bu saldırının boyutları hızla genişledi. Sermaye sınıfının, devlet güçleri kendi öz örgütleri ve ideologları ile yürüttüğü saldırılar yetmedi. Daha ince, daha kurnaz, saldırı yöntemleri geliştirildi. Herşeyde olduğu gibi, işçi sınıfı adına piyasaya sahte örgütler, sahte kişiler sürüldü... İşçi sınıfı hareketi içine alan provokatörler sokuldu. İşçi sınıfı hareketine ucundan, kıyısından sokulmuş kimi zayıf unsurlar satınalındı... Kimi ahmaklara da, şu ya da bu biçimde, solculuk adına sermayenin değirmenine su taşıttırıldı... Ve daha niceleri...

(.....)

Bu örnekleri çoğaltmak olanaklı. Bu örnekler, sanırım yeterli. Türkiye Tarihi, hem bu tür sahtekârlıkların, hem de işçi sınıfına ihanetin örnekleriyle dolu. Son örnek, Aziz Nesinin geçtiğimiz günlerde Vatan gazetesinde yayınlanan «Büyük Grev» adlı öyküsü, tümüyle bir ihanet belgesi. Bu öykü, işçi sınıfına ihanetin, geniş anlamıyla da olsa yıllarca solculuk yapan birinin, işçi sınıfına ihanetinin bir belgesi olarak unutulmayacak. Bu konuda yeterince yazıldığı için, öykünün ya da ihanetin içeriğine girmeyeceğim...

Olayın asıl ilginç ve de sevindirici yanı, Aziz Nesin'in gerçek yüzünün ne olduğunu, «Büyük Grev» adlı öykü ile iyice su yüzüne çıkmasında. Aziz Nesin'in gerçek yüzünün ne olduğu, belli bir süreden beri biliniyordu. Ne var ki, bunu kitlelere göstermek için, zaman gerekti. Bu öykü, böyle bir zorunluğu ortadan kaldırdı. Ve Aziz Nesin'in kimliği, gün ışığında açıklık kazandı.

Açıkçası, Aziz Nesin'in bu tavrı, hiç de şaşırtıcı değil. Peki, ya Yalçın Küçük'ün Yürüyüş dergisinde Aziz Nesin'in bu ihanet belgesini göklere çıkarışına ne demeli? Bu da şaşırtıcı sayılmamalı. Yalçın Küçük'ün yazdıkları ve söyledikleri ortada. Yalçın Küçük'ün değişmeyen bir özelliği var. Her olaya, her harekete olduğu kadar, işçi sınıfı hareketine de orijinal bir gözle bakmak, tüm bunları salt biçim açısından değil, öz açısından da kendine özgü, orijinal bir yaklaşımla yorumlamak...

İnsan bir kez yola düştü mü, ister istemez Aziz Nesin örneğinde olduğu gibi, sık sık sermayenin değirmenine su taşımış olur. Evet, Sayın Yalçın Küçük, söylüyorsun ki, bu ihanet belgesi, yani Aziz Nesin'in «Büyük Grev» adlı öyküsü çok okunacak. Gerçektir. Çünkü, işçi sınıfına ihanetin belgeleri elbette çok okunur. Yalnız onlar okunmaz. Onlara sahip çıkan, onları göklere çıkaranların yazdıkları da çok okunur. Ama yalnızca bir ihanetin belgeleri olarak.

●

YANITIM

Kim olduğunu bilmediğim Bay Özlem Özgür'ün, bağlı ve bağımlı olduğu takımı tutma coşkusundan gözü döndüğü, buyüzden ağzından çıkanı bilmeyecek denli ağır sözler söylediği ortada. Ancak kendi takımları yenilen stadyum yaratıkları böyle konuşurlar. Diyor ki:

«.....işçi sınıfı hareketine ucundan kıyısından sokulmuş kimi zayıf unsur satın alındı.»

Bu saldırganların hepsinde ortaklaşa bir nitelik görülüyor: Satı nalmak... Parayla satılmak... kendini satmak... İlk akıllarına gelen, para, çıkar, satılmak oluyor. Bunun, bir ruhsal nedeni olsa gerektir. Elde hiçbir belge, kanıt olmadan, düşüncesi kendisininkine uymayan insana ilkten «satılmış» demek, bunu diyenin kendisinin satılmaya hazır olduğundan başka bişey anlatmaz.

Diyor ki:

«Aziz Nesin'in gerçek yüzünün ne olduğu, belli bir süredenberi biliniyordu.»

Şunu öğrenmek istiyorum: Benim gerçek yüzüm, hangi belli bir süredenberi biliniyor?

Bunu siz bilemezsiniz. Yanıtını ben vere-

yim: Daha önceleri de var ama, sonuncusu şudur: Sizin bağlı ve bağımlı olduğunuz takıma girme miçin yapılan son yağlı öneriyi elimin tersiyle reddettiğimden ve başkanı bulunduğum Türkiye Yazarlar Sendikası'nı o takıma (sizin takıma) bağlamaya karşı geldiğimdenberi...

Hani o sizin «satın alındı» filân diye geveleğiniz bişeyler var ya, şimdi daha açık söyliyeyim: Sizin takım tarafından satın alınamıyorum diyedir bana düşmanlıkları... Bütün bu açıklamalarımdan, yanıtlarımdan sonra bile, sizin takıma girmeyi ve sendikayı ellerine teslim etmeyi kabul etsem, takımınız beni alkışlar. Geçmişte bunun çok örneklerini gördük.

Örgütün kendisi başka, örgüte egemen olan yöneticiler başkadır diye bir yargı, toplumbilime aykırıdır. Yöneticileriyle örgüt, bir bütündür. Örgütün tabanı —varsa— bütünleşemediği yönetmenleri hemen değiştirir.

Herşey açık: Ben sizin takımın yöneticilerine karşıyım. Çünkü onlar, bireysel tutkularının kölesi olmuşlardır. Kendi bireysel tutkularının gerçekleşmesine, Türkiye İşçi Sınıfı'nı ve Türkiye halkını basamak yapmak istiyorlar. Onların bu yoldaki davranışlarını ötedenberi eleştirdiğim için (sözlü olarak) bana düşmandırlar. Ama bu düşmanlarını, her zaman aralarına almaya hazırdırlar. Sizler şimdi, bilerek yada bilmeyerek, işte bu düşmanlığın aracı, birer canlı aygıtı oluyorsunuz.

Bütün içtenliğimle dileğim, olupbitenlerin içyüzünü, iş işten geçmeden anlamanızdır.

Nâzım Hikmet'in yaşamı, bütün ayrıntılarıyla, ama gerçeklikle yazılabilse, onda hepimiz için alınacak çok dersler bulunacaktır.

Size bir küçük anımı anlatayım. Nâzım, açlık grevindeyken, Paşakapısı cezaevinden Cerrahpaşa Hastanesi'ne kaldırılmıştı. Ziyaretine gitmiştim. Odasında yalnızdık. Daha önce, Nâzım Hikmet'in yaptığı bir haksızlık, benim de patavatsız tepkimden doğmuş, ama beni çok üzen bir olay geçmişti: Nâzım'a hayranlığım o denli büyüktü ki —bugün de bu hayranlığım artmış, eksilmemiştir— o tatsız olayın anımsanmasını istemiyordum.

Hastane odasındaki o konuşmamızda Nâzım, o olaydan sözetmeden, ama dolaylı olarak o olaya değinerek şöyle demişti:

— Boşuna sinirlenip üzülüyorsun. Senin için çıkarılan söylentiler, hiç olmazsa memleketin içinde kalıyor. Benim hain olduğumu bildiren mektuplarını, bütün partilerin merkez komitelerine göndermişlerdi.

Ben kimdim ki... Elbet dedikoduları Türkiye içinde kalacaktı.

Bilmem ki size bişey anlatıyor mu bu sözler?

Hepimiz çok düşünmeliyiz ve özellikle biz yazarlar, daha da çok düşünmeliyiz: Niçin Nâzım partisinden çıkarıldı? Niçin sonradan baş tacı edildi? Ve niçin sonra yine edilgenliğe itildi?

Bugün bile hâlâ «Büyük şairdi ama...» deyip, Nâzım'ı haksız bulanlar vardır. Nâzım'ın önünde ders alacağı örnek yoktu. Ama bizim önümüzde bir örnek var: Nâzım Hikmet...

O takımın yönetmenlerinin yıllardanberi yaptıkları şudur: Bireysel tutkularının gerçekleşebilmesi uğrunda hiç acımasızca insanları, özellikle gençler kullanmak.

İşçi sınıfımızın hedefine bir adım daha ilerlemesine bir basamak olur diye tüm yaşamımı önlerine serdim, yüreğimi ortaya koydum. Ve sizler bana «işçi sınıfı düşmanı», «Sermaye sınıfına satılmış», «uşak kalem» derken, ben elbet susamazdım. Vara, yalan ve iftiralarını bu denli alçak boyutlara vardırmasalardı da, beni de bu açıklamaları yapmak zorunda bırakmazlardı.

Elimden gelebilen, yazmak, konuşmak, anlatmaktır. Gerisi size kalmış. Ama karar, elbet işçi sınıfımızındır. Zamanın ve zaman içinde işçi sınıfımızın, halkımızın vereceği karar kabulüm.

●

20 Aralık 1977 tarihli Politika gazetesinde Aydın Engin şunları yazdı:

(.....)

İşçi sınıfı düşmanlığı kanıtlanmış, işçi sınıfına ihaneti belgelenmiş, sınıf ve kitle sendikacılığı yerine sınıf uzlaşmacılığını savunduğu defalarca ve defalarca gözlenmiş unsurları tecrit etmek ve sol sosyal demokrasiden bilimsel sosyalizme kadar açılan demokrasi güçleri yelpazesinde yer alan ilerici güçlerin DİSK yönetimine gelmesini sağlamak günümüzde demokrasi savaşımının en önemli sorunudur.

Kemal Sülker'lerin, Yalçın Küçük'lerin, Refik Sönmezsoy'ların Büyük Ülkü Derneği yayın organının, Aziz Nesin'lerin «ortak» çaba-

ları bu savaşımda demokrasi güçlerini zayıf düşürmek değil mi? Son günlerdeki ağız birlikleri bu özlemlerin kanıtı değil mi? Sülker'lerle, Nesin'lerle, Küçük'lerle, Tercüman'ın Sönmezsoy'unu. Büyük Ülkü Derneği'nin yayın organını aynı noktada buluşturan etken başka ne olabilir?

●

YANITIM

Bu demogojiye, değersizliğini herkesin kolayca anlayabileceğine inandığım için, yanıt vermek gereğini duymuyorum. Yalnızca, geleceğe bir belge olması için, bu yazı parçasını da kitabıma almakla yetiniyorum.

Yine Aydın Engin'in 2 Aralık 1977 tarihli Politika gazetesinde çıkan «Cadı Kazanı ve Odunlar» başlıklı, bir espri yaptığını sanarak «MİT'inden İT'ine kadar» diye aşağılamalarını sıksık yinelediği yazısını, kitabıma almak gereğini bile duymadım. Dileyen, tarihini andığım Politika gazetesinden bu sövgüyü de okuyabilir.

●

25 Aralık 1977 tarihli Vatan gazetesinde şu yazı yayınlandı:

KİM NE ADINA?

Seyyit NEZİR

İşçi sınıfının savaşım deneyleri büyüyüp geliştikçe, tekellerin saldırı yöntemleri de inceliyor, daha karmaşık, seçilmesi güç kılıflara bürünüyor. Tekellere karşı işçi sınıfı öncülüğünde tüm emekçi sınıf ve katmanların demokratik - ekonomik savaşımı da, bu çetrefil saldırıların her biçimine karşı uyanık olmayı gereksinmekte. Bu savaşımı, —işçi sınıfı eyleminin hem sağ, hem sol kanatları—, genellikle dümdüz tırmanan yalın bir çizgi olarak değerlendirme yanlışına düşebiliyorlar. DGM'ye karşı direniş, 1 Mayıs eylemleri, MESS'i «ezen» Büyük Grev, ya küçümseniyor, daha sı büsbütün karalanıyor; ya da alabildiğine abartılara kkitleleri aldatma ,eylemi güç durumlara sokma pahasına, erüvenci kışkırtma ve yorumlara girişiliyor. Bu kördüğüşü, şimdilik en çok, işçi sınıfı öncülüğünü ve aydının işçileşmesini «uvriyerizm» sananlara yarıyor. Oysa işçi sınıfı sosyalistlerinin görevi, her eylem hazırlığında bütün verileri enine boyuna tartmak ve bir eylem yanlış biçimler, olumsuz eğilimlerle başlamış olsa bile, onu yöntendirmeye katılarak kazanımlarını büyütmektir. Şimdiye dek yaptıkları, yapmaya çalıştıkları da budur.

DİSK'e bağlı Maden-İş'in, 1977 genel seçimleri öncesinde başlattığı genel grev, başladığı ortamdan tutun da, getireceği kazanım ve sonuçlara varınca iyi ölçülmemiş bir eylemdir. Zamanlama yönünde sosyal demokrasiye yaranmayı, seçim sonrasında iktidar olmasına mutlak gözüyle bakılan CHP'yi güç durumda bırakmamayı da amaçladığı için, «ileri demokrasi»ye doğru, bir aşama olarak, bu iktidar sağlanamayınca, Büyük Grev, umulan kazanımların birçoğunu başaramadı. UDC serüveninde olduğu gibi ülkemizdeki demokrasi güçlerini, sosyalist birliğe giden yolu, «her soydan ve boydan tutarsızlıklar, yanlışlar»la değerlendiren, DİSK yönetimine makyavelizmle yuvalanan sendikalist partizanlık, Büyük Grev'i sosyalistlerden, emekçilerden, demokratlardan tecrit etmeyi iyi başardı ama... Hemen, «şu kadar milyon ekonomik yardım» diyecekler ama, böyle bir kanıt, onların ekonomizmlerini bir daha açığa vurmaktan başka neye yarar?

Bununla birlikte yedinci ayını yaşayan grevin, «işçi sınıfı için okul olma işlevi»ni belirli ölçülerde yerine getirdiği söylenmelidir. İşçi sınıfı sosyalistleri, grevden en geniş demokratik kazanımlarla çıkılması için elden geleni yapıyor. Ama bu dayanışma, «işçilere siyasal bilinç götürmenin ön aşamasındaki zorunluluk nedeniyle dışardan sağlanan bir destek olmayı aşmış sayılamaz. Grevin daha oldukça uzun bir süre süreceği güçlü bir olasılık olduğuna göre; işçilerin nicel ve nitel kazanımlarının en çoğa ulaşması, helesi bir yenilgiye kesinlikle göz yumulmaması için, işçilere verilebilecek hiçbir şey esirgenmemelidir. Grevin önderleri (!) bunun önüne geçmeye, bu dayanışmayı yasaklamaya, dahası saklamaya çalışsalar da!... Çünkü bu grev, maden işçilerindeki özveriyi ve bu özverinin —gerekli siysal bilinci edindiğinde— sınıf savaşımını yanlış maceralara akıtanları da altedeceğini, evet, bu gerçeği de gösteriyor.

Sınıf savaşımına ve sosyalizme ilişkin te-

mel gerçekleri görmemekte üstün yetenekleri (!) olanlar, DİSK içindeki yıkıcılıklarını TÖB-DER'e ve en son olarak Türkiye Yazarlar Sendikası'na bulaştırmak için yoğun çaba gösteriyorlar. TYS Genel Başkanı Aziz Nesin «BÜYÜK GREV» öyküsü bahane edilerek sürdürülen saldırı, Büyük Grev'den parsa toplamak isteyenlerin, sanatsal eleştiriyi de kaldıramadıklarını kanıtladı. Daha önce, «Tüm Sanatçılar Birliği'nin örgütlenmesinde Maocularа ödün verme adına sanatla ilgisi bulunmayan onlarca derneğin üyeliğe alınmasını» kınama gerekçesiyle, TYS'ye küfürlerle veryansın edildiği unutulmadı. İşçi sınıfı yazarından geçtik, genel anlamda yazara yakışmayan tavırları, eleştiri adına kendilerine yaraştıranlara denecek şey olamazdı. Ne var ki, yaptıkları işlere dokunulmazlık verenler, dokunanı afaroz ediyorlar ve bu afarozla, onları eleştiren her kim olursa olsun, «dejenere» oluveriyor. Baylar, tarihi elbette insanlar yapar, ama, onu bilen insanlar! Sayıyla kendinize gelin, tarih içindeki yerinize!

Nedir Aziz Nesin'i dejenere eden? demeyin, grevci işçilere sövmüş (!) ki, yenilir yutulur cinsten değil! 3 Aralık 1977 günü VATAN gazetesinde, grevin, tekelci burjuvaziye, ardiyesinde birikmiş artı ürünü, pazara sürme olanağı kazandırdığını öne sürüyor Aziz Nesin, BÜYÜK GREV öyküsünde. Ülkemizde grev yasası, genel olarak bütün işverenlere bu olanağı tanıyor. Bu nedenle işverenin dört dörtlük bir açmazda yakalanması zaten olanaksız. Böyle diye, işçiler, zorunlu grevlerinden, «aman, işveren elindeki malı tüketir» diye cayacak değiller. Ne var ki, bu büyük direnişin süresi, zamanlanması yeterince düşünülmemiştir. Nesin, öncelikle bunu vurgulamak istemiştir. Öyküde işçilerle alay edilmesi de sözkonusu olamaz. Yazar, işçilerdeki potansiyelin, sendikal olanakların, beceriksiz yöneticilerce nasıl çarçur edildiğini, gerçek gücünü bilmeksizin işçileri bir serüvene itişini öne alıyor. Ancak grevi yönetenlere daah birçok noktada eleştiri yöneltme gereği varken, ayrıca eylemin getirdiği olumlulukları ve eylemin başarılması için sosyalistlerin, demokratların görevleri de önerilmek gerekirken, yazar, öyküsünde bu noktalara değinmiyor. Bu eksiklere eleştiri getirmek başka şey, bütün bir öyküyü ve dünyaca benimsenmiş bir yazarı bu öyküye dayanarak yadsımak özünde, uzun bir zamandır dört gözle fırsat kollama tutkusu var. Amaç, sosyalist ve demokrat yazarın ilerici kitle örgütü olan TYS'si yıpratmak, bir İGD, bir İKD durumuna getirmek. Ne adına, kimin adına? Gerçek dışı haberlerle kitlelere maledilen, ya da öyle oluşunun düşleriyle yüceltilen, şu «savaşkan ve utkan örgüt» adına! UDC'nin tuzla buz oluşundan, büyük kitle eylemlerini yönetme yeteneksizliğinden ders alması gerekenler, hangi savaşkanlık, hangi utkanlıkla bunu hak görüyorlar? Onların yanıtı, çiğnene çiğnene çürümüş sakıza döndürdükleri 56 yıllık gelenek ya, acaba TYS'nin yanıtı ne?

«Bazı genç şair ve yazarların kınaması»na gelince... VATAN gazetesinin tirajını bir kalemde «üç haneli sayılara» indiren, oysa kendisi, bırakın işçi gazetesi olmayı, doğru dürüst demokrat gazete olmanın gereğini bile yerine getiremiyen, işçi sınıfının savaşım geleneğini ve günlük haberleri kuşa döndürerek basın görevi yaptığını sanan, işçilerin ödentilerini çarçur eden bu gazete, iftiharla sunduğu yazar ve şairlerden Büyük Grev dişe dokunur birkaç şiir, birkaç öykü de sunsun iftiharla, ki dünya alem hüner görsün, kıvanç duysun!

●

20 Aralık 1977 tarihli Politika gazetesinde şu yazı çıktı:

ELEŞTİRİDEN İHANETE

Oya BAYDAR

Eleştiri, her hareketin, özellikle işçi sınıfı hareketinin gelişmesi, ilerlemesi, doğru çizgisinden sapmaması için zorunlu ve gereklidir. Bir düşüncenin, bir çizginin, bir eylemin, bir örgütün, bir kararın eleştirisi, kuşkusuz önce o çizginin, o eylemi kotaranların, o örgütün, o kararı verenlerin ve uygulayanların işidir. Ancak, söz konusu olan işçi sınıfı hareketi, demokratik hareket olduğundan; örgüte, karara, eyleme dışardan eleştiriler, öneriler gelmesi de doğaldır, kaçınılmazdır, zamanında yararlıdır da.

Ancak eleştiriden düşmanlığa, düşmanlıktan ihanete doğru giden ve zaman zaman oldukca karışık, oldukca dolambaçlı bir yol vardır. Bu yüzden de iyi niyetli olsa da biraz

şaşkın, biraz ikircikli, işçi sınıfına güvenmeyen, kişisel hastalıklar taşıyanların, eleştiri derken düşmanlığa, düşmanlık derken de ihanete kadar gittikleri görülür bazen. Bazıları bu dolambaçlı yolda kendilerini kaybeder, yuvarlanır giderler.

Önce Maden-İş grevleri vesilesiyle, sonra da, DİSK Genel Kurulu'na kısa bir süre kala, eleştirinin düşmanlığa, düşmanlığın yer yer ihanete dönüşmesini yakından izleme imkânımız oldu. Sağ ve «sol» gazete sütunlarında, dergilerde, sıcak odaların içkili rehavetine gömülü sohbetlerde, yerli yersiz her yerde, DİSK konuşulmaya, DİSK yazılmaya başlandığında, eleştirinin sınırlarının nasıl bir anda düşmanlığa ve —burada da kalmayıp— ihanete dönüştüğünü açıkça gözledik. Maden-İş'in yiğit ve kararlı grevleri, onbinlerce işçinin —öyle yansıtılmak istendiği gibi zorlanarak değil— geçen cuma günü Spor Sergi Sarayı'ndaki o görkemli, heyecanlı, inançlı toplantıda gözlendiği gibi, ne kadar bilinçli, ne kadar kararlı olduklarını açıkça gösterirken, bazıları ve de o bazılarının yarısı kadar bile etmeyenler, «eleştiri» adı ve perdesi altında düşmanlığı giderek ihanete dönüştürmekte yarışa girdiler.

Maden-İş grevleri ve önümüzdeki DİSK Genel Kurulu, son derece açık ve net bir ayraç oldu işçi sınıfının dostlarını ve düşmanlarını ortaya koymak için. DİSK Genel Kurulu ve bu genel kurulun gelişmeleri ve sonucu da, aynı açıklıkta, aynı nitelikte bir başka ayraç olacak. «Sınıf sendikacılığı mı; işçi sınıfına güven, işçi sınıfı çizgisini geliştirme mi; yoksa sınıf uzlaşmacılığı mı, işçi sınıfını satma, işçi sınıfına güven, işçi sınıfı çizgisini geliştirme mi; yok kongrede. Daha doğrusu, her kişi, her yönetici, her delege, her kanat bu sorularının cevabını, Türkiye işçi sınıfının gözleri önünde ve saklısı gizlisi olmadan verecek.

Önümüzdeki günlerde, hem DİSK çerçevesinde, hem de Türkiye işçi sınıfı hareketi ve Türkiye demokrat hareketi çerçevesinde, bugüne kadar saklı kalan pek çok şey ve de en önemlisi kişilerin gerçek niteliği; kimilerin işçi sınıfının gerçek dostu, kimilerin sahte ve paye kapıcı, kimlerin düşman, kimlerin dost, kimlerin kararlı, kimlerin inançlı oldukları çıkacak ortaya. Sınıf mücadelesi hızlanıp sınıflaşma derinleştikçe, eskiden saklanabilen yüzleri saklayabilmek mümkün olmayacak artık. DİSK Genel Kurulu'nda gelişmeler, tıpkı Maden-İş grevlerine tavır gibi, inanılmaz derecede açık bir ayraç olacak.

Şu yaşadığımız günlerde, ister DİSK içinde, yer alalım; ister Türkiye işçi sınıfı hareketinin bir parçası olalım; ister demokrat, ilerici aydın olalım; tek tek kişilere, hepimize düşen görev, acı örneklerini gördüğümüz gibi, eleştiriden düşmanlığa, oradan da ihanet çizgisine yuvarlanmamaktır yuvarlanmakta onları ikaz edebilmek, çekip çıkarabilmektir. Yargıç, işçi sınıfıdır ve affetmeyecektir ihaneti.

●

Oya Baydar'ın bu yazısına bir okurun verdiği yanıt Vatan gazetesinde çıktığı için, bu yanıtı kitabıma alıyor, ayrıca yanıtlamak gereğini duymuyorum.

OYA BAYDAR'A MEKTUP

Aziz Nesin'in gazetemizde yayınlanan «Büyük Grev» öyküsünün yankıları hâlâ sürüyor. Birçok yerde hâlâ bu öykü üzerinde konuşuluyor, tartışılıyor. Bu arada bir gazetede bu öykü nedeniyle Aziz Nesin'e yöneltilen çirkin ve haksız yazılar, gerçekleri çarpıtıp saptırmak isteyen yayınlar karşısında, bizzat Politika gazetesi okurlarından, DİSK tabanındaki işçilerden ve çıkarsız gerçek devrimcilerden tepkiler geliyor.

Bir Politika okuru tarafından, Politika yazarı Oya Baydar'a gönderilen bir mektubun örneğini aşağıda sunuyoruz:

20 Aralık 1977 günü Politika gazetesinde yayınlanan yorum başlıklı yazınızda «ELEŞTİRİDEN İHANETE» diye başlayarak bir yazarın DİSK içindeki gelişmeler ve son büyük grevler hakkındaki değerlendirmelerini konu ederek sıralıyordunuz.

Yazmış olduğunuz bu yazının tek yönlü ve meselelerin asıl özünü gizleyerek kaleme alındığı gözden kaçmıyordu. On yılı aşkın bir zamandan beri Türkiye'de çalışan işçilerin belli bir kesimini bünyesinde toplayan DİSK'in bu düzeye nasıl ve hangi şartlarla geldiğini, bugün ise neden bu duruma düşüldüğünün sebeplerine hiç de değinmeden «alabildiğine tek yönlü ve tarafgir davranarak» bir-

takım kişilerin saltanatlarının devamını sağlamaya yönelik bir girişim içinde olduğunuz gözlerden kaçmıyor.

Günümüz Türkiye'sinde İşçi Sınıfının Devrimci Sınıf sendikacılığı ilkelerinin alabildiğine tahrip edildiği gerçeği apaçık görülürken namuslu kalemlerin bu gerçekleri derinlemesine vurgulayıp ve gözler önüne sermeleri gereğine son derece ihtiyaç varken, sizin hiç de devrimci dürüstlüğe yakışmayacak bir biçimde meselelerin özünü tahrip etmeye yönelik eğilimleriniz İşçi Sınıfı için ihanet belgesi olmuyor mu?

Yıllardan beri açlık, işkence, ölümümüz pahasına bu duruma getirdiğimiz DİSK'te yuvalanmış bazı gangster şebekelerinin ellerinden kurtarma çabalarımız sürerken, bu ihanetçilere yardımcı olan birtakım yazar bozuntularının ihanetlerini de unutacak değiliz. DİSK ve DİSK'e bağlı bazı sendikaların üst yönetim kesimlerinin nasıl bir icraat içinde olduklarını ve tabanın söz hakkını nasıl ve hangi yöntemlerle yok ettiklerini, bu yapılanları da devrimcilik adı altında yaptıklarını en sıradan bir işçi dahi bugün anlamıştır.

Türkiye işçi sınıfımızın devrimcilik adı altında paramparça edildiği ve Türkiye gençlik hareketinin buna bağlı olarak işçi sınıfı hareketinden koparılarak, dışlanıp parçalara bölündüğünü ve devrimci hareketin burjuvaziye hem edilme noktasına getirildiğini görüp bilmeyen kalmamıştır.

Ülkemizde her gün yurtseverler kahpece öldürülüyor. İşçilerimiz her gün sermayedarlarla gırtlak gırtlağa boğuşuyor ve devrimci özlemleri her gün biraz daha gaspedilirken «menfaat şebekesi birtakım devrimci müsvetteleri» sanki bu yetmiyormuş gibi bizleri kendi çıkarları uğruna parçalayıp yönetme çabalarını sürdürüyorlar. Tabanın doğru ve devrimci gelişimi farkedilince sendikalar içinde sendikalar oluşturup, Devrimci meslek örgütleri karşısında sahte meslek örgütleri çıkararak ve devrimci gençlik örgütleri karşısına sahte gençlik örgütleri oluşturarak saltanatlarının devamını sağlamaya çalışıyorlar.

Diğer yandan bu örgütler içinde var olan gerçek sosyalistleri tıpkı işveren yöntemleriyle işten atıyor ve attırıyorlar.

İşte bu gerçekler gözler önünde serili iken devrimci yazarların asıl üzerinde duracakları konu bu olmalı ve bu girişimleri sürdüren devrimci eskilerinin gerçek yüzleri gözler önüne sergilenmelidir.

Ya siz, ya sizin gibileri...

Ya biz, ya bizim gibileri...

Ne yapacağınızı - ne yapacağımızı çok iyi biliyoruz.

Ganim Gülebi — Hatay

●

Ocak 1978 tarihli Güney dergisinin ilk sayısında şu yazı çıktı:

AZİZ NESİN'İN «BÜYÜK GREV»İ

Geçtiğimiz ayın en çok tartışma yaratan sanat olaylarından biri Aziz Nesin'in 3 Aralık tarihli VATAN gazetesinde yayınlanan «Büyük Grev» öyküsü oldu. Ad belirtilmeden, geçtiğimiz yılın Haziran ayından beri devam eden MESS grevinin konu alındığı öyküsünden ötürü Nesin, Politika gazetesi yazarları tarafından salvo atışına tutuldu. «İşçi sınıfına düşmanlığı» ilan edildi. Bu gelişmenin ne denli, yazarın öyküsünün son bölümünde yine dolaylı biçimde Maden-İş yöneticilerini suçlaması. Aziz Nesin'e göre adı geçen sendikacılar, MESS grevini başlatmakla üretimin durmasından yarar uman işverenlerin amaçlarına alet olmuş ve kendi çıkarları ve politik ihtirasları uğruna grevdeki maden işçilerini büyük bir sefalete sürüklemişlerdir.

Öykünün yayınlanması ile birlikte suçlamaya hedef olan Maden-İş yönetiminin sahibi bulunduğu Politika gazetesinde «Aziz Nesin?», «Aziz sen Nesin?» başlıklarını taşıyan ve Türkiye Yazarlar Sendikası Başkanını işçi sınıfına düşmanlıkla suçlayan bir dizi makale yayınlandı. Bu arada aynı gazetede, bazı ozanların ünlü mizah yazarına aynı biçimde çatan bir açıklaması yer aldı. Bazıları ise öyküyü «büyük bir ekonomi politik» dersi olarak niteledi.

Kendisine yöneltilen suçlamaları haftalık Yankı dergisinde yanıtlayan Aziz Nesin «Amacım işçilerimizin kıyıcı işverenle çıkarcı yöneticileri arasında nasıl amansızca sıkıştırıldığını göstermekti. Bunu açıklamak, işçimizi uyarmak, gerçeği ortaya koymak benim baş görevimdir.» dedi. Yankı dergisindeki yanıtının son bölümünde ise Aziz Nesin kendisini işçi düşmanı ilân edenlere hakettikleri

yanıtı daha sonra vereceğini, bunun için karşı tarafın bütün diyeceklerini demesini, içlerini iyice boşaltmalarını beklediğini söylemektedir. Ünlü yazarı yakından tanıyanlar kendisinin Maden-İş'in üst kademe yöneticilerine ve günlük yayın organına karşı tutumunu daha da sertleştirebileceğini iddia etmektedirler.

●

22 Ocak 1978 tarihli Politika gazetesinde şu yazı yayınlandı:

GERÇEĞİ SÖYLEMEK

Ali TAYGUN

Sanatçının görevi gerçeği söylemektir her zaman. Bütün dünyaya karşı bir başına kalsa da gerçeği söylemekte direnmektir. Gerçeği söylemek için gerçeği görmek, gerçeği görebilmek için dünyaya, olaylara «kuşku» ile bakmasını öğrenmek, sanatçının görevidir. Değil yalnız gördüğüne inanmak, gözlerine bile inanmamalıdır kimi zaman.

Ve bir öykü yayınlandı geçenlerde. Gerçekleri göstermekle; hayatın gerçekliği ile insanları uyuşturmak için kullanılan bu düzenin ahlâk, namus, adalet gibi kurumları arasındaki çelişkiye işaret etmekle ün salmış bir mizah ustasının bir öyküsü. Önemli bir gerçeğe işaret ediyor olmalıydı bu öykü.

KUŞKU-SUZ

Öykünün konusu: Uzun zamandan beri süregelmekte olan bir grevin kimin işine yaradığı anlatılıyor, grevdeki işçilerin sendika yöneticilerinin işveren çıkarlarıyla aynı çizgiye düştükleri ima ediliyor.

Yazar kuşkuyla bakmış bir grev olayına. Her grevin işçisinin çıkarına olmayabileceği gerçeğini sergiliyor mu? Sergilenen gerçek mi? Hangi gerçekler?

«ALT TARAFI BİR HİKÂYE» DENİLEMEZ

«Alt tarafı bir hikâye, canım!» deyip sıyrılamıyor insan işin içinden. Sarsıyor öykü ortalığı. «Bana ne, suçlanan ben değilim ki!» demek de var «Oyunu bozan, kötü borazan!» diye hırçın hırçın seslenmek de. Bir de elini şakağına koyup düşünmek... «N'oluyo yahu?» diyerek. Çok güvenilen bir kişinin fahiş bir hatası mı bu, yoksa temeldeki bir hatayı gösteren yiğidine bir çıkışı mı?

Somut gerçek nedir? Onbinlerce işçi aylardan beri grevdedir, lokavt karşısındadır. Karda, soğukta grevdedir. Sermayenin bütün baskılarına karşın grevdedir. Sabah ayazında grev gözcülüğü yaparken ne düşünür bu adamlar? Evde aileleriyle ne konuşurlar? Onlar da sormazlar mı, «N'oluyor?» diyerek?. Onların bu sorularına cevap sunmak değilse görevimiz, nedir?

Somut olan budur: Onca insanın, karısıyla, kocasıyla, çoluğuyla, çocuğuyla tümünün açısından bakmaktır duruma. Gerçekliği bu açıdan yansıtmaktır sanatçının görevi.

GERÇEĞİ YANSITMADA «MASALSI BİÇİM»

Gerçekliği yansıtmanın türlü sanatsal araçlarından 'masalsı' diyebileceğimiz bir biçim seçilmiş söz konusu yapıt için. Gerçekten de, bu tür, özellikle mizahı güçlü ustaların elinde, çok etkili bir aracı olabilir gerçeği aktarmanın.

Bu soy çalışmaların bir bölümü, uzak doğu yazınından kopup gelen, Mevlâna'nın Fih-i Mafih'inden geçen, günümüzde de işçi sınıfının düşünürlerinden Brecht'te en güzel örneklerini gördüğümüz 'parabol/kıssa' türüdür. Bu türde, bir genel ilişkiyi kavratabilmek için fantastik ya da tarihsel bir perspektif içinde, aynı ilişkinin özünden kaynaklanan bir görünüş biçimi sunulur okuyucuya. Fazlalıklarından arındırılmış bu öykü aracılığıyla okuyucu, kendi içinde bulunduğu bir ilişkiyi, durumu; kendi zihin çaabsıyla, bazen benzetmeler yoluyla, daha iyi kavrar. Tiyatro alanında, Brecht'in, Sezuan'ın İyi İnsanı, Kafkas Tebeşir Dairesi, giderek, belki, Cesaret Ana'sı üslûbu örnek sayabileceğimiz yapıtlardır. Kısacası hayattan somut, tekil, özgül bir olayı aktarmak değil; daha genel, daha öze ilişkin, ancak maddî bir ilişkiyi algılanabilir kılmak, okuyucuyu kendi yaşamında karşılaşabileceği tekil olguları çözümleyebilmek için bilgilendirmektir bu soy yapıtların amacı. Yazımızın konusu olan öykünün yazarı çalışmasının böyle bir amacı güttüğü savında, bir

soruşturmaya verdiği cevaplarında. Ben sonuçtan o kanıya varamadım.

'Masalsı' diyebileceğimiz türün bir başka biçimi, daha çok 'koşut-kurgu' yönteminin uygulanmasından ortaya çıkan bir biçimdir. 'Parodi' tarzını da kapsam içine alan bu türde hayattan somut, tekil, özgül bir olgu, başka bir olay içinde yeniden sunulur okuyucuya. Gerçekteki olay ile öyküdeki olay arasında teke tek, karşılıklar vardır. Amaç, hayattaki olayın doğasın ayeniden işaret etmektir. Olayı başka örneklerle açıklamaktır bir bakıma. Genel sonuçlara ulaşmak, öze ilişkin bağları kavratmak birinci türdeki gibi aslî bir yer tutmaz bu türden yapıtların yazılış amaçları arasında.

YAZI SOMUT BİR OLAYI ANLATIYOR

Yazımızın konusu olan öykü, hayattan, hepimizin yaşadığı, içinde olduğumuz, somut, tekil bir olayı yeniden anlatmak savında. Bir 'gerçek' var ve yazar onu bize aktarıyor. Kendi savına göre, bu anlatım yukarıda örneğini gösterdiğimiz türde bir sanatsal araçtır ve o bize gerçeği, bir üst düzeyde kavratmak istemektedir. Doğrusu bu mu, yoksa yazar, örneğin, Cumhuriyet gazetesinde, «Hayali Mobilya İhracatı», konusunda olduğu gibi, doğrudan doğruya olayların ardındaki gerçeği aktarmak istenmekte, ancak, herhangi bir sebepten dolayı, bir hikâye tarzını, bir 'masalsı' üslûbu mu kullanmaktadır? Sanatsal bir çaba mıdır bu öykü, yoksa, özel bir dille, tekil olay mı anlatılmak istenmektedir?

Brecht'in dilimizde yayınlanan son kitabında (Me-Ti), şöyle bir benzetme var: «İnsan iki yol izleyebilir genellemelere yükselirken: Karşılaştığı tehlikelerden kaçmak amacıyla havalanan bir kuş gibi yapabilir, ya da yakalayacağı tavşanı iyi görebilmek için yüksekle-re çıkan atmacayı örnek alabilir.»

Kapitalist üretim ilişkilerinin egemen oldukları düzenlerde, hele bu düzenler geri bıraktırılmış ülkelerdeyse, hukuk kurumu bu ilişkilerin açıktan açığa eleştirisinde ortam tanımaz. Baskısıyla, zorbalıkla ve yasalarıyla engel olmaya çalışır düzenin çelişkin doğasına yönelik eleştirilere. İlerici yazarlar yılmazlar bu sakıncalardan, ancak seslerini duyurabilmek için yasal boşluklardan yararlanırlar; teki eleştirmek için geneli kullanırlar. Okuyucunun rahatça anlayabileceği, ancak mahkeme karşısında yazarın kendini savunmasına elverecek genellemelerden yararlanırlar. «...Karşılaştığı tehlikelerden kaçmak için havalanan kuş...» örneği, (Brecht bu anlamda kullanmıyor ama) bu konumda geçerlidir. Burada genelleme, ya da soyutlaştırma, bir üst düzeyde kavratma aracı değil, yazarın kendini savunma aracıdır. Dünya görüşüne karşıt, hiçbir zaman özünü kabul etmediği bir adalet anlayışına, bir hukuka karşı bir siper, bir kalkandır soyutlama. Bir olguyu anlatması gerekmektedir yazarın. Karşı olduğu düzen bunu engelleşmektedir. Yazar 'ima' yolunu seçer. Hem anlatır anlatmak istediğini hem de, göreli olarak, özgürlüğünü korur. Sanatsal sonuçlar verse de, esasta sanatsal değil hukuksal bir seçimdir biçimini seçerken yaptığı.

İşçi sınıfından yana yazarların burjuva düzeninde bu tekniği kullanışlarına örnek çoktur. Günümüzde de başvurulmak zorunluğu vardır bu yola. Öte yandan, sosyalist düzenlerde geri dönüşü savunanların arasından çıkar aynı yöntemi kullananlar. Ancak, bir yazarın kendi savunduğu dünya görüşünden yana olanlara karşı bu dili kullanması ciddi konularda abestir.

Çok geniş boyutlu bir grevin ardında bir sendika yöneticisi —patron uzlaşmasının olabilirliği, bunun hangi ilişkilerden, hangi temel çelişkiden, nasıl hareket ettiği sergileniyorsa öyküde, bu sanatsal bir işlev taşıyabilir. Ancak özgül bir grev ve bu grev hakkında özgül savlar 'ima' ediliyorsa, ve genellemeler hukuksal nedenlere dayandırılıyorsa bu daha çok habercilik kapsamına giren bir yazı olur. Yazının sunulur biçimi, zorunlu olarak, sanatsal işlev taşıdığının kanıtı değildir. Ben, söz konusu öykünün bu ikinci türden bir yazı olduğu kanısındayım.

GERÇEK OLAN NEDİR?

Gerçek olan nedir? Yazı bir gerçekliği mi aktarmaktadır? Bilemem. Olayın içinde değilim kendim. Ancak yazıyı kaleme alanın böyle bir sav ileri sürmesi için nesnel kanıtlara dayanması gerekirdi. Her gün bu çapta

bir grev olmuyor ülkemizde. Böyle bir grevin altında bir Çapanoğlu'nun yatması oldukça şaşırtıcı. Sağlam gerekçeleri olmadan böyle şeyler söyleyemez insan.

İki olasılık var yazıyı okuyanlar için. Dediği doğrudur yaazrın, ya da değildir. Doğru ise; o zaman yazar neden sanatsal bir anlatım yolunu hukuksal bir siper olarak almıştır kendine? İşte ben bunu anlamadım. Söylenilenler doğruysa, yaşanmaktadır bu gerçek ve bir süre daha yaşanmaya devam edecektir. Yani grevdeki işçiler, aylardır olduğu gibi, soğukta beklemeye devam edecekler, evlerinde aileleri onlara sorular soracak ve sabaha karşı bizim gözcü, «'oluyo?» diyecektir. Ve yazarın, bütün bunların boşuna olduğuna, daha beteri, bekleyenlerin aleyhine olduğuna dair bilgisi vardır. Ve bunu dosdoğru açıklayacağına, ya da en azından, açıklanmasını sağlayacağına, bir öykü konusu yaparak müphem bir biçimde, ima yoluyla değinmektedir inandığı gerçeğe: Neden? Kime karşı korumaktadır kendini?

Böyle bir durumda asloianın işçi olması, onun sorularının olması gerekir. Oysa yapılan ağır suçlamada kanıt, belge gösterilmemiş, grev yerindeki işçi ikircikli bir duruma itilmiştir. Neden? Açık seçik söylenilmelidir şçye söylenen. Yiğit davranış, doğru tutum budur. Yoksa konuşanın kendi töhmeti altında kalır, kuşkular ona döner, çapanoğlu başka yerlerde aranmaya başlanır.

YANITIM

Bay Ali Taygun,

Yazarına sövülmeden de bir yazının eleştirilebileceğini gösteriyorsunuz takım arkadaşlarınıza. Teşekkür ederim. Bu çok doğal davranışını zbile, bu çirkin ortamda önem kazanıyor.

Yazınızda şu iki şey merakımı çekti:

1 — Elbet herkes her konuda yazabilir. Ancak siz bir tiyatrocu olarak, bu türlü konulara bugüne dek hiç değinmez, bu konularda gazetelerde yazmazken, birdenbire size nasıl ve nerden bu esin geldi de, hangi neden ve itkiyle öyküm için eleştiri yazmayı gereksindiniz? Sanırım, bu ilginiz meraka değer.

2 — Uzun eleştirinizde, benim adımı da, öykümün adını da bikez olsun anmak gereğini duymamışsınız. «Bir öykü yayınlandı geçenlerde», «yazımızın konusu olan öykünün yazarı», «...ün salmış bir mizah ustasının bir öyküsü» filân diyorsunuz da, öykünün ve yazarının adını anmak lûtfunda bulunmuyorsunuz. İlk kez, yazının ve yazarının adı anılmadan yapılmış bir eleştiri okuyorum. Yoksa, öyküme ve bana reklâm olur diye mi ad anmıyorsunuz? Bu da meraka değer doğrusu. Oysa bakınız ben, adınızı da anarak, eleştirinizi ve yanıtımı kitabıma alıyorum.

Eleştirinizden anlaşıldığına göre, rehbersiz yürüyemeyenlerdensiniz. Bu kez rehberiniz Brecht. Brecht söyleyince akar sular durur. Eskiden yobazlar, Kur'an'dan âyet, peygamberden hadîs, evliyalardan kibar-ı kelâm söyleyerek akar suları durdururlardı. Epiycedir, Amerika'ya, Avrupa'ya öğrenim için giden gençlerimiz, suları durduracak başka adlar öğrendiler. Ya Brecht öyle söylememiş olsaydı, kendinizce haklı çıkmanız için ölülerden kimi tanık gösterecektiniz?

Brecht'in sözünü ettiğiniz neden genlleme yapıldığı konusundaki iki yöntemine de tümüyle katılıyorum.

1 — Egemen sınıf temsilcilerinin koyduğu yasalardan, kovuşturmalardan korunmak için yazarın, bir olayı, kişiyi anlatırken yapmak zorunda kaldığı genellemeler. Örneğin, Şçedrin'in «Büyüklere Masallar»ı, Sabahattin Ali'nin «Sırça Köşk»ü böyledir.

2 — Yazacağı olayı daha iyi görebilmek, olayın içine girip ayrıntılarda kendini yitirmeden, olayın dışına ve üstüne çıkaracak kuşbakışı bakmak, bu da bir genellemedir. Kelile Dimne masalları, Mevlânâ'nın nükteli öyküleri, Ezop, Lafonten masalları böyledir.

Bir de Marcel Ayme'nin, genç Sovyet yazarı Fazıl İskender'in fantastik genellemeleri var ki, yukardaki iki genellemeye de uymaz. Ne yasa korkusundan, ne de kuşbakışı bakmak için bu genellemeler yapılmıştır. Benim «Büyük Grev» adlı masal-öyküm de böyledir. Peki, buna ne diyeceksiniz Bay Ali Taygun? Yazık ki, Brecht de ölmüş olduğuna göre kopya veremez.

Bu genelleme yöntemini, verdiğim ilk yanıtta da açıklamıştım: Benzer olaylardaki ortaklaşa nitelikler, o olaylardan soyutlanarak, bir genel kavrama, bir genel kurala, bir genel yargıya varılır. Bu genelleme, gerçeği daha

iyi görmek, gerçeğin çıplak gözle görülmeyen özünü de görüp göstermek için yapılır.

«Büyük Grev» masal-öyküsünde uygulanan işte bu genelleme yöntemidir. Yoksa sizin Brecht'ten öğrenerek sandığınız gibi, kimseye karşı kendimi korumak için bu genellemeye başvurmuş değilim. Buyüzden sizin, yazarın «bunu dosdoğru açıklayacağına, yada en azından, açıklanmasını sağlayacağına, bir öykü konusu yaparak müphem bir biçimde, ima yoluyla değinmektedir inandığı gerçeğe: Neden? Kime karşı korumaktadır kendini?» sorunuz boşunadır. Sizi bu yanılgıya düşüren de daha baştaki şu yanılgınızdır: «Yazımızın konusu olan öykü, hayattan, hepimizin yaşadığı, içinde olduğumuz, somut, tekil bir olayı yeniden anlatmak savında.»

Hayır. O masal-öyküyü ben yazdımsa, hiç de tekil bir olayı belirtmek savında olmadım. O somut son grevden esinlenerek, kaynaklanarak yazdım ama, tekil olayı yazmadım, bu greve benzer biçok grevin ortaklaşa niteliklerini, yazdığım bu masal-öyküde topladım. Tekil bir grev olayını anlatmak isteseydim, ne diye masal biçimine başvuracaktım?

Şöyle yazmışsınız:

«Ancak, bir yazarın kendi savunduğu dünya görüşünden yana olanlara karşı bu dili kullanması ciddî konularda abestir.»

Sizin bu yazınız Politika gazetesinde 22 Ocak 1978 tarihinde yayınlandı. Daha önceki günlerde yine Politika gazetesinde, bu konuya ilişkin olarak bana çok sövüldü, çok saldırıldı. Onlarla aynı dünya görüşünde olduğumuzu yine siz söylediğinize göre, peki, o masal-öyküdeki dili benim kullanmam size göre abes, yani saçma oluyor da, onların bana sövmeleri, saldırmaları, size göre çok mu mantıklı oluyor ki, onların saçmalamalarına ses çıkarmıyorsunuz?

Son söz, zamanındır Ali Taygun.

●

17 Şubat 1978 tarihli Vatan gazetesinde şu yazı yayınlandı:

«BÜYÜK GREV» VE AZİZ NESİN

Faruk AYDIN

Sanırım, iki buçuk yıl kadar önceydi. Birinci derse yeni girmiştik. Öğrencilerimden birisi söz isteyerek,

— Hocam, siz bize Aziz Nesin'in kitaplarını da okuyabilirsiniz demiştiniz. Oysa bir başka öğretmenimiz onun Kur'an'a karşı geldiğini, dinsiz olduğunu ve kitaplarına el sürmememiz gerektiğini söyledi. Siz ne dersiniz, dedi.

Çocuklara bu sözleri söyleyen kişinin adını sordum. Söylediler. Tutucu bir öğretmendi. Aynı zamanda müdür yardımcılığı görevini yürütüyordu. Öğrencilere, Bursa sürgününün ünlü AZİZ HOCA'sını kısaca tanıtıp, gerekli açıklamaları yaptıktan sonra, yukardaki sözlerin sahibi olan kişiyi bularak, neden böyle konuşmak gereği duyduğunu sordum.

— Biz o adama karşıyız, kitaplarının okula girmesine izin veremeyiz yanıtını verdi.

— Okumalarına nasıl engel olacaksınız, evlerini de basacak mısınız? deyince,

— Yatılı öğrencilerin okumasını engelleriz, ötekilere birşey yapamayız, dedi.

Sonraları başka tutucu öğretmen, avukat, esnaf v.b. ile de konuştum. Büyük bir çoğunluğu Aziz Nesin adını duyar duymaz suratlarını buruştururuyor, O'nun ne denli kötü, ne denli uğursuz bir adam olduğunu anlatmaya başlıyorlardı. Beni tanıyanlar, kişiliğimi bilenler, yalnızca solculuğundan sözederek işi hakarete dek vardırmıyorlar ama, davranışları ve sözleriyle hoşnutsuzluklarını belli etmek için özel çabalar gösteriyorlardı.

Aziz Nesin'in bir tek öyküsünü bile okumadıklarını sandığım bu kişileri, böylesine saldırgan yapan şey nedir? diye uzun uzun düşündüm. Hakkında «çok kötü adam» olduğundan başka hiçbir bilgim olmadığı halde, Nâzım Hikmet'in adı geçince tüylerimin diken diken olduğu ilk gençlik yıllarım aklıma geldi. Burjuvazi, bu iki büyük adın çevresinde öyle bir terör, baskı ve karalama yumağı dolandırmıştı ki, değil içine girmek, yanına yaklaşmak bile çok kişiyi ürpertiyordu.

Ülkemizde, işi öğretmenlik olan hemen herkes, benim tanık olduğum olayın bir benzerini ya yaşamış, ya da en azından söylentisini duymuştur. Yine Türkiye'de bu iki büyük sanatçının adını gerektiği zaman edebilen öğretmenlerin sayısı parmakla gösterilecek kadar azdır. Kitapçı vitrinlerini dolduran kitaplarını seyretmek serbest ama okumalarını istemek en azından cezalandırılmayı gerektirecek kadar suçtur.

Yersiz midir, egemen güçlerin bu korkusu,

bu baskısı. Sanmıyorum. Kendi açılarından en doğal olanı yaptıklarından, saltanatlarını sürdürebilmek için bütün güçleriyle çırpındıklarından kuşkum yok.

Ülkemizde ilerici, yurtsever, demokrat, devrimci kişilerin çoğu ilk eğitimlerini bu iki büyük insana borçludurlar. Özellikle benim ve yakından tanıdığım birçok arkadaşımın İLK ÖĞRETMENİ Aziz Nesin'dir. Bize okumayı sevdiren, gülerken bile düşünmeyi, düşünerek gülmeyi öğreten odur. Camgöz ile Sardalya adlı masalının kahramanı olan balıkçı, sosyalizme balıklardan geldiğini söyler. Bizlerse sosyalizme onun kitaplarından geldik.

Uyusana Tosunum, adlı kitabında kendi hikâyesini anlatırken, «Kapitalist ülkelerde tüccarların, sosyalist ülkelerde de yazarların durumları çok iyidir. Yani işini bilen bir insan, sosyalist ülkedeyse yazar, kapitalist ülkedeyse tüccar olmalıdır; Benim ne kadar ters bir insan olacağım daha çocukluğumdan anlaşılmış, çünkü daha on yaşımdayken, Türkiye gibi kapitalist bozuntusu bir ülkede, yazar olacağım diye tutturmuşum» der.

Söyleniş amacı, anlatılmak istenen şey başka da olsa, «BÜYÜK GREV» adlı masal-öyküsünün ardından Politika'da yayınlanan saldırıları okuyunca bu sözleri bir kez daha anımsadım. Kapitalist bozuntusu bir ülkede, işlerin iyice birbirine karıştırıldığı bir dönemde, yazar, devrimci bir yazar olmanın güçlüklerini, insanın nelerle karşılaşabileceğini çok daha iyi anladım.

O günden beri Aziz Nesin'i, kralın çıplak olduğunu söyleyen, söyleyebilen ünlü masal kahramanına benzetirim. Saldıranları da, işlerinin gerçekten ustası olan terzilere. Bir hata işledikleri zaman var güçleriyle bağırarak suçlarını örtmeye çalışan çocuklar vardır. Bazıları bu kurnazlığı ömür boyu sürdürebileceklerini sanırlar. Yanıldıklarını er ya da geç ama birgün mutlak anlayacaklardır.

Uğur Mumcu, çok sevdiğim yazılarından birinde, Ali Elverdi için, «senin yaşamanı, çok yaşamanı istiyoruz biz...

Öylesine yaşa ki, hakkındaki hükmü bizler değil, senin öz torunların versin. Boynuna tarihin hükmünü torunların taksın. Bütün istediğimiz bu.» der.

Aziz Nesin'e ajan, işçi sınıfı düşmanı, grev kırıcı, hain diyenler, biz, sizin de, çok, hem de pekçok yaşamanızı istiyoruz. O denli uzun yaşayın ki, gerçek hesaplaşma günü geldiğinde, hesap sorma hakkı olanların karşısındaki yerlerinizi aldığınız zaman, şimdi kızarmayan yüzlerinizin ne hale geldiğini görme şansını kaçırmamız olalım.

Politika'da köşeyi dönenler, yarın sizlerden geriye ne kalır bilemem, ama adım gibi bildiğim birşey var. Dünya üzerinde insan var olduğu sürece, Aziz Nesin adı da yaşayacaktır. «Sorunlara çözüm getirmez» diye küçümsemeye kalktığınız kitapları ellerde dolaşacak, anısı gönüllerdeki, dürüst, namuslu insanların gönüllerindeki yerini sonsuza dek koruyacaktır.

AZİZ NESİN POLİSTE adlı kitabı okuyup okumadığınızı bilmiyorum ama birgün, AZİZ NESİN POLİTİKA'da adlı bir kitap yayınlanırsa mutlaka okuyun. Aynaya bakmış gibi olacaksınız.

(İmam-Hati pLisesi Türkçe Öğretmeni)

●

«BÜYÜK GREV» KİTABI ÇIKTIKTAN SONRA TEPKİLER ve YANITLARIM

İlk basımının yayımlanmasından sonra gazete ve dergilerde Büyük Grev için, destekleyici, eleştirici, yerici yazılar çıkmıştır. Kitabın oylumunu büyültmemek için bu yazıları kitaba alamıyorum. Ancak yayın yerlerini, tarihlerini ve yazarlarını sunuyorum:

Politika - 22 Şubat 1978 _ Aydın Engin.

Vatan - 28 Şubat 1978 Önder Şenyapılı, Bağımsız Türkiye - 1 Mart 1978.

Dünya _ 1, 2, 3, 4 Mart 1978 - Atilla İlhan.

Politika - 29 Mart, 5 Nisan 1978 - Asım Bezirci Türkiye Yazıları Mayıs 1978 - Ahmet Ada.

Bu yazılardan Asım Bezirci'nin yazısı, hem Büyük Grev adlı hikâyeye, hem de Nâzım Hikmet üzerine yazmış olduğum dizi yazılara ilişkindir. Nâzım Hikmet'e ilişkin olan bölümüne, Yine Nâzım Hikmet'e değgin yaazcağım zaman yanıt vereceğim. Büyük Grev için yazdıklarıysa, MESS grevi sırasında madenî eşya endüstrisinde artı-üretim olmadığı iddiasını taşıyor. Bu iddia yanlıştır. Bu yanlışlığı isbat için Asım Bezirci'nin sözkonusu yazısının o bölümünü buraya aktarıyorum.

29 Mart 1978 tarihli Politika gazetesinde
Asım Bezirci'nin yazısı

AZİZ NESİN, MESS GREVİ, NÂZIM HİKMET (I)

I.

Aziz Nesin'in «Büyük Grev» masal-öyküsü geniş ve değişik yankılar yarattı toplumda. Ünlü gülmece yazarı kendisine yöneltilen eleştiriler ile onlara verdiği karşılıkları ve aldığı övgüleri kocaman bir kitapta toplamış. Bunları daha önce Vatan'da da okumuştum. Bütün üstalığına karşın, yazdıklarının çoğuna katılamadım. Nedenlerini anlatmak uzun sürer. Yine de kısaca şunu söyleyebilirim. Gerçi «Büyük Grev»de Aziz Nesin yalnızca MESS Grev'ini değil, işverenin çıkarına olan tüm grevleri amaçladığını öne sürüyor ama bu, bir savunma taktiği olmaktan öteye geçmiyor. Nitekim, sonradan yapılan tartışmalar ve açıklamalar da söz konusu masalın temelde Maden-İş Sendikası'yla yöneticilerini hedef aldığını iyice ortaya çıkarıyor. O kadar ki, öykünün yazılış tarihi bile buna göre ayarlanmış: Yaklaşan DİSK kongresinde adı geçen sendikacıları yenik düşürmek için...

Olaya bu açıdan bakınca «Büyük Grev»in gerçekliğine inanmak güçleşiyor. Söz konusu işkolunda (yani maden sanayiinde) artı üretim varmış, bu yüzden işverenler sendika yöneticileriyle anlayaşarak grevi başlatmışlar! Oysa, sözü geçen sanayi dalında üretim artığı değil, üretim eksiği olduğu biliniyor. Üstelik, amaç üretimi durdurmaksa, grev çıkarmağa da ihtiyaç yok. İşverenler isterlerse, lokavt ilân edebilirler. (Nitekim, bazı işyerlerinde ettiler de.)

Aziz Nesin çürük bir gerekçeyle işçi sınıfının kimi önderlerini (dolaylı olarak Maden-İş Sendikası'nın devrimci yöneticilerini) karalamağa girişiyor. Hem de bunu grev sürerken, işçiler canlarını dişlerine takarak direnirken yapıyor. Bu davranışın olumsuzluğu ortada...

Aziz Nesin'in yerdiği grevin sonucundan hiç söz etmemesi de anlamlı.

YANITIM

Asım Bezirci, maden sanayii işkolunda artıüretim olmadığını, iddia ediyor. Bu iddiası baştan sona kesinlikle yanlıştır. Bezirci'nin bu iddiasının yanlışlığını bir belgeyle, hem de resmî bir belgeyle isbatlarsam Bezirci ne diyecek? Yanıldığını açıklayıp af dilemek yiğitliğini gösterecek mi, yoksa kötü yönetici oldukları bugün iyice anlaşılmış bulunan o grevi başlatmış kimi sendikacıları körükörüne savunmayı yine de kendine bir görev mi sayacak?

Dinle Asım Bezirci, dinle ve öğren:

Madeni eşya endüstri, çok geniş bir endüstri dalıdır. Çok değişik cins eşya üretir. İşte bu çok değişik kalem madenî eşya ürünlerinden kimilerinde artı-üretim vardı, kimilerinde de üretim eksiği vardı.

Sen «Oysa sözü geçen sanayi dalında üretim artığı değil, üretim eksiği olduğu biliniyor.» diyorsun. Nerden biliniyor? Nerde belgesi? Ben de tersini söylüyorum: Madenî eşya endüstrisinde, kimi ürünlerde artı-üretim vardı. Ve aşağıda göreceksin, bunun belgesini de sunuyorum.

Hiçbir işveren, hiçbir patron, hiçbir fabrika sahibi, işçilerinin greve gitmeleri kendi çıkarına uygunsa «Fabrikamda, nasıl olsa artı-üretim var. Greve gitmeniz hiç umurumda değil. Grev yaparsanız ekmeğime yağ sürersiniz. Benim için daha iyi, birikmiş kalmış mallarımı pahalı pahalı fabrikaya sürerim!» demez. Çünkü hiçbir kapitalist bu denli saf değildir. Ya ne der? «Elde zaten mal yok! Greve giderseniz, halk bu malların sıkıntısını çekecek, pahalılık olacak!» der ve böylece halkı da kendi yanına almaya çalışır. Nitekim Türkiye'de biçok grevlerde halk, işçiden yana kamuoyu oluşturulamadığı için, grevcilere karşı duyarlık içine itilmişlerdir.

MESS grevi başladığında maden eşya endüstrisinin biçok dalında artı-üretim vardı. Grev başlayınca, işverenler grevi fırsat bilip, birikmiş mallarını, birdenbire değil, özellikle azar azar piyasaya sürdüler. Mal fiyatlarını da yükselttiler. Çok kez bu mallar isteyerek karaborsaya sürüldü. Böylece fabrika sahipleri, birikmiş ve depolarda yığımlış mallarını, hem de yüksek fiyatla sürüp tüketerek, üstelik grevdeki işçileri de ezerek, bu grevden kazançlı çıktılar.

Madenî eşya mallarının iç pazardaki en büyük sürüm pazarlarından biri, simgesi OYAK olan Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun satış yerleridir. Bu Kurum «OYAK Haber Bülteni» adlı bir bülten yayımlar. Bu bültende, Kurumun satış yerleri ve satış mallarıyla ilgili haberler bulunur. «OYAK Haber Bülteni»-nin Kasım 1977 tarihli sayısında, dördüncü sayfasındaki bir haberi aynen buraya aktarıyorum:

ORDU PAZARLARI MAĞAZALARINA TV VE BUZDOLABI GELMİYE BAŞLADI

Enerji darlığı nedeniyle ve bazı fabrikalarda uygulanan grevler sonucu olarak dünya kadar piyasalarda bulunamayan TV cihazlarından bir part sağlanmış ve bazı Ordu Pazarları mağazalarına dağıtılmıştır. Bu kez yeni parti TV cihazı, yılbaşına kadar tüm mağazalara dağıtılmış olacaktır.

Öteyandan, sağlanmış bulunan yeni bir parti buzdolabı daha O.P. Mağazalarına gönderilmiştir. Aralık ayında yeni bir parti buzdolabının daha mağazalara dağıtımı yapılacaktır.

Ne diyorsun bu belgeye Asım Bezirci? Hâlâ söyleyecek bir sözün var mı?

TV cihazları ve buzdolapları, madenî eşyadan sayılmıyor mu ve grev olan fabrikaların ürünleri değil mi? Hangi tarihde bu mallar Ordu Pazarı mağazalarına gönderiliyor ve hangi tarihte bu bülten yayınlanıyor? Kasım - Ocak 1977'de. Yani grevin en civcivli günlerinde. Bu malların üretim eksiği vardı da, bu mallar ambarlarda birikmiş yığılı değildi de, nerden alınıp, nerden bulunup Ordu Pazarı mağazalarına gönderiliyor? Ve bu mallar birden verilmiyor mağazalara, parti parti veriliyor. Çünkü,

1 — Bir malın fiyatını ve satış sürümünü arttırmanın en kurnazca yolu, o malın az olduğunu yaymaktır.

2 — Grevin ne kadar süreceği kesin olarak bilinemeyeceğinden, yığılmış artı-üretimin satış süresini dengelemek gerekir.

İyi ki «OYAK Haber Bülteni» yayınlanıyor da, ben de senin asılsız iddianı çürütecek bu belgeyi ileri sürmek fırsatını bulabildim. Ordu Pazarı mağazalarından başka, bu türlü malların satışlarını yapan serbest piyasa mağazalarının da böyle haber bültenleri olsaydı, o bültenlerde de «grev yüzünden sıkıntısı çekilen bu malların parti parti satışa sunulduğu» haberlerini okuyacaktık.

Asım Bezirci! İşçiyi yanlış ve zararlı bir greve sürükleyenleri devrimci sanarak, onların avukatlığını yaparken ortaya koyduğun bu bilgisizlik yetmezmiş gibi, bir de şöyle diyorsun:

«Üstelik, amaç üretimi durdurmaksa, grev çıkarmaya da ihtiyaç yok. İşverenler isterlerse, lokavt ilân edebilirler.»

İşçileri greve sürüklemekle, işverenin lokavt yapması arasındaki ayrımı anlamamak için ancak Asım Bezirci olmak gerekir.

«Aziz Nesin'in yerdiği grevin sonucundan hiç söz etmemesi de anlamlı» diyorsun.

Evet, sözetmedim. Çünkü şu nedenlerle gerek yoktu:

1 — Bu yazıların sonuncusunun bile yazıldığında daha grev sonuçlanmamıştı.

2 — Bu grev sonuçlandığında, ancak başlangıç noktasına dönüldüğü ve işçiden çok işverenin işine yaradığını anlatan o denli çok yazılar yazıldı ki, artık olayın üstüne varmak bana düşmezdi.

Ben sana başka ne diyeyim Asım Bezirci; senin bana yaptığın kötülüğü ben sana yapmak istemem ki...

Nâzım Hikmet konusunda bekle; alacaksın alman gereken yanıtı.

«AZİZ NESİN, SEN NESİN?»

DİSK'ten bir çağrılık almıştım; DİSK'in Spor ve Sergi Sarayı'nda yapılacak 11. Kuruluş Yıldönümü şölenine çağrılıyordum.

Bu kitapta, önceki sayfalarda yer alan tartışmalardan sonra bu törene gitmemem olmazdı. DİSK örgütüne hiçbir zaman karşı olmadım. Aramızdaki sorun, DİSK örgütüyle değil, bu yanlış grevi başlatan kimi sendika yöneticileriyleydi. Spor ve Sergi Sarayı'ndaki toplantıya gittim. O gece orada olanları —ki hepsi çok önemlidir— ancak anılarımda uzun uzun yazabilirim. Ama şimdi yazmak istediğim şudur: Sol yanımda tribünlerde oturan kalabalıktan kimileri «Aziz Nesin, sen nesin?» diye tempo tutarak bağırmaya baş-

ladılar. Bu olay üzerine, DİSK yöneticilerinden adlarını bilmediğim iki kişi ayrı ayrı yanıma gelip, olaydan duydukları üzüntüyü bildirerek özür dilediler.

Ertesi gün, TYS'nın bir işi için, ilk uçakla Ankara'ya gitmem, ilk uçağa yetişmem için de evimden sabah dörtte çıkmam gerekiyordu. Bu nedenle, evim uzakta olduğundan, saat 23'de törenden ayrıldım. Bu ayrılışımı, aleyhime tempoyla bağırmaları protesto için sananlar olmuş. Olayı, 15 Şubat 1978 günlü Cumhuriyet gazetesi şöyle yazdı:

Bir başka olay ve sanırız çoğu kimsenin üzülerek izlediği bir olay da Aziz Nesin'e «Aziz Nesin, sen nesin» şeklinde slogan atılması ve Aziz Nesin'in bu sloganlar karşısında üzgün bir şekilde salonu terketmesiydi.

Bu olaydan sonra, DİSK Genel Sekreterinin imzası bulunan 17 Şubat 1978 tarihli şu mektubu aldım:

DİSK'in MEKTUBU

Konfederasyonumuzun 11'nci Kuruluş Yıldönümü şöleninde sayısı 1-2'yi geçmiyen bazı kişilerin şahsınıza karşı göstermiş olduğu yanlış davranışı üzüntüyle karşılıyoruz.

Sizin de takdir edeceğiniz gibi bu kişilerin «Aziz Nesin Sen Nesin» görüşleri işçi sınıfımızın görüşleriyle asla bağdaşmamaktadır.

Bugüne kadar işçi sınıfımız ve emekçi halkımız yanlısı olarak yazdığınız yazıların ve bu yönde yaptığınız hizmetlerin bundan böyle de süreceğine olan inancımızı belirtir, başarılarınızın devamını dileriz.

Dostça selâmlarla.

Fehmi IŞIKLAR
Genel Sekreter

Bu değerbilir ve incelikli davranışından dolayı DİSK yöneticilerine teşekkürlerimi sunarım.

Bu konuda başka bişey söylemek de istemiyorum. Aziz Nesin

SONUÇ

Bütün yaşamımda kalem kavgasına ilk atılan, kavgayı çıkaran ben olmadım. Hiçbir kalem kavgasına da isteyerek girmedim, hep itilmişimdir. Bu kez de öyle oldu. Ama saldırılmışsam, ama üstüme üstüme gelinmişse, kavgadan kaçamam. Kalem kavgasında ille de yengin gelmeyi düşünmem. Yanılgım gösterilmişse, teşekkür ederek özür dilemenin kavga etmekten daha büyük yiğitlik olduğunu bilirim.

«Büyük Grev» adlı masal-öyküm dolayısıyla yapılan saldırılara yanıtlarım, takım tutan saldırganlar için değildir. Çünkü onlar, kendilerine her ne anlatılırsa anlatılsın, önceden neyi ve nasıl anlamak istiyorlarsa ancak onu anlayacaklardır. Önyargılıdırlar. Bu yanıtlarımı, bu sevimsiz kalem kavgasında önyargılı olmayanları uyarmak için yazdım.

Gerçekte olay, işçi sınıfımız ve geleceğimiz açısından çok önemlidir. Bu konuda başka yazarların susmalarını doğru bulmuyorum. Onların susmaları da anlam taşır, (hangi yan haksızsa, onlar yada ben), susmaları, haksızdan, yana olmaları demektir. Konu önemlidir, çünkü amacımız, geleceğimiz için kamuoyunu yaratmaktır.

İlerici aydınlar kesimindeki bir gözlemimi, yararlı olur düşüncesiyle, açıklamak istiyorum. Günümüzde, Türkiye'deki devrimci güçler, tarihimizde görülmemiş oranda parçalanmış, bölünmüştür. Bu gidişle bu bölünmeler daha da artacak gibi görünmektedir. Gerçekte, bu parçalanıp bölünmelerden, her ilerici aydın bir oranda sorumludur. Bu bölünmelerde, egemen sınıfların iç ve dış örgütsel güçleri elbet etkendir. Ama başka bir etken daha var: Bireysel politik tutkular... Bireysel tutkulu bu kişiler, toplumsal koşulların elverişli düzeye dek gelişmesini bekleyemeyecek denli çabukçudurlar. Amaçları, gelişmeyi hızlandırmak, çabuklaştırmak değil, sonuna yaklaşmakta oldukları kendi yaşamları içinde, bireysel tutkularını gerçekleştirmektir. Her toplumsal gelişme aşaması, onların iştahlarını kabartmaktadır. Bireysel tutkularının gerçekleşmesi için, akıl almayacak denli acımasızdırlar; ne insana, ne gence, ne örgüte acırlar... Her yıkılış, onlar için, yükselecekleri hedefe çıkan merdivenin bir basamağıdır.

Devrimci aydınların bu sorunu bilerek yürekli davranması gerekir. Oysa kimi aydınlar, bölünmelerden hangisinden yana olurlarsa olsunlar, egemen sınıfa ve o sınıfın kurumlarına karşı gösterdikleri yüreklice eleştiri ve eylemleri, haksız buldukları soldaki bölüm-

lere karşı gösteremiyorlar. Bunun gerçek nedeni, sol bölünmelerin birbirleriyle çatışmasının doğru olmayacağı düşüncesinden daha çok, «Ne olur ne olmaz» çekingenliğidir. Çünkü konuşurlarken çok ağır eleştirilerde bulunuyorlar, ama iş yazıya çiziye, eyleme gelince susmayı yeğliyorlar.

«Büyük Grev» adlı masal-öyküm gazetede yayınlandıktan sonra, yapılan eleştirilere ve saldırılara yanıt vermek için uzun zaman bekledim ki, bana karşı yazılabilecek herşey yazılsın da, toptan hepsine yanıt vereyim ve bu iş burda kapansın. Herkes söyleyeceğini söylemiştir. Bundan sonra yazılacaklara yanıt vermek istemiyorum. Bununla birlikte, yeni saldırılara uğrarsam ve bunlara yanıt vermeyi gerekli görürsem, saldırılara aynı şiddetle karşılık vermek zorunda kalacağımı da bildiririm.

İstemeden girmek zorunda kaldığım bu kalem kavgasının, yine de iki yararı olduğuna inanıyorum.

Birincisi, hatta bana karşı olsalar bile, bu yanıtlarım, genç şair ve yazarları, görünenin ve gösterilmek istenenin altındaki gerçeği aramaya yöneltebilir ve konulara, takım tutmadan, önyargısız yanaşmalarını sağlayabilir, diye düşünüyorum.

İkinci yararı daha da önemli. Bundan sonra kimi sendika yönetmenleri, «Nasıl olsa sağcıların işine yarayacak ve işçi birliği bozulacak.» diye hiç eleştirilemeyecekleri umursamazlığına kapılamayacaklardır. Buna karşı da olsalar, hatta düşman da olsalar, kendileri için ortalığın bomboş olmadığını görmüşlerdir. Adımlarını daha düşüne danışa, hesaplayarak atmak zorundadırlar.

İşçilerimizin bu zor deneyimlerden yararlanmış olması ve işçi örgütlerinde merkezci demokrasinin kurulması en büyük dileğimdir.

Aziz Nesin
Feneryolu
5 Şubat 1978

Geçen yılın son ayı, 3 Aralık 1977 günü Vatan gazetesinde yayımlanan Aziz Nesin'in «Büyük Grev» adlı hikâyesinin yarattığı tepki ve eleştirilerle yankılandı. «Zamana Dilekçe» veren Aziz Nesin, «Bunca yılın yazarıyım —kırk yıl— bir öykünün daha kitaba bile girmeden, bu denli gençi tepkiyle karşılandığına ilk tanık oluyorum» diyordu. Masal-öykü diye sunduğu ve meddah geleneğine uyarak anlattığı olay, işçiden çok işverenin çıkarlarına denk düşen, gereğinden çok uzatılmış, zamansız bir grevdi. Bu nitelikleri taşıyan bütün grevleri eleştirme amacı güden ve doğal bir genellemeyle masalsı biçimde, güçlü bir mizah ölçüsüyle sunulan hikâye, sürdürülmekte olan MESS grevinin yöneticilerince kendilerini suçlayan bir yazı olarak kabul edildi. Şimdi Büyük Grev kitabının sonuna eklenmiş yazı ve cevapların çokluğuna bakarken Türk solunun daha ne kadar bölünebileceğini düşünüyorum. Kitapta Aziz Nesin'in hepimizde hüzünler ve düşünceler yaratmış o nefis yazısı «Son Konuğuma Mektup» da var. Ayrıca başka masal-öyküler. Büyük Grev, inanılması güç ama gerçek bir toplamın, Aziz Nesin'in hikâye kitapları dizisinin otuzdördüncü cildi. Yarattığı olumlu-olumsuz tepkiler ve Nesin'in cevaplarıyla gerçekten güçlü bir belgeler birikimi; «zamandan korkmayan bir yazarın», kendisini böyle nitelemekte haklı olan Aziz Nesin'in, işçilerin zarara uğramasına neden olan kötü sendika yöneticilerine vakitli bir uyarısıydı; onun için bu kadar tepki yarattı.

Rauf Mutluay
Varlık Yıllığı 1979

Aziz Nesin'in, kitaba adını veren BÜYÜK GREV hikâyesi, 1977'de Vatan gazetesinde yayımlandığında, edebiyat dışı çevrelerce yakışıksız ve edebiyat dışı eleştirilere uğradı. Aziz Nesin, masal-öykülerini topladığı Büyük Grev kitabına, bu eleştirilerle birlikte bunlara teker teker verdiği yanıtları da aldı. Bu yanıtlarda, doğrudan edebiyatla ilgili olarak özetle şöyle söylüyordu:

«Büyük Grev türündeki masal-öyküler, belli bir olaydan esinlenerek, somut bir olaydan kalkılarak yazılır. Kalkış noktası somut bir olaydır ama, salt gözlemlenen bu somut olayı anlatmakla kalmaz. Bu somut olay ve onun benzeri olan bütün olaylardaki ortaklaşa nitelikleri soyutlayarak, o tek somut olayın sınırlarını çok aşan bir genelleme yapar. (...) Yapılan soyutlama yoluyla genellemedir, ama bu tür masal-öykülerin amacı, gerçeği belirgin olarak ortaya koymaktır. Masalların ve masal-öykülerin dünyadaki bütün ustalarının böyle yapmış olduklarını, onların yapıtlarını inceleyerek anlamaktayız.»

Mehmet H. Doğan
Milliyet Sanat Dergisi - 1 Ocak 1979

MEMLEKETİN BİRİNDE

(Büyüklere Masallar)
(Sekiz kez basıldı. Toplam basım 78 bin)

1 basım	— Düşün Yayınevi	— 1958 —	6 bin —	5 lira
2 basım	— Bilgi Yayınevi	— 1966 —	10 bin —	10 lira
3. basım	— Bilgi Yayınevi	— 1969 —	10 bin —	12,5 lira
4. basım	— Bilgi Yayınevi	— 1971 —	10 bin —	15 lira
5. basım	— Tekin Yayınevi	— 1974 —	10 bin —	15 lira
6. basım	— Tekin Yayınevi	— 1976 —	10 bin —	15 lira
7. basım	— Kendi Yayını	— 1982 —	10 bin —	125 lira
8. basım	— Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982 —	12 bin —	75 lira

YENİ ESERLER

Orhan Seyfi ORHAN

Memleketin birinde masallar — Müellifi: Aziz Nesin. Düşün Yayınevi neşriyatından. Fiatı 2 buçuk lira. Basıldığı yer: İstanbul. Müellifin 28'inci kitabı.

Her şeyden önce milletlerarası mizah eserleri yarışında birinciliği kazanan müellifi bu feyizli velûdiyetinden dolayı tebrik ederim.

Benim görüşüme göre, bunun bir tehlikeli tarafı da vardır. Müellif, mütemadiyen yeni eser vermeğe çalıştığı için yeter derecede itina göstermeğe vakit bulamaz. Hele bizdeki gibi bir kitap, bir müellifi, bütün ömür boyu değil, bir kaç ay bile yaşatmağa imkân vermezse!

Bir doğurma humması içinde görüşlerin arasına cılızlar, sakatlar, kusurlular da karışmaya başlar. Fakat, Aziz Nesin'in bu son eseri bizi bu korkudan kurtarıyor. Muharririn 28'inci kitabı, bana en güzel geldi. Belki de bu mizahî masal tarzı onun mizacına en uygun olduğu içindir. Masal, Aziz Nesin'in biraz fazla acılığa kaçan hicvini sevimlileştiriyor. Okuduğum masalların hepsi güzel. Can sıkıcılığı yok. Fakat bana bunların içinde «Bayan maymun» en tatlısı, «Kargaların seçtiği padişah» da en kuvvetlisi göründü.

HAVADİS — 14 Ağustos 1958

●

MEMLEKETİN BİRİNDE

Aziz Nesin'in Düşün Yayınevinde çıkmış son kitabı. Usta mizahçı, bu kitabında kurnazca bambaşka bir yol tutmuş. Şu hepimizin az çok masal çağında dinlediği masalları ele almış. Bunları, oya gibi işlemiş iğneli birer eleştiri halinde önümüze sermiş. Bununla, yepyeni bir yolda yürüdüğü meydanda. Bir «Arslan Payı», «Sadrazam Eşek», «Pırtlı Masal» bunlar mizahlaşmış masalların en güzel örnekleri. Hele o «Pırtlı Masalı» ufaklığın da dinlememiş kişi yoktur. Hatta çoğu zaman büyüklerimiz bizi reçel kavanozu başında yakaladılar mı, o masaldaki gibi «pırtlı» konuşacağımızı açıklarlardı. Gerçek mizahçının, yeni dildeki öykülerini okumak, karışık hattâ karmakarışık dünyamızın iç ve dış olaylarına bu açıdan bakmak zannederim ki kişiyi güldüremiyecek, düşündürecektir. Bir vakitler mizahın tarihini yapan komple sanatçı J. Cotto kısaca: «Güldürüp geçirmiyen, gülümsetip düşündüren yazı mizahtır» demişti. Biz Aziz Nesin'in her yazısını, her öyküsünü okuyunca bu sözün yerinde bir deyiş olduğunu anlıyoruz. Sık sık yazılarını bir kitap halinde toplayıp bize veren sanatçı, bununla gelecektekilere Türk mizahı için yepyeni bir materyal verecektir.

Demokrat İzmir — 24 Ağustos 1958

●

MESEL VE REMİZ

Fikret ADİL

Aziz Nesin'in son hikâyelerini bir araya getiren «Memleketin Birinde» isimli kitabı çıktı. Onu yeni bir tarafı ile görüyoruz. Aziz Nesin

bir havarî kılığı ile karşımıza çıkıyor ve kolay anlaşılır mesel, remiz ve muammalar, masallar söylüyor.

Bu usul, baskı ve sıkı rejimlerinde, ötedenberi kullanılmıştır. Nitekim, Mukaddes Kitap da aynı usulle meydana getirilmiştir.

Bilhassa, Yohanna'nın Vahyiyi Romaya karşı hazırlanıp yayılmış bir beyannamedir.

Aziz Nesin son hikâyeleri ile böyle bir alana girerken, kendine mahsus üslûbu bırakmış değildir. Fakat, işin içine remiz, mesel girince, değerli muharrir, en çok masallarının tekerlemelerinde, şair tarafını da, hemen şakaya boğmak istemesine rağmen meydana koyuyor ve insanda, acaba zoraki laübalilikten kaçınsa daha iyi olmaz mı düşüncesini uyandırıyor. Bana öyle geliyor ki, Aziz Nesin, anlaşılmamak endişesiyle kendini tekrarlamakta, bunu da, hitap ettiğini sandığı okuyucu sınıfı hesabına yapmaktadır. Halbuki, onun okuyucuları ve kendini takdir edenler tahmin ettiğinden başka bir okuyucu sınıfıdır.

«Memleketin Birinde»ki hikâyeler ile, Aziz Nesin'in yeni bir tarafı ile karşılaştık demiştir. Bu eski ağıza, yeni bir taam meseli ile de ifâde edilebilir. Onları okursanız —ki hararetle tavsiye ederim— siz de kolayca bunu kavrar ve, âdet olduğu vechile, gülmeği unutmazsınız.

Yeni İstanbul — 22 Ağustos 1958

●

MEMLEKETİN BİRİNDE HOPTİRİNAM

Subay iken yazar olan, günde 15 bardak çay içen, durmadan okuyup not alan, her yıl Akşehir'e Nasreddin Hoca'nın türbesini ziyarete giden, sonra da eser vermek için yazan, yazan, yazan, bir Aziz Nesin'in kalemi günden güne olgunlaşıyor, doğurgan oluyor... Zâten hayatın tecrübeleri yaşanmadan yazılmaz ki...

Cezaevinde demir parmaklıklar ardında düşünürken veya uluslararası yarışmalarda birinci ödülleri alırken bir insanın ne güçlü duygulanabileceğini tahmin zordur. Ama yaşayan bilir. Bunlar olağan sayılsa bile uluslararası bir yarışmada birinci ödül olarak aldığı iki kiloluk «Altın Palmiye»yi bir kampanya için götürüp verebilmek insanın ruh zenginliğini gösterir. Kişiliği yapıtları kadar önemli olan Aziz Nesin konuyu filozof bir fırıncı gibi yoğurur arada sırada yıkıp yeniden yapar.

Bu son kitabında da «Memleketin Birinde 1958» ve «Hoptirinam 1960», ikisini birleştirip, 9 yeni masal daha eklemiş, bambaşka bir yapıt çıkmış ortaya.

47 masal var kitapta. Ama büyüklere söyleyen masallar... Binlerce yıl öteden, insanlığın ortak malı masallar Aziz Nesin'in teknesinde yoğrulmuş; kendi deyimi ile «gerçek hâle» konulmuş. «Paslı Teneke»yi okurken, günümüzden de bir şeyler var diye düşünüyor insan. İkinci hikâyede, halka giren kazık sonunda padişaha da girecektir. «Eski Roma'da Yaşayan Biri»nde suçlu, insanın kendisidir. Ama eski Roma yaşayışı hakkında yazarın bu kadar bilgi sahibi olması insanı şaşırtıyor. «Bin Çin Hikâyesi», o kadar Çin'li kokuyor ki, 1957'de yayınlanan yazı, birkaç ay sonra bir dergide, çevrilmiş bir Çin hikâyesi olarak çıkmış...

Güzel bir kapak içindeki kitabın önsözü yerinde Tahir Alangu'nun Aziz Nesin ile Yeni Dergi'de yayınlanmış bir röportajı yer almış. 14 sayfalık röportajda, yazarın, halk masalları üzerine ilginç düşünceleri belirtilmiş.

Aziz Nesin hem güldürüyor, hem düşündürüyor, hem de öğretiyor. Ve böylece Hoptirinam'ın her evde bulunması gerekiyor...

AKŞAM — 7 Aralık 1966

HOPTİRİNAM

(Büyüklere Masallar)
(Sekiz kez basıldı. Toplam basım 78 bin)

1. basım	— Karikatür Yayınevi	— 1960	— 6 bin	— 3 lira
2. basım	— Bilgi Yayınevi	— 1966	— 10 bin	— 10 lira
3. basım	— Bilgi Yayınevi	— 1969	— 10 bin	— 12,5 lira
4. basım	— Bilgi Yayınevi	— 1971	— 10 bin	— 15 lira
5. basım	— Tekin Yayınevi	— 1974	— 10 bin	— 12,5 lira
6. basım	— Tekin Yayınevi	— 1976	— 10 bin	— 15 lira
7. basım	— Kendi Yayınları	— 1982	— 10 bin	— 150 lira
8. basım	— Karacan Yayınları (fasikül olarak)	— 1982	— 12 bin	— 75 lira

HOPTİRİNAM

Adnan BİNYAZAR

Bir yazarın geniş yığınlara açılması, son yılların çok tartışılan konularından biridir. Belirli çevrelerce ünlendirilip toplumca adı sanı bilinmez yazarların gücünün nereden geldiği de sağduyu süzgecinden geçirilmiyor değil. Bunun da düzensizliğin boşluklarından yararlanma gibi bir çıkarcılık olduğu açığa çıkmıştır. 27 Mayıslardan 12 Martlardan sonra yazarın toplum katında hesap vermesi daha da güçleşmiştir. Kendini avuttuğu gibi toplumu da avutmayı çabalayan yazarların etkileri giderek azalmaktadır. Bu gerçek toplumun asıl yazarını yaratmasının somut bir belirtisidir.

Aziz Nesin bütün bu tartışmaların çok üstünde bir yazardır. Çünkü ilk satırlarından son satırlarına dek toplumuna hiçbir zaman ters düşmemiştir. Ters düşmediği gibi çok geniş yığınların da elinden düşmemiştir. Bugün toplumumuz gerçekleri kavrama bilincine ermişse bu bilinci her soluğunda Aziz Nesin ve onun gibi yazarların etkisi çok büyük olmuştur. İleriki çağlar bunu daha da iyi anlayacaklardır. Nazım Hikmet, Yaşar Kemal, Aziz Nesin gibi yazarlar, bir çağın kısa ömrüne sıkıştırılacak denli kapsamsız yazarlar değillerdir. Zamanı aşma, ileri kuşaklarla dostlaşma gücü vardır onlarda.

Nazım Hikmet Türk insanının yüzyıllarca biriktirdiği şiirsel özü, çağdaş insanımızın beğenisine ve gereğine ulaştırmayı bilmiştir. Bunun için büyük ozandır. Yaşar Kemal, Türk anlatım geleneğinin simgesidir çağımızda. Aziz Nesin ise, baskılar karşısında anlatım inceliğiyle gerçekleri söyleyen koca bir Anadolu'nun düşünme ve nükte geleneğini insanımızı yaşamı biçimine dönüştürmüştür. Her satırında bu inceliğin ve gerçekliğin etkisini duyurur Nesin. Sözgelimi bugün tanıtacağımız yapıtı Hoptirinam'da bu nitelikleri birleştiren özgün yapıtlardan biridir.

Aziz Nesin, Hoptirinam'da Türk masal geleneğinin geniş olanaklarından yararlanıyor. Masal, düzeni, masal dili, masal esprisi tam anlamıyle sinmiş Hoptirinam'a Nesin bu masalları büyükler için yazmış olsa da, aslında en çok da küçükler ilgileniyorlar, zevkle okuyorlar Hoptirinam'ı. Dünya yazının ünlü yapıtlarının çoğunda bu yönü görüyoruz. Örneğin Robinson Crosoe, Gulliver'in Gezileri, Don Kişot küçükler için mi yazılmıştır, ama dünya çocuklarının elinden düzmeş bu yapıtlar, Aziz Nesin de bu soydan yazarlardandır.

Türk masalları gerek anlatım, gerekse espri, özellikle de toplumsal eleştiri yönünden çok zengin kaynaklardır. Hele hele de anlatımının çok büyüleyici, insanı kavrayıcı bir yanı vardır. Masal, zorlamalı bir anlatım biçimi değildir. İnsan, geçen zamanın ayrımında bile olmaz masal dinlerken. Aziz Nesin, Hoptirinam'ı yazarken bunların tümünü hesaplamış. Şu sözünden de bunu bilinçle yap-

tığı anlaşılıyor: «Ben halkın masallarında ve hikâyelerinde, fıkralarında «baskıya karşı direnme eğilimi gördüm.» Aziz Nesin de direnen bir halkın anlatım biçimini, olayları sergileyişini ve espri gücünü değerlendiriyor Hoptirinam'da. Ulusal bir yorumla, eski birikimlerden yararlanarak bir çağrışım yaratıyor. Masal anlatımı, toplumda bir yakınlık bir sıcaklık doğurur. Yazarla toplum arasında birden bir sarmaşma doğar. Aziz Nesin'in ustalığı da bunu yapmasından geliyor. Ama bunu Karacaoğlan şiirlerine öykünerek şiirler düzenlerin yöntemiyle yapmıyor, kendi deneylerini, kendi dilsel gücünü koyuyor ortaya. Örneğin şu bölüm, masalların tekerleme bölümlerinin çağdaş bir biçimlenişinden bayka bir şey değildir. Ama bir yaratıcı elinden çıktığı da kesinlikle bellidir: «Kırk yaşına erdi. Ne kimsenin kuyusunu kazdı, ne harama uçkur çözdü, ne de boş bir yazı yazdı. Bir kanatları eksik melek idi, az daha uçacakdı. Kimsenin gönlünü incitmez üstüne bassa karıncayı acıtmaz, böyle bir er kişi idi.»

Masallardan hangisini ele alırsanız alın, bir toplumsal eleştiri hemen duyuruyor etkisini. «Şeyh Şezalet»ten «Camgöz»e değin, «Aziz Moktus»tan «Eski Bir Dolmuş»a değin, küçücük hayvanların gülünçlü yaşamlarına değin... İnanımızın bakıcıların altındaki ezilmişliklerine tanık oluyoruz. «İlerleyelim, Yükselelim, Kalkınalım»daki aldatmaca bugün bile yürürlüktedir.

1960'lardan bu yana halkımızın okuduğu Hoptirinam'ın beşinci baskıya varması, okurumuzun bilinçliğinin de bir kanıtıdır. O da yazarla özdeşleşme yolunda az savaş vermedi. Türkiye bilinçli yazarların gücüyle bilinçli okurlar yaratıyor. Azımsanacak başarı değildir bu. Türkiye'nin daha uygar olması, daha insanca bir yönetim uygulamasına varması da buna bağlıdır. Aziz Nesin de bunu yaratacakların başında gelecektir her zaman.

Halkçı — 27 Mart 1974

GÜNÜN MASALLARI

Mizah ustası Aziz Nesin, «Memleketin Birinde» kitabiyle başladığı yola devam ediyor. Gittikçe soyutlaşan ve genelleşen bir anlatımla gene günümüzü yaşatıyor. Dili her vakitki gibi duru, yalın, güzel, öz. Toplumumuzun bütün sorunlarını, insanımızın bütün davranışlarını bulacaksınız bu masallarda, hem artık mizah hikâyesi diye küçümsiyemiyeceğiniz kadar ölçülü, gerçek, sağlam temelli. «İncir Çekirdeği», «Kuyruk Altıöncüleri», «Fantiko»... «Beklenen Kişi»... Okuyucusuyla yaazrın ortaklığından doğacak ince gülüşlerle, doğru düşüncelere kapı açacaktır. Aziz Nesin'in masallarının, bir çok ciddî yazıdan fazla ölçüde bilinç yarattığına, düşünceyi etkilediğine, uyanık yurttaş yarattığında şüphe yok.

KİM — 16 Mart 1960

AZİZNAME

Taşlamalar

ONLARA

Zannetme ki dâim bî şekcesine
Siz her anırdıkça huu çeker millet.
Alkış beklerken siz eşşekçesine,
Verir hakkınızı, yuu çeker millet!

«Aziznâme I»den

AZİZNÂME III

«Aziznâme I»i 1948'de yayımlamıştım. «Aziznâme I»deki taşlamalarda «Hükûmetin manevî şahsiyetine hakaret» ve «Komünizm propagandası» olduğu iddiasıyle bu suçlardan sanık olarak tutuklandım. Sultanahmet Cezaevi'nde dörtbuçuk ay tutuklu kaldıktan sonra, İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesinin kararıyla beraat ettim.

1960 yılında «Aziznâme II»yi yayımladım. Şimdi yayımlanmış olan «Aziznâme III»de, tek parti iktidarı olan Millî Şef'lik döneminde, on yıllık Demokrat Parti İktidarı döneminde, Millî Birlik ve sonraki Koalisyon iktidarları dönemlerinde ve enson AP iktidarı döneminde, 1944-1970 arası yazıp dergilerde yayınladığım ve önceki Aziznâme'lerde olan taşlamalardan seçmeler derlenmiştir.

Edebiyatın bir manzum türü olan taşlama'yı, sanat değeri taşımasından çok, edebiyat yoluyla bir politik ve sosyal mücadele silâhı olarak değerlendirmek daha doğru olur. Taşlamaların sanat ve estetik değerleri yoktur, demek istemiyorum, ama taşlamayı biçim benzerliğinden ötürü şiir sanmamak gerektiğini anlatmak istiyorum. Taşlama, kendi ölçüleriyle değerlendirilmelidir. Önce öz bakımından taşlama, şiir sayılmamalıdır. Çünkü, taşlamada mizahın en acısı olan yergi vardır; yergi ise sanatçının duygusal değil, zihinsel bir ürünüdür. Taşlamalarda zihinsellik önde gelir, daha ağır basar.

Mizah, genellikle zihinsel bir sanat işlemidir; kara mizaha ve yergiye dönüştükçe, zihinsellik artar. Taşlama ise, mizahın en acı, en düşünülerek, tasarlanarak yapılan türüdür.

Biçim bakımından taşlama, yerginin manzum olanıdır. Manzum, ama ille de ölçülü, uyaklı olması gerekmez. Ancak, ölçü ve uyağın ezberlemeyi, akılda tutmayı sağlayan önemli bir araç olduğunu düşünürsek, bir mücadele silâhı olarak kullanılmak istenilen taşlamanın, halka kolay yayılması için ölçülü ve uyaklı olması yeğ tutulmalıdır. Örneğin Ziya Paşa'nın beyit beyit akılda kalmış olan taşlamaları, düzyazı yada ölçüsüz, uyaksız olsalardı, bu oranda ezberde kalamazlardı.

Politik ve sosyal bir mücadele silâhı olarak kullanılan taşlamalar, satir tiyatroları, kabare tiyatroları, kimi eylemci tiyatrolar, müzikal politik tiyatrolar gibi tiyatronun yergi türlerinde şarkı olarak kullanılmaya çok elverişlidirler. Nitekim bu kitaptaki taşlamaların pek çoğu bestelenmiş tiyatrolarda şarkı olarak söylenmiştir.

Politik bunalımın ve gerilimin arttığı dönemlerde taşlamaların mücadele silâhı olarak birden önem kazandığını görüyoruz. Gazeteler bile bu olağanüstü dönemlerde hemen Fikret'in, Eşref'in taşlamalarına el atarlar. 27 Mayıs 1960'dan önceki bir-iki ay içinde, sıkıyönetim baskısı altında, bu kitaptaki taşlamalardan birkaçı, daktiloda, teksir makinesinde çoğaltılarak, bir yapraklık kâğıtlara basılarak sokaklarda gizli gizli halka dağıtılıyordu. Daha önce dergilerde yayınlanmış olan bu taşlamaları yayanlar ve halk bunları gizlice yazılmış sanıyordu. Bu taşlamalardan binlerce bastırılıp yayılanlarından birinin altına kimbilir hangi erkekle, Behçet Kemal adı konulmuştu. önetimin baskısı arttıkça gizlilik de artıyor.

Divan edebiyatımızın büyük taşlamacıları vardır. Ama Divan Edebiyatı taşlamacılarının, genellikle, en belirgin üç niteliği; çıkarlarına göre övgü düzdükleri kişileri, çıkarları bozulunca yermiş olmaları, kişisel nedenlerle taşlama yazmaları, bir de ağızlarına yada akıllarına gelince, kendilerini ve ağızlarını tutamayıp nükte için nükte oturtmaları, yergi için yermeleridir. Bu genellemenin dışında kalan ayrıcaları pekçok değildir. Bu bakımdan Divan Edebiyatımızın Nef'i gibi, Osmanzâde Tâib gibi büyük taşlama ustaları tutarlı görünmüyorlar. Ziya Paşa, Namık Kemal, Fikret, Nâzım gibi salt taşlamacı olmayan şairleri dışta tutarsak, sanat çalışmalarının ağırlığı taşlama olanlar içinde, en tutarlı görü-

nenler Eşref'le Neyzen Tevfik'tir. Eşref, ağız bozmada ve nükte için nükte yapmada, eski kötü geleneği sürdürmekle birlikte, zorba yönetime ve baskıya karşı başkaldırmada tüm bir tutarlılık göstermektedir. Aynı geleneklere bağlı kalan Neyzen, yobazlığa karşı gelişinde tutarlılık göstermiştir.

İkinci Aziznâme'nin önsözünde «Dileriz, bundan sonra eski günleri özletmiyecek, gerçekten iyi günler gelsin...» dileğinde bulunduktan birkaç ay sonra, tıpkı eski dönemlerd eolduğu gibi, Millî Birlik iktidarınca da tutuklanmıştım.

Muallim Naci, «Lûgat-i Naci» adlı sözlüğünde, yergi ve taşlamayı «hicv», ağza alınan çok acı bir şeyi yutamayıp da tükürmeye benzetir. Çok yerinde bir benzetiş... İşte bu yüzden olacak, kendimi tümüyle taşlamaya ve yergiye veremedim. Hiçbir zaman istekle, hevesle taşlama yazmadım, taşlama yazmak zorunda kaldım yada bırakıldım. Özlemimiz, yutulamıyacak acı şeylerin ağza alınmaması için, bozuk düzenin sağdüzene dönüşmesi, mutlu bir topluma kavuşmamızdır.

Aziz Nesin

«ATA'M, İZİNDEYİZ!»

Atam, hâlâ yaşıyorsak:
Edepsizlik sâyesinde!
Altı oku soruyorsan,
Politika dehlizinde!
Hele partin senden sonra,
Devrimlerin tavizinde!
Vasfedeyim halimizi,
Kalemime ver izin de!
Yobazlarla gericiler,
Onlar bizden daha zinde!
«Atam, Atam...» derler ama,
Bir adınız var sizin de...
Halkçılıkla devletçilik:
Anlatamam, çok hazin de...
Çoktanberi sahteciler,
Ağır çeker her vezinde!
Tek umut var, o da yalnız,
Amerikan dövizinde!

* * *

Sorma Ata'm, halimizi,
Hal mi kaldı anlatacak...
İşte geldik dizindeyiz!
Yata yata çok yorulduk,
Tatil yaptık, izindeyiz!

* * *

Sanayide henüz daha,
Cafer için lâzım diye,
Amerikan bezindeyiz!
Geçeceğiz Avrupa'yı,
Ama şimdi izindeyiz!

* * *

Hocamız var, hacımız var,
Uçan kuşa borcumuz var,
Eloğlunun ağzındayız!
Ama bizi zor bulurlar,
Bahar, yaz, kış izindeyiz!

* * *

Evet, doğru söylemişsin:
«Türk milleti çalışkandır!»
Bizde de senin tezindeyiz!
Dinlenmekten yorulduk da,
Onun için izindeyiz!

* * *

Zinde kuvvet diye söz var,
Kimse bilmez adresini,
Ah zindeyiz, vah zindeyiz!
Bugün değil, bu yıl değil,
Çoktanberi izindeyiz!

* * *

İlerledik Ata'm öyle
Şimdi görsen tanımazsın:
Amerikan tarzındayız!
Arasan da bulamazsın,
Otuz yıldır izindeyiz!

10. YIL MARŞI

Girdik açık gözlükle kırk yılda her salaşa.
Kırk yılda kırk beş milyar borç yaptık
uçan kuşa!

Ne gelişme yârabbi, partimiz on yaşında,
On yılda on milyoner her sokağın başında...

Devr-i sâbıkta eğer bir varsa biz yüz ettik,
İkin fatih olup İstanbul'u düz ettik!

Pek sayın nutukçular meydanlardan buyurdu:
Vatan Cepheleriyle doldurduk baba yurdu...

Dershanesiz, okulsuz, öğretmensiz kitleyiz,
Biz koltuğa alıştık, gitmeyiz de gitmeyiz!...

Çizerek viskilerle kalkınma hartasını,
Bir atlatabilseydik şu seçim vartasını...

Yine eski ruh olup dağdan dağa esseydik,
Tezveren Dede için yüzbin kurban kesseydik!

Biz hesapsız, kitapsız, plânsız bir kitleyiz,
Gitmeyiz de gitmeyiz, gitmeyiz de gitmeyiz...

Gitmeyiz de gitme...
Git... Gitme... Git...

SARI ÇİZMELİ MEMET'E MEKTUP

Sarı Çizmeli Memet, deme inşallah olur...
İnşallah, maşallahla sanma maşallah olur
Bu sözlerle Zübükler şehbaz olur, şah olur,
İş işten geçer Memet, sonumuz eyvah olur.
Körler memleketinde şaşı padişah olur!

Sarı çizmeli Memet, suçu bulma kimseye!
Sen eğdikçe başını, şaplak iner enseye...
Her Zübük sözverdikçe tutulursan ökseye,
Bunca yıl beslediğin umuda günah olur.
Körler memleketinde şaşı padişah olur!

Korkulu rüyaları hep hayra yoruyorsun,
Yediğin kazıklardan avuntu umuyorsun,
Alıştın, nutukları dinleyip uyuyorsun,
Sen böyle uyudukça sanma ki sabah olur.
Körler memleketinde şaşı padişah olur!

Bu memlekette Zübük sanma ki bir tane var,
Özel teşebbüs malı daha pekçok nane var,
Sen bunları bilmezsen, bundan tabii ne var:
Başına geçirilen elbette külâh olur,
Körler memleketinde şaşı padişah olur!

Sarı çizmelim benim, uyan artık, silkelen!
Hakkını çalanlara bir iyice öfkelen!
Gözlerini açmazsan soyar seni her gelen,
Geçmiş gibi gelecek yine âh ü var olur.
Körler memleketinde şaşı padişah olur!

Aklını başına al, yoksa derdin hiç bitmez,
Tepene binmiş Zübük, artık başından gitmez,
Seni cahil bırakır hem okutup eğitmez,
Sonra da cahilliğin elinde silâh olur,
Körler memleketinde şaşı padişah olur!

KOMPRADORUN DESTANI

Ben özel sermaye evlâdıyımdır,
Babayasa gibi yasam olmalı.
Sam amca denilen herif dayımdır.
Mangırla dolu kasam olmalı!

Sığamam her yere göbekliyimdir,
Çok geniş koltuğum, masam olmalı!
Giden ağam ise gelen beyimdir,
Gelenden gidenden parsam olmalı!

Her dine girerim, dindarım gayet,
Denizden aşırtan Musa'm olmalı!
Dar yerde sıkışıp kalırsam şayet,
Göklere uçurtan İsa'm olmalı!

Sırat köprüsünden geçerken sırtta,
Elimde de altın asâm olmalı!
Cennet dedikleri o güzel yurtta,
Birkaç yüzbin dönüm arsam olmalı!

Çalışan herkesin alınterinden,
Benim aslan payım, hissem olmalı!
Solcu aydınların aman şerrinden,
Bankalarda saklı kesem olmalı

Ne çıkar yoksa da işleyen kafam,
Direk gibi sağlam ensem olmalı!
Sâyelerindedir sürdüğüm safam,
Sömürdüklerim sersem olmalı!

İşim alıp satmaktır... Yüzde bin kârım,
Satmasam olmalı, satsam olmalı!
Siyaset denilen pazarda varım,
Namus üzerine borsam olmalı!

Yüzüme tükürsen yağmurdur derim,
Utanmamak gibi hassam olmalı!
Başıma edilse uğurdur derim,
Ancak çıkarlarım tasam olmalı!

AMAN SÜLÜMAN!

İster İngiliz, ister Alaman,
Kim verse mangır, kap da kaç heman...
Dedikodudan bıktık, el'aman:
Varsın desinler, boşver Sülüman!

Sür kır atını, koştur dört nala!
Boşver taşlarsa birkaç budala...
Çünkü var senin meyvan Sülüman,
Atarlar taşı meyvalı dala...
Aman düşersin, rahvan Sülüman!

Kır atına bin, tırıs da tırıs...
Denizden yürü, karşında Kıbrıs!
Alıver de gel aman Sülüman...
Biz arkandayız, çoktan hazırız,
Yakındır Fatih olman Sülüman!

Bunca yıl oku, kafanı çürüt,
Sonra aylığın altıyüz bürüt...
Halimiz çoktan duman Sülüman.
Ben yürütemem, gel de sen yürüt,
Bu arabayı aman Sülüman!

İşler karışmış hep karman çorman...
Âsayiş dersen, değil süt liman.
Durumlar böyle olsa ne zaman,
Hazır bekleriz gelmeli yaman...
Hadi Sülüman, hadi Sülüman!

FISTIKİ

Referandum dediler, olur eyvallah dedik...
Koalisyon dediler, haydi inşallah dedik...
Sosyal adalet de var, oh oh maşallah dedik...
Avrupa'da ne varsa bizler de yapmaktayız.
Her boyaya boyandık, fıstıkî kaldı yalnız!

Bizi ihya edecek şu atom reaktörü...
Şimdiden oynıyalım, döktürü de döktürü...
Hele kalkındırdık mı bir de özel sektörü,
İşte o zaman gayri dikilip kalkındınız!
Her boyaya boyandık, fıstıkî kaldı yalnız!

Bir senatomuz yoktu, şimdi var senatomuz...
Ardımızda Cento'muz, önümüzde Nato'muz...
Ne kaldı eksiğimiz, işte spor totomuz!...
Bir boya, bir badana, bir de üstüne yaldız...
Her boyaya boyandık, fıstıkî kaldı yalnız!

Bakma sen işlerimiz şu ara az karışık,
Pilâva, fasulyeye girdik mi salla kaşık,
Evelallah bizimle kimse atamaz aşık...
Her telden çalarız biz, siz bizi ne sandınız?
Her boyaya boyandık, fıstıkî kaldı yalnız!

Onlarda demokrasi, bizde de demokrasi...
Yerine göre «Tenk yuu», yerine göre «Mersi«..
Nemiz eksik onlardan a yabanın teresi?
Fazlamız bile var ya: duvarlarda «Ya Hâfız!»
Her boyaya boyandık, fıstıkî kaldı yalnız!

TOPAL EŞŞEKLE

Gazeteler: **Küçükçekmece'de Amerikalıların kurdukları atom reaktörüyle, Türkiye de atom çağına girdi.**

Büyükler haklıdır, «Çalış!» demekle,
Yaşanmaz bir hırkı, yavan ekmekle...
Çalışıp işte biz bunca emekle,
Ey dünya! Ağır ol, azıcık bekle,
Katıldık kervana topal eşşekle!

Uyan, kendine gel, bu hangi devir?
Reaktörü veren, atom da verir...
«Maşallah» levhası taksak elverir.
Artık yetişiriz, beş dakka bekle,
Katıldık kervana topal eşşekle!

Bunca türbeyi yeter saymayıp,
«Hazret-i Reaktör» demezsek ayıp...
Reaktör dedeye mumlar adayıp,
Şimdi yetişirik, sen bizi bekle,
Katıldık kervana topal eşekle!

Atam var, gaz, benzin, nemize gerek...
Kokaryakıtımız var, mis gibi tezek,
Akıntıya karşı çekerek kürek,
Dur aman yetiştik, az daha bekle,
Katıldık kervana topal eşşekle!

İşleri cafcafla, gafla yürütüp,
Peynir gemisini lâfla yürütüp,
Üfleyip, üfürüp, ardından dürtüp,
Deh dedik, çüş dedik, azıcık bekle,
Katıldık kervana topal eşşekle!

Taşları çatlatan bitmez sabırla,
Ömrümüz tükenir abur cubura...
Durmadan taşıyıp suyu kalburla,
Patladın mı ulan, azıcık bekle,
Katıldık kervana topal eşşekle!

Eksik neyimiz var bizim dünyadan?
Un Amerika'dan, yağ Almanya'dan...
Eşşeği boyadık bizim boyadan,
Çüş yavrum, çüş dedik, patlama bekle,
Katıldık kervana topal eşşekle!

Bunca umutlardan ne arta kaldı?
Millet işsizlikten hep yata kaldı...
İşimiz dört nalla bir ata kaldı.
Çüş ulan, çüş oğlum, patlama bekle!
Katıldık kervana topal eşşekle!

AĞANIN DESTANI

Yol keserken dağdan indi daltaban,
Ağa oldu, şimdi koltuk beğenmez!
Ziyafette çanakları yalayan,
Karttır diye körpe tavuk beğenmez!

Ne dili, ne sazı, ne de sözü var...
Yoksul halkın ekmeğinde gözü var,
Onun için kanun, hukuk beğenmez!

Anlaşılmaz, arı soksun dilini,
Söyler durur, kıra kıra belini...
Başta külâh, saklıyorken kelini,
Kel başına şimdi kavuk beğenmez

Şimdi bize akıl veren şu herif,
Direk derdi görse eğer bir elif...
Bir muvafık, bir bakarsın muhalif,
Meclislerde bugün nutuk beğenmez!

Kalpazanın düzelmezken ayarı,
Hırsızlıkta yokken onun uyarı,
Eğri diye beğenmiyor hıyarı,
Fırak giyer, şimdi kuyruk beğenmez!

Hazineyi, halkı soyan eşkiya,
Oldu bugün başımıza evliya...
Güç mü yeter karşısında durmaya?
Kendi sözü... Başka buyruk beğenmez!

Kazanmışsın, hakkım deyip vermezsen,
Zorla alır alıkıran başkesen...
Çok söylendi, ama söyle bir de sen,
Sözün gelir abuk-sabuk, beğenmez!

PERŞEMBENİN GELİŞİ

Ne Çin, ne Japon işi, ne yapan iki kişi,
Bunu yapan çok kişi, yapılan da Türk işi...
Siyaset pazarında görüp alış-verişi,
Bana sorma «N'olacak memleketin gidişi?»
Çarşambadan bellidir, perşembenin gelişi!

İlerlemeyiz diye yemin etmişiz sanki,
Bir adım ileriye, hemen geriye iki...
Mehter adımlarıyla biz de gideriz belki,
Kokaryakıt tezekle sıvamaya güneşi...
Çarşambadan bellidir, perşembenin gelişi!

Basın hürriyeti var: Baldır, toto ve ilân...
Hepsi var: İnsan hakkı, sosyal adalet filân...
Üç-beş yıllık değildir, kırk yıldır hep bu plân...
Kırk yıllık plânlama: Sık kemeri, sık dişi...
Çarşambadan bellidir perşembenin gelişi!

Yırtıldı, kalmadı, ne elbise, ne papuç...
Umut, Ortakpazar'a satmaktır mangal,
marpuç...
Bir umut var: Açarak Sam Amca'ya el avuç,
Gelsin de kalkınalım, Amerikan bahşişi...
Çarşambadan bellidir perşembenin gelişi!

Derler ki, erenlerin olmazmış solu sağı...
Şapkalı kafamızın içi örümcek ağı.
Yirminci yüzyılda biz yaşayıp ortağı,
Bir mucize yarattık yoktur tarihte eşi...
Çarşambadan bellidir perşembenin gelişi!

Kıblesi para onun, ne Kâ'be, ne Mekke'dir...
Şapkasının altından görünen şey, takkedir.
Dernek, birlik sanırsın, hepsi birer tekkedir;
Bizler de tekkelerin demokrasi dervişi...
Çarşambadan bellidir perşembenin gelişi!

Gövdeye indirerek anaforu beleşi,
Memnun oluyor, yeter, milletin yüzde beşi...
Sarmış geçim derdinin alevlenen ateşi,
Yüzde doksanbeş halkın suratı bundan ekşi..
Çarşambadan bellidir perşembenin gelişi!

NE SAĞCIYIZ, NE SOLCU!

Kim demokrasi derse, sırtımızda taşırdık,
Onları taşımaktan sabrımızı taşırdık.
Ne aklımız vardı ki, olanı da şaşırdık...
Eloğlu bayram eder, bize kalamış orucu...
Ne sağcıyız, ne solcu... Futbolcuyuz,
futbolcu!

Resmî dairelerde süründük bir imzaya,
Elin oğlu durur mu, gidiverdi uzaya;
Yol almak şöyle dursun, giremezdik hizaya...
Yolcu yolunda gerek, artık Abbas da yolcu:
Ne sağcıyız, ne solcu... Futbolcuyuz,
futbolcu!

İşimiz rast giderse bakarsınız kazara,
Bu pazara olmazsa mutlak öbür pazara,
Evelallah gireriz biz de ortak pazara,
Satacağız nargile, elimizde marpucu...
Ne sağcıyız, ne solcu... Futbolcuyuz,
futbolcu!

Âhenk olur denildi olursa çok çeşitlik,
Sosyal adalet diye yem borusu işittik.
Oduncu kantarında yoktur böyle eşitlik:
Kimi inmez otodan, kiminin yok papucu...
Ne sağcıyız, ne solcu... Futbolcuyuz,
futbolcu!

Yiğit malı meydanda, işte servet beyanı;
Sayın bayın serveti, koynundaki boyanı...
Yoksul halka gelince, denk atsın ayağını,
Çünkü vergi ödemek onun boynunun borcu...
Ne sağcıyız, ne solcu... Futbolcuyuz,
futbolcu!

Cevapsız bırakmadı bu halkın sorusunu,
Maliye bakanımız söyledi doğrusunu:
Zengin yüksek perdeden öttürür borusunu,
Yoksullar kıvrandıkça girer kazığın ucu...
Ne sağcıyız, ne solcu... Futbolcuyuz,
futbolcu!

BAYRAMDAN BAYRAMA

Akşamdan akşama içerdik evvel,
Yeni şarta göre yaptık bir cetvel,
Geh bili bili geh... gel ucuzluk, geeel!
Hâlimiz olmadan dünden de beter,
Bayramdan bayrama gelsen de yeter!

Evimiz darsa gönlümüz ferah,
Dışımız gülerken içimizde ah...
Ama bizlerde hiç bulunmaz külâh,
Yavan lokmamız var, gel sen de, yeter,
Bayramdan bayrama gelsen de yeter!

Gürültü, patırtı hep bu durakta,
Her gece cinayet bizim sokakta,
İpsizler, sarhoşlar, hepsi ayakta...
Ey bekçi! Kırk yılda yüzünü göster,
Bayramdan bayrama gelsen de yeter!

Arifeden gel, git... hazırla bizi,
Sırasıdır gel de satırla bizi,
Bahşişten bahşişe hatırla bizi...
Ey çöpçü! Çekinme, gönlün ne ister?
Bayramdan bayrama gelsen de yeter!

Bayramda beybaba olur moruklar,
Hanımanne olan kocakarı var...
Koşar bahşiş diye gençler, çocuklar...
Oğlum, kızım gelir, elimi öper,
Bayramdan bayrama gelsen de yeter!

Uğruna savrulmuş saman olduğum,
Eller yârin iken yaban olduğum,
Kurban bayramında kurban olduğum,
İshak kuşları gibi dillerim öter...
Bayramdan bayrama gelsen de yeter!

Bana lâzım değil ihsan, mürüvvet,
Ne bahşiş isterim, ne tatlı, ne et...
Güler yüz, tatlı söz isterim, evet...
Gözümden yaş akar, alnımdan da ter...
Bayramdan bayrama gelsen de yeter!

BAHAR VURMUŞ BAŞINA!

Yaşı yetmiş, işi bitmiş, içi geçmiş, dışı çökmüş bir ihtiyarın bahar destanıdır:

Göbeği karnabahar,
Gövdesi kart bir hıyar,
İçi geçmiş ihtiyar...
Bakma dazlak başına,
Bahtiyar mı bahtiyar,
Bahar vurmuş başına!

Görün koca bebeği,
Sallanır çekirdeği,
Her gece bir gerdeği...
Gelmiş yetmiş yaşına,
Sever hep fingirdeği,
Bahar vurmuş başına!

☆

Anlamaz, ömrü kıştır,
Çukurunu kazmıştır,
Kader böyle yazmıştır,
Duraktaki taşına:
Yetmişinde azmıştır,
Bahar vurmuş başına!

☆

Sevdikleri hânende,
Yahut körpe sâzende,
Güzeller ona bende,
Bak körpe oynaşına,
Ne sende var, ne bende...
Bahar vurmuş başına!

☆

Emrinde sazı, sözü,
Rakkasesi, dansözü,
Çöplükte onun gözü,
Çıkmış yâr savaşına,
Buruşmuşsa da yüzü,
Bahar vurmuş başına!

☆

Her bahar bir hız gelir,
Kadın gelir, kız gelir,
Sonra da kriz gelir.
Aklar düşmüş kaşına,
Dünya ona vız gelir,
Bahar vurmuş başına!

DENK Mİ?

Bütçenin denk olup olmadığı Meclis'te tartışılırken:

Bir insan zır deliyse hiç kimse olmaz yar,
Dev aynasına baksa, ayna ona gelir dar.
Doğru söze inanmaz, ne söylesen etmez kâr
Denk mi, değil mi diye madem sordun, sözüm var:
Ağzın burnuna denktir, dilin trampet çalar!

☆

Bir kere kaybedeni, sanma senden acemi,
Kimi senin ustandır, ders verir sana kimi,
İşte cevabım şudur madem ki sordun denk mi?
Papuçları giyerken belli olur bu kumar,
Ağzın burnuna denktir, dilin trampet çalar!

☆

Rastgelir belki diye işi döktün kumara,
Bir namussuz kemiktir, bel bağlama hiç zara.
Ne kadar zar tutsan da, bazı sökmez dubara.
Bir kere düşeş geldi nasıl olduysa şu zar,
Ağzın burnuna denktir, dilin trampet çalar!

☆

Bir gelir, bir de gelmez, kumardır bu rastgele,
Bazı da bir kapıya atarsın boyna gele,
Kızarsın, köpürürsün, sen attıkça her gele.
Şansın yürür gelirse düşeş ile dört cihar,
Ağzın burnuna denktir, dilin trampet çalar!

☆

Başın dalkavukların döner alkış sesinden.
Hayır gelmez kimseye basın beslemesinden.
Hovardalık kolaydır böyle el kesesinden,
Bahtın bugün yâverdir, keyfince eser rüzgâr
Ağzın burnuna denktir, dilin trampet çalar!

☆

Seni aldatan gözlük camında pembe renktir.
Güvenilmez kahpedir, felek eski dönektir,
Kandırma hiç kendini diyerek «her şey denktir!»
Denk olmada birleşmiş madem bütün arzular,
Ağzın burnuna denktir, dilin trampet çalar!

HAN DUVARLARI

Faruk Nafiz'in «Han Duvarları» adlı şiirine naziredir:

Uyuz eşek anırdı, meşin kırbaç şakladı,
Tam elli yıl araba yerinde durakladı.
Aç susuz insanlarla hep dikildi saraylar,
Kırılmıyor bir türlü, koltukta paslı yaylar.
Gidiyordum açlığı midemde duya duya,
Gecekondu evlerden şu meşhur Ankara'ya.
Yolculuğun elemi içimde bir hıçkırık,
Yürümüyor araba, teknenin kıçı kırık.
Sıtma, frengi, verem... çıplak insanlar sarı,
Arkada zincirlenmiş bütün insan dağları.
Önde asalet akan Hint kumaşı etekler,
Bu eteği öpecek, hep köpoğlu köpekler.

☆

Uyuz itler havladı, meşin kırbaç şakladı,
Tam elli yıl araba yerinde durakladı.
«Bir sarsıntı» uyandım, uzun süren uykudan,
Nutuk verirmiş biri, meğer havadan sudan,
Tam elli yıl araba bilmem nasıl dayandı,
Birdenbire duvarda şöyle dört mısra yandı:

Hakkım yok almağa, bıktım hep ver'den
Kovdular nedense gittiğim yerden
Bir imza almadan dairelerden
Masadan masaya atılmışım ben...

Açlığa, susuzluğa tam elli yıl dayandım,
Başucumda gördüğüm şu satırlarla yandım:

Garibim namıma illet diyorlar,
Yok şeker, pahalı yağ, et diyorlar,
İstesem yiyecek diyet diyorlar
Üç buçuk dolara satılmışım ben.

Sana kimler acısın, halin senin yazık,
Yetişmez mi bunca yıl yediğin bunca kazık?
Az değil senin gibi gidiveren tantuna
«Post verenler yabanın haydudunа kurduna.»
«Ey garip çizgilerle dolu han duvarları!»
Daha çok güdecektir bir çoban davarları!

KALMADI

Yıkıldı «devr-i sâbık» eski ümûr kalmadı,
Bir oturan kalmıyor, gel sen buyur kalmadı.

☆

Herkes refaha erdi alarak hakkı huzur,
Karaborsaya bindi bize huzur kalmadı.

☆

Sıkıyı görüp oldu muhalifler muvafık,
Muhalifler içinde benden muzur kalmadı.

☆

Servi endam oldular Gökay ile Kalafat,
Boydaşlarım içinde benden bodur kalmadı.

☆

Şu ahvale bakarak sabah akşam okurum,
Hep okuya okuya gözümde nur kalmadı.

☆

Siyaset sahasına geçeli tekme yumruk,
Top sahasında artık eski kır vur kalmadı.

☆

Ne kadar çamur varsa attılar birbirine,
Sokaklarda çok şükür, çirkef, çamur kalmadı.

☆

Yıkarak her ne varsa şimdi imâr başladı,
Karaborsadan gayri bir tek mamur kalmadı.

☆

Alarak yeni tedbir kambur kambur üstüne,
Memlekette ilâçlık bir tek kambur kalmadı.

☆

İkramiye maaşlar, tıkamaz bu deliği,
Deliği tıkanmamış şimdi memur kalmadı.

☆

Fırıncılar hepsini pişkin ekmek yaptılar,
Arasan merhem diye eski hamur kalmadı.

☆

Söylenecek ne varsa hepsi söylendi, bitti,
Kahvede konuşacak avur zavur kalmadı.

☆

İstanbul'da iki gün havalar sisli gitti,
Çarpmadık, çarpılmadık bir tek vapur kalmadı.

☆

Oy almak için oldu bî namazlar müslüman,
Mumla arasan bile bir tek gâvur kalmadı.

☆

Sazlar, sözler mecliste coşturdu hepimizi,
Patladı dümbelekler, kanun, tambur kalmadı

☆

Bakarak barajlara gökte bulut ağladı,
Barajlara yağmaktan bize yağmur kalmadı.

☆

İnanın bıktım artık böyle manzum yazmaktan,
Bitti hece, kafiye, uydur uydur kalmadı.

VAR!

Borç üstüne borç etmedeyiz, defterimiz var,
Mal yoksa da lâkin satacak müşterimiz var!

Çepçevre sarıldık alacaklıyla ne yapsak?
Zannetme emin olduğumuz bir gerimiz var!

İcra ile korkutma, yatak yorganımız yok,
Kalmış sana bak, haczedecek tek yerimiz var!

Kurbanın olup kurtulamam zalim elinden,
Gel yüz bizi artık, yüzeceksen derimiz var!

Tek şef mi dedin? Geçti beyim, eski devir o...
Bir tane değil, şimdi bizim şeflerimiz var!

Sağdan sola her türlü fikir tartışılır, hür..
Sağ bekte Recep var, sol açık Lefter'imiz var!

Yol gösterecek kendine rehber mi ararsın?
İş görmüyor amma, telefon rehberimiz var!

Döndük iki yıl daha evvelki zamana,
Orkestramız yoksa da, bak Mehterimiz var!

Ev yok diye bühtan ediyorlar, şu kadar bin,
Yıldızların altında yatan serserimiz var!

Nükten yeter artık! Akıyor her yaradan kan,
Sivrildi kalem, elde bugün neşterimiz var!

SEVGİLİME

Günlük gazetelerin birinci sayfalarında bile, iktidara yaranmak için manzum övgüler düzen yazarlarımız vardır. aşağıda okuyacağınız, onlardan birinin ağzından yazılmıştır:

Bir sabah sevgilim erkence kalktım,
Su döktüm bahçemin öbeklerine...
Yanımda horlarken şöyle bir baktım,
Bayılırım kadın göbeklerine!

☆

Sen gönül bahçemin bir hıyarısın,
Mideme göresin iri yarısın,
Hülâsa sen bana uygun karısın,
Vurgunum çipil göz bebeklerine!

☆

Sevgilim, işte ben geldim dört nala,
Gidelim adaya girip kolkola,
Geç kalma, binelim beşe beş kala,
Adanın marsuvan eşeklerine!

☆

Hissedeyim diye millî heyecan,
Her sabah içerim pek çok havlıcan.
Hediye bıraktım bir kaç patlıcan,
Mübarek vatanın ineklerine...

☆

Aklımı başımdan azad eyledim,
Fikrimi pazarda mezâd eyledim,
Durmadan nutuklar irâd eyledim,
Delikanlıların tezeklerine!

Yazdıkça yazarım parmağım acır,
Leylekler misâli oldum mühacır,
Kafadan şairim, öterim cır cır
Rakibim ağustos böceklerine!.

☆

Selâmün aleyküm, aleyküm selâm,
Maksadım şudur ki, hasılı kelâm,
Söyledim bir hayli saçma vesselâm,
Benzedim lâklakan leyleklerine.

DESTAN

Bu memleket hâlî iken,
Esas işler tâlî iken,
Kaz ciğeri yahni yermiş,
O Bursada vâli iken...

☆

Derdimizi o deşmiştir,
Halkçılarla ödeşmiştir.
Ben demedim, kendi söyler,
Atatürk'le güreşmiştir.

☆

Kuvvetlidir adalesi,
Lâf söylemez rast gelesi,
Nutuk versin, sen gör onu,
Aslan gibi sert yelesi.

☆

Hiç bir yerde kalmaz nâçar,
Gitse garba nurlar saçar,
Görse onu Avrupalı,
«Türk geliyor!» diye kaçar.

☆

Sözlerinde cevher vardır,
Gözlerinde güher vardır,
Bir konuşsa, ah, kimbilir,
Daha onda neler vardır.

☆

Söz verince, bozmaz onu,
Başımızda durucudur.
Madem ki o kurucudur,
Tek bozduğu orucudur.

☆

Ona düşman bir şeytandır,
Şeytanları sen utandır.
Şiir bile söyler bazı:
«Koraltan'dır, Koraltan'dır.»

EFERÜM OĞLUM EHMET!

Eferüm oğlum Ehmet,
Varlığın halka rahmet!
Sakın hiç çekme zahmet,
Allah versin âfiyet!

Eferüm oğlum Ehmet,
Sen bu yolda devam et!

☆

Bir tutup bin atmalı,
Kaymağa bal katmalı!
Gık dese muhalefet,
Anasını satmalı.

Eferüm oğlum Ehmet,
Sen bu yolda devam et!

☆

Kim derse demokrasi,
Saymalı onu âsi,
Kırılmalı kafası
Böyle olur siyasî!

Eferüm oğlum Ehmet,
Sen bu yolda devam et!

☆

Her tedbiri almalı,
İktidarda kalmalı,
Her gün başka havadan,
Yem borusu çalmalı.

Eferüm oğlum Ehmet,
Sen bu yolda devam et!

☆

Ver hesabı farkiyle,
Çık yüzünün akıyle,
Kendine etme zahmet,
İsbat misbat hakkiyle.

Eferüm oğlum Ehmet,
Sen bu yolda devam et!

☆

Baba, oğul, kız dayı,
Çekiversin cartayı,
Sen sağsın, ben selâmet,
Atlatırsak vartayı.

Eferüm oğlum Ehmet,
Sen bu yolda devam et!

ELİMDEN GELEN BUDUR...

Dün beş aldığın mal, yarın bin beş yüz eder,
Yükselttik memleketi, bunu tarih böyle der.
Kırmadık gönül hatır,
Elden ne geliyorsa onu yaptık birader!
Babamın adı Hıdır,
Elimden gelen budur!

☆

Şimdi yanardağ gibi indifa ediyoruz,
Sanmayın vazifeden istifa ediyoruz.
Böyle kalbimiz pır pır,
On yılda yüz milyonla iktifa ediyoruz.
Babamın adı Hıdır,
Elimden gelen budur!

☆

Önümüzde harita dolaştık kapı kapı,
Kimseye şeker diye yutturmadık şapı,
Döküldük sapırsapır,
Orta yere gelmedi eğri kaşığın sapı,
Babamın adı Hıdır,
Elimden gelen budur!

☆

Uğraştık ticaretle, Eskimo'ya buz sattık.
İktisadı gör bizde, Bahr-ı Lût'a tuz sattık
Altınlar oldu bakır.
Dışardan buğday alıp, dışarıya muz sattık.
Babamın adı Hıdır,
Elimden gelen budur!

☆

Naylon sutyen getirttik, kalmadı elde döviz,
Öyle fındık kırdık ki, kalmadı fındık, ceviz.
Bütçe oldu tamtakır,
Bu çürük koltuklarda neler çektik bilseniz,
Babamın adı Hıdır,
Elimden gelen budur!

☆

Gayretimizle doldu «Vatan sathı» naylonla,
Kaldı seçmenlerimiz bir gömlekle bir donla!
Oynasın şakır şakır!...
Yükselttik memleketi iktisadi balonla!
Babamın adı Hıdır,
Elimden gele nbudur!

☆

Yuvarlandığımız yer, iniş mi yoksa dik mi?
Ne kadar numaramız varsa göstermedik mi?
Attıksa bir kaç kıtır,
«Susma hürriyeti» ne sanki bişey dedik mi?
Babamın adı Hıdır,
Elimden gelen budur!

☆

Bizdeki plânların rastlanmaz benzerine
İstatistik rakamlar konuştu söz yerine,
İşliyor tıkır tıkır,
Solda sıfır olduk da tüy diktik üzerine
Babamın adı Hıdır,
Elimden gelen budur!

●

ELEM TERE FİŞ

Canımız çıktı o gelesiye,
Ne peşin aldık, ne veresiye,
Kurban olayım demokrasiye...
Nazar değmesin bizdeki gidiş,

Elem tere fiş,
Kem gözlere şiş...

İhtiyacımız yoktur kitaba,
Bizim zekâmız sığmaz ki kaba!
Oyun oynarız amma kasaba,
Bizdeki hüner, bizdeki bu iş...

Elem tere fiş,
Kem gözlere şiş...

Basının kesik saçtır timsâli,
Hürriyet dersen yoktur emsâli.
Nutuk çekeyim aday misâli:
Görenler bizi maşallah demiş,

Elem tere fiş,
Kem gözlere şiş...

Hürriyet deyip orada durun!
Ya banka kurun, ya hayâl kurun,
Nazar değmesin tahtaya vurun,
Milyoner olmuş İbiş'le Memiş,

Elem tere fiş,
Kem gözlere şiş...

Yedek parçayı eker satarız,
Kendimiz neler çeker satarız,
Yüze mal eder, kırka satarız,
Yok başka yerde bu alış veriş,

Elem tere fiş,
Kem gözlere şiş...

Yeni yapmalı eski bir malı,
Yama üstüne yama vurmalı...
Razıyız ama yırtık, yamalı,
Yamalar artık tutmuyor dikiş,

Elem tere fiş,
Kem gözlere şiş...

Fiyatlar gider alıp başını,
Sık dişini der bilen işini,
Haydi diyelim, sıksan dişini,
Sıkmaktan artık kalmadı ki diş...

Elem tere fiş,
Kem gözlere şiş...

Hileli her şey, bir biz kaldık saf...
Kiminde para, kiminde insaf,
Hem memur haklı, hem esnaf.
Tahammül dersen, kalmadı, mafiş,

Elem tere fiş,
Kem gözlere şiş...

Gelmiyor ömrün baharı, güzü,
Çalıştık katıp gece gündüzü,
Bu yolun bilmem, yok mudur düzü?
Yolumuz neden hep böyle iniş?

Elem tere fiş,
Kem gözlere şiş...

●

YİĞİTLİĞE KREM SÜRME TOSUNUM

Her partiye, her adaya oy verip,
Sonra deme, ben akıldan yoksunum.
Oy verirsen, sonradan su koyverip,
Yiğitliğe krem sürme tosunum!

☆

Ne sekersin hiç durmadan a keklik,
Yakışır mı koç yiğite döneklik?
Baştan düşün, sonra yapıp ineklik,
Yiğitliğe krem sürme tosunum!

☆

Baş eğersen bu deveyi güdersin,
Diklenirsen sepetlenir gidersin.
İspat hakkı, misbat hakkı ne dersin?
Yiğitliğe krem sürme tosunum!

☆

Az buz şey mi atlattığın bu varta?
«Artık yeter!...» o eskimiş safsata,
Patladın mı, acelen ne kerata?
Yiğitliğe krem sürme tosunum!

☆

Hürriyet mi?... Balık tutmak için yem!
Kaç kişiden gebe kaldı o Meryem!
Bir gün sen de ona dersin: Cariyem!
Yiğitliğe krem sürme tosunum!

●

BUDUR SANA MÜSTEHAK

Şunu öğrendim ancak
Değirmende imiş hak.
Sakın hakkım var deme,
İner beynine tokmak.
Cennetten çıkma dayak,
Aleyke mâ yestehak,
Budur sana müstehak.

☆

Sana yollar gösterip,
Ol dedim ideal tip,
Sen mi kaldın bir doğru?
Nene lâzım prensip?
Şimdi derdine mum yak,
Aleyke mâ yestehak,
Budur sana müstehak.

☆

Kaç defa dedim sana,
Girmez kalın kafana,
Yükselmek istiyorsan,
Uymalısın şeytana.
Yoksa başında kabak!..
Aleyke mâ yestehak,
Budur sana müstehak.

☆

Mat etsen de sen mat ol,
Bük belini kat kat ol,
Elinden gelmezse iş,
Bir zengine damat ol!
Başka yol yok a salak,
Aleyke mâ yestehak,
Budur sana müstehak.

☆

Çık partiden cart diye,
Gir partiden partiye.
Dün öptüğün elleri,
Bugün ısır hart diye,
Kalmaz yoksa od ocak,
Aleyke mâ yestehak,
Budur sana müstehak.

İşte yol yükselecek:
Opmelisin el etek.
Söyledim, dinlemedin,
Şimdi sürün a eşek!
Dalkavukluk dâd-i hak,
Aleyke mâ yestehak,
Budur sana müstehak.

☆

Herkes bir yol tutturmuş,
Birbirine yutturmuş.
Elâlem ilerliyor,
Bir sensin öyle durmuş
Ders al, etrafına bak!
Aleyke mâ yestehak,
Budur sana müstehak.

☆

Vermezse eğer mâbut,
Ne halt etsin bay Mahmut?
Eloğlu fili yutar,
Onlar gibi sen de yut!
Yalamazsan sen çanak,
Aleyke mâ yestehak,
Budur sana müstehak.

●

GİDEN - GELEN

Başka kavga yok, kavgamız: sen-ben...
Bizde gideni aratır gelen,
Kim gelecekse belli önceden...
Sakın sanma ki bir bîkes gelir,
Bir teres gider, bir teres gelir!

Önce olanı son gelen bozar,
Plânını buz üstüne yazar.
Yaz-boz tahtası, değmesin nazar...
Nevheves gider pürheves gelir,
Bir teres gider, bir teres gelir!

Yapılmış şeyi yenisi söker,
Sonra da kalkar geçmişe söğer;
Yapar eder de bir de tüy diker...
Gider, ardından bir ses gelir,
Bir teres gider, bir teres gelir!

Model Almandır, sonra Fransız...
Ondan da döner, cayar imansız.
Amerikaya benzer amansız;
«Vıy mösyö» geçer, «olrayt, yes» gelir,
Bir teres gider, bir teres gelir!

Bir koltuk için bu ne demektir!
Bilinmez, nasıl nane yemektir...
Maksat bizleri kafeslemektir;
Bir kafes gider, bir kafes gelir,
Bir teres gider, bir teres gelir!

Önce geçmişi etmeli inkâr,
Demokraside yoktur ihtikâr,
Din ticareti, bire beşbin kâr:
İnkılâp diye başta fes gelir...
Bir teres gider, bir teres gelir!

Her taraf harap, bir taraf gülşen...
Her zaman böyle, birkaç kişi şen...
Nutuklar aynı, yalnız değişen:
Tiz sesli gider, sesi pes gelir...
Bir teres gider, bir teres gelir!

Tam sözün şimdi geldi sırası:
Sızlar içimin derin yarası,
Görüp âlemde bu ihtirası,
Dostlar, aklıma son nefes gelir...
Bir teres gider, bir teres gelir!

●

ENAYİ

İğnelidir sözlerin hep kinayi kinayi...
Hele bir koparsınlar kuyruğundan danayı,
İğne bile yaparız kurup ağır sanayi...
Sana mı kaldı seçmek iyi ile fenayı?
Bunca yıl anlamadın şu yalancı dünyayı,
Devir küfeyi yan gel, keyfine bak enayi!

Neye dayanacaksın, yok dikili ağacın...
Bitmez mi hiç baş ağrın, dinmez mi yürek sancın?
Ne başlara taç oldun, ne başında var tacın...
Bunca yıl yazdın, çizdin, neydi senin amacın?
Sen mi düzeltecektin bu yalancı dünyayı?
Devir küfeyi yan gel, keyfine bak enayi!

Kimi göz göre göre sözünü inkâr eder,
Milyonlar vuruyorsa sanma ihtikâr eder,
Namuslu ticaretle yüzde yüzbin kâr eder,
Herifi karısından boşatır bekâr eder...
Öğrenemedin gitti hanya ile konyayı,
Aklını başına al, a dümbelek enayi!

Kiminin ablası var, bulmuş zengin enişte
Kiminin sayın eşi kullanışlı her işde...
Dımdızlak, düdük gibi ortada bir sen işte!
Sen de az eğil, bükül, bir dahaki gelişte.
Boşuna çiğnemişsin bu yalancı dünyayı,
Devir küfeyi yan gel, keyfine bak enayi!

Takdir etmemek ayıp basının çabasını,
Gıcıklayıp duruyor duygunun kabasını.
Yalan-dolanla dolu bizdeki hür basını,
Görünce şaşıp kaldım, dedim: Vay babasını!
Sen bir garip ozansın, bırak gümüş zurnayı...
Devir küfeyi yan gel, keyfine bak enayi!

Ağaların gözleri halkın yırtık donunda,
Yine halk alta düştü siyaset oyununda...
Ne tekinde hayır var, ne koalisyonunda!
Derdi sana düşüyor onlar yakar kınayı...
Eneyai, ah enayi! Ah enayi, enayi!...
Devir küfeyi yan gel, keyfine bak enayi!

●

YARABBİ ŞÜKÜR

Üfür rüzgârım üfür!..
Doğru söz küfür.
Bir insan değilse hür,
Nasıl geçer o ömür?
Ömrün içine tükür,
Kimine şapur şupur,
Bize Yarabbi şükür!

☆

Ahmet, Mehmet, Bay Hasan
Sen de onlardan olsan,
Ederler bol bol ihsan,
Ne dert kalır, ne tasan.
Dalkavuksa bir insan,
O zaman şapur şupur,
Bize Yarabbi şükür!

☆

Şahidiz çok vak'aya,
Muhtaç iken hırkaya,
Rozet taktı yakaya,
Başladı fiyakaya.
Sen de gir bu halkaya.
O zaman şapur, şupur,
Bize Yarabbi şükür!

☆

Bütün işler aksine
Dünya gitse Mersine,
Gideceksin tersine.
Boş ver halkın sesine,
Herkes nefsi nefsine.
Hepsine şapur, şupur!
Bize Yarabbi şükür!

☆

Toplamalı ihvanı,
Gılmanları civanı,
Ürkütürsen kervanı,
Bir haysiyet divanı,
Yapar sonra yuvanı,
Onlara şapur şupur,
Bize Yarabbi şükür!

☆

Sendeki yok, onda var,
Sana kış, ona bahar...
Ne bol gelir, ne de dar,
Ah iktidar, iktidar...
Sen de olsan ona kâr,
O zaman şapur şupur,
Bize Yarabbi şükür!

●

PADİŞAHIM ÇOK YAŞA!..

Abdülhamid-i sânî'nin devr-i saltanatında yaşamış olsaydım, yahut bu devirde —Allah göstermesin— bir Abdülhamid-i sâlis bulunsaydı, işte böyle bir methiye yazardım:

Örnek olduk Frenge, hem İrana, Turana
Atlan gittik seyrana, muhtaç iken ayrana
Koltuklar pahalıdır aşkolsun doldurana
Doğrudur şimşir tarak lâzım gelir
kel başa
Kel olsan, kör olsan da padişahım
çok yaşa.

Bütün rütbe şan senin beyliğin baylığın var
Babadan miras kalmış, millet halayığın var
Yolluğun yıllığın var üstelik aylığın var
Memur kulun kalmıştır birkaç kuruş
maaşa
Bereket rüşvetin var padişahım
çok yaşa!

Dalkavukluk isteyen bir derde müptelâsın
Münasiptir efendim, bugün dünden âlâsın
Hülâsa başımızda bir püsküllü belâsın
Kimseler söz edemez gözün üstünde kaşa
Bizde de sağır, kör olduk padişahım çok yaşa!

Devirip de küfeyi hergün yatmak var imiş
Boynuz takıp sarayda göze batmak var imiş
Huzurunda sultanım göbek atmak var imiş
Dik başımızı vurduk çoktandır taştan taşa!
Anladık amma pek geç, padişahım çok yaşa!

Düzen geldi efendim kanun ile ut ile
Yuttun koç yumurtası beslendin kuş sütüyle
Geçinir gider millet şâhâne zart zurt ile
Karakuş hükmü ile böyle keyfe mâyeşâ
Mahvolur millet birgün padişahım çok yaşaaaa!

El etek öpmek için kullar gelmiş saraya
Hepsinin paçasından sızıyor cıvık riyâ
İshal olmuş kulların nutuk verdin öyle ya...
Çık saray balkonundan et bendeler temâşâ
Yıltılmış anırmaktan padişahım çok yaşaaa!

Kadehleri kaldırıp bakınız keyfinize
Bizim çanağımız boş, doldurun kendinize
Kalkacak yumruklar var sizin şerefinize
Yaşanmaz ömrü billâh sâde suya bir aşa
Nasıl olsa biz öldük bâri şahım sen yaşa!

●

BİR BÜYÜK ADAMIN ANI DEFTERİNDEN

—Yunus gibi—

Beni dağda buldular
Kıllarımı yoldular
Bir koltuğa koydular
Uyuzlarım büyüdü

Dağdan kesti hezenim
Yurda plân çizenim
Metres oldu kuzenim
Boynuzlarım büyüdü

Dülgerler beni yondu
Doktorlar yaram ondu
Her âzam taht'a kondu
Hotozlarım büyüdü

●

SORU

Ortada gezersin insanım diye,
Bir dalın, dikili ağacın mı var?
İlân versen eğer hayvanım diye,
Bir yular dikecek saracın mı var?

Ölsen... Ölemezsin, mezar pahalı,
Mutluluk göstermez ömrünün falı.
Yer keçesi olsan yada bir halı,
Böyle sürünmekten amacın mı var?

Yoksulusun bir baş kuru soğanın,
Yansa dünya senin yoktur yorganın,
Öyleyse nedeni var mı kavganın?
Kelini örtecek bir tacın mı var?

Sen kendi kendine güvey olursun,
Onlar öz evlât, sen, üveğ olursun,
Ellinden sonra da bişey olursun,
Fingirdek bir kızın, bir bacın mı var?

Gidersin dikine, hep bildiğine,
Uykuyu öldürdün bu gece yine,
İcra mı, haciz mi, üzüldüğün ne?
Verilecek artık haracın mı var?

Dost uğruna düşüp yere serilsen,
Ölüp ölüp yeni baştan dirilsen,
Hep özlem duyarsın dost eline sen,
Gözyaşından başka ilâcın mı var?

Duymadın kimseye ne haset, ne kin,
Başkaları için yeter çektiğin,
Gerekmez mi kendine söylemekliğin,
İçine dert olmuş bir acın mı var?

●

MEKTUP

—İş aramak için İstanbul'a gelen bir köylünün karısına mektubudur—

İstanbul dedik de özendik gedlik
Mermer taş üstünde uzandık, kaldık
Onbir ay diyende harçlık kazandık
Onu da elimden aldı İstanbul.

İstanbul dediğin zenginin tahtı
Hükûmet halkasın boynuma taktı
Nedir bu zavallı kocanın bahtı
Üç kuruş kazandım, aldı İstanbul

Kaldırımın taşları dizine zarar
Şu kurşundan gelir, özüne zarar
Güzelleri çoktur, gözüne zarar
Gönlümü gözümü aldı İstanbul

Bi dene Fadîmem uzattık sözü
Açıldı burada kocanın gözü
Aman beslen beni, satıp öküzü
Kocanı elinden aldı İstanbul.

●

Ve Elhasıl

Gezdim yurdu baştan başa,
Başım vurdu taştan taşa,
Sözüm sana değil hâşâ
Sâyenizde bu memleket
Baştan aşağa b.....künet

☆

Pencere yok, almaz hava,
Getirdiniz halkı tava,
Çitten duvar, tezek sıva,
Sâyenizde bu memleket
Baştan aşağa b.....künet

☆

Varsa yoksa mülkü tezek,
Yeter nutkun bre zevzek!
Ahvalimiz şöyle çizek:
Gidip görün bu memleket
Baştan aşağa b.....künet

☆

Yağ, gaz, şeker nedir bilmez,
Sabun yoktur yüzün silmez,
Hürriyet var, lâf edilmez.
Sâyenizde bu memleket
Baştan aşağa b.....künet

☆

Nedir halkın serencamı?.
Bağladınız haraca mı?.
Duymaz sözüm gâvurca mı?
Ve elhasıl bu memleket
«A»dan «Z»ye b.....künet!

KIRKBİRBUÇUK MAŞALLAH

Ne eşik aşındırdım, ne de açtım bir kapı...
Olmam kimseye balta, ne de baltanın sapı.
Şerefimle yaşadım, en sonra yuttum hapı,
Ne altımda bir koltuk, ne başımda bir külâh,
Yaşım kırkbirbuçuktur, kırkbirbuçuk
maşallah!

Yükseliyor çıkarsa kim çizmeden yukarı,
Biraz yırtmak gerekir hayâ denen damarı.
Atı alanlar çoktan geçtiler Üsküdar'ı,
Ben yerimde sayarak ilerlerim inşallah...
Yaşım kırkbirbuçuktur, kırkbirbuçuk
maşallah!

Kara cümlesi kıtlar kaparken yağlı kuyruk,
Ne birgün kuyruk oldum, ne de kuyruğa
uyruk...
Kendi sırtımda kendim, kendi başıma buyruk,
Ne kimseye yük oldum, ne de ettim eyvallah..
Yaşım kırkbirbuçuktur, kırkbirbuçuk
maşallah!

Kiminde acemilik bir ustalık oluyor,
Bende şişmanlık bile bir hastalık oluyor.
Bir gül fidanı sevsem, salatalık oluyor...
Bendeki bu kör talih, neden böyle simsiyah?
Yaşım kırkbirbuçuktur, kırkbirbuçuk
maşallah!

Öyle adamlar gördüm farkı yoktu sırıktan,
Keskin nutuk çektiler öksürük, aksırıktan...
Kimi fabrika kurdu bir kırık çıkırıktan,
Kıskanıp da onları demedim birgün: Vahvah!
Yaşım kırkbirbuçuktur, kırkbirbuçuk
maşallah!

Yıldırımçeker gibi başımda hergün belâ...
Yürü kulum, demedi, bir kere olsun Mevlâ.
Bendeki bu dik kafa varken daha da hâlâ,
Metelik mi veririm, şehbaz değil olsa şah?
Yaşım kırkbirbuçuktur, kırkbirbuçuk
maşallah!

Bunca yıl yaşadım da, el elde, baş baştadır,
Akıl hep paradaymış, ne başta, ne yaştadır...
Onlar yere basmazken, bastığın yaş tahtadır.
Memnunum hayatımdan, üstümde kalmadı
âh...
Yaşım kırkbirbuçuktur, kırkbirbuçuk
maşallah!

Öyle bir atarlar ki arşın gelir Halep'ten,
Anlamadım bitürlü, leblebiyi ben leb'ten...
Yarı yolu geçtim de bilmem hangi sebepten,
Doğmadı Fikret'in doğar dediği sabah...
Yaşım kırkbirbuçuktur, kırkbirbuçuk
maşallah!

Ekmek parası dedim, vakit bulmadım aşka,
Elimden bişey gelmez yazı yazmaktan başka,
Kalsa kalsa arkamdan kalacak birkaç şaka,
Onu da benden sonra anlamazlarsa eyvaa
Yaşım kırkbirbuçuktur, kırkbirbuçuk
maşallah!

●

GELİR HATIRIMA

Ne zaman gözleri mestâne gelir hatırıma
Özü düşman, sözü dostâne gelir hatırıma.

Nerde hürriyete dâir iki lâf etse biri,
Kaç zamandır yenilen nâne gelir
hatırıma.

Duyarak radyoda her gün Klâsik Türk Müziği,
Yine efkâr ile meyhane gelir hatırıma.

Biz bu İstanbulu baştan başa yaptık
yeniden,
O zaman koskoca virâne gelir hatırıma.

Durmadan yükseliyor derse biri, bizde hayat,
Neye bilmem ki, fakirhane gelir hatırıma.

Biri bahsetse ki, mertlik diye, merdâne
pozu,
Ya silindir, yada merdâne gelir hatırıma.

Yürüyor işlerimiz hızlı, çabuk, dersen eğer,
Buna örnek diye postâne gelir hatırıma.

İlm-i irfânı uyuşturdu siyasetle bakın,
Böyle, Vâli gibi, bir tane gelir hatırıma.

Ne vaitlerle avunduk, o devirden geriye,
Bir masal eski bir efsâne gelir hatırıma,

Yolunur kaz gibi, aptalca bir âşık aranır,
Kendi ismim geliyor, yâ ne gelir hatırıma.

Bana mahzûn bir adam aynada baktıkça
garîp,
Yine kendim gibi dîvâne gelir hatırıma.

●

İTİRAF

Sorsalar bana, derim: ya insan ol ya çakal,
Dördüncü kuvvet denen basına bak, ibret al,
Doldurur sayfaları sosyeteden kıyl-ü kaal,
Doğru söz acı olur, tatlı gelir martaval,
Yukarı tükür bıyık, aşağı tükür sakal.

☆

Tatlı yazmak isterim, ama yazım sert olur,
Döneğin bir adı da siyasette mert olur,
Söylesem başkasına, sussam bana dert olur.
Hâlâ prensip diye bağladığım yerde kal,
Yukarı tükür bıyık, aşağı tükür sakal.

☆

Cesur sanmayın beni, bende yürek selânik.
İnsan üç buçuk atar yüreği olsa çelik.
Ben de doğru yazardım, olmasa sonu delik!
Hem de parmak yalardım, tutsam eğer
ben de bal.
Yukarı tükür bıyık, aşağı tükür sakal.

☆

Bir uğultu yükselir hatiplerin sesinden,
Tecrübe gösterdi ki umut yok birisinden.
Karar veremiyorum, geçeyim hangisinden,
Kafamda bir beyin var, evde evlâdü ayâl...
Yukarı tükür bıyık, aşağı tükür sakal.

●

TAŞLAMA

Lahnalar, hıyarlar kocaman oldu,
Bostan korkuluğu, sanırsın efe.
Bal kabağı dersen pek yaman oldu,
Sığmıyor koltuğa, büyüdü küfe!

☆

Şişti de fil oldu en küçücüğü,
Gördün mü ne asîl dünkü lüpçüyü?
Göbekler şaşırdı artık ölçüyü,
Bozuldu terazi, kırıldı kefe...

☆

Atalar ne demiş: Sakla samanı,
Fırıldak dönünce gelir zamanı,
Bir fırsat geçmişken savur harmanı,
Hep bana Rabbena, doldur istife!

Ne vardır hiylesiz, hangisi hastır?
Kazırsan cilâyı, içi kir-pastır.
Hep eski hamamdır, hep eski tastır,
Değişmez bizdeki eski felsefe!

☆

İlle de el-etek öpülecektir,
Yalvarıp yüzsuyu dökülecektir.
Biliriz onları, ah ne çiçektir,
Hacet var mı artık gülü tarife!

☆

Zenginsen yürüyor hep gönül-hatır,
Yoksulsan: kırk katır yada kırk satır...
Her gelen gideni mumla aratır,
Çok rahmet okutur halef selefe!

☆

Ağzıyla kulağı burnuna denktir.
İçkiler, mezeler, hepsi renk renktir,
Yoksa ziyafet mi, bu ne âhenktir?
Kadehler kalkıyor, haydi şerefe!

☆

Geçilmez rakıdan, cinden, viskiden,
İşler böyle miydi bizde eskiden?
Vuruyor diyorlar hep on ikiden,
Atarlar palavra, vurmaz hedefe...

☆

Biri sırttan indi, öbürü bindi...
Ne yoksulluk bitti, ne acı dindi...
Biz her zamandan çok muhtacız, şimdi,
Rahmetli üstadım Şair Eşref'e...

☆

Diyor ki: «bendeniz Demokratım da,
Binecek bir şeyim vardır altımda.»
Görmedim böyle şey hiç hayatımda,
Ne denir bilmem ki böyle herife!

☆

Nasıl da kasılır bir bakın şuna,
Bilirim, sözlerim gitmez hoşuna.
Çenesini yorar boşuboşuna,
Ben onun sözüyle gitmem kenefe.

☆

«A»sından «Z»sine kadar başladım,
Sanmayın, meyvalı ağaç taşladım,
Yalnız kötüleri yaktım, haşladım,
Kimse bırakmadım koymadık tefe!

●

BİR TANE OLSA

Elin andavallısı ne yol bilir, ne yordam,
Daha dün bulamazken başını sokacak dam,
Hilton'a gittim diye sanır kendini adam.

Şimdi onlar çoğunluk, azınlıkla kaldık biz,
Bir tane olsa böyle, bal börekle besleriz.

☆

Kahbe dünya böyledir, insan doymadan gider,
Göz açıp kapamadan bakarsın, insan gider,
Bazısı insan gelir, dönüşte hayvan gider.

Sırıtmama bakma sen, içerimden
kan gider,
Çalalım, oynayalım, battı balık yan gider.

☆

Borçlar bini aşınca, kim düşünür borcunu,
Nasıl olsa kaçırdık artık ipin ucunu,
Alsın alacaklılar oğlumun pabucunu.

Bugün var, yarın yokuz, bay gider
bayan gider,
Çalalım, eğlenelim, battı balık yan gider.

☆

İster başında şapka, isterse gelsin fesle,
Önüne kim çıkarsa, hemen onu kafesle,
Bakdın ki zorla geldin, gidersin bir nefesle.

Keyfine bak dünyanın, bir gün tenden
can gider,
Çalalım, durmayalım, battı balık
yan gider.

☆

Borç bulursak alırız, dinleme onu bunu,
İşi yoksa ödesin torununun torunu.
Nasıl olsa gelecek bu devranın bir sonu,

Pırasalar gelince, artık patlıcan gider,
Durmıyalım çalalım, battı balık yan gider!

☆

Borç gırtlağa dayanmış, ne ilki bu, ne de son,
Sen ondan yüz istersin, o isterse versin on,
Neyimi alır benim, ayağımda yırtık don...

Kime kalmış bu dünya, Sultan Süleyman
gider
Çalalım, oynıyalım, battı balık yan gider!

☆

Tahtalı köye gider sonunda bir gün bu yol,
Sağolsun ense kulak, gerdanla göbek sağol!
İçelim bir tek daha, doldur, doldur Apostol!

Meclise Cânan gelir, kalkar Câvidan
gider,
İçelim, eğlenelim, battı balık yan gider!

☆

İsterse Ahmet Beyin, isterse Mehmet Beyin,
Sağolsun işkembeler, îâzım değildir beyin.
Kurttan olmaz korkusu böyle ölmüş eşşeğin.

Kalmadı ortalıkta gerekli orta insan,
Uşak Hasan'lar şimdi olsu sayın Bay Hasan.
Ya uşak, ya efendi... Kurtuluş yok ne yapsan.

Şimdi onlar çoğunluk, azınlıkta kaldık biz,
Bir tane olsa böyle, bal börekle besleriz.

☆

Herkes sana buyurur, yabancısı, yerlisi,
Külâh değiştirirler, Ali ile Veli'si,
İpi geçirmiş ele elin hınzır delisi..

Şimdi onlar çoğunluk, azınlıkta kaldık biz
Bir tane olsa böyle, bal börekle besleriz.

☆

Eşekler önder gider, arkadan gelir kervan,
Sıra için kuyruğa girmez kuyruklu hayvan.
Mangalda kül bırakmaz, konuşur yavan yavan.

Şimdi onlar çoğunluk, azınlıkta kaldık biz,
Bir tane olsa böyle, bal börekle besleriz.

☆

Dün yaya gidemezken, bugün dünya gezgini,
Sen ne yapsan yontulmaz karaborsa zengini.
Terbiye dersen eğer, sanır beygir dizgini.

Şimdi onlar çoğunluk, azınlıkta kaldık biz,
Bir tane olsa böyle, bal börekle besleriz.

☆

Sen adalet, hak diye çürütürsün bir ömür,
Onlar her hapşırdıkça dört yana hak püskürür,
Caddenin ortasına hak tuu diye tükürür.

Şimdi onlar çoğunluk, azınlıkta kaldık biz,
Bir tane olsa böyle, bal börekle besleriz.

●

BATTI BALIK

Aşağıdaki taşlama, millet adına yabancılardan aldıkları borç paraları bile yine milletten çalan devlet hırsızlarından birinin ağzı ile söylenmiştir:

O eşşek cennetine insanlar yayan gider,
Çalalım, durmayalım, battı balık yan gider!

BAYRAM

Burnumda tüter ama kahve, çay buram buram,
Şeker kahve almaya gelmez bir türlü sıram.
Geçmez karaborsada benim kâğıt bir liram,
Onlara helâl olan bize nedense haram,
Halka her gün ramazan, onlara her gün bayram.

☆

Fıkrayı bilirsiniz, vergi almış Timurlenk,
Çırılçıplak kalınca halkta başlamış âhenk
Ben de öyleyim şimdi, ağzı kulağına denk,
Şakır şakır oynarım yoksa bile beş param,
Halka her gün ramazan, onlara her gün bayram.

☆

Aylığı aldığım gün tamtakır olur kese,
Kimi çorap istiyor, kimi ister elbise,
Evde borum ötmüyor, nutuk çektim herkese,
Demokrasi icabı kimse dinlemez meram.
Kimine hayat oruç, kimine her gün bayram.

☆

Ne çürük lâstik sattım, ne de oldum milyoner,
Ne vâdedip de döndüm, değilmi yanar döner.
Saman alevi gibi parlayan çabuk söner.
Ne bir kuyruk acım var, ne gocunacak yaram,
Bana her gün ramazan, onlara her gün bayram.

☆

Çalışsın efendim, neden böyle yatılsın?..
Demokrasi temeli barajlarla atılsın.
Cıgarayı, dediler, beş kuruşa satılsın,
Nefesi beş kuruşa gelir şimdi cıgaram,
Ramazan bize her gün, onlara her gün bayram.

☆

Bir yandan sondajları, bir yandan barajları,
Yaptılar çalışarak doldurup plâjları.
Bu kadar yükle nasıl dönecek virajları?
Bir merakım bu kaldı, benim gözleri karam,
Her gün ramazan bize, sizlere her gün bayram!

●

TEZEKTEN TERAZİ

Dilimizden düşmedi demokrasi, hürriyet,
Bu uğurda kalmadı ne pantalon, ne ceket.
Öyle kazık yedik ki, kimlerden umduk medet..

Kendi başına sürer kelin olsa merhemi,
Tezekten terazinin böyle olur dirhemi!

☆

Aldılar nemiz varsa, kalmadı bir metelik,
Verdikten sonra kalan donumuzu üstelik,
Vâdedip aldattılar, kaldık böyle cep delik.

Kendi başına sürer kelin olsa merhemi,
Tezekten terazinin böyle olur dirhemi!

☆

Sütçü beygiri gibi kimi ayakta uyur,
Kimine koltuk hazır, gel biraz böyle buyur.
Bir ata sözü vardır, bunu millete duyur:

Kendi başına sürer kelin olsa merhemi,
Tezekten terazinin böyle olur dirhemi!

☆

Yiyip yiyip doymayan kuyu gibi bir mide,
Kimi körpe genç, kimi pîri mugan bir dede,
Nerde kalmış kendinden gayriye himmet ede.

Kendi başına sürer kelin olsa merhemi,
Tezekten terazinin böyle olur dirhemi!

●

EDERLER

Sermayesi onsa doksan ederler,
Senin tartın tamsa noksan ederler,
Kiminin alınır bir yırtık donu,
Kimine bin türlü ihsan ederler.

☆

Torpili, pistonu, varsa dayısı,
Servetinin yoktur artık sayısı.
Avcıdan kaçarken dağın ayısı,
Yakalayıp onu insan ederler.

☆

İşine gelmezsen derler haşarı,
İstediğin kadar kazan başarı.
Bir geğirse hâşâ burdan dışarı,
Vecîze diyerek destan ederler.

☆

Ne yapsan olmazsın kendinden emin,
Değilse yan bakmak senin niyetin,
Edecekse eğer canına senin,
Bakmasan ederler, baksan ederler.

☆

Her tarakta vardır sağlam bezleri,
Su başında durur hep çömezleri,
Hatiptir bakarsın dilbilmezleri,
Çıkartır kürsüye saksağan ederler.

☆

Ona birşey demez kitap sayfası,
Maşallah taş gibi kalın kafası.
Olursan onların sen de tayfası,
Bütün zorlukları âsân ederler.

☆

Elifi direk sanır, direği elif,
Köy Mehmet Ağanın, onundur keyif...
Benim gibi sen de olma muhâlif,
Seni de hâk ile yeksân ederler.

●

YALOVA KAYMAKAMI

Elindeki o kâğıt nutuk mudur, muska mı?
Ne dedin, anlamadım, kabak mı, kapuska mı?
Cafer bez istiyormuş, basma mı patiska mı?
Ateşin çıkmış senin otuz dokuz, kırka mı?
Sen hastasın galiba Yalova Kaymakamı...

☆

Bulunmaz bir arada koyun kuzu, kurt ile.
Demokrasi denen şey değildir şart şurt ile.
Hem hürriyet olacak, hem böyle zartzurt ile,
Demokrasi a beyim, kırk yamalı hırka mı?
Anlamadım ne dedin, Yalova Kaymakamı!

☆

Kendini matah sanma, güdemezsin üç tavuk.
Konuştukça durmadan sen böyle abuk sabuk,
İstersin sallayalım, sana dâima kavuk.
Daha hâlâ söylersin dönsem bile arkamı,
Seni kimse takmıyor Yalova Kaymakamı!

☆

Arif olan kişiye sivrisinek ince saz,
Vurdum duymaz olana, davul çalsan yine az.
Dini âlet edersin maksadınsa bî namaz,
Biliriz içyüzünü, bırak artık yakamı,
Yalova Kaymakamı, Yalova Kaymakamı!

☆

Gerdanlara incidir, alnımızdan akan ter,
Bir şarkı dilimizde: «Yeter Allahım, yeter!»
İyi olalım derken, gün günden olduk beter.
Neden kabarıyorsun, fiyaka mı, caka mı?
Hindi gibi kabarma Yalova Kaymakamı!

●

OLMIYACAK!

Neden bu gecelerin mehtabı olmıyacak?
Öyle bir çöldeyim ki, serabı olmıyacak...

Garsona kırk yılda bir pideli kebap desem,
Yalnız pide getirir, kebab olmıyacak...

Kadehlerin şerefe kaldırıldığı zaman,
Benim tasım bomboştur, şarabı olmıyacak...

Bu zamanda insanın mutlu olması için,
Ya beyni veyahut da âsabı olmıyacak...

Ne adamlar görmüşüm, ekâbirden sayılır,
Vallahi ayağımın türabı olmıyacak...

Anladım en sonunda başarabilmek için,
İnsan hangi işteyse erbabı olmıyacak...

Yükselmek istiyenin her birşeyi olacak,
Yalnızca birşey istemez, hicabı olmıyacak...

Yaptığı kötülüğü bilmiyecek bitürlü,
Vicdanı olacak da, azabı olmıyacak...

Sorulmak ona birşey sebebi nedir diye,
Her ne yaparsa yapsın esbabı olmıyacak...

Plân, program desen cıgara paketinde,
Ondaki plânların hesabı olmıyacak...

Büyük adam olmanın yolları çok kolaydır,
Adam olmanın şartı, kitabı olmıyacak...

Siyaset adamının vasfı hatip olmaktır,
Ama ona kimsenin kitabı olmıyacak...

O söylerse suç olmaz ağzına gelenleri,
Muaşeret denilen âdabı olmıyacak...

İki kere ikinin sorsan kaç ettiğini,
Sınıf geçecek kadar cevabı olmıyacak...

Hangi rüzgâr eserse dönecek fırıl fırıl,
Prensip denen köhne mihrabı olmıyacak...

Akıllı, zeki derler dolap çevirenlere,
Yurdun tek çevrilmemiş dolabı olmıyacak...

Abdestsiz namaz kılar, dini bütündür amma,
Cennet va'di olmasa sevabı olmıyacak...

Başkasının başına çorap örmiyenlerin,
Ayağında yamasız çorabı olmıyacak...

Medeniyet mi dedin? Strip-tiz'le Rok'n roll,
Bunlardan başka hiç bir icabı olmıyacak...

Faziletin, ahlâkın yapılsaydı tasviri,
Tornistan edilmemiş esvabı olmıyacak...

Hastalıkta, sağlıkta bir çorba veren olsa,
Çorbasını koymaya bir kabı olmıyacak...

Ele kalem alınca bir şair benim gibi,
Hatır, gönül kırmadık ahbabı olmıyacak...

●

MİNİ MİNİ VALİMIZ

Ezen bizi yine biz,
Düşman bize kendimiz.
Bu gidişin yok sonu,
Çâre bulun bâri siz;
Mâdem doktorsun söyle:
Neden böyle zâlimiz?
Mini mini vâlimiz,
Ne olacak hâlimiz?

☆

Ne gaz var, ne de kahve,
Gidilir mi boş eve?
Eskiden herşey vardı,
Kimler yaptılar deve?
İyi çıkmıyor bizim,
Çoktan beri falimiz.
Mini mini vâlimiz,
Ne olacak hâlimiz?

☆

Sıkmaktan diş mi kaldı,
Yapmadık iş mi kaldı?
Karaborsadan bize,
Alışveriş mi kaldı?
Sata sava kalmadı,
Evimizde mâlimiz,
Mini mini vâlimiz,
Ne olacak hâlimiz?

☆

Hayat çekilmez bir yük,
Deniz var, kayık küçük.
Oturduk işte şapa,
Yol göstersin en büyük.
Bir zamanlar demiştin:
«Bak Paşam ahâlimiz!»
Mini mini vâlimiz,
Ne olacak hâlimiz?

Yetişmez maaş munzam,
Zam üstüne her gün zam.
İktisatta her biri,
Sorsan üstad-ı âzam,
Bu zamlarda vallâhi,
Yok bizim vebâlimiz,
Mini mini vâlimiz,
Ne olacak hâlimiz?

☆

Kaldık bir kemik, deri...
Sıka sıka kemeri,
Sıkmaktan bir gün çatlar,
İnsanın nâzik yeri,
Uyuz kediye döndü,
En atik, cevvâlimiz,
Mini mini vâlimiz,
Ne olacak hâlimiz?

☆

Bozuldukça gidişler,
Ayaklı gazte işler.
Ağız torba değil ki,
Büzsen patlar dikişler,
Bilmem batar mı size,
Böyle kıyl-ü kaalimiz?
Mini mini vâlimiz,
Ne olacak hâlimiz?

●

UZATMA SÖZÜ

Kırk yıllık ömrümüzde ne insanlar görmüşüz,
Görülecek ne varsa, bir zamanlar görmüşüz.

Bu kalemden medhiye çıkmamış, işte bundan,
Ne atiyye almışız, ne ihsanlar görmüşüz.

Şaşılacak çok şeyler görmüşüz bu diyarda,
İnsanlardan sürüler, kurt çobanlar görmüşüz!

Hayvân-ı nâtıkların söylev, nutuk çektiği,
Hayvanat bahçesinde ne hayvanlar
görmüşüz!

El-etek öpmek için kalmayınca bir insan,
Dalkavukluk edilen patlıcan görmüşüz.

Makam otosu ile giderken tuvalete,
Şimdi yayan yapıldak kodamanlar görmüşüz.

İblis ile şeytana ters giydirip papucu,
Beş vakit namazında müslümanlar görmüşüz!

Makamına muvafık orman kibarlarından,
Nezaket dersi veren ne nâdanlar görmüşüz!

Demokrasi tarihi yazacak bunu yarın,
En yüce makamlarda saksağanlar görmüşüz!

Aptal dostlarımızdan yıllarca çektiğimiz,
Derdimizi anlıyan ne düşmanlar görmüşüz!

Gıdıklayıp güldüren meşhur mizahçılar mı?
Buz dolabından farksız nüktedanlar
görmüşüz.

Bir kafiye uğruna uzatma artık sözü,
Daha sen lep demeden, anlıyanlar görmüşüz!

●

GELİP GEÇENLER

Biz binayı döner döner okuruz,
Okuruz da bülbül gibi şakırız.
İnce eler, hem de pek sık dokuruz,
Un elerken deve geçer elekten,
Neler geldi, neler geçti felekten!

☆

Bizde huydur inceleme illeti
İncelerken gezip tozmak niyeti,
Gönderelim, incelesin heyeti,
Seçemezken düz elifi mertekten,
Neler geldi, neler geçti felekten!

☆

Herkes gider toplantıya an-fami,
Sen kalırsın kazık gibi san-fami,
Şunu bil ki, dayın yoksan mon-ami,
Hâşâ huzur farkın yoktur eşekten,
Neler geldi, neler geçti felekten!

☆

Yanılıp da bir yâr sevsen el alır,
Bir dikili dalın olsa, sel alır,
Yoksa şansın, cevher desen yel alır,
El kavun yer, kurtulmazsın kelekten,
Neler geldi, neler geçti felekten!

☆

Dirsek çürüt, göz nuru dök, faydasız...
Hiç sürüden geçilir mi vardasız?
Yürümezken öküz gibi haydasız,
El bakarsın, insan olmuş direkten,
Neler geldi, neler geçti felekten!

Dil aşınmaz, el-etek öp, hep eğil,
Demokrasi devri geldi, lâf değil.
Maksadımız yol göstermek, şunu bil:
Sudan ucuz kahramanlık etmekten.
Neler geldi, neler geçti felekten!

☆

Bedbaht eden insanları akıldır,
Akıl değil, geçer akçe çakıldır.
Neler gördük şu dünyada kırk yıldır,
En sonunda şunu dedim yürekten:
Neler geldi, neler geçti felekten!

●

YÜRÜMÜYOR

Ne oldu böyle birden bu geminin çarkına?
Çarkı kırılmış ama kimse varmaz farkına,
Şimdi lâf ebeleri artık yaksınlar kına.
Kimi dut yemiş susar, demeç verir kimisi,
Yürümüyor ne yapsan, lâfla peynir gemisi!

Birbirini kovalar, hamamdaki karılar,
Nuhun gemisi gibi her çeşitten mahlûk var,
Kaptan, çarkçı, makinist, her kafadan ses
çıkar
Karışınca işlere ustası, acemisi,
Yürümüyor ne yapsan, lâfla peynir gemisi!

Teknenin kıçı kırık, kuma oturdu işte!
Bir aksilik var ama, anlamadım bu işte.
Alabora olacak yana yattı küpeşte.
Yürütürüm deyince, kaptan sanma herkesi,
Yürümüyor ne yapsan, lâfla peynir gemisi!

Burnu havada iken şimdi bak bodosladı,
Kıçı kalktı havaya sert kayaya tosladı.
Kalmadı eski kurum kaptan artık fosladı.
Yok bunun artık beyim, ilerisi, gerisi,
Yürümüyor ne yapsan, lâfla peynir gemisi!

Kaptan oluyor şimdi gemisini kurtaran,
Gemi oturdu şapa, kalmadı eski yârân.
Kimdir bu ciyak ciyak hep bağırıp çağıran?
Kaptan ne halt eylesin, deniz bitti kes sesi,
Yürümüyor ne yapsan, lâfla peynir gemisi!

Gidemem diyor gemi, çabalama bay kaptan.
Çıkar bizi karaya, kurtulalım girdaptan,
Bir üfürük gerekir, eşten, dosttan, ahbaptan...
Bağırmaktan kaptanın kesilecek nefesi,
Yürümüyor ne yapsan, lâfla peynir gemisi!

Gemiyi yürütmeye neft yağı, mazot lâzım.
Söylemekten yoruldum, tutuldu benim ağzım
Denizler bitse bile bitmiyor benim yazım.
Peşine bindi işler vermiyorlar veresi,
Yürümüyor ne yapsan, lâfla peynir gemisi!

●

HAKKINI HELÂL ET!

Bir vatandaş Taksim'den, Beyazıt'a gidecekti. Yolda her an ölüm tehlikesiyle karşı karşıya olduğu için şu manzum sözlerini yazarak ailesine gönderdi:

Ey sevgili babam, ağla ardımdan,
Dolmuş yolcusuyum, hakkın helâl et.
Hiç ümidim yoktur sıhhî yardımdan,
Ezilir kalırsam sorup sual et!

☆

Yola çıkıyorum böylece bilin,
Çocuklar, hepiniz hakka emanet
Kalırsam altında otomobilin,
Şehittir babanız, değil cinayet.

☆

Otobüs ezmeden geldim vedaa,
Kabahatlerimi bağışla anne.
Çiğnerler muhakkak bekleme daha,
Şimdiden sormağa sen başla anne!

☆

Tramvayda dişim sökülür zordan,
Kırılırsa yolda kaburgam eğer,
Kazasız kurtuldum demektir ordan,
Ne kadar da şanslı yolcuyum meğer.

☆

Geç kalırsam akşam, dökme göz yaşı,
Tünelde tıkanıp kalmışım demek,
Mezarım Şişhane, ya Tepebaşı,
Çiğnendi bunca yıl verdiğin emek!

☆

Hele Karaköy'e düşerse yolum,
Arkamdan polise haber ver, durma!
Tekerlek altında bacağım, kolum,
Oğlunu boşuna arayıp sorma!

☆

Bulamazsan beni, durma öyle boş,
Hastahanelere gider bakarsın,
Orada da yoksam Adlî tıbba koş!
Mezarcı Mahmud'a bir de sorarsın.

EVDEKİ BULGUR

Bu hürriyet bize yetişmez dedik,
İki yakamız da bitişmez dedik.
Demokrasi böyle pekişmez dedik.
950 de çıktıktı erken,
Arpa boyu yol almışız burdan,
Gidelim Dimyat'a pirince derken,
Olduk mu şimdi bak, evde bulgurdan!

☆

Pahalı denildi rakı, cıgara,
Bakmasınlar insanlar yalnız çıkara,
Geçim sıkıntısı, ya hele kira...
950 de seçim gelince,
Çıkalım demiştik derin çukurdan,
Gidelim Dimyat'a derken pirince,
Olduk mu şimdi bak, evde bulgurdan!

☆

Bol bol bulacaktık aranan şeyi,
Ucuzlatacaktık elektriği,
Kaybettiniz neler, buldunuz neyi?
950 de oy veren elim!
Ne gaz var ne lâmba, yoksunuz nurdan,
Dimyat'a pirince derken gidelim,
Olduk mu şimdi bak, evde bulgurdan!

☆

Herkes şal, samurlar dendi giyecek,
Kuş sütü olacak, hem de bal börek,
O tatlı masala dayanmaz yürek.
Razıyız çula da geçtik samurdan,
950 de işler bitince,
Dimyat'a gidelim derken pirince,
Olduk mu şimdi bak, evde bulgurdan!

☆

Yollar olacaktı asfaltla beton,
Her şeyler bulunur denildi ton ton,
Yok aradığımız, haniya tonton!
950 de oyu verince,
Yoldan geçilmiyor tozdan çamurdan,
Gidelim Dimyat'a derken pirince,
Olduk mu şimdi bak, evde bulgurdan!

☆

Biz çoktan razıyız eskiye şimdi,
Ne bitti patırdı, ne kavga dindi,
Yalnız biri indi, başkası bindi.
950 de oy ata ata,
Doluya tutulduk, kaçtık yağmurdan,
Gidelim pirince derken Dimyat'a
Olduk mu şimdi bak, evde bulgurdan!

NEDEN

Aydınlar arasında bile, halkın demokrasiyi hazmedemiyeceğini, bilgisiz olduğundan halka hürriyeti birdenbire değil, alıştıra alıştıra, azar azar vermek gerektiğini söyleyenler var.

En olmaz işlere uydurur kulpu,
Bize elma diye yutturur turpu.
Huyudur bayımın çok sever lüpü,
Bir sebep bulur da doldurur küpü;
Armudun sapı var, üzümün çöpü...

☆

Meyva bile daldan koparılmaz ham,
Eğer demokrasi gelmemişse tam,
Elbet bir sebebi vardır be ağam,
Bir sebep uydurur yutarlar lüpü:
Armudun sapı var, üzümün çöpü...

☆

Kendisi hazmeder dolu tepsiyi,
Hazmetmez bu millet demokrasiyi,
Tayin etmek gerekmiş ona vasiyi,
Uydurur bir sebep doldurur lüpü:
Armudun sapı var, üzümün çöpü...

☆

Bekledik bilmem ki ne ele geçti?
Günler beklemekle, edeple geçti,
Bu halkın ömrü hep sebeple geçti,
Öyle bir sebep ki doldurur küpü:
Armudun sapı var, üzümün çöpü...

☆

Kendileri yerler her türlü nane,
Millete hürriyet, sanki iane,
Her zaman bulurlar sudan bahane,
Bir sebep uydurur yutarlar lüpü:
Armudun sapı var, üzümün çöpü...

☆

Hürriyet değildir ayranla pekmez
Millet fazlasını sonra hazmetmez,
Bu kadar hürriyet onlara yetmez,
Bir sebep uydurup doldurur küpü.
Armudun sapı var, üzümün çöpü...

●

ÇÖPÇÜYE DESTAN

Sokaklarına kaç zamandır çöpçü uğramayan bir mahalle halkının çöpçüye söylediği destandır:

Yırtık postalına olduğum kurban,
Bize uğramadın, geçti kaç sene.
Asfalt sokaklarda tepersin taban,
Bizim sokağa da çöpçü gelsene!

☆

Mundar mundar kokar yelleri,
Çöplük oldu semtin güzel illeri,
Gözümüzde tüter nazlı halleri...
Bizim sokağa da çöpçü gelsene!

☆

Eser bâd-i sebâ çöpler üstünde,
Bir çöp tenekesi yârin destinde,
Bekletmekten yâri, çöpçü kasdin ne?
Bizim sokağa da çöpçü gelsene!

☆

Acaba bilmem ki darıldın neye?
Kırk yılda bir uğra, bu viraneye,
Neden boykot ettin fakirhaneye?
Bizim sokağa da çöpçü gelsene!

☆

Kenarda köşede kaldık diye mi?
Seni göndermeyen Belediye mi?
Söyle istediğin bir hediye mi?
Bizim sokağa da çöpçü gelsene!

☆

Çöpçü! Yollarını çoktan gözleriz,
Vefasız yâr gibi seni özleriz.
Darıltacak seni ne yaptık ki biz?
Bizim sokağa da çöpçü gelsene!

☆

Çöpler biriktikçe kokuyor ekşi...
Sinek hücumundan bıraktık işi,
Süpürmez çöpleri gözümün yaşı,
Bizim sokağa da çöpçü gelsene!

☆

Bozuk kaldırımlar olursa engel,
Çekelim kamyonu, takarak çengel,
Gez dolaş ama bize de dön gel!
Bizim sokağa da çöpçü gelsene!

☆

Bütün mahallenin sen düşündesin,
Söyle çöpçü hangi kız peşindesin?
Görmiyeli çok var, kaç yaşındasın?
Bizim sokağa da çöpçü gelsene!

☆

Bâri sen gelmezsen gönder selâmın,
Bize kâfi gelir tatlı kelâmın,
Boşadınsa bizi gönder ilâmın...
Bizim sokağa da çöpçü gelsene!

☆

Benim çöpçüm kamyonludur, atlıdır,
Uğrar elbet birgün hakikatlıdır,
Dili kaba ama ah ne tatlıdır,
Bizim sokağa da çöpçü gelsene!

☆

Fedâdır yoluna baş ile cânım,
Gittikçe artıyor bak heyecanım,
Affet kusurumu benim sultanım,
Bizim sokağa da çöpçü gelsene!

●

ÇİLE BÜLBÜLÜM ÇİLE

İşler kördüğüm olmuş, ne yapılsa nafile,
Gemi yürüsün lâfla, istim gelsin arkadan,
Bu değirmen dönecek hep taşıma su ile.
Ey benim garip başım bitmez çektiğin çile,
Kanun dairesinde çile bülbülüm çile!

☆

Bir eser yazmış Samet, adı: «Büyük aile»,
Şekispirde bulunmaz böyle müthiş haile.
Bütün büyükler eğer yazsalar onun gibi,
Kalmaz okumak denen başlarında gaile,
Hem yazar hem okursan bitmez çektiğin çile,
Kanun dairesinde çile bülbülüm çile!

☆

El elde baş başadır, boş ambarla boş kile.
Alınır yeni karar bakarak iskambile.
Kararlar sabit değil, yerinde durmak bişey,
Vatan sathı bakınız, döndü sathı maile.
Ey benim garip başım, bitmez çektiğin çile.
Kanun dairesinde çile bülbülüm çile!

☆

İlerledi sanayi, yapıldı deve bile,
Mızrak girdi çuvala, ticaret de zembile.
İşte programları: «Çevir kazı yanmasın.»
Kazların başı döndü hep çevrile çevrile,
Ey benim garip başım, bitmez çektiğin çile.
Kanun dairesinde çile bülbülüm çile!

☆

Bir koyun beş alıyor bunda hiç yoktur hiyle.
Katıl sen de onlara neyse dileğin dile.
Boğaz dokuz boğumdur, söyleyecek sözlerim,
Dilimin ucundadır ama gelmiyor dile.
Ey benim garip başım, bitmez çektiğin çile.
Kanun dairesinde çile bülbülüm çile!

☆

Çokları geldi geçti, yoktur böyle kafile,
Onlar şiştikçe şişti, biz eksile eksile.
Siz söyleyin ister mi görünen köy kılavuz?
Sanmayın yutuyoruz, bu lâdes bile bile...
Ey benim garip başım, bitmez çektiğin çile.
Kanun dairesinde çile bülbülüm çile!

●

EŞBER

Abdülhak Hâmid'in «Eşber» adında manzum bir piyesi vardır.

«Eşber» piyesinde, Büyük İskender, savaştığı ordunun kumandanı olan Eşber'in kız kardeşi Sumru ile sevişir. Ve kızın yardımı ile muhasara ettiği kaleye girer. Kız kardeşinini ihanetini öğrenen Eşber de, Sumru'yu asar. Muzaffer kumandan İskender, kaleden içeri girinci, sevgilisi Sumru'nun asılmış cesediyle karşılaşır.

Biz, hayalimizde canlandırdığımız yeni Eşber piyesinde İskender rolünü Abdülhak Hâmit'e, Eşber rolünü de bir kasaba verdik.

Perde açıldığı zaman Abdülhak Hâmit bir kasap dükkânı önünde, çengele asılmış dağlıç koyunun üzerindeki etikette 900 rakamını dalgın dalgın seyretmektedir:

Hâmit :
Kimdir bu koyun çengelde maslûp?
Kasap :
İşte o koyundu sizce matlûp!...

Hâmit :
Dağlııç!... Ne cehennemî rezalet?...

Kasap :
Mağzur ola ettiği cesaret.
Kalkınma için selâma durmuş.
Bu mevki-i mürtefide murdar,
Çengelde etmişse arz-ı didar,
Saik buna bil ki yüzde bin kâr.
Şekspir'de görülmeyen dramı,
Zengin edecek budur meramı.
Hâmit :
Eyvah! Ne koyun, ne kahve kaldı,
Boştur içi, elde cezve kaldı.
Kasap :
Fiyat size çok gelirse mâdâm,
Tutup onu ben de ettim idam.
Sizden utanıp olursa mahcup,
Galip sayılır bu yolda mağlûp...
Hâmit :
Tat yok gecesinde gündüzünde,
Ben neyliyeyim bu yer yüzünde?

deyip, içinden çıktığı mezarın taşını kaldırır, altına girer.

●

MAKASA ÖVGÜ

Düşünürüm de bazı, sen olmasan ey makas,
Basın dünyamız bizim çoktan etmişti iflâs...
Gelince Avrupadan, burda kesip kesip bas!
Yabancı dergilerden apartmak bize hastır,
Velinimet efendim makastır, âh makastır!

☆

Yabancı dergilerden artistler âyartırız,
Yazı lâzım olursa onlardan apartırız,
Resim, fotoğraf desen sayfalar kopartırız.
Amerika, Avrupa göndersin, sen de bastır,
Velinimetim benim makastır, âh makastır!

☆

Keşiflerden, icattan hangisi pâyendedir?
Bizde kültür dediğin senin himayendedir,
Ressam, yazar olduksa, hep senin
sâyendedir.
Bu işler bize vergi, ancak bizlere hastır
Suç âletimiz bizim makastır, âh makastır!

☆

İnan mertek sanırdı görse eğer elifi,
Hep kestin biçtin de sen, meşhur ettin herifi,
Kimin evine sordun, hangi hakk-ı telifi?
Telif hakkı burada çiğnenen bir paspastır,
Benim hocam, üstadım, makastır, âh
makastır!

☆

Senin iyiliğini ne radar, atom yaptı,
Sen olmasaydın eğer, durumumuz haraptı.
Dur, yeni posta gelmiş, yazar makası kaptı...
Gazetecilik bizde nevi şahsına hastır,
Düşünen, yazan, çizen, hep makastır
makastır.

●

BOYNUZ ARARKEN

Kaptırdık kendimizi hayat denen bu sele
Ömrüm geçti bunca yıl, olmıyacak hevesle.
Âb-ı hayat beklerken, bulamadım su bile,
Maden suyu istemez, terkoslar aksın hele.
Avucumla içerim, içmem çanaklarından,
Deve boynuz ararken olmuş kulaklarından.

☆

Söyledimse birkaç söz pek tuzluya mal oldu.
Demokrasi gelince bana da bir hal oldu,
Eskiyi hatırlatmak boynuma vebal oldu;
Bir zaman va'dedilen ucuzluk hayal oldu,
Bekleme ümitli söz, çıkmaz dudaklarından,
Deve boynuz ararken olmuş kulaklarından.

☆

Senin, benim gibiler cebinde varsa alır,
Sen oynarsın ortada, o tutar parsa alır,
Leblebi alır gibi eloğlu arsa alır,
Hem ucuzundan alır, hem karaborsa alır,
Ya yol da vermeseydi bize sokaklarından!..
Deve boynuz ararken olmuş kulaklarından.

☆

Tersin dönmüştür gayri kapılma hiç ümide,
Beyinle yer değişmiş, zira aç gözlü mide,
Şekerci vitrininde o mukaddes akîde,
Sen kendi derdine yan, karaborsa gitgide,
İnsaf denen kuzuyu asar bacaklarından,
Deve boynuz ararken olmuş kulaklarından.

●

BAYIM!

Usandık dinlemekten, o söyler usanmaz ki,
«Artık yeter!..» desek de, bizi adam sanmaz ki,
«Az daha dayanın!» der, biz dayandık, diyelim,
Bu kadar dayanmaya pantalon dayanmaz ki.

☆

Zam üstüne zamlarla şap gibi yansak bile,
Bugün dünden iyiyiz, diyerek kansak bile,
Ucuzluk müjdesine bizler inansak bile,
Evdeki çoluk çocuk, vallâhi inanmaz ki...

☆

«Biz bize benzeriz» der, uyanlar hep o akla,
Sorgu sual edersin, sen daha hangi hakla?
Va'deder bol keseden, tükenmez adamakla,
Üstüste aldananlar, her zaman aldanmaz ki..

☆

Bazısı sırta biner, gerisi yayan artık,
Şurda bişey kalmadı, az daha dayan artık!
Bak, yem borusu çaldı, uykudan uyan artık!..
Memurlar uyansa da, bahtımız uyanmaz ki...

☆

Teftiş haberi gelir, hep memurlar uyanır,
Badanlar yapılır, iç duvarlar boyanır,
Müfettişler tanımaz, başka bir bina sanır,
Göz boyamak iyidir, bu kadar boyanmaz ki...

Hergün yapılan tören, yüzümüzün akıdır,
Basın, dördüncü kuvvet, eskisinden sıkıdır,
«Dayan başarırsın!..» der, dayanmak da hakkıdır,
Dayansın ama insaf, böyle de dayanmaz ki...

☆

Neler çektim derdimi deşmemek için bayım!
Sustum, içimdekini eşmemek için bayım!
«Durmayalım, düşeriz!..» düşmemek için bayım!
İnsan abanır ama, böyle de abanmaz ki...

●

GÜNÜN ADAMININ TÜRKÜSÜ

Nedir bilmem helâl, haram...
Olsun yeter cepte param.
O gün başta her kim varsa,
Onunladır benim aram.
Ben bu huyu bırakamam:
Giden ağam, gelen paşam!...

☆

Demokratla demokratım,
Muhalifle bir kıratım,
İktidarda kim olursa,
Huzurunda iki katım.
İster olgun, isterse ham,
Giden ağam, gelen paşam!...

☆

Ben bakarım çıkarıma,
İşlemesin zararıma,
Ne isterse yapsın ama,
Dokunmasın tek kârıma.
İster papaz, ister haham,
Giden ağam, gelen paşam!...

☆

Girdim türlü kıyafete,
İstibdada, hürriyete,
Vatan için koştum, durdum,
Ziyafetten ziyafete.
Nerde sabah orda akşam,
Giden ağam, gelen paşam!...

☆

Nabza göre şerbetim var,
Eyvallahım, elbetim var,
Para ile satın aldım,
Dolduracak sepetim var.
Bizler böyle olduk adam,
Giden ağam, gelen paşam!...

☆

İşler gitsin tıkırında.
Benim gözüm mangırında.
Arabamı aşırırım,
Dağ başında, bozkırında...
Küpüm hele dolsun tamam,
Giden ağam, gelen paşam!...

☆

Getir kulüp rakısını,
Oynat güzel bar kızını!
Bindiğimiz arabanın,
Söylüyoruz şarkısını:
Tirim tıram, tirim tıram.
Giden ağam, gelen paşam!...

●

OLSAN DA BİR OLMASAN DA BİR

Altın sanmıştık, sen kalay çıktın,
Kalay olsan da bir, olmasan da bir...
Kimler istedi de sen aday çıktın?
Aday olsan da bir, olmasan da bir...

☆

Hürriyet seversin yetmiş yaşında,
Çocuk mu var sandın senin karşında?
Hiç kimse oy vermez aklı başında:
Aday olsan da bir, olmasan da bir...

☆

Vatan, millet diye doldurdun cebi...
Ama delindi bak geminin dibi.
Şimdi düşünürsün dut yemiş gibi,
Aday olsan da bir, olmasan da bir...

☆

Gülünç nutuklarla bizi çatlatma!
Yutmuyoruz artık, yeter, anlatma!
Bunca yıldır attın, elverir atma!
Aday olsan da bir, olmasan da bir...

☆

Her gece olurken içip küfelik,
Ahlâk dersi verdin bize üstelik.
Biliriz, ciğerin etmez metelik,
Aday olsan da bir, olmasan da bir...

☆

Dünya güler size, yalnız biz değil,
Bir verip bin aldım, hak faiz değil,
Hürriyet var ama söz câiz değil...
Aday olsan da bir, olmasan da bir...

☆

O kambur feleğin kör olsun gözü...
Vergiye algıya sattık öküzü.
Tut dilini ozan, kısa kes sözü:
Aday olsan da bir, olmasan da bir...

BAKTIN ZAMAN UYMUYOR!

Bu seçim listesinde vermezlerse sana pay,
Kontenjandan da eğer göstermezlerse aday,
Sen de içyüzlerini dök ortaya, bir bir say,
Dayanamadım, dersin, bu gidişe, sayın bay!
İhtiyacın yok senin herhangi bahaneye,
Baktın zaman uymadı, uyuver zamaneye!

Sakın sesin çıkmasın savururken harmanı,
Elbet gelir gerçeği söylemenin zamanı!
Maksat demokrasinin doğru çıksın dumanı...
Olmak istersen eğer hürriyet kahramanı,
O zaman dersin: Bakın! Yedikleri nâneye!
Baktın zaman uymadı, uyuver zamaneye!

Bağlılık, vefa, dostluk.. Vardır böyle his, deme!
Erişemezsen eğer, hemen ciğer pis, deme!
Aday yapmadılarsa başka koltuk isteme!
Mademki girdik artık çok partili sisteme,
Partiler çıkmalıdır yirmi, otuz taneye...
Baktın zaman uymadı, uyuver zamaneye!

O parti olmadıysa bir başka partiye geç!
Bilgi, fikir yok ama, parti çok, birini seç!
Hazırlarsın basına çok gülünçce bir demeç...
Bir basın toplantısı, demokratik bir skeç...
Düşünürsün acaba bilmem ki, daha neye?
Baktın zaman uymadı, uyuver zamaneye!

●

DİYE DİYE

Aklı olan geçmeli hep partiden partiye,
Siyaset hayatında yükselmeli part diye...

Demokrasi devrinde kahraman olmak kolay,
Dünkü öptüğün eli ısırmalı hart diye...

Dalkavukluk edeyim diye eğildim bir gün,
Pantalonun arkası yırtılmaz mı cart diye...

Sosyete almaz beni, her meclise giremem,
İlçe başkanlarından yok elimde kart diye...

Yirminci tamirinde zavallı sol papucum,
Tramvaya binerken çıkmasın mı fart diye...

Yaşım kırkbir diyerek, genç diyorlar eskiler,
İlik gibi kızlar da beğenmiyor kart diye...

Hiç bir parti kalmadı, girip de çıkmadığı,
Adam olmadı ama, aday oldu zart diye...

Zülf-ü yâre dokunma, kuyruğu sıkışmıştır,
Kaba kâğıt yırtıyor bir kızdı mı cart diye...

●

NEDİR?

Elinde zımbırtı girdi meclise
Çaldığı tek telli kanun mu nedir?
Yalelli okuyor şimdi herkese,
Bu herif belâ mı, taun mu nedir?

Bayat okuyup çiğner makamı,
Anlamaz çevirsem ona arkamı,
Bastırdı milleti yine faka mı?
Bu hava düm tek mi, oyun mu nedir?

At artık elinden o zımbırtıyı,
Yıllarca dinledik bu patırdıyı,
Toplayıp da kaçma pılı pırtıyı,
Yoksa bu mendebur Karun mu nedir?

Dinleyici sana yazık değil mi,
Buncadır yediğin kazık değil mi?
Diyorlar «vaziyet nazik» değil mi?
Koklasan bilinmez kavun mu nedir?

Öyle hinoğluhin bir bestekârsın,
Duymazdan gelirsin, amma duyarsın,
Kendin çalarsın hem kendin oynarsın,
Çingenelik senin soyun mu nedir?

Nasıl da dinliyor seni eloğlu,
Notasız yutturdun ulan köpoğlu!
Desene bu dünya enayi dolu,
Seni dinleyenler koyun mu nedir?.

Dilimde tüy bitti bak söylemekten,
Hıncımı almadım kahpe felekten,
Bıktık, bîzar olduk bu dümbelekten...
Kırılan bel midir, boyun mu nedir?

El aman ey kalem senin hicvinden,
Neler yazdın yine hezel nev'inden,
Bu yüzden yuvandan oldun evinden,
İnşallah kurusun huyun mu nedir?.

HERŞEYİ VAR!

Zenginin etlisi var, yağlısı var, yavanı var
Yoksulların nesi var: tuzu var, sovanı var!

Biz bulamazken yazın içmeye bir damla su,
Ardını banyo için onun şadırvanı var!

Sana gelince arı, eşek arısı olur,
Ona eşek bal verir, binlerce kovanı var!

Yüzümüze kapanan her kapı açık ona
Dünyada kapıcısı, cennette Rıdvan'ı var!

Her iki dünyada da işi iş sayın bayın
Ötede huri, gılman... beride, civanı var!

Sosyal adalet sözü incitir, nazik çünkü,
Özel sermayelerden ahbabı, ihvanı var!

Neden kurtulamadık diye kızmak boşuna:
Her kılavuz eşeğin ardında kervanı var!

Eşek olduktan sonra kim olsa sırta biner,
İşte ondan yüzlerce uyuz marsuvanı var!

Çoban istemiyoruz demek neye yarar ki:
Elbet çoban da olur, sürüyle hayvanı var!

Yem borusu çalınca hemen dörtnala koşma!
Ulan bunun eşkini, tırısı, rahvanı var!

Elbet hıyarağalar çoğalır her gün, çünkü,
Siyaset bostanının usta bahçıvanı var!

Nağra, nutuk atarlar vatan, millet uğruna,
Bu çayırda ne de çok somun pehlivanı var!

Ellerde füze varmış, atom bombası varmış,
Bizde de Nuh nebi'den kalma dağ hayvanı var!

Üzülmeyin işlerin temeli yok diyerek,
Temel, duvar yok ama, yaldızlı tavanı var!

Bizdeki Plânlama, havanda su döğmektir.
Bu gürültü ondandır, hepsinin havanı var!

İstanbul'dan çıkmayan zümbülbebek tohumu.
Ülkenin yoksul Kars'ı, Ardahan'ı, Van'ı var!

Kim demiş, son zamanda haysiyet buhranı var?
Baksana, her partinin haysiyet divanı var!

Sanırsın yürümeye kuvveti, dermanı yok,
Fingatmaya gelince çok tâb ü tüvanı var!

●

YA HERRO YA MERRO
TO BE OR NOT TO BE

Seçimlerde bir sandalya,
Ya alınır ya alınmaz,
Düdük derler oğlum buna,
Ya çalınır, ya çalınmaz!

Başı geldi miydi dara,
Yüreklerde açar yara.
Yapışınca koltuklara,
Ya çözülür, ya çözülmez!

Hesabı yok hiç bir şeyin
Ali beyin, Veli beyin,
Hesapları haşre değin,
Ya sorulur, ya sorulmaz!

Kıyı, bucak, her bir yeri,
Hep dolaştım köyü, şehri,
Sırta binenlerin kahrı,
Ya çekilir ya çekilmez!

Esen yelden hiyle sezer,
Arabadan inmez, gezer,
Düzenleri, insan bezer,
Ya sezilir, ya sezilmez!

Kalemimi sivri kestim,
Yoktur benim kötü kastım
Torba değil, ağız dostum:
Ya büzülür, ya büzülmez!

●

NE SÖYLE NE İŞİT!...

Hâlâ anlamadınsa dünyanın halini sen,
Eğer kafan çok dikse, kalınsa eğer ensen,
Bütün suç sana ait.
Yok eğer öyle değil, mesut olmak istersen;
Oğlumun adı Reşit,
Ne söyle, ne de işit!

☆

Eğer zayıfsa bünyen, beslen resmî ilânla,
Bu dünya yalan dünya, geçer yalan dolanla,
Bir taneyle olma fit,
Kalkındır memleketi birkaç apartımanla.
Oğlumun adı Reşit,
Ne söyle, ne de işit!

☆

Dalkavukluk ederek kim gitmişse ileri,
Sen de onlara yetiş, kalma onlardan geri,
Ne fazla ileri git!
Böyledir bu kaide kaalûbelâdan beri,
Oğlumun adı Reşit,
Ne söyle, ne de işit!

☆

İktidarın şarkısı olsa da daim «cek, cak!»
Mesut olmak isteyen işitip duymayacak!
Bir devir bu, bir geçit,
Beyin yerine mide, kafa yerinde bacak...
Oğlumun adı Reşit,
Ne söyle, ne de işit!

☆

Her makamdan çalmalı, köçekçe ağır aksak..
Uymalı curcunaya, hariçten gazel, yasak!
Yapma sakın parazit!
Başka türlü yaşanmaz, ağzımızla kuş tutsak,
Oğlumun adı Reşit,
Ne söyle, ne de işit!

☆

Merhamet zararlıdır, sil gözünün yaşını!
Düşünürlerse eğer, dünkü arkadaşını,
Bir tekmeyle sen de it!
Suçları ona yükle kurtar kendi başını!
Oğlumun adı Reşit,
Ne söyle, ne de işit!

☆

Kimisi birkaç yılda birkaç milyon kazanır,
Kimisi feryadı gökyüzüne uzanır,
Olmaz zekâlar eşit.
Dayanmayan çekilir, dayananlar dayanır...
Oğlumun adı Reşit,
Ne söyle, ne de işit!

☆

Madem ki mümkün değil, memnun etmek herkesi
Kimse sormamalıdır bu nasıl demokrasi?
Bu da bir başka çeşit...
Rahat isteyenlerin çıkmasın sakın sesi!...
Oğlumun adı Reşit,
Ne söyle, ne de işit!

KAZIK

Çocuktan, kadından, er kişimizden,
Sorsanız memnun bu gidişimizden,
Yatıp kalkıp kazık yeyişimizden,
Sevincimiz belli her işimizden,
«Bu da geçer yahu!...» deyişimizden.

Eğer kazıklayan olursa hâzık
Gık bile demeyiz yedikçe kazık,
Tadına varmamış olana yazık,
Dayanırız belli her işimizden,
«Bu da geçer yahu!...» deyişimizden.

Kazığa dayanmak bizde gelenek,
Kazığı yedikçe başlar bir âhenk.
Kazıklar çeşitli, kazıklar renk renk...
Görünür kazıklar her işimizden,
«Bu da geçer yahu!...» deyişimizden.

Kazıklar sipsivri, yağlı olmalı,
Uçları ille de yağlı olmalı,
Yiyenin kolları bağlı olmalı,
Bellidir kazıklar her işimizden,
«Bu da geçer yahu!...» deyişimizden.

Kazıklamazlarsa billâh olmayız,
Biz kazık yemezsek iflâh olmayız,
Beş, on kazıkla da islâh olmayız,
Bellidir kazıklar her işimizden,
«Bu da geçer yahu!...» deyişimizden.

Ancak kazıklanmak selâmetimiz,
Böyle böyle artar kerâmetimiz,
Kazık bizim yerli alâmetimiz,
Bellidir kazıklar her işimizden,
«Bu da geçer yahu!...» deyişimizden.

Bizde kazıklanmak sünnet de, farz da...
Âcizdir kalemim bu hâli arzda,
Kazığın bir ucu merkez-i arzda
Bellidir bir ucu, gör işimizden,
«Bu da geçer yahu!...» deyişimizden.

●

DOĞRU SÖYLEYENLERİ!

Estek kösteğin adı olmuş bizde estetik,
Betondan sefertası binalarla süsledik,
Yollarda ezilirsin durmazsan biraz tetik.
Böyle şehirciliğe doğrusu ya pes dedik.
Lâfımız kurşun gibi, duyar bizi duvarlar,
Doğru söyleyenleri dokuz köyden koğarlar.

Bize süs lâzım değil, en güzel süs sâdelik,
Simokin mi giyilir cepte yokken metelik,
Şurda bir İstanbul var, turiste göstermelik,
Halkının bağrı yanık, şehrinin yolu delik.
Söylemesen yutulmaz, lâf gırtlağa tıkanır,
Gerçeği de söylesen zülfiyâra dokunur.

☆

Kalemim ok gibidir, hem ağır, hem de sakar.
Dışı seni yakarsa, içi de beni yakar.
Delik borularından su akar, aptal bakar,
Yağmur duası diye, gökte nutuklar çakar.
Doğru desen söz olur, eğri desen göz olur,
Ferman efendimizin, yaz ortası göz olur.

☆

Yumuşak da söylesek, lâfımız gelir pek dik,
Boru döşenecekmiş, yollar bu yüzden delik.
Bir yağmur çiselese yollar olur Venedik,
Biz de yârenlik ettik, seranatlar söyledik:
Gondol lâzım mehtapta, yahut üç çifte kayık,
Üste tükürsen sakal, alta tükürsen bıyık.

☆

Tozundan, çamurundan, çektiğimiz tasadan,
Boğulmaktan kurtulsak şu çöplükten,
arsadan.
İsteyip âsasını ya Hazreti Musâdan,
Yahut çıksak göklere ibret alıp İsâ'dan.
Ya deveyi gütmeli, ya buradan gitmeli,
Söyle ey Belediye! Söyle ne halt etmeli?

●

«Rock'ın Roll» şarkısı

NAM-I DİĞER
SALLAN - YUVARLAN

Gazetelerden: «Sallan - yuvarlan hastalığı memleketimize de sirayet etti.»

Bizler icat etmedik, bu moda Amerikan...
Bu ne delilik böyle, ne çılgınlık el'aman!
Demokrasi gelince değişti eski devran,
Aç gözünü sayın bay, derin uykudan uyan,
Artık kumda oynama, sen de sallan yuvarlan!

☆

Ağzında hiçkimsenin kalmayınca eski tat,
Miletçe hep beraber mâdem olduk demokrat,
Yapacak başka ne var, bizim gibi göbek at,
Şakır şakır oynasın, yürür böyle bu kervan,
Zâten sallanıyordun, şimdi sallan yuvarlan!

Elli yıldır böyle, geldi derler hürriyet,
Mâdem hürriyet geldi, gider artık ciddiyet,
Çalalım oynayalım, Allah versin âfiyet...
Kazık çakılmaz beyim, olsan bile Süleyman,
Bu dünya kime kalmış, sallan sallan
yuvarlan...

☆

Kimi bob sitil ama kimi kelli fellidir,
Ali Cengiz oynudur, sanma çifte tellidir.
Sen bu oynu oynarsan, göbeğinden bellidir,
Şurda bişey kalmadı, az bişey daha dayan,
Sonra sallan yuvarlan, sallan yuvarlan!

☆

Fırsat varken yapmalı apartman, han,
hamam,
Üstüne tüy dikmeli olunca her şey tamam.
Rok'n rol oynamalı, deme ki oynayamam.
Birgün sıkışıp başın, dara geldiği zaman,
Hatırla şu sözümü: Sallan sallan yuvarlan!

☆

Bu oyunda kalmıyor ne paça, ne de yaka,
Bilmezsen öğrenirsin onlara baka baka,
Alafranga da var, istersen alaturka,
Canın nasıl isterse, istersen sallanmadan,
İstersen tepe taklak, paldır küldür yuvarlan!

●

YENİ YILA GİRERKEN

Şans diyorlar adına, bilmem yok mu,
var mısın?
Ne bu zulmün ey şansım, sen bir canavar
mısın?
Çektirdiğin yetmez mi, bu kadar barbar
mısın?
İktidardan mı sana getirmeli referans,
Yeni yıl şerefine dönsün diye kahpe şans!

Bu sefer ikramiye maaşında olsun gel!
Yirmisinde gelmedin, kırk yaşında olsun gel!
Ay başında olmazsa, yıl başında olsun gel!
Biz de zengin olalım alıp ticarî lisans,
Yeni yıl şerefine dönsün diye kahpe şans!

Gitsem bir gizli eve, kız bana mail gelir,
Ama arkaadn basar polis İsmail gelir.
Ben Hızır'ı çağırsam, koşar Azrail gelir.
Belki birgün beni bir bomba seçer,
Sahte der, yakalarlar, patron verse bir avans
Yeni yıl şerefine dönsün bari kahpe şans!

Olmak ya da olmamak; mesele: Ölüm, Kalım..
Biz bu gam deryasına söyle nasıl dalalım?
Yâver gitsin şans diye «o biçim» mi olalım?
Sürerek pudra, rimel, krem, kolonya, esans,
Yeni yıl şerefine dönsün diye kahpe şans!

Birbirleriyle nasıl yaşarsa kurtla kuzu,
Hırlaşıp dalaşarak tutuk altmışdokuzu!
Bu yıl da ağzımızın gelmez mi tadı, tuzu,
Biz de gülüp eğlensek bu gece ederek dans,
Yeni yıl şerefine dönsün diye kahpe şans!

●

TORBADA KEKLİK

Bütün partiler, seçimi kazanacakları iddiasındalar.
—Gazeteler—

Değiliz pepe, tutuk,
Verdik mi birkaç nutuk,
Sağlam, kafeste koltuk.
Öldü mü be erkeklik,
Seçim torbada keklik!

☆

Adaylar boy boy bizim,
Nasıl olsa oy bizim!
Şu sandığa koy, bizim!
Yapma öyle ürkeklik,
Oylar torbada keklik!...

☆

Az girinti, çıkıntı,
Var da ondan sıkıntı,
Yoksa olmaz ıkıntı,
Değiliz şükür peklik,
Oylar torbada keklik!...

☆

İş kalmasın askıya,
Kalkmayınız baskıya.
Geldik miydi sıkıya,
Başlar bizde döneklik...
Oylar torbada keklik!...

☆

Çatma sakın kaşını,
Sil gözünün yaşını!
Tutmuşuz su başını,
Yaşasın çeşme beylik...
Seçim torbada keklik!...

BİZDEDİR

İktidardan al haberi,
Kürk ondadır, çul bizdedir.
Koltuk onda, mangır onda,
Dayanılmaz hâl bizdedir.

☆

Sanki yoğuz, sanki varız,
Ne deseler hep uyarız.
Ne acaip mahlûklarız,
Ağız onda, dil bizdedir.

☆

Artık derman yoktur tende,
Kahveye hasretiz şunda,
Altın onda, inci onda,
Geçmez akçe, pul bizdedir.

☆

Kazılanlar hep kuyumuz,
Çıkmaz artık, yok suyumuz,
Yok arkamız, yok dayımız,
Kaşınacak kel bizdedir.

☆

Uymuyorlar şartımıza,
Göz dikerler pırtımıza,
Yıllar yılı sırtımıza,
Hep binerler, bel bizdedir.

☆

Sabah akşam çeker nutuk,
Ah şu koltuk, ah şu koltuk.
Yaptığımız dalkavukluk,
Harman onda yel bizdedir.

☆

Artık yeter bunca laklak,
Kafam oldu allak bullak.
Bir gün gelir tepe taklak,
Oylar veren el bizdedir.

●

DAM ÜSTÜNDE SAKSAĞAN

Öğren büyüklerinden kırktan sonra azmayı,
İşe yaramaz, bırak, okumayı yazmayı.
Daha bunlar bişey mi, gelsin de seçim ayı,
Bak dinle nutuklar, gümbürdetir semayı.
Dam üstünde saksağan vur beline kazmayı!

Yemesen yedirsen de, dolmaz boş avurtlara,
Aç olan gözleridir, dönmüşler aç kurtlara.
Sana bana bir kemik, kendine aslan payı...
Pek yüksekten atarlar, aldanma zart zurtlara,
Dam üstünde saksağan vur beline kazmayı!

Bir biziz kazık yiyen, kazanacak hepsi de,
Eskiden çantadaydı, şimdi keklik tepside.
Sıvar paçalarını görmeden daha çayı...
Sanma kendin gibidir konuşan herkesi de,
Dam üstünde saksağan vur beline kazmayı!

Düşmek istemiyoruz düştüğümüz hallere,
Karnımız toktur bizim bu eski masallara,
Dilinden hiç düşürmez, baş üstüne hay hayı,
İnanma pöh pöhlere, atılan mavallara!
Dam üstünde saksağan vur beline kazmayı!

Bugün yarın diyerek insanı avuturlar,
Lâdes değil ki bu, sonradan unuturlar.
Köprüyü geçesiye ayıya derler dayı,
Efendimiz, beyimiz diyerek uyuturlar.
Dam üstünde saksağan vur beline kazmayı!

Avcunun içi gibi bilir karaborsayı,
Milyon kere milyoner, daha bilmezken sayı
Sen durmadan yenile kıçındaki yamayı,
Artık öğren birader Hanya ile Konyayı,
Dam üstünde saksağan vur beline kazmayı!

●

DONSUZUN GÖNLÜNDEN GEÇEN

Benim de gönlümden aşk biraz geçer...
Belki bu sevdadan ben de vaz geçer,
Derim beklemeli ömür tez geçer,
Deniz!... Deniz!... diye koca yaz geçer...
Donsuzun gönlünden top top bez geçer!

☆

Gördüğüm rüyadan gözüm kamaşmış.
Dükkânlar mal dolu, her şey bollaşmış,
Ucuzluk sözleri dağları aşmış.
Rüyadan içimde tatlı haz geçer,
Donsuzun gönlünden top top bez geçer!

☆

Sanki Hilton'dayım, memnunum zira
Ödenmiş borçlarım, verilmiş kira,
İster buzlu rakı, istersen bira,
Ben içmesem de hayâlim içer.
Donsuzun gönlünden top top bez geçer!

☆

Sarışın bombalar, esmer bombalar,
Kısmeti olanın koynunda patlar,
Çoktandır içimde gizli arzu var:
Donsuzun gönlünden top top bez geçer!

ALTI KAVAL

Maksat koltuk mudur, neydi bahane?
Şu demokrasiden sana bana ne?
Düşünüp dururum filesofane:
Kalmadı yenecek başka bir nane.
Hep eski mavaldır, eski terane,
Alt tarafı kaval üstü şişhane!

☆

Seçim seçim dedik, geçti seçimler,
Düzelmedi gitti yine geçimler,
Don gömlekle kaldık, bozuk biçimler
Bu derde devayı bulacak kimler?
Hep eski mavaldır, eski terane
Alt tarafı kaval, üstü şişhane!

☆

Değişse de eller, hep eski gidiş,
Olmazsa ucuzluk, tutulmaz dikiş.
Taşıma su ile görülür mü iş?
Yanmasın olur mu ne kebap ne şiş?
Hep eski mavaldır, eski terane,
Alt tarafı kaval üstü şişhane!

☆

Yaşına başına bakmaz ihtiyar,
Başbaşa vermişler yâr ile ağyar,
Kimi badanalar, kimisi boyar,
Şarkıcılar varken seni kim duyar?
Hep eski mavaldır, eski terane,
Alt tarafı kaval, üstü şişhane!

☆

Geldik kuyruğuna biz yüze yüze,
Borsadan bir haber vereyim size,
Ucuzluk misafir geliyor bize,
Ispanak yüz elli, lâhana yüze...
Hep eski mavaldır, eski terane,
Alt tarafı kaval üstü şişhane!

●

ATA ET, İTE OT VERME

Dünyada pekaz var yiğit kişi,
Saygıya lâyık değil her kişi,
Isıracak it göstermez dişi,
Palavracıyı sanıp bir kıymet,
İte ot verip, ata verme et!

Değersizlere verme sen değer,
Eşeğe semer, vur ata eğer.
Kim eşek diye semeri döğer,
Kaç ondan, çünkü, işe vurur ket,
İte ot verip, ata verme et!

Yüzverme öyle her bir Ali'ye,
Yüzbulup yapar gelir halıya,
Saygı görmemiş, döner deliye,
Lâyık değil ise etme merhamet,
İte ot verip, ata verme et!

Yükünü taşı ömür boyunca,
Bekle, yetişsin baharda yonca,
Eşek eşektir verilmez gonca,
Yeter eşşeğe yonca bir demet,
İte ot verip, ata verme et!

Dıştan okunmaz insanın içi,
Koyun yerine konulmaz keçi,
Aslana köpek gider mi elçi,
Kendini sanır bulunmaz nimet,
İte ot verip, ata verme et!

Çiğ süt emmiştir insan evlâdı,
Konuşur sandın ama havladı,
Kendi cinsini yedi, avladı,
Şeytana bile okutur rahmet,
İte ot verip, ata verme et!

Sakın aldanıp para sesine,
Kula kul olma pisipisine,
Akan tarihin gitme tersine,
Yalanı hayır, doğruya evet,
İte ot verip, ata verme et!

●

TAVLABAŞI

Eşek yaşlanmış diye sayılmaz tecrübeli,
Geçse kervan başına, bu makamı bulur az.
Aslan postu giydirsen, olur kulağı belli...
Eşekler kocamakla tavlabaşı olamaz!

Bir tutam saman görse, makam üzre anırır.
Sesine hayran olur, nutuk atar, salınır,
Kartalmış eşek diye, bilmeyen, bişey sanır,(
Eşekler kocamakla tavlabaşı olamaz!

Cinsi cinsine çeker geçmez huylu huyundan.
Hoşafla yola gelmez, alışmıştır soyundan,
Tanesini bırakır içse bile suyundan,
Eşekler kocamakla tavlabaşı olamaz!

İnci, boncuk işleyip yapsan altın bir palan,
Yaşlı diye, palanı onun sırtına vursan,
Kılları ağarmakla olur mu eşek insan?
Eşekler kocamakla tavlabaşı olamaz!

Kuyruğunu sallar da sanır kanadı vardır,
Filezof derler ama yalnız bir adı vardır,
Ne kadar yaşlansa da eşek inadı vardır,
Eşekler kocamakla tavlabaşı olamaz!

Katır yiğenim, diye övünerek söyleşir,
Biri attan düşerse imdadına yetişir,
Kancık eşek görürse yatar toza tepişir,
Eşekler kocamakla tavlabaşı olamaz!

Geçer karşı grupa eksik olsa arpası,
Hep dolu durmalıdır başındaki torbası,
Kendisi gibi birgün eşek olur sıpası,
Eşekler kocamakla tavlabaşı olamaz!

Ne kadar bürünse de aslan hüviyetine,
Bakma sen onun böyle kuru azametine,
Nasıl olsa gidecek bir eşek cennetine,
Eşekler kocamakla tavlabaşı olamaz!

●

HERGÜN BAYRAM

Sanma ileri gittik
Yirmi yıl beri gittik,
Hep geri geri gittik:
Bindokuzyüzelliye!

Tere lelli tere lâm
Demokrasi vesselâm...
Hergün bayram deliye
Döndük terelelliye!...

Eski devrin devamı,
Başka bir yolu var mı?
Buldurunca kıvamı,
El çektirdik vâliye...

Tere lelli tere lâm
Demokrasi vesselâm...
Hergün bayram deliye
Döndük terelelliye!

Kimine bazı vermiş,
Bize bu tarzı vermiş,
Allah bu ağzı vermiş:
Ne bulursan ye diye!

Tere lelli tere lâm
Demokrasi vesselâm...
Hergün bayram deliye
Döndük terelelliye!

Eskiden farkımız var,
Türlü bin çarkımız var,
Kırk çeşit şarkımız var,
Hürriyet diye diye!..

Tere lelli tere lâm
Demokrasi vesselâm...
Hergün bayram deliye
Döndük terelelliye!

Kimileri düdükledik,
Seçmeni sürükledik,
İki ayda yükledik,
Sermayeyi kediye...

Tere lelli tere lâm
Demokrasi vesselâm...
Hergün bayram deliye
Döndük terelelliye!

Bez, Amerikan bezi...
Tez Amerikan tezi...
İstersen bir dış gezi,
Getir bize hediye!

Tere lelli tere lâm
Demokrasi vesselâm...
Hergün bayram deliye
Döndük terelelliye!

İktidarla her sefer
Sen de olup seferber
Etmelisin transfer
Bak Ali'ye, Veli'ye!

Tere lelli tere lâm
Demokrasi vesselâm...
Hergün bayram deliye
Döndük terelelliye!

○

RAMAZAN MANİLERİ

I

Yağmur yağar taş üstüne...
Her ne desen baş üstüne,
Basma sakın sayın bayım,
Karnın ağrır, yaş üstüne!

Gayet yüksek hatırın var,
Taşıt diye katırın var...
Daha fazla söyleyemem,
Kırk katırın, satırın var!

Umut kestik ucuzluktan,
Bâri yakma susuzluktan,
Konuşmaya hâl mi kaldı,
Kaşınmaktan, uyuzluktan?

Duramazken biz ayakta,
Karaborsa kadillakta...
Utanırsın belki biraz,
Hâlimize şöyle bak da...

Sevgi, saygı göbekliye,
Sıska, cılız, ne bekliye?
Göz üstünde kaş var desen,
Ayrılırsın emekliye!

Hürriyetin boyu, eni,
Ölçüleli daha yeni...
Küçültürler, toz ederler,
Yut dilini, tut çeneni.

Davulumun ipi kısa,
Bende tokmak, onda parsa,
Başbakanlık kolay ama,
Muhalifler ah olmasa!

Minareler uzun uzun,
Kandilleri düzüm düzüm...
Sömürgenler kökünüze,
Kibrit suyu topunuzun!

Önüm kıştır, arkam yazdır,
Anlayana sinek sazdır,
Vurdun duymaz olanlara,
Davul zurna bile azdır!

Nutuklardan söz dinlemiş,
Bin söylenmiş, bir indlemiş,
Kulağında davul çalsan,
Elin oğlu kös dinlemiş!

Güme de güm, güme de güm...
İşler olmuş bir kördüğüm...
Vâdedilen ucuzluğu,
Yıllar yılı yok gördüğüm!

Davulumun tokmağı var,
Ben çalarken bakmalı yar!
Şu insanlar içersinde,
Akıllısı, ahmağı var!

Onun şansı kelindedir,
Elâlemin dilindedir,
Davul halkın omuzunda,
Tokmak onun elindedir.

Kızıyorlar tok yazana.
Kaynamıyor bak kazana...
Hiç olmazsa oruç bozsak,
Ramazandan ramazana!

●

RAMAZAN MANİLERİ

II

Herkes beni şen bilir,
Derdimi deşen bilir.
Oysa mizah ne imiş,
Deliğe düşen bilir!

İrafa fincan koydum,
İçine mercan koydum,
Hürriyet gelir diye,
Yoluna bir can koydum!

Koltuğumuz yücedir,
Sözlerim derincedir,
Adil kanunlar olsun,
Boynum kıldan incedir!

Ne yıprandım yoruldum,
Ne dinlenip duruldum,
Doğru söyledim diye,
Zincirlere vuruldum!

Halak - Allah-ül-bakar,
Can yakar, yürek yakar...
Boşuna dememişler:
«Su akar, aptal bakar!»

Açıldın çiçek oldun,
Millete köpek oldun,
Eskiden sıpa iken,
Büyüdün eşek oldun!

Meşeden kütük olur,
Sırtımıza yük olur,
Yaşlanmış kütük ise,
Yeri de büyük olur!

Pek böbürlü hâlin var,
Senin de zevâlin var.
Çok çektirdin bizlere,
Pek ağır vebâlin var!

●

İNSANOĞLU

Her işin bir yolu var, acele etme biraz,
Hele politikada olacaksın çok kurnaz;
Düşmanın olsa bile çalacaksın ona saz,
Son sözünü ilk deyip aklı olan saldırmaz!
İnsanoğlu nâziktir, ağır sözü kaldırmaz,
Eşek dersin kızar da, bin sırtına aldırmaz!

Çalışır görünerek yan gelip de yatmalı,
Şu ölümlü dünyanın anasını satmalı...
Din uğruna çek nutuk, olsan bile bî-namaz,
Kazığı yağlamalı nezaketle atmalı...
İnsanoğlu nâziktir, ağır sözü kaldırmaz,
Eşek dersin kızar da, bin sırtına aldırmaz!

Hart diye ısırmalı dünkü öptüğün eli,
Külâhını çıkarıp sakın gösterme keli.
Yükselmek isteyenler olmalı perendebaz,
Menteşeli olmalı, eğilip bükülmeli...
İnsanoğlu nâziktir, ağır sözü kaldırmaz,
Eşek dersin kızar da, bin sırtına aldırmaz!

«Merhaba kör kadı!» yok, fırsat geçmeden ele,
Kozunu oyna ama, uygun zamanı bekle!
Mâdem koltuk istersin etme yavrum fazla naz,
Efendi olmak için olmalı önce köle!
İnsanoğlu nâziktir, ağır sözü kaldırmaz,
Eşek dersin kızar da, bin sırtına aldırmaz!

Bol keseden va'dedip güler yüzle oy topla,
Kasayı doldur para, cüzdanına kop topla!
Başarı yollarında olmalısın bir canbaz!
Yüksek makam önünde perende atıp hopla!
İnsanoğlu nâziktir, ağır sözü kaldırmaz,
Eşek dersin kızar da, bin sırtına aldırmaz!

Hak-hukuk sever görün, belli etme işini,
Karda yürüsen bile çaktırma gidişini...
Başarı kolay değil, olacaksın hokkabaz,
Gül ama göstermeden bilediğin dişini!
İnsanoğlu nâziktir, ağır sözü kaldırmaz,
Eşek dersin kızar da, bin sırtına aldırmaz!

●

KURUFASULYEYE ÖVGÜ

Günden güne sen eğer düşüyorsan kuvvetten,
Fasulye yemelisin, besleyicidir etten,
Kuru Fasulye gibi say kendini nimetten!
Bayanlar hep fasulye yedirmelidir beye,
Aman kurufasulye, canım kurufasulye!

Yetmiş yaşından sonra kaçırırsan ucunu,
Bulamazsın bir ilâç dolaşsan da acunu,
Onun yerini tutmaz hiçbir kuvvet macunu!
Hele verirse eğer bakkal da veresiye,
Moruklara dermandır canım kurufasulye!

Seksoloji dalında çıktı yeni bir konu,
Yarım porsiyon yesen alimallah sen onu,
Çifte kuvvetli yapar en işlemez hormonu!
Bu ömrü fasulyesiz boş geçirdik şimdiye...
Hep yemeli fasulye, ah fasulye, fasulye!

Bu gaz kıtlığında hem bedava gaz yapar,
Fazla yersen karnında, kalın, ince saz yapar,
Öter saksafon gibi, akordu yok caz yapar!
Onu yemeli «müzik ruhun gıdası» diye,
Aman kurufasulye, canım kurufasulye!

Belin bükük olsa da yine verir erkeklik,
En kartaloş kadını gösterir göze keklik,
Üstüne su içersen çekmezsin aslâ peklik!
İhtiyar erkeklere en münasip hediye,
Horoz cinsinden olsun, bir kilocuk fasulye!

Yetmişinde olsa da, iki büklüm ihtiyar,
Bir tabak fasulyeyle olur hemen bahtiyar,
İçin geçmiş olsa da başına vurur bahar!
Ye babalık! Ye moruk! Sabah, akşam, durma ye!
Erkekliğin kaynağı, ah fasulye, fasulye!

FASULYENİN SUYU

Bak memleketteki şu berekete,
Gidip de görün bir ziyafete!
Bir nutuk çekeyim muhalefete,
Sözümün her biri birer gol olsun,
Maksat fasulyenin suyu bol olsun!

Koltuk kaptırmayız kimseye sizden,
Aklın varsa eğer gel izimizden!
Seyirci, oyuncu, hakem de bizden,
Oynarız basketbol, voleybol olsun,
Maksat fasulyenin suyu bol olsun!

Bu tören bitince başka törene,
İster uçağa bin, ister tirene!
Yok ihtiyacımız bizim firene,
Gideriz ister dağ, ister yol olsun,
Maksat fasulyenin suyu bol olsun!

Hey iftiracılar, hey müzevirler!
Geçti bayım geçtiiii eski devirler...
Dolmalı küp, kazan, hattâ kevgirler,
Ziyafette içki, viski bol olsun,
Maksat fasulyenin suyu bol olsun!

Hem böreği olsun, hem baklavası,
Rakıya mezedir ciğer tavası...
Çal zeybeğim çal, aydın havası!
Alkışa sağlam el, sağlam kol olsun,
Maksat fasulyenin suyu bol olsun!

Dünyada var mıdır böyle yatırım?
Yersiz lâf edip de kırma hatırım,
Çocuklar gibiyim, şenim, şâtırım...
İsterse sağ olsun, ister sol olsun,
Maksat fasulyenin suyu bol olsun!

●

ZAMANI GELDİ

Daha ne beklersin irişti bahar,
Şakıyıp ötmenin zamanı geldi.
İnan ki sevdiğim kalmadı karar,
Sevdayı gütmenin zamanı geldi!

Baharı eskiden aldım alaya,
Her bahar başımı soktum belâya,
Olurdum bir Mecnun her bir Leylâ'ya,
Ayşe'nin, Fatma'nın zamanı geldi!

Göğüsler, gerdanlar çıksın uryana,
Etekler açılsın, çıksın meydana,
Korseler bir yana, sütyen bir yana,
Fıstanı atmanın zamanı geldi!

Salmalı kafesten gönül kuşunu,
Kalpten kalbe işler sevda kurşunu.
Bin dertle, mihnetle geçtik kışını,
Derde dert katmanın zamanı geldi!

Bir sevdiceğim var, Japone kollu,
Anasından hızlı, o kadar yollu,
Elense çekerim, hem sağlı sollu,
Köprüye atmanın zamanı geldi!

Bahar geldi artık hava alalım,
Söyle de annene yalnız kalalım.
Gidip tenhalara şöyle dalalım,
Anamı satmanın zamanı geldi!

Bahar geldi, haber sal da dostuna,
Almalı yâr bir karanfil destine,
Dalların altına, çimin üstüne,
Sarılıp yatmanın zamanı geldi!

●

GELİYOR!

Hergün arttıkça fiyatlar yaşamak ar geliyor,
Ay otuz... bir de bakarsın ki kiralar geliyor!

Bakkalından, kasabından, manavından
kaçalım,
Hangisinden be birader, bu şehir dar geliyor!

İktisadî plânım var, o da «Sıkmak kemeri»..
Tam sıkarken onu, destur demeden
yâr geliyor!

Az havâ almak için açsam eğer pencereyi,
Şansa bak yaz günü sen, pencereden
kar geliyor!

Bu ömür böyle mi geçsin, yani havyar
keserek?
Bize hep eğri hıyar, onlara havyar geliyor!

Eski sevdâ, o vefâ nerde, sadakat nerede?
Meteliksizsen eğer yâr bile ağyâr geliyor!

Hızır'ı imdâda çağırsam yetişir Azrail'im.
Gelse şeytan, sanırım yâr-ı vefakâr geliyor!

Az bulup, az daha hürriyeti istersem eğer,
Yüz mü verdik diyerek arkadan astar geliyor!

Biz tarafsız basınız, her yana birden döneriz,
Söyleyin hangi taraftan bize rüzgâr geliyor!

Ey Aziz! Bitmeyecek taşlamalar, tut dilini,
Gözlerinden sana bak, patronun ışmar geliyor!

●

KARAGÖZ İÇİN PERDE GAZELİ

I

İşbu meydan başkadır, Şeyh Küşteri meydanıdır
Sanmayın oy avlanan bir müşteri meydanıdır

Perdemiz naylon değildir, âr ü namus perdesi
Söyleyin dil perdemizden herkesin vicdanıdır

Kıssamızdan hisseler, çok ders-i ibret almalı
Yoksa taşlamış beyinler kendinin zindanıdır

Güldürür sözler deriz amma ki gerçek söyleriz
Kim alınsa yergimizden toplumun nâdânıdır.

KARAGÖZ İÇİN PERDE GAZELİ

II

Mum erir, içten yanar kalp, dıştan şendir perdemiz,
Dert bizimdir, neşemizden bir nişandır perdemiz.

Bak, sıcak gözyaşlarımdan damlayan mum damlası
Kapkaranlık olsa dünya, kehkeşandır perdemiz

Kimse bilmez halimizden perdemiz gizler bizi
Gerçeğin söyler özünden nam u şandır perdemiz!

KARAGÖZ İÇİN PERDE GAZELİ

III

Hayal, evet, ne var ki burda gerçeğin hayali var,
Dışında perdenin gülünç, derinde çok melâli var!

Çıkar mıkar gözetmeden hayal deyip de herkesi
Bu perdeden eleştirin, ne olmak ihtimali var?

Derin düşün, biraz da gül, alıp da ders bu perdeden,
Küçüklerin, büyüklerin, görüp duyun ne hali var!

Bu yükseliş sürer sanıp nedense halkı hor gören,
Gelir bunun da bir sonu, bunun da bir zevali var!

Görüntüler ki yansıyor bu perdeden hayatımız,
Sizin, bizim mahallemiz, fakir, zengin ahali var!

●

AL MUSKANI HOCAM!

Rumeli köylerinden bir çocuk, hasta babasının iyi olması için bir hocaya muska yazdırır. Hocanın yazdığı muskayı babasının boynuna takınca, hasta babası ölür. Çocuk, hocaya gider, işe yaramayan muska için verdiği parayı gelir ister. Muskayı Hocaya atıp şöyle der: «Al muskanı hocam, babam kaykıldı!»

Oy için namazı abdestsiz kıldı,
Haklılara düşman diye bakıldı,
Millet bu dert ile yandı, yakıldı,
Bu nasıl bir kafa, bu ne akıldı...
Kalmadı değeri
Oyumu ver geri!
Al muskanı hocam, babam kaykıldı.

☆

Ne demek anlamı söyleyin kuzum,
Dillerden düşmeyen «görülen lüzum?»
Bırak söyliyeyim, kalmasın arzum:
Nutkun elmas değil, âdi çakıldı...
Kalmadı değeri,
Oyumu ver geri!
Al muskanı hocam, babam kaykıldı.

☆

Hayransın başına çorap örene,
Kızarsın kendine yol gösterene,
Neden böyle koştun dört nal törene?
Çünkü şurda birkaç çivi çakıldı...
Kalmadı değeri,
Oyumu ver geri!
Al muskanı hocam, babam kaykıldı.

☆

Eğildi başlar, büküldü beller...
Temelsiz işlere attın temeller,
Bizde kırıldıktan sonra emeller,
Temel kazıkları çok geç atıldı...
Kalmadı değeri,
Oyumu ver geri!
Al muskanı hocam, babam kaykıldı.

☆

Bütçemiz dersen, yamalı, ekli,
Demokrasilerin bu hangi şekli?
Halkı tutan memur olur emekli,
Halka iş görecek kim bırakıldı?
Kalmadı değeri,
Oyumu ver geri!
Al muskanı hocam, babam kaykıldı.

☆

Anlaşılmaz burda kim kime uyruk?
Her kafadan bir ses, herkesten buyruk...
Gerisi dizilmiş, arkada kuyruk,
Kıçlarına bir de kuyruk takıldı...
Kalmadı değeri,
Oyumu ver geri!
Al muskanı hocam, babam kaykıldı.

●

GAZEL

—Nedim gibi—

Bütçeden geçmiş kazancım yağla bal olmuş sana,
Her süzülmüş yurttaşın bak rengi âl olmuş sana!

Mey çeker liderlerin halkın delikken pâbucu,
Halk soyulmuş herşeyinden mülkü mal olmuş sana!

El yutar altınları millî olur dış ülkede,
Sen yedin zeytinle ekmek kim sual olmuş sana!

El'aman ey zülf-i yâr senden yeter çektiklerim,
Halkı tuttuk, hapse attın, bak ne halk olmuş sana!

İktidarın korkusundan öyle titrersin kalem!
Suç değil yazdıklarım amma vebal olmuş sana!

Çok bu şehr içre Aziz vasfettiğin herzevekil,
Var sanıp aldanma hürriyet, hayal olmuş sana!

●

KURBAN BAYRAMI

Yine bayram geliyor, eğlenelim, îd edelim,
Ne kadar varsa elem, hepsini teb'îd edelim.

A efendim bize yıldan yıla bayram gelir az,
Çıkarıp bir yasa bayramları temdid edelim.

Ne şeker var, ne de et, bâri tebessüm ederek
Meselâ her günü bayram diye tes'îd edelim.

Öyle yandık ki cehennem bize yazlık gibidir.
Yanalım, ah edelim, bayramı teşdîd edelim.

Kime baksan barut olmuş, acı söz söylenemez,
Şaka anlar, geliniz, Valiyi tenkîd edelim.

Yine bak muhtekirin uğruna kurban gideriz,
Yüzde bin kârına fiyatları tesbit edelim.

Gülelim, eğlenelim, cûş ü huruş eyliyelim,
Atarak kahkaha düşmanları nevmîd edelim.

EN AKILLIMIZ DELİ AHMET

Elli yıldır tırmandık, çıkamadık yokuşu!
Sebep ne bu, ne de şu...
Sanki oldu memleket tımarhane koğuşu,
Düşünün sollu, sağlı:
Ne yavan var, ne yağlı.
Akıl veren Del'Ahmet,
O da direğe bağlı!

Büyükler söylemişler; durmıyalım düşeriz!
Bu kafayla n'işleriz?
Sıkıyı görünce de altımıza işeriz!
Memiş memişhanede,
İbiş Gümüşhane'de,
Önderimiz Del'Ahmet,
O da tımarhanede!

Sam Amca'ya, Bay Hans'a el âlemin borcunu,
— Bırak sen şimdi onu —
Bilmem ki nasıl öder torunumun torunu?
Yorulduk artık yeter!
Bu yol ne zaman biter?
Yol gösteren Del'Ahmet,
O da bizden bin beter!

Tepemize çıkardık zatıâlilerini,
Pek beğendi yerini.
Şimdi de arıyoruz suçlu diye birini.
İşler gün günden batak,
Kalmadı yorgan, yatak.
Başımızda Del'Ahmet,
O da kafadan kontak!

●

MİNNETSİZ

Ne gireriz kitaba,
Ne gireriz hesaba;
Kendin yap sünnetini,
Girmek için sevaba!
Kes de kendi etini,
Minnet etme kasaba!

Sezdirme niyetini,
Ödersin diyetini!
Sat pantol, ceketini,
Kendin yap sünnetini!
Kes de kendi etini,
Minnet etme kasaba!

Katık et de zeytini,
Bozma muhabbetini.
Seç dostun yiğitini!
Bırak sokak itini!
Kes de kendi etini,
Minnet etme kasaba!

●

BELEŞ

Sen yükünü tutmak için,
Hazır lüpü yutmak için,
Doldur küpü yatmak için!...
Şu gerçeği öğren keleş!
Nerde beleş, orda yerleş!

El yüz temiz âr ü namus,
Açma sakın ağzını, sus!
Geçim derdi olmaz kâbus,
Alçaklarla sen de birleş,
Nerde beleş, orda yerleş!

Bırak soyan halkı soysun,
Kâr üstüne kârlar koysun.
İstiyorsan karnın doysun,
Hep dübara, gelsin düşeş,
Nerde beleş, orda yerleş!

Öyle olmaz behey şaşkın,
Afur tafur pozlar takın!
İşe yarar sanma sakın,
Ne arkadaş, ne de bir eş,
Nerde beleş, orda yerleş!

Ne çok çalış, ne bık usan,
Dünyaya bir gelir insan...
Aklın var da istiyorsan,
Her zarın da gelsin düşeş,
Nerde beleş, orda yerleş!

Hizmet ettin hangi akla?
Ne hukukla, ne de hakla,
Gördün olmaz çalışmakla!
Kafana koy şunu gebeş:
Nerde beleş, orda yerleş!

ŞiMDiKi ÇOCUKLAR HARiKA

2193

«Ben, terbiyeyi, terbiyesizlerden öğrendim.»

Ebül'alâ Ma'arî
973 - 1057

*

Charlie Chaplin «Dinle beni Walt, çocukları akıllı uslu, büyükleri de çocuk olarak al» derdi.

Walt Disney

*

Bu romanı, salt çocuklar için değil, ana-babalarla öğretmenler için de yazdım.

Aziz Nesin

- **Bu romanda, çocukların gözüyle büyüklerin nasıl göründüğü anlatılıyor.**
- **Bu romanda, çocuklar, ana-babalarını, öğretmenlerini ve büyüklerini eleştiriyor.**
- **Bu roman, çocuk eğitiminde gerekli sanılan, günümüzde geçerli bitakım değer yargılarının yanlışlığını anlatıyor.**
- **Bu roman, çocukların büyüklerine karşı haklarını ve kendilerini savunmalarıdır.**

CEZA, ÇOCUĞA BIRAKILIRSA

15 Ocak 1967 günü Yeni İstanbul Gazetesinin birinci sayfasında şu haber çıkmıştı:

İlkokul ikinci sınıf öğrencileri, «Siz baba olsanız, babanız da çocuğunuz; suç işlediğinde ona ne ceza verirdiniz?» **sualini başarıyla cevaplandırdılar.**

Yaş ortaalması 8 olan çocuklar, öğretmenin, «Babanız çocuğunuz, siz de baba olsaydınız, büyük bir kabahat yaparsa, ona ne ceza verirdiniz,» şeklinde yazılı anketi cevaplandırmaya çalışıyorlardı. Henüz sınav heyecanı bilmeyen, duygularını minicik elleriyle, olduğu gibi kâğıda dökmeye çalışan bir yavrunun kurşun kalemi şu kelimeler sıralıyordu:

«Onu bir topal ata bindiririm. Üstüne çadır örterim. Çadırın tepesine bir bıçak asarım. At topalladıkça bıçak kafasına dokunsun, akıllansın.»

Esentepe Gazeteciler Mahallesindeki Mareşal Fevzi Çakmak ilkokulunun ikinci sınıfında yapılan bu anket ailelerin içyüzünü, çocukların muhayyilesini ve kendilerine verilen cezanın ağırlığını bütün çıplaklığıyla ortaya koyuyordu.

Gazeteciler arasında konuşkanlığıyla tanınan ve her fırsatta çocuğuna öğütler veren bir babaya, yer değiştirdikleri takdirde çocuğuna öğütler veren bir babaya, yer değiştirdikleri takdirde çocuğunun uygulamak istediği ceza «Ağzına fermuar dikerim»di.

Annesi üveği olan bir kız çocuğu «Gezmeye götürmem», bir sütçünün oğlu «Eşeklerin yanında yem yesin», şiddetli baskı altında tutulan bir çocuk «Olmaz, çocuk da olsa babaya el kalkmaz» diye cevap veriyordu.

Okul öğrencilerinin yarısı, gazeteci ailelerin çocukları, yarısı da çevredeki gecekondulardan gelen yavrulardı. Anket, bu iki grup ailedeki görgü ve eğitim ayrımını bütün çıplaklığıyla gözönüne seriyordu. Yaşayış şartları normal olan yavrular, «İyilikle söylerdim, «Poposuna usulca vururdum», «Yemek vermezdim», «içinde fare olan tuvalete kapatırdım», «iğne yaptırırdım», «Denize atardım, yüzme biliyor» gibi cezaları babalarına lâyık görürken gecekondu bölgesinde oturan çocukların cevapları çok daha ağırdı: «Bir tencere çorbayı kafasına geçirirdim», «Ayaklarından tavana asardım», «Baltayl keserim», «Kelepçelerim», «Ağca bağlar, kırbaçlarım», «Yerim», «Pastırma gibi doğrarım» «Eşek sudan gelene kadar döverim», «Kaynar suyla haşlarım».

HER ÜÇ ÇOCUKTAN BİRİ ANNESİNDEN MEMNUN DEĞİL

23 Nisan 1967 (Çocuk Bayramı) günü, Cumhuriyet Gazetesinin birinci sayfasında şu yazı çıkmıştı:

Şükran Soner

Anneler istedikleri zaman çocukları hakkında fikir yürütmek, onları tenkid etmek, beğendikleri veya doğru bulmadıkları hareketlerini söylemek imkânına sahiptirler. Fakat çocukların, anneleri hakkında fikirlerini rahatça açıklamak imkânına sahip oldukları pek söylenemez. Çocuklar pek tabii olarak sevmeleri ve saymaları gereken anneleri hakkında ne düşünüyorlar?

Bu konuda Gazipaşa ve Sultanselim İlkokulları öğrencileri arasında yaptığımız ankette ilkokul çağındaki 350 çocuktan 235'i annelerini çok sevdiklerini, buna rağmen kendi annelerinde ideal annede olması gereken bitakım vasıfları bulamadıklarını belirtmişlerdir. 350 çocuktan yalnız 105'i, kendi anneleriyle hayallerindeki ideal anne arasında bir fark görmediklerini söylemişlerdir. Çocukların samimi olmaları için kâğıtlarına isim yazmamaları söylendiği ve yazdıklarını kimsenin bilmeyeceği hatırlatıldığı halde samimi olmaya cesaret edemiyeceklerini bulunabileceği de hesaplanırsa, kendi annelerinde, ideallerindeki annenin vasıflarını bulamayan çocukların sayısının büyük bir çoğunluk olduğu görülür.

Üç Soru

Gazipaşa ve Sultanselim İlkokulu öğrencilerine kompozisyon şeklinde sorduğumuz üç soruda, ideallerindeki anneyi, kendi annelerini ve ideallerindeki anneyle kendi anneleri arasındaki farkları anlatmalarını istemiştik.

Anket sonunda yapılan tasnifte, çocukların annelerinden en çok arkadaşça bir ilgi bekledikleri anlaşılmıştır. 350 çocuktan 157'si, kendileriyle yakından ilgilenen, 137'si problemlerine arkadaşça eğilen bir anne istediklerini belirtmişler, 11'i ise annelerinin aşırı titizliğinden şikâyet etmişlerdir.

Çocukların annelerinden en çok şikâyet etmelerine sebep olan özellikle, sinirlilikleridir. 78 çocuk, annesinin çok sinirli olmasından dert yanmış, 73'ü ise ideal annenin sinirli olmamasını şart koşmuştur.

Asık Surat

Tahminlerin aksine çocukların ideal annede önem verdikleri ve kendi annelerinden şikâyet etmelerine yol açan üçüncü konu, güzellik ve özellikle güzel giyimdir. Özellikle kız çocukları, annelerinin giyimine çok geniş yer vermişler, fizik tariflerini uzun uzun yapmışlardır. İdeal annenin güzel giyinmesi gerektiğini ileri süren çocuk sayısı 88'dir. 91 çocuk güzel anne istediğini söylemiş, 38'i annesinin evde çirkin kılıkla dolaşmasından üzüntü duyduğunu, 3 çocuk ise annesini çirkin bulduğunu belirtmiştir.

Çocukların en çok birleştikleri başka bir konu, annenin iyi kalbli, güzel yüzlü, çevresine karşı anlayışlı, sevimli bir insan olması gerektiğidir. Annelerinde bu vasıfları görmek isteyen ve asık suratlı annelerden şikâyet eden çocukların toplamı 215'tir.

İlkokul çağındaki çocukların ideal anne tarifinde belirttikleri ve kendi annelerinde bulamadıkları başka vasıflar ise şöyle sıralanabilir:

Kültürlü anne (87 çocuk), temiz, çalışkan ve fedakâr anne (178 çocuk), gezmeye çocuklarını ve ailesini ihmal edecek kadar meraklı olmayan, çevresindekilerle iyi geçinen, ahlâk kurallarına bağlı, alkol, sigara gibi alışkanlıkları olmayan anne tipi (181 çocuk).

BİR GERÇEK

Cumhuriyet — 24 isan 1967

Anneler dikkat! Yukarıdaki yazılanlardan biri sizin çocuğunuza ait olabilir. Veya sizin çocuğunuzun küçücük kafasından geçen düşüncelerin bir benzeridir. Çünkü bu yazılar ilkokul çağındaki çocukların, isimsiz kâğıtlara yazdıkları «**İdeal Anne**» tariflerinden alınmıştır. Ve belki de bu tariflerde, çocuğunuzun sizin şahsınızda görmek istediği ideal anne tipi anlatılmaktadır.

Çok ender rastlanan bazı özel durumlar dışında her çocuğun annesini sevmesi çok tabii ve tartışılmaz bir gerçektir. Fakat bir çocuğun annesini sevmesi, hiçbir zaman onu bütün vasıflarıyla beğendiği anlamına gelmez. Anketimize katılan 350 çocuktan 235'inin, annesinde beğenmediği bitakım vasıfların bulunduğunu söylemesi bunun çok bir delilidir.

Anneler, çocuklarınızın hakkında ne düşündüklerini ve hangi vasıflarınızdan dolayı sizden şikâyetçi olduklarını öğrenmek istemez misiniz?

Çocuğunuzun idealindeki annenin yerini almak istiyorsanız, anketin sonuçlarına göre yapacağınız ilk hareket, sinirlerinize hâkim olmaya çalışmaktır. Çünkü çocukların en fazla sizin sinirli olmanızdan şikâyet etmektedirler.

Ve sinirli olmamayı başardığınız an çocuğunuza yaklaşmaya, ona arkadaşmışçasına yardım etmeye çalışınız. Derslerinde ve tek başına çözemiyecekleri problemleri olduğu zaman muhakkak yanlarında olunuz.

Çocuğunuzun en aşağı sizin kadar zengin bir iç dünyası olduğunu düşünerek, onun kişiliğine önem veriniz ve sizi her zaman güzel görmek istediğini unutmayınız. Evde, taranmamış saçla, düşük çorapla gezmiyeceksiniz.

Çocuğunuza bir arkadaş gibi davranmalı, hattâ onunla birlikte oyun bile oynamalısınız. Her zaman güleryüzlü, sevimli ve asla ciddi, asık suratlı olmamalısınız. Onun bir çocuk olarak eğlenmek hakkına sahip olduğunu unutmadan, aşırı ciddiyetinizle küçücük yaşlarda yaşama zevkini kaybetmesine sebep olmayınız.

İLK MEKTUP

Ankara, 12 Kasım 1963

Kardeşim Ahmet,

Seninle sürekli mektuplaşacağımıza sözvermiştik. Nedense, bana güvenememiştin, «Ankara'ya gidince yeni arkadaşlar edinirsin, bizi unutursun Zeynep» demiştin.

Bak, hiç de unutmadım sizleri. Sözümde duruyorum.

Ankara'daki evimize yerleşeli bir hafta oldu. Daha önce mektup yazamadım. Çünkü, burda okula yeni yazıldım. Yeni evimizin adresini babamdan dün öğrenmiştim. İlk işim sana mektup yazmak oldu.

Ders yılı ortasında İstanbul'daki okulumdan ayrılmayı hiç istemiyordum. Dört yıldan çok, bir sınıfta okuduğumuz arkadaşlarıma da alışmıştım. Ama babamın yeni işi Ankara'da. İstanbul'dayken söylemiştim sana; yakın arkadaşları babamı burda daha iyi bir işe aldırdılar. Babam, üç sınıf arkadaşıyla birlikte, bir şirkette çalışıyor. Üstelik onlarla hep bir apartmanda oturuyoruz. Arkadaşları babamda Ankara'da hem bir iş buldular, hem de kendi oturdukları apartımanda boş bir daire. Babamın üç sınıf arkadaşının da çocukları var. Aynı apartımanda, küçüklü, büyüklü dokuz çocuğuz. Beşimiz aynı okul gidiyoruz. İkimiz de aynı sınıftayız. Kardeşim Metin, yeni okuluna, yeni arkadaşlarına daha alışamadı. Ben burasını hiç yadırgamadım.

Birbirimize başımızdan geçecek önemli

olayları yazmaya sözvermiştik. Yeni eve taşınmak, yeni bir okula gitmek, yeni arkadaşlarla tanışmak, oldukça önemli olaylar. Bunlardan başka, yazmaya değer önemli bişey olmadı.

İstanbul'daki okul arkadaşlarımı, daha şimdiden çok özledim. Sizlerle bir daha kimbilir nerde, ne zaman görüşebileceğiz.

Senin de sözünde durup mektup yazacağını umuyorum. Bütün arkadaşlara selâmlar eder, hepinize başarılar dilerim.

Sınıf arkadaşın
Zeynep Yalkır

AMERİKA'YI YAPAN MİMAR

İstanbul, 15 Kasım 1963

Sevgili kardeşim Zeynep,

Mektubunu alınca çok sevindim. Sağol. Doğrusu, Ankara'daki okula gidince bizi unutursun sanıyordum. Mektubunu sınıfta bütün arkadaşlara okudum. Hepsi de sevindi. Sana selâm yazmamı söyledi.

Ben de verdiğim sözü tutuyorum. Burda geçen önemli olayları sana yazacağım.

Sen burdan gittikten biriki gün sonra, hiç unutamıyacağım bişey oldu. Onu anlatayım sana.

Öğretmenimiz bir sabah, okula müfettiş geleceğini söyledi. Çok heyecanlıydı. Ama biz daha çok heyecanlandık.

O gün müfettişin, burda yakınlarda olan başka okullara da gittiğini duyduk. Başka okullardaki arkadaşlarımıza, müfettişin ne yaptığını sorduk. Onların söylediğine göre, müfettiş her girdiği sınıfta öğretmene «Bir problem yazdırın da öğrencileriniz çözümlesin» diyormuş. Sonra, yine öğretmene, öğrencilere bir şiir yazdırmasını söylüyormuş. Yazılanları gözden geçiriyormuş. Ondan sonra, birkaç öğrenciye hep aynı soruları soruyormuş. Sorduğu sorular da şunlarmış: «Amerika kaç yılında keşfedildi», «En çok sevdiğin insan kimdir?», «İstanbul'u kim fethetti?», «Süleymaniye Camisini kim yaptı?».

Öğretmenimiz bize yeni defterler aldırttı. Karatahtaya çok zor bir problemle çözümünü yazdı.

— Bunu defterinize olduğu gibi geçirin! dedi.

Şiiri de yazdık defterlerimize. Sonra öğretmenimiz defterlerimize baktı. Doğru yazıp yazmadığımızı denetledi. Yanlış yazılanları düzeltti.

— Çocuklar, Müfettiş Bey dersanemize gelirse, ben size bu problemle bu şiiri yazdıracağım... dedi.

Bütün bu işler olup bittikten sonra,

— Şimdi de bazı soruların cevaplarını öğreneceksiniz. Müfettiş Bey kaldırıp sorarsa birinize, makine gibi çabuk cevap vereceksiniz... dedi.

Sonra bize, soruları ve cevaplarını ezberletti.

— Amerika kaç yılında keşfedildi?

Hep bir ağızdan bağırıyorduk:

— 1492.

— Dünyada ençok sevdiğin kim?

Bu soruya herkes başka türlü cevap verdiği için bir uğultu - gürültü yükseliyordu. Kimimiz «Atatürk» kimimiz «Annem» yada «Babam» diye bağırıyorduk.

Sonra öğretmenimiz üçüncü soruyu soruyordu:

— İstanbul'u kim fethetti?

Şıp diye cevabı yapıştırıyorduk:

— Fatih Sultan Mehmet.

— Süleymaniye Mamisini kim yaptı?

Öğretmenimiz sorusunu bitirmeden, ezberledmiğimiz cevabı, hep birden bağırıyorduk:

— Mimar Sinan...

İki gün hep bu sorularla cevaplarını ezberledik. Öğretmenimiz sıksık «Sakın unutmayın ha!» diyordu.

Ben artık içimden, arka arkaya cevapları diziyordum: «1492. Babam. Fatih Sultan Mehmet. Mimar Sinan. 1492. Babam. Fatih Sultan Mehmet. Mimar Sinan. 1492. Babam...»

Öyle alışmıştım ki, nerde olsam, elimde olmadan, bu cevapları sırayla mırıldanıp duruyordum.

Bir sabah annem,

— Hasta mısın? diye sordu.

— Değilim... dedim.

— Bütün gece «1492, Babam, Fatih Sultan Mehmet, Mimar Sinan...» diye sayıklayıp durdun da, ateşin yükseldi sandım... dedi.

O gün ilk derste müfettiş sınıfımıza geldi.

Bilirsin, ben öyle çok heyecanlı değilimdir ama, nedense o gün çok heyecanlandım. Titriyordum heyecandan. Belki de öğretmenin heyecanı bana geçmişti. Çünkü onun ellerinin titrediğini gördüm.

Müfettiş,

— Öğrencilerinize bir şiir yazdırınız... dedi.

Bunun üzerine öğretmenimiz bize,

— Yazın! dedi.

Daha önce defterlerimize yazdırdığı şiiri okumaya başladı. Şiir, önceden defterlerimize yazılıydı. Arkadaşların çoğu şiiri bile yazmıyor, yazarmış gibi yapıyordu:

Öğretmenimiz şiiri okumasını bitirdi. Müfettiş, teker teker defterlerimize baktı. Hiçbirimizinkinde imlâ yanlışı bulamadı. Öğretmenimize,

— Teşekkür ederim, öğrencilerinizi iyi yetiştirmişsiniz... dedi.

Solumdaki sırada oturan Cengiz'in defterine bakmamıştı.

— Bakayım defterine... dedi.

Cengiz defterini uzattı. Müfettiş,

— Bu ne? dedi.

— Şiir efendim.

Müfettiş,

— Bu nasıl şiir? diye bağırınca, başımı uzatıp yangözle baktım.

Cengiz heyecandan yanlışlıkla, şiir yazılı diye, önceden matematik probleminin yazılı olduğu sayfayı açmış.

Az kaldı, Cengiz şiir yazılı öbür sayfayı açacaktı. Müfettişin arkasına gelen öğretmenimiz, eiliyle, gözüyle işaretler yapmaya başlayınca, Cengiz durumu anladı.

— Şiiri yazamadım efendim... dedi.

Öğretmenimiz hâlâ eliyle Cengiz'e işaretler yaparken, Müfettiş birden geriye döndü.

— Bir de matematik problemi yazdırın da çözümlesinler... dedi.

Öğretmenimizin yüzü kıpkırmızı olmuştu.

Müfettişin önce problem yazdıracağını, sonra şiir yazdıracağını sanıyorduk. Bize öyle söylemişlerdi. Müfettiş, soru sırasını değiştirince Cengiz de şaşırmıştı.

Cengiz'in defteri müfettişin elindeydi. Onun için öğretmenimiz eskisinden başka bir problem yazdırdı. Matematikten hep pekiyi alırım, bilirsin. Artık öyle şaşırmışız ki, problemi ben bile çözümleyemedim. Defterlerimize bakan müfettiş suratını buruşturdu. Öğretmenimiz çok utanmıştı. İçinden «Müfettşi, ah, beni kaldırıp sorsa da makine gibi cevaplar versem» diyordum. Öğretmenimizin yüzünü ağartmak istiyordum. Kendikendime boyuna «1492. Babam. Fatih Sultan Mehmet. Mimar Sinan. 1492...» diye mırıldanıp duruyordum.

Sanki içimden geçenleri okumuş gibi, müfettiş bana,

— Sen kalk! dedi.

Sevinçle fırladım. Sonradan bana arkadaşların söylediğine göre, müfettiş,

— Kaç yaşındasın? diye sormuş.

Ben heyecandan soruyu anlayamadığım için, Amerika'nın keşfini soruyor sandım,

— 1492 efendim... diye bağırdım.

Şaşkınlıktan gözleri büyüyen müfettiş,

— Neee? Kaç yaşındasın? diye bir daha sordu.

Ben de, doğru cevap verdiğimi sanarak,

— 1492 efendim... diye daha yüksek sesle bağırdım.

— İstanbul'u kim fethetti? diye sormuş.

Ben ezberlediğim cevap sırasına göre,

— Babam... dedim.

Müfettişin soruların sırasını değiştireceğini önceden hiç düşünmemiştim.

Müfettiş ayağını yere vurup bağırdı:

— İstanbul'u kim fethetti, diye soruyorum.

— Babam, efendim.

— Senin baban kim?..

— Mimar Sinan.

— Ağzından çıkanı duymuyor musun oğlum? Babanı soruyorum, Mimar Sinan diyorsun.

İşte ancak o zaman kırdığım potu anlayabildim. Ama heyecandan, müfettişin de bağırmasından öyle şaşırmıştım ki, bütürlü kendimi toparlayamıyordum.

— Peki, Mimar Sinan ne yaptı?

Artık büsbütün şaşırmıştım. O şaşkınlıkla,

— İstanbul'u fethetti efendim... diye bağırdım.

— Kim?

Sözde yanlışımı düzeltmek için,

— Mimar Süleyman... dedim.

— Süleymaniye Camisini kim yaptı öyley-

se?

— Sultan Sinan Fatih...

Kelimeleri birbirine karıştırdığımı sezinliyordum ama, artık toparlanamıyordum.

Müfettiş öyle kızmıştı ki, kızgınlıkla o da şaşırıp,

— Oğlum, dedi, Amerika'yı yapan Mimar Sultan Mehmet'tir, Süleymaniye Camisini de keşfeden Fatih Sinan'dır.

Çocuklar kendilerini tutamayıp kıkırdayarak gülüşmeye başlayınca, müfettiş yanlış söylediğini anladı. Yanlışını düzeltmek istedi:

— Yani Sinaniye Camisini Mimar Süleyman yaptı, Fatih'i Mimar Sultan Mehmet fethetti demek istiyorum...

Yine yanlış söylediğini anlayıp,

— Beni de şaşırttın be çocuk!.. dedi.

Kızgınlıkla başını sallaya sallaya, kapıyı hızla çarpıp dersaneden çıktı.

Dersanede çıt yoktu. Bir süre sonra öğretmenimiz,

— Yazıklar olsun!., dedi.

Bu sözü, bana mı, müfettişe mi, yoksa kendisi için mi söylediğini anlayamadım.

Bu olayın beni nasıl üzdüğünü anlatamam. Her hatırlayışımda utanıyorum. Oysa, çabuk çabuk cevaplar verip, öğretmenimizin yüzünü ağartmak istemiştim.

Sözverdiğin gibi, sen de bana orada olup bitenleri yaz, e mi? Mektuplarını bekliyorum. Ben de sana başarılar dilerim kardeşim.

Sınıf arkadaşın
Ahmet Tarbay

BÜTÜN BABALAR BİRİNCİ

Ankara, 19 Kasım 1963

Sevgili kardeşim Ahmet,

Cevabın için çok teşekkür ederim. Bana hep böyle uzun mektuplar yaz. Ben de sana burda olanları uzun uzun yazacağım. Mektubunu okurken gözümün önüne geldin. Seni, müfettişin karşısında tasarladım. Öyle güldüm, öyle güldüm ki...

Sana biraz burasını anlatayım. Dört katlı bir apartımanda oturuyoruz. Her katta iki daire var. Bizim dairemiz ikinci katta. Geçen mektubumda, babamın üç sınıf arkadaşının da bu apartımanda oturduklarını yazmıştım.

Apartımanın arkasında büyücek bir bahçe var, ama çok bakımsız, boş bir arsa. Akşamları, apartımandaki çocuklarla burada oynuyoruz. Geçenlerde bir akşam yine oynuyorduk burada. Çocuklar, babalarının çalışkanlıklarıyla övünüyorlardı. Her çocuk, kendi babasının öbürlerininkinden daha çalışkan olduğunu iddia ediyordu. Daha çok küçük çocuklar tartışıyorlardı. Üçüncü sınıfa giden kardeşim Metin hepsinden baskın çıkmaya çalışıyordu. Avurtlarını şişire şişire «Benim babam var ya, benim babam...» deyip duruyordu.

Gerçekten de öğrenciyken babam çok çalışkanmış. Kendisi her zaman böyle anlatır bize.

Tartışma çok kızıştı. Metin,

— Benim babam hepinizin babasından daha çalışkan, dedi, okuldayken sınıflarını hep birincilik geçermiş...

Babamın sınıf arkadaşlarından birinin çocuğu,

— Yok canıım!.. diye alay etti Metin'le.

Başka bir çocuk da,

— Kim demiş onu? dedi.

Metin, göğsünü kabartarak,

— Babam kendisi söyledi... dedi.

Sonra durdu, ekledi:

— İnanmazsanız, kendi babanıza sorun, hepsi bir sınıfta okuyorlarmış. Babanız söylesin size doğrusunu.

Biz büyük çocuklar bu tartışmaya karışmazken, benim sınıfımdan bir kız, kardeşime,

— Yalancı, dedi, asıl birinci benim babammış...

Başka bir çocuk horoz gibi atıldı:

— Asıl yalancı senin gibisine derler. Benim babam bikere bile sınıfının ikincisi olmamış. Hep sınıfının birincisiymiş. Anladın mı sen?

— Bal gibi yalan işte... Senin baban atmış... Her yıl sınıfının birincisi olan asıl be-

nim babam...

— Benim babam atmaz bikere...

Büyük çocukların karışmasına canım sıkıldı. Tartışma gittikçe kızışıyordu. Kardeşim, beni tanık gösterdi:

— Öyle değil mi abla? Babam hep birinci değil miymiş? Sen söylesene şunlara...

— Tabii öyle... dedim.

Bu sözüm, ortalığı büsbütün karıştırdı. Metin'i yatıştırmak için,

— Sen aldırma onlara, onlar öyle bilsinler de boş yere avunsunlar... Ne çıkar... dedim.

Hepimizden büyük olan ortaokul öğrencisi bir çocuk, bilgiçlik taslayarak,

— Çocuklar, dedi, yanılıyorsunuz. Ne senin, ne senin, ne de senin baban birinci... Sınıfını hep birincilikle geçen benim babam...

Metin ona,

— Pışşşt... dedi.

— Pıştmış... Git de babana sor bakalım...

— Senin baban da atmış.

— Sen onu affetmişsin...

Tartışma yeniden kızışınca, ortaokuldaki o kocaman çocuğun üstüne sıçrayan Metin'i kolundan çekip zorla ayırdım ordan. Merdiveni çıkarken,

— Yalancılar, n'olacak... Benim babam birinci işte!.. diye ağlıyordu.

Eve girince doğru annemin yanına koştu

— Babam birincisi değilmiş sınfının. Babam atıyormuş... dedi.

Annem kızdı, Metin'i azarladı:

— Sus bakayım! O nasıl sözmüş!.. Şimdi ağzına biber doldururum.

— Niçin kızıyordun, dedim, belki biz yanlış biliyoruz. Belki babam onların sınıf arkadaşı değildi.

— Ama onlar sınıf arkadaşı olduklarını kendileri söylüyorlar...

— Eniyisi, akşam, gelince babama sorarız, doğrusunu öğreniriz.

İçime kuşku düşmüştü. Ben de merak ediyordum. Akşam yemeğinde babama, bir apartımanda oturduğumuz arkadaşlarla bir sınıfta mı okuduklarını sordum.

— Evet kızım, dedi, dördümüz de sınıf arkadaşıyız.

Birisiyle üç yıl, öbür ikisiyle beş yıl hep bir sınıfta birlikteymişler.

Gündüz, annem, ağzına biber doldururum, diye kardeşimi azarladığı için başka birşey sormaktan çekindim.

Ertesi gün, okulda sıra arkadaşım olan kıza, babasının sınıflarını nasıl geçtiğini sordum.

— Benim babam sınıflarını hep birincilikle geçmiş... dedi.

Konuşmamızı duyan arkamışdaki sıradan bir çocuk da,

— Benim babam da öyle, dedi, hep birinciymiş okuldayken...

Derken, öbür çocuklar da bu konuşmaya katıldılar. Babasının okuldaki durumunu bilmeyen yalnız üç arkadaş çıktı sınıfta. Öbürlerinin hepsinin de babaları, sınıflarının birincisiymiş.

Ahmet, bu mektubumu alınca, sen de babana sor bakalım; o da sınıfının birincisi miymiş? Ben şimdiden senin babanın da sınıflarını birincilikle geçtiğine inanıyorum. Çünkü bütün babalar, nedense, hep birinci oluyorlar.

Anlattığım bu olaydan iki gün sonra kardeşimin öğretmeni, anneme mektup yazmış, okula çağırttı annemi. Öğretmeni, Metin'in derslerine çalışmadığından yakınmış. Akşam babam öğrenince Metin'e çok kızdı, bağırdı. Sonra da önüne oturttu, öğüt verdi:

— Oğlum, sen niçin bana benzemedin? Ben bütün okul hayatımda sınıfımın en çalışkanıydım. Bikere bile ikinci olmadım. Hep birincilikle geçtim sınıflarımı. Ayıp değil mi bu senin yaptığın? Niçin derslerine çalışmıyorsun? Bir çocuk babasına bakıp ondan örnek almalı.

Babamın kızgınlığı geçmişti. Ben de onun yumuşamasından yüreklenip,

— Baba, Metin de bigün baba olunca, çocuklarına, sınıflarını birincilikle geçtiğini söyler, dedim.

Annem ne demek istediğimi anladı.

— Koca kız, dedi artık çocuk değilsin ki senin de ağzına biber doldurayım. Büyükler konuşurken küçükler susar.

Ben de sustum. Babam hiç sesini çıkarmadı.

İşte Ankara'ya geldiğimizden beri yazmaya değer bir bu olay geçti bağımdan.

Bütün arkadaşlara selâmlar. Sana da başarılar dilerim.

Arkadaşın
Zeynep Yalkır

ESKİ ÖĞRENDİKLERİNİZİ UNUTUN

İstanbul, 23 Kasım 1963

Kardeşim Zeynep,

19 Kasım tarihli mektubunu alınca nasıl sevindiğimi anlatamam.

Sana acı bir haber vereyim, öğretmenimiz ayrıldı okulumuzdan. Başka bir il'e atanmış. Ona çok alışmıştık. Ayrılışına üzüldük. Ağlayanlar bile oldu, öğretmenimiz giderken. Ben kendimi çok tuttum ağlamamak için... Ama dersaneden tam çıkarken saçlarımı okşayınca kendimi tutamadım, boşandım. Müfettişin dersanemize gelişini yazmıştım sana. İşte o olaydan sonra benimle pek konuşmuyordu. Son günüydü, birkaç söz söyledi bize. Başarılar diledi.

— Bigün yine görüşmek üzere çocuklar... dedi.

Yanımdan geçerken saçımı okşadı, çıktı dersaneden.

Yeni öğretmenimiz erkek. İlk derste, daha önce neler bildiğimizi öğrenmek istedi. Teker teker kaldırdı hepimizi, sorular sordu. Cevaplarımızı beğenmedi.

— Çok yazık, çok... Hiç iyi yetişmemişsiniz! dedi.

Demir var ya, sınıfın en çalışkanı, onun verdiği cevapları bile beğenmedi. Hele benim cevaplarımdan sonra, «vah vah!» diyerek elini dizine vurdu.

Cansıkıntısıyla başını sallıyor,

— Size hiç mi bişey öğretmediler? Dersler boş mu geçti? Bunca zamandır ne öğrendiniz? deyip duruyordu.

Oysa ben doğru cevaplar verdiğimi sanıyordum.

Mine ağlamaklı bir sesle,

— Yanlış mı söyledim öğretmenim? dedi.

— Doğru, doğru ama... dedi, biraz durakladıktan sonra ekledi:

—Üstünkörü... Hepinizin cevapları üstünkörü...

Hiç ses çıkarmıyorduk, ama çok bozulduk. Yalnız, eski öğretmenimizden kırık not almış bir iki çocuğun, yeni öğretmenin bu sözlerinden sevindikleri yüzlerinden belliydi.

Demir kendini tutamayıp,

— Eski öğretmenimiz bizi çok çalıştırdı efendim... dedi.

Yeni öğretmenimiz biraz alaylı,

— Belli, dedi, verdiğiniz cevaplardan anlaşılıyor.

Kürsü önünde gidip geldikten sonra, sesini tatlılaştırarak,

— Çocuklar, dedi, eski öğrendiklerinizi hep unutacaksınız. Anladınız mı? Yeni baştan öğreneceksiniz herşeyi.

Demir, parmağını kaldırıp söz istedi,

— Ama öğretmenim, dedi, kitaplarımızda ne yazılıysa hep onları öğrenmiştik.

Öğretmen,

— Şimdi ben size eski öğrendiklerinizi unutacaksınız diyorum... dedi.

O ilk ders böyle geçti. Paydosta arkadaşlar ikiye bölündü. Kimisi eski öğretmenden, kimisi yeni öğretmenden yana oldu. Doğrusunu istersen, ben ortada kaldım.

Paydoslarda 5 B'den arkadaşlarla hep bu konu üzerinde konuştuk. Onların öğretmenleri de, ders yılı başında, yani daha yeni gelmişti bizim okula. O da, ilk derste tıpkı bizim yeni öğretmenin söylediklerini söylemiş. «Eskiden öğrendiklerinizi unutacaksınız» demiş.

Yeni öğretmenimizin bu tutumu, bazı arkadaşlarımızın işine yaradı. Bir soruya yanlış cevap verince,

— Bize eski öğretmenimiz böyle öğretmişti efendim... demeye başladılar.

O zaman da öğretmen,

— Ben de size eski öğrendiklerinizi unutacaksınız, demedim mi? diye bağırıyordu.

İnsanın eskiden öğrendiklerini unutması hiç de kolay değilmiş. Bunu yalnız Demir başarabildi. Bigün müdürümüz bir derse girmişti. Dersimiz Tarih'ti. Müdür, neler öğrendiğimizi sınamak için Demir'i kaldırdı, sordu:

— Yeniçağ medeniyeti ne demektir?

Demir hiç cevap vermedi. Müdür başka bir soru yöneltti:

— Matbaayı kim icat etti?

Demir yine susuyordu. Onun çalışkan öğrenci olduğunu bilen Müdür,

— Niçin cevap vermiyorsunuz? dedi.

Demir,

— Unuttum da ondan, efendim, dedi.

— Amerika'nın keşfini anlat.

— Unuttum efendim...

Yavaş yavaş kızan Müdür,

— Hepsini mi unuttun oğlum, ne biliyorsan onu anlat... dedi.

Demir,

— Hepsini unuttum... dedi, eskiden neler öğrendimse hepsini unuttum.

— Niçin?

— Öğretmenimiz öyle söyledi efendim. Eski öğretmenimizden neler öğrendikse, hepsini unutacaksınız, dedi.

Müdür beni kaldırıp:

— Hindistan deniz yolunu keşfeden kimdir?

Ne terslik! Adamın adı dilimin ucunda ama, bitürlü hatırlayamadım. Demir, özellikle «unuttum», diyordu hep. Oysa ben gerçekten unutmuştum.

— Unuttum efendim... dedim.

Müdür, gözlük camlarının üstünden öğretmenimize baktı, bişey söylemeden gitti. Öğretmenimiz hiçbişey olmamış gibi,

— Gelelim Yavuz Sultan Selim'e... diye kaldığı yerden anlatmaya başladı.

Paydosta arkadaşlar, Demir'e de bana da çok iyi yaptığımızı söylediler. Oysa ben, Hindistan deniz yolunu bulanın adını gerçekten unutmuştum.

Bak, bu unutmak neler açtı başıma. Okul - Aile Birliği'nin ilk toplantısı için küçük bir müsamere verecektik. Ben de o müsamerede kendi yazdığım bir şiiri okuyacaktım.

Eski öğretmenimiz bize bir derste, koyunun çok yararlı bir hayvan olduğunu anlatmıştı: «Sütü sağılır, kuyruğundan yağ yapılır, eti yenir, tüylerinden iplik yapılır, derisi çok işe yarar, kemikleri kullanılır, dışkısı bile gübre olur.» demişti.

Ben de bu dersten sonra işte şu şiiri yazmıştım:

KOYUN

Kuyruğundan yağ çıkar.
Memesinden süt verir,
Yumuşak tüyleri var,
Kumaş olur giyilir.
Boynuzundan sap olur,
Eti insana besi,
Derisinden kap olur,
Dışkısı da gübresi.
Her mayıs kuzusu var,
Kemiği işe yarar,
.....

Bu şiirimi, eski öğretmenimize vermiştim. Beğenmişti.

— Sen bu şiiri, Okul-Aile Birliğine verilecek müsamerede okursun... demişti.

Ben de çok sevinmiştim. Koyun adlı şiirimi günlerce ezberledim. Müsamerede okurken, hiçbir aksaklık olmasın istiyordum. Ama işte o günlerde eski öğretmenimiz başka yere atanmıştı. Yeni öğretmenimiz, müsamerede benim de şiir okuyacağımı öğrenince, bana bu şiiri okuttu.

— Bu şiir olmaz, ben size kaçtır söylemiyor muyum, eski öğrendiklerinizi unutacaksınız diye? Benim söyleyeceğim şiiri ezberler, müsamerede okursun... dedi.

Okuma kitabımızdaki «Memleketim» başlıklı şiiri gösterdi.

— İşte bu şiiri ezberle de oku! dedi.

Ama bu şiiri ezberlemek için zaman kalmamıştı. Müsamere ertesi gündü. Sen o şiiri bilirsin. Siz de, bizim okuma kitabını okuyorsanız aç kitabı da bak. Şu şiir işte:

Ey topraklı mintanlar, ey yaldızlı fistanlar,
Ey bire kırk başaklar, otlar, bostanlar,
Ve daha sık boy atan destanlar diyarı hey!

Ey o büyük insanı yetiştiren ananın,
Ey çilenin, sefanın, güvenişin, inanın,
Nârin minarelerde Sinan'ın diyarı hey!

«Ey»le başlayıp, hep böyle «hey, hey»le biten bir şiir işte! Ben bu şiiri ezberlemeye çok çabaladım ama, zaman çok az olduğundan iyice ezberleyemedim. Ertesi sabah okula gelince öğretmenim,

— Sahneye çıkmadan önce burada prova yapalım. Oku şiiri! dedi.

Okudum.

— Olmuyor, şiir öyle okunmaz! dedi.

Bir daha okudum. Yine beğenmedi.

— Oğlum, dedi, şiir, yoldan geçen herhangi birisine bir adres sorulur gibi okunmaz. Sesini yer yer titreteceksin, alçaltıp yükselteceksin. Heyecanlı yerlerde haykıracaksın. Kimi yerde tatlı bir fısıltıyla, kimi yerde aslanlar gibi kükreyerek okuyacaksın. Sonra, sol elini beline dayayıp, sağ yumruğunu ileriye, havaya doğru uzatacaksın. Mısraların sonlarında «hey»ler var ya, işte orda «hey» derken, hızla ayağını yere vuracaksın. Ben bikere okuyayım, şiir nasıl okunurmuş anla,

ona göre oku sen de.

Öğretmenim tıpkı bana anlattığı gibi okudu şiiri. «Hey» derken, sağ ayağını, sıçrar gibi iyice yere vuruyordu.

— İşte böyle... Ayağını benim gibi yere vuracaksın, düşmanın başını ezer, çiğner gibi... dedi.

Ben de onun gibi okudum. Ama bir elim belimde, bir yumruğum havada, ayağımı da «hey hey» diye diye yere vururken şiiri şaşırıyordum. Oysa, ben kendi bildiğim gibi okusam, hiç şaşırmıyordum. Şiir okuyuşumu beğeniyor, ama ayağımı yere vuruşumu beğenmiyordu. Ben «Heyy!» diye haykırıp sağ ayağımı yere vurdukça,

— Daha hızlı, daha hızlı... Topuğunu vur yere! diyordu.

Olanca hızımla topuğumu vuruyordum da, yine de beğendiremiyordum.

Sonunda,

— Bak işte böyle! dedi.

«Heyy!» diye öyle bir haykırıp ayağını kaldırdı, yere vurdu ki, dersane pencerelerinin camları zangırdadı.

— Gördün ya işte böyle. Türk çocuğu ayağını vurdu mu, yerler sarsılacak! dedi.

— Ama öğretmenim, dedim, siz enaz yüz kilo varsınız, ben kırkiki kilo geliyorum.

Ne yaptımsa beğendiremedim. Çok kızdı. İşte o kızgınlıkla,

— «...Ve daha sık boy atan destanlar diyarı hep!» deyip ayağını yere vurmasıyla, o «Hey!»in arkasından,

— Ay, ayy, ayyy! diye bağırmaya başladı.

Biliyorsun ya, bizim dersane düşemeleri çürük. Öğretmenin ayağı, çürük düşeme tahtasının arasından içeri girmişti. Ben de yardım ettim. Zorla ayağını ordan çıkarabildi. O sırada, dördüncü sınıfla, üçüncü sınıfın öğretmenleri gürültüyü duymuşlar, telâşla geldiler.

— Ne var? Ne oluyor? diye sordular.

Bizim öğretmen, aksayarak dersaneden çıkarken bana,

— Gördün ya, nasıl vuracaksın ayağını, dedi, bir vurdun mu sanki yer yarılacak, deprem olmuş gibi sarsılacak ortalık...

Öğretmen gidince, rahat yürüyemediğimi anladım. «Hey hey!» diye ayağımı yere vurmaktan topuğum çürümüş.

Müsamereye iki saat vardı.

Ben kendi yazdığım «Koyun» şiirini, bir ay, boyuna ezberlemiştim. Ne kadar unutmaya çalışsam, bitürlü unutamıyorum, hep aklıma takılıyor. Unutmak elimde değil. «Memleketim» şiirini okurken «Koyun» şiirinin kelimeleri dilime takılıyordu. «Memleketim» şiirini azçok ezberlemştim, ama, ayağımı yere vurmaktan, ezberlediklerim de aklımdan çıkmıştı. Beynim sarsılmış topuk vurmaktan.

Arkadaşlar,

— Sıran geldi, sıran geldi! Haydi sahneye! diye beni arkamdan ittiler.

Salon anababalarla tıklım tıklım dolu. Öğretmenimiz kuliste bekliyor, şiir okuyanlar şaşırsa ordan fısıldıyor.

Sahneye çıkınca, salondakileri başımla selâmladım. Ama selâmlamak işin başımı eğer eğmez, birden okuyacağım şiirin adını unutuverdim. Tersliğe bak Zeynep, birdenbire «Koyun» şiiri aklıma gelmez mi! Eskiden öğrendiğimi unutacağıma, yeni ezberlediğimi unutuverdim işte...

Acıklı durumumu gözünün önüne getir: Ben sahnede durmuş salondakilere bakıyorum, salondakiler bana bakıyor; bakışıp duruyoruz.

İyi ki, öğretmenimiz kulisten «Memleketim» diye fısıldadı da, ben var sesimle «Memleketim!» diye haykırdım. Haykırdım ama, bitürlü arkası gelmiyor. Şiir aklımdan çıkmış. Öyle de suspus durulmaz. Hiç olmazsa vakit kazanırım da o zamana kadar aklıma gelir diye bir daha «Memleketim!» diye bağırdım. Bağırdım ve sustum. Salondakiler coşkun bir alkış tutturmazlar mı? Büsbütün şaşırdım. «Memleketim» diye bağırınca neden alkışladıklarını anlayamadım. Öğretmenimizin fısıltısını duymuştum. Hemen «Ey...» diye şiire başladım. Ama üstüste «Memleketim» diye öyle yüksek sesle haykırmışım ki, bütün sesim tükenmiş, ağzımdan incecik, kapı gıcırtısı gibi bir «Ey...» çıktı. Bir alkış daha koptu. İşte o alkıştan sonra büsbütün şaşırdım. Şiirdeki kelimelerin yerlerini değiştirerek şiiri okumuştum. Sonradan arkadaşların söylediğine göre, o güzelim şiiri bak nasıl okumuşum:

«Memleketim!»

En mintanlı topraklar, ey yıldız fistanlar,
Ey kırka bir başaklar, atlar, atlar, destanlar,
Ve daha sık boy atan bostanlar diyarı
heeey!

Deyip de ayağımı yere vurunca, birden havaya sıçradım. Neden biliyor musun? Öğretmenin karşısındaki provada, topuğumu boyuna yere vurmaktan, ayakkabımın bir çivisi gevşeyip ucu dışarı çıkmış. Ben «Hey» deyip de olanca hızımla ayağımı yere vurunca, o çivinin sivri ucu hart diye topuğuma girdi. Sanki bir kılıç tabanımdan girip, ucu ciğerime değdi.

İşte o acıyla, şiirin ezberlediğim kadarını da unuttum. Dinleyiciler kahkahadan kırılıyor. Ben nerdeyse ağlayacaktım. Biyandan kulise bakıyorum ki, öğretmenim fısıltısını duyabileyim. Öğretmen, benim fısıltıyı duymayacağımı anlayınca bağırdı:

— «Ey o büyük insanı yetiştiren ananın...»

Ben hemen sözü aldım, başladım okumaya:

— Ey o büyük insanı yetiştiren ananın... ananın, ananın...

Yine arkası gelmiyor. Belki aklıma gelir diye, o mısraı bir daha, bir daha baştan alıyordum. Ama tam «ananın» kelimesine gelince, iğnesi takılmış plâk gibi tekliyorum. Titrek, ağlamaklı sesle «ananın... ananın...» deyip dururken, birden o benim «Koyun» şiiri aklıma gelip de gürül gürül okumaz mıyım!

ananın... ananın... ananın...
Kuyruğundan yağ çıkar,
Memesinden süt verir,
Yumuşak tüyleri var...

Kuliste öğretmen «Ey sebiller... kervansaraylar...» diye terter tepiniyor. Ben öğretmenden duyduğum kadarını söylüyorum, arkadan da «Koyun» şiirini okuyorum.

...Kervansaraylar heyy!
Boynuzundan sap olur
Eti de bize besi.
Derisinden kap olur,
Dışkısı da gübresi heeey!..

Kendimi sahneden attım. Alkıştan okul yıkılacak sanki...

Öğretmen büyük bir üzüntüyle,

— Ne yaptın Ahmet? dedi.

— Ne yapayım efendim, dedim, insan ne yapsa eski öğrendiğini birden unutamıyor.

Bir kelime daha söylesem ağlayacaktım. Öğretmenimle yanyana koridorda yürümeye başladık. İkimiz de topallıyorduk. Çivi batmasın diye ben seke seke yürüyordum.

Akşam evde babam,

— Oğlum sende ne marifet varmış, dedi, herkesi kırdın geçirdin. Misafirler yerlere yıkıldı gülmekten...

Annem de,

— Gözlerimden yaş boşandı güle güle, az kalsın bayılacaktım... dedi.

Dinleyiciler şaşırdığımı anlamamışlar da, bilerek isteyerek öyle yaptığımı sanmışlar.

İşte Zeynep, son birkaç günüm böyle gürültü patırtı içinde geçti.

Mektubunda, benim babamın da öğrenciyken birinci olup olmadığını merak ettiğini yazıyordun. Ne yazık ki, babam sınıfın birincisi değil. Çünkü, hiç okula gitmemiş. Okula gitmiş olsaydı, o da bütün babalar gibi, sınıfının hep birincisi olduğunu söyleyecekti bana elbet...

Beni sevindiren mektuplarını bekler, esenlikler dilerim.

Eski sınıf arkadaşın
Ahmet Tarbay

ÇALIŞAN KAZANIR

Ankara, 26 Kasım 1963

Ahmet kardeşim,

Bana geçen mektubun gibi hep uzun uzun yaz, olur mu? Uzun dediğime bakma, mektubunu bir solukta okudum. Bizim sınıftan biriki arkadaşıma da okudum. Öyle güldüler ki...

Havalar burda soğuduğu için, artık apartıman bahçesinde oynayamıyoruz. Okuldan gelince derslerime çalışıyorum. Anneme de yardım ediyorum. Ablam evişlerini sevmez. Hele ortalık işi görmek hiç istemez. Yalnız mutfağa girip pasta, kek gibi şeyler yapmaka bayılır. Çünkü, ablam mutfağa bir girdi mi, annem, artık bir hafta neyin nerde olduğunu bulamadığını söylüyor.

Ablam nişanlanmak üzereydi, sonra nişandan cayıldı. Son günlerde bizim evde en önemli konu işte bu. Nişanın bozulması, kardeşim Metin'in bir sözü üzerine oldu.

Geceleri, ya babamın sınıf arkadaşı olan komşularımız bize geliyor, yada biz onlara gidiyoruz. Haftada enaz iki gece böyle. Dört sınıf arkadaşı biraraya gelince ençok Zeynel Bey üstüne konuşuyorlar. Durmadan Zeynel Bey'i yeriyorlar. Bu Zeynel Bey, babamla sınıf arkadaşlarının çalıştığı işyerinin sahibi.

Annem sıksık,

— Bıktım artık bu Zeynel Bey'den, kuzum konuşacak başka lâf kalmadı mı? der.

Onun bu uyarması üzerine konuyu değiştirdiler. Ama biraz sonra dönüp dolaşıp yine o konuya dönerler.

Zeynel Bey'in birkaç işyeri varmış. Çok zenginmiş. Günden güne de boyuna zenginleşiyormuş. Bu Zeynel Bey öyle kalın kafalı biriymiş ki, ilkokulu bile zarzor bitirebilmiş.

Babamın sınıf arkadaşlarından biri, Zeynel Bey'in hemşehrisi. O diyor ki:

— Bizden on yaş büyüktü. O, üçüncü sınıftayken ben okula daha yeni başlamıştım. Anlayın artık kaç yıl olmuş okula başlayalı... Ben ilkokulu bitirmiştim, o hâlâ dördüncü sınıftaydı. Zeynel'in babasıyla arkadaşları «Senin oğlan herhal müdür olacak...» diye alay ederlerdi. Çünkü daha ilkokuldayken bıyıkları terlemişti.

Bigün o sınıfa müfettiş gelmiş de, Zeynel'i öğretmen, öğretmeni de öğrenci sanıp, öğretmene «Otursana oğlum sırana!» demiş.

— İşte böyle beyinsiz, taş kafa bi oğlandı.

Bunun üzerine babam da her zaman,

— Sanki şimdi başka türlü mü, daha da beter... der.

Bilsen, bu Zeynel Bey için neler neler söylerler: «Memleketimizin yüzyılda bir yetiştirdiği gayet nadir dangalaklardan...», «Yeryüzünde bir eşi benzeri daha olmayan budalalık şampiyonu...» gibi...

Babası, Zeynel'e,

— Senin okuyup adam olacağın yok, hiç olmazsa yanımda çalış da ticarete atıl demiş.

Zeynel ticarete bir atılmış, bir daha onun elinden ticareti alıp kurtaramamışlar. Çok zengin olmuş.

Dediklerine göre, çok tembel, aylak bir adammış. Ama, büyük bir hüneri varmış, adam çalıştırmasını çok iyi bilirmiş. İşyerlerinde, şirketlerinde birçok mimarlar, mühendisler, avukatlar, doktorlar filân çalıştırırmış.

Babam sıksık yakınırdı:

— Sanki biz okuduk, çalıştık da ne oldu... İşte ancak Zeynel Bey'in yanında iş bulabildik.

Zeynel Bey'in bilgisizliği üzerine çok şeyler anlatırlardı. Bigün Zeynel Bey, yanında müdürlerinden biri ve sekreteriyle Felemenk'e gitmiş, orda epiy kalmışlar. Sonra Zeynel Bey, yanındaki müdürüne,

— Bu Felemenk güzel yermiş, beğendim. Çok övdülerdi bana, bir de gidip şu Hollanda'yı görelim... demiş.

Bir gezisinde de, gittiği ülkenin Lehistan olduğunu öğrenince pek şaşmış.

— Yahu, ben buraya Polonya diye gelmiştim, demek yanlış gelmişiz. Bir de gidip şu Polonya'yı görelim, demiş.

Bir gece bizim evde yine Zeynel Bey'in bilgisizliğiyle alay ediliyordu. Birden Metin söze karıştı:

— Bu kadar bilgisiz, görgüsüz, tembel de nasıl zengin olmuş öyleyse?

Annem,

— Büyükler konuşurken çocuklar söze karışmaz! diye Metin'i susturdu.

Babam, açıklama gereği duyduğu için olacak,

— Senin aklın daha ermez, dedi.

Ablam işte bu Zeynel Bey'in oğluyla nişanlandı. Daha doğrusu nişan olmadı, nişan için söz kesildi.

Sen ablamı görmüş müydün? Bana benzemez, yani ben ona benzemem. Ablam güzeldir.

Bizde evde nişandan hiç söz açmadılar. Ablam da bize bişey söylemedi. Ama biz konuşulanlardan anlıyorduk. Evin içinde esen olağnüstü havadan bunu ilk sezinleyen Metin oldu. Annem, iş görürken türküler söylüyordu. Ablam sevincini gizlemeye çalışıyordu, ama yine de belli oluyordu davranışlarından.

Bigün Metin bana,

— Biliyor musun, dedi, ablam nişanlanıyormuş...

Ben de,

— İyi ya... dedim.

— Ama kiminle, biliyor musun onu da?

Bilmezden gelip,

— Kiminle? diye sordum.

— Zeynel Beyin oğluyla.

Sesimi çıkarmayınca terslendi:

— Anlamıyor musun be!... Zeynel Bey'in oğluyla nişanlanacakmış, diyorum.

— Ne var bunda? Neye tersleniyorsun öyle?

— Hımm... Demek sen de onlardansın?

— Beni ilgilendirmez bu iş.

Metin, evde ençok benimle anlaşır.

Çok hırçınlaştı,

— Nasıl ilgilendirmez? diye bağırdı, ben istemiyorum, olmaz öyle şey!

Büsbütün azdırmamak için sesimi çıkarmayınca ekledi:

— Zeynel Bey için «Eşeğin biri, hayvanın biri» deyip durmuyorlar mı boyuna? Şimdi ablamı, eşeğin biri dedikleri adamın oğluyla mı nişanlayacaklar?

— Babasından oğluna ne?

— Yaaa... Sanki oğlu nasılmış? Liseyi bile bitirememiş de, babası özel öğretmenler filân tutup para zoruyla bitirtmiş liseyi... Sonra da babası, «Aman oğlum, artık okuma, aklın karışır da iş adamı olamazsın» demiş. Yalan mı? Öyle söylemiyorlar mı, babamla arkadaşları?

— Bunları annem duymasın Metin, dedim, büyükler bizden daha iyi düşünürler.

Metin hem kızgın, hem küskün bir sesle,

— Biliyorum, sen zaten onlardan yanasın... Babama da kızıyorum ya... dedi.

— Neden?

— Neden olacak! Hem o Zeynel Beye söylemediklerini bırakmıyorlar, hem de onun yanında çalışıyorlar... Böyle şey olur mu?

Dönüp gitti. Ağladığını görmiyeyim diye gittiği belliydi. Çünkü son heceleri söylerken sesi titriyordu.

O günden sonra Metin ele avuca sığmaz, eskisinden daha yaramaz, çok hırçın bir çocuk oldu. Okuldan yakınmalar gelmeye başladı. Yaramazlık ediyor, derslerine çalışmıyor, diye öğretmenlerinden mektuplar yağıyordu. Babam büsbütün telâşlandı. Çok öğüt verdi. Bikez de dövdü bile... Ama hiçbiri yararlı olmadı. Yine kaçıyordu okuldan. Annem sabahları okula götürüp bırakıyor, arkasından o yine kaçıyordu. Babam, evde kendisiyle güzel güzel konuşmak istediği zaman da, somurtup duruyor, başını önüne eğip hiç ağzını açmıyordu.

Bigün ben bişeyler söylemek, derdini öğrenmek istedim. Koca bir erkek davranışıyla,

— Senin aklın ermez bu işlere! diye tersledi.

Metin'in bu hırçınlıkları yüzünden evimizin tadı tuzu kalmadı. Annem sık sık ağlıyordu. Babamın suratı hep asıktı.

Bir akşam hava kararddığı halde Metin eve dönmeyince hepimiz sokaklara döküldük, onu aramaya başladık, Gidebileceği her yere baktık, yok. Eve döndük. Babamın arkadaşları da bize geldiler. Annem dağlıyordu. Metin'i nerde bulabileceklerini konuşuyorlardı. Kapı çalındı. Hep birden kapıya koştuk. Gelen Metin'di..

Evde hava çok gergindi. Ama Metin'de hiç babamdan korkar bir hal yoktu.

Arkadaşları babama, daha önce, «Sakın azarlama!» dedikleri için, babam da sesini çıkarmadı. Hiçbişey olmmış gibi davranıldı.

Biraz sonra, Babam, Metin'i karşısına alıp tatlı bir sesle öğüt vermeye başladı:

— Oğlum, okula gitmeyen, derslerine çalışmayan adam olmaz. İnsan ne kadar çok çalışırsa o kadar çok kazanır, ileride rahat eder. Küçükken çok çalışmalısın ki, büyüyünce rahata kavuşasın...

Bunlar babamın her zamanki öğütleriydi. Arkadaşları da bunlar benzer sözler söylediler:

— Hayatta çalışan kazanır oğlum...

— Başarı kazanmanın yolu, çalışmak, hep çalışmak...

Başı önünde, suratını asmış, sessiz duran Metin, birden başını dikip,

— Çalışan ne kadar kazanır? diye sordu.

— Ne kadar çok çalışırsa o kadar çok kazanır...

— Zeynel Bey kadar kazanır mı çok çalışanlar?

Metin'in bu sorusu üzerine bir sessizlik oldu. Metin'in ne demek istediği anlaşılmıştı. Neden sonra babam sesini daha da yumuşatarak,

— Biz de zamanında çocuktuk... Biz de çocukluk geçirdik... Ama biz çocukken...

Metin, babamın sözünü keserek,

— Çalışmayan daha çok kazanıyor, dedi.

Babam sertlendi,

— Yani baban yalan mı söylüyor? diye sesini yükseltti.

Metin ağlamaya başladı. Sözleri hıçkırık-

larına karışarak,

— Doğru söylüyorsunuz, dedi, her gece Zeynel Bey'in tembel, taş kafa, bilgisiz bir budala olduğunu söyleyen siz değil misiniz? Onun fabrikaları var, şirketleri var, işyerleri var, mağazaları var, otomobilleri, apartımanları var... Oğlu da okumamış, kendisi gibi işte...

Hem ağlıyor, hem çatallaşan sesiyle bağırıyordu:

— Ben artık okula gitmiyeceğim. Ben Zeynel Bey'den daha zengin olacağım. Yanımda onunkinden daha çok adam çalıştıracağım. Çalışkan, bilgili, okumuş insanlara iş vereceğim...

Metin, yatak odasına gittiği için sözlerinin sonu içerden geliyordu.

Gözleri buğulanan babam ona seslendi:

— Peki oğlum, nasıl istersen öyle yap.. İstemiyorsan gitme okula!

Sonra arkadaşlarına yavaşça,

— Üstüne varmayalım, dedi.

Annem, Metin'i yatak odasından alıp yüzünü yıkamaya götürdü.

Babamın bir arkadaşı,

— Suç bizim, dedi, çocukların yanında herşeyi, konuşuyoruz. Onların yanında herşey konuşulmaz ki...

Bu adamın eşi, kocasına göz işaret yaparak beni gösterdi.

Babamın başka bir arkadaşı,

— Galiba, çocuk haklı, dedi, bunca yıl okuduk da ne oldu sanki!.. İşte Zeynel Bey'in yanında iş bulabildik.

Annem de, babam da, Metin'in bu hırçınlığının, ablamı, Zeynel Bey'in oğluna nişanlamak isteyişlerinden ileri geldiğini anlamışlardı. Birkaç gün sonra, nişan için verilen sözden vazgeçildi. Ablama bir iş buldular. Şimdi çalışıyor. Evde pineklemekten usanmıştı. Demek, o da pek istekli değilmiş bu nişana. Şimdi kendisi daha özgür bulduğunu anlıyorum.

Metin içini döküp boşaldığı gecenin sabahı, yine eskisi gibi okuluna gitmeye başladı. Eskisinden daha da uysal çocuk oldu. Nişanın yapılmamasından kendini sorumlu görüyor da, ondan bu uysallığı. Derslerine eskisinden çok çalışıyor. Evde herkesle barıştı, ama nedense benimle arası pek iyi değil. Bana kırgın. Kendisine hak vermemiş olmama kızıyor sanıyorum. Oysa ben de ondan yanaydım. Ama onun gibi yapamazdım ki... Dargınlığının uzun süreceğini sanmıyorum.

Bu mektubumu akşam yemeğinden sonra yazdım. Uykum geldi, artık yatacağım. Yarın pazar. Annem, Metin'le beni çocuk tiyatrosuna götürecek.

Ordaki sınıf arkadaşlarımın hiçbirini unutmadım, hepinizi çok özledim. Arasıra birlikte çektirdiğimiz resimlere bakıp sizleri anıyorum. Hepinize candan selâmlar... Sana da üstün başarılar dilerim.

Arkadaşın
Zeynep Yalkır

FEDAKAR ÇOCUKLAR

İstanbul, 30 Kasım 1963

Zeynep kardeş,

Mektubunu alalı iki gün oldu. Hemen cevap vermek istiyordum. Ama öğretmenimiz ev ödevi vermişti. Çoktu ödevler. O yüzden ancak şimdi cevap yazabiliyorum.

Yeni öğretmenimizi gittikçe daha çok seviyorum. Müdürün dersaneye geldiği gün, Demir'in neler yaptığını yazmıştım ya sana, o olaydan sonra hepimiz öğretmenin Demir'e kızacağını sanmıştık. Hiç de sandığımız gibi olmadı. Bana da bir küskünlüğü yok. Oysa ben o olaydan sonra çok korkuyordum.

Öğretmenimiz son günlerde en çok fedakârlık konusu üstünde duruyor. Bize birçok fedakârlık hikâyeleri anlatıyor. Anlattığı her fedakârlık hikyesinden sonra bize soruyor:

— Bu hikayeden ne anladınız? Çıkardığınız sonuç nedir? Alınacak ders nedir?

Öğretmenin beni sevmeye başlaması neden biliyor musun? Çünkü, anlattığı fedakârlık hikâyelerinden, ben tam onun istediği sonuçları çıkarıyorum. Önceden biliyorum ne istediğini, beğeneceği biçimde konuşuyorum. Bana her seferinde,

— Aferin Ahmet!.. dedikten sonra, çocuklara,

— İşte, diyor, sizde bu anlattığım hikâyedeki çocuk gibi fedakâr olmalısınız.

Yalnız bikez sınıfta çok sıkı bir tartışmaya girdik. Her anlattığı hikâyeden öğretmenin isteğine uygun sonuç çıkarmaktan bıkmıştım. artık. O gün hikâyeyi, kendi anlayışıma göre yorumlamaya kalktım.

Öğretmenimizin anlattığı fedakârlık hikâyesinin özeti şuydu: İlkokul öğrencisi, bizim yaşıtımız bir köy çocuğu, savaş sırasında düşman askerlerini gözetlemek için bir kavak ağacına çıkıyor. Kendisine gözcülük görevi verilen bu çocuk uzaktan düşmanları görünce, köydeki askerlerin başındaki komutana haber verecek. Gözcü çocuk, uzaktan gelen düşmanı görür, koşarak haber vermeye köye gelirken, düşman kurşunuyla yaralanır. Köydeki komutana haberi ulaştırır ve komutanın kollarında can verir.

Hikâyeyi anlattıktan sonra öğretmenimiz,

— Ahmet, anlat bize, dedi, bu hikâyeden alınacak ders nedir?

— Öğretmenim, dedim, bu anlattığınız olan gerçekten olmuş mu yoksa çocuklar fedakârlık dersi alsınlar diye büyükler mi bu hikâyeyi uydurmuş?

Bu soruma şaşırdı. Çünkü benden böyle bir soru beklemiyordu. Kısa bir süre düşündükten sonra,

— Ne demek istiyorsun? dedi. İster gerçek olsun ister uydurma, bundan ne çıkar?

— Gerçek diye anlatılırsa böyle bir olaya inanmak çok zor.

— Niçin?

— Düşmana karşı gözcülük yaptırmak için onbir yaşında bir çocuktan başkasını bulamamışlar mı? Kala kala bu önemli iş onbir yaşında bir çocuğa mı kalmış? Benim aklıma böyle sorular geliyor. Çocukların yaşamaları için savaşırlarken bir çocuğa gözcülük ettirmek...

Öğretmenimiz,

— Tabii bu bir hikâyedir, diye sözümü kestikten sonra bütün sınıfa sordu:

— Hepiniz Ahmet gibi mi düşünüyorsunuz?

«Hayır, hayır, hayır...» diye sesler yükseldi.

Cengiz birden fırladı ayağa,

— Efendim, fedakâr olmalıyız; bu hikâye işte onu anlatıyor, dedi.

Böylece, sanki önemli bir söz söylemiş gibi, bir de dönüp bana baktı.

Yalnız Demir,

— Ben Ahmet gibi düşünüyorum efendim, dedi.

Öğretmenimiz yine herkese birden sordu:

— Peki, sizce Ahmet'le Demir neden sizden başka türlü düşünüyor?

Cengiz yine fırlayıp bağırdı:

— Efendim, onlar her zaman öyledir. Başkalık olsun diye...

Paydos zili çaldı. Öğretmenimiz,

— Bu konuyu öğleden sonraki derste yine konuşuruz, dedi.

Sana bişey söyliyeyim mi Zeynep, zil çalmasına çok sevindim. Çünkü öğretmene neler söyleyeceğimi bilmiyordum, saçmalayacaktım. Cengiz yanımdan geçerken «Bilgiç, ne olacak!» dedi. Yanındaki Selma da «Bilgiçlik taslamasa olmaz...» dedi.

Gerçekten de galiba bilgiçlik tasladım. Ama bu hikâyenin hiç hoşuma gitmediği doğruydu.

Doğrusu, öğretmenimizin anlattığı, çok heyecanlı bir fedakârlık hikâyesiydi. Hepimiz de hikâyenin etkisi altında kalmıştık ki, öğle yemeğinden sonra arkadaşlar okul bahçesinde ağaçların tepelerine çıktılar, gözcülük etmeye başladılar. Ağaçların tepesinde «Tarrt, tarrrtt...» diye makineli tüfek sesleri çıkararak sözde düşmana ateş ediyorlardı. Bahçede hepimize yetecek sayıda ağaç olmadığı için ben birinci kat pencere demirinden duvara, ordan da su borusuna tırmanarak bir kirişin üstüne tünedim. Benim önümdeki akasya ağacının tepesinde Cengiz'le Hüseyin, «Sen gözcülük edeceksin, ben edeceğim» diye kavga edip duruyorlardı.

Hüseyin,

— Bu ödev bana verildi, burası benim yerim! diye bağırıyordu.

Sonra birden Hüseyin'in sesini yerden duydum. Ağacın dibinde ağlıyordu. Hepimiz koşuştuk. Öğretmenler de geldiler. İkinci sınıf öğretmeni,

— Ne işin vardı ağacın tepesinde? diye sordu.

— Düşmana bakıyordum efendim... deyince öğretmen şaşırdı.

— Ne düşmanı? Neler söylüyorsun?

Hüseyin'in yarası önemli değilmiş. Başını sardılar. Onu ağacın tepesinden itip düşüren Cengiz'in ittiğini bildiğim halde, Hüseyin onu ele vermedi. Öğretmenler,

— Kim itti seni? diye üsteleyerek sordular.

Hüseyin,

— Kimse itmedi beni... Ayağım kaydı düştüm... diyor, başka demiyordu.

Hüseyin'in bu davranışı beni çok düşündürdü. O düşüncelerin etkisiyle, öğleden sonraki derste, öğretmenimizin sorusu üstüne,

— Bir davranış fedakârlık olsun, bunu herkes bilsin, duysun diye yapıldı mı, o davranış fedakârlık olmaktan çıkıyor, dedim.

Böyle söylerken hep Hüseyin'in davranışını düşünüyordum.

Öğretmenimiz ertesi gün de başka bir fedakârlık hikâyesi anlattı. Bir yoksul çocuk, hasta annesine ilâç almak için hırsızlık yapıp yakalanınca, başka bir çocuk suçu üstüne alıyor, işte hikâyenin özeti bu.

Yine bilgiçlik ediyor, demesinler, diye kendi yorumumu açıklamadım. Ama bu hikâyede, budalalık fedakârlık sayılıyordu.

Bizim öğretmenle 5 B'nin öğretmeni birleşerek 5 A ve 5 B öğrencileri arasında bir fedakârlık hikâyesi yarışması açtılar. Bu yarışma okulda büyük ilgi topladı. Öğretmenimiz, yarışmayı benim kazanacağıma büyük umut bağlamıştı. Fedakârlık konusundaki düşüncemi belirten bir hikâye yazmak istiyordum. Üç gün uğraştım bu hikâyeyi yazmak için. Anneme, babama okudum. Ne olursa olsun, her yazdığımı beğenen babam bile bu hikâyemi beğenmedi. Amcama okudum, o da beğenmedi.

Yazdığım fedakârlık hikâyesinin özeti şu: Bir çocuğun kardeşi çok ağır hastalanıyor. Çocuk buna o kadar çok üzülüyor ki, her gece yatağında «Onu öldürme Tanrım. Kardeşimin yerine beni öldür!» diye dua ediyor. Bir gece rüyasında kocaman bir dev geliyor, «Fedakârlık dileğin kabul olundu, kardeşinin yerine seni alıp götürmeye geldim» diyor. Çocuk, «Ben bunu fedakârlık olsun diye söylemiştim, beni alma!...» diye ağlayarak yalvarmaya başlıyor. Öyle çok bağırıyor ki rüyasında, annesi uyanıyor, «Yavrum, rüyada korktun mu? Üstün açık kalmış da korkulu rüya görmüşsün. Haydi uyan yavrum...» diyerek çocuğu susturuyor.

Bu hikâyeyle, fedakârlıktan ne anladığımı acaba anlatabildim mi? Fedakârlık olsun diye yapılan fedakârlıkla alay etmek istemiştim.

Dördüncü, beşinci sınıflar, müsamere salonuna toplandı. Öğretmenler de ordaydı. Bizden altı, 5 B'den beş öğrenci yarışmaya katıldı. Okuma sırası için kura çekildi. Ben kurada sekizinci oldum. Hikâyemi okuyunca, beğenilmediğini öğretmenlerin ve müdürün yüzlerinden anladım. Ama çocuklar en çok benim hikâyemi alkışladılar. Hikâyelerin okunması bitince, öğretmenler hikâyelere derece vermek için öğretmenler odasına çekildiler. Salonda da gürültü patırdı başladı. Arkadaşlar birbirlerinin enselerine, ince lâstikten sapanlarla kâğıtlar atıyorlardı. Bugünlerde bizim okulda hemen her oğlan çocuğunun elinde bu sapanlardan var. Bu, kâğıttan yapılmış küçücük fişekler nasıl da insanın ensesini acıtıyor... Ben hiç nişancı değilimdir. Taş atmasını bile beceremem de arkadaşlar, kız gibi taş atıyor, diye benimle alay ederler.

Birden ensem yandı, kızgın iğne girmiş gibi... Şaşkınlıkla, yanımda oturan arkadaşın elinden sapanı kaptım. Kâğıt fişeği yerleştirdim. Küçük sapanın ince lâstiğini gerip, kâğıt fişeği fırlattım. Ah Zeynep nasıl bir terslik... Tam o sırada, müdür önde, öğretmenler arkada salona giriyorlarmış, benim kâğıt fişek, atmak istediğimin tam tersi yönde vınlayarak uçtu, pat diye müdür beyin ensesine indi. Müdür bey elini ensesine attı, sonra gözlerinden kıvılcımlar saçarak bize baktı.

5 B'nin öğretmeni,

— Kim attı onu? Kim attıysa çıksın! dedi.

Başım önümde ayağa kalkmak üzereydim ki bu kez de bizim öğretmen,

— Atan çıkmazsa hepiniz cezalısınız, burda kalacaksınız! dedi.

Yarışma da, yarışmada derece alanlar da unutulmuştu.

Ayağa kalktım,

— Ben attım efendim... dedim.

Müdür bey yüzüme dikkatle baktı, baktı, sonra,

— Sen atmadın! dedi.

— Ben attım.

— Ben insanın yüzüne bir bakışta anlarım. Sen atmadın... Bütün arkadaşlarının cezaya kalacaklarını öğrenince, baktın ki suçlu da ortaya çıkmıyor, arkadaşlarını kurtarmak için suçu üstüne aldın.

Oysa hiç de böyle bir niyetim yoktu.

— İstiyerek olmadı efendim... Bilmeyerek... Başka yere atacaktım... Elimden kaçtı...

Müdür Bey sahneye çıktı,

— İşte, dedi, fedakârlık budur. Bu arkadaşınız sizlere bir fedakârlık örneği gösteriyor. Kendisi atmadığı halde, hepinizi kurtarmak için tekbaşına cezalanmayı göze alıyor. Size de bir ders olsun diye, onun bu güzel davranışı için hepinizi affediyorum. Yazdığı hikâye güzel değildi, ama bu örnek davranışı için, onu yarışmanın birincisi ilân ediyorum.

Ben ne yapayım Zeynep? Anlatmak istediğimin tam tersi olmuştu. Durup dururken, dahası suçluyken, fedakârlık örneği olup çıktım. Sence de fedakârlıkla gösteriş başka başka şeyler değil mi?

Ah şu ilkokulu bir bitirsem... Babam okuyamadığı için, beni ille de okutmak istiyor. Liseyi bitirdikten sonra beni üniversite öğrenimi için yurt dışına br yere göndereceğini söylüyor. Bu konuda annemle daha şimdiden tartışıyorlar. Annem, ben oğlumun özlemine dayanamam, diyor.

Bilmem, sana da öyle mi geliyor, günler hiç geçmiyor sanki... Bitirme sınavlarına kadar günleri gösteren özel bir takvim yaptım. Pazar günlerini, tatil günlerini filân saymazsak, pek de bişey kalmadı ama, yine de günler geçmiyor.

İyi günler, esenlikler dilerim.

Ahmet Tarbay

SENDEN HİÇ UMMAZDIM

Ahmet,

Sağol, beni mektupsuz bırakmıyorsun. Geçen mektubunu okurken, bütün gülünç olaylar hep senin başından mı geçiyor, diye düşündüm. Yoksa sen anlatırken bütün olayları gülünçleştiriyor musun? Mektupların öyle hoşuma gidiyor ki, ben de senin gibi yazmaya özeniyorum.

Geçen gün bizim sınıfta da hepimizi kahkahalarla güldüren bir olay geçti; ama derste değil, paydosta güldük. Çünkü bizi güldüren bu olay yüzünden öğretmenimiz çok kızmıştı.

Senin gibi yazmaya özenip de, güzel olsun diye uydurduğumu sanma sakın. Ben sana olayı olduğu gibi anlatmaya çalışacağım.

Önce olayın kahramanını tanıtayım birazcık. Osman adında bir arkadaşımız var. Osman, sınıfımızın çalışkanlarından, özellikle matematikte çok başarılı. Çok düzenli bir çocuk. Kalem kutusunda renk renk kalemler var. Hepsinin de uçları sivri sivri açılmış. Nasıl olup da bu kalemlerin uçlarının kırılmadığına hep şaşarım. Çünkü benim kalemlerim ikidebir düşer, uçlar kırılır. Ne zaman bir yazı yazmam gerekse, çantamda ucu kırılma-

dık kalem bulamam. Ama ablama göre benim durumum yine de iyiymiş. Annemin anlattıklarına bakılırsa, okula giderken ablamın çantasında hiç kalem bulunmazmış. Ucu kırık da olsa, hiç değilse, benim çantamda kalem bulunuyor.

Osman'ın yazılı ödevleri, renk renk çizgilerle süslüdür, resim gibi. Yazılarını inci gibi dizer. Öğretmenimiz onun ödevlerini bize kaç kez örnek diye göstermiştir. Ben ne zaman ödevlerimi Osman gibi yazmaya kalkarsam, renkler birbirine karışır, bitürlü beceremem.

Sizin öğretmeniniz de yapıyor mu? Bizim öğretmenimiz hemen her gün derslerden birinde yazılı yoklama yapar. Bu da yetmez, aşağı yukarı, her iki günde bir yazılı ev ödevleri verir.

Bigün Osman,

— Çocuklar, dedi, öğretmenimizin yazılı ödevlerimizi okuduğunu hiç sanmıyorum.

Önce ben karşı çıktım:

— Okumayacak olduktan sonra ne diye yazılı ödev versin?

Osman direndi:

— Ben okuduğuna inanmıyorum.

Bir arkadaşımız,

— Peki, nerden biliyorsun okumadığını? diye sordu.

Osman,

— Çünkü, dedi, hesap ortada. Öğretmenimiz her gün yazılı yoklama yapıyor mu?

— Yapıyor... dedik.

— Aşağı yukarı her iki günde bir de ev ödevi veriyor mu?

— Veriyor... dedik.

Osman,

— Şimdi hesaplayalım, dedi, bu sınıfta elliiki öğrenciyiz, değil mi?

— Evet...

— Demek öğretmenimiz her gün elliiki yazılı yoklama kâğıdı okuyor. Yazılı ev ödevlerini de, ortalama günde yirmibeş saysak, demek günde yetmişyedi ödev... Bu ödevleri öğretmenimiz evine gidince saat kaçta okumaya başlar?

— Sana ne bundan?

— Hesaplayacağız ya... Bir yazılı ödevi kaç dakikada okuyabilir?

Osman'ın yaptığı hesap sonunda öğretmenimizin her gün onbir saatini yalnız bizim yazılı ödevlerimizi okumaya ayırması gerekiyordu. Geceleri hiç uyumasa, yine de bunlar okumaya yetişmezdi.

Bu hesaplar sonunda çocuklar sustu. Ben yine,

— Okuyordur... dedim.

Osman,

— Evet okuyordur, dedi, ama bana kalırsa, ödevlerimizin içinde gelişi güzel birikisini ancak okuyordur.

Bu konuşmamızdan biriki gün sonra bir kız arkadaşım, ilk derste bana,

— Galiba Osman haklıymış, dedi.

Sonra anlattı. Evleri öğretmenimizin evine yakınmış. Bu sabah okula gelirken, önünde kâğıtlar uçuşmaya başlamış rüzgârdan. Ayağına çarpıp orada kalan kâğıdı almış. Bir de bakmış bir gün önceki kendi yazılı ödevi. Kâğıtların nerden uçuştuğunu izlemiş. Öğretmenimizin kapısı önündeki çöp bidonundan uçuyormuş kâğıtlar.

Arkadaşım,

— İşte! diye, buruşuk ödev kâğıdını gösterdi.

— Ödevlerimizi okuduktan sonra ondaç diye saklayacak değildi ya... dedim.

Osman, sağımdaki sırada oturur. Tarih dersindeydik.

— Öğretmenimizin yazılı ödevlerimizi okuyup okumadığını anlayacağım, dedi.

— Nasıl anlayacaksın?

— Sonra söylerim.

Öğretmenimiz sorduğu sorulardan biri şuydu: «Defterdar, Nişancı, Beylerbeyi, Acemioğlan kimlere denir? Sultan İbrahim zamanını anlatınız.»

Paydosta bize anlattığına göre, Osman sorulara, ilk birkaç satır doğru cevap yazdıktan sonra, Padişah Sultan İbrahim'e mektup yazmış. «Sayın Deli İbrahim Amca!» diye başlıyormuş mektubu. Uzun mektubun sonunda da öbür soruları şöyle cevaplandırmış:

«Beylerbeyi, Boğaziçi'nde bir iskeledir.»

«Defterdar, defteri dar gelen adam demektir.»

«Nişancı, bizim sınıftaki Çetin'in lâkabıdır. Biz onunla. Kör Nişancı diye alay ederiz. Çünkü top oynarken, kaleye gol atacağım diye, okulun bütün pencere camlarını kırmıştır.»

«Acemioğlan, yine bizim sınıfta Rıza'dır. Çünkü bitürlü çattımattı oyununu öğrenemediği için her oyunda dayak yer.»

Osman, okul bahçesinde bunları anlatırken, hepimiz kahkahalarla gülüyorduk. Ama ben onun söylediklerini gerçekten yaptığına inanmıyordum. Şaka yapıyor, atıyordu. Ertesi gün Osman korkuya kapıldı. Öğretmen, yazdıklarını ya okursa, diye korkuyordu. İki üç gün bu korkusu sürdü. Öğretmen hiçbir tepki gelmeyince rahatladı. Kendi söylediğine göre o günden sonra, her yazılı ödevdeki soruları saçmasapan cevaplandırıyormuş. Yalnız ilk birkaç satır doğru cevaplar yazıyormuş ki, öğretmen kâğıdına ilk göz atışta yaptığı saçmalıkları anlamasın.

Doğrusu, Osman'ın söylediklerine inanmıyordum ama, dün foyası ortaya çıkınca atmadığını hepimiz anladık.

Dün, ilk dersteydik. Öğretmen biraz geciktikten sonra asık yüzle dersaneye girdi. Oysa genellikle ilk derste güleryüzlüdür. Kırgın bir sesle, sanki azarlar gibi, «Günaydın çocuklar!» dedikten sonra,

— Osman, kalk! dedi.

Osman kalktı.

— Buraya gel!

Osman kürsünün yanına gitti.

Öğretmen,

— Çocuklar, dedi, iki gün önce size tabiat bilgisi dersinden yazılı ev ödevi vermiştim. Şimdi arkadaşınız Osman, bana verdiği yazılı ödevini sizlere okuyacak.

Osman'ın yüzü kıpkırmızı oldu.

Öğretmen kâğıdı verdi Osman'a,

— Oku dedi, hepsini oku! Soruları da oku!

Osman okumaya başladı:

«Birinci soru: Rüzgâr nedir, nasıl meydana gelir?»

«Cevap: Hava ısınınca hacmi büyür, hafifler, hafifleyince yükselir.»

Osman duraklayınca öğretmen,

— Devam et, devam et! dedi.

Osman devam etti:

«...Hafifleyince yükselir... Rüzgâr... rüzgâr... rüzgâr...»

Birkaç kez rüzgâr diye kekeleyince öğretmenimiz bağırdı:

— Eeee? Ne olmuş rüzgâra?

Osman okudu:

«Rüzgâr, Galatasaray'ın aleyhindeydi. Galatasaraylılar, ilk yarıda rüzgâra karşı oynamalarına rğmen iyi bir mç çıkarmayı başardılar. Çok süratli ve zevkli geçen mücadelede kapalı müdafaa yapmayan Ankaragücü sahayı 2-1 yenik terketti.

İkinci yarıda Galatasaray hücum hattı rüzgâr gibi rakip yarı sahaya inmişti.

Soru iki: Fırtına nedir?

Cevap iki: Saniyede yirmi metreden hızlı esen rüzgâra fırtına denir. Galatasaraylılar bugün Mithatpaşa stadyomunda fırtına estiriyordu. Ne yazık ki hakem için, maçı iyi yönetti diyemiyeceğiz. Metin'in rüzgârıyla Şükrü'nün devrilmesini penaltı sayması seyircilerin protestolarına sebep oldu.»

Osman okurken biz gülmemek için kendimizi zor tutuyorduk. Yine de içimizde kendini tutamayıp kıkırdayanlar vardı. Osman'ın da sesi titremeye başladı. Utancından neredeyse ağlayacaktı.

Öğretmenimiz,

— Osman, niçin böyle yaptın? dedi.

Gözleri sulanan Osman başını duvara doğru çevirince,

— İyi bir öğrencimsin, bunu senden hiç ummazdım... Otur yerine! dedi.

Ne yalan söyleyim, Osman'ın bozum oluşuna içimden sevindim. Paydosta ona,

— Nasılmış! Hani öğretmenimiz kâğıtları okumazdı!... dedim.

O akşam annemin bir arkadaşı bizim eve gelmişti. Ben o konuk kadını ilk görüyordum. Hangi okula gittiğimi, kaçıncı sınıfta olduğumu sordu. Ben de söyledim.

— Öğretmenimiz çok yakın arkadaşımdır, dedi.

Sonra anneme anlatmaya başladı:

— Dün gece onun evindeydim. Çok tuhaf bişey oldu. Baktım, masanın üstünde bir yığın kâğıt. Öğrencilerin yazılı ev ödevleriymiş. «Nasıl zaman bulup da bunca yazıyı okuyabiliyorsun?» dedim. «Çok iyi öğrencilerim var. Birinin ödevini okumak ister misin?» dedi. Kâğıtların içinden birini seçip bana verdi. Gerçekten güzel bir ödev, düzgün, okunaklı, başlıklar renkli kalemle çizilmiş. Ödev konusu da rüzgâr. Ama okuyunca şaşıp kaldım. Çocuk, rüzgâr diye Galatasaray - Ankaragücü maçını anlatıyordu. Ödevi okurken kahkahalarla gülmeye başlayınca arkadaşım «Ne var? Neye gülüyorsun?» diye sordu. Ben de okusun diye kâğıdı ona verdim. Okudu. Çok kızdı. «En iyi öğrencilerimden biridir, bunu ondan hiç ummazdım» dedi.

Demek yine de Osman haklıymış. Doğrusu ya, ben de bunu öğretmenimizden hiç ummuyordum. Pek üzüldüm.

İşte olayı sana olduğu gibi anlattım.

Hoşça kal sevgili kardeşim Ahmet. Beni mektupsuz bırakma, olur mu? Arkadaşlardan da haberler yazmanı beklerim.

Zeynep Yalkır

VİCDAN AZABI

İstanbul, 7 Aralık 1963

Zeynep,

Mektuplarımı güzel bulduğunu yazdıkça, beni gerçekten güzel yazmaya özendiriyorsun. Teşekkür ederim. Bir mektubunda, hep gülünçlü olaylar anlattığımı yazıyordun. Ama şimdi anlatacaklarım oldukça acıklı. Bu acıklı olayı bize öğretmenimiz anlattı. Beni çok duygulandırdı bu olay.

Önceki gün derste Hüseyin, okuma kitabımızdan bir yazı okuyordu. Yazının içinde, «Vicdan azabı» diye bir söz geçti. Öğretmenimiz uzun uzun «vicdan azabı»nın ne demek olduğunu anlattı, açıkladı. Sonra bize sordu:

— Vicdan azabı ne demekmiş anladınız mı?

Hep birden bağırdık:

— Anladık öğretmenim!

Öğretmenimiz,

— Öyleyse, dedi, şimdi de vicdan azabına birkaç örnek verelim.

Yaşar'ı bilirsin, yine eskisi gibi, her arka sırada oturuyor. Hep öyle dalgacı. Arka sırada, ya biriktirdiği pullarla uğraşıyor, yada karikatür çizmeye çalışır.

Öğretmen,

— Yaşar, sana vicdan azabı çektiren bir olay geçti mi başından? diye sordu.

Yaşar, öğretmenin anlatıklarını dinlememiş olacak, ama bilirsin ya, kurnaz bir çocuktur, «geçti» dese, öğretmen «anlat öyleyse» diyecek. Onun için,

— Geçmedi öğretmenim! dedi.

Öğretmen,

— Nasıl olur, dedi, hiç insan olur da, vicdan azabı çekmez olur mu?

Yaşar daha kesinlikle,

— Ben çekmedim öğretmenim! dedi.

Neşe, yine öyle, hep göze girmeye çalışıyor. Kendisine sorsun diye öğretmenin gözünün içine bakıyor, parmağını kaldırmış, yerinden duramıyor,

— Ben söyliyeyim, öğretmenim ben söyliyeyim... deyip duruyordu.

Öğretmenimiz,

— Söyle Neşe, dedi, sana vicdan azabı çektiren bir olay geçti mi başından?.

Neşe yaranmak için,

— Çok geçti öğretmenim, dedi.

— Anlat öyleyse...

Neşe,

— Hangisini anlatayım öğretmenim? diye sorunca hepimiz gülüştük.

Zavallı Neşe, ne uyduracağını düşünmek için vakit kazansın diye bu saçma soruyu sormuştu.

Öğretmenimiz de gülümseyerek,

— Sana vicdan azabı çektiren o kadar çok olay mı geçti başından Neşe? Herhangi birini anlat! dedi.

Neşe, her zaman olduğu gibi yine yutkunmaya başladı. Yutkuna kutkuna anlattı. Hatırlarsın, Neşe her derse kalkışta böyle olur. Her kelimeyi, hattâ her heceyi söyledikten sonra enaz bikez yutkunmadan, sonraki heceyi söyleyemez. O gün tutukluluğu büsbütün üstündeydi.

Söze şöyle başladı:

— Büyüklerimize saygı, küçüklerimize sevgi göstermeliyiz.

Neşe sürekli olarak yutkunurken öğretmenimiz,

— Evet? Eeee? Sonra? diye sordu.

Neşe yutkuna yutkuna anlattı:

— Bir anne varmış. Oğluna işte böyle öğüt veriyormuş. Tam bu sırada sokak kapısı çalınmış. Anne pencereden bakmış. Kapıyı çalan kaynatasıymış. Kadın, oğluna «Kapıyı aç, deden geldi. Dedene, benim evde olmadığımı söyle!» demiş. Çocuk da kapıyı açıp «Dede, annem sokağa çıktı» deyince, yaşlı adam

torununa «Annene söyle, bir daha sokağa çıkarken başını pencereden unutmasın!» demiş, gitmiş.

Neşe, bikaç kez üstüste yutkunduktan sonra sustu.

— Bu olay senin başından mı geçti? diye sordu.

Neşe,

— Hayır, dedi, bir dergiden okumuştum.

— Öyleyse, sen ne diye bundan vicdan azabı duyuyorsun?

— Ben duymuyorum, o çocuğun annesi duymuştur, öğretmenim...

Bu kez öğretmenimiz başka arkadaşlarımıza sordu. Hiç kimse kendi duyduğu vicdan azabını anlatamadı. Başkalarının vicdan azabı duymaları gereken olaylar anlattılar.

Öğretmenimiz,

— Anlaşıldı, dedi, demek siz vicdan azabının ne olduğunu iyice anlamamışsınız. Bir insanın vicdan azabı duyması için başından acı bir olay geçmelidir. Bu olaydan pişmanlık duymalıdır. Kendi yüzünden başkası bir acı çekmeli.

Kısa bir süre düşündükten sonra,

— Şimdi ben size vicdan azabına örnek bir olay anlaatyım, dedi.

Dikkât kesildik.

— Lisede öğrenciydik. Müdürümüz çok sert bir adamdı.

Cankulağıyla dinliyorduk.

— Ders yılı yeni başlamıştı. Daha biriki gün olmuştu derslere gireli. Bizim sınıfa, başka bir okuldan yeni bir öğrenci gelmişti. Adını bile öğrenmemiştik. Bu çocuğun sol eli hep pantolon cebinde durur, sol elini hiç cebinden çıkarmazdı. Aramızda daha özdenlik kurulmamıştı. Neden elini cebinden çıkarmadığını soramıyorduk.

Öğle paydosunda okul bahçesinde oynuyorduk. Müdürü birden aramızda gördük. Eli cebinde gezinen o çocuğu çağırdı. Çocuk, elini cebinden çıkarmadan koşarak geldi Müdür Bey'in önüne.

Hepimiz oyunu bırakmış, ne olacak diye merakla onlara bakıyorduk. Dedim ya, Müdür Bey çok sert. Çocuğa,

— Neden elin cebinde? diye bağırdı.

Çocuk cevap vermedi. Başını önüne eğdi.

Bütün çocuklar, onların çevresinde toplanmıştık.

Müdür Bey sesini daha yükselterek,

— Çıkar elini cebinden! diye bağırdı.

Çocuk kıpırdamıyordu hiç.

— Sana söylüyorum, duymuyor musun? Fısıldar gibi,

— Duyuyorum efendim, dedi.

— Duyuyorsan, neden elin cebinde? Çıkar elini çabuk!

Çocuk yavaşça başını yerden kaldırıp, çevresinde toplanmış olan arkadaşlarına, sonra müdüre baktı. Ama elini yine de cebinden çıkarmadı.

Çok kızan Müdür Bey,

— Burda külhanbeylik sökmez! Çıkar elini diyorum! diye bağırdı.

Çocuk yine öyle durunca, Müdür Bey, onun suratına bir tokat attı. Tokat çok hızlı inmişti yüzüne. Dengesi bozulan çocuk yere düştü. Yere düşünce, sol eli de pantolon cebinden dışarı fırlamıştı.

Biz bu durumu görünce şaşırıp kalmıştık. Korkunç bir sessizlik oldu, sonra mırıltılar duyuldu. Müdür Bey de donup kalmıştı sanki. Çünkü yere düşen çocuğun pantalon cebinden dışarı elsiz kolu çıkmıştı. Zavallının eli kopuktu. Sol kolu, bir değnek gibi toprağın üstünde duruyordu. Elsiz kolunu arkadaşlarının görmesinden utandığı için, hep sol kolunu pantolon cebinde tuttuğunu anlamıştık.

Müdür Bey'in gözleri sulanmıştı. Eğildi, yerden çocuğu yaldırdı. Yumuşak bir sesle,

— Niçin daha önce söylemedin oğlum? dedi.

Sonra koluna girerek, çocuğu kendi odasına götürdü.

Bu olaydan sonra o çocuğu bir daha okulda göremedik. Öyle utanmış ki, başka okula da gitmemiş. Duyduğumuza göre, Müdür Bey hem çocuktan, hem ana-babasından çok özür dilemiş. Çocuğu her zaman koruyacağını söylemiş. Ama çocuk, bir daha hiç okula gitmemiş.

İşte bu acı anısını anlatan öğretmenimiz sözünü bitirip susunca, sınıfta derin bir sessizlik oldu. Biz de bu olayın etkisinde kalmıştık.

Paydos zili çaldı. Öğretmenimiz dersaneden çıkmadan,

— Herhalde bizim lise müdürü, bu acı olayın azabını bütün ömrünce çekmiş olmalı... İşte buna vicdan azabı denir, dedi.

Neden sonra, öğretmenimizin anlattığı bu

olayın etkisinden kurtulur gibi olunca, Neşe,

— Öğretmen de kendi başından geçen bir olayı anlatmadı ki... dedi.

Gerçekten de öğretmen, arkadaşlarımız gibi, başka birinin duyması gereken vicdan azabını anlatmıştı.

Bu konuda en doğrusunu Yaşar söyledi:

— Çocuklar, ben anladım... Bu vicdan azabı denilen şeyi hiç kimse kendisi hatırlamıyor. Herkes, başkalarının çekmeleri gereken vicdan azabını biliyor.

Ertesi gün okula gelince Demir,

— Ben babama sordum, dedi. Babam dedi ki: «Çocuklar vicdan azabı çekmezler. Çünkü vicdan azabı çekilecek olaylar için, daha zamanları olmamıştır. Vicdan azabı çekilecek işler yapmak için büyümek, büyük adam olmak gerekir.»

Bu söze benim de aklım yatıyor. Bilmem, sen ne düşüneceksin?

Her akşam okul dönüşü, anneme, bana mektup var mı, diye soruyorum. Cevabını çabuk yazarsan, beni sevindirirsin. İyi günler dilerim Zeynep.

Ahmet Tarbay

SEKİZ KIZ BABASI

Ankara, 10 Aralık 1963

Ahmet,

7 Aralık tarihli mektubunu dün aldım. Öğretmeninizin anlattığı olay gerçekten çok acıklı. Elsiz çocuğun, müdürün tokatıyle yere düşmesi gözümde canlandı. Çok üzüldüm.

Hikmet adında bir arkadaşım var. Bana bir sır açıkladı. Sana yazayım mı diye çok düşündüm. Yazmakta bir sakınca görmüyorum. Hikmet, bana anlattığı olayı, sınıftaki arkadaşlarımızın duymalarını istemiyor. Ben de ağzımı sıkı tuttum, kimseye bişey söylemedim. Ama sen nasıl olsa Hikmet'i tanımıyorsun. Onun anlattıklarını sana yazmakla, bana verdiği sırrı açıklamış olmuyorum. Öyle değil mi?

Arkadaşımın sırrını, gevezelik olsun diye yazmıyorum sana. Beni çok düşündüren bu konuda senin ne düşündüğünü öğrenmek istiyorum.

Buradaki okula başladığım ilk günlerde, sınıf arkadaşlarım içinde Hikmet, hiç de öyle dikkatimi çekmemişti. Çünkü silik sessiz bir çocuktu. İlk günler ben onu oğlan sanmıştım. Oğlan çocukları gibi giyiniyor, saçlarını da oğlanlar gibi kısacık kestiriyor. Çok da zayıf... Üstelik ne oğlanlarla, ne kızlarla arkadaşlık ediyor, içine kapanık bir çocuk. Hikmet adı da hem kız hem oğlan adı...

Bigün beden eğitim dersinde öğretmenimiz kızları biyana, oğlanları biyana ayırınca. Hikmet kızlar topluluğuna katıldı. Çok şaştım buna önce. Hikmet'in kız olduğunu işte o gün öğrenebildim. Bunun üzerine Hikmet'e ilgim arttı.

Geçenlerde bir sabah Hikmet okula pek üzgün geldi. Neye üzüldüğünü sordum. Önce söylemek istemedi. Üsteledim. O zaman,

— Doğrusu ben de anlatmak, biraz açılmak istiyorum ama, duyulacak diye çekiniyorum... dedi.

Arkadaşlarıma söylemiyeceğime söz verince anlattı.

Bunlar sekiz kardeşmiş, sekiz de kız...

Oysa Hikmet kimi günler okula ağabeyiyle geliyordu. Bunu söyleyince,

— O, benim ağabeyim değil, ablam, dedi, ama erkek kılığında gezdiği için onu herkes erkek sanır.

Kardeşlerinin hepsi de erkek gibi giyinirlermiş.

— Niçin? diye sordum.

— Çünkü babam öyle istiyor, dedi.

— İyi ama, bunda üzülecek ne var?

Babası, oğlan çocuğu olmasını çok istermiş. İlk çocuğu kız olunca, çok bozulmuş. Bütün umudunu, ikinci çocuğunun oğlan olmasına başlamış. Dahası, çocuk doğmadan, ona bir oğlan adı bile koymuş. Sanki, doğmadan oğlan adı konursa, çocuk da adına uymak için oğlan olacakmış gibi... Artık, adamın şanssızlığından mı, yoksa terslik mi, ikincisi

de kız doğunca, üzüntüsünden günlerce kimseyle konuşmamış. Tanıdıkları «Daha çok gençsin, çok çocuğun olur ama, ya onlar da kız olursa...» diye dertleniyormuş. Karısı üçüncü kez gebe kalmış. Artık üstüste üçü de kız olacak değil ya... Yine bir erkek adı koymuş doğacak çocuğuna. Bununla da yetinmemiş, karısı doğumevine gidince, o gece doğacak oğlu için dostlarına büyük bir ziyafet vermiş. Ziyafetin ortasında doğumevine telefon edip de, bir kızı daha olduğunu öğrenince deliye dönmüş. Üçüncü çocuğunun da kız olmasından öyle utanmış ki, ziyafet sofrasındaki konuklarına, oğlu olduğu yalanını söylemiş. O gece yalandan çok sevinçli görünmüş herkese. Karısına ve evdekilere de, yeni doğan çocuğun kız olduğunu söylemeyi yasaklamış.

Üçüncü kızdan sonra, artık karısının oğlan doğurma yeteneğinden yoksun olduğunu anlamış; karısından umudunu kesince onu boşamış, başka bir kadınla evlenmiş. Bu kadın da kız doğurmaz mı? Hem de ikiz... Üstelik bir de haber almış: Boşandığı eski karısı, başka biriyle evlenip bir oğlan doğurmuş. Adam, «Ben ne budalayım, eski karımı, tam oğlan doğurmak sırası gelince boşadım» diyormuş.

Üstüste beş kız babası olmak, adama çok ayıp geliyormuş, «Artık kimselerin yüzüne bakamam!» diye, alıp başını gitmiş uzaklara. Aylar sonra dönmüş, ikinci karısını da boşamış.

Hikmet, bunları bana, başkalarından duyduğuna göre anlatıyordu.

Beş kız babası olan adam, bu kez, ille de oğlan babası olmayı kesinleştirmek için, daha önce üç oğlandoğurmuş bir dul kadınla evlenmiş. Bu kadın, üstüste üç oğlan doğurduğuna göre, oğlan doğurmaya alışıktır, diye düşünmüş olmalı.

Evleniyor. Adam, doğacak altıncı çocuğuna yine erkek adı koyuyor. Gebe karısına doğumevine gönderdiği gece de, yine dostlarına çok büyük bir ziyafet çekiyor. İkidebir, telefon ediyormuş doğumevine. Vakit gece yarısını geçmiş. Adam, telefondan asık yüzle dönmüş, suratından düşen bin parça... Konuklar merakla,

— Oğlan mı, kız mı? diye sormuşlar.

Adam, bıyıklarını burarak,

— Erkek adamın erkek çocuğu olur! diye böbürlenmiş ama, öfkeden de bıyıkları titriyormuş.

İşte, arkadaşım Hikmet'in doğumu böyle olmuş.

Altıncı da kız olunca adam bütün umudunu yedinciye bağlamış. Ama o da kız olmuş. Bundan sonra epiy zaman çocuğu olmamış kadının. Bu yüzden karısını boşamak üzereyken Hikmet'in annesi gebe kalmış yeniden. Kadın, doğumevine giderken kocası,

— Bu sefer de kız doğurursan hiç eve dönme boşuna, seni boşarım! demiş.

Zavallı kadın doğum sırasında, «İnşallah oğlan doğururum!» diye dua edip durmuş ama boşuna... Yine kız doğurmuş. Bunun adı da önceden Suat konulmuş. Eh Suat, hem kız, hem oğlan adı...

Kadıncağız, durumunu doğumevinin başhemşiresine ağlayarak yanayakıla anlatmış. Kocası telefonda sorunca, oğlu oldu, demesi için yalvarmış.

Kadına acıyan başhemşire de, adam telefon edince,

— Müjde, tosun gibi bir oğlunuz oldu!.. demiş.

Hikmet'in babası, koşup doğumevine gelmiş.

— Aman, oğlumu göreyim!.. diye tutturmuş.

Göstermişler çocuğu ama, kundaklı göstermişler.

Olayı böylece bana anlatan Hikmet,

— Üç aydır evimizde çok mutluyduk, dedi. Babam Suat'a hep «veliaht» yada «prens» deyip duruyordu. Anneme de kraliçeymiş gibi davranıyor, hediyeler alıyordu. Bize bile, kız olduğumuz için, eskisi kadar çok kızmıyordu. Biz evde hepimiz, babamın Suat'ı çıplak görmemesi için elimizden ne gelirse yapıyorduk. Annem, babam evde yokken Suat'ın altını değiştiriyor, bezlerini çıkartıyordu. Babamın yanında onu yıkamıyordu. Nasıl olsa babam bigün gerçeği öğrenecekti. Ama biz o zamanı geciktirmeye çalışıyor, o zamana kadar da babamı yumuşatacağımızı umuyorduk.

Çok keyiflendiği zamanlar babam bize, «Hepiniz oğluma feda olsun!» diyordu. Babam ikidebir, «Prensimi ben yıkayacağım!» diye tutturuyor, o zaman annem korkuyla çocuğu elinden kapıp, «Aman olmaz, nezlesi var!..» gibi bir bahaneyle işi savsaklıyordu.

Ah... İki gece önce, en sonunda olanlar oldu. Hepimiz yatmış, uyuyorduk. Korkunç bir gürültüyle uykumdan sıçradım. Bağıran babamdı. Annem ağlıyordu. Her ne olmuşsa o gece babam, Suat'ın oğlan olmadığını görmüş. Çocuğu tek eliyle bacaklarından tutup kaldırmış. «Beni kandırdınız... Aldattınız!.. Hani bu oğlandı? Nerde?» diye barbar bağırıyor, çocuk da avaz avaz ağlıyordu.

Çocuğu fırlatıp annemin kucağına atan babam,

— Defolun!... Oğlan diye kandırıp boşuboşuna bana o kadar masraf yaptırdınız... Hepiniz gidin evden!.. diye bizi kovdu.

O geceyi bir komşu evinde geçirdik.

Hikmet anlatırken ağlamaya başladı. Babası, annesini boşayacakmış.

Sekiz kız babası olan adam gözümün önüne gelince, beni önce bir gülme aldı, ama sonra ben de Hikmet'le ağladım.

O gün okuldan eve dönünce anneme,

— Ablam doğunca babam sevinmiş miydi? diye sordum.

Annem,

— Sevinmez olur mu hiç, elbet sevindi!.. dedi.

— Ama arkadan ben doğunca? Yine sevindi mi?

Annem,

— Saçmalama! diye bağırdı.

Ben üsteledim:

— Benim de kız olduğumu öğrenince yine de sevindi mi?

— Oğlan umuyordu.

— Ama benden sonra Metin doğunca, oğlu oldu diye çok sevinmiştir, değil mi?

— Evet, çok sevinmişti de arkadaşlarına bir büyük ziyafet bile vermişti.

— Ya üçüncü çocuğunuz da kız olsaydı?

— Ne yapalım, öyle olurdu...

— Babam, oğlan olsun, diye bir çocuk daha ister miydi?

— İsterdi belki... Ama ne diye bunları sorup duruyorsun?

— Hiç, sordum işte.

Boğazıma bir düğüm takıldı. Annemin yanından çıktım.

Hikmet'in anlattıkları beni çok etkiledi. O gündenberi hep düşünüp duruyorum: Kız olmak, daha doğuştan bir şanssızlık mı? Sen erkek olduğun için, doğuştan şanslı sayılırsın.

Bu konuda senin ne düşündüğünü öğrenmek isterim.

Annem, demindenberi içerden,

— Lâmbanı söndür de yat artık! diye söyleniyor.

Çok geç oldu. Yatacağım. Yarın okul dönüşü, bu mektubu postaya vereceğim.

Hoşça kal kardeşim Ahmet.

Zeynep Yalkır

SEN DAHA ANLAYAMAZSIN

İstanbul, 14 Aralık 1963

Zeynep,

Mektubunu okurken hem güldüm, hem üzüldüm. Arkadaşın Hikmet'e çok acıdım. Zavallı kızın ne olacağını çok merak ediyorum. Ne olursun, Hikmet'in annesiyle babasının ilişkilerinin aldığı durumu öğrenirsen bana da yaz.

Kız yada erkek doğmanın bir şans olup olmadığını hiç düşünmemiştim. Bu soruyu babama sordum. Bana uzun bir konferans çekti. Özet olarak dedikleri şu: İnsan ancak, kadın ve erkek olarak bütünlenir.

— Peki, baba, kadın olmak ister miydin? diye sordum.

Birden, sesini yükseltti,

— Ne münasebet? dedi.

Sanki böyle bir ihtimal varmış gibi, soruma sinirlendi.

Oysa aynı soruyu anneme sorduğum zaman, annem içini çekti,

— Erkek olsaydım!... dedi.

Dün, öğretmenimiz bizi müzeye götürmüştü. Dönüşte kendisine bu soruyu sordum. Gülümsedi,

— Nerden aklına geldi böyle şey? ded..

Ben de, senin mektupta yazdıklarını kısaca anlattım.

— Böyle şeyler, sizin yaşınızın konusu değil, dedi.

İşte en canımı sıkan cevap da budur. Bizi, hiçbirşeyden anlamaz sanıyorlar.

Bigün kardeşim, babama bişey sormuştu. Babam,

— Sen daha anlamazsın, büyü de öyle, deyince, kardeşim,

— Sen anlatmaya çalış, ben anlarım... demişti.

Babam, kardeşimin bu cevabını hâlâ gülerek anlatır.

Niçin bize anlatmaya çalışmıyorlar da, anlamazsınız diye kestirip atıyorlar?

Bak, geçenlerde ne oldu, anlatayım. Annem, kardeşimi de alıp bir komşuya gitmiş. Orda komşu kadınlar toplanmışlar. İçlerinde gebe bir kadın da varmış. Ama doğurmak istemiyormuş. İşte bu konu üstünde konuşuyor, kadına ne yapması gerektiğini anlatıyorlarmış. O sırada kardeşim, odanın bir köşesinde kendikendine oynamaktaymış. Konuşulanların farkında bile değilmiş. Kadınlardan biri, «Çocuğun yanında böyle şeyler konuşmayalım» deyince, kardeşim bu sözü duyup, konuşulanlarla ilgilenmiş. Başka bir kadın, «Ayol, o daha çocuk, anlamaz!» deyince, bu söz kardeşimin onuruna dokunmuş. Baştan ayağa kulak kesilip, orda konuşulanları iyice anlamaya çalışmış. Hem de kadınlar kendisinden çekinmeden rahatça konuşsunlar diye, onları hiç dinlemezmiş gibi oyuncaklara dalmış görünmüş. Kadınlar yine orada bir birlerine, «Çocuk duyacak», «Aklı ermez, daha küçük...» diyorlarmış.

Kardeşim, konuşulanları anladığını isbat için fırsat gözlüyormuş.

Bir gece komşular gelmişti. Karnı şişkin bir kadına, kardeşim, birden,

— Teyze, gebesiniz değil mi? diye sormasın mı!...

Önce sustular, sonra gülüşmeler oldu. Kadın,

— Evet yavrum, dedi.

— Doğuracak mısınız? diye sordu.

Annemle babam birbirlerine bakıştılar. Kardeşim, anlamaz diye küçümsenerek yanında konuşulanları anladığını isbat için,

— Bir teyze var, o da gebe, ama doğurmak istemiyor da... dedi.

Üstelik anneme de sordu:

— Öyle değil mi anne?

Annem, pancar gibi kızardı. Erkekler, havayı değiştirmek için başka konulardan konuşmaya başladılar ama, kardeşim neler öğrendiyse kadınlardan, hepsini bilgiçlikle anlatmaya kalkınca,

— Sus artık, kapa çeneni! diye onu payladı annem.

Ama o hâlâ anlatıyordu, misafirler gülümsemeye çalıştılar. Annem, onu kolundan yakalayıp götürdü. Kardeşim ağlaya ağlaya,

— Nasılmış, diyordu, hani anlamazdım!... Hepsini de anladım işte. Anlamamış mıyım?

İçerde, kardeşimin sesi kesilince annem döndü.

Gebe kadının kocası,

— Bu zamanın çocuklarının herşeye aklı eriyor, dedi.

Onlar söylemeden, ben yavaşça kalktım, odadan çıktım.

Kardeşimin patavatsızlığına, doğrusu ya, sevindim.

Öğretmenimiz, sanki içimden geçenleri anlamış gibi,

— Cumhuriyet kurulduktan sonra, kadınla erkek artık eşit olmuştur. Kadınla erkek arasında bir fark yoktur, dedi.

Hiçbir fark olmamasını erkekliğine yediremeyen Yaşar,

— Hiç mi fark yok, öğretmenim? dedi.

— Yok.

— Küçücük bir fark da yok mu?

Öğretmen sert,

— Yok! dedi.

Yaşar,

— Evet ama öğretmenim, dedi, «Kadın Haklarını Koruma Derneği» var, oysa erkekler böyle bir dernek kurmamışlar. Annem, Kadın Haklarını Koruma Derneği'ne üye...

Neşe, Yaşar'ın sözünü keserek, hiç ilişkisi olmayan bişey söyledi:

— Hayvanları Koruma Derneği de var..

Yol boyunca, aramızda hep bu konuyu konuşup durduk.

Akşam evde, yemekten sonra oturuyorduk. Babam gazete okuyordu. Elindeki gazetede bir gazino ilânı gördüm. İlânda, striptiz yapan kadınların yarı çıplak resimleri vardı.

— Baba, erkekler neye striptiz yapmıyorlar? diye sordum.

Gazeteyi önünden indirip, bir süre beni

süzdükten sonra:

— Sen galiba oynattın, dedi. Hiç erkekler striptiz yapar mıymış?

— Bugün öğretmenimiz, kadınla erkek arasında fark yoktur, dedi. Fark yoksa erkekler de neden striptiz yapmıyor?

Babam,

— Erkek erkektir, kadın kadın... Ne de olsa bir fark var, dedi.

Annem, dikişten başını kaldırıp,

— Hem de büyük fark var, dedi. Meselâ erkekler bütün gece dışarda gezebilirler, oysa kadınlar tek başlarına gece yarısından sonra sokağa çıksalar, ayıp... Neden,

Babamla annem tartışmaya başladılar.

Mektubundaki soru, yalnız benim değil, sorduğum herkesin kafasını karıştırıyor. Bana öyle geliyor ki, kadının kadın olarak, erkeğin erkek olarak, ayrı ayrı şansları var. Tarihte birçok büyük, önemli kadınlar var. Acaba onlara «Erkek olmak ister misiniz?» diye sorulsaydı, erkek olmak isterler miydi? Hiç sanmıyorum. İster kadın, ister erkek olalım, kendi kendimizden memnunsak, şanslıyız demektir.

Candan başarı dileklerimle.

Ahmet Tarbay

KÖPRÜCÜK KEMİĞİ

İstanbul, 22 Aralık 1963

Zeynep kardeşim,

İki - üç gün arayla senden mektup almaya alıştığım için, her gün postacının yolunu gözlüyorum. Her akşam okul dönüşü anneme, «Mektup var mı?» diye soruyorum. Mektubun gelmemişse çok canım sıkılıyor. Ben mektubumu postaya verdikten dört - beş gün sonra senin mektubun gelirdi her zaman. Ama bu sefer, dokuz gün geçti, senden haber yok. Merak etmeye başladım. Cevabını beklemeden bir mektup daha yazıyorum.

Geçen mektubumu postaya verdiğimin ertesi günü, Tabiat Bilgisi dersindeyken, okul müdürüyle birisi daha dershaneye girdi. Müfettişmiş. Öğretmenimizle bir süre konuştuktan sonra, Oğuz'u derse kaldırdı. Sen Oğuz'u tanımazsın. Bizim okula bu yıl, dersler başladıktan sonra geldi; sen buradan gittikten sonra. Taşrada bir okuldaymış. Sonra İstanbul'a taşınmışlar. Daha okula ilk geldiği gün hepimizi şaşırttı. Neden, biliyor musun? Kedi gibi çevik bir çocuk da ondan... Zavallı kekeme de, çok kekeliyor. İlkin, kimi arkadaşlar onunla alaya kalkıştı. Hiç kızmadı. Kendisiyle her zaman alay edilmesine alışık gibi. Alay edenlere gülümseyip geçti. Çocuklar kızdıramayınca alaydan vazgeçtiler. Oysa, Oğuz'un kendisine bir güveni varmış da, ondan öyle kendisiyle alay edenlere gülümsüyormuş.

Paydosta bahçedeydik. «Kim benimle ağaca çıkma yarışı yapar?» diye hepimize meydan okudu. Zavallı Oğuz, bu sözü kolayca söyleyemedi; epiy uzun kekeledikten sonra ne demek istediğini anlatabildi. Çocuklar, beni ileri sürdüler. Ama ben bu kekeme çocuğu önemsemediğim için onunla yarışmak istemedim. Çok da iyi yaptığımı sonradan anladım. Ben ortaya çıkmayınca Cengiz atıldı. Üstelik bir de alay etti:

— Sen kekeleye kekeleye bir saatte çıkamazsın ağaca be...

Çocuklar bu soğukluğa gülüştüler.

Muslukların önünde atkestanesi ağacı var ya, işte o ağacın önüne, yere, çiviyle bir çizgi çizdik. Oğuz'la Cengiz çizgi üstüne geldiler. Ben «Bir, iki, üç!» dedim, fırladılar. Cengiz, ağacın gövdesine sarılmaya çalışıyordu ki, Oğuz birden gözden kayboldu. Ağacın tepesinden bir ses duyduk. Bir de baktık, Oğuz, ağacın tepesinde. Hem de ayağa kalkmış. Öyle kekeliyor ki, oradan ne dediğini zor anlayabildik. Ağacın gövdesine sarılmış olan Cengiz'e,

— Amma sarılmışsın!.. Çok mu seviyorsun? diye alay ediyormuş.

Cengiz de uğraşa uğraşa ağaca tırmanıp çıktı ama, yarı yüksekliğe varınca, daha yukarı tırmanmayı göze alamadı. Oğuz, bir kedi çevikliğiyle sıyrıldı ağaçtan, Cengiz'in yanına geldi. Sonra kayıp indi aşağı.

«Hani? Var mısınız? Kendine güvenen çık-

sın!» diye bir daha hepimize meydan okudu. Bu olaydan sonra Oğuz birden gözümüzde büyüdü.

Okul dönüşü de, mezarlıktaki selvilerden birisinin tepesine çıktı.

Oğuz, Mine'yle bir sırada oturuyor. Böyle cambaz bir çocukla bir sıra arkadaşlığından Mine övünüyor gibi.

Oğuz, iki gün okula gelmedi, hastalanmış. Mine, onun okula gelmediği gün «Çocuklar, biliyor musunuz, Oğuz neden kekeme olmuş?» dedi.

Merakla «Nedenmiş?» diye sorduk.

Mine, Cengiz'in bir sırrını bilmenin övüngenliğiyle, «Bana anlattı» dedi. «Babası çok dövüyormuş da ondan... Daha küçükken, dayak korkusundan kekeme olmuş. Kendisi söyledi.»

Bilgisinden ötürü daha da böbürlenerek,

— Nasıl böyle kedi gibi ağaçlara tırmandığını da biliyor musunuz? dedi.

— Nasıl?

— Çünkü, dedi, babası kızar kızmaz o da dayak yememek için kaçıyormuş. Babası da kovalıyormuş. Yakalanacağı sırada, ağaçlara tırmanmak zorunda kalıyormuş. Öyle yüksek ağaçların en ucuna çıkıyormuş ki, babası oralara çıkamazmış. İşte böyle böyle, ağaçlara çıkmanın ustası olmuş...

Tablat Bilgisi dersinde, müfettişin derse kaldırdığı işte bu Oğuz. Duvarda insan iskeletini, kasları, bir de sindirim organlarını gösteren üç tablo asılıydı.

Müfettiş, iskelet tablosundan bir kemik gösterip,

— Bu nedir? diye sordu.

Oğuz'da ses yok.

— Bu ne kemiği?

Yine ses yok.

Ayakta duran Oğuz'un arkasındaki sırada Mine oturuyor. Mine ğilip,

— Köprücük kemiği, diye fısıldadı.

Oğuz, bikaç kez «Kö... köp... köp...» diye zorlandıktan sonra,

— Köprücük kemiği! diye bağırdı.

Müfettiş, başka bir kemiği gösterip,

— Ya bu ne? dedi.

«Ya bu ne?» diye sorulunca, Oğuz demin yanlış söylediğini, asıl köprücük kemiğinin şimdi gösterilen olduğunu sanıp,

— Köprücük kemiği, dedi.

Müfettiş, ayak kemiği eklemini gösterdi:

— Peki, ya bu ne?

— Köp... köp... köprücük kemiği... dedi.

Müfettiş,

— Öyleyse bu ne? diye bağırdı.

Bu kez yandaki tablodan boyun kaslarını gösteriyordu.

— Köprücük kemiği, efendim...

Oğuz her seferinde, köprücük kemiğinin son gösterilen yer olduğunu sanıp, her neresi gösterilirse «Köprücük kemiği» diyordu boyuna. Kekelemekten ter içinde kalmıştı. Müfettiş de o kadar kızmıştı ki, o da sonunda, Oğuz gibi, kekelemeye başlayıp,

— Pe... pe... peki, ya bu ne? diye bağırdı.

— Köö... köprücük kemiği...

— İnsaf be!... dedi Bu insan bedeninde köprücük kemiğinden başka hiç mi bişey yok? Otur yerine!...

İşte son bikaç günün anlatmaya değer olayı bu.

Geçen mektubuma bugüne kadar cevap alamadığım için meraktayım. Yoksa hasta mısın? Haberlerini bekliyorum.

Ahmet Tarbay

YAŞ GÜNÜ

Ankara, 25 Aralık 1963

Ahmet,

14 ve 22 Aralık tarihli mektuplarını aldım. Çok teşekkür ederim. Hastalanmıştım, o yüzden mektuplarını çabuk cevaplandıramadım. Önemli değildi hastalığım, soğukalgınlığı. Hastayken de mektup yazabilirdim sana, ama anneme yada ablama mektubumu postaya attırmak istemedim. Metin de benimle birlikte hastalanmasaydı, onunla postaya gönderirdim mektubumu. Ama Metin de hastaydı. Ben dün iyileştim iyice, bugün de okula gittim. Okul dönüşü sana mektup yazmaya hazırlanırken annem seslendi:

— Zeynep, mektubun var...

Zarfta adresini okumuş olacak,

— Ahmet'ten geliyor, diye ekledi, vefalı bir arkadaşınmış, seni hiç mektupsuz bırakmıyor.

Mektubunu okuduktan sonra Metin'in yanına gittim. O da hasta. Termometreyi koydum. Ateşi 38,2.

Hastalanmamız göz göre göre oldu. Bizim sınıftan Ataman adında bir arkadaşımızın yaşgünüydü. Onların evine gitmiştik. İşte orda hastalandık. Sınıf arkadaşlarımızdan oraya gidenlerden üç çocuk daha hastalandı.

Annem, bizim okulun Okul-Aile Birliği toplantısında Ataman'ın annesiyle tanışmış. Bizi ille de oğlunun yaşgünü toplantısına çağırmış. Bizim evin adresini almış. «Arabayla gelir, sizi alırız» demiş. Annem, yalnız, bizi göndermeye razı olmuş ama, «Sizi de beyefendiyi de bekleriz» diye öylesine üstelemiş ki, annem de, peki demek zorunda kalmış.

Babam duyunca, «Çocuğun yaşgününde bizim ne işimiz var?» dediyse de, annem, kadının üstelemeleri karşısında sözverdiğini söyledi. Ataman'ın annesi, «Siz de gelmezseniz, darılırım» demişmiş.

Yaşgünü armağanı olarak ben bir kitap aldım, Metin dolma kalemi aldı Ataman'a.

Öğleden sonra bizim eve arabayla geldiler. Babamla Ataman'ın babası arabada tanıştılar. Kendi özel arabalarıymış.

Dedikodu yapıyorum diye belki de sevmeyeceksin yazdıklarımı. Ama ben ne gördüysem onu yazacağım.

Ataman'ların zenginliği evlerinde ilkbakışta belli oluyor. Annemin, babamın kulağına «Aman ne zevksizlik... Şu eşyaların uygunsuzluğuna bak!» dediğini duydum.

Ataman'ın babası her sözüne ya «bendeniz» ya «zatıâliniz» diye başlıyor.

Ev çok büyük ama, içerisi de çok kalabalıktı. Biyandan da çağrılılar gelmekteydi. Biz, onbeş kadar çocuktuk, ama büyükler otuzdan çoktu. Bütün öbür çocuklar da, bizim gibi, anababalariyle gelmişlerdi. Metin, anneme.

— Ataman'ın babasının yaşgünü mü? diye sordu.

Metin, herkesin içinde uygunsuz bir söz söyledi mi, annem onu kimse görmeden yavaşça çimdikler. Metin yine çimdiği yiyince, uygunsuz, bir söz söylediğini anlayıp sustu.

Ataman'ın annesi, anneme,

— Evde olmuyor efendim, dedi, ev dar geliyor. Eksik olmasınlar, eşdost çok. Çağırmasan olmaz, hatırları kalır. Bizimkine söyledim; gelecek yıl oğlanın yaşgününü büyük bir otel salonunda kutlayacağım. Bizimkini razı ettim. Sağolsun, bizimki hiç sözümden çıkmaz.

Kocasından hep «bizimki» diye, Ataman'dan da «oğlan» diye sözediyordu.

Anneme,

— Bizimki her ne desem yapar. Sizinki nasıldır? diye sordu.

Yüzünün değişmesinden annemin bozulduğunu anladım.

— Kim bizimki? dedi.

Ataman'ın annesi gülümseyerek,

— Sizinki canım, sizin bey, dedi. Yani sizinki de yumuşak başlı mıdır?

Annem, hoşlanmadığı konuşmanın konusunu değiştirmek için,

— Sıcak biraz, değil mi? dedi.

— Oğlanın yaşgünü diye kaloriferi iyice yaktırdık da... Bizimki iyidir hoştur ya, çok eliaçıktır. «Oğlanın şerefine yansın kalorifer» dedi. Hiçbir gereği yokken yazıhanesinde sekreter diye iki-üç kız kullanır. Erkek milleti değil mi kardeş, al birini vur ötekine...

Kaşları çatılan annem, Metin'le bana,

— Hadi siz biraz babanızın yanına gidin! dedi.

Erkekler ayrılıp büyük salonda toplanmışlar. Masada yiyecek, yemiş, içki dolu... Ataman'ın babasıyla ayakta konuşan babam, gelişimizden pek memnun olmadı.

— Neden annenizi bıraktınız? dedi.

Metin,

— O gönderdi... dedi.

Ataman'ın babası bizi gösterip, babama,

— Bunlar zâtıalinizin mi? diye sordu.

— Evet...

— Allah bağışlasın!.. Haa, ne diyordum; bendeniz cimrilikten hiç hazzetmem. Gelgelelim, şu karı milleti çok cimri oluyor yahu... Alalım şu benim karıyı. Ucuz olsun diye, hizmetçiler için ayrı, kötü portakal alır. Olmaz canım. Sen ne yersen, hizmetçi de onu yiyecek. Bendeniz bunu benim karıya anlatamadım gitti. İnsaniyete aykırıdır, diyorum, anlatamıyorum. Çünkü sen portakaldan on kuruş kazanayım derken, hizmetçi kızar, ikiyüz liralık kayık tabağını elinden kaymış gibi yapar, düşürür, kırar. Bizim karı anlamıyor...

Babam bizi,

— Hadi, annenizin yanına gidin! diye yanlarından uzaklaştırdı.

Öbür çocukların da bizim gibi canları sıkılıyordu. Bir kadın, çocukların gürültüsünden yakınarak,

— Çocuklarla da biyere gelinmez ki... dedi yanındaki kadına.

Babam, anneme,

— Gitsek, iyi olacak... dedi.

Annem,

— Ayıp olur, biraz daha sık dişini! dedi.

Ataman'ın babası, elinde gazetelerle, babamın yanına geldi,

— Bendeniz, fakir çocuklara da çok yardım etmişimdir, dedi. Her bayram öteberi dağıtırım fakir çocuklara... Bakın, işte gazeteler yazar hepsini!...

Çocukları bir odaya doldurdular. Bir masanın üstünde Ataman'a getirilen armağanlar yığılmıştı. Çok sıcaktı. Pencereyi açtılar. Biz Metin'le açık pencere önünde durduk. Terli terli orda üşütmüşüz işte.

Babam, gitmek için izin istedi. Ataman'ın babası,

— Daha akşam yemeği bile yemedik, iki kadeh içmedik... dedi.

Babam, işi olduğunu söyledi.

Sokağa çıkınca, annem, canı sıkkın olan babama,

— Çok affedersin, dedi, böyle olacağını bilemezdim. Kadın öyle üsteledi ki, reddedemedim...

Ertesi günü ateşim otuzdokuza çıktı.

Önceki gün mektubunda, benden, Hikmet için bilgi yazmamı istiyordun. Hikmet, bir haftadır okula gelmiyor. Zavallının ne olduğunu bilmiyorum. Arkadaşlardan evini bilen de yok. Beni çok üzdüğü için bu haberi ensona bıraktım.

Cevabını, benim gibi geciktirmeyeceğini umarım.

Zeynep Yalkır

BİR DAHİ YETİŞTİRİLİYOR

İstanbul, 29 Aralık 1963

Kardeşim Zeynep,

Sana da, kardeşine de geçmiş olsun. Annenin beni hatırlamış olmasına çok sevindim.

Arkadaşın Ataman'ın yaşgünü toplantısı ne güzel anlatmışsın.

Biliyor musun, şimdiye kadar benim yaşgünüm hiç kutlanmadı Ailemizde böyle bir gelenek yok. Ben de başka arkadaşlarımın yaşgünü toplantılarına gitmiyorum. Yalnız büyük tatilde bir yaz günü annemle, bir akrabamızın evine üç gün için konuk gitmiştik. Akrabamızın kızının bir arkadaşının yaşgünü varmış. Beni de çağırdılar.

O günden aklımda iki şey kaldı, hiç unutamıyorum. Bunlardan biri çok yaramaz bir çocuktu. Evin altını üstüne getirdi. Yapmadığı kalmadı. Bir ara, helânın kapısı içerden güm güm vurulmaya başladı. Bütün çağrılılar helâ kapısı önünde toplandı. İçerden bir kadın sesi duyuluyordu. Kadın içerden hem kapıyı vuruyor, hem bağırıyordu:

— Birisi kapıyı arkadan kilitlemiş. Acınız kapıyı!

Evsahipleri, helânın anahtarını aramaya başladılar. Şişman, kısa boylu bir adam kahkahalarla gülüyor,

— Mutlaka benim oğlan yapmıştır... Nerde benim oğlan? diye söyleniyordu.

Şişman adamın oğlunu bulamadılar. Ama o adam boyuna oğlunu anlatıyordu:

— Çok zeki maşallah... Durduğu yerde duramaz... Hanımefendiyi helâya mutlaka o kilitlemiştir, göreceksiniz...

Kadıncağız, içerden helâ kapısını yumruklaya dursun, şişman adam, çok zeki oğlu üstüne oradakilere konferans veriyordu:

— Maşallah çok zekidir... Hiç ders çalışmaz efendim, ama imtihan günü şöyle bir bakar kitaba, şıp diye öğrenir. Ben de çocukluğumda öyleydim, hiç çalışmazdım. Bana çekmiş kerata... Arkadaşları ha babam çalışır, benim oğlan çalışmaz, ama geçer sınıfı maşallah. Çok zeki kerata. Ben sevmem öyle durmadan çalışanları...

Herkes, odalarda, bu zeki çocuğu aramak-

taydı. Şişman adam, hiç keyfini bozmadan,

— Karyolanın altına bakın, evde oraya gizlenir, diye bağırıyordu.

Evsahibi, eğilip karyolanın altına bakarken, yukardan başına bişey düştü. Bu düşen anahtardı. Daha sonra, gardrobun üstünden yatağa bir çocuk atladı. Şişman adam,

— Ben söylemedim mi benim oğlandır, diye!... dedi. Yaramazlığı zekâsından...

Babasının çalışmasıyla övündüğü bu çocuk, o gün herkesi tedirgin etti.

O günden unutamadığım biri de, bir dâhi adayı çocuktu.

Beni eve götüren akrabamın kızı, bir çocukla tanıştırdı; zayıf, şaşı, gözlüklü bir çocuk. El sıkıştık. Adını sordum. Sesini çıkarmadı. Sağır sandım. Daha yüksek sesle bir daha sordum. Sanki çok zor bir problem çözümlermiş gibi bir süre düşündükten sonra adını söyledi. Kaçıncı sınıfta olduğunu sordum. Yine uzun uzun düşündükten sonra cevap verdi. Kendiliğinden bişey söylemiyor, ancak sorulunca düşüne düşüne cevap veriyordu. Sıkıldım oğlandan. Uzaklaştım ondan. Beni oraya getiren akrabamın kızına.

— Bu oğlan budala mı? dedim.

Kız güldü.

— Hiç budala olur mu? Onu babası dâhi yetiştiriyor... dedi.

Yanımıza sokulup konuşmamıza katılan başka bir kız,

— Ona bizim okulda, dâhi adayı, derler, dedi.

— Adını sorunca iki dakika düşünüp söyleyen dâhi olur mu hiç?

— Dâhiliğinden öyle yapıyor. Babası öyle öğretmiş. «Adın bile sorulsa, düşünmeden söyleme» demiş. Çünkü dâhiler hep düşünürmüş.

O iki kız, birbirlerinin sözünü tamamlayarak bu dâhi adayı çocuğu anlatmaya başladılar. Bu çocuğun babası çok akıllı bir adammış. Bütün dâhilerin nasıl yetiştiklerini incelemiş. Kendisi de bir dâhi babası olmak istemiş. İncelemelerinden vardığı sonuca göre, dâhilerin büyük çoğunluğunun babaları yaşlı oluyormuş. Onun için bu adam da epiy yaşlandıktan sonra evlenmiş.

— Siz bunları nerden biliyorsunuz? O çocuk mu anlattı size? diye sordum.

Bu olayı, bütün mahalleli biliyormuş. Evlerde hep konuşulurmuş. Onlar da büyüklerden duymuşlar.

Adam evlenmiş ama, çocuğu olmuyormuş. Dâhi babası olmak için yaşlanayım derken, gereğinden çok yaşlanmış olacak ki, baba olamıyormuş. Bu yüzden boşuna üzülmüş. Çünkü karısı gebe kalmış. Adam, çocuğu sıska olsun diye dua ediyormuş. Çünkü, dâhilerin büyük çoğunluğu, hastalıklı, zayıf çocuklardan yetişirmiş. Çocuk doğmuş. Öyle sıskaymış ki, görenler bu çocuk yaşamaz, demişler. Neyse çocuk yaaşmış. Çok büyük bir dâhi şair varmış. Adamın bir kitaptan okuduğuna göre, bu şair, çok erken memeden kesildiği için dahi olmuşmuş. Adam da, dâhi olması için çocuğunu bir aylıkken memeden kestirmiş. Bir yaşındayken çocuk salıncaktan düşüp şaşı olunca babası çok sevinmiş. Çünkü, bir dâhi yazar varmış, şaşıymış... Şimdi de bu adamın bütün çabası, çocuğunun kısa boylu kalmasıymış. Çünkü dâhilerin pekçoğu kısa boyluymuş.

Bütün bunları dinledikten sonra, o çocuğun adını bile neden düşünerek söylediğini anladım. Çocuk düşünmüyor, adını hatırlamaya çalışıyor bence...

Arkadaşın Hikmet'in okula gelmeyişine çok üzüldüm. Zavallı ne oldu acaba?

Biz dün okulda aşı olduğumuz için bugün okula gitmedim. Bu mektubu şimdi götürüp postaya vereceğim. Sonra eve dönüp matematik ödevlerimi yapacağım. Aşı yapılan sol kolumu oynatamıyorum, ağrıyor.

Hoşçakal Zeynep. İyilik ve başarılar dilerim kardeşim.

Ahmet Tarbay

DAMLAYA DAMLAYA SEL OLUR

Ankara, 2 Ocak 1964

Kardeşim Ahmet,

İki gün önce mektubunu, mektubundan bir gün önce de yılbaşı kartını aldım. İkisi için de çok teşekkür ederim. Ben de sana, geçen yılın son günü bir yılbaşı kartı göndermiştim. Herhalde almışsındır. Ama senin yılbaşı kartın çok güzel. Senin yaptığın gibi, bir resim yapıp göndermek hiç aklıma gelmedi. Ama ben senin gibi güzel resim yapamam ki... Kutlama kartına yaptığın resmi, burdaki arkadaşlarıma gösterdim. Çok beğendiler.

Bizim evde, yılın ilk günü, yılbaşı gecesinden çok daha eğlenceli geldi bana. Anlatmaya değer doğrusu.

Annem de, babam da çok tutumludur. Yanlış anlama, eli sıkıdır demek istemiyorum. Ama ikisi de yorganlarına göre ayaklarını uzattıklarını sanırlar. Unutup da kapağını kapamadan dolmakalemimi masanın üstünde bırakacak olsam, babam bana bunun için uzun uzun öğütler verir:

— Dolmakaleminin kapağını kapamazsan, ucundaki mürekkep kurur, yazamazsın. Sonra yere düşerse ucu kırılır. Bunlar hep ziyandır. İnsan tutumlu olmalı.

Kardeşim, defter yaprağının yalnız bir yüzüne yazsa, yada bir iki yaprak atlasa, annem ona öğütler verir:

— Ziyancı olma oğlum. Damlaya damlaya göl olur. Her gün böyle bir yaprak ziyan etsen, yılda koca bir defter olur. Yazık değil mi?

Metin çok kalem kaybeder. Annem,

— Sana kalem almaktan bıktım artık! diye bağırır.

Tutumluluk elbet iyi şey. Ama bizim evdeki bu aşırı tutumluluk canımı sıkmaya başladı. Büyükannem, benim tutumlu olmayışımdan çok yakınır.

— Kızım, bir olmadan bin olmaz... Damlaya damlaya göl olur...

Büyükbabam kardeşimle bana kumbara almıştı. Kumbarayı verirken,

— Unutmayın, demişti. Kulağınıza küpe olsun, damlaya damlaya göl olur. Söyleyin bakayım, ne olurmuş?

Büyükbabam hep böyledir; bize bişey söyledi mi, arkasından hemen sorar:

— Damlaya damlaya ne olurmuş?

— Göl olurmuş, büyükbaba.

Sonra da uzun bir «Aferiiin!» çeker.

Ben bu «damlaya damlaya göl olur» atasözünden bıktım, usandım artık. Bizim evde bu atasözünün bikaç kez söylenmediği gün olmaz.

Yılbaşı gecesi, annemle babam, komşularımızla bir gazinoya gideceklerdi. Oysa daha önceki yılbaşılarını hep birlikte evimizde geçiriyorduk.

Babamın sınıf arkadaşı olan komşularımız, gazinoda önceden yer ayırtmışlar. Onlar, akşam yemeği saatinde gittiler gazinoya. Babam, bizim yılbaşı geleneğimizi bozmadı. Hep birlikte akşam yemeğimizi yedik, eğlendik. Geç vakit, annemle babam, ablamı da alıp gittiler. Büyükbabamla büyükannem bizde kaldı. Güzel eğlenceler düzenledik. Tombala oynadık. Biz tombala numaralarını çekerken büyükannem uyuklադığı için, tombalada hiç kazanamadı.

Gece yarısından biraz sonra yattık.

Uyandığım zaman evde çıt yoktu. Bizimkiler daha dönmedi sandım. Bir süre yatakta uyanık yattım. Sonra Metin geldi odama.

— Ne olmuş bunlara? dedi.

— Ne olmuş?

— Gel de bak. Ablam, elbiseleriyle divana yatmış uyumuş. Babam halının üstünde uyuyor. Annemi göremedim.

Kalkıp baktım. Büyükannemle büyükbabam evlerine gitmişler. Ablam, yeni tuvaletiyle divana uzanıp kalmış. Saçlarında konfetiler dolu, boynuna renkli serpantiler sarılmış. Halının üzerinde uyuyan babamın yüzünde bir maske var. Ayağının birine de kâğıttan bir şapka geçmiş. Yalnız annem yatağına yatmış, ama iskarpinin teki koridorda, teki odasında, yerde...

Annemin üstünü örttüm. Ablamı zorla uyandırıp yatağına götürdük. Ama ne yaptıksa babamı bitürlü uyandıramadık.

Ancak öğleden sonra teker teker uyanıp kendilerine gelebildiler. İlk uyanan annem oldu. Babamı kaldırdı. Ablam en geç kendisine gelebildi. Biraz sonra da kolyesinin boynunda olmadığını söyledi. Gece biyerde düşürmüş olacaktı.

Annemle babamın, yeni yıla girerken şanslarını denediklerini, çok para kaybettiklerini konuşmalarından anladım. Annem bir ara babama,

— Peki, bu ayı nasıl geçireceğiz? dedi.

Babam,

— Şirketten avans alırım, dedi.

Oysa böyle konuşmalar bizim evde duyulmaz. Öğleden sonra büyükbabamla anneannem geldi. Anneannem,

— İyi eğlendiniz mi? diye sordu.

Annem,

— Aman, bu son, dedi, bidaha evimden dışarda yılbaşı geçirmem.

Annem, Metin'le beni biyana çekti.

Annem, Metin'le beni biyana çekti.

— Çocuklar, sizin paranız vardır, verin de ben size yarın geri veririm... dedi.

Paralarımızı anneme verdik. Biraz sonra kapı çalındı. Komşumuzun kızı Nurten, babasından yazılı bir kâğıt getirmiş babama. Yazılı kâğıdı babama götürürken okudum.

«Dostum,

Dün geceki durumu biliyorsun. Bende on para kalmamış. Eve nasıl geldiğimizi hatırlamıyorum. Herhalde siz getirdiniz. Bana yüz lira gönderebilir misin? Teşekkürler...»

Kâğıdı babama verdim. Okudu. Annemle fısıldaştılar. Sezinlediğime göre babam arkadaşına, paarsı olmadığını söyleyemiyordu. Sonunda olan ablamın kumbarasına oldu. Bize belli etmemeye çalışarak, ablama söylediler, kumbarasını açtılar, çıkan parayı Metin'le Nurten'in babasına yolladılar.

Metin, kalemi aradı, bulamadı. Yine her zamanki gibi kurşun kalemini kaybetmişti. Annem kızdı,

— Bu çocuk, hiç tutumlu değil, sana kurşunkalem almaktan artık bıktım! diye bağırdı.

Büyükbabam da her zamanki öğütlerine başladı:

— Bir olmadan bin olmaz! Ne olmazmış?

Metin,

— Bin olmaz! dedi.

— Aferin! Damlaya damlaya göl olur. Ne olurmuş?

Ben, Metin'den önce davranıp,

— Göl olmaz! dedim.

Büyükbabam,

— Nasıl, dedi, göl olmaz mı?

— Olmaz, büyükbaba.

Çatık kaşla,

— Ya ne olur? dedi.

— Damlaların düştüğü yer çukursa göl olur. Ama çukur değilse... Damlar, damlar, damlar...

— Eeee? Sonra?

— Sel olur, akar gider...

Babam, sert sert yüzüme baktı.

Yeni yıla işte böyle girdik. Annemle babam, gelecek yılbaşını evde bizimle geçirecekler.

Sen nasıl geçirdin yılbaşı gecesini?

Yeni yılın sana başarılar ve mutluluklar getirmesini dileriz.

Zeynep Yalkır

YENİ YILA İYİ GİRDİK

İstanbul, 5 Ocak 1964

Zeynep,

Yeni yıl kartını alalı epiy oldu. Teşekkür ederim.

Biz yılbaşı gecesini büyükamcamlarda geçirdik. Onların evi büyük çünkü. Öbür amcamlar da gelmişlerdi.

Erken yatmaya alışık olduğum için, yılın ilk saatine kadar zor oturdum. Radyoyu dinlerken uyumuşum.

Ertesi gün bizim ev, tıpkı başka günler olduğu gibiydi. Ama sizin evde yılın ilk günü olanlar, bizim evde genellikle olağandır. Babam, dışarda çok para harcanmışsa, bunun acısını evde çıkarmaya çalışır.

Bazı geceler akşam yemeğini arkadaşlarıyla dışarda yer. Ertesi gün bardağa doldurduğum suyun hepsini içemezsem bazı, kızar.

— Bardağa içeceğin kadar su koy! Suyu ziyan etme, der.

Oysa bardağın dibinde ancak iki parmak su kalmıştır. Sonra bardağın dibinde kalan suyu, ziyan olmasın diye saksıdaki çiçeğe döker. Böyle zamanlarında babamın bir gece

önce arkadaşlarına bol bol ikramlarda bulunmuş olduğunu anlarım.

— Diş fırçasına o kadar çok macun konmaz! Ziyandır bu!... diye bağırınca, babamın birilerine ziyafet çektiği belli olur.

Çözemediğim için bir paketin ipini kesmeye kalksam,

— Ziyan etme sicimi. Güzelce çöz, bir yana sakla! diye öğüt verir.

Ben, o zaman babamın arkadaşlarına bir ziyafet çektiğini anlarım.

Çok görmüşsümdür, babam başkalarıyla yemek yese, biyerde çay içse, ille de parayı kendisi ödemek ister. Karşısındakine, «Vallahi olmaz... Darılırım... Ben vereceğim parayı... Darılırım yoksa...» diye üsteler.

Ama bu çekişmenin ertesi günü, evde,

— Eski gazeteleri atıp ziyan etmeyin. Saklayın, paket yaparsınız. Biriktirin, satarsınız. Hiçbir işe yaramıyorsa sobada odun tutuşturursunuz! der.

Sizin evde nasıl ençok söylenilen atasözü «Damlaya damlaya göl olur»sa, bizim evde de ençok «Sakla samanı, gelir zamanı» atasözü söylenir. Ama babam, dışarda gereksiz yere para harcamamışsa, evde bize çok cömert davranır. Yılbaşında ve ertesi gün de öyleydi. Bana yeni yıl armağanı olarak büyük bir suluboya takımı aldı. Şubat'ta iki haftalık tatile girince boyuna resim yapacağım.

Biz yeni yıla evcek çok iyi girdik.

Yeni yılın bütün ailenize uğurlu olmasını dilerim.

Ahmet Tarbay

PASAKLI KIZ

Ankara, 8 Ocak 1964

Sevgili kardeşim Ahmet,

Sana önce Hikmet'ten haber vereyim. Hikmet okula gelmeye başladı. Babasıyla annesi barışmışlar. Onun için Hikmet pek sevinçli.

Bir haber daha vereyim. Bana gönderdiğin mektupları biriktiriyordum, ama dağınıktı. Şimdi hepsini tarih sırasına göre düzenledim, bir dosyaya koydum. Bu işi kendiliğimden akıl edeceğim yoktu. Bak, nasıl oldu, anlatayım. Bizim evde benim bir adım da «Pasaklı kız»dır. Annem, babam, ablam, hepisi benim dağınıklığımı, savrukluğumu kınarlar. Oysa ben çok düzenli olmaya da özeniyorum, demek beceremiyorum.

Pazar sabahı, ödev defterimi nereye koydum, diye aranıp duruyordum evin içinde. Annem,

— Kızım, ne olacak senin bu halin? Eline aldığın şey, yokoluyor ortadan... diye söyleniyordu.

Kendikendime «Ben neden böyleyim?» diye üzülüp dururken, babam da söylenmeye başladı. Büyükbabamla anneannem de bizdelerdi. Onlar da dağınıklığımdan yakındılar. Ablam, onlardan hiç de geri kalmadı. Yalnız Metin, benden yana olduğu için, yanıma gelip,

— Bu evin içinde insan kendisini bile kaybeder... dedi.

Hepsinin de ağızbirliğiyle beni suçlamalarından öyle canım sıkıldı ki... İşte o sıkıntıyla, masamı, kitaplarımı, odamda her neyim varsa, hepsini bir çabuk düzeltmeye, düzenlemeye başladım. Masamın gözünde, kitaplarımın arasından bir ruj, iki kartpostal, bir de erkek çorabı teki çıktı. Bunları alıp salona gittim. Salonda oturmuş, hâlâ dağınıklığımı anlatıp beni çekiştiriyorlardı. Erkek çorabı tekini havaya kaldırıp,

— Kitaplarımın arasında buldum, bu çorap kimin? diye bağırdım.

Babam, anneme,

— Aaaa, geçen sabah arayıp da bulamadığın çorabımın teki... dedi.

— Ya bu ruj kimin? diye sordum.

Annem,

— Nerden çıktı, ben de onu arayıp duruyordum... dedi.

— Birisi, masamın üstüne koymuş...

Annem,

— Aaa, geçen gün ben orda unutmuştum.. dedi.

Kartpostalları uzattım:

— Bunlar kimin?

Ablamın yüzü kızardı.

— Nerden aldın onları? dedi.

— Birisi kitaplarımın arasına koymuş. Arkasındaki yazıları okumadım, dedim, kartları verdim.

Ders çalışmak için masama oturdum. Ama kalemimi bulamadım. Her yerde aranmaya başladım. Annem,

— Yine ne aranıp duruyorsun? Neyini kaybettin? dedi.

— Kalemimi gördünüz mü? dedim.

Annem,

— Bir kalemine sahip olamıyorsun, diye başladı, açtı ağzını,

Anneannem,

— Kız, sen bu pasaklılıktan ne zaman kurtulacaksın? dedi.

Babam,

— Kızım, sana kaç kere, herşeyi yerli yerine koy, demiyor muyum? Sen hiç sözden anlamaz mısın? dedi.

Ablam, büsbütün damarıma basmak için onlardan geri kalmadı:

— Şimdilik benim kalemimle yaz ama, sakın benimkini de kaybetme!

Kalemini alıp bana vermek için odasına gitti, ama odasından seslendi:

— Kim aldı benim kalemimi. Gören var mı?

Üzüldüğümü gören anneannem saçlarımı okşayarak,

— Zeynepçiğim, dedi, senin yaşında kızlar koca evi çekip çeviriyorlar, sen bir kalemine, defterine bile sahip olamıyorsun... Dağınıklık hiç de iyi birşey değildir.

Biyandan annem söyleniyordu:

— Ailemizde savruk kimse de yoktur ama, bu kız böyle kime çekti, bilmem ki...

Bunlar, bizim evde benim her zaman işittigim sözlerdir, artık alıştım. Ben encok büyükbabamdan çekiniyordum. Bizim evde ondan herkes çekinir. Albay emeklisi olan büyükbabam çok sert adamdır. Annem ondan hâlâ korkar. Babam bile ondan çekinir.

Büyükbabam,

— Hayatta başarının en büyük şartı düzenli olmaktır, dedi.

Büyükbabamın huyunu yazmıştım bir mektubumda sana. Bişey söyledi mi, onu karşısındakine sorup tekrarlatır. Bana da sordu:

— Söyle bakayım, başarının ilk şartı neymiş?

— Düzenli olmak, büyükbaba.

— Aferiiin!... Herşeyin ayrılmış kendi yeri olacak. Nesi olacakmış?

— Herşeyin bir yeri olacak.

— Aferiiin!... Elini attın mı, aradığını şıp diye bulacaksın. Ne yapacakmışsın?

— Elini atınca aradığını yerinde bulacaksın.

Babamın söylediğine göre, büyükbabamın her söylediğini bir de karşısındakine sorup tekrarlatması, askerlikten kalma huyuymuş. Erlere ders öğretir gibi konuşmayı, askerlikte huy edinmiş.

Babam, büyükbabama,

— Çok doğru efendim, dedi, ben neyimin nerde olduğunu gözüm kapalı bilirim. Yıllardanberi herşeyimi belli bir yerime korum. Mendilimin, çakmağımın hangi cebimde olduğunu ezbere bilirim. Para çantam her zaman hep aynı cebimde durur.

Büyükbabam,

— Çok iyi, öyle olmalı!... dedi.

Metin'le bana ders vermek, örnek olmak isteyen babam,

— Bakın, şimdi burda bir deneyelim, dedi.

Ayağa kalktı. Gözlerini yumdu.

— İyi bakın, dedi, ben gözlerim kapalı, neyimin nerde olacağını bulacağım. Çakmağım, her zaman yeleğimin sol alt cebinde durur... İşte bakın!

Gözleri yumulu olarak, sol elini söylediği cebine soktu, karıştırdı, karıştırdı... Bitürlü çakmağını bulamıyordu. Suratı asıldı,

— Şaşılacak şey, şaşılacak şey... diye mırıldandı.

Bir süre daha cebini karıştırıp çakmağını bulamayınca, büsbütün bozulmamak için, lâfı değiştirdi,

— Meselâ, dedi, dolmakalemimi her zamanki yerinde, gözlerim kapalı bulabilirim... Benim dolmakalemim, ceketimin sol iç cebindedir. İşte, bakın...

Babam, sağ elini ceketinin sol iç cebine soktu, ve ordan çıkardı, ama dolmakalemini değil; çıkardığı şey termometreydi.

— Gördünüz ya!... deyip de gözlerini açınca, elinde tuttuğunun termometre olduğunu gördü, pek şaştı.

Tatsız bir gülümseyişle,

— Öyle ya, dedi, geçende Metin hastalanmıştı ya, sabah işe giderken ateşine bakmıştım, o zamandan termometre cebimde kal-

mış. Şimdi de not defterimi bulayım... Benim not defterim, ceketimin üstteki sol cebinde bulunur.

Yine gözlerini yumup elini attı, ama,

— Sol cebim nerde canım?... dedikten sonra gözlerini açtı.

Annem,

— O ceketini terziye tersyüz ettirmiştin ya, dedi, sol cep de tabii sağa geçti...

Babam, düştüğü durumdan kurtulmak için, bişeyini olsun yerli yerinde bulmak istediğinden,

— Evet, dedi, küçük not defterim hep ceketimin mendil cebinde, yani burda bulunur.. İşte!...

Tersyüz edilmiş ceketinin sağa geçmiş üst cebinden bir masura iplik çıkardı.

Alay etmesini çok seven büyükbabam,

— Söyleyin bakayım, dedi, babanızın not defteri nerde bulunurmuş?

Bir ağzımızı açmadan, annem,

— Geçen sabah, ceket astarının söküğünü dikmiştim ya, demek ipliği cebinde unutmuşum... dedi.

Çok bozulan babam, ne olursa olsun, cebinde bişey bulmak için, elini ceketinin iç cebine daldırdı, soktu, soktu, o kadar çok karıştırdı ki, büyükbabam,

— Ne o yoksa petrol mü arıyorsun? dedi.

Büyükbabam öyle güldü öyle küldü ki, sonunda kahkahaları öksürük oldu. Öksürük arasında,

— Paltomun cebinden mendilimi getirin, sağ cebindedir, dedi.

Koşup elbise askısındaki paltosunun sağ cebine baktım, mendil yoktu.

— Büyükbaba, sağ cebinizde yok...

— Söylenileni bile anlamıyorsunuz, ben sağ demedim, sol cebime bak!...

— Sol cebinizde de yok...

— Olmaz öyle şey... Getir bana paltomu!.. Kırk yıldır orda durur mendil.

Paltosunu getirdim, iki cebine de bakıp mendilini bulamayınca,

— Birisi cebimden mendilimi almış... dedi.

Bu sırada annem, içerden, koşup bir temiz mendil getirmiş, büyükbabamın paltosunun sağ cebine koymuştu. Büyükbabam,

— Hah, işte burda, dedi, ben demedim mi size?

Öksürüğü dinmiş olan büyükbabam, üstünde bişeyler arandıktan sonra,

— Nerde benim cigara paketim? Kim kaldırdı paketimi? Çabuk, bulun! diye bağırdı.

Büyükbabamı daha çok kızdırmamak için hepimiz evin içine dağılıp onun cigara paketini aramaya başladık. Bu sırada kapı zili çalındı. Gelenler, babamın sınıf arkadaşı komşularımızdan bir karıkocaydı. Bizim büyük bir ciddilikle cigara paketini aradığımızı görünce, onlar da aramaya katıldılar.

Aradabir büyükbabam, yalnız ondan görülebilecek bir kızgınlıkla,

— Bulun çabuk cigaramı, yoksa karışmam ha! diyordu.

Babamın arkaadşı, kendi cigarasını uzatıp,

— Şimdilik bundan içer misiniz? dedi, ama dediğine pişman oldu.

Büyükbabam, hiçbirimizi ayırt etmeden,

— Bulun çabuk paketimi!., diye bağırıyordu.

Metin, elinde bir çift kadın çorabıyla geldi.

— Kimin bunlor? dedi.

Annem,

— Ayol, ne zamandır arıyordum onu, nerden buldun?

Metin,

— Büyükbabamın cigara paketini ararken mutfakta, buzdolabının üstünde buldum, dedi.

Dışardan bir paket cigara satın almak kolay ama, büyükbabamın madenden bir tabakası var, cigaraları o tabaka içinde durur. Biz o tabakayı ararken, orda burda, çoktanberi kaybolmuş çok önemli şeyler bulundu.

Konuk hanım, koltuğun altından radyo makbuzunu bulup çıkardı. Babam,

— Bir aydır ben de o makbuzu arıyordum.. dedi.

Babamın dolmakalemi, tabak rafında çıktı. Çöp kutusunda, yanlışlıkla atılmış bıçak bulundu.

Eline bişey geçiren, «Bu kimin? Bu kimin?» diye soruyordu.

Bu arada büyükbabam,

— Yahu, bu tabakayı benim altıma kim koydu? Hangi densiz koydu tabakayı altıma? diye bağırmaya başladı.

Demindenberi aradığımız tabakanın üstünde oturup duruyormuş büyükbabam,

Bir zaman söylendi. Kimsede ses yok...

İşte o günkü sıkıntım içinde odamı baştan aşağıya düzenledim. Gerçekten de herşeyim karmakarışıkmış. Artık şu «pasaklı kız» diye

suçlanmaktan kurtulmak istiyorum. Bu arada, senin mektupların da, şurda burda dağınıp duruyormuş; onları da toplayıp tarih sırasına göre bir dosyaya koydum.

Ordaki arkadaşlarımdan ençok senden mektup alıyorum. Demir'le Yaşar da birer kart göndermişlerdi. Hepsine cevap yazdım.

Mektuplarını eksik etme, emi?

Başarı dileklerimle.

Zeynep Yalkır

AYIP BİR LAF

İstanbul, 11 Ocak 1964

Sevgili arkadaşım Zeynep,

Biz seni, dört ders yılı arkadaşlığımız boyunca, sınıfımızın endüzenli öğrencilerinden biri olarak tanıyoruz. Böyleyken, sana neden pasaklı dediklerine şaştım. Bizim evde benim adım da beceriksize çıkmıştım. Ama benim beceriksizliğim doğru. Hâlâ kahvaltı sofrasından, çay bardağını devirmeden kalktığım az olur; oysa öyle de dikkat ederim ki...

Annenin Metin'e sıksık «Ağzına biber doldururum» dediğini yazmıştın. Bütün annelerin sözü bu... Annem de kardeşim Fatoş'a ikidebir böyle söyler. Fatoş daha okula gitmiyor, iki yıl sonra gidecek. Ben küçükken annem bana da «Ağzına biber doldururum» derdi, ama hiç de böyle bişey yapmadı. Geçenlerde annem çok kızmıştı Fatoş'a. «Şimdi ağzına biber doldururum» diye bağırdı. Gerçekten ağzına biber doldurmayı hakketmişti Fatoş. Bu olayı sana baştan anlatayım.

Babam, ağzı alışmış, her sözün başında «ulan», «ulan be...», «vay anasını!» diye konuşur. Yani dili biraz argoya kaçar. Fatoş da, kimden ne duyarsa papağan gibi tekrarlıyor, ne görürse öyle yapıyor, Fatoş'un babamı taklit ederek peltek peltek «Ulan be...» «Vay anasını!» gibi sözler söylemesine bizim evde herkes bayılıyor. Onu çok sevimli bulanlar, «Sanki büyümüş de küçülmüş» diyorlar.

Geçenlerde bir gece bize bir komşu konuk gelmişti. Erkek, çok komik bir adam... Ne anlatsa kahkahalarla güldürüyor. Ençok gülen de Fatoş. O, söylenilenlerden bişey anlamıyor ama, herkes gülüyor diye o hepimizden çok gülüyor. İşte o gözlüklü konuk başından geçen bir olayı anlattı. Çalıştıkları yere bir Alman uzmanı gelmiş. Bigün uzman, Almanca demiş ki:

— Burda herkes birbirine sıksık «ulan» diyor. İnsanların birbirlerine «Ulan!» diye seslenmeleri dikkatimi çekti. Dilinizde ençok kullanılan kelime «ulan» olacak. Ama anlamını kime sordumsa, bana anlatamadı. «Ulan» ne demektir?

Gözlüklü komşumuz, Almanın sözlerinden çok utanmış. Doğrusunu söylese, yabancıya karşı ayıp olacak. Onun için başka türlü söylemiş.

— Evet, demiş, bizde ulan'sız konuşulmaz. Köylüsü, işçisi, memuru, sıksık «ulan» der. Dilimizde «ulan», «sayın» demektir. Biz birbirimizi yalnız adlarımızla çağırmayız, bir de adımızın önüne «ulan» getirerek çağırırız.

Birkaç gün sonra, o işyerinde genel yönetim kurulu toplantısı varmış. Kenan adındaki genel müdür de toplantıya başkanlık ediyormuş. Alman uzman o toplantıda, yönetim kurulu üyelerine açıklamalarda bulunacakmış.

Alman, toplantıdaki Türklere sevimli görünsün diye, Almanca konuşurken, yeni öğrendiği bikaç Türkçe kelimeyi de araya karıştırıyormuş. Öğrendiği Türkçe kelimeler de «Merhaba», «Bay», «Çok güzel», bir de son öğrendiği «Ulan»...

Konuşmasının en ciddi yerinde Uzman birden,

— Ulan Kenan Bey... deyince, oradakiler şaşırmışlar.

Alman sıksık «Ulan Kenan Bey» diyormuş. Genel müdür kendisine ulan denilmesine kızıyormuş ama, belli etmemeye çalışıyormuş. Almana yanlış bişey öğretildiğini sezmiş. Alman ikidebir «Ulan Kenan Bey» dedikçe, öbür üyeler de kıskıs gülüyorlarmış. O günden sonra genel müdürün adı «Ulan Kenan Bey» kalmış.

Gözlüklü konuğumuz bu olayı öyle de tatlı anlatıyordu ki, hepimiz kahkahadan kırılı-

yorduk. Encok gülen de Fatoş'tu. Bişey anladığından değil, herkes gülüyor diye o herkesten çok gülüyordu.

Başka bir konuk da o gece,

— Biz böyle alışmışız, dedi, meselâ ben «ulan»sız, «be»siz konuşamam...

Babam, bu yargıyı pekiştirmek için başından geçen buna benzer başka bir olayı anlattı. Babamın çalıştığı fabrikaya yeni getirilen makineleri kurmak için bir Amerikalı mühendis çağırmışlar. Fabrikada herkes birbirine sıksık ayıp bir lâf söylermiş. Babam o gece bu ayıp lâfı da olduğu gibi söyledi. Pek ö yle bilinmeyen bir lâf değildi bu. Okulda da sıksık söylenir. Anlamışsındır.

Amerikalı, ustabaşı olan babama, heryerde, herkesten duyduğu bu lfı anlamını sormuş. Babam da doğrusunu söylemeye utanmış, hem de bu lâfın İngilizcesini bilmiyormuş. Onun için,

— Bu söz teşekkür ederim, «tenkyu» demektir... diye atmış.

Amerikalı pek şaşmış,

— Yaa, demiş, siz ne kadar terbiyeli insanlarmışsınız. Biz, yeryüzünün en nazik insanları diye Çinlileri bilirdik. Avrupa'nın en nazik insanları diye de İngilizleri biliriz. Onlar da durmadan birbirlerine herşey için teşekkür ederler. Ama siz, birbirinize daha çok teşekkür ediyorsunuz. Çok yer gezdim, ama hiçbiyerde sizin kadar teşekkür eden insanlar görmedim. Bundan sonra gideceğim yerlerde, sizin bu konuşma inceliğinizi anlatacağım.

Babam da, söylediği yalan olumlu bir işe yarayacak diye sevinmiş.

Bu konuşmanın ertesi günü Amerikalı mühendis fabrikaya gelmemiş. Yalnız ertesi gün değil, dört gün fabrikaya uğramamış. Oysa yapılacak çok da iş varmış, kurulacak makineler ortada dağınık duruyormuş. Fabrikadakiler telâşlanmışlar. Aramışlar, taramışlar, mühendisi ne kaldığı otelde, ne gittiği yerlerde bulabilmişler. Kaybolduğunun dördüncü günü mühendis çıkagelmiş. Gelmiş ama, eli yüzü sargılar içinde. Amerikalıyı büyük bir trafik kazası geçirdi sanmışlar.

Amerikalı mühendis fabrikadan çıkmış, kaldığı otele gidecekmiş. Bir arabaya binmiş. İnsanlarda yeni öğrencikleri kelimeleri kullanmak merakı vardır ya, Amerikalı da parayı şoföre verirken Türkçe teşekkür etmek istemiş. Teşekkür ediyorum diye babamdan öğrendiği o ayıp lâfı söyleyince, şoför de ona,

— Sensin! diye bağırmış.

Amerikalı, şoförün sertleşmesini anlayamamış, bir daha o yapı lâfı söylemiş. Söyler söylemez de burnun üstüne yumruğu yemiş. Neye uğradığını şaşıran Amerikalı, kendisine şoföre beğendirsin diye boyuna o lâfı tekrarlar, şoför de boyuna yubmruğu indirirmiş. Ne yapsın, Amerikalı da kendini yumruklarıyla savunmak zorunda kalmış. Orda toplananlardan bikacı, Amerikalıyı şoförün elinden çekip, kurtarmışlar. Amerikalı da bu iyiliği yapanlara, öğrendiği o sözle teşekkür etmiş. Bu sefer, kavgacılar ayıranlar, şoförü haklı bulup, hep birden Amerikalıya çullanmışlar. Amerikalı yumruk, tekme yağmuru altında kalınca, dayaktan kurtulmak için, kendisini dövenlerin gönüllerini almak istemiş, onlara Türkçe sözde teşekkür ediyormuş durmadan. Hâlâ akıllanmadı diye, daha çok dövüyorlarmış.

Polis yetişip, Amerikalıyı kurtarmış. Amerikalı da polise o ayıp lâfı söyleyip teşekkür etmez mi! Herkesin içinde polise hakaret...

Polis, Amerikalıyı yakalayıp karakola götürmüş. Komser, yabancı olduğunu öğrenince Amerikalıyı salıverecekmiş, ama Amerikalı, anlayış gösterdiği için komsere de o lâfı söyleyip teşekkür etmiş. Tabii en sonunda kurtulmuş Amerikalı. Kurtulmuş ama, karakoldan çıkınc, doğru bir hastaneye gitmek zorunda kalmış. Dört gün hastaneden yatmış.

Babamın anlattığı bu gülünçlü olaya hepimiz kahkahalarla güldük.

Bigün babam, anneme ertesi akşam evimize yemeğe konuk geleceğini söylediö. Gelecek olanlar, önemli kişilermiş. Annem de çok güzel bir sofra hazırladı. Üç erkekle eşleri geldi. Sofraya oturuldu. Konuklar kardeşim Fatoş'u çok beğendiler. «Aman ne cici, ne uslu kız...» diyorlardı. Fatoş'u bu kadar terbiyeli yetiştirdiği için annemi kutladılar. Babam,

— Efendim, dedi, anneleri çocuklarımızı hiç sokağa bırakmaz. Kendi başlarına dışarı çıkamazlar. O yüzden terbiyeleri bozulmuyor.

Annem,

— Ne de olsa, sokak çocuklarından terbiyesiz lâflar öğrenebilirler. Onun için sokağa salıvermem.

Konuk kadınlardan biri,

— Çok doğru efendim, dedi, hattâ okulda

bile çocuklarımızın terbiyesi bozuluyor. Göz değmesin, maşallah çok terbiyeli kızınız var.

Bu övgülerden pek şişinen Fatoş şımarmıştı. Konuklar kendini daha çok beğendirmek için bütün marifetlerini göstermeye kalktı. Birdenbire babama,

— Ulan baba be!... dedi.

Fatoş, bu sözlerine, her zamanki gibi,â gülüneceğini sanıyordu. Gülündü gülünmesine ama, çok soğuk ve çok kısa bir sırıtış... Soğuk bir sessizlik oldu. Babam ne diyeceğini bilemedi. Fatoş, neden gülünmediğini anlayamadığı için gösterisini bir daha tekrarladı:

Sonra da gülümseyerek, bakın ben neler söylüyorum gibilerden, oradakilerin teker teker yüzlerine baktı. Babam, durumu kurtarmak için, sesini zorla yumuşatarak,

— Efendim kızım!... dedi.

— Ulan baba be!...

Kaşları çatılan babam,

— Söyle canım, ne var? diye bağırdı.

Ama niçin gülmüyordu bu insanlar her zamanki gibi?

— Baba be yahu... Ulan baba be!...

Annem, soğuk soğuk gülümsemeye çalışıyordu. Fatoş, konukları ille de güldürmek istiyordu. Hani, babamın Amerikalı mühendise öğrettiği o ayıp lâf var ya, işte o lâfı söyleyiverdi...

Ensonunda başarmıştı. Konuklar, kendilerini tutamayıp kahkahayı bastılar. Ama babamın suratı iyice asılmıştı. Gülüşmeler karşısında çok beğenildiğini sanan Fatoş, o ayıp lâfı birkaç kere tekrarladı. Annem baktı ki, sonu gelmeyecek, kaşlarını çatıp,

— Sus bakayım, şimdi ağzına biber doldururum!... dedi.

Fatoş, beğenileceği yerde, bir de üstelik herkesin içinde azarlanınca, ağlamaya başladı. Ağlama değil, zırlama... Fatoş'u bitürlü susturamıyorlardı. Annem, elinden tutup çıkardı ordan, yatağına yatırdı. Ama içerden ağlaması duyuluyordu.

Konuk kadınlardan biri annemi avutmak için,

— Üzülmeyin efendim, dedi, bizimkiler daha neler söylüyorlar. Sizinki yine iyi maşallah... Daha küçük, aklı ermez...

— Babam, Fatoş'un söylediklerine pek şaşmış görünerek,

— Kimden öğreniyor bu lâfları bilmem ki!.. dedi.

Annem,

— Hiç de sokağa bırakmayız. Nerden duyar da öğrenir bu lâfları!.. dedi.

Ben, onların bu soruşlarını gerçek sanıp,

— Evde konuşulurken duyup öğreniyor... dedim.

Babam birden patlar gibi,

— Ulan, bizim evde öyle lâflar konuşulur mu be! diye bağırınca, konuklar gerçekten kendilerini tutamayıp güldüler. Babam da gülmek zorunda kaldı.

Konuklar gidince, babam beni iyice haşladı. Ben de,

— Ne bileyim, ben gerçekten soruyorsunuz sandım... dedim.

Zeynep, sözde mektubumu kısa kesmek istiyordum, bak, yine uzadı.

Yaz tatilinde İstanbul'a gelecek misiniz? Gelirsen görüşürüz. Sen hiç olmazsa Ankara'yı gördün. Ben İstanbul'dan başka yer bilmiyorum.

Esen kalman dileğiyle mektubuma son veriyorum.

Ahmet Tarbay

YURTSEVER OLUNUZ!

Ankara, 14 Ocak 1964

Kardeşim Ahmet,

Tatilde İstanbul'a gelip gelmeyeceğimizi soruyorsun. Babam, yıllık izin alamıyacak. Çünkü, burdaki yeni işine başlayalı daha bir yıl olmadı. Annemle bizi, yazın bir ay için İstanbul'a göndermek istiyor. Ama kesin değil. Çünkü annem, babam olmadan İstanbul'a gitmek istemiyor... Babamın bir başına burda kalması zor. Gelirsek, halamların evinde kalacağız. Seni görmeye gelirim elbet.

Ben geçenlerde çok kötü bişey yaptım. Sana anlatamadan duramıyacağım. Bu anlatacağım olayı yalnız Metin biliyor, çünkü o

benim suçortağımdı, bir de şimdi sen öğreneceksin.

Geçen pazar büyükbabamlara gitmiştik. Bize epiy uzak biyerde oturuyorlar. Büyükbabam yaşlı olduğundan yüksek merdiven çıkamıyor. Onun için apartımanın ikinci katında oturuyorlar. Aramışlar ama, kendilerine uygun birinci katta kiralık yer bulamamışlar. Onların dairesine onsekiz basamaklı merdivenle çıkılıyor. Basamakları saymadım. Ama büyükbabam, «Onsekiz basamağı dinlene dinlene çıktım yine» der ikidebirde... Niçin basamakları anlatığımı, sonra öğreneceksin. İyi ki büyükbabam, daha üst katta oturmuyor. Yoksa gazeteler belki o pazar büyükbabamların apartımanında büyük bir kaza olduğunu yazacaklardı.

Ablam, arkadaşları geleceği için bizimle gelmemişti. Annem, babam, Metin, dördümüz otobüsle büyükbabama gittik. Anneannem bizim için çok güzel yemekler hazırlamış. Yemekten sonra büyükbabamla babam, her zaman yaptıkları gibi, karşılıklı koltuklara oturmuşlar, kahvelerini içiyorlardı. Öğle yemeklerinden sonra ikisinin karşılıklı konuşmaları çok hoşuna gittiği için yanlarındaydım. Salonda üçümüzden başkası yoktu. Ben sanki gazete okur gibi yaparak onları dinliyor, yangözle de seyrediyordum.

Büyükbabam politikaya pek meraklıdır. Ne zaman babamla yalnız kalsa, hep politikadan konuşur, hele öğle yemeklerinden sonra... Büyükbabam, öğle yemeklerinden sonra kahvesini içince, daha fincan elindeyken uyuklamaya başlar. Ama uyuklamadan önce, babama bişey sormuştur politika konusunda. Babamın cevabının daha ilk cümlesinde de uyuklar. Büyükbabamın uyukladığını görünce babam susar. Ama kalkıp gitmez. Çünkü, başı, göğsüne düşen, yana kaykılan yada arkaya kayan büyükbabam ya bir ya iki dakika sonra, kendi horultusundan uyanır... Uyanır uyanmaz,

— Eee, sonra? diye sorar.

Babam orda değilse, bunu, saygısızlık sayıp çok kızar. Onun için büyükbabam uyuklarken babam ordan ayrılmaz.

Kendisi bişey anlatırken uyuklamışsa, uyanınca,

— Nerde kalmıştık? diye babama sorar.

Babam, sözün neresinde kalınlığını bilmek zorundadır. Bazı şaşırırsa, büyükbabam,

— Hayır, orda kalmamıştık... Ne demiştim, nerde kalmıştık? diye yine sorar.

Buyüzden tartıştıkları bile olur. Onların bu öğle yemeği sonrası konuşmaları bana pek eğlenceli gelir. Babam hoşlanmaz bu konuşmadan ama, ne yapsın, katlanır.

— Eee, sonra?

Babam kaldığı yerden anlatırken, daha ikinci cümlesinde büyükbabam yine uyuklar. Bu böyle bir saate yakın sürer. Sonra büyükbabam «şekerleme» dediği uykusunu almış olur, yada başını koltuğa güzelce dayar, bir uzun uykuya dalar. Aradabir uyanırsa, sanki dinliyormuş gibi, ama gözlerini bile açmadan,

— Sen anlat, anlat... kulağım sende, dinliyorum... der.

Çekilir gibi değil, babamın büyükbabama çok büyük saygısı vardır. Yedeksubaylığını büyükbabamın birliğinde yapmış. Şaşılası bişey ama, büyükbabam eski bir emekli olduğu halde ona başkaları da sanki hâlâ albaymış gibi davranırlar.

O pazar günü de, öğle yemeğinden sonra salonda karşılıklı kahvelerini içiyorlardı. Büyükbabam,

— Ne var, ne yok? Memleketin durumunu nasıl görüyorsun? dedi.

Babam bişeyler söylerken büyükbabam her zamanki gibi, uyuklamaya, horlamaya başladı. Sonra, başı göğsüne çarpınca sıçrayıp birden uyandı. Sanki uyukladığını belli etmemek ister gibi,

— Peki, bu durumda sence Almanlar ne yapacak? diye sordu.

Oysa daha önce konuşmalarında Almanların sözü bile geçmiş değildi. Babam, sanki Almanlarla ilgili bir konu konuşuyorlarmış gibi söze girişti:

— Almanlar çok kalkındı efendim. Çünkü Almanlar...

Büyükbabam dalmıştı yine. Babam sustu. Gazetesini, kaldığı yerden okuyordu ki, büyükbabam kendi horultusundan sıçrayıp,

— Amerikalılar ne yapacaklar buna karşı dersin?

Ben, gazetenin arkasına siper olmuş, gülmemek için kendimi zor tutuyordum. Babam, çok ciddi, anlatıyor:

— Amerikalılar dünyaya hakim. Amerikan ordusu...

Bu böyle sürüp gidiyor. Bazı da uyanıp, hiç akla gelmiyecek bir devlet adı söyleyince

babam da şaşırıyor.

— Papa ne diyor bu işe? Sen Papa'ya bak, Papa ne diyor?

— Efendim, Papa... Bilindiği gibi Papalık, çok eski... Sonra da...

Herhalde uykusu açılmış olacak ki, konuyu değiştirip, kendisi Türkiye'nin nasıl kalkınacağını anlatmaya başladı. Türkiye'nin tarımsal ürün ihracıyla kalkınacağını söylüyordu. Epik uzun anlattı. Biyerde kızıp,

— Salyangoz ihracıyla kalkınılmaz, salyangoz... dedi.

Biriki kez «Salyangoz» diye tekrarladı, sonra sesi yavaşlayıp uyudu yine.

Babam eline gazetesini alınca uyandı,

— Nerde kalmıştık? diye sordu.

— Salyangozda kalmıştık efendim.

— Ne salyangozu?

— Bizim salyangozlar... dışarı satmak için...

— Haa, evet... Salyangoz... Salyangozculukla kalkınılmaz... Biz asıl tütün, pamuk, fındık gibi şeyleri... ve tahıl... çünkü tahılcıyız, tütüncüyüz, fındıkçıyız... Fındıkçılık...

Yine başı düştü. Uyanır uyanmaz da,

— Nerde kalmıştık? diye sordu...

— Fındıkçılık üzerine konuşuyorduk...

O sırada sokak kapısının zili çaldı. Koşup kapıyı açtım. Gelen iyi giyimli, yaşlıca bir beydi. Büyükbabamı sordu. Evde olduğunu söyledim. Büyükbabama haber verdim. Kapıya gelen büyükbabam,

— Buyrun efendim, buyrun... Hangi rüzgâr sizi buralara attı böyle!... diyerek konuğunu karşıladı.

Konuk, elindeki kordelâlı büyük bir kutuyu bana verdi. Onlar salona geçti. Ben de süslü kutuyu anneanneme verdim. O zamana kadar görünmeyen Metin, birden ortaya çıkıverdi. Kutuyu açtık. Kestane şekerlemesi.. Bayılırım.

Gelen adamı daha kapıda görünce tanır gibi oldum ama, kim olduğunu kesin bilemedim. Salona girip, bir yanda oturdum, onları dinledim. Bu adamı nerde gördüm diye düşünüp dururken, sesinden tanıdım. Şimdi söyleyince, sen de tanıyacaksın. Kim biliyor musun? Hani geçen yıl, Cumhuriyet Bayramından önce bir gazeteci gelmişti de, okulda bizlere cumhuriyeti anlatmıştı. Hatırladın mı? Bizim okulun ikinci sınıfında torunu var, onun için gelmişti okula... Çok ünlü bir gazeteciymiş. Bizim müdür bey, onun yanında çok saygılı duruyordu. O gün söylediği sözler bile aklımda. «Yavrularım, yurtsever olunuz. Yurdunuzu çok, çok seviniz. Yurdunuzu yakından tanıyınız. Büyüyünce Anadolu'yu köy köy dolaşınız. Yoksul yerlerde görev alınız. Bu cumhuriyet size emanettir» demişti. Sözleri hâlâ kulaklarımda çınlıyor. «Yoksul Anadolu'ya medeniyet ışığını sizler götüreceksiniz» demişti. O konuşurken öyle heyecanlanmıştım ki...

Birara kendimi tutamadım,

— Ben sizi tanıyorum efendim, geçen yıl siz bizim İstanbul'daki okulumuza gelmiştiniz... dedim.

— Eveeet... Torunumun okuduğu okul.

Ağzından bal akarak konuşan adamı dinlemek için bir yana çekildim. Sonra ne oldu, biliyor musun Ahmet?.. Benim için korkunç bir hayal kırıklığı... Bu adamın bir oğlu varmış, yedeksubay öğretmen olmuş. Şehir çocuğu olduğu için, alışmadığı taşra hayatına dayanamazmış. Üstelik, evliymiş de... Karısı da Amerikalıymış. Genç karısını alıp Anadolu köylerine götürmesi doğru olmazmış. Önemli yerlerde bulunan tanıdıklarının yardımıyla, oğlunun İstanbul'da bir okula atanmasını sağlamış. Ama okul, evlerinden oldukça uzakça bir yerdeymiş. Arabayla bir saat sürüyormuş. Her gün evden okula gidip gelmek oğlu için çok zor olacakmış. Oysa evlerine yakın bikaç okul varmış. Bu yakın okullardan birine atanması için oğlunun, Ankara'ya gelmiş de, gelmişken büyükbabama da uğramış. Ankara'da bu işi yapabilecek birinin büyükbabamın yakın arkadaşı olduğunu öğrenmiş. Büyükbabam o arkadaşına bir söyleseymiş, bu iş olurmuş.

Adam bunları anlatırken sanki kanım kurudu. Terbiyesizlik olsun, ne olursa olsun, dayanamadım.

— Ama efendim, bakımsız, yoksul Anadolu'ya medeniyet nurunu kim götürecek? dedim.

Ya anlamadı, ya anlamazdan gelip,

— Efendim yavrum? dedi.

Babam, sesini kalınlaştırıp,

— Hadi kahveleri getir! diye beni başlarından savdı.

Kahvelerini götürüp verdim, yanlarından çıktım.

Baktım, banyoda çamaşır yıkanıyor. Kimse

görmeden iki kalıp sabunu, içinde sıcak su olan badyeye attım. Sabunlar sıcak suda eriyince, koyu bir eriyik oldu. Yine kimseye görünmeden badyeyi kapı dışına çıkardım. Merdiven basamaklarına bu yoğun sıvıyı güzelce sıvadım. Kendim kayıp düşmeyeyim diye, aşağıdan yukarıya doğru çıkaracak basamakları sabun eriyiğine buladım. Bir baktım, Metin yukarda durmuş, beni seyrediyor.

— Merdiveni sen mi siliyorsun? dedi.

— Az sonra görürsün ne olacağını, ama sakın kimseye bişey söyleme!

Başka birisi gelirse, tehlikeyi haber vermek için açık kapı önünde bekliyorduk.

Konuk gidiyordu. Biz içeri girdik. Büyükbabamla babam, onu geçirmek için kapıya geldiler. El sıkıştılar.

— Allahaısmarladık efendim...

— Gülegüle beyefendi...

— Bir emirleriniz olursa beklerim efendim..

«Efendim»i tam söyleyemedi. Söz, ağzında yarım kaldı. Ayrılış için bir elini havaya kaldırmıştı, tam o sırada kaydı. Dans eder gibi, düşmemek için sıçraya sıçraya hızla kaydı. Büyükbabamla babam, onun düştüğünü görmediler, içeri girdiler. Büyükbabam, babama:

— Kuzum, merdivenden inerken, neydi adamın hali, dans eder gibi?

Ben hemen,

— İşini yapacaksınız, diye keyfinden oynuyordu herhalde, dedim.

Adamın son durumunu görmek için, Metin'le balkona çıkıp baktık. Apartımanın sokak kapısından dışarıya iki bacak uzanmış. Özel arabası da kapıda bekliyormuş. Şoförü arabadan fırladı. Büyük yazarı, uzandığı yerden kaldırıp koluna girerek arabaya bindirdi. Metin, kahkahadan yerlere yatıyordu. Metin'e güvenim var, kimseye söylemez. Ama iş işten geçtikten sonra beni bir korku aldı; ya adamın kafası yarıldıysa diye... Neyse gali-ba ucuz atlattık.

Neden sonra salona girdim. Büyükbabam yine uyukluyor. Babam da karşısındaki koltukta gazete okuyor. Büyükbabam uyandı.

— Nerde kalmıştık? diye sordu.

Babam,

— Hiçbiyerde kalmamıştık, dedi, bişey anlatmıyordunuz ki...

— Öyle ya, anlatmıyordum. Peki bu atom savaşı olacak mı dersin, ha?

Babam bişeyler söyledikten sonra, deminki adamın kim olduğunu sordu.

Büyükbabam,

— Bırak canım, dedi, her devirde dört ayağının üstüne düşenlerden...

Ben de söze karıştım:

— Büyükbaba, oğlu için, arkadaşınıza söyleyecek misiniz?

— İnsanın yüzü tutmuyor kızım, dedi, sözverdim, söyleyeceğim ya...

Başını koltuğun arkalığına rahatça, bir güzel dayadı, bu sefer derin uykuya daldı. Babam da salondan çıktı, ayaklarının ucuna basarak...

Geçen mektubunda, çok uzun yazdığını söylüyordun. Bak, ben seninkinden de uzun yazdım.

Sana ve bütün arkadaşlarıma selâmlar eder, hepinize başarılar dilerim.

Zeynep Yalkır

Not :

Anlattığım ünlü gazeteci, geçen yıl okulumuzda konuşurken öyle heyecanlanmıştım ki, kendimi tutamayıp ağlamıştım. Ama bundan sonra, bu türlü nutukları kim söylerse söylesin, bir daha ağlamam.

Z. Y.

ŞİİR NASIL OKUNMALI

İstanbul, 20 Ocak 1964

Sevgili arkadaşım Zeynep,

Mektubunda anlattığın o ünlü adamı tanımaz olur muyum hiç? Okulda bize verdiği yurtseverlik öğütlerini ben de hatırlıyorum.

Mektubunun sonuna bir not eklemişsin. «Bu türlü nutukları kim söylerse söylesin, bundan sonra ağlamam» diyorsun. Yine ağlarsın Zeynep. Elde değil ağlamamak. Bir kadın, sovan doğrarken, ne kadar ağlamamak

istese, yine de ağlar. Tabii üzüntüsünden ağlamıyor, sovanın acı, göz yakan kokusundan gözlerinden yaş geliyor. Böyle adamların sesleri, birbakıma soğanın gözyaşartıcı etkisini taşıyor. Ben bunu kendimden biliyorum. Radyoda bir konuşmacı var, o adam ne zaman konuşsa, ben kendimi tutamam, hemen ağlarım. Bigün yine radyo başında kendimden geçmiş ağlıyormuşum. Babam gözlerimden akan yaşı görmüş.

— Ne söylüyor adam da ağlıyorsun Ahmet? dedi.

İşte bu soru üzerine anladım ki, ben adamın radyoda neler söylediğinin farkında bile değilim. Tekcümlesini bile anlamamışım da yine de ağlıyorum. Saçma geliyor insana, değil mi? Ama gerçek bu. Neden böyle oluyor, neden ağlıyorum, diye sonra çok düşündüm. Ben adamın sözlerine, sözlerinin anlamına değil, sesine ağlıyordum. Sesinin etkisi beni ağlatıyordu. Daha doğrusu, sesinin titreşimleri, tıpkı sovanın acı, yakıcı buğusu gibi, gözyaşartıcıydı.

Sovan doğrarken gözleri yaşlı bir kadına, «Ne anladınız sovandan da ağladınız?» diye sormak neyse, sesleri dalgalanan bu adamların sözlerini dinlerken de «Ne anladın da ağlıyorsun» demek aynı şey.

Dedem beni eskiden bir camiye götürmüştü. Namazdan sonra imam, Arapça dualar okudu. İmam okurken dedem, öyle ağladı, öyle ağladı ki... Dedem ağlayınca, ben de kendimi tutamayıp ağlamıştım. Camiden çıkıp eve giderken,

— Arapça biliyor musun da, imamın dediklerine ağladın, dede? diye sormuştum.

— Ne imam Arapça biliyor, ne de ben... demişti.

— Öyleyse neye ağladın?

— Hiç ağlanmaz olur mu? İmam nasıl okuyordu, duymadın mı? Kimbilir, ne acıklı, ne güzel şeyler söylüyordur!

Dedem, imamın sesini hatırlayıp yeniden ağlamaya başlamıştı. Benim de gözlerim sulanmıştı. Oysa imam, belki de sevindirici bir dua okumuştu.

Ben bu olayı hiç unutamıyorum.

Bir gezgin sokak satıcısı var, akşam üzeri bizim sokaktan geçer. Mevsimine göre, bağıra bağıra zerzevat satar. Ben ne zaman o satıcının sesini duysam, hemen gözlerim dolar, yaşarır. Oysa adam, ya «lâhana vaaar, prasa vaaar!» diye, yada «salata, sovaaan» diye bağırıyordur. Hiç insan bu bağırmalara ğlr mı? Demek, ben adamın sesinin etkisinde kalıyorum.

Öğretmenimiz de bize okuma kitabımızdaki şiirleri, işte böyle bir sesle okutur. Hani «Yaslı gittim, şen geldim» diye bir şarkı var ya, onun nasıl söyleneceğini öğretti bize. «Gittim» kelimesiyle, «geldim» kelimelerinin son heceleri, ses titretilerek uzatılaack: «Yaslı gittim, şen geldiiiim...». Sanki «şen geldim» demiyor da, kapıya, eli tutmaz, gözü görmez bir dilenci gelmiş, «Ben geldiiiim...» diye dileniyor.

Sınıfta bu şarkı söylenirken ben hep ağlamaklı oluyorum. Düşünsene, birisi bana «Şen geldim» diyor, senin gözlerin sulanıyor.

Dersanede bu şiirin nasıl okunacağını öğretiyordu öğretmenimiz.

— Yaslı gittiiim, şen geldiiim... deyince, arka sıralardan bir ses duyuldu:

— Hoş geldiiiin... Aşağı kapıya, Allah versiiin...

Öğretmenimiz,

— Kim o? Çabuk kalksın ayağa! dedi.

Arka sıradan Yaşar kalktı,

— Affedersiniz öğretmenim, dedi kendimi tutamadım da birden...

Öğretmenimiz affetti. Sonra şiirin arkasını öğrendik:

«Bana bir yudum su ver,
Çok uzak yoldan geldim...»

«Bir yudum su ver» derken ses birden kalınlaşıp toklaşacak. Sanki su istemiyor da, eşkiya basmış canını istiyor. İşte öyle söylenecek...

İnsanın sesini iyi kullanmasının gerekli olduğuna inanıyorum. Babamın anlattığına göre, çalıştığı fabrikanın sahibi de, sesini çok etkili kullanıyormuş. Babam, evimize gelen konuklara bunu sık sık anlatır. Gündeliklerini arttırması için işçiler, yada işçi mümessilleri, ustabaşıları, fabrika sahibine «Geçim sıkıntısı çekiyoruz, gündeliklerimizi arttırın» diye rica ederlermiş. Patron, onlara sesini titreterek, öyle yumuşacık, tatlı bir sesle bişeyler söylermiş ki, kendi sesinin etkisinden önce kendi gözleri dolarmış. Ondan sonra artık işçiler gözyaşlarını tutamazlarmış. Patron ağlar, onlar ağlarmış. Bir zaman karşılıklı ağlaştıktan sonra, ne diyeceklerini de unutan işçiler dışarı çıkarlarmış. Neden sonra ken-

dilerine gelir gibi olunca, «Yahu, patron bize ne söyledi de biz öyle ağladık?» diye birbirlerine sorarlarmış. Ama patronun ne dediğini hiçbiri hatırlayamazmış.

Bir seferinde babam, arkadaşlarına,

— Sıkı duracağım, ne söylerse söylesin ağlamayacağım... Hem de gündeliğimi arttırmadan yanından çıkmıyacağım, yada işten ayrılırım... demiş.

Daha içeri girip de,

— Beyefendi... der demez, patronu,

— Zor, zor kardeşim... Biliyorum, bu zamanda geçim zor. Hiç bilmez olur muyum!.. diye başlamış.

Bu sözlerde ağlayacak bişey yok ama, kâğıt üstünde yazılı olunca öyle, bir de bu sözleri sesini yerli yerinde titremesini bilen birisi söylesin, karşısında taş olsa dayanamaz, ağlar. Ama babam, ne olursa olsun, ağlamamak için kendini tutuyormuş. Başlamışlar konuşmaya...

— Kaç kişiye bakıyorsun?..

— Beş kişi...

— Vah vah vah!..

O kadar çok ve o kadar acıklı vah vah demiş ki, babam nerdeyse kendini tutamayıp boşanacakmış. Ama dişlerini dudağına geçirip dayanmış.

— Çocukların okula gidiyor mu?

— Biri gidiyor, biri gitmiyor...

— Çok yazık!... demek birini gönderemiyorsun...

— Ufak da ondan, büyüyünce göndereceğim.

— Karına üç yılda bir manto da yaptıramazsın...

Babam,

— Yaptırıyorum... demiş.

— Karın hasta da üstelik, değil mi?

— Yoo, hasta değil!...

— Değil ama kardeşim, olabilir. O zaman ne olacak? Vah vah vah... Kim bakacak zavallıya? Doktor ister, ilâç ister... Bunların hepsi para... Nasıl ameliyat ettireceksin?

— Kimi?

— Çocuğunu...

— Ne ameliyatı beyefendi? Öyle bişey yok...

— Yok ama, meselâ... Gerekse...

Babam yine de dayanacakmış ama, patron ağlamaya başlayınca, babam da gevşemiş,

— Aman, beyefendi, ağlamayın, ne olur... Biz nasıl olsa oluruz bir kolayına bakarız... Allahaşkına ağlamayın!.. demiş ki ona bakıp kendisi de ağlamasın...

Babam bu olayı anlatırken hep şöyle der:

— O zamana kadar patronla neler konuştuklarımızın farkındayım. Ama ondan sonra sözün gidişini kaybettim. Patron acıklı sesle bişeyler anlatıyor, ikimiz karşılıklı ağlaşıyorduk. Derken nasıl olduysa, kendikendime, «Toparlanayım da, bakalım şu adam neler anlatıyor, bir dinleyeyim» dedim. Bir de dikkat ettim, ne anlatsa iyi? Hazret-i Hasan ile Hazret-i Hüseyin'in Kerbelâ'da nasıl şehit edildiklerini, anlatmıyor mu? Nasıl edip lâfı Hasan - Hüseyin'e getirdi, hiç anlayamadım.

Babam, ağlaya ağlaya patronun yanından çıkmış.

Onun için Zeynep, o türlü sesleri duyunca ağlamamak elde değil. O ünlü gazeteci yine gelse okula da, yine öyle konuşsa, biz yine ağlarız.

İyilik, esenlik diler, mektuplarını beklerim.

Ahmet Tarbay

OKUL AİLE BİRLİĞİ

Ankara, 24 Ocak 1964

Kardeşim Ahmet,

20 Ocak tarihli mektubunu azönce aldım. Dün aşı olduğumuz için bugün okul yok. Mektubunu odamda okurken, farkında olmadan, sesli sesli gülmüştüm. Annem, dışardan duymuş.

— Kendikendine ne gülüp duruyorsun? diye seslendi.

Ben de senin mektubuna güldüğünü söyledim.

Odama geldi,

— Neler yazmış? dedi.

Mektubunu bir de anneme okudum. O da

kahkahalarla güldü.

Ben de sana çoktandır, Okul-Aile Birliği toplantımızı yazmak istiyordum. Bugün vaktim var, rahat yazabilirim. Aşı, biraz ateş yaptı ama, önemli değil.

Geçenlerde okulumuzda Okul - Aile Birliği toplantısı vardı. Her ay oluyor bu toplantı. Beşinci sınıftan üç kız, iki oğlan, beş öğrenciyi, toplantıya gelecek ana-babaları ağırlamakla görevlendirdiler. Ben de görevlilerden biriydim. Toplantıda konuşulanları başından sonuna kadar diledim. Pek eğlenceli olduğu için, sana da anlatmak istiyorum.

Aslında biz, konuşulanları dinlemiyecektik. Ana-babalar salonda yerlerini aldıktan sonra, bizi dışarı çıkardılar. Koridorda, kapı arkasında duruyorduk. Toplantının sonunda, çay, limonata, bisküvi dağıtacaktık. Ama salon çok kalabalıktı, çok da sıcaktı. İçerde bunaldılar. Biraz hava gelsin diye, kapının iki kanadını da ardına kadar açtılar. Biz de kapı dışında durup, içerde konuşulanları iyice dinledik. Önce müdür bey konuştu. İlkin, yumuşak konuşurken, sesi gittikçe sertleşti. Anababaların çocuklarıyla ilgilenmediklerini yada çokaz ilgilendiklerini, herşeyi okuldan beklediklerini söyledi. Oysa asıl okulun evde başladığını, ana-babaların çocuklarının ödevlerini denetlemeleri gerektiğini, öğrencilerin durumlarını okula gelip öğretmenlerden sorup öğrenmeleri gerektiğini anlattı.

Anababalar, Müdür Bey'i onaylıyorlardı. Bu yüzden mırıltılar oldu.

Müdür Bey, öğrencilerle pekçok ilgilendiğini söyledikten sonra,

— Lisenin birinci sınıfında bir oğlum var, dedi, burdaki işlerimden vakit bulup da, ders yılı başından beri bir kere bile oğlumun okuluna gidemedim, durumunu öğretmenlerine soramadım. Çocuğumun okulundan kaç kez mektup yazıp çağırdılar, gelin görüşelim, diye... Ama gidemedim.

Anababaların, çocuklarının okul durumuyla ilgilenmediklerini, okula gelmediklerinden biraz daha yakındı. Müdür Bey'in konuşmasından sonra, Okul - Aile Birliği Başkanı olan bir hanım, anababaların dileklerini bildirmelerini rica etti. Bir baba sözaldı. Çocuğuna Türkçe'den zayıf verilişini hiç de doğru bulmadığını anlattı.

— Nasıl olur efendim, diyordu, benim çocuğuma nasıl Türkçe dersinden zayıf verilir?

O çocuğun öğretmeni, niçin zayıf verilemiyeceğini sordu. Adam, bir acaip konuşuyordu. Sözlerinin başı sonunu tutmuyor, şimdiki zamanla başladığı cümleyi, geçmiş zamanla sürdürüyor, gelecek zamanla da bitiriyordu.

— Verilemez efendim, dedi, çünkü, Fransızca olmuşsa, o zaman anlıyacağımdır ki, zayıf neden verdiniz. Belki olmuş haklı. Fakat vereceksiniz zayıf Türkçe dersinden almış olamaz. Haksızlık olacakmıştır... Sonra benim çocuk olsaymıştır eğer başka bir milletten, bilmez o zaman Türkçe, olacak zayıf, tamam... Şimdi almıyor. Bu çocuk ki benimdir, bir Türk çocuğu olmuştur, demek biliyor Türkçe... Nasıl bilmiyecekmiş, anadili Türkçeyse? Demiyeceğim, versinermiş pekiyi... Ama her Türk çocuğu alacaktır lâzım, Türkçeden enaz orta... Benim çocuk konuşur Türkçe, ben anlamışım onu, annesi anladı, arkadaşları anlamış, herkes anlıyor, öyleyse anlamalıdır öğretmeni de... Enaz alsınlar orta lâzım...

Çocuğun öğretmeni,

— Affedersiniz, ne dediğinizi anlayamadım, dedi. Türk çocuğu olduğu için, anadili de Türkçedir diye, enazından orta mı verilmeli, demek istiyorsunuz?

— Evet, isteyeceğim ki öyle demişim... Herkes anlıyor ne demiştir benim çocuk, anlasın öğretmen de...

— Siz çocuğunuzun ne dediğini anlıyorsunuz yani?

— Elbet...

— Çocuğunuz da sizin dediğinizi anlayabiliyor mu?

— Anlamız lâzım olması...

Salondan küçümseyici mırıldanmalar duyuldu. Müdür Bey araya girerek, konuşmasıyla o adamı yatıştırdı.

Başka bir baba konuştu. O da kendisine çocuğunun, derslerinden bazı şeyler sorduğunu, bu soruların hiçbirinin cevabını bilmediğini söyledi.

— Ben nasıl bilmem efendim? diyordu. Nasıl bilmem? Söyler misiniz, nasıl bilmem?

Adamın neden sinirlendiği önce anlaşılamadı. Ama,

— Benim bilmediğim şey çocuğuma nasıl öğretilir? deyince, ne demek istediği anlaşıldı.

Ders programının ağırlığından yakınıyordu:

— Ben liseyi bitirdim, böyleyken, ilkokula

giden çocuğumun sorduğu şeyi bilmezsem, doğru olur mu? Küçük yavrularımız, bu kadar ağır ders programını kaldıramazlar.

Bu baya, bir anne cevap verdi. Ama o tam tersine çocuklara çokaz şey öğretildiğini söylüyor, az bilgi verilmesinden yakınıyordu.

— Çocuğuma ne sorsam bilmiyor. Bizim zamanımızda ders programları daha doluydu. Meselâ benim kızım, bigün lokantada, dişlerini kürdanla karıştıran birini görünce, «Bu adam geviş mi getiriyor?» diye sordu. Rica ederim, dördüncü sınıfta bir çocuk, insanların işkembeli olmadığını, geviş getirmediğini bilmelidir.

Müdür Bey o kadını da yatıştırdı. Ders programlarını okulda değil, Eğitim Bakanlığında düzenlendiğini, bu işin Bakanlığı ilgilendirdiğini anlattı.

Ama kadın kolay kolay yatışmıyordu.

— Biz herşeyi hükûmetten bekliyoruz, dedi, insanlarda işkembe olmadığını öğretmek herhalde hükûmetin, koskoca bakanlığının işi olmasa gerek...

Bana, ordakiler, sanki komiklik olsun diye, böyle konuşuyorlarmış gibi geldi. Oysa konuşurlarken, yüzleri çok ciddiydi.

Bizim sınıfta Murat adında bir arkadaşımız var. Öğretmen ona ne zaman,

— Kalk! dese, öğretmene sorar:

— Kim?

— Sen,

— Ben mi efendim?

— Sen, sen oğlum, sana söylüyorum...

— Bana mı efendim?

Öğretmen adını söylese, ikisi karşı karşıya olsalar, Murat yine böyledir. Sonunda öğretmen çileden çıkar.

— Senden başka kimse var mı karşımda Murat, sana söylüyorum işte! diye bağırır.

Böyle durumlarda bile Murat'ın, sanki arkasında başka birisine söyleniyormuş gibi, dönüp arkasındaki duvara baktığı bile olur. Bir seferinde de, dönüp arkasındaki duvara bakmıştı da öyle gülmüştük ki...

Toplantıdakilerden bir adam ayağa kalktı. Sonradan, bu adamın Murat'ın babası olduğunu öğrendik.

— Müsaade ederseniz, ben de konuşmak istiyorum... dedi.

Okul - Aile Birliği Başkanı olan hanım,

— Buyrun efendim, sizi dinliyoruz... dedi.

Bunun üzerine adam,

— Ben mi? diye sordu.

Başkan,

— Siz konuşmak istememiş miydiniz? dedi.

— Kim?

— Siz...

— Ben mi?

— Evet, buyrun, konuşun efendim...

Adam, tıpkı Murat gibi, elini göğsüne götürüp, bir daha sordu:

— Ben?

Salondakilerden biri «Yok, ben...» diye bağırınca gülüşmeler oldu.

Murat'ın babası konuştu. Okulda çocuklara ayaktopu oynatılmamasını istiyordu. Oğlunun, top oynamaktan derslerine çalışmadığını söylüyordu.

Müdür Bey,

— Çocuğunuz kaçıncı sınıfta? diye sordu.

— Benim mi? diye sordu.

Adam da ona,

— Evet... Sizin çocuğunuz?

Adam düşündü, düşündü,

— Bu okulda okuyor, dedi.

— Numarası kaç?

— Kimin?

Yine salondan «Ayakkabı numaranız?» diye bir ses yükseldi. Yine gülüşmeler oldu.

Adam, oğlunun numarasını da bilmiyordu. Adını, soyadını söyleyince, Murat'ın babası olduğunu anladık.

Başka bir adam konuşmaya başladı. Adam öyle uzun uzun anlatıyordu ki, ne dediğini anlamak çok zordu.

— Türkiye ancak arıcılıkla kalkınabilir... diye söze başladı.

Arıcılıkla bu toplantının ilişkisini anlayamadığımız için, biz dışarda gülmemek için kendimizi zor tuttuk.

Adam, arıcılık üstüne pekçok kitap okuduğunu söyledikten sonra, arıları anlatmaya başladı. Söyledikleri, herkesin bildiği gerçeklerdi:

— Arı, bir küçücük hayvandır ve kanatlıdır, uçar... Bal yapar. Bal, insana çok yararlıdır, çok değerlidir. Kahvaltıda yenildiği gibi, yemeklerden sonra da yenilir. Ayrıca şerbeti de yapılır. İki türlü bal olur...

Ballandıra ballandıra balı anlattıktan sonra, arı konusuna geçti:

— Bir eşek arısı vardır, bir de balarısı...

Salondakilerden «Off», «Puff» diye sıkın-

tı sesleri geliyordu.

Ensonunda Müdür Bey,

— Arı ne olacak beyfendi? dedi.

— Arı mı? Bal alınacak arıdan...

— Bal ne olacak?

— Baldan ne olmaz ki? Herşey olur...

— Yani biz ne yapacağız okulda?

Adam,

— Müsaade buyurun, ben de onu anlatacağım, dedi. Demin bir bey, haklı olarak, yavrularımıza hayatta yararlı bilgiler verilmeli, buyurmuştu. Pek doğru... Meselâ benim çocuğum, bir üçgenin üç açısının toplamının yükseksen derece olduğunu biliyor da, arı nasıl yetiştirilir, bilmiyor. Bir üçgenin üç açısı toplamı, yüzseksen derece olmuş, üçyüz derece olmuş, beşbin derece olmuş, bundan ne çıkar. Çok rica ederim, lütfen söyler misiniz, bu yaşa geldik; hangimize hayatta bir üçgenin üç açısının kaç derece olduğu soruldu? Yavrularımızın körpe beyinleri kıvırzıvırla doldurulmasın. Onlara işe yarar bilgiler, meselâ arıcılık öğretilsin... Okulda arı kovanları olmalı. Türkiye ancak arıcılıkla kalkınabilir. Çünkü, arı, koyuna, ineğe benzemez. İnek süt verir ama, ot ister, saman ister. Arı hiçbişey istemez, istemeden bal verir.

Başka biri kalktı

— Çok haklısınız ama, dedi, şehir içinde arı yetişmez. Baksanıza, bacalardan çıkan dumanlardan insanlar bile zor yaşıyor, arı nasıl yaşar? Sonra arı, yaşadığı yere göre ürün verir. Şehir içinde arı yetiştirilebilse bile, ondan bal çıkmaz, zift çıkar, katran çıkar beyefendi...

Salondakiler, sesli sesli bu adamı doğruluyorlardı ki, adam,

— Benim başka bir teklifim var, dedi, arı değil ama, tavuk yetiştirmeli. Tavuk deyip geçmeyiniz. Çocuklarımız tavukçuluk öğrenseler...

Müdür Bey, adamın sözünü kesip,

— Efendim, azönce söyledim, dedi, biz kendiliğimizden okulda arıcılık, tavukçuluk, inekçilik yapamayız. Ders programlarını Eğitim Bakanlığı düzenler. Burası ilkokul, tarım okulu değil...

Süslü bir hanım kalktı.

— Galiba, dedi, konuyu çok dağıttık. Okul-Aile Birliğimizin bir üyesi olarak, başka bir teklifim var. Okulumuzdaki yardıma muhtaç yoksul çocuklar için ne düşünülüyor? Bir piyango mu düzenleyeceğiz, yoksa geçen yılki gibi yine balo mu vereceğiz?

Uzun tartışmalardan sonra, mevsimi olduğu için, balo verilmesi uygun görüldü. Sonra salondaki anababalardan yardım paraları toplanmaya başladı.

Anababalar, öğretmenlerin çevresini aldılar, çocuklarının ders durumlarını öğreniyorlardı. Biz de salona girip, limonata, çay, bisküvi dağıtmaya başladık.

Doğrusu o gün çok eğlendik. Okul - Aile Birliği'nin bütün toplantılarında bulunabilsem, ne iyi olacak. Sizin okulda da Okul - Aile Birliği toplantısı olursa, bir kolayını bul, dinle konuşulanları.

Annem de bu toplantıdaydı. Eve dönünce,

— Neden konuşmadın anne? dedim.

— Aman, bana fırsat mı kaldı? Saçmasapan konuştular... dedi.

— Söylemek istediğin bişey mi vardı? dedim.

— Benim ağzım dilim yok mu? Elbet benim de ağzım onlar kadar lâf yapar, ben de bişeyler söylerdim... Ama fırsat vermediler ki, dedi.

İşte, seninkinden daha uzun bir mektup yazdım.

Mine'ye söyle, mektubuma hâlâ cevap vermedi. Başarı dileklerimle.

Zeynep Yalkır

ŞİMDİKİ ÇOCUKLAR HARİKA

İstanbul, 30 Ocak 1964

Zeynep,

Mektubunu okurken, okulumuzdaki Okul - Aile Birliği toplantısı, bir film seyrediyormuşum gibi gözümün önünde canlandı. Bizim okuldaki Okul - Aile Birliği toplantısına, babam hiç gidemez, vakti yok. Fabrikadan her akşam eve yorgun geliyor. Bazı günler de

fazla mesai yaptığından gece geç dönüyor eve. Bir pazar günleri evde. Evin bütün yükü annemin üstünde olduğundan o da toplantılara gidemez.

Sana bir haber vereyim: Bizim **hârika** birinci oldu.

Ne dediğimi anlamadın elbet. Bizim hârika kim, biliyor musun? Kardeşim Fatoş... Geçen pazar, altı hârika yarışmaya girdi. Daha doğrusu, altı hârikayı, tokuşturdular. Bana kalırsa, bizim hârika birinciliği aldı.

Benim iki amcam var; birinin iki, öbürünün de bir hârikası var. Onlar bzdeydi. Babamla aynı fabrikada çalışan bir mühendisle, bir komşumuz da bize gelmişti. Onların birer hârikası var, evde altı hârika toplandı.

Büyük amcamın bir huyu var, kimi görse, boyuna çocuklarını över. Dediğine göre, iki çocuğu da hârikadır. Bize her gelişinde, iki hârikasının yeni yeni marifetlerini anlatır.

— Geçen gün bizim küçük, ne yaptı biliyor musunuz? Vallahi, inanılır şey değil!... diye başlar.

Akşam iş dönüşü kapıdan girince, çocuk koşup terliklerini getirmiştir, yada bu türlü bişey yapmıştır. Artık amcam anlatır da anlatır:

— O yaşta çocuk, nasıl akıl ediyor, şaştım kaldım, Terliğimi getiriyor efendim, terliğimi... Şu zekâya bakın! Hârika bir çocuk oldu çıktı.

Büyük amcamın, terlik getiriyor diye şaşıp kaldığı çocuk kaç yaşında, biliyor musun? Fatoş'tan bir yaş büyük, koca çocuk...

Amcam her zamanki gibi hârikasını göklere çıkarınca, mühendis de altta kalmadı:

— Şimdiki çocukların hepsi öyle... Benim kız daha yedisini bitirmedi, çatır çatır Fransızca konuşuyor.

— Ne diyorsunuz!.. Hârika!..

— Evet, hârika!.. Fransızcayı iyice söktü.

— Benim küçük, maşallah, büyüğünden de hârika. Büyük oğlan da hârikadır ya... İkisi birbirinden baskın. Bir akşam eve geldim, annesi, «Koca oğlan oldu, artık ben başedemiyorum, dinlemiyor beni. Sokakta top oynuyor. Gel diyorum, gelmiyor. Şunu sok içeri!» dedi. Çıktım sokağa aramaya. Baktım, kanter içinde kalmış. Gel derim, gelmez. Yakalamak için koştum arkasından, ama benden hızlı koşuyor, yetişemem. Bacak kadar ama, öyle bir koşuyor ki, vallahi hârika...

Komşumuz,

— Benim kız da öyle, maşallah bir hârika... derken, büyük amcam yakaladığı fırsatı kaçırmak istemediğinden «lâfınızı balla kestim» diyerek, hârikasını övmeye devam etti:

— Sonra efendim... Bendeniz koşarım, o kaçar... Bitürlü yakalıyamıyorum. Sonra efendim, «Gel içeri, sonra fena yaparım!» diye arkasından seslendim. Sözde korkutacağım. Döndü arkasına da, bana ne dese beğenirsiniz? «Sen bana ne karışıyorsun, sen benim annem misin?» demez mi! Şu akla, şu mantığa bakın siz!.. Beni aldı bir gülme... Yani ne kuvetli mantık, beyim!.. Büyük bir insan düşünse, bu lâfı bulamaz...

Büyük amcam hem anlatıyor, biyandan da oğluna bakarak, keyifli keyifli gülüyordu. Öyle gülüyordu ki, karşısındakiler de, nezaket olsun diye, gülmek zorunda kalıyorlardı.

Mühendis, amcama,

— Maşallah, sizinki de pek zekiymiş canım!.. dedi.

Amcam,

— Yaaa, dedi, bizim evdeki işbölümünü bile biliyor bacaksız...

Yeğenimdir, çok severim. Benden birbuçuk yaş küçük... Bana kalsa, yaptığı düpedüz terbiyesizlik.

Azönce lâfı yarıda kesilen komşumuz,

— Benim kız da, şimdiden, ressam, dedi. Yaptığı resimleri görseniz bayılırsınız. Görenler parmak ısırıyor. Vallâhi hârika...

Annesi,

— Göz dokunacak diye korkuyorum, dedi.

Küçük amcam da,

— Şimdiki zamanın çocukları da hep hârika oluyor her ne hikmetse!.. diye başlayıp, kendi oğlunun çok güzel şarkı söylediğini anlatmaya girişti.

Babam, onlardan aşağı kalacak değil ya...

— Bizim Fatoş da balerin olacak, dedi, şimdiden öyle bir, tüvist midir nedir, öyle bir oynuyor ki, şaşılacak bişey!...

Annem,

— Ben kızımı dansöz yapmam! dedi.

Babam,

— Sen anlamazsın hanım, dedi, dansöz başka, balerin başka... Bizimki balerin olacak...

— Her ne olacaksa, onun bunun önünde soyunup oynamıyacak mı? İstemem!..

Bu konuşmalar bana nasıl geliyor, biliyor

musun? Sanki birisi de çıkıp şöyle diyecek: «Yavrum daha yirmi yaşına yeni bastı. Geçen gün annesinin memesini emerken, birden kalın bir sesle, baba artık beni evlendirin, diye konuşmaya başlamaz mı!.. Şaştım, kaldım. O yaşta çocuk konuşuyor canım! Şimdiki çocuklar da hârika oluyor.»

Bigün bir komşu kadın, anneme, çocuğunun birbuçuk yaşında yürümeye başladığını, buna pek şaştığını söyleyince, içimden, «Birbuçuk yaşında çocuk yürümez de ne yapar, yoksa uçacak mıydı?» diye geçirmiştim.

Çocuk, ne yapsa hârika oluyor. Konuşsa hârika... Çocuk bu, konuşur elbet, havlayacak değil ya... Biraz sonra evin içi, hârika çocukların gürültüsünden timarhaneye döndü.

Mühendisin, ortaokulun ikinci sınıfına giden Tarık adında bir oğlu var. Babası,

— Tarık da küçükken bir hârika çocuktu ama, nedense sonradan biraz azaldı hârikalığı... dedi.

Küçük amcam,

— Ne gibi hârikalığı vardı? diye sordu.

O anlatırken, ben çocuğu inceliyordum; dayak salağı olmuş koca bir oğlan.

Annesi kapıdan,

— Tarıık!... diye üç kere seslendi, dördüncü seslenişinde oğlan pencereyi açıp, sokağa,

— Haa? Ne var? diye bağırmaz mı!

Anababalar, hârikaların yarışması başlasın, diye sabırsızlanıyorlardı. Büyük amcam dayanamadı, beş yaşındaki kızına,

— Hadi, bir şarkı söyle de, dinlesin teyzeler, amcalar... dedi.

Kız, sağa sola sallanıp kırıtarak nazlandı:

— İ-ıh...

— Hadi kızım, hadi canım...

— Söylemem!..

Yengem,

— Bizim çocukların müziğe istidatları var, dedi, ikisi de piyano çalar. Burda piyano olsaydı, oğlum size darbuka çalardı.

Amcam hemen düzeltti:

— Darbuka değil hanım, darbuka değil!.. Mazurka...

— Darbuka, zarbuka, herneyse işte, ondan çalardı... Benim de eskiden çalgıya çok merakım vardı, oğlan bana çekmiş.

Şarkı söylemek için, küçük kıza yeniden üstelemeye başladılar.

— Bak, ama sonra sana cicilerini giydirmem.

— Giydirmezsen giydirme!..

Kız kırıttıkça kırıtıyordu. Amcam,

— Şarkı söylersen, sana çukulata veririm, deyince, kız,

— Hangisini söyliyeyim? diye sordu.

— «Arabaya taş koydum imanım»ı söyle..

Amcam, kahve tepsisini def gibi çalarak tempo tutmaya başladı. Yengem de parmaklarını şaklatıyordu. Çocuğun sesi vızıldamaya başladı. Kızın sesi kesilince yengem yardımına koşuyor, o da şarkıya katılıyordu. Yengemin bağırmasından kızın sesi hiç duyulmaz oldu.

«Beyoğlu'nun kızları, imanım...

Beyoğlu'nun kızları

İşmar eder, göz süzer, imanım...»

Şarkı bitince yeğenim alkışlandı. Yengem, mühendisin hanımına,

— Soğuk aldı da teyzesi, dedi, bugün sesi biraz kısık...

— Aman efendim, çok güzel sesi var. Allah nazardan saklasın!...

Küçük amcam da oğluna,

— Hadi, sen de bir şiir oku, dinleyelim... dedi.

Oğlan, duvar dibine büzüldü.

— Hadisene oğlum, hadi yavrum...

Zorladıkça zorladılar. Sonunda amcamın kaşları çatıldı,

— Okusana piçkurusu! diye bağırdı.

Yeğenim ağlamaya başladı. Zavallının salyası sümüğüne, sümüğü gözyaşına karıştı. Ağlayarak, içini çeke çeke, şiiri okumaya başladı. Daha doğrusu, amcam, yengem, yeğenim, üçü birlikte okudular. Yeğenim bir kelime söyleyip unuttuğu için duruyor, arkadan amcam, sonra yengem öbür gelimeleri söylüyorlardı.

Yeğenim — «Kedim... kedim... kedim...»

Amcam — Eee? Sonra oğlum?

Yeğenim — «Kedim... kedim...»

Yengem — Ne oldu bugün sana oğlum? Bir tutukluğu var çocuğun.

Yeğenim — «Kedim... kedim... kedim...»

Amcam (Kızgın) — Kaç tane kedin var ulan?

Herkes gülüştü.

Yengem — Çocuğu büsbütün şaşırtma! Zaten bağıra bağıra aptala çevirdin oğlanı...

Yeğenim — «Kedim...»

Amcam — «Daha...»

Yeğenim — «Daha süt emer... süt emer... süt emer...»

Yengem — «Miyav...»

Yeğenim — «Miyav...»

Amcam — «Der...»

Yeğenim — «Der...»

Yengem — «Yine...»

Yeğenim — «Yine ne ister... ne ister...»

Amcam — «Benekli kedim...» «Ekmek yutamaz», «Sıçan... sıçan... sıçan...»

Amcam — Sıçandan sonra?

Yeğenim — «Sıçan tutamaz.»

Yengem — Aferin!...

Yeğenim — «Ne de yaramaz», «benekli kedim...»

Yeğenim de kurtulmuştu, biz de... Ama amcam, memnun olmadığı için, yeğenine,

— Eşek! diye bağırdı.

Yengem,

— Yabancıları yadırgadı çocuk... dedi.

Mühendisin hanımı da,

— Kalabalıktan utandı yavrucak... dedi.

Biz onu alkışlarken yeğenim de kolunun yeniyle gözyaşlarını silerek odadan çıktı.

Komşumuzun, hârika ressam olan kızına,

— Resimlerini getirdin mi? Getirdinse göster amcalara... dedi.

Kız, başını yukarı kaldırdı:

— I-ıh...

Annesi,

— Burada boya varsa, şimdi yapar... dedi.

Babam, bana,

— Ver oğlum boyalarını! dedi.

Nasıl canım sıkıldı, anlatamam... Vermesem, olmaz. Babamın yılbaşında aldığı boya takımını verdim. Çocuk, masaya kuruldu. Önündeki kâğıdı boyamaya başladı. Sıkıntımdan, görmemek için yanından uzaklaştım. Hârikanın biri, resim yapadursun, mühendis de su gibi Fransızca konuşan kızını çağırdı. Mühendis Fransızca bişey söyledi. Kız,

— Vıy... dedi.

Mühendis yine bişey söyledi. Kız yine,

— Vıy... dedi.

Babası söyledikçe, kız da boyuna «Vıy» diyor. Bir seferinde kız yine,

— Vıy... deyince, babası,

— Amma da vıy, dedi, vıy mı ya?

Kız,

— No mu? dedi. No dersine mi geldik?

— No ya no diyeceksin. Sıra şimdi no'da.

Ondan sonra kız, babası ne dese, «No» demeye başladı. Bütün dikkatimle, mühendisin ne dediğini aklımda tutmaya çalışıyordum. Çünkü, bu olayı sana yazmaya kararlıydım. Ama söylediklerinden pekazını anlayabildim. Bunları da daha önce, liseye giden bir ağabeyden duymuştum.

Mühendis,

— Ferme la port... dedi.

Bu söz üzerine kız,

— Vıy... deyip, gitti, annesini öptü.

Babası,

— «Ferme la port» deyince, anne öpülmez, dedi, «Beze la mer» dersem o zaman anneni öpeceksin.

Annesi,

— Çocuğu şaşırtıyorsun... dedi.

Kız sordu:

— «Ferma la port...» deyince ne yapacaktım?

Annesi,

— Pencereyi açacaksın... dedi.

Mühendis, karısının yanlışını düzeltti:

— Sen sus canım... Senin dediğin «Uvre la fönetr», «Ferme la port», kapıyı kapa, demek.

Kadın,

— Hiç de değil işte, dedi, bize okulda öyle öğretmişlerdi.

Mühendisle karısı, «kapıyı kapa», «pencereyi aç» diye tartışmaya giriştiler. Kadın ensonunda,

— Yalnız sen mi Fransızca okudun, ben de okulda Fransızca okudum. Kime istersen git sor, «ferme la port»», «pencereyi aç» demektir.

— Ben yalnız okulda Fransızca okumadım, Fransa'da da bulundum...

— Ayol, birlikteydik ya... Hattâ, bir mağadaki satıcı kızdan benim için sütyen isteyecektin, bitürlü söyleyememiştin de, işaretle anlatmıştın, kız da yanlış anlamış, bana sütyen yerine, sana avcı çantası getirmişti...

Mühendis kaşlarını çatıp,

— Hanım, hanım! dedi. Sen Fransa'yı, Almanya'yı hep birbirine karıştırdın. O senin dediğin Almanya'da olmuştu. Ben Fransızca konuşurken, fransızların bile ağzı açık kalır..

Karı-koca arasındaki bu tartışmayı kesmek için, komşumuz, masada resim yapan küçük kızına,

— Yaptın mı kızım? diye sordu.

Kız,

— Yaptım... dedi.

Annesi bir çığlık attı:

— İşte tam yapmış... Eyvaaah! Daha yeni giydirmiştim, entarisini berbat etmiş...

Hârika ressam, boyalara dalıp çıkmış, palyaçoya dönmüştü.

Mühendis, resme bakıp,

— Maşallah, dedi, çok güzel yapmışsın kızım.

Hârika çocukları encok öven babamdı. Sıra bizim Fatoş'un marifetine geldiği için, öbürleri de Fatoş'u övsünler diye böyle yapıyordu.

Babam,

— Benim kızım balerin olacak, dedi. Hadi kızım, bir tüvist yap da görsün amcalar.

Fatoş, köşeye sıkışmış, kımıldamıyordu.

— Hadi benim kızım...

Başı eğik duran Fatoş'u coşturmak için babam kendisi tüviste başladı. Arkadan mühendis mühendisin karısı da tüviste başladılar. El çırpıp,

— Hadi, sen de kızım... diyorlardı.

Suçlu suçlu, büzülmüş duran Fatoş'u annem itince, kızın neden hiç kımıldamadığı anlaşıldı. Annem,

— Aaaa! diye bağırdı, ayol o yapacağını yapmış!

Fatoş'u yıkamak için kucağına alıp dışarı çıkardı.

Babam,

— Hiç böyle şey yapmazdı ama, nasıl yaptı bilmem ki... dedi.

Mühendisin karısı,

— Çocuktur efendim, yapar, hepsi yapar.. dedi.

— Sıkıldı da ondan herhalde...

İşte bizim hârikalar yarışması böyle oldu. Bana sorarsan, hârikalar yarışmasında kardeşim Fatoş birinciliği almış sayılır.

Konuklar gitmişti. Akşam babama,

— Bir kitapta okuyup defterime yazmışım baba, bak ne doğru değil mi? dedikten sonra, gerçekten bir kitaptan defterime aktardığım satırları okudum:

«Eşeğin konuşması, insanın yük taşıması normal değildir. Ama bazı insanlar, eşeğin konuşmasına had hayranlık duyarlar. Oysa eşeğin yük taşıması, insanın da konuşması doğru olandır.»

Babam,

— Yani ne demek bu? dedi.

— Yani, dedim, çocuk çocuk olursa normaldir, büyük olursa değil...

Babam,

— Saçmalama! dedi.

Bizim hârikalar yarışması da sizin okul - aile toplantısından daha az eğlenceli geçmedi.

Haberlerini bekler, iyi günler dilerim kardeşim.

Ahmet Tarbay

CANIM CİCİM!

Ankara, 3 Şubat 1964

Ahmet,

30 Ocak tarihli mektubun için çok teşekkür ederim. Mektubun, okulların şubat tatiline girdiği gün gelmişti. Okurken öyle güldüm ki, gözlerimden yaş geldi.

Bizim evde, önce ablama hârika çocuk diye bakmışlar. Ama hârikalığın ablamdan çok uzak olduğunu görünce de, bizimkilerde, ailemizde hârika çocuk çıkacağı umudu kalmamış. Nedense, benim ve Metin için böyle bir umuda kapılmamışlar.

Ablamın hârika çocuk sanıldığı günleri hatırlıyorum. Ben o zaman daha okula bile gitmiyordum. Akşamları işinden dönünce babam, ona Fransızca öğretmeye uğraştırdı. Bir Fransızca şiiri ablam haftalarca ezberleyememişti. Yanlarında oturup hep onları dinlediğim için, o şiiri kendiliğimden ezberleyivermiştim. Aradan yıllar geçti, şiir hâlâ ezbermdedir.

«Lö berjer e son şiyen
Jem mon şiyen ön bon gardiyen
Ki manj pö, travay biyen.»

Anlamını bilmem ama, duya duya aklımda kalmış. Babam, bu Fransızca şiiri ablama ez-

berletmek için o kadar çok tekrarlamıştı ki, yalnız ben değil, annem de, hattâ hizmetçi de ezberlemişti. Ablam bu şiiri, sanki Çince bişeyler uyduruyormuş gibi, şıngır mıngır bir sesle okuyordu: «Şiyen min biyen mon tiyen» gibi bişeyler söylerdi.

Bigün babamın Avrupa'da okumuş bir pedagog arkadaşı demiş ki:

— Yabancı dil öğrenmek ayrı bir kabiliyettir. İlle de Fransızca öğreteceğim, diye çocuğu boyuna zorlama. Ben Paris'teyken, yıllarca orada kalıp da Fransızca öğrenemeyenleri gördüm. Bunlar, hergün gidip sabahtan akşama kadar oturdukları kahvelerde, garsonlara Türkçe öğretmişlerdi. Bazı insanların yabancı dil öğrenme kabiliyetleri yoktur ama, yabancılara kendi dillerini öğretme kabiliyetleri vardır. Belki senin kız da böyledir... Her çocukta bir kabiliyet vardır, ama bu ruhunda gizli bir tohumdur. Bu tohumu keşfedip filizlendirmeli, çocuğun kabiliyetini ortaya çıkarmalı.

Arkadaşının bu sözleri üzerine babam, ablamın ruhunda gizli kabiliyet tohumunu filizlendirmek için, ona keman dersi aldırtmaya başladı. Ama ablamın ruhunda gizli kabiliyet tohumu, keman sesiyle de filizlenmedi. Evde keman dersi veren kadın,

— Maşallah bu çocukta öyle bir ses var ki, demiş, benim kulağımı bile bozdu. Ona ders vermeye başladığımdanberi «Do» sesini «Si» sesinden, kapı gıcırtısını keman sesinden ayıramaz oldum.

Gerçekten de ablam böyledir. Mutfakta bir bardak kırılsa, kapı çalındı diye açmaya gider. İlkokuldayken öğretmeni ablama,

— Aman kızım, dermiş, arkadaşların marş söylerken sen sus, bütün arkadaşlarını şaşırtıyorsun.

Sonra resme başlattılar, o da olmadı. Bale dersine gönderildi. Bale dersinin ablama çok büyük yararı oldu. Çünkü, evin içinde gezip dolaşırken ablam heryanını oraya buraya çarpar, birkaç kere düşerdi durup dururken. Kolunu, ayağını, sanki bavul taşırmış gibi, masaya sandalyeye çarpardı. Bale derslerinden sonra eskisi kadar çarpmaz oldu.

Annemle babam ablamın ruhunda gizli tohumu filizlendirmek için o kadar çok uğraştılar ki, sonunda yorulup,

— Kabiliyeti sonradan fışkırsın. Hele, şimdilik okulda okusun bakalım... dediler.

Ablam, düzenli olarak her sınıfı iki yılda bir geçerek, lisenin ikinci sınıfında bu düzeni de bozup, iki yıl üstüste sınıfta kalınca belge aldı ve okulu bıraktı. O zaman annem,

— Demek, kızın ev kadınlığına kabiliyeti var... dedi.

Çünkü, kala kala denenmemiş bir evkadınlığı kalmıştı. Ama bu deneme çok uzun sürmedi. Annem, ablamın mutfağa girmesini kesinlikle yasakladı. Çünkü ablam beş dakika mutfağa girse, elini hiçbişeye sürmeden ayakta dursa, ondan sonra hiçkimse mutfakta aradığı şeyi yerinde bulamıyordu. Koskoca tencereler ortadan kayboluyor, günler sonra en olmayacak biyerden çıkıveriyordu.

Ablamı, bir uzmana göstermişler. Uzman,

— Çocuğun, ruhundaki gizli kabiliyeti bulacağız diye, perişan etmişsiniz. Yazıktır. Bırakın çocuğu kendi haline... demiş.

İşte ondan sonra ablamın yakasını bıraktılar. Ablam biraz kendine geldi.

Ama olan benimle Metin'e oldu. Ablamın gizli kabiliyetini bulmak için uğraşmaktan annemle babam o kadar yorulmuş, umutsuzluğa düşmüşlerdi ki, bizimle uğraşmaya güçleri kalmamıştı. Oysa bana değil ama Metin'e, ablama göstermiş oldukları özeni göstermiş olsalardı, Metin gerçekten kabiliyetini geliştirebilirdi. Çünkü Metin'in makinelere büyük ilgisi vardır. Bu ilgisi yüzünden, evdeki radyoyu, çamaşır makinesini, babamın tıraş makinesini, düdüklü tencereyi pikabı sesalma makinesini, fotoğraf makinesini, dikiş makinesini, saatleri, gaz sobasını filân hep bozmuştur. Duvar saatinin içinden bir çarkı çıkarıp düdüklü tencereye dikiş makinesinin bir vidasını, radyoya yerleştirmeye pek meraklıdır. Kardeşimin bu kabiliyetine babam «kabiliyetsizlik» diyor. Oysa Metin, bütün bunları bir makine icat etmek için yapmaktadır. Babamın sınıf arkadaşı bir komşumuzun da Nurten adında hârika bir «yavru»su var. Bu küçük kızın bir hârika olduğundan hiç şüphe yok. Çünkü Nurten, bizim bütün ailenin bir öğünde yediğinden daha çok yemek yiyor. Sonra da annesi,

— Yine iştahı kesildi yavrumun bugünlerde... diyerek, kıza, iştahı açılsın diye şuruplar, vitaminler, balıkyağı veriyor.

Bıldık bıldık bir kız şişmanlıktan zor yürüyor. Bacakları löp löp. Babası da pufböreği bir adam, sanki pufböreği canlanmış da yü-

rüyor.

Annesiyle babası, gece biyere gidecek olurlarsa, Nurten'i bize bırakıyorlar. Bizimkiler de sinemaya gittikleri gece, Metin'i evde yalnız bırakmak istemiyorlar. Çünkü Metin, ya radyoyu karıştırıyor, yada sağlam olan buzdolabını onarmaya kalkıp bozuyor. Metin'in bu makine merakını ben önleyemiyorum. «Düdüklü tencereye saat takacağım da yemeğin ne kadar zamanda piştiğini göstersin» diye tutturuyor. Başedemiyorum. Onun için, annemle babam ablamı da alıp sinemaya giderlerse, Metin'le ben, Nurten'lerin evinde kalıyoruz.

Geçenlerde bir gece yine onların evindeydik. Biz çocuklar bir odadaydık. Metin'le Nurten'e kitaptan masal okuyordum.

Nurten, su içmek için dışarı çıkmıştı. Dönüşünde,

— Çocuklar, çocuklar, dedi, annemle babam kavga ediyorlar. Hadi gelin seyredelim.

— Nerden anladın kavga ettiklerini?

— Su içmek için çıktım da... Salondan geçiyordum. Annem beni görünce babama «Canım, şekerim...» demeye başladı. Babam da ona, «Ruhum, bitanem» diyordu. Ne zaman kavga ederlerken birden üzerlerine gitsem, terbiyem bozulmasın, diye birbirlerine işte böyle «canım, ciğerim» derler. Oysa kavga etmedikleri zaman, birbirlerine adlarıyle seslenirler. Hadi gelin, seyredelim...

— Biz artık eve gidelim, nerdeyse sinemadan dönerler... dedim.

Gideceğimizi haber vermek için salona geçtiğimiz zaman, gülünç bir durumla karşılaştık. Böyle bişey göreceğimizi bilsem, yanlarına gitmezdim elbet. Ama girmiş bulundum, geri dönemiyordum. Yerde bir vazo paramparçaydı. Nurten'in annesinin saçları dağılmış, babasının da yüzü tırmık içindeydi.

Babası,

— Sevgilim, vazoyu kaldır ortadan... deyince, annesi de,

— Nurten mi geldi? diye başını çevirince bizi gördü.

Sonra kızına,

— Ben sana kapıyı vurmadan girme demiyor muyum kaçtır?.. dedi.

Kocasına,

— Şekerim, kahve yapayım mı? diye sordu.

Adam,

— Yap bitanem, yap şekerim... Orta şekerli olsun hayatım... dedi.

Kadının terliği, koltukta kocasının yanındaydı.

Nurten,

— Zeynep ablalar gidiyor anne... dedi.

Başını tutan Nurten'in babası, acıdan yüzünü buruşturarak,

— Nasıl da ayağım kaydı, hiç anlayamadım... dedi.

Evimize geldik. Metin yatıp uyudu. Ben de sana bu mektubu yazıyorum. İşte, babamın öksürüğünü duydum. Sinemadan döndüler.

Yine görüşmek üzere... Hoşçakal Ahmet...

Zeynep Yalkır

MİSAFİRİN YANINDA

İstanbul, 10 Şubat 1964

Sevgili arkadaşım Zeynep,

Komşunuzda geçen olayı anlatan mektubunu okuyunca, üç odalı küçük bir evde oturduğumuza sevindim, çünkü evimiz küçük olduğundan, hepimiz evin içinde neler olduğunu duyarız, görürüz. Buyüzden komşunuzda geçen gülünçlükler olmaz bizde. Ama yine de cansıkıcı olaylar geçiyor evimizde arasıra. Geçen pazar, işte böyle cansıkıcı bir gündü.

Babam, çalıştığı fabrikanın sahibinin pazar günü bizim eve öğle yemeğine geleceğini söylemişti. Ben buna hiçbir anlam veremedim. Çünkü babam, patronun hiç sevmez. Her fırsatta onu kötüler. Patronunu anlatırken yüzü kıpkırmızı olur; öyle kötü sözler söyler ki onun için...

Anneme,

— Ne işi varmış o adamın evimizde sanki?... dedim.

— O nasıl söz, dedi, koca bir patron...

— Ama babam onu hiç sevmiyor...

— O babanı seviyor.

— Neden?

— Baban, fabrikada sendika temsilcisi oldu ya...

Babamın bir ay önce, sendika temsilcisi seçildiğini biliyordum. Demek patron bunun

Babamdan boyuna kötülüklerini duyduğum için bizim eve geliyordu.

patronu hiç görmediğim için merak ediyordum. Dev gibi, canavar gibi bir yaratık olmalıydı.

Patron gelecek diye bizim evde olağanüstü bir hazırlıktır başladı. İşinden döndükten sonra bir akşam babam, oturma odasının duvarlarını badana ederken biyandan da, durmadan patronuna söyleniyordu.

— Patron gelecek diye neden duvarları badana ediyorsun baba? dedim.

Babam,

— Patron mu? dedi, badana fırçasını hırsla kireç tenekesine daldırdıktan sonra ekledi:

— Sanki ben o gelecek diye mi badana ediyorum... Duvarlar kirlenmiş, görmüyor musun?

Annem, komşularımızdan bardak, tabak, sofra örtüsü gibi şeyler aldı. Bigün önceden mutfağa girip ziyafet yemekleri yapmaya başladı.

O pazar, babam çok erkenden kalktı: oysa pazarları yataktan geç kalkardı.

— Misafir bu kadar erken mi gelecek baba? dedim.

— Ben onun için mi kalktım canım!.. dedi.

Kahvaltıdan sonra, pencere önüne oturup, patronu beklemeye başladı. Aradabir, cansıkıntısıyla evin içinde dolanıp,

— Nerde kaldı bu herif! diye bağırıyordu.

Annem yemek masasını kurmuştu. Bir mutfağa gidiyor, bir içeri geliyor, eksik bişey kalıp kalmadığına bakıyordu.

Babam, odanın içinde gezinerek patronuna söylenip dururken, bizim sokak kapısı önünde bir klâkson çalınca, büyük bir telâşa kapılıp,

— Koşun!.. Geldi galiba... Açın kapıyı, haydi! Ne duruyorsunuz? diye bize bağırırken, kendisi de yolu gören pencereden yarı beline kadar eğilip dışarı baktı.

Babamın telâşından paniğe kapılmış olan annem, çoktan gidip sokak kapısını açmış. Ama kimse yoktu.

İki gündenberi annem, misafirin yanında nasıl davranılacağı üzerine, Fatoş'a, ders veriyordu. Bu derslerini, ben yanlarındayken veriyordu ki, ben de işitmiş olayım. Yeni elbisesini giymiş olan Fatoş'u yine almıştı önüne, ona her zamanki sözlerini tekrarlarken, dinliyor muyum, diye, yangözle de bana bakıyordu.

— Aman kızım, aman cici kızım, sakın misafirin yanında terbiyesizlik yapma, emi? Misafirin yanında el ağıza sokulmaz. Misafirin yanında yere düşen bişey yerden alınıp yenmez. Unutma bunları sakın... Misafirin yanında, öksürürken, elinle ağzını kapatacaksın. Sakın misafirin yanında ekmeği ağzınla koparma, çok ayıptır. Ekmek dilimini elinle koparırsın... Olur mu canım? Sonra, misafirin yanında «ha?» denilmez, çok ayıptır. Birimiz sana seslenirsek, sakın ha, «ha?» deme!...

Fatoş sordu:

— Misafirin yanında ne diyeceğim öyleyse?

— Misafirin yanında «ha» denilmez, «efendim» denilir...

Dinleyip ders alıyor muyum diye arada bana da bakıyordu ama, bununla da yetinmeyip bana döndü:

— Oğlum, misafirin yanında her söze «efendim»le başla, sözünü yine «efendim»le bitir, dedi.

Pencereden, patronun yolunu gözleyen babam da, patronu için söylenmedik söz bırakmıyordu. Birden babam,

— İşte geldi! diye bağırıp kapıya koştu.

Ben pencereye gidip dışarı baktım. Bizim kapı önünde, pırıl pırıl kırmızı renkli bir araba duruyordu.

Babamın gürültülü sesini duyuyordum:

— Vay efendim... Gözlerimiz yollarda kaldı. Buyrun, buyursunlar efendim... Hoş geldiniz, safa geldiniz, safalar getirdiniz...

Yanlarına gittim. Babam, patronun paltosunu askıya astı.

Hiç de öyle benim sandığım gibi, ne dev, ne de canavardı. Ufacık tefecik, güleç bir adam... Babamın böyle bir adama niçin kızdığını, sonra bu kadar kızdığı adamı da niçin bu kadar gönülden karşıladığını anlayamadım.

Fatoş, patronun elini öptü, ben sıktım. Babam,

— Öpsene oğlum beyamcanın elini... dedi.

Ben de öpmek zorunda kaldım.

Babamla konuşmaya başladılar. Biraz sonra annem,

— Yemeğe buyurunuz efendim... dedi.

Patron,

— Zahmet ettiniz, ben yemeğe kalmıyacağım... dedi.

Bak, şimdi şu uygunsuzluğa; annem kaç gündür patronu ağırlayacağım diye çırpındı durdu, o da şimdi yemeğe kalmıyacakmış. Ama babam, nerdeyse zorlayarak, elinden, dirseğinden tutup patronunu sofraya oturttu.

Babamla annemin telâşı bana da geçmişti. Babam,

— Su koy bardaklara... dedi.

İşte o telâşla, patronun bardağına sürahiden su koyarken, sular taştı bardaktan. Babam,

— Koca oğlan oldun, bir su koyamıyorsun... diyerek, peçetesiyle masa üstündeki suları silmek istedi, ama peçeteyi çekerken, üstündeki salata tabağını devirdi.

Annem,

— Ah, çok afedersiniz, üstünüze mi döküldü?.. diye patrona sorarken, Fatoş her zamanki gibi, tabağındaki çorbayı döktü.

Annem, Fatoş'u azarladı. Fatoş da,

— Anne, sen çarptın kolunla... diye ağlamaya başladı.

Sinirlenen babam,

— Ben sana, çocukları ayrı yedir demiştim... dedi.

Annem,

— Sus, misafirin yanında ağlanmaz... diye Fatoş'a fısıldadı ama, bunu hepimiz duyduk.

Fatoş, misafirin yanında ağlanmıyacağı için sustu ama, bir zaman içini çekti durdu.

Annem, misafirin tabağına et koyuyordu. Misafir, kolaylık olsun diye tabağını anneme uzatmıştı, ama başı babama dönüktü. Annem, misafirin tabağına ikinci kepçeyi tam boşaltırken, başı babama dönük olan misafir birden tabağını çekti. Annem de dağıtma kaşığındaki eti tatlı tabağına boşaltıverdi.

Annem,

— Aaa, ne yaptım!.. dedi.

Hepimizin şaşkınlığından sofra allakbullak olmuştu.

Babam, yemeğine tuzluk diye biberliği silkeliyordu. Farkına varınca,

— Tuzluk ne cehennemin dibinde? diye bağırdı.

Annem, tuzluk diye babama, hardal kabını uzattı. Ben daha önce davranıp babama tuzluğu verdim. Babam hızla tuzluğu silkeledi, ama tuzluğun kapağı düşünce tuzluktaki bütün tuzlar yemeğine döküldü.

Büsbütün şaşkına dönen annem, ne diyeceğini şaşırmıştı. İşte bu şaşkınlıkla, hiç yeri yokken birdenbire misafire,

— Nasılsınız efendim? deyiverdi.

Anlayamayan patron,

— Efendim? diye sordu.

Annem,

— Yemek nasıl olmuş, beğendiniz mi efendim? dedi.

Patron,

— Elinize sağlık, pek güzel olmuş... dedi.

Bu sırada Fatoş,

— Anne, boğazımda kaldı... dedi.

Annem, bir eliyle Fatoş'un sırtına vuruyor, bir yandan da su içirmeye çalışıyordu.

Babam, daha önce bize, bıçağı sağ elimizde, çatalı sol elimizde tutmamızı söylemişti. Denemeye çok çalıştım ama beceremedim; sol elimdeki çatalla ağzımın yerini bitürlü bulamıyordum. Vazgeçtim, çatalı sağ elime aldım her zamanki gibi. Babam, tabağındaki eti, sağ elindeki bıçak, sol elindeki çatalla bölmeye çalışırken, etin kemiği tabaktan fırlayıp portakalların üstüne düştü.

Yine enaz falso yapan bendim. Sofradan kalkınca, bu belâyı da atlattığımız için bir ooh çektim.

Misafir, yemek üstüne kahvesini içerken,

— Kaçıncı sınıftasın yavrum? diye bana sordu.

— Efendim, beşinci sınıftayım efendim... dedim.

Bu «efendim»li cevabımı beğendiler mi, diye, annemle babamın yüzlerine baktım; ikisi de gülümsüyordu.

— Kaç yaşındasın?

— Efendim onbir efendim...

— Büyüyünce ne olacaksın bakalım?

— Efendim, yazar, efendim.

— Aferin...

Sustum. Annem dudaklarını büze büze bana bişeyler anlatmaya çalışıyordu. Teşekkür

etmemi fısıldadığını anladım. O sırada patron, babamla konuşuyordu. Ben,

— Efendim, teşekkür ederim efendim... dedim.

Bu geç kalmış teşekkürün ne demek olduğunu anlamadığı için, misafir biraz duraliyarak,

— Bişey değil, dedi.

Kardeşimin bir hârika çocuk olduğunu, sana eski mektuplarımdan birinde yazmıştım. Fatoş, o gün de hârikalığını gösterdi. Annem, sofrayı toplarken, masadan bir muz yere düşmüştü. Yerden muzu alan Fatoş,

— Yere düşen şey misafirin yanında yenmez değil mi anne, misafir gittikten sonra yerim... diyerek muzu masanın üstüne koydu.

Babam, Fatoş'un sözleri duyulmasın diye mi, yoksa kırdığı potu ona anlatmak için mi, her nedense üst üste öksürdü. Fatoş hemen,

— Baba, misafirin yanında el ağıza kapanmadan öksürülmez! dedi.

Babam, gülümsemeye çalışarak,

— Ha? Ne dedin Fatoş? diye sordu.

Fatoş,

— Misafirin yanında «ha» denilmez, baba!... dedi.

Biraz sonra da misafir kalktı, gidiyordu. Babamla annem onu kapı dışına kadar uğurladılar, arabasına bindirdilera. Arba gittikten sonra içeri girdiler.

— Tuh, rezil ettiniz bizi! dedi.

Annem de,

— Ben size böyle mi söylemiştim? dedi.

Fatoş,

— Misafirin yanında ağzımla ekmek koparmadım ki... dedi.

Bu tatsızlık bütün gün sürdü.

Zeynep, sana bu mektubumla birlikte, bir resim gönderiyorum. Sınıf arkadaşlarıyla çektirdiğimiz resim... Resimde, sen burdan ayrıldıktan sonra gelen yeni öğretmenimizi de göreceksin.

Güzel günler, başarılar dilerim.

Ahmet Tarbay

NE AYIP ŞEY!

Ankara, 16 Şubat 1964

Sevgili arkadaşım Ahmet,

Gönderdiğin resme ne kadar sevindiğimi anlatamam. Hemen bütün eski sınıf arkadaşlarım resimde varsınız. Senin yanında duran Mine olacak, ama pekaz görünüyor. Hüseyin, onu iyice kapamış. Yaşar da galiba Cengiz'in sırtına çıkmış. Neşe, yine en öne geçmiş, her zamanki gibi... Bu resmi göndermekle, bilsen beni öyle sevindirdin ki... Yalnız, resimde Demir'i seçemedim, o yok herhalde. Öğretmeniniz yaşlıca galiba.

Ben de sana kardeşimle birlikte çekilmiş bir resmimizi gönderiyorum. Bir komşu çocuğu kendi makinesiyle çekti.

Bu hafta başıma neler geldi, bir bilsen... Durup dururken, adım kopyacıya çıktı. Pek de durup dururken değil ya...

Öğretmenimizin en kızdığı şey kopyacılık. Sıksık bize kopyacılığın kötülüğünü anlatır, «Kopya yapmak, çalışkan arkadaşınızın hakkını çalmaktır» der. «Kopya yapmak bir zekâ işi değil, kurnazlıktır» der.

Bu konuda babam da aynı düşüncededir. O da «Çok ayıp, çok kötü şeydir kopyacılık; insanın başkasını değil, kendi kendisini kandırmasıdır», der.

Babamla, komşularımız olan üç sınıf arkadaşı bir araya geldi mi, hep okul anılarını tekrarlarlar. Büyükbabamın da bizde olduğu bir gece, babamın arkadaşları da gelmişti. Yine okul anılarından söz açtılar. Nurten adındaki şişman kızın babası,

— Hatırlıyor musunuz, dedi, hani matematikçi Keltoş Sabri Bey'in eteğine, imtihanda kopya iğnelemiştik de...

Nurten'in annesi,

— Nasıl oldu, anlatsana!.. dedi.

— Allah rahmet eylesin, Keltoş dediğimiz Sabri Bey, lisede cebir öğretmenimizdi. İmtihanlarda çocuklara göz açtırmamakla övünür, «Kendine güvenen kopya yapsın da göreyim!» diye meydan okurdu. Bizim de ödüdüz kopardı ondan. Soruları imtihan kâğıtlarına yazdırdı mı, dersanede ordan oraya sıçrar dururdu. Arkadaşlardan birisi...

Babam,

— Marsık Necdet, değil mi? dedi.

— Evet, Marsık Necdet, şimdi büyükelçidir! Sabri'nin ceketinin eteğine, problemlerin çözümünü yazdığı kâğıdı iğnelemiş. Çocuklar, Sabri Bey'in ceket arkasına iğneli kâğıda bakıp bakıp yazıyorlar. Yalnız Sabri Bey, bir yerde durmadığı, boyuna sıçradığı için, kopya kâğıdına bakıp cevabın hepsini yazmak zor oluyor. Çocuklardan biri hocayı bişeyler sorup lâfa tutuyor, öbürü de kopya çekiyor. Ben bitürlü kopya çekemedim. Sanki kopya çekiyormuşum gibi yapıp, Sabri Bey'i şüphelendirdim. O da kopya çekmiyeyim diye önüme gelip, sırtını sırama dayamıştı. Oh, baktım, baktım yazdım.

Cevapları yazan dersaneden çıktı. İçerde son kalanlar da paydos ziliyle, kâğıtlarını verip çıktılar. İşte o zaman aklımız başımıza gelmişti. İğneli kopya kâğıdını, Sabri Bey'in ceket eteğinden çıkarmayı unutmuştuk. İmtihan kâğıtlarını toplayan Sabri Bey, eteğinde iğneli kopya kâğıdını savura savura, öğretmenler odasına girmiş.

Kimin bu işi yaptığı anlaşılmamış. Sabri Bey, çok yumuşak bir öğretmenmiş. Çok yalvarıp yakarmışlar da, hepsini affedip, yenibaştan imtihan yapmış.

Babamın başka bir sınıf arkadaşı,

— Ya Kasap Osman'a yaptıklarımız? dedi.

Kasap Osman dedikleri tarih öğretmenlerine yaptıklarını anlatıyorlar. Bu öğretmen de, imtihanda hep kürsüde oturur, ama gözleri projektör gibi, öğrencilerinin üstündeymiş. O imtihanda, ön sırada oturanların hiçbiri iyi not alamamış. Ama, öbür çocukların hepsi de iyi not almışlar. Çünkü, her çocuk, önündeki sırada oturan arkadaşının sırtına tarih kitabını dayayıp, öğretmenin gözü önünde kopya çekmiş.

Arkadaşlarından geri kalmayan babam,

— Siz asıl, sıfırcı Nâfiz'in imtihanında olanları hatırlıyor musunuz? dedi.

— Hani şu sinekli kopyayı mı? Kim hatırlamaz onu...

Sıfırcı Nâfiz dedikleri kimya öğretmenlerinin gözü, bir metre ilerisini bile zor seçermiş. Numarası da çok kıtmış. İmtihana girmeden önce, çocuklardan biri, beş-on tane iri sinek yakalamış, kibrit kutusuna koymuş. İmtihan başlamış. Soruların cevaplarını, incecik kâğıtlara yazıp, bu kâğıtları da, sineklerin ayaklarına ince iplikle bağlamışlar, sonra sinekleri salıvermişler. Ayaklarında ağırlık olduğundan sinekler çok uçamıyor, bir yerden kalkıp hemen başka yere konuyorlarmış. Böylece herkes kopya yapabiliyor. Çünkü ayağında ağırlık olan sineğin yakalamak kolay. Kâğıttan kopyayı çeken, sineği salıveriyormuş. Birden kapı açılıp da müdür içeri girmemiş mi! Terslik bu ya, ayağında kopyalı iplik bulunan sineklerden biri, tam müdürün gözleri önünde iki tur attıktan sonra pike yapıp, müdürüp çıplak başına konmuş.

Metin,

— Size ne yaptılar baba? diye sordu.

Babam,

— Az kaldı, bir arkadaşımızı okuldan kovuyorlardı, zor kurtuldu... dedi.

Nurten'in babası,

— Şimdi profesördür o arkadaşımız... dedi.

Babamın bir arkadaşı, büyükbabama,

— Beyefendi, siz de kopya yapmış mıydınız okuldayken? diyordu.

Büyükbabam,

— Okul hayatında hangi çocuk kopya yapmamıştır ki... dedi.

Anlatmaya başladı.

Kimya'dan üçer üçer sözlü imtihana giriyorlarmış. Büyükbabam, iki arkadaşıyla im-

tihan odasına girmiş, arkadaymış. Önceki arkadaşı, sınıfın en tembeliymiş. Öğretmen ne sorduysa, sesini çıkarmadan, boynunu büküp durmuş.

Kimya öğretmeni kızmış, «Hiç mi bişey bilmiyorsun oğlum?» dedikten sonra, bir soru diye masadaki sürahiyi gösterip, «Bunun içinde ne var?» diye sormuş. Öndeki dilsizmiş gibi yine susunca, arkasındaki çocuk, «At, at... at bişey...» diye fısıldamış.

— Ne var sürahide oğlum?

Çocuk,

— At var, efendim... demiş.

O gece anlatılanlardan öyle meraka düşmüştüm ki... Ertesi günü öğretmenimiz, okul bahçesinde bizimle voleybol oynamış, sonra hep birlikte çayıra oturmuştuk. Otururken, bir fırsatını getirip sordum:

— Öğretmenim, siz hiç kopya yaptınız mı?

Birden, sanki boş bulunmuş gibi,

— Yaptım... dedi, sonra ekledi:

— Ama bütün sınıf yapmıştı. İmtihan kâğıdını çabuk yazıp veren bir çalışkan arkadaşımız, soruların cevaplarını büyük bir kartona yazmış, kartonu da uzun bir sırığa bağlayıp, bahçe penceresine uzatmıştı. Biz de pencereye bakıp kopya yapmıştık.

Ertesi gün, Aile Bilgisi dersinden yoklama yapıyordu öğretmenimiz,

Sağımda Türkân oturuyor. Solumdaki sırada da Murat var. Ben sana bu Murat'ı eski mektuplarımdan birinde anlatmıştım. Hani öğretmen «Kalk Murat!» dediği zaman, «Ben mi?», «Bana mı?» diye sorup duran çocuk. Murat, bizim sınıfta geçen yıldan kalma, arkadaşları ortaokuldalar. Tembel değil, ama kafasına ders girmiyor. Ama iyi bir çocuk...

Türkân da o gün nedense ders çalışmamış. İkisi de kopya vermem için yalvardılar.

— Yazılı kopya veremem çocuklar, ama belki fısıldarım... dedim.

Öğretmenimiz, soruları yazdırdı:

«Çocuğu hastalıktan korumak için ne yapmalıdır?»

«Başlıca çocuk hastalıklarından korunmak için ne yapmalıdır?»

«Oyunu ve oyuncakların yararını anlatınız!»

«Dayak insanı terbiye eder mi?»

Daha bir akşam önce ve o sabah bu derslere çalıştığım için, bu bölümlerin, kitabın hangi sayfasında olduğunu bilmiyordum. Aile Bilgisi kitabı, Türkân'ın önünde duruyordu. Hem Türkân'a, hem Murat'a,

— Kitabın ellinci sayfasını açın... Elli, ellibir, elliikinci sayfalar... diye fısıldadım.

Ben cevapları yazmaya başladım. Solumdaki Murat,

— Sen beni kandırıyorsun? dedi.

— Neden? diye fısıldadım,

— Ellinci sayfada kalça kemiği var.

— Öbür sayfaları aç!

— Açtım... Kaslar var, sonra çıkırık var..

Bir de, sıra altında gizlediği kitaba baktım ki, elinde Aile Bilgisi kitabı diye, Tabiat Bilgisi kitabı var.

— O kitap değil, Aile Bilgisi kitabını aç! diye fısıldadım.

Murat, açtı Aile Bilgisi kitabını, kitaba bakarak harıl harıl yazmaya başladı. Türkân'la Murat, benden önce kâğıtlarını verip çıktılar. Onlardan sonra ben de çıktım. Murat dışarda bana,

— Benim kitapta ellinci sayfa yoktu, dedi.

— Nasıl olmaz?.. Vardır, dedim.

— Vallahi yok!... dedi. Kırksekizinci sayfadan altmışbeşinci sayfaya atlıyor.

Gitti, kitabını getirdi. Bir de baktım, kitabında, öğretmenin sorduğu soruların bulunduğu dördüncü forma yok. Buna karşılık, otuzüçüncü sayfadan kırksekizinci sayfaya kadar olan forma iki kere girmiş kitaba. Ciltlenirken yanlışlık olmuş.

— Peki, ne yaptın Murat? dedim.

— Kırksekizinci sayfadan sonraki sayfada ne varsa, onları kopya ettim.

Öğretmenimiz, yazılı yoklamada aldığımız numaraları okuyordu. Türkân da, ben de pekiyi almıştık.

— Şimdi size, arkadaşınız Murat'ın yazdığı cevapları okuyorum, iyi dinleyin! dedi. Birinci soru: «Çocuğu hastalıktan korumak için ne yapmalıdır?» Şimdi de Murat'ın cevabını okuyorum: «Daha çok dayanmaları, temiz ve güzel durmaları için, onları temiz tutmak, kirlendikleri zaman temizlemek ve sıksık ütülemek lâzımdır.»

Sınıfta bir kahkaha koptu. Öğretmenimiz,

— Susun! diye bağırdıktan sonra, şimdi de ikinci soruyu okuyorum, dedi: «Başlıca çocuk hastalıklarından korunmak için ne yapmalıdır?» Murat'ın cevabı: «Sıksık fırçalamalı. Tozları temizledikten sonra askıya geçirilip yerlerine asmalıdır. Mevsimi geçince de, bohçaya koyup sandıklarda saklanır. Çok kirlenmişse bol sıcak su ve sabunla yıkayıp iplere veya tellere asılarak kurutulmalı.»

Çocuklar gülmekten sıraların altlarına yuvarlanıyorlardı.

Arkadaşlarımızın, alaylarından, gülmelerinden çok utanan Murat, ağlaya ağlaya kalktı,

— Ama öğretmenim, ben onları kitaptan, kitaba bakarak yazdım, dedi.

Öğretmenimiz,

— Anladım, kopya çekmişsin, dedi, ama «Çocuk bakımı» yerine «Elbise koruma»sını yazmışsın.

— Bana Zeynep öyle söyledi öğretmenim.

Öğretmen bana bakıp,

— Yaa, dedi, hem kopya veriyorsun, hem de yanlış kopya veriyorsun...

Artık inkâr edilecek yanı kalmamıştı olayın.

— Yanlış kopya vermedim öğretmenim, dedim, ben yalnız soruların kitabın hangi sayfasında olduğunu söyledim.

Öğretmen, Murat'ın kitabını alıp bakınca, yanlışlığın nerden geldiği anlaşıldı. Ama öğretmenimiz,

— Bu durumu annene bildirmek zorundayım, dedi.

Annemi okula çağırıp suçumu bildirdiler. O akşam evde, annem de, babam da bana söylemediklerini bırakmadılar. Babam,

— Çok ayıp kızım, çok... dedi.

İyi ki, o gece büyükbabam bizdeydi de,

— Bırakın kızı canım, diye serteldi onlara, ne olmuş yani? Kendisi kopya yapmamış ya, başkasına vermiş...

Annem,

— İkisi de aynı şey mi? dedi.

— Hadi hadi... Hanginiz kopya yapmadınız?

Metin,

— Ama onlar yakalanmamışlar... dedi.

Ne yapayım, oldu bir kere... Ama çok canım sıkıldı. Encok canımı sıkan da Metin. İkidebir «Ne ayıp şey, ne ayıp şey... İnsan, hiç kopya yapar da yakalanır mı? Ne ayıp şey!» diye benimle alay ediyor.

Mektuplarını, haberlerini dört gözle bekliyorum. Bana uzun uzun yaz, olur mu?

Hoşça kal. İyi günler, başarılar dilerim.

Zeynep Yalkır

EVİN HANGİ HALİ?

İstanbul, 6 Şubat 1964

Kardeşim Zeynep,

12 Şubat tarihli mektubun ve gönderdiğin resmin için çok teşekkür ederim.

Anlattığın olaydan ötürü duyduğun üzüntüye katılıyorum. Sen, arkadaşına iyilik yapmak istemişsin, suçlu duruma düşmüşsün. Arkadaşın Murat'a hem acıdım, hem kızdım.

Bizim Hüseyin var ya, o da sizin sınıftaki Murat'a benzer bir yanlışlık yaparak, hepimizi gülmekten kırdı geçirdi. Ama Hüseyin, başkasını suçlamadı. Bilirsin, çok iyi arkadaştır. Sana bir mektubumda, onun bir fedakârlığını, kendini ağaçtan itip düşüren arkadaşını ele vermediğini yazmıştım.

Sen İstanbul'dayken, Hüseyin'lerin evine gitmiş miydin? Küçücük bir gecekonduda oturuyorlar. Evlerini bilmesen bile, yoksul bir çocuk olduğunu bilirsin.

Arasıra onlara gittiğim için, onların ev durumunu bilirim. İki küçük odada, yedi kişi yaşıyorlar. Belki bu sıkışıklık, belki az kazanç yüzünden evlerinde dirlik olmuyor. Yakın arkadaşım olduğu için Hüseyin, evlerindeki geçimsizlikten bana yakınır, dert yanar. Onun üzüntülerini paylaşırım. Bazı sabahlar, okula gözkapakları şiş ve gözleri kızarmış gelince, onun evinde ağladığını anlarım. Genellikle pek yüzü gülmez Hüseyin'in, ama asıksuratlı da değildir.

Geçenlerde bir sabah, yine gözleri şiş şiş gelmişti. Ağlamış olduğunu kimse anlamasın diye de, başkalarıyla konuşmadı, sırasına oturdu. Kendisiyle konuşmaya kalmadan da derse girdik.

O gün Türkçe dersinde öğretmenimiz, «İsmin halleri»ni anlatıyordu. «İsmin kaç türlü hali vardır?» Cevap veriyorduk: «i hali, e hali, de hali, den hali, yalın hali.»

Öğretmenimiz bunları anlattıktan sonra, Demir'e «Altın Pencereli Ev» adlı bir hikâye okuttu. Belki de bu hikâyeyi biliyorsun. Hani, ormanda bir küçük evde yoksul bir aile yaşıyormuş. Bu evin bir kızı varmış. Onların evinin uzağında da başka bir ev görünürmüş. Akşam üzerleri, bu evin pencereleri sapsarı, pırılpırıl yanarmış. Küçük kız, altın pencereli bu evi çok merak etmiş. Oraya gitmek için bigün yola çıkmış, gitmiş, gitmiş, evi bulmuş ama, gece de olmuş. Orda uyumuş, geceyi geçirmiş. Bir de uyanıp, bakmış ki, kendi evleri karşıda, pencereleri de altın gibi pırıl pırıl ışıldıyor. Altın pencereli evin karşıda, kendi evleri olduğunu anlayınca şaşmış. O zaman, pencere camlarını, güneş ışınları yansımasının altına çevirdiğini anlamış.

Demir, bu hikâyeyi okuduktan sonra, öğretmenimiz,

— Bundan alınacak ders nedir? dedi.

Kendi sorusunu yine kendisi cevaplandırdı:

— İnsanlar, içinde bulundukları durumdan memnun olmalıdır. Çok zaman, bu hikâyedeki küçük kız gibi, içinde bulunduğumuz mutluluğu bilemeyiz. Ancak ondan uzaklaşınca, mutluluk içinde yaşadığımızı anlarız. Demek ki, yine en iyi ev, bizim kendi evimizdir.

Böyle söyledikten sonra, deminki hikâyeden, içinde «ev» kelimesi bulunan bir cümleyi okuduktan sonra,

— Hüseyin, sen söyle, dedi, ev ne halde?

Arka sırada oturan, kendi üzüntüleri içinde, herhalde öğretmeni hiç dinlemiyordu ki, süklüm püklüm ayağa kalktı, sesini çıkarmadı. Öğretmen sorusunu tekrarladı:

— Ev ne halde, Hüseyin?

Öğretmen, ona kendi evlerini soruyor sanıp, Hüseyin fısıldar gibi,

— İyi değil, öğretmenim, dedi.

Öğretmen şaşırdı:

— Ben sana ev'in halini soruyorum. Ev hangi halde?

Bu kadar arkadaşın içinde, evinin hangi halde bulunduğunu anlatmak istemeyen Hüseyin, ağlamaklı, çatallaşan bir sesle,

— Evin hali... iyi değil efendim... dedi.

Öğretmen,

— Evin hangi hâli iyi değil? dedi.

— Hiçbir zaman iyi değil ama, bugünkü hâli daha da kötü... dedi.

Hüseyin'in ne demek istediğini yalnız ben anlamıştım. Arkadaşlar, onun sözlerinden bişey anlamadıklarından gülüyorlardı.

— Neden iyi değil? diye sordu.

Hüseyin,

— Çünkü... dedi, sesi titriyordu, sözünü zor tamamlayabildi:

— Evsahibi, bizi evden çıkarmak istiyor, kirayı veremiyoruz diye...

Sınıfta bir kahkaha kopunca, Hüseyin sırasına oturup, başını ellerinin arasına aldı.

Öğretmenimiz, o cümleyi okudu: «Küçük kız, karşıda altın pencereli evi görünce...»

— Sen söyle Demir, «ev»in hangi hâli? Burada ev hangi halde?

Demir,

— «İ hâli» öğretmenim... dedi.

Öğretmen, yine Hüseyin'e sordu:

— Ev'in hangi haliymiş?

Hüseyin, yine konuyu anlayamadığı için,

— İyi haliymiş... dedi.

«İ hâli»ni, «iyi hâli» diye duymuştu.

Sınıfta bir kahkaha daha koptu.

Öğretmen,

— Ev'in kaç türlü hâli var Hüseyin?

— İyi hâli var... Bir de iyi olmayan hâli var...

Hüseyin'in evinde, hiçbir zaman, evin iyi hâli olmadığını ben biliyordum.

Öğretmenimiz, Hüseyin'in ne demek istediğini geç anladığı için, konuyu değiştirip,

— Yine de en iyi ev, içinde yaşadığımız kendi evimizdir, evimizin değerini bilmeliyiz... diye anlatmasını sürdürdü.

Akşam okul dönüşü, Hüseyin'i birazcık avutmaya çalıştım.

Ankara'da havalar nasıl? Burda çok soğuk var. Dün biraz kar da yağdı ama, yerler kar tutmadı. Bizim evin hâli iyi ama, benim yattığım odanın hâli iyi değil. Salondaki soba, yattığım odayı iyice ısıtmıyor. Sizin evin hâli nasıl?

Mektuplarını bekliyorum Zeynep.

Seni unutmayan arkadaşın
Ahmet Tarbay

NE YALAN UYDURSAM!

Ankara, 16 Mart 1964

Ahmet,

26 Şubat tarihli mektubuna cevap vermekte geciktiğim için özür dilerim. 23 Nisan müsameresine hazırlanıyoruz. Bana da müsamere için çok iş düştü. Biyandan müsamere hazırlığı, biyandan dersler yüzünden mektup yazmaya vakit bulamadım. Ama, Hüseyin'e

mektup yazmıştım. Geçen mektubunda Hüseyin için yazdıklarına öyle üzüldüm ki, senin yazdıklarından hiç sözetmeden, gönül alıcı bir mektup yazmıştım ona.

Sana mektup yazamadığım günlerde çok ilginç olaylar geçti. Ben yalnız birini anlatacağım sana. Bu olay, Metin'in başından geçti. Metin aarda sırada babama yalan söylüyor. Babam, yalanını yakalayınca, Metin'e çok kızıyor. Önüne alıp öğütlere başlıyor:

— Oğlum, herşeyi yap, yalnız yalan söyleme! Çünkü, dünyada ençok doğuran şey yalandır. İnsan bir küçücük yalan söyledi mi, o yalanını gizlemek için biraz daha büyük yalan söylemek zorunda kalır. Sonra o yalanı ortaya çıkmasın diye daha büyük yalan söyler. Her yalan, daha çok, daha büyük yalan doğurur. Onun için yalan söyleme!

Babam böyle söyler ama, Metin'i de yalan söylemeye zorlar. Çünkü Metin, suç bile denilmeyecek bir küçücük yanlış yapsa, babam onu azarlıyor. Kardeşim de azardan kurtulmak için yalan kıvırmak zorunda kalıyor. Tabii, sonunda da yalanı çıkıyor, babam da başlıyor öğütlerine.

Bir akşam Metin bana,

— Acaba babama ne yalan uydursam? dedi.

Bikaç gündür babam, Metin'e saçlarının çok uzadığını, berbere gidip saçlarını kestirmesini söylüyor, oyuna dalan Metin de berbere gitmeyi unutuyordu. O sabah, babam Metin'e, berbere gitmesini kesinlikle söylemiş.

— Akşam eve gelince, seni böyle görmeyeyim, demişti.

Metin'e,

— Doğrusunu söyle, nasıl olsa sonra yalanın çıkar... dedim.

— Doğrusunu söylersem babam kızar. Paramı düşürdüm desem?..

— Biliyorsun, onu bikez söyledin, sonra cebinde para çıktı, yalanın yakalandı.

— Okulda kooperatiften kitap aldım derim...

— En iyisi doğrusunu söyle...

— Berber çok kalabalıktı, bekledim sıra gelmedi derim.

Daha bisürü yalan uydurdu, ama hiçbirini beğenmedi.

Babamın Ziya adında bir arkadaşı var, o akşam eşiyle birlikte bize geldi. Çoktanberi görüşemediği için babamı merak ettiğini söyledi. Babamın gelme zamanı çoktan geçmişti, ama nedense gecikmişti babam.

Annem,

— Nerdeyse, şimdi gelir... dedi.

Babam, daha da gecikince annem merak etmeye başladı.

— Hiç bu kadar gecikmezdi, ne oldu acaba? dedi.

Ziya Bey,

— Belki bir işi çıkmıştır.., dedi.

Annem,

— Haber verirdi... dedi.

Metin'le ben yemeğimizi yedik. Annem, babamı beklediği için yemedi.

Vakit epiy geçti. Metin yattı. Ziya Bey'le eşi gitmek üzere kalkmışlardı ki, kapı zili çalındı.

Annem, heyecanla,

— İşte geldi!.. diye koştu.

Ziya Bey,

— Biz saklanalım da, sürpriz yapalım, dedi.

Eşiyle birlikte yan odaya geçtiler. Gelen babamdı. Annem,

— Neredeydin? Çok merak ettim... Bir işin mi çıktı? dedi.

Babam,

— Ziya hastalanmış, ona uğradım... dedi.

Annem,

— Yaaa!... Ama çok geç kaldın?.. dedi.

— Hasta. Hemen kalkıp gelemezdim...

— Geçmiş olsun, çok mu hasta?... Vah vah!...

Babam daha çok şey söyleyecekti ama, Ziya Bey'le eşi, kahkahalar atarak, saklandıkları odadan çıktılar. Babam şaşırdı. Onlara,

— Aaaa... Siz burada mıydınız? dedi.

— Sana sürpriz yapalım dedik.

Annem gülerek,

— Tam sürpriz oldu işte! dedi.

Hep birlikte sofraya oturdular. Babam,

— Metin yattı mı? diye sordu.

— Ne yalan uydursam diye düşüne düşüne yoruldu, yattı... Bugün berbere gidip tıraş olmayı unutmuş. Kızarsınız diye yalan uydurmaya çalışıyordu... dedim.

Babam,

— Geç oldu, hadi sen de yat! dedi.

İşte böylece Metin, ertesi sabah azarlanmaktan kurtulmuş oldu.

Ahmet, mektuplarını bekliyorum. En iyi dileklerimle.

Zeynep Yalkır

ÇOCUK BAYRAMINDA MÜSAMERE

İstanbul, 24 Nisan 1964

Kardeşim Zeynep,

16 Mart tarihli mektubundan sonra yolladığın kartta, «Geç cevap verdiğim için darıldın da ondan mı mektup göndermiyorsun?» diyorsun. Hayır, darılmadım. Niçin darılayım? Bizim de, 23 Nisan müsameremiz vardı, hazırlanıyorduk. Bugün yarın derken zaman geçti. Sonunda dün müsamereyi verdik, ben de rahatladım. Hemen sana mektup yazıyorum.

Dünkü müsamere çok, çok güzel oldu. Neden güzel oldu, biliyor musun? Çok beceriksizlikler oldu da ondan... En büyük beceriksizliği de ben yaptım.

Müsamere işiyle ençok üçüncü sınıf öğretmeni ilgileniyordu. Müzik öğretmenimiz de şarkıları, dansları hazırladı. Bizim sınıf öğretmenimiz de, müsamerede oynanması için bir piyes yazdı.

Tanıdığım büyüklerin çoğu, işlerini sevmiyorlar, başka bir iş yapmak istiyorlar. Alalım babamı, babam her zaman söyler bize, eğer okuyabilseymiş, büyük bir şair olabilirmiş. Şimdi bile, boş vakit buldukça şiir yazar. Teknisyen olan amcam da, doktorluğa özenir.

Bizim öğretmen de, yazar olduğu kanısında. Bize derslerde kaç kere, «Yazar olacaktım ama kısmet değilmiş» dedi.

Benim anladığım, herkesin gözü, kendi uğraştığından başka bir işde.

Müdürümüz, basılmış piyeslerden birinin seçilmesini söyledi ama, öğretmenimiz bunların hiçbirini beğenmediği için, kendisi bir piyes yazdı. Çok acıklı br piyesti. Kısaca konusunu anlatayım. Çok kötü br oğul var. Annesine, babasına yapmadığı kötülük kalmıyor. Okuldan kaçıyor, işten kaçıyor, sonunda serseri oluyor. Hırsızlık ediyor. Annesi, duyduğu üzüntüye dayanamayıp ölüyor. Oğlan, babasından zorla para alıyor. Vermezse döğüyor babasını. Sonunda, bir suçundan ötürü cezaevine sokuyorlar. Cezasını bitirip, cezaevinden çıktıktan sonra, oğulun aklı başına geliyor. Elini öpüp af dilemek için babasının evine gidiyor. «Babacığım, ben senin öğütlerini tutmadım, sözlerini dinlemedim, bu durumlara düştüm. Artık aklım başıma geldi. Beni affet!» diye yalvarıyor. Yaşlı babası da gözyaşları içinde, «Bir baba, oğlunu her zaman affeder. Ben affettim. Tanrı da seni affetsin oğlum...» diyor, ama aşırı heyecana dayanamıyor, düşüp ölüyor.

Piyes gerçekten çok acıklıydı. Biz sınıfta okurken hep ağlıyorduk.

Öğretmene,

— Gülünçlü bir oyun olsa daha iyi olmaz mı efendim? dedim.

— Her yerden çıkarsın Ahmet... yani maskaralık mı yapacaksın? dedi.

Oysa ben başka bişey anlatmak istemiştim. Yüzümüze sakal, bıyık yapıvtırıp büyük adam rollerine çıkacağımıza, sahneye yine kendi yaşımızdaki rollere çıksak, okul yaşayışımızdan bazı sahneleri canlandırsak daha iyi olmaz mı, demek istemiştim. Ama istediğimi anlatamamıştım.

Daha önceki müsamerelerde de görmüştüm; takma bıyıklı çocuklar, sahnede, sirk cüceleri gibi duruyorlar. Ne kadar acıklı konuşurlarsa, o kadar komik oluyorlar. Ne kadar acıklı söyleseler, seyirciler gülüyor. Böyle olacağına, doğrudan bir komedi oynamak, daha iyi olur demek istemiştim. Ama öğretmen azarlayınca sustum.

Konusunu özetlediğim bu oyunda beş rol var. Öğretmenimiz, benim önerime kızdı galiba. Bana,

— Kötü oğul rolünü sen al, iyi yaparsın, tam sana uygun bir rol... dedi.

Demir, benim babam, Mine de annem olacaktı.

Oyunu ezberledik. Sahnede provalar yaptık. Son prova günü, çok yağmur yağdı. Bilirsin ya, sürekli yağmur yağınca, çatıdan sular içeri akar. O gün de sanki yağmur sahneye yağıyordu. Çocukların müsamere elbiseleri döşemeye düşüp sıçrayan yağmur sularından ıslanmasın diye sahnenin arasına buraşına taslar, tenekeler, kovalar konuldu.

Bir de Çin dansı yapılacak. Beni de Çin dansı yapacakların arasına kattılar. Müzik öğretmenimiz, başka bir okulun müsameresinde Çin dansı yapan çocukları görmüş, pek beğenmiş.

— Zeybek oynasak daha iyi değil mi? dedim.

Müzik öğretmenimiz, her müsamerede zey-

bek oyunu oynandığını, bir de değişiklik olması gerektiğini söyledi.

— Öğretmenim, dedim, acaba Çin'deki bir ilkokul müsameresinde de Çinli çocuklar bizim zeybek oyununu oynuyorlar mı?

— Bilgiçlik taslama! dedi.

Ama zeybek oynayan Çinli çocuk gözümün önüne gelince güldüm. Bizim Çin dansı yaptığımızı görselerdi, onlar da bize gülerlerdi sanırım.

Eskimiş çatıdan sızan yağmur altında ve kovalar, tenekeler arasında Çin dansının son provalarını yaptık. Biz dans ederken, sahne döşemesinin tahtaları gıcır gıcır gıcırdıyor.

Müzik öğretmeni bana,

— Öyle zıpzıp zıplama zeybek oynar gibi, bu Çin dansıdır, yumuşak, hafif, yavaş oynanacak... dedi.

Yumuşak, ağır hareketler yapmaya çalışıyorum ama, ben zeybek oyununa alışık olduğumdan, dalıp yine sıçramaya başlıyorum.

— Ahmet, zıplama öyle... Çin dansı, Çin ruhunu yansıtır. Çinliler yumuşaktır.

İyi ama Çinli ruhu yumuşaksa ben ne yapayım, benimki yumuşak değil işte...

Müzik öğretmeni piyano çalıyordu biz dans ederken. Ben yine dalgınlıkla hoplamış olacağım ki, piyanodan kalkıp kızgınlıkla bana doğru gelirken, ayağı kovalardan birine takılıp düştü. Kovadaki sular da ortalığa saçıldı. Bütün bu karışıklıklardan sonra, akşama doğru, son provanın başarılı olduğu anlaşıldı.

Müsamere günü çok heyecanlıydık. Sahnede itişip kakışarak, perde aralığından salona bakıyorduk. Salon dolu...

Her sınıftan elli çocuk sahnede dizildik. Perde açıldı. İstiklâl Marşını söyledik. Sonra biz kulise girdik. Birinci ve ikinci sınıftan bir grup kaldı sahnede. «Bugün yirmiüç nisan, neşe doluyor insan» şarkısını söylediler. Biz içerde, salondan gelen alkışları duyuyorduk.

Daha sonraki korodan müzik öğretmeni memnun olmadı. Kuliste çocuklara,

— Bu ne biçim koro? Ben böyle mi öğrettim? İki sesli koro, yirmiiki sesli oldu... dedi.

Sıra, bizim Çin dansına gelmişti. Renkli parlak kumaşlardan eteklikler üstüne bluzlar giyinmiş kızların ellerinde tepsiler vardı. Oğlanlar, gözleri, kaşları siyah boyayla boyanıp Çinlilere benzetilmişlerdi. Yine siyah boyayla yapılmış, sarkık bıyıklarımız vardı.

Perde açıldı. Müzik öğretmeni piyanoyu çalmaya başladı. Biz de sahneye çıktık. Kızlar, ellerinde tepsilerle, bizim aramızdan geçmeye, eğilip kalkmaya başladılar. İşte bu sırada bir felâket oldu. Ben yine dalgınlıkla çok mu hoplayıp zıpladım nedir bilmiyorum, eğilen kızlardan birinin eteği, aralanmış döşeme tahtalarının arasına girip sıkışmıştı. Kız, eteğini kurtarıp, bitürlü olduğu yerden kımıldayamıyor. Biz dönüyoruz, o kız öylece duruyor. Sıkışan döşeme tahtaları açılsın diye, ben kızın yanına gelince bir daha sıçradım. Evet, iki tahta birbirinden açıldı ama, kız çekilinceye kadar yine birleşti, kızın eteği iyice sıkıştı. Kız, kurtulmak için hamle edince, eteklik belinden sıyrılıp yere inmez mi! Zavallı, ortada donla kalakaldı. Salondan bir kahkaha koptu. Müzik öğretmeni, kulisten,

— Perdee, perdee... Perdeyi kapayın! diye bağırdı.

Coşkun alkışlar arasında perde kapandı.

Sonra başka oyunlar oynandı, şarkılar söylendi. Ensonra sıra bizim piyese geldi.

Makyajlarımızı, bizim öğretmen yapmıştı. Mine'yi görsen, annesinin eski elbiseleri içinde, tam bir cüce kocakarı olmuş. Benim ağzımla burnum arasına iyice zamk süren öğretmenimiz, zamkın üzerine de, iki pırasa sapı gibi takma bıyık yapıştırmıştı. Bıyıklar ağır geldiğinden düştü. Öğretmenimiz, üst dudağımı daha çok zamklayıp bıyığı bir daha yapıştırdı.

Demir'in yanakları da zamklandı, sonra zamkların üstüne pamuklar yapıştırıldı. Demir, benim babam olduğundan, onun sakalı, bıyığı ağarmıştı. Makyajlarımız tamamlanınca öğretmenimiz,

— Daha yaşlı görünmesi için Demir'e gözlük de gerekli... dedi.

Oysa daha önce hiç gözlük düşünülmemişti. Tam o sırada gözlük nereden bulunacak? Müdür Bey, gözlüğünü çıkarıp Demir'e verdi.

— Aman dikkat et, düşürüp kırma!.. Gözlüksüz hiçbişey göremem, dedi.

Demir, gözlüğü de takınca tam bir yaşlı cüce oldu, sanki yedi cücelerden biri.

— Ben bu gözlükle hiçbişey göremiyorum, dedi.

Gerçekten de göremiyordu. Perde açılınca, sahneyi bulamadı da, başını duvara çarptı.

Biz onu, arkasından iterek sahneye yönelttik.

Oyunun birinci perdesi çok başarılıydı. Bunu alkışlardan anlıyorduk.

İkinci perdeyi oynuyorduk. Ben anneme, yani Mine'ye işkence ediyordum. Babam, yani Demir de bana söyleniyordu. Ama Demir, gözlükle beni görmüyor, bana söylüyor diye, seyircilere arkasını, duvara yüzünü dönmüş.

— Ah zâlim evlât, biz seni bunun için mi büyüttük, bu boya getirdik? diye, yumruğunu sıkmış, haykırıyordu.

Ben annemi döverken, Demir, Mine'yi kurtarmaya çalışacaktı. Ama, Demir sahnede bitürlü bizi bulamıyor, körebe oynar gibi ellerini ileriye uzatmış, kapıya sesleniyor:

— Vurma! Vurma!... Anneye el kalkmaz, hain velât, vurma!...

Biz sağdayız, Demir sola bağırıyor. Sesimi duysun da, bizden yana dönsün diye, piyeste olmadığı halde, bazı filmlerde olduğu gibi,

— Hah hah hah!... diye soğuk soğuk gülüp, vururum, o benim annem değil mi, vururum!... diyorum.

Demir, sesimize yöneliyor. Ama az sonra yine yanını yönünü şaşırıp seyircilere,

— Vurma!.. Anneye kalkan eller taş kesilir... diyor.

— Hah hah hah!...

Baktım Demir bize dönmeyecek, ben Mine'yi sürükleyerek ona doğru döndüm.

— Ey hain evlât...

— Baba, biz burdayız, bize dön...

Demir zeki çocuk, hemen durumu anladı.

— Ben sana dönmem. Ben senin büyüğünüm, babanım, sen bana dön hain evlât!... dedi.

Artık piyeste olmayan sözler söylüyoruz:

— Kime söylüyorsun baba, ben buradayım...

— Ben sana söylemiyorum, konuşmuyorum seninle...

— Duvarla mı konuşuyorsun baba?

— Taşlar anlar da sen lâf anlamazsın hain evlât...

Mine,

— Seni doğuracağıma taş doğursaydım!.. diye inleye inleye öldü.

Mine ölünce, Demir de üstüne kapanıp ağlayacak. Demir, döşemelere kapanıp,

— Nerdesin, nerdesin? diye Mine'yi aramaya başladı.

Mine, Demir'e doğru sürünerek,

— Burdayım, öldüm işte... dedi.

Demir'i tutup,

— Sen de haydi onun yanına! diyerek, Mine'nin üstüne attım.

İkinci perde de kapandı.

Kuliste öğretmenimiz Demir'e çıkıştı. Demir,

— Ne yapayım öğretmenim, bu gözlükle hiçbişey göremiyorum, dedi.

Son perdeyi gözlüksüz oynaması düşünüldü ama, daha önce gözlüklü olan ihtiyarın öleceğine yakın gözlüksüz olması uygun görülmedi. Müdür Bey,

— Gözlük camlarının üstünden bak! dedi.

Demir, gözlük camlarının üstünden baktığı için, üçüncü perdede önemli bir aksaklık olmadı. Ama daha önceki perdelerde, bir kere sinirleri bozulmuş olan seyirciler, her ne yapsak, ne söylesek, kahkahalarla gülüyorlardı. Ağlanacak yerde bile gülüyorlar.

Üçüncü perdede ben cezaevinden dönüp evime geliyorum. Yaptıklarıma pişman olmuşum. Babamdan af diliyorum. İşte buna bile seyirciler gülüyorlardı. Hiç böyle gülünür mü?

Eğilip babamın elini öptüm. Eğilince, bir de baktım, takma bıyığımın teki yerde. Ağır gelen bıyık düşmüş dudağımdan. Tek bıyıkla yerden kalkamam ya...

Piyeste olmadığı halde,

— Ayaklarını öpeyim babacığım!.. diye kendimi yere atıp, bıyığımın tekini yerden kaptım, dudağıma yapıştırdım. Kardeşim, terslik oldu mu üstüste oluyor. Benim sol bıyığım düşmüş. Ben hangisinin düştüğünü bilmediğim için, düşen bıyığı sağ yana, yani eski bıyığın üstüne yapıştırmaya çalışıyormuşum. Demir, «Sola yapıştır!» diye fısıldadı. Ama bitürlü bıyık yapışmaz. Baktım, olacağı yok, sol bıyığımı dudağımın üstünde elimle tutup, boyuna bıyık burar gibi yapıyorum.

Babam,

— Seni affettim oğlum... diyor... diyor. ben durmadan babama bıyık buruyorum.

Boyuna bıyık burulmaz ya...

— Kendimi sana affetirmeseydim babacığım, bu bu bıyıkları atardım... deyip, iki bıyığı birden söküp attım.

Demir,

— Ne yaptın, evlâdım? dedi.

— Senin için ne yapsam azdır babacığım, bu bıyıklar sana feda olsun!... dedim.

Piyesin sonuna gelmiştik. Babam ağlayarak bana sarılacak,

— Ben affettim, Tanrı da affetsin!... deyip yere düşecek, ölecek.

Demir bir ağlamaya başladı. Ama gerçekten ağlıyor. Sonradan söylediğine göre, oyunun etkisinde kalıp heyecanlanmış da ondan ağlıyormuş. Yüzündeki pamukların üstüne şakır şakır gözyaşları akıyor. Ben rol yapıyor da ağlıyor sanıyorum. Oysa, gözlükten gözleri bozulup sulanmış, bir de heyecanlanınca, artık gözyaşlarını tutamamış.

Demir,

— Vah evlâdım... diye boynuma sarıldı. Kucaklaştık. Birbirimizden ayrıldığımız zaman, bir de baktım, babamın suratında hiç sakal kalmamış. Bu adamın sakallarına ne oldu, diye düşünürken, bir de elimi yüzüme attım ki, ne olsa iyi?.. Biz birbirimize öyle sarılmışız ki, zaten benim dudağımdaki zamklar da yanaklarıma bulaşmıştı, babamın sakalları olduğu gibi benim suratıma yapışmış. Bu sefer ben baba oldum.

Babamın yere düşüp ölmesi gerekli. Ama bitürlü ölmüyor.

— Ölsene artık Demir!... diye fısıldadım.

O da bana,

— Sakallar sende, şimdi hangimiz öleceğiz? diye fısıldadı,

— Sen babasın, sen öleceksin... Hadi düş yere!

Bitürlü kendini yere atmıyor.

— Hadisene yahu!...

Yanıma iyice sokulup,

— Kendimi yere atacağım ama, ya müdür beyin gözlüğü kırılırsa?... dedi.

— Kardeşim, öl de şu piyes bitsin artık. Rezil olduk... Öl be!..

Demir,

— Ben seni affettim, Tanrı da affetsin!... dedikten sonra, burnumun üstündeki gözlüğü çıkarıp, dikkatle masanın üstüne koydu.

— İşte, ben artık ölüyorum! deyip kendini yere attı.

Ben de babamın üstüne yattım. Perde de kapandı. Kapandı ama, biz sahnenin çok önüne çıkmış olacağız ki, ikimiz de perdenin önünde kaldık. Bedenimiz, perde önünde, ayaklarımız perdenin arkasında..

Alkış, kahkaha girla gidiyor...

Demir'e,

— Böyle yatılmaz ya, hadi kalkalım!... dedim.

— Ölü kalkar mı? Ben öldüm, hadi sen kalk... dedi.

Perdenin arkasından birisi ayaklarımızdan çekip bizi içeri aldı. Bir de baktık, öğretmenimiz bizi çekiyor. Demir,

— Yandık Ahmet!... diye fısıldadı.

Korku içinde kulise geçtik. Oradaki öğretmenlerin, müdürün gülmekten gözlerinden yaş süzülüyordu.

İşte 23 Nisan müsameresini de böylece atlatmış olduk. Bu müsamereden sonra herkes Demir'in, büyük sahne kabiliyeti olduğunu söylüyor. Çünkü, bizim öğretmenin yazdığı dramı çok güzel bir komedi yaptı.

İstanbul'da çok güzel bir ilkyaz başladı. Büyük tatilde İstanbul'da görüşmek üzere, iyilik ve esenlikler dilerim.

Ahmet Tarbay

ÇOCUK ROMANI YARIŞMASI

İstanbul, 25 Nisan 1964

Zeynep kardeşim,

Dün sana bir mektup postalamıştım. Bugün bir mektup daha yazıyorum. Bir gün arayla mektup yazmama belki de şaşacaksın. Bu mektubumu, bir konuda sana akıl danışmak için yazıyorum. Düşünceme katılırsan, bu konuda seninle işbirliği yaparız.

Bir çocuk romanı yarışması açıldığını daha yeni öğrendim. Bak, aklıma ne geldi: Birbirimize yazdığımız mektupları tarih sırasına göre düzenlersek, bunlar bir çocuk romanı olmaz mı? Ben, senin gönderdiğin bütün mektupları saklıyorum. Sen de bir mektubunda, benim sana yazdığım mektupları bir dosyada sakladığını yazmıştın.

Ne dersin, bu yarışmaya girelim mi? Düşüncemi uygun bulursan, sendeki mektupla-

rımı bana hemen uçak postasıyla gönder. Çünkü yarışmaya katılma süresinin dolmasına çok az kaldı. Yarışmayı kazanırsak, bu başarı ikimizin olacak. Yarışmaya ikimizin adıyla ortak gireceğiz.

Mektuplarımızı yarışmaya sokmamızı doğru bulmuyorsan, bunu da bana bildir. Senden bir dileğim var: Yarışmaya girelim dersen, sakın bunu kimseye söyleme, emi? Kazanırsak, evdekilere sürpriz yapmış oluruz. Kazanamazsak, yarışmaya katıldığımızı kimseye söylemeyiz, ikimizin arasında kalır.

Cevabını bekliyorum. Selâm ve sevgilerimle kardeşim.

Sınıf arkadaşın
Ahmet Tarbay

BİRİNCİ OLACAKSIN

Ankara, 27 Nisan 1964

Sevgili arkadaşım Ahmet,

Mektubunu azönce aldım. Hemen cevap yazıyorum. Mektubu yazar yazmaz, senin bendeki mektuplarını bir paket yapıp postaya vereceğim.

Yarışmaya girme teklifin bence çok uygun. Yalnız, umudunu kırmış olmayayım ama, kazanma şansımız pekaz. Neden biliyor musun? Biz bu mektuplarımızda büyüklerimizi, anababaları, öğretmenleri durmadan eleştirdik, yerdik. Oysa, yarışmaya katılan romanları değerlendirecek olanlar da büyükler, anababalar, öğretmenler. Kendilerini eleştiren bir romana derece vereceklerini sanmıyorum. Üstelik, «Bunlar ne biçim çocuklarmış!» diye de bize kızacaklar belki... Dahası var, yarışmaya gönderirken, romanın üstüne adını, adresini de yazacağına göre, ister misin mektuplarımızı evlerimize geri göndersinler de, başımıza iş çıksın? Hiç olmazsa, mektuplarımızın altına takmaad koyalım. Ben takmaad olarak Zeynep'i seçiyorum. Sen de kendine bir takmaad uydur.

Bu sözlerimle, yarışmaya katılmayalım, demek istemiyorum. Mektuplarımızın topluca bir roman biçimini aldığını sanıyorum. Romanı gönder yarışmaya. Kazanmazsak, ne çıkar... Kazanmamak, kaybetmek demek değildir.

Yeni mektubun gelince, azönce, senin eski mektuplarından birkaçını daha okudum. Biz, büyükleri eleştiride çok ileri gitmişiz. Sen neler neler yazmışsın!... Ya ben neler yazdım sana kimbilir!... Hele bu mektuplar bir de yanyana geldi mi, çok ağır, tuzlu olacak. Doğrusu, biz de olayları çok abartarak yazdık ya...

Yarışmaya katılan romanları okuyacak olan yargıcılar kurulu, büyüklerden değil de, çocuklardan kurulmuş olsaydı, romanımız bir derece alırdı sanırım. Ama yine de birazcık şansımız var gibi geliyor bana. Şmidiye kadar okuduğum bazı çocuk romanlarını düşündüm: Yoksul bir köy çocuğunun okumak için savaşı... Geziye çıkmış çocukların başından geçen meraklı serüvenler... Yoksul bir çocuğun çalışarak, hasta annesine bakması, kardeşine yardımı... Hep sonunda ders çıkarılan öğütlerle dolu romanlar. Bizimkisi onlara benzemiyor.

Romanımız kazanmasa da, nasıl olsa, sen birinci olacaksın. Çünkü, günün birinde baba olunca, sen de bütün babalar gibi çocuklarına birinci olduğunu söyleyeceksin. (Aman, hiç olmazsa, bu son mektubumu, yarışmaya göndereceğin mektuplar arasına katma!)

Avutmak için söylemiyoruz; kazanmasan da önemi yok. Büyüyünce yazar olacağım diyordun ya, işte o zaman bu kitapları kitap olarak bastırırsın.

Candan başarılar dilerim. Bütün arkadaşlara özlemle selâmlarımı yollarım.

Zeynep Yalkır

YAZARDAN ÇOCUKLARA MEKTUP

Ankara, 11 Nisan 1967

Sevgili çocuklar!

Hayır, «Sevgili çocuklar» değil, sevgili çocuklarım,

Hepinizi, kendi çocuklarımmışsınız gibi seviyorum. Bütün sevgilerde olduğu gibi, bu sevgide de bencilliğimiz var. Çünkü, biz yaşı ilerlemiş olanlar, sizlerde yaşayacağımızı, süreceğimizi sanıyoruz, buna inanıyoruz. Yalnız kendi öz çocuklarım değil, yalnız Türk çocuklarını değil, Amerikan, Rus, Alman, Ermeni, Çin Çingene bütün çocukları seviyorum.

Çok iyi bildiğiniz bişeyi bir de ben burda açıklayayım. Kolayca anladığınız gibi, bu kitaptaki mektupları, Zeynep'le, Ahmet adındaki iki çocuk birbirine yazmadı. Onları ben yazdım. Zeynep'le Ahmet adına onları ben uydurdum. Beşinci sınıf öğrencisi iki çocuğun birbirine bu kadar çok, bu kadar uzun, hem de bu kadar az yanlışsız mektup yazamıyacağını siz çok iyi bilirsiniz. İçinizden ikiniz, birbirinize gerçekten mektuplar yazıp bunları toplasaydınız, dil yanlışları, imlâ yanlışları, daha başka yanlışlar yapacaktınız. Ama sizinkiler, yine de benim yazdıklarımdan çok daha güzel olacaktı. Çünkü, siz yazdıklarınızda özden ve doğal olacaktınız. Büyümüşlerle çocukların en büyük ayrılığı işte budur: Sizler de büyüdükçe bize benzeyecek, özdenlikten gittikçe uzaklaşacaksınız.

Bu kitapta, en yapılamıyacak olanı yapmaya çalıştım, kendimi sizin yerinize koymaya uğraştım. Bu, hiç yapılamayacak olan bişeydir. Çünkü, büyümüş insanlarla kendi çocukları arasında, belki bin, belki ikibin yıllık bir zaman vardır sanki. Onun için biz büyümüşler, kendi çocukluğumuzu unuturuz. Anneniz, babanız, öğretmeniniz de, kendi çocukluklarını unutmuşlardır.

Zeynep'le Ahmet adında iki çocuğun ağzından uydurup yazdığım bu mektuplar, gerçekten, bir roman yarışmasına girdi ve hiçbir derece almadı. Bunda hiç haksızlık olmadığını ben size söyleyeyim. Mektuplardan kurulu bu roman yarışmada derece alamazdı. Çünkü, bu romanı okuyan yargıcılar kurulundaki büyükler de, aradan bin yıl geçmiş olduğu için, yani sanki böyleymiş gibi olduğu nep'le Ahmet de, bunu sezinlemişlerdi.

Çocuklar için yazan bütün yazarlar gibi, ben de kitapta toplanan yazılarımla sizlere öğütler vermek istedim. Ne var ki, bu öğütlerin veriliş biçimi, başka büyümüşlerin çocuklara verdiği öğütlere benzemiyor. Ama gerçek yaşamımda, öz çocuklarıma böyle yapabildiğimi sanmayınız. Ben de, öz çocuklarıma, bütün öbür büyümüşler gibi davranıyorum. Çünkü, sanki aradan binlerce yıl geçmiş gibi, ben de çocukluğumu unutmuşum. Bunun yanlış olduğunu bilsek bile, başka türlü davranmak elimizde değil.

Bu kitapta toplanan yazılarımda bişey daha yapmak istedim, o da şu: Ben büyükmüşüm de, siz de çocukmuşsunuz gibi davranmadım size. Kendim sizler gibi çocuk olmadığıma göre, sizleri de kendim gibi büyümüş saydım. Sizi çocuk yerine koymadım, büyümüşler yerine koydum, ama yine de çocuk olduğunuzu gözden uzak tutmamaya çalıştım. İşte bunun için, bu kitapta neler yapmak istediğimi, size açıklamaya çalışıyorum.

Her dediğimi, kendi ölçütleriniz oranında, anlayacağınıza inanıyorum.

Hepinize candan başarılar dilerim, sevgili çocuklarım.

Aziz NESİN

BU KİTABIN YAZARINDAN OKURLARINA İKİNCİ MEKTUP

Sevgili okurlarım!

Yaşlarınız küçük diye hiçbir gerçeğin sizlerden saklı kalmasından yana değilim. Büyüklerin kendi aralarında konuşup tartıştıkları her konu, sizlere de anlatılmalıdır. Hatta dünyanın karmaşık politika sorunlarını da, cinsel sorunları da öğrenmelisiniz. Çocukların anlayamayacakları hiçbir sorun yoktur.

Olsa olsa, dinleyenlerin yaşlarına göre, konuların anlatılış biçimi değişebilir. Diyelim kırk yaşında insanlar, herhangi bir konuyu, kendi aralarında konuştukları biçimde, oniki yaşında çocuklara da anlatmaya kkarlarsa, çocuklar bundan elbet bişey anlamazlar. Ama bu konunun, oniki yşında çocukların da anlayacakları biçimde bir anlatılış vardır.

Sizlere çoktanberi bu romana değgin bir gerçeği anlatmak istiyordum. Ama uygun bir anlatım biçimi bulamıyordum. Anlatmak istediğim şuydu:

Okuduğunuz bu roman, bir bankanın açtığı çocuk romanı yarışmasına katılmıştı. Yarışmada, birincilik, ikincilik, üçüncülük derecelerinden başka beş de mansiyon vardı. Bu roman hiçbir dereceye giremedi. Neden yarışmada hiçbir derece alamadı? Önüme çıkan bir olay, işte bu nedeni bana açıklama fırsatı verdi.

1975 yılında altmış yaşıma basmıştım. Kitaplarımı çıkaran bir yayınevi, altmışıncı yaşım için bir tören düzenlemişti. Bu törendeki konuşmacılardan yazar Onat Kutlar, bana değgin anılarını anlatmıştı. Anıları arasında, «Şimdiki Çocuklar Hârika»nın neden yarışmayı kazanamadığını da açıklamış oldu.

Bu anısını anlatıncaya dek, Onat Kutlar'ın o roman yarışmasının ilk seçiciler kurulu üyesi olduğunu bile bilmiyordum.

Onat Kutlar'ın, altmışıncı yaşgünüm toplantısında anlattığı anısını buraya aktarıyorum. Siz bu anıyı okuyunca, «Şimdiki Çocuklar Hârika»nın neden çocuk romanları yarışmasında kazanamadığını öğrenmiş olacaksınız. Öğreneceksiniz de ne olacak? Kendikendinize bundan bir ders çıkaracaksınız. Çıkaracağınız ders, sanırım şudur: «Şimdiki Çocuklar Hârika» adlı bu romanın yarışmayı kazanamayışını haklı buluyorsanız, büyüyünce, siz de böyle yapacak, böyle davranacaksınız. Haklı bulmuyorsanız, böyle haksızlıkları yapmamaya ve kendinize de yaptırmamaya çalışacaksınız. Ancak bu romanın altıncı basımına ekleyebildiğim bu açıklamanın amacı, kendinize işte böyle bir ders çıkarmanızdır.

Şimdi de, Onat Kutlar'ın sözügeçen konuşmasını okuyalım:

Sayın Konuklar,

Sayın Aziz Nesin'i sadece birkaç yıl önce şahsen tanımak olanağını bulduğum halde, onun 60. doğum yıldönümünde konuşma onurunun bana verilmesi güzel bir sürpriz oldu. Aziz Nesin sadece Türk yazınının halkımızla en geniş ölçüde diyalog kurabilen büyük bir adı olmakla kalmayıp, Nasreddin Hoca'nın ülkesinin gülen ve düşünen yüzünü bütün dünyaya tanıtan sanatçımızdır.

İzninizle ben bugün Aziz Nesin'le ilgili, belki onun da bilmediği ama merak ettiği olayı, bir anıyı anlatacağım sizlere: 1963 veya 1964 yılıydı sanırım. Yazılışleri sekreteri olarak çalıştığım Doğan Kardeş Dergisi bir «Çocuk Romanı Yarışması» düzenlemişti. Türk yazarlarının ihmal edilmiş bulunan Çocuk Edebiyatı alanına eğilmesini sağlıyacak böyle bir girişimi sevinçle karşıladım. Derginin Genel Yayın Müdürü Vedat N. Tör bu konuyla benim ilgilenmemi istedi. Jüride yer alacak yazarların bir bölümünü ben önerdim. İlk elemeyi Ahmet Kutsi Tecer ve ben yapacaktık. Ödülleri ise Tahir Alangu, Rauf Mutluay, Behçet Necatigil, Memet Fuat ve Ahmet K. Tecer'den oluşan bir jüri kararlaştıracaktı. Yarışma ilân edilince yapıtlar yağmaya başladı. Yüzden fazla roman katıldı yarışmaya. Zarflr rumuzlu idi. Yapıtların kime ait olduğunu ancak sonuçlar açıklanınca öğrenecektik. Başlangıçta keyifli sonra yorucu gelmeğe başlayan bir işe koyulmuş oldum. Genellikle çok amatör, cırpıştırılmış, çocukların dünyasından çak kendi çocuklarını anlatan başarısız müsveddelerdi. Arada sırada usta işi bazı yapıtlara rastlıyor, ferahlıyordum. O sırada oğlum henüz pek küçüktü ama ben gene de daha nesnel olabilmek için yapıtları evde yüksek sesle yakınlarıma okuyordum. Bir gün sıra iki çocuğun mektuplaşmalarını anlatan bir yapıta geldi. Başlığı, şimdi basılan kitaptan değişik miydi pek bilmiyorum. Ama daha ilk sayfada karımın ve benim yüzlerimizin içten bir gülüşle aydınlandığını çok iyi hatırlıyorum. Çocuğa hayaller vermek yerine, onların gözüyle gerçek dünyamızı yansıtan üstelik bunu çarpıcı bir mizah ve eleştiriyle yapan bu kitap küçük bir başeserdi. Sayfaları ilerledikçe sesli okuma imkânsız hale geliyordu. Karım ve ben kimi yerlerde gülmekten kırılıyorduk. Son sayfalara geldiğimde kendi kendime bir tahminde bulundum. Büyüklerin dünyasını, iki yüzlülüklerini, yalanlarını, toplumdaki haksızlıkları, eğitim alanındaki saçmalıkları çocuk gözüyle veren bu yapıt mutlaka ödülü kazanacaktı.

Yazarının Aziz Nesin olduğunu hemen anlamıştım. Ama beni heyecanlandıran Aziz Nesin ismi değildi. Çünkü az çok tahmin ediyordum ki katılanlar arasında başka ünlü yazarlarımız da vardı. Ama bu kitap kendi başına bir özgünlüğe ve değere sahipti.

İlk elemeden 18 yapıt geçti. Ve jüri ilk toplantısını yaptı. Bu ilk toplantıya favori kitabımın nasıl tepkiler uyandıracağını görmek için izleyici olarak katıldım. Ancak daha ilk konuşmalarda beni hayal kırıklığına uğratan bir yargıyla karşılaştım. Jüri, Aziz Nesin'in yapıtını daha ilk turlarda elemeye kararlıydı. Dördü aynı zamanda öğretmen olan jüri üyelerinin çoğunluğu kesin yargılarla kitabı eleştiriyorlar, eğitsel yönden hatalı, öğretmenleri küçük düşürücü buluyorlardı. Hepsini, öğretmen oluşlarının çok ötesinde birer yazar olarak sevdiğim, değer verdiğim bu kişilerin tavrını şaşkınlıkla izledim. Ödüller başka romanlara verildi ve ben o toplantıdan ayrılırken Aziz Nesin'in çocuk kahramanlarının ne kadar haklı olduklarını düşünüyordum.

Bana kalırsa bu kitap öğretmenleri gülünç duruma düşürmek şöyle dursun, eğitimdeki aksaklıkları göstererek toplumumuzu gülünç olmaktan kurtarıyordu. Büyük Bulgar sinema sanatçısı ve mizahçısı Todor Dinov'un sık sık hatırladığım bir sözü var. İlk kez Türkiye'ye Sinematek'in konuğu olarak geldiğinde Türk mizahçılarına şu mesajla seslenmişti: «Mizah, dünyamızı gülünç olmaktan kurtarır.»

Haksızlıklar, çirkinlikler, baskılar içindeki ülkemizi gülünç olmaktan kurtaran değerli sanatçımızın daha nice yıllar doğum yıldönümlerini birlikte kutlamak dileğiyle saygılar sunarım.

HAYVAN DEYİP DE GEÇME

HAYVANLARA DEĞGİN GERÇEK OLAYLAR

2265

HAYVANLARI SEVMEK, KORUMAK

Bütün dünyada her yılın 4 Ekim günü, uluslararası hayvanları koruma günü olarak benimsenmiştir.

Hayvanları koruma düşüncesi ilk kez İngiltere'de doğmuştur. İngiliz parlamento üyesi Bay Richard Marten'le arkadaşı rahip Brum, bu amaçla 1822 yılında bir dernek kurmuşlardır. Bu dernek, çevrenin de ilgileri, yardımlarıyla gelişmiştir.

İlk hayvanları koruma kanunu da İngiltere'de yapılmıştır.

Yurdumuzda 1912'de Himaye-i Hayvanat Cemiyeti adıyla hayvanları koruma derneği, 1924'de de Türkiye Hayvanları Koruma Cemiyeti kurulmuştur.

Bilimsel araştırmalara göre, suçluların yüzde sekseninin, çocuklarında hayvanlara eziyet edenler arasından çıktığı anlaşılmıştır. Öyleyse, topluma yararlı kişiler olarak yetişmeleri için, çocuklarımıza hayvan sevmeyi, hayvanlara sevecen davranmayı öğretmeliyiz. Hayvanlara acıyanlar, hayvanları sevenler, insanlara da duygulu davranır, güçsüzleri korur, acı çekenlere yardım ederler. Hayvana bakan çocuklarda, kendine güven, sorum duyguları gelişir.

KISACA

Salt çocuklar, gençler okusunlar diye yazmadım derlediğim bu yazıları. Ama daha çok onların okumalarını diliyor gönlüm.

Bu yazılarda hiçbir yazı tekniği, yazış ustalığı gütmedim. Yani bu anlatılarda hiçbir kurgu, hiçbir uydurma yok. Yaşayıp gördüğüm yada yaşayanlardan, görenlerden dinlediğim hayvanlara değgin gerçek olayları süsleyip püslemeden, kendimden hiçbirşey katmadan olduğu gibi yazdım.

Hiç kuşkusuz bunları, okuyanlar kendilerine yararlı dersler çıkarsınlar diye yazdım. Ben de bu olayları yaşadığım yada yaşayanlardan dinlediğim zaman, onlardan kendime dersler çıkarmıştım. Ama bu kitapta anlattığım her olaydan sonra, ondan ille de ancak şöyle bir ders çıkarılmalıdır, demek istemiyorum. Yaşadığımız her olaydan hepimiz kendimize göre ayrı ayrı dersler çıkarabiliriz. Bu dersler, birbirlerinin karşıtı bile olabilir.

Ders mers almayı hiç düşünmeden okuyalım şimdi hayvancıklara değgin şu olayları, içlerinde, belleğinize yerleşenler, unutamadıklarınız olursa, işte onlardan, nasıl olsa, kendinize dersler çıkarmışsınız demektir.

Biz insanoğulları, hayvanların davranışlarını kendimize göre yorumlarız. Hayvanların kimi davranışlarında olağanüstülükler bulmak eğilimindeyizdir. Bizim kendimize göre yorumladığımız herhangi bir hayvan davranışı, belki de o hayvanın, bizim yorumumuzla hiçbir ilişkisi olmayan içgüdüsel bir davranışıdır.

Sizin de yaşadığınız yada yaşayanlardan dinlediğiniz hayvanlara değgin gerçek olaylar varsa, yazıp gönderin bana. O yazıları, sizin adınızla, bu kitabın gelecek basımlarına eklerim.

Aziz Nesin

YARDIMSEVER SOKAK KÖPEĞİ

Ondört yaşındaydım. Çengelköy Askeri Ortaokulu'nda yedinci sınıf öğrencisiydim. Tabiat Bilgisi öğretmenimiz Doktor Fikri Servet'ti. Bu öğretmenimizin bir derste anlattığı hayvanlara değgin iki olay bende derin iz bıraktı. Unutamadığım o iki olaydan birini, belleğimde nasıl kaldıysa öylece, Fikri Servet Bey'in ağzından aktarıyorum:

«Divanyolu'nda, anayol üstünde bir evde oturuyorduk. Bir kış sabahı, evin ikinci katında, yola bakan pencere önünde oturmuş, kahvemi içerek gazete okuyordum. Sokakta bir köpek sürekli olarak havlamaya başladı. Öyle acı, öyle yeğin havlıyordu ki, gazeteyi okuyamadım, tedirgin oldum. Pencereyi açıp dışarı baktım. Bizim evin sokak kapısı önünde bir küçük sokak köpeği havlamaktaydı. Köpeği kovmak için aşağı indim. Kapıyı açıp baktım. Kıvırcık ak tüylü bir sokak köpeği. Beni görünce inlemeye başladı. Canının yandığı belliydi. Çenesini eşiğe dayadı. Yüzüme bakıyordu. Kucağıma alınca bir ayağının kırık olduğunu gördüm. Yarasını yıkayıp arıttım, ilâçladım. Kırık ayağını bir tahtaya bağlayıp sardım. Uzun süre inledi. Neden sonra sustu. Karnını doyurdum. Uyudu.

Onbeş gün kadar sonra sargısını çözdüm Bir süre de topallayarak yürüdü. Sonra topallaması da geçti. Canı yakın, sevimli bir köpek oldu. Ama sokağa alışkın olduğu için hiç evde kalmak istemiyordu. Her fırsatta sokağa kaçıyordu. Araya taraya sokakta bulup eve getiriyorduk. Günün birinde yine kaçmış, çok aradık, ama bulamadık. Üzüldük elbet, ama zamanla unuttuk gitti.

Ertesi kış, yine bir sabah, pencere önünde kahvemi içiyordum. Acı acı havlayan bir köpek sesi duydum. Onun sesine benziyordu. Aşağı inip sokak kapısını açtım. Evet, ta kendisi... Beni görünce sevinçten kuyruğunu sallamaya başladı. Üzerime atılıyordu. Ama bu kez yalnız değildi. Yanında koskocaman, sarı tüylü bir köpek vardı. O iri köpek boyuna inliyordu. Yakından bakınca, kocaman köpeğin bir ayağının kırık olduğunu gördüm.

Küçük sokak köpeğimiz, bir yıl sonra, ayağı kırılmış arkadaşını da tedavi etmem için bana getirmişti.»

GÜZEL BİR RASLANTI

Öğretmenimiz Doktor Servet Bey'in yarım yüzyıla yakın zaman önce anlattığı hayvanlara değgin bir olay da şudur:

Akrabası olan bir subay, Birinci Dünya Savaşı'nda, Sina Savaş boylarında bulunuyormuş. Bu subay birgün yolu üzerinde bir yılanla bir kirpinin kavgalarını görmüş. Kirpi, yılana saldırıyor, koca yılanı dikenleriyle boyuna yaralıyormuş. Yılan kaçıp kurtulmak istedikçe, kirpi koşup yolunu kestiği yılanın üstüne atılıyormuş. Yılan öyle yaralanmış ki, nerdeyse öldü ölecek... Subay, baston diye, kullandığı elindeki kalın sopayı kirpiye vurmuş. Kirpi bu vuruşla hemen ölmüş, sopa da kırılmış. Subay, sopanın elinde kalan parçasını sallaya sallaya çöl yolundan geçip çadırına gelmiş. Uzun süre çadırında kaldıktan sonra dışarı çıkmış. Bir de bakmış ki, az önce kirpiden kurtardığı o kocaman yılan, çadırın kapısı önünde kıvrılmış kalmış, orada ölmüş. Yanında da kirpinin sırtında kırılan sopanın öbür parçası duruyor.

Fikri Servet Bey bu olayı anlattıktan sonra şöyle demişti:

«Yaralı yılanın, kendisine yapılan iyiliğe teşekkür için, sopanın kırılan parçasını, sahibinin arkasından çadırına dek getirmiş olması, inanılacak bir olay değildir. Ama olay da gerçektir. Herhalde bu, bir güzel rastlantıdır.»

GEZGİN BİR KEDİ

Arkadaşım Enis Olcayto, Kuzguncuk'ta bir evde oturuyordu. Sarı bir kedileri vardı. Bir ay sürecek bir geziye çıkacaklardı. Enis, kediyi bir sepete koyup Şehremini'nde oturan bir akrabasının evine götürdü. Aradan uzun zaman geçmişti. Birgün Enis'in evine gitmiştim. Sarı kedi oradaydı.

— Sizin kedi değil mi bu? dye sordum.

— Evet, dedi.

— Şehremini'nden mi alıp getirdin geriye?

— İnanılır gibi değil ama kendisi geldi. Şehremini'ne bıraktıktan iki ay kadar sonraydı. Birgün bahçedeydik. Sarmanın sesini duyduk. Bir de baktık, duvarda... Mırlayarak geldi, kucağıma çıktı.

— Şehremini'nden ta buraya nasıl gelebilmiş! Hadi yolun uzunluğu neyse, ya Boğaz'ı nasıl geçmiş?

Sarman, Şehremini'ndeki evden yirmi gün önce kaybolmuş. Demek, Şehremini'nden yirmi günde gelebilmiş. Yolculuğu elbet bu denli uzun sürmezdi ama, herhalde vapura binmekte zorluk çekmiş olacak. Kimbilir kaç kişi, Sarman'ı bindiği vapurdan dışarı attı. Kimbilir kaç kez denedi zavallı Sarman vapur yolculuğunu da sonunda başardı! Eve döndüğünde çok zayıflamış. Yirmi gün hem kara, hem deniz yolculuğu kolay mı!..

ISIRMAYA BİLE DEĞMEZ

Başından geçmiş bu olayı da film prodüktörü Hüsnü Cantürk şöyle anlatmış:

«Film çekimi için aarbayla Konya'nın bir ilçesine gidiyorduk. Akşam karanlığı basarken araba bozuldu. Geceyi geçireceğimiz ilçe yakındı. Arabada kadınlar olduğu için, onları bıraktım, ben ilçeye yollandım. İlçeden bir arabayla dönüp kadınları alacaktım.

Arabadan indikten sonra beş - altı yüz metre ancak yürümüştüm ki, birden bir sürü köpek havlaması duydum. Dönüp arabaya dek kaçacak zaman yoktu. Birden köpekleri karşımda gördüm, dört iri köpek... Hele biri, öbürlerinden de iriydi. Köpeğin iriliğini anlatmak için «Sıpa kadar» denir, bu, sıpadan da iriydi. Ak başlı, kara burunlu bir çoban köpeği... Her köpek beni önde kendisi parçalasın diye, birbirleriyle yarış içinde koşuyordu. Ama o en irileri, benim işimi bitirmeyi öbürlerine bırakmak istemediğinden, önüne geçen köpeği göğüsleyip deviriyordu. Anlaşılan beni ille de o parçalayacak...

Bilenlerden duymuştum: köpek, insana saldırınca, çöküp kımıldamadan öylece durursan bişey yapmazmış... Ben de olduğum yere çöktüm. Zaten korkudan bacaklarımın bağı çözülmüştü. Çökmekten başka bişey yapamazdım.

Olduğum yerde büzüldüm, kımıldamadan duruyorum.

Köpekler soluk soluğa, dilleri dışarda geldiler. O ak başlı, kara burunlu en önde... Hırlayıp, ısırıp öbürlerini geri itti. Yanıma sokuldu. Ben kımıldamayınca o da bana gerçekten bişey yapmadı. Biriki kez çevremde döndü, dolandı. Beni kokladı, kokladı... Sonra art ayağının birini kaldırıp, hem de suratıma işedi. O işerken bile, korkudan kımıldayamadım. İşedikten sonra da çekip gitti. Öbürleri de onu izlediler.

O ak başlı, kara burunlu çoban köpeği, benim korkudan tirtir titrediğimi görünce, kimbilir belki de «Bu ısırmaya bile değmez» deyip ondan suratıma işemiştir...»

ANA GİBİ YAR OLMAZ

Meral Çelen anlatıyor:

«Kirpileri çok severim.

Bir gece Orhan Apaydın'ların evlerinin bahçesindeydik. Bahçede gezinirken, duvarın dibinde bir hışırtı duydum. Eğilip baktım, bir kirpi yavrusu. Aldım yavruyu avucuma, eve getirdim. Bisüre ortalıkta dolaştı. Epiy sonra kirpi yavrusunu, aldığım yere götürdüm. Yere koyarken bir de baktım, orda bir kocaman kirpi dolanıp duruyor. Bu, yavru kirpinin anası olacaktı. Kokusunu izleyerek yavrusunun arkasından buraya dek gelmiş, burda ben yavruyu kucağıma alıp götürdüğümden, bundan sonra bir yere gidemeyip orda dolanmaya, yavrusunu aramaya başlamıştı.»

GÜVENİ KÖTÜYE KULLANAN KÖPEK

Hani ağızlarında gazete, çanta, sepet taşıyan köpekler vardır. Çocukluğumdanberi böyle bir köpeğimin olmasını isterdim.

Teğmen olarak Muratlı'da bir askerî birlikte görev almıştım. Kışlayla talim alanı arası yarım saat sürerdi. Her sabah bölüğümü talim alanına götürürken bölüğün arkasına bisürü köpek takılırdı. Bu köpeklerden en irisini kendime alıştırdım. Kına kızılı parlak tüyleri vardı. Bu köpeği yavaş yavaş eğitmeye başladım. Epiy uğraştım, ama bir ay kadar sonra köpek, ağzına verdiğim talimnameyi taşıyordu artık.

Ağzında talimnameyi taşıyan köpeğin arkamdan gelmesinden pek böbürlenirdim. Herkese caka satardım.

Teftiş günü, kolordudan bir general de gelmişti. Birliğimizi teftişe çok iyi hazırlamıştık Yalnız bişeyi unutmuşuz, bölüğün ardına takılan köpekleri... Onları teftişten önce gözden uzaklaştırmamız gerekirdi.

Birliğimiz kışlanın önüne çıkınca köpekler de her zamanki gibi orda toplandılar. Koşuşup oynaşmaya başladılar. O gün, her zamankinden de coşkundular. Ortalığı toza dumana katıyorlardı. Yalnız benim kına kızılı tüylü köpeğim pek ciddiydi. Görevini yapmak için yanıbaşımda bekliyordu. Öbür itlere hiç uymuyordu. Elimdeki talimnameyi, her zamanki gibi ağzına vermemi bekliyordu. Ama ben talimnameyi o gün köpeğimin ağzına vermemekte ikircimliydim. Bir köpeğin dişleri arasında talimname taşıması, üstlerimin hoşuna gider miydi, gitmez miydi? Belki de köpeği bile eğittiğimi görüp beğenirlerdi. İçimden, köpeğe talimname taşıtıp bir gösteri yapmak geliyordu. Ama ya üstlerim kızarsa diye de çekiniyordum. Sonunda köpeğe talimnameyi vermemeye karar verdim. Bölük, talim alanına doğru yürüyüşe geçince, benim köpek de her sabah alıştığı gibi, ille de talimnameyi dişleri arasına almak için üstüme atılmaya başladı. Köpek, o sabah neden talimnameyi vermediğimi anlamamıştı. İlle de görevini yapmak istiyordu. Bütün subayların gözleri üstümdeydi. Ben bölüğün önünde giderken, iri bir köpeğin kuyruğunu sallayarak üstüme başıma atlayıp durması hiç de güzel bir görüntü değildi. Ben talimnameyi korumak, kaptırmamak için havaya kaldırdıkça, bunu bir oyun sanan köpek, büsbütün coşuyor, üstüme sıçrayıp atlıyordu. Başkalarına göre durumum belki çok gülünçtü, aam bana sorulursa gerçekten çok zor durumdaydım. Köpekle başedemeyeceğimi anlayınca, talimnameyi köpeğin ağzına verdim. Artık ne olursa olsun, diyordum. Üstlerim, belki de köpeği nasıl eğittiğimi görür de beğenirlerdi. İyi bir gösteri yapmış olacaktım.

Köpek, talimnameyi dişlerinin arasına alınca hiç beklenmedik bişey oldu. Her zaman, talimname ağzında, arkamdan uslu uslu gelen o köpek, o gün talimnameyi kapınca bir coşsun, bir coşsun... Talimnameyi her zamanki gibi kendisine kolayca vermediğime mi kızdı, yoksa kendisiyle oynadığımı mı sandı, artık ne olduğunu anlayamadım, ama köpek, ağzındaki talimnameyle oynamaya baş-

ladı. Oynadıkça coştu, coştukça azdı... Talimnameyi dişleriyle, pençeleriyle paramparça ediyordu. Ben yakalamak, talimnameyi kurtarmak için arkasından koştukça o kaçıyor, kaçtıkça da talimnameyi daha çok parçalıyordu. Kaçarken kaçarken talimnmeyi ağzından yere bırakıyor, sonra bir soldırışta yeniden kajıyordu. O gün de çok sert bir rüzgâr vardı. Talimnameyi paramparça etti. Her bir parça rüzgârda savrulmaya başladı. Parça parça yapraklar havada ak kuşlar gibi uçuşuyordu. O iki-üç yüz sayfalık talimname sanki iki-üç bin sayfa olmuştu. Havada o denli çok kâğıt parçaları uçuşmaktaydı.

Talimnameyi dört ay ağzında uslu uslu taşıyan köpek o gün neden öyle yapmıştı? O gün şakacılığı mı tuttu, öbür köpekler mi onu coşturdu, hiç anlayamadım.

O günkü teftişin nasıl geçtiğini söylemem, artık gereksizdir sanırım.

CANAVARLAŞAN FARELER

İstanbul Senatörü Fikret Gündoğan anlattı:

«Askerliğimde, Erzurum'da bir levazım subayı vardı. Ambarındaki fareler öyle üremişler ki, albay başa çıkamaz olmuş. Fare zehirlerinin, öldürücü türlü ilâçların hiçbir etkisi olmuyormuş. Fareler zehirli yiyecekleri yiyor, yine de ölmüyorlarmış. İyice azmışlar. Kediler de bu iri farelerle başedemiyorlarmış. Kapanlar kurarak gecede birkaç fare yakalanıyor ama, üçünü beşini yokederek farenin kökünü kazımak olanağı yok.

Albay düşüne taşına farelerin kökünü kazımak için bulduğu yöntemi denemeye girişmiş. Dört yanı örgü telle çevrili büyük kafes yaptırmış. Kapanla yakaladığı canlı fareleri her gün bu kafese koyuyormuş. Kocaman kafeste onbeş kadar fare olmuş. Bunları aç bırakmış. Bisüre açlığa dayanan fareler, sonunda birbirleriyle boğuşmaya başlamışlar. Bu boğuşmada içlerinden birini parçalayıp yemişler. Ertesi gün, yine içlerinden birini parçalayıp yiyerek doymuşlar. Sonra doğru. en iri, en güçlü fareler sağ kaldığından aralarındaki can savaşı da o denli korkunç oluyormuş. Kala kala kafeste üç fare kalmış; onca farenin en canavarı kesilmiş üç fare... Ertesi gün de o üç fareden biri, öbürlerine yem olacak...

Albay, kafesin kapısını açıp bu üç canavar fareyi ambara salmış. O günden sonra da ambarda fareler günden güne azalmaya başlmış. Birbirlerini yemeye alışmış o üç canavar fare, ambardaki öbür fareleri boğup boğup öldürüyorlarmış. Yalnız yemek için değil, boğmaya alıştıklarından kendi türlerini öldürüyorlarmış.»

HAYVANLAR TAKIMI

1930 yıllarında, İstanbul'da, Mevlânakapı'yla Şehremini arasında bir yerde oturuyorduk. Beş dönümlük bir bahçemiz vardı. Kedimizle köpeğimiz, biarada büyüdükleri için arkadaş olmuşlardı. Sebze ektiğimiz bahçemizin biyanında da tavuklarımız vardı. Bir de eşeğimiz vardı. Eşeğin adını Çelebi koymuştum. Çelebi, çok sevimli bir eşekti. Kediyle köpek, zaman zaman Çelebi'nin sırtına çıkar, orda uyuklarlardı. Hele köpek, Çelebi'yle oynamak ister, üstüne atılacakmış gibi Çelebinin burnuna doğru havlardı. Çelebi, hiç oralı olmazdı.

Tavuklarımızdan kuluçka olanlar civciv çıkarınca, bahçemizin üstünde çaylaklar dönüp dururlardı. Çaylaklardan biri, civciv kapmak için dalış yaparsa, ana tavuk civcivlerini uyarmak için, herkesin bildiği uyarı sesleri çıkarırdı. O zaman civcivleri biyerlere kaçıp saklanırlar, sinip gizlenirlerdi. Ana tavuk bu

uyarı seslerini çıkarınca, kediyle köpek nerde olurlarsa olsunlar, tavuğun yardımına koşarlardı. Kendileri civciv kapıp yemedikleri gibi, üstelik onları ana tavukla birlikte çaylağa karşı korurlardı. Ana tavuk, kanatlarını açıp kabararak, havada dönen çaylağ doğru sıçrrken, biyandan da kedi miyavlar, köpek havlardı. Tavuk, kedi, köpek, saldırgan çaylağa karşı bir savunma korosu olarak birleşirlerdi. Savunma bu kadarla kalmazdı. Çelebi de, ayağından iple bağlı olduğu demir kazıktan kurtulmaya çalışırken, biyandan da anırarak savunma korosuna katılırdı. Çelebi, tavuğun korkuyla gıdaklamasından, kedinin miyavlamasından, köpeğin havlamasından bir tehlike olduğunu anlardı. Ama onların yardımına koşamazdı. Çünkü ayağından demir kazığa bağlıydı.

Bigün yine tavuğun uyarı gıdaklaması, yardımına koşup gelen kedinin miyavlaması, köpeğin havlaması, hep birlikte başlamıştı. Çelebi de anırıp duruyordu. Bir de baktım, bir ayağına bağlı zinciri şangırdatarak arkadaşlarına doğru koşuyor. Zincirin ucunda da demir kazık sürünüyor.

Demek Çelebi zorlana zorlana, kazığı sökmüş çıkarmış. Çelebi, arkadaşlarının yanına gelince kulaklarını dikti, o da arkadaşları gibi başını havaya kaldırıp çaylağa doğru anırmaya başladı. Her zamankinden daha bir yiğitçe anırıyordu.

AYIYLA DOMUZUN SAVAŞI

«Ayıların Dünyası» başlıklı yazısında yazar Yahya Benekay şu olayı anlatıyor:

«Ayı, bura halkının yaşayışına bir köpek alışkanlığı içinde karışmış.

Halkın en çok güldüğü de, ayı - domuz ilişkisi, sonu kaka ile biten şakalaşmalarıydı. Van'da, Hakkâri'de, Yüksekova'da, Çatak'ta anlatıp anlatıp gülüyorlardı.

Ayının domuzdan ödü kopar. Gene de ona saldırmaktan zevk alırmış.

Birisi şöyle anlattı:

— O gün Hırvata köyünden Kulurt'a gidiyordum. Bir de baktım ki bir ayı. Sinmiş, bakınıyor. Ben de sindim, ne görsem iyi? Bir domuz. Beş de yavrusu. Ayı, sine sine yaklaştı domuzlara. Hooop, bir yavruyu kaptığı gibi geldi beriye, bir ağaca. Taş koymuş ağacın dibine merdiven gibi, yavru domuzla çıkıverdi ağaca. Haydaaa.. Domuz da hızla koştu arkasından. Ama domuz çıkamaz ağaca mağaca. Ayı, cıyaklata cıyaklata parçaladı yavru domuzu, tti anasına. Ana domuz da gorg gork diye biriki dolandı, gene gitti öbür yavrularının yanına. Bisüre sonra ayı gene indi ağaçtan ve sine sine gene domuzlara vardı. Ben de o zaman merdiven gibi konmuş o taşları dağıttım, geldim yerime saklandım. Derken ayı bir yavruyu daha kapıp geldi. Geldi, geldi. Tam ağaca gelince baktı ki taşlar yok, uuu diye uluyup kapaklanıverdi ağaca. Tam o sırada domuz yetişti ardından, bilek gibi dişleriyle böğrünü deşiverdi ayının. Son da ben mavzerimi düzelttim, bommm, domuzu vurdum.»

İDOL BRANSKİ

Müşerref Hekimoğlu şöyle anlattı:

«Arabayla Avrupa'dan Türkiye'ye dönüyor, Yugoslavya'dan geçiyorduk. Belgrat'a yaklaşırken, yolumuz üstünde bir köpek çiftliği gördük. Osmanlılar zamanından kalma çiftliğin adı Raşit Paşa Çiftliği'ydi. Çiftliği gezdik. Köpek eğitim uzmanı olan bir Yugoslav yönetiyordu. Çiftlikte her türden yüzlerce köpek vardı. Bir köpek yavrusunu çok sevmiş-

tik. Satın almak istedik. Çiftliğin yönetmeni, yirmi günlük bir yavru olan bu köpeğin İdol Branski Jr. olduğunu söyledi. Sonra da açıkladı. Bu yavrunun babası olan Birinci İdol Branski, Londra'da düzenlenen Dünya Köpek Yarışması'nın birincisiymiş. Biz de İkinci İdol Branski'yi satın aldık. Bize İdol Branski Jr.'un çiftlik yönetmenliğince onaylanmış soyağacını gösterir kimliğini de verdiler.

Yavruyu Göztepe'deki evimize getirdik. Annem, köpeğin evin içinde kalmasını istemedi. Küçük yavruyu, evin bahçesindeki köpek kulübesine koyduk. Biz yanından ayrılır ayrılmaz İdol Branski de ağlamaya başladı. Öyle mızıldandı, öyle havladı ki, sabaha dek ne bizi, ne komşuları uyuttu, ne de kendi uyudu. Uykusuz geçen o gecenin ertesi günü, yavru köpeği ne yapacağımızı bilemedik. Gündüz yanında durup oyalandık. Gece yine bizi uyutmayacaktı.

Bir dostumuz şöyle salık verdi:

— Bir masa saatini bi çuvala sarıp yanına koyun, o zaman havlamaz.

Dostumuzun dediğini yaptık. Çuvala sarılı masa saatini kulübesine koyduk sonra İdol Branski'nin de ağlaması kesildi. Bütün gece havlamadı. Sabahleyin uyandığımızda, sesinin çıkmamasından kuşkulanıp hayvanı ölmüş sandık. Yavaşça kulübesine gidip kapısından baktık. Masa saati sarılı çuvala başını dayamış uyuyordu.

Her gece, çuvala sarılı masa saatini kulübesine koyuyorduk. O da buna başını dayayıp uyuyordu. Gündüzleri de, çuvalı dişleyip didikleyerek oynuyordu.

İdol Branski büyüdü. Artık saat olmadan da uyumaya alıştı.

Bize, yanına masa saati koymamızı salık veren dostumuza, nasıl olup da saat yanındayken köpeğin havlamadığını sorduk. Dostumuz, daha önce böyle bir deneme yapmadığını, ama bu yöntemi hayvanlara değgin bir kitapta okuduğunu söyledi. O kitabın yazarının yorumuna göre, yavru köpek, saatin tiktaklarını, anasının yürek atışları sanırmış. Nasıl, encikler, analarının göğsüne başlarını koyup uyurlarsa, İdol Branski de, çuvala sarılı masa saatine başını dayayıp uyuyormuş.»

BALIK AVCISI FARELER

1958 yılında Giresun'a gitmiştim. Bir Giresun'lu beni evine öğle yemeğine çağırmıştı. Gittim. Biz odada otururken, kimileyin altımızdan, kimileyin üstümüzden, ne olduğunu anlayamadığım gürültüler, koşuşma sesleri geliyordu. Arada bu gürültüler kesiliyor, sonra yine başlıyordu. Konuk olduğum için bu gürültülerin nerden geldiğini soramıyordum, ama merak ediyordum. Tıpkı, sekiz-on yaşlarında iki yaramaz oğlan çocuğu itişiyormuş, koşuşuyormuş gibi gürültüler... Yemekte yine o gürültüler. Yemekten sonra yine o gürültüler... Artık dayanamayıp, gürültülerin nedenini sordum. Ev sahibi, çok olağan, önemsiz bişeymiş gibi,

— Fareler... dedi.

Büsbütün şaştım.

— Nasıl fare bunlar? Bu kadar gürültüyü fareler mi çıkarıyor?

Evsahibi açıkladı. Giresun'da fındık çok yetişir ya... Hemen her evde fındık dolu... Fare de fındığa bayılır. Fındıkları yer yer, fareler semirirmiş. Durmadan çoğalırlarmış.

— Peki, evinize neden kedi almıyorsunuz? dedim.

Evsahibi gülerek,

— Kedi mi? dedi, bu bizim farelerle kediler başedemez. Bunlar bildiğiniz farelerden değil, Giresun fındığıyla besili fare bunlar... Kediden çok daha iri olurlar... Kedileri parçalarlar...

Sonra bir olay anlattı. Bu kocaman fareler, elinde yiyecekle yolda gidenlere arkadan saldırıp elindekini kapıp kaçarlarmış. Evsahibi,

— Daha iki gün önceydi, dedi, büyük bir palamutu kuyruğundan tutmuş eve getiriyordum. Arkadan gelen bir fare balığı elimden kaptığı gibi kaçtı gitti. Burda fareler çok balık kaparlar. Benim bunu düşünüp balığı sıkı tutmam yada bir iple kuyruğundan bağlamam gerekirdi.

CANKURTARAN KÖPEK

Moskova'da İbrahim Ejder adında bir rejisörle arkadaş olmuştuk. Moskova'ya ikinci gidişimde, İbrahim Ejder'in eşinin öldüğünü duydum. Başsağlığı dilemek için, bir arkadaşla birlikte İbrahim Ejder'in yazlık evine gittik. Rejisörün evi, yolla orman arasındaydı. Eşi öleli bir hafta olmuştu.

Konuşma arasında İbrahim Ejder, karısının bir sincabı olduğunu söyledi. Cenaze evden çıktıktan sonra sincap hiç görünmemiş. Oysa o zamana dek evden pek uzaklara gitmezmiş. Evin arkasındaki ormana gitse bile, ençok bir saat sonra dönermiş.

Öbür arkadaş,

— Sincap, sahibinin öldüğünü anladı mı, demek istiyorsun? diye sordu.

İbrahim Ejder,

— Bilemem, dedi, kesin bişey söyleyemem ama Aşkabat'taki olayı dinledikten sonra, hayvanlarda olağanüstü bir seziş gücü olduğuna inanıyorum.

— Sözünü ettiğiniz Aşkabat'taki olay nedir? diye sordum.

Anlattı. Ben de İbrahim Ejder'in ağzından olayı aktarıyorum:

«Aşkabatlıyım. Bir tatilde dinlenmek için Aşkabat'a gitmiştim. Aşkabat'a iki komşumuzun birbirleriyle mahkemelik olduklarını öğrendim. Komşularımızdan biri, kürekle, öbür komşumuzun üstüne yürümüş. Araya girip ayırmışlar. Kavganın nedenini bilen yoktu. Ben orda bulunduğum sırada duruşmaları vardı. Merak edip mahkemeye gittim. Yargıç, davalıya,

— Niçin komşuna kürekle saldırdın? diye sordu.

Davalı,

— O da benim köpeğimi yaralamıştı... dedi.

Yargıç bu kez,

— Hiç bir köpek için insan komşuyla kavga eder mi? dedi.

Davalı,

— O köpek, bildiğiniz köpeklerden değildir... dedi.

Yargıç,

— Ya nasıl köpekmiş o? diye sordu.

Adam da anlattı:

«İkinci çocuğum daha iki aylıktı. Çocuk beşiğinde uyur, köpek de onun yanından hiç ayrılmazdı. Bir yaz sabahı ben yatakta gazete okurken, karım ağlayarak beşikle birlikte çocuğun yokolduğunu söyledi. Evin her yanını aradık, yoktu... Bahçeye çıkınca bir de baktık, beşik bahçede, köpek de yanında... Çocuk, beşiğin içinde uyuyor.

Beşiği alıp içeri getirdik. Ama o gece, köpek yine içinde çocukla beşiği bahçeye taşıdı. Köpeği dövüp dışarı attık. Kapıyı da kapadık. Hava sıcak olduğundan pencere açıktı. Gece bir gürültüyle uyandık. Bir de baktık, açık pencereden eve giren köpek, beşikle içindeki çocuğu dışarı çıkarmaya çalışıyor. Köpeği yine dövüp attık dışarıya.

Sabaha karşı korkunç bir gürültü oldu. Sanki yer yerinden oynadı. Kendimden geçmişim. Aradan nice zaman geçti, bilemiyorum. Kendime geldiğimde yıkıntılar arasında yer altındaydım. Yaralı olduğumu anladım. Saatlerce orda kaldım. Havasızlıktan boğulacak gibiydim. Yukardan tıkırtılar, sesler gelmeye başladı. Sanki birisi eliyle üstümdekileri eşeliyordu. Köpeğimin iniltilerini duyuyordum. Bir delik açıldı, ışık geldi, hava geldi. O delikten köpeğimin ayağı göründü. Onun yardımıyla o yıkıntıdan çıkıp kurtuldum. Çıkınca köpek beni bırakmadı. Dişleriyle paçamdan çekiştirerek bir yere götürdü. Orda inleyip, devinip duruyordu. Gösterdiği yeri eşeleyip kazdım. Ordan da kızımı çıkarıp kurtardım. O büyük depremde kimsenin kimseye yardım edecek durumu yoktu. Köpeğimin yardımıyla karımı da, annemi de toprağın altından sağ çıkardım. Bu kez küçük çocuğu aramaya başladık. Köpek de ortadan kaybolmuştu. Yıkıntıların arasında çocuğu bulamadık. Bahçeye çıktık, beşik orda... Köpek de yanında. Çocuğum da beşiğin içinde... Demek, depremden önce çocuğumu dışarı çıkarmış. Büyük depremde ailemizi sağlıkla kurtaran bu köpektir. O günden sonra köpeğimizi soframıza aldık, onu hiç ayırmadık. Komşum, işte bu köpeği öldürmek istedi. Ben de köpeğimi kurtarmak için kürekle üstüne yürüdüm. Ama arada komşum, köpeğimi yaralamıştı.»

Rejisör İbrahim Ejder, bu olayı anlattıktan sonra,

— Mahkemede bu konuşmayı dinledikten sonra, dedi, hayvanlarda olağanüstü bir seziş gücü olduğuna inandım. Kimbilir bizim sincap da kendisini çok seven karımın öldüğünü anladı da, ondan çekip ormana gitti, bir daha eve dönmedi.»

CANAVAR BÖCEKLE KARINCALAR

Ünlü oyun yazarı, Fransız Akademisi üyesi, Fransız yazarı Farcel Pagnol, Çocukluk Anıları adlı kitabında, daha okula başlamadan önceki çocukluk döneminde, Rahibe böceği denilen yırtıcı bir böcekle karıncaların savaşını şöyle anlatıyor:

«Babam, dindar diye bilinen rahibe böceğinin, gerçekte çok acımasız, yırtıcı bir böcek olduğunu söylemişti. Bu canavar böceğin yaşayışını incelemenin ilginç olacağını anlatmıştı.

Böylece ben de onları incelemeye karar verdim.

Ele geçirdiğim rahibe böceği, bir kavanozun içindeydi. Onu karıncalarla savaştırmaya karar verdim.

Kavanozu birden ters çevirip ağzını bir karınca yuvasının deliğine oturttum. Canavar böceğin boyu, kavanozun eninden uzundu. Buyüzden ayakları üstünde dikine duruyor, başını boyuna döndürüp, meraklı bir turist gibi dört biyanına bakınıyordu. O sırada karıncalar yığın yığın delikten çıkıp rahibe böceğinin ayaklarına saldırıya geçtiler. Rahibe böceği de kıskacını sağa sola hızla uzatarak kıpırdamaya başladı. Her kıpırdanışında bir tutar karıncayı çeneklerine takıp parçalıyordu. İki bölünmüş karıncalar çeneklerinden dökülüyordu.

Kavanoz camının kalınlığı görünümün güzelliğini bozuyordu. Üstelik kavanozun içinde sıkışıp kalmış olan rahibe böceği rahat dövüşemiyordu. Kavanozu kaldırdım. Dindar rahibe böceği kendi doğal duruşunu aldı. Kıskaçlarını kıvırmıştı, altı ayağını da yere basıyordu. Her ayağının ucunda dörtbeş karınca vardı. Bu karıncalar, çenekleriyle yapışmışlar, rahibe böceğinin ayaklarına alabildiğine asılıyorlardı. Böylece rahibe böceği cücelerin sımsıkı bağladıkları Güliver gibi, kıpırdayamaz olmuştu. Ama yine de, kıskaçları özgür kaldıkça ardarda saldırıya geçip karıncaları kırıp geçirmekten geri kalmıyordu. Ama karıncalar parçalanıp yere düştükçe, yerlerini yenileri alıyor, savaş böylece sürüp gidiyordu.

Sonucu merak etmeye başladım. Rahibe böceğinin ayakları artık eskisi kadar hızlı işleyemiyordu, tepkileri ağırlaşmıştı. Gittikçe yürekliliğini yitiriyordu.

Karıncalar, canavar böceğin ensesinden, gövdesinden, sırtından çarçabuk ayrıldılar. O sırada rahibe böceği hiç kımıldamadan dimdik duruyordu. Kıskaçlarını da dua ediyormuş gibi yukarı açmıştı. Onu böylece gören kardeşim Pol,

— Düşünüyor, dedi.

Böceğin düşünmesi uzun sürdü. Bu sırada karıncaların gözden yitmesi, beni iyiden iyiye meraklandırdı. Ne olup bittiğini anlamak için yüzükoyun yattım, böylece de facianın iç yüzünü öğrendim.

Düşünceli rahibe böceğinin kuyruğu altındaki o doğal deliği, karıncalar oya oya büyütmüşlerdi. Dizi dizi karıncalar canavar böceğin içine girip çıkıyorlardı. Dindar rahibe böceğinin arka deliği, sanki yılbaşı öncesinde bir mağazanın kapısına dönmüştü. Her karınca koparıp aldığı ganimetini kapıp gidiyordu. Canavar böceğin içini, elitez karıncalar boşaltıyordu. Rahibe böceğinin, içinde olup bitenleri dinliyormuş gibi, sessiz br duruşu vardı. Ayaklarını sımsıkı tutan karıncalar da onu özgür bırakıp nce kabuğunu parçalamaya başladılar; işte ancak o zaman onun ölmüş olduğunu anladık. Zavallının boynunu, karıncalar testereyle biçer gibi kestiler, gövdesini düzenli parçalara böldüler, ayaklarını didik didik ettiler, o tüyler ürpertici kıskaçlarını —usta bir aşçının ıstakozlara yaptığı gibi— eklemlerinden incelikle kestiler. Bütün bu ganimetler yer altına taşındı, kimbilir hangi ambarın dibine güzelce yerleştirildi.»

KESEDEN GİDEN KÖPEKLER

Basın İlân Kurumu eski Genel Müdürü Sabahattin Selek şöyle anlattı:

«Arabayla Bursa'dan Yalova'ya geliyorduk. Şoför, arabayı eski yola sürdü. Ama eski yola girdiğimizi epiy sonra anladık. Geri dönmektense, eski yoldan gidelim, diye düşündüm.

Bir tepenin üstünden iki çoban köpeği çıktı. İkisi birden arabaya saldırdı. Arabada olmasak bizi parçalayacaklar. Şoför arabayı hızlı sürdü. Bisüre arabanın arkasından havlayarak koştular. Ama araba hızlanınca geride kaldılar.

Biz o iki köpekten kurtulduğumuzu sanıyorduk. Beş - on kilometre ancak gitmiştik ki, yine o iki köpek arabanın önüne çıktı. Kese bir yoldan dolaşıp yolumuzu kestiklerini anladık. Yine şoför arabayı hızlandırdı. Köpeklerden kurtulduk.

Biz şoförle, nasıl olup da iki köpeğin kese yoldan koşarak önümüze çıktıklarını, bunu nasıl akıl ettiklerini konuşuyorduk ki, bir de baktık, o iki köpek yine tepeden arabaya doğru koşuyor... Demek, yine kese yoldan koşup yolumuzu kesmişlerdi.

Yalova'ya gelene dek, o iki köpek, beş-on kilometre aralarla dört kez kese yoldan koşup arabamızın önüne çıktılar.»

KANA SUSAMIŞ TAVUKLAR

İstanbul İli Fidanlık Müdürlüğü'nden emekli Fazıl Dalar şöyle anlatmıştı:

«Emekli oluşumdan bisüre sonra bir özel çiftlikte yönetmen olmuştum. Çiftlik çok büyüktü. Dörder beşer yüz tavuk, yedi-sekiz kümes vardı.

Bigün çiftlikteki işçilerden biri gelip,

— Kümesteki tavuklar günden güne eksiliyor, dedi.

Çok olduklarından tavukların sayılması zor.

— Eksildiklerini nasıl anladın? diye sordum.

— Kümeslerin önündeki telle çevrili tavuk bahçesinde hergün biriki tavuğun kemikleriyle tüylerini görüyorum... dedi.

Ben de gidip baktım. Gerçekten de, telle çevrili tavuk bahçesinde tavuk kemikleri, tüyleri yığılıydı. Tavuk kemiklerinin üstünde bir gıdım et, bir küçük et parçası kalmamıştı Kemiklerdeki etler iyice sıyrılmıştı.

Ertesi günler, öbür kümeslerde de tavuklar eksilmeye, yığın yığın tavuk kemikleri, tüyleri görülmeye başlandı. Tavukların nasıl öldürüldüğünü anlayamıyorduk. Kümesler çok sağlamdı. Tilki, çakal, sansar gibi tavuk yiyen hayvanlar giremezdi. Girseler de, girip çıktıkları yerler belli olurdu. Hiçbir iz bırakmadan kümese girseler bile, parçalayıp, boğup yedikleri tavuklardan biraz et, kan gibi bir artık kalırdı. Oysa ölen tavuklardan, kemik, tüy, gaga, pençeden başka geriye hiçbişey kalmıyordu.

Günlerce izledik, kolldık, tavukların nasıl yokolduklarını bitürlü öğrenemedik. Haftalarca gözledikten sonra bu bilmeceyi çözümleyebildik. Durum şuydu: Tavuklar, sabahleyin kümeslerinden, telle çevrili bahçelerine çıkarılıyor. İçlerinde en güçsüz, en zayıfı hangisiyse, öbür tavuklar onu kovalamaya başlıyor. O güçsüz tavuğun kuyruk altındaki yumuşak yeri boyuna gagalıyorlar. Vücudunun en yumuşak, en savunmasız yeri gagalanan zayıf tavuk kaçıyor, öbürleri kovalıyor. Gagalana gagalana, o tavuğun kuyruk altındaki bütün tüyler kopuyor, dökülüyor. Bu kez, tavuğun tüysüz kalan gerisini gagalıyorlar. Gagalayan tavuklardan biri, arkasını gagaladığı tavuğun bağırsağının ucunu gagasına alıp çekiştirmeye başlıyor. Bağırsak, makaradan sökülen iplik gibi tavuğun içinden çıkmaya başlayınca artık tavuk da kaçamıyor, yere yıkılıyor. Bütün tavuklar, bayram töreni çığlıklarıyla yıkılan tavuğun üstüne üşüşüyorlar.

Gagalayan gagalayana... Yarım saate kalmadan, ortadan tavuktan yalnız kemik, tüy, gaga, pençe yığını kalıyor. Kemiklerin üstünde bir parçacık et kalmamacasına gagalıyorlar.

Baktık ki, kümesteki tavuklar canavarlaşmış, birbirlerini yiyorlar. Bunun neden olduğunu anlayamadım. Bir veterinere danıştım. Veteriner,

— Tavuklarda bu canavarlık sık sık görülür, önemli değil... dedi.

Buna «Cannibalisme» denilirmiş. Yani kan içicilik hastalığı, demekmiş.

Tavuklar kansız kaldıkça, kana acıktıkça, kaç içmeyi gereksiniyorlar. Geniş bahçelerde, kırlarda dolaşan tavuklar böcek, kurt yiyerek gerekli kana doyuyorlarmış. Ama kapalı yerdeki tavuklar içecek kan bulamayınca işte böyle birbirlerini yerlermiş. Bunu önlemek için köylerde, tavukların kuyruk altlarına katran sürerlermiş.

Veteriner,

— Tavukların su kaplarına bol bol kan koyun, kan içsinler... dedi.

Mezbahadan, arabayla bir fıçı kan getirttik. Tavuk bahçelerindeki geniş kaplara kan doldurduk. Tavuklar sevinçle koştular, kaplara gire çıka, kana kana kan içtiler. O günden sonra da, içlerinden en güçsüzünü seçip gagalaya gagalaya öldürüp yemediler.»

SERÇE AVI

Dostum avukat Orhan Apaydın, bir konuşmamız sırasında,

— Ben de bikez edebiyatçı olmuştum, dedi.

— Nasıl? diye sordum.

Şöyle anlattı:

«İlkokulun, sanırım üçüncü sınıfındaydım. Büyükdere'de oturuyorduk. Pazar günleri kırlara çıkar, oynardık. En büyük eğlencemiz de sapanla taş atmaktı. Yine bir pazar, kırlarda Burhan'la —Ağabeyisi Burhan Apaydın— oynuyorduk. Kuş avlamaya kalkıştık. Lâstik sapanla taş atıyorduk kuşlara, ama bitürlü vuramıyorduk. Birden önümüzdeki ağaçtan bir serçe sürüsü parlayıp havalandı. Burhan, sapanın meşinine taşı yerleştirdi. Nişanlayıp gerdi sapanı, taşı fırlattı. Pat... Serçelerden biri yere düşmüştü. Burhan da, ben de şaşakalmıştık. Sanki, hiç böyle bir sonuç beklemiyorduk. Koştuk, yerde çırpınan serçeciğin yanına gittik. Serçenin çırpına çırpına kendini ordan oraya attığını görünce ikimiz birden ağlamaya başladık. Zavallı serçe uçamıyordu, bizden kaçmaya çalışıyor, kaçamıyordu, ölemiyordu da... Zaman, uzadıkça uzuyordu. Bu korkunç işkence belki biriki dakika sürdü ama, bana zaman hiç bitmeyecekmiş gibi uzun gelmişti. Serçe çırpınıyor, biz hâlâ hıçkıra hıçkıra ağlıyorduk. Sonunda çırpınması dindi, serçe ölmüştü. Ama biz ağlıyorduk. Suç aygıtımız olan sapanı fırlatıp attım. Burhan elleriyle toprağı kazıp serçeye mezar yaptı. Gözyaşları içinde serçeyi mezarına gömdük. İçimizi çeke çeke, hiç konuşmadan eve döndük.

Ertesi gün okulda öğretmenimiz, istediğimiz konuda bir kompozisyonu yazmamızı söyledi. Ben çok etkisinde kaldığım işte bu olayı yazmıştım. Öğretmenimiz, benim kompozisyonumu çok beğendi, çok övdü. İşte yaşamımdaki tek edebiyatçılığım budur.»

ANALARIN YÜREKLİLİĞİ

Apaydın'ların Feneryolu'ndaki evlerinin geniş bahçesi vardır. Bahçedeki ağaçlarda saksağanlar yuva yapmıştır. Yuvalarından saksağan yavrularının yere düştüğü olur. Yuvadan düşen yavrular daha uçmasını da beceremedikleri için çimende çırpınıp dururlar. Bu sırada ana saksağan, yavrusunun tepesinde acı acı gaklayarak uçuşur. Onun sesini du-

yan başka saksağanlar da doluşur. Hep birden gaklayarak, yavrunun tepesinde uçar dururlar. Yavruyu kurtarmak için ellerinden hiçbişey gelmez. Bu sırada bir kedi yerdeki yavruyu kapar, yer. Bu cinayet sırasında, havada dönen saksağanların gaklamaları büsbütün artar.

Bu cıklı olay Apaydın'ların bahçesinde sıksık görülür. Ben de tanık olmuştum. Ama Orhan Apaydın'ın anlattığı tüyler ürpertici bir olaydı. Apaydın'ın anlatışıyla olayı aktarıyorum:

«Bir yavru saksağan daha düşmüştü yere. Büyük bir saksağan, her zamanki gibi yavrunun üstünde gaklayarak uçmaya başladı. Herhalde, yuvadan düşen yavrunun anası olacaktı. Çok geçmeden, ana saksağanın bağırmalarına beş - altı saksağan daha yetişip geldi.

Bir tekir kedi çıktı çimenlerin arasından. Fidanların arkasında pusulanarak sine sine saksağan yavrusuna yaklaştı. Hız alıp yavrunun üstüne aulamak için yarı belinden aşağısını sallayıp duruyordu. Art ayakları üzerinde yaylandı. Ha atladı, ha atlayacak... Havadaki saksağanlardan biri, belki de ana saksağan kediyi görmüştü. Tıpkı yerdeki düşmanına dalış yapan savaş uçağı gibi, havadan kedinin üzerine daldı. Öbür saksağanlar da yere düşecek gibi dalıp dalıp havalanıyorlar, biyandan da gaklamalarını artırıyorlardı. Kedi ürküp çekildi, ama gitmedi. Başka iki kedi daha geldi. Şimdi yerde, yavru saksağanı kapmak isteyen üç kedi vardı. Havadaki saksağanlar da gittikçe artıyordu. Onların gaklamalarını duyan saksağanlar, yardıma koşuyorlardı. Üç kedi birden yavru saksağana, ayrı yönlerden saldırıya geçtiler. Saksağanlar da durmadan kedilerin üstüne dalıp onları korkutuyorlardı. Kediler dörtleşti. Saksağanlar da çoğaldı.

Saksağanlarla kediler arasındaki savaş gittikçe kızışıyordu. Kediler, ille de yavruyu kapıp yiyecekler. Saksağanlar da, ne uğruna olursa olsun, yavruyu kedilere kaptırmayacaklar. Saksağanların gaklamaları çığlık çığlık arttı.

Başka zamanlarda yaptığım gibi, çimenlerin üstünden yavru saksağanı alıp kurtarabilirdim. Ama daha önceki denemelerim başarısız olmuştu. Aldığım yavru saksağanları besleyemiyordum. Hepsi de ölmüştü.

Büyük bir merakla savaşı izledim. İki saatten çok sürdü. Ne kediler, yavru saksağanı kapmaktan vazgeçtiler, ne de saksağanlar yavruyu kedilere bıraktılar. İki saat kadar sonra, doğa da kedilerden yana çıktı. Akşam olmuş, hava kararmıştı. Alacakaranlık olunca artık göremeyen saksağanlar, umutsuz gaklamalarla savaş alanından çekilmek zorunda kaldılar. Kedilerden biri yavru saksağanın üzerine atıldı. Dişleri arasına alınca yavruyu, kaçmaya başladı. Dört - beş kedi, onu kovalıyordu.»

AYININ TİLKİ AVI

Yahya Benekay «Ayıların Dünyası» başlıklı yazısında bir de şu olayı anlatıyor:

«Uzun yıllar nahiye müdürlüğü yapmış olan Halil Dündar anlattı.

Yüksekova'da, Hırvata köyü civarında, bir ayı gelir, her gece, sürüden bir koyun kapar, götürür yermiş. Bir, iki, üç, hep sürmüş böyle. Çobanlar tedbir alıyorlarmış ama, boşuna. Bir gece, gene böyle, çobanlar bir koca ateş yakmışlar, ayı gelir diye beklemeye başlamışlar. Bir de çaümaklı, dolma tüfek varmış. Derken ayı gene çıkagelmiş. Çobanlar bağrışarak ürkütmek istemişler, ayı aldırmamış. Bu kez tüfeği almış biri, çakmış çakmış ya, ateş almamış tüfek. O zamana kadar ayı gelince çobanlar tüfeği de atıp kaçmışlar. Ayı yerden tüfeği almış, dizine vurup kırmış. Sonra gene bir koyun tutup parçalamış. Ne var ki, bir de tilki dadanmış oraya. Gelir, ayının artıklarını da o yermiş. Bu kez de görünmüş tilki. Ayı, tilkiyi görmüş. Koyunun bir parçasını tilkiye atmış. Tilki sokulmuş, parçayı almış. Ayı bir parça daha atmış tilkiye. Ama ikinci parçayı, biraz daha beriye düşürmüş. Ayı hep öyle yapmış. Bikaç parça daha ata ata, en sonunda tilkiyi kendi yanına kadar getirmiş. Tam yanına geldiğinde de birden

yakalayıvermiş tilkiyi. O zaman, kırdığı tüfeğin harbisini yanındaki ateşe sokmuş, çobanların şaşkınlıktan açılmış gözleri önünde, o harbiyi kızdırıp kızdırıp tilkinin arkasına bastırıyormuş ayı. Öyle yapa yapa tilkiyi öldürüp çobanlara atmış. Sanki çobanlara,

— İşte yediğim koyunun bedeli! demeye getirmiş.

Bidaha da o ayı oralara gelmemiş.»

HOROZ DÖVÜŞÜ

Amcamın bikaç tavuğuyla bir horozu vardı. Komşularının da tavukları vardı. Hep birlikte cami avlusunda gezinirlerdi. Amcamın horozunu, komşunun horozu dövüyor, boyuna kovalıyordu. Amcam bigün kendi horozunun başka horozdan dayak yediğini görünce bozuldu.

— Kesin bunu! dedi.

Amcama çok yalvardım, horozun kesilmesine engel oldum.

O gün hemen Heybeliada'ya, bizim eve gittim. Kendi horozumu Ada'dan getirecektim. Amcamın horozunu kovalayan o komşu horozunu dövdürecektim.

Benim horozum görülecek bişeydi. Horozluğun bütün süsü, bütün yiğitliği, bütün cakası, fiyakası onda toplanmıştı. Dövüşçü değildi, süs horozuydu. Ama öyle bakımlı, besiliydi ki, dolaylardaki bütün horozları dövüyor, kaçırıyordu. O yüzden ben de onu bütün horozları dövebilir sanıyordum. Bikez dövüşçü olmasına en büyük engel, katmerli gül kat kat açılmış o güzel, o kocaman ibiğiydi. Yalım yalım yanan kıpkızıl ibiği öyle kocamandı ki, ucu sol gözünün üstüne dökümlüydü. Külhanbeylerin caka olsun diye kayketlerini biyana eğik giymeleri gibi, horozumun sola eğik ibiği de ona daha bir horozluk veriyor, cakasına caka katıyordu. Tüylerinde sarıdan kahverengiye doğru bütün renk değişimleri vardı. Tüyleri kuyruğunda lâcivertleşir, kararır, eğmeç eğmeç saçılarak sarkardı. Güneş vurunca boyun tüyleri kırmızının, sarının, kına renginin bütün değişimleriyle yanardönerleşir, ışılışıl parlardı. Daha iki yaşındaydı.

Vapurda bir adam,

— Bu güzel horozu nereye götürüyorsun? diye sordu.

Ben de anlatım. Bunun üzerine o adam bana öğüt verdi. Horozumu, yeni yerine alıştırmadan salarsam, öbür horozdan dayak yermiş. Niçin demişler «Her horoz kendi çöplüğünde öter» diye... Önce biriki gün kümeste tavuklarla kalmalı, yerine alışmalı, ondan sonra dövüşe salmalıymışım. O adamın sözleri hâlâ aklımda; «Bir horoz, niçin başka horozla dövüşür? Yerini, tavuklarını, kümesini savunsun diye...» Öyle ya, yeri yurdu, tavuğu kümesi olmayan bir horoz ne diye, kimin, neyin uğruna dövüşsün...

Adamla konuşuncaya dek, horozumun öbür horozu döveceğine kesinlikle inanıyordum. Ama onun sözlerinden sonra içime bir kuşku düştü; ya horozum dayak yerse...

Amcamın evine gelince o adamın öğütlerini tuttum. Horozu kümese bıraktım. Bikaç gün orda tavuklarla kaldı, tavuklara, kümese alıştı. Amcamın sünepe horozunu da biriki gaga vuruşuyla yıldırıp kaçırdı. Artık kümese egemendi. Bir sabah tavuklarla birlikte horozumu da avluya saldım. Komşunun horozu görünürlerde yoktu. Bizimki pençesiyle kanat tarayarak tavuklarına yiğitleniyor, çağrı sesleri çıkarıp çağırdığı tavuklarına horozlanıyordu. Derken komşunun horozu göründü. Bizimkini görür görmez çalımlı, çalımlı yanyan üstüne gelmeye başladı. İlkin koştu. Yaklaşınca ağırlaştı. Benim horozum da ona karşı durum aldı.

İkisi karşıkarşıya, birbirlerine yarı dönüktüler. Boyun tüylerini kabartıp başlarını yere eğerek birbirlerinin çevresinde yavaş yavaş dönüyolar, birbirlerinin açığını kolluyorlardı. İkisi de tetikteydi. Öbür horoz ak tüylü, kısacık ibikli, benimkinden daha yüksek boyluydu. İkisi karşıkarşıya gelince onun üstünlüğü açıkça belli oluyordu. Benim süslü horozum tüy kabası olduğundan daha şişman görünüyordu. Ya dayak yerse horozum... Benimki yenik düşecek gibi olursa, hemen öbürünü

kovalayıp kaçıracaktım.

Horozlar birbirlerinin üzerine bir atılıp geri çekildiler. Bu ilk saldırı güç sınaması gibi bişeydi. Bidaha sıçrayıp pençe pençeye geldiler. Derken dövüşçü horozların çevresinde kalabalık toplanmaya başladı. Öyle kalabalık yığıldı ki, seyirciler gitgide artarak cami avlusunu dolduruyordu. Horozları çepeçevre çeviren bu seyirciler varken, benim horozum dayak yiyecek gibi olunca öbürünü kocalamamın olası yoktu. Beyaz horozun sahibi de oraya gelmişti. Hiç durmadan,

— Ha yavrum... Ha aslanım ha! Hadi oğlum... diye kendi horozunu yüreklendirmeye çalışıyordu.

Dövüş iyice hızlanmıştı. Horozumu dövüştürdüğüm için çoktan pişman olmuştum ama artık iş işten geçmişti. Benim horozum, boyu kısa olduğundan ak horozun kışacık ibiğini gagalayamıyor, ama o her gaga atışta benim güzel horozumun katmerli çiçek gibi kat kat açılmış kocaman kırmızı ibiğinde insafsızcasına bir yara açıyordu. Horozum kan içinde kalmıştı. Ak horozla her çarpışmasında, onun ak tüylerini de kendi kanına buluyordu.

Onca kişinin içinden bir insaflının çıkıp da «Artık yeter! Yazık hayvanlara! Ayırın şunları...» demesini bekliyordum. Ama nerde! O coşkulu kalabalıkta böyle bir insaflı adamı boşuboşuna aranıp durdum. Gaga gagaya, pençe pençeye insafsız, amansız bir dövüş. Horozum daha çok dayak yiyor, ama yıldığı yok. İkisi de kaçacak gibi değil.

Biara ak horoz, benim horozumun ibiğine gagasıyla öyle bir yapıştı ki, çırpınan horozumu bitürlü bırakmadı, sallayıp silkeledi. Horozumun tepesine binmeye çalışıyordu. Horozum can derdiyle çırpınıp bir çalımla kendini kurtardı ama çok serseflemişti. Biriki sendeledi, geri çekildi. İçimden «Ahbir kaçsa da kurtulsa...» diye diledim.

Horozum geri çekilince yerden yem alır gibi yaparak yine horozlanma sesleri çıkardı. Besbelli soluklanıp dinleniyordu. Bu kez ilkin benim horozum öbürünün üzerine atıldı. Bir atıldı, bir, bidaha... Her atılışta havada çarpışıyorlardı. Ak horozun apak boyun tüyleri kelebekler gibi havada uçuşmaya başlamıştı. Uçuşan bu tüyden kelebeklerin ak kanatlarında kandan kırmızı benekler vardı.

Korkunç bişey oldu. İki horozun son havaya sıçrayıp çarpışmalarında, benim horozum mahmuzunu, ak horozun boynuna geçirmiş, kursağına takıp hayvanın göğsünü deşmişti. Zavallı ak horoz yere yığılıp debelenmeye başladı. Yırtılan kursağından toprağa akan yeşilimtırak topak olmuş mısırlar, otlar, arpalardan buğular tütüyordu.

Bu amansız dövüşün yengini olan horozum, yerde debelenen, kendi kanına bulanmış ak horozun üstüne bir can alıcı gibi son kez saldırdı. Onun da gücü tükenmişti. Yaralı düşmanının üstüne yığılıp kaldı.

Sahibi ak horozu yerden alıp gitti. Elbet zavallıyı ölmeden kesecekti.

Ben horozumu aldım. Yaralı ibiğindeki kanları silip kümese koydum.

Aradan ya bir, ya iki hafta geçmişti. Bigün amcamın evine gelmiştim. Horozum görünürlerde yoktu. Yengeme sordum.

— Amcan onu kestirdi... dedi.

— Neden?

— Hastalanmıştı da, mundar ölmesin diye...

KEDİ Mİ İNSAN İÇİN, İNSAN MI KEDİ İÇİN?

Çevirmen Nihal Yeğinobalı, başından geçmiş şu olayı anlatmıştı:

«Amerika'daydım, gebeydim. Artık yurt özleminden mi, yoksa gebeliğin verdiği bunalımdan mı, nedenini bilemiyorum, sinirlerim çok bozulmuştu. Böyle bunalımlı bir gece,

— Kedi isterim! diye tutturdum.

İlle de bir yavru kediyi sevmek istiyordum, bir tuhaf duygu bu...

Bulunduğumuz kentte büyük bir antikacı dükkânı kedilere bakılması için vakıf yapmış. Kedisever başka zenginler de bu amaçla o vakfa bağışta bulunmuşlar. İşte o antikacı dükkânında isteyenlere kedi satılıyordu.

Kedi istediğim gecenin sabahı, kocam beni o antikacı dükkânına götürdü. Bir kedi satın almak istediğimizi söyledik. Dükkânı yö-

neten kadın,

— Gebe misiniz? diye sordu.

Gebe olduğum görünüşümden de belliydi.

— Evet, dedim.

— Biz, size şimdi kedi satamayız, dedi. Doğurduktan sonra gelin, beğendiğiniz kediyi verelim.

— Neden şimdi satmıyorsunuz?

— Kediyi şimdi size verirsek, kedi size alışır. Sonra siz çocuğunuzu doğurunca, kedi çocuğunuzu kıskanır, üzülür. Oysa kedi, çocuğunuz varken evinize gelirse, bunu normal sayar, kıskanıp üzülmez!»

CİNAYET

Kars'ta teğmendim. Çocukluğumdanberi tavukları çok sevdiğim için, evimizin arkasındaki yamaçta kümes yaptırmıştım. Tavuk besliyordum. Tavuklardan ikisi kuluçka oldu. Yumurtaya yatırdım. İki tavuk, yirmiüç, civciv çıkardı. Sabah akşam, kümese gider, civcivleri sever, yemlerini, sularını kendim verirdim. Civcivler büyüyüp piliç oldular. Önce piliçlerden biri eksildi. Sonra birer, ikişer hergün eksilmeye başladılar. Tavukları çalan iri bir sokak köpeğiydi. Onu suçüstü yakalamıştım. Taşlayarak kovaladım. Kümesin önünü, örgü telle çevirip tavukları içeri aldım. Bu kez de köpek, örgü teli paralayıp yine piliçleri çaldı, boğup yedi. Köpek, tavuk etine dadanmıştı. Ondan kurtaramıyordum zavallı tavukları. Sonunda, azalan tavukları büsbütün kümese kapadım. Topu topu, beş tavuk kalmıştı. Ben başlarındayken onları kümesten çıkarıyor, az sonra yine kümese kapatıyordum. Yine de canavarlaşan köpekle başedemedim. Bir gece o köpek, kümesin pek de sağlam olmayan kapısını menteşesinden oynatıp içeri girmiş, tavuklardan, birini daha parçalayıp yemiş. Köpeğe düşman kesilmiştim. Hele en sevdiğim, bana çok alışmış, avucumdan yem yiyen, omuzuma çıkan bir pilici de parçalayınca, köpeği öldürmeye karar verdim. Bigün köpeği, kümesin yakınında dolanırken gördüm. Yakın olan kışladan gidip bir piyade tüfeği aldım. Tüfeği köpeğe çevirdim. Köpek, kurşunu yedi, ama ölmedi. Yaralanmıştı. Kalçasından kan akıyor, zavallı köpek, inleyerek döne döne yarasından akan kanı yalayıp duruyordu. Yalamak için, başını kalçasına uzatıyor, kendi çevresinde boyuna dönüyordu. Korkunç acılı bir görüntüydü bu. Büyük bir pişmanlık içindeydim. Ne yapacağımı şaşırdım. Piliçleri, tavukları, köpeğin canavarlığını, hepsini unutmuştum artık. Nasıl tedavi edebilirim diye düşündüm. Köpeğe doğru yürüdüm. Uluyarak kaçtı benden. Tüfeği bidaha köpeğe çevirdim. Hayvanın acı çekmesine dayanamıyordum. Tetiğe bastım. İkinci kurşunda köpek yere cansız yığıldı.

Aradan otuz yıl geçti. O korkunç olayı, hâlâ rüyalarımda görmekteyim. Kan akan yarasını yalamak için dönüp duran köpek gözümün önünde, bitürlü unutamıyorum.

AYIDAN ALINACAK DERS

Bu olayı anlatmadan önce, ayıların bir özel davranışı olduğunu söyleyelim. Ayılar da tıpkı insanlar gibi, tokat atabilir, tükürebilirler.

Anadolu Ajansı'nda çalışan gazeteci Oğuz Toktamış anlattı:

«Gediz'in bir köyünden olan dedemi, bigün tarlada çalışırken, abdesti gelmiş. Uygun bir yer aramış. Hem görülmemek, hem de kolay temizlenmek için, ağaçlar arasındaki su kaynağına gitmiş. Sık ağaçların arasında, kaynağın yanında, uygun bir yer bulmuş. Az son-

ra bir hışırtı olmuş, ayak sesleri duyulmuş. Yavaş yavaş söğüt dalları açılıyor, sık kamışlar aralanıyor... Derken, kamışların arasından koca bir ayı çıkmış. Korkudan, dedemde ses-soluk kesilmiş...

Ayı, su içmek için duru kaynağa başını uzatmış. Ağzı suya değmişken, birden durmuş, içmemiş. O yanı, bu yanı koklamış. İşte o sırada ayı ile dedem gözgöze gelmişler. Dedem, çömeldiği yerden yarı doğrulmuş, ama kalkamamış. Ayı da karşısına gelmiş, art ayakları üzerine dikilip bisüre dedeme baktıktan sonra, dedemin bir sağına, bir soluna iki tokat atıp, suratına da tükürmüş. Suyu da içmeden dönmüş, ağır ağır, salına salına gitmiş...»

MARİFETLİ KEDİ

Öğretmen Bayan Madiha Esenel şöyle anlatmıştı:

«Bir toplantıdaki arkadaşlar, hepimiz kendi kedimizin, köpeğimizin marifetlerini anlatıyorduk. Musluktan damlayan suyu içen kedi... Helâya kakasını eden kedi... Arkadaş olmuş kediyle köpek... Köpeğin başına konmaya alışık kanarya... Daha böyle olaylar işte.

Susmakta olan bir hanım da, en sonunda, tek cümleyle kedisinin marifetini söyledi. Sanki çok önemsiz bişeymiş gibi,

— Benim kedim, sokak kapımızın zilini çalar! dedi.

Şaka yapıyor, diye gülüşüp geçtik, inanmadık. Ama ben sonradan, bu hanımın kedisinin gerçekten sokak kapısının zilini çaldığına tanık oldum. Üç katlı, bir eski İstanbul eviydi. Sokak kapısının hemen yanında kafesli bir pencere vardı. Kedi, bu pencereye sıçrıyor. Ön ayağının birini, yakındaki zile uzatıyor. Papisini zile bastırıyor, zili çalıyor. Kapı açılana dek, zili bikaç kez çalıyor. Bu olayı görüp şaştım.

Kedinin sahibi,

— Hem de, dedi, öyle bir çalışı var ki, onun zil sesini hemen tanırım.»

BİT YARIŞI

Yirmi - yirmibeş yıl önceleri cezaevleri, şimdi olduklarından çok daha pisti. O zamanlar, Âdembaba koğuşunda bit yarışı yapıldığını görmüştüm. Ama nasıl bit yarıştırıldığını, yakından bakmadığım için, bilmiyordum.

Rahmetli dostum Vâlâ Nurettin Vânu, bit yarışının nasıl yapıldığını şöyle anlatmıştı:

«Yarış bitleri özel olarak yetiştirilir. Yarış alanı, dümdüz olacak. Genellikle, düz, parlak bir teneke üstünde bit yarıştırılır. Tenekenin üstüne tebeşirle yada kurşun kalemle bir çember çizerler. Bu çemberin dışına, daha büyük bir çember çizilir. Yarışacak bitler, ortadaki küçük çemberin içine hep birden bırakılır. Bitler yürümeye, kıpırdanmaya başlarlar. Bitlerden hangisi dış çemberi önce aşarsa o bit birinci olur. Dış çemberi geçiş sırasına göre bitler derece alırlar. Bitlerin sahipleri yarıştan önce ortaya para koymuşlardır. Bit başına toplanan paralar, birinci, ikinci, üçüncü gelen bit sahipleri arasında bir orana göre üleştirilir. Üçüncüden sonra gelen bitlerin sahiplerinin paraları yanar. Bitlerini yarışa sokmak için paraları olmayanlar da, tıpkı at yarışlarında olduğu gibi, bir tayınına, bitek cıgarasına bitler üzerine bahse girerler. Yarışan bitler birbirlerine karışmaz. Çünkü her bitin özel işareti vardır. Sahipleri, yüz bit içinde bile kendi bitlerini tanırlar.»

TELEFON DİREKLERİ

Yazar Yahya Benekay, bir röportajında ayılara değgin bir olayı şöyle anlatıyordu:

«Yüksekova'dan Şemdinli'ye gidiyoruz. Yüksekova'da, hükümet doktorluğu yapan bir dosta rastlamıştım. Doktor Necdet Biltekin, beni almış Türkiye'mizin en güney-doğu köşesini karış karış dolaştırmıştı. Çevre ağaçlık. Gittikçe de sıklaşıyor. Birden bir patırdı kopuyor çevremizde, önümüzden ok hızıyla bir karaltı geçiyor. Doktor,

— Ayı! diyor.

Doktor az sonra durdurdu jipi. Bana bişey gösterecekmiş. İndik,

— Bak Benekay, dedi. Şu gördüğün meşe ağacı telefon direği.

Gerçekten de bir fincan takmışlar o ağaca ve tek de telefon teli sarmışlar.

Doktor,

— İşte buna şaş, dedi, çünkü burda ayılara telefon direği dayandıramıyorlar.

Sebebini öğrenince uzun uzun güldüm.

Şemdinli bölgesinin balı ünlüdür. Ehlisi ile, yabanı ile dağ taş balarısı ile doludur. Ayı, balı pek sever. Telefon direkleri de hep vınlar, bilirsiniz. Buralarda evcil köpekler gibi köy içinde, sokak arasında dahi dolaşan ayılar, telefon direklerini arı yuvası sanıyorlarmış. Hattâ kulak dayayıp dinliyor, vınıltıyı duydukça direği silkeliyor, sonunda da içinde bal olduğuna karar verip, o ayıcıklar tuttukları gibi direkleri çıkarıp kırıyorlar, içine bakıyorlarmış. Bu yüzden de telefon konuşmaları sıksık kesiliyormuş.»

BOBİCİK

Köpekler, kendilerini seven insanları, daha uzaktan seziyorlar sanırım.

Bir gece geç saatlerde, konuk olduğumuz bir dostumuzun evinden dönüyorduk. Hiçbir sevgi belirtisi göstermediği halde karımın arkasına bir sokak köpeği takıldı. Alışkın olduğu yerden uzaklaşmaması için hayvanı kovaladım. Kaçmadı. Yere yapıştı. Biz yürüyünce yine arkamızdan geldi. Taş atar gibi yaptım. Ne yaptıksa köpeği uzaklaştıramadık. Evimizin kapısına dek geldi.

Biz bir apartmanın üçüncü katında oturuyoruz. Ertesi sabah kapıyı açınca, gece arkamıza takılan köpeği, kapı önündeki paspasa yatmış bulduk. Sarı, iri bir sokak köpeğiydi. Kovduk, kovaladık, gitmedi. Kapıcıyı çağırdık, o da köpeği çıkaramadı. Boylu boyunca taşlara yapışıyordu. Sonunda kapıcı, boynuna ip bağlayıp sürüyerek dışarı çıkarabildi.

Köpek, apartmanın arkasındaki arsadan ayrılmazdı. Biz de ona pencereden ekmek attık. Aradabir de yemek artıklarını, kemikleri, artık ekmekleri götürüp veriyorduk. Öyle sevilmek isteyen zavallı bir hali vardı ki, buyüzden adını Bobicik koyduk. Başka apartmanlardakiler de Bobicik'e yiyecek vermeye başladılar. Özellikle mahallenin çocukları Bobicik'i çok seviyorlardı.

Bobicik dişiydi. Her altı ayda bir, dört beş yavru doğuruyordu. Yani yurtlandığı o arsada Bobicik'in geniş bir ailesi vardı. Kendi ailesinden başka, oraların bütün erkek köpekleri de Bobicik için arsaya doluşuyorlardı. Bu durum ister istemez kimi komşuları tedirgin etti. Bobicik'i belediyeye şikâyet ettiler. Bunun üzerine belediye görevlileri Bobicik'i öldürmek için ona zehirli etler atmaya başladılar. Bu zehirli etlerden öbür köpekler öldü, ama her ne yapıldıysa Bobicik ölmedi. Zehirli et atıldığı halde, öbür köpeklerin ölüp de neden Bobicik'in ölmediğini kimse anlayamıyordu. Bunun gizi neydi? Bunun nedenini bilmek için, Bobicik'i yakından tanımak, onun kşiliğini bilmek gerekirdi. Bu zavallı sokak köpeğinin önüne, yiyecek herhangi bişey konulsa, ne kadar aç olursa olsun, yavruları yiyip doymadan kendisi yemezdi. Yalnız yavruları da değil, orda konuğu olan erkek köpekler de karınlarını doyurmadan Bobicik yemezdi. Ancak onlardan artan olursa yerdi.

Kendisi de yedikten sonra yine yiyecek artarsa, onu da arsanın toprağını eşeleyerek, aç kalacağı zaman yemek için toprağa gömerdi.

Bobicik, kendisini öldürmek için atılan zehirli etleri de, tokgözlülük edip başka köpeklere buyur ettiğinden, yavruları ölüyor, konukları olan erkek köpekler ölüyor, ama o sağ kalıyordu. Bikaç ay sonra Bobicik yeniden yavrular doğuruyor, yurtlandığı arsaya erkek arkadaşlar getiriyordu.

Dört-beş yıl uğraşıldı, ama Bobicik ne yapıldıysa zehirlenemedi. Bigün Bobicik'in kuyruğunun ucunun kesilmiş olduğunu gördüm. Ne olduğunu sorup öğrendim. O gün Bobicik'e yine zehirli et atmışlar. Ya konukları azmış, yada atılan et çokmuş; Bobicik de o zehirli etten yiyip zehirlenmiş.

Bobicik'in zehirlendiğini öğrenen mahallenin çocukları, onu ölümden kurtarmak için yardımına koşmuşlar, ellerinden geleni yapmışlar. Bu arada, ezilmiş sarımsaklı yoğurt yedirerek, kuyruğunun ucunu kesip kanını akıtarak Bobicik'i ölümden kurtarmışlar. O kez de ölümü atlatan Bobicik, bütün mahalle çocuklarının sevgilisi olmuştu. Ama yine de zehirlenip öldürülmekten kurtulamadı. Yeniden yavrulamaya vakti kalmamıştı. O gün konukları da yokmuş. Karnı da aç olacak ki, önüne atılan zehirli eti, toprak altına saklamamış, hepsini yemiş. Zavallı Bobicik öldü. Ölümüne hepimiz üzüldük. Ama en çok üzülen mahallenin çocuklarıydı.

SARI İLE HANIM

Müşerref Hekimoğlu anlattı:

«Büyükbabam hekimdi. Yaşlılığında Bozüyük'e yerleşti. Hastalara bakmak için Bozüyük köylerine gider, hastalara ilâçlar verirdi. Köylere gitmek için bir at arabası vardı. Arabayı çeken kısrağın adı Hanım'dı. Büyükbabamın bir de köpeği vardı. Cins değil, herhangi bir köpekti, adı Sarı'ydı.

Sarı'yla Hanım birbirlerini çok severlerdi. Oynaşırlardı Büyükbabam arabaya binip yola çıkınca Sarı da arabanın arksın takılır giderdi. Büyükbabam uzak köylere gidecek olursa, arkalarından gidip yorulmaması için, Sarı'ya daha önceden ahıra kapatır, bağlardık. İki-üç saat sonra salıverince, Sarı, Hanım'ın ayak izlerini koklaya koklaya yola düşerdi. Her nereye gitmiş olursa olsun, Hanım'ı bulur, eve hep birlikte dönerlerdi.

Büyükbabam, artık köylere gidemeyecek denli yaşlanınca, arabayla birlikte Hanım'ı sattı. Satın alan adam Hanım'ı, Denizli'nin ilçesi Buldan'a götürdü. Hanım evden giderken, arkasına düşmesin diye Sarı'ya bağladık, üç gün salmadık. Üç gün sonra çözdüğümüzde Sarı, Hanım'ı aradı durdu. Uzaklara gidip gidip yine eve dönüyordu. Onbeş gün kadar böyle arandı. Çok uzaklara dek gidip döndü. Bigün de gitti, dönmedi. Sarı'yı çok aradık, ama bulamadık. Neden sonra Buldan'dan Sarı'nın haberini aldık. Sarı, araya araya Hanım'ın ayak izlerini buluyor. İzleri koklaya koklaya gidiyor. Evden çıkışından birbuçuk ay sonra, Hanım'ın olduğu evin bahçesinden içeri giriyor. Bozüyük'le Buldan arası 600 km.'dir Sarı, bahçeye girdiğinde öyle yorgun, öyle bitkinmiş ki, Hanım'ın bacaklarının dibine düşüp bidaha kalkamıyor, orda ölüyor.»

On yaşımdaydım. İstanbul'da, Süleymaniye'de iki katlı bir eski evin odalarından birinde kiracıydık. Bir tekir kedimiz vardı. Tekir yavruladı. Yavrularından yalnız biri kaldı.

Tekir aç bile olsa evde hiç hırsızlık etmezdi. Oysa çok hırsız bir kedi olduğunu biliyorduk. Çünkü sıksık çaldığı et parçalarını ağzında eve taşırdı. Bigün yine bir et parçasını ağzında zorla taşıyarak merdiveni çıktı. Eti sofaya bırakıp mırıl mırıl yavrusunu çağırdı. Yavrusu gelince, eti yerden alıp, her zaman yemek yediği kaba götürüp bıraktı. Yavru, etin üzerine atıldı, yemeye başladı. Tekir de yanına uzanıp yalandı.

Biz o zamanlar evcek yer sofrasında yemek yerdik. Bigün yine yere bağdaş kurmuş, öğle yemeğimizi yiyorduk. Tekir geldi, annemle aramıza girdi, her zamanki gibi sofra bezi üstüne yattı. Az sonra yavrusu da yanına geldi. Ama anası gibi uslu durmadı. Başını sofraya uzatıp koklamaya başladı. Sonra da bir ön ayağını sofraya uzattı. Yavrusunun hırsızlık edeceğini anlayan Tekir, birden dikildi. Tıpkı, bir annenin yaramaz çocuğunu eğitmek için dövdüğü gibi, bir ayağıyla yavrusunun başına bikaç kez vurdu, onu sofra tahtasının altına sindirdi. O günden sonra yavru kedinin bidaha sofraya uzandığını hiç görmedik.

GÜÇLÜ BİR HAKEM

Tarık Buğra şöyle anlattı:

«Rahmetli Profesör Mümtaz Turhan bana cins bir köpek hediye etmişti. Dora adlı bu köpek dişiydi. Mümtaz Turhan, köpeği verirken de, «Hiç kaygılanma, kısırdır, doğurmaz!» demişti. Mümtaz Turhan'ın kısır dediği köpek, bizim eve gelince altı yavru birden doğurdu.

Evimizin iki ev ötesinde, komşumuz Bedirhan Çınar'ın da çok iri bir çoban köpeği vardı. Sıpa büyüklüğünde bir köpekti. Olura olmaza havlamaz, ufaktefek gürültüye başını bile kaldırmaz, sokak köpekleriyle dalaşmaz, —söz yerindeyse— ağırbaşlı, oturaklı bir köpekti.

Bigün bahçede acı acı havlamalar duydum. Önceleri aldırmadım ama, havlamalar kesilmeyince pencereden baktım. Bahçede, Dora'nın yavruları dolaşıyor. Yavrulardan biri kudurmuş gibi, başka bir yavruyu boynundan kapmış, boğuyordu. Öbür yavrular havlıyor. Dora da mırıldanarak dört dönüyor, ama kavgacıları ayıramıyordu. Ben pencereden bağırdım, sokaktan gelip geçenler bağırdı, bir gürültüdür koptu, ama saldırgan yavru, kardeşinin boynundan dişlerini gevşetmedi. Çocuklar da oraya toplandı. Onlar da taş atarak saldıran köpeği kaçırmak istediler, ama olmadı. İşte bu sırada, biraz ötemizdeki evin bahçesinde, başını ön ayaklarının üzerine uzatıp yatmış, uyuklar gibi duran Bedirhan Çınar'ın koca çoban köpeği yerinden doğruldu. Gerinir gibi ayaklarının üstünde yaylandı. Ağır ağır bizim bahçeye doğru yürüdü. Koca çoban köpeğini görenler kaçıştılar. Çoban köpeği, bahçenin açık kapısından girdi. Hâlâ, altındaki köpeği boğmaya çalışan saldırgan köpeği ensesinden kapıp fırlattı. Öyle fırlattı ki, altı aylık yavru bahçe parmaklıklarının üstünden uçup sokağa düştü. Sonra çoban köpeği, öbür kavgacıyı ensesinden kapıp onu da ters yana fırlattı. O da üç-dört metre öteye düştü. Birden ses, gürültü kesilmişti. Ne köpeklerde havlama, uluma, ne orda toplananlarda bir fısıltı... Koca çoban köpeği, barışı sağladıktan sonra, sanki hiçbişey yapmamışçasına, yine geldiği gibi lap lap yürüyüp gitti. Eski yerine gidip yattı. Uzattığı ön ayaklarına başını dayayıp ya uyukladı yada uyuklar gibi yaptı.»

SEVDALI KATIR

Sınıf arkadaşım rahmetli albay Nihat Aytek anlatmıştı. Askerî liseyi bitirince Harp Okulu'na gönderilmeden önce, altı ay erlik yapmak için birliklere verilmiştik. Nihat'ın gönderildiği bir makineli tüfek bölüğünde çok huylu bir katır varmış. Önüne geleni kapar, ardına geleni tepermiş. Bu katıra yular, ip, bağ, zincir dayandıramazlarmış. Sırtına hiç yük vurdurmazmış. Zorla yük vururlarsa, ya çifteler atarak yükten boşanır yada sırtındaki yükü düşürene dek dağ-bayır koşarmış.

Bu huylu katır günün birinde birdenbire dingin, uysal bir hayvan oluvermiş. Herkes şaşmış buna. Nedenini araştırmışlar. Tavlacı er, bu huylu katırın yanına bir kısrak bağlamış. İşte bu kısrak yanına geldi geleli huylu katır da dinginleşmiş, üstelik yemeden içmeden de kesilmiş. Yemliğine konulan kuru otlardan bir tutam bile yemiyormuş. Ancak yanındaki kısrak otunu yiyip bitirince, katır da yemeye başlarmış.

Hayvanları sulamaya götürünce, katır, kısrağın yanıbaşında durur, onun su içişini seyredermiş. Ancak kısrak suyunu içip kandıktan sonra katır da su içermiş.

O zamana dek sırtına yük vurdurmayan katır, gözü önünde kısrağa yük vurulunca, kendi sırtına yük vurulmasına da yanaşırmış. Durumu görenlerin yorumuna göre, katır kendini kısrağın yükünü bölüşüyor, sanırmış. Kısrağın yükü azalsın, ona yardım etsin diye sırtına yük vurdururmuş. Kısrağa yük vurulmadan, öldürsen katır sırtına yük vurdurmazmış.

Bütün bu belirtilerden katırın kısrağa sevdalandığı sonucunu çıkarmışlar. Katırda cinsellik olmadığından, onun bu tutkunluğu tam saf aşkmış.

Gel zaman git zaman, o kısrağı başka bir birliğe mi göndermişler, satmışlar mı, yoksa hayvan ölmüş mü, her ne olmuşsa katır kısraksız kalmış. Bu ayrılıktan sonra katır eskisinden daha çok azmış. Tutmanın, durdurmanın olanağı yok... Aradan çok zaman geçmeden, bigün katır çok yüksek bir uçurumdan düşüp parçalanmış, ölmüş.

Katırın, kısrağa tutulduğuna inananlar, uçuruma yuvarlanmasından sonra, umutsuz aşka düşen katırın intihar ettiğini söylemişler.

Elbet bu insanların yorumu. Katırın sevdalanması, sonra aşk yüzünden intiharı inanılır şey değildir. Ama bilenler de, katırların hiçbir zaman uçurumdan, yardan yuvarlanıp düşmeyeceğini söylüyorlar.

AYININ HEDİYESİ

İstanbul Basımevi sahibi Asaf Ertekin anlattı:

«Toroslarda bir köylü ormana gitmiş, koca ağacı kesip devirmiş. Bu sırada bir ayı gelmiş, oduncunun karşısına geçip oturmuş, onu seyretmeye başlamış. Oralarda ayı çok... Saldırgan da değil. Onun için oduncu, ayıya aldırış etmemiş.

Oduncu koca çam kütüğünü yarmak için, kütüğün çatlağına kama sokup baltanın tersiyle vuruyormuş. Bir zaman böyle çalışmış. Öğle olunca, yemek yemek için biyana çekilmiş. Bu sırada ayı kütüğün başına gelmiş. Yaramaz bir çocuk gibi kütüğün yarığındaki kamayla oynamaya başlamış. Kamayı o yana, bu yana sallayıp dururken, kama birden fırlayınca, ayının ayağı kütüğü çatlağı arasına sıkışmış. Ayı, can acısından bağırıyormuş. Oduncu, yarığa daha geniş bir kama sokup çatlağı genişleterek, ayının ayağını kurtarmış. Ayı kurtulunca topallaya topallaya, inleye inleye gitmiş.

O gün işini biteremeyen oduncu, ertesi günün sabahı yine oraya gitmiş. Bir de bakmış, koca kütüğün çatlağının üstünde bir petek bal... Ayının, yapılan iyiliğe teşekkür için bal getirdiğini anlamış.»

LİNÇ EDİLEN LEYLEK

Kuluçka olup yumurtaya yatan ana leyleği, baba leylek yalnız bırakmaz. Yavrular yumurtalardan çıkınca da, onlrın beslenmesine yardım eder.

Dişi leyleğin üstüne yattığı yumurtalardan birinden, kartal, akbaba, atmaca gibi leylekten başka türde bir kuş yavrusu çıkarsa, erkek leyleğin dişisini parçalayıp öldürdüğü söylenir. Buyüzden erkek leyleğin dişisini öldürdüğü o denli çok anlatılmıştır ki, kimi yerlerde yaramaz çocuklar, leylek yuvalarına başka kuşların yumurtalarını koyarak, o leylek ailesindeki faciayı görmeye can atarlar.

Karım böyle bir olaya çocukluğunda tanık olmuş, leylek yuvasındaki aile faciasını şöyle anlattı:

«Nazilli'deydik. Yukarı Nazilli mahallesinde bir evde oturuyorduk. Evimizin karşısında bir cami vardı. Cami kubbesinin tam alemi üstüne bir leylek geniş bir yuva yapmıştı. Dişi leylek kuluçka oldu, yumurtaların üstüne yattı.

Bigün evimizden leyleklerin gürültü seslerini duyduk. Ne oluyor diye pencereden baktık. Karşı kubbedeki yuvada, kıskanç karıkocalar gibi, dişi leylekle erkek leylek kavga ediyordu. Bu kavga sırasında erkek leylek yuvadan bir kuş yavrusunu yere attı. Bu, yumurtadan yeni çıkmış bir karga yavrusuydu.

Kubbe yüksek olduğu için, çocuklar leylek yuvasına karga yumurtası koymuş olamazlardı. Karıkoca leyleklerin yuvada bulunmadığı bir zamanda, yumurtlamak için sıkışmış bir karga, hazır yuva varken oraya yumurtlamış olacaktı.

Baba leylek uçup gitti. Bisüre sonra leylek gürültüleri daha da artmıştı. Bir de pencereden baktık, kubbenin üstünde gök, leyleklerle dolu. Erkek leylek, gidip başka leyleklere dişisinin suçunu söylemiş.' Gelen leylekler, üstüne yattığı yumurtalardan karga yavrusu çıkan dişi leyleği parçalayarak öldürdüler. Gözümüzün önünde işlenen bu aile faciasını evimizin penceresinden seyrettik.»

UÇAN KAZLAR

Sanırım, yedi - sekiz yaşımdaydım. Annemle Heybeliada'ya gitmiştik. Babamın bir arkadaşının evinde bir aya yakın konuk kalmıştık. Konuk kaldığımız ev tepedeydi. Evin büyük bir bahçesi vardı, önü de kırdı.

Ev sahibinin onbeşe yakın kazı vardı. Kazlar beni ilk gördüklerinde yadırgadılar, tıslayarak üstüme yürüdüler. Ama hayvanları, özellikle kümes hayvanlarını çok sevdiğim için ekmek kırıntıları, yemiş kabukları, yemek artıkları gibi yiyecekler vererek kazları kendime alıştırmıştım. Öyle alışmışlardı ki bana, nereye gitsem arkamdan gelirlerdi.

Bigün beni bişey almak için çarşıya gönderdiler. Ada'nın çarşısı denize yakın, evden uzakta... Kazlar yine arkama takıldılar. «Kış, kış!..» diye kazları kovaladım. Arkamdan gelmesinler diye bir koşu tutturup yokuş aşağı ver ettim kendimi. Bir de baktım, o koca kazlar, o ağır gövdeli şişman kazlar, kanatlarını açıp havalanıyorlar... Önce biri uçtu, arkasından öbürleri de kanat çırparak havalandılar. Başımın üstünde bir kaz filosu uçuyor. Öyle yükseldiler, bana öyle geldi ki, karşı kıyılara dek uçup gidecekler. Gözden yitirdim kazları.

Bakkala gitmek için rıhtım boyuna indim. Bir de baktım, kazlar orda. Şişman gövdelerini iki yanlarına sallaya sallaya, sevinç tıslamaları çıkararak bana doğru koşuyorlar. Ord herkes bakıp bakıp şaştı. Bakkaldan alacağımı aldım. O dik yokuşu kazlarla birlikte çıktık. Ben önde, onlar arkamda eve geldik.

O günden sonra ne zaman evden çıkıp iskele alanına yada çarşıya inecek olsam, kazlar beni hiç bırakmaz, arkamdan havalanırlardı. Ya iskele alanında, ya rıhtımda, ya büyük çeşmenin orda yada bakkalın, manavın önünde beni bulurlardı. Herkez de sevinç sesleriyle üstüme gelirlerdi. Kaz sürüsü arkamda, o yokuşu öyle kasıla kasıla çıkardım ki...

AKO

Bir evde, birlikte yaşayıp büyümüş kedilerle köpeklerin arkadaş oldukları çok görülmüştür. Ama bizim bir kedimizle köpeğimizin dostlukları pek öyle görülüp duyulanlardan değildir.

Rahmetli Doktor Yusuf Balkan'dan bir yavru kedi almıştık. Kısacık tüyleri apaktı. O yüzden adını akoğlan koymuştuk. Zamanla da Akoğlan adı Ako olmuştu. Ako, uzun gövdeli, karnı çekik, yüksek bacaklı, kasları yaylı bir kediydi. Kartpostal güzeli kedilere hiç benzemezdi. Yemyeşil çimenli bahçede, kavları gerilip yaylanarak atlaya atlaya koşusu, ak renkli bir küçük parsı andırırdı.

Erkek kediler, genellikle kedi yavrularına düşmandırlar. Onları boğarlar. Ama bizim Ako, kışın sokaklardan bakımsız küçük kedi yavruları toplar, eve getirirdi. Bir de bakarız, dişleriyle ensesinden tuttuğu bir sıska kedi yavrusunu eve taşımış. Bu yavruları yalar, kurutur, arıtır, bacaklarının arasına alıp ısıtırdı.

Ako bir yaşındayken eve bir köpek yavrusu aldık. Çok küçük olduğundan adını Nokta koyduk. Nokta gelince, Ako çok belli ettiği bir kıskançlıkla hepimize darıldı. Adıyla çağırsak bile gelmiyordu. İlkin Nokta'ya aldırış etmedi. Onu evde yok saydı. Küskünlüğü onbeş gün kadar sürdü. Sonra, bu küskünlüğünün bir işe yaramadığını sezmiş olacak, yavaş yavaş Nokta'ya sokuldu. Derken oynaşmaya, arkadaşlığa başladılar.

Çok küçük olduğu için adını Nokta koyduğumuz, zamanla büyüyüp iri bir köpek oldu. Ama adı yine Nokta'ydı.

Bigün Nokta'yı yıkamak için banyo küvetine soktuk. Banyonun kapısını kapadık. Ilık suya sokup sabunlamaya başlayınca, Nokta acı acı havlamaya başladı. Nokta'nın havlamalarını duyan Ako, banyonun kapısına geldi. Hem miyavlıyor, hem de açmamız için kapıyı tırmalıyordu. Öyle miyavladı, öyle tırmaladı ki, kapıyı açmak zorunda kaldık. İki ayağını küvete dayayıp, yıkamakta olduğumuz Nokta'ya baktı, durdu.

Nokta'yı banyodan çıkardık. Hayvan silkelene silkelene kaçtı. Sonra biyana çekilip büzüldü. Titriyordu. Ako koştu, kocaman Nokta'nın üstüne yattı. Başını, bacaklarının arasına aldı. Nokta'nın ıslak tüylerini yalamaya başladı. Nokta kuruyana dek ondan ayrılmadı. Nokta kuruyunca da koşup oynamaya başladılar.

İYİLİĞE KÖTÜLÜK

Şimdi anlatacağım olaya, ister inanın, ister inanmayın. Çünkü, bu olayı dinleyenlerden kimisi «Olmaz böyle şey!» dedi. Ama ben bu olayı, sözüne güvenilir bir arkadaşımdan dinledim.

«Altın Zincir» ve «Demir Ökçe» eserlerini dilimize kaazndırmış olan rahmetli Emin Eliçin'in eşi Asiye Eliçin şöyle anlattı:

«Kayınbiraderim, sucuk yapımıyla uğraştığından, Erzurum'dan her yıl binlerce sığır alır. Kesimden önce sığırları bisüre besletir. Oğlu Doğu Özdemir tanık olduğu şu olayı anlatmıştı.

Bir kış, sığır çobanlarından biri dağda tipiye yakalanmış. Tipiden korunacak bir kuytu yer arayıp dururken bir mağara bulup içine girmiş. Gözleri mağaranın loşluğuna alışınca bir de bakmış, mağaranın dibinde bir ayı... Dışarı çıksa tipi var, içerde kalsa ayı var... Kışın ayılar uyuşuk olurlar ya, onu düşünüp içerde kalmış. Ayı, çobanın kendisinden korktuğunu sezmiş olacak, güven vermek için, çobanın önüne bişey atmış. Çoban bakmış, ayının önüne attığı şey bir post... Postun üstüne yatıp uyumuş, geceyi orada geçirmiş. Sabahleyin tipi dinmiş. Çoban da köye dönmüş. Köyde arkadaşlarına başından geçenleri anlatıp,

— Hadi gelin ayının olduğu mağaraya gidelim, ayıyı vuralım! demiş.

Sekiz-on delikanlı çıkmışlar yola, mağaraya gitmişler. Çok uğraşmışlar ama ayıyı mağaradan çıkaramamışlır. Kâğıt, kuru ot, saman filân yakıp dumanını mağaraya salınca, ayı dumandan boğulmamak için dışarı fırlamış. Dışarı çıkar çıkmaz da delikanlılar ayıya ateş etmişler. Yaralanan ayı acı acı bağırıp aranmaya başlamış. Delikanlılar arasında geceyi mağarada birlikte geçirdiği çobanı görünce, yaralarından kanlar akarak birden üstüne atılıp çobanı altına almış. Öbür delikanlılar ayıya ateş yağdıradursunlar, ayı da altına aldığı çobanı boğup parçalamış, orada ölmüş.»

AKTÖR KEÇİ

Bu dizide anlatılanların hepsi de hayvanlara değgin gerçek olaylardır. Yalnız bu anlatacağım olay, gerçek olmayıp, gerçekmiş gibi anlatılmıştır. Olayı sanki yaşamış gibi anlatan Mücap Ofluoğlu, bu olayın kahramanı keçi aracılığıyla, tiyatro oyuncularının alkışa düşkünlüğünü göstermek istemiştir.

Tiyatro oyuncusu Mücap Ofluoğlu, ordaki Türklere temsiller vermek üzere Amerika'ya gitmişti. Şimdi olayı onun ağzından dinleyelim:

«Bigün bir arkadaşımla Brodway'den geçerken, bir tiyatronun kapısı üstünde satılık keçi ilânı gördük. Bir tiyatroda keçi satılması ilgimizi çekti. Tiyatroya girip sorduk. Tiyatronun müdürü şöyle açıkladı:

— Bundan önce Çayhane adlı oyunu oynamıştık. Bilirsiniz. Çayhane oyununda bir de keçi vardır. İşte Çayhane'deki o rol için biz bu keçiyi almıştı. Şimdi Çayhane'yi sahneden kaldırdık. Keçiyi de satıyoruz.

Aktör keçiyi satın alıp evimize getirdik. İyiydi, hoştu ama, keçinin, insanın içine işleyen, durgun, üzgün, içli bir duruşu vardı. İnsana öyle geliyordu ki hani nerdeyse zavallı keçicik insan kibi ağlayacak... Yem verdik, taze ot verdik, su verdik. Ne yaptıksa zavallı keçiyi avutamadık, hep öyle acılı duruyordu.

Düşüne düşüne, zavallı keçinin neden mutsuz olduğunu anladık. Anlayınca da keçiyi iyileştirmemiz kolay oldu. Akşamları, tiyatroların perdelerini açtığı saatlerde, keçiyi karşımıza alıp on dakika kadar vargücümüzle alkışlıyorduk. Alkışlanınca keçinin üzüntüsü gidiyor, sanki yüzü gülüyordu. Sıçrayıp oynamaya başlıyordu. Zavallı aktör keçi. Çayhane oyununda oynaya oynaya alkışlanmaya öyle alışmıştı ki, alkışsız duramıyor, çok mutsuz oluyordu.»

SEVDALI YILAN

Kara yılanın güzel kızlara tutulduğunu anlatan biçok masallarımız vardır. Masallarda, kara yılanın bir güzel kız tutkunluğu, daha çok başka bir olayı dolaylı olarak anlatmak için kullanılmıştır. Bu masal motifi, edebiyatımıza da girmiştir. Yaşar Kemal, Bin Boğalar Efsanesi adlı romanında, güzel kıza tutulan bir kara yılanı şöyle anlatmaktadır:

«Yılanın, kara yılanın sevdası beterdir. Sevdalı yılan kıpkırmızı uzun bir köze keser. Yılan, kızlara sevdalanır. Kara yılan sevdadan kıpkırmızı kesilir. Kız nereye, ne yana gitse yılan kıpkırmızı karşısına dikilir. Kıpkırmızı, mercan kırmızısı nar zamanı, nar çiçeği kırmızısı... Bir yurtta, bir yolda, bir çalı arkasında, bir ören içinde, çadırda uyurken ko-

yun sağarken, çocuk uyuturken, yılan kıpkırmızı karşısına dikilir. Yeşil otların, derin suların, ulu ormanların, karanlık bataklıkların içinden karşısına çıkar, kıpkırmızı. Hiçbişey yapmaz. Önce kuyruğunun üstüne dikilir, sonra kızın önüne boylu boyunca kırmızı köz gibi upuzun serilir. Elindeyse, yüreğin varsa öldür sevdalı yılanı. Yılan kırmızıyı, nar çiçeğini sever. Nar çiçeğine, kırmızı giymiş kızlar sevdalanır.

«Ak kara yılan, çekil yolumdan.»

Kara yılan boyun büker, kara yılan soğuk yılan, kırmızı olmuş, daha kıpkırmızı olaraktan yoldan çekilir. Gece gelir koynuna girer, incitmez, dokunmaz.

«Kara yılan çık koynumdan!»

*

Bir yılanın güzel bir kıza tutkunluğu, belki de böyle düşe, sanıya kapılan kızların kuruntusudur. Genç kızlardaki bu kuruntunun psikolojik bir nedeni vardır.

Masallardaki, destanlardaki yılanın bir kıza tutkunluğu olayı, gerçek yaşamda da görülür. Böyle bir düşsel kuruntuya kapılan kız, yıllarca bir yılanın kendisine tutkun olduğunu sanır. Bu türlü gazete haberleri de çıkar. 29 Haziran 1972 günü kimi İstanbul gazetelerinde şöyle bir haber çıkmıştı:

Viranşehir (Özel) — Zehra Aşan (21) adındaki kadın, yedi yıldanberi odasına gelip yatağına giren ve kendisine alıştığını söylediği iki metre uzunluğundaki yılanı keserle başını keserek öldürmüştür.

Merkeze bağlı Helli köyünde oturan Zehra Aşan, yılanla geçirdiği yedi yılın hikâyesiyle ilgili olarak şöyle konuşmuştur:

«Yedi yıl önce bu mevsimde evimin damında yatarken yatağıma kara bir yılan girmişti. Çok korkmuştum, fakat kısa zamanda birbirimize alıştık. Yılan artık her gece yatağıma giriyor, şafakla beraber ortalıktan kayboluyordu. Bu durum tam yedi yıl sürdü. Artık bıkmıştım. Sonunda başını keserle keserek öldürdüm.

BİR GÜVERCİN AVCISI

Cezaevinin ayrı bir bölüğünde iki odalı bir yerde dört tutukluyduk. Bir de küçük bahçemiz vardı. Bahçeye güvercinler dolardı. Kurumuş ekmek artıklarını ıslatıp güvercinlere verirdim.

Tutuklulardan biri, güvercin avcılığına başlamıştı. Sağlam olsun diye iki kat yaptığı makara ipliğine, ucunu kıvırdığı bir toplu iğne bağlıyordu. Olta iğnesi gibi, iğnenin kıvrık ucuna bir mısır tanesi geçirirdi. Böylece hazırladığı güvercin oltasını bahçeye atardı. Güvercinlerden biri mısırı kapıp yutunca iğne hayvanın gırtlağına takılırdı. O zaman avcı, ipi sağa sağa güvercini çekip alıyordu. Tuzağa tutulan zavallı güvercin, iğnenin ucundaki mısır tanesini bile yiyemiyordu. Avcı, güvercinin başını kesip o mısır tanesini çıkarıyor, başka bir güvercine olta yemi olarak kullanıyordu.

Avcı, günde iki-üç, kimi daha da çok güvercin avlıyordu. Sonra onları kesip, pişirip yiyordu.

Güvercin yemek bizde töre değildir. Onun için güvercin avı bana bana çok üzünç veriyordu. Güvercin avcısına, cezaevindeki dostlarımız olan, bizi oyalayıp eğlendiren güvercinleri avlamaması için rica ettim. Sertçe sordu:

— Neden?

— Yazık hayvancıklara, dedim.

— Bana daha çok yazık, dedi, ben güvercinlerden önce gelirim. Onlardan önce kendimi düşünmek zorundayım.

Cezaevinde parasız yemek verildiğini söyledim. Bu kez,

— Bana protein gerekli, et yemeliyim! dedi.

— Ben senin için tavuk alayım, tavukları kes ye, güvercinleri tutma! dedim.

— Olur, dedi.

Cezaevi yönetmeni babacan bir adamdı. Bahçede bikaç tavuk bulundurmamıza izin verdi. Ziyarete gelen bir arkadaşıma üç tavukla bir horoz aldırdım. Horozla tavuklar gelince, ilgimiz güvercinlerden onlara kaydı. Sabah akşam, tavukların yemlerini, sularını

veriyordum. Onlar bana alıştı, ben de onlara alıştım. Sabahleyin uyanır uyanmaz onlara koşuyordum bakmaya... Tavukları almıştım ama, kestirememiştim. Protein düşkünü tutuklu da, tavuk kesilmediği için güvercin avını sürdürüyordu. Nasıl kestirebilirdim bu tavuklardan birini? Onlarla aramızda bir yakınlık doğmuştu. Biyanda hiç tanışım olmayan bisürü güvercin, biyanda aramızda sıkı bir tanışlık kurulmuş olan tavuklar... Bitürlü kıyıp da kestirtemiyordum tavuklarla horozu. Oysa tavuk eti yemeyi severim. Ama etini yediğim tavukları görmemiştim, bilmiyordum' Oysa bunlar avucumdan yem yiyorlardı. Aramızda bir alış-veriş olmuştu. Sanki benden onlara, onlardan bana bişeyler geçmişti. İçlerinden biri kesilirse, sanki benden bişey eksilecekmiş gibi geliyordu. Ama, ne olursa olsun, verdiğim sözü tutmam gerekiyordu. Cezaevinin o küçük bahçesini de tavuk çiftliğine çevirmeye hakkım yoktu.

Tavuklardan birini kesebileceklerini söyledim. Kesilirken görmemek, bağırışlarını duymamak için de cezaevinin revirine gittim. Döndüğümde tavuk çoktan kesilmiş, ayıklanmış, tencerede kaynamaktaydı. Bahçenin basıl basıla sertleşmiş toprağı üzerinde kesilen tavuğun tüyleri uçuşmaktaydı. Kanı, toprağı boyamıştı. Ağır bir suçluluk duydum. Güvercinleri kurtarmak için tavukları kestirmek; kötü bir pazarlıktı bu... Kalan iki tavuk la horozu kestirtmedim. Güvercin avcısı protein almak için yine güvercin avlamaya başladı.

Bikaç gün sonra horozun gül ibiği morarıp kararmaya başladı. Tavukların ibikleri de öyle oldu. Sünepeleştiler. Yemeden içmeden kesildiler. İki-üç gün içinde, hastalıktan ardarda öldüler.

KÖPEĞİN İYİLİGE KARŞILIĞI

Bu olayı, babasından dinlemiş olan oyun yazarı Güngör Dilmen, bize şöyle anlattı:

«Birinci Dünya Savaşı'ndaki askerliği sırasında babam, Doğu Anadolu'da bir yerdeymiş. Bigün bir köye girmiş. Savaş alanı içindeki köy bomboşmuş. Tek canlısı kalmamış, insanları kaçmış olan yıkık köyün daracık sokaklarında ilerlerken, birden karşısına çok iri bir köpek çıkmış. Babam hemen tabancasını çekmiş. Köpekle bisüre karşıkarşıya durmuşlar. Ne köpek kımıldıyor, ne babam adım atıyormuş. Bisüre sonra köpek kuyruk sallamaya başlamış. Köpeğin bu barışçıl davranışına karşılık babam da, tabancasını yerine koyup, torbasındaki ekmeğinden kopardığı parçaları köpeğe atmış. Böylece barışmışlar. Boşalmış köyde tek başına kalan o koca köpek, yüzünü babamın ayaklarına sürmüş, ellerini yalamış. Sonra köpek birden fırlayıp uzaklaşmış, gözden yitmiş. Babam, köpeğin bu davranışına bir anlam verememiş.

Bisüre sonra köpek, kuyruğunu sallaya sallaya, koşarak babama geliyormuş, ama bu kez ağzında bir tavşanla...»

ZORLA KULUÇKA

Heybeliada'da otururken tavuklarımız, hindilerimiz vardı. Kışın son günleriydi. Bigün evimize konuk gelen bir köylü kadın, hindileri görünce,

— Niçin bunları kuluçkaya civciv çıkarmıyorsunuz? diye sordu.

Babam,

— Kulucka olmadılar ki, hem bu mevsimde hindi kuluçka olmaz.

Yaşlıca olan köylü kadın,

— O senin dediğin tavuktur, dedi, tavuk kuluçka olmadan yumurta üstüne oturmaz. Ama hindi öyle değil... Ne zaman istersen, sen kendin hindiyi zorla kuluçka edip yumurta üstüne yatırabilirsin.

Babam, inanmadı,

— Yok canım, olmaz öyle şey... dedi.

Kadın,

— Biz hindileri ne zaman istersek kuluçka yaparız, dedi.

— Nasıl?

Kadın anlattı:

— Hindiyi yakalarız. Ayaklarından tutup başaşağı çeviririz. Ondan sonra başlarız döndürmeye. Olduğumuz yerde döne döne, başaşağı duran hindiyi öyle çeviririz ki, hayvanın başı iyice döner. Ondan sonra, önceden hazırladığımız folluktaki yumurtaların üstüne yatırırız. Başı döndüğü için hindi aptallaşmıştır, yumurtaların üstünden kalkamaz. Öylece kalır. Bir zaman sonra da yumurtaları iyice ısıtmış olduğundan kendini artık gerçekten kuluçka sanır. Yumurtadan civcivler çıkana dek yumurtaların üstünden kalkmaz.

Böyle söyleyip kadın yerinden fırladı, önündeki hindilerden birini kaptı.

— Siz hemen koyun folluğa yumurtaları. Ben şimdi bu hindiyi zorla kuluçka yapar, yatırırım yumurtaların üstüne... dedi.

Babam,

— Dur kadın, dedi, o tuttuğun erkek hindidir...

Kadın,

— Varsın olsun, dedi, hindinin erkeği daha aptal olur, biz erkek hindiyi de kuluçkaya yatırırız. Baktın kuluçkaya yatmakta zorluk çıkarıyor, o zaman, ters çevirip döndürmeden önce biraz konyak içir hindiye...

Sonradan başkalarından da duydum. Kimi köylerde, kuluçka olmayan hindiyi başaşağı döndüre döndüre sersemletip kuluçka diye yumurtaya yatırırlarmış.

DELİFİŞEK

Harbiye'deki bir evde oturuyorum. Çok büyük bir kavanozu akvaryum olarak kullanıyordum. Dayanıklı türünden dört tane süs balığım vardı kaavnozda. Üçü kırmızı, biri gümüş parıltılıydı.

O dört balığı seyretmek beni çok dinlendirirdi. Çalışmaktan yorulduğum zaman, kavanozun önüne oturur, balıklara dalar giderdim. Üç kırmızı balık tombuldu, gümüş parıltılı olanı ince uzundu. Kavanoza balık yemi attığım zaman, yemleri ilk kapan gümüş parıltılı balık olurdu. Atik, çevik, yerinde duramaz bir balıktı. Öbürleri zaman zaman suda dinginleşirler, ama gümüş parıltılı balık hiç mi hiç durmaz, boyuna devinirdi. Dalış yapar, perendeler atar, ters yüz döner, türlü cambazlık gösterileri yapardı. Bunlarla da yetinmez, o üç kırmızı balığa sataşırdı. Altlarından, üstlerinden onlaar vurur, başlarından, kuyruklarından dürter, onları da oynamaya, hızlanmaya zorlardı. Öyle devingen bir balıktı ki, buyüzden onun adını Delifişek koymuştum. Delifişek olmasa, öbürleri suda sünepe sünepe dolaşacaklardı. Ama Delifişek, yaramaz bir çocuk gibi onları dürter, zorla oyuna sokardı.

Bayılırdım Delifişek'e... Capcanlı, dipdiri bir küçücük balıktı.

Harbiye'deki evden Erenköy'de bir eve taşındık. Dört balığı, su dolu bir konserve kutusuna koyup getirdim Erenköydeki eve. İlk işim, kaavnoza su doldurup balıkları içine atmak oldu. Kavanoza koyduğum, çok duruarı bir suydu.

Yeni taşındığımız evde balıklar bisüre kavanozlarında oynaştılar. Ama sonra durgunlaştılar. Delifişek bile dingin, durgun olmuştu. Bir de baktım, kırmızı balıklardan biri ters dönmüş, suyun yüzüne çıkmış. Zavallı balık ölmüştü... Onun ölüsünü çıkarıp attım. Az sonra kırmızı balıklardan biri daha suyun üstünde cansız duruyordu. İşte ancak o zaman, taşındığımız evde, kavanoza koyduğum suyun, kuyu suyu olduğunu öğrendim. Kireçli kuyu suyu balıklara dokunmuştu. Gözüm, sevgilim Delifişek'teydi. O hepsinin en canlısı olduğundan ölmemek için direniyordu. Yine oynayıp zıplamak istiyor, ama yapamı-

yordu. Üçüncü kırmızı balık da öldü... Ah, Delifişek kurtulsa diye yakarıp boyuna ona bakıyordum. Ona baktıkça ağlayasım geliyordu. Bikaç ay beni dinlendiren, eğlendiren Delifişek olsun yaşasaydı. Ama görüyordum ki o da yavaş yavaş ölüme gidiyor. Kımıldamaları büsbütün yavaşladı. O Delifişek'e hiç yaraşmayan biçimde yalvarır gibi ağzını açıp kapıyordu. Az sonra o da öbürleri gibi ters dönüp suyun yüzüne çıkacaktı. Delifişek'in ölüsünü görmeye dayanamadım. Suyun içinden kaptığım gibi, açık pencereden karşı evin damına fırlattım. Sonra sokağa çıktım, uzun uzun yürüdüm.

KEDİ, FARE, İNSAN

Tutuklular can sıkıntılarını gidermek için olacak, olmadık şeyden, en önemsiz olaydan kendilerine eğlence çıkarmaya çalışırlar.

Bigün Harbiye'deki cezaevinde bir tutuklu, iri bir lâğım sıçanını bir boş gaz tenekesinin altına kapatarak yakalamıştı. Bir koğuş dolusu tutuklu, mapus sıçanının başına toplandı. İçlerinden biri şöyle bir oyun önerdi:

— Sıçanın kuyruğuna bir boş konserve kutusu bağlayalım. Kedilerden birinin de kuyruğuna teneke bağlayalım. Sonra ikisini birden orta bahçeye salalım. Bakalım ne olacak?

Öneri, hepsine pek eğlenceli geldi. Hemen bu oyunu uyguladılar. Orta bahçenin biyanında kuyruğuna konserve kutusu bağlı fare, onun karşı yanında da yine kuyruğuna konserve kutusu bağlı kedi, karşıkarşıya duruyorlar. Orta bahçenin karşılıklı iki kapısı kapalı olduğundan, sıçan da, kedi de başka yere kaçıp gidemezdi. Kediyle sıçanı, ikisini birden bıraktılar. Kedi, sıçanı görünce üstüne atıldı. Sıçan da kediyi görünce kaçtı. İşte o zaman orta bahçede bir kıyamettir koptu. Sıçana atılan kedi, kendisiyle birlikte gelen arkasındaki tıngırtıyı duyunca ürktü. Sıçan, kendi çıkardığı tangırtıdan büsbütün korktu. Orta bahçede bir cehennem yarışı başladı. Kimin kimden kaçtığı belli değildi. Kedi, kendi gürültüsünden kaçıyor, sıçan hem kendi gürültüsünden, hem kediden, hem kedinin çıkardığı gürültüden kaçıyordu. İki hayvan dik duvarlara da atılarak, orta bahçede dört dönüyorlardı. Bu, olmadık, görülmedik bişeydi. Öyle gürültü vardı ki, sıçan kediyi, kedi sıçanı unutmuştu. İkisi de kendi dertlerine düşmüşlerdi. Sıçan çıldırmış gibi, kedi deli, kuduz gibi koşuyordu.

Orta bahçenin duvarları dibine dizilmiş tutuklular da kahkahadan kırılıyorlardı. İşte bu sırada bir sert ses duyuldu:

— Nedir bu rezillik!... Sizde hiç acıma yok mu be!..

Böyle bağıran, idam cezası yemiş, cezasını yargıtayın da onayladığı bir hükümlüydü. Ona «İdamlık» lâkabı takılmıştı.

En geç bir ay içinde asılacak olan İdamlık,

— Çabuk çözün şu tenekeleri! diye bağırdı.

O ne derse hemen yapılırdı.

Kediyi tutup kuyruğuna bağlı tenekeyi çıkardılar. Bu sırada bu işi yapanların ellerini tırmaladı kedi. Birisi, sıçanın kuyruğuna bağlı tekeye basmıştı.

Orta bahçeyi bir sessizlik kapladı. İdamlık, kalabalığa bakıp,

— Hiç acımadınız mı hayvanlara? diye bidaha sordu.

Bana İdamlık'ın gözleri buğulanmış gibi geldi.

DAMLA'NIN YİĞİTLİĞİ

Bir yağışlı gündü. Oğlum Ali, yağmurda ıslanmış küçücük bir kedi yavrusu görmüş sokakta. Acımış. Eve getirmiş. O denli küçücüktü ki, adını Damla koyduk. O Damla, büyüdü, büyüdü damla olmaktan çıktı, bir göl oldu. Besili, bakımlı, kocaman bir kedi... Üs-

telik çok yırtıcı, kavgacı bir kedi... Tam bir sokak kedisi. Kulağı kavgadan yırtılmış, her zaman kirli, yaralı, bereli...

Şu olayı eşim anlattı:

«Yolda, alçak bahçe duvarının üstünde beş-altı kedi vardı. Bizim Damla da karşıdan ağır ağır geliyordu. Komşunun kurt köpeği, birden bahçe kapısından fırlayıp kedilerin üstüne atıldı. Kediler çil yavrusu gibi dağıldılar. Herbiri biyana kaçtı. Kimi ağaçların tepesine, kimi duvarların üstüne, kimi evlerden içeri kaçtı... Kurt köpeği, hem havlıyor, hem kuyruğunu sallayıp duruyordu. Kedilerden birini pençesine geçirse boğup parçalayacak gibiydi.

Bu arada bizim Damla, oralarda sanki hiç öyle bir olay olmamış gibi kurt köpeğine doğru ilerliyordu. Kurt köpeği, Damla'ya atılır gibi yaptı. Damla ne kaçtı, ne oralı oldu... Şöyle biraz tüylerini kabartıp kabardı, o kadar. Kurt köpeği baktı ki, Damla'ya söktüremeyecek, yiğitlik gene bende kalsın gibilerden, hiçbişey olmamış gibi durdu. Damla, tam onun karşısına geçip yalanmaya, kuyruk altını yalamaya başladı.

O günden sonra çok gördüm. Kurt köpeği bütün kedilerin düşmanı. Onları kaçırıp darmaduman ediyor. Ama bizim Damla'yı görünce, cakası bozulmasın diye onu görmezlikten geliyor. Damla da sanki inadınaymış gibi, gidip köpeğin karşısına oturuyor, hiç umursamadan orasını burasını yalıyor.»

SİYASİ KOĞUŞUN KEDİSİ

Köpek için, göçebelik döneminin hayvanıdır, derler. Kedi için de, yerleşik yer hayvanıdır, derler. Çünkü köpek kişiye bağlı, kediyse yere bağlı yaratıktır.

Üsküdar'da, Paşakapısı Cezaevi'nde siyasî tutuklular koğuşunda, kara bir kedimiz vardı. Olağanüstü güzellikte yeşil gözleri, kısacık tüylerinin parlak karanlığını daha da arttırırdı. Cezaevinde doğup büyümüş, hiç cezaevinden dışarı çıkmamış, tam bir cezaevi kedisiydi. Bikez bile ciğer yememişti. Alışık olmadığından, sucuk gibi yiyecekleri pek yemezdi. Peki, ne yerdi bu kedicik? Cezaevinde verilen tayının içini parmaklarımızın arasında iyice ezip yuvarlar, fındık büyüklüğünde topaklar yapardık. İşte bizim siyasî koğuşun kedisinin yediği bunlardı. Ekmeğin içini, sert topak yapmazsak yemezdi.

Öyle de temizdi ki, kışın, yağmurda çamurda bile, papilerinin kirli olduğunu hiç görmedik. Geceleri, birimizin yatağına girer, başını da yastığa dayar, öyle uyurdu. Çok zaman arka üstü yatardı.

Genel af oldu. Bütün tutuklular çıktı. Cezaevi bomboş kaldı. Bigün, o cezaevinin bir gardiyanını gördüm yolda. Gardiyana, söz arasında, siyasî koğuştaki kedimizi sordum.

Gardiyan üzüntüyle,

— Hiç sorma, dedi, siz gittikten sonra o koğuştan hiç çıkmadı. Kimse de farkında olmamış... Aç açına kalmış koğuşta... Bigün ranzalardan birinde ölüsünü bulduk.

KANUN KAÇAĞI KÖPEK

Meral Çelen şöyle anlattı:

«Babam, Köy Enstitüsünde öğretmenken, Boncuk adlı ufaktefek bir dişi köpeğimiz vardı. Köpeklerin kızışma döneminde, çok iri bir çoban köpeği çıktı ortaya. Boynunda dikenli demirden tasma vardı. Bir gözü de kördü. Boncuk'tan hiç ayrılmıyordu. Boncuk'u çok kıskanıyor, onun yanına yaklaşan köpekleri boğuyordu. Hemen hergün biriki köpek öldürüyordu. Onun bu cinayetlerini biz de gördük. Köpekleri enselerinde dişleriyle yakalayıp biriki silkeliyor, boyunlarını kırıp yere fırlatıyordu. Boynu kırılan köpek, biraz debelendikten sonra ölüyordu. Bu yırtıcı köpeğin yanına biz de sokulamıyorduk. Ondan

herkes korkardı.

Bir sabah kalktık, boynu dikenli demir tasmalı koca köpek yok. Büyük bir belâdan kurtulduk diye sevindik.

Boncuk'un yavruları oldu. Ne babaları kadar iri, ne anaları kadar ufaktılar. Baba soyuna çekmiş çoban köpekleri olduklarından kapışıldılar.

Ertesi yıl yine köpeklerin kızışma döneminde o çoban köpeği, Boncuk'un yanına geldi. İşte o zaman bilenlerden bu köpeğin serüvenini öğrendik. Bikaç kilometre ötedeki bir köyün ağasının köpeğiymiş. Adı Karabaş'mış. Sahibi olan ağanın karısını parçalamış. Kadın uzun zaman hastanede yatmış da ölümden zor kurtulmuş. Karabaş'ın, sahibinin karısını neden parçaladığı merak ediliyor, ama bilinmiyordu.

Bu cinayeti işleyince, köylüler, ellerinde silâh, Karabaş'ı kovalamışlar. Çok kurşun sıkmışlar ama, öldürememişler. Yalnız kurşunlardan biri Karabaş'ın gözüne gelmiş, bir gözü o yüzden kör olmuş. O olaydan sonra Karabaş, ne o köye, ne de başka köye uğramış. Tam bir kanun kaçağı gibi dağlarda, bellerde kaçak gezer, yaz-kış avlanarak yaşarmış. Yalnız kızışma dönemlerinde bizim Boncuk'un yanına geliyor, bikaç gün onunla kalıp, yine gidiyordu.

Üç-dört yıl üstüste böyle oldu.

Günün birinde bizim Boncuk'u yanlışlıkla zehirlediler.

Kızışma döneminde yine gelmişti Karabaş. Boncuk'u çok aradı. Bulamayınca bizim evin önünden gitmedi. Belki de, gelir diye Boncuk'u bekliyordu.

Evimizin, yerden ancak iki metre yükseklikte bir cumbası vardı. Bigün annemle cumbada otururken, baktık, Karabaş da önümüzde, yere yatmış.

Sözde Boncuk'a sesleniyormuşum gibi,

— Boncuk, Boncuk, Boncuk! diye bağırdım.

Karabaş fırladı, kulaklarını dikti, o yanı bu yanı gözledi, oralarda dolandı. Bir umut çıkmayınca eski yerine uzandı.

Sevgilisi Boncuk'un adını bilip bilmediğini iyice anlamak için bidaha,

— Boncuk, Boncuk! diye seslendim.

Karabaş yine fırladı, çevreyi gözledi, yine umutsuzlukla yere uzandı.

Ben üçüncü kez,

— Boncuk! diye bağırınca, Karabaş yine fırladı, ama bu kez birden bize atıldı. Pencereyi zor kapatıp içeri kaçtık. Kendisini kandırdığımızı anlamış mıydı?

Bu olayın ertesi günü, elimde bir dilim tereyağlı ekmek, evden çıkmış, okula gidiyordum. Birden sırtımda iki elin ağırlığını duydum. Dönüp baktım: Karabaş... Çığlık atarken, ekmeği de elimden fırlattım. Karabaş, ekmek dilimini havada kapıp yuttu. Bu kez önden üstüme atlayıp iki koca pençesiyle omuzlarıma abandı. Kuyruğunu sallıyordu. Kötü niyeti olmadığını anlayınca sevip okşadım.

Karabaş bidaha bizim evden ayrılmadı. Ama yırtıcılığı, canavarlığı hiç geçmedi. Buyüzden de düşmanları çoktu. Günün birinde bilmediğimiz birisi tüfekle vurup Karabaş'ı öldürdü.»

KIRMIZIYA DİKKAT

Tarık Buğra anlattı:

«Yedeksubaylığımda, komutandan bana da at vermeleri için rica etmiştim. Ricam üzerine bana da at verildi.

Atı veren assubay,

— Uslu, uysal bir attır, dedi, yalnız dikkat edin, kırmızı yakalı birisini görmesin...

Şaka ediyor sanıp, ne demek istediği üzerinde durmadım.

Gerçekten de uysal bir attı.

Bigün ata binmiş gidiyordum. Karşıdan da alay hekimi geliyordu. Alay hekimine yirmiotuz adım kala, altımdaki o uslu at birden parladı. Ters dönüp çıldırmış gibi koşmaya başladı. Dizgini zor toparlayıp, epiy gittikten sonra hayvanı durdurabildim.

Sonradan öğrendiğime göre, bu ata önceleri bir veteriner subay binermiş. O veteriner de hayvana öyle kötü davranmış, bigün de öyle dövmüş ki, işte o dayaktan sonra bu uslu, uysal at nerde yakaları kırmızı olan hekim, veteriner yada kurmay görse, hemen parlar, koşarmış.»

ARKADAŞLARIM FARECİKLER

Bize sevimsiz gelen, soğuk gelen hayvanlar vardır; yılan, fare gibi... Kimi kadınlar gibi fareden korkmam ama, sevmem fareyi, tiksinirim. Tiksindiğimi söylediğim farelerle, günün birinde arkadaşlık edeceğim, o zor günlerimde yalnız farelerin bana yakınlık gösterecekleri, nerden aklıma gelirdi.

Harbiye Askerî Cezaevi'nin kapalı odalarında tutukluydum. Bir karyolanın giremeyeceği büyüklükteki o daracık yerin penceresi de yoktu. Çok yüksekte kör ışıklı bir lamba vardı. İşte o dar yerde ben günlerce, haftalarca kaldım. Hiç insan yüzü görmemecesine... Yalnız insan değil, hiçbir canlı yüzü görmemecesine günlerim geçiyordu.

Kitap, gazete, hiçbişey yoktu.

İşte o zor koşullarda bana en büyük iyiliği fareler yaptı. Beni hiç yalnız bırakmadılar. Bana arkadaşlık ettiler.

Bigün, belki de bir geceydi... Dizlerimin üstüne battaniye örtmüş, oturuyordum. Yerden battaniyeye bir fare çıktı, küçücük, kül rengği tüylü bir fındık faresi... Arkasından, biriki fare daha... Ürküp kaçmasınlar diye hiç kımıldamıyordum. Bir öksürük, bir hızlı soluk alışla hemen kaçıyorlardı.

Fareleri, o yere alıştırmayı düşündüm. Yere ekmek kırıntıları serptim. Fareler gelip bu kırıntıları yiyorlardı. Ekmek kırıntılarını yerlerken bıyıklarının oynayışı pek eğlenceli oluyordu.

Sonra sonra, ekmek kırıntılarını yerden battaniyenin üstüne doğru dizerdim. Fareler, kırıntıları yemek için ta dizlerimin üstüne kadar çıkarlardı. Yakından görüp incelediniz mi hiç fındık farelerini? Bu denli sevimli hayvancık az bulunur. Küçücük boncuk boncuk kapkara gözleri pırılpırıldır. En hoşuma giden, o ürkek bakışlarıyla, bişey yerken çenelerinin, bıyıklarının durmadan kıpırdayışıydı.

Dizlerimin bir karış yukarısına dek çıkarlardı. Daha yukarı çıktıkları hiç olmadı. Çünkü soluk alışımdan bile ürküp kaçarlardı. Belki de avucuma gelecek kadar onları kendime alıştıracaktım, ama vakit olmadı, o daracık yerden çıkardılar.

En zor günlerimde bana yakınlık gösteren, kuru ekmek kırıntıları için bile olsa, benden arkadaşlıklarını esirgemeyen o sevimli fındık farelerine teşekkür ederim.

GÜZELİNİ HERKES SEVER

1949 yılında bir akşam, dostum matbaacı Osman İlkbasan'la birlikte, onun Osmanbey'deki evine gitmiştik. Eşi Bayan Adriyen kedileri çok seven bir hanımdı. Bu yüzden, iki katlı geniş evin içinde yirmiden çok kedi dolaşıyordu. Evin aşçısı, kediler için ayrı yemek pişirirdi.

O evdeki kedilerin hepsi de dikkati çekecek denli çirkindi. Onca kedinin içinde bitek sevimli, güzel kedi yoktu. Bu denli çirkin kediyi biaraya toplayabilmek için Bayan Adriyen çok uğraşmış olmalıydı. Merakımı yenemeyip yemekte kendisine sordum:

— Bu kadar çirkin, bu kadar da çok kediyi nasıl biaraya toplayabildiniz?

Bayan Adriyen,

— Kolay olmuyor, dedi, sokak sokak arayıp ancak böylelerini bulabiliyorum.

Ortalıkta dolaşan kedilerin kimisi kör, kimisi topal, hastalıklı, ecişbücüş, yanpiri, çirkin şeylerdi. Çirkin kedi kolleksiyoncusu Bayan Adriyen'e,

— Neden içlerinde bitek bile güzeli yok? dedim.

Bayan Adriyen,

— Çünkü, dedi, güzel kediyi kim olsa sever, evine alır, bakar. Bu çirkin zavallıları seven, evine alıp bakan olmaz. Onun için ben, sokak sokak dolaşıp en çirkinlerini arayıp buluyorum.

PASTIRMAYA DÜŞKÜN

Gümrük Komisyoncusu dostum Vahap İyison anlattı:

«Bikaç arkadaş, Mehmet Mert adlı bir bekâr arkadaşımıza akşam yemeğine çağrıldıydık. Hep birlikte mezeciden yiyecek öteberi alıp eve geldik. Daha başka şeyler de almamız gerekiyordu. Ellerimizdeki paketleri masanın üstüne koyup, Mehmet Mert de bizimle, birlikte evden çıktık. Gerekenleri alıp eve döndük. Sofrayı kurarken, bir de baktık, ilk gelişimizde getirip masanın üstüne koyduğumuz paketler arasında, pastırma paketi yok. Biz aramızda, pastırma paketini biyerde mi unuttuk diye tartışırken evsahibi Mehmet Mert, bir köşeye sinmiş koca Buldok köpeğine bakarak,

— Ben o pastırmayı şimdi bulurum... diyordu.

Buldok, suçlu suçlu bize bakarak gözlerini kırpıştırıyordu. Mehmet Mert,

— Bu onun ilk pastırma hırsızlığı değil... dedi.

Sonra eline baston alıp, bir insanmış gibi, Buldok'a bağırarak azarlayarak sormaya başladı:

— Nerde pastırma? Çabuk söyle!.. Nereye sakladın? Çabuk...

Buldok, kısacık kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırmaya çalışarak, Mehmet Mert'in ayaklarının dibinde yuvarlanmaya başladı.

— Ben sana daha dün ikiyüzelli gram pastırma vermedim mi? Utanmaz!! Pis hırsız!!... Söyle, söyle diyorum, ne yaptın pastırmayı?

Mehmet Mert, Buldok'u bastonla dövüyor, o da mızıldanarak ağlıyordu.

— Pastırmayı ne yaptığını söyle, yoksa öldürürüm seni...

Buldok, sine sine mutfağa gitti. Biz de arkasından... Ne yapacak diye onu merakla izliyorduk. Mutfaktaki çöp tenekesini yere devirdi. Çöp tenekesi doluydu. Dişleriyle, pençesiyle çöpleri boşalttı, ta alttan pastırma paketinin kâğıdını çıkardı.

Biz evden çıkınca pastırma paketini masanın üstünden almış, açmış, içindekini yemiş. Sonra da ortada kalıp hırsızlığı anlaşılmasın diye, pastırma paketinin kâğıdını, çöp tenekesinin hem de en dibine tıkıştırmış.»

HAYVANLARI KORUMA DERNEĞİ ÜYELERİ

Tiyatro oyuncusu Şahin Tek anlattı:

«Gezginci tiyatro olarak Anadolu'da ilçe ilçe dolaşıyorduk. İş bağlamak için K. ilçesine gitmiştim. Bizim tiyatro da o gece ilde oyun veriyordu. Ben ilçede, şu işle, bu işle uğraşırken, il'e giden son otobüsü de kaçırmışım. Han odasında gecelemek istemiyordum. İşim acele olduğundan biayak önce il'e gitmek istiyordum. Orda tanıştığım birisi, gece yarısından sonra bir kaptıkaçtının il'e gideceğini söyledi. O kaptıkaçtıyı özel olarak tutanlar, bir çayhanedelermiş. Beni o çayhaneye götürdü. Yoğun cıgara dumanını, bulutlaşmış insan soluğunu yara yara içeri girdim. Tavandan iple bir lüks lambası sarkıyor. Bitevi bir homurtuyla gürültü çıkaran lüks lambası, çayhanenin toprak tabanının bir ışık dairesiyle aydınlatıyor. Göz kamaştırıcı bir çığ ışık dairesinin dışındakiler karanlıkta kaldıklarından seçilemiyor. O çığ lüks ışığına, ışık çemberinin dışındaki karanlığa gözüm alışınca, nasıl biyerde olduğumu anlamaya çalıştım. Tam ışık çemberinin ortasına toprak tabandan iki karış kadar yüksek, tahtadan bir yükselti koymuşlar. Çapı iki metre kadar olan bu yuvarlak yükseltinin çevresinde, kısa bacaklı hasır iskemlelere oturmuş, bitakım karanlık yüzlü erkekler... Hepsi de bıyıklı: Posbıyık, pisbıyık, palabıyık, karabıyık, kaytanbıyık, badembıyık, fare kuyruğu bıyık... Sakalları da uzamış. Kimisinin gözü

kanlanmış. Fosur fosur içtikleri cıgaraların dumanları, çiğ lüks ışığında tül tül dalgalanarak, eğrilip bükülerek halka halka tavana doğru ağıyor.

Bana da aralarında bir hasır iskemle verdiler. Oturdum. Ne olacak diye merakla gözlüyorum. Çiğ lüks ışığının aydınlattığı yuvarlak tahta üzerine, tüyleri yoluk, boyunları ve bacakları uzun iki horoz bıraktılar. Horozlar kapıştı. Kimsede ses yok... Yalnız tepemizdeki lüks lambasının hep o bitevi, kızgın homurtusuyla, dövüşen horozların kanat çırpışlarının, gaga vuruşlarının sesleri duyuluyor. Yarım saat kadar sürdü bu horoz dövüşü. Kızıl tüylü hint horozu öbürünü kaçırdı. Horozu yenildiği için çok kızan bir adam, yenik ve bitik olan kan içindeki yaralı beyaz horozu bacağından tuttuğu gibi hızla yere çarptı. Hayvancık yerde biriki debelendi, çırpındı, kanat çırptı, son sesini çıkardı, sonra kaskatı kesildi.

Hasır iskemlelerde oturan karanlık yüzlü adamların ellerinde kâğıt liralar döndü dolaştı; elli liralar, yüz liralar, beşyüz liralıklar... Dövüşçü horozlar üzerine bahse girmişlerdi. Bahsi kazananlar, kazandıkları paraları cüzdanlarına yerleştirdiler. Sonra, başka iki dövüşçü horoz çıkardılar tahta yükseltinin üzerine, daha sonra beş-altı çift horoz daha dövüştü. Paralar, ellerden ellere dönüp dolaştı.

Nerdeyse sabah olacaktı. Kalktılar. Kaptıkaçtıya bindiler. Ben de aralarındaydım. Araba yola düzüldü. Hiç durmamasıya horoz dövüşü üzerinde konuşuyorlardı. Kimisi, eski dövüşçü horozunu övüyor, kimisi eskiden yapılmış horoz dövüşlerini anlatıyordu. Dövüşte beyni parçalanan, barsakları dışarı çıkan, ama yine de dövüşten kaçmayan horozlar anlatılıyordu.

Onlar anlatırken ben baygınlıklar geçiriyordum. Onların konuşmalarına hiç katılmadığım için, kim olduğumu merak etmişlerdi. Yenik horozunu yere çarpıp öldüren adam,

— Siz ne iş yaparsınız? diye sordu.

— Tiyatrocuyum. Ya siz? diye sordum.

— Ben, dedi, bizim ildeki Hayvanları Koruma Derneği Başkanı'yım. İşte bu arkadaşlar da derneğimizin üyeleri...

Minibüsü dolduran horoz dövüşüne meraklılarla horoz dövüştürenleri gösteriyordu.

Sabahleyin il'e vardık. Ertesi gün, durumu öğrendim. O il'in valisi, horoz dövüşünü yasaklamış. Horoz dövüşüne düşkün olanlar da, Hayvanları Koruma Derneği kurup, daha rahat, daha güvenli olarak horoz dövüşünü sürdürüyorlarmış.»

İÇİNDEKİLER

Başkalarının Aklına Uyduk 1729

ÜNLÜLER GEÇİDİ

Şair-i Muazzam Abdülmunzam 1733
Edebiyat Dersleri 1736
Edebiyat-ı Atika Üstadlarından
Edib-i Lebib Rauf Safveti Beyefendi 1740
Hacı Fatık Bey 1742
Yedi Lenger Mamıt Pelvan 1744
Or. Ford. Prof. Grof. Dr. Zrr. Hürfettin
Hüseyl Bey 1747
Hacı Dangıl Ağa 1750
Parsel Aysel 1753
Lazım Şakşıkır Bey 1756
Ağları Yırtan Tırpan Altan 1759
Cumhuriyetin Damadı 1762
Mimarlıkta Yeni Bir Devir Açan
Ali Temel Haçan 1764
Dargelirli Mısta'Fendi'yle Bolgiderli
Mısta Bey 1767
Gülmek 1771

SEYYAHATNAME

Öndeyiş 1775
Başlangıç 1776
Giriş 1777
Bu, Amerikalı Bir Kadının İstanbul'a
Konuk Geldiğidir 1778
Bu, Ulusal Çamaşır Bayramında
Nasıl Eğlenildiğidir 1781
Bu, Eşeklere Mahsus Hela Duvarının
Nasıl Uğur Getirdiğidir 1783
Bu, Çukura Düşen Amerikalı Kadının
Nasıl Kurtarıldığıdır 1785
Bu, Dünyanın Bir Kısa Yolunda,
Dünyanın En Uzun Yolculuk Serüvenidir 1788
Bu, Çeşme Başında Tanrıya Kız
Kurban Edildiğidir 1791
Bu, Amerikalı Kadının Satıcılar Elinde
Canını Nasıl Kurtarıldığıdır 1796
Bu, Koskoca Bir Kadının Gözgöre
Nasıl Ortadan Yittiğidir 1799
Bu, Çok Sıkışan Bir Amerikalı Kadının
Vapurda Çiş Ettirilerek
Rahatlandırılmasıdır 1803
Bu, Bir Amerikalı Kadına İstanbul'un
Güzelliklerinin Anlatılmasıdır 1808
Bu, Florya Plajında Deniz
Aranmaktayken Amerikalı Kadının
Nasıl Yitirildiğidir 1812
Bitiş 1821
Sonuç 1821

BÜYÜK GREV

Son Konuğa Mektup 1825
Parmaklarımın Bir Uzantısıdır
Benden Sonraya 1826
Üç Kez Dirilen Bir Ölünün Neden
Dördüncü Kez Dirilmediğinin Öyküsü 1828
Haklı Olan Bir Ayak Başparmağı 1832
Bir Cenaze Töreninde 1837
Büyük Grev 1842
Hızır Aleyhisselam Görevinden
Neden İstifa Etti 1848
Hükümetin İçine Girmek 1852
Sodom Büyükelçisinin Günlüğü Ya Da
Din Kitaplarından Öğrencilere
Seksoloji Dersi 1856
Sar Beni, Sev Beni, Okşa Beni, Öp Beni 1864
Burası Neresi 1868
Biz Ne Halt Ettik 1873
Böyle Bir Kötü Adam 1878
Sürücü, Yolcusunu Neden Dövdü 1884
Medeniyetin İlk Girişi 1889
Turistik Belgemizi Geri Alsınlar 1893
Teleskop 1898

MEMLEKETİN BİRİNDE

Aziz Nesin Ve Halk Masalları 1907
Hazinedeki Paslı Teneke 1912
Padişaha Giren Kazık 1915
Eski Roma'da Yaşayan Biri 1917
Dayanın Yurttaşlarım 1921
Hazret-i İsa İle İki Kişi 1923
Kargaların Seçtiği Padişah 1926
Bir Cin Hikâyesi 1928
Kötülerin Bakamadığı Mücevher 1929
Bay Öksüz'le Bay Ahmet 1931
Dünyanın En Büyük Kralı Ve
Tahtakurusu 1933
Çoban Köpeği İle Motorlu Tren 1936
Esneyen İnsanlar Ülkesi 1937
İnsan Olun Yavrularım 1939
Kendini Tanımayan Kral 1940
Bayan Maymun 1942
Nişan Alan Eşek 1944

Merhumun Vasiyeti 1945
Tamburanın Teli 1946
Pırtlı Masal 1949
Sadrazam Eşek 1950
Aslan Payı 1952
Bir Zamanlar 1954
La Fontaine'in Yazamadığı Masal 1956
Fareler Birbirini Yer 1960

HOPTİRİNAM

Beklenen Kişi 1965
Aziz Moktus İle Fahişe Kamenna 1969
Arş Doğuya, Marş Batıya 1972
Hoptirinam 1975
İlerleyelim, Yükselelim, Kalkınalım 1977
Biz İnsanlar 1980
Bu Başka Kurt Masalı 1983
Paldır Küldür 1985
Huzur Ülkesi 1988
Koca Topuz 1990
Günümüzde Bir Masal 1994
İncir Çekirdeği 1995
Kuyruk Altı Öncüleri 1998
Patlıcan Kavgası 2000
Neden, Niçin, Nasıl? 2004
Fantiko 2006
Bir Resmi Araba Anlatıyor 2008

HAYVANLAR BAHÇESİNDE

Bir Varmış, Bir Yokmuş 2010
Camgöz'le Sardalya 2011
Kaplumbağa 2012
Köstebek 2013
Kirpi 2014
Yılan 2015
Kaz 2016
Bir Üçgenin Üç Açısı 2017
Taktik 2018
Bugüne dek çıkmış 34 öykü ve masal kitabının sicili ve bu kitapların basında yankıları ve eleştirileri 2025 - 2148

AZİZNAME

Taşlamalar 2151 - 2191

ŞİMDİ ÇOCUKLAR HARİKA

Ceza, Çocuğa Bırakılırsa 2195
Her üç Çocuktan Biri
Annesinden Memnun Değil 2196
Bir Gerçek 2197
İlk Mektup 2197
Amerika'yı Yapan Mimar 2198
Bütün Babalar Birinci 2200
Eski Öğrendiklerinizi Unutun 2202
Çalışan Kazanır 2205
Fedakâr Çocuklar 2209
Senden Hiç Ummazdım 2211
Vicdan Azabı 2214
Sekiz Kız Babası 2216
Sen Daha Anlayamazsın 2218
Köprücük Kemiği 2220
Yaş Günü 2221
Bir Dahi Yetiştiriliyor 2223
Damlaya Damlaya Sel Olur 2225
Yeni Yıla İyi Girdik 2226
Pasaklı Kız 2227
Ayıp Bir Laf 2230
Yurtsever Olunuz 2232
Şiir Nasıl Okunmalı 2235
Okul Aile Birliği 2237
Şimdiki Çocuklar Harika 2240
Canım Cicim 2244
Misafirin Yanında 2246
Ne Ayıp Şey! 2249
Evin Hangi Hali? 2253
Ne Yalan Uydursam! 2254
Çocuk Bayramında Müsamere 2257
Çocuk Romanı Yarışması 2260
Birinci Olacaksın 2261
Yazardan Çocuklara Mektup 2262
Bu Kitabın Yazarından Okurlarına İkinci Mektup 2262

HAYVAN DEYİP DE GEÇME

Hayvanları Sevmek, Korumak 2267
Kısaca 2267
Yardımsever Sokak Köpeği 2268
Güzel Bir Raslantı 2268
Gezgin Bir Kedi 2269
Isırmaya Bile Değmez 2269
Ana Gibi Yar Olmaz 2270
Güveni Kötüye Kullanan Köpek 2270
Canavarlaşan Fareler 2271
Hayvanlar Takımı 2271

Ayıyla Domuzun Şakası 2272
İdol Branski 2272
Balık Avcısı Fareler 2273
Cankurtaran Köpek 2274
Canavar Böcekle Karıncalar 2275
Keseden Giden Köpekler 2276
Kana Susamış Tavuklar 2276
Serçe Avı 2277
Anaların Yürekliliği 2277
Ayının Tilki Avı 2278
Horoz Dövüşü 2279
Kedi mi İnsan İçin 2280
Cinayet 2281
Ayıdan Alınacak Ders 2281
Marifetli Kedi 2282
Bit Yarışı 2282
Telefon Direkleri 2283
Bobicik 2283
Sarı ile Hanım 2284
Ana Eğitimi 2285
Güçlü Bir Hakem 2285
Sevdalı Katır 2286
Ayının Hediyesi 2286
Linç Edilen Leylek 2287
Uçan Kazlar 2287
Ako 2288
İyiliğe Kötülük 2288
Aktör Keçi 2289
Sevdalı Yılan 2289
Bir Güvercin Avcısı 2290
Köpeğin İyiliğe Karşılığı 2291
Zorla Kuluçka 2291
Delifişek 2292
Kedi, Fare, İnsan 2293
Damla'nın Yiğitliği 2293
Siyasi Koğuşun Kedisi 2294
Kanun Kaçağı Köpek 2294
Kırmızıya Dikkat 2295
Arkadaşlarım Farecikler 2296
Güzelini Herkes Sever 2296
Pastırmaya Düşkün 2297
Hayvanları Koruma Derneği Üyeleri 2297
Kuşlarda Gelenek 2298

AZİZ NESİN
Hikâye Kitapları

4

Karacan Yayınları

4

AZİZ NESİN bütün kitapları